

تصویر ابو عبد الرحمن الکردي

ایم الکثیر
یاسر

پیشرو مسکن : ۶۶۰ ج ۱

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ناسنامه تفسیر

.....

- ناوی تفسیر: تفسیر ابن الکثیر به کوردی
- وەرگیرانی: علی حاجی عبدالله پریسی
- نۆرهی چاپ: یه کهم ۲۰۱۲
- شوینی چاپ: تاران
- هه له چنی و دیزاین: ابراهیم معروف

بلاوکار:

ناوهندی رۆشنییر بۆ چاپ و بلاوکردنه وه

سلیمانی

تہ فہیری سورہتی (احقاف)

لہ مہ مکہ ہاتو وہ تہ خواروہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿حَمَّ ۱﴾ نَزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿۲﴾ مَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُّعْرِضُونَ ﴿۳﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَتُنَبِّئُ بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَرَةٍ مِنْ عِلْمِ إِبْرَاهِيمَ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿۴﴾ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَفِلُونَ ﴿۵﴾ وَيَذْكُرُ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ ﴿۶﴾

تہ م قورثانہ نیردراوہ لہ لایہن خوداوہ و تہ م بونہ ودرہش بہ راستی وادی ہینراوی تہ وہ خودای مہ زن تہ فہ رمویت: ﴿حَمَّ﴾ حامیم، ﴿نَزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾ تہ م کتیبہ لہ خودای بہ دہ سہ لاتی لہ کارزانہ وہ نیردراوہ. خودای گہ ودرہ ہہ والمان دہ داتی کہ تہ م قورثانہ ہی پہ وانہ کردہ بڑ بہ ندہ و پیغہ مہ بری خزی محمد (ﷺ) بہ ردہ و امیش دہ بی ہتا پڑی قیامت و وہ سفی خوشی کردہ بہ خاوندی دہ سہ لاتی ہتا ہہ تابی و کارزانی لہ کردارو گفتاردا. پاشان فہ رمویہ تی: ﴿مَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُّعْرِضُونَ﴾ تہ م ناسمانہ و زہ مینہ و ہہ رچی لہ ناویاندا ہہ یہ بڑ پاست و دیمان ہیٹان و مہ دایان دیاری کراوہ، تہ و کہ سانہش کہ خودایان نہ ناسیوہ لہ وہی کہ پیٹی ترسیندرا بون پوو ودرہ گئین. واتہ: بہ بی سودو بہ بی کہ لک وادی نہ ہیٹاوہ، ﴿وَأَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ واتہ: بڑ کاتیکی دیاری کراوہ بپاوہ تہ وہ نہ لیتی زیاد دہ کرئی و نہ لیتی کہ م دہ کریتہ وہ. ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُّعْرِضُونَ﴾ واتہ: ہہ رچہ ندہ ترسیان و ہیر بینئی گوئی پی نادہن. خوی مہ زن کتیبی بڑ ناردن و پیغہ مہ بریشی بڑ پہ وانہ کردن کہ چی ہر خویان لادہ دہن و باوہ بہ ہیچیان نا کہن. واتہ: بہ و زووانہ پاشہ پڑی خویان دہ زانن.

ولامدانہ وہی بت پەرستان

خوی گہ ودرہ تہ فہ رمویت: ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَتُنَبِّئُ بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَرَةٍ مِنْ عِلْمِ إِبْرَاهِيمَ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ بلی: تہ و شتانہ ہی ٹیوہ غہیری خودا ہانا یان دہ بہ تہ ہری، چیان لہ م زہویہ دروست کردہ؟ یان تہ گہر لہ ناسمانہ کان بہ شدار

بوون. نیشانم بدن. گەر ئیوه به‌پاستیتانه کتیبیک به‌ر له‌م قورئانه هاتبی یان قسه‌ی ده‌رباره‌ی زانست که هەر له‌که‌و ناره‌ویه ماوه له‌میژینه‌کان بۆمی بینن. پاشان خودای گه‌وره‌ی فرمویه‌تی:

﴿قُلْ﴾ واته: بلی: به‌و بت په‌رستانه‌ی که له‌گه‌ل خودادا شتی تر ده‌په‌رستن، ﴿أَرَأَيْتُمْ مَآذَ عُوتٍ مِّن دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ﴾ بمبه‌ن بۆ ئه‌و شوینه‌ی ئه‌وان نیشانم بدن چیان له‌م سه‌ر زه‌مینه‌ی دروست کردوه. ﴿أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ﴾ واته: هیچ به‌شداریه‌کیان نه‌بو له‌ناو ئاسمانه‌کان و زه‌میندا.

وه‌ خاوه‌نی توپکلی ناوکه‌ خورمایه‌ک نین. خودای مه‌زن خاوه‌نی هه‌موو شتی که هه‌موو شتی به‌ده‌ستی ئه‌وه. ده‌ی سا چۆن که‌سی تر له‌گه‌لیدا ده‌په‌رستن و هاوه‌لی بۆ داده‌نین؟ کێ ئه‌مه‌ی نیشان داو؟ و کێ بانگی کردون بۆی؟ یا هه‌ر شتی که‌ خۆتان داتان هه‌ناوه‌ له‌ خۆتانه‌وه؟ بۆیه‌ خوای گه‌وره‌ی فرمویه‌تی: ﴿أَتَتَوَكَّبُ مِّن قَبْلِ هَذَا﴾ واته: کتیبی بینن له‌و کتیبانه‌ی که‌ خودا ناردویه‌تیه‌ خواره‌وه‌ له‌ پیش ئه‌م قورئانه‌ بۆ پیغه‌مبه‌ره‌کانی تر (سه‌لامی خوایان لی بیت) فرمانتان پی بکات به‌ په‌رستی ئه‌م بتانه. ﴿أَوْ أَنْزَلْنَا مِنَ عِلْمٍ﴾ واته: زانستیک که‌ بپیت به‌لگه‌ له‌سه‌ر ئه‌م پێگه‌یه‌ی ئیوه‌ی گرتوتانه‌ته‌ به‌رو له‌سه‌ری ده‌پۆن. ﴿إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ واته: هیچ به‌لگه‌یه‌کتان به‌ده‌سته‌وه‌ نیه‌.

نه‌ له‌لاین خودا و پیغه‌مبه‌ره‌کانیه‌وه‌ عه‌قلیش ئه‌وه‌ی ئیوه‌ ده‌بێت نایسه‌ له‌پیتی، هه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه‌یه‌ هه‌ندێ خوێندویه‌نه‌وه‌ (أو آثرة من علم) واته: یا زانستیکی پاستکه‌ره‌وه‌یان وه‌رگرتی له‌ که‌سی که‌ له‌وانه‌ی پیش خۆیانده‌وه‌. وه‌ک موجاهد ده‌لێت: له‌م ئایه‌ته‌دا که‌ خودای گه‌وره‌ی فرمویه‌تی: ﴿أَوْ أَنْزَلْنَا مِنَ عِلْمٍ﴾ یان که‌سی که‌ پاشماوه‌ی زانستیک به‌پیتی^۱. خودای گه‌وره‌ی فرمویه‌تی: ﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِن دُونِ اللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَن دُعَائِهِمْ غَفِلُونَ﴾ کیش له‌و که‌سه‌ گومارته‌ هانا بۆ غه‌یری خوا ده‌بات؟ بۆ که‌سی که‌ هه‌تا قیامه‌ت وه‌لامی پی ناداته‌وه‌ هه‌ر ئاگاشیان له‌ پارانه‌وه‌یان نیه‌. واته: له‌و که‌سه‌ سه‌ر لی شیواو تر نیه‌ که‌ هاوار بۆ به‌ته‌کان ده‌بات له‌ باتی خودا داوای شتیکی لی ده‌کات که‌ ناتوانی جی به‌جیی بکات هه‌تا پۆی قیامه‌ت. چونکه‌ ئه‌وه‌ ئاگای له‌و پارانه‌وه‌یه‌ نیه‌ و نه‌ ده‌بیسێ و نه‌ ده‌بینی نه‌ ده‌شتوانی شتی بگرێ چونکه‌ به‌ردیکی بی گیانه‌ و نابیسێ. خوای گه‌وره‌ی فرمویه‌تی: ﴿وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنسَانِ مِن طِينٍ﴾ هه‌رکاتێ مه‌ردوم هه‌موویان کۆ ده‌کړینه‌وه‌. ئه‌وان ده‌بنه‌ دوژمنیان و حاشا ده‌کن له‌وانه‌ی په‌رستویان. ئه‌م ئایه‌ته‌ وه‌ک ئه‌و ئایه‌ته‌

^۱ الطبري (۹۴/۲۲).

وایه که نه فہرمویت: ﴿وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهَةً لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا ۖ كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا﴾^۱ واتہ: نه وانه بیجگه له خوا برپاریان داوه بۆ خویان چند په رستراویک بۆ نه وهی نه وهی نه په رستراوانه ببینه یارمه تی دهر و تگا کار بویان، نه خیر، به لکو په رستراوه کان له قیامه ندا ینکاری په رستنه کی نه وان ده کن و دهنه دژیان و بهر په رچیان دده نه وه. واتہ: له کاتیکدا که زور پیوستیان هیه له و کاته دا خیانه تیان لی ده کن و ده ست برپایان ده کن خودای مهن له سر زمانی نیراهیمی خلیل (سه لامی خوی لی بیتت) فہرمویه تی: ﴿إِنَّمَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَنًا مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَلَيَعْلَمَنَّ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَاكُمُ

النَّارُ وَمَا لَكُم مِّنْ نَّصِيرٍ﴾^۲ واتہ: بیگومان نه وهی نیوه هه لتان بزاردوه له جباتی خوا بتانیکن له بهر خو شه ویستی له نیوانتادا له ژیا نی دنیادا ده یان په رستن له پاشان له پوژی دواپی دا هندیکتان بیزاری دهرده بپن له هندیکی تر تان دان نانین به یه کتریدا و نه فرین له یه کتری ده کن جیگا شتان ناگری دوزه خه و هیچ یارمه تی دهریکشستان نیه.

﴿وَإِذْ أَنْتَلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَتُنَا بِسَنَدٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ۖ ﴿٧﴾ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ إِنِّي أَفْتَرِيهِ ۖ فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللَّهِ شَيْئًا هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفْعِلُونَ فَبِئْسَ مَا يَشَاءُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا بِهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ۖ ﴿٨﴾ قُلْ مَا كُنْتُ بِدَعَايِ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ إِنِّي أَنَا مَأْجُورٌ إِلَيْكُمْ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ۖ ﴿٩﴾ هَٰذَا نَذِيرٌ لِّقَوْمٍ هَدَىٰ بَتِّيهِ رِجْسًا لِّهِ بَارِئٌ قَوْلُهُمْ وَبِئْسَ مَا يَفْعَلُونَ﴾ (ولام دانه وه یان

خودای گه وره نه فہرمویت: ﴿وَإِذْ أَنْتَلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَتُنَا بِسَنَدٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ هه کاتی نیشانه ناشکراکانی نیمه یان بۆ ده خوینن نه وانه ی کاتی قورنایان بۆ هات حاشایان لیکرد، ده لئین: نه مه هه به ناشکرا جادوه. خودای مهن باسی بی دین ویی گویی نه و بت په رستانه مان بۆ ده کا که ومختی نیشانه ناشکراکانی خودایان بۆ ده خوینرته وه واتہ: له کاتی پون کردنه وه و باس کردن و تیکه یاندنیاندا ده لئین ﴿هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ نه مه هه به ناشکرا جادوه و باوه رپیان پی نه کردنه وه قسه یان بۆ هه لبه ستوه و گومراو خوا نه ناس بون. خوی گه وره نه فہرمویت: ﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ إِنِّي أَفْتَرِيهِ ۖ فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللَّهِ شَيْئًا هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفْعِلُونَ فَبِئْسَ مَا يَشَاءُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا بِهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾

۱ مریم (۸۱-۸۲).

۲ العنکبوت (۲۵).

یان ده لئین: هر بؤ خوی هه لی به ستووه، بلی: نه گهر بؤ خۆم هه لم به ستبی، پیتان ناکری لای خودا هیچ بؤ من بکن، خوداش پتر ناگاداره له و توانجی که له قورئانه کی ده گرن، هر نو به سه بؤ شایه تی له نیوان منو ئیوه دا، هر نه ویشه گونا به خشی دلوفانه. ﴿أَمْ يَقُولُونَ أَفَرَأَيْنَاهُ﴾ مه به ستیان موحه ممه ده (ع). خوی گه ورده ش نه فه رمویت: ﴿قُلْ إِنْ أَفَرَأَيْنَاهُ فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللَّهِ شَيْئًا﴾ واته: بلی: نه گهر خۆم هه لم به ستبی و گوتم خودا په وانه ی کردوم وانه بی خودا تۆله ی لی ده سه ندم به توندترین تۆله وه هیچ کهس له خه لکی سه ر زه مینی و ئیوه شو کهسانی تریش نه یان ده توانی رزگارم بکه نو په نام بدهن وه خوی مه زن نه فه رمویت: ﴿قُلْ إِنِّي لَنْ يَحْجِرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ (۳۳) ﴿إِلَّا بَلَاغًا مِّنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتٍ﴾ واته: بلی: بنگومان که سیک نیه که من بیاریزی له (سزای) خواوه بیجگه له و په ناگه یه ک شک نابه م، (وه هیچم به ده ست نیه) راگه یاندن نه بی له خواوه گه یاندنی په یامانی نه و نه بی. وه فه رمویه تی: ﴿وَلَوْ نَقُولُ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَاوِيلِ﴾ (۳۴) ﴿لَأَخَذْنَا مِيثَاقَهُ بِالْأَيْمِينِ﴾ (۳۵) ﴿ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ﴾ (۳۶) ﴿فَمَا يَنْكُرُ مِنْ أَثَرِهِ حَدِّثِينَ﴾ واته: نه گهر موحه ممه ده (ع) به دم ئیمه وه هه ندی و تانی هه ل بیه ستایه، بنگومان ئیمه به ده ستی خۆمان تۆله مان لی ده سه ند، له پاشان په کی دلیمان ده بپی، وه کهس له ئیوه نه یده توانی به رگری لی بکات. بۆیه خودای گه وره لیزه دا فه رمویه تی: ﴿قُلْ إِنْ أَفَرَأَيْنَاهُ فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللَّهِ شَيْئًا هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ كَفَىٰ بِهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ﴾ نه مه هه ره شه و ترساندنیکي گه وره یه و به لئینیکي راسته له لایه ن خودا وه. وه نه فه رمویت: ﴿وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ نه مه دلخۆش که ریکه بؤ نه و ی مه ردوم په شیمان ببه وه و بگه ریته وه. واته: له گه ل نه و هه مو تاوانه تاندا هه ر کاتی پاشگه ز بوونه وه خودا ده تانبه خشی و له گونا هتان خۆش ده بی لیبوره و دلوفانه. نه م ئایه ته وه ک نه و ئایه ته وایه که له سوره تی (الفرقان) فه رمویه تی: ﴿وَقَالُوا أَأَسْطُورُ الْأُولَىٰ أَكُتِّبَ هَافِي تَمَلُّ عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا﴾ (۵) ﴿قُلْ أَنزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ واته: وه بی بپوایان ده یانوت نه م قورئانه به سه ره ات و داستانی پیتشه کانه (موحه ممه ده (ع)) داوای کردوه بۆی بنوسن ئینجا ده خویندریته وه به سه ریدا به به یانیان و ئیواراندا، موحه ممه ده (ع) بلی زاتی نارویه تیه خواره وه که هه مو نه نینی ئاسمانه کان و زه و ی ده زانیت به پاستی نه و لیبوره ی میهره بانه. خوی

۱ الجن (۲۲-۲۳)

۲ الحاقة (۴۴-۴۷)

۳ الفرقان (۵-۶)

گه وړه نه فرمويټ: ﴿قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنْ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرَى مَا يَفْعَلُ بِي وَلَا يَكْرَهُ أَنْ أُبْعَ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ بلي: له ناو شو هه موو پيغه مبراته من يه كيكي نانا سايي نيم. ناشزانم له من يا له نيوه چي ده قومى. من هر شه وندم له سهره په پړه وي شو فرمانه بم كه پيتم پاده گه يه ندرى. من هر ته نيا به ناشكرا تر سينه نرم و چي تر يش نيم. واته: من يه كم پيغه مبر نيم كه هاتبيتمه ناو شم خه لكه به لكو پيغه مبراني تر پيش من هاتون و من شتيكي بي وينه نيم كه شه ونده هاتنى من دوور كه وتبتيه وه كه نه زانن و باوه پم پي نه كن. چونكه خوداي گه وړه هه موو پيغه مبراني (سه لامي خويان لي بيت) له پيش منه وه پوهانه كړدوه بى سهر گه له كان. وه شه فرمويټ: ﴿وَمَا أَدْرَى مَا يَفْعَلُ بِي وَلَا يَكْرَهُ﴾ على كوپي شهو ته لحه ده لئيت: له نيينو عه باسه وه. پاش شم نايه ته هاته خواره وه ﴿لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ﴾^۱ واته: تا خوا خوش بيت له تا وانه كانى پابردو و داهاتوت.^۲ عيكريمه و حه سه و قه تاده يش ده لئيت: كه شم نايه ته نه سخ بوتي وه بهم نايه ته ي كه خودا شه فرمويټ: ﴿لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ﴾ و تيان: كاتى شم نايه ته هاته خواره وه. پياويكي موسولمان ده لئيت: شه ي پيغه مبري خودا (ﷺ) شهوا خواي گه وړه پووني كړده وه كه هيچت پي ناگات. واته له گونا مه كانى پيشي و پاشيشت خوش بووه. شه ده رياره ي نيمه چيمان لي ده كات؟ خوداي گه وړه شم نايه ته ي پوهانه كړد: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا زِينَتَكُمْ لِكُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلِّ مَأْكَلٍ وَكُلِّ مَقَامٍ وَكُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلِّ مَأْكَلٍ وَكُلِّ مَقَامٍ وَكُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلِّ مَأْكَلٍ وَكُلِّ مَقَامٍ﴾^۳ واته: تا پياوان و نافره تاني باوه پدار بيات به هه شتانيك كه پوه رياره كان به ژرياندا ده پوات.^۴ له فرموده ي سه حيدا هاتووه كه خاوه ن باوه پان گوتيان: پيروزت بي شه ي پيغه مبري خودا (ﷺ) شه ي چي بى نيمه يه؟ خوداي گه وړه شم نايه ته ي پوهانه كړد.^۵ نيمامي شه حمد رپوياتي كړدوه له خارجي كوپي زه يدي كوپي سابتوه له نوممو عه لاوه ژنيك بوو له ژنه كانيان كه بوي باس كړدوه. يه كيكي بووه له و ژنانه ي كه په يمانيدا به پيغه مبري خودا (ﷺ) ده لئيت: وه ختي كه كچه ريه كان دابهش كران به سهر ماله شه نساريه كاندا نيمه كه وتينه مالي عوسمانى كوپي مه زعون (په زاي خواي لي بيت) نه خوش كهوت لاي نيمه ته داويان كړدو (خرمه تمان كړد مه تا شه كاته ي مرد له ناو جل و بهر گه كيدا دامننا. پيغه مبري خودا (ﷺ) هات بى

^۱ فتح (۲)^۲ الطبري (۹۹/۲۲)^۳ فتح (۵)^۴ الطبري (۱۰۰/۹۹/۲۲)^۵ فتح الباري (۵۱۶/۷)

لامان. منیش گوتم: په حمه تی خوات لی بی نه بو سائب من شایه تیت بق ده دم که خدای گوره پیزی لی ناوی. پیغه مبهری خدوا (ﷺ) فرموی: (تو چوڼ ده زانی خودا پیزی لی گرتوه؟ وتم: دایک و باوکم به قوربات بی نازانم. پیغه مبهری خدوا (ﷺ) فرموی: (نه او نه مردن په خه ی گرت له لایه نه خوداوه و من داوام له خدوا وایه که چاکه ی له گه ل بکات. سویند به خوا من که پیغه مبهری خودام نازانم چیم پی ده کری). ژنه که ده لیت: سویند به خوا دوا ی نه مه هه رگیز وه سفی که س ناکم نه م کاره ساته زږ غه مگینی کردم خوم لی کهوت کانیه کم بینی می عوسمان بوو ناوی له بر ده پوشت. چوم بق لای پیغه مبهری خوا (ﷺ) خه ونه کم بق گپا یوه، پیغه مبهری خدوا (ﷺ) فرموی: (نه وه کرداره که یه تی).^۱ ته نها بوخاری نه م فرموده ی هیناوه موسلمی له گه ل نیه.^۲ وه له و ته یه کی تری بوخاریدا: (من که پیغه مبهری خوام نازانم چی به سر دی).^۳ له نمونه ی نه مه و چن دین نمونه ی تر به لگن له سر نه وه به هیچ که سیک ناگوتی به هه شتیت یان له ناو به هه شتایت جگه له و که ساته ی که پیغه مبهری (ﷺ) ناوی بردون وه که ده که سکه و ثبینو سه لام و غومه ی صاو دایکی نه نه سی کوپی مالک و بیلال و سوپاقه و عبدالله ی کوپی عمری کوپی حرام و (حرام) باوکی جاب). هفتا قورنات خویننه که که له بیر میعونه شه مید کارون و زهیدی کوپی حاریسو و جه غفره و ثبینو په واحه و له نمونه ی نه مانه (په زای خویان لی بی) خوی گوره نه فرموی: ﴿إِنْ أَنْبِئُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ﴾ واته: من شوینی نه وه ده که وم که خدای گوره بزم ده نیریته خواره وه. ﴿وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ من ته نها به ناشکرا ترسینه رم و به س. کاری من دیاره بق هه مو خاوه ن عه قل و پیرو بی هوشی. والله أعلم.

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَكَفَرْتُمْ بِهِ، وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِ، فَقَامُوا فَاسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ (۱۰) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَا إِلَيْهِ وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ، فَسَبَّوْهُ هَذَا أَفْكَ قَدِيمٌ (۱۱) وَمِنْ قَبْلِهِ كَتَبَ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً وَهَذَا كِتَابٌ مُصَدِّقٌ لِسَانِ عَرَبِيًّا يُنْذِرُ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَيُشْرِي لِلْمُحْسِنِينَ (۱۲) إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (۱۳) أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۱۴)

^۱ احمد (۴۳۶/۶)

^۲ فتح الباري (۳۱۰/۷)

^۳ فتح الباري (۱۲۷/۳)

نهم قورئانه گوشتاری (کلام) خودایه وه هتفه وه نویستی خوانه ناسان و خاوه نباهمه‌ان نیی

خودای گوره نه فهرمویت: ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَكُفْرُكُمْ بِهِ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَلَى مِثْلِهِ فَقَامَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ بلی تاخو چ ده لئین نه گهر نهم قورئانه له خاوه بیت و نیوه حاشای لی بکن ویه که له تورمه‌ی نیسرائیلش شایه‌تی بدا له‌سهر وینه‌ک‌ی و به‌پوا بیت‌ی و نیوه ههر خو به‌زل زان بن؟! خودا فیتلی غه‌درکاران به‌ره و خوی شاره‌زا ناکات. خوی گه‌وره نه فهرمویت: ﴿قُلْ﴾ نه‌ی محمد ﷺ بلی به‌و بت‌پرستانه‌ی که باوه‌پیان به‌ قورئان نیه. ﴿أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ﴾ نه‌گهر نهم قورئانه. ﴿وَمِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَكُفْرُكُمْ بِهِ﴾ واته: نه‌و کاته چی ده‌لئین و خودا چیتان به‌سهر دینی گهر نهم قورئانه‌ی که من بؤم هیتان و خودا په‌وانه‌ی کردوه بؤم منیش پیتم گه‌یاندبن که چی نیوه حاشاتان لی کردبی و باوه‌پتان پی نه‌هیتابی. ﴿وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَلَى مِثْلِهِ﴾ واته: کتیه‌کانی تری پیشه‌وه که هاتونه‌ته خواره‌وه بق پیغه‌مبه‌ره‌کان (سه‌لامی خویان لی بیت) شایه‌تی ده‌دهن له‌سهر پاستی و ته‌واوی نهم قورئانه و موژده‌یان داوه به‌هاتنی و. وه نه‌و باسانه‌ی که قورئان باسی کردوه نه‌وانیش ههر به‌و شتیه‌یه باسیان کردوه. ﴿فَقَامَ﴾ واته: نه‌وه‌ی که شایه‌تی داوه له به‌ره‌ی نیسرائیلش له‌سهر پاستی و له‌بهر شاره‌زای له‌م قورئانه. ﴿وَاسْتَكْبَرْتُمْ﴾ نیوه له‌بهر خو به‌زل زانین شوینی نه‌که‌وتن. مه‌سروق ده‌لئیت: نهم شایه‌ته باوه‌پی هیتابی به‌ پیغه‌مبه‌ره‌ک‌ی و به‌کتیه‌ک‌ی که چی نیوه باوه‌پتان نه‌بی به‌ پیغه‌مبه‌ره‌ک‌تان و به‌ کتیه‌ک‌تان. ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ خودا گه‌لی ناهه‌قیکار شاره‌زا ناکات.^۱ نهم شایه‌ته نیسمی جنسه عبدالله کوپی سه‌لام ده‌گریت‌وه. غه‌یری عه‌بدوللایش ده‌گریت‌وه. چونکه نهم نایه‌ته پیش موسولمان بوونی عبدالله هاتوته خواره‌وه (په‌زای خوی لی بی) نهم نایه‌ته وه که نهم نایه‌ته وایه که خودای مه‌زن نه‌فهرمویت: ﴿وَإِذْ أَيْنَأُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَأَلْوَاْ أَمْثَارَهُۥ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ﴾^۲ واته: کاتیک قورئان (بخوینرت‌وه به‌سه‌ریاندا ده‌لئین باوه‌پمان پی هیتاوه بیگومان نهم قورئانه پاسته و له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگارمانه‌وه هاتوه به‌پاستی نیتمه له‌پیش (هاتنی) قورئان دا موسولمان بووین. وه نه‌فهرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ أَوْفُوا أَلْعَلَمَ مِنْ قَبْلِهِۦ إِذَا يُسْأَلْنَ عَلَيْهِمْ يَخِزُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا﴾^۳ وَتَقُولُونَ سُبْحَنَ رَبِّنَا إِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا^۴ واته: نه‌ی

^۱ الطبری (۱۰۴/۱۰۳/۲۲).

^۲ قصص (۵۳).

^۳ الاسراء (۱۰۸-۱۰۷).

موحه ممد (ﷺ) پٿيان بلى باوه پ ٻيٽن به م قورئانه يان باوه پي پي نه مٿين به پاستي نه وانه ي که زانياريان پي به خشاروه له پٿيش نه م قورئانه دا کاتي قورئان بخوٿرتتوه به سهرياندا به چه سپاني ده که ون به پرودا به سوڙده بردن، وه ده لٿين پاک و بيگه ردي بڙ پهروه ردگارمان به پاستي هه مٿينه به لٿيني پهروه ردگارمان به دي دٿيت. سهعد ده لٿيت: نه م بيستوه له پٿغه مبري خوداوه (ﷺ) گوٿيٿي به که سي که ده پوا به سه ر زه ميندا. که نه و که سه نه هلي به هه شته بيچکه له عبدالله ي کوپي سه لام (په زاي خوي لي بي) وه ده لٿيت: نه م ٿايه ته له سه ر نه و هاتوته خواره وه که نه فه رمويٿ: ﴿وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِ﴾^۱. بوخاري و موسليم و نه سائيش رپوايه تيان کردوه^۲. ههروه ها ٿيبنو عه باس و موجهيدو زه حاک و قه تاده و عيکريمه و يوسف ي کوپي عبدالله ي کوپي سه لام و هيلال کوپي سه سافو سودي و سه وري مالکي کوپي نه نه سو ٿيبنو زه يد هه موويان گوٿويانه: نه و که سه عبدالله ي کوپي سه لامه^۳. خوداي مه زن نه فه رمويٿ: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَا إِلَيْهِ وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِمْ فَسَبِقُولُونَ هَذَا أَفَنُكِّدِيرُ﴾^۴ نه وانه خوا نه ناسن به خاوه ن باوه پان ده لٿين: نه گه هيج شتيکي باشي تيڏا هه بوايه به ر له ٿيټه بڙي نه ده چون، ٿيستا که نه يگه يشتون ي ده لٿين: نه مه درويه کي له ميڙينه و کڙنه. واته: نه مانه ده يانوت به و که سانه ي که باوه پيان هٿناوه به م قورئانه. گه ر نه وه ي له م قورئانه دايه باش بوايه، نه مانه پٿيش ٿيټه نه ده که تن. مه به ستيان بيلال و عه مارو سه وه ييب و خه بابو نمونه ي نه مانه بوو (په زاي خويان لي بي) له بيده سه لاتان و به نده و که نيزه کان. نه م خوانه ناسانه به نيازي خوٿيان و ايان ده زاني که له لاي خودا پله ي به رزيان هه يه و خودا ٿاگاي ليٿيانه. نه مانه هه له يه کي ٿڏر گه وره و قسه يه کي ٿڏر بي جيٿيان کرد، وه ک خوي گه وره فه رمويه تي: ﴿وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوا أَهَٰؤُلَاءِ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا﴾^۵ واته: وه به و جوڙه هه نديکيانمان به هه نديکي تريان تاق ي کردوه بڙ نه وه ي بلٿين ٿايا نه وانه خوا پٿزو به هره ي پي به خشيون له ناو ٿيټه دا؟ واته: سهريان سوږده ميٿي که چوٿن نه وانه شاره زابوون به ر له ٿيټه بڙيه گوٿيان: ﴿لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَا إِلَيْهِ﴾^۶ نه هلي سونه و جه ماعت ده لٿين: هه ر کردارو گفتار ٿيک له هاوه له کاني پٿغه مبره وه (ﷺ) وره نه گيرابي له خوڙه دروست کراوه و بيده يه نه گه ر چاک بوايه نه وان

^۱ الطبري (۱۰۴/۲۲).^۲ فتح الباري (۱۶۰/۷)، مسلم (۱۹۳/۴)، النسائي في الكبرى (۷۰/۵).^۳ الطبري (۱۰۵/۱۰۴/۲۲)، القرطبي (۱۸۸/۱۶).^۴ الانعام (۵۳).

پیش نیمه ده که وتن ده یانکرد. چونکه هیچ شتیکی چاکیان واز لی نه میتاوه به لکو به په له بوی
 پښتون و کردوویانه. خوی میژا نه فرمویت: ﴿وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ﴾ واته: به قورثان. ﴿فَسَقُولُونَ
 هَذَا أَفَنُكَّ قَدِيرٌ﴾ واته: خوانه ناسان ده لئین: نه مه درو یه کی زدر کزنه. واته: له دیزره مانه وه له خه لکی
 وهرگراوه. قورثان و شوینکه وتوانی به سوک سهیر ده کن. نا نه وه نهو خوبه زلزانینه یه که پیغه مبری
 خودا (ﷺ) فرمویه تی: (وه رنه گرتنی هه ق و به سوک سهیر کردنی خه لکی).^۱ پاشان خوی گه وره
 فرمویه تی: ﴿وَمِنْ قَبْلِهِ كَتَبَ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً ۖ وَهَذَا كِتَابٌ مُصَدِّقٌ لِّسَانِ عَرَبِيًّا لِّنَذِرِ الَّذِينَ ظَلَمُوا
 وَبُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ﴾ له پیش نه میش کتبی موسا پیشه و او به زه یی بوو، نه م قورثانه نه ویشی
 به پاست زانیوه به زمانی عه ربه یه، تانا هه قان برسی نیت و مزده بی بۆ نا کار چاکان. ﴿کَتَبَ مُوسَىٰ﴾
 واته: ته ورات ﴿وَهَذَا كِتَابٌ﴾ واته: قورثان، ﴿مُصَدِّقٌ﴾ واته: نه م قورثانه پیش خوی به پاست
 زانیوه. ﴿لِّسَانًا عَرَبِيًّا﴾ به زمانی عه ربه یه و په وان و پوون و ناسانه. ﴿لِّنَذِرِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَبُشْرَىٰ
 لِلْمُحْسِنِينَ﴾ واته: پیک هاتوه له هه په شه کردن له خوانه ناسان و مزده دان به نا کار چاکان. خوی
 گه وره نه فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾
 نه وکه سانه ی وتویانه: په روه ردگارمان خودایه و له دوا یشدا هه ر له سه ر قسه ی خویان مان، نه
 ترسیکیان له سه ر هه یه نه خه م ده خزن. ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا﴾ مانا که ی له پیشه وه له
 سوپه تی (حم السجدة) دا کراوه. وه نه فرمویت: ﴿فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ﴾ هیچ ترسیکیان نیه له وه ی که
 به ره و پوی ده چن. ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ خه میش ناخون بق نه و شتانه ی به جئیان هیشتوه. خوی
 میژا نه فرمویت: ﴿أُولَٰئِكَ أَحَبُّ إِلَٰهِنَا خَلْدِينَ فِيهَا جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ نه وکه سانه له قه ره بوی
 کاره کانیان به هه شتین و هه تا سه ر تییدا ده بن. واته: کرداره کانیان ده بیته هوی به زه یی خودا بویان و
 بیانه وه دیاره والله أعلم.

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا ۖ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمَلُهُ وَفِصْلُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا ۚ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ
 أَشَدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا

تَرْضَهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي بُثْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ تَقْبَلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَتَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ وَعَدَ الصَّادِقُ الَّذِي كَانُوا بِوَعْدُونَ ﴿١٦﴾

سپاردهی خودا به دایک و باوک

کاتی خوی گه وره له نایه تی پېشه وه باسی دلسوزی و یه کتاپه رستی و خواناسی کردو مانه وه به رده وام بوون له سهری پاشان فرمانی داوه به چاکه کردن له گه ل دایک و باوک. وه ک له چن دین نایه تی تردا هاتووه وه ک خوی گه وره نه فرمویت: ﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾^۱ واته: په روه ردگارت بریاری داوه که هیچ شتی نه په رستن جگه له نه وو له گه ل دایک و باوکتان چاکه بکن. وه نه فرمویت: ﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهَنَا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفَصَّلَتْهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَى الْمَصِيرِ﴾^۲ واته: وه فرمانان به ناده میدا که سوپاسگوزاری من (خو) و دایک و باوکت بکه ته نها. بق لای منه گه پانه وه تان. وه زور نایه تی تر له م باره یه وه. خودای مه زن لیړه دا فرمویه تی: ﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كَرْهًا وَوَضَعَتْهُ كَرْهًا وَحَمَلُهُ وَفَصْلَتُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا

تَرْضَهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي بُثْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾ نېمه به موقمان سپارد که له گه ل دایک و باوکی خوی چاکه بکات. دایکی به کولی هالی گرت. په نجی کیشا، که داشی نا، په نجی کیشا هه لگرتن و برینه وه شی سی مانگی برد، هه تا گه یشته ته مه نی چل سال، ده لیت: نه ی په روه ردگاری من! خو ت رام هینه، سوپاسی نه و چاکه بکه م که دهر باره ی من و دایک و باوکمت کرد، کاری و هیژام فیر بکه تو بازی بکات، تو رده شم له کاری چاکه پایینه، وا به روه تو گه پامه وه و خوم هه ربه تو سپارده. ﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا﴾ واته: خوی گه وره فرمانان پی ده کات که چاکه بکه یی له گه ل دایک و باوکماند او به سوز بین له به رامبه ریان، نه بو داودی ته یالیسی پیوایه تی کردوه له سه ده وه (په زای خوی لی بی) ده لیت: دایکی سه عد ده لیت به سه عد: نایا خودا فرمانی نه داوه که گوپیایه لی دایک و باوک بکن. نه نان ده خوم نه ناو ده خوم تا حاشا نه که ی له خودای مه زن. وازی له خواردن و خواردنه وه هیتا هه تا وای لی هات به زور ده میان ده کرده وه، پاش ماوه یه ک نه م نایه ته هات

^۱ الاسراء (۲۳).

^۲ لقمان (۱۴).

خوارہ وہ: ﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَلَدَيْهِ إِحْسَانًا﴾^۱ موسلیم و زانایانی فرمودہش پیوایہ تیان کردہ بیجگہ لہ
 ئیینو ماجہ: ^۲ ﴿حَمَلَتْهُ أُمُّ كُرْهًا﴾ مہینہ تی زوری چہ شتوہ بہ ہویہ وہ لہ کاتی ہ لگرتنیدا نازاری
 چہ شتوہ و ماندوہ بوہہ بیزوی کردوہ دلی خاوبوہ تہ وہ لہ برساندا سکی قورس بوہہ و ناہہ حتی
 کردوہ و چہ ند نمونہ تی تر لہ م نمونانہ کہ ژنی سکپ تووشی دہ بی لہ ماندوہ بوہ و پہنج کیشان.
 ﴿وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا﴾ واتہ: دانانیسی ہر بہ پہنج کیشان بہ ژان و گرانی ژان لی ہاتن. ﴿وَحَمَلَهُ وَفَصَلَّهُ
 ثَلَاثُونَ شَهْرًا﴾ ہ لگرتو لہ مہ مک برینہ وہش سی مانگی پی چوو. علی (پہزای خوی لی بی) نہ م
 نایہ تہ و نہ و نایہ تی کہ لہ سورہ تی (لقمان) دایہ: ﴿وَفَصَلَّهُ فِي عَامَيْنِ﴾^۳ واتہ: وہ برینہ وہی لہ شیر لہ
 دوی تہ مہ نی دوو سالیہ وہ. کردہ بہ بہ لگہ و نہ م نایہ تی کہ نہ فہ رمویت: ﴿وَالْوَلَدَاتُ يُرْضَعْنَ
 أَوْلَدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنَمِّمَ الرِّضَاعَةَ﴾^۴ واتہ: دایکان شیر دہ دہن بہ مندالہ کانیان دوو سالی
 تہ و، نہ مہ بق کہ سیگہ کہ بیہ ویت شیری تہ و او بدات. لہ سہر نہ وہی کہ ماوہی ہ لگرتن. (حمل)
 کہ مترینی شہش مانگہ. نہ میش لیوہ رگرتنیکی راست بہ ہیزہ و عوسمانیش ہاوپایہ لہ گہ لی و کومہ لی
 لہ ہاوہ لانی پیغہ مہ ریش ہہ مان پایان بوہہ. محمدی کوپی نیسحاقی کوپی یہ سار پیوایہ تی کردہ
 بہ عجبی کوپی عبداللہ ی جوہینہ وہ دہ لیت: پیاوٹک لہ ٹیمہ ژنتیکی لہ جوہینہ ہینا مندالیکی بوو
 پاش شہش مانگ. میردہ کہی پڑشت بق لای عوسمان و نہ وہی بق باس کرد، عوسمان ناردی بہ شوینی
 ژنہ کہ دہا وختی ہہ لساو پڑشا کہ کہی لہ بہر بکات خوشکہ کہی گریا. نہ ویش دہ لیت: بچی دہ گریٹ؟
 سویند بہ خوا ہیچ کہ سی لہ دروست کراوہ کانی خودا نہ ہاتو تہ لام (کاری ژن و میردی لہ گہ ل نہ کردوم)
 ہہ رگیز میردہ کہ م نہ بی خودای مہ زن بہ چی پازیہ با بہ سہرما جی بہ جی بکری. وختی ہینایان بق لای
 عوسمان (پہزای خوی لی بی) فرمانیدا ہر دہ بارانی بکن نہ و ہاوالہ گہ بشتہ علی (پہزای خوی لی
 بی) ہات بق لای عوسمان و پی گوت: چی دہ کہی؟ دہ لیت: مندالی بوہ لہ شہش مانگیدا. نایا نہ وہ
 دہ بی. علی پی گوت! نایا قورٹان ناخوینی؟ دہ لیت: بہ لی. علی دہ لیت: نایا نہ تبیسٹوہ لہ خوی
 کہ و رہ وہ کہ نہ فہ رمویت: ﴿وَحَمَلَهُ وَفَصَلَّهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا﴾. وہ فہ رمویہ تی: ﴿حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ﴾^۵ واتہ:

^۱ مسند الطیالسی (۲۸) فرمودہ یہ کی سہ حیحہ.

^۲ مسلم (۱۸۷۸/۴)، ابوداود (۱۷۷/۳)، تحفۃ الاحوذی (۴۸/۹)، النسائی فی الکبری (۳۴۸/۶).

^۳ لقمان (۱۴).

^۴ البقرة (۲۳۳).

^۵ البقرة (۲۳۳).

دوو سالی ته‌واو. شەش مانگ نه‌بی هیچی تر نامینتیه‌وه و دروستمان نه‌کردی. عوسمان ده‌لایت: سویند به‌خوا به‌م شیویه تینه‌گه‌یشتوم. ده‌لایت نه‌و ژنەم بق بینن کاتی دۆزانه‌وه په‌جم کرابوو. محمدی کوپی نیسحاق ده‌لایت: بعجه ده‌لایت: قه‌له‌پەش چۆن له قه‌له‌پەش ده‌چی و هیلکه چۆن له هیلکه ده‌چی نه‌و منداله زیاتر له‌باوکی ده‌چوو وەختی باوکی منداله‌که مندالکی بینی ده‌لایت: به‌خوا کوپی منه‌و هیچ گومانیکم لای نیه. ده‌لایت: خوا تووشی برینیکی کرد به‌نیوچاوانیه‌وه توشی شیرپه‌نجه بوو به‌رده‌وام برینه‌که‌ی زیادی نه‌کرد تا کوشتی. ئیبنو نه‌بی حاتم په‌یوایه‌تی کردوه^۱. ئیبنو نه‌بی حاتم ده‌لایت: باوکم بۆی گێڕایه‌وه فه‌روه‌ی کوپی نه‌بی مه‌غراء بۆی گێڕایه‌وه، عەلی کوپی موسه‌یر بۆی گێڕایه‌وه له داودی کوپی نه‌بی هینده‌وه له عیكریمه‌وه له ئیبنو عه‌باسه‌وه (په‌زای خویان لی بی) ده‌لایت: وه‌ختی ژن مندالی له تۆ مانگدا بوو بیستو یه‌ك مانگ به‌سه بق شیردان. وه‌ نه‌گه‌ر له حەوت مانگدا بووی بیستو سێ مانگ به‌سه بق شیردانی. حق نه‌گه‌ر له شەش مانگدا منداله‌که‌ی بوو. دوو سالی ته‌واو ده‌بی شیر ی بداتی چونکه خودای مه‌زن نه‌فهرمویت: ﴿وَحَمَلُهُ وَفَضْلُهُ، ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّى إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ﴾^۲ واته: تا به‌هیز ده‌بی و خوی ده‌گرێ و به‌پی ده‌پوا. ﴿وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً﴾ واته: عه‌قلی داده‌مه‌ززی و بیروه‌وشی ته‌واو ده‌بی. گوتراوه که ته‌مه‌ن گه‌یشه‌ چل سال به‌زۆری گورانی به‌سه‌ردا نایه‌ت به‌ ته‌واوی ده‌مینتیه‌وه. ﴿قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي﴾ واته: پام به‌ینه. ﴿أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَلَدِي وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ﴾ واته: سوپاسی نه‌و چاکه بکه‌م که ده‌ریاره‌ی من و دایک و باوکمت کردوو کاری وا گه‌وره‌ش بکه‌م له‌مه‌وداش که تۆ پازی بکات. ﴿وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي﴾ وه‌چه‌شم (کویم) واپایینه. ﴿إِنِّي نَبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ نه‌م نایه‌ت ئیشاره‌تی تێدایه بق نه‌و که‌سانه‌ی که ته‌مه‌نیان ده‌گاته چل سال که په‌شیمانان (توبه) تازه بکه‌نه‌وه و بگه‌پینه‌وه بق لای خوداو به‌رده‌وام بن له‌سه‌ر نه‌و په‌شیمانیه. خودای گه‌وره فهرمویه‌تی: ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ نَقَبْلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ وَعَدَ الصَّادِقُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ﴾ مه‌ر که‌سیش وه‌ک نه‌وانه بن ئیعه‌ کاره باشه‌کانیان لی وهرده‌گرین و له‌ گونا‌هیشیان خوش ده‌بین و له‌گه‌ل به‌هه‌شتیه‌کان ده‌بن. نه‌و به‌لینه‌ی که پێیان دراوه، پاسته. واته: نه‌وانه که خاوه‌نی نه‌م په‌وشتانه‌ن که‌باسمان کرد نه‌وانه‌ی داوی لی بوردنیان له‌ خودا کردو پاشگه‌زی‌بوونه‌وه له‌ خه‌تاو خراپه‌و مه‌ستیان

^۱ أخرج ابن أبي حاتم وابن المنذر، الدر المنثور (۹/۶).

^۲ البيهقي (۴۴۲/۷).

به تاوانه كانيان كردو گه پانه وه و په شيمان بوونه وه. نه وانه كاره باشه كانيان لى ودرده گرين و چاوپيښى له گوناوه كانيان ده كه ين و له زږد مه له يان ده بوورين و كارو چاكه كانيشيان ودرده گرين. ﴿وَيُحْيِي الْمَيِّتَ﴾ واته: نه وانه وان له پيښى نه وانه ي كه له ناو به هه شتدان. نه مه بريارى خودايه بويان و وهك خوي به ليني داوه بى نه و كه سانه ي كه په شيمان ده بڼه وه ودرده گه پښه وه بى لاي خودا. بويه خوداي گه ودره فرمويه تى: ﴿وَعَدَ الْصِّدِّيقُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ﴾ واته: نه و به ليني ي كه پيښان دراوه راسته.

﴿وَالَّذِي قَالَ لَوْلَايَ أَفِ لَكُمْ أَعْدَاءُ إِنِّي أَنَا خُجَرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِن قَبْلِي وَهُمَا يَسْتَفِيتَانِ اللَّهَ وَيْلَكَ آمِينَ﴾ **إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا هَذَا إِلَّا أَسْطُورُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٧﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمِّرٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم مِّنَ الْغَنَى وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَسِرِينَ ﴿١٨﴾ وَلِكُلِّ دَرَجَةٍ مِّنْ أَعْمَالِهِمْ وَلِيُؤْتِيَهُمْ أَجْرَهُمْ وَهُمْ لَا يَظْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَنْتَعْتُمْ بِهَا فَاَلْيَوْمَ يُعْرَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ ﴿٢٠﴾﴾**

باسى نه و مندا لانه ي كه خه تا ده كه ن له گه ل دايك و باوك و پاشه پوښيان

كاتى خوداي گه ودره باسى ژيانى نه و كه سانه ي كرد پارانه وه بى دايك و باوكيان و چاكه يان له گه ل كردن و نه وه ي كه پيښان دهرى له خوشي و به خته وه ري و نازاد بوون له لاي خودا. دوى نه وه باسى ژيان و پاشه پوښى نه و كه سه به دبه ختانه ده كات له خه تا و خراپه يان له گه ل باوك و دايكيان كړدوه و فرمويه تى: ﴿وَالَّذِي قَالَ لَوْلَايَ أَفِ لَكُمْ أَعْدَاءُ إِنِّي أَنَا خُجَرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِن قَبْلِي وَهُمَا يَسْتَفِيتَانِ اللَّهَ وَيْلَكَ آمِينَ﴾ **إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا هَذَا إِلَّا أَسْطُورُ الْأَوَّلِينَ﴾** نه و مروهش كه به باوك و دايكى ده وت: توف له ده ست نيوه ناخو به لينم پنده دهن جارى تر زيندو ده بڼه وه له گوډ دهرم ده هيننه وه؟ چه ند به ره و چين له پيش مندا هاتون و چوون. دايك و باوكيش هر په نا يان به خوا دهرد و ده يانوت ه ي مال ويران بپوا بيته! به ليني خودايه و راسته نه و يش ده ويوت: نه و شتانه هر چيروكى پيشيانان و چى تر نيه. ﴿وَالَّذِي قَالَ لَوْلَايَ أَفِ لَكُمْ﴾ **نم نايه ته گشتگيره بى هم مو كه سى نه مه بلئ، وه هر كه سى واده زانئ كه نم نايه ته له سر عبدالرحماني كوپى نه بويه كره هاتووه ته خواره وه قسه كه ي لاوازه وهرنا گبرئ. چونكه عبدالرحماني كوپى نه بويه كره پاش هاتنى نم موسولمان بووه خه لكى نه و زه مانه باسيان كړدوه كه موسلماننكي چاك و خاوه ن باوه پښكى باش بووه. بوخارى پيوايه تى كړدوه له يوسفى كوپى ماهه كه وه ده لپت: مه روان كار به ده ستي حجاز بوو مه عاويه ي كوپى نه بوسوفيان (په زاي خويان لى بى) دايان بوو. وتارى ده داو باسى په زيدى كوپى مه عاويه ي ده كړد بى نه وه ي په يمانى پسى**

بدی دوی باوکی. عبدالرحمانی کوپی نه بویه کر شتیکی پی وت. مروان ده لیت: بیگرن. پښته مالی عایشه (په زای خوی لی بی) نه یان توانی بیگرن. مروان ده لیت: نه نه نه که سه بو که نه نه نایه ته ی له سر هاته خواره وه: ﴿وَالَّذِي قَالَ لِوَلَدِيهِ اَنْي لَكُمْ اَعِدَانِي اَنْ اُخْرَجَ وَقَدْ خَلَّتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِي﴾ عایشه (په زای خوی لی بی) له پشت په رده وه ده لیت: خوی گه وره له سر نیمه هیچ شتیکی نه ناروده ته خواره وه له قورثان هرگیز نه وه نه بی له سر بیتاوانی من په وانه ی کرد. پښتیا کی تر هاتووه. نه سائی پیوایه تی کردووه له محمدی کوپی زیاده وه ده لیت: کاتی که په یمانی وهرکرت بق یه زیدی کوپی. مروان ده لیت: نه نه په وشتی نه بویه کرو عومه ره (په زای خویان لی بی) عبدالرحمانی کوپی نه بویه کر ده لیت: په وشتی هرقل و قه یسره مروان ده لیت: نه نه نه که سه یه که نه نه نایه ته ی له سر هاته خواره وه: ﴿وَالَّذِي قَالَ لِوَلَدِيهِ اَنْي لَكُمْ﴾ نه نه قسه یه گه شته عایشه (په زای خوی لی بی) ده لیت: سویتد به خوا مروان دروی کرد. نه نه نایه ته بق نه نه بوو. نه گه ر به ویت نای نه نه که سه بیتم نه نه نایه ته ی له سر هاته خواره وه ناوم ده برد. به لام پیغه مبری خودا (ﷺ) له غنه تی کرد له باوکی مروان که مروان له پشت باوکیدا بوو. پرشی له وه له غنه تی خوی به رکه وتوووه. خودای مزن نه نه رمویت: ﴿اَعِدَانِي اَنْ اُخْرَجَ﴾ واته: شاخو زیندوو ده بیه وه. ﴿وَقَدْ خَلَّتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِي﴾ واته: خه لکیتی زدد هاتوون و چون هیچ که سیک له وانه نه که راوه ته وه، ﴿وَهُمَا يَسْتَفْخِمَانِ اللَّهَ﴾ ده پاره وه له خدا که پی نیشانداو ده یانوت به کوپه که یان: ﴿وَبِكَ اٰمِنُ اِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا هَذَا اِلَّا اَسْطُورٌ اَلَا وَاٰلِیْنَ﴾ واته: مال ویزان باوه پیتنه و به لینی خوی وه پاسته کوپه که یش ده بیوت: نه و شتانه قسه ی پشینان نه بی هیچی تر نه یه. خوی گه وره نه نه رمویت: ﴿اَوَلَيْكَ الَّذِيْنَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِيْ اَمْرِ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْغٰیْنِ وَالْاٰیِسِ اِنَّهُمْ كَانُوْا خٰسِرِيْنَ﴾ نه نه که سانه شی هر به ده ردی کومه لایتیک له جنو که و مروه که کان چوون، که به ر له وان فه وتان و تووشی جه زره به ی نیمه هاتن و زیانبار بیون. واته: نه وانه ش چوونه پیزی هاوشیوه کانی خویان له خوانه ناسان و زیانباران نه وانه ی که خویان و مال و مندالیان تووشی زیان و په نجه پوی کردوه له پژی قیامه تدا. وه نه نه رمویت: ﴿اَوَلَيْكَ﴾ پاش ﴿وَالَّذِي قَالَ﴾ به لکه یه له سر نه وه ی که باسما ن کرد، ناویکه بق جنسه هه موو که سیک ده گریتنه وه که نا به و شیوه یه بی حه سه ن و قه تاده ده لیتن: نه و خوانه ناس و له دین لاده وانه ی که خه تاو خراپه له گه ل باوک و دایک

^۱ فتح الباری (۴۳۹/۸).

^۲ التسانی فی الکبری (۴۵۸/۶) نه نه فرموده یه سه نه ده که ی لازمه.

ده‌کهنو باوه‌پیان به زیندوو یونه‌وه نیه^۱. خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿وَلِكُلِّ دَرَجَتٍ مِّنْ عَمَلِهِمْ وَلِيُؤْتِيَهُمْ أَعْمَلَهُمْ وَهُمْ لَا يَظْلَمُونَ﴾ نیتمه بق هه‌ریک له‌وانه پله‌و پایه‌مان داناوه. تا خوا هه‌رکس به‌گویره‌ی کارو کرده‌وی پاداشت بدات، ناهه‌قیشیان لی ناگریت. واته: هه‌رکسه به‌پیتی کرده‌وی خوی سزا ده‌دریت. ﴿وَلِيُؤْتِيَهُمْ أَعْمَلَهُمْ وَهُمْ لَا يَظْلَمُونَ﴾ واته: خوی گه‌وره به‌نه‌اندازی مسقاله زه‌په‌یه ناهه‌قیان له‌گه‌ل ناکات که‌متریش له‌وه. عبدالرحمانی کوپی زه‌یدی کوپی نه‌سلم ده‌لئیت: پله‌کانی ناگریه‌ره و زیزده‌پوات. پله‌کانی به‌هشت به‌ره و ژور ده‌پوات^۲. خودای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿وَيَوْمَ نَعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طِبْيَنَكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَأَسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَلْيَوْمَ يُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِذَا كُنتُمْ تُفْسِدُونَ﴾ نه‌و پوژهی به‌ره‌ی خوانه‌ناسان به‌رامبه‌ر ناگر پاده‌گیرین (پییان ده‌لین: خوشی دنیا‌تان به‌سه‌ر بردو به‌باشی به‌هره‌تان لی برد. نه‌مپوش ژور به‌سوکایه‌تی نازار ده‌درین، چونکه نیتوه له‌سه‌ر زه‌مین به‌خو‌پایی خوتان ژور به‌زل ده‌زانی و له‌پئگی پاست لاتان دابوو. واته: له‌پوژئی قیامه‌تدا کاتی ده‌یانپنین نه‌مه‌یان پییده‌وتری: بق سوکایه‌تی پی کردن و سه‌رکوتانه‌ویان. گه‌وره‌ی موسولمانان عومری کوپی خه‌تاب (په‌زای خوی لی بی) خوی لا ده‌دا له‌خواردن و خواردنه‌وی چاک و خوش و ژوری نه‌ده‌خوارد ده‌یوت: ده‌ترسم وه‌ک نه‌وانه بم که‌خوی مه‌زن سوکایه‌تی و سه‌رزه‌نشستی کردن و فرمویه‌تی: ﴿أَذْهَبْتُمْ طِبْيَنَكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَأَسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا﴾ نه‌بو میجله‌ز ده‌لئیت: چه‌ند گرویه‌ک چاکه‌کانیان له‌دنیا له‌ده‌ست ده‌دن له‌پوژئی قیامه‌تدا پییان نه‌لئیت: ﴿أَذْهَبْتُمْ طِبْيَنَكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا﴾ خوی گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿فَلْيَوْمَ يُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِذَا كُنتُمْ تُفْسِدُونَ﴾ واته: پاداشتی خو‌یان و ده‌دگرن له‌شئیوه‌ی نه‌و کردارانه‌ی که‌له‌دنیا کردویانه. وه‌ک چۆن له‌ژیانی دنیا‌دا به‌خوشی پایانبوارد و ژور خو‌یان به‌زل ده‌زانی و شوین پی پاست نه‌ده‌که‌وتن و خه‌ریکی کاری خراپ و دوور له‌خوایی بوون. خوی گه‌وره‌ش پاداشیان ده‌داته‌وه و ژور به‌سوکایه‌تی نازاریان ده‌دات. نه‌وه‌ش به‌سزادانی گورچک بی و شوینی ژور ناخوش و ترسناک و هاوارو هه‌ناسه هه‌لکیشانی به‌رده‌وامی بی سوود. خوی گه‌وره لامانداو بمانپاریزی به‌سۆزو به‌زه‌یی خوی.

^۱ الطبري (۱۱۸/۲۲).^۲ الطبري (۱۱۹/۲۲).

﴿وَأَذْكُرْ أَخَا عَادٍ إِذْ أَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَّتِ الْنُّذُرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ (۱) قَالُوا أَجِئْنَا لِنَتَأَفَّكَ عَنْ آلِهَتِنَا فَأَيْنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (۲) قَالَ إِنَّمَا أَعْلَمُ عِنْدَ اللَّهِ وَأُبَلِّغُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ وَلَكِنِّي أَرَىكُمْ قَوْمًا مَجْهُولُونَ (۳) فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُطِيرٌ أَمْ بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ (۴) تَدْمِغُ كُلَّ شُعْبَةٍ أَمْرًا رِيحًا فَاصْبُحُوا لَا تَبْقَى إِلَّا مَسَكِنُهُمْ كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ (۵) ﴿

چیرۆکی برای عاد

خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿وَأَذْكُرْ أَخَا عَادٍ إِذْ أَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَّتِ الْنُّذُرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ برای (عاد)یش وه‌بیر بینه. که له نه‌حقاف ترسی وه‌به‌ر هۆزه‌کی نا. ئیوه نابئ غه‌یری خودا به‌رستن، من له ئیوه نیگه‌رانم که له پۆژی گه‌وره‌دا ئازار ببینن، به‌ر له ئه‌و وله پاش نه‌ویش ترسیته‌ران هاتن‌و‌چون. خوای گه‌وره دئی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌داته‌وه له مه‌ر باوه‌پنه‌مێانی ئه‌وانه‌ی له هۆزه‌کی که به‌پاستی نازانن نه‌فرمویت: ﴿وَأَذْكُرْ أَخَا عَادٍ﴾ که هود پیغه‌مبه‌ر (سه‌لامی خوای لی بیئت) که خوای گه‌وره په‌وانه‌ی کرد بق سه‌ر عادی یه‌که‌م که له نه‌حقافدا نیشته‌جئ بوون. نه‌حقاف جه‌معی حقیقه بریتیه له کئیو لم ئیبنو زه‌ید گوتویه‌تی^۱. عیکریم ده‌لئیت: واته کئیو نه‌شکه‌وت، قه‌تاده ده‌لئیت: بۆمان باسکراوه که نه‌حقاف دئی‌هک بوون له یه‌من خه‌لکی په‌ملن له‌سه‌ر که‌ناری ده‌ریا پیی گوتراوه: شیحر^۲ ئیبنو ماجه ده‌لئیت: (له بابئکا وه‌ختی که‌سی پاراپه‌وه با یه‌که‌م جار له خۆیه‌وه ده‌ست پی بکات): پاشان پیوایه‌تی کردوه له ئیبنو عه‌باسه‌وه ده‌لئیت: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فرموی: (خودا به‌زه‌یی بیته‌وه به‌ئیمه‌و برای عادیشدا)^۳ واته: هود پیغه‌مبه‌ر (سه‌لامی خوای لی بیئت)، خوای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿وَقَدْ خَلَّتِ الْنُّذُرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ﴾ واته: خودای گه‌وره پیغه‌مبه‌رانی په‌وانه کرد بق ئه‌و که‌سانه‌ی که له‌و گوندانه‌ی ده‌ووبه‌ری ئه‌وان ئاگاداریان کردبوونه‌وه هه‌په‌شه‌یان لی کردبوون وه‌ک خودا نه‌فرمویت: ﴿فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ﴾^۴ واته: ئینجا ئه‌م سزایه‌مان کرده په‌ند بق خه‌لکانی

^۱ الطبري (۱۲۵/۲۲).^۲ الطبري (۱۲۴/۲۲).^۳ ابن ماجه (۱۲۶۶/۲) فرموده یه‌کی حه‌سه‌نه.^۴ البقرة (۶۶).

نو سہ ردمو و نوانی دوی نوان. ثم نایہ تیش کہ نفہ رمویت: ﴿فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْذَرْتُكُمْ صِغْفَةً مِثْلَ صِغْفَةِ عَادٍ وَنُوحٍ﴾ (۱۳) إِذْ جَاءَهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ ۖ وَاتَّه: جا نگہر پرویان وەرگپړا نوه بلای به هورده تریشقه یهک (بروسکه یهک) ده تانترستیم وک هورده تریشقه ی گلی عادو سه مود، کاتی پیغه مبره کانیاں هاتنه لایان له برده میان و له پشتیانوه پټیان ووتن که جگه له خوا نه پرستن. وه نفه رمویت: ﴿إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ واته: من زږد پټم ناخوشه که له پږی گورده دا نازار ببینن. هود پیغه مبره نه می پټی گوتن. هوزده کی وه لایان دایه وه و گوتیان وه خوا نفه رمویت: ﴿قَالُوا أَجِئْنَا لِنُؤْفِكَا عَنْ آلِهَتِنَا فَإِنَّا بِمَا نَعْبُدُ إِن كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ گوتیان: ناخو هر بویه هاتویه لایان، لایان بده ی لوانی که ده یانپرستین؟ گهر له قسه پاستانی، نو هرپه شوی له نیته کرد به جتی بیتنه. ﴿لِنُؤْفِكَا﴾ لایان بده ی، ﴿عَنْ آلِهَتِنَا﴾ واته: له و خدا یانیه کی ده یانپرستین، ﴿قَالُوا بِمَا نَعْبُدُ إِن كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ واته: ناده ی زو نو سزاو تو له مان بق بیتنه. پرویان به وه نه بوو که پاست ده لیت و سزایان بق دیت. وه خودای مه زن نفه رمویت: ﴿يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا﴾ واته: نوانی باوه پتان پټی نیه په لی هاتنی ده کن. وه نفه رمویت: ﴿قَالَ إِنَّمَا أَعْلِمُ عِنْدَ اللَّهِ وَأُنْذِرُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ. وَلَكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا يَجْهَلُونَ﴾ ده لیت: نوبش خودا ده یزانی؟ من به چی پاسپیراوم. به نیتوی پاده گیه نم به لایم وه من ده تانبینم نیتوه کوملی نه زانن. واته: خودا چاکتر نیتوه ده ناسی. نگه ر نیتوه شایسته ی نو سزایه بن به م زوانه سزاتان ده دات. وه من چیم پی سپیراوه به نیتوی پاده گیه نم، ﴿وَلَكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا يَجْهَلُونَ﴾ واته: نیتوه عه قلطان نیه و تینا گن. خوی گورده نفه رمویت: ﴿فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُّطَرًا بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ کاتی له لای شیوه کانیاں هوریکیان دی. گوتیان: نه مه بارانمان بق ده بارینتی. به لکو نه مه هر نوه یه که نیتوه بوی به په له بوون، هوری بایه و جه زره به دانی به ژانی له گه لدا یه. واته: کاتی نو سزایه یان بینی که بویان ده هات. وایان ده زانی که هوریکو بارانیاں بق ده بارینتی. زږد دلخوش بوون و مژده یان به یهک ده دا. چونکه زږد پټویستیان به باران بوو. خودای مه زن نفه رمویه تی: ﴿بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ واته: نه وه نو سزایه که گوتیان به هود نو هرپه شوی که

۱ فصلت (۱۳-۱۴).

۲ الشوری (۱۸).

له نِیمه ت کرد به جیتی بیته نه گهر له قسه پاستانی. وه نه فهرمویت: ﴿تُدْمِرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا لَا يُرَى إِلَّا مَسْكِنُهُمْ كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ﴾ به فهرمانی په روه ردگاری، هه موو شت تیکو پیک ددها، نیتر کاریکیان به سهرهات ته نیا هه ر جی ماله کانیاان ده بینرا نِیمه پاداشی کومه لی تاوانباران ناوا ددهین. ﴿تُدْمِرُ﴾ واته: کاول ده کات. ﴿كُلَّ شَيْءٍ﴾ هه رچیه کیان هه بوو له ولاتدا به خوځیان و مال و سامانیانه وه هه مووی له ناوچوو ته نها شوینی ماله کانیاان مایه وه. ﴿بِأَمْرِ رَبِّهَا﴾ واته: نه وهش به فهرمانی خوای گه وره بوو. وهك نه م نایه ته که نه فهرمویت: ﴿مَا لَذُرُّنَّ شَيْءًا أَنْتَ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلْتَهُ كَالرِّمِيمِ﴾ واته: به سر هر شتیکدا برپوشتایه وازی لی نه ده هیتا هه تا وهك پزیوی لی نه کرد. واته: وهك شتی پواو بویه خوای مهن فهرموویه تی: ﴿فَأَصْبَحُوا لَا يُرَى إِلَّا مَسْكِنُهُمْ﴾ واته: هه موو له ناوچوون و قه بوون که سیان نه ما له جیتیان بمینیتته وه. ﴿كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ﴾ واته: نه وهیه بریاری نِیمه بق نه و که سانه ی که برپوا به پیغه مبه ره کا نشان ناگن و بی فهرمانی نِیمه ده کهن. نِیمامی نه حمد پړویه تی کردوه له عایشه وه (په زای خوای لی بی) که ده لیت: پیغه مبه ری خودام نه بینیه وه (چاو پی نه که و توه) پر به دهمی پی بکه نی هه تا ناو دهمی ببینم. به لکو زه رده خه نه ی ده کرد وه ده لیت: کاتی پیغه مبه ری خودا هه وری یا بایه کی چاو پی بکه و تایه به ناو چاویه وه دیار بوو هه سستی پی ده کرا. و ت: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) وهختی خه لکی هه ور ده بینن دلخوش ده بن و به ته مای باران بارینن. که چی من تق ده بینم کاتی هه ور ده بیننی نا په حه تی و گران ی به نیوچاوانته وه ده بینری. پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرمووی: (نه ی عایشه بی خه م نیم که سزای نه بی. هوزیک به با سزا دراوه، هوزیک سزایان بیننی گوتیان: نه وه هه وری که و بارانمان بق ده بارینیت).^۱ بوخاری و موسلمیش هیئاویه نه.^۲ نِیمامی نه حمد پړویه تی کردوه له عایشه وه (په زای خوای لی بی) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) وهختی هه وری له که ناریک له که ناره کانی (به رزی) ناسمان ببینایه وازی له و کاره ی ده هیئاو نه گهر له نویتیشدا بوویه پاشان نه ی فهرموو: (نه ی خودایه بارانیک ی به سود بیت).^۳ موسلم پړویه تی کردوه له سه حیه که یدا له عایشه وه (په زای خوای لی بی) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) وهختی په شه با هه لی بکر دایه ده یفه رموو: (نه ی خودایه من داوی خه یره که یت لی ده که م و سودی نه وه ی که تیابه تی وه خیری

^۱ الذاریات (۴۲).^۲ احمد (۶۶/۶) فهرموده یه کی سه حیه.^۳ فتح الباری (۴۴۱/۸)، مسلم (۶۱۶/۲)^۴ احمد (۱۹۰/۶) فهرموده یه کی سه حیه.

نه‌وهی که بوی هاتوو. وحق ده‌پاریزم به تو له‌زیان و له‌زیانی نه‌وهی که له‌ناویایه‌تی و به‌ویش که پیتی هاتوو، عایشه وتی: وهختی هه‌وره گرمه و بریسکهی ئاسمان ببوایه پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) په‌نگی ده‌گه‌پاو ده‌رو مالی ده‌کردو ده‌چوو و ده‌هاته ده‌ره‌وه. کاتی که بارانه که ده‌باری په‌نگی ده‌هاته وه سه‌رخوی. عایشه که نه‌وهی پیوه بینی. پرسپاری لی کرد! فه‌رموی: (نه‌ی عایشه له‌وانه‌یه وه که نه‌وه بی که هوزی عاد گوتیان: ﴿فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُّطِيرٌ﴾ له‌پیشه وه باسی چیرۆکی له‌ناوچوون و قه‌بوونی هوزی عادمان کرد له سوره‌تی (الاعراف و هود) دا پیویست ناکات لی‌ره‌دا جاریکی تر باسی بکه‌ینه‌وه. سوپاس و ستایش بۆ خوی گه‌وره.

﴿وَلَقَدْ مَكَّنَّهُمْ فِيمَا إِن مَّكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَرًا وَأَفْئِدَةً فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَرُهُمْ وَلَا أَفْئِدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٦٦﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَولَكُم مِّنَ الْقَرْيِ وَصَرَفْنَا الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٦٧﴾ فَلَوْلَا نَصْرُهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا لِلهِ بَلْ صَلَّوْا عَنْهُمْ وَذَلِكْ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴿٦٨﴾﴾

خودای گه‌وره نه‌فه‌رمویت: ﴿وَلَقَدْ مَكَّنَّهُمْ فِيمَا إِن مَّكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَرًا وَأَفْئِدَةً فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَرُهُمْ وَلَا أَفْئِدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ له‌و شوینه‌دا گه‌زه‌ریکمان دابوونی، که به ئیوه‌مان نه‌داوه. گوی و چاوو دل‌یشمان به‌وان دابوو، نه‌وان له گوی و چاوو دل‌یان هیچ به‌هره‌یان ده‌ست نه‌که‌وت، که نرخیکیان بۆ نیشانه‌کانی خودا دانه‌ده‌ناو نه‌وهی گالته‌یان پیده‌کرد ده‌وری لیدان. واته: نه‌و هوزانه‌ی پیش ئیوه هاتن له دنیا. شوین و گه‌زه‌رانیکی چاکمان دانی له سامان و مال و مندال و نه‌وهی به‌وانان دا به ئیوه‌مان نه‌داوه له هیچ پوویه‌که‌وه که چی نه‌وان هیچ نرخیکیان بۆ نه‌و نیشانانه‌ی خودا دانه‌ده‌ناو گالته‌یان پیده‌کرد. هه‌تا سزای خودا ده‌وری لیدان. نه‌و سزاو تۆله‌ی که به‌ویان پیی نه‌بوو به دووریان ده‌زانی که پووبدات. واته: نه‌ی نه‌و که سانه‌ی که نه‌مه‌تان بۆ باس ده‌کری تا ئاگاتان له خوتان بی با وه که نه‌وانه‌تان به‌سه‌ر نه‌یه‌ت نه‌وهی نه‌وان توشیان بوو ئیوه‌ش وه که نه‌وان تووشتان ببی له‌و سزاو جه‌زه‌به‌یه له دنیاو له پۆی دوایدا. خوی گه‌وره نه‌فه‌رمویت: ﴿وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَولَكُم مِّنَ الْقَرْيِ وَصَرَفْنَا الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ فره له‌و باژێرانه‌مان قه‌تی خستوون که هه‌ر له ده‌وری ئیوه بوون. هه‌موو جه‌وره به‌لگه‌یه‌کمان نیشان دان که به‌شکو بکه‌ینه‌وه. ﴿وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَولَكُم مِّنَ الْقَرْيِ﴾ واته: خه‌لکی مه‌ککه. خوی گه‌وره

که له پیشوه کانی قوتی خست که له دهوری نیتوه بوون و باوه رپان به پیغه مبه ره کانیان نه بوو وه که له عاد له نه حقاف نیشته جی بوون که پیشی دهوتری حزه ره مهوت له یه مه ن. که لی سه مودیش که شویته که یان له نیوان نه وان و شامدا بوو. وه هه روه ها که لی (سبأ) که نه وانیش خه لکی یه مه ن بوون. خه لکی مه دیه نیش که له سه ر پیگایاندا بوو به ره و غه زه وه دیسان بوچه یه ره ی که لی لوت که به لایدا تی ده په رین. خودا نه فره رمویت: ﴿وَصَرَفْنَا الْآيَاتِ﴾ واته: نه م جورده نیشانه مان بقر ده هینانه وه و

پرومانده کرده وه بویان. ﴿اَلَمْهُمْ رَّحْمٰوْنَ﴾ به لکو په شیمان بینه وه و بگه پینه وه. وه نه فره رمویت:

﴿قُلُوْا لَا نَصْرَ لِمَنْ اَلَزَّ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ قُرْبَانَاَ اِلَهًا بَلْ صَلَّوْا عَنْهُمْ وَذَلِكْ اِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوْا يَفْقُرُوْنَ﴾

نه ی بچی نه و شتانه ی غه یه ره خودا ده یان په رست تا به و هوی له خویان نزیک بگه نه وه هیچ به هانایان نه هاتن: به لکو نه وان له ده ستیان چوون نه مه ش له و درویانه بوو که بقر خویان مه لیان به ستوون. واته:

نایا هاتن به هانایانه وه له کاتیکدا نه وان پیویستیان مه بوو؟ ﴿بَلْ صَلَّوْا عَنْهُمْ﴾ واته: لایان لی نه کردنه وه له کاتیکدا که زور پیویستیان به یارمه تیان مه بوو. ﴿وَذَلِكْ اِفْكُهُمْ﴾ نه وه ش له و

درویانه بوو. ﴿وَمَا كَانُوْا يَفْقُرُوْنَ﴾ که مه لیان به ستوون نه و شتانه یان کردبوو به خوی خویان و ده یان په رستن. په دجه پو هه ناسه سارد بوون به هوی نه و متعانه و پرستنه ی که کردیان بقر غه یی خوی که وره. والله اعلم.

چیرویکی (باسی) گوئی گرتنی جنوکه له قورئان

﴿وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ

مُنْذِرِينَ ۝۲۱﴾ قَالُوا يٰقَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَىٰ

طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ ۝۲۲﴾ يَقَوْمُنَا آجِبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ، يَغْفِر لَكُمْ مِّنۢ ذُنُوبِكُمْ وَيُخْرِجَكُم مِّنۢ عَذَابِ آلِيمٍ ۝۲۳﴾

وَمَن لَّا يُجِبۡ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِّنۢ دُونِهِ أَوْلِيَاءُ أُولَٰئِكَ فِي ضَلٰلٍ مُّبِينٍ ۝۲۴﴾

خوای که وره نه فره رمویت: ﴿وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا

أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ﴾ هیندیکیش له جنوکه کانمان ناره لای تو، که گوئی له م

قورئانه بگرن کاتی هاتن. گوتیان: مات بن و گوئی بده ن. وهختی بیستیان. هاتنه وه ناو خپله که یان و

ترسی خویان و به رنان. نیمامی نه حمد پریوایه تی کردوه له زویه یه ره وه: ﴿وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ

يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ﴾ ده لیت: له نه خله بوو که پیغه مبه ری خودا (ﷻ) نویژی خه وتنانی ده کرد.

خودای مہ زن نہ فرمویت: ﴿كَادُوا يَكُونُونَ عَلِيًّا﴾^۱ واتہ: (بئی بھواکانی مہككہ) نزیک بوو دایان به سریدا. سوفیان ده لیت: كه وتببون به سر به كتردا وهك خوری چؤن ده لكیت به یكه وهو ده كه وی به سر به كدا. ته نها نه حمد هیناویه تی.^۲ نیمامی نه حمدو نیمام نه بو به كری به یقه قی پویاوی تی کردوه له كتیبه كیدا (دلائل النبوة) له نیمبو عه باسه وه (په زای خویان لی بی) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) قورئانی نه خویندوه ته وه بؤ جنؤكه و چاویشی پتیا ن نه كه وتوه. پیغه مبه ری خودا (ﷺ) له گه ل ده سته یك له هاوه له كانی ده پویشتن بؤ بازای عوكاز له نیوان جنؤكه و (الشیاطین) هه والی ئاسماندا گزپانكاریك پوویدا. جنؤكه كان بروسکیان بؤ په وانه ده كرا. گه پانه وه ناو خیله كیان. پتیا ن وتن: چیتانه. گوتیان: له نیوان نیمه وه والی ئاسماندا گزپانكاری پووی داوه و بروسكان بؤ په وانه كرا وتیان: بیگومان نه و گزپانكاریه ی له نیوان نیمه وه والی ئاسماندا په یدا بووه مگه ر شتیک پویداوه. بگ پین له خوره لاتی زه مینه وه هتا خورئاوای. سه یركه ن و بنواپن نه و شته چیه بووه ته پنگر له نیوان نیمه وه والی ئاسماندا. ده رچوون و ده گه پان به خوره لات و خورئاوای زه میندا هتا بزائن نه وه چیه بووه ته پنگر له نیوان نه وان وه والی ئاسماندا بیدوزنه وه، هندیك له و جنؤكانه كه پووه و توهام ده چوون تپیه پین به لای پیغه مبه ری خودا (ﷺ) كه نه و له نه خله بوو. ده یویست بپوا بؤ بازای عوكاز له و كاته دا نوپزی به یانی ده كرد له گه ل هاوه له كانیدا. كاتی گوتیان له قورئان بوو. ماته یان كرس گوتیان بؤ كرت و گوتیان: سویند به خوا نه مه بوو بووه پنگر له نیوان نیمه وه والی ئاسماندا. كاتی له و شویند وه گه پانه وه بؤ لای خیله كیان گوتیان: گه لو نیمه گوتیمان له كتیبه ك بوو بویان خویندینه وه نیمه قورئانیکی سه یرمان بیست بؤ پاسته پئی پتیه ره و نیمه باوه پمان پی هینا و هرگیز كه سی ناكه ینه شه ریکی خودا. خوی گوره نه م نایه ته ی نارد ه خواره وه بؤ پیغه مبه ر (ﷺ): ﴿قُلْ أَوْحَىٰ إِلَيَّ أَنَّهُ سَمِعَ نَفَرٍ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا﴾^۳ واته: (نه ی موحه ممد (ﷺ) بلی نیگام بؤ كرا كه بیگومان چه ند كه سیک له جنؤكه گوتیان كرت له قورئان خویندنه وه م. نه وه ی كه پتی پاگه یه نرا قسه ی جنؤكه بوو.^۴ بوخاری پویاوی تی کردوه هه ر به و شتیه وه. موسلمیش هیناویه تی و تیرمیزی نه سائیش پویاوی تیان کردوه له ته فسیر.^۵ له عبدالله ی كوی مه سعوده وه (په زای خوی لی بی) ده لیت: هاتنه

^۱ الجن (۱۹).^۲ احمد (۱۶۷/۱) نه م فرموده یه سه نه ده كانی لاوذن.^۳ الجن (۱).^۴ احمد (۲۵۲/۱)، دلائل النبوة (۲۲۵/۲) فرموده یه کی سه حجه.^۵ البخاری (۲۳۹/۱)، تحفة الاحوذی (۱۶۸/۹)، النسائی فی الکبری (۴۹۹/۶).

لای پیغمبر (ﷺ) قورئانی ده خویند له ناو نه خله دا، کاتی گوئیان لی بو گوئیان: قسه مه کن نو جنوکه بیون یه کیکیان ناوی زهوبه عه بوو خوی مه زن ثم نایه تانه ی نارد خواره وه: ﴿وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ مُّنْذِرِينَ﴾ هـ تا ده گاته ﴿ضَلَّ لُبُّهُنَّ﴾^۱ ثم فرموده یه له گال فرموده که ی یه کم که ثبینو عه باس پویایه تی کرد نه وه ده گیه نی که پیغمبره ی خودا (ﷺ) له جاری یه که مدا هستی به ناماده بیونیان نه کردوه. به لام نه وان گوئیان له خویندنه که ی پیغمبر بووه (ﷺ) پاشان گه پاونه ته وه بۆ ناو خپله که یان پاشان دوی نه وه دهسته دهسته و کومه ل کومه ل په وانه کراون بۆ لای پیغمبر (ﷺ) له هه موو تیره کانیان. خودای گه وره نه فرمویت: ﴿وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ مُّنْذِرِينَ﴾ واته: وهختی نه وه یان بیست له پیغمبره وه (ﷺ) هاتنه وه ناو خپله که یان وترسی خویان وه به رنان. وه نه و نایه ته ی که خوی گه وره نه فرمویت: ﴿لَسَفَقَهُوْا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوْا قَوْمَهُمْ اِذَا رَجَعُوْا اِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُوْنَ﴾^۲ واته: بۆ نه وه ی له نایینه که یان تی بگن و شاره زابن بۆ نه وه ی هوزده که یان شاره زابکن و بترسین کاتی گه پانه وه بۆ لایان بۆ نه وه ی نه وان بیدار ببنه وه. ثم نایه ته کراوه به به لگه له سر نه وه ی که له ناو جنوکه دا پیغمبر نه بووه به لکو ترسیننه ره بووه گومانیشی تیدا نیه که پیغمبر له ناو جنوکه دا په وانه کراوه. خودای گه وره ش نه فرمویت: ﴿وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ اِلَّا رِجَالًا نُّوحِیْ اِلَيْهِمْ مِنْ اَهْلِ الْقُرْآنِ﴾^۳ واته: وه نایمه پیش تو پیغمبره رمان نه ناردوه جگه له پیاروانیک که نیگامان بۆ ده کردن له خه لکی شاره کان. وه نه فرمویت: ﴿وَمَا اَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِيْنَ اِلَّا اِنَّهُمْ لَيَا كُوْنُ الطَّلَعَامِ وَيَكْمُشُوْنَ فِي الْاَسْوَاقِ﴾^۴ واته: نایمه پیشی تو هه ر کام له پیغمبره رانمان نارد بیست بیگومان نه وان خواردنیان خواردوه وه به بازاردا پویشتون. وه له باره ی نبیراهیمی خه لیله وه (سه لامی خوی لی بیت) نه فرمویت: ﴿وَجَعَلْنَا فِيْ ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتٰبَ﴾^۵ واته: وه پیغمبره ریتی و کتیبمان پریاردا له نه وه کانی (نبیراهیم) دا. هه موو پیغمبره ران (سه لامی خویان لی بیت) پاش نبیراهیم خوی له نه وه

^۱ الحاکم (۴۵۶/۲) فرموده یه کی مورسه له.

^۲ التوبة (۱۲۲).

^۳ یوسف (۱۰۹).

^۴ الفرقان (۲۰).

^۵ العنکبوت (۲۷).

بنه ماله ی نه ون. به لام نه و نایه ته ی که خودای مه زن نه فه رمویت: ﴿يَمْعَشِرَ الْيَنَى وَالْإِنْسَ الْاَلَمْ يَأْتِكُمْ
رُسُلٌ مِّنْكُمْ﴾^۱ واته: نه ی ده سته و کومه لی جنوکه و ناده می نایا پیغه مبه رانتان له خوتان بق نه هات.
مه به ست پتی لیژده دا هه ردوو گپوی مرقو و جنوکه یه یه کیکیان بقی په وانه کراوه و پاسته که مرقو ه.
وه ک نه م نایه ته وایه که نه فه رمویت: ﴿يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللَّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ﴾^۲ واته: له و دوو ده ریایه مرواری و
مه رجان ده رده مینین. واته: له یه کیکیان، پاشان ته فسیری ترساندن جنوکه بق خیله که یان ده کات.
خوای گه وره نه فه رمویت: ﴿قَالُوا لَنَقُومَنَّا اِنْ اَسْمَعْنَا كُتُبًا اُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي
اِلَى الْحَقِّ وَالْاِطْرَاقِ مُسْتَقِيمٍ﴾^۳ گوتیان: که لو! ناوه پوکی کتیبیکیان بق خویندینه وه، که پاش موسا
ناردوه، به کتیبیکانی پیشووش برپوی هیه، هان بق پاستی ده دات و شاره زایی پاسته پئی ده کات.
لیژده باسی عیسا (سه لامی خوای لی بیت) ناکات چونکه نه و نینجیلی بق په وانه کراوه که بریتیه له
ناموژگاری ونه رمی نواندن که م تر باسی حه لال و حه رامی کردوه. له پاستیدا وه ک نه و او که ری
شهریعتی ته ورات وایه و زوژترین باسه کان له ته وراتدا باس کراوه، له بهر نه وه یه گوتویانه: ﴿اُنْزِلَ مِنْ
بَعْدِ مُوسَى﴾^۴ بؤیه و هره قه ی کوی نه وفه ل وه ختی پیغه مبه ر (ﷺ) هه والی دایه به هاتنه خواره وه ی
یه که م جار بق لای. و هره قه ده لیت: به خ به خ! نه وه جویره نیله (الناسوس) که ده هات بق لای موسا
(سه لامی خوای لی بیت) خوژگه منیش تییدا گه نج بومایه^۵ واته له کاتی گه یاندنی نه م په یامه ی توذا
گه نج بومایه ﴿مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ﴾^۶ واته: برپوی هیه به و کتیبیکانه یش که له پیشیه وه هاتون بق
پیغه مبه ران ﴿يَهْدِي اِلَى الْحَقِّ﴾^۷ پئی نیشاندهره بق پاستی له بیرو باوه پو ده نگ و باسدا ﴿وَالْاِطْرَاقِ
مُسْتَقِيمٍ﴾^۸ شاره زایی پاسته ریتان بکات له نیشوکاره کانددا چونکه قورثان پیک هاتوه له دوشت: هه وال
دان و داواکاری، هه واله کانی پاسته و داواکانیشی پیک و دابه ره وانه یه. وه ک خودای گه وره نه فه رمویت:
﴿وَكَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا﴾^۹ واته: وه فه رمان و ته ی په روه رداگارت ته و او بووه و به نه نجام
که یشته به پاست و دروستی. وه نه فه رمویت: ﴿هُوَ الَّذِي اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ﴾^{۱۰} واته: خوا نه و

^۱ الانعام (۱۳۰).^۲ الرحمن (۲۲).^۳ فتح الباري (۳۰/۱).^۴ الانعام (۱۱۵).^۵ الصنف (۹).

زاتہ یہ کہ پیغمبرِ حقّی نارودھ به پندوینی و ناینیکی پاست و دروسته و (الهدی) زانیاری به سوده
﴿وَدِنَ الْحَقِّ﴾ کرداری چاکه به. جنزکیش هه رویان گوتوه. ﴿يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ﴾ پئی نیشاندهره بق سهر
پاستی له بیرو باوه پا، ﴿وَالْأَلْفِطِي مُسْتَقِيمٌ﴾ که کرداره کانه. پاشان خودای گوره نه فرمویت:
﴿يَقَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرَكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ﴾ گهلو! وهن به دهنک
نهو که سه وه بچین که بانگ بق خودا ده کاتو بپوای پئی بکن. له گونا هانتان خوش ده بی و له نازاردانی
به زانتان ده پارینئی. نه م نایه ته نهو ده گیه نی که خودای مه زن محمدی (ﷺ) په وانه کردوه بق
گروی مرفو جنزکه. بویه فرمویه تی: ﴿أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ﴾ یان: بچن به دهنک نهو که سه وه
که بانگ بق لای خودا ده کا وه نه فرمویت: ﴿يَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ﴾ له گونا ه کانتان خوش ده بی
گوتویانه: ﴿مِنْ﴾ لیره دا زیاده به. نه میش قسه ی له سهره. چونکه من له پسته ی موسبه تداف (فی
الاثبات) که م پئی ده که وی زیادی. گوتراویشه: ﴿مِنْ﴾ له شوینی خویدا بق هنده (للتبعيض).
﴿وَيُجِرْكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ﴾ واته: ده تان پارینئی له نازاری به زان. پاشان له زمانی نه وانه وه نه فرمویت:
﴿وَمَنْ لَا يُحِبَّ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءُ أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ هه که سیش
به دهنک نهو که سه وه نه چی که به ره و خودا بانگ ده کا له م سهر زه مینه دهره تانی دهس ناکه وی و
غیره خودا هیچ کهس به هانای نایه. کیش ناوا بی. دیاره پئی یان لی گزداوه. ﴿فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ﴾
واته: خودا توانای به سیردا هه یو له هیچ شوینیکی نهو سهر زه مینه دهره تانی نیه و دهریازی نابی
﴿وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءُ﴾ له غیره خودا هیچ به نایه کی نیه و کهس به هاواریه وه ناچی، ﴿أُولَئِكَ فِي
ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ هه که سیش ناوایی دیاره پیکای لی ون بپوه. نه م شوینی هه په شه و ترساندن بانگی
خیزه که یان کردوه جاری به مژده پئی دان و جاریکیش به هه په شه و ترساندن له بهر نه وه ی که سوودی
که یاندبو به زوریان هاتبون بق لای پیغمبرِ حقّی خودا (ﷺ) پؤل پؤل و دهسته دهسته.

به لکه له سهر ژیا نه وه (زیندو بونه وه) پاش مردن

﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَكُنْ لِيَ خَلْفَهُنَّ بَعْدِرَ عَلَى أَنْ يُخْرِجَ الْمَوْتُ بَلَاءً إِنَّهُ عَلَى كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (۳۳) وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ هَذَا الَّذِي قَالُوا بَلَى وَرَبَّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ
تَكْفُرُونَ (۳۴) فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَأُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبِسُوا إِلَّا
سَاعَةً مِّنْ نَّهَارٍ بَلَّغَ فَبَلَ بِهَذَا إِلَّا الْقَوْمَ الْفَاسِقُونَ (۳۵)

خودای مہ زن نہ فرمویت: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَكُنْ لِيَ خَلْقِهِنَّ بِمُغْدِرٍ عَلٰٓى
 أَنْ يُخْرِجَ الْمَوْتُ بَلٰٓئُهُمْ عَلٰٓى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ناخو نہ وان نہ یانزانی نہ و خودایہ کہ زہمین و ناسمانہ کانی
 و ہدی ہینا و لہ و ہدی ہینا نیشاندان تووشی ہیچ ناتہ وانی نہ بوو. دہ توانی زیندووش کاتہ و ہدی ہینا
 مرینی؟ بے لی نہ و لہ سہر ہہ مووشت توانای ہہ یہ. واتہ: نایا نہ وانی کہ باوہ پریان بہ زیندو بونہ و نہ
 لہ پڑی قیامہ تداو بہ دوری دہ زانن کہ جہستہ کان جاریکی تر ہہ لسنہ و لہ پڑدہ سہیر ناکن،
 ﴿أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَكُنْ لِيَ خَلْقِهِنَّ﴾ واتہ: نہ و خواہ کہ نہ م ناسمانہ و زہ مینی
 و ہدی ہینا و ہدی ہینانی گران نہ بووہ بہ لایہ و ہ. تہ نہا فرمویہ تی: بین و نہ وانی بون بہ بی خق
 لادان و لہ مہرک بہ لکو گردن کہ چہ و دہ ترسی و و ہ لہ دہ داتہ و نایا نہ و خودایہ ناتوانی مردو زیندو
 بکاتہ و ہ؟ و ہ خوی گہ و ہ لہ نایہ تیکی ترا فرمویہ تی: ﴿لَخَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ
 خَلْقِ النَّاسِ وَلٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ واتہ: بہ راستی بہ دی ہینانی ناسمانہ کان و زہ و ی
 گہ و ہ ترہ لہ بہ دی ہینانی خہ لکی بہ لہ تقدیہ ی مہردوم نہ مہ نازانن. بڑیہ خوی مہ زن فرمویہ تی:
 ﴿بَلٰٓئُهُمْ عَلٰٓى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بہ لی خودا توانای بہ سہر ہہ مووشتیکدا ہہ یہ. پاشان خوی گہ و ہ
 مہ پشہ لہ خوانہ ناسان دہ کات و دہ یان ترسیتی و نہ فرمویت: ﴿وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ
 هٰذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلٰٓى وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ نہ و پڑدہ ی نہ وانی کہ خوا نہ ناس
 بوون. لای ناگر پایان دہ گرن (بییان دہ لین): ناخو نہ م شتہ راست نہ ی؟ دہ لین: راستہ. سویند
 بہ پہرہ و دہ گارمان. نہ لی: نیوہ ہر حاشاتان لیکرد. دہ سا نہ و نازارہ بجین. واتہ: لہ پڑی قیامہ تدا
 بییان نہ لی: نایا نہ م شتہ راست نہ بوو؟ ناخو نہ م جادوہ یان نیوہ چاوتان نابینی و شت نابینن.
 ﴿قَالُوا بَلٰٓى وَرَبِّنَا﴾ دہ لین: سویند بہ پہرہ و رندہ مان راستہ. دان پیانان نہ بی ہیچ تواناو
 دہستہ لاتیکیان نہ یہ. ﴿قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ سا نازارہ بجین چونکہ نیوہ ہر داننان
 پیدا نہ دہ ناو حاشاتان دہ کرد.

فرمان دان بہ پیغہ مہر (ﷺ) بہ خو پاکری

پاشان خودای مہ زن فرمان دہ کات بہ پیغہ مہر (ﷺ) کہ خو پاکر بی بہرانبہر نہ و کہ سانہ ی کہ
 باوہ پی پی ناکن لہ گہ لہ کہ ی نہ فرمویت: ﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَأُولُو الْعَرْسِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَّهُمْ

كَانَ يَوْمَ يَرْوَى مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبِسُوا إِلَّا سَاعَةً مِّنْ نَّهَارٍ بَلَّغَ فَبَلَ يَوْمَ يَكُونُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١﴾ توش هر
 وهكو پيغه مبره لي بپاوه نه به زه كان، سوريه له سره كاره كه ت و خږ ډاگريه، وه كه نه و انيش خږ ډاگر
 بوون، بڼو نه و انيش په له ت نه بڼي نه و پږډي بپيار دراوه بيته لامان، واده زانن مانه وديان هر سه عاتى له
 پږډيكي خايندوه. نه مه ش په نديكي ته واوه، ناخو كه ستيك بيجه كه له پڼي لاده رة كان (به جه زره به له به بين
 ده چي؟). خوداي گه وړه نه فهرمويت: ﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَأُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ﴾ واته: توش وه
 پيغه مبره نه به زه لي بپاوه كان (اولو العزم) خږ ډاگريه به رانه ر كه بپويان پڼي نه ده كردن.
 پيغه مبره لي بپاوه نه به زه كان (اولو العزم) نه مانه: نوح و نبيراهيم و موساو عيساو دواين پيغه مبره
 هه موويان محمده (ﷺ) خوداي گه وړه ناوي ميټان له نتيوان هه موو پيغه مبره كاندا (سه لامي خويان
 لي بي) له دوو نايه تدا له سوره نبي نه حزب و شورادا. ﴿وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ﴾ واته: په له ت نه بڼي ليټيان
 له سره نه و سزايه ي كه بويان ديټ. وه كه خوداي گه وړه ده فهرمويت: ﴿وَدَّرَيَ وَالْمُكَذِّبِينَ أُولَى النَّعْمَةِ
 وَمَهْلِكُ قَلِيلًا﴾ واته: وازيټنه له من و نه و خاوه نازوني عه تانه ي كه ناييني من به درو ده زانن و كه ميټ
 موله تيان بده. نه م نايه تيش كه نه فهرمويت: ﴿فَبَلَ الْكَافِرِينَ أَنَّهُمْ رُسُلًا﴾ واته: ١ ثينجا موله تي بي
 بپواكان بده كه ميټ ليټيان بوه سته. وه نه فهرمويت: ﴿كَانَ يَوْمَ يَرْوَى مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبِسُوا إِلَّا سَاعَةً مِّنْ
 نَّهَارٍ﴾ واته: نه و پږډي كه بپيار دراوه بويان و ده زانن مانه وديان هر سه عاتى له پږډيكي خايندوه.
 وه كه خوي گه وړه له نايه تيكي ترا نه فهرمويت: ﴿كَانَ يَوْمَ يَرْوَى لَمْ يَلْبِسُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا﴾ واته: بي
 بپواكان كه نه و پږډي ده بينن و ده زانن كه نه مانه ته وه نتيواره يه ك يا چيشته نكاويكي نه بڼي له دونيادا.
 وه كه نه م نايه تيش كه نه فهرمويت: ﴿وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَأَن لَّمْ يَلْبِسُوا إِلَّا سَاعَةً مِّنَ النَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ﴾ واته:
 وه بپريان بخه وه نه و پږډي كه (خوا) هه موويان كډه كاته وه ده لټن له دنيا دا نه مانه ته وه ساتيكي
 كه م نه بيت له پږډي خويان به يه كتر ده ناسيټن. خوي گه وړه نه فهرمويت: ﴿بَلَّغَ﴾ نه م قورټانه
 ناموزگاريه كي ته واوه. ﴿فَبَلَ يَوْمَ يَكُونُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ﴾ واته: له ناو ناچي مه گر كه سي كه له لاي

١ المزمّل (١١).

٢ الطارق (١٧).

٣ النازعات (٤٦).

٤ يونس (٤٥).

خوداوه له ناوچویی. ئەمەیش هەر لە دادپەر و هری خوای گەورەیه که ئازاری هیچ کەسی نادا هەتا ئێوە
کەسە خۆی شایستەیی ئێوە ئازارە نەبێ. والله اعلم.

تەفسیری سوره‌تی (محمد)

لە مەدینەدا هاتووێته خواروو

پاداشتی خوانە ناسان و خاوێن باوەڕان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ اللَّهُ عَنْهُمْ﴾ (١) وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَءَامَنُوا بِمَا نَزَلَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَرَتْ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ ﴿٢﴾ ذَلِكَ بِأَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِنْ رَبِّهِمْ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ لِلنَّاسِ أَمْثَلَهُمْ ﴿٣﴾

خودای گەورە ئەفەرموویت: ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ اللَّهُ عَنْهُمْ﴾ ئەوانەیی دژی خوا بوون و لەمەپەڕێک بوون لە پێی خودا، هەموو کردەوه کانیانی ئی پوچەڵ کردن. ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانەیی باوەڕیان نەبوو بە نایەتەکانی خودا. ﴿وَصَدُّوا﴾ بوونە لەمەپەر بۆ غەیریە خۆیان. ﴿عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ اللَّهُ عَنْهُمْ﴾ واتە: کردارە کانیانی بەتال کردەوه و لەناوێردو هیچ خێرو پاداشتیکی نەهێشتنەوه بۆیان. وەک خودای گەورە ئەفەرموویت: ﴿وَقَدْ مَتَّالَيْنَا مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبْأَ مَتَشُورًا﴾ واتە: هاتین هەر کردەوه یەکیان کردبوو هەموویمان وەکو تۆزی پڕش و بلاو ئی کرد. پاشان خوای مەزن ئەفەرموویەتی: ﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَءَامَنُوا بِمَا نَزَلَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَرَتْ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ﴾ ئەوانەیش که خوداناس و ئاکار چاک بوون و بەم قورئانەش که پاستەو لە پەرەردگاریانەوه بۆ محەممەد بەخەلات هاتوێته خوارێ باوەڕیانکرد خودا هەموو گوناھە کانیانی پۆشی و کاروباری ژانیانی بۆ ساماندان. ﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ واتە: باوەڕیان لەناو دانیاندا هێناو پابەندی بەرنامەی خودا بون بەجەستەیان بە ئاشکراو پەنھانی. ﴿وَءَامَنُوا بِمَا نَزَلَ عَلَى مُحَمَّدٍ﴾ ئەمە عەتفی خاسە بۆسەر عام ئەمە بەلگەیه لەسەر ئەوێ که مەرجە بۆ تەواوی دامەزرانی باوەڕ دای هاتنی پیغەمبەر (ﷺ) واتە: هەر کەسی باوەڕی بە پیغەمبەر نەبێ بە خاوێن باوەڕ نازمێری. خوای مەزن ئەفەرموویت: ﴿وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ پستەیهکی موعتەرەزەیه جوانە بۆیه خودا ئەفەرموویەتی: ﴿كَفَرَتْ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ﴾

کردنیان شہ تہ کیان بدن. ۱. نوسا یان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین
 ہتا شہر کوتابی پیدی. ۲. نگہر خودا بیویستایہ بخوی تۆلہ لی دہسندن. بہ لام ویستی بہیہ کتری
 تاقیتان بکاتہوہ ۳. نوسا یان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین
 نمونی خاوەن باوہ پان دہکات کہ لہ کاتی جہنگہ کانیاندا لہ گہل بت پەرستاندا دہبی پشت بہچی
 بہستو دہ فرمویت: ﴿فَإِذَا لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ فَاذْهَبْ إِلَىٰ الْآيَاتِ ۚ﴾ ۴. ہرکاتی تووشی ۵. نوسا یان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین
 شمشیر لہ ملیان دہن و دروینہ یان کەن. ﴿حَتَّىٰ إِذَا أَتَشْتُمْرُونَ﴾ ۶. واتہ: تا دہیان کوژن و پارچہ پارچہ یان
 دہکەن. ﴿فَشُدُّوا أَلْوَابَكُمْ﴾ ۷. نوانہشی کہ دلیان دہکەن. پاش تہ واوبوونی ۸. نوسا یان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین
 نازہ زوی خوتانہ چیان لی دہکەن. ۹. نگہر ویستتان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین
 لی وەر گرن و مہرجیان لہ سہر دانین وا دہر دہکوی ۱۰. نوسا یان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین
 خوی گہورہ سہر زہ نشتی موسولمانانی کردوہ کہ لہ و پۆژہ دا ۱۱. نوسا یان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین
 کہ فیدہ یان لی وەر گرن و کوشتاری کہ میان لی بکن فہرمویہ تی: ﴿مَا كَانَتْ لِي بِيَوْمِ الْفَتْخِ حِصَّةٌ ۚ﴾ ۱۲. نوسا یان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین
 يُخْرِجُكَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَصَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ ۚ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٣﴾ ۱۳. نوسا یان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین
 سَبَقَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَصَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ ۚ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٤﴾ ۱۴. نوسا یان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین

۱. نوسا یان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین
 ۲. نگہر ویستتان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین
 ۳. نوسا یان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین
 ۴. ہرکاتی تووشی ۵. نوسا یان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین
 ۶. واتہ: تا دہیان کوژن و پارچہ پارچہ یان
 ۷. نوانہشی کہ دلیان دہکەن. پاش تہ واوبوونی
 ۸. نوسا یان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین
 ۹. نگہر ویستتان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین
 ۱۰. نوسا یان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین
 ۱۱. نوسا یان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین
 ۱۲. نوسا یان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین
 ۱۳. نوسا یان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین
 ۱۴. نوسا یان ہر بہ چاکہ نازادیان بکن یا بہر خونیان (فیدہ) لی بستین

۱. الانفال (۶۷-۶۸).

۲. الطبری (۲۲/۱۵۷).

۳. ابو داود (۱۱/۳) فہرمودہ ہکی لاوازہ فہرمودہ ہکی تر پشتگیری دہکات.

پہلی وت: (نَیْسْتَا کَاتی جَنگِ هاتوه. به رده وام کُوه لَیْ له نومه تی من سرکه وتون به سر خه لکا
خوای گه وره دلی چہ ند کرؤیه ک ده گزوی شه پریان له گه ل ده کن وخوای گه وره بژئیویان له سر نه وانہ
دابین ده کات هتا پڑی قیامت نه وانہ هر واده میننه وه نه وسا بزائن شوینی خاوه نیا وه پان شامہ، وه
ولاغیش خیزو بیر به نا وچاوانیہ وه یه هتا پڑی قیامت) ^۱ (مه به ست پیی ولاغیکه که بق غزا دانرا بیت)،
نه سائیش هر به م شیوه یه پیوایه تی کردوه. ^۲ ﴿ذَٰلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَآتَيْنَاكُمْ مِنْهُ﴾ خدا مه یلی لی بوايه
خوی تۆلی له و خوانه ناسانه ده سه ندو جه زره بی سه ختی ددان له لایه ن خوی وه ﴿وَلَكِنْ لَّيَبُلَا
بَعْضُكُمْ بِبَعْضٍ﴾ واته: بۆیه جیهاد و شه پکردنتان له سر دانراوه هتا خوای گه وره تاقیتان بکاته وه
به راوردی ده نگ و باستان بکات وه که له سوپه تی (آل عمران و براءه) باسی حیکمه تی دانانی جیهادی
کردوه و فرموویه تی: ﴿أَمَرْتُكُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاءُكُمْ مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ
الضَّالِّينَ﴾ ^۳ واته: نایا نیوه واگومانان ده برد که ده چنه به هشت له کانتیکدا هیشتا خوا ده ری
نه خستوه نه وانہ تی ده کوشن له ویوه وه هیشتا ده ری نه خستوه خۆ پاگرن. وه له سورہ تی به رائه تا
فرموویه تی: ﴿فَتَلَوُهمْ يَعْبَذُهمْ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْرِهمْ وَيَضْرُكمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ
مُؤْمِنِينَ﴾ ^۴ وَيَذْهَبْ عِظْ قُلُوبُهمْ وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ واته: —
(باوه پداران) بیان کوئن خوا به ده سستی نیوه سزایان دهادت و پيسوایان ده کات و سهرتان ده خات
به سه ریاندو خوا سینه و دلی کُوه لی بیوادار خوش ده کات، وه پقو خه شمی دلله کانیان
داده مرکینی و ناهیلی وده خوای گه وره تهویه وده ده گری له هرکه سیک که بیه ویت وه خوا زانی دانایه.

ریزی شه هیدان

له دوایدا وه ناشکرایه که جه نگ ده بیتنه هری شه هید بونی زۆریک له موسولمانان بۆیه خوای
گه وره فرموویه تی: ﴿وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالُهمْ﴾ یانه: نه و که سانه ی که له پی خودا
شه هید کراون کرده وه یان به فیقو ناچی به لکو فره ی ده کاو به ره که تی تیده خا و دجار زیاتر بزی
ده نوسی وهه شیانہ کرده وه کان له گه لایه به پیژدی ماوه ی به رزه خ واته هتا پڑی قیامت. وه نه
فرموده یه ی که نیمامی نه حمد پیوایه تی کردوه له که سیری کوپی موپه وه نه ویش له قیسی

^۱ احمد (۱۰۴/۴) فرموده یه کی سه حیه.^۲ النسانی (۲۱۴/۶) النسانی فی الکبری (۲۱۸/۵) فرموده یه کی سه حیه.^۳ آل عمران (۱۴۲).^۴ التوبه (۱۵-۱۴).

جوزامیه وه که له خزمهتی پیغمبره (ﷺ) بوه ده لیت: پیغمبره خودا (ﷺ) فرمویه تی: (شه هید شش تاییهت مهندی پیده دریت. کاتی یه کهم دلۆپه ی خوینته که ی ده پژی له هه موو تاوانه کانی ده بورئ وشوینی خوی له به هه شتا ده بینیت و کیژی سپی چاو به له کی لی ماره ده کری و پاریززو ده بی له ترسه هه ره گه وره که و سزای ناو گۆرو جل و به رگی برپای ده کری به به را) ته نها نه حمد پریوایه تی کردوه^۱، نه بو دره داء (په زای خوی لی بی) ده لیت: پیغمبره خودا (ﷺ) فرموی: (شه هید تکاده کات بۆحه فتا کهس له کهس و کاری خوی)، نه بو داودیش پریوایه تی کردوه^۲. فرموده له باره ی شه هیدو شه هیده وه ئیجگار زۆره لیره دا هه مووی باس نا کری. خودای گه وره نه فرمویت: ﴿سَبِّحْهُمْ وَبَصِّلْهُمْ بِأَلَمٍ﴾ به م زوانه پیگه یان پی نشان ده داو کاروباری ژانیان بی سامانده دا. به م نزیکانه ده یان خاته به هه شت. وه ک خوی مه زن نه فرمویت: ﴿إِنَّ الْذِّبْنَ أَمْثُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَبْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ﴾^۳ واته: به راستی نه وانه ی برپایان هیناوه و کرده وه چاکه کانیان کردوه په روه رنکاران پینمونیان ده کات به هوی باوه په که یانه وه پویه ره کان دین وده چن به ژریان دا له باخ و به هه شتای پر نازو نیعمه ت دا. وه نه فرمویت: ﴿وَبَصِّلْهُمْ بِأَلَمٍ﴾ کاره کانی ژانیان بۆ چاک ده کات. ﴿وَبَصِّلْهُمْ بِأَلَمٍ عَرَفَهَا أَلَمٌ﴾ ده شیانباته نه و به هه شته ی که پیشه کی بۆی باس کردن. واته: له و به هه شته دا دایان ده نی که بۆی باس کردوون و پیگه کی نشان داون. موجه دهلیت: خه لکی به هه شت شوین و جیگای خویان ده زانن. نه و شوینه ی که خوا بۆی داناون تیدا لیان ناگۆپی وه که نه وه ی له و پۆزه وه خودا دروستی کردوون له ویدا ژیاون. هیچ که سیان ناویت نیشانیان بدات.^۴ بوخاری پریوایه تی کردوه له نه بو سه عیدی خوده ریه وه (په زای خوی لی بی) که پیغمبره خودا (ﷺ) فرمویه تی: (کاتی موسولمان پزگاری ده بی له ناگر به ند ده کرین به به ر به ستی له نیوان به هه شت و ناگردا. نه و هه قانه ی که له دنیا به سه ریه که وه بویانه جی به جی ده که ن و دهیده نه وه. هه تا کاتی پاک و خاوین ده کرینه وه و پیگا ده درین که بچه ناو به هه شت. سویند به و

^۱ احمد (۲۰۰/۴) فرموده یه کی حه سه نه.

^۲ أبو داود (۲۵۲۲) فرموده یه کی حه سه نه.

^۳ یونس (۹).

^۴ الطبري (۱۶۰/۲۲).

که سه ی گیانی منی به دهسته هه ریه کی له وانه شوینی خوی ده زانی له ناو به هه شتا چاکتر له و شوینه که له دنیا ژیاوه.

یارمه تی خودا بدهن خوایش یارمه تیتان دده

پاشان خوی گه وره فره موویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَصُورُوا أَنَّ اللَّهَ يَصْرُكُمُ وَيُنَبِّئُ أَقْدَامَكُمْ﴾ نه ی گه لی خاوهن باوه پان: نه گه ر یارمه تی خودا بکهن، خوداش یارمه تیتان دده او له بهر نه یاران نابهن. وه که نه ی نایه ته وایه که نه فره مووی: ﴿وَلَيْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَصُرُهُ﴾^۱ واته: وه بیگومان خوا یارمه تی که سانی که نه دات که یارمه تی دینی خوا دده ن. چونکه پاداشت له چه شنی نه و کاره یه بویه خوی مه زن فره موویه تی: ﴿وَيُنَبِّئُ أَقْدَامَكُمْ﴾ نابهن و پییه کانتان به هیژ ده کاو داده مه زینتی وه که له فره مووده دا هاتوه: (هه که سی پیویتی که سیک بگه یه نیت له لای خاوهن ده سته لاتی که نه و که سه خوی نه توانی پیتی بگه یه نی خوی گه وره هه ردو پیتی پاوه ستاو ده کا له سه پر دی سیرات له پژی قیامه تدا)، پاشان خوی گه وره فره موویه تی: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعَسَا لَهُمْ وَأَصْلٌ أَعْلَهُمْ﴾ نه وانه ش که خوا نه ناسن به شیان هه نه گبه تی ده بی و کاره کانی لی سوچ کردون. نه مانه به پیچه وانه ی خاوهن باوه پان نه وانه ی که یارمه تی خودا و پیغه مبه ریان دا ﴿ﷻ﴾ خودایش پاوه ستاوی کردن و پیکانی به هیژ کردن. نه فره مووده یه له پیغه مبه ری خوداوه ﴿ﷻ﴾ ریوایه ت کراوه که فره موویه تی: (به دبخت و پسوایه به نده ی دینار. به دبخت به نده ی درهم. به دبخت به نده ی به ربوبم وه ختی نه و نه خوشیه وه که دیک چه ناو جه سته وه خوی گه وره شیفای ناداو چاک نایته وه)^۲، واته: خوی گه وره به زه یی پیدایا نیه ته وه. خوی گه وره نه فره موویت: ﴿وَأَصْلٌ أَعْلَهُمْ﴾ واته: کاره کانی پوچه ل و به تال کرده ته وه. بویه فره موویه تی: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أُنْزِلَ اللَّهُ فَاحْطَبُوا أَعْنَائَهُمْ﴾ چونکه نه وان له مه ی که خودا ناروویه تی خوشیان نایه. نه وسا نه ویش کاره کانی لی تیک داو.

په ند و دهرس ناگر بو خوانه ناسان ویه هه شتیش بو پاریزمران

﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ دَمَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلِلْكَافِرِينَ أَمْثَلُهَا﴾^(۱۰) ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَى لَهُمْ^(۱۱) إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا

^۱ البخاری (۶۵۳۵).

^۲ الحج (۴۰).

^۳ فتح الباری (۹۵/۶)، بن ماجه (۱۲۸۶/۲).

الْأَنْهَرُ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَسْمَعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ ﴿١٢﴾ وَكَانَ مِنْ قَرِيبٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِنْ

قَرِيبِكَ أَلَيْسَ أَخْرَجْنَاكَ أَهْلَكَ عَنْهَا فَلَا تَأْوِي إِلَيْهَا ﴿١٣﴾

خودای مہزن نہ فرمویت: ﴿اَنْهَرُ یَسِیْرُوْا فِی الْاَرْضِ فِیَنْظُرُوْا کَیْفَ کَانَ عَقِیْبَةُ الَّذِیْنَ مِنْ قَبْلِہُمْ دَمَّرَ اللّٰہُ عَلَیْہِمْ وَلِلْکَافِرِیْنَ اَمْثَلُهَا﴾ ناخو نہوان بہ زہمیندا نہ گہ پاون تا بپوان پتیشینہ کانی نہوان چیان بہ سہرہات؟ خودا تہ فرو تونای کردن بؤلہ دین لادہرہ کانیش ہرشتیکی ناوا ہہیہ. ﴿اَنْهَرُ یَسِیْرُوْا فِی الْاَرْضِ﴾ واتہ: نایا نہو خوانہ ناسانہی کہ بپوایان بہ پیغہ مہبری خودا (ﷺ) نہ کرد نہ گہ پاون بہ سہر زہمینا. ﴿فِیَنْظُرُوْا کَیْفَ کَانَ عَقِیْبَةُ الَّذِیْنَ مِنْ قَبْلِہُمْ دَمَّرَ اللّٰہُ عَلَیْہِمْ﴾ واتہ: تا بپوان نہوانہی پتیش خویان چیان بہ سہرہات بہ ہوی خوانہ ناس و بپوانہ بونیان بہ خواو پیغہ مہبرہ کہی خودا چوں قہری تیٰ خستہ وخواوہ باوہ پانی لہ نیوانیاندا پاراست بؤیہ خوی گہورہ نہ فرمویت: ﴿وَلِلْکَافِرِیْنَ اَمْثَلُهَا﴾ واتہ: ہر بہو شیوہیہش وابہ خوا نہ ناس و بیٰ دینان دہکات. پاشان خوی مہزن نہ فرمویت: ﴿ذَٰلَکَ یَٰۤاَنَّ اللّٰہَ مَوْلٰی الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَّاَنَّ الْکَافِرِیْنَ لَا مَوْلٰی لَہُمْ﴾ چونکہ خودا سہروہری نہو کہ سانہیہ کہ باوہ پیان پیٰ ہیتاوہ و نہوانہی خودا نہ ناسن. بیٰ سہروہرن. بؤیہ نہبو سوفیان (سہخری کوپی حہرب) گہورہی بت پەرستان لہ پؤڈی نو خودا دہلئت: وہختی ہہوالی پیغہ مہبر (ﷺ) لہ نہبو بہ کرو عومہری پرسی (پہزای خویان لیٰ بیٰ) کہس جوابی نہ دایہوہ دہلئت: دیارہ نہوانہ کوژداون وتیاچوون، عومہری کوپی خہتاب جوابی دایہوہ و دہلئت: درؤت کرد نہی دوژمنی خودا. بہ لکو خودا نہوانہی ہیشٹوہتوہ کہتق پتیشان دل گران وناپہرہتتی. نہوانہی کہتق ناوت بردن زیندون، نہبو سوفیان دہلئت: نہمپؤ بہ پؤڈی بہدر جہنگیش بہتقرہیہ نہوسا خہلکی دہبیین کہلوت وگوئی بپاوہو ہہلدراوہ من نہرمانم پیٰ نہداون وپینگاشم لیٰ نہگرتون. پاشان دہپؤشت نہم ہاواری دہکرو نہی گوت: بلند بہ ہوبہل، بلند بہ ہوبہل. پیغہ مہبری خودا نہ فرموی: (نایا وہلامی نادہنہوہ؟) گوتیان: نہی پیغہ مہبری خودا (ﷺ) چی وہلام بدہینہوہ؟ پیغہ مہبر (ﷺ) نہ فرموی: بلین: (خوا گہورہتر وبلندترہ)، پاشان نہبو سوفیان دہلئت: نیغہ عوزامان ہہیہ نیوہ عوزاتان نیہ. پیغہ مہبر (ﷺ) نہ فرموی: (نایا وہلامی نادہنہوہ؟) گوتیان: نہی پیغہ مہبری خودا (ﷺ) چی وہلام بدہینہوہ؟ نہ فرموی: بلین: (خودا سہروہرمانہ نیوہ سہروہرتان نیہ)'. پاشان خودای گہورہ نہ فرمویت: ﴿اِنَّ اللّٰہَ یَدْخِلُ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَکَمِلُوا الصَّلٰوٰتِ جَنَّٰتٍ

تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَسْمَعُونَ وَاذْكُرْ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْفُسُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَكُمْ ﴿۱﴾ خدا خاوهن باوه پانی
 ناكار په سند ده نیتړته ناو باغانیک پواریان به برده ده پوا. نه وانه ی نه شیان ناسیوه له دنیا دا پای
 ده بوین وده له وه پین، وه که له وه پانی ناژول و جیگه یان له ناگر دایه. واته له پږی قیامه تدا. ﴿وَالَّذِينَ
 كَفَرُوا يَسْمَعُونَ وَاذْكُرْ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْفُسُ﴾ واته: نه وانه ی خودایان نه ناسیوه ده خن وپاده بوین وه که
 ناژول ده بڼ وده هاپن له دنیا داو هیچ ناواتیکیان نیه نه وه نه بی بږیه له فهرموده ی سه حیدها تاتوه:
 (خاوهن باوه په بیه که پخول ده خوا. خاوهن ناسیش به حوت پخول) ^۱، پاشان خوی گه وره
 فهرموده تی: ﴿وَالنَّارُ مَثْوًى لَكُمْ﴾ واته: پږی پاداشت دانه ویهان جیگیان ناو ناگره. خوی مه زن
 نه فهرمودت: ﴿وَكَايْنِ مِنْ قَرَبٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِنْ قَرْنِكَ الَّتِي أَخْرَجَكَ أَهْلَكْنَاهُ فَلَا نَاصِرَ لَكُمْ﴾ زور شاری وا
 هه بووه له خه لکی شاره که ی تو (نه وه ی تو یان لی وه دهرنا) گه لیک به هیزو گوپ تر بوون، قهرمان کردوون،
 که سیش یه هانا یانه وه نه هات. نه مه هه پره شه یه کی زور تونده و، گومانی تیدا نیه که دیته دی له وه لکی
 مه که که یه بپوایان نه ده کرد به پیغه مبه ری خودا (ﷺ) که پیغه و او دایینی پیغه مبه رانه. وه خشی خوی
 مه زن نه و گه له پیشوانه ی که باوه پریان نه ده هیتا به پیغه مبه ره کانیا ن له بهر نه وه ی قهری کردوون. که
 نه وانه زور به هیزو توانا تر بوون له ماته. نه گهر نه مانه ش له دنیا و له قیامه تدا وه که نه وانه ی پتی خویان لی
 بکات چی ده لین؟ حق نه گهر سزای له سر زوریان لایر دوه له بهر به ره که تی پیغه مبه ری خاوهن به زه یی
 یه (ﷺ) له ناویاندا. سزای زوری ناماده کرېوه بق نه وانه ی که باوه پریان پتی نه بووه له پږی دوییا. وه که
 خوی گه وره نه فهرمودت: ﴿يُضَعَّفُ لَكُمْ الْعَذَابُ مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ السَّمْعَ وَمَا كَانُوا يُبْصِرُونَ﴾ ^۲ واته:
 بزیان دووقات ده کریته وه سزا توانای بیستنی نه و قورثانه یان نه بووه قیشیان نه ده بینی.
 وه نه فهرمودت: ﴿مِنْ قَرَبٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِنْ قَرْنِكَ الَّتِي أَخْرَجَكَ﴾ واته: نه وانه ی که وه دهریان نای له نیتوان
 خویاندا. ثیبو نه بی حاتم پویا ته تی کردووه له ثیبو عه باسه وه (په زای خویان لی بی) کاتی
 پیغه مبه ر (ﷺ) له مه که که وه ده رچو بونا و نه شک و ته که که خوی بشاریته وه لای کرده وه و سه یری
 مه که که ی کردو فهرمودی: (تو خو شه ویست ترین ولاتی خودای لای خودا. وه تو خو شه ویس ترین
 ولاتی خوی لای منیش. وه نه گهر بت په رستان وه دهریان نه نامایه دهر نه ده چوم لیت). ^۳ دوژمن ترین
 که س لای خودا نه و که سانه ن که له حه ره می خودا ده ست درپږی ده که نه سه ری، یا نه و که سه ی

^۱ فتح الباری (۴۴۶/۹).^۲ هود (۲۰).^۳ الطبری (۱۶۵/۲۲).

یه کیک ده کوئی که کس نهوی نه کوشتوه. یان که سی بکوئی به کینه و حقدی نه فامی. خوی مازن
 نه م نایه تهی ناردده خواره وه بز پیغه مبر (ﷺ) ﴿وَكَانَ مِنْ قَرَبِهِ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِنْ قَرْنِكَ الَّتِي أَخْرَجَكَ
 أَمْلَكْنَهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ﴾.

که سی شوین راستی ده که وی و که سی شوین نارزو ده که وی و که یه ک نین

﴿أَفَن كَانَ عَلَى يَدَيْهِ مِنْ رَبِّهِ كُنْزٌ لَهُ سَوْءٌ عَلَيْهِمْ وَأَلْبَعَا أَهْلَؤَهُمْ ﴿١٧﴾ مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعِدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَرُ مِنْ
 مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَرُ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَرُ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَأَنْهَرُ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ
 الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ كُنْ هُوَ خَلِيدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ ﴿١٨﴾﴾

خوی گه ورده نه فره مویت: ﴿أَفَن كَانَ عَلَى يَدَيْهِ مِنْ رَبِّهِ كُنْزٌ لَهُ سَوْءٌ عَلَيْهِمْ وَأَلْبَعَا أَهْلَؤَهُمْ﴾ ناخو
 که سی له په روه رندهی خویه وه به لگی پوونی بز هاتبی. وه که سی که کرده وه خراپه که ی خوی بز
 خه ملاندوه شوین ناره زوی خویان که وتون. واته: که سی که له سر به لکه پوون و باوه پی بته وو ناینی
 خودابی و باوه پی ه بی به و پینمای و زانیاریانهی که خدا له قورثانه کیدا په وانهی کردوه وه له سر
 نه و سروسنه پیک و راستی که خودای مازن وه دی هیناوه له سر ی. ﴿کُنْزٌ لَهُ سَوْءٌ عَلَيْهِمْ﴾ وه
 نه و که سه وایه که شوین ناره زوی خوی که وتوه؟ نه خیر وه یه ک نین. وه نه م نایه تهی که خودای
 مازن نه فره مویت: ﴿أَفَن يَعْلَمُ أَنَّ أَنْزَلَ إِلَيْكَ مِنَ رَبِّكَ الْحَقُّ كُنْ هُوَ أَعْمَجُ﴾ واته: جا نایا که سی که بزانی
 به راستی نه وی نیراوه ته خوار بز تو له لاین په روه ردگارته وه هق و راسته وه نه و که سه یه که
 کویر بیت. وه نه م نایه تهی سی که نه فره مویت: ﴿لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ
 الْجَنَّةِ هُمْ الْفَائِزُونَ﴾ واته: دوزه خیه کان و به هشتیه کان وه یه ک نین به هشتیه کان پزگارو
 سه رکه وتون.

باس و وه سی به هشت و دیاره کانی

باشان خوی گه ورده فره مویت: ﴿مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعِدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَرُ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَرُ مِنْ لَبَنٍ
 لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَرُ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَأَنْهَرُ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ كُنْ هُوَ
 خَلِيدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ﴾ نه و به هشتیه خودا به پاریزگاری به لاین داوه چون

^۱ الرعد (۱۹).

^۲ الحشر (۲۰).

چونیه؟ چندین پویاری وای تیدایه ئارویان لیل نابی. چند پویاری شیریه تیدایه هرگیز تاسی نه گزپاوه. چندین پویاری شهرابی پیداده ووا. تا دهیخون که یفی پیده کهن. چند پویاری له هنگوینی پالافته هن. هر میوه یه کیش بیخوآن، تیدایه هیه، خوشبوونی په روه ردگاریشیان چون نه مانه دهنه هاوتای نه و که سانهی که تا هه تایه هر دهبی له ناگردا بن وله سهریانه ئاوه کول بخون و پخول له یان له توپه ت بکات. عیکریمه ده لئیت: ﴿مَثَلُ الْجَنَّةِ﴾ نمونه ی به هره و خوشیه کانی به هشت. ﴿فِيهَا أَنْهَرُ مِنْ مَّاءٍ غَيْرِ آسِنٍ﴾، ﴿غَيْرِ آسِنٍ﴾ ثنبو عه باس و حه سه نو قه تاده گوئیان: واته: په نگه نه گزپاوه^۱ قه تاده و زه حاک و عه تای خوراسانی ده لئین: ﴿غَيْرِ آسِنٍ﴾ واته: بونی نه کردوه^۲، عه رب نه لئیت: (اسن الماء) واته: کاتی بونی بگوئیت. ﴿وَأَنْهَرُ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَغْفِرْ طَعْمَهُ﴾ واته: زرد سپی و شیرین و چه ره له فرموده یه کی مرفوعدا هاتووه: (له گوانی مهرو مالآت و شتره وه نه هاتوه). ﴿وَأَنْهَرُ مِنْ حَمْرٍ لَذَّ لِلْشَّرِبِ﴾ واته: وهك شهرابی دنیا تام و بونی ناخوش نیه و تام و بون وشیره یه کی جوانی هیه وه فرموده یه تی: ﴿لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْفَوْنَ﴾^۳ واته: نه و شهرابه نه میشتکیان تیک دهدات نه شهرخوش و بی ناگایان ده کات. وه نه فرمودیت: ﴿لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُزْفَوْنَ﴾^۴ واته: نه سهریان پتی نیشتی نه سهر خوش دهن پتی. ﴿بَيْضَاءَ لَذَّةٍ لِلشَّرِبِ﴾ واته: زرد سپیه وه بونه وانه ی ده یخونه وه به له زه ته. له فرموده یه کی مرفوعدا هاتووه: (پیاوان به قاچه کانیان نه یان گوشیه). ﴿وَأَنْهَرُ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى﴾ واته: زرد پالفته و تام و بون و په نگه جوانه. له فرموده یه کی مرفوعدا هاتووه: (له سکی هه نگه وه نه هاتو ته دهن).^۵ نیمای نه حمد ریوایه تی کردوه له حکیمه کوپی مه عاویه وه نه ویش له باوکیه وه ده لئیت: بیستم له پیغه مبه ری خوداوه (ﷺ) ده یفرموو: (له ناو به هه شتا ده ریای شیرو ئاو و ده ریای هه نگوین و ده ریای شهراب هیه. پاشان له دوایدا پویاره کان تیدایه ده پوات^۶).

^۱ الطبري (۱۶۶/۲۲).^۲ الطبري (۱۶۷/۲۲).^۳ الصافات (۴۷).^۴ الواقعة (۱۹).^۵ الصافات (۴۶).^۶ روی هذا ومعنى ما أقبله أبى المنذر عن سعيد بن جبیر مرفوعاً عليه الدر المنثور (۲۵/۶) فرموده یه کی مرفوعه.^۷ احمد (۵/۵) فرموده یه کی حه سه نه.

تیرمیزیش پریوایه تی کردوه له وه سفی بهه شتا و ده لیت چاک و پاسته^۱ وه له فهرموده ی سه حیددا هاتوه: (کاتی داواتان کرد له خودا داوای فیرده وسی لی بکه ن چونکه ناوه پاستی بهه شته و سه ره وه ی سه ره وه ی بهه شته له وێوه پویاره کانی بهه شت هه لده قولتین سه ره وه یشی عه رشی ره حمانه^۲ خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ﴾ لهه موو میوه یه ک ناره زوو بکه ن تئیدا هه یه وه ک خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ آمِنِينَ﴾^۳ واته: له ویهه شته دا هه موو جوړه میوه یه ک داواده کهن به ناسوده یی و بیوه یی. وه نه فهرمویت: ﴿فِيهَا مِنْ كُلِّ فَاكِهَةٍ رِزْقَانٍ﴾^۴ واته: هه یه له ناویاندا له هر میوه یه ک دوو جوړه. پاشان نه فهرمویت: ﴿وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ له گه ل نه مانه یشدا هه موو لیسوردنی په روه ردگاریشیان وه نه فهرمویت: ﴿كَمْ هُوَ خَلِيدٌ بِالنَّارِ﴾ واته: نه وانای که باسی پله کانیانمان کردون له ناو بهه شتا چون وه ک نه وانن که هه تا هه تایه هر له ناو شاگردا ده میتنه وه. هه رگیز نه وانن وه ک نه مانه نین ویهه شتیان وان له پله ی بهر زداو جهه نمیش وان له نزمترین پله دا له دۆزه خدا ﴿وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا﴾ ناویکی زدر کولار ده خون نه وه ندنه گه رمه ناخوړتیه وه ﴿فَنَقَطَ امْعَاءُ هُمْ﴾ واته هه رچی پېخۆله یان له ناو سکیاندا یه پارچه پارچه ده کات. خودای گه وره بمان پارینزی لیتی.

خوای گه وره باسی ژبانی دوو رووه کان (المنافیق) ده کاو فهرمان ده دا به یه کخوا په رستی داوای لی خوشبون لینی

﴿وَمَنْهُمْ مَنْ يَسْتَعِجُ إِلَيْكَ حَتَّىٰ إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِندِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ مَا فِيكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ۖ وَالَّذِينَ أَهْتَدُوا زَادَهُمْ هُدًى وَءَانَّهُمْ يَقُونَهُمْ ۖ ﴿١٧﴾ فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا فَأَنْ هُمْ إِذَا جَاءَهُمْ ذَكَرْنَهُمْ ۖ ﴿١٨﴾ فَأَعْلَنَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرُوا لَكُمْ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ ۖ﴾^۱

خوای گه وره نه فهرمویت: ﴿وَمَنْهُمْ مَنْ يَسْتَعِجُ إِلَيْكَ حَتَّىٰ إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِندِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ مَا فِيكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ﴾ هه ندیکیان دین گویت لیده گرن، وه ختی لای نز ده رده چن، له زانست پیدراوه کان ده پرسن: ئیسته چی وت؟ خودا مۆری به سه ر دلایانه وه ناوه و شوینی

^۱ تحفة الاحوذی (۲۸۷/۷) فهرموده یه کی هه سه نه.

^۲ فتح الباری (۱۴/۶).

^۳ الدخان (۵۵).

^۴ الرحمن (۵۲).

ناره زوى خويان كه وتون. خواى مه زن باسى دوپوه كانمان بق ده كا كه چنډ ده بنگ و كم ناوه زن.
 كاتى كه له لاي پيغه مبر (ﷺ) داده نيشن وگوئى لى ده گرن هيچى لى تيناگان وه ختيكيش له لاي ده پډن
 ﴿قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ﴾ له هاوه له كانى پيغه مبر ده پرسن ﴿مَاذَا قَالُوا﴾ نيتسه پيغه مبر چى گوت.
 تن نه گه يشتون كه پيغه مبر (ﷺ) چى فهرمووه وگوئيان بق نه گرتوه. ﴿وَأُولَئِكَ الَّذِينَ طَعَّ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ
 وَأَبْغَمُوا أَهْوَاءَهُمْ﴾ خودا موزى ناوه به سهر دلياندا شوين ناره زوى خويان كه وتون. باش له شت
 تيناگان ومه به ستيشيان خرابه و چاك نيه. پاشان خواى گه وړه نه فهرمويت: ﴿وَالَّذِينَ أَهْتَدُوا زَادَهُمْ هُدًى
 وَآثَنَهُمْ فَقَوْلُهُمْ﴾ نو كه سانه ش كه هاتونه سهر پاسته پى، پتر شاره زايان ده كاو ترسى خويان پتر
 ده خاته دله وه. واته: نه وانى كه هاتونه ته سهر پاسته پى خواى گه وړه سهر كه وتوى كردن وپړى
 نيشاندان و دامه زراوى كردن له سهرى و ﴿وَأَثَنَهُمْ فَقَوْلُهُمْ﴾ واته: ترس خويان زياتر ده خاته دله وه و
 ريگيان بق ناسان ده كا. خوداى مه زن نه فهرمويت: ﴿فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ
 أَشْرَاطُهَا فَأَنَّى لَهُمْ إِذَا جَاءَتْهُمْ ذِكْرُهُمْ﴾ ناخو نه وان چاوه پوان كتوپر نيتسه قيامه تيان به سهرابى؟ نه وا
 نيتسا نيشانه كانى پهيدا بوون، ومختى قيامه تيشيان لى پابوو، نيتر كهى بير ده كه نه وه؟ ﴿فَهَلْ يَنْظُرُونَ
 إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً﴾ واته: نه وان ناگيان ليسى نيه. ﴿فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا﴾ واته: نيشانه كانى نزيك
 بوونه وهى هاتوه، وهك خواى گه وړه نه فهرمويت: ﴿هَذَا نَذِيرٌ مِنَ النَّذْرِ الْأُولَىٰ﴾ ﴿أَزِفَتِ الْأَافَاقُ﴾ واته:
 نه م پيغه مبره ترسینه ريكه له ترسینه ره كانى پيشوو، پډى دواى نډر نزيك بوته وه. وه نه فهرمويت:
 ﴿أَقْرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ﴾ واته: پډى دواى نزيك بويه وه وه مانگ له ت بوو. وه نه فهرمويت:
 ﴿إِنَّ أَمْرًا أَلَمَّا فَلَا تَشْعَقِلُوهُ﴾ واته: نه وا فهرمانى خوا به سزادانيان هات بويه په له مه كن له هاتنى. وه
 نه فهرمويت: ﴿أَقْرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ﴾ واته: لتيپرسيينه وهى خه لكى نزيك
 بوته وه به لام نه وان له بى ناگايى و غه فله تدا پشت تيكه رو پوو وهرده گيډن له نايينى خوا. يه كيك له
 نيشانه كانى پډى قيامه ت هاتنى پيغه مبر (ﷺ) كه خاته مى هه موو پيغه مبرانه كه خودا به موزى

^۱ النجم (۵۶-۵۷).

^۲ القمر (۱).

^۳ النحل (۱).

^۴ الانبياء (۱).

نه ووه ثانيی تہ او کردو کردیہ بلکہ بہ سہر ہہ موو جیہا نیانہ وہ پیغہ مہر (ﷺ) باسی نیشانہ کانی
 پڑی قیامتہ تی کردوہ زور بہ جوانی پونی کردوہ تہ وہ۔ ہیج پیغہ مہر تک بہو شیوہیہ پونی نہ کردوہ تہ وہ
 لہ پیش نہ وہ وہ کہ لہ شویتی خویدا باسماں کرد۔ بوخاری پویاہ تی کردوہ لہ سہلی کوپی
 سہ عدوہ (پہ زای خوابان لی بی) دلایت: پیغہ مہری خودام بینی (ﷺ) نیشارہ تی کرد بہ دو
 پہنجہی ناوہا، پہنجہی ناوہ پاستو نہو پہنجہی کہ لہ پال ناوہ پاستایہ فرموی: (پہوانہ کردنی من
 لہ کہ لہ ہاتنی پڑی قیامتہ تدا وہ کہ نہ دو پہنجہیہ وایہ)۔^۱ پاشان خوی گہورہ فرموویہ تی: ﴿فَإِنَّ لَهُمْ
 إِذَا جَاءَهُمْ ذِكْرُهُمْ﴾ واتہ: وہختی قیامت ہلسا لہ سہریان نیت ناموزگاری سودی چہہ بزیان؟
 بیگومان ہیج سودیکی بزیان نیہ لہو کاتہ دا۔ وہ خوی مہ زن نہ فرمویت: ﴿يَوْمَئِذٍ يَذَّكَّرُ الْأَنسُ
 وَأَنَّى لَهُ الذِّكْرَى﴾ واتہ: لہو پڑوہ دا ٹینسان کردوہی خوی بیردہ کہ ویتہ وہ بہ لام نہو بیر کہ وتنہ وہیہ
 چ سودیک بہو دہ گہیہ نیت؟ وہ نہ فرمویت: ﴿وَقَالُوا أَمَّا بِيَدِ اللَّهِ وَأَنَّى لَهُمُ التَّنَاطُشُ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ﴾^۲
 واتہ: لہو کاتہ دا دلین باوہ پمان مینا بہو قورٹانہ چون باوہ پمان دہست دہکوی لہ شویٹیکی
 دوروہ وہ۔ خودای گہورہ نہ فرمویت: ﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
 وَاللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ﴾ سا بزائہ غہیرہ خودا ہیج شت بق پرستن نابی، بق ہلہی خوتو
 پیوان ورنہ کانی خاوہ باوہ، داوی لی خوشبونی بکن۔ خوا لہ ہلگیزوہ رگیزرتان و لہ شویٹی
 ہہ میسہ بیتان ناگادارہ۔ ﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ نہہ ہہ والیکہ بہوہی کہ غہیرہ خودا ہیج کہس
 بق پرستن نابی نہ کہ فرماندان بہ ناگادار کردنہ وہ لئی لہ بہر نہوہیہ عتفی کردوہ تہ سہر پرستہ کی
 دواپی نہ فرمویت: ﴿وَاسْتَغْفِرْ لِذَنبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ وہ لہ فرمودہی سہ حیدا ہاتوہ
 کہ پیغہ مہری خودا (ﷺ) فرموویہ تی: (نہی خودایہ لہوہ لہ و نہ زانی و زیادہ پویہ کہ کردوہ لیم
 بیورہ۔ وہلہ ویش کہتو لہ خوم زیاتر ناگاداری لئی۔ نہی خودایہ لہو گوناہانہ شم بیورہ کہ بہ
 مہ بہست نہم کردوہ نہویش کہ کردوم وہ نہویش بہہ لہ کردومہ و نہویش بہہ وہس کردومہ وہ
 نہوانہ ہہ مووی لہ لایہن منہوہیہ)؛^۳ ہہ میسان لہ فرمودہی سہ حیدا ہاتوہ کہ پیغہ مہر (ﷺ) لہ دواپی

^۱ فتح الباری (۵۶۰/۸)۔^۲ الفجر (۲۳)۔^۳ سبأ (۵۲)۔^۴ فتح الباری (۲۰۰/۱۱)۔

نویژا دهیفرموو: (ئی خودایه له گوناھی پیش و پاشرو شه ویش به په نهانی و ناشکرا و زیاده پرهوی کردومه ایتم ببوره. نه و گونا هیش که تق زیاتر له خۆم لئی ناگاداری. تق خودای منی غیره تق هیچ شت بۆ پرستن نابێ)؛ و ههر له فهرموده یه کی تری سه حیددا هاتوه که پیغه مبه (ﷺ) فهرمویه تی: (ئی خه لکینه بگه پینه وه بۆلای په روه دگارتان. چونکه من داوای لۆ خۆشبون و گه پانه وه ده کهم بۆلای خودا زیاتر له حهفتا جار له پۆژیکدا)؛ خودای مه زن نه فهرمویت: ﴿وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَقَالِكُمْ وَمَثَلَكُمْ﴾ واته: خودا ناگای له مه لاس و که و تانه له پۆژه کانتانداو له شوینی مه میشهیی تانه له شه و کانتادا. وه که نه فهرمویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ﴾ واته: وه ههر نه و خوابیه که دهتان خه ویتن (دهتان مریتن) له شه ودا وه نه شزانن (له پۆژدا) چ کاریکتان نه نجام داوه. وه نه فهرمویت: ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ واته: هیچ گیان له باریک نی یه له زه ویدا مگه ره له سه ره خوابیه پۆژو پۆژی یه که ی وه خوا ده زانن شوینی مانه وه ی وه شوینی لۆ ده رجوونی مه مووی نوسراوه له کتیبی پوون که ره وه (لوح المحفوظ) دایه.

ژیانی خاوهن باوهری راست و حالی دل نه خۆشه کان له کاتی دابه زینی ههرمان دان به جیهاد کردن

﴿وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ فَإِذَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ مُّحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ ﴿١٠﴾ طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَّعْرُوفٌ فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ فَلَاوَصَدَقُوا اللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ ﴿١١﴾ فَعَلَّ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ ﴿١٢﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَرَهُمْ ﴿١٣﴾﴾

خوای گه وره باسی نه و موسولمانانه ده کات که ناواتیان ده خواست که خودا پنگای جیهادیان بدات. کاتی کشیش که خوای گه وره جیهادی فه پز کردو فه رمانی پیدای زۆرینه ی نه و خه لکه پاشه کشه یان کرد وه که خوای گه وره نه فهرمویت: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ فَإِذَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ مُّحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَّعْرُوفٌ فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ فَلَاوَصَدَقُوا اللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ فَعَلَّ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَرَهُمْ﴾

^۱ فتح الباری (۱۳/۴۷۳).

^۲ فتح الباری (۱۱/۱۰۴).

^۳ الانعام (۶۰).

^۴ هود (۶).

إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ ۖ قُلْ مَنَعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ ۖ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقَىٰ ۚ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿۱﴾ واته: نایا سهیری نه و که سانه ت نه کردوه که پنیان ووترا دهستان بگیری نه وه له جهنگ و کوشتار و نویژ بکه ن و زهکات بدهن؟ که چی کاتیک جهنگیان له سر پتویست کرا به کسر دهسته به کیان له خه لکی ده ترسان وه ک ترسان له خودا بگره زیاتریش ده ترسان ده یانگوت نه ی په روه ردگاری نیمه بچی جهنگت له سه رمان پتویست کردوه خوزگه دوات ده خستین له جهنگ کردن بۆ ماوه به کی که م، بلی خۆشی و له زه تی دنیا زۆر که مو پۆژی دواپی باشته بۆ که سیک له خوا بترسیت و دهسته متان لی نا کریت به نه ندازه ی تالی ناوکه خورما به ک. خوای مه زن لیره شدا نه فرمویت: ﴿وَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ فَإِنَّ أُنزِلَتْ سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ وَذُكِّرَ

فِيهَا الْفِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُنْظَرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَأَوْلَىٰ لَهُمْ﴾

نه وانه ی خاوه نباوه پن ده لین: بۆچی سووره تیک نایته خواره وه؟ نه مجاره که سوپه تیکی پته و هات و له باره ی غه زاوه باسی کرد. تو نه وانه ی غه ره زکیان له دلدا به ده بیسی وات لی ده پوانن. وه که سی ترسی مردن تووشی بیخوشی یان فیداری هاتبی. بۆ نه وانه و اباشته. واته: موسولمانان ده لین بۆچی سوپه تیک له باره ی غه زاوه نایه ته خواره وه. ﴿فَإِنَّ أُنزِلَتْ سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ وَذُكِّرَ فِيهَا الْفِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُنْظَرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ﴾ واته: نه وانه ی دلپان نه خۆشه به شیوه به ک

سهیرت ده که ن وه که سی له ترسی مردن تووشی فیداری بویی. نه وهنده ده ترسن تووشی دوژمن بین له ترسانا تۆقره یان نامینی و هخته دلپان ده ربیت. پاشان خوای گه وره هه لیان ده نی نه فرمویت: ﴿فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ ﴿۱۰﴾ طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَّعْرُوفٌ ۖ فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا اللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ﴾ بۆ نه وانه به فرمانی و به جی و پی به هه رکاتی غه زا بریار درا. نه گه ره نه وسا به ران به به خودا پاست بن، هه ره به قازانجی خۆپانه. واته: چاکتر ابو بۆیان که گوئی رایه ل بونایه و فره مانه کانپان به جی به پینانایه له و کاته نااساییه دا. ﴿فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ﴾ که برپاری غه زا دراو غه زا دهستی پیکرد. ﴿فَلَوْ صَدَقُوا اللَّهَ﴾ واته:

به دلسۆزیوه نه ته ی غه زایان به پینایه. ﴿لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ﴾ هه ره نه وه چاکتر بو بۆیان. خوای گه وره نه فرمویت: ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ﴾ ناخۆ نه گه ره دهسته لاتنان و ده دهست که وت، له م زه مینه خراب به پیوه ی ده به ن په یوه ندی خزمایه تیتان ده پچرینن؟ واته: خو هه رکاتی توانیتان غه زا نا که ن پشتی تی ده که ن. ﴿أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ

وَقُطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ ﴿۴۴﴾ ده‌گه پخته‌وه بۆ نه و ژبانه خراپ و نه زانو نه فامبیه‌ی که له پیشه‌وه له‌سری بوون خوینی به‌کتری ده‌پژندن و په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی ده‌پچرئین. بۆیه خوای گه‌وره‌ه فرموویه‌تی: ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَرَهُمْ﴾ سا نه‌وانه به‌ر نه‌علته‌ی خستوون، که‌پو چاوه‌کانی لێ کویر کردوون. ئه‌م فرمانه به‌ وازه‌یتان له‌خراپه‌ کردن له‌سەر زه‌مینا به‌گشتی وه نه‌پچراندنی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی به‌تایبیه‌تی. به‌لگه‌ فرمان دانه به‌چاکه‌ خوای له‌سەر زه‌مینا و جی به‌جی کردنی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی و چاکه‌ کردن به‌کردار و گفتار له‌گه‌ل خزماندا. له‌ژور فرموده‌ی سه‌حیدا هاتوه له‌م باره‌یه‌وه له‌پیغه‌مبه‌ری خوداوه (ﷺ) له‌چه‌ندین پێگا و شیوازی ژوره‌وه. بوخاری پریوایه‌تی کردوه له‌ئهو هه‌په‌یره‌وه (په‌زای خوای لێ بی) ئه‌میش له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) فرموویه‌تی: (خوای گه‌وره‌ه خه‌لکی دروست کردو کاتی لێ بوه‌وه لێی په‌حم پاست بوه‌وه (هه‌لسا) دامینی خوای په‌حممانی گرت خوای گه‌وره‌ه فرموی: چیه؟ په‌حم ده‌لێت: ئێوه شوینی په‌نا بردنه به‌تۆ له‌وانه‌ی که په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی ده‌پچرئین. خوای گه‌وره‌ه فرموی: ئایا پازی نابێ که‌هرکه‌سی تۆ به‌سەر بکاته‌وه منیش به‌سری بکه‌مه‌وه و هه‌رکه‌سیش په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل تۆ ده‌پچرئین منیش په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل بچرئین؟ په‌حمیش ده‌لێت: به‌لێ. خودا فرموی ئه‌وه‌یش بۆ تۆ ئه‌بو هه‌په‌یره ده‌لێت: ئه‌گه‌ر حه‌زده‌که‌ن ئه‌م ئایه‌ته بخوینن: ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ﴾^۱ پاشان بوخاری پریوایه‌تی کردوه به‌م وته‌یه. که پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فرموویه‌تی: (ئه‌گه‌ر حه‌زتان کرد (مه‌یلتان لێ بوو) ئه‌م ئایه‌ته بخوینن: ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ﴾^۲ موسلمیش پریوایه‌تی کردوه^۳. ئیعامی ئه‌حمد پریوایه‌تی کردوه له‌ئهو به‌کره‌ته‌وه (په‌زای خوای لێ بی) ده‌لێت: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فرموی: (هیچ تاوانی نیه ئه‌وه‌نده‌ی زوو له‌ دنیا خودا تۆله‌ی بۆ دابه‌زینی وه له‌ قیامه‌تیشدا تۆله‌ی بۆ دانابی وک ستم کاری و پچرانی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی)^۴. ئه‌بو داودو تیرمیزی و ئیبنو ماجه پریوایه‌تیان کردوه. تیرمیزی ده‌لێت: ئه‌مه فرموده‌یه‌کی راسته^۵ ئیعامی ئه‌حمد پریوایه‌تی کردوه له‌ سه‌ویانه‌وه (په‌زای خوای لێ بی) ئه‌میش له‌پیغه‌مبه‌ری خوداوه (ﷺ) که

^۱ فتح الباری (۴۴۳/۸).^۲ فتح الباری (۴۴۳/۸).^۳ مسلم (۱۹۸۰/۴).^۴ احمد (۳۸/۵) فرموده‌یه‌کی سه‌حیحه.^۵ ابو داود (۲۰۸/۵) تحفه‌ الاحوذی (۲۱۳/۷).

ابن ماجه (۱۴۰۸/۲) فرموده‌یه‌کی سه‌حیحه.

فہرموویہ تی: (ہرکے سی تہ من درئی پیخوشہ لہ گہ ل زیاد بونی پڑیا با پہیوہندی خزمایہ تی خوی بہ جی بیئی). تہ نہا نہ محمد بہم شیوہ یہ ہیناویہ تی. شیوانی تری ہیہ لہ سہ حیحہ کاندہ^۱. وہ ہر نیامی نہ محمد پیوایہ تی کردوہ لہ عبد اللہ ی کوپی عہ مرہوہ (پہ زای خویان لی بی) دہ لیت: پیغہ مہری خودا (ﷺ) فہرموویہ تی: (پہم پہیوہستہ بہ عہ رشوہ وہ پہیوہندی خزمایہ تی نہوہ نیہ کہ دوسرہ بی واتہ ہر دولا سر لہ یہ کتر بدہن) بہ لکو نہو کہ سہ یہ کہ وہختی نہو خزمایہ تیہ ی پچرا نہو بہ سہری دہ کاتہوہ و نہا یپی^۲. بوخاریش پیوایہ تی کردوہ^۳. نہ محمد پیوایہ تی کردوہ لہ عبد اللہ ی کوپی عہ مرہوہ (پہ زای خویان لی بی) دہ لیت: پیغہ مہری خودا (ﷺ) فہرموی: (لہ پڑی قیامہ تدا پہم دادہ نری سہریکی چہ ماوہ ی ہیہ وہ ک سہری تہ شی بہ زمانیکی سافو پھوان قسہ دہ کا، پہیوہندی دہ پچریتی لہ گہ ل نہوہ ی پہیوہندی لہ گہ ل پچرپوہ. وہ سر دہ دا لہوہ ی کہ بہ سہری کردوہ تہوہ^۴. وہ نیامی نہ محمد پیوایہ تی کردوہ لہ عبد اللہ ی کوپی عہ مرہوہ (پہ زای خویان لی بی) کہ بہو شیوہ یہ گہ یشتوہ پیغہ مہر (ﷺ) فہرموویہ تی: (نہوانی خاوہن بہ زہین خودا خاوہن بہ زہی دیتہوہ پیاندا بہ زہیتان بیتہوہ بہ خہ لکی سہر زہمینا خہ لکی ناسمانیش بہ زہی دیتہوہ بہ ئیوہ دا. پہ ہمیش پابہ ندہ بہ خودای پہ حمانہوہ ہرکے سی بہ سہری کردوہ تہوہ نہویش بہ سہری کردوہ تہوہ، ہر کہ سیش پچرپوہ تی نہویش پچرپوہ تی). نہ بو داودو تیرمیزی پیوایہ تیان کردوہ. تیرمیزی دہ لیت: چاکو راستہ^۵، فہرمودہ لہم بارہیوہ ئیجگار نڈوہ.

فہرمان دان بہ تی رامان (ورد ہونہوہ) لہ قورنان

﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفَرَارَاتِ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا ۚ﴾ (۱۱) إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ مِن بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُمُ الْهُدَىٰ الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَ لَهُمْ ﴿۱۲﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ سَطِيلُكُمْ فِي بَعْضِ الْأُمَرْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ ﴿۱۳﴾ كَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ ﴿۱۴﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا آسَخَطَ اللَّهُ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ﴿۱۵﴾

^۱ احمد (۲۷۹/۵) فہرمودہ یہ کی سہ حیحہ.

^۲ احمد (۱۶۳/۲) فہرمودہ یہ کی سہ حیحہ.

^۳ فتح الباری (۴۳۷/۱۰).

^۴ احمد (۱۸۹/۲) فہرمودہ یہ کی سہ حیحہ.

^۵ احمد (۱۶۰/۲) فہرمودہ یہ کی سہ حیحہ.

^۶ ابو داود (۲۳۱/۵) تحفة الاحوذی (۵۱/۶) فہرمودہ یہ کی سہ حیحہ.

خوای گه وره نه فره رمویت: ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفُرَاتِ أَمْرَ عَلَى قُلُوبِ أَفْقَالِهَا﴾ ناخو نه وان له و قورئانه رانامینن، یا دلایان داخراوه. خودای مه زن فره مان ددها به پامان و وردیونه وه و تیگه یشتن له قورئان داوا ده کات که دورنه که وینه وه لیتی و پستی تی نه که ی و نه فره رمویت: ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفُرَاتِ أَمْرَ عَلَى قُلُوبِ أَفْقَالِهَا﴾ واته: به لکو دلایان داخراوه و ته و او چه سب بوه هیچی لی وهر ناگن و لیتی تی ناگن. نیبنو جهریر پیوایه تی کردوه له هیشامی کچی عورده وه نه ویش له باوکیه وه ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نه م نایه تی خویند: ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفُرَاتِ أَمْرَ عَلَى قُلُوبِ أَفْقَالِهَا﴾ لویکی خه لکی یه مه ن ده لیت: به لکو له سهری داخراوه مه تا خوای گه وره ده رگای لی ده کاته وه یان ده رویه کی لی ده کاته وه و پرکاری ده بن. به برده وامی نه و لاره له و ته مه نا مه تا پوشت و نه ما، په نای پیده برد.

باسی خراپی نه و که سانه ی که نه دین پاشگه زده بنه وه

پاشان خودای مه زن فره رمویه تی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِم مِّن بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُمُ الْهُدَىٰ الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ﴾ نه و که سانه ی له پاشی دین شاره زا بون و وه رگه پان، دیاره شه یتان دنه ی داو نو کاره کانی بۆ خه ملا ندون. ﴿إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِم﴾ واته: نه وانه ی پاشگه ز بونه وه له ناین و گه پانه وه بۆ خوانه ناسی. ﴿مِّن بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُمُ الْهُدَىٰ الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ﴾ واته: له دوی نه وه ی که شاره زا بون شه یتان نه وه ی بۆ جوان کردن و پازانیسه وه. ﴿وَأَمْلَىٰ لَهُمْ﴾ خه له تاندنی و بسای مه وای کردن. ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ سَنَطِعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ﴾ چونکه نه وانه به و که سانه ی که حه زیان له و شته نیه که خوا ناردوییه ته خورای. و توویانه: نیغه له مه ندی کاردا به قسه و ده که بن، خودایش له وه ی ده یشارنه وه ناگاداره. واته: نه وانه به په نهانی دلایان لای نه و که سانه به که حه زیان له شوین که وتنی قورئان نه بو. مه به ست دو پوه کانه که نه وه ی ده ری ده خن پیچه وانه ی ناو دلایانه. بۆیه خوای گه وره فره رمویه تی: ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ﴾ واته: له وه ی ده یشارنه وه و ده ری ناخن خوای گه وره ناگاداره و پیتی ده زانی وه نه فره رمویت: ﴿وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُنْشِئُونَ﴾ واته: وه خوا ده ینوسیت نه و پیلانانه ی شه و کردویانه. پاشان خودای مه زن فره رمویه تی: ﴿فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ﴾ ده بی چۆن بن نه و

^۱ الطبري (۲۲/۱۸۰).

^۲ النساء (۸۱).

سره دمه‌ی فریشته گیانیان ده‌کیشی و له‌پوخسارو پشته‌وه‌یان ده‌سره‌وینی؟ ده‌کیشن زږد به‌ناړه‌ته‌ی گیانیان له‌جسته‌یان وه‌در دینن و زږد به‌پقو توپه‌یه‌وه ده‌کیشن به‌پشت و دهم و چاویانا. وه‌ک خودای گه‌وره فرمویه‌تی: ﴿وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ﴾^۱ واته: وه‌ته‌گه‌ر ده‌تبینی کاتی فریشته‌کان به‌بیاوه‌پاندا ده‌کیشن له‌دم و چاوو پاشیان دده‌ن. وه‌فرمویه‌تی: ﴿وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ﴾^۲ واته: خوزگه‌سته‌مکارانت ده‌بینی کاتی وان له‌ناړه‌ته‌ی و سه‌ختی سره‌مه‌رگدا و فریشته‌کان ده‌ستیان بږ دریژ ده‌کن و پتیاان ده‌لین خوتان ده‌ریاز کن له‌م ناړه‌ته‌ی گیان کیشانه نه‌مړ پاداشتی پیسواکه‌ر ده‌دریته‌وه به‌هوی ته‌وی که‌قسه‌ی ناپاستان هه‌لته‌به‌ست به‌دم خاوه‌و خوتان به‌گه‌وره ده‌زانی له‌به‌ران‌به‌ر نایه‌ته‌کانی خوادا. بویه‌لیره‌دا خودای مه‌زن فرمویه‌تی: ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا أَصْحَبَ اللَّهُ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَلَهُمْ﴾ چونکه‌نه‌وان وه‌شوین شتیکی واکه‌وتوون که‌خودای توپه‌کرده‌و به‌پزای نه‌و پازی نه‌بوون: نه‌وسا نه‌ویش کاره‌کانی له‌پوچ‌کردون.

نه‌وی دوپرووه‌کان ده‌یشارنه‌وه خودا ناشکرای ده‌کات

﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَنَهُمْ﴾^(۱) وَلَوْ نَشَاءُ لَأَمَرْنَا مَلَكَهُمْ فَلَمَرْتَهُمْ بِسَمِهِمْ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَلَكُمْ^(۲) وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ الْمُجْتَهِدِينَ وَنُكَرَ وَالصَّادِقِينَ وَنَبْلُوَنَّكُمْ^(۳)

خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَنَهُمْ﴾^(۱) ناخو نه‌وانه‌ی غه‌ره‌زیان له‌دلدايه، لایان وایه خودا پک و کینه‌که‌یان ناشکرا ناکات؟ واته: دوپرووه‌کان و ده‌زانن که‌نه‌و ده‌غه‌زی که‌له‌دلایندایه ناشکرای ناکات بږ موسولمانان. نه‌خیر وانیه به‌لکو خوی مه‌زن نه‌و کاره‌یان ده‌رده‌خاو پونی ده‌کاته‌وه بږ خه‌لکی هه‌تا نه‌و که‌سه‌نه‌ی شاره‌زاو خاوه‌نی ده‌رونی پاکن ناگایان لیتان بی و بیانناسن. خوی گه‌وره سوپه‌تی (التوبه‌ی) په‌وانه‌کرده‌وه له‌و باره‌یه‌وه هه‌رخه‌ی کاره‌ناشرینه‌کانیان هه‌یه به‌جوانی پونی کرده‌ته‌وه. وه‌نه‌و شتانه‌ی که‌پتی هه‌لده‌سن که‌نیشانه‌یه له‌سره‌نه‌و دوپرویه‌یان. هه‌ز له‌به‌ر نه‌وه‌یه ناو ده‌بری به‌(الفاضة) واته: نابو به‌ر

^۱ الانفال (۵۰).

^۲ الانعام (۹۳).

(الضفان) جمعی (ضغن) نه وهی که له دلدايه له کينه و نيره یی و به غیلی بردن به نيسلام و موسولمانان و نه وانهی که یارمه تی دهر و پشتیوانی نیسلا من. خوی گه وره نه فرمویت: ﴿وَلَوْ نَشَاءُ لَأَرْزَنَنَّكُمْ فَلَعَزَفْتَهُم بِسِمْيَهُمْ وَلَعَرْفَنَهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ﴾ نه گه ر حه زمان بکر دایه، ده مانه پنهانه به رچاوت و نیر هه ر به ورد بونه وه له بیچمیان، باش ده تناسین، بیگومان به پاوژی ناخافتنیش ده یانناسی، خواش هه موو کاره کانتانی ناگا لئییه. خدای مه زن نه فرمویت: نه گه ر مه یلمان لیبی نهی محمد (ﷺ) نهو که سانه مان ده خسته به رچاوت و هه ر به سه یر کردنیان ده تناسین، به لام خدای گه وره نهو ناکات له ناو هه موو دوپوه کاندای بیان داده پوخی له لایه خویه وه هه تا کار به وه بکریت که دیارو ناشکرایه و گه پانه وهی شاراوه کانیش بق پوژی خوی که قیامه ته. ﴿وَلَعَرْفَنَهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ﴾ واته: له و قسه و باسانه ی که ده یکن مه به ستیان دهر ده که وی که له چی حیزینکن (کومه لیکن) ده یانناسی. پیشه وای موسولمانان عوسمانی کوی عه فان (په زای خوی لی بی) ده لیت: هیچ که سی نیه که شتیک داپوخی و بیشاریتته وه مه گین خودا ناشکرای ده کا له نیچاوان و له سه ر زمانیدا دهر ده که وی و دهر ده چی. خدای گه وره نه فرمویت: ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجْتَهِدِينَ وَنُكْرَ وَالصَّادِقِينَ وَنَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ﴾ وه تاقیتان ده که ینه وه تا بزاین، کی له نیوه تیکوشاوه و کیتان خر پاکر تر بو به راوردی ده نگ و باسی نیوه ش ده که ین. ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ﴾ واته: تاقیتان ده که ینه وه به و شتانه ی که فره مانان داوه بیکن و به وانه یش که گو تومانه وازی لی به یینن. ﴿حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجْتَهِدِينَ وَنُكْرَ وَالصَّادِقِينَ وَنَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ﴾ هیچ گو مانیک نیه له ناگادار بوونی خدای مه زن له پیش بونی نهو شتانه که بوون یان ده بن له مو و دوا، مه به ست پی واته هه تا پودانه کی بزاین و له به ر نه مه یه نیبنو عه باس (په زای خوی لی بی) له نمونه ی نه مانده نا نه لی: (الا نعلم) واته: تا بیبینن.

پوچل کردن وهی کاری خوانه ناسان و فره رماندان به روشن به دوا یاندا

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَسَيُحِطُّ أَعْمَالُهُمْ﴾ ﴿٣٣﴾ ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ﴾ ﴿٣٤﴾ ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ﴾ ﴿٣٥﴾ ﴿فَلَا تَهْتُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلَهِ وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتْرُكَ أَعْمَالَكُمْ﴾ ﴿٣٦﴾

خوای گه وره نه فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَسَيُحِطُّ أَعْمَلُهُمْ﴾ نه وانه ی خوانه ناس بوون و بوونه له مپه رله پای خوداو له دوی نه وه زانیووشیانه پڼگه ی پزگار بوون کامه یه. هر دژې پیغه مپه ر وه ستان، هر گیز نه وانه ناتوان زیان به خوا بگه یه نه و به م زوانه کاره کانیان پوچه ل ده کات. خوای گه وره ه والی نه وه که سانه مان ده داتی که خوانه ناس بوون و بوونه پڼگر له پڼی خواو دژایه تی پیغه مپه ریان (ﷺ) ده کړو پاشگه ز بوونه وه له ناین دوی نه وه ی که پڼگای خودایان بڼ ده رکه وتو زانیان کامه یه. نه وانه هیچ زینایک به خوا ناگه یه نن به لکو زهره ر له خویان ده دهن و خویان په نجه پڼ ده بن له پڼی قیامت و زیندو بوونه وه. وه به م نژیکانه هه موو کاره کانیان به تال ده بیته وه. وه هیچ پاداشتی له سر نه وه کارانه ی که له پیشه وه کردویانه له پاش نه وه پاشگه ز بوونه وه یه وه رناگرن به نه ندازه ی مسقاله زه پره یه به لکو هه مووی پوچه ل و به تال ده کاته وه به ته وای له ناوی ده با وه ک چوڼ چاکه کان خراپه کان لاده باو ده یسپڼته وه. نیمام محمدی کوپی نه سری مه رزه وی له کتیبی (الصلاة) دا له نه بو عالیوه پړویه تی کردوه ده لیت: هاوه له کانی پیغه مپه ر (ﷺ) وایان ده زانی که گوناوه زواته نیه پاش و ته ی (لا اله الا الله) وه ک چوڼ له گل بته رستا هیچ شتی سودی نیه. نه م نایه ته هاته خواره وه: ﴿أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ﴾ پاشان ده ترسان که گوناوه کاره کانیان پوچه ل بکاته وه. ^۱ هه روه ها پړویه تی کراوه له نیبنو عومه روه (په زای خویان لی بی) ده لیت: نیمه هاوه لانی پیغه مپه ر (ﷺ) وامن ده زانی که هرچی کرده وی چاکه هه یه هه مووی وه رگپراوه له لای خودا هه تا نه م نایه ته هاته خواره وه: ﴿أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ﴾ گوتان نه و شتانه چین که کاره کانمان پوچه ل ده کاته وه؟ گوتان: تاوانه گه وره کانو به دپه وشتی هه تا نه م نایه ته هاته خواره وه: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ ^۲ واته: به پاستی خوا خوش ناییت گه ر هاو به شی بڼ دابنری بیجگه له وه خوش نه بیت له هر گوناوه یکی تر بڼ هر که سیک که بیه ویت. وه ختی نه م نایه ته هاته خواره وه وازمان له و قسانه میناو ده ترساین له و که سانه ی که تووشی تاوانه گه وره کانو به دپه وشتی ده بوو وه داوامان و ابو که نه وانه ی تووشی تاوانه گه وره کان نه بووه کاره کانی لی وه ر گپرابی. ^۳ خوای گه وره نه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا

^۱ الصلاة للمرنوي (۲/۶۴۵).^۲ النساء (۴۸).^۳ الصلاة للمرنوي (۲/۶۴۶).

الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ ﴿۱﴾

پتفه مبر (ﷺ) دهره چن و کارتان پوچل مه که نه وه. پاشان خودای گه وره فرمان ددها به بنده
 خاوه نباوه په کانی که گوی پایلی فرمانی خوداو پتفه مبر بن (ﷺ) که ده بیته هوی خوشه ختی
 بویان له دنیاو قیامه تدا وه داوای لی کردن که پاشگنه بنه وه که ده بیته هوی پوچل کردنه وی
 کاره کانیان بویه خوی مه زن فرمویه تی: ﴿وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ﴾ واته: به پاشگنه بونه وه. بویه دوی
 نه مه خوی گه وره فرمویه تی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ﴾
 نه وانه ی که له دین لایانداو بوونه له مبر له پتی خوداو دوی به بیینی مردن. هرگیز خوا لیان خوش
 نابی. نه نه نایه ته وه که نه نایه ته وایه: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ واته:
 به راستی خوا خوش ناییت گه رهاوبه شی بق دابنری بیجگه له وه خوش نه بیت له هر گونا میکی تر بو
 هر که سیک که بیه ویت. پاشان خودای مه زن به بنده خاوه ن باوه په کانی ده فرمویه تی: ﴿فَلَا تَهْتَفُوا
 وَتَدْعُوا إِلَى السَّلَهِ وَأَنْتُمْ بِالْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَهْزِفَ أَعْمَالُكُمْ﴾ سست مه بنه وه داوای شه په وه ستانی
 مه که ن، هر نثیه به سر نه واندان، نثیه خوتان له که له وه هرگیز پاداشی خه یانه ته که تان لی که م
 ناکاته وه. ﴿فَلَا تَهْتَفُوا﴾ واته: سارد مه بنه وه له به رنکار بونه ووهی دوژمن. ﴿وَتَدْعُوا إِلَى السَّلَهِ﴾ داوای
 ناشتی و شه په وه ستان بکه ن چه که کانتان دانین و به رانبر خوانه ناسان وه ختی نثیه به هیز بون و زور
 بسون و چه کی باشتان هه بوو. بویه خوی گه وره فرمویه تی: ﴿فَلَا تَهْتَفُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلَهِ وَأَنْتُمْ
 الْأَعْلَوْنَ﴾ واته: کاتی نثیه سه رکه تو زال بون به سر دوژمنه کانتاندا. به لام نه که ر خوانه ناسان به هیزو
 زور تر بون له کومه لی موسولمانان نه و کاته ناشتی دروسته. پتفه وای موسولمانان بوی هیه ناشتی
 بکاو شه په بوه ستینن نه که ر به باشی زانی. وه پتفه مبر ی خودا (ﷺ) کاتی خونه ناسانی قوربه شی
 پیمان لی گرت که بچه ناو مه که که داوای ناشتیان لی کرد و شه په بوه ستینری له نیوانیاندا تا ده سال
 پتفه مبر (ﷺ) داواکهی قه بول کردن. وه نه فرمویه تی: ﴿وَاللَّهُ مَعَكُمْ﴾ خودا له که لی یوه یه نه مه
 مژده یه کی زور گه وره بو له سر سه رکه و تن و زال بونیان به سر دوژمن. ﴿وَلَنْ يَهْزِفَ أَعْمَالُكُمْ﴾ واته:
 کاره کانتان پوچل و به تال ناکاته وه و که میشی ناکاته وه به لکو پاداشی نه و چا کانه تان ددهاته وه
 میچی له ناو ناچی نافه و تی و بونان هه لده گری. والله اعلم.

﴿إِنَّمَا الْحَيَوةُ الدُّنْيَا لَمَیْمٌ وَلَهُوَ إِن تَؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ أَجْرَكُمْ وَلَا یَسْئَلْکُمْ عَنْ سَعَالِکُمْوَمَا فِیْخُوفِکُمْ تَبْخُلُوا وَیُخْرِجُ أَصْفَافَکُمْ﴾ (۲۷) هَآئِنْتُمْ هَؤُلَاءِ تُدْعَوْنَ لِتُنفِقُوا فِی سَبِيلِ اللَّهِ فَمِنْکُمْ مَنْ یَبْخُلُ وَمَنْ یَبْخُلْ فَلِنَأْیَسَ عَنْ نَفْسِهِ وَاللَّهُ الْغَنِیُّ وَأَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ وَإِن تَتَوَلَّوْا یَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَیْرَکُمْ ثُمَّ لَا یَکُونُوا أَمْثَلَکُمْ﴾ (۲۸)

باسی سوکی و بی نرخی دنیا و نه نمان بومان به خشین

خودای مه زن باسی بی نرخی و سوکی و بیبایه خی دنیا ده کات و نه فرمویت: ﴿إِنَّمَا الْحَيَوةُ الدُّنْيَا لَمَیْمٌ وَلَهُوَ إِن تَؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ أَجْرَكُمْ وَلَا یَسْئَلْکُمْ عَنْ سَعَالِکُمْ﴾ هرچی ژبانی دنیا به، هه موهر کالته وگه بپیکه. نه گهر نئوه بهواتان هه بی و خوپاریزین، پاداشی خوتان ده داتی و هیچ مالیشتان لی ناخواری. ﴿إِنَّمَا الْحَيَوةُ الدُّنْيَا لَمَیْمٌ وَلَهُوَ﴾ نه نجای ژبانی دنیا گه مو کالته نه بی هیچی تر نیه جگه نه وهی که ته نها بق خودا بوبی و له بهر په زامه ندی نه و کرابی. بویه خوی گه وره نه فرمویت: ﴿وَإِن تَؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ أَجْرَكُمْ وَلَا یَسْئَلْکُمْ عَنْ سَعَالِکُمْ﴾ واته: خوی گه وره بی نیازه له نئوه و داوی هیچ شتیکتان لی ناکات به لکو ده کات و سه ده قی له سر مال و سامانتان داناوه و فره زی کردوه بق یارمستی دانی برا هه ژاره کانتان قازانچ و پاداشته که ی هر بق خوتانه. پاشان خوی گه وره فرمویته: ﴿إِن یَسْئَلْکُمْوَمَا فِیْخُوفِکُمْ تَبْخُلُوا وَیُخْرِجُ أَصْفَافَکُمْ﴾ هرچه نده زور به قیرسیچمیش (به بی داگرتنه وه) داوی مالیکتان لی بکات، پڑدی ده که ن و قین و بق درده خات. واته: نه گهر زوریشتان لی بکریت پڑدی ده که ن. ﴿وَیُخْرِجُ أَصْفَافَکُمْ﴾ قه تاده ده لیت: خودای گه وره زانیویه تی که له ده رکردنی مال و ساماندا زور پیتان گرانه^۱ قه تاده راستی گوتوه مال زور خوشه ویسته خرچ ناکری له شتیکتا نه بی له و ماله خوشه ویست تربی فینجا نه و که سه سهرفی ده کات. خودای مه زن نه فرمویت: ﴿هَآئِنْتُمْ هَؤُلَاءِ تُدْعَوْنَ لِتُنفِقُوا فِی سَبِيلِ اللَّهِ فَمِنْکُمْ مَنْ یَبْخُلُ وَمَنْ یَبْخُلْ فَلِنَأْیَسَ عَنْ نَفْسِهِ وَاللَّهُ الْغَنِیُّ وَأَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ وَإِن تَتَوَلَّوْا یَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَیْرَکُمْ ثُمَّ لَا یَکُونُوا أَمْثَلَکُمْ﴾ با هه مووتان ناگادارین. بانگتان ده که ن که مال له پای خوا بهخت که ن. واشتان له ناودا هه یه پڑدی ده کات، هر که سیکیش پڑدی ده کات، پڑدی ده رباره ی خوی ده کات، خوا له گشت که س بی نیازه، نئوه هه ژارو به سته زمان و

^۱ عبدالرزاق (۲/۲۲۴).

بیچارہ ننگر پشتیشی تی بکن، چینیکی تر به نیوہ ده گورپته وه، که هه گیز وه ک نیوہ نابن. واته:
 که س واتان له ناودایه که پژدی ده کاوه لاسی نه و بانگه ناداته وه. ﴿وَمَنْ يَبْخُلْ فَإِنَّمَا يَبْخُلْ عَنْ
 نَفْسِهِ﴾ واته: هه که سی پژدی بکات نه وه نه و که سه زیانی له خوی داوه له پاداشتی خوی که م
 کردوه ته وه. ﴿وَاللَّهُ الْعَفِيُّ﴾ خودا بی نیازه له هه مو شتی و نیوہ هه مو شتیکی تر هه ژان وه مو
 کاتی پیوستیتان به خودا هه یه. بویه خوی مه زن هه رمویه تی: ﴿وَأَنشُرُ الْفُقَرَاءَ﴾ به تاییه تی نیوہ
 زور پیوستیتان به خودای گوره هه یه. باسی خوی کردوه به بی نیان. ﴿الْعَفِيُّ﴾ که نه م وه سفه
 تاییه ته به خویه وه. وه باسی دروست کراوه کانی کردوه که هه ژان که نه میش وه سفیکه تاییه ته به
 دروست کراوه کانی وه که هه رگیز بی نیان نابن هه میشه پیوستیتان به خودا ده بی. وه نه هه رمویت:
 ﴿وَإِن تَتَوَلَّوْا﴾ واته: نه گهر پشتیان هه ل کرد خواپه رستی و شوینی شریعه ته که ی نه که وتن.
 ﴿يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَلَكُمْ﴾ واته: که لیک ی تر دینی له جی نیوہ دایده نی که نه وان
 وه ک نیوہ نابن به لک که لیک گوی پایله و فرمانه کانی خودا به جی دینن وله پئی لاندان.

ته فسیری سورہ فی الفتح

له مه دینه دا هاتوه ته خوارم وه

ریژی سورہ فی فتح

نیامی نه حمد ریوایه تی کردوه له عبدالله ی کورپی مه غفه له وه ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ)
 سورہ تی فته تی نه خویند له سالی نازاد کردنی مه که که دا له کاتی پژشتنیدا به سهر و لاغه که یه وه
 دو یاره ی ده کرده وه مه عایه ده لیت: له بهر نه وه نه یوایه که پیم ناخوشه خه لکی لیمان کوبیتته وه.
 پیغه مبه ری خودا (ﷺ) چون ده یخویند بوم ده خویندن، بوخاری و موسلمیش له هه رموده که ی
 شوعه ییه وه به و شیوه یه ریوایه تیان کرده ^۱.

هوی هاتنه خوارم وه ی سورہ تی فته تی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا ۝١ لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا

۲﴾ وَيُنَصِّرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَظِيمًا ۝٢﴾

^۱ احمد (۵۴/۱) هه رموده یه کی سه حجه.

^۲ فتح الباری (۴۴۷/۸) مسلم (۵۴۷/۱).

نہم سورہ تہ ماتہ خواروہ کاتی کہ پیغمبرِ خود (ﷺ) له حودہیبیہ گہ پایہ وہ له مانگی
 زیلعدهی سالی شہشی کچی وہختی بت پرستہ کان پریان لی گرت کہ بپواتہ مککہ (مسجد الحرام)
 بقئوہی عمرہی تیدا بکات. نہیان هیشتو پاشان پازی بون بہ ناشتی و شہر وستان. بہو مرجہی
 نہم سال بگہ پیتہ و سالی دواپی بیتہ و. پیغمبر (ﷺ) دواکھی قہ بول کردن ہرچہ ندہ ہندی
 له ہاوہ له کانی زقر دل گران بون بہو پیکہ و تن نامہ یہ له وانہ عومہری کوپی خہ تاب (پہزای خوی لی بی)
 کہ بہم زوانہ بہ دریزی له شوینی خؤیدا باسی دہ کہین له تہ فیسری نہم سورہ تہ دا، انشاء اللہ و تعالی.
 وہختی کہ ہدیہ کی سر برپی لهو شوینہی کہ پتی لی گیراو گہ پایہ وہ خوی گہ ورہ نہم نایہ تی
 پہوانہ کرد له بارہی نہوہی کہ پویدا له نیوان پیغمبر (ﷺ) نہوانہ دا. وہ خوی گہ ورہ نہو ناشتیہی
 گہ پان بہ سرکہ و تن چونکہ ہرزہ وندی و خیزی زوری بہ دوایدا ہینا. وہک پیوایہ کر اوہ له نیبنو
 مسعودو کہ سانی تریشہ وہ کہ کوتویانہ: نیوہ فہ تصی مککہ بہ سرکہ و تن دادہ نین بہ لام نیعمہ پہیمان
 نامہی ناشتی حودہیبیہ بہ سرکہ و تن دہ زانین، له جابیرہ وہ پیوایہ کر اوہ دہ لیت: نیعمہ نہو
 سرکہ و تنہ مان تہ نہا بہ پژی حودہیبیہ دانابو. ^۱ بوخاری پیوایہ تی کردوہ له بہ رائہ وہ پہزای خوی لی
 بی) دہ لیت: نیوہ سرکہ و تنی مککہ بہ سرکہ و تن دادہ نین کہ گواہ فہ تصی مککہ سرکہ و تنی بوہ.
 نیعمہ ییش نہو سرکہ و تنہ بہ بیعت و پزان و پژی حودہیبیہ دادہ نین نیعمہ له گہل پیغمبر بووین
 (ﷺ) کہ چوارسہ کہ سی بووین حودہیبیہ بیرک بوو ہموو ناوہ کہیمان تہ واو کرد دلؤپہ یہ کمان تیدا
 نہ هیشت. نہو ہواہ گہ یشتہ پیغمبرِ خود (ﷺ) مات بق لامان و له کہ ناری چاوانہ کہ دا دانیشتو
 پاشان داوی ناوی کرد له دہ فریکدا و دہ ست نویزی پی گرت و پایدا بہ دہ میداو دوعای کرد و پاشان
 پڑاندیہ ناو بیرہ کہ جیمان ہیشت و لئی دورکہ و تینہ وہ. پاشان چہ ندی ناومان بقو خومان و لاغہ کانمان
 پیویست بوو تیی مات بومان. ^۲ نیعمای نہ حمد پیوایہ تی کردوہ له عومہری کوپی خہ تابہ وہ (پہزای
 خوی لی بی) دہ لیت: له سہ فریکا له خزمہ ت پیغمبر دا بووین (ﷺ) دہ لیت: سی جار پرسیارم لی کرد
 له شتیکی پیغمبر (ﷺ) ولامی نہ دامہ وہ. دہ لیت: له دلی خؤمدا گوتم: له بارہی دایکت چی نہی کوپی
 خہ تاب. وازت نہ ہینا و سی جار داوات کرد له پیغمبرِ خود (ﷺ) ہر ولامی نہ دایتہ وہ؟ دہ لیت:
 سواری و لاغہ کہ ہم بوم پؤشستم و دہرکہ و تمہ وہ و پیتی کہ و تم له ترس نہوہی نہوہک شتیک له سہرم
 بیتہ خواروہ. دہ لیت: کاتیکم زانی یہ کیک بانگی کردو دہ لیت: نہی عومہر گہ رامہ وہ وام زانی قورشان
 له بارہی منہ وہ دابہ زیوہ. دہ لیت: پیغمبر (ﷺ) فہرموی: (دوینی سوپرہ تیک ماتہ خواروہ بوم کہ

^۱ الطبری (۲۰۱/۲۲).^۲ فتح الباری (۵۰۵/۷).

خوشه ویست تره لام له دنیاو له وهی له دنیا دا مه یه ﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا﴾ ① لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ
 ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ. ② بوخاری و تیرمیزی و نه سائیش پریوایه تیان کردوه له چه ند پښگاو له مه لکه وه. ③
 (خوای لی پازی بی) علی کوپی مه دینی ووتی نه م نیساندیکي مه دینی وه زور چاکو له مانه وه نه بی
 نه مان دیوه. نیمامی نه حمد پریوایت کردوه له نه نه سی کوپی مالکوه (په زای خوای لی بی) ده لیت:
 ﴿لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ﴾ هاته خواره وه بق پیغه مبه ر له کاتی که پانه وه یا له
 حوده بییه. پیغه مبه ر (ﷺ) فرموی: (نه م شه و نایه تیک هاته خواره وه بوم لام خوشه ویست تره له وهی
 له سر زه مینایه). پاشان پیغه مبه ر (ﷺ) خویندیه وه به سه ریانا. نه وانیش گو تیان: پیر و عافیتت بی
 نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) خوای که وره بوی پون کردیته وه که چیت له گه ل ده کا نه ی چی به نیتمه
 ده کا؟ نه م نایه ته یشی بق هاته خواره وه: ﴿لِيَدْخُلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا
 وَيُكَفِّرُ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَكَانَ ذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ ④ واته: تا پیاوان و نافر تهانی باوه پدار بیاته
 به مه شتاتیک که پریوایه کان به ژیر یاندا ده پوات به مه میشه یی تیایدا ده میننه وه و ته له گونا مه کان یان
 خوش ببیت و نه م به لینه لای خوا سه رکه و تنیکي که وره یه. ⑤ بوخاری و موسلمیش پریوایه تیان کردوه. ⑥
 وه نیمامی نه حمدیش پریوایتی کردوه له موغه بره ی کوپی شوعبه وه ده لیت: پیغه مبه ر (ﷺ) نویژی
 ده کرد مه تا مه رو پی پی مه ل ناوسا. پتیا ن گوت: نایا خوای که وره له گونا مهی پاش و پیشت خوش
 نه بوه؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فرموی: (نایا من به نده یه کی سو پاس گوزار نه بم؟) ⑦ بوخاری و مسلم و
 زانایانی فرموده مه مو یان پریوایه تیان کردوه بیجگه له نه بو داود. ⑧ خودای که وره نه فرمویت: ﴿إِنَّا
 فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا﴾ ⑨ نیعمه ین که وه سه رمان خست، به و سه ر خستنه به رچا وه. واته: سه رکه و تنیکي دیار و
 ناشکرا مه به ست پی پی ناشتی حوده بییه به که خیر و بیریکي زوری وه دی هتا و خه لگی ترسیان نه ما و
 له گه ل یه کتری کز ده بونه وه و موسولمان قسه ی بق خوانه ناس ده کرد و زانیاری به سود و خواناسی بلا و

① احمد (۳۱/۱) فرموده یه کی سه حیه.

② فتح الباری (۶۷۵/۸) و تحفة الاحوذی (۴۷/۹) النسائي فی الکبری (۴۶۱/۶).

③ الفتح (۵).

④ احمد (۱۹۷/۳) فرموده یه کی سه حیه.

⑤ فتح الباری (۵۱۶/۷) مسلم (۱۴۱۳/۳).

⑥ احمد (۵۵/۴) فرموده یه کی سه حیه.

⑦ البخاري (۴۸۳۶)، مسلم (۲۸۱۹)، الترمذي (۴۱۲)

النسائي (۲۱۹/۳) ابن ماجه (۱۴۱۹)

بوه وه له ناو خه لکیدا. پاشان خوی گه وره فرموی: ﴿لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا﴾ هه تا خودا له هه له کانی پیشووت و له وه لانی له وه به و لاوه توشیان دئی عافوت بکات و چاکه ی تهاوت له گه ل بکاو پئگی پاست نیشان بدا. ئه مه له تاییه مه ندیه کانی پیغمبر (ﷺ) خویه تی هیچ که س نابیته هاوه لی تئیدا. له فرموده ی سه حیددا نه هاوه که که س به هوی کار چاکیه وه له هه له ی پاش و پیش عفو کرابی. ئه مه پئزو گه وره بیه که ته نها بۆ پیغمبر ی خودایه (ﷺ) چونکه ئه وه له موو کاریکیا به رده وام خواناس و چاکه ی کرده. هیچ که سی نه وه ی پی نه دراوه و دهستی نه که وتوه له مروژ نه و نه بی. پیغمبر (ﷺ) ته واو ترین که سه بۆ خودا (الله) وه زور تر زیاتر فرمانه کانی خودای به جی هیناوه و وازی له قه ده غه کانی هیناوه. کاتی وشتره که ی خوی خست و نه پویش فرموی: (ئه وه که سی فیه که ی به ندرکد هه نه وه که سه نه میشی به ند کرده). پاشان فرموی: (سویند به و که سه ی گیانی منی به دهسته، پرسیری شتیکم لی نا که ن که پئزی قه ده غه کانی خودای تیدا بگرن مه گین وه لاهه که یان دده مه وه).^۱ کاتی فرمانی خودای به جی هینا و پازی بو به ناشتی خودای مه زن فرموی پئی: ﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا ۖ ﴿١﴾ لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ﴾ واته: به وه ی که خودا پئی به خشوی له و به رنامه گه وره و تاینه پئکو پاسته. ﴿وَيُضْرِكَ اللَّهُ نُصْرًا عَزِيزًا﴾ خودا یارمه تیت بدا به تهرزی واکه بیه خاوه دهستلات . واته: به هوی نه و گردن که چی و گوی پایه لیه ته وه بۆ فرمانی خودا. خودای مه زن. پله ت به رز ده کاته وه و سهرت ده خات به سهر دوژمه کانتا وه له فرموده ی سه حیددا هاوه: (خودای گه وره به نده ی لی بورده زیاتر ده کاته خاوه ندهستلات. وه هیچ که سی نیه له به ر په زامه ندی خوا خوی به که م بزانی مه گه ر خودا پله ی به رز ده کاته وه).^۲ له عومری کوپی خه تابه وه (په زای خوی لی بی) فرمویه تی: هیچ که سیکت سزا نه داوه که نافه رمانی خودای کردی به رانبر خوت به نه ندازه ی نه و نه بی که فرمانی خودات تیا به جی هیناوه.

ئارامی خستنه نیو دلی خاوه ن باوه ران

﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ ۚ وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝﴾^۱ لِيَدْخُلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَيُكَفِّرُ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ ۚ وَكَانَ

^۱ فتح الباري (۲۸۸/۵).

^۲ مسلم (۲۰۰۱/۴).

ذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٥﴾ وَيُعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّالِمَاتِ بِاللَّهِ ظَنَنَ
 السُّوءَ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ السُّوءِ وَعَصَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿٦﴾ وَلِلَّهِ جُنُودٌ
 أَلْسَنُونَ وَالْأَرْضُ وَكَانَ اللَّهُ غَرِيبًا حَكِيمًا ﴿٧﴾

خوای گه وره نه فه رمویت: ﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيْمَانِهِمْ وَلِلَّهِ
 جُنُودٌ أَلْسَنُونَ وَالْأَرْضُ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ هر نه ویشه نوقره و نارامی دا به دلی نه وانه ی خاوه ن
 باوه پ بون، تا و پرای نه و پرای هه یانه، به پرایان به قه ووت تربی، له شکر گه لی ناسمانه کان وزه مینیش،
 هه موو بهر فه رمانی خوان، خودا زانای له کارزان ه. خوای مه زن نه فه رمویت: ﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ﴾
 وات ه: نه و خوایه ی نارامی وه دی هیتاوه، قه تاده ده لیت: وات ه نوقره و له سر خوی خستوه ته دلی
 خاوه ن باوه پان که (نه و انیش هاوه له کانی پیغه مبه رن) له پوژی حوده بیبه دا پوشتن به دهم فه رمانی
 خودا و پیغه مبه ره که یوه و سه ریان نه وی کرد بق پیریاری خوای گه وره. وه ختی دلیان نارامی به سه را
 هات و جیگای خوی گرت خوای مه رنیش به واکه وات ه به هیزتر کرد. بوخاری و که سانی تریش نه م
 نایه ته بیان کردوه ته به لگه له سر زیادو که م کردنی باوه پ پاشان خوای مه زن فه رمویه تی: نه گه ره مه یلی
 لی بوایه سه ره ده که ووت به سه ره خوا نه ناساندا وه که نه فه رمویت: ﴿وَلِلَّهِ جُنُودٌ أَلْسَنُونَ وَالْأَرْضُ﴾
 له شکره کانی ناسمانه کان زه مینیش هه موو به فه رمانی خودان نه گه ره ته نها یه که فریشته ی بنار دایه بویان
 هه مووی له ناو ده بردن. به لام خودای گه وره غه زاو جهنگی داناو به بنده خاوه ن باوه پره کانی، که
 نه ویش پره له کارزانی و نیشانه ی گه وره و به لگه ی به هیز که خودا خوی ده یزانی و لیتی ناگاداره بویه
 نه فه رمویت: ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ وات ه: خودا زانای کارزان ه. پاشان خودای مه زن فه رمویه تی:
 ﴿لِيَدْخُلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَيُكَفَّرُ عَنْهُمْ سَغَاتِهِمْ وَكَانَ ذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ
 فَوْزًا عَظِيمًا﴾ هه روه ها پیاوان و ژنانی خاوه ن باوه پ به پری ده کاته ناو باغانیک، به پیریان به به ردا ده پواو
 هه تا سه ره هر له وی ده بن و خه تاو ناله باره کانیان عه فو بکات له لای خودا نه م پوداوه سه رکه و تنیکی
 مه زن بوو. له پیشه وه فه رموده که ی نه نس باس کرا کاتی گوتیان: به پوزت بی نه ی پیغه مبه ری خودا
 نه وه بق تقویه. نه ی چی بق نیغه یه؟ خوای گه وره نه م نایه ته ی په وانه کرده خواره وه: ﴿لِيَدْخُلَ الْمُؤْمِنِينَ
 وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا﴾^۱ وات ه: هه تا هه تابه تیدا ده میننه وه. ﴿وَيُكَفَّرُ

^۱ فتح الباری (۵۱۶/۷).

عَنْهُمْ سِقَاتِهِمْ ﴿۱﴾ واته: له خه تاو خرابه کانیان خوش ده بی تو له یان لی ناسیتی له سهری به لکو لییان ده بورئ و عه فویان نه کات و گوناوه کانیان داده پو شئ و به زه می دیته وه پیا ندا پزیشیان لی ده نی.

﴿وَكَانَ ذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ ﴿۲﴾ نه م پد او ه یش لای خودا سه رکه و تنیکی گه وره بوو. وه که نه م نایه ته ی که نه فهرمویت: ﴿فَمَنْ زُحِرَ عَنْ الْكَفَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْفُرُورِ﴾ ﴿۳﴾ واته: نینجا هه رکه س دور بخزیته وه له ناگری دوزخ و بخزیته به ه شتوه نه وه به پاستی نه وه که سه سه رکه و تو وه ژبانی دونیاشی هیچ شتیک نیه بیجگه له به ره وه ناره زوویه کی فریوده ر. خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿وَيُعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّالِمَاتِ بِاللَّهِ ظَلَمَ السَّوْءَ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ ﴿۴﴾ هه تا وه ککو پوو بینانی پیاو ژنو بتپه رستانی پیاو ژن که ده ربار به خوا گومانی خرابیان ده برد نازار بدا. زور خرابیان لی قه وما وه و خوا غه زه می لی گرتوون و نه علت له هه موویان ده کاو جه هه نده می بؤ داناون و دوا پوژنکی په شیان هه یه . واته: گومانی خراب ده بن به خوا له فهرمانه کانیان واده زانن که پیغه مبه رو هاره له کانی ده کوژنن و به ته و او لی له ناو ده جن. بؤیه خوی مه زن نه فهرمویت: ﴿عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ﴾ واته: خودا غه زه می لی گرتون و له به زه می خوی وه ده ری خستون. ﴿وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ جه هه نمی بؤ ناماده کردوون و پاشه پوژنکی په شیان هه یه پاشان خوی گه وره باسی ده سه لات و تو له ی خوی ده کات له دوژمنانی نیسلام له خوا نه ناس و دوپووه کان و نه فهرمویت: ﴿وَلِلَّهِ جُودُ السَّعَادَاتِ وَالْآزْوَاجِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾.

﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَهِيدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾ ﴿۵﴾ ﴿لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُحْرَةً وَأَصِيلًا﴾ ﴿۶﴾ ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَكَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَمَا يَكْفِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ ﴿۷﴾

سیفاته کانی پیغه مبه ری خودا ﴿۷﴾

خوی گه وره نه فهرمویت: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَهِيدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾ ﴿۸﴾ نیمه تو مان ناروده ناگادارو مزده ده رو ترسینه ربی. خوی مه زن نه فهرمویت: به پیغه مبه ره که ی محمد ﴿ﷺ﴾ ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ

شَهِيْدًا ﴿۱﴾ وَاَتِه: نِیْمَه تۆمان ناردوه له سهر خه لك. ﴿وَمُبَشِّرًا﴾ مژده بده به خاوهن باوه پان.
 ﴿وَنَذِيْرًا﴾ ترسینه ریی بۆ خاوهن ناسان له سوره تی (الاحزاب) له پێشه وه ته فسیر كراوه. خوای
 گه و ره نه فهرمویت: ﴿لَتَنُوْمُنَّ بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِۦ وَتَقَرُّوْهُ وَتُقَرَّرُوْهُ وَتُسَبِّحُوْهُ بُكْرَةً وَّاَصِيْلًا﴾ نه شی
 ئیوه بهوا بێتن به خواو پێغه مبه ری خدوا له یاریده ی درخی نه كه ن و پیزی شایسته ی لیبگرن وه مو
 به یانی و ئیواران په سنی بدهن. ﴿وَتَقَرُّوْهُ﴾ ئیبنو عه باس و كهسانی تریش نه لێن: نۆر به گه و ره
 سهیری بكه ن^۱ ﴿وَتُقَرَّرُوْهُ﴾ له ته وقیره وه هاتوو وه اته: پزیزگرتن و به گه و ره مه زن سهیر كردن،
 ﴿وَتُسَبِّحُوْهُ﴾ په سنی خدوا بدهن. ﴿بُكْرَةً وَّاَصِيْلًا﴾ به یانیان و ئیواران.

په یمان نامه ی ریزوان (بیعة الرضوان)

خوای گه و ره فهرمویه تی: ﴿إِنَّ الَّذِيْنَ يَبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَمَسِيْرُهُ أَجْرًا عَظِيْمًا﴾ نه و كه سانه ی په یمان له گه ل تۆ
 ده به ستن. با بزائن په یمان له گه ل خوا ده به ستن، دهستی خوا له سهر دهستی نه وانه وهیه. سا هر
 كه سی په یمانی به جی نه مینی، هر خوی له په یمان شكینی زهره ر ده كات هر كه سیكیش نه و
 په یمانه ی كه له گه ل خدوا به ستوویه تی به جی بێنی له دوا پۆڤا پاداشی گه و ره ی ده داتی. پاشان خوای
 مه زن فهرمویه تی: به پێغه مبه ره كه ی (ﷺ) بۆ ریزی نان و گه و ره سهیر كردنی: ﴿إِنَّ الَّذِيْنَ يَبَايِعُونَكَ
 إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ﴾ نه م نایه ته وه كه نه و نایه ته وایه كه نه فهرمویت: ﴿مَنْ يُطِيعِ الرَّسُوْلَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾^۱
 واته: هر كه سی گوێپایه لی پێغه مبه ر (ﷺ) بكات نه وه به پاستی گوێپایه لی خوای كردوه. ﴿يَدُ اللَّهِ فَوْقَ
 أَيْدِيهِمْ﴾ واته: خدوا له گه لیانه حازره و گوئی له قسه یانه و شوینه كه شیا ده بینی وه ناگاداری ناشكراو
 په نهانیانه وه خدوا خوی په یمانی له گه ل به ستون به هوی پێغه مبه ره كه ی وه (ﷺ) نه م نایه ته وه كه نه و
 نایه ته وایه كه نه فهرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمْ اَلْجَنَّةُ
 يُقْبَلُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُوْنَ وَيُقْتَلُوْنَ وَعَدَا عَلَيْهِمْ حَقٌّ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيْلِ وَالْفُرْاٰنِ وَمَنْ
 أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِۦ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِيَعِيْكُمْ الَّذِيْ بَايَعْتُمْ بِهِۦٓ وَذَٰلِكَ هُوَ الْعَوْرُ الْمَظِيْدُ﴾^۲ واته:

^۱ الطبري (۲۲/۲۰۷).

^۲ النساء (۸۰).

^۳ التوبة (۱۱۱).

به پاستی خوا کړیویو تی له باوه پداران گیان و مالیان به وهی که به هشتیان ده داتی جهنگ ده که ن له پتی خوادا ښجا بی باوه پان ده کوژن و خوښیان ده کوژن نه مه به ټینکی پاسته و خوا بریاری د اوه له سر خوی له تورات و ښجیل و قورئاندا جاکې به به ټین و په یمانی خوی وه فادار تره له خوا؟ که واته مژده به خش و شادمان بن به و فروخته تان که مام له تان پی کرد به پاستی هر نه و په گه یشتن به نامانجی نذر گوره. ﴿فَمَنْ نَّكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِ﴾ سا هر که سی په یمانی به جی به جی نه مینتی، هر خوی له پیمان شکنی زهره ده کات. ﴿وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَمِیْتُ بِهِ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ هر که سیش نه و په یمانی به جی بینتی که له که لا خودا به ستویه تی له پژی دوایدا پاداشتی که وړی ده دریتی. نه م په یمانه، په یمانی پیزوان نه که له ژیر دهره ختی سه مرده بو له حوده بییه، هاوه له کانی پیغه مبر (ﷺ) په یمانیان دا به پیغه مبری خودا (ﷺ) له و پژده و تراوه که ه زارو سی سه د که س بوون و تراویشه که ه زارو چوار سه د که س بون دیسان و تراوه که ه زارو پینچ سه د که س بوون. ه زارو چوار سه ده که راست تره.

باسی نه و نه رمودانهی که نه و باره یه وه هاتووه

بوخاری ڀڙوپايه تي ڪريو له جابيره وه (ڀڙڙاي خواي ٿي ٻي) ده ٿيٽ: ٿيٽه له ڀڙڙي حوده بيهي دا
هه زارو چوار سهد كهس بوين^۱. موسلميش ڀڙوپايه تي ڪريو^۲، بوخاري و مسلم هه ردوڪيان ڀڙوپايه تيان
ڪريو له جابيره وه (ڀڙڙاي خواي ٿي ٻي) ده ٿيٽ: ٿيٽه ٿه و ڀڙڙه هه زارو چوار سهد كهس بوين.
ڀيٽه مبر (ﷺ) ده ستي دانا له ناو ٿه و ناوه دا، ناوه كه له نيتوان په نجه ڪانيه وه هه ٿڌه قولتي هه تا هه مووي
تير ٿاويان خوارد^۳. ٿه م ڪورته ي باسيكي تر بو ڪاتي باسي ٿه و تينوبونه ي خواته ده ڪرڊ له ڀڙڙي
حوده بيهي دا كه ڀيٽه مبري خودا (ﷺ) تير يكي خوي داني له ناو بيري حوده بيا دايان نا، ٿه ونده ٿاوي
تي ٿات ته واو به شي ڪرڊ. و تيان به جابير (ڀڙڙاي خواي ٿي ٻي) ٿيوه ٿه و ڀڙڙه چهند كهس ده بون؟
ده ٿيٽ: ٿيٽه هه زارو چوار سهد كهس ده بوين. حق ٿه ڪر سهد هه زاريش بوينا يه هه ربه شي ده ڪرڊين^۴.
وه له ڀڙوپايه تي ڪي تر دا له هر دوسه حيحه ڪه دا هاتوه له جابيره وه (ڀڙڙاي خواي ٿي ٻي) ده ٿيٽ:
كه ٿه وان پانزه سهد كهس بون^۵. بوخاري ڀڙوپايه تي ڪريو له قه تاده وه كه ده ٿيٽ: گوتم به سه عيدي

^۱ فتح الباری (۸/۴۵۱).

٢ مسلم (١٤٨٤/٣).

^٣ فتح الباري (٥٠٥/٧) مسلم (١٤٨٤/٣).

^٤ فتح الباری (٧/٥٠٤).

* فتح الباری (۵۰۷/۷) مسلم (۱۴۸۴/۳).

کوپى موسىب نه وانهى نامادهى په يمانى په زامه ندى (بيعه الرضوان) بون ژماره يان چنه د بوو؟ ده لئيت: پانزه سده كس بوون. گوتم: جابيري كوپى عبدالله (په زاي خوى لى بى) ده لئيت: نه وانه چواره سده كس بوون. ده لئيت: لئى تيك چوو نه و بومنى باس كړوه كه نه وانه پانزه سده كس بوون.^۱ به يه قى ده لئيت: نه و پړوايه ته به لكه يه له سر نه و كه له پيشوه گوتويه تى: پانزه سده كس بوون، پاشان باسى نه و لى تيك چونهى كړوه كه گوتويه تى: چواره سده كس بوون.^۲

باسى هوكارى نه و په يمانه مه زنه

محمدى كوپى نيسحاقى كوپى په سار له سپر ه تدا ده لئيت: پاشان پيغه مبه رى خودا (ﷺ) عومهرى كوپى خه تابى بانگ كړد (په زاي خوى لى بى) بى نه وهى بينيرى بى مه ككه، بى نه وهى پياو ماقولانى قوپه يش ناگادار بكا له و مبه ستهى كه پيغه مبه ر (ﷺ) بوى هاتوه. عومهر ده لئيت: نهى پيغه مبه رى خودا (ﷺ) من ده ترسم قوپه يش كه له ناوم به رن، چونكه من كه سى شك نابهم له بنه مالهى عدهى كوپى له عب كه پاريزگاريم لى بكن، قوپه يشى ده زانن كه من چنه ندى د زايه تيم كردون چنه ندى پقو كينه م لئيانه. به لام من ده ست نيشانى پياويكت بى ده كه م كه زږ چا كتره له من بى نه و كار نه وه يش عوسمانى كوپى عه فانه (په زاي خوى لى بى) ده بينيرين بى لاي نه و بو سوفيان وگوره پياوانى قوپه يش هه واليان بداتى كه بى چنگ نه هاتوه. به لكر هاتوه بى سر دانى (كعبه) و پز لى نانى كه عبه. عوسمان پزشت بى مه ككه. له پزگا نه باني كوپى سعدى كوپى عاس پى گه يشت. كاتى كه چوو مه ككه يان پيش نه وهى بچيته ناو شارى مه ككه. له گه ل خوى برديه ناو مه ككه و په ناي داو هه تا نه و په يامه ي پيغه مبه ريان پى بگه ينى. عوسمان پزشت هه تا گه يشته نه بو سوفيان وگوره پياوانى قوپه يش نه وهى پيغه مبه رى خودا (ﷺ) فرموبوى پى پاگه يانندن. قوپه يشيه كان گوتيان: به عوسمان (په زاي خوى لى بى) كاتى په يامه كه ي پيغه مبه رى بى باس كردن نه گه ر حه ز ده كه ي ته وافى كه عبه بكه ي ته وافى خوت بكه. عوسمان ده لئيت: من ته واف ناكه م هه تا پيغه مبه رى خودا (ﷺ) ته واف نه كا به ده وريا. قوپه يشيه كان به نديان كړد له وى. هه وال گه يشته پيغه مبه رو (ﷺ) موسولمانان كه عوسمان (په زاي خوى لى بى) كوژاوه. نيينو نيسحاق ده لئيت: عبدالله ي كوپى نه بوبه كر بوى گيږامه وه پيغه مبه رى خودا (ﷺ) كاتى هه والى پى گه يشت كه عوسمان كوژاوه فرموى: (واز ناهينين هه تا چه نك له گه ل نه و هوزه نه كه ين)، واته: قوپه يشيه كان. پيغه مبه رى خودا خه لكه كه ي بانگ كړد بى په يمانى دان نه و په يمانى پړوانه له ژر نه و دره خته دابو. نه و خه لكه ده يان گوت: پيغه مبه رى خودا (ﷺ) په يمانى لى وه رگرتن له سر مردن. جابيري كوپى عبدالله نهى گوت: كه پيغه مبه رى

^۱ فتح الباري (۵۰۷/۷).

^۲ دلائل النبوة (۹۷/۴) فرموده يه كى سه حجه.

خودا (ﷺ) په یمانی ئی ورنه ده گرتن له سر مردن به لگو په یمانی ئی ورنه ده گرتن له سر نه وهی که پانه کین خه لکی ه موو په یمانیان دا ناماده بون هیچ که س دوانه که وت جگه له جدهی کوپی قه یس برای به نو سه لیحه جابیر ده لیت: سویند به خوا وه که نه وهی نیستا چاوم لیتی بی خوی دابووه پال و شتره که یوه خوی چه ماند بووه و شتره که ی کردبو په نا هتا خه لکی چاری پیئی نه که وی. پاشان ه وال گه یشته پیغه مبهری خودا (ﷺ) نه وهی له باره ی عوسمانه وه و ترا (واته کوژواوه) راست نه بوو. حافیز نه بو به کری به یه قی پړوایه تی کردوه له نه نه سی کوپی مالکوه (په زای خوی ئی بی) ده لیت: کاتی پیغه مبهری خودا (ﷺ) فره رمانی دا به په یمانی دانی پړوان عوسمانی کوپی عه فان (په زای خوی ئی بی) په پیام بهری پیغه مبهر بو بؤ خه لکی مه ککه. خه لکی په یمانیان دا. پیغه مبهری خودا (ﷺ) فره رموی: (نه ی خودایه عوسمانی کوپی عه فان بؤ کاری خوداو پیغه مبهره که ی (ﷺ) پړیشتوه). به ده ستنکی دای به سر نه وه ده سته که یان ده ستی پیغه مبهری خودا (ﷺ) بؤ عوسمان له ده ستی خویان چاکتر بو بؤ یان. بوخاری پړوایه تی کردوه له نافعیه وه ده لیت: خه لکی ده یان گوت که عبدالله ی کوپی عومر پیش عومر موسولمان بوه به لام نه و قسه وانیه. به لکو عومر (په زای خوی ئی بی) له پړوی حوده ییبه دا عبدالله ی نارد بؤ نه ستنکی خوی که له لای پړاوکی نه نساری بو. که له شه پدا سواری بیی، له و کاته دا پیغه مبهری خودا (ﷺ) له ژیر دره خته که دا په یمانی ودره گرت له خه لکی عومر به وهی نه زانی و ناگادار نه بو عبدالله یش په یمانی پیدابو پاشان چوبو بؤ نه سپه که و هینابوی بؤ عومر (په زای خوی ئی بی) خوی ناماده ده کرد بؤ شه، ه والی دایه که پیغه مبهری خودا په یمانی ودره گری له ژیر دره خته که دا ه لسو پړشت له گه لی هتا په یمانی دا به پیغه مبهری خودا (ﷺ) نه مه نه وهیه که خه لکی باسی ده که نه وده لیت: که نیینو عومر له پیش عومر موسولمان بوه (خوایان ئی پازی بی) ^۱ ه میسان بوخاری پړوایه تی کردوه له نیینو عومر وه (په زای خوایان ئی بی) که ده لیت: نه و خه لکی که له گه ل پیغه مبهری خودا بون (ﷺ) له بن سیبهری دره خته کاندو بلوره یان کردبو. وختیکمان زانی خه لکه که ده وری پیغه مبهریان دا (ﷺ) عومر ده لیت: عبدالله سه یرکه بزانه نه و خه لکه بؤچی ده وری پیغه مبهریان داوه (ﷺ) عبدالله چاوی پییان که وت په یمانیان ده دا نه ویش په یمانی دا. پاشان که پرایوه بولای عومر (په زای خوی ئی بی) عومریش پړشتو په یمانی دا ^۲، له جابیره وه (په زای خوی ئی بی) ده لیت: نیغه پړوی حوده ییبه ه زارو چوارسه د که س بووین په یماناندا به پیغه مبهر (ﷺ) عومر (په زای خوی ئی بی) ده ستی گرتبو له ژیر دره خته که دا که دره ختی سه مره بو ده لیت: په یمانان

^۱ ابن هشام (۳۳۰/۳۲۹/۳) فرموده یکی لاوازه.

^۲ فتح الباری (۵۲۱/۷).

^۳ فتح الباری (۵۲۱/۷).

داوہ تيٰ ڪه پانه ڪين پهيمانمان پئي نه داوه له سر مردن، موسلم پويو ايتي ڪردوه.^۱ هه ميسان موسلم پويو ايتي ڪردوه له معقلى ڪوپي يه ساره وه (په زاي خوي لي بي) ده لئيت: خوڻم ده بيني پڙي دره خته ڪه پيڻه مبر (ﷺ) په يمانى وهر ده گرت له و خه لگه منيش چليڪ له چله ڪاني نه و دره ختم بهر ڪرد بوه له لاي سهرى پيڻه مبر وه (ﷺ) نيمه چوارده سه دى بوين و پهيمانمان نه دا بويه له سر مردن، به لکو پهيمانمان پئي دابو ڪه پانه ڪين.^۲ بوخاريش پويو ايتي ڪردوه له سه له مهي ڪوپي نه ڪوه عوه (په زاي خوي لي بي) ده لئيت: په يمانمان دا به پيڻه مبرى خوا (ﷺ) له ژير دره خته ڪه دا. يه زيد ده لئيت: گوتم نه ي نه بو سه له م له سر چي شتيٰ له و پڙه دا نيو پهيمانمان ده دا؟ ده لئيت: له سر مردن.^۳ ديسان بوخاري پويو ايتي ڪردوه له سه له م وه (په زاي خوي لي بي) ده لئيت: په يمانمان دا به پيڻه مبرى خودا (ﷺ) پڙي حوده بيبه پاشان چومه لاوه وه ستام. پيڻه مبر (ﷺ) فرموي: نه ي سه له م په يمانمان ده ي؟ گوتم: په يمانمان. پيڻه مبر (ﷺ) فرموي: (وهره په يماننده)، هاتم و نزيك بومه وه په يمانمان، پيم گوتم له سر چي په يمانمان نه ي سه له م؟ ده لئيت: له سر مردن.^۴ موسلميش هيتاويو ايتي.^۵ هر به م شيوه يه بوخاريش پويو ايتي ڪردوه له عه ببادي ڪوپي ته ميمه وه نه وان په يمانيان داوه به پيڻه مبر (ﷺ) له سر مردن.^۶ به يه قى پويو ايتي ڪردوه له سه له مهي ڪوپي نه ڪوه عوه ده لئيت: له گه ل پيڻه مبرى خودا گه يشتينه حوده بيبه ڪه نيمه چوارده سه دى بوين. په نجا سر مه پيشي لي بو ڪه ناوه ڪه به شى نه ده ڪردو ناوي نه نه دان. پيڻه مبرى خوا (ﷺ) له ڪه ناري بيره ڪه دانيش، يان دوعاى ڪرد يا تفى مباره ڪي تيٰ ڪرد پر بو له ناو ناومان لي خوارده وه مه په ڪانيشمان ناودا. ده لئيت پاشان پيڻه مبرى خودا (ﷺ) بانگي ڪردن يو په يمانمان دان له بنى دره خته ڪه دا، يه ڪم ڪه س بوم په يمانمان دايه، پاشان يه ڪه يه ڪه خه لکي په يمانيان ده دا هه تا ڪاتي ڪه له ناو خه لگه ڪه دا بوم، پيڻه مبر (ﷺ) فرموي: (نه ي سه له م په يمانمان بهري). ده لئيت: وتم: نه ي پيڻه مبرى خوا (ﷺ) يه ڪم ڪه س په يمانمان پيداي، پيڻه مبر (ﷺ) فرموي: (جاري ڪي تر په يمانمان به) ده لئيت: پيڻه مبرى خودا (ﷺ) چاوي پيم ڪه وت هيچ شتي ڪم پئي نه بو جهه فه يه ڪه ياد رهه قه يه ڪي دامى (چهرمي ڪه به يي تخته) قه لغانيشى پئي ده لئيت. له ڪاتي شه را به ڪاردى. پاشان په يمانى وهر ده گرت هه تا وه ختي گه يشته دواين ڪه س. پيڻه مبر (ﷺ)

^۱ مسلم (۱۴۸۳/۳).^۲ مسلم (۱۴۸۵).^۳ فتح الباري (۱۳۶/۶).^۴ فتح الباري (۲۱۱/۱۳).^۵ مسلم (۱۴۸۶/۳).^۶ فتح الباري (۱۳۶/۶).

فرموي: (ثاڻا سه لهما په پيمان نادهي؟) ده لئيت: وتم: ئهي پيغه مبهري خودا (ﷺ) په پيمان پي داييت له پيشه وه له ناوهر پاستيشا. پيغه مبهري (ﷺ) فرموي: سي هم جاريش په پيمان دايه. پيغه مبهري خودا (ﷺ) فرموي: (سه لهما جه حه فهايان دره قه كه ي پيتم داييت (كواني؟) ده لئيت: گوتم: ئهي پيغه مبهري خودا (ﷺ) عامرم پيگه يشت فرموي: (تو وهك شو كه سهي كه ده لئيت: ئهي خودايه بمگه يه نيته لاي كه سي كه شو كه سه خوشه ويس تره له خقم). ده لئيت: پاشان بته پرسته كاني قوره يشي له خلكي مه كهكه نامه يان بقر ناردن هه تا هه نديكمان له گه ل يه كتری ده هاتينو ده چوين ويگه وتين. ده لئيت: من په نجبري قه لحي كوي عبدالله بوم (په زاي خوي لي بي) وولاغه كه م بقر ناو ده داو له گه لي بوم و له خواردنه كه يشم ده خوارد. مال و مندا لم به جي هيش و هاتم بولاي خودا و پيغه مبهري خودا (ﷺ) كاتي نيمه و خلكه مه كهكه پيگه وتين و تيگه لاري يه كتری بوين. چوومه لاي دره ختيك و پاكم كرده وه و پاشان له ژير سي به ره كه يدا پال كه وتم چوار بت پرستي خلكي مه كهكه هاتنه لام باسي پيغه مبهريان نه كرد (ﷺ) به خرابي و زور رقم هه لسا پويشتم بقر ژير دره ختيكي تر. چه كه كانيان هه لواسي به دره خته كه داو پال كه وتن. له و كاته دا كه نه وان ناو هه بون. بانگ كه ري بانگي كرد له داميني شيوه كه وه ئهي كوچره يه كان ثينبو زونه يم كوژا. شمشيره كه م هه لگرت و په لاماري نه و چوار كه سه م دا كه پال كه وتبون چه كه كانم كو كرده وه و هه لم كرتن به ده ستم و پاشان گوتم: سويند به و كه سهي كه پزي له نيو چاواني پيغه مبهري (ﷺ) گرتوه. هر كه سيكتان سر به رزكاته وه ده كي شم به ني چاوانيا ده لئيت: پاشان له گه ل خقم هيتامن بقر لاي پيغه مبهري خودا (ﷺ) ده لئيت: مامه يشم عامر له عه به لات پياويكي له عه به لات وه هيتا پييان نه گوت ميكره ز له بته پرسته كان هه تا چوينه لاي پيغه مبهري خودا (ﷺ) له ناو حقا بته پرستا پيغه مبهري خودا (ﷺ) سه يري كردن و فرموي: (وازيان لي بينن هه تا تاوان و خرابه كاري له وانه وه ده ست پي بكات). پيغه مبهري خودا (ﷺ) عه فوي كردن خوي گه وره يش نه م نايه ته ي په وانه كرد ﴿وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيَّدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِطَنٍ مَّكَ مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ﴾^۱. هر به م شيوه يه و نزيك له مه موسلميش پيوايه تي كرده.^۲ له هردو سه حيحه كه دا هاتوه له سعیدی كوي موسه يبه وه ده لئيت: باوكم له و كه سانه بو كه په پيماني دابه پيغه مبهري خودا (ﷺ) له ژير دره خته كا ده لئيت: دره چوين له قابيله وه به نيازي حه جه وه شوينه كه مان لي ون بوو نه گه ر ديار

^۱ الفتح (۲۴).^۲ دلائل النبوة (۱۳۶/۴) فرموده يكي سه حيحه.^۳ مسلم (۱۸۰۷).

بویاه نثوه باشرت شاره‌زا بون له شوینه کە ی^۱. ئەبو بەکری حەمیدی ڕیوایەتی کردووە لە جابیرەو (ڕەزای خۆای ئی بی) دەلالت: وەختی پێغەمبەری خودا (ﷺ) بانگی خەلکی کرد بۆ پەیمان دان. پیاوێنکمان بینی پێیان ئەگوت: جەدی کوپی قەیس لە ژێر سکی و شترە کەیدا خۆی شار دەبوو وە^۲. موسلمیش ڕیوایەتی کردووە^۳. دیسان حەمیدی ڕیوایەتی کردووە لە عەمرەووە کە بیستویەتی لە جابیرەو (ڕەزای خۆای ئی بی) دەلالت: نثمه لە ڕۆژی حودەییەدا هەزارو چوار سەد کەس بوین. پێغەمبەری خودا (ﷺ) فەرموی پێمان: (نثوه چاکترین خەلکی سەر زەمینن ئەمڕۆ)، جابیر (ڕەزای خۆای ئی بی) دەلالت: ئەگەر بێ بینایە شوینی درەختە کەم نیشان دەدان^۴، سوفیان دەلالت: ئەوانە یەك پانە بون لە سەر شوینه کە ی. بوخاری و مسلم ڕیوایەتیان کردووە^۵. ئیمامی ئەحمەدیش ڕیوایەتی کردووە لە جابیرەو (ڕەزای خۆای ئی بی) ئەویش لە پێغەمبەری خوداوه (ﷺ) کە فەرموویەتی: (ناچیتە ناو ئاگر هیچ کەسێک لەوانە ی کە لە ژێر درەختە کەدا پەیمانی داوه)^۶، عبدالله ی کوپی ئەحمەد ڕیوایەتی کردووە لە جابیرەو (ڕەزای خۆای ئی بی) ئەمیش لە پێغەمبەرهو (ﷺ) کە فەرموویەتی: (هەر کەسێ سەر کەوتە سەر سەنیه سەنیه ی مەرار لێی لادەچێ لەوێ کە نەوێ ئیسرائیل لە سەری لاجوہ)، یە کەم کەسێ کە سەرکەوت سوارەکانی (نەوێ خەزرج بو) پاشان خەلکی تیش دای ئەوان پەلەیان کرد. پێغەمبەر (ﷺ) فەرموی: (هەمووتان خودا عەفوی کردون جگە لە خاوەنی و شترە سورە کە)، وتمان: وەرە هەتا پێغەمبەری خودا (ﷺ) داوای عەفوت بۆ بکا. دەلالت: سویند بەخوا ئەگەر و شترە کەم بدۆزەووە ئەووم پێ خۆشترە لەوێ کە هارە لە کەتان داوای عەفوم بۆ بکا. وەختێک کە دەگەرا بە شوین و شترە کەیا کەون بوو. موسلم ڕیوایەتی کردووە لە عبدالله وە بەو شیوہ یە^۷. وە لە ئەبو زوبەیرەووە کە لە جابیرەو بیستویەتی (ڕەزای خۆای ئی بی) ئە ی گوت: ئوممو بە شیر هەوالی داوہ تی کە بیستویەتی لە پێغەمبەری خوداوه (ﷺ) لە لای حەفسە (ڕەزای خۆای ئی بی) دە ی گوت: (ناچیتە ناو ئاگر ان شاء الله تعالی هیچ کەس لەوانە ی ژێر درەختە کە پەیماناندا لە ژێریدا) دەلالت: بە ئی ئە ی پێغەمبەری خودا (ﷺ) ژۆر سەرزەنشتی کرد. حەفسە (ڕەزای خۆای ئی بی) وتی: ﴿وَلَنْ نَّكْزِلَ

^۱ فتح الباري (۵۱۲/۷) مسلم (۱۴۸۵/۳).

^۲ مسند الحميدي (۵۳۷/۲) فەرمودە یەکی سەحیحە.

^۳ مسلم (۱۴۸۳/۳).

^۴ مسند الحميدي (۵۱۴/۲) فەرمودە یەکی سەحیحە.

^۵ فتح الباري (۵۰۷/۷) مسلم (۱۴۸۴/۳).

^۶ احمد (۳۵۰/۳) فەرمودە یەکی سەحیحە.

^۷ مسلم (۲۱۴۴/۴).

وَأَرْدَهَا^۱ واته: که س نیه له ئیوه نه پوات وتی نه په پیت به سهر دوزه خ دا. پیغمبر (ﷺ) فه رموی خوای گه وره فه رمویه تی: ﴿نَحْيِ الَّذِينَ أَتَقُوا وَنَذِرُ الْفَالِغِينَ فِيهَا حِيَتًا﴾^۲ واته: دواتر نه وانه پزگار ده که ین خواناس و پایزکار بوون وسته مکاران به چوکا هاتوویی له ناو دوزه خ دا ده پیلینه وه. موسلم پیوایه تی کردوه.^۳ هه میسان له جابیره وه (په زای خوای لی بی) ده لیت: به ننده یه کی حاتبی کوپی نه بو به لته وه هاتو نا په زایی ده ربپی له حاتب و ده لیت: نه ی پیغمبر خودا (ﷺ) حاتب ده چیته ناو ناگر. پیغمبر خودا (ﷺ) فه رموی: (دروژ کرد حاتب نا چیته ناو ناگر. چونکه ناماده ی پژی به در وحوده بییه بوه).^۴ له بهر ئوه خوای گه وره له وه سفیاندا نه فه رمویت: ﴿لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا﴾^۵ واته: سویند به خوا بیگومان خوا پازی بوو له و ئیماندارانه ی که په یمانیاں پی دایت له ژیر دره خته که دا جا خوا ناگدار بوو به وه ی له دلپاندایه بویه دلنایی و نارامی بو ناردن و پاداشتی دانه وه به سهر که وتنیکی نزیک که نازا کردنی خه بیه ربوو.

برو بیانو هی نانه وه ی نه و که سانه ی له حوده بییه دواکه وتن وه ره شه ی خودا له سهر نه و دواکه وتن

﴿سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ بِآيَاتِنَاهُمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنْ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾^{۱۱} بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَى أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُيِّنَ ذَلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ وَظَنَنْتُمْ ظَنًّا السَّوْءَ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا^{۱۲} وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا^{۱۳} وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ بِغَيْرِ عِلْمٍ يُشَاكُ وَيَعْدِبُ مَنْ يَشَاءُ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا^{۱۴}

خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ بِآيَاتِنَاهُمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنْ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾^{۱۵} نه و عه ره به کچه ریانه ی دواکه وتبون، به تر ده لین: دارایی و مال و خیزانمان

^۱ مریم (۷۱).

^۲ مریم (۷۲).

^۳ مسلم (۱۹۴۲/۴).

^۴ مسلم (۱۹۴۲/۴).

^۵ الفتح (۱۸).

نه یانه پشست بگینه نثوه، داوای به خشینمان بۆ بکه. سه زاره کی شتی ده لئین، که له دلیانه وه نایه. بلئی: نه گهر خوا زیانیک له نثوه با، یان به هره یه کتان پی بدا، کی ده توانی ده ست له کاری خودا بدا؟ به لکو خودا له هه ر کرده و هی ده یکه یین، ناگاداره. خوای گه وره پیغه مبه ره که ی خوی (ﷺ) ناگادار ده کاته وه له واته ی که دواکه وتیون له هه رب کۆچه ریبه کان که مانه وه یان هه لبارد له ناو مال و مندالیاندا نه پۆشتن له گه ل پیغه مبه ری خودا (ﷺ) بیانیان به وه ده هتیا به وه داوایان ده کرد که پیغه مبه ر داوای ئی بوردنیا بۆ بکات. ئه و داوایه شیان سه زاره کی و خۆ په پانه وه بو له بیروباوه پانه وه نه بو بویه خوای گه وره فرمویه تی: ﴿سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنْ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا﴾^۱

واته: که س ناتوانی که شتی خودا کردی بیگی پشته وه نه هیلئ به سهرتان بی ئه و ناگادارته له وه ی که ده ی شارنه وه له دلتاندا به. با له ئیمه ش بشارنه وه به دوو پووی و سه زاره کی. بویه خوای گه وره فرمویه تی: ﴿بَلْ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ به لکو خودا له هه ر کرده و هی ده یکه ناگاداره پاشان خوای گه وره فرمویه تی: ﴿بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَىٰ أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُتِرَ ذَلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ وَظَنَنْتُمْ ظُرُوبَ السَّوْءِ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا﴾ نه خیر نثوه پیتان وابو پیغه مبه رو (ﷺ) باوه پداران هه رگیز تازه نایه نه وه ناو مال و خیزانی خزیان. هه ر به دلش ئه م خه یاله تان به شتیکی باش ده زانی. گومانیکی بیجاو خراپتان ده برد. دیاره نثوه کومه لئکی زۆر بیخیر بوون. واته: ئه و دواکه وتنه ی نثوه له بهر دارایی و مال و خیزان نه بو یان له بهر یاخی بوون نه بو به لکه له بهر دوو پووی بوو واتان ده زانی که هه موویان ده کورژین. بنه پرده بنو هیچمان ئی ده رناچی و نامینئ و ناگه پشته وه جاریکی ترو نایه ته وه ناو مال و خیزانی خوی. ﴿وَظَنَنْتُمْ ظُرُوبَ السَّوْءِ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا﴾ گومانیکی زۆر خراپتان ده برد دیاره نثوه کومه لئکی زۆر بی خیر بوون. ﴿قَوْمًا بُورًا﴾ کومه لئکی زیانبار بوون. ئه یبوو عه باس و مواجهه و کهسانی تریش نه لئین.^۱ قه تاده ده لئیت: خراپه کاران.^۲ وتراویشه: ﴿بُورًا﴾ زمانی عومانیه کانه، پاشان خودای مه زن فرمویه تی: ﴿لَمْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا﴾ هه ر که سیکیش بهرپای نه بی به خواو پیغه مبه ری خودا (ﷺ)، ئیمه بۆ ئه و بیدینانه ناگریکی هه لگیرساومان ناماده کردوه. واته: هه ر که سی کار نه کا به دلسۆزی به ناشکراو په نهانی بۆ خودا، خوای

^۱ الطبري (۲۱۴/۲۲).^۲ الطبري (۲۱۴/۲۲).

گه وره به و زوانه به ناگری به کلّه جه زره بهی دها. هر چه نده به سر زاره کی بهوا داری خوی
 دهر خستی به لام له راستیدا به پیچه وانه ی نه ووه کارده کا که ده لیت. پاشان خوی گه وره
 نه فرمویت: ﴿وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ یَغْفِرُ لِمَن یَّشَآءُ وَیُعَذِّبُ مَن یَّشَآءُ وَكَانَ اللّٰهُ عَفُوًّا رَحِیْمًا﴾
 ده سه لاتی نه م ناسمانان و زمین به دهس خویه کی چه ز بکا عه فوی ده کاو کیشی چه زکا
 جه زره بهی دها و خوداش له گونا ده بووی و دلوفانه. پاشان خوی گه وره پونی ده کاته وه که هر
 خوی فرمان پهوا و خاوه نی ده سه لاته به مایی خوی کاروباری ناسمانه کان و زمین هه لده سوپیتی.
 ﴿یَغْفِرُ لِمَن یَّشَآءُ وَیُعَذِّبُ مَن یَّشَآءُ وَكَانَ اللّٰهُ عَفُوًّا رَحِیْمًا﴾ کیشی ناره زوی لی بی لئی ده بووی
 کیشی ناره زوی نه بی سزای دها و لی بورده به بق نه وانه ی په شیمان ده بنه وه له گونا و ده گه پینه وه و
 مل که چی خویان بق خودا دهرده خه ن.

رنگا نه دان به و عهر به کچه ریانه ی که دواکه وتن له حوده بیبه که بچن بو نازاد کردنی خه بیر
 له گه ل پیغه مبه ر ﴿﴾

﴿سَقُوْا لِمُخْلَفُوْکَ اِذَا اَنْطَلَقْتُمْ اِلَکَ مَعَانِرَ لِتَاْخُذُوْهَا ذُرُوْا نَفِیْعَکُمْ یُرِیْدُوْنَ اَنْ یَّسْأَلُوْا کَلِمَ
 اللّٰهِ قُلْ لَنْ تَنۡیَعُوْا کَذٰلِکُمْ قَالَ اللّٰهُ مِنْ قَبْلُ فَسَیَقُوْلُوْنَ بَلْ تَحۡسُدُوْنَآ بَلْ کَاۡوَا لَا یَقۡفَہُوْنَ اِلَّا

فَیْلًا ﴿۱۵﴾

خودای مه زن نه فرمویت: ﴿سَقُوْا لِمُخْلَفُوْکَ اِذَا اَنْطَلَقْتُمْ اِلَکَ مَعَانِرَ لِتَاْخُذُوْهَا ذُرُوْا
 نَفِیْعَکُمْ یُرِیْدُوْنَ اَنْ یَّسْأَلُوْا کَلِمَ اللّٰهِ قُلْ لَنْ تَنۡیَعُوْا کَذٰلِکُمْ قَالَ اللّٰهُ مِنْ قَبْلُ فَسَیَقُوْلُوْنَ بَلْ
 تَحۡسُدُوْنَآ بَلْ کَاۡوَا لَا یَقۡفَہُوْنَ اِلَّا فَیْلًا﴾ هر نه وانه ی دوا که وتبوی، نیستا ده لئن: هر کاتی به ره و
 ده سه و تیک چون، لیمان گه پین نیمه ش به شوین نیوه دا بیین، ده یانه ویت قسه که ی خودا بگوین. بلی
 هر گیز نیوه له شوین نیمه نایه. خودا له پیشدا هر وای فرموه نه وسا ده لئن نه خیر دیاره له ناست
 نیمه چا و چنکن. نه خیر نه وان که م تیده گه ن. خوی مه زن باسی نه و عهر به کچه ریانه مان بق
 ده کا که دواکه وتن له پیغه مبه ری خودا ﴿﴾ له پویشتن بق عهره ی حوده بیبه. وه ختی پیغه مبه رو
 ﴿﴾ هاوه له کانی پویشتن به ره و خه بیر نازادی بکه ن. نه وانیش داوایان کرد که بچن له گه لیان بق
 تالانی کردن. کاتی خوی دواکه وتبوی له به ره ره کانی دوژمن و دزایه تی کردن و نارامی به خودان له
 حوده بیبه دا. خوی گه وره فرمانی دا به پیغه مبه ر که ریگیان نه دا وه ک سزایه ک بویان به هوی نه و
 تاوانه ی که کردیان وله حوده بیبه دواکه وتن. چونکه خوی مه زن به لئینی دابه نه و کز مه له ی حوده بیبه
 که تنها نه و ده سه و ته بق نه وان بی. هیچ عهره بیکی ده شته کی نه وانه ی که دواکه وتن بوی نیه

شهریکان بکات. غیری نه وه نه بی دروست نیه و نابی و پونادا به فرمان و شرعی خوی گوره. بویه خوی گوره فرمویه تی: ﴿يُرِيدُونَ أَن يُبَدِّلُوا كَلِمَ اللَّهِ﴾ قه تاده و مواجهو جوه بیبرنه لین: نه و به لینیه که خوی مه زن دای به خه لکی حوده بییه، نینو جه ریریش هه مان پای هه لباروده. ^۱ ﴿قُلْ لَن نَّبْعِدَنَّكُمْ كَذَلِكَ قَالَ اللَّهُ مِن قَبْلُ﴾ واته: به لینیه خودایه که دای به و که سانه ی که ناماده ی حوده بییه بوون، پینش نه وه ی ئیوه داوای در چون بکن که له گه لیان برون. ﴿فَسَيُؤْلَوْنَ بَلَّ عَصَدُونَا﴾ واته: ده لین: نه وانه چا و چون کن حه زن اکن نیمه بیینه ها و به ش له و ده سکه و ته دا له گه لیان. ﴿بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ واته: به لکو تیگه یشتنیان نیه و به و شیوه یه ش نیه که نه وان وا ده زانن.

هه و الدان به رودانی غه زای زور که دیته هوی جیا بونه وهی خاوه نیا و مهان له دور و مهان

﴿قُلْ لِّلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ سُدُّ عَوْنٍ إِلَيَّ قَوْمِ أُولَىٰ بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَاتِلُونَهُمْ أَوْ يُسَلِّمُونَ فَإِن تُطِيعُوا يُؤْزِقْكُمْ اللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا وَإِن تَتَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِّن قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ ^(۱۱) لیس علی الْأَعْمَى حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرْجٌ وَمَن يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَن يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا ^(۱۲) خودای مه زن نه فرمویت: ﴿قُلْ لِّلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ سُدُّ عَوْنٍ إِلَيَّ قَوْمِ أُولَىٰ بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَاتِلُونَهُمْ أَوْ يُسَلِّمُونَ فَإِن تُطِيعُوا يُؤْزِقْكُمْ اللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا وَإِن تَتَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِّن قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ به و عه به کچه ریانه ی که پیشتر خویان دزیه وه بلئی: هر له م به بیتانه دا بانگتان ده کن، بچه سه ره گه لیکي نازا له شه پا یان هر شه پتان له گه ل ده کن، یان خو به ده سته وه ده دن. جا نه گه ر ئیوه به فرمان بن، له خودا وه پاداش لیکي باش و ره ده گرن، نه گه ر خوشتان بدن نه وه، وه ک پیشو خوستان دزیه وه ده تان خاته بهر سزایه کی به ژان. زانایانی ته فسیر پایان جیا وازه له سه ره نه وه گه له ی که نه م عه به کچه ریانه ی بژ بانگ ده کری که گه لیکي شه پانی و نازار و نه ترسن به چه ند رایه ک: یه که م هه وازین نه وانه. که شوعبه پیوایه تی کرده له نه بو بیشره وه نه میش له سه عدی کوپی جوبه یره وه یاله عیکریمه وه یا له هه مویانه وه. ^۲ وه هه شیم پیوایه تی کرده له نه بو بیشره وه له هه ردوکیانه وه ^۳ قه تاده یش هه روای ووتوه له پیوایه تیکید ^۴. دوهه م: سه قیف زه حاک نه لیت. سی هه م: به نو حه نیفه جوه بیبر ووتویه تی و محمدی

^۱ الطبري (۲۲/۲۱۵).

^۲ الطبري (۲۲/۲۲۰).

^۳ الطبري (۲۲/۲۲۰).

^۴ الطبري (۲۲/۲۲۰).

کوپى نيسحاقيش پړوايه تى كړدوه له زه هره يوه^۱ هر بهو شپوه يه له سعيدو عيكريمه وه پړوايه ت كړاوه.^۲ چواره م: نه وانه خه لكى فارسن. عه لى كوپى نه بو ته لحه پړوايه تى كړدوه له نيينو عه باسه وه (پړه زى خواى لى بى) وه له يه كى له پړوايه ته كاندا عه تاو مواهيدو عيكريمه يش هر بهو شپوه يه پړوايه تيان كړدوه له نيينو عه باسه وه.^۳ كه عى نه حبار ده لئيت: نه و گه له پومه^۴ وه له كوپى نه بو له يلاو (عه تاو حه سه نه وقه تاده وه پړوايه ت كړاوه نه لئين: نه وانه فارسى و پومن.^۵ وه له مواهيدوه ده لئيت: نه وانه كومه لى بته رستانن.^۶ وه هر له مواهيدوه وه. نه وانه كه ساننكن زور نازاو شه پانين. ده سته يه كى تايه به تى ديارى نه كراون نيينو جورده جيش هه رواى كوتوه و نيينو جه ريريش هه مان پاى هه لبراردوه. خواى گه وړه نه فهرمويث: ﴿نَقُولُ لَهُمْ أَوْ يَكْلُمُونَ﴾ واته: خواى گه وړه بپيارى غه زاو شه پى داوه كه بپيكن له گه لئان به به رده وامى و بى ماندويون له گه لئان وسه كه و تنيش بو نثيوه يه يا خويان ده دن به ده سته وه دينه سه ر نايى نثيوه به بى شه پ به شه زوى خويان. پاشان خواى گه وړه فهرمويث: ﴿فَإِنْ تُطِيعُوا﴾ واته: نه گه ر به ر فرمان بون و چون بو غه زا به باشى نه وه لى له سه رتانه به جيتان هينا له و جه نكه دا. ﴿يُؤْتِكُمْ اللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا وَإِنْ تَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ﴾ واته: نه گه ر خوتان دزيه وه وه كه له حوده بيبه خوتان دزيه وه له پيشه وه. ﴿يُعَذِّبُكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ خواى گه وړه سزاتان دده سزايه كى به ژان.

نه و هوكارانه ي ده بپيته ريگر له چون بو غه زا كردن به مهرجى كه گوى رايه لى هه رمانى خوداو پيغه مبه ره كه ي تيدا بى ﴿ﷺ﴾

پاشان خوداى مه زن باسى نه و مؤله ته شه رعيانه ده كا بو غه زا نه كردن و واژه ننان لپى يه كى له و مؤله ته پيويستانه كه به رده وامه وه كه كوپرى و شه لى. مؤله تيكي تر كه كاتيه و به رده وام نيه و له ناكار پوده داو پاشان نامينى وه كه نه خوشى له كاتى نه خوشيه كه دا پيويسته پاش چاك بونه وه مؤله ته كه نامينى. پاشان خواى گه وړه موسولمانان هه لدنه لى بو غه زا كردن و گوپرايه لى خوداو پيغه مبه ره كه ي ﴿ﷺ﴾ نه فهرمويث: ﴿لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾

^۱ الطبري (۲۲۰/۲۲).

^۲ الطبري (۲۲۰/۲۲).

^۳ الطبري (۲۱۹/۲۲) القرطبي (۲۷۲/۱۶).

^۴ الطبري (۲۲۱/۲۲).

^۵ الطبري (۲۱۹/۲۲).

^۶ الدر المنثور (۵۲۰/۷).

يَدْخُلُهُ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَنْ يَتَوَلَّ يَْعَذَّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٦٠﴾ گازنده له کویر ناکری، گلش له سر شل نیه، له شی به بارش قهیدی ناکات. هر که سیکش به فرمانی خودا پیغمبری (ﷺ) شه بکات. دهینزیتته ناو باغاتیک پویاریان به بهردا ده پوات. هر که سیکش خق ببویری جه زرده بی به ژانی دهدا. ﴿وَمَنْ يَتَوَلَّ﴾ هر که سی خوی بدریتته وه و پوو بکاته ژیانی دنیا. ﴿يَْعَذَّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ له دنیا سر شوی ده کاتو له دوا پژیشتدا جه زرده بی به ژانی دهدا. خوی گه وره خوشی ده ژانی.

مژده بهر زمانه ندی خودا گرتنی تالانی بونه و خه لکھی په یمانیان دا له ژیر داره که دا به پیغمبر (ﷺ)

﴿لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا﴾ ﴿١٨﴾ وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٩﴾

خودای گه وره نه فرمویت: ﴿لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا﴾ له دهسته خاوهن باوه پری که و له ژیر داره که دا له گه لدا بوونه هاوپه یمان خودایان لی پازی بووه، دهیزانی چیان له دلدايه. سا شوقره و دلنایی نارد هریان و به سرکه و تنیکی نریک پاداشتی دان. خوی مه زن باسی پازی بوونی خوی ده کات له گه ل نه وانه که په یمانیان دابه پیغمبری خودا (ﷺ) له ژیر داره که دا له پشوه باسی ژماره یان کرا که هه زارو چوارسه د که س بوون. دره خته که بیش سه مره بو له حوده بییه بوخاری پویایه تی کردوه له تاریقی کوپی عبدالرحمانه وه (په زای خوی لی بی) ده لیت: پژیشتم بق هج دام به لای کومه لیکا نویژیان ده کرد گومت: نه مژگه و ته کامه یه؟ گوتیان نه و دره خته یه که لیته دا پیغمبری خوا (ﷺ) په یمانی تیا و هر گرت په یمانی پازی بون (بیعة الرضوان) چومه لای سعیدی کوپی موسیب هه و آلم دایه. سعید ده لیت: باوکم بوی گنپامه وه که کی بو له وانه په یمانی به پیغمبردا (ﷺ) له ژیر نه و داره دا. ده لیت: کاتی سالی دواپی پژیشتین دره خته که مان ون کرد نه مان ده ژانی له کوئی دایه. سعید ده لیت: هاوه له کانی محمد (ﷺ) نه یان ده ژانی. نیوه پیشانیان ده دن. نیوه باشت ده ژانی خودای مه زن نه فرمویت: ﴿فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ﴾ واته: خودا دهیزانی چیان له دلدايه له راستی و به و فای و کوئی پایلی و به فرمانی. ﴿فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ﴾ نارامی خسته دلایان. ﴿عَلَيْهِمْ وَأَثَبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا﴾ پاداشی دان وه به و ی که خودا له سر دهستی نه وانداناشتی و پیکه و تنی وه دی هینا له نیوان

نه وان و دوژمنه کانیاندا. وه نه وه موو خیرو بیژنه زوږو برده واهمه یی بقی فرهامه م هیتان له سهرکه وتنی خه بیهره سهرکه وتنی مه که له دوا یه که و پاشان نازادکردنی ولات و هریمه کانی تروه نه وی که و ده سستیان هیتا له سهر به رزی و سهرکه وتن و پایه به رزی له دنیا و دوا پوژدا. بویه خوی گه و ده فره موویه تی: ﴿وَمَعَانِهِ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ ده سکه وتی زوژیشیان ده ست ده که ویی خدا خاوه نده سه لاتی کارزانه.

مژده یی ده ست که وتنی ده سکه وتی زوژ

﴿وَعَدَكُمْ اللَّهُ مَعَانِهِ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ وَلِتَكُونَ آيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا﴾ (۲۱) و آخری نه تقدروا علیها قد احاط الله بها و كان الله على كل شيء قديرًا (۲۲) و لو قتلکم الذین کفروا لولوا الادیبرتم لا یجدون و لایا ولا نصیرا (۲۳) سنة الله الی قد خلعت من قبل و لن یجد لسنة الله تبدیلا (۲۴) و هو الادی کف ایدیهم عنکم و ایدیکم عنهم یظن مکة من بعد ان اظفرکم علیهم و کان الله بما تعملون بصیرا (۲۵)

خوی گه و ده فره موویه تی: ﴿وَعَدَكُمْ اللَّهُ مَعَانِهِ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ وَلِتَكُونَ آيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا﴾ خدا به لینی گه تی ده سکه وتی (بیتان داوه که ده یگرن، به لام زووتر نه مه یی داپیتان و نه بیشت ده ستی خه لکیتان بگاتی و تا نیشانه یه کیش بی بقی خاوه نباوه په کان و بقی پاسته پئی زوژتر شاره زاتان بکات. مواجهید له م نایه ته دا: ﴿وَعَدَكُمْ اللَّهُ مَعَانِهِ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا﴾ خوی گه و ده به لینی ده سکه وتی زوژ پیداون که ده سستیان ده که وی. واته هه موو ده سکه وتیک تا نه مری، ﴿فَعَجَّلَ لَكُمْ هَذِهِ﴾ واته: سهرکه وتنی خه بیهره، عه وفی پویایه تی کردوه له ئیبنو عه باسه وه (په زای خوی تی بی) ﴿فَعَجَّلَ لَكُمْ هَذِهِ﴾ واته رینکه وتن نامه یی حوده بییه^۱. ﴿وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ﴾ واته: نه بیشت دوژمنه کانتان زیانتان پیی بگیه نن له وه یی که له دلایاندا ده دریان نه ده خست له دژایه تی و شه پرکردن له گه لتاندا. هه روه ها نه شی هیت ده سستیان بگاته نه وانه یی که به جیتان هیشتبون له مالو مندا و خیزانه کانتان. ﴿وَلِتَكُونَ آيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ واته: بقی نه وه یی په ندو نیشانه ش بی بقی خاوه نباوه پان که خوی گه و ده پاراستنی و سهری خستن به سهر هه موو دوژمنه کاند

^۱ الطبري (۲۲/۲۳).

^۲ الطبري (۲۲/۲۳).

له گه ل که می ژماره شیاندا. وه هر نه وهش باشه که خودا دایناوه بۆ بنده خاوه بناوه په کانی
هر چنده به لاشیانوه ناخوش و گران بی له پواله تدا. وه که خوی مهن نه فره میت: ﴿وَعَسَىٰ أَنْ
تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾^۱ واته: وه نه گونجی شتیکتان پی ناخوش بیتو باش بی بۆتان. وه
نه فره میت: ﴿وَيَهْدِيكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا﴾^۲ شاره زای پاسته پیتان ده کت به موی گوی پای لیتان بۆ
فرمانی خواو لانه دان له فره رمانی و شوین که وتنی پیغه مبه ره که ی (ﷺ).

مژده دان به سه رکه وتنی زوره تا پوژی قیامت

خودای مهن نه فره میت: ﴿وَأُخْرَىٰ لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا﴾^۳
تده سه که وتیکی تریش هیه. هیشتا دهستان پی نه گه یوه، خودا باش ناگای لیبیه، خوا هه موو کاری
پیده کریت. واته: ده سه که وتیکی ترو سه رکه وتنیکی تر که دیاری کراوه که نیوه هیشتا دهستان پی
نه گه یوه، خوی گه وره بۆتان ئاسان ده کاو نا هیلی له دهستان دهریجی. چونکه خوی مهن نه فره بژوی
بنده پاریزه ره کانی خوی ددها به شیوه یه که خویان هر به خه یالیشیاندا نه هاتوه. زانایانی ته فسیر
جیا وازیان هیه له پراو بۆ چوندا له باره ی نه م ده سه که وتوه و مه به ست پی کامه یه. عه وفی ده لیت
له ئیبنو عه باسه وه (په زای خوی لی بی) ده سه که وتی خه یه ره^۴، نه مه له سه ره نه و قسه یه ی که وتی له و
فرموده ی خودا ﴿فَعَجَلْ لَكُمْ هَذِهِ﴾^۵ واته ریکه وتن نامه ی حوده ییبه. زه حاک و ئیبنو ئیسحاق و
عبدالرحمانی کوی زهیدی کوی نه سه میش هر وایان وتوه^۶. قه تاده ده لیت: مه که یه ئیبنو جهریر
هه مان پای هه لبراردوه^۷. ئیبنو نه بی له یلاو حه سه نی به سری نه لیتن: فارس و پومه^۸. مواجهید ده لیت:
هه موو تالانی و سه رکه وتنیکه تا پوژی قیامت. نه بو داودی تیالیسی ریوایه تی کردوه له ئیبنو
عه باسه وه (په زای خویان لی بی) ﴿وَأُخْرَىٰ لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا﴾^۹ ده لیت: نه م
سه رکه وتنه یه که به ده ست دین تا نه موی^{۱۰}.

^۱ البقرة (۲۱۶).

^۲ الطبري (۲۳۳/۲۲).

^۳ الطبري (۲۳۴/۲۳۳/۲۲).

^۴ الطبري (۲۳۴/۲۲).

^۵ الطبري (۲۳۳/۲۲).

^۶ الطبري (۲۳۳/۲۲).

^۷ عند الطبري بهذا الطريق قال: فارس والروم وعن مجاهد: فافتخر حتى اليوم (۲۲/۲۳۳/۲۰).

نه گهر خوانه ناسنی مه ککه شهریان بگردایه نه حوده بییه دا پایان ده کردو خویان پی نه ده گهر

خوای گهره نه فهرمویت: ﴿وَلَوْ قَتَلْتُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ الْأَذْبَرْتُمْ لَا يَجِدُونَ وَإِلَّا وَلَا نَصِيرًا﴾ نه گهر نه خوانه ناسانه شهریان له گه لتان بگردایه، سور بزائن پشتیان ده کرده مه دیدان و پایان ده کرد. له پاشانیش نه دؤستیکیان دهس ده که وتو نه که س به هانایان ده هات. خوای گهره مزده ددها به بنده خاوه نباوهره کانی نه گهر بته رسته کان شهریان بگردایه، خداو پیغه مبه که ی و ﴿سُبْحَانَكَ﴾ خاوه نبو پایان سه رده که وتن به سه ریاند. سوپای خوانه ناسان ده شکاو به ره ووا پایان ده کرد نه دؤستیکیان دهست ده که وت یارمه تیان بدات و نه که سیش ده هات به هاواریانه وه. پاشان خودای گهره ده فهرمویت: ﴿سُبْحَانَكَ اللَّهُ الَّذِي قَدْ خَلَقْتَ مِنْ قَبْلُ وَلَنْ يَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا﴾. یاسایه که له خداوه وه له پیشو شدا هر و ابو وه له یاسای خودا دایناوه هر گیز گورانیك نابینی واته: نه یاسای خواجه کاری خویته له ناو دروست کراوه کانی هر کاتی خوانه ناس و خاوه نبو پایان له هر شوینیکا پوبو پوی به ک بوبونه وه بی گومان خوای گهره باوه پی زال کردوه به سه ربی دینیدا هق سه که وتوه به تالیش زبیر که وتوه پوچه ل بوته وه. وه ک چون خوای گهره خاوه نباوهره پان له جهنگی به دردا زال کرد به سه ربی دؤمنه بته رسته کاندو له گه ل که می ژماره ی موسولمانان و زقزی ژماره ی بته رسته کاند. خوای گهره نه فهرمویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِطَرْفِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا﴾ هر نه ویش بوو له دهست نه وانی پاراستو نه وانی له دهست نه و. وه ختی له ده روزه ی مه ککه خودا کردی و نه و به سه ریاند زال بوون. نه و هر کاریکتان ده کرد. خودا ده دیدیت. نه مه منه کردنی خودایه که ده یکتا به سه رب بنده خاوه نباوهره کانیدا کاتی له دهستی بته رستان پزگاری کردن نه یه یلا دهستی دؤمنانان پی بگات. وه نه شی هیشت موسولمانان له گه لیاند شاپر بکن له مه ککه ی پیروز خوای گهره هر دوولای پاراستو ریگه وتن نامه ی خسته نتوانیان که خیری تیدابوو بق موسولمانان له پاشه پزژدا. له دنیاو پزژی دوایدا. له پیشه وه له فهرموده که ی سه له مه ی کوپی نه که و عدا باس کرا کاتی که هاتن به و حه فتا دیله وه که له سه رب دهستی پیغه مبه ردا ﴿سُبْحَانَكَ﴾ قول به ستیان کردبون، پیغه مبه ری خودا ﴿سُبْحَانَكَ﴾ سه ربی کردن و فهرموی: (به ره لایان بکن با به دکاری و کینه بازی له وانه دهست پیبکاو ده رکه وی). ده لیت: له سه رب نه وه نه مایه ته هاته خواره وه: ﴿وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ﴾ تیمامی نه حمد ریوایته کردوه له نه نه سی کوپی مالک وه (به زای خوای لی بی) له پزژی حوده بییه دا بو هشتا پیاو دابه زینه سه رب پیغه مبه رو ﴿سُبْحَانَكَ﴾ هاوه له کانی به چه که وه له پوی کیوی ته نعیم وه ده یان ویست له ناکاو بدنه به سه رب پیغه مبه ری

خودا (ﷺ) پیغمبر (ﷺ) دعای لی کردن وه موویان ده دست گیر کران عه فان ده لیت: پیغمبر (ﷺ) عه فوی کردن و نه م هاته هاته خواره وه (ﷺ) وه الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيَّدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِطَنٍ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ^۱ موسلم پیوایه تی کردوه وه بو داودو تیرمیزی و نه سانش پیوایه تیان کردوه له سونده که یاندا^۲.

په یماننامه ی حوده یییه به ره موهندی زوری تیدا بو نه گه ل نه وه شدا موسولمانان خواهنی حه ق بوون و زایش ده بوون

﴿هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدَىٰ مَعَكُوا أَنْ يَبْلُغَ حِلْمُهُ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُؤْمِنَاتٌ لَّزَّ تَعْلَمُوهُمْ أَنْ تَطَّوَّهُمْ فَنُصِيبُكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ بَغَيْرِ عِلْمٍ لِيَدْخُلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٥﴾ إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ لُغْيَةً لِقَائِهِ جَيْتَ الْجَهَنَّمِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالزَّاهِمَةُ كَلِمَةُ الْفَوَىٰ وَكَانُوا أَعْقَبَهَا وَأَعْلَاهَا وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٦﴾﴾

خودای مه زن فه رمویه تی: ﴿هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدَىٰ مَعَكُوا أَنْ يَبْلُغَ حِلْمُهُ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُؤْمِنَاتٌ لَّزَّ تَعْلَمُوهُمْ أَنْ تَطَّوَّهُمْ فَنُصِيبُكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ بَغَيْرِ عِلْمٍ لِيَدْخُلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ هه نه وان بوون که له ینگای دین لایانداو بوونه له مپهرو نه یانه یشت بچه که عه، پشیمان نه دا قوریانیه که تان بگاته شوینی خوی (نه گه ر نیزنمان بدایه له مه که بچ به گزیاندا) له وانه بوو زور میدو زنی باوه پدار له بهر پی یاندا له ناو بچن وی نه وهی خوتان بزائن توشی نه وان ببن خودا هه رکی خوی حه ز ده کا ده یخاته بهر به زه یی خوی. نه گه ر له شوینی لاچویان، بی گومان خوا نه ناسه کانمان به نازاریکی به ژان دوچار ده کردن. خودای مه زن باسی خوا نه ناسه کانمان بق ده کا له بت په رسته عه ره به کانی قوره یشی و نه وانه ی که حه ز ده که ن یارمه تیان بدهن له دزی پیغمبر (ﷺ) نه فه رمویت: ﴿هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ واته: نه و خوانه ناسانه ی که ته نها نه وان ﴿وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ بوونه له مپهرو پشیمان لی کرتن بیرونه مالی خودا که ئیوه ده بوو تیدا بن چونکه له راستیدا ئیوه خه لکی نه و شوینه ن ﴿وَالْهَدَىٰ مَعَكُوا أَنْ

^۱ احمد (۱۲۲/۳) فه رموده یه کی سه حیه.

^۲ مسلم (۱۴۴۲/۳/۱۳۷). تحفه الاحوذی (۱۴۹/۹) النسانی فی الکبری (۴۶۴/۶).

يَلْعَلَّ يَحْمَلُهُ ﴿١﴾ وَهَئِذَا يَنْفِثُ نَفْسَهُ قَوْرِيَانِيَةً كَمَا بَكَاتِ شَوَيْتِي خَوِي. ثُمَّ يَشِ لَه سَتَه مَكَارِي وَ لَاسَارِيَانَه وَه
 بُوَه نَه وَ قَوْرِيَانِيَانَه يَ كَه گِلِيَان دَابُوَه وَه حَه فَتَا وَ شَتَر بُو. كَه بَه م زَوَانَه بَاسِيَان دِيْ اَنْشَا الله تَعَالَى.
 خَوْدَايَ مَه زَن نَه فَه رَمُوِيْت: ﴿وَلَوْلَا رِجَالُ الْمُؤْمِنُونَ وَنِسَاءُ الْمُؤْمِنَاتِ﴾ نَه گَه ر پِيَاوُو ژَنَانِي خَاوَه ن بَاوَه ر
 نَه بُوِيَانِيَه لَه نَاوِيَانْدَا كَه بَاوَه رَه كَه يَ نَاشْكِرَا نَه كَرْدِيوُو لَه تَرَسِي نَه وَان وَ لَه بَه ر گِيَانِي خَوِيَان. زَا لِمَان
 دَه كَرْدَن بَه سَه رِيَانْدَا دَه تَان كُوشْتَن وَ هَه مَوُوْتَان لَه نَاو دَه بَرْدَن بَه لَام لَه نِيْوَان نَه وَانْدَا پِيَاوَان وَ ژَنَانِي
 مَوْسُولْمَان هَه بُوِيُون لَه وَ كَاتِي شَه رُو كُوشْتَنَه كَه دَا نَه تَان دَه نَاسِيْن بَقِيَه خَوَايَ مَه زَن فَه رَمُوِيَه تِي: ﴿لَعَلَّ
 تَعْلَمُوهُمْ أَنْ تَطَّوَّهُمْ فَنُصِيبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ﴾ وَاتَه: نِيْوَه نَه تَان نَاسِيُون وَ دَه بُوِيُون بَه ژِيْر پِيْتَانَه وَه وَ تَوُوْشِي
 گُوْنَاه وَ تَاوَان دَه بُوِيُون ﴿وَبَعِيْرَ عِلْمٍ﴾ بَه بِيْ نَه وَه يَ خَوْتَان نَاگَا دَارِيْن. ﴿لِيَدْخُلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ﴾
 وَاتَه: خَوْدَا تَقْلَه كَه يَ دَوَاخَسْتَن بَقِيْ نَه وَه يَ خَاوَه ن بَاوَه رَه كَان پَزْكَارِيَان بِيْيَ لَه نَاوِيَانْدَاو وَ زَوِيْشِيَان
 بَه گَه پِيْنَه وَه مَوْسُولْمَان بِيْن. پَاشَان خَوْدَايَ گَه وَرَه فَه رَمُوِيَه تِي: ﴿لَوْ تَزَيَّلُوا﴾ خَق نَه گَه ر خَاوَه ن
 بَاوَه رَه كَان جِيَا بُوِيَانِيَه تَه وَ لَه خَاوَه نَاسَه كَان كَه تِيْكَه لَو بُوْن. ﴿لَعَذَابُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾
 زَا لِمَان دَه كَرْدَن بَه سَه رِيَانْدَاو دَه تَان كُوشْتَن بَه شِيْوَه يَك كَه قَرَبَان تِيْ دَه خَسْتَن وَ كُوشْتَارِيْ كِي زَوُوْتَان لِيْ
 دَه كَرْدَن. خَوَايَ گَه وَرَه نَه فَه رَمُوِيْت: ﴿إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَأَنْزَلَ
 اللَّهُ سَكِيْنَتَهُ عَلَى رُسُلِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا وَكَانَ اللَّهُ
 بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمًا﴾ نَه وَ سَاخَوَه نَاسَه كَان بَادِي هَه وَايِي نَه زَانَانَه يَان نَوَانْدَه، خَوْدَا تَقْوَه وَ هِيْمَنِيَه تِي نَارَدَه
 خَوَارِيْ بَقِيْ نَاو دَلِيْ پِيْغَه مَبَه رِي وَ بَاوَه رِدَارَانِي وَ وَايَ كَرْد كَه خَوَارِيْ زِيْن وَ بَقِيْ نَه م كَارَه ش لَه هَه مَوْوَه كَه س
 شِيَاوَتَرُو شَايَسْتَه تَر بُوِيُون. خَوْدَا بَقِيْ هَه مَوْوَشْت زَانِيَه. وَاتَه: نَه وَه وَ خَتِيْ كَه بَه كَه خَاوَه نَاسَه كَان بَادِي
 هَه وَايِيَان دَه نَوَانْدُو خَوِيَان هَه لَه دَه بِيْ وَ پَزِيْ نَه دَه بُوِيُون كَه (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) بَنُوَسْن. وَه پَزِيْ
 نَه بُوِيُون بَنُوَسْن كَه نَه مَه نَه وَ پَه يَمَانَه يَه كَه مَحْمَد پِيْغَه مَبَه رِي خَوْدَا (ﷺ) دَاوِيَه تِي. ﴿فَأَنْزَلَ اللَّهُ
 سَكِيْنَتَهُ عَلَى رُسُلِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى﴾ خَوْدَا نَارَامِي نَارَدَه سَه ر دَلِيْ
 پِيْغَه مَبَه رَه كَه يَ وَ خَاوَه نَبَاوَه رَان. ﴿وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى﴾ مَوْجَاهِيْد دَه لِيْ ت وَاتَه: دَلَسُوْزِيْ
 (الْإِخْلَاص) ^۱ عَه تَايَ كُوْپِيْ نَه بُو رِيْبَاح دَه لِيْ ت (كَلِمَةُ التَّقْوَى) وَاتَه: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ

الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير^۱، یونسی کوپی بوکہیر دلئیت: له ینبئو نئسحاقوه
له زهه ریه وه له عوروه وه له میسوره وه دلئیت ﴿وَأَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا﴾ واته: (لا اله الا الله وحده
لا شریک له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير).

نہمہ باسی نہو فہرمودانہ یہ کہ ہاتوہ نہ سہر حودہ بیبیہ و رودای ریکہ و تن نامہک

بوخاری له سہ حیچہ کہ یدا رپوایہ تی کردوہ له کتیبی مہرجہ کاندہ له میسورہ کوپی مہغرہ مہوہ
مہروانی کوپی حہ کہ مہوہ مہردوکیان قسہ یہ کتریان پہ سہند کردوہ گوتیان: پیغہ مہبری خودا (ﷺ)
له وهختی حودہ بیبیہ دا بہ ہزارو چوارسہ کہ سہوہ له ہاوہ لہ کانی، کاتی گیشتنہ زول حلیفہ
نجرامی عہمرہ یان بہ ستو و شتری قوریانیان پیش خرداو دہستیان کرد بہ کارہ کانی عہمرہ کردن
پیایوکی خوزاعہ یی نارد تا ہوالی مہککہ بیہ کانی بۆ بیئتہوہ. خویشیان پویشتن تا چونہ غہ دیرل
نہشتات پیاوہ کہ ہاتوہ بۆلای پیغہ مہبرو (ﷺ) دلئیت: قورہیش سوپایہ کی زوری کوکرودہ تہوہ
بۆت کوڑمہ لئ نہ حابیشیشی بۆ ہینان (نہ حابیش لہ ہوزی بہنی حارسی کوپی عبدومہ نامی کوپی
کینانہ بونولہ دہرہوہی مہککہ دا دہزیان و ہاوپہ یمانی قورہیشی بون) شہرت لہ گہل دہ کہ نہ ودہ بنہ
لہ مہبر و ریگات نادہن بجیتہ مہککہوہ. پیغہ مہبر (ﷺ) فہرموی: (خہلکینہ پاتان چیہ؟ بہ لاتانہوہ
چونہ پہ لاماری مال و مندالی نہوانہ بدہین دہیانہوئ ببنہ ریکرمان کہ بجینہ ناو مالی خودا؟) نہبو
بہ کر (پہزای خوی لی بی) دلئیت: نہی پیغہ مہبری خودا (ﷺ) دہرجوویت نیازت کردوہ بجیتہ نہم
مالہ (نہم کہ عہبہ) ناتوہی کہ س بکوڑی و شہریش بکہی. بہرہو نہوئ بپڑ ہرکہ سہی بپڑ لہ مہبر
شہری لہ گہل دہ کہین. لہوتہ یہ کی ترا ہاتوہ: نہبوہ کر (پہزای خوی لی بی) دلئیت: خوداو پیغہ مہبری
خودا دہزانت، نئمہ تنہا بۆ عہمرہ ہاتوین نہ ہاتوین شہر لہ گہل ہیچ کہ س بکہین، بہ لام ہرکہ سہی
بووہ لہ مہبر لہ نئیوان نئمہو کہ عہبہ دا شہری لہ گہل دہ کہین. پیغہ مہبری خودا (ﷺ) فہرموی: (کہوایو
بپڑن)، و ہلہ ووتہ یہ کی تردا ہاتوہ: (بہناوی خوی گورہ بپڑن)، ہتا کاتی کہ ہندئ پڑیان پریبور
پیغہ مہبر (ﷺ) فہرموی: (خالدی کوپی و ہلید بہچند سواریکوہ ہاتون بۆ ہوال زانیسی بہرہو لای
راست بپڑن و ناگاداری نہو ناوچہ یہ بن. سویند بہ خوا خالد پئی نہزانی ہتا کاتی چونہ نزیک سوپاکہی
قوریش بہ پہلہ پایان کردو گہرانہوہ بۆلای قورہیشیہ کان و ناگاداریان کردن. پیغہ مہبری خودا (ﷺ)
پویشت تا گہیشتنہ شوینک کہ پئی دلئین: (نہتل مورار) کہ لہوئوہ دہچیتہ خواروہ بۆیان. لہوئدا
و شترہ کہی پیغہ مہبر (ﷺ) خہوت و ہرچی تی یان خوپی ہل نہسا. خہلکہ کہ گوتیان: فیرہ خہو
بوہ، فیرہ خہو بوہ. پیغہ مہبر (ﷺ) فہرموی: (نہخیر فیرہ خہو نہبوہو نہم خہویش نہبوہ. بہ لام

بہند کہری فیل بہندی کردہ۔ پاشان پیغمبر (ﷺ) فرموی: سویند بہو کہ سہی گیانی منی بہدہستہ
 قورہیشی داوای مہرچیم لی بکن کہ پڑی کہ عہی تیابیت نہیاندہ می، پاشان خوپی لہ وشرہ کی و
 مہلساو خوی لادا لیبان وپڑیشٹ تاگہیشٹہ نزیک حودہیبیہ لہسر تۆزہ ناویک خستیان وزۆری نہبرد
 ناوہ کہ تہاو بوو کہ وتنہ ہاوار بۆ ناو۔ پیغمبریش (ﷺ) تیریکی دہرہینا و فرموی: بیخہ نہ ناو
 چالہ کہوہ۔ سویند بہخوا مہموو سوپاکہ ناوی خواردہوہ بہتہواوی تالہ و کاتہدا بۆ بودہیلی کوپی
 وەر قانی خوزاعی لہگہل چہند کہ سیکا ہاتن۔ کہ جیی متعانہی پیغمبرہیون (ﷺ) لہخہلکی توہام
 بودہیل دہلئت: من کاتی کہ ہام کہ عہی کوپی لوئی و عامری کوپی لوئی (م) لہنزیک ناوی حودہیبیہ
 بہجی میشتوہ عہوزول متافیلیان پیٹہ شہرت لہگہل دہکن وناہ لہن بجیتہ ناو کہ عہہ پیغمبر (ﷺ)
 فرموی: (ثیمہ نہ ہاتوین بۆ شہر کردن لہگہل کہ س۔ بہلکو بۆ عمرہ ہاتوین۔ قورہیش جہنگ ماندووی
 کردوون وزواتہ زۆری پیگہ یاندون۔ نگہر حہزیان کرد ماوہیک مؤلہ تیان نہدہم لیمان گہ پڑن بۆ خہلکی
 تر۔ نگہر خودا سہری خستم، مہیلیان لی بو وک چۆن خہلکی دین ہوانیش بین و موسولمان بہن۔ یان
 بحہ سینہوہ خۆ نگہر وایان نہ کرد سویند بہو کہ سہی گیانی منی بہدہستہ شہریان لہگہل نہکہم
 لہسر نہم کارہم و واژ نامینم تالہ ناو نہچم یاخود فرمانی خۆی بہجی دہہین۔ بودہیل دہلئت: باشہ
 تۆ چی نہلئی پییان دہگہنہم۔ مہلساو پڑشت بۆناو قورہیشیہ کان وپی گوتن: ثیمہ لہلای نہم پیاوہوہ
 ہاتوین گویمان لی گرتوہ یہک قسہ دہکا، نگہر پیتان باشہ ہہتا بۆتان باس بکہم۔ مہرزووکہم
 فامہ کانیان ووتیان: پیوستان بہہیچ شتی نہ لہلاین نہوہوہ بۆمان باس کہیت۔ نہوانہی کہ خاوہنی
 فام و پہنی بوون گوتیان: فرمو نہوہی کہ بیستوتہ لئی بیل۔ دہلئت: نہم قسہیہ و نہو قسہیہم لی
 بیستوہ۔ نہوہی کہ پیغمبر (ﷺ) فرموبوی بۆی گپانہوہ۔ عورہوی کوپی مہسعود ہالساو دہلئت:
 نہی خہلکینہ نایا ئیوہ وک باوک نین؟ گوتیان: بہلی۔ دہلئت: نہی من وک کوپتان نیم؟ گوتیان:
 بہلی۔ دہلئت: نایا ہیچ خراپہ یہکتان لہمن دیوہ؟ گوتیان: نہخیر۔ نایا ئیوہ ناگاداری نہوہن کہ من داوام
 کرد لہخہلکی عوکان کاتی ہاتن بۆلام منیش بہخۆم و کہس و کارمہوہ نہوہیشی بہقسہی کردم لہگہل
 خۆم میتام؟ گوتیان: بہلی۔ دہلئت: نہمہی نہم پیاوہ خستوہ تیہ بہر دہستان وداوای لی کردن
 قسہیہ کی چاکہ و قہبولی بکن۔ لیم گہ پڑن بچمہ لای۔ گوتیان: بپۆ بۆلای۔ ہات بۆلای پیغمبر (ﷺ)
 قسہی لہگہل پیغمبر کرد (ﷺ) پیغمبر (ﷺ) نہوقسانہی بۆ کرد کہ فرموی بہ بودہیل کوپی
 وەر قاء لہو کاتا عورہ دہلئت: نہی محمد (ﷺ) نایا تۆ نہم کہس و کارہی خۆت قہ کردو لہناو برد۔
 ناخۆ بیستوتہ لہہیچ کہ سیکی عہرہب کہ لہپیش تۆ دابیتی بہسہر کہس و کاریدا؟ تا جاریکی تریش
 وایان بہسہر بیت۔ بہخودا لہبہر چاوہم ہر جہنگ پروی دا نہمانہ مہموو پادہکن خہیانہتت لی
 دہکن و بہجیت دہمیلن۔ نہبوہکر دہلئت: دہستت بہ گونی (لات) ثیمہ پادہکن بہجیت دہمیلن؟

ده لئيت: نه و كئ يه؟ گوتيان: نه بوبه كره. ده لئيت: به خوا نه گهر پياوه تيت به سه رمه وه نه بويه وه لام نه دايت وه. ده لئيت: به رده وام قسه ي له گه ل پتغه مبه ر ده كرد (ﷺ) هه ركاتى قسه ي له گه ل پتغه مبه ر (ﷺ) ده كرد ده ستى ده گرت به پيشى پتغه مبه ر وه (ﷺ) موغه يره ي كوپى شوعبه (په زاي خواى لى بى) له لاي سه رى پتغه مبه ر (ﷺ) وه ستابو شمشيرى كى به ده ست وه بو به چه رم داپوشرابو هه ركاتى عوروه ده ي ويست ده ست به رى بى پيشى پتغه مبه ر (ﷺ) به قوناغى شمشيره كه ده ي كيشابه ده ستيا نه ي گوت ده ست لابه به پيشى پتغه مبه ر وه (ﷺ) عوروه سه رى به رز كرده وه ده لئيت: نه مه كئ يه؟ گوتيان: موغه يره ي كوپى شوعبه يه ده لئيت: نه ي ستم كار تايا من نه يوم كه خراپه كانى توم چاره سه ر كرد؟ كاتى خوى موغه يره ي كوپى شوعبه له گه ل كومه ليكا ده بى له پيش موسولمان بونيا ده يان كوژى و ماله كه شيان ده بات (عوروه خويديان نه دا تاجه نگ پوونه دات) پاشان هات و موسولمان بو. پتغه مبه ر (ﷺ) فرموى: (موسولمان بونه كه ي قه بول ده كم. به لام سامان من هيچ په يوه نديه كم پتوه ي نيه)، پاشان عوروه به چاوى خوى هاوه له كانى پتغه مبه رى (ﷺ) ده بينى ده لئيت: سا به خدا پتغه مبه رى خدا (ﷺ) كه تفى له ده مى مباره كى بكه وتايه نه گهر بكه وتايه ته ناو ده ستى يه كيك له هاوه له كانى ده م و چاو پيستي له شى پى ده مه نوى. هه ركاتى فرمانيكى بدياه به سه ريانا به په له جى به جيان ده كرد. كاتى ده ست نويزى بگرتايه خهريك بو شه ر بكن له سه ر ناوى ده ست نويزه كه ي. كاتى پتغه مبه ر (ﷺ) قسه ي ده كرد ده نكيان نزم ده كرده وه له خزمه تيا له به ر هه يبه ت و به پزى پتغه مبه ر لايان زور بويان نه ده پوانى. عوروه گه پايه وه لاي هاوه له كانى ده لئيت: نه ي خه لكينه. به خدا به خدا به وه فد چومه ته لاي پاشاكان وچومه ته لاي كيسراو قه يسه رو نه جاشى به خوا هيچ پاشايه كم نه ديوه نه وانه ي له گه لايان نه ونده پزى لى بگرن وه كه هاوه له كانى محمد پزى له محمد (ﷺ) ده گرن. به خدا نه گهر تفى له ده مى بكه وي نه گهر بكه ويته ناو له پى ده ستى هه ريه كنيكان ده ي سه رى به ده م و چاو پيستي له شيا. هه ر فرمانيكيان پى بكات به په له جى به جى ده كه ن. كاتى ده ست نويز ده گرى له وانه يه شه ر بكن له سه ر ناوى ده ست نويزه كه ي. كاتى قسه ده كا ده نكيان نزم ده كه نه وه له خزمه تيا. زور بوى ناپوانن له به ر هه يبه تى له لايان. شتيكى باشى پى گوتون خستويه تيه به ر ده متان لى وهرگرن پياويكيان له به نى كه نانه ده لئيت: ليم گه پين بابجم بولاى. گوتيان: بچو بولاى. كاتى نزك بوه له پتغه مبه رو (ﷺ) هاوه له كانيه وه پتغه مبه ر (ﷺ) فرموى: (نه م فلانه كه سه له هوزيكه پزى له وشتري قورباني (البدن) ده گرن قوربانيه كانى بى بيه ن)، برديان خه لكى پيش وازيان لى كرده (الله اكبر) كاتى نه مه ي چاو پتكه وت ده لئيت: سبحان الله ناكرى نه مانه پنگايان لى بگيرى كه بچن بى كه عبه وه ختى گه پانه وه بولاى هاوه له كانى ده لئيت: وشرتم بينى په تى له ملدابو ناماده كرابو بى كاتى به جى هيتنانى مه ناسيكه كانى به چاكي نازانم پنگاي كه عبه يان لى بگيرى. پياويكيان مه نسا

که پیتیان نه گوت: مرکز کورپی حه فس ده لئیت: وازم لی بینن بامن بپۆم بۆلای. گوتیان: باشه بپۆ بۆلای. کاتی که نزیک بووه پیغه مبه‌ر (ﷺ) فرموی: (ئمه کره‌زه پیاویکی خرابه کاره)، دهستی کرد به قسه کردن له گه‌ل پیغه مبه‌ر (ﷺ) له وکاتا که قسه‌ی له گه‌ل پیغه مبه‌ر ده کرد (ﷺ) سووه‌یلی کورپی عه‌مه‌هات. موعه‌مه‌ر ده لئیت: نه یوب بۆی گتپامه‌وه له عیگریمه‌وه که ده لئیت: کاتی سووه‌یلی کورپی عه‌مه‌هات پیغه مبه‌ر (ﷺ) فرموی: (سووه‌یل کاره‌که‌ی بۆ ئاسان کردون)، موعه‌مه‌ر ده لئیت: به پیغه مبه‌ر (ﷺ) ئاده‌ی نامه‌یه‌ک له نیتوان ئیمه‌و ئیوه‌دا بنوسه. پیغه مبه‌ر (ﷺ) عه‌لی بانگ کرد (په‌زای خوای لی بی) فرموی: (بنوسه: بسم الله الرحمن الرحيم) سووه‌یلی کورپی عه‌مه‌ر ده لئیت: به خودا من نازانم په‌حمان کامه‌یه. به لکو بنوسه (باسمک اللهم) واته: به ناوی تۆوه ئه‌ی خودایه. له باتی ئه‌وه‌ی که ده‌ینوسی. موسولمانه‌کان گوتیان. به خودا بسم الله الرحمن الرحيم نه‌بی نای نوسی. پیغه مبه‌ر (ﷺ) فرموی: (بنوسه بسمک اللهم) پاشان فرموی: ئمه‌ ئو په‌یمانیه که محمد پیغه مبه‌ری خوداو (ﷺ) سووه‌یلی کورپی عه‌مه‌ر له‌سه‌ری پێک هاتن)، سووه‌یل ده لئیت: به‌خوا نه‌گه‌ر بمانزانایه که تۆ پیغه مبه‌ری خودایت. پیمان لی نه‌ده‌گرتی بپیته که عبه‌ شه‌ریشمان له گه‌ل نه‌ده‌کردی. به لکو بنوسه محمدی کورپی عبدالله. پیغه مبه‌ر (ﷺ) پیتی گوت: (به خودا من پیغه مبه‌ری خودام (ﷺ) هه‌رچه‌نده ئیوه‌ پرواتان پی نه‌کردم. بنوسه محمدی کورپی عبدالله) زوه‌ری ده لئیت: ئمه‌یش له‌به‌ر ئه‌وه‌بو که فرموی: (به‌خوا قوره‌یش داوای هه‌رچیم لی بکن که پیزی که عبه‌ی تیدا بیت ئه‌یانده‌می) پیغه مبه‌ر (ﷺ) پیتی گوت: به‌و هه‌رجه‌ی که پیمان بدنه ته‌وافی که عبه‌ بکه‌ین. سووه‌یل ده لئیت: به‌خوا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی عه‌ره‌به‌کان ده‌لێن زۆرمان لی کراوه. به لکو ئه‌وه‌ ده‌بی سالتیکی تر بپنه‌وه. نوسی و سووه‌یل ده لئیت: وه‌هه‌رکه‌سیک له‌لای ئیمه‌وه هات بۆ لات باله‌سه‌ر ئاینی تۆیش بی بیگرتیه‌وه‌ بۆمان. موسولمانه‌کان گوتیان: سبجانه الله چون که‌سی ده‌گه‌ریندیه‌وه‌ بۆلای بته‌رسته‌کان به‌موسولمانی هاتبی؟ له‌وکاته‌دا که خه‌ریکی په‌یمان نامه‌که بون نه‌بو جه‌نده‌لی کورپی سووه‌یلی کورپی عه‌مه‌ر که به‌سترا بووه‌ زنجیرکراو له‌خواری مه‌که‌که‌وه له‌ده‌ست دوزمه‌کانی ده‌رچو بو خۆی گه‌یانده‌وه‌ ناو موسولمانه‌کان. سووه‌یل ده لئیت: کاتی که په‌یمان نامه‌که‌یان ده‌نوسی. ئمه‌ یه‌که‌م برپیاره که داوات لی ده‌که‌م جی به‌جیی بکه‌ی ئه‌م پیاوهم پی بده‌یتوه. پیغه مبه‌ر (ﷺ) فرموی: (هیشتا په‌یمان که‌مان ته‌واو نه‌کرده‌وه)، واته: په‌یمان که‌مان مؤر نه‌کرده‌وه. ده لئیت: سابه‌خودا له‌سه‌ر هیچ شتیکی تر هه‌رگیز ناشتیت له‌گه‌ل ناکه‌م. پیغه مبه‌ر (ﷺ) فرموی: (وازی لی بینه‌ بۆمن) ده لئیت: من ئه‌وه‌ واز لی ناهێتم بۆ تو پیغه مبه‌ر (ﷺ) فرموی: (به‌لی بیکه)، ده لئیت: من شتی وانا که‌م. مه‌کرز ده لئیت: باشه ئه‌وا وازمان لی هینا بۆت. ئه‌بو جه‌نده‌ل ده لئیت: ئه‌ی موسولمانینه ده‌گه‌ریمه‌وه‌ بۆلای خواره‌ناسان کاتی من هاتوم بۆلای ئیوه‌ به‌موسولمانی. نابینن که‌چیم به‌سه‌ر هاتوه؟ چونکه ئه‌بو جه‌نده‌ل سزاو ئازاریکی زۆری چه‌شتبو به‌ده‌ست ئه‌و

خوانه ناسانه وه، له پرسی خودادا. عومر ده لئیت: (په زای خوی ئی بی) چومه لای پیغه مبه‌ر (ﷺ) گوتم: ئایا تو به راستی پیغه مبه‌ری خودا نیت؟ فره‌موی: (به‌لئی)، ئایا ئیمه له‌سهر هق نین و دوژمنه که مان له‌سهر ناهه‌قی نیه؟ پیغه مبه‌ر (ﷺ) فره‌موی: (به‌لئی)، گوتم: سا بۆچی له‌سهر ئهم ئاینه‌مان سهر شوپری قه‌بول که‌ین؟ پیغه مبه‌ر (ﷺ) فره‌موی: (من پیغه مبه‌ری خودام و بی گویی ناکهم و نه‌و یارمه‌تی ده‌رمه)، گوتم: ئایا تو قسه‌ت بۆ نه‌کردین و نه‌ت گوتم که ئیمه به‌م زوانه دین بۆ مالی خودا ته‌واف ده‌که‌ین به‌ده‌وریا؟ پیغه مبه‌ر (ﷺ) فره‌موی: (به‌لئی)، ئایا پیم ده‌لئیت ئیمه ئهم سال دین؟ گوتم: نه‌خیر. فره‌موی: (بی گومان تو دیت و ته‌واف ده‌که‌ی به‌ده‌وریا). عومر ده‌لئیت: چومه لای نه‌بو به‌کرو. گوتم: نه‌بو به‌کر ئایا ئهمه پیغه مبه‌ریکی به‌ه‌قی خودا نیه؟ ده‌لئیت: به‌لئی. گوتم: ئایا ئیمه له‌سهر هق نین و دوژمنه که مان له‌سهر ناهه‌قی نیه؟ ده‌لئیت: به‌لئی. گوتم: ده‌ی بۆچی ئهم سهر شوپری قه‌بول که‌ین له‌سهر ئاینه که‌مان؟ ده‌لئیت: هه‌ی پیاوه‌که. نه‌و پیغه مبه‌ری خودایه (ﷺ) هه‌رگیز بی فره‌مانی خودا ناکات و خودا یارمه‌تی ده‌ریه‌تی و خۆی داوه‌ته ده‌ست خوداو له‌سهر هه‌قه. گوتم: نه‌ی نه‌و قسه‌ی بۆ نه‌کردین که به‌م زوانه دین بۆ مالی خوداو ته‌واف ده‌که‌ین به‌ده‌وریدا؟ ده‌لئیت: به‌لئی. ئایا پیت ده‌لئیت که تو ئهم سال ده‌چیته ناوی؟ گوتم: نه‌خیر. ده‌لئیت: بی گومان دیته ناوی و ته‌وافیش ده‌که‌ی به‌ده‌وریدا. زه‌هری ده‌لئیت: عومر (په زای خوی ئی بی) ده‌لئیت: له‌و باره‌یه‌وه زۆر هه‌ولم دا. ده‌لئیت: کاتی که‌له مۆرکردنی په‌یمان نامه‌که ئی بونه‌وه. پیغه مبه‌ری خودا (ﷺ) فره‌موی به‌هاوه‌له‌کانی (هه‌لسن مه‌رو مالا که‌تان سهر بپن و سهر تان بتاشن)، ده‌لئیت: سویند به‌خودا پیاویک له‌وانه هه‌ل نه‌سا هه‌تا سێ جار پیغه مبه‌ر (ﷺ) فره‌موی. کاتی که‌که‌سیان هه‌ل نه‌سان. پیغه مبه‌ر (ﷺ) چوه لای ئومو سه‌له‌مه نه‌وه‌ی که‌توشی بوبو له‌لاین نه‌و خه‌لکه‌وه بۆی باس کرد. ئوموسه‌له‌مه پپی گوتم: نه‌ی پیغه مبه‌ری خودا نه‌گه‌ر پیت خۆشه‌ بۆ ده‌روه له‌گه‌ل که‌سا مه‌دوی هه‌تا وشتره‌که‌ت سهر ده‌بپی و دیسان بانگی سهر تاش بکه‌ سهرت بتاشی. پیغه مبه‌ر (ﷺ) هاته ده‌روه به‌بی ده‌نگ به‌ده‌ستی خۆی سهری بپی و بانگی سهر تاشی کرد سهری تاشی. که‌ یاره‌کانی ئهمه‌یان بینیی په‌کسهر هه‌لسان و وشتره‌کانیان سهر بپی و که‌وتنه سهر تاشینی به‌کتری. له‌وانه بوو له‌خه‌فه‌تا په‌کتری سهر بپن پاشان چه‌ند ژنیکی خاوه‌نباوه‌ر هاتن بۆ لای پیغه مبه‌ر (ﷺ)، عومر (په زای خوی ئی بی) دوو ژنی خۆی ته‌لاقد که‌له‌کاتی بته‌رستیا ژنی بوون. په‌کیکیان مه‌عاویه‌ی کوپی نه‌بو سو‌فیان ماره‌ی کردو. نه‌وی تریان سه‌فوانی کوپی ئومه‌یه ماره‌ی کرد. پاشان پیغه مبه‌ر (ﷺ) گه‌راپه‌وه بۆ مه‌دینه نه‌بو به‌سیر که‌ قورپه‌یشیش بوو موسولمان بو هات بۆ لای پیغه مبه‌ر (ﷺ) قورپه‌یشیه‌کان دوو پیاویان نارد به‌شوینیا گوتیان (به‌پپی نه‌و په‌یمانه‌ی که‌ پیت داوین نه‌و پیاوه‌مان بۆ بنیروه‌وه. پیغه مبه‌ریش دایه‌وه ده‌ست دوو پیاوه‌که. هینایانه‌وه تاگه‌یشتنه زول حه‌لیفه دانیشتن هه‌ندی خورمایان پی بو ده‌یان خوارد نه‌بو

به سیر ده لیت به یه کی له پیاوه کان. کامه یه ئه م شمشیری تو؟ به خوا له شمشیری تو چاک ده چی.
 نه وی تریان هلی گرتو ده لیت: به لئ به خوا شمشیری چاکه تو جار تاقیم کردو ته وه. ئبو به سیر
 ده لیت: بینه با سهیری که م لئی دورگرتو دای له یه کیکیان کوشتی نه وی تریان پای کرد هه تا چوه
 مه دینه. به به له چوه مزگوت. پیغه مبه ر (ﷺ) کاتی بینی فهرمی: (ئه م پیاوه توشی ترس و
 ناره حه تی بو)، وه ختی گه یشته لای پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ده لیت: به خوا هاوه له که می کوشتو
 خه ریک بو منیش بکوژی. ئبو به سیر هات ده لیت: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) به خوا تو په یمانی
 خوتت به چی هینا منت دایه وه ده ست قورپه ییش. پاشان خوی گه وره پزگاری کردم له ده ستیان.
 پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمی: (دایک نه بینی، ئه م نه گه ر هاو پتی ببوا به جهنگی هه ل نه گیرسان). کاتی نه بو
 به سیر ئه می بیست زانی که ده پینزیته وه بۆیان. پوهو که ناری ده ریا که وه پئی. هه وال گه یشت که نه بو
 جهنده لی کوپی سو هه یلش له ده ستیان پای کردو په یوه ندی کردو به نه بو به سیره وه وای لی هات
 هه رکه سی که موسولمان ده بو لای قورپه ییشیه کان پای ده کردو په یوه ندی نه کرد به نه بو به سیره وه.
 هه تا ژماره یان تو بو وای لی هات سویتد به خوا بیان بیستایه کاروانیک له لاین قورپه ییشیه کانه وه ده پوا
 به ره و شام پنگایان لی ده گرتو شه ریان له گه له کردن و ما له کانیان به تالانی ده بردن. بۆیه قورپه ییشیه کان
 به ناچار ی ناردیان بۆ لای پیغه مبه رو (ﷺ) که وتنه تکاه پارانه وه که ئیتر که س نه نیریتته وه بۆ لایان.
 هه رکه سی له وان هات بۆ لای که س ده ست ناداته پئی. پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ناردی به شوپنیاندا که
 بگه پینه وه بۆ مه دینه. خودای گه وره ش ئه م ئایه تانه ی نارد ه خواره وه، چونکه ئه وه ند ه بادی هه وای
 نه زان بوون دانیان ده نا به واکه محمد (ﷺ) پیغه مبه ری خودایه و دانیان به (بسم الله الرحمن الرحيم)
 یشا نه ده نا. نه یان هیششت بچن بۆ مالی خودا.^۱ هه ر به م شیوه یه بوخاریش له ویدا هیناویه تی
 له ته فسیره که یا باسی کردو.^۲

وه له عومره ی حوده یییه وه^۳ وه له باسی هه ج و له شوپنی تریشدا^۴. بوخاری له ته فسیره که یا
 پریوایه تی کردو له حه بیبی کوپی نه بو سابه ته وه ده لیت: چومه لای نه بو وائل پرسیارم لی کرد. ده لیت:
 ئیمه له سیفین بوین. پیاویک ده لیت: نه ت دی نه وانه ی که بانگ ده کرین بۆ لای کتیبی خوا؟ عه لی کوپی
 نه بوتالب (ره زای خوی لی بی) ده لیت: به لئ. سه هلی کوپی حه نیف ده لیت: لۆمه ی خوتان بکه ن.
 له پوژی حوده یییه دا بینیمان واته پوژی ناشت کردن له نتوان پیغه مبه رو بته رسته کانا. نه گه ر شه ر

^۱ فتح الباری (۳۸۸/۵).^۲ فتح الباری (۴۵۱/۸).^۳ فتح الباری (۵۱۸/۷).^۴ فتح الباری (۶۳۴/۳).

ببویا شه پمان ده کرد. کاتی عومر هات و ده لئیت: ئایا ئیمه له سهر هق نین و نه وان له سهر به تال؟ ئایا ئیمه کوژدرومان له به هه شتا نیه و کوژدروی ئه وان له ناو ناگرا؟ پیغه مبه ر قهرموی: (به لئ): ده لئیت: باشه بۆچی له سهر ئاینه که مان سهر شۆپی قه بول بکه زین و بکه پینه وه هه تا خودا قهرمانی خۆی دده له نیاواندا؟ پیغه مبه ر (ﷺ) قهرموی (ئه ی کوپی خه تاب من پیغه مبه ری خودام، خودا هه رگیز زایه م ناکات) عومر به دل گرانیه وه گه پایه وه و خۆی نه گرت هه تا چوه لای ئه بویه کر (په زای خۆای ئی بی) ده لئیت: ئه ی ئه بویه کر ئیمه له سهر هق نین و نه وان له سهر به تال؟ ئه بویه کر ده لئیت: ئه ی کوپی خه تاب ئه و پیغه مبه ری خودایه و خودا هه رگیز زایه ی ناکا و نای فیه و تینێ له و کاته دا سوره تی فته ح هاته خواره وه. بوخاری دووباره پریوایه تی کردوه له شوینتیکی تردا. موسلم و نه سائیش له ینگای تره وه پریوایه تیان کردوه له نه بو وائله وه. سوفواته کوپی سه له مه له سه هلی کوپی حه نیفه وه هه ر به و شتیه یه پریوایه تی کردوه. وه له هه ندێ له و ته کانیا ئه ی خه لکینه ! لۆمه م ده که ن خۆ ئیوه ئه و پۆژه ی ئه بو جه نده ل منتان بینن ئه گه ر به توانیا یه وه لامی پیغه مبه ر بده مه وه (ﷺ) له سهر ئه و بریاره ی وه لام ئه دایه وه. له پریوایه تیکی ترا هاته و. له و کاتا سوره تی فته ح هاته خواره وه. پیغه مبه ری خودا (ﷺ) عومره ی کوپی خه تاب ی بانگ کردو خۆیندیه وه به سه ریا. ^۱ ئیعامی ئه حمد پریوایه تی کردوه له ئه نه سه وه (په زای خۆای ئی بی) ده لئیت: قهره یش سولحیان له گه ل پیغه مبه ر (ﷺ) کرد. سه وه یلی کوپی عه مر یه کێک بو له و که سه انه ی که هاته بو پێکه و تن نامه که. پیغه مبه ر (ﷺ) قهرموی به عه لی (په زای خۆای ئی بی) بنوسه (بسم الله الرحمن الرحيم) سه وه یل ده لئیت: ئیمه نازانین بسم الله الرحمن الرحيم کامه یه. به لکو ئه وه بنوسه که ئیمه ده یزانین (باسمک اللهم) پیغه مبه ر (ﷺ) قهرموی: (بنوسه له محمده (ﷺ) پیغه مبه ری خودا وه) ده لئیت: ئه گه ر به مانزانیبا تۆ پیغه مبه ری خودای شویتت ده که و تین. به لکو به ناوی خۆت و بابت بنوسه. پیغه مبه ر (ﷺ) قهرموی: (بنوسه له محمده ی کوپی عبدالله وه) کردیانه مه رج به سه ر پیغه مبه ره وه (ﷺ) ئه گه ر یه کێ له موسولمانان هات بۆلامان نای گێرینه وه. وه ئه گه ر که سه ی لای ئیمه وه هات بۆلای ئیوه په وانه ی بکه نه وه بۆمان. ده لئیت ئه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ئایا ئه مه بنوسین؟ قهرموی: (به لئ) هه ر که سه ی لای ئیمه پۆشت بۆلای ئه وان خودا دوری خستوه ته وه ^۲ موسلمیش پریوایه تی کردوه ^۳. ئیعامی ئه حمد هه میسان پریوایه تی کردوه له عبدالله ی کوپی عه باسه وه (په زای خۆای ئی بی) ده لئیت: کاتی حه روره کان چونه دهره وه وازیان هینا پتیم گوتن: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) له پۆژی حوده یبیه دا که له گه ل بت په رسته کانا پێکه وت، ده لئیت به عه لی (په زای خۆای ئی بی)

^۱ الفتح الباری (۴۵۱/۸).

^۲ احمد (۲۶۸/۳) قهرموده یه کی سه حیه.

^۳ مسلم (۱۴۱۱/۳).

(ثی علی بنوسه ئمه ئو پیکه و تن نامه یه که محمد پیغه مبه‌ری خودا) (ﷺ) له‌سهری پئی که و توه)،
 گوتیان: نه‌گەر بمان زانیایه تق پیغه مبه‌ری خودای شه‌رمان نه‌ده‌کرد له‌گه‌لئا. پیغه مبه‌ری خودا (ﷺ)
 فرموی: (ئی علی بیسره‌وه، ئی خودایه تق خۆت ده‌زانی که من پیغه مبه‌ری تو،م، بیسره‌وه و
 بنوسه: ئمه ئو پیکه و تنه‌یه که محمدی کوپی عبدالله له‌سهری پیکه و توه) سویند به‌خودا که
 پیغه مبه‌ری خودا (ﷺ) چاکتره له‌علی که‌ناوی خۆی کوژانده‌وه و نه‌و ناو سپنه‌وه‌ش
 له‌پیغه مبه‌ریه‌که‌ی که نه‌کردوه و لای نه‌برد له‌مه‌ ده‌رچوم؟ گوتیان: ^۱ به‌لئ ئه‌بو داویدش به‌م شیوه‌یه
 ږیوایه‌تی کردوه. ^۲ وه ئیمامی نه‌حمد ږیوایه‌تی کردوه له‌ئینبو عه‌باسه‌وه (ږه‌زای خوی ئی بی) ده‌لئیت:
 پیغه مبه‌ری خودا له‌پوژی حوده‌بیه‌دا هفتا و شتری سه‌رږی یه‌کئک له‌و و شترانه، و شتری ئه‌بو جه‌هل
 بو کاتی پئی مالی خودای ئی گه‌را ئاره‌زوی مه‌ککه‌ی ده‌کرد وه‌ک چۆن ئاره‌زوی بیجوه‌کانی ده‌کا. ^۳
 باسی راست بینینی عه‌وی پیغه مبه‌ر (ﷺ)

﴿لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ ءَامِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ
 وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا﴾ (۱۷) هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ
 بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا (۱۸) ﴿

خودای که‌وره نه‌فرموی: ﴿لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ
 اللَّهُ ءَامِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا
 قَرِيبًا﴾ خوا ئو خه‌ونه‌ی که پیغه مبه‌ره‌که‌ی دیبوی، وه‌راست گه‌را، خوا حه‌زکات به‌بی هیچ ترسیک
 ده‌چنه‌ ناو مالی که‌عه‌وه مووی سه‌ری. خۆی کورت ده‌که‌نه‌وه، یان ده‌یتاشن، ئو شتانه‌ی نه‌وو
 زانیبوو ئو ده‌یزانی جگه‌ له‌مه‌ش به‌و زوانه‌ تووشی سه‌رکه‌وتنیک ده‌بن. پیغه مبه‌ری خودا (ﷺ)
 له‌خه‌نیدا بینیبوی که‌چوبوه ناو مه‌ککه‌و ته‌وافی مالی خودای کردبو، ئه‌م هه‌واله‌ی دا به‌هاوه‌له‌کانی
 کاتی که له‌مه‌دینه‌دابو. وه‌ختی که سالی حوده‌بیه‌ی که‌وتنه‌پئی هه‌ندیکیان بی گومان بوون که‌ئمه‌ خه‌ونه
 دیته‌ دی ئو ساله‌ کاتی ئه‌وه‌ی که‌پوی داو په‌یمان نامه‌ی ناشتی مۆرکرا ئو ساله‌ گه‌پانه‌وه‌و ده‌بویا
 سالی داهاتو بیتنه‌وه. له‌دلی هه‌ندی له‌هاوه‌له‌کانیدا شتیک په‌یدا بوو. ئه‌وه‌ بو عومهری کوپی خه‌تاب
 له‌و باره‌یه‌وه پرساری کردو ده‌لئیت: تق هه‌والت نه‌داینی که‌به‌م زوانه‌ ته‌واف ده‌که‌ین به‌ده‌وری مالی

^۱ أحمد (۳۴۲/۱) فرموده‌یه‌کی سه‌حیحه.

^۲ ابو داود (۳۱۷/۳) فرموده‌یه‌کی سه‌حیحه.

^۳ أحمد (۳۱۴/۱) ئه‌م فرموده‌یه سه‌نده‌کانی لاوازه.

خودا؟ پیغمبر (ﷺ) فرموی: (بهائی نایا پیتم ده لیت که تو هم سال ده چیت ناوی؟) عومر ده لیت: نه خیر. پیغمبر (ﷺ) فرموی: (بی گومان ده چیت ناوی و ته وافیش به ده وریا ده کی) نه بو به کریش هه مان وه لای عومری دایه وه بی زیادو کهم^۱. بویه خودای مه زن فرموی: ﴿لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّمِّيَّ بِالْحَقِّ لِتَدْحُلْنَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ﴾ نه مه بق راستی هه واله کی پیغمبر (ﷺ) هاته خواره وه و بپشت گیری نه و بهی کهم و زیاد وه نه فرموی: ﴿ءَاْمِنْتَ﴾ به بی ترس ده چنه ناوی. ﴿مُحَلِّينَ رُؤُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ﴾ هه ندیکیان موی سریان کورت کرده وه و هه ندیکیشیان موی سریان تاشی. له هه ردو سه حیحه که دا هاتو وه که پیغمبر (ﷺ) فرموی: (په حمه تی خوا له و که سانه ی موی سریان تاشی) گوتیان: نه ی نه وانه ی کورتیان کرده وه نه ی پیغمبر (ﷺ) خودا (ﷺ) پیغمبر (ﷺ) فرموی: (په حمه تی خوا له و که سانه ی موی سریان تاشی) گوتیان: نه ی نه وانه ی که موی سریان کورت کرده وه نه ی پیغمبر (ﷺ) خودا (ﷺ) له سی هم یا له چاره م جارا فرموی: (په حمه تی خوا له وانه ش که موی سریان کورت کرده وه)^۲ وه نه فرموی: ﴿لَا تَخَافُون﴾ دلنای کردن له چونه ناوه وه یان ونیشته جی بونیان له و شارا به بی ترس له هیچ که سی نه مه له کاتی عومری قه زادا بو له مانگی ذولقه عده له سالی حوته مدا. کاتی پیغمبر له حوده بییه که پایه وه بق مه دینه ذولحیجه و موحه پهم مایه وه تیاو له مانگی سه فراه ده رچو له مه دینه و به ره و خه یبه ر چو نازادی کرد هه ندیکی به زور هه ندیکیشی به ناشتی ناوچه یه کی گه وره و پر دارخورماو شوینی کشتو کال بو جوله که کانی کرده کاریگر به سر نه و دارخورماو کشتو کاله وه و دابه شی کرد له نیوان نه و خه لکی حوده بییه دا به نه ها. که سی تری تیکل نه کردن جگه له و که سانه ی له حه به شه که رابونه وه که جه عفری کوی نه بو تالب و هاوه له کانی بون. وه نه بو موسای نه شعری و هاوه له کانی که که سیان لی به جی نه مابو. نیبنو زید ده لیت: جگه له نه بو دوجانه که سه ماکی کوی خه ره شه^۳، که پایه وه بق مه دینه وه که چۆن بریار بو. کاتی مانگی ذولقه عده بو له سالی حوته ما پیغمبر (ﷺ) له مه دینه ده رچو به ره و مه که به نیازی عومره خوی و نه وانه ی که له حوده بییه ناماده بون. له ذیل حه لیفه یحرامیان به ستو قوریانیه کانیاں له که ل خویاندا بردو ده لیت: شه ست و شتر بووه.

^۱ فتح الباری (۳۹۰/۵).^۲ فتح الباری (۶۵۶/۳) مسلم (۴۹۶/۲).^۳ الطبری (۲۵۹/۲۲).

پیغمبر (ﷺ) (لبیک) ی دست پی کردو هاو له کانیشی له گه لیدا ده یان گوت. کاتی نزیکي (مر
الظهران) بونه وه محمدی کوپی سه له مه ی له گه ل چه ند سوار یتکا په وانه کرد که چه که کان له پیشیه وه
بو. کاتی موشریکه کان نه و دیان بینی زور ترسان وایان ده زانی که پیغمبر ی خودا نه دا به سه ریاناو
داگریان ده کاو شو په یمان ی که له گه لیاندا بهستیوی هلی وه شاندوه ته وه که بریار یو ده سال شه
بوهستی له نیوانیاندا. پښتن هه والیان دا به خه لکی مه کهه. کاتی پیغمبر ی خودا (ﷺ) هاتو له (مر
الظهران) دابه زی که دی پوانی به سه ر مالی خودا دا. چه که کانی که شمشیر یو تیرو تیر که وان بوون ناریدیه
شوینیک که پتی ده لئین (بطن یا جج) و به ره وه که که و ته پی و شمشیر ه کانیاں له کیلا نابو وه
به مر ج گرابو له په یمان نامه که دا له کاتیکا که به پیوه بون قوره پیشیه کان مه کره زی کوپی حه فسیان
نارد ده لیت: نه ی محمد تومان وانه ناسیوه که په یمان شکین بی. پیغمبر (ﷺ) فرموی: (چی پوی
داوه؟) ده لیت: به چه که و شمشیر یو تیرو که وانه وه هاتو ته سه رمان. پیغمبر (ﷺ) فرموی: (نه وه
وانیه چه که کانمان نارده بۆ (یا جج) ده لیت: نیمه تومان به که سیکی به وه فاو چاکه خواز ناسیوه.
پیاوه که وره کانی مه کهه له مه کهه چونه دهر وه بۆ نه وه ی سهیری پیغمبر (ﷺ) یاره کانی نه که ن
له بهر نه وه ی چاویان به رای ی نه نه دا نه وه نده دل گران بوون به بینینیان چاویان پتیاں بکه وئ. به لام
خه لکه که ی تری مه کهه له زن و پیاو و مندالان له لای پتگا که دا دانیشتون و له سه ر بانه کانیاں سهیری
پیغمبر (ﷺ) یاره کانیاں ده کرد. پیغمبر چوو ه ناومالی خودا له گه ل یاره کانیدا (لبیک) یان
نه گوتو قوربانیه کانیشی په وانه کرد بۆ (ذی طوی) و خوشی سواری و شتره که ی بو (ناقه القصواء)
که له پږی حوده بیبه دا سواری بوبو. عبدالله ی کوپی په واحه ی نه نساری جله وی و شتره که ی
پیغمبر ی گرتبو پای ده کیشاو نه ی گوت:

باسم الذي لا دين الا دينه	باسم الذي محمد رسوله
فلو بني الكفار عن سبيله	اليوم بضربكم على تاويله
كما ضربناكم على تنزيله	ضربنا يزيل الهام من مقيله
ويذهل الخليل عن خليله	قد أنزل الرحمن من تنزيله
في صحف تتلى على رسوله	بأن خير القتل في سبيله

نه حمد په وایه تی کردوه له نینبو عه باسه وه (په زای خوی لی بی) ده لیت: پیغمبر ی خودا (ﷺ)
له گه ل هاو له کانیا گه یشته مه کهه تاو له رزی مه دینه لاوازو بی هیزی کردبون و توشی نار په حه تی
بوبون. بت په رسته کان نه یان گوت نیستا خه لکیک دین بولاتان تاو له رزی مه دینه کزو لاوازی
کردون و نار په حه تی بوون له وئ. بت په رسته کان له و شوینه وه ده چی بولای به رده په ش (حجر الاسود)
دانیشتون. خوی گه وره پیغمبر ه که ی ناگادار کرد له و قسانه ی که بت په رسته کان ده یان گوت.

پیغمبر (ﷺ) فرمانی دابہ ہارہ لے کانی کہ لہ ہر سی جارہ کہ دا بہ ہر وہلہ (بہ قونہ) بڑن بڑ نہ وہی
 موشریکہ کان بیان بینن کہ چہند گورج و گول و بہ ہیژن۔ دہ لیت سی جار بہ ہر وہلہ پڑیشتن فرمانی
 دانی کہ لہ نیتوان دوو پوکنہ کہ دا بہ ہیواشی بڑن بہ پڑوہ کاتی کہ بت پرستہ کان چاویان پتیاں
 ناکہ وی۔ پیغمبر (ﷺ) پئی ی لی نہ گرتن کہ ہموو جاری بہ ہر وہلہ بڑن مگر لہ بہ نہ وہی کہ لہ
 سہریان دابنری۔ بت پرستہ کان: گوتیان: ئمہ ئو کہ سنانن کہ نیتوہ واتان دہ زانی کہ تاو لہ رزی
 یہ سرب (واتہ مہ دینہ) کزو لاوازی کردون۔ ئووانہ زور بہ توانا ترن لہ ئم و ئو^۱ لہ ہر دوو سہ حیجہ کہ دا
 ہاتوہ^۲۔ ولہ ووتہ یکہ ترا ہاتوہ کہ پیغمبر (ﷺ) ہارہ لے کانی بہ واتہ چواری زولقہ عدہ گیشتن۔
 بتپرستہ کان گوتیان: گرپوہ یک دین بڑلاتان کہ لہ رزو تائی یہ سرب کزو لاوازی کردون، پیغمبر (ﷺ)
 فرمانی پتیاں کہ لہ ہر سی جارہ کہ دا کہ تواف دہ کن بہ پاکردن بڑن۔ ہیج شتی پئی لی پیغمبر
 نہ دہ گرت کہ فرمانیان پئی بکا کہ ہر سی جارہ کہ بہ پاکردن بڑن مگر نہ وہی کہ لہ سہریان
 بمینتہ وہ^۳۔ بوخاری پریواہتی کردوہ لہ ئیننو عباسوہ (پہ زای خوائ لی بی) دہ لیت: کاتی
 پیغمبر (ﷺ) ئو سالہ کہ بی ترس ہاتہ مہ ککہ فرموی: بہ پاکردن بڑن بڑ نہ وہی بت پرستہ کان
 ہیژیان ببینن بت پرستہ کان کہ لہ ہر دم بہ رزایہ کدا بون^۴۔ دیسان لہ ئیننو عباسوہ (پہ زای خوائ
 لی بی) دہ لیت: بڑیہ پیغمبر (ﷺ) بہ پاکردن توافی کرد بہ دہ وری مالی خوداو سہ فاو مہ روہ دا بڑ
 نہ وہی بتپرستہ کان ہیژنی و توانای پیغمبر ببینن^۵۔ جاریکی تربوخاری پریواہتی کردوہ لہ ئیننو
 عومہ روہ (پہ زای خوائ لی بی) دہ لیت: پیغمبر (ﷺ) خودا (ﷺ) چوہ دہ روہ بڑ عہ مرہ بت
 پرستہ کان بونہ پئی گرونیان ہیژت بجی بڑ مالی خودا قوربانہ کان سہ بری و موی سہ ربتاشی لہ
 حودہ بیبہ لہ گہ لیان ریکہوت لہ سالی دواہی بجیت بڑ عہ مرہ۔ چہک لہ گہ لی خویان مہ لی نہ گرن شمشیر
 نہ بی و نہ وندہش بمینتہ وہ کہ پتیاں خوشہ۔ پیغمبر (ﷺ) لہ سالی دواہی عہ مرہی کردو بہ و
 شیوہ یہش چوہ ناو مہ ککہ کہ بریاری دابو لہ گہ لیان کاتی کہ سی پڑ مانوہ لہ مہ ککہ دا بت
 پرستہ کان داویان کرد کہ دہ رچن (پیغمبر ریش (ﷺ) لئی دہ رچو^۶۔ وہ ئفہ رمویت: ﴿فَعَلِمَ مَا لَمْ
 نَعْلَمُ أَفْجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتَحَافَرُ﴾ واتہ: خودا دہ یزانی چی باشہ بڑ ئیوہو لہ بہ رزہ وندیتانہ و

^۱ احمد (۲۹۴/۱) فرمودہ یکہ سہ حیجہ۔

^۲ فتح الباری (۵۸۱/۷) مسلم (۹۲۳/۲)۔

^۳ فتح الباری (۵۴۸/۳)۔

^۴ فتح الباری (۵۸۱/۷)۔

^۵ فتح الباری (۵۸۱/۷)۔

^۶ فتح الباری (۵۷۱/۷)۔

نہی میشت بچہ ناو مہککہ لو سالہدا نیوہ نہتان دہزانی ﴿فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتَحًا قَرِيبًا﴾
 واتہ: پیتش چونتان بؤ ناو مہککہ کہ بہ لیتنتان پیّ درابو لو خوہنہی پیغہ مبردا ﴿عَلَّی﴾ بینیبوی کہ
 تووشی سرکہ و تنیک دہ بن۔ نو سرکہ و تنہش پیمانی ناشتی حودہ بیبہ بو لہ نیوان نیوہ
 بتپرستہ کانی قورہ یشا۔

مژدہی سرکہ و تنی موسولمانان بہ سہر جیہاندا

خودای مہ زن فہرموویہ تی: ﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَىٰ
 بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ ہر خودایہ کہ پیغہ مبرہی خوی نارد بہ پینمونی و نایینی پاستہ وہ تا بہ سہر ہموو
 دینیکا زالی بکا، خواش بؤ ناگا لیبویں بہ سہ۔ پاشان خوی گورہ مژدہی سرکہ و تنی پیغہ مبرہ کہی
 ﴿عَلَّی﴾ بہ سہر دوژمنہ کانیدا بہ ہموو خہ لکی سہر زہمین و موسلمانان پادہ کہ یہ نیت و نہ فہرموویت: ﴿هُوَ
 الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ﴾ واتہ نہ و خودایہی کہ پیغہ مبرہی خوی نارد بہ پیّ نیشاندہ رو
 نایینی پاستیشی پیدا پہوانہ کرد کہ بریتہی لہ زانیاری بہ سودو کرداری چاک و جوان۔ چونکہ زانستی
 شہری تہواوہ کرداری شہری چاک و ورگرتنی و کاریّ کردنی ہق و پاستہ۔ ﴿الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى
 الدِّينِ كُلِّهِ﴾ واتہ: بہ سہر نایینی ہموو گہ لہ کانی ترا لہ سہر زہمیندا لہ عہرب و عہجم و ہموو گہ لانی
 تر خاوہن ناین بن یان بتپرست۔ ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ خوداش بہ سہ و ناگای لیبہ کہ نہ و
 پیغہ مبرہی تہی وہ ہر خوداش یارمہ تی دہریہ تی۔

سیفاتی خواہ نباوہر ان و شیوازی گہ شہ کردنیان

﴿حَمْدُ رَسُولِ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا
 سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَرِيمٌ أَخْرَجَ سَطَكُمْ فَازَرَهُ
 فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيُغَيِّظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ
 مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ (۲۶)

خودای گورہ نہ فہرموویت: ﴿حَمْدُ رَسُولِ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا
 يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ
 كَرِيمٌ أَخْرَجَ سَطَكُمْ فَازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيُغَيِّظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ
 ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ محہ مہد ﴿عَلَّی﴾ پیغہ مبرہی خودایہ، نہوانہش کہ لہ

کہ لٰہون لہ برانبہر خوانہ ناسان توندو تیژو لہ ناو خؤدا دلؤفانن. لہ کرپنؤش و سؤژدہ چاوت پٹیان
 دہ کہ وی ہر ناوا تی پہ زامہ ندی و چاکہ ی خودان. دروشمی سؤژدہ بردنیاں بہ ناو چاوانہ وہ ہہیہ،
 ویتہ شیان لہ تہ ورات دایہ و نمونہ شیان لہ ٹینجیلدا وک کشتوکالیک وایہ چہ کہ رہی دہر کردبی ٹینجا
 چہ کہ رہی بہ میژ کردبی و قاییم بوبی جالہ سر لاسکی خوی پیک وہ ستابی، نہ وہ ندہ جوان بی
 جوتیارہ کانی سہ سام کردبی و چاوجنوکانی سپلی پٹی قہ لس بکات. نہوانہ ی خاوەن باوہ پو ناکار
 چاکن، خوا بہ لٹنی لی بوردن وپاداشتی گہ ورہ ی پیداون. خودای مہ زن باسی پیغہ مہ بر دہ کا (ﷺ)
 کہ نہ و پہوانہ ی کردہ پیغہ مہ بر یکی راستہ و گومانی تیدانیہ ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ﴾ نہم پستہ یہ موبتہ داو
 خہ برہ ہرچی وہ سفی جوان وچاکہ . تیایہ تی پاشان وہ سفی ہاوہ لہ کانی دہ کا (پہ زای خویان لی
 بی) نہ فہ رمویت: ﴿وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾ واتہ: ژڈر توندو تیژن بہ رانبہر
 دوژمن و بہ زہین لہ ناو خویانا وک خودای گہ ورہ فہ رمویہ تی: لہ نایہ تی کی ترا ﴿سَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ
 يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾^۱ واتہ: نہوہ بہ زووی خوا لہ جیاتی نہوان گہل و
 کومہ لیک تر نہ مہ نی خوا نہوانی خوش نہوی و نہوانیش خویان خوش نہوی بہ سؤژدہ بہ زہین
 بہ رانبہر پرواداران بہ میژو توند بہ رانبہر بی پروایان. نہم سیفہ تی خاوەن باوہ پانہ کہ بہ رانبہر دوژمن ژڈر
 بہ میژوہ لہ گہل خوانہ ناسان ژڈر بہ سؤژدہ دلؤفانہ. ژڈر بہرق و ناوچا و گرژہ بہ پوی خوانہ ناسا و دہم
 بہ خہ ندہ و پوخؤش بہ رانبہر برا موسولمانہ کہ ی وک خوی گہ ورہ فہ رمویہ تی: ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا
 قَالُوا الَّذِينَ يُلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلَيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً﴾^۲ واتہ: نہی نہوانہ ی کہ نیمانتان مہیناوہ
 جہنگن لہ دئی نہوانہ ی کہ نزیکین لیٹانہ وہ لہ بی پروایان و ہا بی باوہ پان لہ نیوہ دا توندو تیژی ببینن.
 وہ پیغہ مہ بر (ﷺ) فہ رمویہ تی: (نمونہ ی خاوەن باوہ پان لہ خوش ویستن و دلؤفانیاندا بق یہ کتری وک
 نمونہ ی یہ ک لاشہ وان. ہرکاتی بہ شی لہ و لاشہ یہ نیشی گرد ہموو بہ شہ کانی تری لہ ش نارام ناگری
 و تاو لہ رز دہ یگری)^۳ وہ پیغہ مہ بر (ﷺ) فہ رمویہ تی: (خاوەن باوہ پ بق خاوەن باوہ پ وک نمونہ ی خانو
 وایہ کہ یہ کتری دہ بہ ستی بہ یہ کہ وہ، وہ پیغہ مہ بر (ﷺ) پہ نجہ کانی خستہ ناویہ ک)^۴، نہم دوو فہ رمودہ یہ
 لہ بوخاری و موسلما ہاتون. خودای گہ ورہ نہ فہ رمویت: ﴿تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا﴾

^۱ المائدة (۵۴).^۲ التوبة (۱۲۳).^۳ مسلم (۱۹۹۹/۴).^۴ فتح الباری (۱۱۹/۵).

خودای گوره باسیان ده‌کا که زور چاکه خوانن ونیژ زور ده‌کن له‌بر په‌زامه‌ندی خوداو ته‌نها به‌ته‌مای
 نه‌ون که پاداشی باشیان بداته‌وه به‌به‌مشت که‌پره له‌نازو نیعمه‌ت له‌وش زیاتر که‌په‌زامه‌ندی خوای
 گوره‌یه وه‌ک خودا نه‌فه‌رمویت: ﴿وَرِضْوَنٌ مِّنَ اللَّهِ أَكْبَرُ﴾^۱ واته: وه‌په‌زامه‌ندیش له‌لایه‌ن خواوه
 که‌گوره‌تره له‌مه‌موو شستیک. وه‌نه‌فه‌رمویت: ﴿سَيِّمَاهُم فِي وُجُوهِهِمْ مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ واته: په‌نگ
 دانه‌وی سوژده بردنیاں به‌نیو چاوانیا نه‌وه دیاره. عه‌لی کوپی نه‌بو ته‌لحه ده‌لئت: له‌ئینو عه‌باسه‌وه
 (په‌زای خویا لی بی) ﴿سَيِّمَاهُم فِي وُجُوهِهِمْ﴾ واته: نیشانه‌ی چاک^۲، موجه‌یدو که‌سانی تریش
 گوتویه: واته: که‌ردن که‌چی وخو به‌کم زانینی^۳ مه‌ندی ده‌لئین: چاکی و چاکه‌خوایی: پوناکیه‌که له‌ناو
 دلاو پوشتنایه له‌نیو چاواناو پوزی فراوانی و خو شه‌ویسته له‌ناو دلی خه‌لکید. گوره‌ی موسولمانان
 عوسمانی کوپی عه‌فان (په‌زای خوای لی بی) فه‌رمویه‌تی: هیچ که‌سئک نیه که‌په‌نه‌انیه‌ک بشاریته‌وه
 مه‌گین خودا ده‌ری ده‌خا له‌نیو چاوان و قسه‌کردنیدا. نیما می نه‌حمد پیوایه‌تی کردوه له‌ئینو عه‌باسه‌وه
 (په‌زای خویان لی بی) نه‌ویش له‌پیغه‌مبه‌روه (ﷺ) که‌نه‌فه‌رمویت: (په‌وشتی جوان و ناکاری چاک
 وزیاده په‌وی نه‌کردن به‌شیکه له‌بیستو پیچ به‌شی پیغه‌مبه‌ریه‌تی)^۴، نه‌بو داودیش پیوایه‌تی کردوه^۵.

یاره‌کانی پیغه‌مبه‌رو (ﷺ) نیه‌تیاں پاک بووه و کرداریان چاک بووه هرکه‌سی سهری کردن
 سهرنجی پاکیشاوه به‌په‌وشتی جوان و چاکیان. مالک ده‌لئت (په‌زای خوای لی بی): ناگدار کراوم
 له‌گاوه‌کان کاتی که‌چاویان که‌وتوه به‌نه‌سحابه‌کان که‌شامیان پزگار کرد نه‌یان گوت: به‌خوا وه‌ک
 ناگدار کراوین نه‌مانه له‌ه‌واریه‌کان چاک‌ترن. بی گومان راستیاں وتوه چونکه نه‌م نومه‌ته به‌پزتره
 وه‌ک له‌کتیبه‌ پیشوه‌کاندا هاتوه له‌نومه‌ته‌کانی تر له‌م نومه‌ته‌یشا که‌وره‌ترو به‌پزتره‌هاوه له‌کانی
 پیغه‌مبه‌ره (ﷺ) چونکه خودای مزین له‌و کتیبانه‌ی که‌په‌وانه‌ی کردوه بۆ که‌له پیشوه‌کان نی‌شاره‌تی
 بۆ داو و یاس کراوه بۆیه خوای گوره لی‌ره‌دا نه‌فه‌رمویت: ﴿ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ﴾ پاشان
 فه‌رمویه‌تی: ﴿وَمَثَلُهُ فِي الْإِنْجِيلِ كَرَنَ أَخْرَجَ سَطْرَهُ﴾ وه‌ک کشتوکالی که‌وه‌چی زوری لی دابی:
 ﴿فَتَازَهُ﴾ به‌هیزو توندی کردبی ﴿فَاسْتَغْلَطَ﴾ که‌وره به‌رز هه‌لچوبی ﴿فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوْقِهِ يُعْجِبُ﴾

^۱ التوبة (۷۲).

^۲ الطبري (۲۶۳/۲۲).

^۳ الطبري (۲۶۳/۲۲).

^۴ احمد (۲۹۶/۱) فه‌رموده‌یه‌کی حه‌سه‌نه.

^۵ ابو داود (۱۳۶/۵) فه‌رموده‌یه‌کی حه‌سه‌نه.

الزَّامَ ﴿﴾ خاوهن کشتوکالہ کان سیر بمینن لئی. هر بهوشیوهیه هاوه له کانی پیغه مبه‌ر (ﷺ) یارمته و پشت گیری پیغه مبه‌ریان کردوه وه لق و پۆپی کشتوکال له گه‌لی بوون. ﴿لَغِيْظِهِمُ الْكَفَّارُ﴾ واته: هه‌تا سه‌له و چاوچنۆکه کانی پێ دلگران بکات. ئیمامی مالک (ره‌حمته‌ی خوی لی بی) له پریوایه‌ی تیکدا لئی وه‌رگیراوه که به‌پیتی ئه‌م نایه‌ته‌ کۆمه‌لی پافیزه‌ دینیان نیه و کافرن ئه‌وانه‌ی که‌رقیانه له هاوه‌له‌کانی پیغه‌مبه‌رو (ﷺ) پێیان قه‌لسن. چونکه ئه‌وانه‌ زۆر قین له دلن بۆهاوه‌له‌کانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) وه‌ هر که‌سی کینه‌ی له هاوه‌له‌کانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بیی به‌پیتی ئه‌م نایه‌ته‌ موسولمان نیه هه‌ندێ له زانیانی‌ش هه‌مان پایان هه‌بوو له‌م باره‌یه‌وه. هه‌رموده زۆر هاتوو له‌باره‌ی پۆزی هاوه‌له‌کانه‌وه‌ پۆگری له‌باس کردنیان کراوه به‌خرابه. وه‌سف و پۆزی خودای گه‌رده به‌سه‌ بۆیان که له زۆر نایه‌تدا باسی هه‌تاون. پاشان خودای مه‌زن هه‌رموویه‌تی: ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَّ اَجْرًا عَظِيْمًا﴾ واته: ئه‌وانه‌ی خاوه‌ن باوه‌رو ئاکار چاکن به‌لێنی لی بووردنی له تاوانه‌کانیان پێداون و پاداشتی گه‌رده و پۆزی زۆریشیان ده‌دات. به‌لێنی خودا پاسته‌و به‌جیی دینی و هه‌ر که‌سیش به‌پۆگه‌ و پێازی نه‌واندا بپوا هه‌مان پاداشی هه‌یه. چونکه هاوه‌له‌کانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پێشینیه‌ی و پۆز و پله‌ و پایه‌یه‌کی وایان هه‌یه لای خودا که‌هیچ که‌سی له‌م ئومه‌مه‌ته‌ پێیان ناگات خوی گه‌رده لێیان پازی بی و به‌هه‌شت و فیرده‌وس جێیان بی وه‌ک خودا خۆی به‌لێنی لی بووردن و پاداشی گه‌رده‌ی پێداون. موسلم پریوایه‌تی کردوه له سه‌حیحه‌که‌یدا له‌ئهو هه‌روه‌یه‌وه (ره‌زای خوی لی بی) ده‌لێت: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) هه‌رموویه‌تی: (قسه‌ مه‌لێن به‌هاوه‌له‌کانم سوێند به‌و که‌سی گیانی منی به‌ده‌سته. ئه‌گه‌ر یه‌کێک له‌ئێوه به‌ئهن‌دازه‌ی کۆی ئوحد مالی سه‌رف بی ناگاته موددی یه‌کێک یا نیوه‌ی موددی یه‌کێک له‌وانه) ^۱ موددیک به‌رانبه‌ره به (۱۸) هه‌ژده لیره‌ی ته‌فره‌نجی وه‌ک له مونجیدا هاتوو.

ته فیسری سورتهی (الحجرات)

له ده دینه دا هاتووه ته خواروه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَنْقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ (۱) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ (۲) ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلنَّقَاةِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ

عَظِيمٌ﴾ (۳)

نه هی له پیش که ورتی خوداو پیغه مبه ره کی و، فرمان دان به ریز لی گرتن و پرده وشت جوانی له که لی

خودای گوره نه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَنْقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ نه ی که لی خاوه نباوه پان! نه چن و پیش خواو پیغه مبه ره که ی (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ) بکه ون، با ترستان له خودا بی، خودا بیسه رو زانایه. خودای گوره به م نایه ته ناموزگاری خاوه نباوه پان ده کات که چون هلس و که ورت بکه ن له خزمهت پیغه مبه را (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ) له ریزو حورمهت گرتن و مه زن سه بیرکردنی فرمویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ نه ی نه وانای باوه پتان هیناوه به له مه که ن له وشتانای که پیغه مبه را (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ) ده یه ویت بیکا. واته پیشی مه که ون. به لکو نیوه شوینی نه و که ون له مه موو نیش و کاریکدا نه و نه یکات. عه لی کوبی نه بو ته لحه ده لیت له نیبنو عه باسه وه (په زای خوی لی بی). ﴿لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ واته: شتی مه لیت له که ل قورنان و فرموده ی پیغه مبه را ری نه که وی. قه تاده ده لیت: بزمان باس کراوه که هندی کس گوئیانه: گه نایهت بهاتایه له م باره و له و باره وه یان نه وشته راست بویه. خودای گوره نه وه ی پی ناخوش بوه. و پیش که ورتن بوه تیایدا، ﴿وَأَنْقُوا اللَّهَ﴾ واته: له خودا بترسن له و فرمانانای نه ییدا به سه رتاند. ﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ﴾ واته: خودا قسه کانتان ده بیسی و (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ) به وه ی له دلتانایه ده زانی. مه میسان خودای گوره نه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا

^۱ الطبري (۲۷۵/۲۲).

^۲ الطبري (۲۷۶/۲۲).

شَعْرُونَ ﴿٨﴾ نئى گلى خاوهن باوه پان! ناشئ دهنگان سهر دهنكى پئغه مبه ر كه وئى ﴿٩﴾ دهنكيش هئنده بهرز مه كن، وه كه له گ ل يه كتر قسه بكن) كه كارتان لئ پوچه ل بئى و خوتان به خوتان نه زانن ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ﴾ نه مئش په وشئى تره له و په وشئانه ي كه خوداى گه وره داواده كا له خاوهن باوه پان له بهر چاوى بگرن كه له كاتى قسه كردنا له گ ل ي پئغه مبه ر ﴿١٠﴾ دهنگان بهرز نه كه نه وه به سهر دهنكى ئه و، پړوايت كراوه كه ئه م ئايه ته له سهر دور پياوه مزنه كه ئه بوبه كرو عومر هاته خواره وه (په زاي خواى لئ بئى) بوخارى پړوايتى كردوه له ئيبنو ئه بئى موله يكه وه ده لئيت: وهخت بو دوو پياوه چا كه كه له ناو بجن (په نجه پؤ بجن) ئه بو به كرو عومر (په زاي خوايان لئ بئى) دهنگان بهرز كردوه له خزمهت پئغه مبه ر ﴿١١﴾ وهختى كومه لئ له خه لكى به نئى ته ميم هاتن بؤلاى پئغه مبه ر ﴿١٢﴾ يه كتيكان ده لئيت نه قره عى كوپى حابس (په زاي خواى لئ بئى) برائى به نئى مه جاشع بكه ره لئپرسراويان، ئه وئى تريان پياوئكى ترى گوت. نافع ده لئيت: ناوه كه م له بئرنه كئى بو. ئه بو به كر ده لئيت به عومر (په زاي خوايان لئ بئى) تو هر نه ته وئى دزايه تى من بكئى. عومر ده لئيت: من مه به ستم دزايه تى تو نه بو له و كاته دا دهنگان بهرز بووه وه، خوداى گه وره ئه م ئايه تى نارد ه خواره وه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ ئيبنو زوبه ير (په زاي خوايان لئ بئى) ده لئيت: دواى ئه وه عومر نه وه نده دهنكى بهرز نه ده كردوه هه تا پئغه مبه ر ﴿١٣﴾ لئى تئى بگات، نه مئى له باره ي باوكيه وه باس نه كرد واته: ئه بوبه كر (په زاي خواى لئ بئى) ^۱ به تنه نا بوخارى ئه م فه رموده ي پړوايت كردوه موسلمى له گ ل نئيه. وه له پړوايت تئيكى ترا له بوخاريه وه هاتوه كه ده سته يه ك له به نئى ته ميم هات بؤلاى پئغه مبه ر ﴿١٤﴾ ئه بوبه كر ده لئيت: قه عقاعى كوپى مه عبه د بكه به ئه ميريان، عومر ده لئيت: نه قره عى كوپى حابس بكه به ئه ميريان، هه تا كوتايه فه رموده كه. ^۲ ديسان بوخارى پړوايتى كردوه له نه نه سى كوپى مالكه وه (په زاي خواى لئ بئى) كه پئغه مبه ر ﴿١٥﴾ هه والئى سابئى كوپى قه يس ده پرسى كه ديار نه بو. پياوئك ده لئيت: من هه والئ نه ده مئى له كوئيه. چو بؤمالو ه يان بئنى سهرى داخسته وه پئى گوت: چيت به سهر هاتوه؟ ده لئيت: خرايم به سهر هاتوه چونكه دهنكى بهرز كردبو به سهر دهنكى پئغه مبه ر ﴿١٦﴾ كاره كانئ پوچه ل بوته وه وه بو به يه كئك له خه لكى ناو ئاگر. پياوه كه هات بؤلاى پئغه مبه ر ﴿١٧﴾ هه واله كئى بؤ گئپايه وه كه ئاواو ئاوا ئه لئى. موسا ده لئيت: جارى دوهم گه رپايه وه بؤلاى مژه ده يه كئى زؤر گه وره وه پئغه مبه ر فه رموى: (بچؤ بؤلاى پئى بئى: تو له خه لكى ناو ئاگر نئيت

^۱ فتح الباري (۴۵۴/۸).

^۲ فتح الباري (۴۵۷/۸).

به لگو تو له خه لکی ناو به هه شتی). به م شیویه ته نهها بوخاری پریوایه تی کردوه. ^۱ نیما می نه حمد پریوایه تی کردوه له نه نه سی کوپی مالکوه (په زای خوی ئی بی) ده لیت: کاتی ئه م ئایه ته دابه زیه خواره وه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ سابتی کوپی قه یسی کوپی شه معاس ده نگی به رز بو ده لیت: من بووم نه و که سه ی که ده نگم به رز ده کردوه له خزمه ت پیغه مبه ری خودا (ﷺ) وه من له خه لکی ناو ناگرم و کرده وه کانم پوچه ل بووه وه. به دل ته نگی له مال وه دانیشتبو. پیغه مبه ری خودا (ﷺ) هه والی پرسى. هه ندئى له خه لکی چون بۆ لای پییان وت: که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) هه والت نه پرسى چیه؟ ده لیت من بوم نه و که سه که ده نگم به رز کرده وه به سه ر ده نگی پیغه مبه ردا (ﷺ) ده نگیشم مینده به رز کرده وه کرده وه کانم پوچه ل بووه وه من له خه لکی ناو ناگرم. پیاوه کان هاتنه وه لای پیغه مبه ر (ﷺ) نه وه ی که سابت ده لیت بۆیان گێرپایه وه. پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: (نه خیر به لگو نه و له خه لکی ناو به هه شته). نه نه س ده لیت: کاتی ئیمه چاومان پیی ده که وت له ناو ماندابو ده مان زانی که له نه هلی به هه شته. کاتی که پۆزی یه مام هات هه ندئى ترس و سستیمان پیوه دیار بو. سابتی کوپی قه یسی کوپی شه حماس هاتو بۆنی خۆشی له خۆی دابو کفنی له به ر کردبو ده لیت: خراپ ده چن به دم هاوه له کانتانه وه، شه ری کرد هه تا شه هید کرا (په زای خوی ئی بی) ^۲ خودای مه زن فه رمانی داوه که مینده ده نگ به رز نه که نه وه به سه ر پیغه مبه ردا (ﷺ) وه ک چون له گه ل یه کتری قسه ده که ن و ده نگ به رز ده که نه وه. به لگو ده بی زۆر به ئارامی و پیزه وه له خزمه ت پیغه مبه ردا (ﷺ) بدوین بۆیه خودای گه وره فه رمویه تی: ﴿وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ﴾ وه ک له ئایه تیکی ترا فه رمویه تی: ﴿لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا﴾ ^۳ واته: بانگ کردنی پیغه مبه ر (ﷺ) له ناو خوتاندا دامه نین، نابى وه ک بانگ کردنی خوتان له یه کتری (ده بی به پیزه وه بانگ بکړیت وه ک ئه ی پیغه مبه ر یار رسول الله (ﷺ). وه نه فه رمویت: ﴿أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ واته: بۆیه ده نگ به رز کردنه وه مان ئی قه ده غه کردن له لای پیغه مبه ردا (ﷺ) له ترسی نه وه ی نه کا پیغه مبه ر (ﷺ) توپه بیبی لیتان و خودایش له به ر نه و لیتان نیگه ران بیی و کرده وه ی نه و که سه پوچه ل ببیته وه به خۆی نه زانی. وه ک له فه رموده ی سه حیددا هاتوه نه فه رمویت: (پیاوی واهیه قسه یه ک ده کا له په زامه ندی

^۱ فتح الباری (۴۵۴/۸).^۲ احمد (۱۲۷/۳) فه رموده یه کی سه حیه.^۳ النور (۶۳).

خودا هیچ گرنکی پینادا به هژی نو قسه وه به هه شتی بق ده نوسری. پیاری واش هیه قسه یه ده کا که خودا پیی ناخوشه هیچ گرنکی پینادا ده که ویتته خواره وه به ناو ناگرا به نه ندازه ی دوری نیوان ناسمان و زه مین^۱. پاشان خودای مهن هانی نو موسولمانانه ددان وه سفیان ده کات که له خزمته پیغه مبره (ﷺ) ده نگیان نزم ده که نه وه نه فهرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَعْضُونَ أَصْوَابَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلنَّفَقَىٰ لَّهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ نه و که سانه ی له خزمته پیغه مبره ی خودا (ﷺ) ده نگیان نزم ده که نه وه نه واته: نه وانه ی ده نگیان نزم ده که نه وه له خزمته پیغه مبره ی خودا (ﷺ) خودای گه وره دلی پاک کردونه ته وه وای لی کردن که شیای لی خوش بون وپاداشی مهنی خودا بن. نیعاسی نه حمد پیوایه تی کردوه له کتیبی زهدا له مواهیده وه ده لیت: نامه یه ک نوسرا بق گه وره ی موسولمانان عومر. نه ی گه وره ی موسولمانان: پیایک ناره زوی گونا نا کاو پیی هه لئاسی چاکتره یان پیایک ناره زوی گونا ده کاو گونا نا کا؟ عومر (په زای خوی لی بی) نوسی نه وانه ی ناره زوی گونا ده که ن وپیی هه لئاسن چاکترن ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلنَّفَقَىٰ لَّهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ﴾.

باسی خراپی نه وانه ی له دهره وه ی ژوره کانه وه بانگی پیغه مبره ده که ن (ﷺ)

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُتَادُونَكَ مِنَ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ۝۱ وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ

خَيْرًا لَّهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝۲﴾

خودای مهن فهرمویه تی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُتَادُونَكَ مِنَ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾ نه و که سانه ی له دیوی هژده کانه وه بانگت ده که ن، تقد به یان ناوه زیان نه . پاشان خودای گه وره باسی خراپی نو که سانه ده کات له دیوی ژوره کانه وه بانگی پیغه مبره (ﷺ) ده که ن. وه ک نه و عه ره به زبرو بی ناوه زانه له دهره وه ی ژوری خیزانه کانی بانگیان ده کرد ﴿أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾ واته: تقد به یان ناوه زیان نه . پاشان خوی گه وره ناموزگاریان ده کات و نیشانیان ده دا که چۆن پیز له پیغه مبره (ﷺ) بگرن، نه فهرمویت: ﴿لَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ نه گه ر خویان راگرتایه هتا دهره چوری بق لایان، بی شک بق نه وان باشت بوو، خوا ده شبوری و دلوفانه . واته: نه گه ر خویان بگرتایه له دنیاو قیام تا نه وه بق نه وان چاکتر بو پاشان خودای مهن

داوايان تي دهکات که په شيمان بينه وه بگه پښتو وه بولای خودا. ﴿وَاللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ﴾ له زور که سه وه باس کراوه که نه م نايه ته له سر نه قرده عی کوپی حابسی ته میمی (په زای خوی تي بی) هاتو ته خواره وه. نیمای نه حمد پړوایه تی کړده له نه قرده عی کوپی حابسه وه (په زای خوی تي بی) که بانگی پیغه مبه ری خوی کړده ﴿ﷺ﴾ له دهره وه ی ژوره کان گوتویه تی: نه ی محمد نه ی محمد. وه پړوایه تی کی ترا گوتویه تی: نه ی پیغه مبه ری خودا ﴿ﷺ﴾ پیغه مبه ریش وه لاسی نه داهو ته وه. پاشان گوتویه تی: سوپاس کړدم زور چاکه و زه م کړدنیشم زور خراپه. پیغه مبه ر ﴿ﷺ﴾ فهرموی: (نه وه ی تر نه یی، خوی گوره یه). واته: نه وه خوی مه زه سوپاس کړدی زور چاکه و زه م کړدنیسی بقی هر که سی زور خراپه.

فهرمان دان به زور وړدبونه وه له که سیکی له پړی دهرچوو (لادهر) که دهنگ و باسیک دینی

﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اِنَّ جَاءَكُمُ فَاْسِقٌۢ بِنِهَاۙ فَيَسِيْۤوْا اَنْ تُصِيْبُوْا قَوْمًا بِمِجْهَالِكُمْ فَتُصِیْبُوْا عَلٰۤی مَا فَعَلْتُمْ نَدْرِیْنَ ۝۶﴾
 وَاَعْلَمُوْۤا اَنَّ فِیْكُمْ رَسُوْلًاۙ اللّٰهُ لَوِیُطِیْعُکُمْ فِیْ کَثِیْرٍ مِّنَ الْاَمْرِ لَعِنْتُۙ وَلٰكِنْ اللّٰهُ حَبَّۙ اِلَیْکُمْ الْاٰیْمٰنَ وَرَسُوْلُهُ فِیْ قُلُوْبِکُمْ وَکَرِهَ اِلَیْکُمُ الْکُفْرَ وَالْفُسُوْقَ وَالْعِصْیَانَۙ اُولٰٓئِکَ هُمُ الرَّاشِدُوْنَ ۝۷﴾ فَضَلًا مِّنَ اللّٰهِ وَرِعْمَةًۙ وَاللّٰهُ عَلِیْمٌ

حکیمه ﴿۸﴾

خودای مه زن فرمان ددها به وړد بونه وه له هوال هیتانی که سیکی له پړی لادهر و په له نه کړدن لپی مه تا پون ده بیتو وه نه ک دړی بی یان به هله هه وال که ی هیتابی، بقی نه وه ی نه و که سه یا نه و دلدوره بپار نه دا له سر قسه که ی و نه ویش وه که نه و بکه ویته هه له وه. خوی گوره داوای کړده که شوینی قسه و پړی خراپه کاران نه که وین. نالیرده هه ندی له زانایان پړوایه تی که سی قه بول نا که نه که ناسراو نه بی و هه لس و که وتی نه زانری له بهر نه وه ی نه وه که له پړی لادهری (له باره ی هاتنه خواره وه ی نه م نايه ته وه به سر هاتیک هیه له چنه د پړگاو بهس کراوه چاکترین پړوایه تیان نه م یه که نیمای نه حمد پړوایه تی کړده له موسنه ده ک یا له پړوایه تی مالکی به نی موسنه له قوه له حارسی کوپی نه بی زیاره وه باوکی جویری ی کچی حارسی دایکی موسولمانان (په زای خوی تي بی) حارسی کوپی زیراری خوزاعی (په زای خوی تي بی) ده لیت: چومه لای پیغه مبه ری خودا ﴿ﷺ﴾ بانگی کړدم بقی نیسلام. منیش موسولمان بوم و باوه پم هیتا فهرموی پیم که زه کات بدم گوتم باشو گوت: نه ی پیغه مبه ری خودا بگه پښتو وه بژاو هژده که م بانگیان بکه م که موسولمان بین زه کات بدن هر که سی به گوپی کړدم زه کاته که ی تي ودرده گرم و کړی ده که مه وه که سیکم بقی پاسپړه له کاتیک دیاری کراودا مه تا نه وه ی که کوم کړدو ته وه بژت په وانه بکه م. کاتی حارس زه کاته که ی کړکړده وه له و که سانه ی کوموسولمان

بون نه وکاته ش هات که پیغه مبهری خودا (ﷺ) دیاری کردبو. پاسپیژاوه که په وانه بکا. پاسپیژاوه که دواکوت نه چو بؤلای. حارس واتیکه یشت که خوای گه ورو پیغه مبهر توپه بون لئی پیاو ماقولائی موزه که ی بانگ کردو پئی گوتن: که پیغه مبهری خودا (ﷺ) کاتیکی بؤ دیاری کردوه که پاسپیژاوی خوی بؤ دهنتری نه و زه کاته ی کوی کردوه ته وه لئی ورده گری، وه پیغه مبهری خودا هرگیز به لئین ناشکتنی و به جیی دینی واده زانم نه گهر توپه نه بوبی نه و پاسپارده ی دوا نه ده خست ورن له گه لم بچین بؤلای پیغه مبهری خودا (ﷺ) پیغه مبه ریش (ﷺ) و لید، کوی عوقبه ی ناردبو بؤلای حارس بؤ نه وه ی نه و زه کاته ی لایه تی کوی کردوه ته وه لئی ورده گری. وختی و لید چوه نریک بوته وه ترساوه و گه پاوه ته وه بؤلای پیغه مبه ر (ﷺ) گوتیه تی: نه ی پیغه مبهری خودا (ﷺ) حارس زه کاتی نه دامی و ویستی بمکوژی، پیغه مبهری خودا (ﷺ) توپه بو کومه لیکي نارد به دوا ی حارسا (په زای خوای لی بی) حارس و هاوه له کانی له دهره وه ی شاری مه دینه گه یشتنه نه و که سانه گوتیان: نه وه حارسه. حارس چوه لایان ده لیت: ئیوه بؤلای کی نیراون؟ گوتیان: بؤلای تو. ده لیت: بؤچی؟ گوتیان: پیغه مبهری خودا (ﷺ) ولیدی کوی عوقبه ی بؤ ناردی. ده لیت تو زه کات نه داوته ی ویستوته بیکوژی. حارس (په زای خوای لی بی) ده لیت: نه خیر سویند به و که سه ی که محمدی به هق په وانه کردوه هرگیز چاوم پئی نه که و توه نه هاتوته لام. کاتی حارس چوه لای پیغه مبهری خودا (ﷺ) فهرموی: (زه کات نه داوه ویستوته پاسپیژاوه که شم بکوژی؟) حارس ده لیت: نه خیر سویند به و که سه ی تو ی په وانه کردوه به هق چاوم پئی نه که و توه نه هاتوته لام. وه نه هاتم هتا کاتی که پیغه مبه ر (ﷺ) پاسپیژاوه که ی گل دایه وه (په وانه نه کرد بؤلام) ترسام خودا پیغه مبهری خودا (ﷺ) پازی نه بوین لیم. ده لیت: له و کاتا سورته ی (الحجرات) هاته خواره وه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِمَهْلَكِهِمْ فَتُصْحِرُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ۝٦﴾ وَأَعْلَمُوا أَن فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ لَوْ طَبِعَكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَٰئِكَ هُمُ الرَّاغِبُونَ ۝٧﴾ فَضَلَّ مِنَ اللَّهِ وَرِثَةً ۝٨ وَاللَّهُ عَلَيْهِ حَكِيمٌ ۝٩ نيينو نه بی حاتم و ته به رانش پيوای تيان کردوه.^۲ خوای گه ورو نه فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِمَهْلَكِهِمْ فَتُصْحِرُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ۝٦﴾ نه ی که لی خاوه نباوه پان! هر کاتی له فهران لاده ریک دنگ و یاسیکتان

^۱ احمد (۲۷۹/۴) فهرموده یه کی حه سه نه.^۲ الطبرانی (۲۷۴/۲۲) فهرموده یه کی حه سه نه.

بۆ دینی، به وردی لئی وردبته وه، نه کا له پوی نه زانیه وه گه لیکتان تووشی زیان کن وله کرده تان به شیمان بن.

هه راو بریاری پیغه مبهرا (ﷺ) چاکتره

خودای مه زن نه فره رمویت: ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَبٌ إِلَيْكُمْ إِلَّا يَمُنْ وَرَزَنَةٌ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرِهَ إِلَيْكُمْ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَٰئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ﴾ پنیو—سته نه مهش بزانی که پیغه مبهری خوداتان له ناودایه، نه گهر له زۆر کاراندا شوینتان که وتیوایه، توشی نا په حه تی ده بون به لام خدا خۆشه ویستی بهوا به دینی دایه نه وه ی له دلتاندا خه ملاند. بیباوه پی له پی لادان و سه پیچی له لاتان ناشرین (کرده). له پی شاره زان نه وان. واته: زۆر باش بزانی که پیغه مبهری خوا (ﷺ) له نیوانتاندا یه زۆر به پیژو گه وه سهیری بکن وله خزمه تیا بن له فره مان ی ده رنه چن هه رچی نه فره رمویت: گوئی پایله ی به کهن. چونکه نه و باشتر ده زانی چ شتی بۆنیوه چاکه و له به رزه وه ندیتانه. وه له خۆتان به سۆزتره بۆتان وهه ر بریاریک ده دا له راو بریاری خۆتان چاکتره بۆتان. وه ک خودای گه وه فره رمووی تی: ﴿الَّذِي أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ﴾ واته: پیغه مبهری خودا (ﷺ) له خودی بهواداران بۆ خۆیان له پیشتره. باشان بهوونی ده کاته وه که نه وان عه قلیان بۆ زۆرشت ناچی که له به رچه وه ندی خۆیا نه و نه فره رمویت: ﴿لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُمْ﴾ واته: نه گهر له زۆر شتا شوینی راو بۆچونی ئیوه بکه وتایه تووشی زه حمه ت و نا په حه تی ده بون وه ک خوی گه وه فره رمووی تی: ﴿وَلَوْ أَتَّبَعَ الْآخِ الْقَوَّاهُ هُم لَفَسَدَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ﴾ بَلْ أَتَيْنَهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ ذِكْرِهِمْ مُّعْرِضُونَ^۱ واته: وه نه گهر حه ق و پاستی شوین هه واو ئاره زوی نه وان بکه وتایه ئاسمانه کان و زهوی و هه مو نه وان ی تیا باندایه ده شیوان وتیک ده چون به سه ریه کدا به لکو ئیغه قورئانی کمان بۆ هینان که هوی یادخسته وه یه بۆ نه وان به لام نه وان له بیرخسته وه و سه ریه رزی خۆیان پیشترن. خودای مه زن نه فره رمویت: ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَبٌ إِلَيْكُمْ إِلَّا يَمُنْ وَرَزَنَةٌ فِي قُلُوبِكُمْ﴾ به لام خودا خۆشه ویستی باوه پی خسته دلتانه وه شیرین جوانی کرد لاتان.

^۱ الأحزاب (۶).

^۲ المؤمنون (۷۱).

جیاوازی له نیوان ئیسلام و باوهر (الایمان)

خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿وَكُذِّبَ إِلَيْكُمْ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ﴾ واته: بئی دینی و له‌پئی لادان و گوناخی له‌لا ناشرین کردون به‌گه‌ورده و بچوکه‌وه ورده و ده‌و به‌پئی تواناتان نه‌میش به‌هره‌یه‌که که‌خودا داویه‌تی به‌بهنده‌ خواهن باوه‌په‌کان. ﴿أُولَئِكَ هُمُ الرَّاكِبُونَ﴾ نه‌وانه‌ی که‌خویان پازاندوته‌وه به‌م سیفه‌تانه‌ شاره‌زای نه‌و پێینه‌و خودای گه‌وره پئی نیشان داوین. ئیمای نه‌حمد پیاویه‌تی کردوه له‌ئهی پیفاعه‌ی زوره‌قبه‌وه نه‌ویش له‌باوکیه‌وه ده‌لێت: کاتی پۆژی جه‌نگی ئوحود پویدا بته‌رسته‌کان تیشکان و پیاان کرد پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فرمووی: (پێک بوه‌ستن هه‌تا سوپاس و ستایشی په‌روه‌ردگاری مه‌زنم بکه‌م. له‌داویه‌وه به‌چهند پێژیک وه‌ستاو فرمووی: (خودایه‌ سوپاس و ستایشی هه‌موو بۆتومه‌. خودایه‌: نه‌وه‌ی تۆ پۆزیت داوه‌ که‌س لێ ناگرێته‌وه. نه‌وه‌یش لێت گرته‌وه که‌س نیه‌ بیداتی. ریی نیشاندەر نیه‌ بۆ نه‌وه‌ی تۆ پیت لێ ون کردبێ وه‌هر که‌س تۆ پیت نیشان دابی که‌س نیه‌ گوهرای بکا وه‌نه‌وه‌ی تۆ لیت گرته‌وه که‌س نیه‌ پئی بیه‌خشی. نه‌وه‌یش تۆ پیت داوه‌ پێگری نیه‌. نه‌وه‌ی دورت خستوه‌ته‌وه که‌س نیه‌ نزیکی کاته‌وه نه‌وه‌یش نزیکت کردوته‌وه که‌س نیه‌ دوری بخاته‌وه. خودایه‌: به‌ره‌که‌ت و به‌زه‌یی پێژو پۆژی خۆتمان بۆ فراوان بکه‌. خودایه‌ من داوای نه‌و به‌هره‌و خۆشیه‌ به‌رده‌وامت لێ ده‌که‌م که‌ ناگورپێ و ته‌واو نابێ. خودایه‌ داوای خۆشگوزهرانیت لێده‌که‌م له‌و پۆژه‌ ته‌نگانه‌دا، وه‌داوای دلنیایت لێده‌که‌م له‌و پۆژه‌ ترسه‌دا. خودایه‌ من په‌نات پێده‌گرم له‌شه‌پی نه‌وه‌ی که‌پیت داوین. وه‌له‌شه‌پی نه‌وه‌ی که‌پیت نه‌داوین. خودایه‌: خۆشه‌ویستی باوه‌په‌ناین له‌لامان شیرین که‌و بیرازینه‌وه له‌دلمانداو بئی دینی و له‌په‌ی لادان و سه‌رپێچی له‌لامان درێژوکه‌. به‌مانخه‌ره‌ پێزی شاره‌زایانه‌وه خودایه‌ به‌موسولمانی به‌مان مړینه‌وه به‌موسولمانیش به‌مانژینه‌. به‌مان گه‌یه‌نه‌ به‌پیاو چاکان سه‌رمان لێ تیک مه‌ده‌وه‌ شه‌رمه‌زارمان مه‌که‌. خودایه‌ نه‌و بئی دینانه‌ له‌ناویه‌ره که‌پروا ناکه‌ن به‌ پیغه‌مبه‌ره‌کان و ده‌بنه‌ له‌مپه‌ر له‌پئی تۆدا سزاو جه‌زه‌یه‌ی خۆت بده‌ به‌سه‌ریان، نه‌ی خودا له‌ناویه‌ری نه‌و خوانه‌ناسانه‌ی که‌ کتیبیان بۆهات و خودایه‌کی حه‌قی^۱. نه‌سانیش پیاویه‌تی کردوه له‌پارانه‌وه‌ی پۆژو شه‌ودا.^۲ پاشان فرمووی: ﴿فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً﴾ واته: نه‌م به‌هره‌و به‌خششه‌ که‌پئی داوین نه‌مه‌ پێژیکێ خودایه‌ بۆتان له‌لایه‌ن خۆیه‌وه. ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ واته: ناگاداره‌ که‌کێ شایه‌نی پئی

^۱ احمد (۴۲۴/۳) نه‌م فرموده‌یه سه‌نده‌کانی به‌هێز نیه‌.^۲ النسائي فی الکبری (۱۵۶/۶) سه‌نده‌کانی به‌هێز نیه‌.

نیشاندهانو کیش شایه نی گومراییه له کارزانه له کردارو گفتارو به رنامه و بریاریدا. ﴿فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ نه مهش به خشش و چاکه به له خوداوهو، خودا زانای له کارزانه.

فهрман دان به ناشت کردنه وهی دووگرۆی دژیه که له نیوان موسولماندا. وهستان دژی نه وهی که دهست دریزی که ره

﴿وَلَن طَافَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَقْسَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبَغَىٰ حَتَّىٰ تَأْتِيَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ فَإِنَّ فَاتَةً فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسَلُوا أَنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿١٠﴾ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١١﴾﴾

خودای مه زن نه فره رمویت: ﴿وَلَن طَافَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَقْسَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبَغَىٰ حَتَّىٰ تَأْتِيَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ فَإِنَّ فَاتَةً فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسَلُوا أَنَّ اللَّهَ يُحِبُّ

الْمُقْسِطِينَ﴾ هه رکه له ناو باوه پداران دوو گرۆ به گژیه که داچون، ئیوه ناشتیان بکه نه وه، نه گه ره به کیان ویستی ناهه قی له وی تر بکا، ئیوه به گژ نه وه دا بچن که هه ره دهیه وی شه پیکا، هه تا بق فره مانای خودا مل که چ ده کا نه وسا به بی لایه نگیری پکیان بینو به به کسانای به کیش که یان پابگن. له وه کسانای به به کسانای پی پاده گن، خوا خۆشی دی. خوی گه وه فره مان نه دا به ناشت وایی کردن له نیوان دوو

گرۆی دژ به به یکه له نیوان یه کدا نه فره رمویت: ﴿وَلَن طَافَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَقْسَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا﴾ ناوی هیناون به خاوهن بهوا له گه له نه وه شدا که دژی یه که شه پ ده کهن. بۆیه بوخاری و کهسانی تریش نه مه یان کردوه ته به لکه که کهس له باوه پ بون وه دهر ناچی به هۆی تاوان و سه ره پچی وه هه ره چه ند تاوانه که ی گه وه بی. به پیچه وانه ی پاویوچونی خه وارج و نه وانه ی شوینی خه وارج که وتون له موخته زیله و نمونه ی نه وان. وه دیسان له سه حیجی بوخاریدا هاتوه له فره رموده ی که سه نه وه له نه بی

به که ره ته وه (په زای خوی لی بی) ده لیت: پڙژی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) و تارای دا. که سه نی کوپی عه لی له گه لا بو له سه ره منبه ره که په زای خویان لی بی) جاری ده بیروانی بۆ که سه ن و جاری کیش بق خه لکه که وه ده یه رموو: (نهم کوپی من گه وه ره یه (سیده) به لکو خوی گه وه ناشتی بخاته نیوان دوو گرۆی گه وه وه له موسولمانان به هۆی نه وه وه) ١، وه که نه وه ی که پیغه مبه ر (ﷺ) فره رمویه تی: (خوی مه زن ناشتی خسته نیوان خه لکی شام و خه لکی عیراق دوی چه ند جه نگی دریز خایه ن و کاره ساتی دن ته زین به هۆی نه وه وه (واته که سه ن). خودای گه وه ره نه فره رمویت: ﴿فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي

١ فتح الباری (۳۶۱/۵).

تَبٰی حَقَّ نَفْسٍ اِلٰی اَمْرِ اللّٰهِ ﴿۱﴾ وه نه گهر گرویه کیان ویستی ناهه قی بهوی تر بکات. ئیوه بجن به گز نه وه دا که ده یه ویت شه پیکا. هتا سر داده نویتنی بق فرمانی خوداو پیغه مبره که ی و گوئیان بق راستی ده گری و شوینی ده که وی. وه که له فرموده ی سه حیدا هاتوه له نه نه سه وه (په زای خوی لی بی) ده لیت: که پیغه مبری خودا (ﷺ) فرموویته: (یارمه تی براکت بده ستم کاری یان ستم لی کراو؟ گومت: نه ی پیغه مبری خودا) نه مه یارمه تی نه دم ستم لی کراوه نه ی چون یارمه تی بدم که ستم کاره؟ پیغه مبر (ﷺ) فرموی: (دهستی بگره له و ستم کاریه (مه یله ناهه قی بکات) نه وه یارمه تی دانی تقیه بوی).^۱ سه عیدی کوی جویه یر باسی کردوه که نه وس و خه زده ج بوه به شه پریان به نه عمل په له دارخورما له یه کیان داوه خودای گوره نه م نایه ته ی ناردده خواره وه فرمانی دا ناشتی بکریته له ئیواناندا.^۲ سودی ده لیت: پیاو تک له پشتیوانان که عیمرانیان پی نه گوت، ژنیک ی هه بو بانگ ده کرا به دایکی زهید نه م ژنه ویستی سهر دانی که س وکاری بکات. میزده که ی به ندی کرد له شوینیکی به رزی نزیک خوی نه ی ده هیشت هیچ که س له خزمه کانی بیته لای. ژنه که ناردی به شوین خزمه کانیو دایان گرت له گهل خویان بیبه ن. پیاو که ش له مال چوبوه دهر وه. خزمی پیاو که هانا یان بردبوه لای که س وکاری پیاو که. ناموزا کانی هاتبون بونه وه ی که نه هیلن ژنه که بیبه ن. په لاماری یه کیان دابوبه نه عمل هاتبون به یه کا. نه م نایه ته له سهر نه وان هاته خواره وه. پیغه مبری خودا (ﷺ) ناردی به دایانانو ناشتی کردنه وه ملیان که چ کرد بق فرمانی خوی گوره.^۳ خوی مه زن نه فرمویت: ﴿فَاِنْ فَلَّاتٌ فَاصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَاَقْسِطُوا اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ واته: به بی لایه نگیری و به یه کسان ی کیشه که یان چاره سر بکه ن چونکه نه وان هاوه لی یه کتر بون، (بالقسط) واته: به یه کسان ی. ﴿اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ خودا نه و که سانه ی خزی ده وی که به یه کسان ی مامله ده که ن له گهل مه ردوما به بی لایه نگیری. ئیبنو نه بی حاتم پیوایه تی کردوه له عبدالله ی کوی عه مره وه په زای خوابان لی بی) ده لیت: پیغه مبری خودا (ﷺ) فرموویته: (نه وانه ی به یه کسان ی و بی لایه نگیری کیشه کان چاره سر ده که ن له دنیا دا وان له سر چند مینه ربک له مرواری له بر دهستی خودای په حمانی مه زنا به هوی په چاو کردنیان له یه کسان ی له نیوان خه لک یا له دنیا دا) نه سائیش پیوایه تی کردوه.^۴ خودای مه زن نه فرمویت:

^۱ فتح الباری (۱۱۸/۵).^۲ الدر المنثور (۵۶۰/۷).^۳ الطبری (۲۹۴/۲۲).^۴ النسائی فی الکبری (۵۹۱۷) نه م فرموده یه سه نه ده کانی سه حیه.

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾^۱ خاوهن باوه^۲ مه موویان برای به کن. براکانتان پیکه وه ناشت بکه نه وه نشی له خودا بترسن، به شکو بهر به زهیی که ون. ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾^۳ واته: هه موو موسولمانان برای به کن. وهک پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرموویه تی: (موسولمانان برای موسولمانه، ناهه قی پیناکاو پشتیشی بهر نادا)،^۴ واته: کز مه کی دهکا له کاتی لی قه وماناو ده چیت به ده میه وه. وه له فهرموده به کی سه حیچی ترا نه فهرمویت: (خودا یارمه تی دهری به ندهی خزیه تی تا نه به ندهی یارمه تی برای خزی بدا)،^۵ مه به ست پتی برای موسولمانه. وه له فهرموده به کی تری سه حیحا هاتوه. (کاتی موسولمان له پاش مله دعای کرد بۆ برای خزی فریشته ده لین: نامین وه بۆ تویش وهک نهی)،^۶ واته: تز چیت گوتوه له دوعا که تا بۆ نهی که سه خودایش پیدا به تۆ. فهرموده له م باره یوه زوره. وه له فهرموده به کی تری سه حیحا هاتوه: (نمونه ی خاوه نباوه^۷ له خزشه ویستی و به زهیی به یه کا هاتن و په یوه ندی به یه که وه بونیان وهک نمونه ی یه که جهسته وان. وه ختی هه نه ندای له جهسته یه ژان بکات، هه موو نه نداهه کانی تری لهش له رزو تاو نارچه ته پی تیده کات).^۸ وه دیسان له فهرموده به کی ترا هاتوه: (خاوه نباوه ران بۆ یه کتری وهک خانو وان یه کتری ده به ستن به یه که وه)، په نهجه کانی هه لپیکا به ناریه کا)،^۹ وه نه فهرمویت: ﴿فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ﴾^{۱۰} واته: براکانتان نه وانه ی که دژ به یه که بیون ناشت بکه نه وه. ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾^{۱۱} له خوا بترسن له هه موو کارو فرمانیکتاندا. ﴿لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾^{۱۲} نه مهیش به لینی خودای که وره یه که هه ر که سی لینی بترسی بهر به زهیی نهی ده که وی.

پی گرتن (فه دهغه کردنی) گالته و گپ به یه کتری

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا يَسَاءُ عَسَىٰ أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْأَلْمِزُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾^{۱۳} خوی که وره نه فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا يَسَاءُ عَسَىٰ أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْأَلْمِزُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ

^۱ فتح الباری (۱۱۶/۵).

^۲ مسلم (۲۰۷۴/۴).

^۳ مسلم (۲۰۹۴/۴).

^۴ مسلم (۱۹۹۹/۴).

^۵ فتح الباری (۱۱۹/۵).

فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿۱﴾ نهی گه لی خاوه نیاوه پان! با هیندیکتان گالته به هیندیکتان نه کن، له وانه یه نه وانه ی گه بیان پنده دهن له گپ دهره کان باشرین، ژنیش هروا، له وانه یه نه وانه ی دهنه گالته جاپ له وی گالته یان پنده کن په سند ترین. له گوشه ی (چاو داگرتن و ته شهر له یه کتری گرتن و ناو ناتوره لیک هلدان، دهس هه لگرن، چونکه له پاش بپروا هیتان له پئی لادان به دناوی یو ناپه سه سنده. کیشی په شیمان نه بیتوه له پیزی ناهه قه کانه. خوی گوره نه می کردوه له گالته کردن به خه لکی که بریتیه له به سوك سیر کردن و پیگه نین پتیا. وه که له فرموده ی سه حیحا هاتوه له پیته مبری خوداوه (ﷻ) که فرموده ی تی: (خو بهزل زانی، واته: دان نه نان به هه قداو به سوك سیر کردنی خه لکی).^۱ (و غمط الناس) واته: به که م وسوك سیر کردنی خه لکی. که شتیکی خراپ و حرامه چونکه له وانه یه نه و که سی به سوك سیر ده کری له لای خوی گوره به پیز تربی و خوشه ویست تربی له و که سی که نه و به سوك و که م سیری خه لکی ده کا. بویه خوی مه زن فرموده ی تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَسْخَرَنَّ مِنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءِ عَسَىٰ أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ﴾^۲ نه مه ده قیکه که نه می ده کا له پیاوان که نابی هیندیککیان گالته به هیندیک تریان بکن به جایی که م پیزیه وه سیری یه کتری بکن وه به پیتی عه تفیش پنگری کردوه له ژنانیش که گالته جایی به یه کتری بکن چونکه له وانه یه نه وانه له وان چاکترو په سهند ترین وه نه فرمویت: ﴿وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ﴾ واته: له ناو ناتوره و ته شهر دان له یه کتری ده ست هه لگرن. چونکه نه وانه ی تانه و ته شهر له خه لکی دده دن پیاو خراپن و دودن له به زه یی خوداوه. وه که خوی گوره فرموده ی تی: ﴿وَبَلِّغْ لِكُلِّ هُمْزَةٍ لُّمَزَةٍ﴾^۳ واته: سزاو له ناو چون بق هه موو نه نگ گریکی به دگو (عیب گریکی تانه دهر). هومه زه به کردار له مزیش به قسه وتن. وه که خودای گوره نه فرمویت: ﴿هَٰذَا مَثَلٌ بَنِيْمٍ﴾^۴ واته: پیک گری نامشو که ر بق قسه هیتان و بردن. واته: گالته به خه لک ده کاو تانه و ته شهر یان لی ددها قسه بق نه م و نه و ده با. بویه خودای مه زن لیتره دا فرموده ی تی: ﴿وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ﴾ وه که چون فرموده ی تی: ﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ﴾ واته: یه کتری مه کوژن. ثینو عه عباس و مواهیدو سه عیدی کوپی جوبه یرو قه تاده و مقاتلی کوپی حبان نه لین (ولا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ) یانی: تانه و ته شهر له یه کتری مه دهن. وه خوی گوره نه فرمویت: ﴿وَلَا تَنَابَزُوا

۱ مسلم (۹۳/۱).

۲ الهمزة (۱).

۳ القلم (۱۱).

يَا أَيُّهَا الْقَلْبُ ﴿١﴾ ناو ناتوره بهیه کا هه ل مه دهن. که نهو که سه ی گوئی لی بی پی دل گران بیی. نیمای
نه حمد پیوایه تی کردوه له جه بیرهی کوپی زه حاکمه ده لیت: نه م نایه ته له سر نیمه هاته خواره وه.
واته له سر بهنی سه له مه ﴿وَلَا تَنْابِرُوا يَا أَيُّهَا الْقَلْبُ﴾ وه ده لیت: کاتی پیغه مبهری خودا (ﷺ) هات بق لامان
بق مه دینه. هیچ پیوای نه بو له ناواماندا دوو ناو یاسی ناوی هه بوو. هه ر کاتی که سی بهیه کی له و ناوانه
بانگ بکرایه. ده یان گوت: نه ی پیغه مبهری خودا (ﷺ) نهو که سه بهو ناوه بانگی بکه ی توپه ده بی.
نه م نایه ته هاته خواره وه: ﴿وَلَا تَنْابِرُوا يَا أَيُّهَا الْقَلْبُ﴾^۱ نه بو داودیش پیوایه تی کردوه^۲. خودای مه زن
نه فرمویت: ﴿يَسَّ الْأَنْفُسُ بَعْدَ الْإِيمَانِ﴾ واته: چه ند خویه کی خراپ و ناپه سه نده پاشی باوه پ
مینان له پی لادان و گه پانه وه بق په وشتی کاتی نه فامی و ناو ناتوره بهیه کتری گوتن: ﴿وَمَنْ لَمْ يَنْبُ
فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ هه ر که سی په شیمان بیته وه له م په وشته ناشرینه له ریزی سته م کارانه.

پیگری کردن له گومان بردن

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّكُم بِبَعْضِ الظَّنِّ إِثْرٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُّحِبُّ

أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾ (۱۲)

خودای گه وره نه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّكُم بِبَعْضِ الظَّنِّ إِثْرٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا
يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُّحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾ نه ی
گه لی خاوه نپاوه پان! له زۆرێک له گومان خۆ بپاریزن. چونکه میندیک گومانی وا هه ن گوناوه، له
کاروباری په کتریش مه کولنه وه. پاشه ملهش خراپه ی په کتر مه لین. ناخۆ که ستان حه زی لیه گزشتی
برای خۆی به مردویی بخوا؟ دیاره قیزتان لی دیته وه نه شی له خودا بترسن. خوا په شیمانی قبو له و
دلو فانه. خوی گه وره قه ده غه ی کردوه له بهنده خاوه نپاوه په کانی که زۆر به گومان بن، له مال و مندال
و کهس و کارو خه لکی به بی به لگه ی ته واو چونکه نهو گومان بردنه تاوان و گوناوه. وه دور که وتنه وه
له گومانی زۆر بردن کاریکی باشه بق خۆ لادان له گوناوه. پیوایه ت کراوه له گه وره ی موسولمانان
عومره ی کوپی خه تاب (په زای خوی لی بی) که گوتویه تی: گومان مه به به قسه یه که له برایه کی
موسولمانته وه ده رچووه غهیره له چاکه. کاتی تق شوینیکی چاکت ده ست که وی جیی قسه که ی تیا

^۱ احمد (۴/۴۶۰) نه م فرموده په سه نه ده کانی سه حیه.

^۲ ابو داود (۵/۲۴۶) سه نه ده کانی سه حیه.

بگه‌یتوه^۱. مالک پړوایه‌تی کردوه له‌ئېو هوره‌یره‌وه (په‌زای خوای لی بی) ده‌لئیت: پیغه‌مبه‌ری
خودا(ﷺ) فرموویه‌تی: (دورکه‌ونه‌وه له‌گومان بردن چونکه گومان بردن دروټ‌ترین قسه‌یه جاسوسی
مه‌کن و مه‌گه‌پښ به‌دوای قسه‌دا پیش پرکټی یه‌کتری مه‌کن (دیاره له‌چاکه کردنا خراپ نیه) و
حه‌سودی به‌یه‌ک مه‌بن و پقه‌به‌رایه‌تی یه‌کتری مه‌کن و پشت له‌یه‌کتری هه‌ل مه‌کن. به‌نده‌ی خوداو
برابن^۲ بوخاری و موسلم و نه‌بوداودیش پړوایه‌تیاں کردوه^۳. له‌نه‌نه‌سه‌وه (په‌زای خوای لی بی) ده‌لئیت:
پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) نه‌فرمویت: (په‌یوه‌ندی مه‌چرپښ و پشت له‌یه‌کتری هه‌ل مه‌کن و کینه‌تان
له‌یه‌کتری نه‌بی و هه‌سودی به‌یه‌کتری مه‌بن به‌نده‌ی خوداو ویرابن. دروست نیه خاوه‌نباوه‌پ له‌سی پوژ
زیاتر ده‌نگ له‌برای خوۍ و رگریټ)، واته قسه‌ی له‌گه‌لا نه‌کات. موسلم پړوایه‌تی کردوه ترمیزیش
به‌سه‌حیحی داناوه^۴. ﴿وَلَا تَجَسَّسُوا﴾ واته: جاسوسی له‌سهر یه‌کتری مه‌کن. ووتی جاسوس به‌ژوری
بق کاری خراپ به‌کار ده‌هینری به‌لام ته‌حه‌سسی بق کاری چاک به‌کار ده‌هینری وک خوای مه‌زن باسی
یه‌عقوب ده‌کا که ده‌لئیت به‌کوپه‌کانی: ﴿يَبْنَیْ اَذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ یُوسُفَ وَآخِیْهِ وَلَا تَأْتِسُوا مِنْ رَّجِ
اللَّهِ﴾ واته: نه‌ی کوپه‌کانم برپون جا بگه‌پښ و هه‌والی یوسف و براک‌ی بزائن ناو می‌دیش مه‌بن له‌به‌زه‌بی
و میهره‌بانی خوا. نه‌ی پوژله‌کانم سوراغیکی یوسف و براک‌ی بکه‌ن ناو می‌دیش مه‌بن له‌به‌زه‌بی خودا.
وه‌له‌وانه‌شه هه‌ر دوو ووته‌که بق خیرو به‌شه‌ریش به‌کار به‌ینری وک پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ)
فرموویه‌تی: (جاسوسی یه‌کتری مه‌کن و به‌شوین سوراغی یه‌کتریا مه‌گه‌پښ، کینه‌تان له‌یه‌کتری نه‌بی و
پشت مه‌که‌نه یه‌کتری. به‌نده‌ی خوداو برابن^۵). نه‌وزامی ده‌لئیت: جاسوسی گه‌پان به‌شوینی شتایه،
به‌لام ته‌حه‌سی واته: گوۍ گرتن له‌قسه‌ی خه‌ک یان: گوۍ گرتن له‌پشت ده‌رگاوه له‌وکه‌سانه‌ی
که‌پښان ناخو‌شه. (والتداب) واته: په‌یوه‌ندی برپښ له‌گه‌ل یه‌کتری ټیبنو حاتم پړوایه‌تی کردوه لټیه‌وه.
خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿وَلَا یَغْتَبْ بَعْضُکُمْ بَعْضًا﴾ واته: غه‌یبه‌تی یه‌کتری مه‌کن و به‌خراپه باسی
یه‌کتری مه‌کن. پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) به‌جوانی پونی کردوه‌ته‌وه وک نه‌و فرموده‌ی که نه‌بوداود
پړوایه‌تی کردوه له‌ئېو هوره‌یره‌وه ده‌لئیت: گوترا: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا غه‌یبه‌ت کامه‌یه؟ فرموی:

^۱ أخرجه احمد فی (الزهد) الدر المنثور/۹۹/۶.

^۲ الموطأ (۹۰۷/۲) فرموده‌ی یکی سه‌حیحه.

^۳ فتح الباری (۴۹۹/۱۰).

^۴ مسلم (۱۹۸۳/۴) تحفة الاحوذی (۶۴/۶).

^۵ یوسف (۸۷).

^۶ فتح الباری (۴۹۶/۱۰).

(تو باسی برای کی خوت بکی که پی ناخوش بی)، گوترا: نهی نه وهی که نه یلئی تییدا بی؟ فره موی: (نه گهر نه وهی تو نه یلئی تییدا بی نه وه غیبیه ت کردوه. وه نه گهر نه وهی تو نه یلئی تییدا نه بی نه وه بوختیانت بۆ کردوه).^۱ تیرمیزیش پریوایه تی کردوه گوتویه تی فره موده یه کی (حسن صحیح).^۲ خدای گوره نهی کردوه له غیبیه ت کردن وهه پشه ی کردوه له وه که سانه ی که باسی خه لکی ده که ن بۆیه فره مویه تی: نه وه که سانه ی غیبیه تی خه لکی ده که ن وه که نه وه وایه که گزشتی برای خوی بخوا به مردویی. وه که نه فره موی: ﴿أَيُّحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ﴾ واته: چۆن پیتان ناخوشه به مردویی گزشتی برای خوتان بخۆن ناواش له بهر په زامه ندی خودا پیتان ناخوش بی که باسی خراپه ی بکن. چونکه تۆله و سزا که ی گه وره ترو زیاتره له وه. نه وه نده خراپ و ناشیرینه، وه که نه وه که سه ی که شتیک ده به خشیت به که سیک و به شیمان ده بیتوه لئی پیغه مبه ر (ﷺ) فره مویه تی: (وه که سه گیک وایه ده پرشیتوه پاشان پرشانه وه که ی خوی ده خواته وه)، وه فره مویه تی: (نمونه ی خراپ و ناشیرین لای نیغه نیه).^۳ وه له فره موده ی سه حیح و چاک و چهند موسنده و به چهند شیوه هاتوه که پیغه مبه ر (ﷺ) له وتاری مالئا واییدا فره مویه تی: (خوین و مال و شهره ف و ناموستان له یه کتری قه ده غیه وه که له م پۆژه و له م مانگه و له م شاره تاندا)،^۴ واته: وه که چۆن له م پۆژه مانگو ولاته دا کوشتن قه ده غیه و حه رامه هه ر به و شیوه یه: خوین و مال و شهره فتان له یه کتری قه ده غیه و حه رامه، نه بو داود پریوایه تی کردوه له نه بو هوره یره وه ده لئیت: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فره مویه تی: (هه موو شتیکی موسلمان له سه ر موسلمان حه رامه سامان و شهره ف و خوین، به سه بۆ خراپی که سیک که برای موسلمان خوی به که م و به سوک سه یر بکات).^۵ تیرمیزیش پریوایه تی کردوه ده لئیت فره موده یه کی (حسن غریب) ه^۶، (الحافظ أبو یعلی) پریوایه تی کردوه له کوپی مامیکی نه بو هوره یره وه که ماعیزه ات بۆ لای پیغه مبه ری خوا (ﷺ) و وتی: نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) من زینام کردوه، پیغه مبه ر (ﷺ) گوتی بۆ نه گرت و پووی ئی وه رچه رخاند هه تا چوار جار نه وه قسه ی کرد، له جاری پیئجه مده فره مویی: (زینات کردوه؟) ماعیزه تی: به ئی، فره مویی: (ده زانی زینا چییه؟) وتی: به ئی، نه وه م له گه لیدا کرد به حه رامی که پیاو له گه ل زنی خۆیدا ده یکات به حه لائی، فره مویی:

^۱ ابو داود (۱۹۱/۵) فره موده یه کی سه حیه.

^۲ تحفة الأحوذی (۶۳/۶) فره موده یه کی سه حیه.

^۳ فتح الباری (۲۷۸/۵).

^۴ فتح الباری (۶۷۰/۳)، مسلم (۱۲۰۶/۳)، تحفة الأحوذی (۴۸۱/۸)، أحمد (۲۳۰/۱).

^۵ ابو داود (۱۹۵۰/۵)، فره موده یه کی سه حیه.

^۶ تحفة الأحوذی (۵۴/۶)، فره موده یه کی سه حیه.

(مہ بہ ست چپیہ لہم قسہ یہ؟) وتی: دہم ویت پاکم بکہیتہ وہ، وتی: پیغہمبہری خوا (ﷺ) فرموی:
 (ئی ئوہی خۆت خستہ ناو ئوہی ئو وک چۆن میلی لہ ناو کلداندا گوم دہ بیت و دہ شاردریتہ وہ و
 پەتی دۆلجہی ئاو لہ ناو بیری ئاودا دہ چیتہ خوا؟) وتی: بە ئی ئوہی پیغہمبہری خوا (ﷺ)،
 پیغہمبہر (ﷺ) فرمانیدا بہ بەردباران کردنی و بەردباران کرا. پیغہمبہر (ﷺ) دوو پیاو یەکیکیان دہ یوت
 بہ هاوہ لہ کە خۆی: ئایا سەیری ئا ئوہ ناکە ی کہ خوا بۆی داپۆشی، نەفسی وازی ئی نە هیئا هەتا
 بەردباران کرا وە ک چۆن سەگ بەردباران دہ کرت، پاشان پیغہمبہر (ﷺ) پۆیشت هەتا تێپەری بہ لای
 لاک ی بۆن کردوی کہ رێکدا فرموی: (فلان و فلان کوان بچن لاک ی ئو و کەرە بۆن کردو بخۆن). وتیان:
 خوا لیت خۆش بیت ئو پیغہمبہری خوا (ﷺ) ئایا ئوہ دہ خوریت؟ پیغہمبہر (ﷺ) فرموی:
 (ئوہی کہ و تتان بہ و براہی تان کہ مێک لہ مەو پیتش خراپتر بوو لہ خواردنی ئوہ، سویند بہ کە سە
 گیانی منی بہ دہ ستە ئو ئیتسا لہ ناو پوویارەکانی بہ هەشتادی و خۆی تیا دہ شۆریت). سەنەدیک ی
 پاستە. وە ئیمامی ئەحمەد پوویاتەتی کردوہ لہ جاییری کوپی عەبدوللّوہ (پەزای خوی ئی بیت)
 دہ لیت: لہ خزمەت پیغہمبہردا بووین (ﷺ) بۆنی کہ لاکیکی مردارە وە بووی زۆر پیس بەرز بووہ وە
 هات. پیغہمبہری خوا (ﷺ) فرموی: (ئایا دہ زانن ئەم بۆنە چپیہ؟ ئەمە بۆنی ئو و کەسانە یە کہ
 غەیبەتی خەلکی دہ کەن).^۲

شیوازو چۆنیەتی پەشیمان بوونە وە ئو کە سە ی کہ قسە ی ناشرین و غەیبەتی کردوہ

خوی گەرە دہ فرمویت: ﴿وَأَقْرَأْ اللَّه﴾ دہشی لہ خوا بترسن لہ وە ی کہ فرمانی پی کردوون و
 لہ وەش لیتانی قەدەغە کردوہ خوا بکەنە شاہت بە سەر خۆتانە وە لیتی بترسن. ﴿إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾
 واتە: زۆر لیبوردیە لہ و کە سە ی پەشیمان دہ بیتە وە زۆر دلۆفانە بە رانبەر ئوہی دہ گەریتە وە بۆ
 لای و متمانە ی بہ وە. کۆمە لێک لہ زانایان و توویانە: پێگای ئو و کەسانە ی کہ غەیبەتی خەلکیان کردوہ
 لہ پەشیمان بوونە وە کەیدا واز لہ و غەیبەتە بێنیت و نیازیشی وابیت جارتیکی تر ناگەریتە وە بۆی. وە ئایا
 پەشیمان بوونە وە بہ مەرج دہ گیریت لہ وە ی کہ پۆیشتووہ؟ ناکۆکی لہ سەرە. وە دہ بیت گەردنی خۆی
 ئازاد بکات لای ئو و کە سە ی کہ غەیبەتی کردوہ، هەندیک ی تر لہ زانایان و توویانە: مەرج نییە بچیت
 گەردنی خۆی ئازاد بکات لایان، چونکە کاتێک ئو و کە سە بزانیت بە وە زۆرتر دلگران دہ بیت لہ وە ی
 کاتێک کہ نە یزانیبوہ پی و تراوہ. کە وابوو باشترین پێگا ئوہ یە کہ باسی چاکەکانی بکات لہ و

^۱ مسند أبي يعلى (۵۲۴/۶)، ئەم فرمودە یە لہ هەردوو سەحیحە کەدا هاتوہ بە لام باسی (الجيفة) ی تیدا نیە.

^۲ احمد (۳۵۱/۳)، ئەم فرمودە یە سەنەدەکانی لاوازە.

شویانهی که باسی خراپه‌ی کردووه. وه به پیی تواناو لیها تنی خزی به رگری لی بکات له غیبه تکردنی بۆ نه‌وهی نه‌مه‌ی پیی هه‌لده‌سیت بچیته جیی نه‌وهی پیشووی.

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ

خَيْرٌ ﴿١٣﴾﴾

هه‌موو خه‌لکی نه‌وهی ئاده‌م و هه‌وان

خوای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَيْرٌ﴾ نه‌ی خه‌لکینه هه‌ر له‌نیرو مییه‌که وه ئیوه‌مان وه‌دی هیتاوه و کردوومان به چه‌ند که لیک و چه‌ند هۆزیک، هه‌تا یه‌کتری بناسن، به‌پزترینان لای خودا پارێزگار تره‌کانتان، خودا زانایه و ئاگاداره. خوای گه‌وره خه‌لکی ئاگادار ده‌کاته وه که دروستی کردوون له یه‌ک گیان و له‌ گیانه‌ش هاوتاکه‌ی وه‌دی هیتاوه که بریتین له ئاده‌م و هه‌وا و کردوونی به چه‌ند که له‌ هۆزیک دوا‌ی هۆزیش تیره و بنه‌ماله و به‌ره‌باب و کوپو کوپه‌زا دیت. و تراویشه: مه‌به‌ست به گه‌ل په‌چه‌له‌کی فارسه و به هۆزیش په‌چه‌له‌کی عه‌ره‌به و نه‌سباتیش په‌چه‌له‌کی نه‌وهی ئیسرائیله نه‌م باسه‌م کورت کردووه‌ته وه له پێشه‌که‌که‌دا کۆم کردووه‌ته وه له کتیبی (الإنباه) ی (نه‌بو عومهری کوپی عبدالبر) دا. وه له کتیبی (القصد والأمن فی معرفة أنساب العرب والعجم) یشدا هه‌موو خه‌لکی له لایه‌نی نه‌وه وه که له ئاده‌م و هه‌وا وه له خۆل و قو‌ر په‌یدا بوون. هه‌یج جیاوازیه‌کیان نییه. به‌لکو جیاوازی و پزیزان به هۆی ئاینه‌وه‌یه که بریتیه له ملکه‌چی بۆ خوداو شوینکه‌وتنی پیغه‌مه‌به‌ره‌که‌یه‌تی (ﷺ) بۆیه خوای گه‌وره دوا‌ی نه‌وه‌ی که نه‌هی کردووه له غیبه‌تکردن و به‌که‌م سه‌یرکردنی خه‌لکی له‌ناو یه‌که‌دا ئاگاداری کردوون که هه‌موو وه‌ک یه‌کن له‌ مرقایه‌تیدا. ده‌فه‌رموویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا﴾ واته: نه‌ی خه‌لکینه ئیوه‌مان وه‌دی هیتاوه له نیرو مییه‌که و کردوومان به چه‌ند که له‌ هۆزیک بۆ نه‌وه‌ی یه‌کتری بناسن هه‌ر که سه‌و ده‌گه‌پزته وه سه‌ر هۆزی خۆی. موجهامید ده‌لێت: ﴿لِتَعَارَفُوا﴾ واته: وه‌ک ده‌وتریت فلانی کوپی فلان له هۆزی فلان و هۆزی فلان. ^۱ سوفیانی سه‌وری ده‌لێت: هه‌میریه‌کان ده‌چه‌وه سه‌ر نه‌وانه‌ی ماونه‌ته وه له هه‌میریه‌کان و عه‌ره‌بی حه‌جازیش ده‌چه‌وه سه‌ر هۆزه‌کانیان.

پیزگرتن به خواناسیه (به له خواترسانه)

خوای گه وره ده فرموویت: ﴿إِنْ أَكْرَمَكُمُ عِنْدَ اللَّهِ أَنْفَكُمُ﴾ واته: به پیزترینتان لای خوای مه زن پاریزگارترینتانه، نهك به هوی بنه مال وه. فرموده ی زقر له و باره یوه هاتووه له پیغه مبهری خواوه (ﷺ) بوخاری پویایه تی کردوه له نه بو هوره یروه ده لیت: پرسپار کرا له پیغه مبهری خوا (ﷺ) کام مرقه به پیزتره؟ فرمووی: (به پیزترینتان لای خوا پاریزگارترینتانه (له خواترسترینتانه). وتیان: پرسپاری نه وه تی ناکه ین. فرمووی: (به پیزترین خه لك یوسفه که پیغه مبهری خدایه و کوپی پیغه مبهری خدایه و کوپی پیغه مبهری خدایه و کوپی خلیلی خدایه). وتیان: پرسپاری نه وه تی ناکه ین، فرمووی: (له په چه له کی عرب - معادن العرب - پرسپارم تی ده که نه؟) وتیان: به تی، فرمووی: (چاکترینتان له کاتی نه فامیدا (الجاهلیه) چاکترینتانه له کاتی موسلمان بوونیدا، کاتیک که تیگه یشتوو زانا بووین).^۱ بوخاریش پویایه تی کردوه له چه ند شوینی تردا،^۲ نه سانش له ته فسر مه که یدا پویایه تی کردوه.^۳

فرموده یه کی تر: موسلیم په حمه تی خوای تی بیت پویایه تی کردوه له نه بو هوره یروه (په زای خوای تی بیت) ده لیت: پیغه مبهری خوا (ﷺ) نه فرموویت: (خودا سهیری وینه کانتان و سامانه کانتان ناکات، به لکو سهیری دل و کرداره کانتان ده کات)،^۴ ثبینو ماجه ش پویایه تی کردوه.^۵

فرموده یه کی تر: ثبینو نه بی حاته م پویایه تی کردوه له ثبینو عومره وه (په زای خویان تی بیت) ده لیت: پیغه مبهری خوا (ﷺ) له پوزی سهرکه وتنی مه که دا به سر و شتره که یوه له قه سوا توافی ده کرد گاچونیکي به ده سته وه بوو ده یه پنا به پوکنه کاند شونیکي ده ست نه که وت و شتره که ی بخت تییدا له مزگه وتدا هه تا له سر ده سته خه لکی دابه زی و شتره که یان برد بق شونیک پینان ده وت (بطن المسیل) له وی خرا. پاشان پیغه مبهری خوا (ﷺ) له سر شونیکه کی خوی و تاریکی بق دان و سوپاس و ستایشی خوای گه وره ی کرد پاشان فرمووی: (نه ی خه لکینه خوای گه وره ناته و او بیسه کانی کاتی نه فامی و خزه لپری و خزه گه وره زانین به بابو باپیرانی له ناودا لابر دیون. خه لکی دوو پیانوی پایوی چاک و له خواتر س و به پیز لای خودا و پایوی لادرو به دبخت و بی پیز لای خودا. خوای گه وره ده فرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا﴾^۶ إِنْ أَكْرَمَكُمُ عِنْدَ اللَّهِ

^۱ فتح الباری (۲۱۲/۸).

^۲ فتح الباری (۴۸۱/۴۷۷/۶).

^۳ النسانی فی الکبری (۳۶۷/۶)، فرموده یه کی سه حیحه.

^۴ مسلم (۱۹۸۷/۴).

^۵ ابن ماجه (۱۳۸۸/۲)، فرموده یه کی سه حیحه.

أَفْتَنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿۱﴾ پاشان فہرمووی: (أَقُولُ قَوْلِي هَذَا وَاسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِي وَلَكُمْ) ہر بہو شتیوہ یہ (عبد بن حُمید) پیوایہ تی کردوہ^۱۔ خَوای گہورہ دہ فہرموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ واتہ: خوا پیتان دہ زانیت و ناگای لہ کارہ کانتانہ، مہیلی ہر کہ سی بویت پتی نشان دہ دات و سہ ریش دہ شتیوینیت لہ کہ سیٹ مہیلی لی بیت۔ بہ زہی دیتہ وہ بہ کہ سیٹکا مہیلی لی بیت و جہ زہ بہی کہ سیٹکیش دہ دات مہیلی لی بیت۔ وہ ہر خوی لہ کارزان و زاناو ناگارہ لہ و شتانہ مہمووی۔ ہندی لہ زانایان نہم ثایہ تہ نہم فہرموودہ پیروزانہ دہ کہ نہ ہلگہ لہ سر تہ وہی کہ یہ کسانی مہرج نیبہ لہ ژن مارہ برپندا ہیج مہرجیکی تر نیبہ بی ژن مارہ برپن غیری ثاین بہ پتی نہم ثایہ تہ کہ خَوای گہورہ دہ فہرموویت: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقْوَاهُ﴾

﴿قَالَتِ الْأَعْرَابُ ءَأَمَّا قُلٌّ لِّمَ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَنُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ، لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ ﴿۱۱﴾ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ﴿۱۵﴾ قُلْ أَتَمْلِكُمُ اللَّهُ بِرَبِّينَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿۱۶﴾ يَمْشُونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمْنُوا عَلَيَّ إِسْلَمْتُ بِلِ اللَّهِ يُشْنُ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَيْتُكُمْ لِلْإِيمَنِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿۱۷﴾ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿۱۸﴾

جیاوازی نیوان خاومہ باومرو موسلمان

خَوای گہورہ دہ فہرموویت: ﴿قَالَتِ الْأَعْرَابُ ءَأَمَّا قُلٌّ لِّمَ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَنُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ، لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ عہر بہ دہ شتہ کیہ کان و تیان: باوہ پمان ہینا۔ بلئی: ہیشتا باوہ پتان نہ ہیناوہ، بہ لام بلین: خومان بہ دہ ستوہ داوہ ہیمای بہوای نیسلامہ تی نہ چووہ تہ ناو دلتانہ وہ۔ تہ گہر نیوہ بہر فہرمانی خودا پتہ مہبری تہو بن، لہ پاداشتی کردوہ کانتان ہیج شتیک کہم ناکاتہ وہ، خودا لہ گوناہ دہ بووریت و دلوفانہ۔ خَوای گہورہ وہ لامی عہر بہ دہ شتہ کیہ کان دہ داتہ وہ تہوانہی کہ ہر لہ یہ کہم جارہ وہ کہ موسلمان بوون خویان بہ خاومہ باوہ دہ زانی بہ لام باوہ بہ تہواوی لہ دلپاندا ہیشتا جیکر نہ بوویو بڑیہ دہ فہرموویت: ﴿قَالَتِ الْأَعْرَابُ ءَأَمَّا قُلٌّ لِّمَ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَنُ فِي قُلُوبِكُمْ﴾ لہم ثایہ تہ پیروزہ وہ

^۱ المنتخب لعبد بن حُمید (۷۹۲)، فہرموودہ یہ کی لاوازہ و فہرموودہی تر پشتگیری دہ کات۔

وهرده گيردرئت كه باوه^۱ (الايمان) تاييه تهنترنته له ئيسلام وهك له مهزهه بى نههلى سونه و جهامعه دا
دانى پيا نزاوه و هاتوو. فهرموده كى جوهره ئيل (سهلامى خواى ئى بيت) دهكه نه بهلگه له سهرى.
كاتيك پرسيارى كرد له بارهى ئيسلامه وه و پاشان له باوه و دواتریش له ئيمان پرسياره كى له
گشتگريه وه به ره و ژور كرده وه بۆ تاييه و تاييه تتر. ئيمامى نهحمه د پيوايه تى كرده وه له عامرى
كوپى سه عدى كوپى نه بى وه قاسه وه (پهزاي خواى ئى بيت) دهلايت: پيغه مبهرى خوا (ﷺ) يارمه تى
به خشى به چهن د پياويك و هيچى نه دا به پياويك كه له گهل نه وندا بوو، سه ع (پهزاي خواى ئى بيت)
وتى: نهى پيغه مبهرى خوا (ﷺ) يارمه تى فلان و فلانت دا هيچت نه دا به فلانه كه س. كه خاوه ن
باوه په، پيغه مبهرى خوا (ﷺ) فهرموى: موسلمان؟ پاشان پيغه مبهرى خوا (ﷺ) فهرموى: (من مال ده به خشم به
كه سانيك و نايدهم به كه سيك كه خو شه ويستتره له لام له نه وانه، له ترسى نه وهى نه كا به سه رده و
چاودا له ناو ئاگر دا بيان به ن).^۱ بوخارى و موسليميش پيوايه تيان كرده وه.^۲ پيغه مبهرى خوا (ﷺ) جياوازى
خست له نيوان (مؤمن و مسلم) دا نه مه بهلگه به له سه ر نه وهى كه ئيمان تاييه تتره له ئيسلام. وهك له
نه وه لى شهرحى كتيبى ئيماندا له سه حى بوخاريدا باسما ن كردو بريارمان دا. سوپاس و ستايش بۆ
خواى مه زن. نه مه بهلگه به بوو له سه ر نه وه عره بانهى كه باس كراون له م ئايه ته دا كه دوو بوو نه بوون.
به لكو موسلمان بوون به لام باوه په له دلياندا به ته واوى دانمه زرايوو. داواى پله و پايهى به رزتران
ده كرده وهى كه پيى گه يشتون. له به ر نه وه ئاموزگارى كران، نه مه قسهى ئيبنو عه باس و ئيبراهيمى
نه خه عى و قه تاده يه و ئيبنو جه ريريش هه مان بۆ جوونى هه بووه. بۆيه نه مه يان پى و تراوه هه تا به نندو
ئاموزگارى ئى وه رگرن. ﴿قُلْ لَمْ تَزِدْهُمْ وَبَلْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ﴾ واته: هيشتا
بهواى ته واو نه چوو ته ناو دلته نه وه. پاشان خواى گه و ره ده فهرموييت: ﴿وَلَنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلَيْكُمُ
مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْءٌ﴾ واته: نه گه ر ئيوه به كوئى خوداو پيغه مبه ره كى نه و بكن له پاداشتى كرده وه تان
هيچ شتيك كه م ناكاته وه. وهك نه م ئايه ته كه خواى گه و ره ده فهرموييت: ﴿وَمَا أَلْنَهُمْ مِنْ عَلَيْهِمْ مِنْ
شَيْءٍ﴾ واته: وه هيچ له كرده وهى باوكه كانيان كه م ناكه ينه وه. وه ده فهرموييت: ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾
واته: ليبورده و دلوفانه بۆ نه و كه سانهى په شيمان ده بنه وه و ده گه رينه وه بۆ لاي خودا. خواى گه و ره
ده فهرموييت: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي

^۱ أحمد (۱۷۶/۱)، فهرموده يه كى سه حيه.^۲ فتح الباري (۹۹/۱)، مسلم (۱۳۲/۱).^۳ الطور (۲۱).

سَبِيلَ اللَّهِ أَوَلَيْكَ هُمْ الصَّادِقُونَ ﴿۱﴾ خاوه‌نباوه‌ر نه‌و که‌سانه‌ن که‌ بپوایان به‌ خواو پیغه‌مبه‌ری
 هه‌یه‌ و تووشی دوو دلی نه‌بوون و به‌ گیان و مال له‌ پئی خوادا تیکوشاون و هر نه‌مانه به‌ راستیانه.
 ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ﴾ خاوه‌نباوه‌ری ته‌واو، ﴿الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا﴾ تووشی گومان و
 دوو دلی نه‌بوون و به‌رده‌وام بپوایان به‌ته‌وه به‌ خواو پیغه‌مبه‌ر(ﷺ)، ﴿وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي
 سَبِيلِ اللَّهِ﴾ واته: سامان و گیانیان له‌ پئی خوادا به‌خشپوه‌و به‌خت کردوه‌و هه‌تا لییان پازی بیئت و
 عه‌فویان بکات. ﴿أَوَلَيْكَ هُمْ الصَّادِقُونَ﴾ واته: هر نه‌وانه‌ پاست ده‌که‌ن که‌ ده‌لین خاوه‌نباوه‌پن
 نه‌ک وه‌ک هه‌ندی له‌و عه‌ره‌بانیه‌ی که‌ باوه‌ریان ته‌واو نیه‌و هه‌ریقسه‌ ده‌لین خاوه‌نباوه‌پین. خوای مه‌زن
 ده‌فه‌رموویت: ﴿قُلْ أَتُحِبُّونَ اللَّهَ بِدِينِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ
 عَلِيمٌ﴾ بلی ناخو ده‌تانه‌ویت خودا له‌و دینه‌ی هه‌تانه‌ ناگاداری بکه‌؟ که‌چی خوداش له‌ هر شتیک له‌
 ناسمانان و زه‌میندان ناگاداره‌و خودا بق هه‌موو شت زانایه. ﴿قُلْ أَتُحِبُّونَ اللَّهَ بِدِينِكُمْ﴾ واته:
 ناخو نئوه‌ ده‌تانه‌ویت خودا ناگادار بکه‌ن له‌وه‌ی که‌ له‌ناو دلتاندایه، ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي
 الْأَرْضِ﴾ واته: هیچ شتیک له‌ خوا بزر نابیت نه‌ له‌ ناسمانه‌کان و نه‌ له‌ ناوسه‌ر زه‌میندا با به‌ قورسایی
 میرووله‌ هه‌ره‌ وردیله‌ کانیش بیئت، بجووکتریش بیئت یان که‌وره‌تر، ﴿وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ خودا
 ناگاداره‌ به‌سه‌ر هه‌موو شتیکدا. پاشان خوای مه‌زن فه‌رموویه‌تی: ﴿يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُّوا عَلَيَّ
 إِسْلَمْتُ لِرَبِّ اللَّهِ يَمُنُّ عَلَيْكَ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ هه‌ر چونکه‌ بوونه‌ موسلمان منه‌ت به‌سه‌ر
 تودا ده‌که‌ن، بلی: نه‌گه‌ر پاست ده‌که‌ن خاوه‌نباوه‌پن له‌ موسلمان بوونی خوٲتان، منه‌ت به‌سه‌ر مندا
 مه‌که‌ن، به‌لام خودا منه‌ت له‌سه‌ر نئوه‌ ده‌کات، که‌ پئیگی بپوه‌ینانی نیشان داوون. ﴿يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ
 أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلَمْتُ﴾ واته: نه‌و عه‌ره‌بانیه‌ی که‌ منه‌ت ده‌که‌ن به‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوادا (ﷺ)
 شوینی که‌وتوون و یارمه‌تی ده‌دن خوای که‌وره‌ په‌دیان ده‌داته‌وه‌ ده‌فه‌رموویت: ﴿قُلْ لَا تَمُنُّوا عَلَيَّ
 إِسْلَمْتُ﴾ بلی نه‌گه‌ر پاست ده‌که‌ن منه‌ت مه‌که‌ن به‌سه‌ر مندا چونکه‌ سووده‌کی بق خوٲتان
 ده‌گه‌رپته‌وه‌، به‌لکو خودا منه‌ت به‌سه‌ر نئوه‌دا ده‌کات، ﴿بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكَ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ
 صَادِقِينَ﴾ واته: نه‌گه‌ر پاست ده‌که‌ له‌و قسه‌دا که‌ دیکه‌ن. وه‌ پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فه‌رموی به‌ یارمه‌تی
 ده‌ره‌کان له‌ پژی حونه‌یندا: (نه‌ی گژی یارمه‌تیده‌ران نایا نئوه‌ گومرا نه‌بوون خودا به‌هژی منه‌وه‌

پئی نیشان دان؟ پارچه پارچه و پهرته‌وازه نه‌بوون خودا به خه‌وی منه‌وه کردنی‌وه به یه‌کو کوی کردنه‌وه؟ هه‌زار نه‌بوون خودا به هوی منه‌وه ده‌وله‌مندی کردوون؟، هه‌ر کاتیک شتیکی به‌رموایه ده‌یانوت: خوداو پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) منه‌تیا نئجگار زوره^۱. حافیز نه‌بو به‌کری به‌زار ده‌لئت: له ئینو عه‌باسه‌وه (په‌زای خوایان لی بیت) به‌نی نه‌سه‌د هاتن بق لای پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) به‌رمووی: (تیکه‌پشتنیا که‌مه‌و شه‌یتان له‌سه‌ر زمانی نه‌وانه‌ قسه‌ ده‌کات). نه‌م نایه‌ته‌هاته‌ خواره‌وه: ﴿يَمُنُونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُوا عَلَيَّ إِلَّا بِمَا نَزَّلْتُ بِالْأَحْسَنِ مِنْهُ فَأَنْتُمْ مُنُوتُونَ﴾. پاشان خوی گه‌وره‌ باسی زانایی خوی ده‌کات که‌ ناگاداری هه‌موو بوونه‌وره‌وه و هه‌رچی ده‌کن ده‌بیینت به‌رموویه‌تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ هه‌ر نه‌پیه‌که‌ له‌ ناسمانان زه‌میندان، خودا ده‌یزانیت و هه‌رچی ده‌یکه‌ن نه‌و ده‌بیینت.

ته‌فسیری سوره‌تی (ق)

له‌ مه‌ککه‌دا هاتوو ته‌خواره‌وه

سوره‌تای موفه‌سه‌له‌کان (المفصل)

پاست وایه که‌ نه‌م سوره‌ته‌ یه‌که‌م به‌شی موفه‌سه‌له‌کانه (المفصل) و تراویشه له‌ سوره‌تی (الحجرات) وه‌ ده‌ست پیده‌کات. به‌لام نه‌وه‌ی که‌ عه‌وامه‌کان ده‌لین له‌ سوره‌تی (عم) ده‌ست پیده‌کات. پاست نییه‌و هیچ که‌س له‌ زانا باوه‌پیکراوه‌کان نه‌یانوتوه. نه‌وه‌ی ئیمه‌ ناگادار بین، کاتیک نه‌مه‌ زانرا که‌ چله‌وه‌شت سوره‌ت ژمارد دوا‌ی نه‌مانه‌ سوره‌تی (ق) دیت. به‌م شیوه‌یه، سی سوره‌ته‌کان: (البقرة) و (ال عمران) و (النساء). پینجه‌کان: (المائدة) و (الانعام) و (الاعراف) و (الانفال) و (البراء) و (عه‌وته‌کان: (یونس) و (هود) و (یوسف) و (الرعد) و (ابراهم) و (الحجر) و (النحل). تویه‌کان: (سبحان - الاسراء -) و (الکھف) و (مریم) و (طه) و (الانبیاء) و (الحج) و (المؤمنون) و (نور) و (الفرقان) و یانزه‌کان: (الشعراء) و (النمل) و (القصص) و (العنکبوت) و (الروم) و (لقمان) و (الف لامی) و (الم) و (السجدة) و (الاحزاب) و (سبا) و (فاطر) و (یس). یانزه‌کان: (الصافات) و (ص) و (الزمر) و (غافر) و (حامیم) و (حم) و (السجدة) و (حامیم) و (حم) و (عسق) و (الزخرف) و (الدخان) و (الجاثیة) و (الاحقاف) و (القتال) و (الفتح) و (الحجرات). پاشان دوا‌ی نه‌مانه‌ به‌شی موفه‌سه‌له‌ دیت وه‌که‌ هاوه‌له‌کانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و تیا به‌و شیوه‌یه‌ ده‌رده‌که‌ویت که‌ نه‌وه‌لی موفه‌سه‌له‌کان سوره‌تی (ق) هه‌، سوپاس و ستایش بق خوی گه‌وره‌.

^۱ فتح الباری (۶۴۴/۷).

^۲ النسائي في الكبرى (۱۱۵۱۹)، نه‌م به‌رمووده‌یه‌ سه‌نه‌ده‌کانی حه‌سه‌نه‌و پیاوه‌کانی جی تمناهن.

ریز (فہرزی) (سورہ ق)

نیامی نہ حمد پویاہی کردوہ لہ عومہری کوپی خہتابہ وہ (پہ زای خوی لی بیت) پرسپاری کردوہ لہ نبو واعدی لہ یسی (أبو واعد اللیثی) نایا پیغہمہری خوا (ﷺ) لہ جہ ژندا چی دہ خویند؟ وتی: (ق) و (اقترب) ہی دہ خویند، موسلیم و خاوهی چوار سہ نہ دہ کیش پویاہی تیان کردوہ^۱.

فہرمودہ یکی تر: نیامی نہ حمد پویاہی کردوہ لہ نموہیشامی کچی حارسہ وہ دلئت: تہ نوروی نیمہ و تہ نوروی پیغہمہر (ﷺ) دوو سال یان سالتیک زیاتر تہ نور بووہ ﴿ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ﴾ م لہ زمانی پیغہمہر نہ بیت (ﷺ) ورنہ گرتووہ. هه موو پڑیکی ههینی لہ سر مینبہر کاتیک وتاری بدایہ بق خہ لکی دہ خویند.^۲ موسلیمیش پویاہی کردوہ.^۳ نبو داود پویاہی کردوہ لہ کچی حارس کوپی نوعمانہ وہ دلئت: سورہ ق (ق) م لہ بہر نہ کردوہ لہ زمانی پیغہمہری خواوہ (ﷺ) نہ بیت هه موو ههینیہک وتاری بہ و دہا وتی تہ نوروی نیمہ و تہ نوروی پیغہمہری خوا (ﷺ) یہک تہ نور بوو.^۴ ہر بہ و شیوہ یہ موسلیم و نہ سائی پویاہی تیان کردوہ،^۵ مہ بہست نہ وہ یہ کہ پیغہمہری خوا (ﷺ) لہ و شوینانہ ی کہ خہ لکی تیا کؤدہ بووہ وہ وک ههینی و جہ ژنہ کان نہم سورہ ق ہی دہ خویند چونکہ نہم سورہ تہ بایسی دروستبوونی خہ لک و زیندو بوونہ وہ و ہستان لہ پڑی قیامہ تداو لپرسینہ وہ و بہ ہشت و جہ نہم و پاداشت و سزا و مژدہ و ترساندن دہ کات بہ فراوانی. واللہ اعلم.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ﴾ ① بَلْ يَجْعَلُونَ آيَاتِنَا آيَاتِهِمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ فَقَالَ الْكَاذِبُونَ هَذَا نَسْيٌ يُجِبُّ ② اِذْ نَسْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ذَلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ ③ قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْأَرْضُ مِنْهُمْ وَعِنْدَنَا كَنْزٌ حَفِیْظٌ ④ بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَهُمْ فِي أَمْرٍ مَرِیْجٍ ⑤

﴿ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ﴾ قاف، سویند بہم قورٹانہ بہ ریزہ. قاف پیٹیکہ لہ پیتہ کانی هیجاء کہ لہ پیش سورہ تہ کانہ وہ ہاتووہ وک: صاد (ص) و نون (ن) و الف لام میم (الم) و حامیم (حم) و تاسین

^۱ احمد (۲۱۷/۵)، مسلم (۶۰۷/۲)، ابو داود (۶۸۳/۱)، تحفۃ الأحوذی (۷۹/۳)، النسائی (۱۸۳/۳)، ابن ماجہ (۴۰۸/۱).

^۲ احمد (۴۳۵/۶)، فہرمودہ یکی سہ حیجہ.

^۳ مسلم (۵۹۵/۲).

^۴ ابو داود (۶۶۰/۱)، فہرمودہ یکی سہ حیجہ.

^۵ مسلم (۵۹۵/۲)، النسائی (۱۰۷/۳).

(طس) و نه پیتانه ی تر. مواهید ده لیت: له پیشه وه له سوره تی (البقرة) دا باس مان کرد که پتویست ناکات لیره دا باسی بکهینه وه.

سهر سوپمانی خوانه ناسان له هاتنی په پیام وزیندوو بونه وه و له لامدانه وه یان

خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿وَالْقُرْآنَ الْمَجِيدَ﴾ واته: سویند به م قورئانه به پیزو که ورهیه که ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾^۱ واته: په پوچ له پوی ناوه ستیت، چ پوچه پوچ پاشمله نه مه کارزانیک ناردوو یه تی که هر ده بیت ستایش بکرت. و له می سوینده که نه و باسه یه که دوی سوینده که دیت. که بریتیه له سه لماندن پېغه مبه ریه تی وزیندوو بونه وه و هاتنی و پوودانیان. با سوینده که یش به وه نه و تراوه. نه سویندانه زوین له قورئاندا وه که له پیشه وه که خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿ص وَالْقُرْآنَ ذِي الذِّكْرِ﴾^۲ بل الذین کفروا فی عزّ و شقاق واته: ساد، سویند به قورئانی خاوه نپیزو په ندو نامزگاری، به لام نه وانه ی بیباوه پښ پښوون له خوچه که وره زانین و دزایه تیدا (به رانبر نیسلام و شوینکه واتووانی). وه هر لیره شدا فهرموویه تی: ﴿ق وَالْقُرْآنَ الْمَجِيدِ﴾^۳ بل عجبوا ان جاءهم منذرٌ منه هـ فقال الکفرون هـذا شیءٌ عجیب واته: دیاره سهریان سوپما له وهی که ترس و به رهیننکیان له خوایان بق په یدا بووه، نه وانه ی خودانه ناس بوون وتیان: نه مه شتیکی سهریه. واته: سهریان سوپده ما که پېغه مبه ریان بق په وانه ده کړت له خوایان. وه که نه مه ثایه ته که خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿أَكَا لِلنَّاسِ عَجَبٌ أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَى رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ﴾ واته: ناخو مه رد م سهر ماون، پاویکمان هر له ناو خوایان پاسپاردوه که ترس و بهر خه که بنیت؟ واته: نه مه جی سهر سوپمان نیه. چونکه خدا له فریشته کان پاسپارده ده نیرت و له مرقفیش. پاشان خوای که وره دیسان باسیان ده کات که چون باوه ریان به زیندوو بونه وه نیه و به لایانه وه سهریه زو به دهری ده زانن پوودات و ده فهرموویت: ﴿إِذَا مَنَّآ وَكَانَ آيَاتُكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ﴾ ناخو نه که مریدین و بووینه مشتیک خوّل ده ژینه وه؟ نه مه که پانه ویه دوه، واته: ده لیت: ثایا مریدین و لاشه مان پزاو پووکایه وه جومگه کانمان له یه که ترازاو بووین به خوّل چو جاریکی تر دوست ده بیینه وه و وه که خو مانمان لی دیته وه؟ ﴿ذَلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ﴾ نه مه که پانه ویه کی زو دوه. واته: باوه ریان وایه که شتی و پوونادات و

^۱ فصلت (۴۲).

^۲ ص (۲-۱).

^۳ یونس (۲).

نابیت، خوی گوره وه لامی داونه ته وه وه رموویه تی: ﴿قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْأَرْضُ مِنْهُمْ وَعِنْدَنَا كَنْبٌ حَافِظٌ﴾ نیمه هر زوو زانیومانه زهوی چندیان لی کهم دهکات کتیبیکیشمان له لایه هه موو شتیکی تیدایه. واته: زانیومانه که چندی له له شیان تیکه لاوی زهوی بووه و هیچمان لی ون نابیت. وه چون جهستیان لیك ترازوه و بق کوئی چووه و چی به سر هاتووه؟ ﴿وَعِنْدَنَا كَنْبٌ حَافِظٌ﴾ واته: کتیبیکمان لایه هه موو شتیکی تیایه نووسراوه و پاریزراوه. عه وفی ده لیت: له ثیبنو عه باسه وه (پره زای خویان لی بیت) ده لیت: ﴿قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْأَرْضُ مِنْهُمْ﴾ واته: زانیومانه زهوی چندی له گوشت و پیست و ئیسک و مومان ده خواو کهم ده کاته وه.^۱ موجهیدو قتاده و زحاکو کهسانی تریش هر وایان وتووه.^۲ پاشان خوی گوره هوی نهو بی دینی و پکی و نهو به دور زانیه یان باس دهکات که نه مه قسه ی خوانه ناسانه و پیشه یانه و هر وان. وه دهفه رموویت: ﴿بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَهُمْ فِي أَمْرٍ مَرِيجٍ﴾ به لکو نهوان که نه م راستیه یان هاته لا هر باره پیا پی نه کردو کاره که یان لی ئالوزا. واته: نه مه پیشه ی هه موو که سیکه له راستی لاده دا دای نه وه هرچی بلی قسه ی پرپو وچه و لئی شیواوه. (المریج) واته: سرلی تیکچووو لیشیواوو پک و خه فار. وه ک نه م نایه ته که خوی مه زن دهفه رموویت: ﴿إِنْ كُنْ لِيَ قَوْلٌ مُخْتَلِفٌ ۖ يُؤَفِّكُ عَنْهُ مِنَ الْفَلَاحِ﴾ واته: بیگومان نیوه له قسه ی جیاوازدان، نهو که سه لاده دریت له نیمان که لادراوه چونکه خوی گومرپیه، واته: قسه یان به کتر ناگریته وه له قورنمان ده ته کیته وه هرکی ته کینراوه ته وه.

﴿أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَيَّنَّتْهَا وَرَبَّنَّهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ ۖ﴾ ۱ ﴿وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ﴾ ۲ ﴿تَبْصِرَةً وَذِكْرًا لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ﴾ ۳ ﴿وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ﴾ ۴ ﴿وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ﴾ ۵ ﴿رِزْقًا لِلْعِبَادِ وَأَحْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا كَذَلِكَ الْفُرُوجُ﴾ ۶

باسی توانای خودا که چه نده زوروبی پایانه له چاو زیندوو کردنه ودها

خوی مه زن دهفه رموویت: ﴿أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَيَّنَّتْهَا وَرَبَّنَّهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ﴾ ۱ شاخو نهوان بق ئاسمانیان نه پوانیوه، که به سه ریانه وه به چون وه دیمان هیناوه و چونمان

^۱ الطبري (۲۲/۳۲۸).

^۲ الطبري (۲۲/۳۲۹).

^۳ الذاریات (۸-۹).

پازاندووه ته وه و هیچ که لیتی تیدا نیه؟ خوی گه وره بهنده کانی خوی ناگادار ده کاته وه له ده سلات و توانای گه وره و بیپایانی خوی گه وره تره له وه ی که نه وانه سه ریان لیتی سوږده میتیت و باوه پی پی ناکنه و به دووری ده زانن پووبدات، ﴿أَفَلَا يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا﴾ واته: سه سیری ناسمان نه کن له سه ری خویانه وه که چۆن دروستی کردووه و پازاندووه تیه وه به چراو چراخان. ﴿وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ﴾ مواهید ده لیت: درزی تیا نیه.^۱ که سانی تریش و توویانه: واته: له ت نه بووه. نه شکاوه ماناکان نریکن له یه که وه وه که خوی گه وره ده فره موویت: ﴿الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا مَّا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِنْ تَفَوُّتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِنْ فُطُورٍ﴾ (۲) ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ

خَسِيبٌ^۲ واته: نه زاته ی که ههوت ناسمانی دروست کردووه یه که له سه ری که، تو نابینیت له دروستکردنی خوی میهره باندای هیچ نا پیکه که چاو بگتیره و وردبه ره وه و بزانه هیچ ناته واوییه که ده بینیت، دوویاره چاو بگتیره یه که له دوی یه که چاوت به پسوایی و ناو میدی ده گه پیته وه بق لای خۆت و نه چاوت ماندووه و تا قه تی چوو. واته: چاوت به دامای و پاماری ده گه پیته وه هیچ که م و کوپیه که نابینی. وه ده فره موویت: ﴿وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ﴾^۳ نه م زهویه شمان پاخستووه و کیومان تیختووه و جووته ی هه موو پوهو کیکی به ردلمان له ناودا پوواند. ﴿وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا﴾ واته: نه م زهویه مان فراوان کردووه و پامانخستووه. ﴿وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ﴾ کیویشمان تیا داناهو بق نه وه ی نه پوات و نه جولیت به و خه لکه وه له سه ری ته ی، ﴿وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ﴾ واته: له هه موو پوهو کیکیان به (نیرو می) تیا پوواندووه وه که کشتو کال و دارو دره خستو کیاو گژه له هه مه پهنگ. وه که خوی مه زن له ثابه تیکی تردا ده فره موویت: ﴿وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾^۴ واته: وه له هه موو شتی که نیرو می مان دروست کردووه بق نه وه ی بیر بکه نه وه و په ندی لی وه ریگرن. ﴿بَهِيجٍ﴾ واته: دلگیر و جوان. ﴿تَبَصَّرَةٌ وَتَجَرَّتْ لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ﴾ تا چای دل پۆشن بکات و بییته هوی بیره وه ری بق هه بهنده یه که حه ز بکات بگه پیته وه. واته: سه یرکردنی ناسمانه کان و زه مین و نه هه موو به لکه گه ورانه ی که تیابه تی بییته هوی چاو پۆشن کردنه وه و

^۱ الطبري (۳۳۲/۲۲).^۲ الملك (۴-۳).^۳ الذاریات (۴۹).

بیره و هری بقی هه موو به نده یه کی له خواترس و گوپرایه ل و خاوه نیاوه پ که ده یه ویت بگه پیتسه وه بقی لای خودای گه وره. خوای گه وره ده فره رموویت: ﴿وَزَنَّا مِنْ السَّمَاءِ مَاءً مُبْرَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ﴾ له و به رزه وه ناویکی به پیت و به هره مان به ره و ژیر نارد، زځر باغاتمان پی پواند، نه و دانه ش که دهر و ده کریت، واته: له ناسمانه وه ناوی به سودمان باراند. ﴿فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ﴾ باغ و باغچه و چنده ها هاوشیوهی ترمان پی پواند، ﴿وَحَبَّ الْحَصِيدِ﴾ کشتوکالی زځر که به دانه وه ده پښتیه وه و کډه کریتیه وه. ﴿وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لِّمَا طَلَعَ نَضِيدٌ﴾ دارخورمای به رزو بالاش به هیشوی بزمار کوتیوه. واته: دارخورمای هه لچووی فره به رزه ثیبنو عه باس و مواهیدو عیکریمه و حسه ن و قه تاده و سودی و که سانی تریش و توویانه: (الباسقات) واته: دریز. ﴿لِّمَا طَلَعَ نَضِيدٌ﴾ که به هیشوی پری دانه به سه ر به که وه. ﴿رِزْقًا لِلْعِبَادِ وَأَحْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً مِّمَّا كَذَّبَكَ الْخُرُوجُ﴾ بزځوه بقی عه بده کان و سه ر زه مینی مردویشمان پی بوژانده وه، دهر که و تنیش هه وه هابه. ﴿رِزْقًا لِلْعِبَادِ﴾ واته: بزځویه بقی خه لکی ﴿وَأَحْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً مِّمَّا﴾ واته: نه و زه مینه مردووش کاتیک باران به سه ریدا ده باریت و نه رم ده پیتسه وه و ده جولیت و گیا و گزه و هه موو جځره پوهه کیکی تیا ده پویت به جوته زځر جوان و دلگیرو سه رنج پاکیشه. که کاتیک بووه هیچی تیا نه بووه زه مینیکی وشک و پووت بووه هیچی تیا نه بووه که چی ئیستا به رگی سه وزی پو شیه. نا نه مه نمونه یه بقی زیندوو بوونه وه پاش مردن و له ناوچوون. هه به و شیه یه خوای گه وره مردویش زیندوو ده کاته وه. نه مه یش باشرین و چاکترین به لگه یه که به چاو ده بینریت له سه ر توانا و ده سه لاتی خوای گه وره و بالا ده ست بقی نه و که سانه ی که باوه پیان به زیندوو بوونه وه نییه و ینکاری ده کن. وه ک خوای گه وره فره رموویت: ﴿لَخَلْقُ السَّكَّوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ﴾ واته: به پاستی به دیهیتانی ناسمان و زه وی گه وره تره له به دیهیتانی خه لکی. وه ده فره رموویت: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّكَّوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَكُنْ لِيَّ خَلْقِهِنَّ بِقَدِيرٍ عَلَيَّ أَنْ يُخْزِيَ الْمُؤْمِنَ بِرَبِّهِ إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ واته: نایا نه وانه یان زانیوه به پاستی نه و خویه ی ناسمانه کان و زه وی دروست کردوه و له دروست کردنیان ناته وان و ده سه تپاچه نه بووه به توانایه مردووانیش

^۱ الطبري (۲۲/۳۳۵).

^۲ غافر (۵۷).

^۳ الاحقاف (۲۳).

زیندو بیگانه وه، به لّی بیگومان خوا به سره همو شتیکدا به توانایه. وه ده فہرموویت: ﴿وَمَنْ يَأْتِيهِمْ﴾
 أَنْكَ تَرَى الْأَرْضَ خُضِرَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِينَ أَحْيَاَهَا الْمُنَى الْمَوْتِ إِنَّهُمْ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
 قَلِيلٌ ﴿۱﴾ واتہ: له نیشانه کانی دہ سہ لاتی خودایہ کہ زہوی دہ بیینی وشکو ماتہ کہ چی کاتیک بارانمان
 باراند به سریدا به پوانی پوہک دہ کہ ویتہ جولہ و دہ بوژیتہ وه و به رزده بیتہ وه بیگومان نہ وهی زہوی
 وشکو دہ بوژیتہ وه و زیندو کہ رہ وهی مردوہ کانیشہ به پاستی خوا به سره همو شتیکدا به توانایه.
 ﴿كَذَبَتْ قَبْلَهُمْ نُوحٌ وَأَحْصَبُ الْأَرْضِ وَمُؤَدُّ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَإِخْوَانُ لُوطٍ ﴿۱۲﴾ وَأَحْصَبُ الْأَيَّامِ وَقَوْمٌ نَّجَّ كُلُّ كَذَبٍ

الرُّسُلَ حَقٍّ وَعِدٍ ﴿۱۱﴾ أَفَعَبْنَا بِالْحَلَقِ الْأَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿۱۵﴾

ناگادار کردنه وهی قورہیش به له ناو بردن و قہر کردنی گہ له پیشووه کان

خوای گہ ورده فہرموویت: ﴿كَذَبَتْ قَبْلَهُمْ نُوحٌ وَأَحْصَبُ الْأَرْضِ وَمُؤَدُّ﴾ بهر له وانہش هؤزی نوح
 خاوهنی ناوی بیرہ کہ و سہمودیش ہر بیباوہ پ بون. خوای گہ ورہ ہر پشہ دہ کات له خوانہ ناسانی
 قورہیش به وهی کہ چی ہینا به سرہ هؤزہ کانی پیش نہ وان کہ بیباوہ پ بون له سزاو تولہ و قہر کردنی
 له دنیا دا وک هؤزی نوح کہ چون ہموی نوم کردن له ناو ناودا هیچ نہ ہیشتن له سر زہ مینداو
 خاوهنی ناوی بیرہ کانیشی (أصحاب الرّس) له ناو برد کہ له پیشہ وه به سرہاتہ کہیان له سورہتی
 (الفرقان) دا باس کرا. وه دہ فہرموویت: ﴿وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَإِخْوَانُ لُوطٍ﴾ هؤزی عادو دہ ستہ و دابہ رہی
 فیرعہ ون و هؤزی لوتیش. مہ بہ ست بہ ﴿وَإِخْوَانُ لُوطٍ﴾ واتہ هؤزہ کہی کہ خہ لکی سہ دوم بون
 کارہ کانیان له ناو زہ میندا بو کہ چون خوای گہ ورہ به ناو زہ میندا بردنیہ خوارہ وه و زہویہ کہی لّی
 کردنہ دہ ریاجہ یہ کی بژگن و پیس به هؤی بی دینی و سرکہ شی و لادانیان له هق، ﴿وَأَحْصَبُ الْأَيَّامِ﴾
 وَقَوْمٌ نَّجَّ كُلُّ كَذَبٍ الرُّسُلَ حَقٍّ وَعِدٍ ﴿۱۱﴾ گریخی خاوهن پیشہ کان و ژیردہ ستہ کانی توبیہ عیش هیچیان به
 پیٹہ مہ رانیان باوہ پیمان نہ دہ کرد نہ وسا ہر پشہ کانی من بہ پاست گہ را. ﴿وَأَحْصَبُ الْأَيَّامِ﴾ واتہ:

هؤزی شوعیب (سہ لامی خوای لّی بیت)، ﴿وَقَوْمٌ نَّجَّ﴾ واتہ: یہ مہ نیہ کان. کہ له سورہتی (الدخان) دا
 باسمان کردن کہ پیویست ناکات لیژہ دا جاریکی تر باسی بکہین، ﴿كُلُّ كَذَبٍ الرُّسُلَ﴾ واتہ: ہموی
 یہ کیک لہم گہ لانہ و گہ لہ کانی تیش بہوایان نہ کرد بہ پیٹہ مہ رہ کانیان. وه ہر کہ سیٹ باوہ پی بہ
 پیٹہ مہ ریک نہ کردیبت وک نہ وه وایہ کہ باوہ پی بہ ہموی نہ و پیٹہ مہ رانہ نہ کردیبت وک خوای

مه زن ده فہرموویت: ﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ﴾^۱ واتہ: گہ لی نوح (سہلامی خوائ لی بیت) پیغہمبہ رانیان بہ درؤن دانا و پروایان پی نہ کردن. ثمہ لہ کاتیکدا کہ یہ ک پیغہمبہ ریان بق ہاتوہ. حق نہ گہر ہموو پیغہمبہ رکانیشیان بق پہوانہ بکرایہ ہر باوہ پریان پی نہ دہ کردن، ﴿فَنُوحٍ عَصِيْدٌ﴾ واتہ: نہوسا نہو بہ لئینو ہہ پشہی کہ خودا پریاری دابو بویان لہ جہزہ بی بہ ژان و تۆلی سہخت دہاتہ دی بہ مزی نہو خوانناس و باوہ نہ کردنیانہوہ. با نہو کہسانہی کہ ثم باسہیان بق دہکریٹ ناگیان لہ خویان بیت و بترسن لہوی کہ تووشی نہوانہ بوہ. حق نہ گہر نہمانیش وک نہوان بپوا نہکےن بہ پیغہمبہ رکہیان بہ تہمای ہمان سزاو جہزہ بہ بن کہ نہوانہی پیش خویان تووشیان بوہ.

سہرلہ نوئی ہینانہوہ (الإعادة) ٹاسانترہ

خوائ گہورہ دہ فہرموویت: ﴿أَفَعِثْنَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِّنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ ناخق ٹیمہ لہ و دہیتانی پیشین ماندو بووویں؟ بہ لکو نہوان بہ گومان بوون کہ دہتوانین سہرلہوی و دہی بہیتن. ﴿أَفَعِثْنَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ﴾ واتہ: نایا نہوہل جار ماندو بووین کہ دروستمان کردن، ہہ تا نہوان گومانیان ہہ بیت کہ جاریکی تر دروست ناکریٹہوہ؟ ﴿بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِّنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ واتہ: و دہیتانی یہ کہم ماندوی نہ کردین، سہرلہوی دروستکردنہوہ ژور ٹاسانترہ لہوہ وک خوائ گہورہ دہ فہرموویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ﴾^۲ واتہ: نہو (خوا) زاتیکہ بہ دہیتانی دہست پیکردوہ لہ پاشان (دوی مردن) دوپارہ دروستی دہکاتہوہ ثم (دروستکردنہوی دوہم) لای خوا ٹاسانترہ. وہ ہہ میسان دہ فہرموویت: ﴿وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ. قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ﴾^۳ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ^۴ واتہ: وہ نمونہمان بق دینیتہوہ و بہ دہیتانی خوی لہ بیرچوہوہوہ (نہو بیباوہ) دہ لیت کی ٹیسکہ کان زیندو دہکاتہوہ لہ کاتیکدا کہ پزیون، (نہی موچہ معہد(ﷺ)) بلی نہو زاتہ زیندوویان دہکاتہوہ کہ لہ یہ کہم جارہوہ بہ دہیتانوں نہو بہ ہموو دروستکراویک زاناو ناگیہ. لہ فہرموودہ یہ کی سہ حیددا لہ پیشہوہ ہات: (خوائ مه زن دہ فہرموویت نہوی ٹادہم ٹازارم دہدات، دہ لیت: و دہیم ناہینیتہوہ وک چون دروستی

^۱ الشعراء (۱۰۵).

^۲ الروم (۲۷).

^۳ یس (۷۸-۷۹).

کردووم، دروستکردنى يه كه مى خه لكى ناسانتر نيه له لام له وه ديهيتانه وهى^۱. بۆ خوا هيچ جياوازيه كى نيه كه بفهرموويت به هر شتى (كن فيكون) واته: بيه دهبيت.

﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَفَعَلْنَا مَا تَوْسَّوْهُمْ بِهِ نَفْسَهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ﴾ (۱۶) إِذْ يُلْقَى الْمَلَأَيْنِ عَنِ الْيَمِينِ وَنَحْنُ السَّمَاءِ قِيمٌ (۱۷) مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَيْنٌ (۱۸) وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ (۱۹) وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمُ الْوَعْدِ (۲۰) وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ (۲۱) لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا كُنْشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءً كَفَصْرِكَ الْيَوْمَ حَبِيدٌ (۲۲) ﴿

خوای گه وهه ناگادارى هه موو شتيكى مه رده وه نووسراوه دانراوه

خوای گه وهه ده فهرموويت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَفَعَلْنَا مَا تَوْسَّوْهُمْ بِهِ نَفْسَهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ﴾ دياره نيمه مرقفمان دروست کردوه وه ده شانين چون خه يالاتى به دلدا ديت. نيمه بۆ نه وه له شاده مارى مى نيزيكترين. خوای گه وهه باسى ده سه لات و توانای خوى ده كات به سه ر مرقفدا كه نه وه دروستى کردوه و ناگادارى هه موو شتيكه تى نه وه ش به خه يال به دلدا ديت پيى ده زانيت له چاكه و له خراپه. له فهرمووده ي سه حيدا هاتوه له پيئه مبه رى خواوه (ﷺ) كه نه فهرموويت: (خوای مه زن خووش بووه له و شتانه ي كه به خه يالدا ديت به دلى ئومه ته كه مدا نه گه ر به دم نه يلى يان به كرده وه نه يكات)^۲. وه ده فهرموويت: ﴿وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ﴾ واته: فريشته كانى خوا نيزيكترين له خه لكى له په كى لاملى. به لام نه وهى ليكى داوه ته وه به زانين بۆيه واى کردوه هه تا خوى نه به سستيت به حلول و ئيتحاده وه كه خدا پاك و بيگه رده شتى وا نيه به پيى پاو بۆ چوونى زانا يان. به لكو وته كه نه وه مانايه ناگريته وه چونكه خوای گه وهه نه يه فهرمووه: (وانا اقرب اليه من حبل الوريد) به لكو فهرموويه تى: ﴿وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ﴾ وهك چون نه فهرموويت بۆ هر كه سيك له كاتى مردندا بيت (مردن قورقورداگه ي گرتبيت): ﴿وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ﴾^۳ واته: له و كاته دا نيمه له ئيوه نيزيكترين له و (كه سه ي له سه ره مه رگدايه). واته: فريشته كانى. وهك له ئايه تيكي تردا فهرموويه تى: ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَنَفِظُونَ﴾^۴ واته: بيگومان هه ر نيمه قورنانه مان ناردووته

^۱ فتح الباري (۱۱/۸).

^۲ فتح الباري (۱۱/۵۵۷).

^۳ الواقعة (۸۵).

^۴ الحجر (۹).

وہیں ہینانہ وہی بورانہ وہی گیان کہ نشت و فو بہ کہ لہ شاخدا گردن و زیند و بونہ وہ و کو بونہ وہ

بہ دوایدا

خوای مہ زن دہ فہ رموویت: ﴿رَجَلَت سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ﴾ بورانہ وہی گیانہ لا وا
 دیاریدا، ہر نہ مہ شہ تق نہ تہ دہ ویست تووش ببیت. ﴿وَجَلَت سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ﴾ واتہ: نہی مہ ردم
 کاتیک لہ سہ رخ چوونی مردن یہ خہ ت دہ گریٹ و بہ تہ وای بؤت دہ رده کہ ویت و دہ ریزا بونوت نیبہ،
 ﴿ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ﴾ واتہ: نہ مہ نہ وہیہ کہ تق ہلہ دہ ہائی لئی. وا ہات و ہیچ پہ نا و شوین و
 جیکہ یہ ک نیبہ خۆتی تیدا بشاریتہ وہ و پزگارت بکات. لہ فہ رمودہی سہ حیدا ہاتوہ لہ
 پیغہ مبروہ (ﷺ) کاتیک مردن ہات ثارہ قی لہ ناوچہ وانی دہ سپری و دہیفہ رمو: (پہ سہ نی بؤ خوایہ
 سبحان اللہ گیان کیٹشان و مردن نارہ خہ تی زوری ہہ یہ).^۱ خوای گہ ورہ دہ فہ رموویت: ﴿ذَلِكَ مَا كُنْتَ
 مِنْهُ تَحِيدُ﴾ دو بچوون ہہ یہ: یہ کہ م: (ما) لیژہ دا مانای مہ سولہ (موصولہ) واتہ: نہ وہی کہ تق خۆت
 لی لادہ دا. واتہ: پات دہ کرد و دور دہ کہ و تیتہ وہ لئی، نہ وا تووشٹ بوو یہ خہی گرتی. دوہ م: (ما)
 مای نافہ یہ واتہ: نہ مہ نہ وہیہ کہ تق ناتوانی لئی پابک و خۆتی لی دہ ریزا بکی. تہ برانی پریوایہ تی
 کردوہ لہ (معجم الکبیر) دا لہ سہ مورہ و دہ لیت: پیغہ مبری خوا (ﷺ) نہ فہ رموویت: (نمونہ نی نہ و
 کہ سہی کہ لہ مردن ہلہ دیت و پادہ کات وک نہ و پئیوہ وایہ زہوی داوی قہ رزی لی دہ کات پادہ کات
 ہہ تا ماندوہ و ہر اسان دہ بیت و دہ چیتہ کونہ کہی خۆی زہمین پئی دہ لیت: نہی پئیو قہ رزہ کہ م،
 پئیویش دہ رچوہ و پای کردوہ و بای لی بوہ تہ وہ بہ ہر دہ و امی تا ملی شکاوہ و قرتاوہ مردوہ).^۲
 نہ م نمونہ یہ نہ وہ دہ گہیہ نیت. چۆن نہ م پئیوہ ناتوانیت لہ زہمین پابکات و خۆی دہ ریزا بکات، نا بہ و
 شیوہ یہ ش مرف و ناتوانیت خۆی لہ مردن لابدات و پزگار بکات. خوای گہ ورہ دہ فہ رموویت: ﴿وَنُفِخَ فِي
 الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمُ الْوَعْدِ﴾ فو بہ کہ لہ شاخدا کرا نہ وہ پڑی ہہ پہ شہیہ دیتہ دی. لہ پیتشہ و قسہ کرا لہ
 بارہی فو و کردن بہ کہ لہ شاخ و ترس و لہ رزو لہ موشچوون و زیند و بونہ وہ کہ لہ پڑی قیامہ تا
 پوودہ دات. لہ فہ رمودہ یہ کدا پیغہ مبری خوا (ﷺ) فہ رموویت: (چۆن دلم خۆش بیت خواہنی
 کہ لہ شاخ، کہ لہ شاخی گرتوہ بہ دہ مہ وہ و سہری نہوی کردوہ چاوہ پوان دہ کات کہ نین بذر بد ریت
 فووی پیا بکات). وتیان: نہی پیغہ مبری خوا (ﷺ) چی بلتین؟ فہ رمووی: (قولوا حسبنا الله ونعم

^۱ فتح الباری (۳۶۹/۱۱).

^۲ الطبرانی (۲۲۲/۷)، فہ رمودہ یہ کی لاوہ.

الوکیل). بلّین: خوامان به سه و چاکترین وه کیله، خه لکه که وتیان: (حسبنا الله ونعم الوکیل).^۱ خوی گه وره ده فره مویت: ﴿وَحَآءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ﴾ هر که سیک دیت، یه کیک وه پیشی خوی داوه و یه کیکیش شایهت ده دات. واته: فریشته یه که ده بیات بق مه حشره فریشته یه کیش شایهت ده دات له سر کرده ره کانی. وه که له نایه ته که وه درده که ویت و دیاره ئیبنو جهریر نه م پایه ی هه لبرار دوه.^۲ پاشان ریوایت کراوه له یه حیای کوپی پافیه وه که مه ولای سه قیفیه کان بووه ده لیت: گویم له عوسمانی کوپی عه فان بوو وتاری ده داو نه م نایه ته ی خویند: ﴿وَحَآءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ﴾ ده لیت: فریشته یه کیش ده بیات بق خوداو فریشته یه کیش شایهت ده دات له سر نه وه ی که کردویه تی.^۳ خوی گه وره ده فره مویت: ﴿لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ﴾ تر له مانه بی هه وال بووی، واهه ریوشتان له سر لادای، چاوت نه مرپ زور بی ده کات. نه م قسه یه له که ل مرقه به تاییه تی و مه به ست له م نایه ته که خودا ده فره مویت: ﴿لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا﴾ واته: ناگات له م پوزده نه بوو له بیرت چو بوو، ﴿فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ﴾ واته: چاوت به هیزه نه مرپ چونکه هه موو که سیک له پوزی قیامه تدا چای زور به هیزه، هه تا خوانه ناسیش له پوزی قیامه تدا له سر راستیه به لام به هره یه کی پی ناگه یه نیت و بی سووده. خوی مه زن فره مویه تی: ﴿أَسْمِعْ يَوْمَ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونا﴾ واته: زور چاوایان تیزه و گوئیان سووکه پوزیک که دینه لمان. ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُءُوسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ﴾^۴ واته: نه گهر ده بینی کاتیک له قیامه تدا تاوانباران له حوزوری په روه ردگاریاندا له خه جاله تیدا سه ریان داخستوه، ده لّین: نه ی په روه ردگاری ئیمه نه وه ی به لّینت پی دابوین دیمان و بیستمان ده ی بمانگیره وه بق دنیا تا کرده وه ی چاک بکه یین به راستی ئیمه دلنایین له قیامه ت.

^۱ تحفة الأحوزي (۱۱۷/۷)، فره مووده یه کی حاسه نه.

^۲ الطبري (۳۴۷/۲۲).

^۳ الطبري (۳۴۷/۲۲).

^۴ مريم (۳۸).

^۵ السجدة (۱۲).

﴿وَقَالَ قَرِينُهُ هَذَا مَا لَدَىٰ عَيْنِي﴾ (۲۲) ﴿أَلَيْفَ فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ﴾ (۲۳) ﴿مَنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَرٍ مُّرِيٍّ﴾ (۲۴) ﴿الَّذِي جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَأَلْقِيَاهُ فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ﴾ (۲۵) ﴿قَالَ قَرِينُهُ رَبَّنَا مَا أَفْغَيْتَهُ وَلَكِنَّ كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ﴾ (۲۶) ﴿قَالَ لَا تَخْصِمُوا لَدَىٰ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُم بِالْوَعِيدِ﴾ (۲۷) ﴿مَا يُبَدِّلُ الْقَوْلَ لَدَىٰ وَمَا أَنَا بِظَلَمٍ لَّعِيدٍ﴾ (۲۸)

شایه تی دانی فریشته و فرمانی خودا به فریدانی خوانه ناسان بوناو جه هه نه م

خوای گه ورده ده فرمانی: ﴿وَقَالَ قَرِينُهُ هَذَا مَا لَدَىٰ عَيْنِي﴾ فریشته کی هاو پی ده لیت: و له لای من ناماده به. خوای گه ورده باسی نه و فریشته ده کات که کاری نه و که سه ی پی سپرداوه و شایه تی ده دات له پوزی قیامه تدا نه و شتانه ی که کردویه تی ده لیت: ﴿هَذَا مَا لَدَىٰ عَيْنِي﴾ لای من ناماده به بی که م زیاد. نا له ویدا خوای گه ورده بریاری خوی دها به سه ریاند ا به دادپه روه ری خوی ده ده فرمانی: ﴿أَلَيْفَ فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ﴾ به هر دوو کتان هه موو سپله یه کی لاسار، بیهاو یژنه ناو دوزه خه وه. و ا ورده که ویت نه م قسه یه له گه ل فریشته ی شایه تی و به پیکره ﴿سَاقٍ وَشَهِيدٍ﴾ به پیکره ناماده ی ده کات و ده بیات بؤ گورپه پانی لیپرسینه وه و فریشته ی شایه تیش شایه تی خوی ده دات له سه ر نه و شتانه ی که کردویه تی. خوای گه ورده یش فرمان ده دات که بیهاو یژنه ناو جه هه نه م. که پاشه پوزیکی زدر خراپه. ﴿أَلَيْفَ فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ﴾ واته: هه موو سپله یه کی بیهاو یژنه لاسار و بی گوی که دزایه تی هه ق ده که ن به شتی پرپوچ خوشیان دهران و انیه، ﴿مَنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَرٍ مُّرِيٍّ﴾ که به ری له چاکه گرتو له پی لادا و خه لکیشی وه گومان ده خست. ﴿مَنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ﴾ واته: پی له چاکه گرتو وه نه و مافانه ی که له سه ریته تی به جیی ناهینیت په یوه ندی خزمایه تی ده پچرینیت و چاکه و خیروبیر ناکات. ﴿مُعْتَرٍ﴾ نه و یش ده بیه خشیت و سه رفی ده کات له شوینی خویدا سه رفی ناکات، قه تاده ده لیت: له قسه و هه لسو که وت و کالا و فرمانیدا پاست نیه و لاره. ^۱ ﴿مُرِيٍّ﴾ به گومانه له کاره کانیدا و خه لکیش ده خات گومانه وه. ﴿الَّذِي جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَأَلْقِيَاهُ فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ﴾ که سیک بوو ویزای خودا، شتی دیکه شی ده په رست، سا به توندی بیانخه نه به ر سزاوه. ﴿الَّذِي جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ﴾ واته: نه وه ی که هاوه لی بؤ خودا داده نا وه ک خودا ده په رست، ﴿فَأَلْقِيَاهُ فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ﴾ واته: فریسان بدنه ناو سزای تونده وه. نیمامی نه حمده ریوایه تی کردوه له نه بو سه عیدی خوده ری وه (په زای خوای لی بیت) له

پیغمبره وه (ﷺ) فہرموویہ تی: (ملیک له ناو ناگره وه سر دہر دینیت و قسہ دہکات و دہ لیت: نہ مرق من سی جۆر کہ سم دراوہ تہ دست ہہ موو زۆردار یکی لاسارو کہ سیٹ کہ لہ گہل خودا شتی تریشی پەرستبیت و کہ سیٹ یہ کیک بکۆزیت کہ س نہ یکوشتبیت (ہہ قیقی بہ لایہ وه نہ بیت). دہیانگریت و دہیانخاتہ ناو قولایی جہ مہ نہ موہ.^۱

کیشہ و دہمہ قالیی مروؤو شہیتان لہ خزمہ ت خوی گہ وردا

خوی مہ زن دہ فہرموویت: ﴿قَالَ قِيُنُوسُ رَبَّنَا مَا أَطْفَيْتُهُ وَلَكِنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ﴾ نہ وہی ہاوپتیہ تی دہ لیت: نہی ہی پورہ رندہی ہہ موومان: دہی سہر پیچیم نہ داوہ، بہ لام ہہر خوی لہ وپہری گومراپیدا بوو. ﴿قَالَ قِيُنُوسُ﴾ نیبنو عہ باسو و موحامیدو قہ تادہ و کہ سانی تریش (پہر زای خویان لی بیت) نہ لیت: نہی شہیتانہی کہ ہاوپتیہ تی.^۲ ﴿رَبَّنَا مَا أَطْفَيْتُهُ﴾ واتہ: لہ بارہی نہ و کہ سہوہ کہ لہ گہلی بووہ بہ بی بینی مردوہ لہ پۆزی قیامہ تدا دہ لیت من دوورم لہ مہ و ہیچ پە یوہ ندییہ کم پیوہی نییہ. ﴿مَا أَطْفَيْتُهُ﴾ من گومرام نہ کردوہ. ﴿وَلَكِنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ﴾ واتہ: بہ لکو نہ و ہہر خوی گومراپوہ و شوینی پوپوچ کہ وتوہ و لہ راستی لایداوہ. وەك خوی گہ و رەلہ ئایہ تیکی تردا باسی کردوہ و دہ فہرموویت: ﴿وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُمُونِي وَلُومُوا أَنْفُسَكُمْ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنَا بِمُصْرِخِ خَوَاصٍ﴾ کفرت یما أشركتمون من قبل إن الظالمين لهم عذاب أليم^۳ واتہ: جا شہیتان دہ لیت کاتیک کہ کار تہ واو دہ بیت بیگومان خوا بہ لینی پیدان بہ بہ لینیکی ہہ ق و راست و منیش بہ لنینم پیدان بہ لام درۆم کرد لہ گہ لٹان و من نہ مبو بہ سہر تاندا ہیچ زۆرو دہ سہ لاتیٹ تہ نہا نہ وہ نہ بیت بانگم کردن بق گومراپی، نیتر نیوہش بہ دہنگمہ و ہاتن و بہ گویتان کردم، کہ واتہ لۆمہی من مہ کەن بہ لکو لۆمہی خۆتان بگەن بہ راستی من ناتوانم بێم بہ ہاواری نیوہ و و نیوہش ناتوانن بین بہ ہاواری منوہ بہ راستی من بپوام نہ بوو بہ وہی کہ پیشتەر لہ دنیا دا منتان کردبوو بہ ہاوبہش بق خوا بہ راستی ستمکاران سزای سہختیان دہ بیت. خودا دہ فہرموویت: ﴿قَالَ لَا تَخْصِمُوا لَدَيَّ﴾ خوی گہ و رە دہ فہرموویت بہ و کہ سہ و بہ ہاوہ لہ جتۆ کہ کە ی کاتیک کہ لہ خزمہ تیدا کیشہ دہ کەن، مرقہ کہ

^۱ احمد (۴۰/۳)، فہرموودہ یہ کی حەسەنی سەحیحی غەریبہ.

^۲ الطبری (۳۵۷/۲۲).

^۳ ابراہیم (۲۲).

ده لیت: نهی په روه ردگارم نه مه سړی ئی شتوندم دوی نه وهی که قورنن هاته خوار. شه یثانه که ش
 ده لیت: ﴿رَبَّنَا مَا أَطْفَيْتُمْوَلَكِنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ﴾ واته: من سرم ئی نه شتوندوه به لکر خوی له پئی پاست
 لایداوه له وپه پئی گومپاییدا بوو. خوی گوره ش ده فرموویت: ﴿لَا تَخْضَعُوا الدِّينَ وَفَدَّمْتُ إِلَيْكَ بِالْوَعِيدِ﴾
 ده لیت: لای من کیشه مه کن، من پیشه کی هه پره شهم پئی پاگه یاندوون. ﴿لَا تَخْضَعُوا﴾ لای من ده مه قالی
 مه کن، ﴿وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكَ بِالْوَعِيدِ﴾ له سر زمانی پیته مبه ران (سه لای خویان ئی بیت) ناگادارم کردنو
 هه پره شهم ئی کردنو کتیم ناردو هه موو شتیم بق پوون کردنوه به به لکه وه. ﴿مَائِدِلُّ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَمَا أَنَا
 بِظَلْمٍ لِلْعَبِيدِ﴾ به لیتی من گورانی به سرده نایه و ناهه قی به عیدان ناکم. ﴿مَائِدِلُّ الْقَوْلُ لَدَيَّ﴾
 مواجهید ده لیت: نهوی که بپارم دا دواين گورانی به سرده نایه. ^۱ ﴿وَمَا أَنَا بِظَلْمٍ لِلْعَبِيدِ﴾ واته: هیچ
 که س سزاندادم به تاوان و گونا می خوی نه بیت دوی پوون کردنوه به لکه ی ته واوله سړی.

﴿يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأَتْ وَنَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ﴾ (۳۰) وَأَزْلَفَتْ أَبْجَةُ السَّمْعِ غَيْرَ بَعِيدٍ (۳۱) هَذَا مَا توعَدُونَ لِكُلِّ أَوَّابٍ
 حَفِيفٍ (۳۲) مَنْ خَشِيَ الرَّحْمَنَ الْعَلِيمَ (۳۳) ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ذَلِكَ يَوْمَ الْخُلُودِ (۳۴) لَمْ يَأْشَأْ أَنْ يَبَإِ
 وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ (۳۵)

باسی جهه نه م و به هشتو خه لکه که یان

خوی مه زن ده فرموویت: ﴿يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأَتْ وَنَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ﴾ پوژیک ده بیت که به
 جهه نه م ده لیت: نایا زیاتریش هه به؟ خوی گوره باسی نه وه مان بق ده کات که
 له پوژی قیامه تدا ده فرموویت به جهه نه م نایا پر بووی؟ چونکه به لیتی داوه که جهه نه م پر ده کات
 له موقوف جنوک. فرمان ده کات که بیانها ویزنه ناوی نه ویش ده لیت: نایا زیاتریش هه به؟ واته نایا
 هیچی تر ماوه بزم بنیرن؟ شیوازو ده قی نایه ته که واده گیه نیت. فرموده کانیش واده گیه نن.
 نیامی نه حمد پړوايه تی کردوه له نه نه سه وه (په زای خوی ئی بیت) ده لیت: پیته مبه ری خوا (ﷺ)
 نه فرموویت: (په رده وام جهه نه م تیی ده ها ویزریت ده لیت: نایا زیاتریش ماوه؟ هه تا په رودگاری
 خاوه نه ده سلات پئی ده خاته ناوی و ده چیتوه به که وده لیت: به سمه به سمه سویند به گوره می و
 که رمی تق. له به هشتدا شوینی زیاد هر ده مینیتوه هه تا خودای گوره خه لکیکی تری بق دروست
 ده کات و له و شوینانه ی که ماوه نیشته جییان ده کات) ^۲، موسلیمیش پړوايه تی کردوه ^۱.

^۱ الطبري (۲۲/۳۵۹).

^۲ احمد (۲۲۴/۳)، فرموده یه کی سه حجه.

فهرموده یه کی تر: بوخاری پیوایه تی کردوه له ئه بو هوره یروه (په زای خوی ئی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ئه فهرموویت: (ده وتریت به جهه نه م ئایا پپیوی؟ جهه نه م ده لیت: هه می تریش ماوه؟ خوی گه وره پپی ده خاته ناوی. جهه نه میش ده لیت به سمه به سمه).^۱

پنگایه کی تر: بوخاری پیوایه تی کردوه له ئه بو هوره یروه (په زای خوی ئی بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ئه فهرموویت: (به هشت و ناگر کیشه یانه ناگر وتی: گرنگی و پیزم پیدراوه به فیز زل و زرداره کان، خوی گه وره فهرموویه تی: به به هشت تو به زهیی منی ده یکم به هه که سیک مه لیم ئی بیت له به نه ده کانم. وه فهرموویه تی به ناگر تو سزای منی سزات پی ده دم به هه که سیک مه لیم ئی بیت له به نه ده کانم. هه ره که کک له ئیوه پر ده کریت، به لام ناگر پر نابیت هه تا خودا پپی ده خاته ناوی. ناگریش ده لیت: به سمه به سمه. ئه و کاته پر ده بیت و له هه موو لایه که وه ده چیته وه یه که خوی گه وره ناوه قی به که س ناکات له دروستکاره و هه که س، به لام به هشت خوی گه وره خه لکیکی تری بۆ دروست ده کات).^۲ خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَأَزَلَفْتَ الْجَنَّةَ لِّلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ﴾ به هشتیش له خۆپاریزان نزیک کراره ته وه و دور نییه. قه تاده و ئه بو مالک و سودی ده لیت: ﴿وَأَزَلَفْتَ﴾ واته: نزیک خرایه وه و هینرایه لای خۆپاریزان.^۳ ﴿غَيْرَ بَعِيدٍ﴾ ئه میش له پۆزی قیامه تدایه، دور نیه و بیکومان هه ره پوده دات چونکه هه ر شتیک که بیت نزیکه. ﴿هَذَا مَا نُوْعِدُونَ لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِیْظٍ﴾ که ئه مه بۆ ئه و که سانه ی به ره و خودا گه پانه وه و خۆپاریزیبون، به لیت دراوه. واته: که ئه مه هه ره ئه وه یه و به ئیوه به لیت دراوه، بۆ هه ر تۆبه کاریکه و اسنوری خوی پاراستوه، ﴿هَذَا مَا نُوْعِدُونَ لِكُلِّ أَوَّابٍ﴾ واته: بۆ هه ر که سیک که گه پابیته وه و ته وه یی کردبیت، وازی هینابیت له گوناوه ﴿حَفِیْظٍ﴾ واته: خاوه نی به لیتی خوی بیت و نه یشکینیت و په شیما نه بیته وه. ﴿مَنْ خَشِيَ الرَّحْمَنَ الْغَیْبَ وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُّنِیبٍ﴾ ئه وانه ی که به نه ینی له خوی خۆیان ترسان و به دلکی پا که وه هاتوه نه ته لای. واته که سیک له خواتر سابیت له په نه انیدا که هیچ که س چاوی لیتی نه بووه خوی گه وره نه بیت. وه ک پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرموویه تی: (پیاویک که یادی خوی گه وره ی کردوه و ئا و هاتوه ته خوار به چاوه کانیدا).^۴ واته:

^۱ مسلم (۲۱۸۸/۲۱۷۸/۴).

^۲ فتح الباری (۴۶۰/۸).

^۳ فتح الباری (۴۶۰/۸).

^۴ الطبری (۳۶۲/۲۲).

^۵ فتح الباری (۱۶۸/۲).

چاوه کانی پرپیوه له ناو. ﴿وَجَاءَ بِمَلَكٍ مُنِيبٍ﴾ واته: به دایکی پاک و ساغو پیکه وه هاتووه ته وه بقی لای خودای مه زن له پوځی قیامه تدا، ﴿أَدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ﴾ هه مووتان بچنه ژووره وه و بی ترس بن، نه مه یه پوځی هه رمانه وه. ﴿أَدْخُلُوهَا﴾ هه مووتان بچنه ناو به هه شت بی ترس، قه تاده ده لیت: ترسیان له سزای خودا نیه و فریشته کان سه لامیان فی ده کهن. ^۱ خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿ذَلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ﴾ واته: ده میننه وه له ناو به هه شت داو هه رگیز نامرن و نیتی ده رناچن. وه ده فهرموویت: ﴿لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ﴾ هه رچی ئاره زووش بکه ن تنییدا هه یه زنده له ویشمان لا هه یه. ﴿لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فِيهَا﴾ هه رچی حه ز فی بکه ن له بهر ده دستیاندایه و ئاره زووی بکه ن بویان ئاماده ده کریت. ﴿وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ﴾ زیاد له وه شمان هه یه. وه ک هم ئایه ته که ده فهرموویت: ﴿الَّذِينَ أَحْسَنُوا لِنَفْسِهِمْ وَزِيَادَةٌ﴾ ^۲ واته: بقی نه وانه ی چاکه ده کهن چاکه یان له که ل ده که یز و زیاتریش. له سه حیحی موسلیدا هاتووه له سوهمیی کوی سینانی پویمیه وه مه به ست به ﴿وَزِيَادَةٌ﴾ پوانینه بقی (پووی) خوی گه وره ^۳.

﴿وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ هَلْ مِنْ مَحْيٍ﴾ ^(۳۶) إِنْ فِي ذَلِكَ لَذِكْرٌ لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ ^(۳۷) وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ ^(۳۸) فَأَصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ ^(۳۹) وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَأَدْبَرَ الشُّجُورِ ^(۴۰)

هه ره شه کردن له خوانه ناسان به سزادان و هه رماندان به پیغه مبه ر ^(ع) به خوگری و نوێژ کردن خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ هَلْ مِنْ مَحْيٍ﴾ ^(۳۶) ئیمه گه لیک چین و به رمان که له پیش نه واندان بوون قری تیخستوون له مانه ش به هیزتر بوون و زقر ولاتیان پشکنیه، ئاخو نه وان هیچ دهره تانیان بقی په خسا؟. واته: ئیمه زقریک له وانه ی که خوانه ناس بوون له پیش نه وانه وه بوون، ﴿مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا﴾ واته: له وان به هیزتر زیاتر له وان سه رزه مینیان ئاوه دان کرده وه تنییدا زیان بویه لیږده ده فهرموویت: ﴿فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ هَلْ مِنْ

^۱ الطبري (۳۶۶/۲۲).^۲ یونس (۲۶).^۳ مسلم (۱۶۳/۱).

نَّبِيٍّ ﴿نَبِيْنُو عِبَاسٍ﴾ (په زای خوايان لى بېت) ده لئيت: جيگای خويان تيا ديارى کرد. ^۱ قه تاده ده لئيت: به زؤر ولاندا گه پاون. واته: گه پاون به ولاندا بؤ بؤژوى وده ستهيتان و نيشوکارو بازرگانى زياتر له نئوه. ﴿هَلْ مِنْ نَّبِيٍّ﴾ واته: ناخو هيچ دهره تانيکيان وده دست هيتا بؤ نه وهى خويان لادهن له برپارو فرمانى خودا. وه نايا نه وهى کزيان کردبووه وده هيچ به هره يه کى پيدان له سزاي خودا لايدان کاتيک تووشى بوون کاتيک برپاويان به پيغه مبه ره کان نه کرد. نئوهش هيچ په ناو دهره تان و شوپيک نيه خوتانى تيا بپاريزن نه گه روه ک نه وان بن. خواى گه وره دهره رموويت: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرَ لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْفَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ﴾ نهم وتاره بؤ هر که سيک دل زينده يه يان باش گوئى لى ده گريت و بيريشى هر له لاي نه وه، ده بېته هؤى په ندرگرتن و بيرکردنه وه. ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرَ لِمَنْ﴾ نا نه مه ده بېته په ندو ناموزگارى، ﴿لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ﴾ بؤ هر که سيک دلى وريابه، مواجهيد ده لئيت: خاوهن عه قله. ﴿أَوْ أَلْفَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ﴾ واته: باش گوئى ده گريت له و قسه يه و لئى تيده گات و بيرى له لاي نه. مواجهيد ده لئيت: ﴿أَوْ أَلْفَى السَّمْعَ﴾ واته: باش گوئى ده گريت و بير له هيچ شتيکى تر ناکاته وه. ^۲ زه حاک ده لئيت: عه رب ده لئيت: فلانه که س گوئى هه لختسووه. کاتيک به هه ردو گوئى گوئيبيست بېت و به دلش ناماده و ناگادار بېت. ^۳ سه وري و زؤر که سى تريش هر وايان وتوه. ^۴ خواى گه وره دهره رموويت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُثُوبٍ﴾ نهم ناسمانان و زهمينه و هرچى له ناوياندا هه يه، به شهش پؤژ وهديمان هيتا و هيچ ماندو يشمان تووش نه هات. خواى گه وره له م نايه ته وه بؤمان پوون ده کاته وه دهرى ده خات که که سيک نهم ناسمانانه و زهمين و هرچى له نيوانياندا هه يه ودهى بهيئيت، ناسانتره به لايه وه و چاکتر ده توانيت مردوويش زيندو بکاته وه. قه تاده ده لئيت: جوله که کان (له عنه تى خوايان لى بېت) وتيان: خودا ناسمانه کان و زهميني له شهش پؤژدا دروست کردو پاشان له پؤژى حوته مدا پشوى دا که پؤژى شه ممه يه که نه وان ناوى ده بن به پؤژى پشودان. خواى گه ورهش نه مه ي ناره خواره وه به

^۱ الطبري (۳۷۱/۲۲).^۲ الطبري (۳۷۳/۲۲).^۳ الطبري (۳۷۴/۲۲).^۴ الطبري (۳۷۴/۲۲).

در وی خستنه وه له سەر ئه و قسه ی که کردبوویان وه که نه فرموویت: ﴿وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ﴾^۱ واته: تووشی ناپه حه تی و گرانی و ماندوو بوون نه ماتین. وه که خوی گه وره له نایه تیکی تر دا نه فرموویت: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَكُنْ لِحَافِهِنَّ بَغْدِرٌ عَلَى أَنْ يُخْشِيَ الْمَوْتُ بَلَى إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾^۲ واته: نایا نه وانه نه یانزانیه به پاستی نه و خودایه ی ناسمانه کان و زهوی دروست کردووه و له دروستکردنیاندا ناته وان و دهسته پاچه نه بووه به توانایه مردوانیش زیندوو بکاته وه به لی بیگومان خوا به سهر مه موو شتیکدا به توانایه. وه ده فرموویت: ﴿لَخَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ﴾^۳ واته: به پاستی به دیهتانی ناسمان و زهوی گه وره تره له به دیهتانی خه لکی. وه ده فرموویت: ﴿وَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَلَسَمَاءُ بَيْنَهُمَا﴾^۴ واته: نایا دروستکردنی نیوه گرانتره یان ناسمان؟ دروستی کرد. خوی گه وره ده فرموویت: ﴿فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ﴾ سا خوگر به به رانبر نه و شتانه ی نه وان ده یلین هه ره په سنی و پاکی په روهردگاری خوت بده، له پیش گزنگی هه تا وداو به له ده می پوژئاو بوون. ﴿فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ﴾ واته: خوت بگره له سهر ئه و قسه و به رخورده ی خوانه ناسان ده یکه نه له گه لت. خوت لاده لیان به لادانیکی جوان و په سهند. ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ﴾ واته: هه ره په سنی و پاکی په روهردگاری خوت بده له پیش ده رکه و تنی خو رو به ره له وه ختی خوژئاو بوون. نوێزه فره زه کان به ره له شه و په ویه که ی پیغه مبه ر(ﷺ) دوو پکات پیش خو رکه و تن بووه له به ره به یانداو دوو پکات له پیش خوژئاو بووندا بووه له کاتی عه سرداو شه و نوێزه فره زیووه له سهر پیغه مبه ر(ﷺ) و ئومه ته که ی هه تا سالتیک پاشان له سهر ئومه ته که ی لاچووه و نه ماوه. پاشان دوی نه وه نه وانه هه موو لاچووه و نه سخ بووه ته وه. له شه و په ویه که یدا بووه به م پینج فره زه به لام نوێزی به یانی و نوێزی عه سر له شوین خو یاندا ماونه ته وه له پیش گزنگی هه تا وداو له پیش پوژئاو بووندا. نیمامی نه حمه د پویایه تی کردووه له جه ریری کوپی عه بدو لاوه (په زای خویان لی بیت) ده لیت: له خزمهت پیغه مبه ر(ﷺ) دا دانیشتبووین سهیری مانگی کرد که مانگی چوارده بوو فره مووی: (ئه و سا ئیوه نیشانی خوی گه وره

^۱ الطبری (۲۲/۲۷۶).^۲ الاحقاف (۲۳).^۳ غافر (۵۷).^۴ النازعات (۲۷).

دہدرین چاوتان پیّی دہکویت و دہیبینن وک چۆن چاوتان به مانگی جوارده دہکویت، ناپہحت نابن له بینینداو بیگومانن، ئەگەر توانیقان و گەرەکتان بوو شەیتان زالّ نہیبّت بەسەر تاندا واز له نوژی به یانی و نوژی عەسر مەهینن و دواى مەخەن). پاشان ئەم ئایەتەى خویند: ﴿وَسَيَحْمَدُ رَبَّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ﴾^۱. بوخاری و موسلیمیش پیوایەتیان کردووه. خواهنی سوننه کانی تریش پیوایەتیان کردووه له فرموده دهکەى نيسماعيله وه هەر بهم شیویه. ^۲ خوائ گه وه ده فرموویت: ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَيَرُّهُ وَادْبُرَ الْأَشْجُرُ﴾ له شەیشدا هەر په سنی و پاکی ئەو بده و دواى هەموو سوژده بردنیش. ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَيَرُّهُ﴾ واتە: له شەودا نوژی بکه بۆ خودا. وهك ئەم ئایەتە ده فرموویت: ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ أَن يَبْعَثَ رَبُّكَ مَقَامًا خَيْرًا﴾^۳ واتە: وه (نەى موحه مەد) ((له بەشیکی شەودا هەسته شەونوژی بکه به قورئان خویندن تێیدا ئەو زیاده نوژی تایبەت به تۆیه ئومید وایه پهروه رگارت بتهگه یه تێته پله و جیگایه کی په سه ندرکاو. وه ده فرموویت: ﴿وَادْبُرَ الْأَشْجُرُ﴾ واتە: نیبنو ئەبى نه جیج ده لیت: له مواجهه ده وه له ئیبنو عەباسه وه (په زای خوائان لی بیت) ئەلین: واتە: ته سباحت کردن له دواى نوژی. ئەو فرموده ده یه کی له هەردوو سه حجه که دا هاتووه پشتگیری ئەم فرموده ده ده کهن که ئەو هورهیره پیوایەتى کردووه (په زای خوائ لی بیت) که ده لیت: هه ژاره کچه ره کهان هاتن بۆ لای پیغه مبه ر (ﷺ) وتیان: ئەى پیغه مبه رى خوا (ﷺ) خواهن مال و سامانه کان چه ند پله ی به رزو به هه شتى هه تاهه تاييان به ده ست ميناوه پیغه مبه ر (ﷺ) فرمووی: (کامه یه نه وه؟) وتیان: وهك ئیمه نوژی ده کهن و وهك ئیمه پۆژوو ده گرن و خیر و خیرات ده کهن و مال ده به خشن ئیمه نایکه ین. به نده نازاد ده کهن ئیمه نازادی ناکه ین، پیغه مبه ر (ﷺ) فرمووی: (ئایا شتیکتان پیّی بلیم ئەگەر کردتان پیش ئەوانه ی دواى خۆتان بکه ون و هیچ که سیش له ئیوه چاکتر نه بیّت مه گەر که سیک ئەو شته بکات که ئیوه ده یکه ن؟ سبحان الله والحمد لله والله اکبر بکه ن له پاش هەموو نوژی تیک سی و سى (۳۳) جان). ده لیت: وتیان: ئەى پیغه مبه رى خوا (ﷺ) برا خواهن ماله کان گوینیان لی بوو (بیستیان) که ئیمه چیمان کردووه ئەوانیش وهك ئیمه یان کرد، پیغه مبه ریش (ﷺ) فرمووی: (ئەوه

^۱ احمد (۳۶۵/۴)، فرموده ده یه کی سه حجه.

^۲ فتح الباری (۴۶۲/۸)، مسلم (۴۳۹/۱)، ابو داود (۹۷/۵)، تحفه الاحوذی (۲۶۵/۷)، النسانی (۴۶۹/۶)، ابن ماجه (۶۳/۱).

^۳ الاسراء (۷۹).

^۴ الطبری (۳۸۱/۲۲).

پڙي خودايه دهديات به هر ڪه سيڪ مهيلي ٿي بيت).^۱ پای دوهم مه بهست بهم نايه ته ﴿وَأَذِّنِ الشُّجُورَ﴾
دو پکاتي دواي مغربيه نه مه پريوايه ڪراوه له عومرو ع ل و حه سني ڪو پي ٿيبنو عه باس و نه بو
موره يره و نه بو نوماموه (ره زاي خويان ٿي بيت) وه مواجهيدو عيڪريمه و شه عبي و نه خه عي و حه سني و
قه تاده و ڪه ساني تريش هر واپان وتوه.

﴿وَأَسْمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ ۖ يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ۚ ذَٰلِكَ يَوْمُ الْفُرُوجِ ۝۱۱﴾ إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي
وَنُيِّتُ ۚ وَإِلَيْنَا الْمَصِيرُ ۝۱۲ يَوْمَ تَشَقَّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ۚ ذَٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ ۝۱۳ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ
وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكَرَ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِبِدِ ۝۱۴﴾

وه پير هيئانه وهى هه ندي شت ڪه له پڙي قيامه تدا بوو ده دات

خوای گه وره ده فهرمويت: ﴿وَأَسْمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ﴾ هر ده ميڪيش بانگ پاهي ٿيڪ
له جيڪه به ڪي نزڪدا بانگ ده ڪات گوئي بڙ بگره. ﴿وَأَسْمِعْ﴾ واته: نه ي موحه مه د (ﷻ) گوئي بڙ
بگره، ﴿يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ﴾ واته: ڪاتيڪ ڪه بانگه رٿڪ له جيگايه ڪي نزڪوه بانگي ڪرد بڙ
ڪڙيون وه بڙ دادوه ري خه لڪي و فهرمان دان بڙ جيا بونه وه يان، ﴿يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ۚ ذَٰلِكَ يَوْمُ
الْفُرُوجِ﴾ له و پڙدها ڪه نه عره ته پاسته ڪه يان گوئي ٿي ده بيت، نه مه پڙي ده رڪه وتنه. واته له و پڙدها
ڪه فوو ده ڪريٽ به ڪه له شاخدا ڪه به پاستي ديت ڪه ٽوريان به گومانن له هاتني. ﴿ذَٰلِكَ يَوْمُ الْفُرُوجِ﴾
نه مه پڙي هاتنه ده ره وه به له گڙپ. ﴿إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي وَنُيِّتُ ۚ وَإِلَيْنَا الْمَصِيرُ﴾ ٿيمه خو مان ٽيان
ده به خشين و ده مريٽين، وه گه پانه وش بڙ لاي ٿيمه به. واته: هر خودايه خه لڪي وه دي هيئانه و پاش
مردنيش زيندويان ده ڪاته وه. لاي خودا ناسانتره و گه پانه وهى هه موو خه لڪيش هر بڙ لاي نه وه.
هه مووي پاداشتي خوي و ده رده گريٽ چاڪه به چاڪه و خراپه ش به سزادان. خوای گه وره ده فهرمويت:
﴿يَوْمَ تَشَقَّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ۚ ذَٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ﴾ نه و پڙدهي ڪه زه مين ده قه له شپته وه و به
په له ده ريانه هاوي ٿيٽ، نه م ڪڙيون وه به لمان شتيڪي ناسانه. بڙيه خوای مه زن باري ٿيڪ له ناسمانه وه
ده باري ٿيٽ لاشه ي هه موو خه لڪي زيندو (سهون) ده بيتته وه له ناو گڙپه ڪانياندا. وه ڪڙن دانه سهون
ده بيتته وه له ناو خولدا به ٿاو. ڪاتيڪ لاشه ڪان ته واو وه ڪ خويان ٿي هاته وه خوای گه وره فهرمان ده دا
به ٿيسرافيل فوو ده ڪات به ڪه له شاخدا گيانه ڪان وان له ناو ڪوئيڪي ڪه له شاخدا. ڪاتيڪ ٿيسرافيل فووي

پیا کرد هم مو گیانه کان دینه دهر و له نیتوان ناسمانه کان و زه میندا دهره و شپینه وه. خوای گه وره ده فره مویت: به گه وره یی و مه زنییم (بعزتی و جلالی) ده بیت هم مو گیانه کان بگه پینه وه بۆ نه و لاشه ی کاتی خوی تییدا بووه، هم مو گیانه کان ده چنه وه ناو لاشه کانی خزیان. ده چنه وه ناوی وه ک چون زه مری مار ده گه پیت به ناو له شی مار گه ستدا زه وی درز ده بیت بۆیان هه لده سته وه بۆ لپیرسینه وه به په له و به گورجی ده چن بۆ به جیهینانی فره مانی خوای هیژا. وه ک خوای گه وره ده فره مویت: ﴿مُهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَذَا يَوْمَ عِيسَى﴾^۱ واته: خیرا دوی جار په ره که ده که ون بیباوه پان ده لنین نه موق پۆژکی زور دژوارو سه خته. وه ده فره مویت: ﴿يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِ وَتَقُولُونَ إِن لَّيْسَ لَنَا قَلِيلًا﴾^۲ واته: نه و پۆژه ی که بانگتان ده که ن (له گورپه کانتانه وه) جا نیوه ش ده سته جی دین به دم بانگ کردنه که وه به سوپاس و سه ناکردنه وه و وا ده زانن نه ماونه ته وه (له دنیا دا) ماوه یه کی که نه بیت. وه له سه حیحی موسلیمدا هاتوه له نه سه وه (په زای خوای لای بیت) ده لیت: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده فره مویت: (من یه که م که سم که زه ویم بۆ له ت ده بیت).^۳ وه ده فره مویت: ﴿ذَلِكَ خَسْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ﴾ واته: نه مه زیندوو کردنه وه یه کی سوک و ناسانه لای نیتمه. وه ک خودای گه وره له نایه تیکی تر دا ده فره مویت: ﴿وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَجِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ﴾^۴ واته: وه فره مانی نیتمه ته نها یه ک جاره وه ک چا و تروکا ندنیک. وه ده فره مویت: ﴿مَا خَلَقْكُمْ وَلَا نَعْتَمُكُمْ إِلَّا كَفْهٍ وَجِدَةٍ إِنَّ اللَّهَ سَبِغٌ بَصِيرٌ﴾^۵ واته: دروست کردنی هه مویتان (له سه ره تا وه) و زیندوو کردنه وه تان وه ک دروست کردنه و زیندوو کردنه وه ی ته نها که سیك وایه به راستی خوا بیسه ری بینایه.

دل دانه وه ی پیغه مبه ر (ﷺ)

خوای گه وره ده فره مویت: ﴿تَحْنُ أَعْلَمَ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكَرَ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدَ﴾ نیتمه باشت ده زانین نه وان چی ده لنین، تو زور داریک نیت له سه ریان هه ر که سیك له هه ره شه ترسی هه یه، به م قورئانه تو وه بیرری بخه ره وه. ﴿تَحْنُ أَعْلَمَ بِمَا يَقُولُونَ﴾ واته: زانیاری نیتمه نه وه نده زوره

^۱ القمر (۸).

^۲ الاسراء (۵۲).

^۳ مسلم (۱۷۸۲/۴).

^۴ القمر (۵۰).

^۵ لقمان (۲۸).

ناگاداری نه و قسانهین که بتهرستان دهیکه نو بهوا ناکهن. نه وه دلگرائی و مهترسیت بق دروست نه کات. وه که نه مایه تانه دا خوی گه وره ده فرموویت: ﴿وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرَكَ بِمَا يَقُولُونَ﴾ (۱۷) فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ﴿۱۸﴾ وَأَعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ ﴿۱۹﴾ واته: سویند به خوا بیگومان نیمه ده زانین که به پاستی تو دلته نگ ده بیت به وهی نه وانه ده یلین، که واته په روه ردگارت به پاکی پابگره و سوپاسی بکه و له سورژده به ران به، وه په روه ردگارت به پرسته هه تا مردن په خت پی ده گریت. وه ده فرموویت: ﴿وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ﴾ واته: تو زوددار نیت به سه ریانه وه هه تا به زود پتیا ن نیشان بدهی. بق نه وه یش پانه سپی زدرای. پاشان ده فرموویت: ﴿فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعَبِيدٍ﴾ واته: ده سا تو په یامی په روه ردگاری خوت پابگ یه نه، چونکه نه وانه ی که له هه پرده شعی خودا ده ترسنو به ته مای به زه یی نه ون په ندو ناموزگاری ودرده گرن. وه که نه مایه ته که ده فرموویت: ﴿فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلْغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ﴾^۱ واته: بیگومان تو هه ر پاگ یاندنت له سه ره و لیترسینه وه ش له سه ر نیمه یه. وه ده فرموویت: ﴿فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ﴾ (۲۱) لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ ﴿۲۲﴾ واته: که واته ناموزگاری بکه تو هه ر ناموزگاریت، تو ده سه لاتدار نیت به سه ریاندا. وه ده فرموویت: ﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾^۲ واته: له سه ر تو نیه نه ی موحه معه د (ﷺ) پینمونی و موسلمان کردنی خه لکی به لکو خوا هه ر که سیکی بوئ هی دایه تی ده دات. وه ده فرموویت: ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾^۳ واته: به پاستی تو ناتوانی نه و که سه ی خوتت بویت پینمونی بکه یت به لام خوا هه ر که سه ی بویت هی دایه تی ده دات. بویه لیژده دا خوی گه وره نه فرموویت: ﴿وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعَبِيدٍ﴾^۴ قه تاده نه لیت: خودایه وه که نه و که سانه مان لی بکه ی له هه پرده شکانت ده ترسنو به ته مای نه و پژده ی تون که پژی قیامه ته نه ی خاوه ن چاکه ی دلوقان.^۵

^۱ الحجر (۹۷-۹۹).^۲ الرعد (۴۰).^۳ الفاشية (۲۱-۲۲).^۴ البقرة (۲۷۲).^۵ القصص (۵۶).^۶ القرطبي (۱۷/۲۹).

تہ فیسری سورہتی (الذاریات)

لہ مکہ دا ہاتوہ تہ خواروہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَالذَّارِيَّتِ ذَرَّوْا ۝۱﴾ ﴿فَالْحَمِيْلَتِ وَقَرَّا ۝۲﴾ ﴿فَالْجَارِيَّتِ يُسْرَا ۝۳﴾ ﴿فَالْمَقْسِمَتِ أَمْرًا ۝۴﴾ ﴿إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ ۝۵﴾ ﴿وَإِنَّ الَّذِينَ لَأَوَفِّي ۝۶﴾ ﴿وَأَسْمَاءَ ذَاتِ الْمَلَبِكِ ۝۷﴾ ﴿إِنِّكَ لَنِي قَوْلٍ مُخْتَلِفٍ ۝۸﴾ ﴿يَوْمَكَ عَنَّا مَنَ أُولَٰئِكَ ۝۹﴾ ﴿قِيلَ الْخَرْصُونَ ۝۱۰﴾ ﴿الَّذِينَ هُمْ فِي غَمْرَةٍ سَاهُونَ ۝۱۱﴾ ﴿يَسْأَلُونَ أَيَّانَ يَوْمُ الدِّينِ ۝۱۲﴾ ﴿يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُقْنَنُونَ ۝۱۳﴾ ﴿ذُوقُوا فَنَتْكُمْ هَذَا الَّذِي كُنتُمْ بِذِهِ تَسْتَعْجِلُونَ ۝۱۴﴾

تہ نکید کردن لہ سر راستی پڑی قیامت و نیبر سینہ وہ تییدا

خوای مہ زن دہ فہرموویت: ﴿وَالذَّارِيَّتِ ذَرَّوْا﴾ بہو بایانہی دہ تواں بلاویکہ نہوہ. ﴿فَالْحَمِيْلَتِ وَقَرَّا﴾ بہو ہورانہی گرانبارن. ﴿فَالْجَارِيَّتِ يُسْرَا﴾ بہوانہی کہ بہ ناسمان پئی دہ پیون. ﴿فَالْمَقْسِمَتِ أَمْرًا﴾ بہوانہی کار دابہش دہ کەن. ﴿إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ﴾ ہر بہ لیتنیک کہ پیتان دہ دہن راستہ. ﴿وَإِنَّ الَّذِينَ لَأَوَفِّي﴾ پڑی جہزا ہر پروودہ دات. لہ گہورہی موسلمانانہوہ علی کوپی ئہبو تالب (پہزای خوای لیبیت) کہ پڑتک پڑشتنہ سہر دوانگی کوفہ وتی: ہیج پرسیاریکم لی ناکنہ لہ نایہ تیک لہ قورئاندو لہ فہرموودہیہک لہ پیغہمبہری خودلوہ (ﷺ) بیگومان وہ لامتان دہ دہمہوہوہ پیتان دہ لیم. لہ و کاتہ دا ئیبینولکواہ ہلساو وتی: ئہی گہورہی موسلمانان ﴿وَالذَّارِيَّتِ ذَرَّوْا﴾ واتا چی؟ علی (پہزای خوای لیبیت) وتی: واتہ: با، وتی: ﴿فَالْحَمِيْلَتِ وَقَرَّا﴾ علی (پہزای خوای لیبیت) وتی: واتہ: ہور. وتی: ﴿فَالْجَارِيَّتِ يُسْرَا﴾ واتہ: کہشتیہکان. وتی: ﴿فَالْمَقْسِمَتِ أَمْرًا﴾ علی (پہزای خوای لیبیت) وتی: فریشتہکان. ۱ ہدئی لہ زانایانی تہ فیسر وتوویانہ: ﴿فَالْجَارِيَّتِ يُسْرَا﴾ واتہ: ئہو ئہستیرانہی بہ ناسانی پئی دہ کەن لہ خولگی خویاندا. ئہمہش چہند پلہیہک لہ خواروہ بقی سہرہوہوہ لہ سہرہوہ بہرہوہ ژوروتر. وک با کہ ہور لہ سہریہوہیہوہ ئہستیرہش لہ سہری ہورہوہیہ. ﴿فَالْمَقْسِمَتِ أَمْرًا﴾ کہ فریشتہکانہ لہ ژور ئہمانہوہیہ بہ فرمانی خودا دادہبزن بقی ئہو کارانہی کہ پیتان دہ سپیردیت لہ گہیاندنی پہیامی شہری یان کاریاری بوونہوہر. وہ ئہمہ سویتدیکہ لہ لایہن خوای گہورہوہ لہ سہر

۱ الطبری (۳۹۲/۳۸۹/۲۲)، عبدالرزاق (۲۴۱/۳).

ھاتنى قىامت زىندو بونە ۋە لىپىرسىنە ۋە. بۆيە خۋاى مەزىن ھەرموويە تى: ﴿إِنَّمَا تَعُدُّونَ لَصَادِقٌ﴾^۱
 واتە: بە تەئكىد ھەۋالىكى پاست و دروستە. ﴿وَأَنَّ الدِّينَ﴾ پۇڭى جەزا ﴿لَوُفٍّ﴾ ھەر پۈۋدە دات و گومانى
 تېدا نىيە. پاشان خۋاى گەۋرە ھەرموويە تى: ﴿وَالسَّامَاءُ ذَاتُ الْمُبْرَكِ﴾ بە ۋ ئاسمانەى پى پىيە (شەپۇل
 دەدات). ئىبىنو عەباس دەلىت: واتە: خاۋەنى جوانى و پاژاۋەيى و درە و شاۋەيى و پىك و پىكىيە.^۱
 مۇجاھىد و عىكرىمە و سەئىدى كوپى جوبەيرو ئەبو مالكو ئەبو سالىح و سودى و قەتادە و عەتىيە
 عەۋفى و پەبىمى كوپى ئەنەس و كەسانى تىرىش و ايان و تۈۋە.^۲ زەحكاك و مەنھالى كوپى عەمرۇ كەسى
 تىرىش و تۈۋايانە: ۋەك كۆبۈنە ۋەى ئاۋو لم و كشتوكال و گيا و ۋەختىك با لىي دەدات دەياندا بەسەر
 يەكدا پى پىيان دەكات و شەپۇل دەدەن ئەۋە پىي دەلىن: ﴿الْمُبْرَكِ﴾ ئەم ھەمو پاپۇچۈنە
 دەگە پىتە ۋە بۇ يەك شت كە بىرىتە لە جوانى و پاژاۋەيى. ئەۋەندە جوان و بەرزو ناسكو و پىكوپىك و
 تونوتۇل و چۈاردە ۋە فراۋانە و پاژاۋەتە ۋە بە ئەستىرەى ۋە ستاۋو گە پۇك و كە لەگەل مانگو خۇرو
 ئەستىرەكانى تردا لەناۋ يەكدا دىن و دەجىن.

جىاۋازى قەسە ۋە يەك نەگرتنە ۋەى قەسەى بىتپەرستان

خۋاى مەزىن دە ھەرموويىت: ﴿إِنِّكَ لِنِى قَوْلٍ غُلْبٍ﴾ قەستەن يەكتر ناگىتە ۋە. واتە: ئەى بىتپەرستان
 ئىۋە باۋەپ ناكەن بە پىتەمبەران (سەلامى خۋايان لىبىت) لەناۋ خۇتاندە ھەرىكە و قەسەيەك دەكات و
 قەستەن يەك ناگىت. قەتادە دەلىت: ئىۋە قەستەن يەك نىيە يان ئەمەيە: باۋەپتان بە قورئان بىت يان
 باۋەپتان پىي نەبىت.^۲ ﴿يُؤْفِكُ عَنْهُ مِّنْ أَمْرِ﴾ لە قورئان دەتەكىنە ۋە ھەركى تەكىتراۋەتە ۋە. واتە:
 كەسىك دەتەكىتە ۋە لە قورئان كە خۇى گومراۋ سەلئىتىۋاۋ بوۋە. چونكە قەسەيەكى پىپوۋچ شۈيىنى
 كە ۋە تۈۋە بە ھۇى ئەۋ قەسە ۋە سەرى لى تىك چۈۋە و كەسىك لە قورئان لادەدات كە خۇى لادەرو
 لەۋپەپى نەقامى و سەرى شىۋاۋىدا چۈۋىتە خوارە ۋە لە ھىچ تىنەگات. ۋەك خۋاى گەۋرە ھەرموويە تى:
 ﴿فَإِنَّكَ وَمَا تَعْبُدُونَ ﴿۱۶۱﴾ مَا أَنتُمْ عَلَيْهِ بِفَعْلِينَ ﴿۱۶۲﴾ إِلَّا مَن هُوَ صَالٍ الْجَحِيمِ﴾^۳ واتە: ئىنجا بە پاستى ئىۋە ئەۋ
 (بتانە) ىش كە دەپەرستىن، ئىۋە ناتوانن لە بەرامبەرى خۋادا گومراكەرى (كەس) بن، بىچكە ئەۋ
 كەسەى (خۋا دەزانىت) دەچىتە دۆزەخە ۋە. ئىبىنو عەباس و سودى دەلىن: كەسىك لە قورئان لادەدات

^۱ الطبري (۲۲/۳۹۵/۳۹۶).

^۲ الطبري (۲۲/۳۹۶/۳۹۷).

^۳ عبدالرزاق (۴/۲۴۲).

^۴ الصافات (۱۶۱-۱۶۳).

که سهری لی تیک چوویت. ﴿قُلِ الْخِرَاصُونَ﴾ دهک به کوشت بچن نهو که سانهی درو نه خشینن. مواهید ده لیت: درو زنه کان. نه مه وه نمونهی نهو نایه تهی عه به سه وایه که ده فهرموویت: ﴿قُلِ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرُهُ﴾^۱ واته: به کوشت بچیت (خراپترین نفرینی لیتیت) ناده می چند نه زانه. درو زنه کان نه وانه که ده لیت: زیندو نابینه وه و باوه ریان پی نیه.^۲ علی کوپی نه بو تلحه ده لیت: له نیبنو عه باسه وه (په زای خوی لیتیت) ﴿قُلِ الْخِرَاصُونَ﴾ واته: نه فرین کراوه له به دگومانان.^۳ وه هه روه ها مه عاز (په زای خوی لیتیت) له وتاریدا ده یوت: به دگومانان له ناوچوون. قه تاده ده لیت: درو زنه کان نه وانهی خه له تاوو به دگومانن.^۴ خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿الَّذِينَ هُمْ فِي عَمَرِهِمْ سَاهُونَ﴾ نه وانهی که وتوونه ته گیزاوی نه زانی و ناگیان له هیچیک نیه. نیبنو عه باسو که سانی تریش وتوویانه: له خوانه ناسی و به دگومانیدا ناگیان له خویان نیه و مه ستن.^۵ ﴿يَسْتَلُونَ أَيَّانَ يَوْمِ الْآزِمِ﴾ پرس ده که ن که ی پوژی جهزا دیت. نه مهی که ده یلین باوه پی نه کردن و دزایه تی کردن و گومان و به دوور زانینی نه و پوژیه. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ﴾ نه و پوژیهی که ده یانخه نه سهر ناگر. نیبنو عه باسو مواهید و حه سن و که سانی تریش وتوویانه: ﴿يُفْتَنُونَ﴾ واته: سزا ده درین.^۶ مواهید ده لیت: ده خریته ناو ناگروهک چون نالتوون ده خریته سهر ناگر بق پاک کردن وه.^۷ کومه لیک تروهک مواهید دیسان و عیکریمه و شیراهیمی نه خه عی و زهیدی کوپی نه سلم و سوفیانی سه وری و (الشوری) وتوویانه: ﴿يُفْتَنُونَ﴾ ده سوتینرین. ﴿ذُوقُوا فِتْنَتَكُمْ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهٖ تَسْتَعِجِلُونَ﴾ بچین نه و نارازه تان که نیوه بوی به په له بوون. مواهید ده لیت: ﴿ذُوقُوا فِتْنَتَكُمْ﴾ نه و سوتاندنه تان بچین.^۸ که سانی تر

^۱ عبس (۱۷).^۲ الطبري (۴۰۰/۲۲).^۳ الطبري (۳۹۹/۲۲).^۴ الطبري (۴۰۰/۲۲).^۵ الطبري (۴۰۱/۴۰۰/۲۲).^۶ الطبري (۴۰۲/۲۲).^۷ الطبري (۴۰۲/۲۲).^۸ الطبري (۴۰۳/۲۲).

بيجگه له نو و توويانه: سزاكه تان بچين. ﴿هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ﴾ واته: پټيان ده و تريت: بو زياتر داخ و خه فته پيدان و پساكردن و به سوك سه يركردنيان، والله اعلم.

﴿إِنَّ الْمَوْتِينَ فِي جَنَّتٍ وَعُيُونٍ﴾ ١٥ ﴿أَعْيُنٍ مَّا أَنَّهُمْ رَأَوْهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُحْسِنِينَ﴾ ١٦ ﴿كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ النَّاسِ﴾ ١٧ ﴿وَلَا يَأْتِيهِمْ سَاعَةٌ يَسْتَغْفِرُونَ﴾ ١٨ ﴿وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلنَّاسِ لِيَسْأَلُوا﴾ ١٩ ﴿وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِّلْمُتَّقِينَ﴾ ٢٠ ﴿وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ ٢١ ﴿وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ﴾ ٢٢ ﴿قُورَبِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَا أَنَّكُمْ تَنْطِقُونَ﴾ ٢٣

پاداشتي له خواترسان و خوږموشتيان

خوای مه زن فەرموویە تی: ﴿إِنَّ الْمَوْتِينَ فِي جَنَّتٍ وَعُيُونٍ﴾ نو که سانهی خو پارین، شوپیان باغات و کانیون. خوای مه زن باسی خو پارینان ده کات نو وانهی له بر په زامه نندی خوا خو ده پارین له پڅی زیندوویونه وه یاندا له ناو باغات و کانیودان به پیچه وانهی نو به دب ختانهی که تیدان له سزاو نازارو نه شکه نجه و زنجیری ناگرین له ملداو سوتاندن. وه ده فەرموویت: ﴿أَعْيُنٍ مَّا أَنَّهُمْ رَأَوْهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُحْسِنِينَ﴾ هه چی په روهدگاری نو وان بوی داناون، وهری ده گرن، نو وان له پشوو ناکار چاک بوون. ﴿أَعْيُنٍ﴾ حاله له وتهی: ﴿جَنَّتٍ وَعُيُونٍ﴾ واته له خواترسان ژیانیان له ناو باغات و کانیودایه. نو وهی خودا پیسی داون وهری ده گرن له خو شگوزهرانی و پابواردن و ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ﴾ له ژیانی دنیا دا ﴿مُحْسِنِينَ﴾ وه که فەرموودهی خوای که وره وایه که ده فەرموویت: ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْفَالِیَةِ﴾ واته: (پټیان ده و تريت) بخون و بخونه وه و نو شتان بیت به هوای نو چا کانه وه که له پڅانی پابردودا کردو تانه. پاشان خوای مه زن باسی ناکاره چاکه کانیان ده کات و فەرمووی تی: ﴿كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ النَّاسِ﴾ شوانه که متر ده خه و تن. زانایانی ته فسیر دوو بو چوونی جیا و زیان هیه له و باره یه وه. یه که م: به لایه وه نو و مایه (ما) مای نافیه یه واته: که مایک له شو ناخون. ئیبو عه باس ده لیت: هیچ شو یکه تینا په ریت و نا پوات مه گین هه لده سن بو خوا په رستی تیدیا با که میکیش بیت^۱ قه تاده ده لیت: له میتره فی کوپی عه بدو لالوه که م شو هیه که دیت مه گین نویزی

^۱ الحاقة (۲۴).

^۲ الطبری (۴۰۷/۲۲).

تیدا ده کهن بق خوی گوره. یان له نه وه لای شه وه وه یان له نیوه شه ودا.^۱ موحامید ده لایت: کهم شه وهیه که ده خونه هتا به یانی هه لئه سن بق شه ونویژ تیتیدا.^۲ قه تاده یش هر وای وتووه.^۳ نه نه سی کورپی مالیکو نه بول عالیه ده لاین: له نیوان مه غریب و عیشادا نوژیان ده کرد.^۴ بقچوونی دووه: نه و مایه (ما) مای مه سدریه وه واته: که میک له شه و پال ده که و تن و ده خه و تن. ئیبنو جهریریش نه م بقچوونی هه لبژاردبوو، حه سەنی به سەری ده لایت: ﴿كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ الْإِنِّ مَآ يَهْجُونَ﴾ ماندوو ده بوون له شه ونویژدا زور که میک نه بیت له شه ودا نه ده خه و تن. به ئاره زووه له نزیک به ره به یاندا ده ستیان ده کرد به پاپانه وه له خوی گوره.^۵ عبداللهای کورپی سه لام ده لایت: کاتیک پیغه مبهری خودا (ﷺ) گه یشته مه دینه مه رد م به په له هاتن بق خزمه تی. منیش به کیک بووم له و که سانه ی به په له چوومه خزمه تی، چاوم پیی که وت زانیم که نه م پووو دهم و چاوه دهم و چاوی پیاوی درزن نیو و به که م شتیک که لیم بیست ده یه رموو: (نه ی خه لکینه، میوانداری بکن له مه رد م - واته خواردنیا بدنه ی - په یوه ندی خزمایه تی به جی بهینن، له شه ودا نوژ بکن که خه لکی نوستوون ده چنه به هشت به سه لامه ت).^۶ نیمامی نه حمه د پیاویه تی کردوو له عه بدوللای کورپی عومره وه (ره زای خویان لیبتیت) ده لایت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فه رمویه تی: (له به هشتدا زووری زور هیه له ناوه وه ی دهر وه ی ده بینریت و له دهر وه ی ناوه وه ی ده بینریت). نه بو موسای نه شعری وتی: نه و به هشته بق کتیه نه ی پیغه مبهری خودا (ﷺ)؟ پیغه مبهر (ﷺ) فه رمویی: (بق نه و که سه یه که قسه نه رمه و خواردن ده دات به خه لکی و به شه وه لده سیّت شه ونویژ ده کات و خه لکی نوستوون).^۷ وه خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿وَالْأَسْحَارُ هُمْ يَسْتَفْرِونَ﴾ بهری به یان داوی لیبوردنیا ده کرد. موحامیدو که سانی تریش ده لاین: واته: نوژ ده کهن.^۸ زور که سیش وتوویانه: واته شه ونویژان ده کردو به ره به یان داوی لیبوردنیا ده کرد له خوا. وه ک خوی مه زن فه رمویه تی: ﴿وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ﴾^۹ واته: نه وانه ی داوی لیخوشبوون

^۱ الطبري (۴۰۷/۲۲).^۲ الطبري (۴۰۸/۲۲).^۳ الطبري (۴۰۸/۲۲).^۴ الطبري (۴۰۸/۴۰۷/۲۲).^۵ الطبري (۴۰۹/۴۰۸/۲۲).^۶ تحفة الأحوذی (۱۸۷/۷)، فه رمودیکی سه حیه.^۷ احمد (۱۷۳/۲)، ئیبنو له میعه ی تیدا فه رموده یه کی لاوازه.^۸ الطبري (۴۱۳/۲۲).^۹ ال عمران (۱۷).

دہکن لہ پیش بہ یانیاندا. حق نہ گہر پارنہ و ہش لہ کاتی نویژدا بووینت چاکترہ. لہ کتیبہ
 سہیحہ کان و کتیبہ کانی تریشدا ہاتوہ لہ کومہ لیک لہ ہاوہ لہ کانی پیغہ مبری خوداوہ (ﷺ)
 وتوویانہ: کہ پیغہ مبری خودا (ﷺ) فرمویہ تی: (خوای مہ زن ہہ موو شہ ویک دیتہ خوارہ وہ بۆ
 ناسمانی دنیا و کاتیک سیئہ کی دواپی شو و دہ میتیت، دہ فرمویت: ثایا کہ سیگ ہہ یہ دواپی لیبور دن
 بکات تا لیتی ببورم، ثایا کہ سیگ ہہ یہ دواپی لیخوشبونم لی بکات تا لیتی خوش بیم، ثایا کہ سیگ ہہ یہ
 داوام لی بکات تا دواکھی پی بدریت؟ ہہ تا بیری بہ یانی).^۱ واتہ تا خور ہہ لدیت. وہ زوریک لہ زانایانی
 تہ فسیر وتوویانہ لہ و ثایہ تی کہ باسی یہ عقوب پیغہ مبر دہ کات (سہ لامی خوای لیبتت) کاتیک بہ
 کورہ کانی وت وہ کہ خودا دہ فرمویت: ﴿سَوْفَ أَسْتَفِرُّ لَكُمْ رَبِّي﴾^۲ واتہ: دواتر دواپی لیبور دنتان بۆ
 دہ کہم لہ پەرورہ دگارم. واتہ: دوعاکھی دواخستون بۆ بیری بہ یانی. وہ دہ فرمویت: ﴿وَفِي أَمْوَالِهِمْ
 حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُورِ﴾^۳ لہ مالیاندا بہ شیک ہہ بوو بۆ گہ داکان و بی بہ شان. وہ چۆن وہ سفی کردن بہ
 نویژ کردن ہہ روہا وہ سفیان دہ کات بہ وہی کہ زہ کات دہ دہن و چاکہ خوانن و خرم بہ سہر دہ کہ نہ وہ،
 ﴿وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ﴾^۴ بہ شیکی دیاریکراو کہ دہریان کردوہ و دایانناوہ بۆ گہ داو بی بہ شان. سوالکہر
 نہ وانہ کہ داوا دہکن دیارہ ئہ ویش حقی خوی ہہ یہ. بہ لام بیبہ ش ئینو عہ باس و مواجید دہ لیتن:
 ئہ و ہہ ژارو کہم دہ ستانہ کہ لہ ئیسلامدا بہ شیان بۆ دیاری کراوہ، واتہ: لہ خہ زینہی دہ ولہ تی
 ئیسلامیدا پشکی بۆ دانہ نراوہ.^۴ واتہ لہ خہ زینہی دہ ولہ تی ئیسلامی بی بہ شی نییہ و بی کاریشہ و ہیچ
 پیشہ یہ کیش نازانیت ہہ تا بڑوی خوی پی بہ دہست بہینیت. دایکی موسلمانان عانیبہ دہ لیت: ئہ و
 کہم دہست یہ کہ ناتوانیتبہ ئاسانی بڑوی خوی بہ دہست بہینیت. قہ تادہ و زوہری دہ لیتن: بی
 بہ شو کہم دہست (المحروم) ئہ و کہ سہ یہ کہ دواپی ہیچ شتیک لہ خہ لکی ناکات.^۴ زوہری دہ لیت:
 پیغہ مبری خودا (ﷺ) فرمویہ تی: (ہہ ژار ئہ و کہ سہ نیہ کہ دہ گہ پیت و تیکہ یہ ک یان دو تیکہ یان
 دہنکہ خورمایہ ک یان دو دہنکہ خورمای دہ دریت، بہ لکو ہہ ژار ئہ و کہ سہ یہ ہیچی نییہ پتی بڑیت و

^۱ فتح الباری (۱۳۲/۱۱/۲۵/۲)، ۴۷۲/۱۳، مسلم (۵۲۲/۵۲۱/۱)، ابو داود (۷۷/۲ و ۱۰۱/۵)، و تحفة الأحوذی (۴۷۱/۹)،

والنسائی فی الکبری (۲۴/۴)، وابن ماجہ (۴۳۵/۱).

^۲ یوسف (۹۸).

^۳ الطبری (۴۱۴/۲۲).

^۴ الطبری (۴۱۶/۲۲).

بی نیازی بکات له هه ژاری و ناشتوانیت و بکات له خوی که خه لکی خیری پی بکن^۱. وه نه م فرموده یه یه بوخاری و موسلیم به شیوازیکی ترهیناویانه له هه ردو سه حیه که دا^۲.

نیشانه و به لکه کانی خودا له زمین و له ناو مهردم خویاندا

خوای گه وره ده فرموویت: ﴿وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ﴾ له زه میندا به لکه زدن بق نه وانه ی له برودا بیگومان. واته: له زه میندا نیشانه ی زدر گه وره هیه که به لکه یه له سه مه زنی و ده سه لاتی بی پایانی خوای گه وره که له ناویدا هه موو جوړه شتیکی تیا په رزو بلاوکردوه ته وه له پوهه و زنده و هرو که ژو کیوو دهشت و چه و دولو پوهیارو ده ریا و جیاوازی زمان و شیوه و شکلی مرغو نه و توانا و هیزو ده سه لاتی که خودا پیی داوه نه و هه موو جیاوازی به له بیرو هوش و جولان و هه لسه که وندا. وه به خته وه ری و به ده ختی له ژاندا. وه له پیکوپیکی به ژن و بالو دانانی هه موو پارچه کانی له ش له و جیگایانه ی که له شوینی خویه تی و پیویستی پیته تی بق دریزه دان به ژیان. بویه خوای مه زن فرموویه تی: ﴿وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ هه روه ها له ناو خوشتاندا، ناخو له خوتان ناروان. قه تاده ده لیت: هه رکه سیك بیر له دروستبوونی خوی بکاته وه ده زانیت که جومگه و ماسوله کانی نه رم کراوه و وه دی هینراوه بق خواناس^۳ پاشان خودا فرموویه تی: ﴿وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ﴾ پوزیتان و هه رچی به لیتان پی ددریت له ناسمانه. واته: باران، ﴿وَمَا تُوعَدُونَ﴾ واته: به هه شت. نیبنو عه باس و مواهیدو که سانی تریش و توویانه^۴. وه ده فرموویت: ﴿قُورِبِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَا أَنَّكُمْ تَنْطِقُونَ﴾ سا سویند به په روه ری نی ناسمان و زه مین نه مه پاسته، هه وه ک خوتان قسه بکن. خودا سویند به گه وره یی خوی ده خوات که نه وه ی به لینی پیدابوون له پوزی قیامه ت و زیندووبونه وه و پاداشدانه وه بیگومان پاسته و دیته دی وه ک چون گومان ناکه ک که قسه بکن له ناو خوتانجا. کاتیک مه عاز (معان) باسی شتیکی بگردایه ده بیوت به هاوه له که ی: نه مه پاسته وه ک چون تو نیستا لیړه دای.

﴿هَلْ أُنَبِّئُكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِ﴾ (۱) إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ ﴿۱۵﴾ فَرَأَى إِلَهُهُ أَهْلِيهِ فَجَاءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ ﴿۱۶﴾ فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿۱۷﴾ فَأَوْحَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ وَبَشِّرُوهُ

^۱ النسائي (۸۵/۵)، فرموده یه کی سه حیه.

^۲ فتح الباري (۳۹۹/۲)، مسلم (۷۱۹/۲).

^۳ القرطبي (۴۰/۱۷).

^۴ الطبري (۴۲۰/۲۲).

يُعْلِمُ عَلَيْكُمْ (۸) فَأَقْبَلَتْ أَمْرًا ثُمَّ فِي صَرْفٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ (۹) قَالُوا كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ إِنَّهُ هُوَ

الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ (۳۰) ﴿

خوای مہ زن دہ فرموویت: ﴿هَلْ أُنَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِ﴾ ناخو باسی میوانہ
 بہ پڑہ کانی نیبراہیمت بق نہ ہاتوہ؟ ئەم چیرۆکہ لە سورەتی (ہود و الحج) دیسان لە پیشەوہ خوای
 گہورہ باسی کردوہ. لێرەشدا دہ فرموویت: ﴿هَلْ أُنَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِ﴾ واتە: ئەوانہ
 کە خودا پڑی لای ناو. وە دہ فرموویت: ﴿إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ﴾ کاتێک
 کە چوونە ژوورەوہ بق لای وتیان: سەلام، وتی: سەلام، دەستەبەکی نەناسراون. مەرغوع کردنی
 ﴿سَلَامٌ﴾ بەھێزتر و پێک و تەواوترە لە مەنسوب کردنی (سلام)، چونکە وەلامدانەوہ بە ﴿سَلَامٌ﴾ چاکترە
 لە (سلاماً) بۆیە خوای گہورە فرموویەتی: ﴿وَإِذَا حُيِّتُمْ بِحَسَنٍ فَجِبُوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا﴾ واتە:
 ھەر کاتێک سەلاویکتان لای کرانەوہ بە چاکتر لەو سەلاو بکەن یان وەک خۆی بیسەننەوہ. بۆیە
 نیبراہیمی خەلیل (سەلامی خوای لێبێت) چاکتری ھەلبژارد. وە دہ فرموویت: ﴿قَوْمٌ مُنْكَرُونَ﴾ چونکە
 ئەو فریشتانە کە بریتی بوون لە جوہرەئیل و میکائیل و ئیسرافیل ھاتبوونە لای لە شیوہی کۆمەڵیک
 لاوا کە زۆر پێکەوتوو ئیجگار بە سام بوون. بۆیە خودا فرموویەتی: ﴿قَوْمٌ مُنْكَرُونَ﴾. وە
 دہ فرموویت: ﴿فَرَأَى إِلَهُ أَهْلِهِ فَبَآءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ﴾ پەنامەکی خۆی گەیانە ناو خێزانی و گوێرەکە یەکی
 چاکی ھاورد. واتە بە پەلەو بە پەنامەکی پوشت بق لای خێزانی و گوێرەکە یەکی زۆر چاکی ھێنا. لە
 ئایەتێکی تردا دہ فرموویت: ﴿فَمَا لَبِثَ أَنْ جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيفٍ﴾ واتە: ئینجا ئەو نەندە ی نەبرد
 (نیبراہیم) خێرا گوێرەکە یەکی برژاوی ھێنا. واتە: برژاوی لەسەر بەردی گەرم. ﴿فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا
 تَأْكُلُونَ﴾ کاتێک کە لێی نزیک کردن، وتی لە بەرچی ناخۆن. واتە: لێی نزیک کردنەوہ بە وتە یەکی
 پرسۆزو پڑەوہ پێی وتن: بۆچی ناخۆن. ئەم ئایەتە پەوشتی میوانداری تەواو دەر دەخات کە چۆن بە
 پەنامەکی پوشت و خواردنی ئامادە کردو بە پەلە بۆی ھێنان بە یی ئەو ی میوانەکان ھەستی پێ بکەن.
 لە پیشەوہ پێی ئەوتن دەپۆم خواردنتان بۆ ئامادە دەکەم بە لکو بە پەلەو بە پەنامەکی بۆی ھێنان و
 چاکترین خواردنی لە مالی خۆی بۆ ھێنان کە گوێرەکە یەکی قەلەوی برژاوی بوو. لێی نزیک کردنەوہ. دای

^۱ النساء (۸۶).

^۲ ہود (۶۹).

نه نا له‌بر ده‌میان، وتی: فره‌موون: یان داینا له‌بر ده‌میان به‌لام به شیوه‌یه پئی نه‌وتن که داوایان لی بکات و به لایانه‌وه گران بی‌وتی: ﴿أَلَا تَأْكُلُوهٗ﴾ به‌پژوهه پیشکشی کردن. خوی گه‌وره ده‌فرموویت: ﴿فَأَوْحَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ وَبَشِّرُوهُ بِغُلَامٍ عَظِيمٍ﴾ نه‌وسا ترسیکی لی نیست و وتیان: تر نیگه‌ران مه‌به و بویی لاوکی زانایان مژده پئدا. نه‌مه وه‌ک نه‌و چیرۆکه وایه که باسکرا له پیشه‌وه که خوی گه‌وره ده‌فرموویت: ﴿فَلَمَّا رَأَوْهُ آيِدِيَهُمْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَأَوْحَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ إِنَّا أَزْهَلْنَاكَ إِلَى قَوْمٍ لُّوطٍ ۝۷۰﴾ و امراته قایمه فضحکته^۱ واته: جا که بینی ده‌ستیان دریز ناکه ن بزی و (لیی ناخون) نانا سایی هاتنه به‌رچاوی و له ده‌روونی خویدا مه‌ترسی لیکردن (که نیازی خراپیان مه‌بیئت) وتیان مه‌ترسه به راستی نیمه نیردراوین بز سر گه‌لی لوط، له و کاته‌دا خیزانه‌کی وه‌ستابوو پیگه‌نی. واته: خیزانی خوشحالی ده‌ربری به قه‌ربوونیان له‌بر یاخیبوو لاساریان به‌رانبه‌ر به خودا. تا له و کاته‌دا فریشته‌کان مژده‌ی نیسحاقیان پئداو له پاش نیسحاقیش یه‌عقوب. ﴿قَالَتْ يَوٰلَیٓءَیَّ اَللّٰهُ وَاَنَا عَجُوزٌ وَهٰذَا بَعْلِي شَيْخًا ۚ اِنَّ هٰذَا لَشَیْءٌ عَجِیْبٌ ۝۷۱﴾ قَالُوا اَنْعَجِیْنَ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ رَحِمْتَ اللّٰهُ وَبَرَکَتُهُ عَلَیْکُمْ اَهْلَ الْاٰیَتِ اِنَّهُمْ حٰیْدٌ عَجِیْبٌ^۲ بویه خوی مه‌زن لیره‌دا فره‌موویه‌تی: ﴿وَبَشِّرُوهُ بِغُلَامٍ عَظِيمٍ﴾ مژده به نیبراهیم (سه‌لامی خوی لی‌بیئت) و مژده‌یشه به خیزانی. چونکه من‌داله‌که می ه‌ردوکیانه و مژده به ه‌ردوکیان درلوه. وه خوی گه‌وره ده‌فرموویت: ﴿فَاَقْبَلَتْ اَمْرَاتُهُ فِی صَرْفٍ فَصَكَّتْ وَحَہَّهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَفِیْمٌ﴾ ژنه‌کی به هاواره‌وه هات و چۆمه‌له‌یه‌کی له خوی ناو‌تی: من پیریۆنیکم بی زک و ز. به ده‌نگیکی به‌رز خیزانی هاواری کرد به گریان‌وه، نیینو عه‌باس و مواهیدو عیکریمه و نه‌بو سالحو زه‌حاک و زه‌یدی کوپی نه‌سله‌م و سه‌وری و سودی و توویانه.^۳ ﴿يَوٰلَیٓءَیٓءَیَّ قَسَیْ ژنه‌که‌یه.﴾ ﴿فَصَكَّتْ وَحَہَّهَا﴾ واته: دای به‌نیوچاوانی خویدا. مواهیدو نیینو سابت و توویانه.^۴ نیینو عه‌باس ده‌لئت: به پروه‌تی خویادا واته: سه‌ری سوپما وه‌ک چۆن ژنان کاتیک شتیکی چاوه‌پوان نه‌کراوو سه‌یر ببینن سه‌ریان سوپده‌میئیت.^۵ ﴿وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَفِیْمٌ﴾ واته: من که پیره‌ژنیکم چۆن زک و ز

^۱ هود (۷۰-۷۱).^۲ هود (۷۲-۷۳).^۳ الطبري (۲۲/۴۲۶)، القرطبي (۱۷/۴۶).^۴ الطبري (۲۲/۴۲۸).^۵ الطبري (۲۲/۴۲۷).

ده‌کم. که به لای سکم نه‌بووه و جاحم کویر بووه؟ ﴿قَالُوا كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ إِنَّهُ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ﴾ و تیان: په‌روه‌دگاری تو تاواینه و تووه. نه و خوی کارزان و زانیه. واته: خودا ده‌زانی که نپوه شایه‌نی نه و پیزه‌ن، کارزانه له کردارو گفتاریدا.

﴿قَالَ مَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ﴾ (۳۱) ﴿قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ﴾ (۳۲) ﴿لَنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ جِبَارَةً مِنْ طِينٍ﴾ (۳۳) ﴿مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ﴾ (۳۴) ﴿فَأَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ (۳۵) ﴿فَمَا وَحَدَّا فِيهَا غَيْرَبٍ مِّنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ (۳۶) ﴿وَرَكَّابًا فِيهَا آيَةً لِلَّذِينَ يَخَافُونَ الْعَذَابَ الْأَلِيمَ﴾ (۳۷)

فروشته‌کان کاریان له‌ناویردن و فرکردنی که له‌کهی لوطه

خوای گه‌وره باسی نبراهیم پیغه‌مبه‌ری کردووه و (سه‌لامی خوای لیبتیت) فرموویه‌تی: ﴿فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ وَجَاءَتْهُ الْبُشْرَىٰ يُجْدِلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ﴾ (۳۱) ﴿إِنَّا إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُّنتَبِّهُ﴾ (۳۲) ﴿يَتَّبِعُهُمْ أَغْرَضٌ عَنْ هَٰذَا إِنَّهُ قَدْ جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَإِنَّهُمْ آتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ﴾ (۳۳) واته: نینجا کانتیک ترسو و بیمی نبراهیم لاجووو نه‌ماو مژده‌که‌شی‌بق هات له باره‌ی که له‌کهی لوط ده‌مه‌ته‌قتی له‌گه‌ل ده‌کردین، (چونکه) به پاستی نبراهیم له‌سه‌رخو و دل نه‌رم و پوو له خوا بوو، نه‌ی نبراهیم واز به‌پینه له‌م کاره به‌پاستی بیگومان ده‌رچوو (بق نه و کاره فرمانی په‌روه‌دگارتو به‌پاستی بق نه‌وانه دیت سزایه‌کی نه‌گه‌پاوه. وه لی‌ره‌شدا فرموویه‌تی: ﴿قَالَ مَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ﴾ و تی: نه‌ی پاسپارده‌کان، کارتان چیه. واته نیشتان چیه و بچی هاتوون. ﴿قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ﴾ نپمه په‌وانه‌کراوین بق سه‌ر هوزی تاوانباران. مه‌به‌ستیان هوزی لوته. ﴿لَنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ جِبَارَةً مِنْ طِينٍ﴾ قوپی (کله قوپی خپی) په‌قبووی وه‌ک به‌ردیان لی بباریتین. ﴿مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ﴾ په‌روه‌دگارت هه‌موو نیشانه‌ی لی داون، بق نه‌وانه‌ی له نه‌ندازه لایانداده. واته: شاره‌زاکراوه لای خودا تاویان لی‌دراوه هه‌موو به‌ردیک به‌ناوی نه‌و که سه‌خویه‌وه دیت. وه له سوره‌تی (العنکبوت) دا فرموویه‌تی: ﴿قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا قَالُوا عَصَىٰ آدَمُ بِمَنْ فِيهَا لَنَسْجِنَنَّهُ وَاهْلُهُ إِلَّا أَمْرًا تَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَائِبِينَ﴾ (۳۴) واته: (نبراهیم) و تی بیگومان لوت له‌و (شاره) دایه و تیان نپمه چاک ده‌زانی کتی لپیه سویند به خوا نپمه لوت و نه‌ندامانی خیزانه‌کهی پزگار ده‌کین جگه له ژنه‌کهی که له جی‌ماوان و تیاچوان ده‌بیت. خوای گه‌وره لی‌ره‌دا فرموویه‌تی:

^۱ هود (۷۴-۷۶).

^۲ العنکبوت (۳۲).

﴿فَأَنزَلْنَا مَنَ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ نهوسا باوہ پر دارہ کائنات لای وہ دہرنا. واتہ: لوت و مال و مندالہ کہی بیجگہ لہ رنہ کہی. ﴿فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ نئمہ غہیری تہنہا مالیک، خواناسمان دہست نہ کہوت. وہ دہ فہرموویت: ﴿وَرَزَّكَهَا فِيهَا آيَةً لِّلَّذِينَ يَخَافُونَ الْعَذَابَ الْأَلِيمَ﴾ لہو شوینہ شدا نیشانہ یہ کمان بہ جی ہیش، بق نہوانی کہ لہ نازاردانی بہ ژان ترسیان مہیہ. واتہ: نہو نازارو سزاو بہر دبارانہ مان بہ سہرہیتان و شوینہ کانیشمان کردہ دہریاہ کی بؤگہ نی بیس. تا ببیتہ ناموزگاری بق خاوہن باوہ پان.

﴿مُوسَىٰ إِذْ أَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ﴾ ﴿٣٨﴾ ﴿فَتَوَلَّىٰ رُكُوعًا وَقَالَ سَحَرُ أَوْ يُجْنُونُ﴾ ﴿٣٩﴾ ﴿فَأَخَذَتْهُ وَجُودُهُ فَبَذَلَتْهُمْ فِي آيَةٍ وَهُوَ مُبِينٌ﴾ ﴿٤٠﴾ ﴿وَفِي عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ﴾ ﴿٤١﴾ ﴿مَا تَذُرْنَ شَيْءًا أَنْتَ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلْتَهُ كَالرَّيْرِ﴾ ﴿٤٢﴾ ﴿وَفِي ثَمُودَ إِذْ قِيلَ لَهُمْ تَمَتَّعُوا حَتَّىٰ حِينٍ﴾ ﴿٤٣﴾ ﴿فَمَتَّعْنَا عَنْ أَثَرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ وَهُمْ يَنْظُرُونَ﴾ ﴿٤٤﴾ ﴿فَمَا اسْتَطَاعُوا مِنْ قِيَارٍ وَمَا كَانُوا مُنْجِرِينَ﴾ ﴿٤٥﴾ ﴿وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ﴾ ﴿٤٦﴾

پہندو ناموزگاری لہ چیروکی فیرعون و عادو سہمودو ہوزی نوح

خوای گہوردہ دہ فہرموویت: ﴿مُوسَىٰ إِذْ أَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ﴾ وہ لہ بہ سہرہاتی موساشدا، کہ بہ ہلگہی ناشکراوہ بہر پیمان کردہ لای فیرعون. واتہ: بہ نیشانہی دیارو ناشکراو ہلگہی تہاو. ﴿فَتَوَلَّىٰ رُكُوعًا وَقَالَ سَحَرُ أَوْ يُجْنُونُ﴾ بہو نیازہ کہ خاوہنی میزو پیزہ بایہخی بہ موسا نہداو تی: جادوگرہیکہ شیت بووہ. واتہ: فیرعون ہیج بایہخیکی بہو پہیامہ نہدا کہ موسا ہینابووی دژی و ہستا خوی بہ زیاتر دہزانی لہوہی کہ گوئی لہ موسا بگریٹ. و ہک ہم نایہ تہ کہ دہ فہرموویت: ﴿ثَانِي عَطْفِهِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ واتہ: (کہ سیکہ) پوو و ہردہ گنریٹ (حق و ہرناگریٹ) بق نہوہی خہک لہ ریکہی خودا لادبات. واتہ ہشتی کردہ راستی بہ فیزیکوہ دہیوت نہمہی تق باسی دہ کہی و ہیناوتہ بق لای من جادوہ یان شیت بوویت. خوای گہوردہ ش فہرموویہ تی: ﴿فَأَخَذَتْهُ وَجُودُهُ فَبَذَلَتْهُمْ فِي آيَةٍ وَهُوَ مُبِينٌ﴾ نہوسا خوی و لہ شکرہ کہیمان گرتو فریمان دانہ ناو دہریاوہ و گلہیش لہ خوی کرا. واتہ خستماننہ ناو دہریا لہ بہر نہوہی خوانہ ناس و بی گوئی و یاخی و کہللہرق و لہ دین لادہر بوو. پاشان خوای مہزن فہرموویہ تی: ﴿وَفِي عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ﴾ لہ سہر عادی ش گرہ بامان نارده سہریان. واتہ: بایہکی وا خراب کہ ہیج بہروبووم و سوویدیکی نہدا زہ ححاک و قہ تادوہ کہسانی تریش

وتوویانه. ^۱ بویه خوی گه وره فرمویه تی: ﴿مَا نَذُرُ مِنْ شَيْءٍ أَنْتَ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلْتَهُ كَالْزَمْزِمِ﴾ هر شتی که هاته بهری وه پیشه یی پواوی لیکرد. واته: وه شتی پزای له ناوچوو. سه عیدی کوپی موسییبو کهسانی تریش وتوویانه له م نایه تدا: ﴿إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ﴾ واته: بای باشوور. ^۲ وه له فرموده ی سه حیدا هاتوو له شوعبه وه پیوایه تی کردوه له هه کیمه وه له موجهیده وه له نیینو عه باسه وه (په زای خوی لیبیت) ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷻ) فرمویه تی: (یارمه تی درام به بای خوره لات عادیش تیاچوون به بای پزژاوا). ^۳ ﴿وَفِي تَمُودَ إِذْ قِيلَ لَهُمْ تَمَنَّوْا حَتَّىٰ حِينٍ﴾ ده رباره ی هژی سه مودیش، که پییان پاگه یندرا، هه تا ماوه یه ک پابیوین. نه م نایه ته وه نه م نایه ته وایه که خوی گه وره ده فرمویت: ﴿وَأَمَّا تَمُودُ فَهَدَّيْنَاهُمْ فَأَسْتَحَبُّوا الْعَمَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ فَأَخَذَتْهُمُ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ﴾ واته: وه (هژی) سه مودمان پینمونی کرد به لام نه وان زیاتر هه زیان له کویری کرد تا شاره زاییو پینمونی جا بویه هه وره بروسکه ی سزای پسواکه ر لئی دان. وه هه روه ها لیژه شدا فرمویه تی: ﴿وَفِي تَمُودَ إِذْ قِيلَ لَهُمْ تَمَنَّوْا حَتَّىٰ حِينٍ﴾ ^۴ ﴿فَعَمَّوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ وَهُمْ يَنْظُرُونَ﴾ له فرمانی په روه ر دگاریان لایندا، هه تا دیتیان وه بهر هه وره تریشقه یی که وتن. له بهر نه وه که نه وانه سی پزژاوه پوانی نه و سزایه بوون. له بهر به یانی پزژاوه مدا سزاکه یان بق هات. ﴿فَمَا اسْتَطَعُوا مِنْ قِيَارٍ وَمَا كَانُوا مُنْصَرِفِينَ﴾ نه یانکرا پاست بنه وه و که سیش به هانایان نه هات. واته: نه یان توانی پابکه ن یان پاست بنه وه، وه نه شیانده توانی له وه دخته دا داوی یارمه تی له که س بکه ن و که سیش به هانایانه وه نه هات. پاشان خوی گه وره ده فرمویت: ﴿وَقَوْمُ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ﴾ هژی نوحیش له پیشوودا (بهر غه زه بی نیمه که وتن) که گه لیکی نافه رمان بوون. واته: پیش نه مانه هژی نوحمان له ناو برد چونکه گه لیکی لادرو نافه رمان بوون. نه م چیرۆکانه له پیشه وه له زور شوینداو زور سوره تدا باس کراوه، والله اعلم.

^۱ الطبري (۴۳۴/۲۲).^۲ الطبري (۴۳۳/۲۲).^۳ فتح الباري (۶۰۴/۲)، وسلم (۶۱۷/۲).^۴ فصلت (۱۷).

﴿وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْمٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ﴾ (۷) ﴿وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَبْدُوءَ﴾ (۸) ﴿وَمِن كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ (۹) ﴿فَقُرُّوا إِلَى اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ﴾ (۱۰) ﴿وَلَا تَجْعَلُوا مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ﴾ (۱۱)

مُبِينٌ

به لگه‌گانی ته‌نهایی خوی گه‌وره له و مدیهینانی ناسمانه‌کان و زمین و له و مدیهینانی هه‌ر شتیك به جوت

خوی گه‌وره ده‌فرموویت: ﴿وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْمٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ﴾ نهم ناسمانه‌شمان به هیزی خودی خۆمان و ده‌ی هینا و بیگومان په‌ره‌شی پی‌ده‌ده‌ین. خوی مه‌زن ناگادارمان ده‌کات له و ده‌یهاتنی بوونه‌وهر له سه‌ره‌وه و له خواره‌وه ده‌فرموویت: ﴿وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا﴾ واته: نه‌و ناسمانه‌مان و ده‌ی هیناوه به‌رزو به‌ه‌واوه (به سه‌ره‌وه) و ده‌ستانومه ﴿بِأَيْمٍ﴾ به‌هیزو توانای خۆمان نیبنو عه‌باس و مواهیدو قه‌تاده و سه‌وری که‌سانی تریش و توویانه. ^۱ ﴿وَأَنَّا لَمُوسِعُونَ﴾ واته: له هه‌موو لایه‌کیه‌وه فراوانمان کردووه و به‌بی ستون به‌رزمان کردووه ته‌وه به‌و شیوه‌یه که و ده‌ستاوه. ﴿وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَبْدُوءَ﴾ زه‌مینیش نیعه پامانخست! نای که چه‌ند پاخه‌ری باشین. واته: کردوومه به‌فرشیك بق دروستکراوه‌کان (گیانله‌به‌ره‌کان)، ﴿فَنِعْمَ الْمَبْدُوءَ﴾ کردوومه به‌شوینی هه‌وانه‌وه بق نه‌وانه‌ی قییدا ده‌ژین. وه ده‌فرموویت: ﴿وَمِن كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ وه له هه‌ر شتیك جوتیکمان و ده‌ی هیناوه، به‌شکو بیری لی بکه‌نه‌وه. واته له هه‌موو دروستکراوه‌کاندا جوتیکمان و ده‌ی هیناوه وه ناسمان و زمین و شه‌وو پۆزو خۆرو مانگو و ده‌ریا و وشکایی و پۆشنایی و تاریکی و باوه‌پدارو بیباوه‌پو مردن و ژیان و به‌دبه‌ختی و به‌خته‌وه‌ری و به‌ه‌شت و جه‌نه‌م و هه‌تا له‌ناو زینده‌وه‌رو پوهه‌کیشدا. بقیه خوی گه‌وره ده‌فرموویه‌تی: ﴿لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ بق نه‌وه‌ی بیری لی بکه‌نه‌وه که و ده‌یهینه‌رتان تاكو ته‌نهایه‌و هاوه‌لی نییه. وه خوی مه‌زن ده‌فرموویت: ﴿فَقُرُّوا إِلَى اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ﴾ سا هه‌مووتان به‌پاکردن به‌ره‌و خوا بپۆن که له‌وه‌وه من به‌ناشکرا ترس و به‌ره‌نیوه دیتم. واته: په‌تا بق خودا به‌رن و پشت ته‌نها به‌نه‌و بیه‌ست له هه‌موو کارو فرمانیکتاندا. وه ده‌فرموویت: ﴿وَلَا تَجْعَلُوا مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ﴾ و پپای خودایش هیچ شتیکی تر

مہ پرستن، تُو به منی سپاردووه، به ناشکرا ترسی نه و هتان وه بهر بیتنم. واته: له هیچ شتیکدا هاوهل بق خودا دامه نئین.

﴿كَذَلِكَ مَا آتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَلِحُوا بِحِجُونِ﴾ ﴿٥٢﴾ ﴿أَتَوْاصُوا بِهٖ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ﴾ ﴿٥٣﴾ ﴿قَوْلٍ عَنْهُمْ فَمَا أَنْتَ بِمَلُومٍ﴾ ﴿٥٤﴾ ﴿وَذَكَرْ فَإِنَّ الدِّكْرَىٰ نَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ﴿٥٥﴾ ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْإِنْسَ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ ﴿٥٦﴾ ﴿مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطْعَمُوا﴾ ﴿٥٧﴾ ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ﴾ ﴿٥٨﴾ ﴿فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُنُوبًا مِثْلَ ذُنُوبِ أَصْحَابِهِمْ فَلَا يَسْتَعْمِلُونَ﴾ ﴿٥٩﴾ ﴿قَوْلٍ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ يَوْمِهِمُ الَّذِي يُوعَدُونَ﴾ ﴿٦٠﴾

هه موو گه له پيشينه كان وهك يه كه وه يه كه شيواز باو مريان به پينغه مبه ره كانيان نه هيناوه

خوای گه و ره پينغه مبه ره كه ی ناگادار ده كاته وه كه نذر دلگران مه به بو قسانه ی كه بته پرسته كان بيت ده لئن، چونكه گه له پيشووه كانيش هر به م شيووه به باو مريان به پينغه مبه ره كانيان نه كردووه و درديان بق هه له به ستووه وهك ده فهرموويت: ﴿كَذَلِكَ مَا آتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَلِحُوا بِحِجُونِ﴾ بهر له مانهش هر و ابووه، هر كاتيك پينغه مبه ريكيان بق ها تووه، و توويانه: يان جادوو گه ره يان شيتته. خوای مه زنيش ده فهرموويت: ﴿أَتَوْاصُوا بِهٖ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ﴾ مه گه ره نه وان به كترينيان بق نه و قسه پاسپاردووه؟ (نه وانیه) به لكو نه وان هر بق خويان گه لانيكي نافهرمان بوون. شاقو نه وان به كريان ناگادار كردووه له م قسانه؟ نه خير به كترينيان ناگادار نه كردووه به لكو نه مانه گرويه كي ياخي له فهران ده رچوون دله كانيان له يه كه ده چيت و نه مانه يش هر نه وه ده لئن كه پيشووه كان و توويانه: خوای گه و ره فهرموويت: ﴿قَوْلٍ عَنْهُمْ فَمَا أَنْتَ بِمَلُومٍ﴾ سا تق واز له وان به ينه، كه سيش لومه ی تق ناكات. واته نه ی موحه مده (ﷺ) وازيان لي بينه كه س لومه ی تق ناكات له سر نه وه. وه ده فهرموويت: ﴿وَذَكَرْ فَإِنَّ الدِّكْرَىٰ نَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ تق هر وه بريان بخووه، بيره وه ري به هره ده دات به وان به خاوهن باوه پين. واته: دله خاوهن باوه ره كان سودی لي و ره ده گن.

جنو كه و مرو و دروست نه كراوه بو خواناسي نه بيت

پاشان خوای مه زن فهرموويت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْإِنْسَ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ من هر بويه جنو كه و مروم دروست كرد، بمپرستن. واته بويه دروست كردوون كه فرمانيان بي بكه م بمپرستن نه كه له بهر نه وه ی كه پتويستم به نه وان. عه لي كوپي نه بو ته له ده لئيت له نيينو عه باسه وه ﴿لِيَعْبُدُونِ﴾ واته: هه تا به هوی نه و پرستنه ی منه وه نريك بنه وه به ثاره زوو بيت يان بي ثاره زوو. خوای گه و ره

ده فہرموویت: ﴿مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطْعَمُوا﴾ من هیچ پوزیم له وان ناویت و نامہ ویت نہوانہ خوراکم بدہنی. ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ﴾ ہر خدا پوزی دہنیریت و خاوەن ھیزکی بتہوہ. نیمامی نہحمدہ ریوایہ تی کردوہ لہ عہدولائی کوپی مہسعودوہ (پہزای خویان لیبتیت) دہلئت: پیغہمبہری خودا (ﷺ) ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ﴾ ی پی خویندم.^۱ نہبو داودو تیرمیزی و نہسانیش ریوایہ تیان کردوہ. تیرمزی دہلئت: چاک و راستہ (حسن صحیح).^۲ مانای تاہہ تہکہ نہمہیہ خوی گہورہ بہندہ کانی خوی دروست کردوہ بق ناسینی خوی بہ تہنہا کہ کس نہکەن بہ ھاوہ لی. ہر کہ سیک گوپرایہ لی فرمانہ کان ببیت پاداشتی بہ چاک دہداتہوہ. ہر کہ سیش نافہرمانی بکات زور بہ توندی سزای دہداتو فہرموویہ تی کہ پیویستی بہوان نیہو بہ لکو نہوان ھزارن و لہ ھموو کانتیکدا پیویستیان بہ خودا ھہو و چونکہ خوی و دہیبتہری نہوانہ و پوزی دہریانہ. نیمامی نہحمدہ ریوایہ تی کردوہ لہ نہبو ھورہیرہوہ (پہزای خوی لیبتیت) دہلئت: پیغہمبہری خودا (ﷺ) فہرموویہ تی: (نہی نہوہی ئادہم خوی یہ کلایی بکہرہوہ بق پەرستنی من سینہت (دلّت) پر دہکەم لہ دہولہ مہندی و ھزاریت لہ سەر لادہبەم، نہگەر وا نہکەیت سینہت پر دہکەم لہ سەرقالی و ھزاریش لہ سەر لانابەم).^۳ تیرمزی و نیبنو ماجہیش ریوایہ تیان کردوہ. تیرمزی دہلئت: فہرموودہ یہکی چاک و غیریہ (حسن غریب).^۴ وہ دہ فہرموویت: ﴿فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُنُوبًا مِثْلَ ذُنُوبِ أَصْحَابِهِمْ فَلَا يَسْتَعْمِلُونَ﴾ بہرہی نہو و غہدرکہرانش وک بہرہی نہوانہ دہبیت. کہ ھاوباوہ پی خویان بوون. نیتر لیم بہ پەل نہبن. واتہ بەشی نہوانہش کہ ناھەقیکارن وک ھاوہلہ کانیان دہبیت. پەلہی ئی نہکەن چونکہ دیتو پوودہ داتو گومانی تیدا نیہ. وہ دہ فہرموویت: ﴿قَوْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ يَوْمِهِمُ الَّذِي يُوعَدُونَ﴾ واوہیلا بق خواہناسان، لہو پوزدہدا کہ بہلئنیان پندراوہ. واتہ: پوزی قیامەت.

^۱ احمد (۴۱۶/۱)، فہرموودہ یہکی حەسەنی سەحیحہ.

^۲ ابو داود (۲۹۰/۴)، و تحفۃ الأحوذی (۲۶۱/۸)، النسانی فی الکبری (۴۶۹/۶)، فہرموودہ یہکی حەسەنی سەحیحہ.

^۳ احمد (۳۵۸/۲)، فہرموودہ یہکی حەسەنہ.

^۴ تحفۃ الاحوذی (۱۶۶/۷)، و ابن ماجہ (۱۳۷۶/۲)، فہرموودہ یہکی حەسەنہ.

تہ فسیری سورہ تی (طور) لہ مکہ ہاتووتہ خوارموہ

پیزی سورہ تی (طور)

مالک پویاہ تی کردوہ لہ جوبہیری کوپی موتیمہ وہ گویم لی بوو لہ پیغہ مبرہ وہ (ﷺ) لہ نویزی مغربیدا سورہ تی (الطور)ی دہ خویند. گویم لہ کہ س نہ بووہ دہنگی نہ وہندہ چاک بیت (خوش بیت) یان نہ وہندہ باش بیخوینت لہ نہو. ^۱ لہ پنگای مالک وہ ہیناویانہ. ^۲ وہ بوخاریش پویاہ تی کردوہ لہ نومو سہ لہ مہ وہ دلئت: ہاوارم بردہ لای پیغہ مبرہی خودا (ﷺ) وتم: نازارم نذرہ، فہرموی: (لہ دوی خہ لکہ وہ تواف بکہ بہ سواری - یان سواری ولاغ - وتی تہ وافم دہ کرد لہ کاتہدا پیغہ مبرہی خودا (ﷺ) لہ تہ نیش ت مالی خودادا (کہ عہدا) نویزی دہ کردو ﴿وَالطُّورِ ۱﴾ وَکَتَبَ مَسْطُورِ ۲ ی دہ خویند ^۳.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَالطُّورِ ۱﴾ وَکَتَبَ مَسْطُورِ ۲ ﴿فِي رَقٍّ مَّنشُورِ ۳﴾ وَالْبَيْتِ الْمَعْمُورِ ۴ وَالسَّعْفِ الرَّفُوعِ ۵ وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ ۶ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ ۷ مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍ ۸ يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْرًا ۹ وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا ۱۰ قَوْلٌ يَوْمَهُ لِلْمُذَكِّرِينَ ۱۱ الَّذِينَ هُمْ فِي خَوْضٍ يَلْعَبُونَ ۱۲ يَوْمَ يُدْعَوْنَ إِلَىٰ نَارِ جَهَنَّمَ دَعَاً ۱۳ هَٰذَا النَّارُ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ۱۴ أَفَسِحْرٌ هَٰذَا أَمْ أَنْتُمْ لَا تُبْصِرُونَ ۱۵ أَصَلُّوْهَا فَاصْبِرُوا أَوْ لَا تَصْبِرُوا سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ إِنَّمَا تُجْرَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۱۶﴾

سویندی خودا لہ سہر پوودانی نازارو سزا

خوای گہ ورہ سویند دہ خوات بہ دروستکراوہ کانی کہ نیشانہی توانای گہ ورہ ہی و دہ سہ لاتی خویہ تی کہ تولہ و نازاری نہ و ہر پوودہ دات دیت بہ سہر دوژمنانیدا و بیگومان کہ س ناتوانیت بہرہ لستی بکات لییان. وہ دہ فہرموویت: ﴿وَالطُّورِ﴾ بہ کتوی تور. تور نہ و کتوہیہ کہ دارودرہختی تیدایہ وک نہ و کتوہی کہ خوای گہ ورہ لہ سہری قسہی لہ گہل موسا کردو عیسانی ہر لہ ویدا نارد. وہ ہر کتویک دارودرہختی لی نہ بیت پتی ناوتریت تور. بہ لکو پتی دہ وتریت کتو (الجبل). ﴿وَکَتَبَ مَسْطُورِ﴾ بہ کتیبیک کہ نووسراوہ. و تراوہ نہ وہ (لوح المحفوظ)ہ، وہ و تراویشہ: نہ و کتیبہ نووسراوانہ

^۱ الموطأ (۷۸/۱)، فہرموودہ یکہی سہ حیجہ.

^۲ فتح الباری (۲۸۹/۲)، مسلم (۳۳۸/۱).

^۳ فتح الباری (۴۶۸/۸).

که هاتونته خواره وه که به ناشکرا ده خویندیتته وه به سر مرقدا. بویه خودا فرموویته: ﴿فِرْقَ مَنُشُورٍ﴾ له که ول (پست) بلاویوه ته وه. ﴿وَالْبَيْتَ الْمَعْمُورَ﴾ به ماله ناوه دانه که. له هر دوو سه حجه که دا هاتوه که پیغه مبری خودا (ﷺ) له فرموده ی شه پره ویدا فرموویته دوی تیپه پیوونی بق ناسمانی حوته م: (پاشان به زکرامه وه بردمیان بق ماله ناوه دانه که (البیت المعمور) که هموو پڑیک هفتا هزار ده چنه ناوی که لسی درده چیت جاریکی تر ناگه پیتته وه ناوی).^۱ واته: خواپه رستی تیده ده که نوبه ده وریدا ده سوپیتته وه وه چۆن خه لکی زهوی به ده وری که عبه دا ده سوپیتته وه. وه هر بهو شیوه یه نهو ماله ناوه دانه که عبه ی خه لکی ناسمانی حوته مه. هر له بهر نهویه که ثیرامیمی خلیل ده بینریت (علیه الصلاة والسلام) که پالی داوه بهو ماله ناوه دانه وه چونکه نهو دروستکری نه م که عبه ی سر زه مینه بوو. چونکه پاداشت له شیوه و جوری کرداره که نهو له تنیشت نه م که عبه یسه. وه له هموو ناسمانیکدا مالیک هیه که خه لکه که ی خواناسی تیدا ده که نوبه له نویژدا پوی تی ده که ن، نهو ماله ی که له ناسمانی دنیا دایه پیی ده و تریت (بیت العزة) والله اعلم.

خودا ده فره مویت: ﴿وَالسَّقْفَ الْمَرْفُوعَ﴾ بهو بانه ی بلندکراوه. سوفیانی سه وری و شوعبه و نه بول نه حوه س (ابو الاحوص) له سه ماکوه نهویش له خالدی کوپی عه رعه ره وه (عرعة) له عالییه وه وتوویانه: (السقف المرفوع) واته: ناسمان. سوفیان ده لیت: پاشان نه م نایه ته ی خویدن: ﴿وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَحْفُوظًا وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرَضُونَ﴾^۲ واته: وه ناسمانان کردووه به سه قفیکی پاریزراو به لام نه وانه سه باره ت به نایه ته کانی ناسمان پشتتیکه رو پوو وه رگنر بیون.^۳ موجهیدو قه تاده و سودی و نیبنو جوره ییو نیبنو زه دیدش هر وایان وتوو. نیبنو جه ریریش هه مان پای هه لبراردووه.^۴ ﴿وَالْبَحْرَ الْمُسْجُورَ﴾ بهو ده ریایه ی بلق ده داتو ده کوئیت. کومه لی زانایان وتوویانه نهو نه م ده ریایه یه. وه مه به ستیش به ﴿الْمُسْجُورَ﴾ واته: له پڑی قیامه تدا داده گیرسیت ده بیت به ناگر. وه نه م نایه ته وایه که ده فره مویت: ﴿وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ﴾^۵ واته: وه ده میک که ده ریاکان هه لگیرسینران

^۱ فتح الباری (۳۴۹/۶)، مسلم (۱۰۰/۱).

^۲ الانبیاء (۳۲).

^۳ الطبری (۲۵۸/۲۵۷/۲۲).

^۴ الطبری (۴۵۸/۲۲).

^۵ التکویر (۶).

(تیکه لکران). واتہ: دادہ گرسیت و ہلدہ گرسیت، دہ بیت بہ ناگر بلنسی دیت بہ دوری نہو خہ لکدا
لہو پڑہدا کہ پڑی قیامہ تہ. سہ عیدی کوپی موسہ ییش پیوایتی کردوہ لہ علی کوپی نہو
تالیبہ و ہر بہو شیوہ یہ.^۱ وہ لہ ٹینو عہ باسیشہ وہ پیوایت کراوہ. وہ ہر بہو شیوہ یہ سہ عیدی
کوپی جوبہ یرو مواہیدو عہ بدللائی کوپی عوبہ یدی کوپی عومہ یرو کہسانی تریش وتووانہ. قہ تادہ

دہ لیت: ﴿الْأَسْجُور﴾ یانی: پپر (لیوان لیو)، ٹینو جہ ریر ہمان پای ہ یہ دہ لیت چونکہ ٹیستا
دانہ گیرساوہ بہ لکر پپر لہ ناو. خوائ گہ ورہ دہ فرمویت: ﴿إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوْ فِعْ﴾ نازاری
پہرورہ دگاری تو ہر پوودہ دات. نہمہ نہوہ یہ کہ سویندی لہ سر خوراوہ واتہ: دیتہ دی و پوودہ دات،
دیت بہ سر خوانہ ناساندان و ہ خوائ مہ زن لہ ٹایہ تیکی تردا دہ فرمویت: ﴿مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍ﴾ کہ سیش
پیشی پی ناگرت. واتہ: ہیچ پاریزہ ربک ناتوانیت پاریزگاریان لی بکات. کہ خوائ گہ ورہ ویستی
نازاریان بدات. حافیز نہو بہ کری کوپی نہو دنیا پیوایتی کردوہ لہ جہ عفری کوپی زہ یدی
عہ بدیہ وہ دہ لیت: شہ ویک عومہر چوہ دہرہ وہ دہ گہ پا بہ سر خہ لکدا لہ مہ دینہ بہ تہ نیشٹ مالی
پیوایتیکی موسلماندا تپہ پی لہ و کاتہ دا بہ پیوہ نویژی دہ کرد عومہر وہ ستاو گوئی لہ قورٹان
خویند نہ کہی دہ گرت ﴿وَالْأَطْرَافِ﴾ خویند ہ تا گیشٹہ ﴿إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوْ فِعْ﴾ ﴿۷﴾ ﴿مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍ﴾
وتی: سویند بہ پہرورہ دگاری کہ عہ پاستہ. دابہ زی لہ گویدرژہ کہی و شانی دایہ سر دیواریک
ماوہ یہ کہ بیدہ نگ مایہ وہ پاشان گہ پایہ وہ بز مالہ وہ. مانگیک لہ مالدا نہ خوش کہوت. خہ لکی سہریان
لی دہ داو سہر خوشیان لی دہ کرد. نہ یاندہ زانی نہ خوشیہ کہی چہ و بزچی نہ خوشہ.^۲

باسی پڑی نازار کہ پڑی قیامہ تہ

خوائ مہ زن دہ فرمویت: ﴿يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْرًا﴾ لہو پڑہدا کہ ناسمان دہ کہ ویتہ جوولہ و
ہاتوچ. ٹینو عہ باسو قہ تادہ دہ لیت: دہ جولیت و دہ جیت بہ ناو یہ کدا.^۳ ٹینو عہ باسو دہ لیت:
لہ تبوونی ناسمان و پارچہ پارچہ بوونیہ تی. مواہید دہ لیت: واتہ: سوپانہ وہ یہ کہ دکت. زہ ححاک
دہ لیت: سوپان و جولانیہ تی لہ بہر فرمانی خداو تیکہ لاو دہ بیت بہ ناو یہ کدا.^۴ ٹینو جہ ریریش ہمان
بزچوونی ہ یہ کہ جولانہ بہ سوپخواردنہ وہ. ﴿وَسَيَرُ الْجِبَالُ سَيْرًا﴾ ہموو چیا لہ پڑیشٹندا بہ لہ

^۱ الطبري (۴۵۸/۲۲).

^۲ ذكره المؤلف في مسند عمر (۶۰۸/۲).

^۳ الطبري (۴۶۲/۲۲).

^۴ الطبري (۳۶۲/۲۲).

دهکن. واته ده پون ده بن به تو زو ده چن له ناو زه میندا. ﴿قَوْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ﴾ نیتر نه و پوژده
 هاواره له که سانه ی بیباوه پوون. واته: هاوار یو نه واته له و پوژده له بهر نازارو نه شکسته و توله ی
 خودا بویان. وه ده فهرموویت: ﴿الَّذِينَ هُمْ فِي حَوْضٍ يَلْعَبُونَ﴾ نه واته که چو پوونه ناو پو پوچ و که پیان
 ده دات. واته: نه واته له دنیا خه ریک و سه رقالی شتی پو پوچ بوون. گاته و لاقرتیان به ثاینه که یان
 ده کرد. خوی گه و ره ده فهرموویت: ﴿يَوْمَ يَدْعُوكَ إِلَى نَارِ جَهَنَّمَ دَعَا﴾ له و پوژده به پالپیوه نان
 به ره و ناگری دوزخیان راده کیشن. واته: پالیان پیوه ده نریت و راده کیشنریت یو ناو ناگری جه هه نه م.
 مواهد و شه عبی و موچه مه ده ی کوری که عب و زه حاک و سودی سه وری ده لیتن: واته: به پالپیوه نان
 به ناو جه هه نه مده دایان بنه. ^۱ ﴿هَذِهِ النَّارُ الَّتِي كُنتُمْ فِيهَا تُكَذِّبُونَ﴾ نه واته تانی نه و ناگری بیواتان
 نه ده کرد هه بیت. گزیره کانی جه هه نه م نه م قسه یان پی ده لیتن وه که هه په شه لیکردن و زیاتر ترساندنیا.
 خوی گه و ره ده فهرموویت: ﴿أَفَسِحْرٌ هَذَا أَمْ أَنْتُمْ لَا تُبْصِرُونَ﴾ ناخو نه م جادوه، یان نیوه
 کوپریوون و نابین؟ ﴿أَصْلُوهَا فَاصْبِرُوا أَوْ لَا تَصْبِرُوا سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ إِنَّمَا تُجْرُونَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ بچه
 ناوی، هه ل بکن یاخود هه ل نه کن، وه کو به که و هه به هوی نه و کارانه ی که کردو تانه سزا ده دریتن.
 واته: بچه ن ناوی وه که نه واته ی که ده چنه ناوی له هه مو لایه کیه وه دایانده پو شیت. ﴿فَاصْبِرُوا أَوْ لَا
 تَصْبِرُوا سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ﴾ واته خوتان بگرن له ناو سزای جه هه نه مده دایان خوتان نه گرن وه که به که هیچ
 په نایه کتان نیه له ویدا و هه رگیز پرگارتان نابیت. ﴿إِنَّمَا تُجْرُونَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ واته: خوی گه و ره
 ناهه قی به که س ناکات به لکو هه مو که سیک به هوی نه و کردارانه ی که کردو یه تی سزا ده دریت و
 توله ی له ده سه نریت.

﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ ﴿٧﴾ فَكِهِينَ يَمَآءَ أَنهْم رِيْثُمْ وَوَقَّهْم رِيْثُهمْ عَذَابَ الْجَحِيْمِ ﴿٨﴾ كُلُوا وَاشْرَبُوا
 هَيْسًا يَمَّا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩﴾ مَتَّكِيْنَ عَلَى سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِيْنٍ ﴿١٠﴾﴾

باسی ژبیان و پاشه پوژی به خته و مران

خوی مزن باسی ژبانی نه و که سانه مان یو ده کات که به خته وهرن له پوژی دوایدا و ده فهرموویت:
 ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ﴾ نه واته ی وا خودا ترسی بوون، وان له به هه شت و خوشیدا. نه م به
 پیچه واته ی نه واته ی که له ناو نازارو سزادا بوون. وه ده فهرموویت: ﴿فَكَهِينَ يَمَآءَ أَنهْم رِيْثُمْ وَوَقَّهْم رِيْثُهمْ

^۱ الطبري (۲۲/۲۶۴)، الدر المنثور (۷/۶۳).

رَبُّهُمْ عَذَابُ الْجَحِيمِ ﴿۱﴾ بہ ختہ ورن لہو شتانہی پەرہ رتینان پئی بہ خشیون، لہ نازاری جہہ نمیش پاراستنی۔ واتہ: خُشحاتان بہو شتانہی خودا پئی داون لہو ہموو خُشیی و شادیہ جوری خواردن و خواردنہو و جلوہ برگی جوان و شوینی خُش و ہموو جُورہ ہوی گواستنہو و شتی تریش جگہ لہ مانہیش۔ ﴿وَوَقَّهْمُ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ﴾ واتہ: لہ ناگری جہہ نہ میش پزگاری کردن و پاراستنی۔ نہمہ خوی بق خوی بہ ہرہ یکہ تاییہ تہ لہ گہل نہوہش چوونہ ناو نہو بہہ شتہی کہ پپرہ لہ ہموو خُشیہ کہ تا نہو کاتہ نہ چاو بینویہتی و نہ گوی بیستویہتی و نہ بہ خہ یالیش بہ دلی ہیچ کہ سیکدا ہاتوہ۔ خوی گہورہ دہفہ رموویت: ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ لہ بر کردہو کانتان بخون و بخونہو، نۆشتان بیت۔ نہم نایہ تہ وک نہم نایہ تہ وایہ کہ دہفہ رموویت: ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْفَالِیَةِ﴾ واتہ: (پئیان دہو ترت) بخون و بخونہو نۆشتان بیت بہ ہوی نہو چاکانہو کہ لہ پُڈانی رابردودا کردوتانہ۔ واتہ: بہ ہوی نہو کردارانہی کردوتانہ خودا پیزی لی گرتوون و چاکہی لہ گہل کردوون۔ وہ دہفہ رموویت: ﴿مُشْكِبِينَ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ وَزَوَّجْنَاهُم بِحُورٍ عِینٍ﴾ لہ سہر تہختی لہ پہ نای یہک۔ پال کہ وتوون و کیژی سپی چاو بہلہ کمان پی بہ خشیون۔ سہوری دہلئت لہ حوسہینہو (حُصین) حوسہینیش لہ مواہیدہو نہ میش لہ ئینو عہاسہو دہلئت: لہ سہر تہختی قوبہ واتہ خپ، (مصفوفہ) واتہ: پوویہ پوی یہک نہم نایہ تہ وک نہم نایہ تہ وایہ کہ دہفہ رموویت: ﴿عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ﴾^۱ واتہ: لہ سہر تہخت و کورسیہ بازارہکان بہرانبہر یہکتر دانیشتون۔ وہ دہفہ رموویت: ﴿وَزَوَّجْنَاهُم بِحُورٍ عِینٍ﴾ واتہ: ہاودہمی چاک و خیزانی جوانمان پی بہ خشیون لہ کیژی سپی و چاو بہلہک۔ مواہد دہلئت: ﴿وَزَوَّجْنَاهُم﴾ کردومانن بہ ہاوسہری کیژی سپی و چاو بہلہک، لہ زور شویندا باسماں کردوون پتویست ناکات لیژدہ دوویارہی بکہینہو۔

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ وَكُلُّ أَتْرَافٍ بِمَا كَسَبَ رَبِّهِمْ ﴿۱۱﴾ وَأَمْدَدْنَاهُمْ بِمَكَّةَ وَلَحَرِّ مِمَّا يَنْتَحُونَ ﴿۱۲﴾ يَنْزِعُونَ مِنْهَا كَأْسًا لَا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْنِيَةٌ ﴿۱۳﴾ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ لُزُلٌ مَّكُونٌ ﴿۱۴﴾ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿۱۵﴾ قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا

^۱ الحاقۃ (۲۴).^۲ الصفات (۴۴).

مُشْفِقِينَ ﴿٦٦﴾ فَمَنْ أَلَّهَ عَلَيْنَا مَوْفِقَتَنَا عَذَابَ السَّمُورِ ﴿٦٧﴾ إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ

الرَّحِيمُ ﴿٦٨﴾

خواہنباوہرمان تۆرمہ و نہوہکانیان موحہ دہچنہ لایان (نہگہر خاومن باوہر بن) بہو پلہیہی کہ
خویان تئیدان لہ بہہشتدا

خوای مہزن باسی پیزو منہ و چاکہ و سۆزو بہزہیی خوی دہکات بہرانبہر بہندہکانی کہ کاتیک
خاومن باوہر و ہچہکانی خاومن باوہر بن دہیانگہینت بہ باوہکانیان لہ پلہدا با کرداریشیان کہ متر
بیت لہوانہ بق نہوہی چاوو دلی باوکیان پوون بیتہوہ بہ بینینی کوہہکانیان بہ جوانترین شیوہ یہک
دہبینن لہگہل یہک کۆدہبنہوہ نہوانہی کہ کردہوہیان کہ متر بہرزیان دہکاتہوہ بق پلہی نہوانہی کہ
کردہوہیان لہوان زیاترہ و ہچ لہ پلہی نہمانیش کہم ناکاتہوہ بق نہوہی کہ بہرانبہری یہکترین۔ بۆیہ
خوای گہورہ فہرموویہتی: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِْمَانٍ آَلَفْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ
مِنْ شَيْءٍ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ﴾ نہوانہی باوہریان ہینا و نہوہکانیشیان چونہ سہر باوہری نہوان،
نہوہی نہمانیش و ہک خویان دہبہینہ بہہشت و پاداشتی کردہوہیان ہچ شتیک کہم ناکہینہوہ،
ہموو کہستیک بارمتہی کاری خویہتی۔ سہوری رپوایہتی کردوہ لہ ئیینو عہباسہوہ دلئت: خودا
پلہی و ہچہ و مندالی مندالی موسلمان بہرز دہکاتہوہ لہو پلہی کہ تئیدان با کردارہکانیشیان کہ متر
بیت بق نہوہی چاوو دلی پوون بکاتہوہ پئیان پاشان نہم ئایہتہی خویند: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ
ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِْمَانٍ آَلَفْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ﴾^۱۔ ئیینو جہریو ئیینو
ئہبی حاتہمیش رپوایہتیان کردوہ ہر بہو شیوہیہ لہ فہرموودہی سوفیانی سہوریوہ^۲۔ وہ دیسان
ئیینو ئہبی حاتم رپوایہتی کردوہ لہ ئیینو عہباسہوہ لہم ئایہتہدا کہ دہفہرموویت: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا
وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِْمَانٍ آَلَفْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ﴾ دہلئت: نہوانہ و ہچہ و مندالی موسلمانان کہ بہ باوہرہوہ
دہمرن ہہرچہندہ پلہی بابیان لہوان زیاتر بیت دہگہیہنرین بہ پلہی بابیان و لہ کرداری ہچ کہم
ناکریتہوہ، عہدوللای کوہی نیمامی نہحمہد رپوایہتی کردوہ لہ علیہوہ کہ دہلئت: خہدیجہ
پرسیاری کرد لہ پیغہمبہر(ﷺ) لہ بارہی دوو مندالیوہ کہ لہ کاتی نہقامیدا مردبوون، پیغہمبہری
خودا(ﷺ) فہرمووی: (نہوانہ لہناو ناگردان)۔ کاتیک نیگہرانی بہ نیوچاوانیوہ بینی فہرمووی: (نہگہر

^۱ تفسیر الثوری (۷۸۲)، فہرموودہی کی موقوفہ۔

^۲ الطبری (۴۶۷/۷۲)۔

شوینہ کانیات ببینایہ خوشت نہ دہو یستن و قینت لیان بوو، خدیجہ وتی: نہی پیغہ مبری خودا (ﷺ) نہی مندالہ کم له تو؟ فرموی: (له ناو به هه شتدایه)، عه لی ده لیت: پاشان پیغہ مبری خودا (ﷺ) فرموی: (خاوه ن باوه پو مندالہ کانی له ناو به هه شتدان بته رستان و مندالہ کانیان له ناو ناگردان)، پاشان پیغہ مبری خودا (ﷺ) نه م نایه تی خویند: ﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِْمَانٍ ۗ﴾^۱ نه مه پیزی خوی گه وره به سه ره مندالہ وه به هوی به ره کتی بابیان وه. وه پیزی وه زلی خوایش به سه ر باو کانه وه نه وه به که به به ره کتی دعای مندالہ کانیان پله یان به رزده کاته وه. نیمامی نه حمه د پویایه تی کردوه له نه بو هوره یروه (په زای خوی لییت) ده لیت: پیغہ مبری خودا (ﷺ) فرموی تی: (خوی گه وره پله ی به نده ی چاکی خوی به رز ده کاته وه له ناو به هه شتدا به نده چا که ده لیت: نهی په روه ردگارم نه م پله یه م له کوئی بوو؟ خوی مه زنیش ده فرموی تی: به داوی لیبورنی مندالہ کت بووه بقت).^۲ سه نه ده کانی راستن به لام به م شیوه یه. نه یان نه یناوه، به لام نمونی نه مه له سه حیجی موسلیما هیه له نه بو هوره یروه نه ویش له پیغہ مبری خودا وه (ﷺ) فرموی تی: (کاتیک نه وه ی ئاده م مرد کرداریش ده وسستیت و ده بریت مه گین له سی شتدا نه بیت: خیریکی به رده وام و نه براه، یان زانیاریه ک سودی لی وه ربگردیت، یان مندالیکی چاک دعای بق بکات).^۳

داد په رومری خودا له گه لن گروئی تاوانباران

خوی گه وره ده فرموی تی: ﴿كُلُّ امْرِئٍ يَمَّا كَسَبَ رَهِينٌ﴾ کاتیک خوی گه وره باسی پیزی خوی ده کات له سه به نده چا که کانی به به رز کردنه وه ی پله ی مندالہ کانیان بق لایان به بی نه وه ی له کرداری و پله ی نه وان که م بکاته وه، باسی داد په رومری خوی ده کات که کس له توله و تاوانی که سی تردا ناگړیت و وه ک فرموی تی: ﴿كُلُّ امْرِئٍ يَمَّا كَسَبَ رَهِينٌ﴾ واته هه موو که سی ک بارمته ی کاری خو یه تی و تاوان و گونا می که سی تری نادریت به سه ردا، با نه و که سه کوپی بیت یان باوکی. وه ک خودای مه زن فرموی تی: ﴿كُلُّ نَفْسٍ يَمَّا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ۖ اِلَّا اَخْبَصَ اَلْيَمِیْنُ ﴿۳۱﴾ فِي جَنَّتٍ یَّسَّءُ لَوْنٌ ﴿۳۲﴾ عَنِ الْمُجْرِمِیْنِ ﴿۳۳﴾﴾^۴ واته: هه موو که سی ک بارمته ی کرده وه ی خو یه تی، مه گه ر هاره لانی ده سستی راست (چا که کاران)، که له باخاتی به هه شتدا په رسیار له یه کتری ده کن، له (حالی) تاوانباران.

^۱ احمد (۱۳۵/۱).

^۲ احمد (۵۰۹/۲)، نه م فرموده یه سه نه ده کانی سه سه نه.

^۳ مسلم (۱۲۵۵/۳).

^۴ المدثر (۴۱-۳۸).

باسی شہ راہی بہ ہشت و خوشگوزمرانی خد لکی بہ ہشت

خوای مہ زن دہ فرموویت: ﴿وَأَمَدَدْنَاهُمْ بِمَكَهَرٍ وَلَحَرٍ مِمَّا شَدَّوْنَ﴾ ہر میوہ ک و ہر گزشتیک بؤ
 خویان تارہ زوی دہ کن، پیمان داون. واتہ: ہموو جڑہ میوہ و گزشتیک کہ حزی لی بکن و مہ یلیان
 لئی بیت لہ لایانہ و پیمان داون. وہ دہ فرموویت: ﴿يَنْزِعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْتِيرُ﴾ پیالہ پیکتہ
 دہ گزپنہ وہ نہ ہرزہ ویزی تیدایہ و نہ ہوی تووشی گوناہ بوونیک. واتہ: پیالہ ی بادہ (عارق) دہ دہن
 بہ یہ کتری لہ بہ ہشتدا زہ حاک و توویہ تی: ﴿لَا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْتِيرُ﴾ قسہ ی بی مانا و بی کہ لکی تیدا
 ناکنہ و قسہ ی ناشیرینیش نالین وک ٹہ وانہ ی کہ لہ دنیا دا سہ رخوش دہ بن. ٹیبنو عہ باس دہ لیت:
 (الغو) واتہ: قسہ ی پروپوچ، (التأثير) واتہ: قسہ ی درق.^۱ مواجید دہ لیت: قسہ نالین و گوناہ باریش
 نابن. قتادہ دہ لیت: کاتی خوی کہ لہ گہ ل شہیتاندا بوون لہ دنیا. خوای گہ ورہ ٹو بادہ یی (عارق)
 بہ ہشتی پاک کردوہ تہ وہ لہ بادہ پیس و پ بازارہ ی دنیا.^۲ وک لہ پیشہ وہ باس کرا سہ رپی
 نایہ شیت و سک نازاری نیہ پیچی و بہ و شیوہ نیہ کہ ناگا لہ خق نہ میٹیت ہموو ٹہ مانہ ی تیدا
 لادہ بریت. وایان لی ناکات کہ قسہ ی بی مانا و سوک بلین یان لہ دہ میان دہ رچیت و باسی جوانی شیوہ
 تامی خوش و شوینہ کھی کردوہ و فرموویہ تی: ﴿بَيْضَاءَ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ ﴿٦١﴾ لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا
 يُنْفَرُونَ﴾ واتہ: ^۳ زرد سپیہ و بؤ ٹہ وانہ ی دہ یخونہ وہ بہ لہ زہ تہ، (ٹہ و شہ راہ) نہ میٹکیان تیک
 دہ دات نہ سہ رخوش و بی ناگایان دہ کات. وہ فرموویہ تی: ﴿لَا يَصْدَعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْفَرُونَ﴾ واتہ: نہ
 سہ ریان پیی دیشیت نہ سہ رخوش دہ بن پیی. وہ لیرہ دا فرموویہ تی: ﴿يَنْزِعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا
 تَأْتِيرُ﴾. خوای گہ ورہ دہ فرموویت: ﴿وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُونٌ﴾ تازہ لاوانی خویان
 دہ گہ رین بہ سہ ریاندا دہ لئی مرواری ناو سہ دہ فن (لہ جوانی و پاکیدا). ٹہ مہ ہوالہ لہ بہ ردہ ست و
 خرمہ تکا لہ ناو بہ ہشتدا کہ وک مرواری لہ ناو سہ دہ فدا وان لہ چاکی و شیرینی و پاک و خاوینی و
 جوانی و جلو بہ رگدا. وک خوای گہ ورہ فرموویہ تی: ﴿وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ ﴿٧﴾ يَكُوبُ وَأَبَارِقُ

^۱ الطبري (۴۷۴/۲۲).^۲ الطبري (۴۷۴/۲۲).^۳ الصافات (۴۷-۴۶).^۴ الواقعة (۱۹).

وَكَايَر مِّن مَّيْمَنٍ^۱ واته: تازه لاوی همیشہ ہی به سه ریاندہ ده گہ پین، به پرداخ و سوراخی و گہ لاسی پر له
 شہابی سہرچاوی پھوان. وه دہ فہرموویت: ﴿وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَلَّلُونَ﴾ پھو له یہ کتری دہ کن و
 پیکہ وه و توویژیانہ. واته: بہرہ و پھوی یہ دہ چن و پرسیار و توویژ له گہ لہ یہ کتر دہ کن له بارہی کارو
 ژیا نی دنیاوہ. نہ مہ وه ک نہ وانہی کہ بادہ خورڈان چوئن و توویژ دہ کن و بادہ کہ کاریان لہ دہ کات و باسی
 پابوردوی خویمان دہ کن. ﴿قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُتَوَفِّيْنَ﴾ دہ لین: نئمہ له پینشودا لہ ناو
 کہ سوکاری خویمان نیگہ ران بووین. واته: نئمہ له ژیا نی دنیاو لہ ناو کہ سوکاری خوماندا دہ ترساین له
 پہرہ ردگارمان و زقد له سزاو نازاری نہ و نیگہ ران بووین. ﴿فَمَرَّ اللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقَّعْنَا عَذَابَ الْأَلْسُمِ﴾
 نیرت خدا خوی چاکہی له گہ لہ کر دین و له نازاری گپہ و ہالوی پاراستینی. واته: خودا چاکہی له گہ لہ
 کر دین و بہ خشینی و پاراستینی لہ و ناگرہ ترسناکہ. ﴿إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ﴾
 نئمہ له پیشدا ہاوارمان ہر لہ و کردوہ، ہر نہ ویشہ خاوہن چاکہی دلوفانہ. واته: نئمہ ہر لہ و
 دہ پاپانہ وه خودایش پاپانہ وه کہی لہ و ہر گرتین. پاداشتی داینہ وه و بہ خشینی. ہر نہ ویشہ خاوہن
 چاکہی دلوفانہ.

﴿فَذَكِّرْ فَمَا أَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا جُنُونٍ﴾^(۱۱) اَم يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّرْيَصُ بِهِ رَبِّهِ الْأَمْنُونَ ﴿۱۲﴾ قُلْ تَرَبَّصُوا فَإِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْأَمْتَرِ بَصِيرٍ ﴿۱۳﴾ اَم تَأْمُرُهُمْ أَخْلَعُهُمْ يَهْدًا اَم هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿۱۴﴾ اَم يَقُولُونَ نَقُولُ بِلَا يَأْمُرُونَ ﴿۱۵﴾ فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِّثْلِهِ اِنْ كَانُوا صَادِقِينَ ﴿۱۶﴾

باسی پاکہ تہ پیغہ مہر (ﷺ) لہ و تاوانانہی کہ بتپہرستان دہیا نخستہ پائی و ہر ہر شہ لیکنردن و
 تہ ہر دہا کردنیان

خوای مہ زن فرمان دہ دات بہ پیغہ مہر کہی (ﷺ) کہ پہ یامی خودا بگہ یہ نیت بہ بہ نندہ کانی و
 ناگاداریان بکات لہ و قورئانہی کہ خودا بوی پہ وانہ کردوہ. پاشان نہ و قسانہی کہ نہ و خہ لکہ
 ناوانا تقررہ چی و بہ دخوانہ مہ لیانہ بہ سستبو بوی بہ تالی کردوہ و فہرمووی: ﴿فَذَكِّرْ فَمَا أَنْتَ بِنِعْمَتِ
 رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا جُنُونٍ﴾ سا و ہیریان بخہرہ وہ - لہ سایہی پہرہ ردگار تدا - تو نہ فالبینی نہ شیتی.
 واته: سو پاس بق خوا تو جادوگر نیت وه نہ فام و خوانہ ناسہ کانی قورہیش دہ لین. جادوگر: نہ و
 کہ سہیہ کہ جتو کہ دیتہ لای و نہ و ہوالانہی کہ لہ ناسمان وری دہ گرت و گوئی لیئہ بوی دینیت.
 ﴿وَلَا جُنُونٍ﴾ شیتیش نیہ. شیت: نہ و کہ سہیہ کہ شہیتان دہستی لہ دہ و شیتیت و ناگای لہ خوی

نامنیت. پاشان خوی گوره په دی شه و قسانه یان ده داته وه که له باره ی پیغه مبه ره وه (ﷺ)
 وتوویانه وه له یان به ستووه ده فهرموویت: ﴿أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّرْصُ بِهِ رَبِّهِمْ أَلْمُنُونَ﴾ یان پیت ده لنین:
 بویریکه و چاوه پوانین هاکا شتیکی لی هات. واته: له کاره ساتی دنیا دا، ﴿أَلْمُنُونَ﴾ واته: مردن.
 بزگارمان ده بیت له خوی شه و کاره ییش ده ستی داوه تی. خودای مه زنیش فهرموویته تی: ﴿قُلْ تَرَوْهُوَ
 فَإِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْأَمْرِ يَصِين﴾ بلای: ئیوه چاوه پوان بن شه و ئیمه ییش وه ک ئیوه چاوه پوانین. واته:
 چاوه پوان بن منیش له که لتان چاوه پوانی ده که م. سا به م زوانه ده زانن و پوتان ده رده که ویت که
 پاشه پوژو سه رکه و تن له دنیا دا بق کی ده بیت. موحه ممدی کوپی ئیسحاق ده لیت: له عه بدوللای کوپی
 شه بو نه جیحه وه له مواجهه وه له ئیبنو عه باسه وه (په زای خویان لی بیت) کاتیک قوره ییشیه کان له
 دارونه دوه کوپونه وه بق بریاردان له سر له نابردنی پیغه مبه ره (ﷺ) یه کیک له وانه وتی: له شوینتیکی زقر
 قایمدا به ندی بکه و چاوه پوانی بکه نه هتا ده مریت و له ناو ده چیت وه ک بوژده کانی تری پیش شه و وه
 زوه یرو نابیفه. شه میس هه ر وه ک شه وان وایه. خوی گوره شه م ئایه ته ی ناره خواره وه که
 ده فهرموویت: ﴿أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّرْصُ بِهِ رَبِّهِمْ أَلْمُنُونَ﴾ پاشان خوی گوره فهرموویته تی: ﴿أَمْ تَأْمُرُهُمْ
 أَخْلَعَهُمْ بِذُلٍّ أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ﴾ شاخو له پوی خه ونه کانیانه وه ده لنین، یان هه ر خویان کومه لیک
 لاسارن؟ واته شاخو ناوه زیان فهرمانیان پیده کات ناوا بلین له باره ی توه له م قسه بهرپوچ و بیکه لکانه
 که خویان چاک ده زانن که درویه وه لی ده به ستن. ﴿أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ﴾ واته: به لام شه وانه گزویه کی
 لاسارو بی گوین. سه ریان لی تی کچوه و دان به پاستیدا نانین و هه ر شه و لاساریه یه وای لیکردون شه و
 قسانه ی پسی بلین. وه ده فهرموویت: ﴿أَمْ يَقُولُونَ نَقُولُهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ واته: ده لنین هه لی به ستووه.
 نه خیر شه وان بیباوه پن. واته: ده لنین ئیشی خوی ته ی و خوی به دروه هه لی به ستووه. مه به سستیان شه م
 قورئانه یه. خوی گوره ییش فهرموویته تی: ﴿بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ واته: نه خیر بی دینی که یان وای لیکردون
 که شه م قسانه بلین. خودایش ده فهرموویت: ﴿فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ﴾ نه گه ر شه وانه
 پاست ده که ن، با وتاریک وه کو شه م قورئانه بیئن. واته: نه گه ر پاستگون له و قسانه ی که ده یکه ن و
 هه لیانبه ستووه با وه ک شه وای که موحه ممد (ﷺ) هیناویته تی له م قورئانه شه وانیش بیهینن. بیگومان
 نه گه ر شه وانه وه موخه لکی سه ر زه مینیش به جنکه و مرفه وه کوپنه وه که وه نمونه ی شه م
 قورئانه بیئن ناتوانن بیرنی با ده سوره تیش بیت یان هه ر سوره تیکیش بیت هه ر ناتوانن بیرنی.

﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ (۳۵) أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ ﴿۳۶﴾ أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُضْطَرُونَ ﴿۳۷﴾ أَمْ لَمْ يَسْمَعْهُمْ فِيهِ نَادٍ فَاسْمِعُوا بَلْ هُمْ كَالْبُتِّ ﴿۳۸﴾ أَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمْ الْبَنُونَ ﴿۳۹﴾ أَمْ تَتْلُوهُمْ أُجْراً فَهُمْ مِنْ تَفَرِّمِ مُتَقَلِّدُونَ ﴿۴۰﴾ أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿۴۱﴾ أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا ﴿۴۲﴾ فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ ﴿۴۳﴾ أَمْ لَمْ يَلِدْ وَلَهُ عِزٌّ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿۴۴﴾

چند پرسپاریک بو جیگیر کردنی یه کتا په رستی (ناسینی خوا به ته نها) و پوچه لکړدنه وی

فروغلی بقیه رستان

نم نایه تانه لیره دا باسی سه لماندنې وه دیپتیاو و یه کتا په رستی (ناسینی خوا به ته نها) کړدوه و خوا به وده فرمووېه تی: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ ناخو نه وان هر له نه بوو نه هاتوونه ته دی؟ یاو خویان خویان دروست کړدوه؟ واته: ناخو نه وان په یدابوون به بی شووی که سیک دروستیاو نکات؟ یاو خویان خویانیاو وده میناوه. نه له خویانه وه په یدابوون و نه خوشیاو خویان دروست کړدوه. به لکو خوا به وده دروستی کړدوو و وده میناو. پاش شووی که هیچ نه بوو تا باسیان بکریت بوخاری پویاوه تی کړدوه له جوبه یی کوپی موتیم وه ده لیت: له پیغه مبرم (ﷺ) بیست له نویژی مه غریدا سوره تی (الطوری) ده خویند کاتیک گه یشته نم نایه تانه: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ (۳۵) أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ ﴿۳۶﴾ أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُضْطَرُونَ ﴿۳۷﴾

ده لیت له ترساندا و دخت بوو دلم بفریت و ده رچیت. ^۱ نم فرموده یه له هر دوو سه حیه که دا هاتوه له چند پښاوه. ^۲ جوبه یی کوپی موتیم هاتبوو بقی لای پیغه مبرم (ﷺ) دوی پوودانی غه زای به دریو بارته قادانی (فداء الاسری) دلیل که له به دردا ده سته سر کرابوون له و کاته دا بته رست بوو به بیستنی نم نایه تانه له م سوره ته دا یه کیک له و هکارانه بوو که پالی پیوه نا تا بیته ناو ناینی نیسلام و موسلمان بییت له دوایدا. پاشان خوا به وده فرمووېه تی: ﴿أَمْ خُلِقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ﴾ یاو نه وان ناسمانه کان و زه مینیاو وده مینا؟ نه خیر دیاره ناسه لمین. واته: نایا نه وان ناسمانه کان و زه مینیاو دروست کړد؟ واته نه وان شتی و ناتوان شتر چوڼ هاوه له بقی خوا داده نین و خوشیاو چاک ده زانن که هر خدا و دیپتیره و هاوه لی نیه به لام بی ناوه زیان و تی نه گه یشتنیاو وای لی کړدوو به و شیوه به بکن. ﴿أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ أَمْ هُمُ

^۱ فتح الباری (۴۶۹/۸).

^۲ فتح الباری (۲۸۹/۲ و ۱۹۴/۶ و ۳۷۵/۷ و ۳۲۹/۳۲۸/۳). مسلم

اَلْمُصِيطِرُونَ ﴿۱﴾ يان گنجينه‌ی په‌روه‌دگار ت و لای نه‌وان؟ يان هر خويان هه‌مه‌کاره‌ن. واته: نایا هر خويان کار به‌ده‌ستو هه‌موو شت و درگای گنجينه‌کان به‌ده‌ستی خويان؟ ﴿أَمْ هُمُ الْمُصِيطِرُونَ﴾ واته: نایا نه‌اون ده‌پرسنه‌وه له‌دروستکاروه‌کان. نه‌خیر کاره‌که به‌و شيوه‌يه نيه به‌پنجه‌وانه‌وه به‌لکو خوی گه‌وره‌خواه‌ن ده‌سه‌لات و کار به‌ده‌سته هر کار ت بيه‌ويت و مه‌یلی لیبیت ده‌یکات. وه‌خوای گه‌وره‌ده‌فهرموویت: ﴿أَمْ لَمْ سَمِعُوا يَسْمَعُونَ فِيهِ فَلَيَاتِ مُسْتَعِمُّ سُلْطَانِ مُّينٍ﴾ يان په‌يزه‌يه‌ی وایان هه‌يه کوئی لیوه‌پاښکون؟ کی له‌وان گوئی پاښتووه با به‌لگه‌يه‌کی پوون بیتیت. واته: په‌يزه‌يان هه‌يه به‌رز بینه‌وه بۆ لای مه‌لنی نه‌علا، ﴿فَلَيَاتِ مُسْتَعِمُّ سُلْطَانِ مُّينٍ﴾ با نه‌و که‌سانه‌ی که‌گوئیان پاخستوه بۆيان به‌لگه‌ی ناشکرا بیتن له‌سره‌نه‌و قسه و کردارانه‌ی که‌ده‌یکه‌ن. واته: نه‌خیر هیه به‌لگه‌و پښتگایه‌کیان نيه بۆ نه‌و مه‌به‌سته و نه‌شيانبوه. پاشان خوی مه‌زن وه‌لامیان ده‌داته‌وه له‌باره‌ی نه‌وه‌ی که‌کیزیان بۆ خودا بپارداوه‌ فریشته‌کانیان به‌میتینه‌ داناه‌و کوپه‌کانیشیان بۆ خويان داناه‌و له‌باتی کیژ. به‌شيوه‌يه‌کی وانه‌گر هه‌ريه‌کتيان هه‌والی پی بدرايه به‌کیژک پووی په‌ش هه‌لده‌که‌پاو زور دلگران ده‌بوو. له‌که‌ل نه‌ویشدا فریشته‌کانیان به‌کیژی خودا داده‌ناو له‌که‌ل خودادا ده‌يانپه‌رستن. وه‌ک خودا فهرموويه‌تی: ﴿أَمْ لَهُ الْاَنْتَ وَلَكُمْ الْاَنْتُونَ﴾ شاخو کیژده‌کان بۆ خودان و کوپه‌کانیش به‌شی نیوه‌ن؟ نه‌مه‌هه‌په‌شه‌يه‌کی زور توندوتیژه‌وه‌ده‌بی وه‌دی بیت. ﴿أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ﴾ يان بۆ کرئ داوای شتيکیان لی ده‌که‌ی که‌نه‌وان له‌ژیری ده‌رنه‌چن بۆيان زور گران به‌وستیت؟ واته: داوای کرئ گه‌ياندنی نه‌و په‌يامی خودایان لیده‌که‌ی که‌پيچيان ده‌گه‌يه‌نی، واته: نه‌خیر تو داوای شتی وایان لی ناکه‌یت، ﴿فَهُمْ مِنْ مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ﴾ واته: نه‌وانه به‌که‌مترین شت ناتوانن يارمه‌تی بده‌ن و زور قورس و گران به‌لایانه‌وه، خوی گه‌وره‌ده‌فهرموویت: ﴿أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَمُمْ يَكْتُبُونَ﴾ يان نه‌یني وایان لایه؟ نه‌وانه له‌به‌ری ده‌نوسنه‌وه. واته: نه‌و کاره به‌و شيوه‌يه نيه چونکه هیه که‌سیک له‌خه‌لکی ناسانه‌کان و زه‌مین ناگاداری نه‌ینيه‌کان نین خوی گه‌وره‌نه‌بیت وه‌ده‌فهرموویت: ﴿أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ﴾ يان نه‌وانه ده‌يانه‌ويت فیلی بکه‌ن؟ خوانه‌ناسان خويان فیلیان لیکراوه. خوی گه‌وره‌ده‌فهرموویت شاخو نه‌وانه به‌و قسانه‌ی که‌به‌رانپه‌ر پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) و نایینی نیسلام ده‌یکه‌ن ده‌يانه‌ويت خه‌لکی فريو بده‌ن و فیل له‌پیغه‌مبه‌رو(ﷺ) هاوه‌له‌کانی بکه‌ن هه‌موو کاتیک فیله‌کانیان به‌سه‌ر خوياندا ده‌شکيته‌وه‌بته‌رستان خويان فیلیان لیکراوه. ﴿أَمْ لَمْ يَلَهُ عِزُّ اللَّهِ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرَكُونَ﴾ يان بېجگه‌خوا په‌رستويه‌کی تریان هه‌يه؟ خوا

پاکتره له و شتانهی که به شهریکی داده نین. نه می که بتپه رستان بت ده پهرستن و هاوه له بۆ خودا داده نین خوی گه وره زۆر پی ناخۆشه و نیگه رانه لیتان. پاشان خوا پاکیه تی خۆی ده رده خات و له و درۆیانهی مه لێ ده به ستن و له و شتانهی که به شهریکی نه ویان داناه و فه رموویه تی: ﴿سُبْحَنَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ واته: خودا پاکتره له و شتانه که به شهریکی داده نین.

﴿وَإِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ مَّرْكُومٌ﴾ ﴿١٥﴾ فَذَرَهُمْ حَتَّى يَلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ ﴿١٦﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿١٧﴾ وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَلِكَ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾ وَأَصْبَحَ لُحْمٌ رَبِّكَ فَانَكٌ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ ﴿١٩﴾ وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَرَ الْجُورِ ﴿٢٠﴾

باسی لاساری بتپه رستان و نازار دانیان

خوی گه وره باسی لاساری و فیزو خۆبه زلزانینی بتپه رستانمان بۆ ده کات. نه گهرشت به چاوی خۆشیان ببینن باوه پی پی ناکه نو ده فه رموویت: ﴿وَإِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ مَّرْكُومٌ﴾ نه گهر بشبینن پارچه یه که له م ناسمانه داده که ویت، ده لێن: هه ورێکی پر پشته. واته: نه گهر پارچه یه که له م ناسمانه بکه ویت به سه ریاندا و نازاریان بدات باوه پی ناکه نو به راستی نازانن و ده لێن نه مه هه ورێکی چه پرپه به سه ریه کدا که وتوه. نه م نایه ته وه که نه م نایه ته وایه که خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَظَلُّوا فِيهِ يَعْرُجُونَ﴾ ﴿١٥﴾ لَقَالُوا إِنَّمَا سُكَّرَتْ أَبْصَرُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَسْحُورُونَ﴾ واته: نه گهر بۆمان بکه رنایه ته وه ده رگایه که له ناسمانه وه نه وان پیایدا به رۆنه سه ره وه، نه وسا ده یانوت بێگومان نێمه چاومان به ستراوه به لکو نێمه که مه لێکین جادوومان لێکراوه. وه ده فه رموویت: ﴿فَذَرَهُمْ حَتَّى يَلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ﴾ سا تو له وانه واز بینه تا نه وانه تووشی پۆژی خۆیان ده بن، که نه و پۆژه هه ستیان له به ردا نمانیتیت. نه و پۆژه یه پۆژی قیامه ته. ﴿يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ نه و پۆژه فیله که یان هیه به مه ریه کیان ناداتی و که سیش به هانایان نایه ت. واته نه و فیل و ته له که بازیه یان سو دیکیان پی ناگه یه نیت که له دنیادا به کاریان ده مه ئتا، هیه شتیک فریایان ناکه ویت له پۆژی قیامه تدا. ﴿وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ که سیش نایه ت به هاواریانه وه. پاشان خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَلِكَ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بۆ نه وانه ی پیشه یان ناهه قی بووه، جگه له مه ش جه زه به ی تریان هیه، به لام زۆریه یان نازانن. واته: پێش جه زه به ی پۆژی

قیامت له دنیا شدا جه زره به ده درین. وه خوی گه وره ده فرمویت: ﴿وَلَنَذِقْنَهُم مِّنَ الْعَذَابِ الَّذِي دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَأَعْلَمَهُم بِرَجْعَتِهِ﴾^۱ واته: وه به پاستی نیمه سزای دنیایان پی ده چیژین جگه له سزای هره گه وره پی دوزخ تا بگ پینه وه بق لای خودا. له بهر نه میه خوی گه وره فرمویت: ﴿وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ واته: نازاریان ده دهین له دنیا داو تاقیان ده که پینه وه به زور کاره ساتی ناخوش به لگو وازینن و تهویه بکن و بگ پینه وه، که چی تینا گن و بیرنا که نه وه، به لگو هره نه ونده سزا که یان له سهر نه ماو لاجوو ده پینه وه سهر نه و باره ی که له سهری بوون به لگو خراپ تریش وه له نه سهر دا هاتوو چه ندجار نافرمانی توم کردوو که چی تو لیم ناسپینی؟ خوی گه وره پش فرمویت: نه ی به بنده ی خوم چه ندجار توم تندرست کردوو تو پیتی نازانی؟

فرماندان به پیغه مبر (ﷺ) به خوراگری و په سه ندی دانی خودا

خوی مه زن ده فرمویت: ﴿وَأَسْبِرْ لَهُمْ رَيْكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ﴾ بق فرمانی په روه ردگارت خوراگر به، تو به بهر چاوی نیمه وه ی هره کاتیک له جی پاده بی، په سنی په وره نده ت بد. واته: خوراگری له مه پ نازاردانیان و گوئیان مه دره ی تو به بهر چاوی نیمه وه ی له ژیر چاودیری نیمه دای وخوا ده تباریزیت له خه لکی و ده فرمویت: ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ﴾ زه حاک ده لیت: مه لسه بق نویژ. (سبحانک اللهم و بحمدک و تبارک اسمک و تعالی جدک و لا اله غیرک).^۲ موسلیم پریویه تی کردوو له عومره وه له سه حبه که پدا که پیغه مبر (ﷺ) نه مه ی له سه ره تای نویژدا ده فرموو.^۳ وه نیمامی نه حمده و نه هلی سونه نه کانیش له نه بو سه عیدو که سانی تریشه وه پریویه تیان کردوو که پیغه مبر (ﷺ) نه م دوعایه ی ده فرموو.^۴ نه بو جه وزا ده لیت: ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ﴾ واته: مه لسانی له خه یان له جیگای خه وتن.^۵ نیبنو جه ریریش هره نه مه ی هه لیزاردوو.^۶ وه نه م فرموده یه ی که نیمامی نه حمده پریویه تی کردوو له عوباده ی کوپی سامته وه نه ویش له پیغه مبر ی خودا وه (ﷺ) پشتگیری نه و پایه ی پیغه وه ده کات که فرمویت: هره که سیک له شه ودا خه بهری

^۱ السجدة (۲۱).

^۲ الطبري (۴۸۹/۲۲).

^۳ مسلم (۲۹۹/۱).

^۴ احمد (۵۰/۳)، ابو داود (۴۹۰/۱)، تحفة الاحوذی (۵۰/۴۷/۲)، النسائی (۱۳۲/۲)، ابن ماجه (۲۶۵/۲۶۴/۱)، له پیغه وه

له سورته ی فاتحه دا پله که ی دیاری کراوه.

^۵ القرطبي (۷۹/۱۷).

^۶ الطبري (۴۸۸/۲۲).

بووه و وتی: ((لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد، وهو على كل شيء قدير، سبحان الله والحمد لله ولا إله إلا الله والله أكبر ولا حول ولا قوة إلا بالله))، پاشان وتی: (ربي اغفر لي)، یان فرموی: پاشان پاپایه و دوعای کرد، دوعاکه ی ئی ورده گیردیت و قبول دہیئت نکه ر ه لساو دہستوئی گرت پاشان نوئی کرد نوئے که ی ئی ورده گیریت).^۱ بوخاری له سه حیح که یداو نه ولی سوننه یش ریوایه تیان کردوه.^۲ وه ئینو نه بی نه جیجیش ده لیت: له مواجهه ووه: ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ قُمْتَ﴾ واته: له هه موو دانیشتنیکی به کومه لدا. سه وری ده لیت: له نه بو نیسحاق ووه نه ویش له نه بو نه حوه ووه: ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ قُمْتَ﴾ واته کاتیک که سیک ویستی له ناو کومه لیکدا هه لسیئت بلی: سبحانک اللهم وبحمدک.^۳ وه له نه بو هوره میره ووه نه ویش له پیغه مبه روه (ﷺ) که فرمویه تی: (هر که سیک دانیشت له ناو کومه لیکدا قسه ی زوری کردبوو پیش نه و ی له ناو نه و کومه له هه لسیئت وتی: (سبحانک اللهم وبحمدک اشد أن لا إله إلا أنت أستغفرك وأتوب إليك)، حه تمن خودای گوره لیی خۆش بووه له و ی که له و مجلسه دا وتویه تی). تیرمیزی ریوایه تی کرپوه و قسه ی نه ووه. وه نه سائی له زیکری شه و پلژدا هیناویه تی، تیرمیزی ده لیت: فرموده یه کی چاک و راسته.^۴ حاکمیش له موسته دره که یدای هیناویه تی و ده لیت سه نه ده کانی له سر شهرتی موسلیمه.^۵ پاشان خوی گوره ده فرمویت: ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَرَ الْجُورِ﴾ له شه ویشدا شوکری بکه و په سنی بده و له و دمه شدا که هه ساره ناوا ده بن. واته: یادی خوا بکه و خواپه رستی بکه به قورئان خویندن و نویکردن له وه ختی شه ودا. وه ک خوی گوره ده فرمویت: ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ، نَافِلَةً لَّكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا﴾ واته: وه (نه ی موحه مه د(ﷺ)) له به شیکی شه ودا هه سته شه و نوئی بکه به قورئان خویندن تییدا نه ووه زیاده نوئی تاییه ت به تویه نومیچد وایه په روه ردگارت بتکه به نیته پله و جیگایه کی په سه ندکراو. وه ده فرمویت: ﴿وَإِدْبَرَ الْجُورِ﴾ له فرموده که ی ئینو عه یاسدا. نه ووه نه و دوو پکاته یه که له پیش نوئی به یانیدا ده کریت. له به ر نه و ی نه و دوو پکاته کاتیک نه ستیره کان

^۱ احمد (۳۱۳/۵)، فرموده یه کی سه حیح.

^۲ فتح الباری (۴۷/۳)، ابو داود (۳۰۰/۵)، تحفه الأحوذی (۳۵۹/۹)، النسائی فی الکبری (۲۱۵/۶)، ابن ماجه (۱۲۷۶/۲).

^۳ القرطبی (۷۸/۱۷).

^۴ تحفه الأحوذی (۳۹۲/۹)، النسائی فی الکبری (۱۰۵/۶)، فرموده یه کی سه حیح.

^۵ الحاکم (۵۳۶/۱)، سه حیح.

^۶ الاسراء (۷۹).

نامینزو بہرہ و ناوابون دہچن دست پیدہ کاتو دہکرت^۱ وہ لہ ہر دوو سہ حیچہ کدا ہاتوہ لہ عاثیشہ وہ (پرہ زای خوی لیبت) دہ لیت: پیغمبرہی خودا (ﷺ) لہ سر ہیچ سونہ تیک ٹوہ ندہ توندو بہرہ وام نہ بوہ بہ ٹندازہی ٹوہی کہ لہ سر دوو رکاتی بہ یانی بہرہ وام بوہ^۲ وہ لہ وتہی موسلیمدہ ہاتوہ: (دوو رکاتی بہ یانی لہ دنیا و لہ ویشی کہ تیایہ تی)^۳.

تہ فسرہی سورہتی (النجم)

لہ مہککہ ہاتوہ تہ خواروہ

یہ کہم سورہت کہ سوجدہی تیدا ہاتہ خواروہ

بوخاری پیوایہ تی کردوہ لہ عہدوللاوہ دہ لیت: یہ کہم سورہتیک کہ سوجدہی تیدا ہاتہ خواروہ سورہتی (النجم) بوو دہ لیت: پیغمبرہ (ﷺ) سوژدہی بردو ٹوانہش لہ دویہ وہ بوون ہممو سوژدہیان برد پیوٹک نہ بیت کہ مشتیک خولی ہلگرتو سوژدہی لہ سر برد. لہ پاشان بینیم بہ بیباوہ پی کرزا کہ ٹومہ بیہی کرپی خہ لہ ف بوو^۱ وہ بوخاری دیسان لہ چہند شوینیکدا پیوایہ تی کردوہ، موسلیم و ٹبو داودو نہ سانش پیوایہ تیان کردوہ لہ چہند ریکاوہ لہ نہ بو ٹیسحاقوہ ہر بہو شیوہیہ^۲.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ۝۱ مَا مَلَّكَ مَا جَعَلَ وَمَا هُوَ إِلَّا رَعَىٰ ۝۲﴾

خودا سویندی خوارد کہ ٹہم پیغمبرہ (ﷺ) راستہ وہ بہ ٹارمزوی خوی قسہ ناکات

شہ عی و کہسانی تریش وتوویانہ: خودا بہ مہیلی خوی سویند دہ خوات بہ ہر دروستکراویکی خوی بہ لام دروستکراوہ کانی بویان نیہ سویند بقون بہ شتی تر بیجگہ لہ خودا ٹبینو ٹبی حاتم پیوایہ تی کردوہ. خوی گہورہ فرمویہ تی: ﴿وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ﴾ بہ ٹستیرہ کاتیک کہ ٹاوا دہ بیت. ٹبینو ٹبی نہ جیج دہ لیت: لہ مواجدہ وہ واتہ بہ ٹستیرہی سورہیا (ٹریا) کاتیک ٹاوا دہ بیت لہ کاتی بہرہ بیاندہ^۱. زہ حاک دہ لیت: ﴿وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ﴾ واتہ: کاتیک شہیتانی پی پرہم دہکرت وہ ٹہم

^۱ الطبري (۳۷۹/۲۲).

^۲ فتح الباري (۵۵/۳)، مسلم (۵۰/۱).

^۳ مسلم (۵۰/۱).

^۴ فتح الباري (۴۸۰/۸).

^۵ فتح الباري (۶۴۳/۶۴۱/۲) ۲۰۲۰/۷ / ۳۴۸، ومسلم (۴۰۵/۱)، وابو داود (۱۲۲/۲)، النسائي (۱۶۰/۲).

^۶ الطبري (۴۹۵/۲۲).

ثابته وهك ئەم ثابته وايه كه دهفرموويت: ﴿فَلَا أَقْسَمُ بِمَوْقِعِ الْجُورِ ۝٧٧ وَإِنَّهُ لَفَسَرٌ لَّو تَقْلَمُونَ عَظِيمٌ ۝٧٨ إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ ۝٧٩ فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ ۝٨٠ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ۝٨١ تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ

الْعَالَمِينَ﴾^١ واته: جا سویند بێت به شوینی (ههلاتنو ئاوابوونی) نهستیڤهكان، به پاستی ئەم سوینده نهگر بزانن سویندیکی زۆر گهوره، كه بېگومان ئەمه قورئانیکی گهوره به پێزه، له ناو کتیبیکی شاراوه دایه (كه له وحوول محفوظه)، جگه له (فریشتە) پاکان کەس دهستی ئی نادات، نێردراوه ته خوارهوه له لایه ن پهره رەدگاری جیهانیانهوه. خۆای گهوره دهفرموویت: ﴿مَا حَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ﴾ هاورپهكەتان به گوم بووه نه پێشی ههله کردووه. ئەمه ئەوهیه كه سویندی له سه ر خوارهوه. ئەمهش شایه تیه بۆ پێغه مبه ر (ﷺ) كه له سه ر پاسته پێیه و پێی ئی هه له نه بووه و گومیش نه بووه. وهك ئەو نه فامه ی (بی ئاوه زه ی) كه پێی ئی تێك ده چیت و پێگا ده رناكات و نازانیت، (الفای) ئەو زانایه كه پاستی ده زانیت و لێی لاده دات به ئاره زوو پێگایه تی تر ده گریته به ر. خۆای گهوره پێغه مبه ره كه ی و ئایینه كه ی پاراستوو و پاك پاگرتوو له نمونه ی ئه وانه ی كه پێیان ئی گوم بووه وهك كاوده كان و چه ند ده سته یكی جووله كه. كه شت زانین و شارده نه وه یه به پێچه وانه وه كارپێكردنیه تی به لام ئەو پێغه مبه ره و (ﷺ) ئەو ئاینه پیرۆز و گه وره یه كه نارده ویه تی به ئەودا پێگایه کی زۆر پاست و ته واور پێك و په وانه.

خواهونی به زه یی بۆ هه موو جیهانیان له خۆیه وه قسه ناکات

بۆیه خۆای مه زن هه رموویه تی: ﴿وَمَا يَطْلُقُ عَنِ الْهَوَىٰ﴾ به ئاره زووی خۆی قسه ناکات. واته: له خۆیه وه و بۆ مه به ستێکی تابه تی خۆی قسه ناکات. ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ﴾ هه رچی ده لێت له خواوه تێگه یه نراوه. واته: ئەوه ده لێت كه خودا هه رمانی پێداوه كه بېگه یه نیت به مه ردم به تێرو ته وای و به بی زیادو كه م. وهك ئیعامی ئەحمه د پێوایه تی کردووه. له ئەبو ئوماه وه كه بیه ستوویه تی له پێغه مبه ری خوداوه (ﷺ) ده یفه رموو: (بېگومان ده چنه به هه شت به دوعا و لانه وه ی پیاویك كه پێغه مبه ر نیه وهك خه لکی ئەم دوو شوینته یان وهك خه لکی یه كێك له م دوو شوینته (په بیعه و موزه ر)، پیاویك وتی: ئەی پێغه مبه ری خودا (ﷺ) ئاخۆ په بیعه له موزه رنیه؟ هه رمووی: (بېگومان ئەوه ی كه ده یلێم هه ر ئەوه یه كه ده یلێم)،^٢ ئیعامی ئەحمه د پێوایه تی کردووه له عه بدوللای کوپی عه مره وه ده لێت: من هه ر شتێك له پێغه مبه ره وه (ﷺ) ده بیست ده منووسی ده مویت له به ری بکه م.

^١ الواقعة (٨٠-٧٥).

^٢ احمد (٢٥٧/٥)، ئەم هه رمووده یه سه نه ده كانی هه سه نه.

قورہ یشیہ کان نہ یاندہ هیئت بینووسم. وتیان: تق هه موو شتیک دهنووسی که له پیغه مبهری ده بیستی
 ﴿﴾ پیغه مبه ریش ﴿﴾ مرفیکه و له کاتی توو په بووندا قسه ده کات. وازم هینا له نووسینه وه.
 نه وه م گنپرایه بقی پیغه مبهری خودا ﴿﴾ فهرمووی: (بنووسه و بهرده وام به له نووسین سویندم به و
 که سه ی گیانی منی به دهسته، غیری پاستی له مبه وه دهرناچیت). نه بو داودیش پریوایه تی کردوه.^۱
 ﴿عَلَّمَهُ سَدِيدُ الْقُوَى ۝ ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَى ۝ وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَى ۝ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى ۝ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ
 أَدْنَى ۝ فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى ۝ مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى ۝ أَفَتَسْمُرُونَ عَلَى مَآيَرٍ ۝ وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً
 أُخْرَى ۝ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى ۝ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى ۝ إِذْ يَبْقَى السِّدْرَةُ مَا يَشْفَى ۝ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى ۝
 ۱۷﴾ لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى ﴿۱۸﴾

ماموستای پیغه مبهری نه مین جویره نیل بووه (روح الامین)

خوای مهن باسی به نده و پیغه مبهری خوای موحه ممه د ﴿﴾ ده کات که فریشته یه کی زور زانا و به
 توانا هاتووه ته لای فیری نه و قورئانه ی کردوه که جویره نیل بوو. ﴿عَلَّمَهُ سَدِيدُ الْقُوَى﴾ فریشته ی فره
 توانا فیری کرد. وه ک خوای گه و ره فهرمووی ته: ﴿إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ۝ ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ
 ۱۰﴾ مُطَاعٌ ثَمَّ أَمِينٍ ۝ واته: بیگومان نه و قورئانه گوفتاری په وانه کراوینکی پایه به رزه، به میزه لای
 خاوه نی عرش (خوای گه و ره) خاوه ن پایه یه، قسه په وایه له نا و فریشته دا ده ست پاکه. خوای گه و ره
 لیره یشدا ده فهرموویت: ﴿ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَى﴾ فریشته یه کی به ناوه زو فره زانا که به شکلی خوای
 پاره وستا. مواجه و ه س ن و نیبو زهید ده لین: واته: زور به توانا.^۲ له فهرمووده ی سه حیددا هاتووه
 که نیبو عومرو نه بو هوره یه پریوایه تیان کردوه که پیغه مبه ر ﴿﴾ فهرمووی ته: (خیر کردن
 دروست نیه بکریت به ده و له مهن و پیاوی زور به توانا و ته ندروست و له ش ساغ).^۳ ﴿فَاسْتَوَى﴾ واته
 جویره نیل (سه لامی خوای لیبت) ه س ن و مواجه و ته تاده و په بیعی کوپی نه نس و توویانه.^۴ وه

^۱ احمد (۱۶۲/۲)، فهرمووده یه کی سه حیه.

^۲ ابو داود (۶۰/۴)، فهرمووده یه کی سه حیه.

^۳ التکویر (۱۹-۲۱).

^۴ الطبری (۴۹۹/۲۲)، القرطبی (۸۵/۱۷).

^۵ ابو داود (۲۸۶/۲)، النسائی (۹۹/۵)، فهرمووده یه کی سه حیه.

^۶ الطبری (۵۰۱/۲۲).

ده فہرموویت: ﴿وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَى﴾ له کاتیکدا ئه و به ئاسۆی هه ره به رزی ئاسمانه وه بوو. واته: جویره ئیل به شکلی خۆی له ئاسۆی هه ره به رزه وه پاره ستا. عیکریمه و که سانی تریش وتوو یانه. عیکریمه ده لئیت: ئه و ئاسۆ به رزه ی که به یانی لئیه دئیت و خۆری لئیه هه لدئیت، موجهاد ده لئیت: واته: خۆره لات^۱. قه تاده ده لئیت: ئه و شوینه یه که پۆزی لئیه دئیت. ^۲ ئیبنو زهیدو که سانی تریش هه ر وایان وتوو. ئیمامی ئه حمده پریوایه تی کردوو له عه بدولای کوپی مه سعوده وه که ده لئیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) جویره ئیلی بینی له شیوه ی خۆیدا، شه ش سه د بالی هه بوو هه ر یه کتیک له و بالانه ئاسۆی دایو شیبوو وه له بالی هه موو جویره مرواری و یاقوتیک ده که وته خواره وه که خوای خۆی لئیه ئاگاداره. ^۳ ته نها ئه حمده ئه م فهرموده یه ی هتتاوه. وه دیسان ئه حمده پریوایه تی کردوو له ئیبنو عه باسه وه ده لئیت: پیغه مبه ر (ﷺ) داوای کرد له جویره ئیل که له شکلی خۆیدا چاوی پیتی بکه ویت. جویره ئیل وتی: داوای له خودا بکه. پیغه مبه ر (ﷺ) داوای کرد له په ره ردگاری. له پۆژه لاته وه تاریکییه کی بۆ ده رکه وت و به رزه ده بووه وه و بلا بووه وه کاتیک که پیغه مبه ر (ﷺ) چاوی پیتی که وت. له هۆش خۆی چوو، هاته لای پیغه مبه ر (ﷺ) راستی کرده وه و تفه که ی سپی له ناو ده میدا. ^۴ ته نها ئه حمده هتتاویه تی.

ته فیسری قاب قوسین

خوای مه زن ده فہرموویت: ﴿ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى﴾ له پاشان نزیک که وته وه و شوپ ده بوو. ﴿فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى﴾ به قه د مائی (ما به بینی هه ردوو سه ری که وان) دوو که وانان یان نزیکتر. واته: جویره ئیل نزیک که وته وه له پیغه مبه ر (ﷺ) کاتیک دابه زیه سه ر زه مین به ئه ندازه ی نێوانی دوو سه ری که وان، یانی به ئه ندازه ی دوو که وان کاتیک پاخرین موجهاد و قه تاده وتوو یانه. ^۵ وه و تراویشه: مه به ست پیتی دووری نێوان وه ته ری که وانه تا ئه لاوئه ولای که وانه که، وه ده فہرموویت: ﴿أَوْ أَدْنَى﴾ له پێشه وه باسما ن کرد که ئه م شیوه به کاره تنانه له زمانی عه ره بیدا بۆ نیسپاتی ئه وه یه که خه به ری ئی دراوه و زیاده کردنی به هیچ شیوه یه ک. وه ک خوای گه وره ده فہرموویت: ﴿ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ

^۱ القرطبي (۸۸/۱۷).^۲ الطبري (۵۰۱/۲۲).^۳ احمد (۳۹۵/۱)، فهرموده یه کی حه سه نه.^۴ احمد (۳۲۲/۱)، فهرموده یه کی مونکه ره.^۵ الطبري (۵۰۳/۲۲)، عبدالرزاق (۲۵۰/۳).

كَالْحَجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً^۱ واته: له پاشان دلتان په ق بوو دواى هم (همو) موعجزانه دلتان وهك
 برده به لكو زږر په قتره. وه هم نايه تيش وهك هم نايه تهى پيش وايه كه ده فهرمويت: ﴿يَحْشَوْنَ
 النَّاسَ كَحَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ حَشْيَةً﴾^۲ واته: له خلكى ده ترسان وهك ترسان له خودا بگره زياتر
 ده ترسان. وه هم نايه تيش كه ده فهرمويت: ﴿وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ﴾^۳ واته: نه وسا
 به پيغه مبريتى ناردمان بى لاي سده هزار كه س يان زياتر. واته: كه متر نه بوون له و ژماره يه به لكو
 نه وانه سده هزارى ته و او بوون يان زياتر بوون له و ژماره يه. نه م پاستى نه و ژماره يه ده كه يه نيت
 هيچ گومانى و دوو دلپه كى تيدا نيه و نه گونجاوېشه نا ليره دا وه هروها هم نايه تيش: ﴿فَكَانَ قَابَ
 قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ﴾^۴ تا نه وهى كه وتمان نه وهى نزيك بووه ته وه پووېدا له نيتوان نه وو پيغه مبردا (ﷺ)
 جوېره نيل بوو (سه لامى خواى لبيت) نه وه قسه ي دايكى موسلمانان عايشه و نيينو مه سعوو نه بو
 زه پو نه بو هره يره يه.^۵ كه نيتستا خودا مه يلى لبيت فهرموو ده كانيان دينين و باسيان ده كه ين. نيينو
 جه رير پيوايه تى كړدوه له عه بدوللاى كوپى مه سعوو ده له م نايه ته دا: ﴿فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ﴾^۶
 ده لئيت: پيغه مبرى خودا (ﷺ) فهرمويه تى: (جوېره نيلم بينى شش سده بال هه بو)،^۷ بوخارېش
 پيوايه تى كړدوه له ته لقي (طلق) كوپى غه ننامه وه (غنام) له زانده وه نه مېش له شه بيانيه وه
 (الشيباني) ده لئيت: پرسيارم له زېر (زدا) كړد له م نايه ته: ﴿فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ﴾^۸ فَاَوْحَىٰ إِلَىٰ
 عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ ده لئيت: عه بدوللا بوى گيړاينه وه كه موحه ممد (ﷺ) جوېره نيلى بينى كه شش
 سده بالى هه بوو.^۹ خواى كه وړه ده فهرمويت: ﴿فَاَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ﴾^{۱۰} نه وسا خودا هر
 مه به ستيك كه وا ويستى به عېدى خوى راېكه يه نيت، راېكه ياند. واته: جوېره نيل نه وهى كه ويستى
 راېكه ياند به بنده ي خودا موحه ممد (ﷺ) يان خوداى كه وړه راېكه يانده لاي بنده ي خوى
 موحه ممد (ﷺ) به هوى جوېره نيله وه هر دوو مانا كه پاسته. له سه عېدى كوپى جوېه يره وه وه رگېراوه

^۱ البقرة (۷۴).^۲ النساء (۷۷).^۳ الصافات (۱۴۷).^۴ الطبري (۵۰۴/۲۲).^۵ الطبري (۵۰۳/۲۲).^۶ فتح الباري (۴۷۶/۸).

که له م نایه ته دا: ﴿فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ﴾ ده لیت: خودا رایگه یانده لای موحه ممه د (ﷺ). وه
 فرمویه تی: ﴿أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا﴾^۱ واته: نایا توی نه دی به هه تیوی. وه ده فرموویت: ﴿وَرَفَعْنَا لَكَ
 ذِكْرَكَ﴾^۲ واته: وه ناوو ناویانگتمان بق بهرز کردیته وه.^۳ غهیری نه میش وتوویانه: خودانیگای کردووه ته
 لای که بهه شت قه ده غیه له سر پیغه مبه ران (سه لای خویان لیبت) هه تا تو ده چیته ناوی و
 قه ده غیه له سر هه مو نومه ته کان (که له کان) هه تا نومه ته کی تو ده چنه ناوی.

نایا پیغه مبه ر (ﷺ) په روه ردگاری بیني له شه وی نيسر ادا (الاسراء)

خوای گه وره ده فرموویت: ﴿مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ﴾ دلی نه وهرچی دیوه به درق نه بووه.
 ﴿أَفَتُؤْمِنُونَ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ﴾ ناخو له سر نه وهی دیویه کیشی له گه ل ده کن؟ موسلیم پړوایه تی کردووه له
 ئیننو عه باسه وه ده لیت: ﴿مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ﴾^(۱۱) ﴿أَفَتُؤْمِنُونَ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ﴾^(۱۲) ﴿وَلَقَدْ رَأَوْا نَزْلَةَ أُخْرَىٰ﴾
 سویتند به خوا بیگومان جاریکی تر جویره نیلی بینووه. واته: خودای به دلی دوو جار بینووه.^۴ هر به م
 شیوه یه سه ماک پړوایه تی کردووه له عیکریمه وه نه ویش له ئیننو عه باسه وه دیسان به و شیوه یه.^۵
 نه بو سالیو سودی و که سانی تریش وتوویانه: پیغه مبه ر (ﷺ) دوو جار به دلی خودای بینووه.^۶
 مه سروق ده لیت: چومه لای عانیسه وتم: نایا پیغه مبه ر (ﷺ) په روه ردگاری خوی بینووه. عانیسه
 وتی: تو قسه یه کت کردووه موی سه رمی راست کرده وه. وتم: له سرخو به و نا په حه ت مه به، پاشان نه م
 نایه ته ی خویتند: ﴿لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَىٰ﴾ وتی: که ی نه مه قسه ی تویه. به لکو نه وه جویره نیله،
 هر که سیک پیی وتی موحه ممه د (ﷺ) په روه ردگاری خوی بینووه یان شتیکی شار دووه ته وه له وهی
 خودا فرمانی پیکردووه یان نه و پینجه ده زانیت که خوای گه وره فرمویه تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ
 السَّاعَةِ وَوَيْزُلُ الْأَنفِثِ﴾^۷ واته: به راستی ته نها لای خودایه زانیاری (کاتی هاتنی) پوژی دواپی وه
 هر خودا باران ده بارینیت. نه وه درو یه کی گه وره یه به ده م خودا وه. به لکو پیغه مبه ر (ﷺ) جویره نیلی

^۱ الضحی (۶).

^۲ الشرح (۴).

^۳ القرطبي (۵۲/۱۷).

^۴ مسلم (۱۵۸/۱).

^۵ الطبري (۵۰۷/۲۲).

^۶ الطبري (۵۰۸/۲۲).

^۷ لقمان (۳۴).

بینیوه، جویره نیلش له شیوهی خۆیدا دوو جار نه بێت نه بینوه. جارێک له (سدره المنتهی) جارێکی تریش له سه‌ر نه سپێکی تیز که شه‌ش سه‌د بالی هه‌بوو که ناری ئاسمانی گرتبوو.^۱ وه له سه‌حیحی موسلیعدا هاتوه له ئه‌بو زه‌ره‌وه ده‌لێت: پرسیارم کرد له پێغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) ئایا په‌روه‌ردگارت بینیه؟ فه‌رموی: (من ده‌بینم نووریکه) یان (نوریکم بینی).^۲ خۆی گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿وَلَقَدْ رَآهُ

نَزَلَهُ آخِرَ ۱۳﴾ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهٰی ﴿له لای داره کناره‌که‌ی ئه‌و په‌روه. ﴿عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوٰی﴾ که له پال شوێنی به‌هه‌شته. ئه‌مه دووه‌م جاره که پێغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) جویره نیلی تیدا بینیه لهو شیوه‌یه‌ی که خودا دروستی کردوه له‌سه‌ری که له شه‌وی ئیسرا بوو وه له ئه‌وه‌لی سوره‌تی (الاسراء) باسی ئه‌و فه‌رمودانه‌مان کرد که له واره‌یه‌وه هاتبوو به‌ ڕیگا و ته‌کانیشیه‌وه پێویست ناکات لێره‌دا دووباره‌ی بکه‌ینه‌وه. ئیمامی ئه‌حمه‌دیش ڕیوایه‌تی کردوه له ئیبنو مه‌سه‌وده‌وه له‌م ئایه‌ته‌دا: ﴿وَلَقَدْ رَآهُ نَزَلَهُ

آخِرَ ۱۳﴾ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهٰی ﴿ده‌لێت: پێغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: (جویره نیلم بینی شه‌ش سه‌د بالی هه‌بوو، له په‌ره‌کانی هه‌موو جۆره‌ مرواری و یاقوتیکێ لێ ده‌که‌وه‌ته‌ خواره‌وه‌ ده‌پرژا که خودا خۆی ئاگاداره‌ پێی).^۳ ئه‌م فه‌رموده‌یه سه‌نه‌ده‌کانی چاک و به‌هێزن. دیسان ئیمامی ئه‌حمه‌د ڕیوایه‌تی کردوه له‌عبدوللای کۆپی مه‌سه‌وده‌وه ده‌لێت: پێغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) جویره نیلی بینی له شیوه‌ی خۆیدا که شه‌ش سه‌د بالی هه‌بوو هه‌ر یه‌کێک له‌ باله‌کانی که‌ناره‌ی ئاسمانی داپۆشیبوو.

هه‌موو جۆره‌ مرواری و یاقوتیکێ له‌ بالی ده‌باری که خودا خۆی ئاگادارتره‌ لێی.^۴ ئه‌م فه‌رموده‌یش سه‌نه‌ده‌کانی چاکه. دیسان ئیمامی ئه‌حمه‌د ڕیوایه‌تی کردوه له ئیبنو مه‌سه‌وده‌وه ده‌یوت: پێغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فه‌رموی: (جویره نیلم بینی له‌سه‌ر (سدره المنتهی) که شه‌ش سه‌د بالی هه‌بوو). پرسیارم کرد له‌عاسم له‌ باله‌کانی نه‌یده‌ویست باسی بکات بۆم. وتی: هه‌ندێ له‌ هاره‌له‌کانی بۆیان باس کردم که بالی به‌ نه‌ندازه‌ی نێوانی پۆژه‌لات تا پۆژئاویه.^۵ ئه‌م فه‌رموده‌یش سه‌نه‌ده‌کانی باشن. ئیمامی ئه‌حمه‌د ڕیوایه‌تی کردوه له ئیبنو مه‌سه‌وده‌وه ده‌یوت: پێغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فه‌رموی: (جویره نیل (سه‌لامی خۆی لێبێت) هات بۆ لام به‌ جلوه‌رگیکێ هه‌زه‌وه‌ مرواری پیا

^۱ تحفة الأحوذی (۱۶۷/۹).

^۲ مسلم (۱۶۱/۱).

^۳ أحمد (۴۶۰/۱)، ئه‌م فه‌رموده‌یه سه‌نه‌ده‌کانی هه‌سه‌نه.

^۴ أحمد (۳۹۵/۱)، ئه‌م فه‌رموده‌یه سه‌نه‌ده‌کانی هه‌سه‌نه.

^۵ أحمد (۴۰۷/۱)، فه‌رموده‌یه‌کی هه‌سه‌نه.

هه لواسرابوو).^۱ ئەم فەرمووده یەش دیسان سەنە دەکانی چاکن. ئیمامی ئەحمەد پڕوایەتی کردووه له عامرەوه دەلێت: مەسروق ھاتە لای عائیشە وتی: ئەی دایکی موسلمانان، ئایا پێغه مەبەر (ﷺ) خوای گەورە ی بینووه؟ عائیشە وتی: سبحان الله، مووی سەرم پاست بوو و وەستا لە و قسە ی کردت. تۆ لە کوێی لەو سێ شتە ی ھەر کە سێک بۆی باس کردی بێگومان درۆی کردووه، ھەر کە سێک پێی وتی موخە مەد (ﷺ) خوای خۆی بینووه درۆی کردووه، پاشان ئەم ئایە تە ی خویند: ﴿لَا تُدْرِكُهُ الْآبْصَرُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْآبْصَرَ﴾^۲ واتە: چاوەکانی پە ی پێ نابەن و ناتوانن ببینن بەلام ئەو ھیزی بینین و چاوەکان دە بینیت. ﴿وَمَا كَانَ لِشَيْءٍ أَنْ يُلْغَمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَآئِ حِجَابٍ﴾^۳ واتە: بۆ ھیچ کەس نەبوو کە خوا قسە ی لەگەڵدا بکات مەگەر بە سروش یان لە پشت پەردە وە. وە ھەر کە سێک ھەوالی دایتی کە دەزانیت سبە ی چی دەبێت بێگومان درۆی کردووه. پاشان ئەم ئایە تە ی خویند: ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ﴾^۴ واتە: بە پاستی تەنھا لای خودایە زانیاری (کاتی ھاتنی) پۆژی دوا یی و ھەر خودا باران دەبارینیت تەنھا خودا دەزانیت بەو ی لە مندا لدانی (دایکان) دایە. وە ھەر کە سێک ھەوالی دایتی موخە مەد (ﷺ) شتیکی شار دوو تە و و نە یگە یاندووه بێگومان درۆی کردووه. پاشان ئەم ئایە تە ی خویند: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾^۵ واتە: ئە ی پێغه مەبەر (ﷺ) پایگە یە نە (بە خە لک) ئەو ی ھینراو تە وە خوارو وە بۆت لە لایەن پەروەردگار تە وە. بە لکو ئەو جویرە نیلی بینووه لە شتو وە شکی خۆیدا دووجار.^۶ وە ئیمامی ئەحمەد دیسان پڕوایەتی کردووه لە مەسروق وە دەلێت: من لە لای عائیشە بووم و تۆ: ئایا خوای گەورە نە یفەر موو: ﴿وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأُفُقِ الْمُبِينِ﴾^۷ واتە: سویند بە خوا بێگومان (فریشتە ی سروشی) دیو وە لە ئاسۆ ی پووندا. ﴿وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَى﴾ عائیشە دەلێت: من یە کەم کە سێکی ئەم ئومە تە بووم کە پرسیارم لە پێغه مەبری خودا (ﷺ) کردو و لە بارە ی وە. فەر مووی: (بێگومان ئەو وە جویرە نیل بوو).

^۱ احمد (۴۰۷/۱)، فەر موو دە یەکی حەسە نە.

^۲ الانعام (۱۰۳).

^۳ الشوری (۵۱).

^۴ لقمان (۳۴).

^۵ المائدة (۶۷).

^۶ احمد (۴۹/۶)، ئەم فەر موو دە یە سە نە دەکانی لە سەر مەرجی بوخاری و موسلیمە.

^۷ التکویر (۲۳).

نه بيبيئوه له شيئوهي خويدا كه خودا دروستي كردبوو له سهرى دوو جار نه بيت. چاوى پيى كه وت
وه ختيك له ناسمانه وه دابه زى بۆ سر زمين نه ونده شيئوهي گه وړه بوو نيوانى ناسمان و زهميني
گرتبوو.^۱ له هردوو سه حيحه كه دا هاتووه له فرموده ي شه عبه وه به و شيئوهيه.^۲

دا پوښيني فريشته كان و روشنايي (النور) په ننگه كان و دارى كه نار (نه بگ)

خواى گه وړه ده فرموويت: ﴿إِذْ يَنْتَهِى السَّيِّدَةُ مَا يَنْتَهِى﴾ له كاتيكا كه نار كه دايپوښيوه، نه وهى كه
ده بى دايپوښيت. له پيښه وه له فرموده كاني نيسرادا باس كرا كه فريشته كان دايانپوښيوه وه
غريان (جوره بالنده يه كه) نورى په وړه ردگاريش دايپوښيوه به په ننگى جوراوجوريش دايپوښيوه. من
نازانم نه وانه چيه؟ نيمامى نه حمده رپوايه تى كړدوه له عبدالله لاي كوپى مه سعو ده وه ده لئيت: كاتيكا
شه وړه وي كرا به پيغه مبه رى خودا (ﷺ) ه تا گه ياندياته كه نار كه ي نه و په وړه (سدره المنتهى) كه
له ناسمانى حوته مه. هر چى له زمينه وه به رزيبيته وه ده چيته نه وي وړه وړه گيريت لئى و له وي
له سهر وه بيته خواره وه تييدا ده ميټيټه وه و لئى وړه وړه گيريت، ﴿إِذْ يَنْتَهِى السَّيِّدَةُ مَا يَنْتَهِى﴾ ده لئيت:
په پوله ي له نالتون وه ده لئيت: سى شت به خشراوه به پيغه مبه رى خودا (ﷺ) پيښ نويزه كه ي پى
به خشراوه وه كوتايى سوره تى (البقرة) يشى پى به خشراوه و له و كه سانه بووراوه له هيچ شتيكا
هاوه ل بۆ خودا دانانين له نوممه ته كه ي كه زور له نار حه تى و له ناوچووندان.^۳ ته نها موسليم نه م
فرموده ي هيناوه.^۴ خواى مه زن ده فرموويت: ﴿مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى﴾ سوماى لى نه گواستوه ته وه و
هيچ په شكه و پيشكه شى نه كړدوه. نيبو عه باس ده لئيت: چاوى به لاي پاست و چه پدا نه رويشتوه.^۵
﴿وَمَا طَغَى﴾ لاي نه داوه له وهى كه فرمانى پيكر اووه. نه مېش په وشتيكه له په وشته گه وړه كاني كه
بريتيه له خوراگرى و گوړپرايه لى چونكه پيغه مبه رى (ﷺ) ه لته ساوه به هيچ كرداريك مه گه رفرمانى پى
نه كرابيت. وه زياد له وه يشى داوا نه كړدوه كه پيى به خشراوه. وه ده فرموويت: ﴿لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ
رَبِّهِ الْكُبْرَى﴾ دياره زوريش له نيشانه گه وړه كاني په وړه ردگارى خوى ديتوه. نه م نايه ته وه كه نه م

^۱ احمد (۲۴۱/۶)، فرموده يه كى سه حيحه.

^۲ فتح الباري (۴۷۲/۸)، مسلم (۳۵۹/۱).

^۳ احمد (۴۲۲/۱)، فرموده يه كى سه حيحه.

^۴ مسلم (۱۵۷/۱).

^۵ الطبري (۵۲۱/۲۲).

نایه تہ وایہ کہ دہ فہ رموویت: ﴿لِئَرْيَاكَ مِنْ آيَاتِنَا الْكُبْرَى﴾ واتہ: بقِ ثہ وہی ہندئی لہ موعجزہ و بہ لگہ گورہ کانی خۆمانت نیشان بدہین. واتہ: ثہ وانہی کہ نیشانتہن لہ سر تواناو گہ ورہیی نیمہ. زانایانی ثہ ملی سونہ نیم دوو نایہ تہ دیننہ و دہیکہ نہ بہ لگہ لہ سر ثہ وہ کہ ثہو بینینہ لہ و شہ و دا نہ بووہ و پووی نہ داوہ چونکہ خوای گہ ورہ فہ رموویت: ﴿لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى﴾ ثہ گہر خودای بینینایہ باسی ثہو بینینہی دہ کردو دہیکہ یاند بہ خہ لکی.

﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّتَّ وَالْعُزَّىٰ ۝ (۱۹) وَمَوَدَّةَ الثَّالِثَةِ الْأُخْرَىٰ ۝ (۲۰) أَلَكُمُ الذَّكْرُ وَلَهُ الْأُنْثَىٰ ۝ (۲۱) تِلْكَ إِذَا قَسَمَةٌ ضِيزَىٰ ۝ (۲۲) إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءُ سَمِيَتْهُمَا آسَمٌ وَمَا بَوَّكُ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمْ الْهُدَىٰ ۝ (۲۳) أَمْ لِلْإِنْسَانِ مَا تَفَنَّى ۝ (۲۴) فَلِلَّهِ الْآخِرَةُ وَالْأُولَىٰ ۝ (۲۵) وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُفَنِّي شَفَعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَىٰ ۝ (۲۶)﴾

وہ لامدانہ وہی بتپہ رستان و باس و پووت کردنہ وہ لہ سر لات و عوزا و ہوہ ل

خوای گہ ورہ سرزہ نشستی بتپہ رستان دہ کات لہ سر ثہ وہی کہ کرپوش بقِ بتہ کان دہ بن و دہ یانکہن بہ ہاوہ لی خوداو دہ یانپہ رستن، خانوویان لہ سر دوست دہ کەن و لہ شتہ وہ شکلی ثہو کہ عہی کہ شیرامیمی خہ لیل (سہ لامی خوای لیبتیت) دوستی کرد دہ فہ رموویت: ﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّتَّ وَالْعُزَّىٰ﴾ ناخو نثوہ ہر لات و عوزاتان دیوہ؟ لات بہ ردیکی سپی بہ خش کراویو خانوویہ کی لہ سر دوست کرابو لہ تاف لہ ہموو لاوہ داپو شرابو دہرگاوانی ہبوو گورہ پانیکی ہبوو زود بہ پیزبوو لای خہ لکی تاف. کہ بریتی بوو لہ ہوزی سہ قیف و ثہ وانہی کہ نزیکی سہ قیف بوون شانازیان پیوہ دہ کردو خویان بہ گورہ تر دہ زانی لہ ہوزہ کانی تری عہ رب بیجگہ لہ ہوزی قورہ یش. نیبنو جہ ریر دہ لیت: ناوی (لات) یان لہ ناوی خوداوہ (اللہ) دہرہ پنابوو دہ یانوت پیی: لات، مہبستیان میتینہ لہ ثہو، خودا پاک و پیروزو و دورہ لہ و قسانہی ثہ وان. گپراویانہ تہوہ لہ نیبنو عہ باس و مواجد و پہ بیعی کوری ثہ نہ سہوہ کہ (اللات) بہ تہ شدیدی تاکہ (ت) خویندویانہ تہوہ و وتوویانہ: لات پیاویک بووہ لہ کاتی نہ فامیدا گہنو جوی کردوہ بہ نارد بقِ حاجبیہ کان، کاتیک مرد لہ سر گورہ کەی دہ مانہ وہ دہ یانپہ رست. ^۲ بوخاری پویاہتی کردوہ لہ نیبنو عہ باسہوہ (پہ زای خوای لیبتیت) لہم نایہ تہ دا:

^۱ طہ (۲۳).

^۲ الطبري (۵۲۳/۲۲).

﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّتَّ وَالْعُرَى﴾ ده لیت: پیاویک بووه گه ټو جوی ده هاری و ده یکرد به نارد، نارد بڅ حاجی.^۱ ټیبنو جهریر ده لیت: هر به و شیوه یه ش عوززا له عه زیزه وه هاتووه، دره ختیک بوو خانوویه کی به سهروه کرابو چوارده وړه ی خانووه که داپو شرابو له شوینیک بوو پییان دوت نه خله له نیوان مه ککه و تایفا بوو، قوره شیهه کان ټور پزیزان ټی ده گرت.^۲ وه ټبو سوفیان له غه زای نوموحددا وتی: ټیمه عوززامان مه یه ټیوه عوززاتان نیه. پیغه مبهری خدا(ﷺ) فرمووی: (ټیوه ش بلین خدا دوست و یاوهری ټیمه یه ټیوه دوست و یاوهرتان نیه).^۳ به لام مه نات له موشه لاله له شوینیک بوو پییان دوت قه دیر له نیوان مه ککه و مه دینه دابوو، له کاتی نه فامیدا خوزاعو و ټوسو خه زره ج ټور پزیزان ټی دهنه له و شوینوه هاوریان ده کرد بڅ حه ج هه تا ده گه یشته مه ککه. بوخاریش هر به م شیوه یه پیاویه تی کردوه له عایشه وه.^۴ جگه له م سیانه که قورناتان باسی کردوه بتی تریش هه بوو به لام ټو سیانه به ناویانگ بوون له بته کانی تر بویه خدا باسی کردوون. نه سانی پیاویه تی کردوه له ټبو تومه یلوه ده لیت: کاتیک پیغه مبهری خدا(ﷺ) مه ککه ی نازاد کرد خالده ی کوپی وه لیدی نارد بڅ نه خله که عوززای لیت. خالد چو بوی که له سی درخت پیکه اتبوو، دره ختی ته له دره خته کانی بری ټو خانووه ش که له سهری دروست کرابو پوخاندی. پاشان هاته خزمه تی پیغه مبهری خدا(ﷺ) هوالی دایه. پیغه مبهری خدا(ﷺ) فرمووی: (بگه پتوه بڅ ټو شوینو ټو هیچ شتیک نه کردوه)، خالد گه پرایه وه کاتیک ده رگاوانه کان چاویان پتی که وت که خزمه تی ټو شوینو یان ده کرد بڅ فیل و چه واشه کردن هاوریان ده کردو ده یانوت: عوززا عوززا، خالد له و کاته دا هات ټنیک پوتی بیی قزی به ردابووه و خولی ده کرد به سهر خویدا خالد دایه بهر شمشیر هه تا کوشتی، پاشان گه پرایه وه بڅ لای پیغه مبهری خدا(ﷺ) هوالی دایه، پیغه مبهری خدا(ﷺ) فرمووی: (ټوه عوززا بوو).^۵ ټیبنو ټیسحاق ده لیت: لات بتی سه قیف بوو له تاتیف خزمه تچو ده رگاوانی به نی موعه تیب بوون.^۶ منیش ده لیم: پیغه مبهری خدا(ﷺ) موغیره ی کوپی شوعبه و ټبو سوفیانی سه خری کوپی حه ربی بڅ نارد پووخاندیان و له شوینو که یدا مزگه و ټیکیان دروست کرد له تایف. ټیبنو ټیسحاق ده لیت: مه نات بتی ټوسو خه زره ج و ټو که سانه ییش که وه ټوان بته پرست بوون له یه سرب (مه دینه) له سهر که ناری ده ریا له موشه لاله له ناوچه ی قوده یه،

^۱ فتح الباری (۸/۴۷۸).^۲ الطبری (۲۲/۵۲۳).^۳ فتح الباری (۶/۱۸۸).^۴ فتح الباری (۸/۴۷۹).^۵ النسائي في الكبرى (۶/۴۷۴)، فرموده یه کی غه ربیه.^۶ ابن مشام (۸/۸۷).

پیغمبرِ خدا (ﷺ) نبو سوفیانی سه خری کوپی حریمی بۆ نارد پووخاندی و هه ندیکیش ده لئین: عه لی کوپی نبو تالیبی بۆ نارد پووخاندی. ده لئیت: زول خه لصه و خه سعه و بجیله ش بتی ده وس و نه و که سانه ی که له و ولاته دا بوون له عه ره به کانه ته باله.^۱ منیش وتومه: نه وه ی که له و شوینه بوو پیتیان دهوت که عبه ی یه مانی وه به و که عبه یه ش که له مه ککه بوو پیتیان دهوت که عبه ی شامی. پیغمبرِ خدا (ﷺ) جه ریری کوپی عه بدوللای به جه لی بۆ نارد و پووخاندی. وه فله س (فله س ویتن و طیم) نه وانه ی له و ناوچه یه بوون له نئوان هه ردو کیری ته یئی له نئوان سه لما و نه جا (ئیبو هیشام ده لئیت: هه ندی له زانا یان بۆ یان گنر امه وه که پیغمبرِ خدا (ﷺ) عه لی کوپی نبو تالیبی نارد بۆ ی و پووخاندی. دوو شمشیری هه لبارد: که ره سوب و میخزه میان پی دهوتن (الرُسُوب و المِخْرَم) پیغمبرِ خدا (ﷺ) به خشی نی به عه لی هه ردو کیان شمشیری عه لی بوون. ئیبو نیسحاق ده لئیت: حومه یر خه لکی یه مه ن خانویه کیان هه بوو له سه نه ا پیتیان دهوت: په ییام باسیان ده کرد ده یانوت: سه گیککی په ش بووه، نه و دوو زانا ئایینی یه که له گه ل توبه ع پتیش هاتنی ئایینی ئیسلام پویشتن ده ریان هتیا و کوشتیان. ئیبو نیسحاق ده لئیت: په زام خانووی به نی په بیعه ی کوپی که عبه ی کوپی سه عدی کوپی زهیدی مه نات ی کوپی ته میم بوو.^۲ بۆیه مسته و غه ری کوپی په بیعه ی کوپی که عبه ی کوپی سه عدی له کاتی موسلمانیدا که پووخاندی دهوت:

فترکتها قفراً بقاع أَسْمَحَا

لقد شددت علی رضاء شدة

ئیبو نیسحاق ده لئیت: زول که عابیش بتی به کروه غله ب بوو که کوپانی وائل و نه یاد بوون له سه نداد بۆیه نه عشای کوپی قه یسی کوپی سه عله به پیایدا هه لده دات و ده لئیت:

والبيت ذوالکعب من سندان

بین الخورق والسدید و یارق

وه لامدانه و می به ته رستان له سه ر بیرو ریا یان له هاوه ل دانان بۆ خودا و دانانی ئیرینه بۆ خو یان و فریشته کانی ش به مبینه بۆ خودا

بۆیه لی ره دا خوای گه و ره فه رموویه تی: ﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّتَ وَالْمَرْئِیَّ ۝۱۱﴾ وَمَنْزَ الْآلِثَةِ الْآخِرِیَّ ﴿

سپه میان که (مه نات) وه به کیککی تر له به کانه؟ باشانی ش فه رموویه تی: ﴿أَلَكُمُ الذَّکْرُ وَلَهُ الْأُنْثِ﴾ ناخو زاری ئیوه نیره و خودایش کیزی هیه؟ واته: ناخو ئیوه مندالی بۆ داده نئین و منداله کهیش کیزه. ئیرینه ش بۆ خوتان هه لده بژیرن و داده نئین. خو نه گه ره وه دابه شکرده له نئوان که سیکی تری وه ک خوتان بووایه نا په وابوو وه ک خودا ده فه رموویت: ﴿تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِیْرَةٌ﴾ نه گه ر ابیت

^۱ ابن هشام (۸۷/۱).

^۲ ابن هشام (۸۹/۱).

به شکر دینیکی ناپه وایه. واته دابه شکر دینیکی ناپه وایه. باشه چقن شه و به شه بق خودا به په وایه
ده بین خق نه گهر له نیوان خه لکیشدا بکریت شتیکی ناپه وایه خراب و نه فامانه یه. پاشان خوی گهره
وه لامیان ده داته وه نیگه رانه لیان له سهر شه و شتانه یی که له نیوان خویانه وه هیناویانه و شه و هه مو

درؤو قسه هه لبه سترو خوانه ناسیه یان له بته رسترو نای خودایان لی ناوه ده فرموویت: ﴿إِنْ هِيَ إِلَّا

أَسْمَاءُ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ

جَاءَهُمْ مِنَ رَبِّهِمُ الْهُدَى﴾ ته نه اونه چهند ناون که نیوه و بابو باپیرانتان، نه وانه تان پی ناو ناون و
خودایش هیچ به لگه ی پتهوی له مپ نه وانه وه نه نارد، هر به دوی گومان ده که ون و شه یی که دلیان

ده خوانیت، که چی لای په روه دگاری خوشیانه وه پیگه یان نیشان دراوه. ﴿إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءُ

سَمَّيْتُمُوهَا﴾ واته: نه وانه چهند ناویکن به ثاره زوی خقتان هه لثابه سترون، ﴿مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ

سُلْطَانٍ﴾ که خودا هیچ به لگه یی که نه نارد وه له باره یی نه وانه وه. ﴿إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى

الْأَنْفُسُ﴾ واته: هیچ به لگه یی که نه جگه له وه یی که شوینی بابو باپیرانیان نه که ون له و شت

پروپوچانه یی که نه وان له پیش نه مانه وه کردوویانه و پیی هه لسان. به ثاره زوی خویان بق پزلیان

له بابو باپیره پیشیننه کانیا و مانه وه ده سولات به ده ستیانه وه به و هوی وه. ﴿وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ رَبِّهِمُ

الْهُدَى﴾ واته: وه نه وانه خوی گهره پیغه مبرانی (سه لامی خوی لیبت) بق ناردون رشیکای پاستی

بق پزلیان کردونه ته وه به و په یامه پاست و پزلیاننه و شه به لگه تیرو ته و اوانه. که چی له که ل نه مپشدا

شوینی ناکه ون و ملی بق دانانه وینن.

چاکه وده ست نایه ت به ثاوات خواستن

پاشان خوی مه زن فرموویت: ﴿أَمْ لِلْإِنْسَانِ مَا تَمَنَّى﴾ ناخو مروی چی ثاره زو بکات بوی پیک

دیت؟ واته: هیچ که سیک به ثاوات خواستن چاکه وده ست ناهینیت. خوی گهره ده فرموویت:

﴿لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ﴾^۱ واته: (به رزی و پاداشت) نه به ثاره زوی نیوه یه و نه

به ثاره زوی خاوهن کتیبه کانه. به ثاره زوی هیچ که س نیه و ده زانیت له سهر پاسته پیغه قسه که یی

پاست بیت و هر که چیش ثاره زو بکات و پیی خوش بیت بوی بیتدی. نیمامی نه حمده پروایه یی

کردوه له شه بو هوره یه وه ده لیت: پیغه مبرانی خودا (ﷺ) فرموویت: (کاتیک یه کیک له نیوه

ثاوتیکی خواست با سهیر بکات بزانیّت ثاوات له چی ده خوازیت، چونکه نازانیّت چی بق ده نووسریت لهو ثاواته خواریه دا).^۱ ته نها نیامی نه حمه د پویایه تی کردوه. خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿فَلِلَّهِ الْآخِرَةُ وَالْأُولَىٰ﴾ ناخرین و نه ولینیش هر بق خودان. واته: هرچی فرمانه هه مووی به دهستی خودایه خاوه نی دنیاو قیامه ته هه موو شتیک له دنیاو قیامه تدا به نین و بپاری نهو ده بیت. هرچی مه یلی لی بیت ده بیت و هرچیش مه یلی لی نه بیت نابیت.

تکار کردن نیه به نیزنی خودا نه بیت

خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا يَقْنِي سَعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَىٰ﴾ لهو هه موو ئاسمانانه دا، چند به چند فریشته هیه، که سیان تکای لی وه رناگیریت مه گین که سیک دوی خودا نیزنی بدات و تکا بق که سیک بکات که خوی حه ز بکات و پیتی پازی بیت. ره که خودای گه وره له نایه تیکی تردا فهرموویه تی: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾^۲ واته: کتیه نهو که سهی لهو پلژدها بتوانی تکات له لای بکات مه گهر به پنییدانی خوی. وه فهرموویه تی: ﴿وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ﴾^۳ واته: وه تکار کردن لای خوا سودی نییه مه گهر بق که سیک نهو (خوا) پیکه بدات. کاتیک فریشته پیزدارو نزیکه کان توانای تکار دنیان نه بیت به نیزنی خودا نه بیت نهی نه فامینه نیوه چون به ته مای تکار کردن لهو بت و هاوه لانه له لای خودای گه وره که خودا بپاری نه داوه و پازی نییه که نهو بتانه بپهرستن به لکو له سهر زمانی هه موو پیغه مهران پنی وتوون که بتپهرستی نه کن و دور بکونه وه له بتپهرستی و له هه موو کتیه کانیشدا که نار دوییه تی داوای کردوه که دور بکونه وه له بتپهرستی وازی لی بینن.

﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيَسْتَوْفُونَ الْمَلَائِكَةَ نَسِيَةً الْأَنْفَىٰ ۖ وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يَقْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا﴾^(۸) فَأَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّىٰ عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ۖ ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اهْتَدَىٰ ۖ ﴿۹﴾

^۱ احمد (۳۵۷/۲)، فهرموده یه کی حه سه نه.

^۲ البقرة (۲۵۵).

^۳ سبأ (۲۳).

وہ لام دانہ وہی ہتہ رستان نہ سر نہ وہی کہ وا دزمان فریشتہ کان کیڑی خودان

خوای مہ زن ناپہ زایی خوی دہ رده بریت لہ وہی کہ ہتہ رستہ کان فریشتہ کان بہ مینہ دہ زانن و کردوویان بہ کیڑی خودا. خودا پاک و پیروزہ و دورہ لہ و شتانه. خوای گہ ورہ دہ فرموویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيَسْمُوهَنَّ الْمَلَائِكَةَ تَسْمِيَةَ الْإِنْسِ﴾ ۱. نہ و کہ سانہی بہوا بہ پاشہ پڑ ناکہن، فریشتہ کان بہ ناوی کچان ناو دہ بن. وہ کہ خوای گہ ورہ فرموویہ تی: ﴿وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبْدُ الرَّحْمَنِ إِنِئْتَ أَشْهَدُوا خَلَقَهُمْ سَكَنُكُمْ شَهَدَتْهُمْ وَرُسُلُونُ﴾ ۲. واتہ: وہ نہ و فریشتانہی کہ بہ ندہی خوای بہ خشن دہن بہ مینہ یان دادہ نان نایا نہ وان بہ دیاری دروست کردنیانہ وہ بوون بیگومان نہ و شاہ تیانہ یان دہ نووسریت و پرساریان لی دہ کرتیت. بویہ خوای گہ ورہ فرموویہ تی: ﴿وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا﴾ کہ ہیچیشیان لی نازانن، ہر وہ شوین گومان دہ کہ ون و گومانیش جی پاست ناگرتیت. واتہ: ہیچ زانیاریکی راستیان لا نیہ کہ بیتہ پالہشتی نہ و قسانہی کہ کردوویانہ بہ لکو ہموی درو بوختان و قسہی ہلہ ستراو بی دینیہ کی ناشکرایہ. ﴿إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا﴾ ۳. واتہ: گومانیش ہیچ سودیکی نیہ و ہیچ دہ رتیک دہ رمان ناکات، لہ گہ لی پاستیدا لہ یہ کہ وہ دورن ہر گیز جیگای پاستی ناگرتیتہ وہ. لہ فرموودہی سہ حیدا ہاتوہ کہ پیٹہ مہری خودا (ﷺ) فرموویہ تی: (خو بپارینن لہ گومان بردن چونکہ گومان بردن دروترین قسہیہ) ۴. واتہ دروہ کی نیجگار گہ ورہیہ.

فرماندان بہ ازیہ نان نہ کومہ لی نادرست و دنیا پەرست

خوای گہ ورہ دہ فرموویت: ﴿فَاعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّى عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا﴾ ۵. تو لہ و مروفہ واز بینہ کہ لہ یادی نیٹہ کردن خو دہ بریت و بہ دہر لہ ژینی دنیاہ ہیچی تری نہ ویستوہ. واتہ واز لہ وانہ بینہ کہ ہشتی کردوہ تہ پاستی و لیی دورکہ و توفہ تہ وہ. ﴿وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا﴾ ۶. واتہ: ہموی ہول و خوامندو کردنیکی تہ نہا بق ژیانی دنیاہ و ہر نہ و ندہی لی دہ زانیت کہ نہ مہیش خواست و بہ ہرہیہ کی بی خیر و بیرہ. بویہ خوای گہ ورہ فرموویہ تی: ﴿ذَلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ﴾ ۷. واتہ: ہولدان بق دنیا و گہ پان بہ شوینی دنیا ہموی ناوات و مہ بستیکیان بوہ. وہ لہ دوعایہ کی (المأثور) دا ہاتوہ کہ پیٹہ مہری خودا (ﷺ) دہ فرموویت: (نہی خودایہ و امان لی نہ کہی کہ ہر خہریکی دنیا

۱ الزخرف (۱۹).

۲ فتح الباری (۴۴۱/۵).

بین و ابزانین دنیا هه موو شتیكه).^۱ وه دهه فرموویت: ﴿ذَلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اهْتَدَى﴾ هه نه وه ندهی ئی ده زانن، په روه ردگارت زانناره كه كس پښه ی ئی تیكچووه و كیش له سهر پښه ی ئو چووه. واته: خودا وه دیته ی هه موو دوستكراوه كانیه تی. وه هه نه ویش باش ده زانیت چی چاكه بق بنده كانی. نه و خودایه ی كه مه یلی له هه كه سیك بیت پښی نیشان ده دات و مه یلیشی لیبت گومای ده كات. نه مانه هه موو له زانیاری و توانوا له كارزانی خویه تی. نه و خودایه ی دادپه روه كه هه رگیز ستم له كه س ناكات له وه ی كه ده ديكات و دایده نیت.

﴿وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ لِيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اَسْتَوٰ بِمَا عَمِلُوْا وَبِخَيْرٍ الَّذِيْنَ اَحْسَنُوْا بِالْحَسَنٰٓى ۝ الَّذِيْنَ يَحْتَسِبُوْنَ كَثِيْرًا الْاٰثِمِ وَالْفَوَاحِشِ اِلَّا اَللّٰهُمَّ اِنَّ رَبَّكَ وِسْعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ اَعْلَمُ بِكُمْ اِذَا اُنْشَاَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ وَاِذَا اَسْتَرٰجِعَتْ فِيْ بَطْنٍ اَمْنٰتِكُمْ فَلَا تُرْكُوْا اَنْفُسَكُمْ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اَتَقٰ ۝﴾

خودا ناگای له هه موو شتیكه گه وروه بچووك و پاداشت و سزای هه موو دمداته وه هه كه سه و به پښی

خوی

خوای گه وروه باسی خوی ده كات كه هه نه وه خاوه نی ناسمانه كان و زه مین و بی نیازه له هه موو شتیكه و فرمانپه و او دادپه روه به سهر بنده كانی او هه نه ویش دوستكراوه كانی به راستی وه دی میناوه. وه دهه فرموویت: ﴿وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ لِيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اَسْتَوٰ بِمَا عَمِلُوْا وَبِخَيْرٍ الَّذِيْنَ اَحْسَنُوْا بِالْحَسَنٰٓى﴾ هه رچی له ناسمانه كان و زه میندان، گشتی بق خودان، تا سزای نه وانه بدات كه خراپه یان كردووه و چاكی باشیش دهرباره ی كارچاكان بكات. واته: پاداشت و سزای هه موو كه سیك به كردووه ی خوی بداته وه نه گه ر چاكی كردووه به چاكه و نه گه ر خراپه یشی كردووه به خراپه.

په وشتی پیاوچاكان و لیبورنی تاوانی بچووك به لام تاوانی گه وروه نابوریت

پاشان خوای گه وروه باسی كارچاكان ده كات كه نه و كه سانن دپورده كه ونه وه له تاوانه گه وروه كان و ناشیرینه كان. واته: تاوانه قه ده غه و گه وروه كان ناكه و با هه ندی تاوانی بچووكیش بكن و په ویدات لییان، خوای گه وروه لییان ده بوریت و بقیان داده پوشتیت، وه كه خوای گه وروه له نایه تیكي تردا فرموویه تی: ﴿اِنْ يَحْتَسِبُوْا كَبٰرًا مَّا تُنْهَوْنَ عَنْهُ تُكْفِرْ عَنْكُمْ سَعٰۤیَكُمْ وَتُدْخِلْكُمْ مُّدْخَلًا كَرِيْمًا﴾^۲ واته: نه گه ر دوو بكه ونه وه له و تاوانه گه وروانه ی كه لیتان قه ده غه كراوه نه وه تاوانه

^۱ تحفة الأحوزي (۱/۴۷۶)، فرموده یه یكه حه سه نه.

^۲ النساء (۳۱).

﴿الَّذِينَ يَحْتَنُونَ كَيْدَ الْإِنْسِ وَالْفَوَاحِشِ إِلَّا اللَّمَمُ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ ۖ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنْ

بقَ خَلْقِ بَاشْتَرْتَانِ دِهَناسِيَّتْ كِه كَيّ لَه خُودَا تَرَسَاوَرْدَه. ﴿إِلَّا اَللّٰهُمَّ﴾ نُهْمَه لِيَرْدَه اَنِيَسْتِيَسْنَايِ
مُونَقَه تِيَعِه چُونَكِه ﴿اَللّٰهُمَّ﴾ بَرِيْتِيَه لَه تَاوَانَه بَجُوكِ و كِرْدَارَه نَاشِرِيْن وَ بِيَزَاوَه كَان. نِيْمَامِي نُهْمَه د
پَرِيَاوِيَتِي كِرْدُووه لَه نِيْبَنُو عَه بَاسَه وَ دِه لَيْت: هِيچ شَتِيكَم نَه بِيْنِيُوَه وَ چَاو پِيّ نَه كِه وَ تَوُوَه كِه لَه
﴿اَللّٰهُمَّ﴾ بَجِيَّتْ لَه وَ فَرَمُوْدِيَه نَه بِيَّتْ كِه لَه نُه بُو هُوَرَه يِرْه وَ دِه لَيْت: كِه پِيْتَه مَبَر (ﷺ) فَرَمُوِيَه تِي:

(خودای مه‌زن له‌سه‌ر گه‌رقی ئاده‌می به‌شی خۆیانی له‌ زینا نوسیوو ده‌بی‌ت هه‌ر توش ب‌ه‌ن پ‌زگاریان نای‌ب‌ت لی‌ی. زینای چاو پ‌وانینه‌ زینای زمان قسه‌کردنه‌ و زینای نه‌فسیش ئاوات خواست‌و ئاره‌زوو‌کردنه‌، عه‌بیب‌یش ده‌یه‌ینن‌یت‌ه‌ دی یان به‌ درۆی ده‌خاته‌وه‌).^۱ له‌ هه‌ردوو سه‌حیه‌که‌ دا ه‌ینا‌وانه‌. ^۲ ئیبنو جه‌ری‌ر پ‌یوایه‌تی کرد‌وو له‌ ئیبنو مه‌سه‌وده‌وه‌ ده‌ل‌یت: زینای چاو سه‌یرکردنه‌، زینای هه‌ردوو لی‌و ماچ‌کردنه‌، زینای هه‌ردوو ده‌ست، ده‌ست لی‌دانه‌، زینای هه‌ردوو پ‌ی پ‌ۆیشته‌ بۆی عه‌بیب‌یش به‌ج‌یی د‌ین‌یت یان به‌ درۆی ده‌خاته‌وه‌. ئه‌گه‌ر به‌ عه‌یب (الفرج) به‌ج‌یی ه‌ینا‌و کرد‌ی ئه‌وه‌ زینا‌و داو‌ن‌ پ‌یسه‌، ئه‌گه‌ر به‌ج‌یی نه‌ه‌ینا به‌ عه‌یب ئه‌وه‌ له‌مه‌مه‌ (گو‌نا‌هی بج‌وکه‌).^۳ مه‌سروق و شه‌عب‌یش هه‌ر وایان وت‌وو. ^۴ عبدالرحمنی کو‌پ‌ی نافع ده‌ل‌یت: که‌ پ‌ت‌یان ده‌وت: ئیبنو له‌باب‌ی تائفی پ‌رسیارم کرد له‌ ئه‌بو ه‌وره‌یره‌ له‌م فرموده‌ی خ‌وای گه‌وره‌ ﴿إِلَّا اَللَّٰمُ﴾ ئه‌بو ه‌وره‌یره‌ وت‌ی: ماچ کردن و چاوه‌ل‌ته‌کاندن و سه‌یرکردن و هه‌لسان له‌ و ئیشه‌یه‌، کات‌یک ج‌ی خه‌ته‌نه‌ گه‌یشته‌ به‌ج‌ی خه‌ته‌نه‌ی خ‌ۆش‌و‌ردن واجب ده‌بی‌ت ئه‌وه‌یش زینابه‌.^۵

۱ احمد (۲۷۶/۲)، فارمودہ یہ کی سہ حیجہ۔

^۲ فتح الباری (۲۸/۱۱)، مسلم (۲۰۴۶/۴)۔

٣ الطبری (٥٣٧/٢٢).

^٤ الطبري (٥٣٧/٢٢).

طبری (۵۳۷/۲۲).

هه ئنان بۆگه رانه وه له گوناوه نه هه کردن له پاکانه له خو کردن

خوای گه وه ده فەرموویت: ﴿إِنَّ رَبَّكَ وَبِهِ الْمَغْفِرَةُ﴾ واتە: بە زەهیی خودا هه موو شتیك ده گزیتە وه و لیبوردنی هه موو تاوانه كان داده پۆشیت بۆ كه سێك كه بیه ویت واز بینیت له گوناوه و بگه پتته وه. وهك خوای گه وه ده فەرموویت: ﴿قُلْ يَبْعَادَى الَّذِينَ اسْتَفْزَعُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ واتە: (ئەهێ موحه مەهه د(ﷺ)) بێس: ئەهێ به نده كانم ئەهێ ئەواته ئەهێ كه خۆتان زۆر گوناها بار كرلا دووه ناوئەمید مەبێن له میهره بانی و به زهیی خودا بێگومان خوا له هه موو گوناوه كانتان خۆش ده بێت به پاستی هه ره نه وه لیبوردەهێ به به زهیییه. وه ده فەرموویت: ﴿هُوَ أَشَدُّ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنْ الْأَرْضِ﴾ ئەو چاك ده تان بینیت و ناگاداری ژیان و هه موو کردارو گفتار بێگناهه كه ده یكه و لیقان پووده دات له و كاته وه كه بابتانی دروست كرد له زه مین و هه چه كانی له پشتی ئەو وه دی هیتا وهك تۆر مه كانی زه مین (الذین) پاشان دابه شی کردوون به دوو دهسته: دهسته یهك بۆ به هه شت و دهسته یه كیش بۆ ناو ئاگر. وهك ده فەرموویت: ﴿وَإِذْ أَنْتُمْ أَجْنَتُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ﴾ ئەو فریشتەهێ كه پیتی سپێردراوه پۆزی و ژیان و مردن و کرداری و به دب خته یان به خته وه ره؟ هه مووی نووسیوه. وه ده فەرموویت: ﴿فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ﴾ واتە: پاكانه بۆ خۆتان مه كەن و وه سفو سوپاسی خۆ بکه ن و به کرداره كانتان خۆتان هه لپهن، ﴿هُوَ أَشَدُّ بِكُمْ مِنْ أَنْتُمْ﴾ وهك خوای گه وه ده فەرموویتهێ: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْكُونَ أَنْفُسَهُمْ بَلِ اللَّهُ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا﴾ واتە: ئایا سه ییری ئەواته نه کردووه كه خۆیان به پاك و چاك ده زانن (وا نبیه) به لكو هه ره كه سێکی بویت پاك و خاوینی ده كات و كه مترین سته میان لی ئاكریت (با به ئەندازه ی ئەو ده زووه باریكه ی ناوکی خورمایش بیت). موسلیم پڕوایه تی کردووه له سه حیه كه یدا له موحه مەهه دی کوپی عه مری کوپی عه تانه وه ده لیت: كچێکی خۆم ناونا به پیره زه مینه یی كچی ئەبو سه له مه پیتی وتم: پتفه مبه ری خودا(ﷺ) نه هه کردووه له م ناوه. منیش ناو نرەم به پیره پتفه مبه ری خودا(ﷺ) فەرمووی: (پاكانه مه كەن بۆ خۆتان خودا ناگادارتره به ئەهلی چاكه له ناو ئێوه دا)، وتیان: ئەهێ ناو بنیێن چی؟ فەرمووی: (ناوی بنیێن زه مینه ب). ^۲ وه له فەرمووده دا هاتووه كه ئیمامی ئەحمەد پڕوایه تی کردووه له عبدالرحمنی کوپی ئەهێ به كره ته وه

^۱ الزمر (۵۳).

^۲ النساء (۴۹).

^۳ مسلم (۱۶۸۷/۳).

نمایش له بابیه وه ده لیت: پیاوړیک وه سفی پیاوړیکی له لای پیغه مبه ردا کرد (ﷺ)، پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رموی: (هاوار بق تو ملی ها وه له که ت قرتاند چه ندجار فه رموی کانتیک به کیکتان وه سفی ها وه له که ی خوی کردو ناچار بوو با بلی فلانه که س به باش ده زانم خودایش ده زانیت پاکانه بق که س ناکم به سه ر خودادا، واده زانم ناواو ناوايه نه گه ر نه و شته ی ده زانی وایه).^۱ واته نه گه ر به و شتویه بوو. وه هر به م شتویه بوخاری و موسلیم و نه بو داودو ثینو ماجة پیوایه تیان کردوه.^۲ نیمامی نه حمده پیوایه تی کردوه له هه مامی کوپی حارسه وه ده لیت: پیاوړیک هات بق لای عوسمان وه سفی کرد له لای خؤیدا. وتی میقدادی کوپی نه سوده خؤلی هه لپژاند به دهم و چاوی پیاده که دا دهیوت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فه رمانی پی کردین کانتیک که تووشی نه و که سانه بووین که وه سفی خه لکیان پیوایه پوو ده کرد خؤل بکهین به دهم و چاویاندا.^۳ موسلیم و نه بو داودیش پیوایه تیان کردوه به و شتویه.^۴

﴿أَفَرَأَيْتَ الَّذِي تَدْعُو ۖ وَاعْتَصَىٰ قَلِيلًا ۖ وَأَكْثَىٰ ۖ أَعِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهُوَ يُرِى ۖ أَمْ لَمْ يُلَبَّأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَىٰ ۖ وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّىٰ ۖ﴾ (۳۷) ﴿أَلَا نَزَرُ ۖ وَأَزَرُ ۖ وَزُلْغَرُ ۖ﴾ (۳۸) ﴿وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ ۖ﴾ (۳۹) ﴿وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَىٰ ۖ﴾ (۴۰) ﴿ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءُ الْأَوْفَىٰ ۖ﴾ (۴۱)

باسی خراپی نه و که سانه ی که پشت ده که نه فه رمانی خوداو چرووکن و مال که م ده به غشن و پهدانه وه یان

خوای گه وره باسی خراپی نه و که سانه ده کات که پشت ده که نه فه رمانی خوداو ده فه رموویت: ﴿أَفَرَأَيْتَ الَّذِي تَدْعُو ۖ﴾ ناخو تو نه و موقوفه دی که پشتی هه لکردو پؤی. وه ک خوای گه وره له سوره تی قیامه تدا فه رموویه تی: ﴿فَلَا صَلَفَ ۖ وَلَا صَلَٰۤیٰ ۖ﴾ (۳۱) ﴿وَلَا يَنْصُرُ ۖ وَلَا يَنْصُرُ ۖ﴾ (۳۲) واته: جا (کافر) نه بهوای هیناو نه نوژی کرد، به لکو نایینی به درو ده زانی و پشتی تیده کرد. وه ده فه رموویت: ﴿وَأَعْتَصَىٰ قَلِيلًا ۖ وَأَكْثَىٰ ۖ﴾ که می به خشی و چروکی کرد. ثینو عه باس ده لیت: که میکی به خشی و پاشان بری نیت

^۱ احمد (۴۱/۴۶/۵)، فه رموده یکی سه حیحه.

^۲ فتح الباری (۵/۳۲۴/۱۰-۵۶۷/۴۹۱/۱)، مسلم (۲۲۹۶/۴)، ابو داود (۱۵۴/۵)، ابن ماجة (۲/۱۲۲۳).

^۳ احمد (۵/۶)، فه رموده یکی سه حیحه.

^۴ مسلم (۲۲۹۶/۴)، ابو داود (۱۵۳/۵).

^۵ القیامة (۳۱-۳۲).

نہیہ بخشی. موجدو سہ عیدی کوپی جوہیرو عیگریمہ و قہ تادہ و کہسانی تریش ہر وایان وتوہ.
 عیگریمہ و سہ عید دلین: وہ کہ سہانہ وایہ کہ بیریکیان لیدہ دا (چاوہ نہیہ کیان ہلہ دہ کہند) لہ و
 کاتہ دا ہر دیک پنگای پنگرتن کہ بیرہ کہ تہ و او ہلگہ کن لہ و کاتہ دا دلین: (اُکدینا) واز لہ کارکردن دینن.
 وہ خوی گورہ دہ فرمویت: ﴿أَعْنَدُهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهُوَ بَرٌّ﴾^۱ ناخو بہ نہ دیار دہ زانیت و خوی دہ بیینیت.
 واتہ ناخو کہ سہی کہ دہستی دہ گرتہ وہ و مال ناہہ خشیت دہ پرت و دہ ترسیت لہ ہر زاری بہ
 نہ دیار دہ زانیت کہ نہ وہی دہ بیہ خشیت تہ و او دہ بیت و نامینیت؟ واتہ: بہ و شویہ نیہ نہ وہی نہ و
 دہ زانیت، بہ لکو لہ ہر چروکی و چاوچنوکی نہ و خیرو چاکہ و پہ یوہندی خزمایہ تیہ دہ پرت و پتی
 ہلناسیت. بقیہ لہ فرمودہ کدا ماتوہ: (مال بہ خشہ لہ خاوہنی عرش مہ ترسہ کہ می بکاتہ وہ).^۲
 خوی گورہ فرمویت: ﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ، وَهُوَ خَيْرُ الرَّزَاقِينَ﴾^۳ واتہ: وہ نیوہ
 ہر شتیک بہ خشن نہ وہ خوا جیکہ پ پر دہ کاتہ وہ و نہ و (خوا) چاکترینی پوزی دہ رانہ.

باسی پو پہ کانی (صحف) موسا و نیراہیم

خوی مہ زن دہ فرمویت: ﴿أَمْ لَمْ يُلْنَا بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَى﴾^۴ یان لہ وہ ناگا نہ کراوہ لہ
 پو پہ کانی موسا چی نوو سارون؟ ﴿وَأَنزَلْنَاهُ الْوَحْيَ﴾^۵ یان نیراہیم، کہ نہرکی خوی بہ تہ وای
 بہ جی ہینا. سہ عیدی کوپی جوہیرو سہ وری دلین: نہ وہی کہ فرمانی پیکرابو ہہ مووی گہ یاند.^۶
 نیبنو عہ باس دہ لیت: ﴿وَقَدْ﴾^۷ نہ وہی خودا فرمانی پیکرد بہ جی ہینا.^۸ سہ عیدی کوپی جوہیرو
 دہ لیت: ﴿وَقَدْ﴾^۹ نہ وہی کہ فرمانی پیکرابو پتی.^{۱۰} قہ تادہ دہ لیت: ﴿وَقَدْ﴾^{۱۱} فرمانی خودای بہ جی
 ہینا و پہ یامہ کہی گہ یاند بہ بہ ندہ کانی نہم قسہ یہ قسہ نیبنو جہ ریریشہ. قسہ کانی پیش خوشی
 دہ گرتہ وہ نہم نایہ تہیش شایہ تی دہ دات: ﴿وَإِذْ أَبَتْنَا إِزْرَعَهُ رَبُّهُ، بِكَلِمَتٍ فَأَتَمَّهُمْ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ
 إِمَامًا﴾^{۱۲} واتہ: (بیریکہ نہ وہ) کاتیک خوا نیراہیمی تاقی کردہ وہ بہ چہ ند ہر یارو فرمایشتیک کہ

^۱ الطبري (۵۴۱/۲۲). الطبري (۵۴۲/۲۲).

^۲ الطبراني (۱۹۱/۱۰)، نہم فرمودہ سہ سہ ندہ کانی لاواہ.

^۳ سبأ (۳۹).

^۴ الطبري (۵۴۴/۲۲).

^۵ الطبري (۵۴۳/۲۲).

^۶ الطبري (۵۴۴/۲۲).

^۷ البقرة (۱۲۴).

نہ ویش به جیّی هیتان، (خوا) فرموی: بیگومان من تو ده کم به پیشه وای خه لکی. هه لسا به به جیّیتانی هه موو فره مانه کان وازی له هه موو قه دهغه کراوه کان هیتا. په یامه کی به تیرو ته وای گه یاندو شایسته ی نهو بوو که بیته پیشه وای شوین پیئی هه لگیریت (که مردم به شوینیدا بپدن) له هه موو باریکی ژیان و کردارو گفتاریدا. خوای گه وره فرمویه تی: ﴿ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾^۱ واته: پاشانا نیگامان بؤ کردی که په پیره وی نایینی ئیبراهیم بکه چونکه پاک و پاست بوو به هیچ جوریک له هاویش دانهران نه بوو. تیرمیزی له جامع هه کیدا پړوایه تی کردوو له نهو دهر داو نهو زه پره وه. له پیغه مبهری خوداوه (ﷺ) نه میش له خوای گه وره که فرمویه تی: ((ئی بنی ادم چوار بکات نویژم بؤ بکه له نهو له پڑوه من به سم بؤت - قهره بووت بؤ ده که مه وه - له کوتاییه کیدا))^۲.

هیچ کهس نوبالی کهس له روژی قیامه تدا وه نه ستو ناگریت

پاشان خوای گه وره باسی نهو فرمان و بپاراننه ده کات که له پړوپه پړای سوحفی ئیبراهیم موسادا هاتوو و پوونی کردوو ته وه و فرمویه تی: ﴿أَلَا نُرِءُ وَأَرْءُ وَزُرْنَا﴾^۳ که کهس نوبالی کهسی تر وه نه ستو ناگریت. واته: هر کهس ناهه قی له خوی کرد به خوانه ناسی بیت یان به هر تاوانیک بیت نوباله کی له هر شانی خوی ته ناکه ویتنه هر شانی که سیکی ترو کهسی تر نوباله کی هه لئاگریت وه که خوای گه وره فرمویه تی: ﴿وَلَنْ نَدْعُ مَثْقَلَةً إِلَىٰ خَلِيلِهَا لَا يُحْمَلُ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ﴾^۴ واته: وه نه گهر بارگرانی (گوناهباریک) بانگی که سیک تر بکات بؤ هه لگرتنی (باره گونا هه کی) هیچ لهو (باره گونا هه) هه لئاگریت هر چه نده (داوالیکراوه که) خزمیشی بیت. وه ده فرمویت: ﴿وَأَنْ لِّئْسَ لِلْإِنْسَنِ إِلَّا مَأْسَعٌ﴾^۵ مرقؤ بؤ خوی خه بات ده کات. هیچ پاداشتیکی پی ناگات. واته: وه که چون نوبالی کهس نادریت به سه ریدا هر بهو جور هه پاداشتیکیش وهر ناگریت مه گهر نه وهی که خوی بؤ خوی وه ده سستی دینیت. به لام نهو فرموده یه که موسلیم پړوایه تی کردوو له سه حیه کهیدا له نهو هورمه یه وه که ده لیت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرمویه تی: (کاتیک مرقؤ مرد کرداره کانی ده بپړیت و نامینیت له سی شتدا نه بیت: له مندالیکي چاک که دعای خیری بؤ بکات یان خیریکی به رده وام

^۱ النحل (۱۲۳).

^۲ تحفة الاحوذی (۵۸۵/۲)، فرموده یه کی سه حیه.

^۳ فاطر (۱۸).

(ماوہ) له دوی خوی یان زانیاریه که سودی ئی وه ریگریټ).^۱ ئەم سئ شته له پاستیدا هولوو کۆشش و ماندووبوون و بهرهمی کرداری خۆیه تی وه که له م فرموده یه دا هاتوو: (چاکترین و پاکترین شتی که پیاو خوار دبیتی له په نجه شانی خۆیه تی (خۆی په یدای کردیټ) و منداله که شی په نجی خۆیه تی).^۲ خیری بهرده و امیش بریتیه له وه قفو و شه و شتانه ی له شیوه ی وه قفن. هه مو نه وانه شوینه واری په نجی نه و که سه ن. خودای مه زن فرموویه تی: ﴿إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتِ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآخَرَهُمْ﴾^۳ واته: به پاستی هه ر نیه مردوو ان زیندووده که یه وه و هه چی پیشتی کردو یانه و شوینه واری پاش خۆشیان ده نووسین. نه و زانسته ی که بلای کردووه ته وه له نیوان مه ردو مداو دوی خۆی ئەم مه رده سو ده مندبوون پی چاویان ئی کردووه نه و زانسته ش دیسان له کارو په نجی خۆیه تی. وه له فرموده ی سه حیدا هاتوو: (که سیک مه ردم بانگ بکات بۆ سه ر پاسته ی پاداشت و ده ده گریټ به نه ندازه ی نه و که سانه ی که شوینی ده که ون به بی نه وه ی که هیچ له پاداشتی نه وانه که م بیته وه).^۴ خوی گه ورده ده فرموویټ: ﴿وَأَنْ سَعَيْهِ سَوْفَ يُرَى﴾ بۆ هه ر کاریکیش ماندوویټ، پاداشتی خۆی هه ر پیده گات. واته له پۆی قیامه تدا، وه که خوی گه ورده فرموویه تی: ﴿وَقُلْ أَعْمَلُوا فِی سِرِّ اللَّهِ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ وَسَتُرَدُّوْنَ إِلَىٰ عِلِّهِ الْغَیْبِ وَالشَّهَادَةِ فِی تَشْكُرْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾^۵ واته: (ئه ی موحه مه د (ﷺ) به وانه) بلای کردووه بکه ن جا بیگومان خواو فرستاده که ی و بره واداران کردووه کانتان ده بین له پاشان ده گه پزینیته وه بۆ لای (خوی) زانی هه مو نه یی و ناشکرانان ئینجا هه والتان ده داتئ به هه چی که ئیه وه له جیهاندا ده تانکرد. واته پاداشت و ده ده گرن له سه ری و تۆله شتان ئی ده سینریت به ته وای گه ر چاک بوو به چاکه و گه ر خراپیش بوو به خراپه. هه روه که لیره دا فرموویه تی: ﴿ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءُ الْأَوْفَى﴾^۶ له پاشانیش (به باشترین شیوه) پاداشتی پی ده دریت. واته: پاداشتی زۆر ده دریتته وه.

﴿وَأَنْ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ﴾^(۱۲) وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَى ﴿(۱۳) وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَا﴾^(۱۴) وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ﴿(۱۵) مِنْ تَلْفَافٍ إِذَا تُفْثَىٰ﴾^(۱۶) وَأَنْ عَلَيْهِ النَّشْأَةُ الْأُخْرَىٰ ﴿(۱۷) وَأَنَّهُ هُوَ أَغْفَىٰ وَأَقْفَىٰ﴾^(۱۸) وَأَنَّهُ هُوَ رَبُّ الْيَعْرَىٰ

^۱ مسلم (۱۲۵۵/۳).^۲ النسانی (۲۴۱/۷)، فرموده یه کی سه حیه.^۳ یس (۱۲).^۴ مسلم (۲۰۶/۴).^۵ التوبه (۱۰۵).

﴿۱﴾ وَأَنْتَ أَهْلَكَ عَادًا الْأُولَىٰ ﴿۲﴾ وَنُوحًا فَقَا أَيْتَن ﴿۳﴾ وَقَدْ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا هُمْ أَظْلَمَ وَالْمُنَىٰ ﴿۴﴾

وَالْمُؤْنِفَكَ أَهْوَىٰ ﴿۵﴾ فَفَسَّهَا مَا عَشَىٰ ﴿۶﴾ فَيَا آيَةَ رَبِّكَ تَسْمَارَىٰ ﴿۷﴾

هه ندی له سیفه ته کانی په رومردگار (الرب) مه ردم دهینیته وه وک چوڼ له نه وه نه وه هینای، وه
هه ندی له و شتانه ی که به به ندمکانی کردوه

خوای گوره ده فهرموویت: ﴿وَأَنْ لَّكَ رَبِّكَ الْمُنَى﴾ که پانه وش هر بق لای په وره رنده ته. واته:
که پانه وه له پڅی قیامه تدا. نیبو نه بی حاتم پړوایه تی کردوه له عمری کوپی مه یونی نه و دیه وه
ده لیت: مه عازی کوپی جه بل له نیوانماندا ه لساو وتی: نه ی بنه مال ی نه وه د من په یامنیزی
پیغه مبه ری خودام (ﷺ) بق لای نیوه و نیوه وش ده زانن که که پانه وه بق لای خودا یان بق به هه شته یان
بق جه هه نه م.^۱ خوای گوره ده فهرموویت: ﴿وَأَنْتَ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكِي﴾ هر نه وه ده خاته خه نین و
ده گرینیت. واته: پیکه نین و گریانی دروست کردوه وه هریه که و هیه کی تاییه تی خوی هیه و
جیاوازه له وی تر، ﴿وَأَنْتَ هُوَ أَمَاتَ وَأَعْيَا﴾ هر نه ویشه زیان ده داتو ده مرینیت. وک نه م نایه ته که
ده فهرموویت: ﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ﴾^۲ واته: نه و زاته ی که مردن و زیانی داهیناوه. وه
ده فهرموویت: ﴿وَأَنْتَ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ﴾ وه هر نه ویش جوتی نیرو میینه ی وه دی هیناوه.
﴿مِنْ تَطْعَمٍ إِذَا تُتَىٰ﴾ له و تنوکی که پڅاوه. وک خوای گوره فهرموویه تی: ﴿إِنْحَسِبَ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًىٰ﴾
﴿۳﴾ أَلَمْ يَكْ تَطْعَمَ مِنْ مَّيٍّ يَمْنَىٰ ﴿۴﴾ ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةُ فَلَقٍ قَسْوَىٰ ﴿۵﴾ فَعَمِلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ﴿۶﴾ أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَدِيرٍ

عَلَىٰ أَنْ يُحْيِيَ الْكُلَّ ﴿۷﴾ واته: نایا مړوځ واده زانیت که هر ووا به ره لا ده کریت و پشکوځی ده خړیت، نایا
نوتفه یه ک نه بو له توو که ده پڅیرا یه مندالده وه، له پاشان بوو به پارچه یه خوین نینجا دروستی
کردو پکی خست، نینجا له و تووه دوو جوړی دروست کرد نیرو می، نایا نه و زاته توانای نیه به سه ر
نه وده که مردووان زیندوو بکاته وه. خوای گوره ده فهرموویت: ﴿وَأَنْ عَلَيْهِ النَّشَاءُ الْآخِرَىٰ﴾ له سه ریه تی
دیسان دروستی بکاته وه. واته: وک چوڼ یه که مجار دروستی کرد نه و خودایه ده توانیت جاریکی تر
دووباره ی بکاته وه و پڅی قیامه ت وه دی بهینیت، ﴿وَأَنْتَ هُوَ آغْنٍ وَأَقْنٍ﴾ هر نه ویشه که خه لکی
ده و له مندو هه ژار ده کات. واته: هر نه وه سامانی داوه ته ده ست به ندمکانی و کردوویه تیه ده ستمایه

^۱ الحاکم (۸۳/۱).

^۲ الملك (۲).

^۳ القيامة (۳۶-۴۰).

بۆیان که پئیوستان به فروشتن نه بیست نه میش به هره یه کی ته واورو که وره به بۆیان. له سه ره نه م یاسه
 قسه یه کی زۆر هه به له نیوان زانایانی ته فسریدا له و زانایانه نه بو سالح و نیبوو جه ریو که سانی تریش.^۱
 مواجهید ده لیت: ﴿اَعَنْی﴾ ده ستمایه ی پێداون ﴿وَأَقْنِ﴾ ده یشی بریت. قه تاده یش هه ر وای وتوووه.
 نیبوو عه باس و مواجهید دیسان ده لیت: ﴿اَعَنْی﴾ به خشی ﴿وَأَقْنِ﴾ پازی بوو، خوای گه وره
 ده فره مویت: ﴿وَأَنْتَهُ هَوْرَبُ الْفَعْرِی﴾ هه ر یق خۆشی په ره ردگاری گه لایژده. نیبوو عه باس و
 مواجهید و قه تاده و نیبوو زهید و که سانی تریش ده لیت: نه وه نه و نه ستیره پۆشن و بریسکه داره به
 (که لایژ) که پتی ده و تریت (مِزْمِ الْجَوَازِ) ده سته یه که له عه ره به کان ده یان په رست.^۲ ﴿وَأَنْتَهُ أَهْلَاكَ عَادًا
 الْأُولَى﴾ وه هه ر نه ویشه ناسه واری عادی یه که می پرپه وه. نه وانه هۆزی هود بوون پتیا و وتراوه: عادی
 کوپی نیره می کوپی سامی کوپی نوح وه که خوای گه وره فره مویت: ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ﴿۶﴾
 إِرْمَ ذَاتِ الْأَعْمَادِ ﴿۷﴾ الَّتِي لَمْ يُخَلِّقْ مِثْلَهَا فِي الْعَالَمِ ﴿۸﴾ واته: نایا نابینیت که په ره ردگاری ته چی کرد به
 گه لی عاد، نیره؟ خاوه نی پایه و ده سه لات، که وینه یان دروست نه کرابوو له هه مو و لاتدا. نه وانه
 به هیژترین و به توانا ترین و لاسارو خراپترین که س بوون به ران به ره به خوداو پیغه مبه ره که ی (ﷺ)
 خودایش قه ی کردن و له ناوی بردن، ﴿بِرِيحٍ صَارَمٍ عَاصِفٍ ﴿۹﴾ سَحَرَهَا عَلَيْهِمْ سَمِعَ لَيْالٍ وَنَمْنِيَّةَ آيَاتِهِ
 حُسُومًا ﴿۱۰﴾ واته: به بایه کی سه ختی ساردی به تینی به گرمه، (خوا) زالی کرد به سه ریاندایا حه وت نه وو
 هه شت پۆژ به بی وچان (له ناوی بردن). به په ره شه بایه کی به رده وام. وه خوای گه وره ده فره مویت:
 ﴿وَنَوْمًا قَامَ أَبْقَى﴾ له سه مویش گیانداری نه هیشتوووه. واته: تیکی شکاندن و قه ی کردن هیچ که سی لی
 نه هیشتن. ﴿وَقَوْمٌ نُوْجٌ مِّن قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْعَنَ﴾ هۆزی نوحیش (له پێشدا) که له وانه ناهه قتر و
 لاسا تر بوون، ﴿وَالْمُؤْنِفَكَ أَهْوَى﴾ ئاواپی لوتیشی سه ره وژێر کرد. واته: مه داین پیغه مبه ره لوتی
 به سه ردا هه لکێرانه وه و سه ره وژێری کرد و به رده بارانی کردن به گزمۆله قوپی وه که به رده. بۆیه خوای
 گه وره فره مویت: ﴿فَمَسَّهَا مَا عَشَى﴾ هه رچی ده بوو به رده وژێریت، وه بن خۆی دا. له و به رده انه ی که

^۱ الطبري (۲۲/۵۴۸/۵۴۹).^۲ الطبري (۲۲/۵۵۱).^۳ الفجر (۶-۸).^۴ الحاقة (۶-۷).

بقی پوهانه کرده سریان (که باراندی به سهریاند)، ﴿وَأَمْطَرْنَا عَلَیْهِمْ مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذِرِينَ﴾^۱ واته: وه بارانیگمان (له بهرد) به سهریاند باراند نینجا نای چ خراپ بوو بارانی ترسینراوان. وه ده فهرموویت: ﴿فَإِنِّي آءِآلَآءُ رِيكَ نَمَارَى﴾ په روه ردگارت که نه وه موو چاکه یه یه هیه، تو له کامیان به گومانی. واته: له کام به هره ی که خودا به تو ی دوه نه ی مړو له به گومانی؟ قه تاده وتوویه تی.^۲ نیینو جوره بیج ده لیت: ﴿فَإِنِّي آءِآلَآءُ رِيكَ نَمَارَى﴾ واته: نه ی موحه مه د (ﷺ) مانای به که م چاکتره که نیینو جه ریریش هه مان پای هه لجراردوه.

﴿هَذَا نَذِيرٌ مِنَ النَّذْرِ الْأَوَّلِ﴾ (۸) ﴿أَرَفَتِ الْأَرْفَةَ﴾ (۹) ﴿لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةٌ﴾ (۱۰) ﴿أَفَرَأَيْتَ هَذَا الْحَدِيثَ تَعْبُجُونَ﴾ (۱۱) ﴿وَضَحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ﴾ (۱۲) ﴿وَأَنْتُمْ سَمِيعُونَ﴾ (۱۳) ﴿فَأَسْجُدُوا لِلَّهِ وَاعْبُدُوا﴾ (۱۴)

ترساندن و ناگادار کردن هوه و فرمان دان به سوژده بردن و سر شو کردن

خوای گوره ده فهرموویت: ﴿هَذَا نَذِيرٌ مِنَ النَّذْرِ الْأَوَّلِ﴾ نه مه یه کیک له ترس وه به رهینه رانه، وه ک ترسینه رانی پیشوو. واته: موحه مه د (ﷺ) هه روه که نه و پیغه مبه رانه یه که پوهانه کراو له پیشه وه. وه ک خوای گوره فهرموویه تی: ﴿قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ﴾^۳ واته: بلی من یه که م پیغه مبه ر نیم نیدر اېم. ﴿أَرَفَتِ الْأَرْفَةَ﴾ پابوونی قیامت نزیکه. واته: نه وه ی نزیکه دیت که پوژی قیامته، ﴿لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةٌ﴾ غیری خودا که س په رده ی له سر لانا دات. واته بیجگه له خودا که س ناتوانیت بیگرتنه وه و خودا خوی نه بیت که س ناگاداری نیه. ترسینه نه و که سه یه که ناگای له و پوودا وه سامناکه یه که ده ترسیت بیت به سر نه وانه دا که ناگاداریان ده کاته وه ده یا ترسینیت وه ک خوای گوره فهرموویه تی: ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ﴾^۴ واته: نه و (پیغه مبه ر) (ﷺ) ته نها ترسینه ره بق نیوه له پیش هاتنی سزای سه ختی قیامت. وه له فهرمووده یه کدا هاتووه: (أنا النذير العريان)^۵، واته: نه و که سه ی که ناگای له و کاره ساته گران و نا په حه تانه یه و په له ی کردوه که نه یشاریتوه، هه تا به زوویی هوزه که ی ناگادار بکاته وه پیش پوودانی نه و کاره ساته دلسوزانه و به

^۱ الشعراء (۱۷۳).

^۲ الطبري (۵۵۶/۲۲).

^۳ الاحقاف (۹).

^۴ سبأ (۴۶).

^۵ فتح الباري (۳۲۳/۱۱).

پہلے جو وہ بہ دہمیانہ وہ۔ ^۱ ثم فرمودہ یہی کہ باسماں کرد زُورِ نَزِیکَ لہ مانایِ تَم نایہ تہ وہ کہ
 خَوایِ گہ و رہ دہ فرموویت: ﴿أَرَأَيْتَ الْآزِفَةَ﴾ واتہ: ماتنی پڑی قیامت زُورِ نَزِیکَ۔ وہ کہ خَوایِ گہ و رہ لہ
 پیہ کی سورہتی (القمر) دا فرموویہ تی: ﴿اقْرَبَتْ السَّاعَةُ﴾ واتہ: پڑی دوائی نَزِیکَ بوویہ وہ۔ نیمامی
 تہ حمہد پیوایہ تی کردوہ لہ سہ ملی کوپی سہ عدہ وہ دہ لَیت: پیفہ مہرہ کی خودا (ﷺ) فرموویہ تی:
 (دہ تانترستینم ناگاداری گوناہ ہرہ بچو کہ کان بن چونکہ وینہ کی گوناہ وردیلہ کان وہ کہ نمونہ کی
 مَزِیکَ وایہ کہ بچنہ ناو شیوِیکَ یہ کَیکَ شولِیکَ بَینِیت و یہ کَیکَی تر شولِیکَ ہہ تا نانی خَوِیانی پری
 دروست دہ کہن، گوناہ وردیلہ کانیش ہر کاتیک خاوندہ کہ کی گوی پیئہ داو کردی لہ ناوی دہ بات و
 دامای دہ کات)۔^۲ پاشان خَوایِ گہ و رہ دہ فرموویت: ﴿أَلَمْ يَنْهَ عَنْهُ الْمَلِكُ﴾ خَوایِ گہ و رہ نیکہ رانی
 خوی لہ بتپہ رستان دہ رہ دہ بریت کہ کاتیک گوی لہ قورن دہ گرن سہیر ماون پشتی تیدہ کہن و خَوِیانی
 لَی بَی ناگا دہ کہن ﴿تَعْبُورَ﴾ سہیریان لَی دیت و بہ راستی نازان۔ ﴿وَقَضَّ سَعَدٌ﴾ ناگرین وہ کہ
 تہ وانہ کی کہ باوہ پریان پری ہہ کہ خَوایِ گہ و رہ دہ فرموویت: ﴿وَيَحْزَنُونَ لَأَلَّا فَنَّا يَكُونُ﴾ ویریدہ
 خُشوعاً^۳ واتہ: وہ دہ کہن بہ سہر پودا دہ گرن و (قورن) ہمیشہ ملکہ چیان بق زیاد دہ کات۔ وہ
 دہ فرموویت: ﴿وَأَنْتُمْ سَامِدُونَ﴾ ہر بہ گالتہ پای دہ بویرن۔ سوفیانی سہوری دہ لَیت: لہ باوکیہ وہ
 تہ ہمیش لہ ٹیینو عہ باسہ وہ دہ لَیت: گورانی۔ بہ مانایِ گورانی وتنہ واتہ: گورانیماں بق بلی،
 عیکریمہ پیش ہر وای وتوہ۔^۴ وہ لہ پیوایہ تی کی تردا لہ ٹیینو عہ باسہ وہ ﴿سَامِدُونَ﴾ واتہ: دزایہ تی
 دہ کہن۔^۵ موجدو عیکریمہ پیش ہر وایان وتوہ۔ پاشان خَوایِ گہ و رہ فرمان دہ کات بہ بہ ندہ کانی
 کہ سوژدہ کی بق بہرن و بہو شیوہ یہ بیپہ رستن کہ پیفہ مہرہ کہ کی (ﷺ) دہ بیپہ رستیت بہ تہ نہا
 دلسوزیہ وہ۔ وہ دہ فرموویت: ﴿فَأَعْبُدُوا لِلَّهِ وَاعْبُدُوا﴾ دہ سا بق خوا سوژدہ دہ بہرن و بیپہ رستن۔ واتہ:
 سہری بہ ندایہ تی بق دانہ وینن و بہ دلسوزی و بہ تہ نہا بیپہ رستن۔ بوخاری دہ لَیت: تہ بو موعہ مہر (معمر)
 بوی گتپاہنہ وہ (عبدالوارث) بوی گتپاہنہ وہ، تہ یوب بوی گتپاہنہ وہ لہ عیکریمہ وہ لہ ٹیینو عہ باسہ وہ

^۱ القمر (۱)۔^۲ أحمد (۳۳۱/۵)، فرمودہ یہ کی سہ حیحہ۔^۳ الاسراء (۱۰۹)۔^۴ الطبری (۵۵۹/۲۲)۔^۵ عبدالرزاق (۲۵۵/۳)۔

ده لیت: پیغمبر (ﷺ) سوژده ی بردو موسلمانان و بتپرستان و جنوکه و مروفیش سوژده یان بردو بوخاری له م فرموده یه موسلمی له گه ل نیه. هر خوی هیناویه تی. نیامی نه حمه د پیوایه تی کردوه له موته لبی کوپی نه بو وه داعه وه ده لیت: پیغمبر (ﷺ) خودا سوژه تی (النجم) ی له مه ککه خویند سوژده ی برد نه وانیش له وئ بوون سوژده یان برد. من سرم هه لپی و نه مویت سوژده بیهم، له و کاتیک موته لب موسلمان نه بوو، پاشان که موسلمان بوو گوئی له هه رکه سیك بووایه بیخویندایه سوژده ی ده برد. ^۲ نه سانش پیوایه تی کردوه له باسی نویژدا. ^۳ کوتایی ته فیسری سوژه تی (النجم). سوپاس و ستایش بق خوی گه وه.

ته فیسری سوژه تی (القمر) ﴿أَفْتَرَبِ السَّاعَةِ﴾

له مه ککه دا هاتوو ته خواروه

له پیشه وه له فرموده ی (ابو واقد) باس کرا، که پیغمبر (ﷺ) له نویژی جه نئی په مه زان و قوریاندا سوژه تی (ق) و ﴿أَفْتَرَبِ السَّاعَةِ﴾ ی ده خویند، وه له و شوینانه یشدا که خه لکی به زوری کرده بوونه وه ده یخویندن له بهر نه وه ی پیکه اتوون له به لئ و هه په شه وه ده یه تانی مروفو پاشان هینانه وه ی جاریکی تر له پوژی قیامه تداو ناسینی خودا به ته ناو به لگه و نیشانه له سر به راستی هاتی پیغمبران (سه لامی خویان لیبت) چند مه بهستی تری گه وه و گرنگ.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿أَفْتَرَبِ السَّاعَةِ وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ ۝١﴾ وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَعِثَرٌ ۝٢﴾ وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ وَكُلُّ أَمْرٍ مُّسْتَقَرٌّ ۝٣﴾ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ الْأَنْبَاءِ مَا فِيهِ مُّزْدَجَرٌ ۝٤﴾ حُكْمٌ بَلِيغٌ مَّا تَنِي الْأَنْذَرُ ۝٥﴾

نزیکه وتنه وه ی قیامه ت و دووکه رتبوونی مانگ (هه یف)

خوی مه زن باسی نزیک بوونه وه ی قیامه ت و چول بوون و کوتایی هاتی دنیا ده کات و وه فرموده تی: ﴿إِنِّ أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ ۝١﴾ واته: نه واه فرمانی خودا (به سزادانیان) هات بۆیه په له

^۱ فتح الباری (۸/۴۸۰).

^۲ احمد (۶/۳۹۹)، هم فرموده یه سه نه ده کانی لاوازه.

^۳ النسائی (۲/۱۶۰)، سه نه ده کانی لاوازه.

^۴ النحل (۱).

مہکن (لہ ہانتی)۔ وہ فرمودیہ تی: ﴿اقْرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ﴾^۱ واتہ:
لِیُپرسینہ وہی خہ لکی نزیک بوہ تہ وہ بہ لام نہ وان لہ بی ناگایی و غفلہ تدا پشت تیکہ رو پو و ہر گپین
(لہ ثابینی خودا)۔ وہ فرمودہی تدریش لہ و بارہیہ وہ ہاتوہ۔ حافیز (الحافظ) ثبو بہ کری بہ زار
پیوایہ تی کردوہ لہ نہ نہ سہ وہ کہ پیغہ مہبری خودا (ﷺ) پوڑیک وتاری بق ہاوہ لہ کانی دہ دا نزیکی
خوڑاوا بوو زور کہ می مابوو تہ او ناوا بیت فرمودی: (سویند بہ و خواہی گیانی منی بہ دہ ستہ
نہ وندہ لہ دنیا نہ ماوہ بہ نہ ندازہی نہ وہی کہ لی پیشتوہ وک نہ و پوڑہ وایہ تیدان کہ چہندی
ماوہ بہ نیسبت نہ و ماوہیہی کہ لی پیشتوہ، خوڑمان نہ بینی کہ میکی نہ بیت)۔^۲ فرمودہ یہ کی
تر پشتگیری نہ و فرمودہی پیش خزی دہ کات و مانای دہ کات... نیامی نہ حمد پیوایہ تی کردوہ
لہ نیبنو عومہ رہ وہ دلایت: نیمہ لای پیغہ مہبر (ﷺ) دانیشبووین لہ و کاتہ دا خوڑ لہ سہر (قعیقان)
بوو (کتویکہ لہ مہ ککہ) دوی عہر فرمودی: (تہ منی نیوہ لہ چا و تہ منی نہ وانہی پیش نیوہ
پویشتون مہ گین وک نہ ندازہی نہ و پوڑہیہ کہ ماوہ تہ وہ لہ وہی کہ پویشتوہ)۔^۳ دیسان نیامی
نہ حمد پیوایہ تی کردوہ لہ سہلی کوپی سہ عدہ وہ دلایت: بیستم لہ پیغہ مہبری خودا وہ (ﷺ)
دہ یفرمودی: (من پہ وانہ کراوم لہ گہ ل قیامہ تدا وک نہ و دووانہ)، نیشارہ تی کرد بہ دوو پہ نجہی
(السبابة) نہ و پہ نجہی کہ لہ نیوان پہ نجہ گہ ورہ و پہ نجہی ناوہ راستدایہ و پہ ندہی ناوہ راست۔^۴
بوخاری و موسلیمیش ہیناویانہ۔^۵ نیامی نہ حمد پیوایہ تی کردوہ لہ وہ ہبی سہ وانہیہ وہ (وہب
السوائی) دہ لایت: پیغہ مہبری خودا (ﷺ) فرمودی: (من پہ وانہ کراوم لہ گہ ل قیامہ تدا وک نہ و لہ
نہ و ہر نزیکہ پیشم داوہ تہ وہ)، نہ عہش پہ نجہی ناوہ پانست و شایہ تمنای خستہ پال یک۔^۶ وہ
دیسان نیامی نہ حمد پیوایہ تی کردوہ لہ نہ وزاعیہ وہ دہ لایت: نیسماعیلی کوپی عہ بدوللا بزی
گتپانہ وہ وتی: نہ نہ سی کوپی مالک ہات بق لای ولیدی کوپی عبدالملک، عبدالملک پرسیری لی کرد:
جیت بیستوہ لہ پیغہ مہبری خودا وہ (ﷺ) کہ باسی قیامہ تی پی بکات؟ وتی: بیستم لہ پیغہ مہبری
خودا وہ (ﷺ) دہ یفرمودی: (نیوہ و قیامہ ت وک نہ و دووانہ وان)۔^۷ تہنا نہ حمد ہیناویہ تی، شایہ تو

^۱ الانبیاء (۱)۔

^۲ مجمع الزوائد (۳۱۱/۱۰)، فرمودہ یہ کی حاسہ تہ۔

^۳ احمد (۱۱۵/۲)، فرمودہ یہ کی حاسہ تہ۔

^۴ احمد (۳۲۸)، فرمودہ یہ کی سہ حیجہ۔

^۵ فتح الباری (۳۵۵/۱۱)، مسلم (۲۲۶۸/۴)۔

^۶ احمد (۳۰۹/۴)، فرمودہ یہ کی حاسہ تہ۔

^۷ احمد (۲۲۳/۳)، فرمودہ یہ کی سہ حیجہ۔

بہ لگہ لہ سہر نہوہ دیسان لہ فہرموودہی سہحیدا ہاتوہ لہ ناوہ کانی پیغہمبہردا (ﷺ) کہ نہوہ کڑکہرہوہیہ (الحاشر) کہ مروز کڑدہ کریتہوہ لہ بہر پییدا^۱. خوائ مہزن دہ فہرموویت: ﴿اَقْرَبَتِ السَّاعَةُ وَاَنْشَقَّ الْقَمَرُ﴾ وا قیامت نزیک کہوتہوہ و مانگ بوو بہ دوو کہرتہوہ. نہم دوو کہرت بوونہ لہ وہختی پیغہمبہری خودا بووہ (ﷺ) وہک لہ فہرموودہ موتہ واترہ کاندہا ہاتوہ. بہ چہند سہنہدی سہحیح. نہم قسہیہ ہہموو زانیان لہ نئیوان خویاندا کون لہ سہری و یہک پان کہ دوو کہرتبونی مانگ لہ زہمانی پیغہمبہردا (ﷺ) پوویداوہ و یہکک بووہ لہ موعجزہ ناشکراو دیارہ کانی پیغہمبہر (ﷺ).

باسی نہوہ فہرموودانہی کہ نہوہ بارہیہوہ ہاتوہ

نہنہسی کوپی مالک پیوایہتی کردوہ: نیمامی نہحمہد پیوایہتی کردوہ لہ نہنہسی کوپی مالیکہوہ دلایت: خہلکی مہککہ دوو جار لہ مہککہدا پرسپاریان لہ پیغہمبہر کرد (ﷺ) لہ ناپہتی: ﴿وَاَنْشَقَّ الْقَمَرُ﴾ فہرمووی: ﴿اَقْرَبَتِ السَّاعَةُ وَاَنْشَقَّ الْقَمَرُ﴾.^۲ موسلیمیش پیوایہتی کردوہ.^۳ ہہروہا بوخاری پیوایہتی کردوہ لہ نہنہسی کوپی مالکہوہ، کہ خہلکی مہککہ پرسپاریان کرد لہ پیغہمبہری خودا (ﷺ) کہ ناپہتیکیان (موعجزہ) نشان بدات. مانگی نیشاندان کہ بوو بہ دوو کہرتہوہ بہ شیوہیہک کہ ہرایان لہ نئیوانیاندا دہبینی.^۴ بوخاری و موسلیم دیسان ہیتاویانہ لہ چہند پنگای ترہوہ.

جوبہیری کوپی موتیم پیوایہتی کردوہ: نیمامی نہحمہد پیوایہتی کردوہ لہ جوبہیری کوپی موتیمہوہ دلایت: مانگ بوو بہ دوو کہرتہوہ لہ زہمانی پیغہمبہری خودا (ﷺ) کہرتیکی لہ سہر نہم کٹو کہرتیکی تری لہ سہر نہم کٹوہ. وتیان: موحمہد (ﷺ) جادووی لی کردوین. دیسان وتیان: نہگہر جادووی لہ نیغہ کردبیت خق ناتوانیت جادو لہ ہہموو خہلکی بکات.^۵ تہنہا نیمامی نہحمہد بہم شیوہیہ پیوایہتی کردوہ. بہیہقی پیوایہتی کردوہ لہ دہلائیلہوہ لہ پنگای ترہوہ.^۶

^۱ فتح الباری (۶/۶۴۱).

^۲ احمد (۳/۱۶۵)، فہرموودہیہکی سہحیحہ.

^۳ مسلم (۴/۲۱۵۹).

^۴ فتح الباری (۷/۲۲۱/۸)، مسلم (۴/۲۱۵۹).

^۵ احمد (۴/۸۱)، فہرموودہیہکی سہحیحہ.

^۶ دلائل النبوة (۲/۳۶۸).

لا ساری بٽپهرستان و هه لوڀستی خراپ و ناله باریان

خوای مه ن ده فهرموویت: ﴿وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُرْضَوْا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَعِزٌّ﴾ هه نیشانه یه ک ببینن
 بهوا ناکه ن ده لټن: نه مه جادووه و هه ره مه یه. ﴿وَإِنْ يَرَوْا آيَةً﴾ واته: نیشانه یه ک، به لگه یه ک،
 سه لماندنیک. ﴿يُرْضَوْا﴾ واته: ملی بق دانانه وځین به لکو دزایه تی ده کهن و پشتگوځی ده خه ن. ﴿وَيَقُولُوا
 سِحْرٌ مُّسْتَعِزٌّ﴾ واته: جادوویه که، جادوومان لی ده کات پټی. ﴿مُسْتَعِزٌّ﴾ واته: ده پوات، مواهدو
 قه تاده و توویانه. ^۱ هه ندیکش و توویانه: واته: به تاله و له ناو ده چیت و به زده وام نابیت. خوای که وره
 ده فهرموویت: ﴿وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ وَكُلُّ أَمْرٍ مُّسْتَقَرٌّ﴾ نیتر نبویان نه هینا و شوین
 ثاره زوی خوځیان که وټن، هه کاره ش شوینی خوځی مه یه. ﴿وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ﴾ واته:
 باوه پریان نه کرد به و پاستیه ی که بزیان هات، شوینی ثاره زوو مه واو مه وه سی خوځیان که وټن به هوځی
 نه زانی و که م بیرو هوشیانه وه. ﴿وَكُلُّ أَمْرٍ مُّسْتَقَرٌّ﴾ قه تاده ده لټت: چاکه خوازان هه ر تووشی
 چاکه ده بن و شه پخوازانش تووشی خراپه ده بن. ^۲ نیبنو جوره بیج ده لټت: هه کاره ش به شوین
 خاوه نه که یه وه یه. ^۳ مواهد ده لټت: له پوځی قیامه تدا. خوای که وره ده فهرموویت: ﴿وَلَقَدْ جَاءَهُمْ
 مِنَ الْأَنْبَاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ﴾ نه و نه دهن دیان ده نگو باسی پټشو و بیستوه، که ده بوو ترسیان
 بیت به ر. واته: نه و نه دهن دیان له ده نگو باس و چیروکی نه و که لانه ی پټشو که باوه پریان نه ده هینا به
 پیغه مبه ره کانیا ن بق باس کراوه نا له م قورثانه دا له و هه مو به لاو سزاو نازارو نا په حه تیه ی که
 تووشیان بووه، ﴿مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ﴾ واته: که ده بوو له و ناموځگاریانه سوو دمه ند بوونایه و وازیان له
 بٽپهرستی و نه و ببیاوه پیه به ټینایه. خوای که وره ده فهرموویت: ﴿حِكْمَةٌ بَلَّغَةٌ فَمَا تُغْنِ الْأَنْذُرُ﴾
 نه مه کارزانی ته واوه، به لام نه م ترسینه رانه به ره نه ناده ن. واته: نه مه کارزانی ته واوه له پټی نیشاندانی
 خدا بق نه وه ی که پټی نیشانداده. وه له پټی و نکردنی نه و که سه ش که پټی لی ون کردوه، ﴿فَمَا تُغْنِ
 الْأَنْذُرُ﴾ واته: چی شتیک به هره و که لک ده که یه نیت به و که سه ی که خوای که وره به دب ختی کرد بیت و
 موری نابیت به سه ر دلیدا، کی ده توانیت پاش خدا پټگا نیشاندا؟ نه م نایه ته وه ک نه م نایه ته وایه که

^۱ الطبري (۲۲/۵۷۰).^۲ الطبري (۲۲/۵۷۲).^۳ الدر المنثور (۷/۶۷۳).

خودا ده فہرموویت: ﴿وَمَا تَعْنِي الْأَبْتُ وَالْأَنْدُرُ عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ﴾^۱ واتہ: کہ چی نیشانہ و ترسینہ رہ کان ہیج سوود ناگہ یہ نن بہ کہ سانیک بپوا نہ ہینن.

﴿قَتَلَ عَنْهُمْ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ إِلَى شَيْءٍ تُكْفِرُ﴾^۲ خُشْعًا أَبْصَرُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ

مُنْتَشِرٌ ﴿۷﴾ مُهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَذَا يَوْمٌ عَسِرٌ ﴿۸﴾

خراپی ژیاپی بپہرستان لہ پوڑی قیامہ تدا

خوای گہورہ دہ فہرموویت: ﴿قَتَلَ عَنْهُمْ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ إِلَى شَيْءٍ تُكْفِرُ﴾ سا تو لہ وانہ واز بیئہ، پوڑیک بانگدہر بانگیان دہ کات بق پووداویکی نذر ناخوش. خوای گہورہ فہرمان دہ دات بہ پیغہ مہر (ﷺ) کہ گوئی نہ دات بہ و کہ سانہ کی ہر نیشانیہ کی خودا دہ بینن پشتی تیدہ کہن و دئی دہ و ستن دہ لئین نہ مہ جادوویہ کہ و دہ پوات و نامینیت. توش چا و ہوانیان بہ و وازیان لی بیئہ. ﴿يَوْمَ

يَدْعُ الدَّاعِ إِلَى شَيْءٍ تُكْفِرُ﴾ واتہ: بق پووداویکی نذر گران و ناخوش کہ وستانہ بق لیپرسینہ وہ کہ چند سامدارو گران و زمین لہ رزہ و ہاواریکہ. خوای گہورہ دہ فہرموویت: ﴿خُشْعًا أَبْصَرُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ

الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُنْتَشِرٌ﴾ چاوش پو کز لہ گورستان دہ ردہ کہون، دہ لئی کوللہ ی بلالوہ بوون. چاویان

داخستووہ و داماون، ﴿يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ﴾ لہ گورستان دینہ دہر، ﴿كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُنْتَشِرٌ﴾ وہا بلالو دہ بنہ وہ بہ پلہ دہ جن بق شوینی لیپرسینہ وہ بق بہ دہ مہ و ہ چوونی بانگدہر دہ لئی کوللہن بہ مہ موو

لایہ کدا بلالوہ بوونہ تہ وہ. بویہ خوای گہورہ فہرموویہ تی: ﴿مُهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَذَا يَوْمٌ عَسِرٌ﴾

ہلہ داوان بہرہ و بانگدہر کہ دہ جن، خوانہ ناسہ کان دہ لئین: نہ مہ پوڑیکی چہ توونہ. ﴿مُهْطِعِينَ﴾ بہ

پلہ دہ جن، ﴿إِلَى الدَّاعِ﴾ بی گوئی نا کہن و دوانا کہون بہرہ و بانگدہر، ﴿يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَذَا يَوْمٌ عَسِرٌ﴾

واتہ: پوڑیکی نذر گران و چہ توون و پش و سامدارہ. وہ لہ ٹایہ تیکی تردا دہ فہرموویت: ﴿فَذَلِكَ

يَوْمَ يَدْعُ يَوْمٌ عَسِرٌ ﴿۹﴾ عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ﴾^۲ واتہ: نہ و پوڑہ پوڑیکی سہخت و گرانہ، لہ سہر کافران

سووک و ٹاسان نیہ.

^۱ یونس (۱۰۱).

^۲ المدثر (۱۰۹).

﴿كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ ۝۱﴾ فَدَعَا رَبُّهُ إِلَىٰ مَغْلُوبٍ فَأَنْتَصِرَ ۝۲﴾ فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُّثْمَرٍ ۝۳﴾ وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَىٰ أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ۝۴﴾ وَحَمَلْنَاهُ عَلَىٰ ذَاتِ أَلْوَاحٍ وَدُسُرٍ ۝۵﴾ فَتَجَرَّى بِأَعْيُنِنَا جَزَاءُ لِمَنْ كَانَ كُفِرَ ۝۶﴾ وَلَقَدْ تَرَكْنَاهَا مَاءً يَهُلُّ مِنْ مُّذَكِّرٍ ۝۷﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرٍ ۝۸﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُّذَكِّرٍ ۝۹﴾

چیرۆکی هۆزی نوح و هۆزه‌کانی تریش، وه په‌ندو نامۆزگاری و مرگرتن لیبیان

خوای که وړه ده‌فهرموویت: ﴿كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ﴾ به‌ر له‌مانه‌ش هۆزی نوح باوه‌پیان نه‌بوو، عه‌بدی ئیمه‌یان له‌ناو بوو درۆزن و هه‌په‌شه‌یان لیکرد. واته: به‌ناشکرا پټیان ده‌وت تۆ درۆزنی و شیتیت. ﴿وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ﴾ موحامد ده‌لټ: ﴿وَازْدُجِرَ﴾ به‌شیت سه‌یر کراوه.^۱ وه‌وتراویشه: ﴿وَازْدُجِرَ﴾ واته: تانه‌و قسه‌ی ناشیرینیان پټی وتوووه و هه‌په‌شه‌یان ئی کړدوووه و پټیان وتوووه ئه‌ی نوح گه‌ر واز نه‌هینی به‌ریارانت ده‌که‌ین، ئیبنو زه‌ید وتوویه‌تی. ئه‌مه‌داوایه‌کی چاک‌و به‌جټیه.^۲ که‌له‌خوا پاراوه‌ت‌وه خوای که‌وړه فهرموویه‌تی: ﴿فَدَعَا رَبُّهُ إِلَىٰ مَغْلُوبٍ فَأَنْتَصِرَ﴾ له‌په‌روه‌ردگاری پاراپه‌وه که‌من شکستم خواردوووه، هانام به‌تۆ. واته: من توانای ئه‌مانه‌م نیه‌و به‌رگرم پټی نا‌کړیت لیبیان ئه‌ی خودایه‌تۆ خۆت پش‌تگیری ئایینه‌که‌ت بکه. خوای که‌وړه فهرموویه‌تی: ﴿فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُّثْمَرٍ﴾ ئه‌وسا ده‌رگا‌کانی به‌ر‌زایمان بۆ بارانیکی به‌خو‌پ خسته‌سه‌ر‌پشت. سنودی ده‌لټ: ﴿مُثْمَرٍ﴾ واته: ناوی زۆر.^۳ ﴿وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَىٰ أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ﴾ له‌م زه‌مین‌ه‌ش چاوه‌کانیمان تۆقاندن. ئاو‌گه‌ینه‌یه‌ک، به‌و ئه‌ندازه‌ی که‌پ‌پاری بۆ درابوو. هه‌موو سه‌ر زه‌مین بووه سه‌رچاوه‌و ناوی ئی هاته‌ده‌روه هه‌تا ته‌نوره‌کانیش که‌ناگردان بوون بوونه‌کانیاو ﴿فَالْتَقَى الْمَاءُ﴾ ئاو‌گه‌ینه‌یه‌ک له‌ناسمان زه‌میندا، ﴿عَلَىٰ أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ﴾ به‌و ئه‌ندازه‌ی که‌بۆی دانرابوو. ئیبنو جو‌ده‌بیج ده‌لټ له‌ئیبنو عه‌باسه‌وه: ﴿فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُّثْمَرٍ﴾ به‌شټوه‌یه‌کی وا زۆر باری که‌ناسمان نه‌پیش نه‌و پۆژه نه‌دای نه‌و پۆژه به‌بټی هه‌ر بارانی وای ئی نه‌باریوه و ناشباریت. وه‌ئو پۆژه ده‌رگا‌کانی ناسمان کرایه‌وه بارانیکی زۆر باری به‌بټی هه‌ر. ئاوه‌کانیش دایان له‌یه‌ک به‌و ئه‌ندازه‌ی که‌

^۱ الطبري (۵۷۶/۲۲).

^۲ الطبري (۵۷۶/۲۲).

^۳ القرطبي (۱۲۱/۱۷).

بویان دیاری کرابو.^۱ خوی گوره ده فرمویت: ﴿وَحَمَلَتْهُ عَلَىٰ ذَاتِ الْوَجِّ وَدُسِّرَ﴾ نه ومان به نامیرتک
 ه لگرت که له چند ته خته و بزماران لیک درابو. نیبنو عه باسو سه عیدی کوپی جوبه یرو قه رهنی و
 قه تاده و نیبنو زهید ده لئین: ﴿وَدُسِّرَ﴾ واته: بزماری زور.^۲ نیبنو جه ریریش هه مان پای هه لباردوه،
 ده لئیت: تاکه که ی (دسان) و (دسیر) هه وک و تراوه: (حباک) و (حبیک) که جه معه که ی (حُبک) هه.^۳ خوی
 گوره ده فرمویت: ﴿تَجَرَّى بِأَعْيُنِنَا جَزَاءُ لِمَن كَانَ كَفِرًا﴾ له ژیر چاودیری خومان وه گه پ که وت، بۆ
 پاداشندان به که سیک که به قسه کانی بیباوه پ بوون. ﴿تَجَرَّى بِأَعْيُنِنَا﴾ واته: به فرمان و چاودیری و
 پاراستنی نیمه، ﴿جَزَاءُ لِمَن كَانَ كَفِرًا﴾ له تۆله ی نه وه ی که خوانه ناس بوون و بۆ پشتنگیری و
 سرخستنی نوح (سه لامی خوی لیبت)، وه ده فرمویت: ﴿وَلَقَدْ تَرَكْنَهَا مَائَةً فَهَلْ مِنْ مُّذَكِّرٍ﴾
 به جیمان هیشته که بیته نیشانه یه، ناخو بیره وهریک هه یه؟ قه تاده ده لئیت: خوی گوره که شتی
 نوحی هیشته وه هه تا پیشینه کانی نه م نومه ته پتی گه یشتن.^۴ واده ده که ویت مه به س به وه جوری
 که شتی بیت، وه خوی گوره ده فرمویت: ﴿وَأَيُّ مَنَّا أَهْلًا حَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلِّ الْمَشْحُونِ﴾^(۱۱)
 واخلقنا لهم من مشله ما یرکبون. واته: وه به لکه یه کی ناشکرای تربق نه وان نه مه یه که بیگومان نیمه
 نه وه کانی نه وانمان له که شتی پرکراو (له خویان و که لوپه لیان) دا هه لگرتوه، وه به وینه ی که شتی
 شتانیکی تریشمان بۆ دروست کردوون که سواری بن. وه فرمویه تی: ﴿إِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَاءُ حَمَلْنَاكِ فِي الْفُلِّ﴾^(۱۲)
 لَنَجِّهَنَّاهُ لَكَ نَذْرًا وَعَيْبًا أَذْنُ وَعِيَةٍ. واته: به راستی نیمه: کاتیک که ناوی توفان سرکه وت
 (بابیره کانی) نیوه مان هه لگرت له که شتیدا (نه ی بیپروایانی مه که)، تا نه م کرده وه یه بکه یه
 بیره یته ره وه بۆ نیوه و له گوینرک گوینرکی تیگه یشتو. بۆیه لیره دا ده فرمویت: ﴿فَهَلْ مِنْ مُّذَكِّرٍ﴾
 واته: ناخو که س هه یه په ندو ناموزگاری لی وه یرگرت؟ نیمامی نه حمده د پروایه تی کردوه له نیبنو

^۱ الدر المنثور (۶۷۵/۷).^۲ الطبری (۵۸۰/۲۲)، القرطبی (۱۳۲/۱۷).^۳ الطبری (۵۷۸/۲۲).^۴ الطبری (۵۸۲/۲۲).^۵ یس (۴۱-۴۲).^۶ الحاقه (۱۱-۱۲).

مه مسعوده ده لیت: پیغمبری خودا (ﷺ) پئی خویندم به ﴿فَهَلْ مِنْ مُدْکِرٍ﴾^۱. هر بهم شیوه یه بوخاری پیوایه تی کردوه له عه بدولالوه ده لیت: لای پیغمبردا (ﷺ) خویندمه وه ﴿فَهَلْ مِنْ مُدْکِرٍ﴾ پیغمبریش فهرمووی: ﴿فَهَلْ مِنْ مُدْکِرٍ﴾^۲. خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿فَکَیْفَ کَانَ عَذَابِی وَنُذْرِ﴾ ده سا چون بو جه زه به وه په شه کام؟ واته: سزای من چون بوو بقی نه که سانه کی که نه یان ناسیمو باوه پسان به پیغمبره کام نه کردو په ندو ناموزگاریان وهر نه گرت به وه په شانه کی که به واندا ناروومه ته سه ریان. وه چون سه رم خستو وتوله م بقی سه ندن. وه ده فهرموویت: ﴿وَلَقَدْ یَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّکْرِ فَهَلْ مِنْ مُدْکِرٍ﴾^۳ نه م قورئانه شمان ناسان کرد که بیری لی بکریته وه، ناخو که بیره وه ریک هیه؟ واته: وته کانیمان سوک کردوه و مانا که شمان ناسان کردوه بقی هر که سیك که ز بکات ناموزگاری خه لکی پی بکات. وه خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿کَتَبَ اَنْزَلْنَاهُ اِلَیْکَ مُبَرَّکًا لِّیَذَّبُوا عَیْبَهُمْ وَلَیَسْتَذْکُرَ اُولَآءِی الَّذِیْنَ اَلَّا بُنِیَ﴾^۴ واته: (نه م قورئانه) کتیبیکی پیروزه ناروومانه ته خواره وه بقی تو بقی نه وه ی بیریکه نه وه له نایه ته کانی و خاوه نانی بیرو زیری په ندی لی وهر یگرن. وه فهرموویه تی: ﴿فَإِنَّمَا یَسَّرْنَاهُ یَلْسَانًا لِّتُنَبِّشَ رِیْهَ الْمُتَفِیْکِ وَتُنْذِرَ بِهِ قَوْمًا لَّدُنَّا﴾^۵ واته: جا به پاستی نیمه قورئانمان له سه ر زمانی تو ناسان کردوه تا مزده ی پی بدیه ت به پاریزکاران و له خواترسان و نه که سانه ی پی بترسی نیت که به سه ختی دژایه تیت ده که ن. وه فهرموویه تی: ﴿فَهَلْ مِنْ مُدْکِرٍ﴾ واته: ناخو که سیك هیه ناموزگاری وهر گرتیت به م قورئانه که خودا مانا و له به رکردنی ناسان کردوه؟. موچه معده ی کوپی که عبی قهره ی ده لیت: ناخو که سیك په ندی لی وهر گرتوه که دوریکه ویتوه له تاوان و خرابه؟^۶

﴿كَذَّبَتْ عَادٌ فَکَیْفَ کَانَ عَذَابِی وَنُذْرِ﴾ (۸) ﴿إِنَّا اَرْسَلْنَا عَلَیْهِمْ رِیْحًا صَرَصْرًا فِی یَوْمٍ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ﴾ (۹) ﴿تَرِیْعُ النَّاسُ کَانَهُمْ

أَعْمَاجُ نَحْلِ مُنْقَعِرٍ﴾ (۱۰) ﴿فَکَیْفَ کَانَ عَذَابِی وَنُذْرِ﴾ (۱۱) ﴿وَلَقَدْ یَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّکْرِ فَهَلْ مِنْ مُدْکِرٍ﴾ (۱۲)

^۱ فتح الباری (۸/۴۸۵).

^۲ فتح الباری (۸/۴۸۴).

^۳ ص (۲۹).

^۴ مریم (۹۷).

^۵ الدر المنثور (۷/۶۷۶).

به سهرهاتی (چیرۆکی) عاد

خوای گه وره ده فره موویت: ﴿كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَدَايُ وَنَذَرِ﴾ عادیش باوه پریان نه هینا. ده سا چون بوو جه زره به و هه ره شه کانم. خوای گه وره باسی عادمان بۆ ده کات که هۆزی هود پیغه مبه ره (سه لامی خوای لیبیت) که نه وانیش باوه پریان به پیغه مبه ره که یان نه کرد. وه ک هۆزی نوح که باوه پریان نه هینا له پیغه وه خوای گه وره یش بایه کی ساردو به هیزی بۆ ناردن وه ک ده فره موویت: ﴿أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمٍ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ﴾ نیته له پۆژیکی شوومدا بایه کی ساردو به هیزی بی وچانمان نارده سهریان. ﴿رِيحًا صَرْصَرًا﴾ ساردیکی نذر سارد. ﴿فِي يَوْمٍ نَحْسٍ﴾ واته: له پۆژیکی شووم و ناهه موارد. نارده سهریان زه حاکو (ضحاك) قه تاده و سودی وتوویانه. ﴿مُسْتَمِرٍّ﴾ شوم و قه کر چونکه نه و پۆزه پۆژیک بوو که جه زره به ی دنیای به ست به جه زره به و سزای پۆژی دواییه وه. خوای گه وره ده فره موویت: ﴿نَزَجَ أَلْهَامُ كَانَهُمْ أَعْجَازُ نَحْلٍ مُّثْقَلٍ﴾ خه لکه که ی له جی دهره یان، ده توت کۆت ره ی دارخورمان به ریشه وه هه لکینشراون. نه و بایه ی که ده مات بۆ هه ریه کیکیان و لینی ده دا به رزی ده کرده وه هه تا له چا و ون ده بوو پاشان به ته وقی سه ردا دهیدا به زه میندا سه ری پان ده بووه وه و لاشه که ی به بی سه ر ده مایه وه. بۆیه خوای گه وره فره موویه تی: ﴿كَانَهُمْ أَعْجَازُ نَحْلٍ مُّثْقَلٍ﴾ ﴿فَكَيْفَ كَانَ عَدَايُ وَنَذَرِ﴾ ده سا چون بوو جه زره به و هه ره شه کانم. ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُّذَكِّرٍ﴾ نه م قورنانه شمان سانا کرد که بیرى لی بکرتنه وه ناخو بیره وه ریک هه به ؟

﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ﴾ ﴿فَقَالُوا أَبَشْرًا مِّنَّا وَجِدًا نَّبِئُهُ إِنَّا إِذَا لَفَى ضَلَالٍ وَسُعُرٍ﴾ ﴿أَلَمْ يَأْتِ الْذِّكْرَ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَابٌ أَشِرٌ﴾ ﴿سَيَعْلَمُونَ عَدَا مِنْ الْكَذَابِ الْأَشِيرِ﴾ ﴿إِنَّا مَرْسَلْنَا النَّاقَةَ فَنَنَّا لَهُمْ قَارِعَتَهُمْ وَأَصْطَبِرُ﴾ ﴿وَنَبِّئُهُمْ أَنَّ الْمَاءَ نَسْمَةُ بَيْنَهُمْ كُلِّ شَرْبٍ مُّخَضَّرٍ﴾ ﴿نَادَوْا صَاحِبَهُمْ فَطَعْنُوهُ فَعَمَّرَ﴾ ﴿فَكَيْفَ كَانَ عَدَايُ وَنَذَرِ﴾ ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيِّحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْحَخِيطِ﴾ ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُّذَكِّرٍ﴾

به سهرهاتی (چیرۆکی) هۆزی سه مود (شود)

خوای گه وره باسی هۆزی سه مود ده کات که باوه پریان به پیغه مبه ره که یان سالح (سه لامی خوای لیبیت) نه کردو ده فره موویت: ﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ﴾ سه مودیش به ترسیته ران بیباوه پ بوون. ﴿فَقَالُوا أَبَشْرًا مِّنَّا وَجِدًا نَّبِئُهُ إِنَّا إِذَا لَفَى ضَلَالٍ وَسُعُرٍ﴾ وتیان جا چون وه شوین مروفیک ده که وین له خۆمان ؟

نه گه رابیت، نه وسا نیمة له گومرایی و ده به نگی داین. ده لَئِن: بیگومان نیمة داماوو په نجه پوښ نه گه ر
 هه موو خوځمان وه ده سته و ده دین به یه کیک له خوځمان، پاشان سه رسام بوون له و نیگایه ی بوی هات به
 ته نهاو نه وان هیچیان بې نه ده هات. پاشان تاوانباریان کرد به وهی که درق ده کات وتیان: ﴿أَلَيْكَ الذِّكْرُ
 عَلَیْمٍ یَّتَیْنَا بَلْ هُوَ کَذَّابٌ أَشِرٌّ﴾ چون له ناو هه موو نیمة دا فهرمانی خودا هه ر بې نه و دیت؟ به لکو
 بیاویکی دروژن و خو په سنده. ﴿بَلْ هُوَ کَذَّابٌ أَشِرٌّ﴾ به لکو نه و دروژنیکي له نه ندازه به دهره و خوی
 که وره فهرموویه تی: ﴿سَيَعْمُونَ غَدًا مِّنَ الْکَذَّابِ الْأَشِرِّ﴾ سبه ی پوژیک پیډه زانن کس دروژنی
 خو په سنده. نه مه هه په شهیه کی نور توندو به لیتنیکي راسته. پاشان خوی مه زن فهرموویه تی: ﴿إِنَّا
 مُرْسِلُوا النَّافَةِ فَنَنَّهُ لَهُمْ فَارْتَقِبْهُمْ وَاصْطَبِرْ﴾ نیمة و شتریکیان بې دهنیرین که تاقیان بکهینه وه سا تو هه ر
 چاودیریان به و خوت پاگره. واته: نیمة و شتریکیان بې دهنیرین بې نه وهی که تاقیان بکهینه وه، خوی
 که وره و شتریکي که وره ی ناوسی له به ردیکي په ق بې و ده دره نینان به و شیویه یی که خوځیان داوایان
 کردبوو، بې نه وهی ببیته به لگه یه کی خودا له سهریان بې نه وهی که باوه پ بیزن به و په یامه ی که
 پیغه مبه ره که ی صالح (سه لامی خوی لیبت) که ﴿فَارْتَقِبْهُمْ وَاصْطَبِرْ﴾ ناگای لییان بیت و په له نه کات و
 خو پابگریت، چونکه پاشه پوژو سه رکه و تن له دنیاو له پوژی داوایدا هه ر بې نه وه. خوی که وره
 فهرموویه تی: ﴿وَنَبِّئَهُمْ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ كُلٌّ شَرْبٌ خَصْرٌ﴾ پینان بلی که ناوه که له ناویاندا به ش کراوه،
 هه ر که س له توره ناوی خوی ناماده بیت. واته: به توره یه پوژیک بې نه وان و پوژیکیش بې و شتره که یه
 وه ک خودا ده فهرموویت: ﴿قَالَ هَذِهِ نَافَةٌ لِّمَا شَرِبْتَ وَلَکُمْ شَرْبٌ یَّوْمَ مَعْلُومٍ﴾^(۱۵۵) واته: (صالح -
 سه لامی خوی لیبت) وتی نه م و شتره میتنه (موجیزه) یه و ناو خوارنده وه پوژیک بې نه وه و
 پوژیکیش بې نیروه یه. خوی که وره ده فهرموویت: ﴿کُلٌّ شَرْبٌ خَصْرٌ﴾ مواجد ده لیت: کاتیک و شتره که
 نه هاتایه و ناماده نه بوایه نه وان ده هاتن بې سه ر ناوه که کاتیکیش و شتره که ده هات، ده هاتن بې
 شیره که ی.^۲ پاشان خوی مه زن فهرمووی: ﴿فَادَاوَا صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطَى فَعَقَرَ﴾ بانگی هاوه لی خوځیان کرد،
 نویش هات به ده نگیانه وه و په لی و شتره که ی بپی. زانایانی ته فسر ده لَئِن نه و که سه ی ده ست و پپی
 و شتره که ی بپی. ناوی قوداری (قدار) کوپی سالیف (سالف) بوو که به دبه ختترین که سی هوزه که ی

^۱ الشعراء (۱۵۵).^۲ الطبری (۵۹۲/۲۲).

بوو. وهك خواى گه وړه ده فـرموویت: ﴿إِذْ أُنْبِثَتْ أَشْقَنَهَا﴾^۱ واته: كاتيك كه خراب ترينيان هـ سـتـانـه وه
 (بق سـهـرپـنـى وشـتره كه). ﴿فَنَعَايَن﴾ واته: راست بـووه وه دـسـتى چـووه وشـتره كه و ﴿فَعَفَرَ﴾
 دـهـسـتـو پاى بـړى. ﴿كَفَّكَ كَانْ عَذَابِي وَنَذِيرٌ﴾ ده سا چـون بوو جه زړه به وه پـښه شـه كـانم؟ واته: جه زړه به م
 دان چـون جه زړه به يـه ك له سـر نه و خـوانـه نـاس و باوه پـنه كـرنـه يـان به پـيـغه مـبهـره كـم. خـواى گـه وړه
 ده فـرموویت: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيرِ الْحَظِيرِ﴾ نه عـره ته يـه كـمان بق نـارـدن وهك
 پـووشـى ژيـر پـنـى ناژـل يـان بقـن گـرتـو كه ناژـل ناـيـخـوات (لى به سـهـر هـات). واته: قـريـان كـردو هـمـو
 تـيـاچـوون و نه مان و كوژانه وه و دامر كانه وه وهك چـون گـيا و گـژه و دارو دره خـت و شـك دـه بـيـت و نا مـيـتـيـت.
 نـذر له زانـايـانى ته فـسـپـر و اـيـان مانا كـردو وه. سـودى دـه لـيـت: نه و له وهـر گـه يـه كه له دـه شـتـدا كـاتـيك كه
 و شـك دـه بـيـت و دـه سـووتـيـت و بلا دـه بـيـات، نـيـيـنو زهـيد دـه لـيـت: عـره به كـان نه و سا خـوار دـنـيـان بق و شـتـرو
 ناژـله كـانى تـر كـو كـرد وه كـاتـيك كه نه و دـپـكه و شـك دـه بـوو، مـه بـه سـت بـه م نـايـه ته كه دـه فـرموویت:
 ﴿كَهَشِيرِ الْحَظِيرِ﴾ نه مه بووه.

﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنَّذْرِ﴾^(۳) إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا عَالَ لُوطٌ حَسِبْتُمْ بِسَحَرٍ^(۴) نِعْمَةً مِنْ عِنْدِنَا كَذَلِكَ نَجْزِي
 مَنْ شَكَرَ^(۵) وَلَقَدْ أَنْذَرَهُمْ بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا بِالنَّذْرِ^(۶) وَلَقَدْ رَاوَدُوهُ عَنْ ضَيْفِهِ فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا عَذَابِي
 وَنَذِيرِ^(۷) وَلَقَدْ صَبَّحَهُمْ بُكْرَةً عَذَابٌ مُسْتَقَرٌّ^(۸) فَذُوقُوا عَذَابِي وَنَذِيرِ^(۹) وَلَقَدْ يَمُرُّ الْقَرْنُ أَنْ لِلَّذِي هَلْ مِنْ
 مُذَكِّرٍ^(۱۰)

به سـهـر هـاتـى هـوژى لوت (لوط)

خـواى گـه وړه باسى هـوژى لوت دـه كـات كه چـون باوه پـيان نه بوو به پـيـغه مـبهـره كه يـان و دژايـه تـيـان
 كـردو هـلـدـه سـان به و كـاره خـراپـه (نـيـزيـازى) كه تاوانـيك بوو پـيـش نه وان هـيچ كه سـيـك له دـنـيـا دا
 نه يـكـر دـبوو، بـږيـه خـواى گـه وړه قـېـى كـردن و به شـيـوه يـه ك له ناوى بـردن هـيچ كه لـيـكى به و شـيـوه يـه له ناو
 نه بـر دـووه. خـواى گـه وړه فـهـرمانى دا به جـوـبـره نـيـل (سـهـلامى خـواى لـيـيـت) شـاره كـانى (مـدائـن) ي
 هـلـكـرت و به رـزى كـرد وه بق نـاسـمان و هـلى گـه پـانـده وه دـاى به سـهـر يـانـدا و بـر دـبـار نـيـشى كـردن، خـواى
 گـه وړه دـه فـرموویت: ﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنَّذْرِ﴾ هـوژى لوتـيش به رانـبـه به تـرسـيـنه رـه كـان بـيـاوه پـ جوون.
 بـږيـه خـواى گـه وړه لـيـره دا فـهـرموويـه تـى: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا عَالَ لُوطٌ حَسِبْتُمْ بِسَحَرٍ﴾ گـيـژه لوو كه ي

^۱ الشمس (۱۲).

زیخ و چه رمان ناردہ سہریان جگہ لہ کہ سوکاری لوت بہ یانی زو پزگارمان کردن۔ ﴿بِحَبْسِهِمْ سَحَرِ﴾
 واتہ: لہ کوتابی شہودا دہرچوون پزگاریان بوو لو بہ لایہی کہ تووشی ہوزہ کیان بوو۔ ہیچ کہس لہ
 ہوزی لوت باوہ پیان بہ لوت نہ ہینا ہتا ژنہ کہیشی تووشی نہو بہ لایہ بوو کہ ہوزہ کی تووشی بوو۔
 لوت پیغہ مہر (سہلامی خوی لیبت) و کچہ کانی خوی دہرچوون بہ سہلامہ تی و تووشی نہو بہ لایہ
 نہ بوون۔ بویہ خوی گہورہ فہرمویہ تی: ﴿يَقْمَعَنَّ مِنْ عِنْدِنَا كَذْلِكَ نَجْزِي مَنْ شَكَرَ﴾ لہ چاکہ و بہ زہیی
 خوداوہیہ، ناوا چاکہی سوپاسکاران دہدہینہ وہ۔ ﴿وَلَقَدْ اَنْذَرَهُمْ بَطْشَتْنَا فَتَمَارَوْا بِالنُّذُرِ﴾ ترساندن لہ
 زہبری ہلہ تی ئیمہ (بہ لام نہوان) لہ و قسانہ بہ گومان بوون۔ واتہ: نہوانہ پیش ہاتنی نہو سزایہ کہ
 تووشیان بیت کہ دہیترساندن لہ و جہزہ بہ و تولہی خودایہ گوییان پی نہدہ داو لاشیان لی
 نہدہ کردہ وہ بہ لکو لہ و قسانہش بہ گومان بوون کہ لوت پیغہ مہر (سہلامی خوی لیبت) پی دہوتن۔
 خوی گہورہ دہفہرموویت: ﴿وَلَقَدْ رَاَوْهُ عَنِ صَيِّفِهِ فَطَمَسْنَا اَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذِرْ﴾ دہیانہ ویست
 کاری خراب لہ گہل میوانی بگن، سوامی چاوانم لی ساندن۔ دہچیتن نازارو ہہرہ شہ کانم۔ ﴿وَلَقَدْ
 رَاَوْهُ عَنِ صَيِّفِهِ﴾ نہو شہوہ بوو کہ فریشتہ کان ہاتبوون بق لای لوت پیغہ مہر (سہلامی خوی لیبت)
 کہ جوہیل و میکائیل و ئیسرافیل بوون لہ وینہی گہنجیکی نذر جوانو کہ موویان لی نہاتبوو بہ لایہ ک
 بوو لہ لایہن خوداوہ بق سہریان۔ لوت پیغہ مہر (سہلامی خوی لیبت) نذر پزری لی گرتن۔ ژنہ کی
 لوت ناردی بق لای ہوزہ کی و ہہوالی میوانہ کانی لوتی دانلی (سہلامی خوی لیبت) بہ پہلہ لہ ہہموو
 لایہ کہ وہ بہرہو مالی لوت پیغہ مہر (سہلامی خوی لیبت) ہاتن لوت پیغہ مہر (سہلامی خوی لیبت)
 دہرگای مالی داخست لہ سہریان گہرہ کیان بوو (دہیانویست) دہرگا کہ بشکینن لہ و نیوارہ یہ دا۔ لوت
 پیغہ مہریش (سہلامی خوی لیبت) نہیدہ ہیشٹ بہرہو پوویان و ہستابو پی پی دہوتن: ﴿هَكَذَا بَنَاتِي
 اِنْ كُنْتُمْ فَعَلَيْنَ﴾^۱ واتہ: نا نہوانہ کچانی منن (مارہیان بگن) نہ گہر نیوہ (نہو کارہ) نہ نجام دہدہن۔
 ﴿قَالُوا لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ وَاِنَّكَ لَنَعْلَمُ مَا تُرِيدُ﴾^۲ واتہ: وتیان سویند بیت بیگومان تو ناگاداری
 ئیمہ ہیچ ہق (و ناردہ زوی) یہ کمان لہ کچہ کانتدا نیہ و بہ پاستی تو دہزانی ئیمہ چیمان دہویت۔ کاتیک
 وہزہ کہ نذر خراب بوو ہہر دہیانویست بچنہ ژورہ وہ، جوہرہ ٹیل چووہ دہرہ وہ بویان (سہلامی
 خوی بیت) بہ لابالی دای بہ چاویاندا سوامی چاوی بردن و کویری کردن گہرانہ وہ بہرہو مالہ کانیان

^۱ الحجر (۷۱)۔^۲ ہود (۷۹)۔

دهستان به دیواره ده گرت، هه پشه یان ده کرد ده یسانوت با پۆز ببیته وه، خوی گه وره
 فەرموویەتی: ﴿وَلَقَدْ صَبَّحَهُم بُكْرَةً عَذَابٌ مُسْتَقِرٌّ﴾ ئەوسا لە بەرەبە یاندا ئازاری لە بن نه هاتوو هات
 به سه یاندا. که پزگاریان نه بوو له و ئازاره و ده بوو هه ر تووشیان ببیت، ﴿فَذُوقُوا عَذَابِي وَنَذِيرِي﴾ سا بچێن
 ئازاره هه پشه کانم. ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّذَكِّرٍ﴾ ئەم قورئانه مان سانا و ئاسان کرد که بیری
 ئی بکریته وه، ئاخۆ بیر هه رێک هه یه ؟

﴿وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النَّذِيرُ﴾ (۱۱) كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَاهُمْ أَخَذَ عَزِيزٌ مُّقْدِرٌ ﴿۱۲﴾ أَكْفَارُكُمْ خَيْرٌ مِّنْ أَوَّلِكُمْ أَمْ
 لَكُمْ بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ ﴿۱۳﴾ أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُّنتَصِرٌ ﴿۱۴﴾ سَيَهْمُ الْجَمْعُ وَيَوَلُونَ الذُّبُرُ ﴿۱۵﴾ بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ
 وَالسَّاعَةُ أَدْخَىٰ وَآمَرٌ ﴿۱۶﴾

به سه رهاتی هۆزی فیرعه ون

خوی گه وره باسی فیرعه ون و گه له که ی ده کات، که پیغه مبه ری خودا موسایان (سه لامی خوی
 لیبت) بۆ په وانه کرا، له که لا هارونی برای وتیان به گه له که یان گه ر باوه رپینن خۆشبه خت ده بن، به لام
 نه گه ر خوانه ناس بن تووشی سزا ده بن خوی گه وره به موعجیزه ی گه وره و به لگه ی به میز یارمه تی
 دان، باوه رپیان به ه یچی نه کرد، خوی مه زنیش به توندترین شیوه. سزای دان و تۆله ی ئی سهندن و قه ری
 کردن و که سی نه هیشتن و ئاسه واری برینه وه. خوی گه وره ده فەرموویت: ﴿وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النَّذِيرُ﴾
 ترسینه ران هاتیشنه لای ده سه ته و دایه ره که ی فیرعه ون. ﴿كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَاهُمْ أَخَذَ عَزِيزٌ مُّقْدِرٌ﴾
 سه ر له به یانی نیشانه کانی ئیمه یان به درۆ زانی، ئەوسا ئیمه گرتمانن به گرتنی ده سه لانداری توانا.

ئامۆزگاری قورەیش و هه ره شه ئی کردنیان

پاشان خوی گه وره فەرموویەتی: ﴿أَكْفَارُكُمْ خَيْرٌ مِّنْ أَوَّلِكُمْ أَمْ لَكُمْ بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ﴾ ئاخۆ خوانه ناسی
 ئیوه له وه کانی تر چاکترن، یان له ناو کتیبه کاندا پاکانه یان بۆ هاتوو. ﴿أَكْفَارُكُمْ﴾ واته: ئەه
 بته رستان و بۆ دینه کانی قورەیش. خوانه ناسی ئیوه، ﴿خَيْرٌ مِّنْ أَوَّلِكُمْ﴾ واته: له وانه ی پیش خۆتان
 که له ناو چوون به هۆی باوه رنه بوونیان به پیغه مبه ره کان و (سه لامی خویان لیبت) کتیبه کانیاں له وان
 چاکتره ؟ ﴿أَمْ لَكُمْ بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ﴾ یان له لایه ن خوداوه لیخۆشبوونتان بۆ ده رکراوه که تووشی سزاو
 تۆله نابن؟ پاشان خوی گه وره باسیان ده کات و ده فەرموویت: ﴿أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُّنتَصِرٌ﴾ یان
 ده لێن: ئیمه گشتمان پیکه وه یین و سه رده که وین. واته: وا ده زانیان یارمه تی به کتر ده دن، ئەو

پیکه وه بوونه یان. بیخه مییان ده کات له هر که سیک بیه ویت تووشی نازاریان بکات. خودای مه زنیش
 فرمویه تی: ﴿سَيُهَرَمُ الْجَمْعُ وَيُولُونَ الدَّبَرَ﴾ هر نه وه ندهت زانی شه و کومه له له شه پ شکاو پشت
 بکه نه وه و پایکن. واته: کومه له که یان به رته وازه ببیت و له شه پ بشکین. بوخاری پیوایه تی کردووه له
 ثبینو عه باسه وه که پیغه مبر (ﷺ) له قوبه یه کدا له پۆئی (جهنگی) به دردا فرموی: (ئی خودایه
 دلاوت لی ده کم بهو به لئین و په یمانه ی که پیت داوم، خودایه نه گهر نه مانه سهر بخه ی له سهر زه میندا
 ناپه رستریت هه رگین)، نه بو به کر ده سنتی پیغه مبر ی گرت (ﷺ) وتی: به سته نه ی پیغه مبر ی
 خودا (ﷺ) زور دلاوت کرد له خودا پارایته وه، پیغه مبر (ﷺ) له ناو درعه که یدا هه لسا چوووه دهره وه و
 ده یفرموو: ﴿سَيُهَرَمُ الْجَمْعُ وَيُولُونَ الدَّبَرَ﴾ ۱۵ ﴿بِالسَّاعَةِ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَذَى وَأَمْرٌ﴾، واته: به لکو
 به لئینان پۆئی دواپیه و (سزای) نه و پۆزه زور سه خترو تالتره. بوخاری پیوایه تی کردووه له یوسفی
 کوپی ماهه که وه ده لیت: من لای عانیشه ی دایکی موسلمانان بووم وتی: نه م نایه هاته خواره وه بو
 موحه ممد (ﷺ) له مه ککه من کیژنکی مندال بووم یاریم ده کرد: ﴿بِالسَّاعَةِ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَذَى
 وَأَمْرٌ﴾ ۲. هر به م شیویه پیوایه تی کردووه لئیردا به کورتی. وه به دریش پیوایه تی کردووه له
 فه زائیلی قورئاندا (فی فضائل القرآن). ۳. موسلیم نه م فرموده ی نه میناوه.

﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعْرٍ﴾ ۱۷ ﴿يَوْمَ يُسْجَنُونَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ﴾ ۱۸ ﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ
 بِقَدَرٍ﴾ ۱۹ ﴿وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَجْدَةٌ كُلَّتْ بِالْبَصَرِ﴾ ۲۰ ﴿وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا أَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ﴾ ۲۱
 ﴿وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ﴾ ۲۲ ﴿وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌّ﴾ ۲۳ ﴿إِنَّ الْفُتَيْنِ فِي جَنَّتٍ وَنَهْرٍ﴾ ۲۴ ﴿فِي مَقْعَدٍ
 صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُّقْدِرٍ﴾ ۲۵

پاشه پۆئی تاوانباران

خوای گه وره ده فرمویت: ﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعْرٍ﴾ تاوانباران له ده به نگی و بی ئاوه زی و
 گومپایی دان. خوای مه زن باسی تاوانبارانمان بو ده کات که چه نده له گومپایی و نه فامیدا ده ژین
 هه میشه له گومان و دله پاوه که دان له پاویچوونیاندا نه مه یش هه مو نه و که سانه ده گریت وه که نه م
 خو په وشته یان هه یه، وه که خوانه ناس و نه وانه ی که به ئاره زووی خویان ده ستکاری ئاینه کان ده که ن له

۱ فتح الباری (۸/ ۴۸۵ و ۴۸۶).

۲ فتح الباری (۸/ ۴۸۶).

۳ فتح الباری (۸/ ۶۵۵).

همو کومه لکاکان. پاشان خوی گه وره فرمویه تی: ﴿يَوْمَ يُسْجَنُ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُقُوا مَسَّ سَقَرٍ﴾^۱
 نه و پژه که دهمه وپو له ناگردا پاکیش ده کړیت. ده بجینن کلپه ی ناگری جه منم. واته: وه کچن له
 دنیادا له بی ناوه زوی وگومان و دل په راوکه دا بوون، هر به و شیوه یه له قیامه تدا ده پژه ناو ناگر.
 وه مه روه ها چن له دنیادا گوماپوون به پوودا پاده کیشرین له جه منم دا نازانن بق کوی ده چن. بق زیاتر
 خه فته پیدان و سوکایه تی پیکردن پیان ده لئین: ﴿ذُقُوا مَسَّ سَقَرٍ﴾ بجینن کلپه ی ناگری جه منم.

همو شتيك به نه نذازه ومدی هاتوه

خوی مزن ده فرموی تی: ﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾^۲ نیمه همو بوونه وerman به نه نذازه
 نافه راندوه. وه ده فرموی تی: ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ قَدَرًا نَّفِيرًا﴾^۱ واته: وه همو شتيكي دروست
 كرده و نه نذازه ی بق دیاری كړد (له همو پویه كه وه) به چاكي. وه ده فرموی تی: ﴿سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ
 الْأَعْلَىٰ ۝ (۱) الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّىٰ ۝ (۲) وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَىٰ ۝ (۳)﴾ واته: به پاكي یادی په روه ردگاری هره بلندت بکه،
 نه وه ی (همو شتيكي) دروست كړدوه و پیکوپيكي كړدوه، وه نه وه ی كه نه خشه ی كیشاوه (بق
 همو شتيك) نیجا شاره زای كړدوه. واته: وه دیپناوه به نه نذازه و پاشان همو ی پئ نیشان داوه
 بقی. بقی زانایان و پیښه وایانی نه هلی سوننه ت هم نایه تیان كړدوه به به لگه له سر نه وه ی كه
 خودا همو شتيكي له پیښدا به نه نذازه داناه و ناگاداری همو یه تی پیش هاتنی و نو سوسیویه تی
 پیش پوودانی نه و شته. وه به م نایه ت و چند نایه تی تریش له م شیوه یه و نه و فرمودانه ی كه له سر
 مانای هم نایه تانه پیغه مبر (ﷺ) فرموی ته ی وه لاسی قه ده ریه کانیان داوه توه. نه وانه ی كه له
 کوتایي چه رخی هاوه لانی پیغه مبر دا سریان ه لدا. له م باره یه وه به دریشی قسه مان كړد، نه و
 فرمودانه پیش له م باره یه وه هاتبو هیئامان له شرحی (كتاب الايمان) له سه حیعی بوخاریدا (خودا
 لئی خوش بیټ) لیره دا ته نها نه و فرمودانه پاس ده کین كه په یوه ندی به م نایه ت په پیرزه وه هیه.
 نیما یی نه حمده پړوایه تی كړدوه له نه بو هورده روه وتی: بته رسته كان هاتن بق لای پیغه مبر (ﷺ)
 گفتوگویان (مونا قه شیان) ده كړد له گه لی له سر قه دهر هم نایه ت هاته خواره وه: ﴿يَوْمَ يُسْجَنُ فِي
 النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُقُوا مَسَّ سَقَرٍ ۝ (۱۸)﴾^۱ واته: هر به م شیوه یه موسلیم و تیرمیزی و
 نیبنو ماچه پړوایه تیان كړدوه. وه هره وه ها به زار پړوایه تی كړدوه له عمری كوی شوعه ییه وه

^۱ الفرقان (۲).

^۲ الاعلیٰ (۱-۲).

^۳ احمد (۱/۴۴۴)، فرموده ده ی کی سه حیجه.

نہمیش له باوکیه وه باوکیشی له باپیری وه ده لیت: ^۱ثم نایه تانه دانه به زیوه له سر قه دهریه کان نه بیت، واته له سر نه وان دابه زیوه، که ده فرمودیت: ﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعْرٍ ۖ يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ ۚ﴾ (۱۸) انا کل شیء خلقته بقدر. ^۲وه کوپی نه بو حاته میش پیوایه تی کردوه له زوراره وه نویش له باوکیه وه، باوکیشی له پیغه مبره وه (۱۹) که ثم نایه تهی خوینده وه: ﴿ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ ۚ﴾ (۱۸) انا کل شیء خلقته بقدر. ^۳فه رموی: (هاته خواره وه له سر که سانتک له نومه تی من له ناخرزه ماندا دین باوه پریان به قه دهری خودا نیه). ^۴له عه تای نه بو پیباحه وه ده لیت: هاتم بق لای نیینو عه باس له زه مزه م ده هاته دهر وه لای خواری جله کانی ته پ بو پیتم وت باسی قه دهر ده کن. وتی: نایا نه وه بیان کرد؟ وتم: به لی، وتی: سا سویند به خوا ثم نایه ته له سر نه وانه هاتوه ته خواره وه: ﴿ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ ۚ﴾ (۱۸) انا کل شیء خلقته بقدر. ^۵نا نه وانه خراپترین مردمی ثم نومه ته ن. سر له نه خوشیان مه دهن نویژ له سر مردویان مه کن و نویژ له سر مردویان مه کن. گه ری کتک له و که سانه م چاو پی بکه وتایه چاوم هالده کولی به ثم دوو په نجه یه م. ^۶نیامی نه حمده پیوایه تی کردوه له نافیعه وه ده لیت: نیینو عومر هاوه لیکلی له شام هه بوو نامی بق نووسی، عه بدولای کوپی عومر نامه یه کی بق نووسی پیی وت هه والم پی گه یشتوه که تر هندی قسه ت له قه دهر کردوه. نه که ی نامم بق بنوسی (واته جار یکی تر نامه مه بق مه نووسه) چونکه من گویم لی بسوه که پیغه مبره ی خودا (۲۰) ده یه فرمو: (پیدا ده بن باوه پریان به قه دهر نیه). ^۷نه بو داودیش له نه حمده ی کوپی حه نه به وه پیوایه تی کردوه. ^۸نیامی نه حمده پیوایه تی کردوه له نیینو عومر وه ده لیت: پیغه مبره ی خودا (۲۱) فرمو: (هه موو شتیک به قه دهر هه تا کم فامی و ژیریش). ^۹موسلیمیش پیوایه تی کردوه له مالک وه به تنها به و شیوه یه. ^{۱۰}له فرموده ی سه حید ا هاتوه: (داوای یارمه تی بکه له خوداو ماندوو مه به، نه گه ر تووشی شتیک بوویت بلی: قه دهری خودایه هه ر شتیک بویت ده یکتا. مه لی گه ر من نه وم بگردایه وا ده بوو یان نه مه ده بوو چونکه نه وه کاری شه یقان ناسان

^۱ مسلم (۲۰۴۶/۴)، تحفة الأحوذی (۱۷۶/۹)، ابن ماجه (۳۲/۱).

^۲ کشف الاستار (۷۲/۳)، پیاوه کانی ثم فرموده یه جیی متعانه ن.

^۳ الطبرانی (۲۷۶/۵)، ثم فرموده یه نقد لاوازه.

^۴ احمد (۹۰/۲)، ثم فرموده یه نه لبانی به حه سنی داناوه.

^۵ ابو داود (۲۰/۵)، ثم فرموده یه نه لبانی به حه سنی داناوه.

^۶ احمد (۱۱۰/۲)، فرموده یه کی سه حجه.

^۷ مسلم (۲۰۴۵/۴).

دهكاتو پڙگای دهکاته وه).^۱ وه له فهرموده که ی ئیبنو عهباسه وه که پیغه مبهری خودا (ﷺ) فهرمووی پتی: (بزانه که هه موو ئوممهت کۆبووه وه له سه ره وه ی سوودی شتیکت پی بگه یه نیت خودا بۆ نه نووسی پی ناگه یه نن، وه نه گه ره موو کۆبووه وه له سه ره وه ی که زیانی شتیکت لی بدنه، که خودا له سه ره ی نه نووسی زیانت پی ناگه یه نن، قه له م وشک بووه ته وه و په پوایش پیجراوه ته وه).^۲ نیما می نه حمه د پیوایه تی کردوه له عوباده ی کوی وه لیدی کوی عوباده وه ده لیت: باوکم بۆ گتپراوه وه وتی: چومه لای عوباده نه خۆش بو وای، بۆ ده چووم (وام ده زانی) که نه خۆشی مردنی بو و تم: ئه ی باب به ئامۆزگاریه کی چاکم بکه وتی: دامنیشتن، کاتیک دایان نیشاند وتی: ئه ی کوی خۆم له زه تی باوه پ ناچیژی و به ته وای و پاستیش خودا ناسی هه تا باوه پ نه هیتی به قه ده ره چاک و خراپی. و تم: ئه ی باوکم من چۆن وام لی دیت که بزانم خیر کامه یه و شه پ کامه یه ؟ وتی: ده زانی ئه و شته ی لی نه داوی توشت نابیت، ئه وه یش توشت بووه، به هه له لی نه داوی. ئه ی کوی خۆم من بیستومه له پیغه مبهری خودا وه (ﷺ) ده یفه رموو: (یه که م شتیکی خودا دروستی کرد قه له م بوو پاشان پی وت بنووسه له و کاته دا ئه وه ی که ده بییت هه تا پۆی قیامه ت هه مووی پیا هات). واته هه مووی نووسی. ئه ی کوی خۆم گه ر کردی و له سه ره ئه م باوه پ نه مردی پۆیشتووینه ته ناو ناگر. واته بیتگومان ده چیه ناو ناگر.^۳ تیرمیزیش پیوایه تی کردوه ده لیت: فهرموده یه کی چاک و غریبه (حسن صحیح غریب).^۴ وه له سه حیحه موسلیما هاتوه له عه بدوللای کوی عومه ره وه ده لیت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فهرمووی: (خودا نه دازه ی دروستکراوه کانی نویسه پش ئه وه ی ئاسمانه کان و زه مین وه دی به ی نیت به په نجا هه زار سال له وه و پش). ئیبنو وه هب ئه مه ی زیاد کردوه (وکان عرشه علی الماء).^۵ واته: عهرشی خوا له سه ره ئاو بووه. تیرمیزیش پیوایه تی کردوه ده لیت فهرموده یه کی چاک و غریبه.^۶

هه ره شه لیکردن بۆ هاتن و جیهه جیکردنی فهرمانی خودا بۆیان

خوا ی گه و ره ده فهرمویت: ﴿وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَجْدَةٌ كَلَمْجٍ بِالْبَصَرِ﴾ کاری ئیمه یه کجاره یه و هه ره چاو تروکانیکدا کوتایی دیت. ئه مه هه والیکه له به جیهه تانی مه یلی خودا له دروستکراوه کانیدا، وه ک چۆن

^۱ مسلم (۲۰۵۲/۴).

^۲ تحفة الأحوذی (۲۱۹/۷)، له ئایه تی (۲۸) ی زومه ردا پله که ی دیاری کراوه.

^۳ احمد (۳۱۷/۵)، فهرموده یه کی حه سه نه.

^۴ تحفة الأحوذی (۲۶۸/۶)، فهرموده یه کی حه سه نه.

^۵ مسلم (۲۰۴۴/۴).

^۶ تحفة الأحوذی (۲۷۰/۶)، فهرموده یه کی سه حیحه.

هوالی پیداوین له جیبه جیکردنی قه دره ی خوی تیانداد دهرموویت: ﴿وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَجِدَةٌ كَلَفِجَ بِالسَّاعَةِ﴾ واته: کاتیک فرمان ددهین به شتیک پیویست به دوپاره کردنه و ناکات. چونکه نه فرمانه ی نیمه به جی هاتوه و بوه له چاوتروکانیکدا کرتایی هاتوه. خوی مه زن دهرموویت: ﴿وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا أَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّيرٍ﴾ پیشووش نوری وه ک نیوه مان قی تیخستون، ناخو کس وه پیریدا دیت؟ واته: نوری وه ک نیوه مان له پیشوه له ناویرد له گه له کانی ترکه باوره پیا نه بوبه پیغه مبران (سه لامی خویان لیبت)، ﴿فَهَلْ مِنْ مُدَكِّيرٍ﴾ ناخو کس په ندو ناموژگاری له وانه وه رگرتوه که چن خدا سه رشوی کردن و جه زبه ی دان. وه ک خدا خوی دهرموویت: ﴿وَجِلَّ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِمْ مِنْ قَبْلُ﴾ واته: به ریه ست دهرخیته نیوان نه وان و نه وه ی ناره زوی ده کن (که بهوا هینان و تهویه کردن) هه روه کو به هاوشیوه کانیاں کرا له پیشچ نه ماندا. وه دهرموویت: ﴿وَكُلُّ شَيْءٍ قَعْلُوهُ فِي الزُّبُرِ﴾ هه کاریکی کردویانه و له ناو دهرفته راندا به. واته: نووسراوه له سه ریان له و کتیبانه ی و به ده ست فریشته کانه وه (سه لامی خوی گه وره یان لیبت)، ﴿وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ﴾ که مو نوری خه ت دراوه. واته: هه رچیاں کردوه کزکراوه ته وه له سه ریان له نامه ی کرداریاندا نووسراوه له که مو ندر هیچی له بیر نه چووه و ژمیر دراوه، نیمای نیمه د پویایه تی کردوه له عانیسه وه که پیغه مبره ی خودا (ﷻ) ده یفه رموو: (نه ی عانیسه، ناگات له خوت بیت له تاوانه بجووه کان، چونکه داولیکراوی (پرسیار لیکراوی) له وانه له لایه ن خودا وه).^۱ نه سانی و نیبنو ماجه ش پویایه تیاں کردوه.^۲

پاشه پوژی خوپاریزان هه ر چاکه یه

خوی مه زن دهرموویت: ﴿إِنَّ الْتَّقِيْنَ فِي جَنَّتٍ وَنَهْرٍ﴾ خوپاریزان له باغات و پویاره کاندان. واته: به پیچوه وانه ی نه شوینه ی که به دبه ختانی تیدان له گومرایی و له رنی شیواوی به دهمدا پاکیشروان له ناو ناگرداو له گه ل نه وه موو هه ره شه و به سوک و پرسوا سه یرکردنه دا، ﴿فِي مَقْعَدٍ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُنْتَدِرٍ﴾ له نشیمه نی په ساندان لای پاشایه کی به ده سه لاتی توانا. واته له کرشکی په سندی خودا و

^۱ سبأ (۵۴).

^۲ احمد (۱۵۱/۶)، نه م هه رموودیه سه نه ده کانی له سه ر مارجی بوخاریه.

^۳ تحفة الاشراف (۲۵۰/۱۲)، ابن ماجه (۱۴۱۷/۲)، سه نه ده کانی له سه ر مارجی بوخاریه.

پرنو چاکو بہ ہر وہ بہ خشش نہ ودا، ﴿عِنْدَ مَلِكٍ مُّقْتَدِرٍ﴾ واتہ: لای خاوند دہسہ لاتی مہ زنو وہ دیہینہری مہ موو شتیکو بہ نہ اندازہ دانہری۔ نہ و خودایہی کہ دہسہ لاتی بہ سہر مہ موو شتیکدا مہیہ، لہ وہی کہ داوای دہکن و دہیانہ ویت۔ نیامی نہ حمہد پیوایہی کردوہ لہ عبدوللای کوپی عومہر وہ کہ پیٹہ مہر فہرموویہی پی: (دادپہر وہان لہ سہر چہ ند مینبہ ریکن لہ پووناکی لہ لای خود، لہ لای پاستی نہ و خودایہی کہ پہ حمانہ وہ ہر دوو دہستی لای پاستی نہ وانہ کہ بہ دادپہروری پہ فطار دہکن لہ ہر یاریانداو لہ ناو کہ سو کاریانداو لہ وانہی کہ نہ و سہر پہ رشتیان دہکات^۱۔ موسلیو نہ سانش پوایہی تیان کردوہ^۲۔

تہ فہسری سورہی (الرحمن)

لہ مہ ککدا ہاتووتہ خواروہ

پوونکر نہ وہیک لہ سہر سورہی (الرحمن)

نیامی نہ حمہد پیوایہی کردوہ لہ زپہ کہ پیوایک وتی: چوں نہم پیتہ دہناسی (ماء غیر یاس، او آسن) وتی: مہ موو قورنات خویندوہ تہ وہ؟ وتی: من موفہسہ لہ کان لہ پہ کاتدا دہ خوینم وتی: نہ وندہ بہ پلہ دہ یخوینیت وہ ک شیعہ ہی باوکت نہ مینیت؟ من ناگاداری قہرائینہ کانی پیٹہ مہر بووم (ﷺ) کہ دوو دوو قہرینہی دہ خستہ پالی یہ کہ لہ یہ کم موفہسہ لہ کاندہ وہ یہ کم موفہسہ لی نیینو مہسعودیش (الرحمن) ہ^۳۔ نہ بو عیسای تیرمیزی پیوایہی کردوہ لہ جابیر وہ دہ لیت: پیٹہ مہری خودا (ﷺ) پڑیش بۆ لای ہاوہ لہ کانی سورہی (الرحمن) ی بۆ خویندن لہ سہر تاوہ ہتا کوتابیہ کی نہ وانیش بیدہنگ بوون، پیٹہ مہری خودا (ﷺ) فہرموی: (نہم سورہ تہی (الرحمن) م خویند بہ سہر جنوکہ دا شہوی جنوکہ کان نہ وان لہ نیوہ وہ لامیان چاکتر بوو، من ہر کاتیک دہ چوومہ سہر نہم ٹایہ تہ (واتہ نہم ٹایہ تہم دہ خویند): ﴿قَائِلًا لَا إِلَهَ إِلَّا رَبُّكَ تَكْذِبَانَ﴾ دہ یانوت: لہ ہیچ چاکہ یہ کی پہرہردگارمان حاشا نا کہین سو پاس بۆ تو خودایہ۔ پاشان وتی: نہم فہرمودہ یہ غریبہ (ہذا حدیث غریب)۔^۴ حافیز نہ بو بہ کری بہ زاریش پیوایہی کردوہ^۵۔ وہ لہ نہ بو جہ عفری کوپی جہریر پیوایہی کردوہ لہ نیینو عومہر وہ کہ پیٹہ مہری خودا (ﷺ) سورہی (الرحمن) ی خویند یان سورہی (الرحمن) ی لہ لای خویندرا فہرموی: (نہوہ چہ گویم لہ جنوکہ یہ وہ لامیان لہ نیوہ چاکترہ

^۱ احمد (۱۶۰/۲)، فہرمودہ یہ کی سہ حیحہ۔

^۲ مسلم (۱۴۵۸/۳)، النسائی (۲۲۱/۸)۔

^۳ احمد (۴۱۲/۱)، نہم فہرمودہ یہ سہندہ کانی حہسہ نہ۔

^۴ تحفۃ الأحوذی (۱۷۷/۹)، فہرمودہ یہ کی غریبہ۔

^۵ الحاکم (۴۷۲/۲)، فہرمودہ یہ کی غریبہ۔

بقی پروردگار (یان). و تیان: نهی پیغمبر (ﷺ) نه و له کامه په؟ فرموی: (نه گیشتموم بهم فرموده ی خوی گوره په: ﴿فَبَآئِءَ آءِ الْآءِ رَبِّكُمَا تَكْذِبَانِ﴾ مه گین جنوکه وتوویانه؟ له هیچ چاکه کی په پروردگارمان حاشا ناکه یین.^۱ حافیزی به زاریش پړوبایه تی کردوه.^۲

﴿الرَّحْمَنُ﴾ ① عِلْمُ الْقُرْآنِ ② خَلَقَ الْإِنْسَانَ ③ عِلْمُهُ الْبَيَانُ ④ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ مُحْسَبَانِ ⑤ وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ⑥ وَالسَّمَاءُ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ ⑦ أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ ⑧ وَأَقِيمُوا الزُّنْتَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ ⑨ وَالْأَرْضُ وَضَعَهَا لِلْأَنَارِ ⑩ فِيهَا فَلَکُمْ وَالشَّعَلُ ذَاتُ الْأَكَامِرِ ⑪ وَاللَّهُ ذُو الْمَصْفِ وَالرَّيْحَانُ ⑫ فَبَآئِءَ آءِ الْآءِ رَبِّكُمَا تَكْذِبَانِ ⑬﴾

خوی دلواو نه م قورنانه ی نارودوه و فیریشی کردوه

خوی مزن باسی پړزو دلوفانی خوی ده کات به سر به نده کانیوه که قورنانی بقی نارودونو له بهرکردن و تیگیشتمی سوکو ناسان کردوه بقی نه وانه ی که بهر به زه یی و په حمی خوی خستونو فرمویه تی: ﴿الرَّحْمَنُ﴾ خوی دلواو، ﴿عِلْمُ الْقُرْآنِ﴾ نه م قورنانه ی دهرس داوه. ﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ﴾ مرقفی نافه راندو دروست کرد. ﴿عِلْمُهُ الْبَيَانُ﴾ له اخافتمی تیگه یاند، ﴿الْبَيَانُ﴾ حه سن ده لیت: واته: قسه کردن. چونکه نه م باسه، باسی چونیته تی فیرکردنی قورنانه له لایه ن خودای گوره وه. که خویندنه ویه تی، نه م خویندنه وهش به ناسانی قسه ی (ناخافتمی) مرقفو به کاره یانی پیته کان به سوکو به ناسانی له شوینی خویدا له گرو (حلق) زمان و هردو لیودا به و هه موو جوری به کاره ییان و نه و جیا وازیانه ی که له نیتوانیادا هه په.

نیشانه کانی دسه لاتی خودا له خورو مانگو و ناسانه کان و زه مین

خوی گوره ده فرمویت: ﴿الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ مُحْسَبَانِ﴾ خورو مانگیش به نه ندازه دین و ده چن. واته: ده چن به دوی یه کدا زور به پړکو پینکی پاش و پیش و له ره ناکه ن وه ک خوی گوره ده فرمویت: ﴿لَا الشَّمْسُ بَلْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ﴾^۳ واته: خور بقی نیه (ناتوانیت) بگات به مانگو و هیش ناتوانیت پیش بکه ویت له پړزو هه ریه که یان

^۱ الطبري (۲۳/۲۳).

^۲ کشف الاستار (۷۴/۳)، تم فرموده په سه نده کانی لاوازه، نه لبانی هیتاویه تی له سه حیه که یدا نه پییکاهه له

لپه په (۲۱۵۰).

^۳ یس (۴۰).

(خزرو مانگ) له خولگه یه کدا مه له ده‌که‌ن و ده‌سو پینه وه. وه ده‌فه رموویت: ﴿فَالِقُ الْإِصْبَاحِ وَجَعَلَ
 آيَاتَ سَكَا وَالشَّمْسِ وَالْقَمَرِ حُسْبَانًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾^۱ واته: (خوا) به‌دی پنه‌ری شه‌به‌ق و
 پووناکی پڅوونه وه یه و شه‌وی کردووه به کات و هژی نارامگرتن و خزرو مانگی کردووه ته هژی حساب
 دیار یکردن و زانیی کات شه‌وش نه‌دازه‌گرتنی خوی به ده‌سه‌لاتی زانایه. خوی گه‌وره ده‌فه رموویت:
 ﴿وَالنَّجْمِ وَالشَّجَرِ يَسْجُدَانِ﴾ گیا وریله و دره‌خت (بق خودا) سوژده ده‌بن. ئیبنو جه‌ریر ده‌لئیت:
 زانایانی ته‌فسیر بۆچوونی جیا و زیان مه‌یه له مانای ﴿وَالنَّجْمِ﴾ دای شه‌وی که هه‌موو کۆن له‌سه‌ر
 شه‌وی که دره‌خت شه‌ویه که له‌سه‌ر قه‌ده و سناوه.^۲ عه‌لی کوپی شه‌بو ته‌لحه‌ پویا به‌تی کردووه له
 ئیبنو عه‌باس وه ده‌لئیت: (النجم) شه‌ویه که بلأبووه ته‌وه به‌سه‌ر زه‌میندا له پوهه‌ک.^۳ سه‌عیدی کوپی
 جوبه‌یرو سودی و سوفیانی سه‌وریش هه‌ر وایان وتووه.^۴ ئیبنو جه‌ریریش هه‌مان پای هه‌لبژاردووه.
 مواجهه ده‌لئیت: (النجم) شه‌و شه‌ستیره‌یه که له ناسماندایه.^۵ حه‌سه‌ن و قه‌تاده‌یش هه‌ر وایان وتووه.^۶
 شه‌م پایه دیار و ئاشکرا ته‌ر خودا خۆشی ده‌زانئیت. چونکه فه‌رموویه‌تی: ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَن فِي
 السَّمَوَاتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ﴾^۷ واته:
 ئایا نه‌تدی که به پاستی سوژده بق خودا ده‌بات شه‌وی له ناسمانه‌کان و شه‌وی له زه‌ویدایه، هه‌روه‌ها
 پڅو مانگو شه‌ستیره‌کان و چیاکان و دره‌خت و گیانه‌به‌ران و زڅرکیش له خه‌لکی (هه‌موو شه‌مانه‌ی
 باسکرا سوژده ده‌بن). خوی گه‌وره ده‌فه رموویت: ﴿وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ﴾ ناسمانی
 به‌رزکردووه ته‌وه و ته‌راوی دامه‌زاندووه. واته: به پاست و پڅکی. وه‌ک خوی مه‌زن فه‌رموویه‌تی: ﴿لَقَدْ
 أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾^۸ واته: سویند به
 خوا به پاستی ئیمه پیغه‌مبه‌رانی خۆمانان ناردووه به به‌لگه و موعجیزه‌ی پوهنه و کتییی ناسمانی و

^۱ الانعام (۹۶).^۲ الطبري (۱۱/۲۳).^۳ الطبري (۱۹/۲۳).^۴ الطبري (۱۱/۲۳).^۵ الطبري (۱۱/۲۳).^۶ الطبري (۱۲/۲۳).^۷ الحج (۱۸).^۸ الحديد (۲۵).

تہ رازوی دادمان لہ گہ لدا ناردن بقّ نہ وہی خہ لکی بہ دادگری پرفتار بکن لہ ناو خویاندا. وہ ہر
 لیڑہ شدا فرموویہ تی: ﴿اَلَا تَطْغَوْا فِی الْمِیزَانِ﴾ کہ لہ نہ اندازہ دہر نہ چن. واتہ: ئاسمانہ کان و زہ مینی
 وہدی ہیٹاوه بہ راست و پیک بقّ نہ وہی ہموو شتہ کانیش ہر بہ راستی و پیک و پیک بن وہ
 نہ وان. بقیہ خودا فرموویہ تی: ﴿وَأَقِمْوْا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ﴾ کیٹشانہ تان بہ رامبر
 بیت و نہ کات تہ رازووتان سر بکات. واتہ با تہ رازووتان سوک نہ بیت و سر نہ کات بہ لکو با کیٹشانہ تان
 راست و پیک بیت. وہ کہ خودای گہ ورہ فرموویہ تی: ﴿وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِیْمِ﴾^۱ واتہ: وہ بہ
 تہ رازویہ کی پیک کیٹشانہ بکن. وہ دہ فرموویٹ: ﴿وَالْأَرْضُ وَصَّعَهَا لِلْأَنْسَارِ﴾^۲ ہم زہویہ مان بقّ
 ہر دم وہدی ہیٹاوه. واتہ: وہ کہ چون ئاسمانی بہ رزگردوہ تہ وہ، زہ مینیشی وہدی ہیٹاوه و پای
 خستوہ وہ بہ کتوہ بہ رزو بلندہ کانیش دایکوٹاوه بقّ نہ وہی نہ وانہی کہ لہ سرین نیشتہ جی بہ بن و
 لہ سرری دانیشن، لہ ہموو جڑہ کانی مرؤد بہ جیاوازی شیوہ و پہنگو زمان لہ ہموو پارچہ و
 بہ شہ کانی سر زہ میندا. ئیینو عہ باسو و مواحد و قہ تادہ و ئیینو زہید دہ لئین: ﴿لِلْأَنْسَارِ﴾ واتہ:
 ہر دم.^۳ خوی گہ ورہ دہ فرموویٹ: ﴿فِیْهَا فِکْکَہٗ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْأَکْمَارِ﴾ میوہی تیدایہ و دارخورمای
 خاوهن پشکوش. واتہ: پرہ لہ میوہی ہمہ پہنگو تام و بقّ، ﴿وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْأَکْمَارِ﴾ بہ تاییہ تی
 ناوی خورمای ہیٹاوه لہ ہر پیزو کہ لکی زوری بہ تہ ری و بہ وشکی. ئیینو جورہ بیج دہ لئیت: لہ
 ئیینو عہ باسوہ ﴿لِلْأَکْمَارِ﴾ واتہ: شوینی گڑپکہی دارخورما.^۴ وہ زور لہ زانایانی تہ فسریش ہر
 وایان و تووہ. نہویہ کہ خونچی لی دہ ردیت و دہ پشکویت و پاشان لہ ت دہ بیت و لہ پشکہ کہی
 جیادہ بیت و پاشان دہ بیت بہ بوسروپاشان دہ بیت بہ پوتہ ب پاشان پیدہ گات و بہ تہ وای سوور
 پەش دہ بیت لئی دہ کریت و دہ رنیت. خوی گہ ورہ دہ فرموویٹ: ﴿وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّیْحَانُ﴾
 وہ دانہ ویلہی خاوهن کاو پەل و پودارو پەیحانہ. علی کوپی نہبو تلحہ لہ ئیینو عہ باسوہ دہ لئیت:
 ﴿وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ﴾ واتہ: کا.^۵ وہ کہ کای گہ نم و جزو نۆک. عہ وفی دہ لئیت: لہ ئیینو عہ باسوہ گہ لای

^۱ الشعراء (۱۸۲).^۲ الطبری (۲۳/۱۵ و ۱۶).^۳ الدر المنثور (۷/۶۹۳).^۴ الطبری (۲۳/۱۸).

کشتوکال کہ سہر قرت کرا بیت نہ وہ پئی دہ و تریّت (عصف) کاو پوش کاتیک وشک دہ بیت. ^۱ ہہ روہا
 قہ تادہ و زہ ححاو کہ ہو مالک وتوویانہ: (عصف) واتہ: کردیہ کاو پوش. ^۲ ئیبنوعہ باسو و موجدو
 کہسانی تریش وتوویانہ: ﴿وَالرَّيْحَانُ﴾ واتہ: گہ لا. ^۳ حہ سہن دہ لئیت: (الریحان) نہ مہ گہ لای خوتانہ
 واتہ شینگہ ی بؤن خوش. ^۴ عہ لی کوپی نہ ہو تہ لمحہ دہ لئیت: لہ ئیبنوعہ باسہ وہ (الریحان) واتہ:
 کشتوکالی سہ وز: ^۵ خودا خوشی دہ زانی (الحب) وک گہ نم و جو بق نہ وہ ی وک نہ مانہ لہ کاتی
 سہ وز بویندا کہ بہ گولہ کہ وہ ییہ. (الریحان) نہ و گہ لایہ کہ بہ دہ وری قہ دہ کہ دایہ، و تراویشہ
 ﴿الْمَصْفٰی﴾ نہ و گہ لایہ کہ یہ کہ مجار دہ ردیت لہ تزوہ کہ وہ، (الریحان) واتہ: گہ لا، یان نہ و تویکلہ ی کہ
 دانہ کہ لہ ناویدایہ.

مرؤفہ بہ چاکہ کانی خودا دا پوشر اوہ

خوای گہ ورہ دہ فہ رموویت: ﴿فَإِنِّيَ ءَالَاءٌ رَبِّكَمَا تَكْذِبَانِ﴾ دہ یسا ئیوہ لہ کام چاکہ ی
 پہ روہ ردگار تان حاشا دہ کن؟ واتہ: بہ کام چاکہ ی خودا دہ ی گریزی مرؤفہ جنؤ کہ باوہ پ ناکن و
 حاشا دہ کن؟ نہ مہ قسہ ی موجدو کہسانی تریشہ. ئایہ تہ کانی دوی نہ م ئایہ تہ تہ وائو نیشانی
 دہ دات نہ م ہہ موو چاکہ دیارو ئاشکرایہ بہ سہرتانہ وہ یو دایقوشیون لہ ناویدا نقوم بوون ناتوانن دانسی
 پئیدا نہ نین و ئینکاری بکن، ئیمہ ش دہ لئین وک جنؤ کہ خاوہن باوہ پکان وتیان: ئی خودایہ لہ ہیج
 چاکہ یہ کی پہ روہ ردگار مان حاشا ناکنین و سوپاس ہر بق تزیہ. ئیبنو عہ باس دہ یوت: نا لہ ہیچی
 حاشا ناکنین نہ ی پہ روہ ردگار. واتہ لہ ہیچیک لہ و چاکانہ حاشا ناکنین.

﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَلٍ كَالْفَخَّارِ ۝۱۱ وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَّارِجٍ مِنْ نَارٍ ۝۱۲﴾ فَإِنِّي ءَالَاءٌ
 رَبِّكَمَا تَكْذِبَانِ ۝۱۱ رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ ۝۱۲ فَإِنِّي ءَالَاءٌ رَبِّكَمَا تَكْذِبَانِ ۝۱۸ مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَمِصَانِ ۝۱۹
 يَتَّبِعُهُمَا بَرَخٌ لَا يُفِيقَانِ ۝۲۰ فَإِنِّي ءَالَاءٌ رَبِّكَمَا تَكْذِبَانِ ۝۲۱ يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ ۝۲۲ فَإِنِّي ءَالَاءٌ رَبِّكَمَا
 تَكْذِبَانِ ۝۲۳ وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ ۝۲۴﴾ فَإِنِّي ءَالَاءٌ رَبِّكَمَا تَكْذِبَانِ ۝۲۵﴾

^۱ الطبري (۱۸/۲۳).

^۲ الطبري (۱۸/۲۳).

^۳ الطبري (۱۹/۲۳).

^۴ البغوي (۲۶۸/۴).

^۵ الطبري (۲۱/۲۳).

^۶ الطبري (۲۳/۲۳).

باس و پروتکردنه وی دروستکردنی نادم و جنوکه

خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَلٍ كَالْفَخَّارِ﴾ مؤفسی له قوی وشکه وه بووی (چه شنی ده فری گلین) وه دی هیتنا. خوای مهن باسی وه دیهیتانی مؤف ده کات که له قوی وشکه وه بووی وه ک ده فری گلین شکاو وه دی هیتناوه. ﴿وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَّارِجٍ مِنْ نَارٍ﴾ جنوکه شی له بلتیس ی بی دووکل وه دیهیتنا. جنوکه شی دروست کردوه له بلتیس و ناگری بی دووکل، که کوتایی گپی ناگره. زه ححاک وتوویه تی: له ئیبنوعه باسه وه.^۱ وه هر به و شیوره یه عیکریمه و مجاهد و حه سن و ئیبنو زهید وتوویانه.^۲ عوفی (العوفی) له ئیبنوعه باسه وه ده لیت: ﴿مِنْ مَّارِجٍ مِنْ نَارٍ﴾ له چاکترینی گپی ناگر. ^۳ ئیمامی نه حمده ریوایه تی کردوه له عائیشه وه ده لیت: پیغه مبری خودا (ﷺ) فهرموویه تی: (فریشته کان وه دی هاتون له پروناکی جنوکه یش وه دی هاتوه له بلتیس ی ناگر. ناده میس له وه ی که بۆتان باس کراوه).^۴ واته: له قوی وشکه وه بووی گلینی شکاو. موسلیمیش ریوایه تی کردوه.^۵ وه ده فهرموویت: ﴿فَبَآئِيَ آلَآءِ رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ﴾ ده یسا نئیه له کام چاکه ی په روه ردگارتان حاشا ده کن؟

خوای گه وره منهت دمکات به سر به ندهکانیدا دمکات به وه ی که هه ردوو شوینی خۆره لات و خۆرنشین پاهیناوه بۆیان

خوای مهن ده فهرموویت: ﴿رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ﴾ هه ردوو شوینی خۆره لات و خۆرنشین پاهیناوه. واته: دوو خۆره لات: خۆره لات ی هاوین و خۆره لات ی زستان، وه دوو خۆرنشین: خۆرنشین هاوین و خۆرنشین زستان. وه له نایه تیکی ترده فهرموویه تی: ﴿فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغْرِبِ إِنَّا لَقَدِيرُونَ﴾^۶ واته: جا سویتد به په روه ردگاری پۆژه لات کان و پۆژئاواکان. ئه میس به ده رکه وتنی گزنگی خۆر به جیاحیا و گۆپانی نه و گزنگه له هه موو پۆژیکدا دیاره مه ردیم ده بیبنن. وه له نایه تیکی تریشدا

^۱ الطبري (۲۶/۲۳).

^۲ الطبري (۲۷/۲۳).

^۳ الطبري (۲۶/۲۳).

^۴ احمد (۱۶۸/۶)، فهرمووده یه کی سه حیه.

^۵ مسلم (۲۲۹۴/۴).

^۶ المعارف (۴۰).

فهرمووي تي: ﴿رَبُّ الشَّرِقِ وَالْعَرَبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا﴾^۱ واته: نهو خودای پښه لات و پښه لاتا به
 هيچ په رستراونکي به پاستی نيه ته نها نهو نه بيت که و ابو بیکه به بريکاری خوت. ليره دا مه به ست پښی
 جنسی خوره لاته کان و خورنشينه کانه، چونکه جياوازی نه م خوره لات و خورنشينانه له به رزه وه ندي
 دروستکراوه کانی بووه له مړو جنوکه، وه فهرمووي تي: ﴿فَيَا أَيُّهَا رَيْكَمَا تَكْذِبَانِ﴾ دهيسا نيوه له
 کام چاکي په روه ردگار تان حاشا ده کهن؟

منه تکر دنی خودا به سهر به نده کانی دا که دهریاو که شتی پاهیناوه بویان

خوای مه زن ده فهرمووي تي: ﴿مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ﴾ دوو دهریای به ره لا کردووه که ده گهن به یه ک.
 نیبونه باس ده لیت: به ری داوه ته وه.^۲ نیبونه زهید ده لیت: ﴿يَلْتَقِيَانِ﴾ واته: نه ییلاوه و نه ییشتووه
 بچه ناو یه که به هوی نهو به رزه خهی که له نیوانیا نده که جیای کردونه ته وه.^۳ وه مه به ست به
 ﴿الْبَحْرَيْنِ﴾ واته: سوږو شیرین. شیرینه که نه م پوویارانه یه که دین و ده چن له نیوان نه م مه رده دا وه
 ده فهرمووي تي: ﴿يَبْنِيَانِ بَرْحٌ لَا يَبْنِيَانِ﴾ به رزه خیکیان (بلندی نیوان ته ختایی) له نیوانیا نه که به سهر
 یه کتر دا نایه. له م باره یه وه دواين له سوره تی (الفراق) دا له م نایه تانه دا که خوای گه وړه
 ده فهرمووي تي: ﴿وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذَبٌ فَرَاتٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزًا وَحِجْرًا
 مَحْجُورًا﴾^۴ واته: نهو زاتیکه دوو دهریای به ره لا کردووه له پال یه کدا نه مه یان شیرین و سازگاره نهوی
 تریان زږد سوږو تال و تفته (ناوی دهریا کانه) وه له نیوان نهو دوو ناووه دا به ربه سستیکی داناووه
 به رگریکه ریکی نه ستوور (تا نهو دوو ناووه تی که له به یه ک نه بن). وه ده فهرمووي تي: ﴿يَبْنِيَانِ بَرْحٌ لَا
 يَبْنِيَانِ﴾ واته: به رزه خهی له نیوانیان داناووه. که نه ویش به ربه سستیکه له زمین بق نه ووی نه چن به سهر
 یه کتر داو یه کتری خراب بکه نهو نهو سیفه ته ی هه ری که بق خوی هه یه تی نه می نیت و له ناو بچیت، ﴿فَيَا
 أَيُّهَا رَيْكَمَا تَكْذِبَانِ﴾ دهيسا نيوه له کام چاکي په روه ردگار تان حاشا ده کهن؟. وه ده فهرمووي تي:
 ﴿يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ﴾ له هه ردوکیان مروای و مه رجان دهرده چن. ﴿اللُّؤْلُؤُ﴾ ناسراوه واته:

^۱ المزمّل (۹).

^۲ الطبري (۲۳/۲۹).

^۳ الطبري (۲۳/۳۱).

^۴ الفراق (۵۳).

مرواری. به لام ﴿وَالْمَرْجَاتُ﴾ واته: مرواری بچوک و وردیله. موحامد و قه تاده و نبو زه زین (أبو زین) زه حاک و تتویوانه: پریوایه تیش کراره له علیه وه.^۱ ئیبنو جه ریر گنپریوایه تیوه له هندی له زانایانی سه له فه وه که و تتویوانه: واته: مرواریه گه وره کان.^۲ ئیبنو نه بی حاتم پریوایه تی کردووه له ئیبنو عه باسه وه ده لیت: کاتیک که باران له ئاسمانه وه باری سه ده فه کان ده میان ده که نه وه هه رچی تیکه وت. واته: هه رچی له دلۆپه ی باران که وت نه ناوی ده بیته مرواری.^۳ سه نه ده که ی راسته. له بهر نه وه ی به کاره ی نانی نه خشل به هه ره یه کی خودایه بۆ خه لکی سه ر زه مین. خوی گه وره کردوویه تی به منه ت به سه ریانه وه و فه رموویه تی: ﴿فَيَأْتِيْءُ الْآلَاءَ رَبِّكَمَّا تُكْذِبَانِ﴾ ده یسا ئیوه له کام چاکه ی په روه ردگار تان حاشا ده که ن؟ وه ده فه رموویت: ﴿وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ﴾ که شتییه کان به باده وه ی چپا ئاسا (له ده ریادا) کاری نه وه. ﴿الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ﴾ واته: نه وه که شتییه ی که هاتوچ ده که ن له ده ریادا، موحامد ده لیت: نه وه ی چارۆکه ی پتیوه یه له که شتی پتی ده وتریت: ﴿الْمُنشَآتُ﴾ که شتی چارۆکه دار، نه وه ی که چارۆکه ی پتیوه نیه پتی ناوتریت ﴿الْمُنشَآتُ﴾.^۴ قه تاده ده لیت: ﴿الْمُنشَآتُ﴾ واته: دروستکراوه کان.^۵ بیجگه له م کهسانی تر و تتویوانه: (الْمُنشَآت) به که سه ره ی شینه که، واته: (البادئات) نه وانه ی ده ست ده که ن به پژیشتن. ﴿كَالْأَعْلَامِ﴾ واته: وه که کیوه کان له گه وره بییدا له و شتانه ی که تیابه تی له که لویه لی بازگانی و پتیوستیه کانی تر ده گو یزیتیه وه له ولاتیکه وه بۆ ولاتیکه ی تر یان له کیشوهریکه وه بۆ کیشوهریکی تر له هینانی نه و شتومه کانه ی که پتیوسته بۆ بژیوی خه لکی له دنیا دا، بۆیه خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿فَيَأْتِيْءُ الْآلَاءَ رَبِّكَمَّا تُكْذِبَانِ﴾ ده یسا ئیوه له کام چاکه ی په روه ردگار تان حاشا ده که ن؟

﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ۝ وَبَقِيَ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ۝﴾ ﴿فَيَأْتِيْءُ الْآلَاءَ رَبِّكَمَّا تُكْذِبَانِ﴾ ﴿يَسْأَلُهُ مَنْ فِي

السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ۝﴾ ﴿فَيَأْتِيْءُ الْآلَاءَ رَبِّكَمَّا تُكْذِبَانِ﴾ ﴿۳۰﴾

^۱ الطبري (۳۳/۲۳)، القرطبي (۱۶۳/۱۷).

^۲ الطبري (۳۴/۲۳).

^۳ الطبري (۳۵/۲۳).

^۴ الطبري (۳۷/۲۳).

^۵ القرطبي (۱۶۴/۱۷).

باسی بوون و مانه وه و بی نیازی خودا

خوای گوره ده فہرموویت: ﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ﴾ هر کی ژینی له سر زه مینه نامینیت. ﴿وَبَقِيَ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾ هر خودای خاوهن شکری به رزو به پزیت ده مینیت. خوای مه زن هه والمان ده داتی که هه موو خه لکی سر زه مین ده پۆن و ده مرن هه روها که س نامینیت بیتجگه له خوای که خاوهنی شکو پزیزه. چونکه نه و په روه ردگاری به رزو پیروزه هر ده مینیت و هر گیز نامریت. قه تاده ده لیت: هه والی داوه به وهی وهی میناوه، پاشانیش هه والی داوه که نه مانه هه موو نامینیت و له ناو ده چیت که وهی میناوه، له دوعایه کی مه نسوردا هاتووه: (نهی نه و که سهی زیندووه، نهی نه و که سهی به سر هه موو شت پاده گات، نهی وه دیینه ری ئاسمانه کان و زه مین، نهی نه و که سهی خاوهنی شکو پزیت، هه موو کاروباره کانمان بق چاک بکه، نه مانده یته دهستی نه فسی خومان چاوتروکانیک وه نه مانده یته دهست هیچ که سیٹ له دروستکراوه کانت)، شه عبی ده لیت: کاتیک ﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ﴾ ت خویچند مه وهسته و بیدنگ مه به هتا ﴿وَبَقِيَ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾ ده خوینیت^۱ نه م نایه ته وه که نه م نایه ته وایه که خوای گوره ده فہرموویت: ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾^۲ واته: هه موو شتیک له ناو ده چیت جگه له ذاتی خوا. خوای گوره باسی پیروزی خوای کردووه له م نایه ته دا که خاوهنی شکو پزیزه ده بیت بی فہرمانی نه کریت و گوپرایه لی بکریت و له برپاری لانه دریت. وه که ده فہرموویت: ﴿وَأَمِيرٍ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْفَشْرِ يُبَدِّلُونَ وَجْهَهُ﴾^۳ واته: خوت پابگره له گه ل نه وانهی له په روه ردگاریان ده پاپینه وه به یانیا و نیواران که مه به ستیان په زامه ندی خودایه. وه که نه م نایه ته ی که باسی نه و که سانه ده کات که مال ده به خشن له بهر په زامه ندی خودا فہرموویته: ﴿إِنَّمَا تُطِيعُوا اللَّهَ﴾^۴ واته: به راستی نیعه خوارده مه نیتان ده دینیی هر له بهر خودا. نیبنوعه باس ده لیت: ﴿ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾ واته: خاوهنی شکو مه زنی. کاتیک خوای گوره باسی به کسانیی هه موو خه لکی سر زه مینی کرد له مردندا وه به و زوانه هه موو ده پۆن به روه پۆنی دواپی خوای خاوهن شکو مه زن فہرمان شه وایی ده کات له نیوانیاندا به و دادپه روه ریبهی خوای. ده فہرموویت:

^۱ الدر المنثور (۶/۶۹۸).

^۲ القصص (۸۸).

^۳ الکہف (۲۸).

^۴ الانسان (۹).

^۵ الطبری (۲۳/۸۶).

﴿فَيَا أَيُّهَا آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ دهیسا نئیوه له کام چاکه ی په روه ردگارتان حاشا ده که نه؟ وه ده فـرموویت: ﴿يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾ هـرکـی له ناو ناسمانه کان و زه مین، هـمـو کارتیکیان هـر به روه نه وه گشت پوژیک به کاریکه وه خریکه. نه مه هـوال له وه ی که خوا بی نیازه له هـمـو شتی که غیری خوی و هـمـو وه دیهینراوه کان ده سته و خوارو هـژان پتویستیان به و هـیه له هـمـو کارو هـلـسوک و تیکیاندا وه به زمانی حالیان و گفتاریان داوی لی ده که نه و هـمـو پوژیک به کاریکه وه خریکه. نه عـمـش له مـوجـاهـده وه ده لیت له عوبهیدی کوپی عومـه یـره وه: ﴿كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾ ده لیت: هـر نه وه وه لای هـر که سیک بداته وه که هاوری لی بکات یان ببه خشیت به هـر که سیک که داوی لی بکاتو له تاوانباریک بیوریت و ده رده داریک چاک بکاته وه و شیفای بدات.^۱ ﴿فَيَا أَيُّهَا آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ دهیسا نئیوه له کام چاکه ی په روه ردگارتان حاشا ده که نه.

﴿سَنُفَعِّلُ لَكُمْ أَيُّهُ الثَّقَلَانِ﴾ (۳۱) ﴿فَيَا أَيُّهَا آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ (۳۲) ﴿يَمَعْتُرُ الْحَبْلَ وَالْإِنْسَ إِذَا اسْتَقْبَعْتُمْ أَنْ تَفْذَرُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ فَافْذَرُوا لَا تَنْفَعُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَنِ﴾ (۳۳) ﴿فَيَا أَيُّهَا آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ (۳۴) ﴿يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شَوْاْظٌ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْفَعُكُمْ﴾ (۳۵) ﴿فَيَا أَيُّهَا آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ (۳۶)

هـه رده له گروی جنوکه و مروفو باسی نه و ناره حه تی و نیش و نازاری که تووشیان ده بیت

خوای که وره فـرمـوویـتی: ﴿سَنُفَعِّلُ لَكُمْ أَيُّهُ الثَّقَلَانِ﴾ نئمه به کارتـان پـاده کـین نه ی گروی مروفو جنوکه. نیبنو جوړه یج ده لیت: ﴿سَنُفَعِّلُ لَكُمْ﴾ واته: به م زوانه کارتـان ته واو ده که یـن و بـه پـارت له سـر ده ده یـن. بوخاری ده لیت: واته: به م زوانه لیـتان ده پرسینه وه هـیچ شتی که به ری نه وی تر ناگریـت لیـمان.^۲ نه مه له قسه ی عه رده بدا باوه و تراوه: نه مه رژیته وه بۆت کارم به وه نیه. ده و تریـت: پـاده کـیشـم به پـودا (به ده مـوچاودا) خودا ده فـرمـوویـت: ﴿أَيُّهُ الثَّقَلَانِ﴾، ﴿الثَّقَلَانِ﴾ مروفو جنوکه یه وه که له فـرمـوده ی سه حیددا هاتوه ده فـرمـوویـت: (هـمـو شتی که ده بییستیت و گویی لیـیه بیجگه له مروفو جنوکه).^۳ وه له رشیاویه تیکی تریشدا فـرمـوویـتی: (بیجگه له مروفو جنوکه)، وه له فـرمـوده کـی

^۱ الطبري (۳۹/۲۳).

^۲ فتح الباري (۴۸۷/۸).

^۳ فتح الباري (۲۴۴/۳).

که له شاخدا هاتوه: ﴿الْقَلَانِ﴾ واته: مړوفو جنوکه. ^۱ ﴿فَيَايَا آلَآءَ رَبِّكَآ تَكْذِبَانَ﴾ دهيسا نيوه له کام چاکه په يوه ردگار تان حاشا ده کهن؟ پاشان خواى مه زن فهرموويه تى: ﴿يَمَشَرُ الْجَيْنَ وَالْإِنْسَ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَن تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ فَانْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ﴾ نهى گړوى جنوکه و مړوفو گهر توانيتان له گشت ناسوى ناسمانه کان و زهمين دهر باز بن، ددهسا بجن، ناشتوانن لتيان دهر بجن، مه گين به ددهسه لاته وه. واته: ناتوانن له فرمان و بپريارى خواى گه وړه دهر بجن و پابکن، به لکر دهر وړى دا ون هر گيز ناتوانن خوتان پزگار بکن له فرمانى و دهر باز يووتان نيه بق هر شو يتيك بپدن دهر وړى دا ون نه م پووداوى پووداوى پڅى حه شره (پڅى قيامهت) فريشته کان دهر وړى هه موو خه لکيان داوه به حه وت پيز له هه موو لايه که وه، هيچ که س ناتوانيت پابکات. ﴿إِلَّا سُلْطَانٍ﴾ مه گهر به فرمانى خودا. ﴿يَقُولُ الْإِنْسَنُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْفَعْرِ ۝ كَلَّا لَا وَزَرَ ۝ إِنَّ رَبَّكَ يَوْمَئِذٍ لَّشَقِيرٌ ۝﴾ واته: نه و کاته مړوفو ده لئيت: دهر باز گه له کوپوهيه، نه خير هيچ په ناگه يه ک نيه، له و پڅه دا نارامگا هر لاي په يوه ردگارى تويه. وه خواى گه وړه فهرموويه تى: ﴿وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ يَبْتَغِيهَا وَنَزَّهَتْهُمْ ذَلَّةٌ مَّا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِرٍ ۝ كَانَمَا أَغْشِيَتْ سُحُبُهُمْ قُطْعًا مِنْ آلِيلٍ مُّظْلِمًا ۝ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۝﴾ واته: نه وانهش که کرده وهى خرابيان کردوه تولهى هر خرابه يه ک به نه ندازهى نه و (خرابه يه تولهى لى ده سينريت) و ريسواى دايان ده گريت بويان نيه هيچ په ناده رتک له سزاي، (به رادده يه ک پويان پدهش بووه) ده لئيتى دهم و چاويان داپوشر اوه به چند به شتيك له شه وه زهنگ نه وانهى هاوپيى ناگرى دوزه خن نه وان تييدا ده ميئننه وه به هه ميشه يى. وه ده فهرموويت: ﴿فَيَايَا آلَآءَ رَبِّكَآ تَكْذِبَانَ﴾ دهيسا نيوه له کام چاکه په يوه ردگار تان حاشا ده کهن؟ له بهر نه مه يه فهرموويه تى: ﴿يُرْسَلُ عَلَيْكَا شَوَاطِئُ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْصُرَانِ﴾ گپى به دوکه ل و بى دوکه لى ناگر ده تانگريت، نه وسا که س به هاناتانه وه نايهت. عه لى کوپى نه بو ته لحه ده لئيت: له تيبنوعه باسه وه: (الشواط) گپى ناگر. ^۲ نه بو سالت ده لئيت: (الشواط) نه و گپى له سه رى ناگره که وه يه که دوکه لى نيه، زه ححاک ده لئيت: ﴿شَوَاطِئُ مِنْ نَارٍ﴾ لافاويک له ناگر.

^۱ الطوال للطبراني (۲۷۳)، له پيشه وه باس کراوه.

^۲ القيامة (۱۰-۱۲).

^۳ يونس (۲۷).

^۴ الطبري (۴۵/۲۳).

﴿وَنُحَاسٌ﴾^۱ علی کوپی نبو تلحه ده لیت: له ټیبنوعه باسه وه واته: دوکلی شاگر.^۱ هر به م شتیه په پړوایت کړاوه له نبو سالحو سه عیدی کوپی جویه یرو نبو سینانه وه.^۲ ټیبنو جه ریر ده لیت عه رب به دوکله ده لټن نوحاس به زه مای نون و که سره یش (بضم النون وکسرها) به لام قوربان خوینه کانی کون له سر زه ممه.^۳ موجه ده لیت: (النحاس) زټپ (مس) ده توټیر ټټه وه و ده بیت به شو، ده کرټ به سره سر ریاندا.^۴ قه تاده یش هر وای وتووه.^۵ زه حاک ده لیت: (النحاس) لافاوک له زټپ یان مس ماناکه ی نه وه په گهر له پوژی قیامه تدا برټون و پابکن فریشته و گزیره کانی بق نه وه ی بگه پټنه وه گرشی شاگر و مس و زټپ تواوه ده کن به سر تاندا، بویه خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿فَيَا أَيُّهَا آلَاءُ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾^۶ ده یسا ټیوه له کام چاکه ی په روه ردگار تان حاشا ده کن؟

﴿فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ﴾^۷ ﴿فَيَا أَيُّهَا آلَاءُ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾^۸ ﴿فَيَوْمَئِذٍ لَا يَنْفَعُ عَنْ ذُنُوبِهِمْ إِنْسٌ وَلَا جَانٌ﴾^۹ ﴿فَيَا أَيُّهَا آلَاءُ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾^{۱۰} ﴿يَعْرِفُ الْمُتَجَرِّمُونَ﴾^{۱۱} ﴿يَسْمِعُهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَصِي وَالْأَقْدَامِ﴾^{۱۲} ﴿فَيَا أَيُّهَا آلَاءُ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾^{۱۳} ﴿هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُتَجَرِّمُونَ﴾^{۱۴} ﴿يَطُوفُونَ فِيهَا خَالِدِينَ﴾^{۱۵} ﴿فَيَا أَيُّهَا آلَاءُ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾^{۱۶}

باسی گران و نارې ده تی پوژی قیامه ت و ژیا نی تاوانباران

خوی مهن ده فهرموویت: ﴿فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ﴾^{۱۷} سا هر کاتیک نه م ناسمانه قلیشی بر دو به په نگی گول و چه رمی سور هاته به رچاو. ﴿فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ﴾^{۱۸} له پوژی قیامه تدا. وه که نه م هو مو ټایه تانه و نمونه ی نه م ټایه تانه که له م مانیه دا هاتوه به لگه یه له سر ی، وه که خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَانشَقَّتِ السَّمَاءُ فَفِي يَوْمٍ ذِي وَاهِيَةٍ﴾^{۱۹} واته: وه ناسمان له ت ده بیت و نه له و پوژده دا سست و بی که لکه. وه ده فهرموویت: ﴿فَإِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ﴾^{۲۰} ﴿وَأُذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُفَّتْ﴾^{۲۱} واته: کاتیک که ناسمان له ت بوو، وه ملکه چی کرد بق په روه ردگار و ده بیت واش بیت. وه ده فهرموویت:

^۱ الطبري (۴۷/۲۳).

^۲ الطبري (۴۷/۲۳).

^۳ الطبري (۴۸/۲۳).

^۴ الطبري (۴۸/۲۳).

^۵ الطبري (۴۸/۲۳).

^۶ الحاقه (۱۶).

^۷ الانشقاق (۲-۱).

﴿كَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ﴾ واته: ده تویته وه وه چنن که ری و (پښو زړېو نالتون) ده تویته وه و ده کړیته قالبو په نکاوړه نگ ده بیت وه که و بږیانه ی بږی ی پی ده کړیته په نگی سوړو زه ردو شینو سهو، نه وه یش له بهر گرانی و نا په حه تی پږی قیامه ته. سودی ده لیت: وه که په نگی گول و خلته ی پږی زه یتون. مواجهه ده لیت: ﴿كَالدِّهَانِ﴾ وه که په نگی کانی پږن. ^۱ ﴿فَإِنِّي ءَالَاءٌ رَّيَكُمَا تَكْذِبَانِ﴾ ده یسا نیوه له کام چاکه ی په رو درگارتان حاشا ده که ن؟ خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿فَيَوْمَذِي لَا يَنْشُلُ عَنْ ذُلِّهِ إِشْسٌ وَلَا جَآنٌّ﴾ له و پږه دا هیچ که س (له مرږو جنو که) بږ گونامی که کردوویه تی، نایه ته بهر پرسینه وه. ثم نایه ته وه که ثم نایه ته وایه که ده فهرموویت: ﴿هَذَا يَوْمٌ لَا يَظْفِقُونَ﴾ ^(۳۵) وَلَا يُوْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ^۲ واته: نه مرږ پږنیکه (بیباوه پان) ناتوانن قسه ی تږدا بکن، وه مؤلت نادرین که بهر بیانوو بهینه وه. ثم له حالتکاو پاشان له حالیکی تر دا پرسیار له کرداری هه موو که سیک ده کړیته هیچی له بیر ناکړیته. خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ ^(۳۶) عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ^۳ واته: جا سویند به په رو درگارت پرسیار له هه موویان ده کین، له وه ی که ده یانکرد (له دنیا دا). بږیه قه تاده و تویه تی: ﴿فَيَوْمَذِي لَا يَنْشُلُ عَنْ ذُلِّهِ إِشْسٌ وَلَا جَآنٌّ﴾ له پیشه وه پرسیار کردن و پاشان مؤ کردنی ده میان و ده ست قاچیان قسه ده که ن و هرجیان کردووه ده یلین و باسی ده که ن. ^۴ ﴿فَإِنِّي ءَالَاءٌ رَّيَكُمَا تَكْذِبَانِ﴾ ده یسا نیوه له کام چاکه ی په رو درگارتان حاشا ده که ن؟ وه ده فهرموویت: ﴿يَعْرِفُ الْمُجْرِمُونَ بِسْمِهِمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَصِي وَالْأَقْدَامِ﴾ تاوانباران به شیوه و چروچار ده ناسرین، شیر قزی سره له قاچه کانیان دهنون. واته: به و نیشانانی که پټیانه وه دیاره، هه سن و قه تاده ده لین: ده یانسانسونه به پوی پشو و چاری شیناندا. منیش ده لیم: ﴿فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَصِي وَالْأَقْدَامِ﴾ واته: وه چنن موسلمانان به پوو قاچی سپاندا ده ناسرینه وه که بږ ده ستوویژ شوروویانه. قزیان ده گرن له که ل قاچیان به یکه وه و فریایان ده دهنه ناو ناگر به و شیوه یه نه عمهش ده لیت له نیبوعه باسه وه:

^۱ الطبري (۵۰/۲۳).^۲ المرسلات (۳۵-۳۶).^۳ الحجر (۹۲-۹۳).^۴ الطبري (۵۲/۲۳).^۵ الطبري (۵۲/۲۳).

به قزو قاچ هه لده گيریت و ده شکریت و ورد ده کریت و ده چن دار بق ناو ته نوور ورده کریت. ^۱ خوی
 مزن ده فره مویت: ﴿فَإِيَّاءَ الْآلَةِ رَبِّكَمَا تَكْذِبَانِ﴾ ده یسا نیوه له کام چاکه ی په روه دگارتان حاشا
 ده که ن؟ پاشان ده فره مویت: ﴿هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ﴾ نه مه هر شو دوزخه یه تاوانباران
 پړوایان وانه بوو هیه. واته: نه م ناگره ی که نیوه باوه پتان پتی نه بوو، نه وه تا ناماده یه و له بهر چاوتانه
 به ناشکرا ده بیینن، نه مه بق سوکایه تی پیکردن و بی نرخی و سوک سه یرکردن پییان ده و تریت.
 ﴿يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ آتٍ﴾ له ناویداو له ناو ناویکی کولاو ده خولیتنه وه. واته: جاریک جه زره به ده درین
 له ناو جه نه مداو جاریکش ناوی کولویان ده دریتنی ده یخونه وه خورنده وه یه که ده مسو ئالتونی
 تواوه وایه. که ده و پخولنه یان پارچه پارچه ده کات. نه م نایه ته ده که نه م نایه ته وایه که ده فره مویت:
 ﴿إِذْ الْأَعْلَالُ فِي أَغْتِقِهِمْ وَأَلْسَنُ لُيُسْحَبُونَ ۖ (۷۱) فِي الْحَمِيمِ تُرْفَى النَّارِ يُسْجَرُونَ﴾ ^۲ واته: کاتیک
 زنجیرو ته و قیان له که رېندایه پتی پاده کیشرین، له ناو ناوی زور گرمدا پاشان له دوزخه خدا
 ده سوتینرین. وه ده فره مویت: ﴿مَّانِ﴾ واته: گرمیک و هه که له توانادا نیه و بهرگی ناگیریت له بهر
 زور گرمی. نیب نو عه باس ده لیت: ﴿يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ آتٍ﴾ واته: تا ناخر پله کولاه و زور گرم
 بووه. ^۳ موجهادو سه عیدی کوپی جوبه یرو زه حاک و هه سېنو سه وری و سودیش هه وایان و تووه. ^۴
 قه تاده ده لیت: له و کاته وه که ناسمانه کان و زه مین دروست کراوه گرم کراوه ده کولیت. ^۵ موجهه مده
 کوپی که عبی قهره زی ده لیت: نه و که سه ده گيریت و به قزی پاده وه شینریت له ناو نه و ناوه کولاه ودا
 هه تا گزشته که ی ده تویتنه وه و پېشه که ی ده مینیتنه وه و هه دوو چاوی له سه ریدا. نه مه ده که نه م نایه ته
 وایه که خوی که وره ده فره مویت: ﴿فِي الْحَمِيمِ تُرْفَى النَّارِ يُسْجَرُونَ﴾ ^۶ واته: له ناو ناوی زور
 گرمدا پاشان له دوزخه خدا ده سوتینریت. ﴿حَمِيمٍ آتٍ﴾ واته: گرم و له قهره زیوه پړوایه تیکی تر کراوه
 ﴿حَمِيمٍ آتٍ﴾ واته: ناماده نه مه قسه ی نه بو زه دیدشه. ^۷ و ته ی (ناماده) هیه جیاوازیه کی نیه له وه ی که

^۱ الدر المنثور (۷/۷۰۴).

^۲ الفاهر (۷۱-۷۲).

^۳ الطبري (۲۳/۵۴).

^۴ الطبري (۲۳/۵۴ و ۵۵)، القرطبي (۱۷/۱۷۰).

^۵ الطبري (۲۳/۵۴).

^۶ الفاهر (۷۲).

^۷ الطبري (۲۳/۵۵).

پویاہت کراوہ لہ قہر زیہ وہ لہ سہر تاوہ کہ وتی: ٹاوی گہرمہ. وک ٹہم ٹاہتہ کہ دہفرموویت:

﴿تَشْفِي مِّنْ عَيْنٍ أَمِيَّةٍ﴾^۱ واتہ: ٹاو دہدرین لہ سہرچاوی لہ کولؤ ہرہ گہرم. واتہ: گہرمہ گہرمیکی

وہما کہ ہرگی ناگیریت وک ٹہم ٹاہتہ کہ دہفرموویت: ﴿غَيْرَ نَظِيرٍ إِنَّهُ﴾^۲ واتہ: بی ٹہوی

چاویہ پوانی پیگہیشتنی بکن. پیگہیشتنو نامادہ کردن. وہ دہفرموویت: ﴿حَمِيمٌ أَوْ﴾ واتہ: کولوی

زقر گہرم. لہ ہر ٹہوی کہ تولہ سہندن لہ تاوانبارو چاکہ کردن لہ گل پاریزگاراند لہ فزلؤ ہزہ بی و

سؤزو دادپہرورہیہ تیپیان ہر بہو شیوہیہ ترساندنیان لہ تولہ و سزاو سہرزہ نشکرندنیان لہو

گوناهو ہتپہرستیہ تیپیان ٹہمانہ ہمووی منہتی خودایہ لہ سہر ہندہکانی، بقیہ دہفرموویت:

﴿يَأَيَّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ دہیسا ٹیوہ لہ کام چاکہی پہرورہدگارتان حاشا دہکن؟

﴿وَلَمَن خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ ۖ﴾ (۱۶) ﴿يَأَيَّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ (۱۷) ﴿وَأَنَّا أَتَيْنَا﴾ (۱۸) ﴿يَأَيَّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ (۱۹)

﴿فِيهَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ﴾ (۲۰) ﴿يَأَيَّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ (۲۱) ﴿فِيهَا مِن كُلِّ فَاكِهَةٍ رَّوْجَانِ﴾ (۲۲) ﴿يَأَيَّ آلَاءِ رَبِّكُمَا

تُكَذِّبَانِ﴾ (۲۳)

ژیانی پاریزگاراند و ٹہو ہہموو بہ ہرہو خوشیہی تیپیان لہ ناو ٹہو باغانہدا لہ بہہشتدا

خوای مہزن دہفرموویت: ﴿وَلَمَن خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ﴾ بق ہر کہ سیش لہ پہرورہدگاری ترساوہ،

دو باغ ہہیہ. لہ لای خوای گہورہ لہ پڑی قیامہتدا، وہ لہ ٹاہتیکدا دہفرموویت: ﴿وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ

الْأَوَّلَى﴾^۳ واتہ: ہرگری نہفسی خوی کردیت لہ ٹارہ زوی خراپہ. واتہ: یاخی نہبووہ ژیاہی دنیاہی بہ

گرنکتر نہگرتوہو زانیویہتی کہ ژیاہی دواہڑ زقر چاکترہو ہر دہمیتتہوہو ہرگی تہواو نابیت.

لہ ہر ٹہوہ فرزہکانی بہجی میناوہ. ٹہو شتانہی قہدغہ کراوہ لئی دوور کہ وتوہتہوہ، ٹہو کہ سہ

لہ پڑی قیامہتدا لہ لای پہرورہدگاری دوو باغی دہدریت، وک بوخاری پویاہتی کردوہ لہ عہدولای

کوی قہیسوہ، کہ پیغہمہبری خودا (ﷺ) فرموویہتی: (دو باغ کہ دہفرہکانی لہ زیوہ ٹہوہیش کہ

تیپاندایہ ہر لہ زیوہ، دوو باغیش کہ دہفرہکانی لہ ٹالتونہ ٹہوہیش کہ تیپاندایہ ہر لہ ٹالتونہ لہ

نیوان ٹہو خہلک و لہ نیوان ٹہو سہیرکردنہی بق خوای گہورہ تہنہا جبہی کیپریاہی لہ سہر پوی لہ

^۱ الغاشية (۵).

^۲ الاحزاب (۵۳).

^۳ النازعات (۴۰).

به هشتی له دندا.^۱ زانایانی فرموده شه فرموده یان هیناوه جگه له شهو داود نه بیټ. له فرموده که ی (عبدالعزیز) دا بهو شیوه یه.^۲ شه نایه ته بق هه موو مرفو جنوکه یه شه به هیترین به لگه یه جنوکه ده چنه به هشت، گه راوه ن باوه پو پاریزگار بن، بویه خوا ی گه وره منه ده کات به سه مرفو جنوکه دا بهم پاداشته گه وریه و فرموده تی: ﴿وَلَمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ ۖ ﴿۱۶﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكَاتٍ تَكْذِبُونَ﴾ ده یسا نیوه له کام چاکه ی په وره ردگارتان حاشا ده که ن؟ پاشان وه سفی شه و دوو باغه ی کردوه و فرموده تی: ﴿ذُؤَاتَا أَفْئَانٍ﴾ هه دوو خاوه ن دره ختی به په لک و پون. واته: گه لای چاک و جوان و هه موو جوړه به ره میکی باش و پیگه یوی پیوه یه. وه ده فرموده تی: ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكَاتٍ تَكْذِبُونَ﴾ ده یسا نیوه له کام چاکه ی په وره ردگارتان حاشا ده که ن؟ هه به به شیوه یه عه تای خوراسانی و کومه لیکي تریش و توویانه: ﴿أَفْئَانٍ﴾ واته: گه لای دره خت له پال یه ک و جووین به ناو یه کدا. خوا ی گه وره ده فرموده تی: ﴿فَبِأَيِّ آيَاتِنَا نَحْمِلُ﴾ وه له هه ردودا دوو سه چاوه ی په وان هه یه. واته: ده پون بق شهوی شه دره خت و گه لانه ناو بدرین هه موو جوړو په ننگیک به ره م بهیتن. حه سنی به سری ده لیت: ناویکیان پی پی ده و تریت ته سنیم شهوی تریان پی پی ده و تریت سه لسه بیل^۳ عه تیبه ده لیت: یه کیکیان په ووه و لیل نیو شهوی تریشیان په وباری شه رابه تا بیخون که یفی پی ده که ن.^۴ ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكَاتٍ تَكْذِبُونَ﴾ ده یسا نیوه له کام چاکه ی په وره ردگارتان حاشا ده که ن؟ پاشان دواپی فرموده تی: ﴿فَبِمَا مِنْ كُلِّ نَفْسٍ مِثْقَلِ ذَرَّةٍ مِنْ رِزْقِنَا﴾ هه موو میوه یه کیان تیدایه، که هه موو جووتی یه کترین. واته: له هه موو جوړه میوه و به ریکی پیوه یه و تیدایه له وهی که ده یناسن و چاکتره له وهیش، وه تیشی تیدایه نه چاو دیوه تی و نه گو ی بیستوه تی و نه به خه یالیش به دلی که سدا هاتوه. ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكَاتٍ تَكْذِبُونَ﴾ ده یسا نیوه له کام چاکه ی په وره ردگارتان حاشا ده که ن؟ نیراهیمی کوپی حه که می (حکم) کوپی نه بان ده لیت: له باوکیه وه و له عیکریه وه له نیبنو عه باسه وه ده لیت: هیچ میوه یه کی (به ره میکی) شیرین و تال نیو له دنیادا مه گین له به هشتدا هه یه. هه تا گوزالکیش^۵. نیبنو عه باس ده لیت: شهوی

^۱ فتح الباری (۴۹۱/۸).

^۲ مسلم (۱۶۲/۱)، تحفة الأحوذی (۲۳۱۲/۷)، النسائی فی الکبری (۴۱۹/۴)، ابن ماجه (۶۶/۱).

^۳ القرطبی (۱۷۸/۱۷).

^۴ القرطبی (۱۷۸/۱۷).

^۵ القرطبی (۱۷۹/۱۷).

له دنیا هه یه له چار پوځی داویدا هر ناوه کانیان وه که به که. واته: جیوازیه کی نږدو نیجگار گوره هه یه له نیوانیاندا له چاکیدا.

﴿مُشْكِبِينَ عَلَى فُرُشٍ بَطَاطِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ وَحَى الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ﴿٥٤﴾ فَيَايَا آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٥﴾ فِيهِنَّ قَصِيرَاتُ الْغُرَفِ لَمْ يَلْمِزْنَهُنَّ إِنْسٌ فَبَإْهَمُهُنَّ وَلَا جَانٌ ﴿٥٦﴾ فَيَايَا آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٧﴾ كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ ﴿٥٨﴾ فَيَايَا آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٩﴾ هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَنِ إِلَّا الْإِحْسَنُ ﴿٦٠﴾ فَيَايَا آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦١﴾﴾

خوای گه وړه ده فهرموویت: ﴿مُشْكِبِينَ عَلَى فُرُشٍ بَطَاطِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ وَحَى الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ﴾ له سهر پایه خټک پال که وتوون، که بهر کانیان له ناوړشمی نه ستووره و بهر یه گیشووی هه ربو باغ له وان نرټک که وتووه ته وه. ﴿مُشْكِبِينَ﴾ واته: خه لکی ناو به هه شت له سهر فهرش پالکه وتوون. وتراویشه: واته:

دانیشتن به شیوه ی چوارمشقی، ﴿عَلَى فُرُشٍ بَطَاطِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ﴾ له ناو ناوړشمی نه ستوور، عیبریمه و زه حاکم و قه تاده و توویانه. ^۱ نه بو عیمرانی جونی (عمران الجونی) ده لټیت: واته: ناوړشمی پازاوه به زږی، لټره دا نیشاره ت ده دات به بهر کانیان که ناوړشمه. فهرشیک بهر که ی نه وړنده چاک بیت. ده بی دهر وه ی چوڼ بیت، بیگومان نږد چاک تره، نه بو نیسحاق ده لټیت له هو بهیر یه کوی یریم نه ویش له عه بدوللای کوی مه مسعود وه ده لټیت: نه مه بهر که به ته ی نه ی نه گور دهر وه تان ببینیایه به و کاته چوڼ ده بوو. ^۲ ﴿وَحَى الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ﴾ واته: میوه و بهر هه که یشی نرټکه لټیانه وه هه رکاتیک ثاره زوی

بکه به هر شیوه یه که بیانه ویت دټته بهر ده ستیان، وه که خوای گه وړه فهرموویت: ﴿قُطُوفُهَا دَانَةٌ﴾ ^۳ واته: که میوه ی نرټکه ده سته. وه ده فهرموویت: ﴿وَدَانَةٌ عَلَيْهِمْ ظِلُّنَّهَا وَذُلَّتْ قُطُوفُهَا نَزِيلًا﴾ ^۴ واته: وه سیبه ری دره ختانی به هه شت به سهر سه ریانه ویه و هیشووی میوه کانی نرټکه ده ستو ناسان کراوه. واته: پټی ناگیریت له هر که سیټک ده ستی بټ بیات به لکو له ناو کلاکانیه وه دټته دهر و ده که ویت بهر ده ستی. ﴿فَيَايَا آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ ده یسا نیوه له کام چاک ی په روه ردگارتان حاشا ده که نه؟

خوای گه وړه ده فهرموویت: ﴿فِيهِنَّ قَصِيرَاتُ الْغُرَفِ لَمْ يَلْمِزْنَهُنَّ إِنْسٌ فَبَإْهَمُهُنَّ وَلَا جَانٌ﴾ کی ټوله ی هیند داوین پاکیان له ناودایه، که بهر له وان که سیټک هه رگیز ده ستی بټ نه بر دوون. کاتیک باسی نه و فهرشانه ی

^۱ الطبري (۶۱/۲۳)، القرطبي (۱۷۹/۱۷).

^۲ الطبري (۶۲/۲۳).

^۳ الحاقه (۲۳).

^۴ الانسان (۱۴).

کرد که چند به نرخن پاشان ده فرموویت: ﴿فَبِئْسَ﴾ له سر نهو فرشانه. ﴿فَقَصِرَتْ﴾ اَطَرْفِ واته: کیزانیکه مینده داوین پاکن هیچ شتیک له بهه شتدا نابینن له میزده کانیان چاکترو جوانتر بیت، نهه قسه ی ئیبنوعه باسو قه تاده و عه تای خوراسانی و ئیینو زهیده.^۱ له فرموده یه کدا هاتوو که کیزیک له و کیزانه ده لیت به میزده که ی: سویند به خوا له ناو بهه شتدا شتیک تر نابینم له تو جوانتر بیت و له تو خوشه ویستتر بیت له بهه شتدا له لای من. سوپاس بۆ نهو خودایه ی که توی بۆ من داناهو و منیشی بۆ تو داناهو. ﴿لَمْ يَلْمِزْهُمْ﴾ اِنَّ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانَ واته: نه وان کچن و شوخوشه ویسترو هاوته منن، داوین پاکن که س نزیکیان نه بووه ته وه پیش میزده کانیان له مرقو جنزکه. وه نهه پیش به لگه یه کی تره له سر نهو ی که جنزکه ده چنه بهه شت، نه رتاتی کوپی (منذر) ده لیت: پرسیار له زه مره ی کوپی حه بب کرا ئایا جنزکه ده چنه بهه شت؟ وتی: به لی ژنیش دین. پیاوی جنزکه بۆ ژنی جنزکه و به نیاده می پیاو بۆ به نیاده می ژن.^۲ له بهر نهو یه که فرموویت: ﴿لَمْ يَلْمِزْهُمْ﴾ اِنَّ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانَ. وه ده فرموویت: ﴿فَإِنِّي أَلَا رَيْكَمَا تَكْذِبَانِ﴾ ده یسا ئیوه له کام چاکه ی په روه ردگارتان حاشا ده که ن؟ پاشان وه سفیان ده کات و ده فرموویت: ﴿كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ﴾ مینده جوانن ده لیتی یاقوت و مرجان، پاکه وه یاقوت و سپیشه وه که مرجان که به مرواری ناویان بردوو، نهه قسه ی مواهدو حه سه ن و ئیینو زهید و سودی و که سانی تریشه.^۳ موسلیم ریوایه تی کردوو له موچه مهادی کوپی سرینه وه، ده لیت: یان باسی خۆ ده که ن یان باسی یاده وه ریوایه کانیان ده که ن. وتی: پیاو ژورتان یان ژن؟ نهو هوره یه وتی: نه ی نه بول قاسم نه یه فرمووه: (یه که م ده سته که ده چنه بهه شت له شیوه ی مانگن له شهوی چواره دا به دوا ی نه واند له شیوه ی نه ستره ی پووناکن له ئاسماندا هر یه کیک دوو ژنی هه یه که مؤخی هه ردو پانی له ناو گزشته که یدا ده بیزیت نهو ی له بهه شتدایه کوپی ژنی نهه ناوه.^۴ نهه فرموده یه له هه ردو سه حیه که دا هاتوو.^۵ ئیمامی نه حمه د ریوایه تی کردوو له نهه سه وه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرموویت: (به یانی و ئیواره یه که ده رچوون له پی خودا چاکتره له دنیا و نهویشی که تیایه تی به نه اندازه ی دوو سه ری که وان یان شوینتی شوله که ی له بهه شتدا چاکتره له دنیا و نهو ی که تیایه تی. گه ر ژنیک له ژنه کانی نهه لی بهه شت

^۱ الطبري (۶۱/۲۱/۶۲/۲۳).^۲ الطبري (۶۵/۲۳).^۳ الطبري (۶۷/۶۶/۲۳).^۴ مسلم (۲۱۷۸/۴).^۵ فتح الباري (۳۶۷/۶ و ۴۱۷)، مسلم (۲۱۷۹/۴ و ۲۱۸۰).

له سەر گرنگی پێدان پێیان. پاشان فەرموویهتی: ﴿وَمِنْ ذُنُوبِهِمَا جَنَّتَانِ﴾ ئەمەیش دیارو ئاشکرایە لە
 پێژی پێشکەوتن بەرزیا ن لە دوایەکان. ﴿فَإَيَّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ دەیسە ئێوە لە کام چاکە ی
 پەرورەدگارتان حاشا دەکن؟ لە پێشەووە فەرمووی: ﴿ذَرَانَا أَفَأَنْتَ﴾ دوو خواوەن درەختی بە پەلک و
 بۆین. لێرەشدا دەفەرموویت: ﴿مُذْهَبَتَانِ﴾ کەسکی توخن (یە کجار سەون) بە پوالت ڕەش دەنوینن.
 واتە: ڕەش دەنوینن لە تێرئاوداو ئەوەندە ئاو دراوێن ئیبنوعەباس دەلێت: ﴿مُذْهَبَتَانِ﴾ ئەوەندە ئاو
 دراوێن کە سەوزیان ڕەش دەنوینن.^۱ موخەمەدی کوپی کەعب دەلێت: ﴿مُذْهَبَتَانِ﴾ نۆر توخ و
 ڕەشن. گومانی تێدا نیە کە درەخت گەلاکانی چوو بە ئاو یە کدا نۆر جوان و سەرنج ڕاکێشە. ﴿فَإَيَّ
 آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ دەیسە ئێوە لە کام چاکە ی پەرورەدگارتان حاشا دەکن؟ لە پێشەووە
 فەرموویهتی: ﴿فِيهِمَا عَيْنَانِ تَجَرَّيَانِ﴾^۲ واتە: وە لە هەردووا دوو سەرچاوە ی ڕەوان هەیە. لێرەشدا
 دەفەرموویت: ﴿فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِ﴾ جووتێک کانی لە ناواندا هەن. عەلی کوپی ئەبو تەلحە دەلێت
 لە ئیبنوعەباسەو: واتە: هەلەقولێن، بە گوێ ڕۆیشتن لە تیزی فیجقەکردنیەو. ^۳ زەححاک دەلێت:
 ﴿نَضَّاخَتَانِ﴾ واتە: پڕ لە ئاوە و لێیان نابڕیت. ^۴ ﴿فَإَيَّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ دەیسە ئێوە لە کام
 چاکە ی پەرورەدگارتان حاشا دەکن؟ لە پێشەووە فەرموویهتی: ﴿فِيهِمَا مِنْ كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجَانِ﴾^۵ واتە:
 هەموو میوە یەکیان تێدا یە، کە هەموو جووتی یە کترین. لێرەدا دەفەرموویت: ﴿فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرِيَّانٌ﴾
 لە ناویاندا میوە جات و دارە خورما و هەنار هەیە. گومانی تێدا نیە کە ئایەتی پێشەووە گشتگیرتر
 نۆرتەرە لە بەتاک ناوەیتانی و باسی جۆری میوەکان. وە ئەمە نەکیڕە یەو لە شێوە ی ئیسپاتدا هاتووە
 گشتگیر نیە. بۆیە ئەم ئایەتە: ﴿فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرِيَّانٌ﴾ لە بابی عەتفی خاسە لە سەر عەتفی عام. وە ک
 بوخاری و کەسانی تریش پیرایان داو. بەلکو بە تەنها ناوەیتانی خورما و هەنار لە بەر ڕۆزیانە لە سەر
 میوەکانی تر. ﴿فَإَيَّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ دەیسە ئێوە لە کام چاکە ی پەرورەدگارتان حاشا دەکن؟

^۱ الدر المنثور (۷/۷۱۶).^۲ الرحمن (۵۰).^۳ الدر المنثور (۷/۷۱۶).^۴ الطبري (۲۳/۳۵۷).^۵ الرحمن (۵۲).

پاشان فرمويه تي: ﴿فَهِنَّ خَبْرَتْ حَسَنًا﴾ له ناوياندا گه ليك كيڙي ٺاڪار چاڪو به ديمه ن جوان. قه تاده ده لئيت: مه به ست به ﴿خَبْرَتْ﴾ واته: خاوه ن چاڪي زڙد له به هه شتدا، ڪومه لي زانايان وتوويانه: ﴿خَبْرَتْ﴾ جه معي (خيرة) واته: ڙني چاڪو په وشت چاڪو به ديمه ن جوان. پويابه تيش ڪراوه له نومومسه له موه به مرفوعي.^۱ له فرموده ده ڪي تردا ڪه له سورته تي (الواقعة) دا ده بيئين (إنشاء الله) ڪه ڪيڙه سبي و چاو به له ڪه ڪان (حور العين) ڪوراني ده لئين: ده لئين: نيمه خوپه وشت جوانين وهدي هيتراوين بؤ ميڙده به پيڙه ڪانمان.^۲ ﴿فَيَأْتِي آلَاءُ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَان﴾ ده يسا نئوه له ڪام چاڪي پهروه دگارتان حاشا ده ڪن؟ پاشان فرمويه تي: ﴿حُورٌ مَّقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَارِ﴾ باني: جواني سبي پيئت، چاوپهش له ناو خيچوه تاندا ده ڙين. له پيشهوه فرمويه تي: ﴿فَهِنَّ فَصَبْرَتْ أَطْرَبَ﴾^۳ واته: له ناو نهو باغانه دا هه ن حوريانتي ڪه ته نها چاويان له ميڙدي خويانه. گوماني تيدا نيه ڪه نه وانهي به ٺاره زويي خوي ته نها چاوي له ميڙده ڪه به تي پيڙدارتن له وانهي ڪه له ناو خيچوه تاندا ده ڙين هه رچنده هه مويان داپوشراون، خوي گه وړه ده فرموييت: ﴿فِي الْخِيَارِ﴾ بوخاري پويابه تي ڪردوه له عه بدوللاي ڪوپي قهيسه وه ڪه پيغه مبهري خودا (ﷺ) فرمويه تي: (له ناو به هه شتدا خيچوه تي ڪه هه به مرواري ناويوش پانتاييه ڪه شيست ميله له هه مو لايه ڪيدا ڪه سوڪاري تيدايه، به ڪتري نابين و خاوه ن باوه پان به سهرياندا ده گه پين).^۴ دوباره پويابه تي ڪردوه ڪه پيغه مبهري (ﷺ) فرمويه تي: سي ميله.^۵ موسليم پويابه تي ڪردوه بهم شنيوه به: (خاوه ن له به هه شتدا خيچوه ڪي هه به له مرواري ناوه ڪه ي بوشه دريڙيه ڪه شيست ميله ڪه سوڪاري خاوه ن باوه په ڪي تيدايه، موسلمان ڪه ده گه پيئت به سهرياندا ڪه سيان چاويان به به ڪتري ناڪه وئيت).^۶ ﴿فَيَأْتِي آلَاءُ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَان﴾ ده يسا نئوه له ڪام چاڪي پهروه دگارتان حاشا ده ڪن؟ خوي گه وړه ده فرموييت: ﴿لَمْ يَطْمِئِنُّنَّ إِنَّا قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ﴾ ڪه بهر له وان هيچ مرفو هيچ جنو ڪه ڪه هه رگيز ده ستي بؤ نه برديون. له پيشهوه نايه تي ڪمان هه روه ڪ

^۱ الطبري (۲۳/۷۵).

^۲ الطبراني في الاوسط (۷/۲۵۷).

^۳ الرحمن (۵۶).

^۴ فتح الباري (۸/۴۹۱).

^۵ فتح الباري (۶/۳۶۶).

^۶ مسلم (۴/۲۱۸۲).

نہم ثابہ تہ مانا کرد بہ لام نہ وہی پیشو نہم وہ سفہ زیادہی مہ بو کہ دہ فرموویت: ﴿كَأَنَّهُنَّ آيَاتُ
وَالْمُرْجَانُ﴾. وہ دہ فرموویت: ﴿فَإِنِّي أَلَا رِيكًا تَكْذِبَانِ﴾ دہ یسا نیوہ لہ کام چاکہی پەرورہ دگارتان
حاشا دہ کن؟ خوی مہ زن دہ فرموویت: ﴿مُتَكَبِّرِينَ عَلَى رَفَرَفٍ خُضِرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حَسَانٍ﴾ لہ سر پایہ خی
سہ وز جوان پال دہ کن. لہ ویتہ یان لہ دنیا دا نہ پینراوہ. علی کورشی ثبو تہ لحدہ دہ لیت: لہ نیبنو
عہ باسہ وہ: فرشی داپوشراو بہ پردہی جوان.^۱ موحاهدو عیکریمہ و حہ سہ نو قہ تادہ و زہ ححاکو
کہ سانی تریش مہر وایان وتووہ. واتہ: پردہی جوان.^۲ علای کوپی بہ در دہ لیت: پارچہی جوان
لہ سر فرش لہ شیوہی پردہی شوپبووہ. وہ دہ فرموویت: ﴿وَعَبْقَرِيٍّ حَسَانٍ﴾ نیبنو عہ باس و
قہ تادہ و زہ ححاکو سودی دہ لیت: (العبقري) واتہ: نہو فرشہی کہ پادہ خریٹ و شانی لہ سر
دادہ نریٹ.^۳ وہ دہ فرموویت: ﴿فَإِنِّي أَلَا رِيكًا تَكْذِبَانِ﴾ دہ یسا نیوہ لہ کام چاکہی پەرورہ دگارتان
حاشا دہ کن؟ پاشان فرموویہ تی: ﴿تَبَرَّكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾ موبارہ کہ ناوی پاک
پەرورہ دگارت، خاوہن شکو شایانی پڑلیگرتنہ. واتہ: نہو خودایہ خاوہن شکویہ و بی گوئی
ناکریٹ. خاوہنی پڑو بہ ندایہ تی دہ کریٹ و سوپاسی دہ کریٹ و چاکہی لہ بر چاوہ و یاد دہ کریٹ و
لہ بیرناچیت. نیبنو عہ باس دہ لیت: ﴿ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾ خاوہن شکو زور مہ زنہ.^۴ وہ لہ
فرمودہ یہ کی تردا فرموویہ تی: (لہ مہ زن سہ یرکردنی خودا رشیزگرتنی مووی سپی موسلمان و
خاوہن دہ سلات و ہلگری قورٹان کہ زیادہ پروی تیدا نہ کات و لیشی دورنہ کہ ویتہ وہ و پشتی تی
نہ کات).^۵ نیمامی نہ حمہد پیوایہ تی کردوہ لہ پہ بیعی کوپی عامرہ وہ دہ لیت: گویم لہ پیغہ مہری
خودا بوو ﴿سُبْحَانَكَ﴾ دہ یفرموو: (خوتان ببہ ستن بہ خاوہن شکو شایانی پڑوہ).^۶ نہ سائیش پیوایہ تی
کردوہ.^۷ جہ و مہری (الجوهري) دہ لیت: کاتیک کہ دہ ستن پیوہ گرتووہ. نیبنو مہ سمود دہ لیت: واتہ:
خوتانی پیوہ ببہ ستن، وتراوہ: (الفاظ) واتہ: کول نہ دان. نیبنو کہ سیریش دہ لیت: قسہ کان لہ یہ کہ وہ

^۱ الطبري (۸۳/۲۳).^۲ الطبري (۸۴/۲۳).^۳ الطبري (۸۵/۲۳).^۴ الطبري (۸۶/۲۳).^۵ ابو داود (۱۷۴/۵)، فرمودہ یہ کی حہ سہ نہ.^۶ احمد (۱۷۷/۴)، فرمودہ یہ کی باشہ (جید).^۷ النسائي في الكبرى (۴۷۹/۶)، فرمودہ یہ کی باشہ (جید).

نزیکن (والله أعلم) واته: بـرده وام بوون و کول نه دان و په یوه ست بوون و ده ست پیوه گرتن. له سحیحی موسلم و چوار سونه نه که ی تردا هاتوه له عائشـه وه و توو یه تی: پیغه مبهـری خودا (ﷺ) کاتیک سـلامی ده دایـوه، دانه دهنـشت دوی نویژ مه گین به نه دانه ی نه وه ی که ده یه رمو: (اللهم أنت السلام ومنك السلام تبارکت یا ذا الجلال والإکرام).^۱

ته فیسری سورته (الواقعة)

له مه ککه دا هاتوه ته خوارموه

پړزی سورته (الواقعة)

نیبنو نیسحاق له عیکریمه وه له نیبنو عه باسه وه ده لیت: نه بو به کروتی: نه ی پیغه مبهـری خودا (ﷺ) سـرت سپی بووه، پیغه مبهـری خودا (ﷺ) فـرمو ی: (هود و واقعة و مرسلات و عم یسـاء لون و إذا الشمس کورت پریان کړدم و سـریان سپی کړدم). تیرمیزی پړوایه تی کړدوه و ده لیت: چاک و پاسته (حسن غریب).^۲ وه نیامی نه حمه دیش پړوایه تی کړدوه له جابری سـمره وه ده لیت: پیغه مبهـری خودا (ﷺ) نویژه کانی ده کړد وه ک چن نیوه نه مړ نویژه کانتان ده کـن. به لام زو لیده بووه و نو یی نه و که متری ده خایاند له نویژی نیوه. له نویژی به یانیدا واقعـه و هاوشیـوه ی واقعـه ی ده خویند له سوره ته کاند.^۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ۝۱ لَبِثَ لَوْعْمَهَا كَاذِبَةٌ ۝۲ خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ ۝۳ إِذَا رَجَعْتَ الْأَرْضُ رَجًا ۝۴ وَسُتِ الْأَجْبَالُ بَسًا ۝۵ فَكَانَتْ هَبَاءً مُنْبَثًا ۝۶ وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً ۝۷ فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ۝۸ وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ۝۹ وَالسَّيْفُونَ السَّيْفُونَ ۝۱۰ أُولَئِكَ الْمَقْرُونُونَ ۝۱۱ فِي جَنَّتِ النَّعِيمِ ۝۱۲﴾

باسی پړوداوه کانی پړزی قیامت

خوای مه زن ده فـرمو یی: ﴿إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ﴾ هرگا پړوداوه که پړویدا. ﴿الوَاقِعَةُ﴾ ناویکه له ناوه کانی پړزی قیامت. ناوبراوه به و ناوه له بهر بیگومان بوون له پړودانی و هاتنی نه و به سـرهاته له و پړژه دا وه ک خوای که وره ده فـرمو یی: ﴿فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ﴾^۴ واتـه: سا نه و پړژه به سـرهاته که

^۱ مسلم (۴۱۴/۱)، أبو داود (۱۷۹/۲)، تحفة الأحوذی (۱۹۲/۲)، النسائی (۶۹/۲)، ابن ماجه (۲۹۸/۱).

^۲ تحفة الأحوذی (۱۸۴/۹).

^۳ احمد (۱۰۴/۵).

^۴ الحاقة (۱۵).

پوودہ دات. وہ دہ فرموویٹ: ﴿لَيْسَ لَوْعَنَهَا كَاذِبَةٌ﴾ کہ س ناتوانیت لہ و پوودا وہ حاشا بکات. کاتی پوودانی کہ خودا مہیلی لی پوو پوودات کہ س ناتوانیت لای بدات و کہ سیش ناتوانیت لہ بہریدا بوہ ستیت نہ ہنایت پوودات. وہ کہ خوی گہ ورہ دہ فرموویٹ: ﴿أَسْتَجِیْبُوا لِرَبِّکُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ یَأْتِیَ یَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ﴾ واتہ: بہ فرمانی پورہ ردگاری خوتان بگن، پیش نہ وہی پڑتیک بیت کہ لہ لای خودا وہ هیچ گہ پانہ وہی نیہ. وہ فرموویٹ: ﴿سَأَلَ سَائِلٌ بِمَذَابٍ وَاقِعٍ ۝ لِّلْكَافِرِیْنَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ﴾ واتہ: کہ سیک داوی کرد نازاریک بیت، بقی خوانہ ناسہ کان هیچ پڑتیک بیتہ ہر. وہ فرموویٹ: ﴿وَيَوْمَ یَقُولُ کُنْ فِیْکُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْکُ یَوْمَ یُنْفَخُ فِی الصُّورِ عَلَیْمُ الْغَیْبِ وَالشَّهَادَةُ وَهُوَ

الْحَکِیْمُ الْخَبِیْرُ﴾ واتہ: ہر پڑتیک بقی دروست بوونی ہر شتی فرمان بدات: ببہ دہ بیت قسہی راستہ و لاری نیہ و نہ وی، پڑتیک بہ کہ لہ شاخدا دہ کریت تہ نہا خوی دہ سہ لاتدارہ و دیارو نہ دیار دہ زانیت و ہر خویہ تی لہ کارزان و ناگادارہ. مانای ﴿کَاذِبَةٌ﴾ وہ کہ موچہ ممہدی کوپی کہ عب دہ لیت: دہ بی ہر پوو بدات، قہ تادہ دہ لیت: نہ خق لادانی تیدایہ و نہ دہ ریا زیوون و نہ گہ پانہ وہ. ^۱ ٹینو جہ ریر دہ لیت: ﴿کَاذِبَةٌ﴾ مہ سدرہ وہ کہ (العاقبة والعافیة). ^۲ خوی گہ ورہ دہ فرموویٹ: ﴿خَافِضَةٌ رَّافِعَةٌ﴾ بہ رزدہ کات و نزم دہ کات. واتہ: گرویہ ک نزم دہ کاتہ وہ بقی ہرہ نزمترین پلہ بقی جہ نہ م، با لہ دنیا دا زور بہ پڑیش بوون. گرویہ کیش بہ رز دہ کاتہ وہ بقی ہرہ بہ رزترین پلہ بقی بہ ہشتی مہ تاہہ تایی با لہ دنیا شدا لاوازو بی دہ سہ لات بوون. حہ سہ ن و قہ تادہ ش ہر وایان و تووہ. ^۳ عہ وفی دہ لیت: لہ ٹینو عہ باسہ وہ: ﴿خَافِضَةٌ رَّافِعَةٌ﴾ وای لیدہ کات کہ دورو نزیک گوئی لیبتیت. عیکریفہ دہ لیت: (خفصت) وای لیکردوہ نزیک گوئی لیبتیت و ببیستیت، (ورفعت) وای لیکردوہ دور گوئی لیبتیت. زہ حاک و قہ تادہ ش وایان و تووہ. خوی مہ زن دہ فرموویٹ: ﴿إِذَا رَجَیْتَ الْأَرْضَ رَجَا﴾ کاتیک زہ مین دہ جولیت بہ توندی. واتہ: کاتیک زہ مین دہ جولیت بہ جولانیک توندو دہ لہ ریتہ وہ تیک دہ چیت

^۱ الشوری (۴۷).^۲ المعارج (۲-۱).^۳ الانعام (۷۳).^۴ الطبری (۸۹/۲۳).^۵ الطبری (۸۹/۲۳).^۶ الطبری (۹۰/۲۳).

به یانی و به دریژی، بویه ئیبنوعه باس و موحاهد و قه تاده و که سانی تریش و توویانه. ﴿إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًا﴾ واته: به بومه له رزه که ی هاته له رزین.^۱ په بیعی کوپی نه نه س ده لئیت: کاتیک زه مین گچی داو سوپایوه به وده یش که تیایه تی وه ک گچی بیژنگ نه وه که نه و ئایه ته وایه که خودا ده فره موویت: ﴿إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالًا﴾^۲ واته: کاتیک زه مین بومه له رزه تونده که ی هاته له رزین. وه فره موویه تی: ﴿يَأْتِيهَا النَّاسُ أَتْفَؤُا رَبِّكُمْ﴾^۳ زلزلة الساعة شئ عظیم واته: نه ی خه لکینه، له په روه دگارتان بترسن، بومه له رزه ی پژی قیامت پوداویکی زور گرنگه. وه فره موویت: ﴿وُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًا﴾ که ژیش ده هارین به هارین. واته: وردو خاش ده بن ئیبنوعه باس و موحاهد و عیکریمه و قه تاده و که سانی تریش و توویانه.^۴ ئیبنو زهید ده لئیت: کتیه کان وایان لی دیت وه خوی که وره فره موویه تی: ﴿كَيْبًا مَّهِلًا﴾^۵ واته: کتیه کان ده بنه گردولکه ی لمی خرزوک.^۶ وه فره موویت: ﴿فَكَانَتْ هَبَاءً مُّنبَتًا﴾ له چه شنی توژ بلاوده بن. نه بو نیسحاق ده لئیت: له حارس کوپی عه لیه وه ﴿هَبَاءً مُّنبَتًا﴾ وه که توژ که هه لده کات و دیت پاشان ده پوات و هیچی نامینیت. عه وفی ده لئیت: له ئیبنوعه باسه وه له م ئایه ته دا که ده فره موویت: ﴿فَكَانَتْ هَبَاءً مُّنبَتًا﴾، (الهباء) واته: نه وه ی که به رز ده بیته وه له ناگر کاتیک گر ده گریت بزوزکی لی به رزه ده بیته وه ده چیت به ئاسماندا و کاتیک ده که ویتته سه ر زه مین هیچ شتیک نه و نامینیت.^۷ عیکریمه ده لئیت: (المنبت) نه و خاکه یه که با ده بیات و بلاوی ده کاته وه. قه تاده ده لئیت: ﴿هَبَاءً مُّنبَتًا﴾ وه به ره می دره خت کاتیک که وشک ده بیته وه و با ده بیات. نه م ئایه ته و ئایه ته کانی تر وه که نه م ئایه ته به لگه یه له سه ر نه مانی نه م کتوانه له شوینی خویاندا له پژی قیامت داو ده مه ژین و تیک ده پوخین و ده پون وه خوری شیکراوه یان لی دیت.

^۱ الطبري (۹۱/۲۳).^۲ الزلزلة (۱).^۳ الحج (۱).^۴ الطبري (۹۳/۹۲/۲۳).^۵ المزل (۱۴).^۶ الطبري (۹۳/۲۳).^۷ الطبري (۹۴/۲۳).

مروءه دهن به سى تيرموه له پژوى قيامه تدا

خوای مه زن ده فره موویت: ﴿وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً﴾ نپوه ده کړینه سى تیره. خه لکى له پژوى
قيامه تدا ده کړینه سى تیره، به شیک لای پاستى عرشه وه نه وانه لای پاستى ئاده مه وه هاتوونه ته
دوره وه نامه کانپان به ده سى پاست ده دري ته ده ستیان. ده یانبه نه لای پاسته وه. سودى ده لیت:
نه مانه زړینه ی خه لکى به هشتن. نه وانه یش له لای چه پى عرشه وه نه و کسانه که له لای چه پى
ئاده مه وه هاتوونه ته دوره وه. نامه کانپان به ده سى چه پ ده دري ته ده ستیان. ده یانبه نه لای چه پ وه
نه مانه یش زړینه ی خه لکى ناگرن (په نا به خوا لپیان). نه وانه یش که له پيشه وه نه له بردهم خوای
گه وره دان. نه و تیره یه که به پژتون زیکترو شایسته ترن له تیره ی لای پاست، نه و کسانه که
گه وره ی نه وانه که بریتین له پیغه مبه ران و (سه لامى خویان لیبیت) پیاو چاکان و شه هیدان. نه مانه
ژماره یان که مته له تیره ی ده سى پاست. بویه خوای گه وره فره موویه تی: ﴿فَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا
أَصْحَابُ الْيَمِينِ﴾ تیره یه کیان ده سى پاستى و به ختیارن. ﴿وَأَصْحَابُ الْشِّمَالِ مَا أَصْحَابُ الْشِّمَالِ﴾ تیره ی
تریان ده سى چه پى و نه گبه تبارن. ﴿وَالسَّيِّئُونَ السَّيِّئُونَ﴾ تیره یه کیش له پيشه وه نه، وه پيش
که وترون. وه هر به م شپوه یه خوای گه وره له کړتایى سوره ته که دابه شى کردوون به سى تیره وه
له کاتى کیان ده رچوونیا نندا. وه له م نایه ته شدا هر به م شپوه یه باسیان ده کات و ده فره موویت: ﴿ثُمَّ
أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ. وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ
إِذْ نَزَّلْنَا اللَّهُ﴾^۱ واته: له پاشان نه م قورئانه مان به خشى به که سانیک که له ناو به نده کانماندا هه لمانبژاردن
ننجا هه ندیکیان سته مکارن له خودى خوایان و هه ندیکیان مامناوه ندين و هه ندیکى تریان به فره مانى
خودا پيشکه وتون به هوى چاکه کانپانه وه. موچه مه دى کوپى که عب و نه بو حزه و یه عقوبى کوپى
موجاهد وتوویانه: ﴿وَالسَّيِّئُونَ السَّيِّئُونَ﴾ واته: پیغه مبه ران (سه لامى خویان لیبیت).^۲ سودى ده لیت:
نه وانه نه هلى علیینن. مه به ستیش له پيشکه وتوان نه وانه که په له ده که ن له کارى چاکدا به و
شپوه یه ی که فره مانپان پیکراوه وه ک خوای گه وره فره موویه تی: ﴿وَسَارِعُوا إِلَى مَعْرِفَةِ مَنْ رَبُّكُمْ
وَجَنَّةٌ عَنْهَا السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ﴾^۳ واته: پيشپرکى بکه ن بى لیوردنیکى گه وره له لایه ن

^۱ فاطر (۳۲).

^۲ القرطبي (۱۷/۱۹۹).

^۳ ال عمران (۱۳۳).

به روه ردگار تانه وه و بۆ به هشتیک که پانیه کی به نه ندازه ی ناسمانه کان و زویه. وه ده فره مویت:
 ﴿سَافِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾^۱ واته: پشپرکی بکن بۆ
 ده ستسنی لیخو شپوون له لاین په روه ردگار تانه وه بۆ به هشتیک که پانتاییه کی به وینه پانتایی
 ناسمان و زویه. وه ده لیت: هر که سیک پیشکوت له م دنیا داو په له ی کرد له کاری خیردا نه وه نه
 که سه له پژی دوايشدا هر له پیشکوت و توانه بۆ پزلیتان. چونکه پاداشتی له جزی نیشه که یه تی.
 وه ک و تراوه: چی بکلی نه وه ده دوریت وه، بۆیه خوی گه وره فره مویت: ﴿أُولَٰئِكَ الْمَغْرُورُونَ﴾ که
 نه وانه له نیمه وه نزیک که وتوون. ﴿فِي جَنَّتِ النَّعِيمِ﴾ له باغاتی پر له خو شیدا ده زین.

﴿ثُلَّةٌ مِّنَ الْأَوَّلِينَ﴾^{۱۲} وَقَلِيلٌ مِّنَ الْآخِرِينَ ﴿۱۳﴾ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّوْضُونَةٍ ﴿۱۴﴾ مُتَّكِئِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ ﴿۱۵﴾ يَتَوَفَّوْنَ
 عَلَيْهِمْ وَلَدُنَّ عُلَدَتُهُمْ ﴿۱۶﴾ بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقٍ وَكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ﴿۱۷﴾ لَا يَصَدْعُونَ عَنْهَا وَلَا يُزْفُونَ ﴿۱۸﴾ وَلَهُمْ فِيهَا
 يَتَخَفَتُونَ ﴿۱۹﴾ وَلَهُمْ فِيهَا يَنُوشُونَ ﴿۲۰﴾ وَحُورٌ عِينٌ ﴿۲۱﴾ كَأَمْثَلِ الثَّوْلِ الْمَكْنُونِ ﴿۲۲﴾ جَزَاءً يَمَآ كَانُوا يَعْمَلُونَ
 ﴿۲۳﴾ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا ﴿۲۴﴾ إِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا ﴿۲۵﴾

پیشکوت و توان (السابقون) و پاداشتیان

خوی گه وره باسی نه که سانه ده کات که له پیشکوت و نه نزیک له خویه وه ده فره مویت: ﴿ثُلَّةٌ
 مِّنَ الْأَوَّلِينَ﴾ به شیک له وانی پیشینه. ﴿وَقَلِيلٌ مِّنَ الْآخِرِينَ﴾ که میکیش له وانی پاشین. واته: کومه لیک له
 پیشینه کان و که میکیش له وانه ی که له دوی نه وانه وه دین. و تراوه: مه به ست به پیشینه کان که له
 رابورد وه کان و به دواینه کانیش نه م نوممه ته یه. نیبو نه بی حاتم پویا ته ی کردوه له مواجهو
 حه سه نی به سریه وه. نیبو جه ریریش هه مان پای هه لبارد وه. پاشان نه م فره مووده ی
 پیغه مبه (ﷺ) ده بینی که ده یغه ره مو: (نیمه پاشینانی له پیشکوت و نه یه له پژی قیامتدا). جگه له م
 که سی تر نه یگپراوه ته وه له که سیشه وه پویا ته ی نه کردوه. وه نه وه ی که دل پپی خوش ده بیت بۆ
 نه م فره مووده یه نه م فره مووده یه که نیبو نه بی حاتم پویا ته ی کردوه له نه بو هوره یه وه ده لیت:
 کاتیک نه م نایه ته هاته خواره وه: ﴿ثُلَّةٌ مِّنَ الْأَوَّلِينَ﴾^{۱۲} وَقَلِيلٌ مِّنَ الْآخِرِينَ ﴿۱۳﴾ هاوه له کانی پیغه مبه (ﷺ)
 زۆر به لایانه وه گران بوو. پاشان نه م نایه ته هاته خواره وه: ﴿ثُلَّةٌ مِّنَ الْأَوَّلِينَ﴾^{۱۴} وَثُلَّةٌ مِّنَ

^۱ الحديد (۲۱).

^۲ الطبري (۹۸/۲۳).

^۳ فتح الباري (۵۳۶/۱۱).

الْآخِرِينَ^۱ واته: کومه‌لئیکی زودن له پیشینان، کومه‌لئیکی زودن له پاشینان (نوممه‌تی موحه‌مه‌د
 ﴿١﴾. پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فرمووی: (من پچام وایه که ئیوه چواریه‌کی خه‌لکی به‌هشت بن وه سییه‌کی
 خه‌لکی به‌هشت بن. به‌لکو نیوه‌ی خه‌لکی به‌هشت بن یان به‌شیکی خه‌لکی به‌هشت بن. وه به‌شی
 دووه‌میش له‌گه‌لیان به‌ش بکن). ئیمامی نه‌حه‌مدیش پویایه‌تی کردوه.^۲ ئه‌م پایه‌ی که ئیبنو جهریر
 هه‌لیب‌زادووه لیژده‌دا پایه‌کی لاوازه قسه‌ی له‌سه‌ره. چونکه ئه‌م ئوممه‌ته چاکترین ئوممه‌ته به‌ده‌قی
 قورئان زود دووره که نزیکه‌کان(المقریین) له‌گه‌له پیشوووه‌کاندا له‌ئه‌م زیاتر بن. وایش دهرده‌که‌وئیت
 که نزیکه‌کان له‌م ئوممه‌ته‌دا له‌گه‌له‌کانی تر زیاتر بئیت والله اعلم. پای دووه‌م به‌هیزتره‌و ته‌واوتره‌ له‌م
 شوئینه‌داو مه‌به‌ستیش له‌م ئایه‌ته که ده‌فرموئیت: ﴿ثَلَاثَةٌ مِنَ الْآخِرِينَ﴾ واته: له‌ئهو‌لی ئه‌م ئوممه‌ته‌و
 ﴿وَقِيلَ مِنَ الْآخِرِينَ﴾ واته: هه‌ر له‌م ئوممه‌ته. ئیبنو ئه‌بی حاتم پویایه‌تی کردوه له‌سری (السری)
 کوپی یه‌حیاوه ده‌لئیت: حه‌سه‌ن ئه‌م ئایه‌تانه‌ی خوئنده‌وه: ﴿وَالسَّيِّئُونَ السَّيِّئُونَ ۝۱۰ أُولَٰئِكَ الْمَقَرُّونَ
 ۝۱۱ فِي جَنَّتِ النَّعِيمِ ۝۱۲ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْآخِرِينَ ۝۱۳ وَقِيلَ مِنَ الْآخِرِينَ﴾ ده‌لئیت: تیره‌یه‌که له‌و‌گه‌لانه‌ی که
 رابوردن و پڊیشن. وه پویایه‌ت کراوه له‌ موحه‌مه‌دی کوپی سیرینه‌وه که له‌م ئایه‌ته‌دا: ﴿ثَلَاثَةٌ مِنَ
 الْآخِرِينَ ۝۱۳ وَقِيلَ مِنَ الْآخِرِينَ﴾ ده‌لئیت: له‌ پیشمانه‌وه و توویانه‌و پجایان و ابوو که هه‌موویان له‌م
 ئوممه‌ته بئیت. وه حه‌سه‌ن و ئیبنو سیرینیش هه‌ر پایان وایه که هه‌مووی له‌م ئوممه‌ته‌یه. گومانی تئیدا
 نیه که ئهو‌لی هه‌موو ئومه‌تیک له‌ کۆتاییه‌که‌ی چاکتره. وه هه‌لیشه‌گریت که هه‌موو ئوممه‌ته‌کان
 بگریته‌وه، هه‌ر ئومه‌ته‌ی به‌ پئی بوونی خۆی. بۆیه له‌ کتیبه‌ سه‌حیحه‌کان و کتیبه‌کانی تریش له‌ چهند
 پنگاوه هاتووه. که پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) فرموویه‌تی: (چاکترین چهرخ چهرخی منه پاشان ئه‌وانه‌ی
 له‌ دوائ ئه‌مان دئین و پاشان ئه‌وانش دوائ ئه‌وانه دئین).^۳ تا کۆتایی فرمووده‌که. دیسان فرموویه‌تی:
 (به‌رده‌وام تیره‌یه‌که له‌ ئوممه‌تی من له‌سه‌ره‌ق ده‌مئینه‌وه، ئه‌وانه‌ی که لیئیان ده‌ته‌کنه‌وه و ده‌وریان
 چۆل ده‌کن و ئه‌وانه‌یش که له‌گه‌لیان نین و لیئیان جیا‌ده‌بنه‌وه هه‌چ زیان‌تکیان ئی ناده‌ن هه‌تا پۆژی
 قیامه‌ت)، وه له‌ فرمووده‌یه‌کی تر‌دا هاتووه: (هه‌تا فرمانی خودای گه‌وره دئیت ئه‌وانه به‌و شیوه‌یه
 ده‌مئینه‌وه).^۴ مه‌به‌ست لیژده‌دا ئه‌وه‌یه که ئه‌م ئوممه‌ته له‌ هه‌موو ئوممه‌ته‌کانی تر به‌پزتره. وه

^۱ الواقعة (۳۹-۴۰).^۲ احمد (۳۹۱/۲)، ئه‌م فرمووده‌یه سه‌نه‌ده‌کانی لاوازه.^۳ البخاری (۳۶۵۱).^۴ البخاری (۷۱، ۳۱۱۶، ۳۶۶۰، ۳۶۶۱، ۷۳۱۱، ۷۳۱۲، ۷۴۵۹، ۷۴۶۰ و غیر ذلک).

نزیکه کانیش له خوداوو زۆرترو پله‌یان به‌رزتره له ئومه‌ته‌کانی تر له‌به‌ر پێزی ئاینه‌که‌ی و‌گه‌وره‌یی پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) بۆیه له‌ فه‌رمووده‌ی مه‌واتر دا هاتوو له‌ پێغه‌مبه‌ری خوداوو (ﷺ) هه‌والی داوه که له‌م ئومه‌ته‌دا هه‌فتا هه‌زار ده‌چه‌ به‌هه‌شت به‌بێ لێپرسینه‌وه. وه له‌ فه‌رمووده‌یه‌کی تردا فه‌رموویه‌تی: (له‌گه‌ڵ هه‌موو هه‌زار که‌سی‌که‌دا هه‌فتا هه‌زار)، وه له‌ فه‌رمووده‌یه‌کی تریشدا فه‌رموویه‌تی:

(له‌گه‌ڵ هه‌موو که‌سی‌که‌دا هه‌فتا هه‌زار). خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿عَلَىٰ سُرُرٍ مَّوْضُونَةٍ﴾ له‌سه‌ر ته‌ختی جه‌واهی‌زیه‌ند. ئیبنو عباس ده‌لالت: پازاوه به‌ ئالتون واته: چنراو به‌ ئالتون^۱. موجاهدو عیكریمه و سه‌عیدی کوپی جو به‌یرو زه‌یدی کوپی ئه‌سه‌لم و قه‌تاده و زه‌ححاکو که‌سانی تریش هه‌ر وایان وتوو^۲.

خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿مُتَّكِئِينَ عَلَيْهَا مُتَقَبِّلِينَ﴾ به‌رامبه‌ر به‌ یه‌ك پال ده‌که‌ون. واته: په‌ویان له‌ یه‌ك‌تره و که‌س له‌ دوا‌ی که‌سه‌وه نیه. ﴿يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ﴾ تازه‌ لاوی هه‌میشه‌ لاو، له‌ ده‌وره‌یان دێن و ده‌چن. واته: له‌سه‌ر یه‌ك شێوه ده‌مێنه‌وه گه‌وره نابن و پیر نابن و ناشگۆپین. ﴿بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقٍ وَكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ﴾ به‌ په‌رداخ و سو‌راحی و پیا‌له‌ باده‌ی په‌وان له‌ سه‌رچاوه‌یان ده‌ده‌نی. مه‌به‌ست به‌ (اکواب) ئه‌و سو‌راحیانه‌یه که‌ لوت و گوێدار نین، (أباریق) یش ئه‌وه‌یه که‌ هه‌ردوو وه‌سفه‌که‌ی تێدا‌یه واته: لوت و گوێچه‌کی هه‌یه. (الکؤن) یش واته: پیا‌له‌کانی هه‌مووی له‌ باده‌یه له‌ سه‌رچاوه‌ی په‌وان. که‌ نابێت و ته‌واو نابێت به‌لکو به‌ به‌رده‌وامی ده‌روات و ناوه‌ستیت. خوای مه‌زن

ده‌فه‌رموویت: ﴿لَّا يَصْطَعُونَ عَنْهَا وَلَا يُزْفُونَ﴾ نه‌ سه‌ریان پێی دێشیت نه‌ سه‌رخۆشیش ده‌بن پێی. واته: سه‌ریان نایه‌شیت و عه‌قلیش له‌ ده‌ست ناده‌ن. به‌ل: ناگۆریت له‌گه‌ڵ ئه‌و هێزه زۆرو تام و چێژه‌ی که‌ هه‌یه‌تی. زه‌ححاک په‌ویایه‌تی کردوو له‌ ئیبنو عباسه‌وه که‌ وتویه‌تی: باده‌ چوار سیفه‌تی هه‌یه: سه‌رخۆشی و سه‌رئێشه‌ و پشانه‌وه‌ و میزکردن. خوای گه‌وره باسی باده‌ی به‌هه‌شت ده‌کات که‌ ئه‌م سیفه‌تانه‌ی تیا نیه و دو‌ره لێیانه‌وه^۳. موجاهدو عیكریمه و سه‌عیدی کوپی جو به‌یرو عه‌تیه و قه‌تاده و سو‌دی ده‌لین: ﴿لَّا يَصْطَعُونَ عَنْهَا﴾ واته: سه‌ریان پێی ژان نا‌کات و نایه‌شیت^۴. وه وتوویانه: ﴿وَلَا يُزْفُونَ﴾ واته: له‌سه‌ر خۆیان نا‌چن و ناوه‌ز له‌ ده‌ست ناده‌ن^۵. خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿وَقَفَّكِهِمْ

^۱ الطبري (۹۹/۲۳).

^۲ الطبري (۱۰۰/۹۹/۲۳).

^۳ القرطبي (۲۰۴/۱۷).

^۴ الطبري (۱۰۴/۱۰۳/۲۳).

^۵ الطبري (۱۰۵/۱۰۴/۲۳).

﴿مَّا يَخْرِتُونَ﴾ میوه جاتیش هر کامیک هلی ده بژین. وات: میوه ده گپین به سه ریاند له هر کامیک هله ده بژین ناره زوی خویانه. ثم نایه ته به لگه به له سه دروستی هله بژاردنی میوه له هر لایه که وه ناره زوی بکریت. نیمامی نه حمده پویایه تی کردوه له سابتوه ده لیت: نه نه س وتی: پیغه مبهری خودا (ﷺ) خو بینینی پی خوش بوو، هر که سیك خونی بینینایه هه والی ده پرسسی گهر (وختی) نه یناسیایه و نه گهر باسی چاکه یشی بگردایه له خونه که زیاتر پی خوش بوو. ژنیک هات بق لای وتی: نه پیغه مبهری خودا (ﷺ) خه ونم بیننی وه که نه وهی که من هینرام و ده رکرام له مدهینه و خستمیانه (خرامه) به هشت گویم له کومه لیک بوو که به هشت ده لری بویان کاتیک سه یرم کرد فلان و فلانه، فلانی کوپی فلانه، ناوی دوانزه که سی هینا. پیغه مبهری (ﷺ) تیپیکی ناریو پیش نه مه، ژنه که وتی: هینانان جلویه رگی تولسیان له بهردابوو، ده ماره کانیاں پرابوو خوینی لی ده پویششت. وترا: بیانبن بق پویاری به یدخ یان به یزخ خانه ناویه وه هاتنه ده روه، دهم و چاویان وه که شوری چورده وایو ته شتیکی له زپریان هینا که بوسری تیدابوو، له و بوسریان خوارد (خورمای تازه که پهنگی گرتوه و ته واپس نه گیشتهوه) چنده یان توانی به ناره زوی خویان به هر لایه کدا هلیانده گتپرایه وه مه گین له و میوه یان ده خوارد که ده یانویست. منیش خواردم له گلیان هه والگری نه و تپه له و کاته دا هات و تی: نیمه ناواو ناوامان به سه رها. فلان و فلان پیکران و لپیان درا هه تا دوانزه که سی ژمارد. پیغه مبهری خودا (ﷺ) ژنه که ی بانگ کرد فرمووی: خونه که تم بق بگپه روه، بقی گتپرایه وه. ژنه که ده یوت: فلان و فلانه که سیان هینا. وه که نه و تی نه مه قسی نه بو یه علایه^۱. (حافظ الضیاء) ده لیت: نه مه له سه مره رچی موسلیمه. خوی گه ورده ده فرموویت: ﴿وَلَقَدْ طَبَّرَ مِمَّا يَشْتَهُونَ﴾ گزشتی مه لیش له وانه ی ناره زوی ده گن. نیمامی نه حمده پویایه تی کردوه له نه نه سه وه ده لیت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرموویه تی: (مه لی به هشت وه و شتری به رزی میتینه وایه له دره ختی به هشت ده له وه پیت و ده خوات). نه بو به کر وتی: نه پیغه مبهری خودا (ﷺ) له مه له ناسکه کانن. پیغه مبهری (ﷺ) فرمووی: (نه وهی ده یخوات له و ناسکتره)، سی جار نه مهی فرموو، وه من داوام وایه تر له و که سانه بیت که لپی ده خوات^۲. نیمامی نه حمده به تنها نه فرموده ی هیناوه به م شیه وه. خوی گه ورده ده فرموویت: ﴿وَحُرَّ عَيْنٌ﴾ کیژی سپی چاو به لکیش. ﴿كَأَمْثَلِ اللَّوْلِ الْمَكُونِ﴾ هه موو ده لیتی مروارین له ناو سه ده فدا. وات: وه که مرواری لوس وان نه وه نده سپین وه که له سورده تی

^۱ احمد (۱۳۵/۳) و مسند ابی یعلی (۴۴/۶)، فرموده یه کی سه حیحیه.

^۲ احمد (۲۲۱/۳)، فرموده یه کی سه حیحیه.

(الصفات) دا له پېشه‌وه باس کړاوه و خوای گه‌وره فەرموویه‌تی: ﴿كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ﴾^۱، واته: وهك میلكه‌ی ناو هیلانه (یان ده‌لئی مرواری ناو سه‌ده‌فن). وه دیسان له سوره‌تی (الرحمن) یشدا هر باسکړاوه. بویه خوای گه‌وره ده‌فرموویت: ﴿جَزَاءُ يَمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ پاداشتی کرده‌وه‌یانه. واته: نه‌می که پیمان داوون پاداشتی نه‌و کرداره چا‌کانه‌یه که کردویانه. پاشان خوای گه‌وره فەرموویه‌تی: ﴿لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا﴾ که له‌ویدان نه‌ قسه‌ی هرزه ده‌بیستن، نه‌ وتاریکی نا‌ره‌وا. ﴿إِلَّا قِيلًا سَلَمًا سَلَمًا﴾ مه‌گر دروود له‌یه‌کتری بکه‌ن وه‌لامی پی‌ بده‌نه‌وه. واته: له‌ به‌ه‌شتدا قسه‌ی بی‌ ماناو هرزه نابیستن. قسه‌یه‌ک که بونی سوکایه‌تی لیبت و خراپ بیت وهك فەرموویه‌تی: ﴿لَا تَسْمَعُ فِيهَا لَغْوًا﴾^۲ واته: قسه‌ی هیچ و پوچی تیدا نابیستن. واته قسه‌ی هرزه و بی‌ سود. ﴿وَلَا تَأْثِيمًا﴾ واته: نه‌ قسه‌ی ناشیرین. ﴿إِلَّا قِيلًا سَلَمًا سَلَمًا﴾ واته: بی‌جگه له‌ سلام کردن له‌یه‌کتری وه‌لامدانه‌وه‌ی. وهك خوای گه‌وره فەرموویه‌تی: ﴿وَنَحْنُ فِيهَا سَلَامٌ﴾^۳ واته: سلاو‌کردن لیټان له‌و (به‌ه‌شته) دا به‌ وشه‌ی سه‌لامه. هر‌وه‌ما گفتوگو‌شيان قسه‌ی هرزه و ناشیرینی تیدا نه‌.

﴿وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ﴾ (۲۷) فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ﴿۲۸﴾ وَطَلْحٍ مَّنْضُودٍ ﴿۲۹﴾ وَظُلَى مَمْدُودٍ ﴿۳۰﴾ وَمَاءٍ مَّسْكُوبٍ ﴿۳۱﴾ وَنُفُوحٍ كَافٍ ﴿۳۲﴾ لَا مَقْطُوعٍ وَلَا مَمْنُوعٍ ﴿۳۳﴾ وَفُرشٍ مَّرْفُوعٍ ﴿۳۴﴾ إِنَّا أَنشَأْنَهُمْ إِنشَاءً ﴿۳۵﴾ فَعَمَلُهُمْ أَبْكَارًا ﴿۳۶﴾ غُرًّا أَنْبَارًا ﴿۳۷﴾ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿۳۸﴾ ثَلَاثَةٌ مِّنَ الْأَوَّلِينَ ﴿۳۹﴾ وَثَلَاثَةٌ مِّنَ الْآخِرِينَ ﴿۴۰﴾

تیره‌ی ده‌سته‌پاستو پاداشتیان

کاتیک خوای گه‌وره باسی پاشه‌پژئی نه‌و تیره‌یه‌ی کرد که له‌ پېشه‌وه‌ن وه‌ له‌ خو‌یه‌وه‌ نزیکن پاشان تیره‌ی ده‌سته‌پاستیش باس ده‌کات وه‌ پژی نه‌واندا باسیان دینیت و به‌ نا‌کارچاک ناویان ده‌بات. وهك مه‌یومنی کوپی مه‌ران ده‌لټت: تیره‌ی ده‌سته‌پاستپه‌یان له‌ دوا‌ی پنه‌ی تیره‌ی پېشکه‌وتوانن وه‌ ده‌لټت: ﴿وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ﴾ نه‌وه‌ی تیره‌ی ده‌سته‌پاستن، نه‌وان چو‌ن به‌خته‌وه‌ریکن؟ واته: تیره‌ی ده‌سته‌پاست چین و ژبانیان چونه‌و پاشه‌پژئیان به‌چی ده‌بیت؟ پاشان مانای کردووه‌ به‌م نایه‌ته‌ی که خودای گه‌وره فەرموویه‌تی: ﴿فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ﴾ لای ده‌رکه‌ناری بی‌ دپکن. ئیبنوعه‌باس و

^۱ الصفات (۴۹).

^۲ الغاشية (۱۱).

^۳ یونس (۱۰).

عیکریمه و موجدو ئیبنول نه حوه س و قه سامه ی کوپی زوهه یرو سه فهری کوپی نوسه یر و حه سن و قه تاده و عه بدوللای کوپی که سیر و سودی و نه بو حه زره و کهسانی تریش وتوویانه: نه و داره ی که دپکی پیوه نیه.^۱ ئیبنوعه باس ده لئیت: ﴿فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ﴾ داری پر به ره م. وه له عیکریمه و موجدیشوه دیسان پیوایه ت کراوه قه تاده یش هر وای وتووه که ئیمه قسه مان له و دره خته پر به ره مه ده کرد که دپکی پیوه نیه. واده رده که ویت که مه به ست له و دره خته ی دنیا و نه وه ی پژی دواپی. نه و دارکه ناره ی دنیا دپکی پیوه یه و به ره می زۆر نیه. به لام دارکه ناری به هه شت به ره می زۆره و دپکی پیوه نیه. دره خته که ی قورس کردوه. خوی مه زن ده فهرموویت: ﴿وَطَلَحَ مَضْجُورٍ﴾ مؤزی پال پیکه وه دراویش. عوتبه ی کوپی عه بدی سه له می ده لئیت: من له خزمه تی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) دانیشنبوم. عه ره بیکی ده شته کی هات و تی: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) گویم لئته باسی دره ختیک ده که ی له به هه شتدا. ئاگام له هیچ دپکیکی تر نیه نه وه نده ی نه وه دپکی زۆر بی. واته: (طلع)، پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرمووی: (خودا له جیگای هر دپکیک به ریکی داناه وه که مه کی کیزه، حه فتا ره نگ خواردنی تئدایه، هیچ په نگیکیان له یه ک ناچن و وه که یه ک نین).^۲ ﴿وَطَلَحَ﴾ دره ختیک کی گه وره یه له سه ره مینی حیجازدا ده رویت له دره خته دپکینه کانه. موفره ده که ی دره ختیک ی زۆر دپکاویه. موجد ده لئیت: ﴿مَضْجُورٍ﴾ واته: پر به ره نه وه نده سیبه ری زۆر بوو قوره یشیه کان به نمونه ده یانه ئیناه وه زۆر به لایانه وه عه جاپ بوو، سیبه ره که ی له سیبه ری مؤزو دارکه نار ده چوو.^۳ ئیبنو نه بی حاته م پیوایه تی کردوه له نه بو سه عیده وه ده لئیت: ﴿وَطَلَحَ مَضْجُورٍ﴾ واته: مؤز. پیوایه تیش کراوه له ئیبنو عه باس و نه بو هوره یره و حه سن و عیکریمه و قه سامه ی کوپی زوهه یرو قه تاده و نه بو حه زره هر به و شیوه یه.^۴ واته: مؤز. موجدو ئیبنو زه یدیش هه مان پایان هه بووه و وتوویانه خه لکی یه من به مؤز ده لئین (طلع).^۵ ئیبنو جه ریر جگه له م قسه یه ی نه گنراوه ته وه. خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَطَلَحَ مَضْجُورٍ﴾ سیبه ریکی بی برانه وه ش. بوخاری پیوایه تی کردوه له نه بو هوره یره وه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرمووی تی: (له ناو به هه شتدا دره ختیک هیه سوار به زۆر سیبه ره که یدا

^۱ الطبري (۱۱۰/۲۳).^۲ البی لابن ابی داود (۵۹)، فهرمووده یه کی سه حیه.^۳ الطبري (۱۱۴/۲۳).^۴ الطبري (۱۱۳/۱۱۲/۲۳).^۵ الطبري (۱۱۳/۲۳).

سہ سال دہ پوات نایپریت۔ نہ گہر حہز دہ کەن نہ م نایہ تہ بخوینن: ﴿وَلَّيْلٌ مَّدُورٌ﴾^۱۔ موسلیمیش
 ریوایہ تی کردووہ۔^۲ نیامی نہ حمہد ریوایہ تی کردووہ لہ نہو ہورہ یرہوہ دہ لیت: پیغہ مہری
 خودا (ﷺ): (لہ ناو بہ ہہ شتدا درہ ختیک ہہیہ سوار بہ ژیر سییہ رە کیدا سہ سال دہ پوات نایپریت۔
 نہ گہر حہز دہ کەن نہ م نایہ تہ بخوینن: ﴿وَلَّيْلٌ مَّدُورٌ﴾^۳۔ ہر بہ م شیوہ ی ش موسلیم ریوایہ تی
 کردووہ۔^۴ بوخاری دیسان بہ م شیوہ ی ریوایہ تی کردووہ۔^۵ (عبدالرزاق) یش ریوایہ تی کردووہ بہ ہمان
 شیوہ۔^۶ خوی گہورہ دہ فہرموویت: ﴿وَمَا مَسْكُوبٌ﴾ ناویش ہرو ہر پوانہ۔ ﴿وَلَكَّهُمْ كَثِيرٌ﴾
 میوہش زور زہ بندہ یہ۔ ﴿لَا مَقْطُوعٌ وَلَا مَمْنُوعٌ﴾ نہ دوا ی دیت و نہ پاوانہ قہ دہ غہ یہ۔ واتہ: میوہ ی
 زوریان لایہ ہر ہر جورو ہم ہر ہنگ نہ چای بینویہ تی و نہ گوچک ش بیستویہ تی۔ نہ بہ خہ یالیش بہ
 دلدا ہاتووہ۔ وک خوی گہورہ فہرموویہ تی: ﴿كَلَّمَارُزُقُوا مِنْهُمْ لَمْ يَزُقُوا رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي
 رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأَتُوا بِهٖ مُشَبَّهًا﴾^۷ واتہ: ہر کاتیک لہ وی خوار دہ مہ نیہ کیان بدریتی لہ میوہ ہات
 دہ لیت: نہ مہ نہوہ یہ کہ لہ مہ ویش پیمان درا نیستا وینہ یان ہیناوہ۔ واتہ: نہ م نمونہ یہ لہو
 نمونہ یہ ی پیشو دہ جیت بہ لام تامیان وک یہ ک نیہ۔ وک لہ ہر دوو سہ حیجہ کدا ہاتووہ لہ باسی
 سیدرہ تول مونٹہا واتہ: (کہ لاکانی وک گوچک ی فیل وایہ و ہرہ کیشی وک تلالی ہجر وایہ)۔^۸
 وک دیسان لہ ہر دوو سہ حیجہ کدا ہاتووہ لہ نیبنو عہ باسوہ دہ لیت: خور گیرا پیغہ مہری
 خودا (ﷺ) نوژی کردو ہر دمیش لہ گہ لیدا نوژیان کرد۔ باسی نوژہ ک ی کرد کہ ہر دم و تیان نہ ی
 پیغہ مہری خودا (ﷺ) تو مان بینی دہ ست بۆ شتیک برد لہ م شوینی کہ تیدای۔ پاشان وہ ستای۔
 فہرمووی: (من بہ ہہ شتم چاو پیکہ و ت دہ ستم بۆ بوشکی برد تیدا گہر بہمیتانیہ لہو بۆ شکہ تان
 دہ خوار تان دنیا بہر دہ وام بوایہ و ہمایہ)۔^۹ نیامی نہ حمہد ریوایہ تی کردووہ لہ عوتبہ ی کوپی عبدینی

^۱ فتح الباری (۴۹۵/۸)۔^۲ مسلم (۲۱۷۵/۴)۔^۳ احمد (۴۸۲/۲)، فہرموودہ یہ کی سہ حیجہ۔^۴ مسلم (۲۱۷۵/۴)۔^۵ فتح الباری (۳۶۸/۶)۔^۶ عبدالرزاق (۴۱۷/۱۱)، فہرموودہ یہ کی سہ حیجہ۔^۷ البقرة (۲۵)۔^۸ فتح الباری (۳۴۹/۶)، مسلم (۱۴۶/۱)۔^۹ فتح الباری (۶۲۷/۲)، مسلم (۶۲۶/۲)۔

سه لمیه وه ده لئیت: عه ره بیکی ده شته کی هات بق لای پیغه مبه ری خودا (ﷻ) باسی حه وزی لی پرسی. پیغه مبه ر (ﷻ) باسی به هه شتی ده کرد. پاشان عه ره به که وتی: میوه ی تیا به ؟ فه رموی: (به لی) دره ختیکی تیا به پیی ده لئین (طوبی) وتی: باسی شتیکی کرد نه مده زانی چیه. وتی: کام دره ختی سر زه مینی ئیمه له وه ده چیت ؟ فه رموی: (هیچ شتیک له دره ختی سر زه مینی تو له و ناچیت)، پیغه مبه ر (ﷻ) فه رموی: پویشتیوه شام ؟ وتی: نه خیر، فه رموی: (له دره ختیک ده چیت له شام پیی ده لئین گوژی له سه ری که قه ده ده پویش له سه ره وه بلاوده بیته وه)، وتی: بویشیکی به نه اندازه ی چه ندیک ؟ بانی چه ندی گه وره یه ؟ فه رموی: (به نه اندازه ی پویشتنی مانگیکی قه له ره شیکی په شو سپی که به رده وام بغریت و سارد نه بیته وه). وتی: بنی داره که چه ندیک گه وره یه ؟ فه رموی: (نه گه ره چه که و شتریک له و شتره کانی خرتا پروا ناتوانیت به چواره وریدا بگه ریت هتا نه وه نده پیر ده بیت و له پیریدا ملی ده شکیت و ورد ده بیت)، وتی: تریی تیدایه ؟ فه رموی: به لی، وتی: ده نکی تری که چه ندی گه وره یه ؟ فه رموی: (نایا باوکت سابرتی گه وره ی له ناو نازده له که تاندا سه رپویه) وتی: به لی، فه رموی: (که ولی کرد بیت و پیسته که لی کرد بیت وه و داییتی به دایکت و پیی و تبیت ئم پیسته بکه به کونه بزمان) وتی: به لی. عه ره به که وتی: ئه وه دنکه منیش و که سو کاریم تیر ده کات ؟ پیغه مبه ر (ﷻ) فه رموی: (به لی هه مو عه شره ته که یشت تیر ده کات).^۱ خوی مه زن ده فه رموویت: ﴿لَا مَقْطُوعَ وَلَا مَمْنُوعَ﴾ واته: له زستان و هاویندا نابریت و هه میشه خواردنی به رده وامه و هه ر کاتیک داوای بگن ده ست ده که ویت. هیچ شتیکیان به مه یلی خودا لی قه ده غه ناکریت. قه تاده ده لئیت: درک و شول و دوری نابیته ریگر بق و ده ده سته یان و خواردنی.^۲ له فه رموده یه کدا له پیشه وه باسکرا کاتیک که سیک میوه یه کی لی کرده وه دانه یه کی تر ده پواته وه شوینه که ی. خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿وَفُرشِ مَرْفُوعَ﴾ نوین و بانی به رزو نرم. واته: جیگه و بانی به رزو ناسک. وه ده فه رموویت: ﴿إِنَّا أَنشَأْنَهُنَّ إِنشَاءً﴾ ئیمه خومان کیژده کانهان به تاییه تی به ره م مینا. ﴿جَعَلْنَهُنَّ أَزْوَاجًا﴾ بریارمان بق دان هه ر کهچ بن. ﴿عُرْبًا أَرْبَابًا﴾ شوخوشه ویستی هاوته مه نن. ﴿لَا ضَرْبَ أَلَمِينَ﴾ به شی ده سته پاسته کانه. زه میره که هاتوه که سی دیاری نه کردوه. به لام کاتیک شیوازی ئایه ته که بووه ته به لگه که باسی نوین و شوینی به رز ده کات بق ئه و ژنانه ی که له سه ری پال ده که ون. به وه وازی هیئاتوه له ناوبردنیان و زه میره که ی (الضمیر) گه پاندوه ته وه بویان. وه ک ئم ئایه تانه که خوی گه وره ده فه رموویت: ﴿إِذْ عُرِضَ عَلَیْهِ

^۱ احمد (۱۸۳/۴)، ئم فه رموده یه سه ته ده کانی لاوازه.

^۲ الطبری (۱۱۸/۲۳).

يَا لَعْنَتِي الصَّغْفَنَتُ الْخِيَادُ (۳۱) فَقَالَ إِنِّي أَجَبْتُ حَبَّ الْخَبْرِ عَنْ ذِكْرِ رَقِي حَقَّ تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ ﴿۱﴾ واته:
 سر له نیواره کاتیک نه سپانی په سمن و خیرا نیشانی سوله یمان درا. جا (سوله یمان) وتی
 خوشه ویستی نه م سپانه م یادی خودای له بیر بر دم. واته: خور. وهک له قسه ی زانیانی ته سپیره وه
 دهرکه وتووه و دیاره. نه خفه ش له م نایه ته دا: ﴿إِنَّا أَنشَأْنَهُنَّ إِنشَاءً﴾ ده لیت: دهری نه خسوون و باسی
 نه کردوون له پتیش نه مه. ^۲ نه بو عوبه یده (أبو عُبَيْدَة) ده لیت: له م نایه تانه دا باسی کردوون که
 فرموویه تی: ﴿وَحُورٌ عَيْنٌ﴾ (۳۲) کَامَثَلِ اللَّوْلِ الْمَكُونِ ﴿۲﴾ که خوی گوره ده فرموویت: ﴿إِنَّا أَنشَأْنَهُنَّ﴾
 نیمه خومان وه دیمان میناون له وه دیهینانکی تردا. پاش نه وهی که پیربوون و چلکی سپی به
 چاویانه وه بوو کردماننه وه به کیژ. واته: دای نه وهی که ژنی میردار بوون، بوونه وه به کیژی
 شوخوشه ویست ده چنه لای میړده کانیان به و خوشی و پاکی و جوانیه وه. نه بو داودی تیالیسی پړویه تی
 کردوه له نه نه سه وه ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرموویه تی: (خاوه ن باوه پ توانای نه ونده و
 نه ونده ی ده دریت ی بچوونه لای ژنان)، وم: نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نه ونده ده توانیت؟
 فرمووی: (توانای سه د که سنی پی ده دریت). ^۳ تیرمیزیش پړویه تی کردوه و ده لیت: راست و غریبه
 نه بول قاسمی ته به رانی پړویه تی کردوه له نه بو هوره یرو ده ده لیت: وتیان نه ی پیغه مبه ری
 خودا (ﷺ) ناخ له به هشتا ده گه ی به ژنه کانمان؟ فرمووی: (پیاو له یه ک پوژدا په یوه ندی ده کات
 به سه د کچه وه). ^۴ ده چیته لای سه د کچ. حافیز نه بو ع بدوللای مقدیسی ده لیت: نه م فرمووده یه
 لای من له سر مهرجی سه حیحه والله أعلم. ﴿عُرَا﴾ سه عیدی کوپی جوبه یرو ده لیت: له نیبونه باسه وه
 واته: شهیدان بچو گیشتن به میړده کانیان. سهیری و شرت نه کردوه کاتیک به په له ده پوات و ده ست
 به رز ده کاته وه نه میش مهر وایه. زه حاک ده لیت: (العرب) واته: نه مان شهید او عاشقی میړده کانیان
 میړده کانیان شیهیدای نه وانن. ^۵ هروه ها ع بدوللای کوپی سه رجسی و مواهدو عیکریمه و نه بو

^۱ ص (۳۱-۳۲).^۲ الطبري (۱۱۸/۲۳).^۳ الطبري (۱۱۸/۲۳).^۴ مسند الطيالسي (۳۶۹)، فرموده یه کی سه حیحه.^۵ تحفة الأحوزي (۲۴۱/۷)، فرموده یه کی سه حیحه غریبه.^۶ الطبراني الصغير (۶۸/۲)، فرموده یه کی سه حیحه.^۷ الدر المنثور (۱۶/۸).

عالیہ و یہ حیا کی کوپی نہ ہو کہ سپرو عتہ و حہ سن و قہ تادہ و زہ ححاک و کہسانی تریش و توویانہ۔
 ﴿أَتَرَابًا﴾ زہ ححاک دہ لیت لہ ٹینو عہ پاسہ وہ: لہ یہ ک تہ مہ ندان، لہ تہ مہ نی سی و سی سالی دان.^۲
 موجد دہ لیت: (الأترب) واتہ: ہاوتہ مہن۔ لہ پریوایہ تیکی تردا دہ لیت: وک یہ کن،^۳ عتہ دہ لیت:
 ہاوتہ مہن۔ خوی گہ و رہ دہ فہ رموویت: ﴿لَا ضَحَبَ الْيَمِينِ﴾ واتہ: دروستکراون و بہ شی
 دہ ستہ راستہ کانن۔ وان: ہہ لکیراون بویان یان کراون بہ ہاوسہ ریان۔ نذر چاک دیارہ کہ ہم نایہ تہ
 پیوہ ندہ بہ م نایہ تانہ وہ کہ خوی گہ و رہ دہ فہ رموویت: ﴿إِنَّا أَنشَأْنَهُمْ إِنْشَاءً﴾ ﴿فَجَعَلْنَهُمْ أَجْنَارًا﴾ ﴿عُرَابًا﴾
 ﴿أَتَرَابًا﴾ ﴿لَا ضَحَبَ الْيَمِينِ﴾ ماناکہی تہ وہ دہ گہ یہ نیت کہ ٹیمہ خومان ہم کیڑانہ مان بہ تاییہ تی
 وہ دی ہینا بق تیرہ دی دہ ستہ راستہ کان، ہمہ پراویچوونی ٹینو جہ ریرہ۔^۴ منیش دہ لیم: دہ شی ہم
 نایہ تہ: ﴿لَا ضَحَبَ الْيَمِينِ﴾ پیوہ ندی بییت بہ پیشی خویہ وہ کہ دہ فہ رموویت: ﴿أَتَرَابًا﴾ ﴿لَا ضَحَبَ الْيَمِينِ﴾
 واتہ: ہاوتہ مہنی تیرہ دی دہ ستہ راستہ کان۔ وک لہ و فہ رموودہ کی بوخاری و
 موسلم پریوایہ تیان کردوہ لہ ٹہو ہور میرہ وہ دہ لیت: پیغہ مہبری خودا (ﷺ) فہ رموویہ تی: (یہ کہ م
 کومہ لیک کہ دہ چنہ بہ مہشت لہ شیوہی مانگی چوار دہ دان، تہ وانہی دوی تہ وان دین شہ وقیان لہ
 تہ ستیرہ تروسکہ دارترو پرونا کترہ لہ ناسماندا۔ میزو پیسی ناکہن و تف ناکہ نہ وہ و مشیش ناکہن و
 چلمیان نیہ، شانہ کانیان ٹالتونہ ٹارہ قیان میسکہ بہ خوشی بہ یہ ک دہ گہن و ژنہ کانیان کیڑی سہی
 چاو بہ لہ کہ و خورہ وشتیان وک یہ کہ و لہ سر شیوہ و شکلی بابیان ٹادہ م (سہ لامی خوی لیبت) کہ
 شہست بالہ لہ ناسماندا)۔^۵ خوی گہ و رہ دہ فہ رموویت: ﴿ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ﴾ ہیندیک لہ وانی پیشینہ۔
 ﴿ثَلَاثَةٌ مِنَ الْآخِرِينَ﴾ ہیندیکیش لہ پاشینہ کان۔ واتہ: کومہ لیک لہ پیشینہ کان و کومہ لیک لہ
 پاشینہ کان۔ ٹینو تہبی حاتم پریوایہ تی کردوہ لہ عہ بدوللای کوپی مہ سعودہ وہ دہ لیت: ہندیکی لہ
 ہندیکی وہ رگرتوہ۔ دہ لیت: شہ ویکمان بہ خواہ رستی لہ لای پیغہ مہبر (ﷺ) بردہ سر پاشان
 بہ یانی ہاتینہ وہ خزمہ تی۔ فہ رمووی: (پیغہ مہ برانیاو) (سہ لامی خویان لیبت) شوینک و تووانیان و
 کہ لہ کانیان پیشان دام، پیغہ مہبر دہ پڑیشٹ و تیدہ پری بہ لامدا، پیغہ مہبری وا مہ بو یہ کہ کہ سی

^۱ الطبری (۱۲۳/۱۲۲/۱۲۱/۲۳)۔^۲ الدر المنثور (۱۶/۸)۔^۳ الطبری (۱۲۴/۲۳)۔^۴ الطبری (۱۲۵/۲۳)۔^۵ فتح الباری (۴۱۷/۶)، مسلم (۲۱۷۹/۴)۔

له گه ل نه بوو، پیغه مبهری واش هه بوو سی که سی له گه ل بوو، پیغه مبهری واش هه بوو که سی له گه ل نه بوو، قه تاده نه م نایه تهی خویند: ﴿الَّتِي مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشِيدٌ﴾^۱ واته: شاخو پیاوئیکی ژیرو تیگه یشتوتان تیدا نیه. فرمووی: هه تا موسای کوپی عیمران به لامدا پوښت له گه ل کومه لیک له بهر هی ئیسرائیل فرمووی: وتم: نهی پهروه ردگارم نه مه کئی؟ فرمووی: نه م موسای کوپی عیمرانی براته و شوئیکه وتوانی له نه وی بهی ئیسرائیل. فرمووی: وتم: پهروه ردگارم نوممه ته که سی من له کوپی؟ فرمووی: (سهیری لای پاستی خوت بکه لای نهو کپوه وه، فرمووی: له و کاته دا دم و چاری خه لکم بینی (چاو پیکه وت) فرمووی: نایا پازیت؟ وتی: وتم: به لی نهی پهروه ردگارم پازی بووم. فرمووی: له گه ل نه مانه دا هه فتا هه زار ده چنه به هشت بی لپرسینه وه. فرمووی: سهیری نهو ناسویه بکه لای چه پته وه خه لکیکی زؤم بینی فرموو: نایا پازی بویت؟ وتم: پهروه ردگارم پازی بووم، فرمووی: له گه ل نه مانه شدا هه فتا هه زار ده چنه به هشت بی لپرسینه وه) پاشان وتی: عوکاشه ده ست پی بکه. وتی: عوکاشه ی کوپی موحسن له تیره ی بهی نه سد هلسا. سه عید وتی: له نهو که سانه بوو که ناماده ی جهنگی بهدر بوو، وتی: نهی پیغه مبهری خودا (ﷺ) داوام بق بکه له خوا منیش یه کیک بم له وانه. پیغه مبهر (ﷺ) فرمووی: (خودایه به یه کیک له وانی دانی) واته: حیسابی بکه. وتی: پیاوئیکی تریش هه لساو وتی: نهی پیغه مبهری خودا (ﷺ) دوعام بق بکه منیش یه کیک بم له وانه: پیغه مبهر (ﷺ) فرمووی: (عوکاشه پیشت که وت). وتی: پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرمووی: (دایک و بایم به فیداتان بیت نه گه ر توانیتان یه کیک بن لهو تیره ی هه فتایه نه گه ر له وانیش نه بوون له تیره ی لای کپوه که بن، نه گه ر له مانیش نه بوون له تیره ی ناسوکان بن من خه لکیکی زؤم بینی به کومه ل له دهوری کپووبوونه وه (پاشان فرمووی) من داوام وایه که ئیوه چواریه کی خه لکی به هشت بن،) الله اکبرمان کرد پاشان فرمووی: (من داوام وایه که ئیوه سییه کی خه لکی به هشت بن)، وتی: الله اکبرمان کرد، فرمووی: (داوام وایه که نیوه ی خه لکی به هشت بن)، وتی: الله اکبرمان کرد. پاشان وتی: پیغه مبهری خودا (ﷺ) نه م نایه تهی خویند: ﴿ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ﴾^۲ وَثَلَاثَةٌ مِنَ الْآخِرِينَ ﴿﴾ وتی: له ناو خؤماندا وتمان: نهو هه فتا هه زاره کین؟ وتمان: نه وانه به موسلمان ی له دایک بوون و هاوه لیان بق خودا دانه ناوه. وتی: نه م قسه یه گه یشته وه به پیغه مبهر (ﷺ) فرمووی: (به لکو نه وانه که نه سستیره ناگتین (نازمیرن و قسه به په نامه کی نابهن و نادرن) مونه شانیم نین (به دقومی ناده نه پال هیچ شتیک) په نا به خوی خویان ده بن).^۳ نه م فرموده یه ړنگای زؤره له کتیبه سه حیحه کاند او کتیبه کانی تریشدا^۴.

^۱ هود (۷۸).^۲ الحاکم (۴/۴۷۷)، فرموده یه کی هه سه نه.

﴿وَأَحْصَىٰ الشَّمَالُ مَا أَحْصَتْ الشَّمَالُ ﴿۱۱﴾ فِي سَوْمٍ وَحَجِيرٍ ﴿۱۲﴾ وَظَلٍ مِّنْ يَّحْمُورٍ ﴿۱۳﴾ لَا بَارِدٌ وَلَا كَرِيمٌ ﴿۱۴﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُتْرَفِينَ ﴿۱۵﴾ وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَىٰ لِحْنِ الْعَظِيمِ ﴿۱۶﴾ وَكَانُوا يَقُولُونَ أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظْمًا إِذَا نَا لَمَبْعُوثُونَ ﴿۱۷﴾ أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ ﴿۱۸﴾ قُلْ إِنَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ ﴿۱۹﴾ لَمَجْبُوعُونَ إِلَىٰ يَوْمِ مَعْلُومٍ ﴿۲۰﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ أَنتُمُ الْفَصَّالُونَ الْمَكْدُوبُونَ ﴿۲۱﴾ لَا يَكُونُ مِن شَجَرٍ مِّن زُفُورٍ ﴿۲۲﴾ قَالُوا لَوْ نَحْنَا الْبَطْلُونَ ﴿۲۳﴾ فَتَسْرِثُونَ عَلَيْهِ بِنَاصِيَةِ الْعَصِيمِ ﴿۲۴﴾ فَتَسْرِثُونَ شَرْبَ الْهَمِيرِ ﴿۲۵﴾ هَذَا تَزَلُّمٌ يَوْمَ الدِّينِ ﴿۲۶﴾﴾

تیردی دستہ چہ پ و ژیان و پاداشتیان

کاتیک خوی مہ زن باسی کومہ لی دہستہ پاستی کرد دوی نہ وان دیتہ سہر باسی کومہ لی دہستہ ی چہ پ و فرموویہ تی: ﴿وَأَحْصَىٰ الشَّمَالُ مَا أَحْصَتْ الشَّمَالُ﴾ نہ وانہ ی کہ دہستہ ی چہ پن، تووشی چ نہ گبتیہ ک ہاتوون. واتہ: لہ چ ژیانیک دان نہ وانہ ی لہ کومہ لی دہستہ ی چہ پن؟ پاشان مانای کردوہ و فرموویہ تی: ﴿فِي سَوْمٍ وَحَجِيرٍ﴾ وان لہ ناو گرہ با و ناوہ کولدا. ﴿فِي سَوْمٍ﴾ لہ ناو ہوا ی گہرم. ﴿وَحَجِيرٍ﴾ ناوی گہرم دان. ﴿وَظَلٍ مِّنْ يَّحْمُورٍ﴾ چہ دوک ل سیتیہ ریانہ. نیبنوعہ باس دہ لیت: ﴿وَظَلٍ﴾ واتہ: دوک ل. ^۱ قہ تادہ و مواحد و عیکریمہ و نہ بو سالح و سودی و کہسانی تریش ہر وایان و تووہ. ^۲ نہم نایہ تہ و ہ کہ نہم نایہ تہ وایہ کہ دہ فرموویت: ﴿أَنْطَلِقُوا إِلَىٰ مَا كُنْتُمْ بِهِ تَكْذِبُونَ ﴿۱۹﴾ أَنْطَلِقُوا إِلَىٰ ظِلِّ ذِي نَلْدٍ شَعْبٍ ﴿۲۰﴾ لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهِ ﴿۲۱﴾ إِنَّهَا تَرَىٰ بِشَكْرٍ كَالْقَصْرِ ﴿۲۲﴾ كَأَنَّهُ بَحَلَّتْ صُفْرًا ﴿۲۳﴾ وَبَلَّ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ﴾. ^۳ بقیہ لیزہ دا فرموویہ تی: ﴿وَظَلٍ مِّنْ يَّحْمُورٍ﴾ دوک لہ پش سیتیہ ریانہ. ﴿لَا بَارِدٌ وَلَا كَرِيمٍ﴾ نہ فینکایی تیدا مہیہ و نہ لہ بری دہ حسینہ وہ. واتہ: نہ باکی چاکہ و نہ شیوہ شی جوانہ و ہ کہ حسہ و قہ تادہ و توویانہ: ﴿وَلَا كَرِيمٍ﴾ جیگا کہ شی شوینی حہ وانہ وہ نیہ. ^۴ زہ حاک دہ لیت ہر خواردنہ و ہیک سازگارو شیرین نہ بیت نہ وہ بق حہ وانہ وہ نیہ. ^۵ پاشان خوی گہ ورہ باسی پاداشتیان

^۱ فتح الباری (۱۰/۱۶۴/۲۲۴) و (۱۱/۳۱۲/۴۱۳)، مسلم (۱/۱۹۸/۱۹۹)، تحفة الأحوذی (۷/۱۳۹)، احمد (۱/۴۰۱).

^۲ الطبری (۲۳/۱۲۹).

^۳ الطبری (۲۳/۱۲۹/۱۳۰).

^۴ المرسلات (۲۹-۳۴).

^۵ الطبری (۲۳/۱۳۱).

^۶ الطبری (۲۳/۱۳۱).

دهكات له سهر نه و كرداره خراپه يان كه كردويانه و فرموييه تى: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُتْرَفِينَ﴾ چونكه نه وان له دنيا دا خوشگوزهران بوون. واته: نه وان له ژيانى دنيا دا خوشگوزهران بوون پويان كردبووه خوځى و ناره زوى هه واو هه وس لايان نه ده كرده وه به لاي نه وهى كه پيغه مبه ره كانيان بزيان هينا بوون. ﴿وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَىٰ لَيْثِنِ الْعَظِيمِ﴾ له سهر گونا مې گه وړه پيدا گر بوون. گونا مې گه وړه يان ده كرده په شيمان نه دبونه وه و واژينتن. ﴿عَلَىٰ لَيْثِنِ الْعَظِيمِ﴾ كه باوه پيان نه بوو به خوداو بت و هاوه ليان بډ داده نا بيچكه له خودا خوځى. ئيبنوعه باس ده لئيت: ﴿لَيْثِنِ الْعَظِيمِ﴾ واته: هاوه ل بډ خوا دانان. موجهادو عيكريمه و زه حكاو قه تاده و سودى و كه ساني تريش هر و ايان و تنووه. وه ده فرموييت: ﴿وَكَانُوا يُقُولُونَ أَهَذَا مِنَّا وَكَثُرًا شُرَكَاءُ وَعَظَمًا إِيَّانَا لَمَبْعُوثُونَ﴾ ده شيان وت: ناخو نه گهر نيتمه بوويته خوځو چه ند پيشه يه ك ديسان زيندوو ده كرښه وه؟ واته: نه مانه نه م قسانه ده كهن باوه پيان به زيندوو- بوونه وه نيه و دووره به لايانه وه كه پويديت. ﴿أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ﴾ يا خود بابو باپيرانمان زيندوو ده كرښه وه؟ خواى گه وړه فرموييه تى: ﴿قُلْ إِنَّا الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ﴾ بلى: بى شك نه وهى له پيشوودا بوون و نه وانى له دواين هاتون. ﴿لَمَجْمُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ﴾ به كومه ل كوده كرښه وه له ژوانگه ي پوژنيك كه ديارى كراوه. واته: هه واليان بده رى نهى موجهه مده (ﷺ) نه وانه ي پيشو نه مانه ي دوايش له بهر ي ناده م به م نزيكانه كوده كرښه وه له كړه پاني قيامه ندا هيج كه سيان لى ده رناچيت. وه خواى گه وړه فرموييه تى: ﴿ذَلِكَ يَوْمَ تَجْمَعُ لَهُ النَّاسُ وَذَلِكَ يَوْمَ مَسْهُودٌ﴾

﴿١٣﴾ وَمَا نُؤَخِّرُهُ إِلَّا لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ ﴿١٤﴾ يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ فَمِنْهُمْ سَقِيمٌ وَسَعِيدٌ ﴿١٥﴾

واته: نه و پوژه پوژنيكه كه ناده مې بډ كوده كرښه وه و نه وه پوژنيكى ديارو بهرچاوه (هه مووان ناماده ن تييدا)، وه نيتمه دواى ناخهين مه گر بډ كاتيكي ديارو بهرچاو، نه و پوژه كه ديت هيج كه س قسه ناكات مه گر به موله تى خوا نه وسا له ناوياندا هه يه بى بهخت و هه يه بهخته وه. بډيه ليږده دا فرموييه تى: ﴿لَمَجْمُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ﴾ واته: ده ستنيشان كراوه بډ پوژنيك كه ديارى كراوه. نه پيش ده ك و يت و نه پاش و نه زياد ده كرښه و نه كه م. خواى گه وړه ده فرموييت: ﴿هَلْ لَكُمْ أَيْهَا الضَّالُّونَ الْكَذِبُونَ﴾ نه وسا نيوه نهى گومرايانى بيياوه پ. ﴿لَا كَلِمَ مِن شَجَرٍ مِّن زَيْتُونٍ﴾ ده بيت بهر ي داري

الطبري (۱۳۲/۲۳).

هود (۱۰۲-۱۰۵).

ژه قنه بوقت بخون. ﴿فَالْإِنِّ مَهَا الْبَطُونَ﴾ که ده تانی لی پر بگن. له به رنه وه ده گیرین و پاده کیشرین هه تا له به ری داری ژه قنه بون بخون. هه تا سکیانی لی پر ده گن. ﴿فَشَرِبُونَ عَلَیْهِمِ الْغَیْمِ﴾ نه وسا ناوی گهرم به سهر نه ودا ده بخون. ﴿فَشَرِبُونَ شَرْبَ الْغَیْمِ﴾ وه کر چون و شتری تینوو بیتنه سهر ناو. ﴿الْغَیْمِ﴾ و شتری زرد تینوو. موفرده ده کی (اهیم) وه موئه نه سه کی (میینه کی) (هیماء) و (هائم و هائمه) یش و تراوه. نینو عه باسو و مجاهدو سه عیدی کرپی جوبه یرو عی کریمه و توویانه: ﴿الْغَیْمِ﴾ واته: و شتری زرد تینوو. سودی ده لیت: ﴿الْغَیْمِ﴾ نه خورشیه که تووشی و شتر ده بیت و هه رگیز تیرناو نابیت هه تا ده مریت. هه روه ها خه لکی جه هه نه میش هه رگیز تیرناو ناخونه وه له و ناوه گهرمه. پاشان خوی گهره فهرموویه تی: ﴿هَذَا نَزْلُكُمْ یَوْمَ الْلَیْنِ﴾ پژی قیامهت وایان میوانداری ده کریت. واته: نه وهی که بومان باس کردوون به و شتیه میوانداریان لی ده کریت له لای په روه ردگاریان له پژی لپیرسینه وه یاندا. وه ک خوی گهره له باره ی خاوهن باوه پانه وه فهرموویه تی: ﴿إِنَّ الْلَیْنَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ کَانَ لَهُمْ جَنَّتُ الْفِرْدَوْسِ نُزْلًا﴾ واته: به راستی نه وانه که نیمان و باوه پان هیناوه و کرده وهی چاکیان کردوه به هه شته کانی فیرده وس جیگی (میوانداری) نه وانه. میوانداریان لی ده کریت و پزریان لی ده گیریت.

﴿مَنْ خَلَقْنَكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ﴾ (۳۷) ﴿أَفَرَأَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ﴾ (۳۸) ﴿أَنشَأْتُمْ خَلَاقَهُمْ أَمْ لَمْ تَكُنْ الْخَالِقُونَ﴾ (۳۹) ﴿مَنْ قَدَرْنَا نَحْنُ الْمَوْلَىٰ وَمَا غَنَّا بِمَسْبُوبِينَ﴾ (۴۰) ﴿عَلَىٰ أَنْ يَدُلَّ أَمْتَلَكُمْ وَنُنشِئَكُمْ فِی مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ (۴۱) ﴿وَلَقَدْ عَلَّمْتُمُ النَّشَأَ الْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ﴾ (۴۲)

سه لماندن پژی قیامهت و به لکه له سهر زیندوو بوونه وه

خوی مه زن باسی سه لماندن پژی قیامهت ده کات و وه لامی نه وانه ده داته وه که باوه پان پئی نیه له و خه لکه بی دین و گومرپیه که ده بیان وت وه ک خوی گهره ده فهرموویت: ﴿إِذَا مِنَّا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظْمًا أَوْ نَا لَمَبْعُوثُونَ﴾ نه و قسه یان بویه کردوه چونکه باوه پان به زیندوو بوونه وه نه بووه و زرد به دوریان زانیوه. خودایش ده فهرموویت: ﴿مَنْ خَلَقْنَكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ﴾ نیهه نیهه مان دروست کرد، سا بچی باوه پتان نه بوو. واته: نیهه له نه وهل جاره وه نیهه مان دروست کرد شتیک نه بوو که ناوتان بوو بیت. ناخو که سیک توانای بوو بیت له یه که م جاره وه دروستی کردین ناتوانیت جاریکی تر، به

^۱ الطبری (۱۳۶/۲۳).

^۲ الکف (۱۰۷).

شیوه‌ی یکی چاکترو جوانتر و هدی‌تان به‌یثیت‌ه؟ بویه فرموده‌ی: ﴿فَلَوْلَا تَصَدَّقُونَ﴾ واته: بچی باو هدی‌تان نه‌بووه به زیندوو بوونه‌وه، پاشان به‌لکه‌یان بق هیثاونه‌وه و فرموده‌ی: ﴿أَفَرَأَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ﴾ ناخو ئیوه نه‌و ناوی شاوه‌ته‌وه دیوه، که ده‌پیش. ﴿أَتَشْرَحُفُّونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَافِقُونَ﴾ ناخو ئیوه و هدی دین، یان ئیمه و هدی دین. واته: ئیمه له‌ناو په‌حمدا دای ده‌نین و دوستی ده‌کن یان خوی و ده‌دینه‌ره؟ پاشان خوی مه‌زن فرموده‌ی: ﴿نَحْنُ قَدْ زَانَيْنَا لِكُلِّ الْمَوْتِ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ﴾ ئیمه بریاری مه‌رگمان بۆتان داوه و کسه و ده‌پیش ئیمه ناکه‌ویت. واته: ئیمه مردمان بق داناون. زه‌ححاک ده‌لئیت: خه‌لکی ناسمان و زه‌مین وه‌ک یه‌ک ده‌مریت.^۱ واته: هه‌موو ده‌مریت. ﴿نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ﴾ واته: ئیمه بی‌توانا نین. ﴿عَلَىٰ أَنْ يُدِلَّ أَمْسَلُكُمْ وَنُنَشِّكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ که به‌چینیکی وه‌ک ئیوه ده‌تانگوپین و ته‌ریکتان ساز یده‌ینه‌وه، که ئیوه ناگاتان لی‌نیه. واته: جه‌سته‌تان ده‌گوپین له‌بۆئی قیامه‌تدا. ﴿وَنُنَشِّكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ واته: له‌شیوه و شکلکی تردا سازتان ده‌دینه‌وه. پاشان خوی گه‌وره فرموده‌ی: ﴿وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ﴾ خو ئیوه له‌دروستی‌بونی یه‌که‌م جارتان ناگادارن، ده‌ی بق هیچ بیر ناکه‌نه‌وه. واته: خو ئیوه ناگاداریون که خودا دوستی کردن که شتیک نه‌بوون باس بکریت، دوستی کردن و چاوو دلی پیدان. بچی بیرتان نه‌کرده‌وه و بزائن که خودایه یه‌که‌م جار توانی دوستتان بکات باشرت ده‌توانیت جاریکی تر دوستتان بکاته‌وه به‌شیوه‌ی یکی چاکترو جوانتر؟ وه‌ک خوی گه‌وره فرموده‌ی: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَتْ عَلَيْهِ﴾ واته: خوا زاتیکه به‌دیه‌تانی ده‌ست پیکردوه له‌پاشان (دای مردن) دووباره دوستی ده‌کاته‌وه هم (دروستکردنه‌وی نووه‌م) لای خودا ناسانتره. وه فرموده‌ی: ﴿أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْئًا﴾ واته: نه‌وه ناده‌میفاد بق بیر ناکاته‌وه که بیگومان ئیمه له‌سه‌ره‌تاوه نه‌ومان دروست کردوه که نه‌و شتیک نه‌بوو. ﴿أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ﴾ (۷۷) وَصَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ. قَالَ مَنْ يُعِى الْعَظَمَ وَهِيَ رَمِيمٌ (۷۸) قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ

^۱ القرطبي (۲۱۶/۱۷).^۲ الروم (۲۷).^۳ مريم (۶۷).

مَرَّةً وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ^۱ واته: ثابا ناده می نه یزانیوه که نه ومان له نوتفه یه کدروست کردووه که چی یه کسره ده بیته دوژمنیکی دیار، وه نمونه مان بق دینیتوه و به دیه پتانی خوی له بیرچووه و توه (نهو بیپویه) ده لیت کی تیسکه کان زیندوو ده کاته وه له کاتیکدا که پزین، (نهی موحه مده (ﷺ)) بلی: نهو زاته زیندوو یان ده کاته وه که له یه کم جاره وه به دی هینان و نهو به هه مو دروستکراویک زاناو

ناگابه. وه خوی گه وره فهرموویته: ﴿إِنَّمَا أَنتَ الْإِنْسَانُ أَنْذَرْتُكَ سُنَّةً ۝۳۸﴾ ﴿أَوَلَيْكَ ظُلْمَةٌ مِنْ مَوْتِي﴾ ﴿ثُمَّ كَانَ عِلْمُهُ فَلَمَّا نَسُوا ۝۳۹﴾ ﴿فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ۝۴۰﴾ ﴿أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَدِيرٍ عَلَيَّ أَنْ مَحْيِيَ الْكُوفَ﴾^۲ واته: ثابا مروؤ و دانه نی که هه روا به ره لا ده کدیت و پشتگویی ده خریت، ثابا نوتفه یه که نه بو له تۆو که ده پزینویه مندالانه وه، له پاشان بوو به جه لته خوین نینجا دروستی کردو پزکی خست نینجا له و تۆوه دوو جوری دروست کرد نیرو می. ثابا نهو زاته توانای نیه به سه ره وه دا که مرووان زیندوو بکاته وه.

﴿أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ ۝۴۱﴾ ﴿أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ ۚ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ ۝۴۲﴾ ﴿لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ۝۴۳﴾ ﴿إِنَّا لَمَعْرِضُونَ ۝۴۴﴾ ﴿بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ۝۴۵﴾ ﴿أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ ۝۴۶﴾ ﴿أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ ۝۴۷﴾ ﴿لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ أَمْحًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ۝۴۸﴾ ﴿أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ ۝۴۹﴾ ﴿أَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَهَا أَمْ نَحْنُ الْمُنْشِئُونَ ۝۵۰﴾ ﴿نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً وَمَتَاعًا لِلْمُقْوِينَ ۝۵۱﴾ ﴿فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ۝۵۲﴾

ناگاداری له سه ره نهوی که ته نها خودا دانه ویله ده پزینیت و باران ده بارینیت و ناگری دروست کردووه که له زور پیویسته یکانی مروؤه

خوی گه وره ده فهرموویته: ﴿أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ﴾ ناخۆ نهو تۆمه ی ده چیپتن دیتوتانه؟ له تکردنی زه مین و نه رم بوونه وه ی و تۆم چاندن تیایدا. ﴿أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ ۚ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ﴾ پیتان وایه که نیه به ره می دینن یان نیه بۆتان ده پزینن. ﴿أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ ۚ نَحْنُ نَزْرَعُونَهُ﴾ ناخۆ نیه ده پزینن، ﴿أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ﴾ واته: به لکو نیعه له شوینی خقیدا دایه نیت له ناو زه میندا ده پزینن. نیبو جه ریر پویه تی کردووه له نه بو هوره پیره وه ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرموویته: مه لی پواندم به لکو بلی چاندم، نه بو هوره پیره ده لیت: گویت له م نایه ته نه بووه که خوی گه وره ده فهرموویته: ﴿أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ ۝۴۱﴾ ﴿أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ ۚ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ﴾^۳ وه ده فهرموویته: ﴿لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ﴾ نه گه ر

^۱ یس (۷۷-۷۹).^۲ القيامة (۳۶-۴۰).^۳ الطبري (۱۲۹/۲۳).

نیمه بمانویستایه، ده مانکرده پووشی بهر با، نه وسا نیوه سه یرتان ده کرد. واته: نیمه پواندمان به سوزو به زهیی خۆمان وه هیشتمان وه بۆتان هر به به زهیی خۆمان. گهر بمانویستایه ده مانکرد به پوش. واته: وشکمان ده کرد پیش نه وهی دره وی بکن و بیهرن. وه ده فهرموویت: ﴿فَطَلَّتُمْ تَفَكُّوْنَ﴾ پاشان مانای کردوه ده فهرموویت: ﴿إِنَّا لَمَعْرِوْنَ﴾ ده توت: نیمه دپراندمان. ﴿بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ﴾ به لکو بیبهش ماوینه وه. واته: ده مانکرده پوش نه وسا ده سستتان ده کرده قسه کردن جاریک ده تان وت: دپراندمان، واته: تووشی زیان بووین. موجهادو عیکریمه ده لئین: نیمه درۆمان له گه ل خۆمان کرد.^۱ قه تاده ده لئیت: واته: نازارمان چه شت یان جاریکی تر ده لئیت: نیمه بیبهش ماینه وه.^۲ عیکریمه ده لئیت: نه وسا ده پواننو سه رزه نشستی به کتر ده کن.^۳ سه سه نو قه تاده و سودی ده لئین: نه وسا ده پواننو په شیمان ده بنه وه.^۴ مانا که ی. یان له بهر نه وهی که مالی زوریان تیدا سه رف کردوه یان له بهر نه و تاوانانه ی که له پیشه وه کردوویانه. که سانی ده لئیت: ﴿تَفَكُّوْا﴾ که بییان ده لئین: نه زداد (أضداد) به که کلیمه به دوو مانای دژ به به کیان هه به.

عه رب ده لئیت: ﴿تَفَكُّوْا﴾ واته: خوش به خت بووم، ﴿تَفَكُّوْا﴾ دلگران بووم، پاشان خوی مه زن فهرموویه تی: ﴿أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ﴾ ناخو نه و ناوه تان دیوه ده یخونه وه؟ ﴿أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ﴾ ناخو نیوه له وه وه ده ناردووتانه، یان نیمه بۆمان باراندوون؟ ﴿الْمُزْنِ﴾ واته: هه ور. نیبنوعه باسو موجهادو که سانی تریش وتوویانه.^۵ ﴿أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ﴾ به لکو نیمه بۆمان باراندوون. ﴿لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أَجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ﴾ گهر نیمه بمانویستایه ده نامکرد به ناویکی تال. ده یسا بۆ شوکرانه ناکن. بۆچی ستایشی چاکه ی خودا ناکن که بارانی بۆ باراندوون که خوشی سازگاره. ﴿لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ﴾ ﴿يُبْتَثُّ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعُ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلُ وَالْأَعْنَابُ وَمِنْ كُلِّ الشَّجَرِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ واته: ناو خواردنه وه تان له و (بارانه) به به هوی سه و زبوونی پوهه کیشه که مه پو مالاتی لی ده له وه ریتن، به و

^۱ الطبري (۱۴۱/۲۳).^۲ الطبري (۱۴۱/۲۳).^۳ الطبري (۱۴۰/۲۳).^۴ الطبري (۱۴۰/۲۳).^۵ الطبري (۱۴۳/۲۳).^۶ النحل (۱۱-۱۰).

نه زری کوپی عه‌ری (النضر بن عربی) ده‌لَین: مه‌به‌ست به (المقوین) واته: پی‌یواران.^۱ ئیینو جه‌ریریش هه‌مان پای هه‌لبژاردوو ده‌لَیت: نه‌و قسانه‌ی که وتووینه: (اقوات) نه‌و خانوو به‌که خه‌لکه‌که‌ی به‌جیان میشتبیت و چۆل کرابیت.^۲ عبدالرحمن ی کوپی زه‌یدی کوپی نه‌سلم ده‌لَیت: (المقوین) لیره‌دا مه‌به‌ست پی‌ی برسیه، له‌یسی کوپی نه‌بو سه‌لیم له‌ موجه‌ده‌وه ده‌لَیت: «وَمَتَعَا لِّلْمُقَوِّينَ» بۆ نیشته‌جی و پی‌یوار، چونکه هه‌موو خۆراکێک به‌بی ناگر چاک ناکریت و باش نابیت. ئیینو نه‌بی نه‌جیح ده‌لَیت: له‌ موجه‌ده‌وه: «لِّلْمُقَوِّينَ» واته: سودمندان له‌ هه‌موو مرۆڤ به‌ گشتی له‌ ناگر.^۳ هه‌ر به‌و شیوه‌ به‌ له‌ عیكریمه‌وه بیسراوه‌ و باسکراوه‌ و نه‌م ته‌فسیره گشتگیرتره له‌وانی تر. چونکه دانیش‌توو پی‌یوار له‌ ده‌وله‌م‌نده‌وه ژار هه‌موو پی‌یوستان به‌ ناگر هه‌یه بۆ چِشت لیتان و خۆگه‌رم‌کردنه‌وه و پۆشنایی و چه‌نده‌ما سودی تر بیجگه له‌مانه. هه‌روه‌ما له‌ سۆزو به‌زه‌یی خودایه به‌ مرۆڤ له‌ به‌ردو ئاسنی چاکدا ناگری داناهه که پی‌یواران ده‌توانن له‌گه‌ڵ خۆیان هه‌لی بگرن و له‌ناو که‌لوپه‌لی خۆیاندا داینین. هه‌ر کاتێک پی‌یوستان پی‌ی بوو ده‌ری دینن هه‌لیده‌که‌ن و ناگری پی‌ی ده‌که‌نه‌وه بۆ چِشت لیتان و خۆگه‌رم‌کردنه‌وه و گوشت برژاندن. سودی تری زۆر ئی وهرده‌گرن له‌ به‌ر نه‌وه‌یه پی‌یواری به‌ ته‌نها هیناوه. هه‌رچه‌نده نه‌و ناگره گشتگیره و پی‌یوستی هه‌موو خه‌لکه به‌ گشتی. خۆای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: «فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ» سا تو ناوی په‌روه‌ردگاری مه‌زنی خۆت هه‌ر به‌ پاک‌ی دووره که‌ماپه‌تی بینه. واته: نه‌و خواپه‌ی که به‌ توانای خۆی نه‌م هه‌موو شته جیاوازو دژیه‌که‌ی وه‌دی هیناوه: ناوی پاک‌ی ساردی سازگارو گه‌ربیوستانیه ده‌یکرده خۆینی تال و هه‌ک ده‌ریا پڕ له‌ خۆیکان. وه‌ ناگر که سوتینه‌ره وه‌دی هیناوه بۆ خۆشبه‌ختی و به‌خته‌وه‌ری مه‌ردم له‌ دنیا‌داو بۆ سزادان و تۆله تۆله‌سه‌ندن له‌ به‌نده تاوانباره‌کان له‌ قیامه‌تدا.

﴿فَلَا أَقْسَمُ بِمَوْجِعِ الْجُبْرِ ۖ ﴿٧٦﴾ وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لِّوَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ۖ ﴿٧٧﴾ إِنَّهُ لَقَوْلُكَ كَرِيمٌ ﴿٧٨﴾ فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ ۖ ﴿٧٩﴾ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ۖ ﴿٨٠﴾ تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ۖ ﴿٨١﴾ أَفَبِهَذَا الْحَدِيثِ أَنْتُمْ مُذْهَبُونَ ۖ ﴿٨٢﴾ وَتَعْمَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْتُمْ تُكَذِّبُونَ ۖ ﴿٨٣﴾﴾

^۱ الطبري (۱۴۵/۲۳).^۲ الطبري (۱۴۶/۲۳).^۳ الطبري (۱۴۵/۲۳).

سویندی خودا له سهر زور مهرنی قورئان

خوای گه وره سویند خه توان ده فره مویت: ﴿فَلَا أَقْسَرُ بِمَوْقِعِ الْجُورِ﴾ ده سا سویند به و شوینانه ی نه ستیره یان لی هه لئین و ئاوا دهن. ئم (لا) به زیاده نیه که مانای نه بیت وه که هندی له زانایانی ته فسیر و توویانه به لکو ده هینریت له پیش سوینده وه کاتیک سویندی پی ده خوریت بؤ وه لادمانه وه ی قسه یه که و تراوه وانه بووه. وه که وه قسه ی عایشه (په زای خوای لیبت) وتی: (لا والله) واته: نه خیر سویند به خوا هه رگیز ده سستی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نه که وتوه له ده سستی هیچ ژنیک. ^۱ هه به م شیوه یه لیره دا: ﴿فَلَا أَقْسَرُ بِمَوْقِعِ الْجُورِ﴾ داده نریت. واته: نه خیر به و شیوه یه نیه که ئیوه واتان ده زانی که قورئان جادوه یان قسه ی فالجیه به لکو وه قورئانی پیروزه. ئیینو جه ریر ده لیت: هندی له زانایانی زمانی عه ره بی و توویانه: واته: نه خیر به و شیوه یه نیه که ئیوه ده یلین: مه به ست خوانه ناسانه، پاشان سوینده که ده سستی پیگردوه و تراوه ﴿أَقْسَرُ﴾. ^۲ وه ده فره مویت: ﴿فَلَا أَقْسَرُ بِمَوْقِعِ الْجُورِ﴾ مواجه ده لیت: شوینی نه ستیره کان له ئاسمانه. و تراویشه: شوینی هه له اتنی یان پوژده لاتی نه ستیره کان. ^۳ قه تاده و حه سه نیش هه رایان وتوه. ئیینو جه ریریش هه مان پای هه لبراردوه. ^۴ قه تاده ده لیت: (مواقعه) واته: شوینه کانی نه ستیره. ^۵ خوای گه وره ده فره مویت: ﴿وَلَئِنَّهُ لَقَسْرٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ﴾ بیگومان نه که ر بیزانن نه مه سویندیک ی گه وره یه. واته: بله راستی وه شوینه ی که سویندم پی خوارد سویندیک ی زور گه وره یه نه که ر بیزانن. ﴿لَئِنَّهُ لَقَرَّةٌ أَنْ كَرِمٌ﴾ بیگومان نه مه قورئانی به پیزه. واته: ئم قورئانه ی که په وانه کراوه بؤ موحه ممه د (ﷺ) په پاویکی زور گه وره یه. ﴿فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ﴾ له ناو کتیبیک ی شاروه دایه. به پیزه وه له په پاویکی به پیزدایه و به پیزه وه پاریزداه. ئیینو جه ریر ده لیت: ئیسماعیلی کوپی موسا بؤی گپراهه وه وتی: شوره یه هه والی دامی له حه کیمه وه که ئیینو جه ریره له سه عیدی کوپی جویه یره وه نه میش له ئیینو عه باسه وه. ﴿لَا يَمْسُهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ﴾ غه بری پاکان که س ناتوانیت ده سستی لیبدات. ده لیت: نه و

^۱ فتح الباری (۵۰۴/۸).^۲ الطبری (۱۴۷/۲۳).^۳ الطبری (۱۴۸/۲۳).^۴ الطبری (۱۴۸/۲۳).^۵ الطبری (۱۴۸/۲۳).

به پانه‌وی که له ناسمانه‌وه.^۱ عه‌فی ده‌لێت: له ئیبنوعه‌باسه‌وه: ﴿لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ﴾ واته: فریشته‌کان.^۲ نه‌نه‌سو و موحاهدو عیكریمه‌و سه‌عیدی کوپی جوبه‌یرو زه‌ححاک و نه‌بو شه‌عساء جابری کوپی زه‌یدو نه‌بو نه‌هیک و سودی و عه‌بدوپه‌ه‌مانی کوپی زه‌یدی کوپی نه‌سلمه‌و که‌سانی تریش مه‌ر وایان و توه.^۳ ئیبنو جه‌ریر ده‌لێت: ئیبنو نه‌بو یه‌علا بۆی گتپاینه‌وه. ئیبنو سه‌ور بۆی گتپاینه‌وه. موعه‌مه‌ر بۆی گتپاینه‌وه له‌قه‌تاده‌وه ده‌لێت: ﴿لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ﴾ واته: که‌س ده‌ستی ئی نادات له‌لای خوای که‌وره‌غیری پاکان. چونکه له‌دنیا ناگیره‌رستی پیسو و دووپووی کردار ناشیرین ده‌ستیان ئی ده‌دات وه ده‌لێت: له‌خوێندنه‌وی ئیبنو مه‌سه‌عودا: ﴿لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ﴾.^۴ نه‌بول عالیه (أبو العالیة) ده‌لێت: ﴿لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ﴾ واته: ئیوه‌نا. ئیوه‌کومه‌لی تاوانباران.^۵ ئیبنو زه‌ید ده‌لێت: خواره‌ناسانی قوره‌یش وایان ده‌زانی که‌شه‌یتانه‌کان نه‌م قورئانه‌یان هێناوه‌ته‌خواره‌وه، خوی مه‌زنیش مه‌والی داوه‌که‌غیری پاکان که‌س ده‌ستی ئی نادات. وه‌که ده‌فه‌رموویت: ﴿وَمَا نَزَّلَتْ بِهِ الشَّيَاطِينُ﴾ (۶۰) وَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَظِيلُونَ ﴿۶۱﴾ إِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمْعَزُولُونَ﴾^۶ واته: شه‌یتانه‌کان نه‌و (قورئانه‌)یان نه‌هێناوه‌ته‌خواره‌وه، نه‌شیایو نه‌وه‌نه‌ده‌شتوان، به‌راستی شه‌یتانه‌کان له‌گوێگرتنی مه‌والی ناسمان به‌رگری کراون.^۷ نه‌م قسه‌یه‌ قسه‌یه‌کی چاکه‌و له‌قسه‌کانی پیشوو ده‌رناچیت و وه‌که‌نه‌وانی پیشه‌وه‌یه. خوای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿نَزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ﴾ له‌داهینه‌ری دنیاوه‌ناردراوه. واته: نه‌م قورئانه‌هاتوه‌ته‌خواره‌وه له‌لایه‌ن خودای په‌روه‌دگاری جیهان و جیهانیانه‌وه. به‌و شه‌یوه‌یه‌نیه‌که‌خواره‌ناسان ده‌لێن. جابووه‌یان قسه‌ی فالجیه‌یان شیعه‌. به‌لکو راستیه‌که‌هیچ گومانی تێدا نیه‌بیجگه‌له‌م قورئانه‌هیچ شتیکی راستو به‌سه‌ود نیه‌وه ده‌فه‌رموویت: ﴿أَفَبِهَذَا الْحَدِيثِ أَنْتُمْ مُذْهَبُونَ﴾ شاخو ئیوه‌به‌م قسه‌که‌مه‌تان دیت؟

^۱ الطبري (۱۴۹/۲۳).^۲ الطبري (۱۵۰/۲۳).^۳ الطبري (۱۵۱/۱۵۰/۲۳)، القرطبي (۲۳۵/۱۷).^۴ الطبري (۱۵۲/۲۳).^۵ الطبري (۱۵۱/۲۳).^۶ الشعراء (۲۱۰-۲۱۲).^۷ الطبري (۱۴۹/۲۳) عن الضحاک.

عهوفی ده لیت: له ئیبنو عه باسه وه، واته: باوه پی پی ناکه نو به راستی نازانن. ^۱ زه ححاو و ئه بو حه زره سودیش وایان وتوو. ^۲ موحاهد ده لیت: ﴿مَذْهُونٌ﴾ واته: ده تانه ویت لێیان نزیک بینه وه و بپۆن به لایانه وه. ^۳ ﴿وَيَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْكُمْ تَكْذِبُونَ﴾ ده یکه نه بژێوی خۆتان. که باوه پی پی ناهیتن. هه ندیکیان وتیان: ﴿وَيَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ﴾ واته: شوکرانه بژێویه که تان ئه وه یه که باوه پی پی ناهیتن. واته له باتی شوکرانه بژێری باوه پتان پیتی نیه. پڕوایه ت کراره له عه لی و ئیبنو عه باسه وه که ئه م ئایه ته یان خوینده وه: ﴿وَيَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْكُمْ تَكْذِبُونَ﴾. ^۴ ئیبنو جه ریر ده لیت: موحه معهدی کوپی به ششار بۆی گیراینه وه له ئه بو به شیریه وه له سه عیدی کوپی جوبه ییره وه له ئیبنو عه باسه وه وتوو یه تی: هیچ که لێک هه رگیز بارانی بۆ نه باریوه مه گین هه ندیکیان بۆ دین بوون ده لیت: بارانمان بۆ باری به هۆی ئه ستیره وه ئه م ئایه ته ی خوینده وه: ﴿وَيَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْكُمْ تَكْذِبُونَ﴾. ^۵ ئه م ئیسناده راسته هه تا ئیبنو عه باس. مالک ده لیت له (الموطأ) له سالحی کوپی که یسانه وه له عه به یدوللای کوپی عه بدوللای کوپی عوتبه ی کوپی مه سهودی کوپی زه یدی کوپی خالدی جوه نه یه وه وتی: پێغه مبه ری خودا (ﷺ) نوژی به یانی بۆ کردین له حوده ببیه له وه شه ودا باران باریوو، کاتیک نوژی هه که ی ته واو کرد پڕوی کرده خه لکه که وه فه رمووی: (شاخ ده زانن په روه ردگار تان چی فه رموو؟). وتیان خودا و پێغه مبه ری خودا (ﷺ) ده زانن. فه رمووی: (فه رمو یه تی به یانی هه ندی له به نده گانم خاوه ن باوه پن به من هه ندیکی تریان باوه پریان به من نیه. ئه وانه ی که وتیان بارانمان بۆ باری به پێرۆ به زه یی خودا ئه وانه خاوه ن باوه پن. ئه ویش وتی بارانمان بۆ باری به هۆی ئه ستیره وه ئه و که سه بۆ دینه و باوه پی به ئه ستیره گان هه یه). ^۶ بوخاری و موسلیم له هه ردوو سه حیحه که یاندا هیئاویانه و ئه بو داود و نه سائیش پڕوایه تیان کردوو هه موویان له فه رموده که ی مالکه وه به و شیویه. ^۷ قه تاده ده لیت: حه سه ن وتوو یه تی: ئه و خه لکه شتیکی خراپیان بۆ خۆیان هه لبژاردوو، له باتی شوکرانه بژێریان بۆ کتییی

^۱ الطبري (۱۵۳/۲۳).^۲ الطبري (۱۵۳/۲۳).^۳ الطبري (۱۵۳/۲۳).^۴ الطبري (۱۵۴/۲۳).^۵ الطبري (۱۵۴/۲۳).^۶ الموطأ (۱۹۲/۱)، فه رموده یه کی سه حیحه.^۷ فتح الباري (۳۸۸/۲)، مسلم (۸۳/۱)، أبو داود (۲۲۷/۴)، الترمذی (۱۶۵/۳).

باوهری پی ناهین، مانای قسه‌کی حه‌سن: به‌شی خوتان له کتیبی خودا نه‌ویه که باوهری پی ناهین. بویه خوی گهره له پیش هم نایه‌ته‌وه فرموویه‌تی: ﴿أَفَبِعَدَا اللَّذِیْ أَنْتُمْ مُذْهَبُونَ﴾.

﴿فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ ۙ وَأَنْتُمْ حَبِیْذٌ تُنْظَرُونَ ۙ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَیْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ ۙ فَلَوْلَا﴾

إِنْ كُنْتُمْ غَیْرَ مَدِیْنٍ ۙ تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِیْنَ ۙ﴾

نه‌توانایی گه‌رانه‌وی گیان (روح) له قورقوراکه له کاتی مردندا به‌نگه‌یه له‌سر لیپرسینه‌وه

خوی گهره ده‌فرموویت: ﴿فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ﴾ نه‌دی ساتیک مردن قورقوراکه‌ی گرتن. واته:

کاتی گیان گه‌یشته قورقوراکه له کاتی مردندا. وه‌ک خوی گهره فرموویه‌تی: ﴿كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ الْاَرَاۤیَ ۙ

وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ ۙ وَظَنَّ اَنَّهُ الْفِرَاقُ ۙ وَالْقَبْۤیَ السَّآۤیَ بِالسَّآۤیَ ۙ اِلَیَّكَ یَوْمَیۤالسَّآۤیَ ۙ﴾ واته: په‌شیمان

بینه‌وه! کاتیک که گیان گه‌یشته قورقوراکه (گه‌رو)، جا ده‌وتریت: کتیه چاره‌کر، وه (نه‌خوشه‌که)

دلنایه نه‌وه (ی تووشی بووه مردن) جیا‌بوونه‌ویه، وه قاجق لالوت به‌یه‌کدا نالا، پاپیچ کردن له‌و

پژده‌دا بق لای په‌روه‌ردگاره. بویه لیژه‌شدا فرموویه‌تی: ﴿وَأَنْتُمْ حَبِیْذٌ تُنْظَرُونَ﴾ نیه‌وش چاوه‌پوانی

مه‌رگن. واته: بق نه‌و که‌سه‌ی خه‌ریکه گیانی ده‌رده‌چیت و نه‌و نا‌په‌حتیه‌ی به‌سر دیت له کاتی

مردندا. خوی گهره ده‌فرموویت: ﴿وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَیْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ﴾ نیه‌و نه‌وسا له نیه‌و زرد

لیسی نزیک‌ترین، به‌لام نیه‌و هه‌ر نابین. واته: فریشته‌کانمان، ﴿وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ﴾ به‌لام نیه‌و

فریشته‌کانمان نابین. وه‌ک خوی گهره له نایه‌تیکی تردا فرموویه‌تی: ﴿وَهُوَ اَلْقَاهُ فَوْقَ عِبَادٍ ۙ

وَرِیْسُلٌ عَلَیْكُمْ حَفْظَةٌ حَتّٰی اِذَا جَآءَ اَحَدُكُمْ اَلْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا یُفْرِطُونَ ۙ ثُمَّ رُدُّوْا اِلَیَّ ۙ

مَوْلَهُمْ اَلْحَقُّ ۙ اِلَّا لَهٗ اَلْحُكْمُ وَهُوَ اَمْرٌ اَلْحَسِیۤنُ ۙ﴾ واته: نه‌و (خوا) زالو ده‌سه‌لاتداره به‌سر

به‌نده‌کانیداو فریشتانیکتان بق ده‌نیریت (که چاودیرو پاریزه‌رو نووسری کرده‌وه‌کانتان) تا کاتی

مردنی به‌کیکتان دیت نیردراوه‌کانمان گیانی ده‌کیشن که هیچ سستی و که‌مترخه‌میه‌ک نا‌که‌ن (له

کاره‌کانیادا)، پاشان ده‌گه‌پنرینه‌وه بق لای خودا که سه‌روه‌ری پاسته‌قینه‌یانه نا‌گادار بن

فرمان‌په‌وایی و پیرا هه‌ر بق نه‌وه هه‌ر خوایشه لیپرسینه‌وی خیراتره له هه‌موو. وه ده‌فرموویت:

﴿فَلَوْلَا اِنْ كُنْتُمْ غَیْرَ مَدِیْنٍ﴾ نه‌وسا نه‌گه‌ر پیستان وایه نا‌که‌ونه به‌ر پرسینه‌وه. ﴿تَرْجِعُونَهَا اِنْ كُنْتُمْ

^۱ القيامة (۲۶-۳۰).

^۲ الانعام (۶۱-۶۲).

صَلِّينَ ﴿١﴾ نه گهر لاتان وايه پاستن. له مردن پزگاري بکه. واته: نه گهر واده زانن پاست ده کڼ نه و
 که سه له مردن پزگار بکه نه و گيانه بگيرنه وه شويڼي پيشووي خوي له و جه سته يه دا. نه گهر پيتان
 وايه ناکه ونه بهر پرسينه وه. سه عيدي کورې جوبه يرو حه سني به سري وتوويانه: ﴿فَلَوْلَا اِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ
 مَدِينٍ﴾ به پاستي نازانن که پرستان لي ده کريت و زيندو ده کړينه وه و توله تان لي ده سپنریت. ده يسا
 نه و گيانه بگيرنه وه بې نه و جه سه ده. موجه ده لیت: ﴿غَيْرَ مَدِينٍ﴾ بېگومان نين و به پاستي نازانن.
 ﴿فَاَمَّا اِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٨٨﴾ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتْ نَعِيمٌ ﴿٨٩﴾ وَاَمَّا اِنْ كَانَ مِنَ اَصْحَابِ الْاَلْيَمِينِ ﴿٩٠﴾ فَسَلَامٌ
 لَّكَ مِنْ اَصْحَابِ الْاَلْيَمِينِ ﴿٩١﴾ وَاَمَّا اِنْ كَانَ مِنَ الْمَكْذِبِينَ الضَّالِّينَ ﴿٩٢﴾ فَنَزْلٌ مِنْ جَهَنَّمَ ۚ وَنَصْلٌ جَحِيمٌ ﴿٩٣﴾ اِنَّ
 هَذَا لَهُوَ حَقُّ الْاَلْيَمِينِ ﴿٩٤﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٩٥﴾﴾

نه حوالې مه رد له کاتي گيان دمرچووندا و پاشه پوړي هه موو ده سته يه ک له و تیرانه

نم سې جوړه ژيانه ژياني مه رده له کاتي گيان دمرچوونياندا. يان له نزيکه کانه يان له دوي
 نه وانه ويه که بريته له ده سته پاسته کان يان له و که سانه که باوه پيان نه هيڼاوه به هق و
 گوماپوون و له پاسته پې لايانداوه و بې ټاگان له فرماني خودا بويه خوي گه وره فرمووي تي: ﴿فَاَمَّا
 اِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ﴾ به لام نه وي نزيکي نيمه يه و ده مريت. واته: نه وانه ي ده من له نزيکه کان کاري
 چاکیان کرووه و وازيان له کاره خراب و مه کړوه هندی له شته په واکانیش هيڼاوه. ﴿فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ
 وَجَنَّتْ نَعِيمٌ﴾ له پاشدا ده حه سيته وه و ده چيته به هشتي پر خوشي. واته نه وانه وان له خوشي و
 کامه رانيدا. فريشته کان له کاتي مردندا مژده يان ده دهنې به و خوشيه و هک له پيشه وه له
 فرموده کي به پاندا باسکرا که فريشته کاني په حمت ده لیت: نه ي گياني پاک له جه سته ي پاکدا که
 ناوه دانت کردوده وه دهرچې برې بې شويڼي به خته وري و خوشي و بې لای په روه ريتنیک که تووړه نيه.
 ۱. عه لي کورې نه بو ته لحه ده لیت: له نيبينو عه باسه وه ﴿فَرَوْحٌ﴾ ده حه سيته وه، ﴿وَرَيْحَانٌ﴾ دلخوشن.
 ۲. موجه ديش هر وای وتووه: حه سانه وه. ۳. نه بو حه زره ده لیت: حه سانه وه له دنيا دا. سه عيدي کورې
 جوبه يرو سودي ده لیت: (الروح) واته: خوشي. موجه ده لیت: ﴿فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ﴾ باغو خوشگوزهراني.

۱ الطوال (۲۳۸)، له سوره تي (ابراهيم) له نايه تي (۲۷) دا پله کي ديارى کراوه.

۲ الطبري (۱۰۹/۲۳).

۳ الطبري (۱۶۰/۲۳).

قه تاده ده لئیت: ﴿فَرُوحٌ﴾ به زه یی. نینوعه باسو و موحامدو سه عیدی کوپی جوبه یر وتوویانه:
 ﴿وَرَحْمَانٌ﴾ بژیوی نه م قسانه هه مووی نزیکن له یه که وه و راستن چونکه هر که سیک مردو نزیک بوو له
 خوداوه نه مانه ی هه موو هه یه له به زه یی خوداو له خوشی و به خته وه ری و خوشگوزه رانی و بژیوی نذر
 چاک و جوان، ﴿وَحَنَّتْ نَعِیمٌ﴾ نه بول عالیه ده لئیت: (هیچ گیانیک جیا نابیته وه له جهسته ی خوی له
 نزیکه کان هه تا چلک له په یحانی به ههشت دین و گیانی له ناویدا ده کیشتن).^۱ موحه ممدی کوپی
 که عب ده لئیت: هیچ که سیک له مەردم نامریت هه تا ده زانیت له خه لکی به ههشته یان له خه لکی شاگره.
 له فرموده ی سه حیددا هاتوو په یغه مبه ری خودا (ﷺ) فرموده ی تی: (گیانی شه هیده کان وان له
 چیلانی بالنده سه وزه کاند ده گه پین له ناو باخچه کانی به هه شتدا به ناره زوی خویان هر کاتیک
 بیانه ویت. پاشان ده چنه وه بۆ ناو نه و قه نادیلانه ی که هه لواسراوه له به هه شتدا).^۲ نیامی نه حمه دیش
 پویایه تی کردوو له عه تای کوپی سانبه وه ده لئیت: یه که م پۆز بوو عه بدوپره حمانی کوپی نه بو له یلام
 تیا ناسیبوو چاوم پیی که وت پیاویکی سه رو پیش سپی بوو سواری که ریک بوو شوینی جه نازه یه ک
 که وتیوو (له گه ل مردوویه کدا ده چوو بۆ گورستان) ده یوت: فلان و فلانه که س بویان گیرامه وه که
 بیستبوویان له پیغه مبه ری خودا (ﷺ) که ده یفه رموو: (که سیک پیی خوش بوو بیت بگاته خزمه تی
 خودای گوره. خودایش پیی خوش بووه پیی بگات، وه هر که سیش پیی ناخوش بوو بیت بگاته
 خزمه تی خودا، خودایش پیی ناخوش بووه پیی بگات). خه لکی هاتن به چۆکداو ده گریان. پیغه مبه ری
 خودا (ﷺ) فرمودی: (بۆچی ده گرین؟)، یان چیه ده تانگریفت، وتیان: نیعمه حه زمان له مردن نیه،
 فرمودی: (نه وه به و شیوه یه نیه، به لکو نه و کاته یه که گیان ده رده چیت (کاتی مردن)). ﴿فَأَمَّا إِنْ
 كَانَ مِنَ الْمُفْرِقِينَ﴾ (۸۸) ﴿فَرُوحٌ وَرَحْمَانٌ وَحَنَّتْ نَعِیمٌ﴾ کاتیک مژده ی به مردن پی دراوه پیی خوش بووه
 بچیته خزمه ت خودای گوره. خوی گه وره یش زیاتر له و که سه پیی خوش بووه بچیته لای. ﴿وَأَمَّا إِنْ
 كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ﴾ (۹۲) ﴿فَقُلْ مَنْ حَبِيبٌ﴾ (۹۳) ﴿وَنَصْلَةُ حَبِيبٍ﴾ کاتیک مژده ی ده دریتسی به گیان
 ده رچوون. پیی ناخوشه بگاته خزمه تی خوی گه وره خوی گه وره یش پیی ناخوشه بچیته لای).^۳ هر
 به م شیوه یه نیامی نه حمه د پویایه تی کردوو. وه له فرموده ی سه حیدشدا هاتوو له عایشه وه

^۱ الطبري (۱۶۰/۲۳).^۲ مسلم (۱۵۰۲/۳).^۳ احمد (۲۵۹/۴)، فرموده یه کی سه حیه به بی باسکردنی ثابته کان.

(پژای خوی لیبت) به م مانایه. ^۱ خوی گوره ده فرمویت: ﴿وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَهْبَابِ السَّيِّئِينَ﴾
 نه گریش له و که سانه بوو له گه له ده سته پاستاندا. واته: نه گه کاتیک نه و که سانه له تیره ی
 ده سته پاستان بوون. ﴿فَسَلِّمْ لَهُكَ مِنْ أَهْبَابِ السَّيِّئِينَ﴾ درود بۆ تو له و که سانه ی ده سته پاستن. واته:
 فریشته کان مژده یان ده دهنی ده لیت به یه کیکیان سلوت لیبت. واته: مه ترسه تو بۆ شوینیکی هیمن و
 بی ترس ده چی تو له تیره ی ده سته پاستانی. وه ک عیکریمه ده لیت: فریشته کان سلوویان لی ده کن و
 هه والیان ده دهنی له تیره ی ده سته پاستن. نه میش مانایه کی چاکه. نه وه وه ک نه م نایه وایه که
 خوی گوره ده فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَفْتَمُوا نَتَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا
 تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ﴾ (۲۰) نَحْنُ أَوْلَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي
 الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهَى أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ (۲۱) نَزَّلْنَا مِنْ عَقُورِ رَحِيمٍ واته: به
 راستی نه وانه ی وتیان خوا په روه ردگارمانه و له پاشان پاست (له سر ثابین) بهره دام بوون فریشته کان
 بۆل بۆل دینه لایان (کاتی مردن یان زیندو بوونه وه) (پتییان ده لیت) مه ترسن و خهفت مه خون و
 مژده بیت لیتان نه و به هه شته ی که به لیتان پی درابوو، نیمه له ژبانی دنیا و له پوژی دوایدا دوستی
 نیوه یین و له و (به هه شته دا) هر چی حه زی لی بکه ی بۆتان ناماده یه و هر چی داوا بکن له ویدا له
 خزمه تتاندا یه، پزلیتنان و میوانداریه له لاین خودای لیبوره ی میهره بانه وه. بوخاری ده لیت: ﴿فَسَلِّمْ
 لَهُ﴾ واته: بۆت درده که ویت و پونه که تو له تیره ی ده سته ی پاستی. (؟؟؟) لابراوه مانا که ی
 ماوه ته وه وه ک ده لیت: (أَنْتَ مُصَدِّقُ مَسَافِرٍ) واته: تو بپوات به پی کراوه پیبوری. هر چه نده
 سه فریکی زدر که میش بوویت. نه گه نه و که سه له پشندا وتی من پیبوارم با که میش پوشتیت. یان
 وه ک پارانه وه بوی. وه ک تو ده لیتی: (فيا لك من الرجال)، نه گه سه لاهمه که مه رفوع بکه ی. نه وه له
 شیوه ی دوعا کرده. ^۲ نه مه باسه نیینو جه ریر گتپاویه تیه وه به م شیوه یه له هندی زانای زمان و
 ثاره زومه ندانی زمانی عه ره بی والله أعلم. ^۱ خوی گوره ده فرمویت: ﴿وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ
 الضَّالِّينَ﴾ به لام نه گه له وانه بوو که باوه ریان نه میتاوه و گومرپا بوون. ﴿فَنَزَّلْنَا مِنْ جَبَرٍ﴾ له ناوه کولا

^۱ فتح الباری (۳۶۴/۱۱)، مسلم (۲۰۶۵/۴).

^۲ فصلت (۲۲-۳۰).

^۳ البخاری، تفسیر سورة الواقعة.

^۴ الطبری (۱۶۲/۲۳).

میوانن. ﴿وَتَصْلِيَةُ جَمِيعٍ﴾ دہشیبہ نہ دژہ خہ وہ. واتہ: نہ گہر نہ وہ لہ و کہ سانہ بپو کہ گیانی دہردہ چو (دہمرد) کہ باوہ پیان نہ ہینا وہ و گومرا بپوون لہ پاستہ پئی لایاندابوو ﴿فَزَلَّ﴾ میوانداریان لہ دہ کریت ﴿مَنْ جَمِيعٍ﴾ لہ ناوی کولاو کہ پیست و رگ و گہ دہیان پئی دہ تو پیریتہ وہ، ﴿وَتَصْلِيَةُ جَمِيعٍ﴾ واتہ: برپاری ناگریکی بق دہ دریت دہ یخنہ ناوی لہ ہہ موو لایہ کہ وہ دایدہ پڑشیت. خوی مہ زن فہرمویہ تی: ﴿إِنَّ هَذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ﴾ بیگومان پاستہ ہر نہ مہیہ. واتہ: نہم ہہ والہ پاستہ و میچ گومانی تیدا نیہ و کہ س بقی نیہ لائی لادبات. ﴿فَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ﴾ سا تو ناوی پہر وہ ردگاری مہ زنی خقت ہر بہ پاکی و دورہ کہ مایہ بس بیتہ. جابر دہ لیت: پیغہ مہری خودا (ﷺ) فہرموی: (ہر کہ سیک وتی: سبحان الله العظيم و بجمده لہ بہ ہشتا درہ ختیکی دارخورمای بق دہ پوینت). تیرمیزی و نہ سانش پریوایہ تیان کردوہ. تیرمیزی دہ لیت: حہ سہنی غہریبہ^۱. بوخاریش پریوایہ تی کردوہ لہ کڑتایی کتیبہ کہیدا لہ نہبو مورہ پیرہوہ دہ لیت: پیغہ مہری خودا (ﷺ) فہرمویہ تی: (بوو وتہ لہ سہر زمان سوکنو لہ تہرازوودا قورسن، خوشہ ویستن لہ لای پہ حمان: (سبحان الله و بجمده سبحان الله العظيم).^۲ زانایانی تری فہرموودہ پریوایہ تیان کردوہ بیجگہ لہ نہبو داود^۳.

تہ فیسری سورہتی (الحدید)

لہ مہ دینہ دا ہاتو و تہ خوارموہ

ریزی سورہتی (الحدید)

نیما می نہ حمہد پریوایہ تی کردوہ لہ عیریازی کوپی ساریہ وہ بقی باس کردوون کہ پیغہ مہری خودا (ﷺ) مسہحہ کان دہ خویند پیش نہوہی پال بکویت بق خہ وتن و دہیفہ رمو: (ثاہہ تیکیان تیدایہ چاکترہ لہ ہہ زار ثاہت)^۱. ہر بہ و شپوہیہ نہبو داود و تیرمیزی و نہ سانی پریوایہ تیان کردوہ لہ چہ ند پیگاہ لہ کہ سانی ترہوہ. تیرمیزی دہ لیت چاک و غہریبہ^۲؟ نہم ثاہتہی ہیمای بق کراوہ لہم فہرموودہ دا والہ أعلم نہم ثاہتہیہ کہ خوی گہ ورہ دہ فہرموویت: ﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ

^۱ تحفة الأحوزي (۴۳۴/۹)، النسائي في الكبرى (۲۰۷/۶)، فہرموودہ کی حہ سہنہ.

^۲ فتح الباري (۵۴۷/۱۳).

^۳ مسلم (۲۰۷۲/۴)، تحفة الأحوزي (۴۳۲/۹)، النسائي في الكبرى (۲۰۷/۶)، ابن ماجہ (۱۲۵۱/۲).

^۴ احمد (۱۲۸/۴)، فہرموودہ کی لاوازہ.

^۵ ابو داود (۳۰۴/۵)، تحفة الأحوزي (۹۳۵۱/۲۳۸/۸)، لاوازہ.

وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿۱﴾ که بهم زووانه دیتو باسی ده کهین به یارمهی خوی گه وره، که هر نه و پشت و پنهانیه و تنها نه و مان به سه و چاکترین ده کیله.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿سَبِّحْ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ﴿۱﴾ اللَّهُمَّ إِنَّكَ السَّمُوتُ وَالْأَرْضُ بِحَمْدِی. وَرَبِّیْتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ

شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿۲﴾ هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿۳﴾

همو بوونه و مر په سندی خودا ددهن و باسی هه ندی له سیفه ته کانی

خوی گه وره هه والمان ده داتی که هرچی له ناسمانه کان و زه میندا هیه هه مووی په سنی خودا ددهن. له گیاندرو له بیگیانو له پوهه وک له نایه تیکی تردا هه رمویه تی: ﴿سُبِّحْ لَهُ السَّمُوتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبُحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا﴾ واتسه: ستایشی خوا ده کهن هر حوت ناسمانه کان و زه وی و هرچی له ناویاندایه و هیچ شتیک نیه به سوپاسی نه و ستایش نه کات به لام نثوه تی ناگن له ته سیباحته کیان به راستی خوا هه میشه په له نه کوری لیبورده یه. خوی گه وره ده هه رموویت: ﴿سَبِّحْ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ هرچی هیه له ناسمانه کان و زه مین، گشتی په سنی خوا ددهن نه ویش خاوهن ده سه لاتی له کارزانه. ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ﴾ هه موو شتیک گوئی پیه لی نه وه (به رفهرمانی نه وه). ﴿الْحَكِيمُ﴾ کارزانه له دروست کردنیداو له فرمان و دانانی به رنامهیداو زیندو ده کاته وه و ده مرینیت. ده به خشیت به هر که سیک مه یلی لیبت و بیه ویت. وه که ده هه رموویت: ﴿لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ بِحَمْدِی. وَرَبِّیْتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ نه و ناسمانانه و زه مینه هه موو به رفهرمانی نه ون. زیندو ده کاته وه و ده شمیرینیت و له سه هه موو شت توانایه. هر نه وه خاوهن شت و فرمانیه و زیندو ده کاته وه و ده مرینیت به مه یلی خوی ده به خشیت، ﴿وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ هرچی مه یلی لیبت و ده بیبت و هرچیش مه یلی نه بیبت نابیت. وه ده هه رموویت: ﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ پیشو نه وه و نوایی نه وه و له بهرچاوه و نادیاره و له هه موو شت ناگاداره. نم نایه ته یه که نیشاره تی بق کرا له هه رموده که ی عیربازی کوپی ساریه دا که له هزار نایه ته به پرتزتره. نه بو داود پیوایه تی کردووه له نه بو زومه یله وه ده لیت: پرسیارم کرد له نینبو عه باس پیتم وت: شتیک له ناو دلدا هه ست پی ده که م؟ وتی: نه و شت

چیہ؟ وتم: به خدا به ده ممدایه وتی: ثینبو عه باس پیی وتم: شتیکه له گومانه وهیه؟ ده لئیت: ثینبو عه باس پیکنه وتی: هیچ کهس له گومانه پرگاری نه بووه. هه تا خودا ئه م ئایه ته ی ناردده خواره وه: ﴿إِن كُنْتَ فِي شكٍ مِمَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ فَسْأَلِ الَّذِينَ يَقْرَأُونَ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ لَقَدْ جَاءَكَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ﴾^۱ واته: جا نه گرتو له گوماندا ی له وهی که ناردو مانه ته خواره بوو شهو پرسیار له وانه بکه که کتیبی ئاسمانی شاره زانو ده یخویننه وه له پیش تو سویند به خوا به راستی بوو هاتووه هه تو راستی له په روه دگارتو وه. ده لئیت: پاشان پیی وتم: هه ر کاتیک شتیک له دلندا بینو و هه ست پی کرد بلی: ﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾^۲ جیاوازیه کی زور هیه له نیتوان زانایانی ته فسریدا له بوچوون و قسه کانیناندا که زیاتر له (۱۰) ده راویوچوونه. بوخاری ده لئیت: یه حیا ده لئیت: زانیاری خودا له سه ره موو شتیک دیاره له به رچاوه و زانیاریش له سه ره موو شتیک نادیاره و نابینریت.^۳ شیخ حافیزی مهزی و توویتی: ئه م یه حیا یه کوپی زیاد ی فه پرایه کتیبیکی هیه ناوی ناوه مه عانی قورئان له و باره یه وه فه رموده ی زور هاتووه. له و فه رمودانه، ئه م فه رموده ی ئیمامی نه حمه ده پریوایه تی کردووه له ئه بو هوره یرووه، که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) له کاتی خه وتندا دوعای ده کرد ده یفه رموو: (ئهی خودایه په روه رینی حه وت ئاسمانه که، په روه رینی عرش ی مه زن، په روه رینی ئیمه و په روه رینی هه موو شتیک، په وانه که ری ته ورات و ئینجیل و قورئان، تو دانه ویله و دهنکه خورما له ت ده که ی (فالق الحب والنوی) بیجگه له تو هیچ خودایه نیه، په نات پی ده گرم له زیانلا هه موو شتیک که تو پرایده کیچی به پیشی سه ردا، پیشو تو ی و هیچ شتیک له پیشته وه نیه و دواپی تو ی دوا ی تو هیچ شتیک نیه، دیار تو ی هیچ شتیک له سه رته وه نیه، نادیار تو ی هیچ شتیک له خوارته وه نیه. قه رزه کانمان بو بد ره وه، بی نیازمان بکه له هه ژاری).^۴ موسلیمیش پریوایه تی کردووه له سه حیه کهیدا له سه هله وه ده لئیت: ئه بو سالح فه رمانی پی ده کردین کاتیک یه کیکنمان ویستی بخه ویت له سه ر لای راستی پالکه ویت و پاشان بلی: ئهی خودایه په روه رینی ئاسمانه کان و په روه رینی زه مین و په روه رینی عرش ی مه زن، په روه ریمان و په روه رینی هه موو شتیک، له تکه ری دانه ویله و دهنکه خورما، په وانه که ری ته ورات و ئینجیل و قورئان، په نا به تو ده گرم له زیانی هه موو خاوه ن زیانیک که تو به پیشی سه ردا پرایده کیشتیت. ئهی خودایه پیشو تو ی هیچ کهس له

^۱ یونس (۹۴).^۲ ابو داود (۳۳۵/۵).^۳ فتح الباری (۳۷۴/۱۳)، ئه م فه رموده ی سه نه ده کانی سه حیه.^۴ احمد (۴۰۴/۲).

پیشتوه نیه، دوايي تږی دواي تږ هیچ شتیک نیه. دیار تږی هیچ کس له سهرته وه نیه، نادیار تږی هیچ کس له خوارته وه نیه. قهرزه کاندان بږ بدیره وه، بی نیازمان بکه له هه ژاری، ثم فهرموده ی پویات کردوه له نه بو هورهیره وه نه میش له پیغه مبهیره وه (ﷺ)¹.

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِيجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ١﴾ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ٢﴾ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ٣﴾
 فراوانی زانیاری خودا و تواناو دسه لاتی

خوای مه زن ده فهرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِيجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾
 ١) ثم گشت ناسمان و زهوی به شش پږان وه دیهیناو له پاش نه وه له سهر ته ختی
 فهرمانپه وایی دامه زرا هه چی به زه ویدا پږیچیت و هه چی لئی وه دهر بکه ویت و هه چی له ناسمان دیته
 خوار. هه چی پیا سر ده که ویت. نه وه دیزانیت و له هه رکوی بن، له که لثانه و خودا کرده وه تان
 ده بینیت. خوای گوره هه وال دروستکردنی ناسمانه کان و زه مین و نه ویشی که له نیوانیاندایه بږ
 ده کات له شش پږان پاشان هه والی دامه زرانندی فهرمانپه وایی خویمان بږ ده کات له سهر ته خت پاش
 دروست کردنیان. له پیشتوه باسی ثم نایه ته و شیوه یی ثم نایه ته مان له سوره یی (الأعراف) به
 دریژی کردوه پیویست ناکات لیته دا دوپاره یی بکهینه وه. وه ده فهرمویت: ﴿يَعْلَمُ مَا يَلِيجُ فِي الْأَرْضِ﴾
 واته: ناگاداری ژماره یی هه چی دانه ویله و تږو دلپه یی بارانه ده چیته ناو زه وی، ﴿وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا﴾ وه
 هه چی لئی دیته ده ره وه له په وه ک و کشتو کال و میوه. وه فهرمویت: ﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْغَيْبِ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنَ زَرْقٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا جَبَّةٌ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾
 ٢) واته: وه کلیلی هه مو نه پیه کان هه لای خودایه کس نایزانیت
 بیجگه نه (خوا)، وه (خوا) ده زانی چی له وشکانی و دهریادا هه یه و هه که لایه ک بکه ویته خواره وه خوا
 پیی ده زانیت و هه دانه ویله یه ک له تاریکبه کانی زه ویدا بیت و هه ته پو وشکیک هه بیت هه موویان

¹ مسلم (۲۰۸۴/۴).

² الانعام (۵۹).

له کتیبی ناشکرا دان (لوح المحفوظ). وه ده‌فهرموویت: ﴿وَمَا يَزِلُّ مِنَ السَّمَاءِ﴾ واته: باران و به‌فرو
ته‌رزه و برپارو فرمانه‌کانی له‌گه‌ل فریشته به‌پژده‌کان له ناسمان دیته خوار، ﴿وَمَا يَرْجُ فِيهَا﴾ هرچی
پیا سرده‌که‌ویت له فریشته‌کان و کرداره‌کان وه‌ک له‌فهرموده‌ی سه‌حیددا هاتوه: (کرده‌وه‌ی شه‌و
به‌رز ده‌کریته‌وه بق لای خودا پیش پڙیوونه‌وه و کرده‌وه‌ی پڙیش پیش شه‌و داهاتن).^۱ خوی گه‌وره
ده‌فهرموویت: ﴿وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ واته: خودا ناگای له‌خوتان و هه‌موو
کرداریکتانه له‌هر کوی بن له‌گه‌ل‌تانه له‌سهر زمین یان له‌ناو دریا له‌شه‌ودا بیت یان له‌پڙدا له
مالی خوتاندا بیت یان له‌چوله‌وانیدا هه‌مووی ناگاداره و ده‌یزانیت وه‌که یه‌که ده‌بینیت و ده‌بیستیت
قسه‌کانتان ده‌بیست و شوینه‌کان ده‌بینیت. ناگای له‌په‌نامه‌کی و سرته‌کانتانه (چغه‌کانتانه). وه‌ک
ده‌فهرموویت: ﴿أَلَا إِنَّهُمْ يَنْتُونُ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُ أَلَا حِينَ يَسْتَفْشُونَ رَبَّهُمْ يَلْعَلُوا مَا يُسْرُونَ وَمَا
يَعْلَنُونَ إِنَّهُمْ عَلَيْهِمْ ذَاتُ الصُّدُورِ﴾^۲ واته: ناگادار بن بیگومان نه‌وان سنگیان ده‌پېچنه‌وه (له‌سهر کینه‌و
دژاپه‌تی) بق نه‌وه‌ی خویان بشارنه‌وه له‌خوا بیدار بن کاتیک نه‌وانه‌وه‌ی خویان داده‌پڙشن به
پڙشاکه‌کانیان، خوا ده‌زانیت به‌وه‌ی ده‌بشارنه‌وه و نه‌وه‌ی ناشکرای ده‌کن بیگومان نه‌و به‌ناگاو
زانابه‌وه‌ی له‌سینه و دله‌کاندابه. وه‌فهرموویت: ﴿أَلَا إِنَّهُمْ يَنْتُونُ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُ أَلَا حِينَ
يَسْتَفْشُونَ رَبَّهُمْ يَلْعَلُوا مَا يُسْرُونَ وَمَا يَعْلَنُونَ إِنَّهُمْ عَلَيْهِمْ ذَاتُ الصُّدُورِ﴾^۳ واته: یه‌کسانه (بق خودا)
نه‌وه‌تان به‌نه‌ینی قسه‌بکات و نه‌وه‌تان به‌ناشکرا قسه‌بکات و نه‌وه‌ی که له‌شه‌ودا خوی
ده‌شاریته‌وه و نه‌وه‌ی که له‌پڙدا درده‌که‌ویت. غیری نه‌و خودایه‌نی و بیجگه‌له‌نه‌و په‌روه‌رینیش
نی به‌جویره‌ئیل کاتیک پرسیری لیکرد له‌باره‌ی ئیسه‌حانه‌وه: (خوا به‌رسته وه‌ک نه‌وه‌ی که چاوت
لیه‌تی نه‌گرتنه‌و نابینی بیگومان نه‌و تق ده‌بینیت).^۴ خوی گه‌وره ده‌فهرموویت: ﴿لَهُ، مُلْكُ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ له‌ناسمانان و زمیندا ده‌سه‌لات هر به‌ده‌ست نه‌وه و هه‌موو
کاریک ده‌بریته‌وه بق لای خودا. واته: خودا خاوه‌نی دنیا و پڙی دواپی. وه‌ک فهرموویت: ﴿وَلَوْلَا

^۱ مسلم (۱/۱۶۲).^۲ هود (۵).^۳ الرعد (۱۰).^۴ فتح الباری (۱/۱۴۰).

لَاخِرَةَ وَالْأُولَى^۱ واته: وه هردو جیهان می نیمه یه. ستایش کراوه له ساری وه که فرمویه تی: ﴿وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَى وَالْآخِرَةِ﴾^۲ واته: وه نهو خودایه که هیچ په رستراوی تری نیه جگه له وه موو سوپاس ته نها بق خودا له دنیاو له پوژئی دوايشدا. دیسان فرمویه تی: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي الْآخِرَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ﴾^۳ واته: هه موو همدو سوپاس بق خودایه که هه رچی له ناسمانه کان و زویدایه ته نها می نه وه و له و دنیاش ستایش هه ر بق نه وه و نهو دروستکاری وردیینه. هه رچی له ناسمانان و زه میندا هه یه هه مووی نهو خاوه نیه تی. خه لکه که یش هه موو به بنده و کویلهی داماوو بی ده سه لاتن له خزمه تیدا. وه که خوی گه وره فرمویه تی: ﴿إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتَى الرَّحْمَنِ عَبْدًا﴾^۴ لَقَدْ أَحْصَيْنَاهُمْ وَعَدَّاهُمْ عَدًّا^۵ وَكُلُّهُمْ عَائِيهِ يَوْمَ

الْقِيَمَةِ قَرْدًا^۶ واته: هه موو نه وانه ی له ناسمانه کان و زویدان به به بنده یی دینه لای خودای میهره بان (هیچ که سیک له وانه نیه به بنده ی خوی میهره بان نه بیت)، سویند به خوا به راستی هه موویانی سه رزمیتری کردووه به ژماردن، هه ر هه موویان به تا کو ته نها دینه وه بق لای خودا له پوژئی قیامه تدا. بقیه خوی گه وره فرمویه تی: ﴿وَالِلَّهِ تُرْجِعُ الْأُمُورُ﴾^۷ واته: هه موو کاریک ده بریته وه بق لای خودا له پوژئی قیامه تداو فرمانه وایی ده کات له نیتوان دروستکراوه کانیدا به ویست و مه یلی خوی خودایه کی دادپه روه ره، به نه دانه ی وردیله ترین شت ناهه قی و ستم له که س ناکات، نه گه ر یه کیکیان چاکه یه کی هه بیت ده نه وهنده ی چاکه کی پاداشتی ده داته وه، ﴿وَيُؤْتِي مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا﴾^۸ واته: وه ده بیبه خشیت له لایه ن خوی وه پاداشتیکی گه وره. وه که خودا خوی فرمویه تی: ﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكُنْ بِنَا

حَسِيرِينَ﴾^۹ واته: وه نیمه داده نیتین ته رازووه کانی دادپه روه ری (که کرده وه ی پی ده کیشریت) له پوژئی قیامه تدا نینجا هیچ که س که مترین ستمی لی ناگریت با قورسی یه که شی به قه دهر تووه

^۱ اللیل (۱۳).^۲ القصص (۷۰).^۳ سبأ (۱).^۴ مریم (۹۳-۹۵).^۵ النساء (۴۰).^۶ الانبیاء (۴۷).

خه رته له یه کیش بیت، نیمه ده بیښن و به سه که نیمه ژمیریاری (کرده وهی بنده کانی) بین. خوی مه زن ده فهرمویت: ﴿يُولِجُ اللَّيْلُ فِي النَّهَارِ وَيُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ ۷. نو ده بات به ناو پږدا وه پږز ده بات به ناو شه ودا (له زستان و به ادا) وه نو ناگاداره به نیازی ناو دلا. واته: نو کار به ده ستو کارسازه به سر دروستکراوه کانیدا شه و پږز ده گوږیت و نه دازه ی بږ داده نیت به ویستی خوی چونی بویت. جاریک شه و دریز ده کاته وه پږز کورت جاریکی تر به پیچه وانه وه هندی جاریش وه که یکن. کاتیک زستانه و کاتیک هاوینه و کاتیک بهاره و کاتیکش پایزه. نه مانه هه مووی به پپارو له کارزانیه تی بږ دروستکراوه کانی، ﴿وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ ۸. واته: ناگاداری هه موو به نهانیه کانه هه چنده و ردیله و بچوک و شاروه بیت.

﴿ءَامِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَأَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُتَخَلِّفِينَ فِيهِ ۖ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَأَنْفَقُوا هُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ﴾ ۷ وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالرَّسُولِ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿۸﴾ هُوَ الَّذِي يُزِيلُ عَنْ عَبْدِهِ ءَابَيْتَ بِبَيْتٍ لِّيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿۹﴾ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ يَرْثُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضُ لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَتْلَ أَوْلِيَّكَ أَعْظَمَ دَرَجَةً مِّنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدِ وَقَتْلَوْا وَكَلَّا وَعَدَ اللَّهُ الْمُسْتَفِينَ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿۱۰﴾ مَن ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُّضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً ﴿۱۱﴾

فهرمان دان به باوه پښان و هه لښان له سر مال به خت کردن

خوی مه زن داوی کردوه که باوه پښن به خوی و پیغه مبه ره کی (ﷺ) به چاکی و ته وای و به رده وام له سهری پاوه ستو و په له بکن له به خشی نی نو مال و سامانه ی خودا پتی داو و کردونی به خاوه نی واته: وه که نه مانه تیک له لاتانه. چونکه نو سامانه به دهستی پیښووه کانتانه وه بوو پاش نو وان بووه به مالی نیوه. خودای گوره پښمای به بنده کانی ده کات له نو سامانه ی پتی به خشیون له په زامه ندی نو ودا بیده و سهری بکن. نه گره واک بکن چاکه خق نه گره و اتان نه کرد پرسپارتان لی ده کریت له سهری و توله تان لی ده سپنریت له سر به جی نه هیثانی نو و شتانه ی که پیتان سپیردرا بوو له سهرکردنی نو و سامانه ی خودا پتی دابوون. خوی گوره ده فهرمویت: ﴿ءَامِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَأَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُتَخَلِّفِينَ فِيهِ ۖ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَأَنْفَقُوا هُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ﴾ ۷. بپوا بیتن به خودا و پیغه مبه ری خودا و له مالی بوی هیوونه ته وه، له پای خودا به ختی بکن نو که سانه ی له نیوه خاوه و باوه پښ و مال له پای خودا ده به خشن، پاداشتی مه زنیان هه یه. نه مانه یه نه وه ده که په نیت که نو مالی له دواته وه

به جی ده مینیت له وانه یه که سو کارت له په زامه ندی خودا سهرفی بکه ن بیه خشن له تو به خته وهرتر بن به و سامانه که خودا پی داون. یان له تاوان و خراپه کاریدا به کاری بینن و سهرفی بکه ن نو کاته تو ه و لت داوه و خوت ماندوو کردوو و یارمه تیت داون له سر نو تاوان و خراپه یه. نیمای نه حمده ریوایه تی کردوو له عه بدولای کوی شخیره وه (چخیر) نه میش له باوکیه وه ده لیت خوم که یانده لای پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ده فرموو: ﴿اَلَسْکُمُ التَّکَاثُرُ﴾^۱ واته: ئیوه ی بی ناگا کردوو شانازیتان به زوری سهره و ت و سامانه وه. خه لکی ده لیتن: سامانه که کم، سامانه که کم، ناخو سامانته هیه جگه له وهی خواردووته و له ناوت داوه یان پو شاوته و پزاندووته یان به خشیوته له پی خواداو هیشتووته وه^۲؟ موسلیعیش ریوایه تی کردوو نه مه ی لی زیاد کردوو: (غیری نه مانه که باس کرا پویشتووه و بقی خه لکی به جی ده هیل).^۳ خوی گوره ده فرموویت: ﴿قَالِیْنَ اَسْأَوْا مِنْکُمْ وَاَنْفَقُوا لَمْ یَجْرُکُمْ﴾ هه لئانه بقی باوه پهیئان و مال به خت کردن له په زامه ندی خودا. پاشان خوی مه زن فرموویه تی: ﴿وَمَا لَکُمْ لَا تُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالرَّسُوْلِ یَدْعُوْکُمْ لِتُؤْمِنُوْا بِرَبِّکُمْ وَقَدْ اَخَذَ مِنْکُمْ اِنْ کُمْ مُّؤْمِنِیْنَ﴾^۴ نه وه چیتانه باوه پ ناکن به خوا؟ که چی پیغه مبه ریش داواتان لی ده کات، تا به په روه ردکاری خوتان به و بینن، نه گه ر باوه پتان هه بیت، ئیوه په یمانتان پیداو. واته: چی شتی ک پیتان لی ده گریت که باوه پ نه هیتن له کاتی کدا پیغه مبه ر و له ناوتانداو داواتان لی ده کات که موسلمان بین و به لگو و نیشانه ی زورتان بقی ده مینیت وه له سر راستی نو په یامه ی که بوی هیتان. له فرموده یه کدا ریوایه تمان کرد له چند پنگاوه له نه وه لی شهرحی (کتاب الایمان) له سه حیحی بوخاریدا که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) پوژیک فرمووی به هاوه له کانی: (کام له خاوه ن باوه پان باوه په که یان به لای ئیوه وه سه رسوپه ینه رتره، و تیان: فریشته کان، فرمووی: چیانه باوه پ ناهیتن که نه وان له خزمه ت خوی گوره دان؟ و تیان: پیغه مبه ران. فرمووی: چیانه باوه پ ناهیتن که نیگایان بقی دیت؟ و تیان: نیمه، فرمووی: چیتانه باوه پ ناهیتن که من وام له ناوتاندا؟ به لگو سه رسوپه ینه رترین باوه پ باوه پی کومه لیکه دوی ئیوه دین په راویکیان (قورئان) چاوپی ده که ویت باوه پ ده هیتن به وهی که تیدا هاتووه).^۵ له چند پنگاوه نه م ریوایه ته مان هیتاوه له پیشه کی سوره قی (البقرة) دا له م نایه ته دا: ﴿اَلِیْنَ یُؤْمِنُوْنَ بِالْغِیْبِ﴾^۶ واته: نه وانه ی که باوه

^۱ التکاثر (۱).^۲ احمد (۲۹/۴)، فرموده یه کی سه حیحه.^۳ مسلم (۲۲۷۲/۴).^۴ جمع (۶۵/۱۰)، فرموده یه کی سه حیحه.^۵ البقرة (۳).

دهمین به شته په نهان و نادریاره کان. خوی گه وړه ده فرموویت: ﴿وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقُ﴾ و هک ده فرموویت: ﴿وَأَذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَاقَهُ الَّذِي وَاثَقَكُمْ بِهِ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾^۱ واته: یادی به هره و چاکه ی خوا بکونه وه به سرتانه وه و شو په یمانه ی که دایمه زانندن پپی کاتیک که و تان بیستمان و گوپړایه ل بووین. مه به ست پپی په یمانه کی پیغه مبه ری خودایه (ﷺ) نیبو و جهریر ده لیت: مه به ست پپی شو په یمانه یه که و ه رگبراره له پشتی ناده مدا (پیش نه و ی په یدا ببن) نه مه پای موجه دیش و الله اعلم.^۲ خوی گه وړه ده فرموویت: ﴿هُوَ الَّذِي يُرِيكَ عَلَى عَبْدِهِ آيَاتٍ يَبَشِّرُ بِخُرُوجِكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ هر نه ویشه چند نیشانه ی پوونی بق سر به بنده ی خوی ناره خوار، تا له تاریکی ده تان بینیت و به ره و پوونا کیتان به ریت. که خودا سه باره ت به نیوه دلسوزکی دلوفانه. واته: خودا نیشانه ی پوون و به لکه نذر مه زنی بق ناردوون، ﴿لِيُخْرِجَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾ واته: تا له تاریکی و نه فامی و بی دینی و پاویو چوونی نادرست و دژ به به ک لاتان بدات و به ره و پپی راست و پووناکی و باوه پی ته و او بریون. ﴿وَإِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ واته: خوی گه وړه دلسوز دلوفانه سه باره ت به نیوه که کتیه کانی بق ناردوون و پیغه مبه رانی بق په وانه کردون بق پپی نیشاندانی م مردم و سپینه وه و لبردن شو نه خوشی و گومانه ی که له دلیان دایه، کاتیک له نه وه له وه داوایان لی ده کات که باوه پ بهین و مال به خشن و هالی نان له سر باوه پو شو له مبه رانه ی که بوو یونه پنگو نه بهیشت دو باره ه لیان ده نیت که مال به خت بکن و ده فرموویت: ﴿وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَتْلَ أَوْلِيكَ أَكْثَرَ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَتْلُوا وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ ده ی چیتانه مالی خوتان له پای خودا به خت ناکه ن؟ که هر شتیک له ناسمانان و زه ویدان. هر بق خودا ده میتینه وه. نه و که سانه ی له پیش گرتنی مه ککه دا مالی خویان به خت کردو به گژ نه یاره کاند ا چوون، پای ی هره به رزبان هیه. له گه ل نه و که سه وه ک یه ک نین که له پاشانن مالی خوی به خت کردو وه و به گژ دوژمناندا چووه. که هه مووشیان خودا به لینی پیداون چاکه یان ده رباره ده کات. خودا له سر کاریک که ده یکن ناگاداره. واته: مال به خت بکن و له هه ژاری و که مکردنی مه ترسن چونکه نه و که سه ی که مالتان له پپی نه ودا به خشیه و خاوه نی ناسمانان و زه مینه هه موو کاره کانتان به دهستی نه وه و

^۱ المائدة (۷).^۲ الطبری (۱۷۲/۲۳).

که جنبه کانیشتان هر لای نه وه. نه و خاوه نی عرش و چوارده وریه تی هر نه ویش فرمویه تی: ﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ، وَهُوَ خَيْرُ الرَّزَاقِينَ﴾^۱ واته: وه ئیوه هر شتیک بیه خشن نه وه خوا جیگی پرده کاته وه نه و چاکترینی پوزیده رانه. وه فرمویه تی: ﴿مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ﴾^۲ واته: هرچی لای ئیویه ته واده بیت و نامیتیت به لام نه وهی لای خودایه هرده میتیت. هر که سیک پشتی به خودا به سبتیت و مالی به خت کردوه نه ترساوه له خاوه نی عرش که می بکاته وه، چونکه زانیویه تی چندی بیه خشیت خوی گه وره به زویی پتی دداته وه.

پیزی مال به خت کردن و جهنگ کردن پیش گرفتن مه که

خوای گه وره ده فرمویت: ﴿لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَتْلَ﴾ واته: نه وهی مال به خت ده کات و نه وهش به ختی ناکات وه که یه نین چونکه پیش پزگار کرنی مه که زانیی موسلمانان زدر تنگو و گران بوو له و کاته دا هر که سیک له پاستگویان نه بوایه باوه پی نه ده میتنا. به لام پاش پزگار کردنی مه که ئیسلام بلایو بووه وه. بلایو بوونه وه یه کی زدر گه وره خه لکی پؤل پؤل و ده سته ده سته موسلمان ده بوون، بویه خوای گه وره فرمویه تی: ﴿أُولَٰئِكَ أَعْطِمَ دَرَجَةً مِّنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ قَبْدُ وَقَتْلُوا﴾^۳ وکلا وعد الله الحسنی ﴿که مه لی زانیان و توویانه: که مه به ست به ﴿الْفَتْحِ﴾ لی رده دا پزگار کردنی مه که یه. شه عبی و که سانی تریش و توویانه: مه به ست به ﴿الْفَتْحِ﴾ لی رده دا پزگار کردنی مه که یه. حوده بییه یه.^۴ نه وهی که نیامی نه حمده پویایه تی کردوه له نه نه سه وه ده بیت به لگ و پشتگیری قسه که ی شه عبی که ده لیت: مه به ست به ﴿الْفَتْحِ﴾ پزگار و تننامه ی حوده بییه یه، نه نه س ده لیت: ناکوکی و قسه که وته نیوان خالدی کوپی وه لیدو عبدالرحمنی کوپی عه وف. خالد و تی به به عدوپرهمانی کوپی عه وف: خوتان به چاکترو به پزتر ده زانن له به ر چه ند پوزیک که پیش نیمه که وتوون. هه والیان داینی که نه و قسه یه باس کراوه بۆ پیغه مبه ر (ﷺ) فرمویه تی: (هاوه له کانم واز لی بینن بۆ خوم، سا سویتند به و که سه ی گیانی منی به ده سته نه گه ر به نه ندازه ی کیوی ئو خود زیتان بیه خشیایه نه ده گیشته کرداره کانی نه وان).^۱ ناشکرایه موسلمان بوونی خالدی کوپی وه لیدو نه و قسه ی که کردویه تی له نیوان په یماننامه ی حوده بییه و پزگار کردنی مه که دایه. وه نه و قسه و ناکوکی

^۱ سبأ (۳۹).

^۲ النحل (۹۶).

^۳ الطبری (۱۷۵/۲۳).

^۴ احمد (۲۶۶/۳)، فرموده یه کی.

کہ لہ نیا نیاندا پرویدا لہ بنی جہ زیمہ دا بوو کہ پیغہ مبری خودا (ﷺ) خالدی کوپی وہ لیدی نارد بو لایان دوی پزگار کردنی مہ ککہ، کاتیک خالد گہ شتہ لایان دہ یانوت: (صبا نا، صبا نا)، نہ یاندہ زانی بلین: موسلمان بووین خالد فہرمانی کوشتنی دان و ئہ وانہ ی کہ بہ دپیش گیران ہر کوشتنی۔ عہ بدوپرہ حمانی کوپی عہ وف و عہ بدوللای کوپی عومہ رو خہ لکی تریش پازی نہ بوون بہ کوشتنیان۔ خالدو عہ بدوپرہ حمان بوو بہ مشتموپران لہ سہری۔ لہ فہرموودہ ی سہ حیدھا ہاتوہ کہ پیغہ مبری خودا (ﷺ) فہرموی: (قسہ مہ لین بہ ہاوہ لہ کانم سویند بہ و کہ سہ ی گیانی منی بہ دہ ستہ ئہ گہر یہ کیک لہ ئیوہ بہ ئہ ندازہ ی کتوی ئو حود زین بپہ خشیت ناگاتہ موددیک ی ئہ وان، وہ ناگاتہ نیوہ ی موددیک ی ئہ وان) ^۱۔ مودد (۱۸) ہر زڈہ لیترہ۔ خوی گہ ورہ دہ فہرموویت: ﴿وَكَلَّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسَيْنَ﴾ و اتہ: ہہ موویان خودا بہ لینی پیداون چاکہ یان لہ گہ ل بکات ئہ وانہ ی پیش فہ تی مہ ککہ و ئہ وانہ ییش دوی فہ تی مہ ککہ مالیان بہ خشبوہ، ہہ موویان پاداشتیان ہہ یہ لہ سہر ئہ و کارانہ ی کہ کردوویانہ۔ ہہ چہ ندہ جیاوازی و پیزی زیاتر ہہ یہ لہ نیا نیاندا وہ ک خوی گہ ورہ فہرموویہ تی: ﴿لَا يَسْتَوِي الْقَائِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرَ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَائِدِينَ دَرَجَةً وَكَلَّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسَيْنَ وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَائِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ ^۲ و اتہ:

یہ کسان نین دانیشتون (لہ جیہادی پئی خودا) لہ باوہ داران جگہ لہ خاوہن عوزرہ کان (نہ خوش، کویر، شہل) لہ گہ ل تیکڑشہ رانی پیگہ ی خودا خوا پیزی داوہ بہ تیکڑشہ ران بہ مال و گیانیان بہ سہر دانیشتوندا بہ پلہ یہ کہ وہ ہر یہ کہ لہ و دوو تاقمہ خوا بہ لینی پاداشتی زڈر چاکی پی داون (کہ بہ ہشتہ) وہ خوا پیزی پیزی تیکڑشہ رانی داوہ بہ سہر دانیشتوہ کاندہ بہ پاداشتیکی گہ ورہ۔ وہ ہر وہا لہ م فہرموودہ سہ حیدہ شدہ پیغہ مبر (ﷺ) فہرموویہ تی: خاوہن باوہ پی بہ ہیژ چاکتر و خوشہ ویستترہ لہ خاوہن باوہ پی لاوان وہ خیر لہ ہہ موویاندا ہہ یہ) ^۳۔ بویہ فہرموویہ تی: (و ی کل خیر) بق ئہ وہ ی لایہ نیک و سہف نہ کریت و لایہ نہ کہ ی تر پشتگوی بخریت و کہ سیک بپہ ویت باسی بہ خراپہ بکات۔ لہ بہر ئہ وہ سہفی ئہ میس کراوہ لہ گہ ل پیزی زیاتری یہ کہ م بہ سہر ئہ می تردا۔ بویہ خوی گہ ورہ فہرموویہ تی: ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ و اتہ: لہ زانای خویہ تی کہ پلہ ی ہرہ بہ رزی داوہ بہ و کہ سانہ ی کہ لہ پیش فہ تی مہ ککہ دا مالی بہ خت کردوہ و بہ گز دوژمندا چوہ۔ ئہ وہ ییش

^۱ مسلم (۲۵/۴)۔

^۲ النساء (۹۵)۔

^۳ مسلم (۲۰۵۲/۴)۔

مالی دواى فەتى مەككە بەخت كردوو و بە گۆ دوزمندا چوو. چونكە خۆى ناگاداره و زانیویه تی بە نیه تی ئهوانه ی پیش فەتى مەككە و دلسۆزی و لیپراسی ته‌واویان و مال به‌ختکردیان له‌و کاتی برسیه‌تی و ته‌نگانه و نه‌بوویه‌دا. له‌ فرموده‌یه‌ کدا هاتوو: (درهميك به‌ سەد هەزار درهم له‌ پیشه له‌ خێردا).^۱ خواناسان بێگومانن که ئه‌و به‌کر به‌شی هه‌ره‌ گه‌وره‌ی هه‌یه‌ له‌م نایه‌ته‌دا چونکه ئه‌و به‌کر پیشه‌واى ئه‌و که‌سانه‌یه‌ که مالی به‌خت کردوو له‌ناو ئوممه‌تی پیغه‌مبه‌راندا (سه‌لامی خوایان لێبیت) چونکه هه‌رچی سامانی بوو له‌به‌ر په‌زنامه‌ندی خودای مه‌زن به‌خشی و هیچی نه‌هێشته‌وه. به‌ ته‌مای که‌سیش نه‌بوو له‌و کاته‌دا پاداشتی بداته‌وه‌ غه‌یری خوای گه‌وره‌.

هه‌ ننان بۆ قه‌رزى باش و په‌وا دان به‌ خودا

خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموویت: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَوِّفَهُ لَهُ، وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ﴾ کێسى وایه‌یه‌ قه‌رزى په‌وا بدات به‌ خودا تا چه‌ند قاتی بداته‌وه‌ و پاداشتی باشیشی هه‌بێت؟ عومه‌رى کوپى خه‌تاب ده‌لێت: واته‌: مالچ به‌خشین له‌ پێى خودا. و تراویشه: واته‌: مال به‌خت کردن بۆ مال و مندال پاستیه‌کى ئه‌ویه‌ که ئه‌م نایه‌ته‌ گشتگیرتر له‌مه‌. چونکه هه‌ر که‌سێک مالی به‌خشی له‌ پێى خودا به‌ نیه‌تێکى پاک به‌ پاستی لێپرا ئه‌م نایه‌ته‌ ده‌یگیرته‌وه‌ بۆیه‌ خوای مه‌زن فرمویه‌تی: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَوِّفَهُ لَهُ﴾. وه‌ک له‌ نایه‌تێکى تردا فرمویه‌تی: ﴿أَضْعَافًا كَثِيرَةً﴾^۲ واته‌: به‌ زیادکردنێکى زۆر. له‌ پاداشتی جوان و چاک و پۆزى زۆر. که ئه‌وه‌یش به‌هه‌شته‌ له‌ پۆزى قیامه‌دا. ئه‌بینو ئه‌بى حاتم په‌یوایه‌تى کردوو له‌ عه‌بدوللای کوپى مه‌سه‌وده‌وه‌ ده‌لێت: کاتێک ئه‌م نایه‌ته‌ هاته‌ خواره‌وه‌: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَوِّفَهُ لَهُ﴾ ئه‌بو ده‌حداحی ئه‌نسارى وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌رى خودا (ﷺ) خودا قه‌رزى ده‌وێت له‌ ئێمه‌؟ فرموی: به‌لێ ئه‌ی ئه‌بو ده‌حداح. وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌رى خودا (ﷺ) ده‌ستم نیشاندە وتی: ده‌ستی بۆ پاکیشا ئه‌بو ده‌حداح وتی: ئه‌وا من ئه‌م دیوارم به‌ قه‌رز دا به‌ په‌روه‌رگارى خۆم، باغیکی هه‌بو شه‌ش سه‌د دارخورمای تێدا بوو ئوممو ده‌حداح و منداله‌کانى تێدا بوون. وتی: ئه‌بو ده‌حداح هات بانگی کرد ئه‌ی ئوممو ده‌حداح. خێزانی وتی: ئه‌وا هاتم ده‌رچۆ له‌و باغه‌ داومه‌ به‌ قه‌رز به‌ خوای گه‌وره‌. له‌ په‌یوایه‌تێکى تردا هاتوو خێزانی پێی وت: فرۆشته‌که‌ت قازانجی زۆرى کردوو ئه‌ی ئه‌بو ده‌حداح. مال و منداله‌کى گواسته‌وه‌ و بارى کرد له‌ باغه‌که‌. پیغه‌مبه‌رى خودا (ﷺ) فرموی: (چه‌ندێ له‌ دارخورمای گه‌وره‌ هه‌یه‌ له‌ به‌هه‌شتدا بۆ ئه‌بو

^۱ النسائي (۵۹/۵)، فرموده‌یه‌کى سه‌نه‌.

^۲ البقرة (۲۴۵).

دہداح)، وہ لہ پویاہ تیکی تردا فہرموویہ تی: (خورمایہ کی تقد پیشکی بلاویوہ تہ وہ وک مرواری و یاقوت دانراوہ (دہدریت) بق نہبو دہداح لہ بہہشتدا)¹.

﴿يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَىٰ ثَوْرُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَيَاْمَنِيهِمْ بُشْرَانُكُمْ الْيَوْمَ جَنَّتْ نَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ ١٢ ﴿يَوْمَ يَقُولُ الْمُنْفِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتِس مِنْ ثَوْرِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لَّهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ﴾ ١٣ ﴿يَا تُدْهِمُ أَلَمْ تَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَفْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمْ الْأَمَانَةُ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَكَمُ بِاللَّهُ الْعُرُوذُ﴾ ١٤ ﴿فَالْيَوْمَ لَا يُوَفِّدُكُمْ فِدْيَةً وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَا وَنَكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلَاكُمْ رَيْسَ الْمَصِيرِ﴾ ١٥ ﴿

خاوند باوہان تیشکیان دہدریتی لہ پڑی قیامہ تدا بہ پئی کردوہیان

خوای گہورہ باسی شو خاوند باوہ پانہ دہکات کہ چاکہیان کردوہو مالیان لہ پئی خواہا بہ خشبہ دہفہرموویہ: ﴿يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَىٰ ثَوْرُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَيَاْمَنِيهِمْ بُشْرَانُكُمْ الْيَوْمَ جَنَّتْ نَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ پڑیک دیت کہ تقدہبینی میدرونی خاوند باوہ، تیشک دانوہی کردوہیان پتیشکوتوہو لہ لای پاستیانوہ دہپوات، خوش لہ خوتان نہمڑک دہچنہ ناو باغاتیکوہ جوباریان بہبردا دہپوات تاہتایہ ہر تیایدا دہبن، نہمیہ بہہری ہرہ کرنک. واتہ لہ نہوانہ لہ پڑی قیامہ تدا لہ ساحی مہحشردا تیشک کانیان لہبر دہمیانوہ دہپوات ہر کہسو بہ پئی کردوہی خوی وہک عہدوللای کوپی مہسعود لہم ٹایہ تدا: ﴿يَسْعَىٰ ثَوْرُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ﴾ دہلٹ ہر کہسو بہ پئی کردوہی خوی دہپون بہسر سیراتدا تیایندا ہیہ تیشک کہی وہک کیو وایہ. ہی واش ہیہ تیشک کہی وہک دارخورما وایہ. ہی تر ہیہ وہک پیایک بہ پاوہ وہستابیت. کہترین تیشک لہسر پہنچہ وایہ دادہگیرسیت و دہکوڑیتوہ. ٹیبو ٹبی حاتم و ٹیبو جہریش پویاہ تیان کردوہ. ۲ زہحاک دہلٹ: ہیچ کہس نیہ شو تیشک ہی پی نہدریت لہ پڑی قیامہ تدا کاتیک گہیشتنہ سہرسیرات تیشکی دوپوہوہکان دہکوڑیتوہ. کاتیک خاوند باوہ پان شو دہبین دہترسن کہ تیشکی نہوانیش بکوڑیتوہ وہک چون تیشکی دوپوہوہکان کوڑایوہ لہوکاتدا

۱ جزء الحسن بن عرقہ (۹۲)، سہنہدہکی لاوازہ لہبر لاوازی حمیدی ٹہرج کہ ٹیبو عمارہ، بہلام فہرموہدہکی نہبو دہداح سہیحہ کہ لہم ٹایہ تدا خوای گہورہ دہفہرموویہ: ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّىٰ تُتَفَقُوا مِمَّا تَحِبُّونَ﴾ کہ لہ پتشداسکراوہ.

۲ الطبري (۱۷۹/۲۳).

ده لئین: نهی په روهرینمان تیشکه که مان بڼ بهرده وام بکه. واته: بزمان بهیله رده وه. وه ده فهرموویت: ﴿وَبِأَمْرِهِ﴾ زه حاک ده لئین: واته: نامه کانیان له لای پاستیانه وه یه.^۱ وه خوای گه وړه فهرموویه تی: ﴿فَمَنْ أَوْفَىٰ كِتَابِهِ بِمِيزَانِهِ﴾^۲ واته: جا هر که سیک نامه ی کرده وه که ی بدریت به دهستی پاستیوه. وه ده فهرموویت: ﴿شَرِّبْنَا الْيَوْمَ مَاءً فَجَاءَ مِنْ قِبَلِهِ الْأَنْهَارُ﴾ واته: پنیان ده وتریت: خلوشی له خوتان له ناو نه ویاغانه دا، واته مژده تان لیبتت به و باغانه ی که جواریان به بهردا ده پوات. ﴿خَلَّيْنِ فِيهَا﴾ هه تاهه تایه تئیدان و ده میننه وه له ناویدا. ﴿ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ نانه مه یه سه رکه و تنی ندرمه زن.

ژبانی دوو پوه کان (المنافقین) له پوژئی قیامه تدا

خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتِس مِنْ تَوْرِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضَرَبَ يَتَنَّهُمْ سُلُورًا﴾ له باب باطنه، فيه الرحمة وظاهره من قبله العذاب نه و پوژده دوو پوه کانی پیاو و زن، به خاوه ن باوه پان ده لئین: نثوه لمان لې بکه نه وه تا تروسکیک له پووناکیان وهریگرین. پنیان ده لئین: بهر و دوا ی خوتان بگه پینه وه له وئ پووناکی پهیدا بکن، نثیر نه و سا شوره یه کیان له نثوان ده بیته له مپر، ده رگای هه یه، له ژووره وه ی به زه ییو له ده رده وه ی جهره به یه. لیره دا خوای گه وړه باسی نه و شتانه ده کات که له پوژئی قیامه تدا پووده دات له ساحه ی مه حشر دا له و ناپه حه تی و هه راسانی و نه و زه مین له رزه گه وړه یه و کاره ساته سامناکانه که پووده دات. که س پزگاری ناییت له و پوژده دا مه گین یه کیک که باوه پری به خودا و پیغه مبه ری خودا (ﷺ) بووییت، کاری کردییت به وه ی که خودا فهرمانی پیداو و وازی هی ناییت له و شتانه ی که قه دهغه کراوه و توله ی له سر بووه، عه وفی و زه حاک ده لئین: له نثینو عه باسه وه: له و کاته ی که خه لکی له تاریکی دان خوای گه وړه تیشکیک ی بڼ ناروون. کاتیک خاوه ن باوه پان تیشکه که یان بینی بهر و تیشکه که ده پوژن. نه و تیشکه پئ نیشاند ه ریکه بڼ به هشت. کاتیک دوو پوه کان خاوه ن باوه پان کانیان بینی پویشتن شوینیان که و تن، خوای گه وړه تاریکی کرد، له سر دوو پوه کان. دوو پوه کان له و کاته دا ده لئین: ﴿انظُرُونَا نَقْتِس مِنْ تَوْرِكُمْ﴾ لمان لې بکه نه وه تا تروسکه یه ک له و پووناکیان وهریگرین خو نثیمه له دنیا له گه ل نثوه بووین. خاوه ن باوه پان ده لئین: ﴿ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا﴾ له کوپوه هاتوون له و شوینه تاریکه وه داوای

^۱ الطبری (۱۷۹/۲۳).

^۲ الاسراء (۷۱).

تیشک بکن. ^۱ خوی گه وره ده فرمویت: ﴿فَضْرِبَ بَيْنَهُمُ بِسُورٍ لَّهُمُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ﴾^۲ چه سه نو قه تاده ده لئین: نو دیواره به که له نیوان به هشت و چه هه نه مدایه.^۳ عه بدوپره حمانی کوپی زیدی کوپی نه سلهم ده لئیت: نا نه وه به که خوی گه وره ده فرمویت: ﴿وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ﴾^۴ واته: هر به م شیوه به پویه ت کراره له مواهدو که سانی تریشه وه.^۵ نه وه راسته ﴿بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ﴾ واته: به هشت و نه وه ی که تیایه تی، ﴿وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ﴾ واته: ناگر. قه تاده و نیبو زیدو که سانی تریش و توویانه.^۶ ﴿يُنَادُوهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ﴾ دوپوه کان بانگی خاوهن باوه په کان ده که ن ده لئین نیمه له دنیا له که ل نیوه نه بووین له هه نییه کان به به که وه ناماده نه ده بووین نویژی چه ماعه تمان نه ده کردو له عه رفات پیکه وه نه ده وه ستاینو له غه زاکانیشدا به به که وه نه بووین هه موو فرمانه کانی تریشمان به به که وه به جی ده مینا؟ ﴿قَالُوا بَلَىٰ﴾ واته: خاوهن باوه پان وه لامی دوپوه کانیان ده دایه وه ده یانوت: به لی نیوه له که لمان بوون وه ک خوی گه وره ده فرمویت: ﴿يُنَادُوهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَلَٰكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْأَمَانِيُّ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ﴾ بانگیان ده که ن: ناخ نیمه هر له که ل نیوه دا نه بووین؟ ده لئین: به لی، به لام نیوه خوتان تووشی به لا کردو چاوه پوان بوون دودلی لیتان نه ده که پاو به ناره زوو فریوتان خوارد هه تا فرمانی خودا هات، شه یان نیوه ی به خودا بادی هه وا کرد. واته: دوپوه کان خاوهن باوه په کان بانگ ده که ن ده لئین: نیمه له که ل نیوه پیکه وه نه بووین. نه وانیش وه لامیان ده ده نه وه، به لی پیکه وه بووین، ﴿وَلَٰكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْأَمَانِيُّ﴾ واته: به لام نیوه خوتان تووشی ده ردی سه ری کردو چاوه پوانی دودلی و ناره زوو کانتان خه له تاندنی. قه تاده ده لئیت: ﴿وَتَرَبَّصْتُمْ﴾ چاوه پوانیتان بو نو راستیه و خه لکه هی که چیان به سه ر دیت. ﴿وَارْتَبْتُمْ﴾ واته: گومانتان بوو به زیندو بوونه وه پاش مردن. ﴿وَعَرَّيْتُمْ الْأَمَانِيَّ﴾ واته: وتان: خودا لیمان ده بوویت. و تراویشه: دنیا فریوی دان. ﴿حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ﴾ به رده وام له سه ر نو پیگایه بوون هه تا مردن یه خه ی گرتن، ﴿وَعَرَّيْتُمْ﴾

^۱ الطبري (۱۸۲/۲۳).

^۲ الطبري (۱۸۲/۲۳)، ابن أبي شيبة (۱۷۵/۱۳).

^۳ الطبري (۱۸۲/۲۳).

^۴ الطبري (۱۸۲/۲۳).

^۵ الطبري (۱۸۴/۲۳).

بِإِلَهِ الْعَرْشِ وَاتِهِ: شه‌یتان' بابی هه‌وای کردن به خودا. قه‌تاده ده‌لئیت: نه‌وانه شه‌یتان فریوی دابوون سوئند به خواهر له‌سر نه‌و په‌وشته به‌رده‌وام بوون هه‌تا خودای گه‌وره فری دانه ناو ناگر.^۲ نه‌و قسه‌ی که خاوه‌ن باوه‌پان وتیان به دووپوه‌کان نه‌و‌بوو واته ئیوه له گومانو دوو دلیدابوون. پیابازبوونو که‌میک نه‌بیت یادی خوداتان نه‌ده‌کرد. مواجد ده‌لئیت: دووپوه‌کان له‌گه‌ل خاوه‌ن باوه‌په‌کان له دنیا‌دا پیکه‌وه ژیاون و ژنیان به‌یک داوه‌و یارمه‌تی به‌کتریان داوه به‌یه‌کیشه‌وه مردوون و له پژی قیامه‌تدا هه‌موویان تیشکیان پی ده‌دریت. به‌لام تیشکی دووپوه‌کان ده‌کوژیته‌وه. کاتیک گه‌یشته دیواره‌که له‌و کاته‌دا جیاده‌کرینه‌وه له‌یه‌ک.^۲ خوای گه‌وره ده‌فرموویت: ﴿مَأْوَنُكُمْ النَّارُ﴾ واته: جیگه‌تان ناو ناگره‌و هر ده‌گه‌رینه‌وه بی نه‌وی. ﴿هِيَ مَوْلَانُكُمْ﴾ واته: هر نه‌وی شایانی ئیوه‌یه له‌هر شوینیکی تر له‌سر نه‌و بی دینی و به‌دگومانیه‌تان به‌پاستی پاشه‌پژیکی زۆر خراپه. خوای گه‌وره ده‌فرموویت: ﴿قَالُوا لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوَنُكُمْ النَّارُ هِيَ مَوْلَانُكُمْ وَيَسْأَلُ الْمَصِيرُ﴾ نیت نه‌مۆ نه‌له‌ئیه‌و نه‌له‌وانه‌ی خوانه‌ناس بوون، سه‌رانه‌تان لی وهرناگیریت، جیتان ناگره‌و هر نه‌ویشتان پی په‌وایه‌و چاره‌نوستان زۆر خراپه. واته: نه‌گر هر یه‌کیک له‌ئیه‌و پپ به‌زه‌مین نه‌وه‌نده‌ی تریش زیر بادت بی نه‌وه‌ی خوی پزگار بکات له‌تۆله‌و سزای خودا لی وهرناگیریت ده‌بیت هر نه‌و جه‌زه‌به‌یه‌بجژیت.

﴿أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿١٦﴾﴾
 ﴿أَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ
 الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾﴾

هه ئنان بۆ خوشوع (ناماده بيووني دل) و دووركه وتنه وه نه چاويليكه رى گاوارو جوونه كه

خوای مه زن دهه رموویت: ﴿أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾ بگو که سانی خاوهن باوه پ، ناخو نهو دهه نهگیشتهوه که له پاش ماوهیه کی زور، تووشی دلپه قی هاتنو و تزیه یان له ری لایاندا؟ خوای گه وره دهه رموویت: ناخو کاتی نهو نه هاتوه که خاوهن باوه پان دلپان

١ الطبري (١٨٥/٢٣).

^٢ الطبري (١٨٥/٢٣).

^۳ الطبری (۱۸۴/۲۳).

پاچله کیت و یادی خودا بگن، واته: دلّه کانیان به یادی خودا نرم بیتوه و ناموزگاری و گوگرتن له قورئان و تیگه یشتن لئی وایان لی بکات که گوپرایه لئی فره منی خودا بن و شوینی بکون و لئی لانه دن. موسلیم پیوایه تی کردوه له ئیبنو مه سعوده و ده لیت: له نئوان موسلمان بوونمان و نم نایه تی که خودای گه وره سه رزه نشتی کردین، ﴿اَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ﴾ ته نها چوار سال بو. موسلیمیش له کوتای کتیبه کهیدا هر به و شیوه پیوایه تی کردوه. ^۱ نه سانش هیناویه تی له ته فسرپی نم نایه تدا. ^۲ وه خوی گه وره ده فره مویت: ﴿وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ اَوْفُوا بِالْكِتَابِ مِنْ قَبْلِ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ فَخَسَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ خوی گه وره قه ده غه ی کردوه که خاوه ن باوه پان بچه سر په وشتو شیوه و شکلی گاورو جووله که که ماوه یه که به سر ناینه کانیا ندا تپیه پی و پویش کتیبه کانی خودایان گورپی که له بهر دهستی خویندا بو به نرخیکی که م و هرزان فرقتیان و پشتگویتان خست و پوویان کرده قسه ی نم و نه شوینی پیوانی ناین که وتن که به ناو شوینی نایینی خودا که وتبون. قه شه و پوهانه کانیان کردبو به خوی خوین غیری خوی مزن له بهر نه و دلایان په ق بوو نه ناموزگاریان وهرده گرتو نه دلشیان پاده چله کا به به لئینی و هه په شه ی خودا. ﴿وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَيَقُوتُ﴾ واته: زقرینه یان لاینداوه و دلایان پیسو خراپه و کرداریان پوچ و بی سوده. وه ک خوی گه وره فره مویت: ﴿فِيْمَا نَقَضِهِمْ مِنْتَقْصِهِمْ لَعْنُهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَدْسِيَةً يَحْرِقُونَ الْكَلِمَةَ عَنْ مَوَاضِعٍ، وَكَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ﴾ ^۳ واته: ئینجا به هوی پاشگه زیبونه و هیان له په یمانه که یان نه فره تمان لی کردن و دلّه کانیا نمان گپرا به دلکی په ق و وشک و ته و فره مووده ی خودا لاده دن له شوینه کانی خو ی له بیریان کرد به شیکی زقر له وه ی که ناموزگاری کرابوون پیتی. واته: دلایان خراپ بوو پاشانش په ق بوو ده ستیان کرد به گورپنی کتیبه کانی خودا وازیان له و کردارانه هینا که فره منیان پی کرابو و نه و شتانه ی که خودا قه ده غه ی کردبوو شکاندیان ده ستیان دایه تاوان و خراپه کاری. بویه خوی گه وره داوی کردوه له خاوه ن باوه په کان که وه ک نه وانه نه کن له شته بنه په تی و فره یه کانیشدا، پاشان خوی گه وره ده فره مویت: ﴿اعْلَمُوا اَنَّ اللَّهَ يَحْيِي الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَدْ بَيَّنَّا لَكُمْ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ نه وه بزائن، که خودایه زه مین زیندو ده کاته وه پاش مردنی، زقر نیشانه ی ناشکرمان بو ئیوه پوون کردوه ته وه، به لکو ئیوه تی بگن. نم نایه ته نیشاره تی تیدایه که خودای گه وره دلّه کان نرم

^۱ مسلم (۲۳۱۹/۴).^۲ النسائي في الكبرى (۴۸۱/۶)، فره مووده یه کی سه حجه.^۳ المائدة (۱۳).

دهکات دوی په قبوونی. وه پئی نیشانی سه رلیشویاو ددهات دوی گومپابوونی. وه دهرگای ناپه حتی دهکاته وه پاش داخستنوی گرانې. وهك چۆن زهوی مردوو وشك به بارانی نږدو لیزمه زیندوو دهکاته وه. هر بهو شیوه په پښا نیشانی دلّه په قهکان ددهاتو بهو هموو به لگه و نیشانانهای که له قورئاندايه، پښنایي و دهخاته ناویه وه پاش نه وې که داخرابوو هیچ شتیکی تی نه ده چوو. په سنی هر یی نه و خودایه که ویستی هر که سیك شاره زبا بکات له گومپایی دهیکات. وه هر که سیش ویستی لی بی گومپای دهکات پاش پښکی و ته وای. نه و خودایه که مهیلی له هر شتیك بیت دهیکات له هموو کاریکدا دادپه روهرو کارزانه و دلّسوزو زانا و بهرزو مه زنه.

﴿إِنَّ الْمَصْدِقِينَ وَالْمُصَدِّقَاتِ وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُّضَعْفُ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ﴾ (۱۸) ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ وَاللَّهِدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾ (۱۹)

پاداشتی نه وانه مال به خت دهکهن و نه وانه شپ له راستی لایان نه داوه و نه وانه شپ له پئی خودا کوژاون و پاشه پوژی خوانه ناسانیش

خوای گه وره باسی پاداشتی پیاوان و ژنانی خاوهن باوه پان دهکات که سامانی خویان به خشیوه له پئی خودا داویانه به مه ژارو نه بووان و دهست کورتان و فرموویته: ﴿إِنَّ الْمَصْدِقِينَ وَالْمُصَدِّقَاتِ وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُّضَعْفُ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ﴾ بیگومان پیاوان و ژنانی خیرمه ندو نه وانه شپ که قهرزی په واده دهن به خودا چند قاتیان پیده گاته وه و پاداشتی باشیشیان ده بیت. واته: به نیه تیکی پاکو له بهر په زامه ندی خوای گه وره هیچ پاداشت و سوپاسیکیان ناویت له و که سهی که ماله که یان داوه تی، بویه خوای گه وره فرموویته: ﴿يُّضَعْفُ لَهُمْ﴾ واته: له باتی نه و چاکه په خودا به ده قات پاداشتیان ددهاته وه و زیادیشی دهکات هتا ده گاته حوت سه د قاتو زیاتیش له وه. ﴿وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ﴾ واته: پاداشتی گه وره و چاک و پاشه پوژی باش و شوین و پله ی بهرزیان هیه. وه ده فرموویت: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ وَاللَّهِدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾ نه و که سانه ی به خودا پیغه مبه ره که ی باوه په دهکهن، له راستی لایان نه داوه نه و که سانه ش که له پای خودا کوژاون، وان له لای په روه ردگاریان و پاداشتی خویان پیده گات و پښنایي خویان هیه، نه وانه شپ که ناسوپاسن و به نیشانه کانی نیتمه باوه په ناکن، نه وان یارانی ناگرن. نه مه ته واکه ری پسته یه که که وه سفی خاوهن باوه په دهکات به خودا به پیغه مبه رانی که له راستی لایان نه داوه که بریتین له راستگویان، عه وفی

ده لیت: له نیینو عه باسه وه: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّٰدِقُونَ﴾ ۱. ئم پسته یه جیابووه ته وه له: ﴿وَالشَّٰهَدَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ﴾ ۲. ئبو زوحا ده لیت: ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّٰدِقُونَ﴾ پاشان قسه که دهستی پی کردووه ته وه فهرموویه تی: ﴿وَالشَّٰهَدَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ ۳. مه سروق و زه حاک و موقاتی کوی حیان و کهسانی تریش هر وایان و توه. ئعمه ش ده لیت: له ئبو زوحا وه ئمیش له مه سروق وه له عه بدوللای کوی مه سعوده وه له م ئایه ته دا: که خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّٰدِقُونَ وَالشَّٰهَدَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ ده لیت ئه مانه سی تیره ن: واته: خیرومه ندان و راستگویان و شه هیدان. وه خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّٰدِقِينَ وَالشَّٰهَدَةِ وَالصَّٰلِحِينَ﴾ ۴. واته: وه هر که سیک گوئی پابه لی خواو پیغه مبه ر بکات جا ئه وانه له گه ل که سانیکن که خدا به هری پشتووه به سه ریاند له پیغه مبه ران و راستگویان و شه هیدان و پیاوچاکان. لیره دا جیاوای کردووه له نیوان راستگویان و شه هیداندا ئه مه به لگه یه له سر ئه وه که دوو ده سته ن و گومانیشی تیدا نیه که پله ی سیدیق له شه هیدان به رزتره وه ک نیامی مالکی کوی ئه نه س پیاوایه تی کردووه له کتیه که یدا (الموطأ) له ئبو سعیدی خدریه وه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرمووی: (خه لکی به هه شت سه یری ئه هلی کۆشکه کان له سه ری خۆپانه وه ده کن وه ک چون سه یری ئه وه ئه ستیره پرشنگذارانه ده کن له ئاسوی پۆژه لات و پۆژئاوادا دیارن و مانه ته وه له به ر جیاوای نیوانیان)، وتی: ئه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ئه وانه شوینی پیغه مبه رانن (سه لامی خوابان لیبت) بیجگه له وان که سی تر نایگاتی؟ فهرمووی: (به لی، سویند به و که سه ی گیانی منی به ده سته پیاوانیک بوون باوه رشیان به خودا هه بوو پیغه مبه رانیشیان به راست زانی). بوخاری و موسلیم یه ک پان له سه ر ئه م فهرمووده. ۵. خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿وَالشَّٰهَدَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ واته: شه هیدان لای خودا له ناو به هه شت و خوشیدان وه ک له فهرمووده ی سه حیحا هاتووه: (که گیانی شه هیده کان له ناو چیلانه ی بالنده یه کی سه وزدان ده گه پین له ناو به هه شتدا به ئاره زووی خۆپان پاشان ده پۆنه ناو ئه وه قه نادیلانه جاریک به سه ری کردونه ته وه (سه ری لی داوین) فهرموویه تی: چیتان ده ویت؟ وتیان: هه ز ده که ین به مانگی پریته وه بۆ دنیا تا له پئی تۆدا بجه نگی و بکوژین وه ک چون یه که م جار کوژاین. خوی

۱ الطبری (۱۹۱/۲۳).

۲ الطبری (۱۹۱/۲۳).

۳ النساء (۶۹).

۴ فتح الباری (۳۶۸/۶)، مسلم (۲۱۷۷/۴).

گوره فرمويي: ((من بپارم داره نه وانه جاريكتر ناگه پښتو ده بق دنيا)).^۱ وه ده فرمويي:

﴿لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ﴾ واته: نه وانه لای خدا پاداشتی چاک و پښنایي خویان هه یه له بهر ده میانه وه

ده پوات و پښنایي که شیان له یه کتری جیاوازه هر که سهو به پیی کرداری خوی که له دنیا کردويي تی

وهک نیامی نه حمده پړوايه تی کردووه له عومری کوپي خهتابه وه ده لیت: بیستم له پیغه مبری

خوداوه (ﷺ) فرمويي تی: (شه هید چوار جوره، پیاویکی موسلمان باوه پښکی چاکي هه یه گه یشتووه

به دوژمن و پاستی کردووه له گه ل خواداو کوژاوه نه وه نه و که سه یه که خه لگی بوی ده پوانن نا به و

شپوه یه، واه سه ری میزه ره که ی له سه ری که وته خواره وه یان میزه ره که ی عومر که وته خواره وه،

دووه م موسلمانیکه گه یشتووه به دوژمن وهک نه وه ی که به دپکی ته لچ لیي بدریت تیریکی ویل له

دور هاتو لییداو کوشتی نه وه له پهی دووه مدایه، سییهم پیاویکی خاوه ن باوه په کاری چاکو

خراپی تیکه لاو کردووه گه یشتووه به دوژمن پاستی کردووه له گه ل خوادا هتا کوژاوه نه وه ییش له

پله ی سییهم مدایه. چواره م پیاویکی خاوه ن باوه په زور به گوئی ناره زوی خوی کردووه له نه ندازه

به ده ره گه یشتووه به دوژمن پاستی کردووه له گه ل خوادا هتا کوژاوه نه وه ییش له پله ی چواره مدایه).^۲

هر به م شپوه یه عه لی کوپي مه دینی پړوايه تی کردووه ده لیت نه مه نیسنادی میسریه و باشه.^۳

تیرمیزیش پړوايه تی کردووه ده لیت: چاکو غه ریبه (حسن غریب).^۴ خوی گوره ده فرمويي:

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾ نه وانه ی به نیشانه کانی نیچه باوه پ ناکن

نه وانه هاره لانی ناکن. کاتیک باسی ژیان و پاشه پږی به خته وهرانی باس کرد به دوی نه واندای باسی

ژیان و پاشه پږی خوانه ناسانیس باس کردووه.

﴿اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَهُوَ زِينَةٌ وَفَآخِرُ بَيْنِكُمْ وَتَكَثَّرُ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ

الْكُفَّارَ بَنَانُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَهُ مُضْفَرًا ثُمَّ يَكُونُ حُطْلَمًا وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا

الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْعُورِ ﴿١٠﴾ سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ

أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿١١﴾

^۱ مسلم (۱۰۰۲/۳).

^۲ احمد (۲۳/۱)، فرموده یه کی لاوازه.

^۳ علل الحديث (۳۴۹/۱)، فرموده یه کی لاوازه.

^۴ تحفة الأحوذی (۲۷۴/۵)، فرموده یه کی لاوازه.

ژیانی دنیا گه مه و گالته و خوهه لبریه

خوای گه وره باسی بئ بایه‌خی و سوک سه‌یرکردنی دنیا ده‌کات و فهرموویه‌تی: ﴿اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَوةُ الدُّنْيَا لُحْیٌ وَلَهُوَ وِزْرَتُهُ وَتَفَاخُرُ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَجْبَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِیْجُ فَتَرَكُهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَمًا وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَوةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعٌ الْفُرُورِ﴾ بزائن، ژیان له دنیا‌دا هه‌ر گه مه و باده‌ی هه‌وایه و خق به جوان نیشاندان و خق له‌سه‌ر یه‌کتر پانان و فره‌بوونی نه‌ولادو داراییتانه و وه‌ک تومی وه‌شاو به هوی بارانه‌وه شین بووه و جوتیاری پی دلخوشن بووه و به‌ره‌به‌ره و شک ده‌بیّت و ده‌بینی زه‌رد هه‌لگه‌پاوه و له دواپی‌دا بووه‌ته کاو کوتی به‌ریا، له‌ولاش نازاری دژوارو لیخوشبوون و په‌زامه‌ندی خودا هه‌یه، ژینی دنیا هه‌ر مایه‌ی خه‌له‌تاندنه و چی تر نیه. واته: ژیانی دنیا له‌وه زیاتر نیه که خه‌لکه‌که‌ی وه‌ده‌ستی دینیت نا بهو شیوه‌یه‌ی که خوای گه‌وره باسی کردووه. وه‌ک لی‌ره‌شدا فهرموویه‌تی: ﴿زَيْنٌ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَوةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ﴾^۱ واته: جوان کراوه بق خه‌لکی (دنیا‌په‌رست) خوشی و ناره‌زواتی نه‌فسی له ناهره‌تان و کوپان و دارایی زوری که‌له‌که‌کراو له نالتون و زپو زیوو نه‌سپ و ماینانی نیشانه‌دار (به سپیتی ناوچه‌وانیان و هه‌رچار پهل) هه‌وره‌ها نازله‌و چوارپی یان و کشتوکال نه‌مانه به‌هره و که‌لوپه‌لی زینده‌گانی ژیانی دنیان و لای خوا هه‌یه خوشترین جیتی پاشه‌پوژ. پاشان خوای مه‌زن نمونه‌ی ژیانی دنیا دینیت‌ه‌وه وه‌ک گولیک چۆن له‌ناو ده‌جیت و خوشیه‌ک چۆن ده‌پوات و به‌سه‌ر ده‌جیت فهرموویه‌تی: ﴿وَهُوَ الَّذِي يُزِلُّ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا﴾^۲ واته: وه‌خوا نه‌و زاته‌یه که باران ده‌بارنیت له پاش نه‌وه‌ی که خه‌لکی نا‌نومید بوون. وه‌ده‌فه‌رموویت: ﴿أَجْبَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ﴾ وه‌ک چۆن جوتیار دلخوش ده‌بیّت به کشتوکاله‌که‌ی هه‌ر بهو شیوه‌یه‌ی خوانه‌ناسان به ژیانی دنیا دلخوش ده‌بن چونکه نه‌وانه هه‌میشه خه‌ریکی دنیان و به‌رده‌وام دلیان لایه‌تی. ﴿ثُمَّ يَهِیْجُ فَتَرَكُهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَمًا﴾ پاشان که‌م که‌م و شک ده‌بیّت ده‌بینی زه‌رد ده‌بیّت. دوی نه‌وه‌ی که سه‌وزو جوان بوو پاشانیش ده‌بیّت به پوش، واته: ده‌بیّت به کاو کوتی به‌ر با. ژیانی دنیا‌ش هه‌ر وایه له سه‌ره‌تاوه لایه‌و پاشان ته‌مه‌نی پیاوه‌تی و پاشانیش پیری و لاوازه و دامای. مرقؤ له سه‌ره‌تای ته‌مه‌نی‌ه‌وه له

^۱ ال عمران (۱۴).^۲ الشوری (۲۸).

کاتی لاویدا جوان و پټک و پټک به ژن و بالا پټک هاوکاری ناو خه لکه و هه میشه دم به زهرده خه نه یه .
 پاشان که م که م ده چیت به ساله وه و به ره و پیری ده پوات و هه لسوکه وتی ده گزپیت و جه ستی به ره و
 لاوازیون ده چیت . ده بیته پیاویکی به ته مه و پش سپو و بی هیز توانای جولانی که م ده بیته وه
 توانای هیچ شتیکی نامینیت . وه ک خوی گه وره فرموویه تی : ﴿اللّٰهُ الَّذِیْ خَلَقَکُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ
 مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشِبْهَ الَّذِیْ یَخْلُقُ مَا یَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِیْمُ الْقَدِیْرُ﴾^۱ واته : خوا
 زاتیکه نیوه ی دروست کردوه له لاوازی (لاوازی نوتفه و بیچو مندالی شیر خوره) پاشان دوا ی لاوازی
 به میزی کردون له دوا ی به میز کردنتان لاوازی و پیری بۆ دانان خوا هه رچی بویت دروستی ده کات و هه ر
 نه وه زانای به ده ستلا ت . له کاتی که ا نه م نمونه یه به لکه بیت له سه ر نه مانی دنیا و ته و او بوون و چولچ
 بوونی . گومانی تیدا نیه که پژی دوا یی دیت . بۆیه خوی گه وره ناگاداری داوه له باره وه وه مریشی
 هه لئاوه بۆ نه و شته چا کانه ی که تیا یه تی و خوا داینا وه بۆ خا وه ن باوه پان و فرموویه تی : ﴿وَفِی الْاٰخِرَةِ
 عَذَابٌ شَدِیْدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَیْوةُ الدُّنْیَا اِلَّا مَتَّعُ الْغُرُوْرِ﴾^۲ واته : له و پژی دوا یه دا که
 دیت و زدر نزیکه یان به ملایه یان به نه و لادا (یان جه زره به ی زدر به میز یان لیخو شبوون و په زامه ندی له
 لایه ن خوی گه وره وه) . خوی مه زن ده فرموویت : ﴿وَمَا الْحَیْوةُ الدُّنْیَا اِلَّا مَتَّعُ الْغُرُوْرِ﴾^۳ واته : ژیا نی
 دنیا فریوده ره بۆ که سیک که زدر خوی خه ریک بکات پنیوه وه . وای ل ده کات که له خوی بایی ده بیت
 زدر دلی پی خوش ده بیت و هه تا وا ده زانیت که ژیا ن له مه خوشتر نیه و پاش ژیا نی دنیا ژیا نیکی تر
 نیه و زیندو نابیته وه . نه م دنیا یه زدر که مو بۆ بایه خه له چا و پژی قیا مه تدا . نیامی نه حمه د
 پیاویته ی کردوه له عه بدوللا وه ده لیت : پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرموویه تی : (نه وسا به هشت نزیکتره
 له هه ر یه کیک له نیوه وه له په تی (قه یانی) نه عله که یه وه ناگریش هه ر به و شیوه یه) .^۲ بوخاری به
 ته نها میتاویه تی له (الرقائق) دا له فرموده ده کی سه ویدا^۳ . له م فرموده یه دا به لکه هه یه له سه ر نزیک
 بوونه وه ی چاکه و خراپه له خه لکه وه . کاتیک کاره که نا به و شیوه یه نه و نه ده ترسنا که له به ر نه وه یه
 خوی گه وره داوا ده کات که به نده کانی په له بکن بۆ چاکه کردن و خوا به رستی و ازبیین له خراپه و
 تاوان کردن که ده بیته مایه ی لیخو شبوونی خوی گه وره و وه رگرتنی پاداشت و پله ی به رز . خوی
 گه وره فرموویه تی : ﴿سَابِقُواْ اِلٰی مَغْفِرَةٍ مِّنْ رَبِّکُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا کَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ اُعِدَّتْ لِلَّذِیْنَ

^۱ الروم (۵۴).^۲ احمد (۳۸۷).^۳ فتح الباری (۳۲۸/۱۱).

ءَامَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِۦٓ ذٰلِكَ فَضَّلَ اللّٰهُ يُوۡتِيهِۦ مِّنۡ يَّشَآءُ ۗ وَاللّٰهُ ذُوۡ الْفَضْلِ الْعَظِيۡمِ ﴿١﴾ په له بكن بږ به خشيښي
په روره دگارو نهو به هه شته ش که پانايی به پانايی هم ناسمان و زه مينه يه و بږ نه وانه ناماده يه که
باوه پيان به خواو پيغه مبراني خدا هه يه. هم چاکه يه له خواو يه و دهر باره يه که سيکی ده کات که بږ
خوی مه يلی له سر بيت، چاکه يی خدا زږد گوره يه. مه به ست پتي جنسي ناسمان و زه مينه وه
خواي گوره له نايه تيکی تر دا فرمويه تي: ﴿وَسَارِعُوا۟ اِلٰى مَعْرِفَةِ رَبِّكُمْ وَجَنّٰٓوْا عَرۡشَهَا۟
الۡسَّمٰوٰتِ وَالۡاَرۡضِ اَعَدَّتْ لِلۡمُتَّقِيۡنَ﴾ ۱ واته: پيشبرکي بكن بږ ليږد نيکی گوره له لايه ن
په روره دگار تانه وه و بږ به هه شتي که پانيه که ي به نه ندازه ي ناسمانه کان و زه يه که ناماده کړوه بږ
له خوا ترسان. ليږده دا فرمويه تي: ﴿اَعَدَّتْ لِلۡذٰبِرِ﴾ ۲ ءَامَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِۦٓ ذٰلِكَ فَضَّلَ اللّٰهُ يُوۡتِيهِۦ مِّنۡ يَّشَآءُ
وَاللّٰهُ ذُوۡ الْفَضْلِ الْعَظِيۡمِ ﴿٣﴾ واته: نه وه ي که خدا بږي ناماده کړوون و داي ناوه بږيان له پږو مننه و
چاکه ي خوي تي بږ به نده کاني وه که پيشه وه باسمان کړد له فرموده ي سه حيدا که هه ژاره
کوچه ري که کان و تيان: نه ي پيغه مبري خدا (ﷺ) ده وله مهنده کان گه يشته به پله ي به رزو پاداشتي زږد
خوش و هه تاهه تايي. پيغه مبر (ﷺ) فرموي: نه وه کامه يه؟ و تيان: وه که نيمه نوږد ده کن و وه
نيمه پږو ده گرن و مال به بخت ده کن نيمه نايکه ين و کږيله نازاد ده کن نيمه نايکه ين، فرموي: (ثايا
شتيکتان پيشان بدهم نه گره کړدتان پيش نه وانه ي پاش خوتان بکون و هيچ که س له نيوه به پږ تر
نه بيت مه گين که سي که هه لسي ت به و کاره ي نيوه ده يکن، پاش هه مو نوږدک سي و سي (۳۳) جار
(سبحان الله) و (الله اکبر) و (الحمد لله) بکن، ده لیت: گه پانه وه و تيان: خاوه ن ماله کان له براک انمان
بيستيان نه وه ي نيمه کړد مان نه وانيش کړديان وه که نيمه پيغه مبر (ﷺ) فرموي: (نه وه پږيکی
خودايه ده يدات به هر که سي که خوی مه يلی ليبيت) ۲.

﴿مَاۤ اَصَابَ مِنْ مُّصِیۡبٍ فِیۡ الْاَرۡضِ وَلَا فِیۡ اَنۡفُسِكُمْ اِلَّا فِیۡ کِتٰبٍ مِّنۡ قَبۡلِ اَنۡ نَّزۡلَہَا۟ اِنَّ ذٰلِکَ عَلٰی اللّٰهِ
یَسِیۡرٌ ﴿۳۴﴾ لِّکَلِّلَا تَأۡسَوا۟ عَلٰی مَاۤ فَاَتَکُمۡ وَلَا تَفۡرَحُوۡا۟ بِمَاۤ ءَاتَکُمۡ ۗ وَاللّٰهُ لَا یُحِبُّ کُلَّ مُخۡتَالٍ فَخُوۡرٍ ﴿۳۵﴾
الَّذِيۡنَ یَبۡخُلُوۡنَ وِیَاۡمُرُوۡنَ النَّاسَ بِالۡبَخۡلِ وَمَنۡ یَّتَوَلَّۗ فَإِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِیُّ الْحَمِیۡدُ ﴿۳۶﴾﴾

۱ ال عمران (۱۳۳).

۲ مسلم (۴۱۶/۱).

هر به لایه ك تووشی مروء ده بیت هه مووی نووسراوه

خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ هه به لایه ك پهووده دات له سهر زه مینه و هه به لایه ك كه به سهر خودی خۆتان دیت له ده فته ریکدا نووسراوه و ئه مه لای خودا ئاسانه. خوای گه وره باسی ئه وه مان بۆ ده کات كه پێش ئه وهی دروستکراوه کان وه دی به پێنیت هه مووشتیکی نووسیوه و دایناوه فهرموویه تی: ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ﴾ واته: له سهر زه مین و به سهر خۆشتان هه به لایه ك پهووده دات، ﴿إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا﴾ واته: پێش ئه وهی دروستکراوه کان وه دی به پێنیت و گیانی بکهین به به ردا هه مووشتیکمان داناوه و نووسیومانه. قه تاده ده لیت: هه به لایه ك كه پهووده دات له وشکه سالی، واته: له سالی بئ بارانی، ﴿وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ﴾ هه به لایه كیش تووشی خۆتان ده بیت له نه خۆشی و ئازار، وه هه والیشمان پئ گه یشتوه كه هیچ كه سیک نیه چله داری پهوکاندبیتی و پئی هه لکه و تبیت و ئیشیکی پئسکی بیه شیت له پۆیشن یان له ماندوو بوون مه گین به هۆی تاوانه وه، نووسراوه به لام لپیوردنی خودا زیاتره.^۱ ئه مه ئایه ته گه وره ترین به لگه یه له سهر قه ده ریه کان ئه وانه ی که باوهریان به ئاگاداری بوونی خودا نیه پێش پهوودانی شته کان (خوای گه وره پهوویان پهش بکات) ئیمامی ئه حمده رپوایه تی کردوه له عه بدوللای کورپی عهری کورپی عاسه وه ده لیت: بیستم له پیغه مبه ری خودا وه (ﷺ) ده یفه رموو: (خوای گه وره پهوودانی شته کانی دیاری کردوه (داناوه و نووسیویه تی) پێش دروستکردنی ئاسمانه کان و زه مین به په نجا هه زار سال).^۲ واته: په نجا هه زار سال پێش دروستکردنی ئاسمانه کان و زه مین خوای گه وره هه مووشتیکی داناوه و نووسیویه تی. له کتیبیکدا. ئیمامی موسلیمیش له سه حیه که یدا هه به م شیوه یه رپوایه تی کردوه ئه مه ییش ئی زیاده کردوه ﴿وَكَانَ عَرَشُهُ عَلَى الْمَاءِ﴾ کاتیک که. عه رشه که ی له سهر ئاو بوو. تیرمیزیش رپوایه تی کردوه و ده لیت: چاک و پاسته.^۳ خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ واته: ئاگاداری خودا له سهر هه موو شته کان پێش دروست بوونی و نووسینی به پئی پهوودانی له کاتی خۆیدا زۆر ئاسانه بۆ خودای گه وره. چونکه خودا ئاگای له و شتانه یه که بوون وه ئه وانه ی که نه بوون و ئه وانه ش که نابون و نه گه ر بوونی چۆن بوون.

^۱ الطبري (۱۹۶/۲۳).

^۲ احمد (۱۶۹/۲)، فهرمووده یه کی سه حیه.

^۳ مسلم (۲۰۴۴/۴)، تحفه الاحوزی (۳۷۰/۶).

باسی خراپیی رږد (به خیل)

خوای گه‌ورده فەرموویەتی: ﴿الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ﴾^۱ خۆدا
 ٱلْغَنِيُّ ﴿ئەوانەى پۇدى دەكەن و خەلكیش بۆ پۇدى ھان دەدەن ھەر كەس شىش لاسارى دەكات. خۆدا
 ئەوسا بى ئىيازە و ھەر شىاوى تارف كەردنە. واتە: خراپەكارى دەكەن و خەلكیش ھەلدەنن بۆ خراپە و
 تاوانكەردن. ﴿وَمَنْ يَتَوَلَّ﴾ ھەر كەس شىش لە فەرمانى خۆدا لادەدات، ﴿فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْغَنِيُّ﴾ وەك
 موسا پىغەمبەر (سەلامى خوای لىبىت) فەرموویەتی: ﴿إِنَّ تَكْفُرًا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ
 جَمِيدٌ﴾^۲ واتە: ئەگەر ئێوە ناسو پاسى (بە ھەركانى خۆدا) بکەن و ھەموو ئەو كەسانەش لە زەویدان
 ئەو بە راستى خوا بى ئىيازى سوپاسكراوہ.

^١ الطبری (١٩٨/٢٣).

٢ ابراهيم (٨).

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَصْرُهُ وَرُسُلُهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾^(۱)

پیغمبره‌ران (سه‌لامی خوایان لیبیت) ره‌وانه‌کراون به‌هق و چه‌نده‌ها موعجیزه و بؤ‌داد په‌رومری
 خوی‌گه‌وره ده‌فهرموویت: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَصْرُهُ وَرُسُلُهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾^(۲)

نیمه پیغمبره‌انمان نارد به‌چند به‌لگه‌ی ناشکراوه و وپای‌ن‌وان کتیب و هوی
 هه‌لسه‌نگان‌نمان نارد خوار، هه‌تا‌ه‌ک بی‌جیاو‌زی له‌ناو یه‌کدا په‌فتار بکن. ناسنیشمان ناردوه‌ته
 خوار، که‌هیزی به‌تینی‌ن‌درو و ن‌درو به‌هره‌ی ب‌مردم‌تیدایه، تا‌خودا ب‌خوی‌بزانتیت کی‌له‌نادیار
 دیته‌یاری و خوی و پیغمبره‌گانی، دیاره‌خودا‌خاوه‌ن‌هیزو ده‌سه‌لاته. ﴿وَالْبَيِّنَاتِ﴾^(۳) واته: به‌
 به‌لگه‌ی ناشکراو‌نیشانه‌ی‌گه‌وره، ده‌لیلی‌ته‌واو. ﴿وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ﴾^(۴) واته: که‌بریتیه‌له‌
 په‌وانه‌کردنی‌پاستی، ﴿وَالْمِيزَانَ﴾^(۵) هوی‌هه‌لسه‌نگاندن و دادپه‌روه‌ری، موجدو‌ق‌تاده‌و‌که‌سانی
 تریش و‌توویانه.^۱ نه‌مه‌ش‌ن‌و‌پاستیه‌که‌هه‌موو‌عه‌قلتیکی‌ته‌واو که‌له‌سه‌ر‌پاسته‌پ‌بیت، دژی‌ن‌و
 ب‌چوونه‌لاوازو‌نه‌خوشانه‌یه. وه‌ک‌خوی‌گه‌وره‌فهرموویت: ﴿أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ يَتْنٍ مِّنْ رَبِّهِ وَبِتْلُوهُ
 شَاهِدٌ مِّنْهُ﴾^(۶) واته: جا‌نایا‌که‌س‌یک‌به‌لگه‌یه‌کی‌ناشکرای‌ببیت‌له‌لایه‌ن‌په‌روه‌ردگاریه‌وه‌و‌شایه‌تیک
 لای‌ن‌وه‌وه‌بوی‌بخوینیت‌وه. وه‌ده‌فهرموویت: ﴿فَطَرَتِ اللَّهُ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا﴾^(۷) واته: شوین
 نایینی‌ن‌دردروی‌خوا‌بکه‌وه‌که‌خه‌لکی‌له‌سه‌ر‌دروست‌کردوه. وه‌فهرموویت: ﴿وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا
 وَوَضَعَ الْمِيزَانَ﴾^(۸) واته: وه‌ناسمانی‌بل‌ندو‌به‌رزکردوه‌ته‌وه‌و‌ته‌رازو‌ی‌عه‌داله‌تی‌دان‌اوه. له‌به‌ر
 نه‌مه‌یه‌که‌خودا‌فهرموویت: ﴿لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾^(۹) واته: به‌هق و دادپه‌روه‌ری، نه‌وه‌یش‌به‌
 شوینکه‌وتنی‌پیغمبره‌ران و گوی‌رایه‌لی‌فهرمانه‌کانیان‌که‌له‌لایه‌ن‌خوداوه‌ب‌ویان‌هاتوه. چونکه‌ن‌و
 په‌یامه‌ی‌ن‌وان‌هیتاویانه‌هر‌ن‌وه‌پاسته‌و‌دوبی‌ن‌وه‌هیچ‌شتیکی‌تر‌پاست‌نیه، وه‌ک‌خوی‌گه‌وره

^۱ الطبری (۲۳/۲۱).^۲ هود (۱۷).^۳ الروم (۲۰).^۴ الرحمن (۷).

فهرموویه تی: ﴿وَمَتَّ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدًا﴾^۱ واته: وه فرمان و وتهی په روه ردگارت ته و او بویه و به نه جام گه یشت به پاستی و دروستی. واته: راستگویه له هه واله کانیداو داپه روه ره له فرمان و نهو شتانه ی که فهرموویه تی وازی لی بین و لیتی دوریکه ونه وه. بویه ده فهرموویت به خاوه ن باوه پان (کاتیک کوشکه کانیان بقی ناماده ده کړیت و ده پازینرته وه له باغه کانی به هه شتدا له شوی نه به رزه کاند ا له سر ته ختی پریزکراو: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رَسُولَنَا بِالْحَقِّ﴾^۲ واته: سوپاس بقی نه و خودایه ی که پینموونی کردین بقی نه م پښکایه که نثمه هه رگیز پښایه پاست شاره زانده بویه نه گر خدا پینموونی نه کردینایه سویند به خوا بیگومان نیردراوه کانی په روه ردگارمان پاستیان هینا.

سوودمکانی ناسن

خوای مه زن ده فهرموویت: ﴿وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ﴾ واته: ناسنمان نارووه که زږد به کاره بقی که پانه وه و سه پیدانه واندنی نه و که سانه ی که گوی بقی هق ناگرن و دژایه تی ده که ن پاش به لکه هینانه و بقیان، له بهر نه وه بوی پیغمبره ی خدا(ﷺ) سپانزه سال له مه که مایه وه پاش پیغمبره تی، سوره تی مه کی بقی ده هاته خواره وه هه مو مشتومر بوی له گل بته رستان و باسی به ته نا ناسینی خودای بقی ده کردن به لکه ی بقی ده هینانه وه و بقی پوون ده کردند وه. کاتیک به لکه ی ته وای گه یاند به بته رسته اکان، خوای مه زن پښکای کوچ کردنی پیدان و فرمانی دانن به شمشیر بده ن له ملی نه و که سه ی که دژایه تی قورثانی کردوه و باوه پی پینه هینا وه و پښکویه. نیمای نه حمده و نه بو داود پړوایه تیان کردوه له نینوعومره وه ده لیت: پیغمبره ی خدا(ﷺ) فهرموویه تی: (په وانه کراوم به شمشیر له بهر ده می قیامه ندا (له کوتایی دنیا و نزیک بوونه وه ی قیامت) هه تا ته نا خودا بپه رسترتت به بی هاوه ل و پوزیشم له ژیر سیبه ی ربه که مدایه زه بوونی و سه رشوپې بقی نه و که سانه یه که دژایه تی فرمانی من ده که ن. هه که سیك خوی وه که لیکي تر نیشان بدات نه وه نه و که سه له وانه).^۲ بویه خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ﴾ واته: چه که بریتیه له شمشیرو پم و تیر و در و هه ر شتیکی تر به کاره پینریت بقی جهنگ، ﴿وَمَنْفَعُ النَّاسِ﴾ واته: بقی پوزی وه ده ست هینان و لیدانی دراو ته و و ته ورژن هه لکولینی دارو ناسن و مشارو تاشینی

^۱ الانعام (۱۱۵).

^۲ الاعراف (۴۳).

^۳ احمد (۵۰/۲)، ابو داود (۳۱۴/۴)، له سوره تی (البقرة) دا له ثایه تی (۱۰۴) پله که ی دیاری کراوه.

به ردو دارو ناسنو و نه نامیرانه که به کار ده مینرین بق زهوی کتلان و چین و چیشست لینان و نان درست کردن هر شتیکی تری پیویست بق خه لکی به کاری دینن له ژیانی پوژانه دا. خوی گه وره ده فره مویت: ﴿وَلْيَعْلَمْ اللَّهُ مَنْ يَصْرُوهُ. وَرُسُلَهُ. بِالْغَيْبِ﴾ واته: له دلیدایه که هچ هه لگرت و یارمته خوداو پیغه مبره کانی ده دات، ﴿إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ واته: دیاره خودا خاوه نی هیزو ده سه لاته، مه یلی له هر کس بویت یارمته ده دات و به بی نه وهی پیویستی به که س بییت، به لکو جیهادی بق نه وه داناه تا به به کتری تاقیتان بکاته وه.

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾ (۲۸) ثُمَّ فَتَيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم رُسُلَنَا وَفَتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهَابِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾ (۲۹)

لادان و ترازانی خه لکیکی زور له نوممه تی پیغه مبره کان

خوی گه وره ده فره مویت: ﴿أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾ ئیمه نوح و ئیبراهیمیشمان به پیکرد، پلهی پیغه مبره رایه تی و کتیبیشمان دابو به نه ته وه که یان، شاره زایان لی هه لکه وت و له پی لاده ریشیان زور بوون. خوی مه زن بومان باس ده کات که له کاته وه نوحی ناردوو (سه لامی خوی لیبتت) هیچ پیغه مبره ریکی په وانه نه کردوو له نه وهی نه وه بییت، هه روه ها ئیبراهیمیش (سه لامی خوی لیبتت) هیچ پیغه مبره ریکی نه ناردوو دوی خوی بق مه ردیم مه گین هر له نه وهی نه بووه. وه خوی گه وره فره مویه تی له م نایه ته دا: ﴿وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ﴾ واته: وه پیغه مبره ریتی و کتیبیمان بریاردا له نه وه کانی (ئیبراهیم) دا. هه تا کورتا پیغه مبره عیسا (سه لامی خوی گه وره لیبتت) که پیغه مبره ری به نی نیسرائیله که مزده پیدانارد به موحه مه د (ﷺ) دوی خوی. بویه خوی گه وره فره مویه تی: ﴿ثُمَّ فَتَيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم رُسُلَنَا وَفَتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهَابِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾ له پاشان به شوین نه واند که لیک پیغه مبره مان

نارد، دوی نه وانیس عیسی کوپی مهربه ممان ناردو ٲینجیلٲکمان ٲسی ٲه لات کرد، دلٲفانی و بهزه ٲشمان خسته دلی ٲه ٲره وانی، نه و ٲه به نیه ش که هه یانه ٲیمه ٲٲمان نه نووسیون، ٲق ٲویان دایانه ٲناوه، ٲم کاره شیان ٲق ٲه زامه ندی خودا بوو، ٲوشیان نه کرا وه ک ٲٲویسته ٲٲکی ٲٲن، جا نه وانه ی له ناویاندا خاوه ٲ باوه ٲ بوون، ٲاداشتی ٲویانمان دانی، ٲٲره شیان له ٲی لادهر بوون.

﴿وَأَتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ﴾ نه و کتٲبه ی خودا ٲوی ٲه وانه کردبوو. ﴿وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ﴾ نه وانه ٲه ٲره وانی عیسی کوپی مهربه م بوون. ﴿رَأْفَةً﴾ دل نه رمی یانی له خودا ترسان. ﴿وَرَحْمَةً﴾ دلٲفانی به مردم. وه ده فره رموٲت: ﴿وَرَهَبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا﴾ واته: گروی نه سارا، ﴿مَا كُنْهِنَهَا عَلَيْهِمْ﴾ واته: ٲیمه ٲٲمان دانه نابوون ٲویان به ٲاره زو ٲابه ند بوون ٲٲیه وه، وه ده فره رموٲت: ﴿إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ﴾ دوو ٲای له سه ره: ٲای یه که م: واته: مه به ستیان ٲه زامه ندی خودا بوو، سه عیدی کوپی جوبه یرو قه تاده وایان وتوو. ٲای دووهم: واته: نه و ٲی ٲنیه مان ٲق نه نویسیبون، به لکو ٲیمه ته نها ٲه زامه ندی خودامان لی دوا کردبوون. خوی گه وره ده فره رموٲت: ﴿فَمَارَعَوْهَا حَقَّ رِعَائِهَا﴾ واته: هه ٲنه سان و ٲابه ند نه بوون به و فره مانه ی که ٲٲیان درابوو. ٲمه باسی خراٲیانه له دوو ٲوه وه: یه که م: داهٲنان له ٲاینی خودا که خودا فره مانی شتی وای ٲسی نه کردبوون. دووهم: ٲابه ند نه بوون و هه ٲنه سان به و فره مانه ی که خودا ٲٲی ٲاگه یاندبوون و که ٲی وایان ده زانی نه و داهٲنانه له خودا وه نزیکیان ده کاته وه. ٲیبنو جه ریرو نه سانی ٲیوایه تیان کردوو و ته که (اللفظ) وته ی نه سانی له ٲیبنو عه باسه وه ده ٲت: ٲاشاکان له ٲاش زه مانی عیسا ٲٲقه مبه ر (سه لامی خوی لیٲت) ته ورات و ٲینجیلیان گوی، له ناو گه که یاندا خاوه ٲ باوه ٲه بوون ته ورات و ٲینجیلیان ده خوٲند. به ٲاشاکانیان و ترا هیچ شتیکمان نه دیوه له و قسانه ی نه وانه خراٲر ٲٲت که ده یخوٲنه وه ده ٲٲن: ﴿وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ واته: وه هر که س حوکم نه کات به و ٲریارانه ی که خوا ناردوویه تیه خواره وه ٲا نه وانه ٲٲباوه ٲن و موسلمان نین. ٲم ٲایه تانه له به ر نه وه ی کرداره کانی ٲیمه به ناشیرین و ناته او ده خاته ٲوو له خوٲندنه وه یاندا. بانگیان بکن وه ک ٲیمه ٲٲن ده خوٲٲن نه وانیس هر و باخوٲنن. وه ٲیمه ٲٲن باوه ٲمان هٲنا نه وانیس به و شیویه باوه ٲ ٲٲن. بانگی کردن و کوی کردنه وه سه رٲشکی کردن یان کوٲزان یان و از ٲٲنان له خوٲندنه وه ی ته ورات و ٲینجیل مه گره به و

١ الطبری (٢٠٢/٢٣).

٢ المائدة (٤٤).

گورینہ کی کہ کردوویانہ تئیدا. وتیان مہ بہستان چپہ و چیتان دہویت وازمان لی بینن. دہستہ یہ کیان وتیان: نیستیوانہ یہ کمان بق دروست بکن له دوایدا بہ رزمان بکنہ وہ لہ سر نیستیوانہ کہ دامنبتین پاشان شتیکنمان بدہنی تا خواردن و خواردنہ وہی پی سر بخین بق خومان ئیر تیناپہ پین بہ لاتاندا. تیرہ یہ کی تریان وتیان: وازمان لی بینن بچین و بگہ پتین بہ سر زہمیندا تہ رہ بینو و بخوینہ وہ وک درپندہ کان دہ خوینہ وہ نہ گہر کہ وتینہ بہر دہستان و لہ سر زہمیننی خوتاندا بمانکوژن. دہستہ یہ کی تریان وتیان: خانوویہ کمان بق دروست بکن له چولہ وانیہ کدا کہ ناویشی تیدا نہ بیت چالہ ہلدہ کہ نین پاقلہ و چورہ کانی پاقلہ دہ چتین ناگہ پچینہ وہ لاتان و بہ لاشاندان تی ناپہ پین. هیچ بنہ مالہ یہ ک نہ بوو لہ و بنہ مالانہ مہ گین خزمیکی لہ ناویاندا بوو، بہ وہ پازی بوون خوی گورہ نہم ٹایہ تی ناردہ خوارہ وہ: ﴿وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا﴾^۱. نیامی نہ حمہد ریوایہ تی کردوہ لہ نہ نہسی کوپی مالک وہ کہ پیغہ مہری خودا (ﷺ) فرمودہ تی: (بق ہموو پیغہ مہریک گزہ گیریہ ک ہہ بوو، گزہ گیری نہم نومہ تہ تنہا جیہادہ لہ پی خودای گورہ دا). حافیزی نہبو یہ علاش ریوایہ تی کردوہ بہم وتیہ: (بق ہموو نومہ تیک گزہ گیریہ ک ہہ بوو، گزہ گیری نہم نومہ تہ جیہادہ لہ پی خودای گورہ دا).^۲ وہ نیامی نہ حمہدیش ریوایہ تی کردوہ لہ نہبو سہ عیدی خودہ ریہ وہ کہ پیاوئیک ہاتہ لای و تی: ٹاموژگاریم بکہ، وتی: پرسیارم کردوہ لہ پیغہ مہری خودا (ﷺ) کہ تر پرسیری لی دہ کہی لہ وہی کہ لہ دلتایہ. ٹاموژگاریت دہ کہم بہ ترسان لہ خودا چونکہ ترسان لہ خودا سرہی ہہموو شتیگہ و جیہادیش بکہ چونکہ جیہاد گزہ گیری نیسلامہ. زیگیری خودا بکہ و قورٹانیش بخوینہ چونکہ پتی دہحہ سیتیہ وہ لہ ٹاسماندا و زیگریشہ بوٹ لہ سر زہمیندا.^۳ تہنہا نیامی نہ حمہد ریوایہ تی کردوہ واللہ اعلم:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرُسُلِهِ يُؤْخِذْكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٨﴾ لَيْلًا يَعْلَمُ أَهْلُ الْكِتَابِ أَلَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِنَ فَضْلِ اللَّهِ وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿١٩﴾﴾

^۱ الطبري (۲۰۳/۲۳)، النسائي (۲۳۱/۸).

^۲ احمد (۲۶۶/۳)، فرمودہ یہ کی حہ سہ نہ.

^۳ احمد (۸۲/۳)، نہم فرمودہ یہ سہ نہ دہ کانی لاوازہ.

خودای مه‌زن دوو جار چاکه (دووسره) له‌گه‌ل خاوه‌ن باوه‌پنای نه‌هلی کتیب ده‌کات، واته: دوو جار

پاداشتیان ده‌داته‌وه

خوای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَاٰمِنُوا بِرِسُوْلِهِ يُوْزِكُمْ كَهٰلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَجَعَلَ لَكُمْ نُوْرًا تَمْشُوْنَ بِهٖ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُوْرٌ رَحِيْمٌ﴾ نه‌ی گه‌لی خاوه‌ن باوه‌پان! ترستان له‌خوا مه‌بیت و بڕوا به‌پیتغه‌مبه‌ری نه‌و بێنن، خودا دووسره چاکه‌تان ده‌رباره ده‌کات و پووناکیه‌کتان وه‌پیش ده‌خات به‌هویه‌وه به‌پیدا بۆن له‌گوناھتان ده‌بووریت و هر نه‌ویشه خه‌تا پۆش و دلۆفانه. له‌پیشه‌وه نه‌سانی پڕیوایه‌تی کرد له‌ئینبو عه‌باسه‌وه نه‌م نایه‌ته‌ی کرده به‌لگه له‌سه‌ر خاوه‌ن باوه‌پانی نه‌هلی کتیب که دووسره پاداشت وهرده‌گرن وه‌ک له‌و نایه‌ته‌ی سوره‌تی (القصاص) دا هاتووه. وه‌له‌فه‌رموو ده‌ی شه‌عبیه‌وه که له‌نه‌بو بورده‌وه نه‌ویش له‌باوکیه‌وه له‌نه‌بو موسای نه‌شه‌ریه‌وه ده‌لێت: پیتغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فه‌رموی: (سێ کس دوو سه‌ره پاداشت وهرده‌گرن: پیاویک له‌نه‌هلی کتیب باوه‌پری به‌پیتغه‌مبه‌ره‌که‌ی و به‌منیش هینابیت دوو جار پاداشت وهرده‌گرت. کۆیله‌یه‌که هه‌قی خودا و خاوه‌نه‌که‌ی دابیت نه‌ویش دوو پاداشتی هه‌یه. پیاویک که‌نیزه‌که‌ی به‌په‌وشتی پاک و جوان په‌روه‌رده کردبیت و پاشان ئازادی بکات و بیدا به‌شو نه‌میش دوو پاداشتی هه‌یه). له‌هه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌دا هاتووه.^۱ ئینووعه‌باسیش هه‌ر هه‌مان رای هه‌یه بۆ ته‌فسیری نه‌م نایه‌ته. زه‌ححاک و عوتبه‌ی کوپی نه‌بو هه‌کیم و که‌سانی تریش. ئینبو جه‌ریش نه‌م رایه‌ی هه‌لبژاردووه.^۲ وه‌نه‌م نایه‌ته وه‌ک نه‌م نایه‌ته وایه که خوای مه‌زن ده‌فه‌رموویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾ واته: نه‌ی نه‌و که‌سانه‌ی که باوه‌پتان هیناوه نه‌گه‌ر ئیوه خواناس بن و خۆتان بپارێزن هۆی جیاکه‌ره‌وه (ی راست و ناراست) تان بۆ فه‌راهه‌م دینیت و له‌گوناه‌کانتان ده‌بووریت و لیتان خۆش ده‌بیت و خوا خاوه‌ن به‌هه‌رو چاکه‌ی زۆر گه‌وره‌یه. سه‌عیدی کوپی عبدالعزیز ده‌لێت: عومه‌ری کوپی خه‌تان په‌رسیاری کرد له‌زانایه‌که له‌زاناکانی جووله‌که‌تی: چه‌ند جار چاکه‌تان بۆ زیاد کراوه؟ وتی: جارێک که سێ سه‌د و په‌نجا چاکه‌یه. وتی: عومه‌ر سوپاسی خودای کرد که خودا دوو جار پێی به‌خشوین، پاشان سه‌عید نه‌م نایه‌ته‌ی خویده‌وه: ﴿يُوْزِكُمْ كَهٰلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ﴾ سه‌عید وتی: نه‌و دوو به‌شه له‌پۆژی هه‌ینیدا وه‌ک نه‌وه‌یه. ئینبو جه‌ریر پڕیوایه‌تی

^۱ فتح الباري (۲/۲۹۹)، مسلم (۱/۱۳۴).

^۲ الطبري (۲۳/۲۰۸-۲۱۰).

^۳ الانفال (۲۹).

کردووه.^۱ ئەم فرمودەى که نىمامى ئەحمەد پىوايەتى کردووه لە ئىبنو عومەرەوه نشتىوانى ئەو قسەى پێشەوه دەکات. دەلالت: پێغەمبەرى خودا (ﷺ) فرمويەتى: (نموونهى ئێوه و جووله که و گاور وە نموونهى پياويک وایە چەند کرێکارێكى بە کرێ گرتبێت بۆ: چ که سێک لە نوێژى بەيانیه وە تا نيوه پۆ کارم بۆ دەکات بە قيرات قيرات؟ (قراط) لە بېست و چوار بەش، يەك بەش هەر شتيكه) جووله که بەم کارە هەلسان پاشان وتى: چ که سێک لە نوێژى نيوه پۆوه تا نوێژى عەسر کارم بۆ دەکات بە قيرات قيرات؟ گاورەکان پێى هەلسان و کردیان پاشان وتى: چ که سێک لە نوێژى عەسر تا خۆرئاوا دەبێت کارم بۆ دەکات. بە دوو قيرات قيرات؟ ئەويش ئێوه بوون پێى هەلسان و کردتان. گاورو جووله که کان توو پە بوون و وتیان: ئێمە کارى زۆرمان کردووه و هەقى که مەمان پێدارووه. وتى: هېچ ناهەقيەکم پێ کردوون لە کرێگەتاندا؟ وتیان: نەخێر، وتى: ئەو چاک و پياوہتى خۆمە بە هەر که سێک ئارەزووم لىبێت دەیدەم).^۲ بوخاریش ئەم فرمودەى هیناوه.^۳ بوخارى پىوايەتى رکدوو لە ئەبو موسای ئەشعەرەوه دەلالت: پێغەمبەرى خودا (ﷺ) فرمويەتى: (نموونهى گاورو جووله که وە نموونهى پياويک وایە که کۆمەلێک بە کاربێنیت و ئیشیکى بۆ بکەن پۆزێک تا ئێواره لەسەر کرێهەى ديارکرو، کاريانکرد هەتا نيوه پۆ. پاشان وتیان: پێويستمان بەو کرێهە نیه که مەرج داواناوه لەسەرمان ئەو کارەى کردوومانە بەتالە و لێى پەشیمانین، پياوہ که وتى: وا مەکەن ئەو کارەى ماوتانە تەواوى بکەن هەقەکتان بە تەواوى وەرگرن، نەيانکرد وازيان لى هینا. کۆمەلێكى تری بە کرێ گرت دواى ئەوان و وتى: ئەوێ ئەم پۆژە ماوه ئێوه تەواوى بکەن ئەو کرێهەى که بۆ ئەوان دامنابوو بەو مەرجەى خۆم بۆ ئێوه. هەلسان پێى و کردیان هەتا کاتێک نوێژى عەسریان کرد، وتیان: ئەو کارەى کردمان بەتالە و لێى پەشیمانین ئەو کرێهەش که بۆت دانابووین بۆ خۆت. وتى: کارەکتان ئەوێ ماوه تەواوى بکەن. پۆژ ئەوئەندەى نەماوه که مێک نەبێت. نەيانکرد. گرێهەى تری بە کرێ گرتو که پاشماوہى پۆژەکتان تەواو بکەن. ئەوێ ماو بوو لەو پۆژە بۆیان تەواو کرد هەتا خۆر ئاوا بوو، کرێى هەردوو دەستەکتان وەرگرت ئەو نموونهى ئەوانە و ئەو کهسانەش که ئەم پووناکیانە وەرگرت بەو شێوہە تەنها بوخارى پىوايەتى کردووه.^۴ بۆیە خواى گەورە فرمويەتى: ﴿ثَلَايَعَهُ أَهْلُ الْكِتَابِ أَلَا يَتَذَكَّرُونَ عَلَىٰ مَن قَضَىٰ اللَّهُ وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾ ئەملى کتیب و

^۱ الطبري (۲۳/۲۱).^۲ احمد (۱۱۱/۶/۲)، فرمودەى هەقى سەحیحە.^۳ فتح الباري (۵۲۱/۴ و ۵۲۱/۶).^۴ فتح الباري، (۵۲۳/۴).

کردووه.^۱ ئەم فرمودەى که ئىمامى ئەحمەد پىوايەتى کردووه لە ئىبنو عومەرەووە ئىشتىوانى ئەو قسەىە پێشەو دەکات. دەلالت: پێغەمبەرى خودا (ﷺ) فرمویەتى: (نموونهى ئێووە جوولەکە و گاور وەك نموونهى پیاویك وایە چەند کرێکاریکی بە کرێ گرتبیت بلى: چ که سێك لە نوێژى بەیانیه وە تا نیه پۆ کارم بۆ دەکات بە قیرات قیرات؟ (قراط) لە بیست و چوار بەش، یەك بەش ھەر شتیكە) جوولەکە بەم کارە ھەلسان پاشان وتی: چ که سێك لە نوێژى نێوہ پۆوہ تا نوێژى عەسر کارم بۆ دەکات بە قیرات قیرات؟ گاوردەکان پێی ھەلسان و کردیان پاشان وتی: چ که سێك لە نوێژى عەسر تا خۆرئاوا دەبیت کارم بۆ دەکات. بە دوو قیرات قیرات؟ ئەویش ئێوہ بوون پێی ھەلسان و کردتان. گاورو جوولەکەکان تووہ بوون و وتیان: ئیمە کارى زۆرمان کردووه و ھەقى کہ مەمان پێدراوه. وتی: ھێچ ناھەقیەکم پێ کردوون لە کرێگەتاندا؟ وتیان: نەخێر، وتی: ئەوہ چاکە و پیاوہتى خۆمە بە ھەر کہ سێك ئارەزووم لێبیت دەیدەم).^۲ بوخاریش ئەم فرمودەىەى ھێناوہ.^۳ بوخارى پىوايەتى رکدو لە ئەبو موسای ئەشعەریەوہ دەلالت: پێغەمبەرى خودا (ﷺ) فرمویەتى: (نموونهى گاورو جوولەکە وەك نموونهى پیاویك وایە کہ کۆمەلێك بەکاربێنیت ئیشیکى بۆ بکەن پۆژێك تا ئێوارە لەسەر کرێیەکی دیارکراو، کاریانکرد ھەتا نیه پۆ. پاشان وتیان: پێویستمان بەو کرێیە نیه کہ مەرج داواناوە لەسەرمان ئەو کارەى کردوومانە بەتالە و لێی پەشیمانین، پیاوہکە وتی: وا مەکەن ئەو کارەى ماوتانە تەواوی بکەن ھەقەکەتان بە تەواوی وەرگرن، نەیانکردو وازیان لێ ھێنا. کۆمەلێکی تری بە کرێ گرت دواى ئەوان و وتی: ئەوہى ئەم پۆژە ماوہ ئێوہ تەواوی بکەن ئەو کرێیەى کہ بۆ ئەوان دامنابوو بەو مەرجەى خۆم بۆ ئێوہ. ھەلسان پێی کردیان ھەتا کاتێک نوێژى عەسریان کرد، وتیان: ئەو کارەى کردمان بەتالە و لێی پەشیمانین ئەو کرێیەش کہ بۆت دانابووین بۆ خۆت. وتی: کارەکەتان ئەوہى ماوہ تەواوی بکەن. پۆژ ئەوہندەى نەماوہ کەمێک نەبیت. نەیانکرد. گرۆیەکی تری بە کرێ گرتو کہ پاشماوہى پۆژەکیان تەواو بکەن. ئەوہى مابوو لەو پۆژە بۆیان تەواو کرد ھەتا خۆر ئاوا بوو، کرێى ھەردوو دەستەکیان وەرگرت ئەوہ نموونهى ئەوانە و ئەو کەسانەش کہ ئەم پووناکیانە وەرگرت بەو شتێوہیە تەنھا بوخارى پىوايەتى کردووه.^۴ بۆیە خواى گەورە فرمویەتى: ﴿لَا يَمَلُّ أَهْلُ الْكِتَابِ إِلَّا تَبْدُرُونَ عَلَىٰ سُرٍّ مِّنْ فَضْلِ اللَّهِ وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾ ئەملى کتیب و

^۱ الطبري (۲۳/۲۱).^۲ احمد (۱۱۱/۶/۲)، فرمودەىەکی سەحیحە.^۳ فتح الباري (۵۲۱/۴ و ۵۷۱/۶).^۴ فتح الباري (۵۲۳/۴).

نہ زانیت لو چاکہ لای خودا مہیہ. ئوان هیچ شتیان به دستہ. چاکہ ہموی لای خودایہ و ہر
کسیک خوی مہیلی به چاکہ دہیوینتہ و وہ ئو چاکہ لای خودایہ، زور مہیایہ. واتہ: بۆ ئوہی
ئوانہ بۆیان دہرکە ویت کہ ناتوان شتیک بگپنہ وہ لہ خودا دہیبہ خشیت و شتیکیش ببہ خشن کہ خودا
پئی نہ دابیت، ﴿وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾.

تہفسیری سورہتی (المجادلہ)

لہ مہدینہ ہاتوودتہ خواروہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ (۱)

ہوی ہاتنہ خواروہی

نیامی نہ حمہد پریوایتی کردوہ لہ عانیشہ وہ دلئت: سوپاس بۆ ئو خواہی کہ ہممو دہنگیک
دہ بیست. کاتی ئو ژنہ مات بۆلای پیغمبر (ﷺ) قسہی لہ گل کرد سہبارت به میردہ کی من لہ
سوچیکی (لایہ کی) مالوہ بووم گویم لی نہ بوو چی نہ گوت. خوی گہورہ ئم نایہ تی ناردہ خواروہ:

﴿قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ واتہ:

بہ راستی خوا بیستی وتی ئو ژنہ کی کہ لہ بارہی میردہ کیہ وہ گفتوگوی لہ گل نہ کردی وہ سکالای
خوی بۆلای خوا نہ برد وہ خوا گوئی لہ روتویژی ہر دو کتان بوو بہ راستی خوا بیسری بینایہ. ۱ ہر بہم
شیوہیہ بوخاری پریوایتی کردوہ لہ کتیبی (التوحید) دا، ۲ نہ سائیو ئیبنوماجہ و ئیبنونہ بی حاتم
ئیبنوجہ ریریش میناویانہ. ۳ لہ پریوایتیکدا لہ ئیبنونہ بی حاتمہ وہ کہ لہ عانیشہ وہ پریوایتی کردوہ
گوتویت: پاکو بی گہردی بۆ ئو خواہی کہ ہممو شتیک نہ بیست، من گویم لہ خولہ کی کچی
سہ علہ بہ نہ گرت ہندیکیم باش گوئی لی نہ بوو کہ شکاتی لہ میردہ کی نہ کرد لای پیغمبر
خودا (ﷺ) نہی گوت: نہی پیغمبر خودا (ﷺ) میردہ کم مالی خواردم و لاییشم ہممو لہ پیتناوی
ئو پڑشت مندالیکی زورم بۆ مینایہ بہرہم (ئوہ تا ئیستا چووم بہ سالام مندالم نابی ئالی: تو دایکی
نہی خودایہ من شکات لای تو دہ کم نہ وندہی پی نہ چو جوبرئیل ئم نایہ تی مینایہ خواروہ:
﴿قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا﴾ عانیشہ دلئت: میردہ کی ئوسی کوپی سامت بو.

۱ احمد (۴۶/۶)، فرمودہ یکہ سیحہ.

۲ فتح الباری (۳۸۴/۱۳).

۳ النسائي (۱۶۸/۶)، وابن ماجه (۶۷/۱)، والطبري (۲۲۵/۲۳)، فرمودہ یکہ سیحہ.

۴ الطبري (۲۳۶/۲۳).

﴿الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُمْ مَنْ نَسَاهُمْ مَا هِيَ أَمْهَنُهُمْ إِنَّ أَمَّهُتَهُمْ إِلَّا الَّتِي وَلَدْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا
مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوفٌ غَفُورٌ ﴿۱﴾ وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نَسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ
قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَّا ذَلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿۲﴾ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ
أَنْ يَتَمَاسَّا فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فِاطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا ذَلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَلِلْكَافِرِينَ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿۳﴾﴾

ژن به دایک کردن به قسم و که فاره ته که ی

نیامی نه حمده پویاوتی کردوه له خوله ی کچی سهعله به وه (ثعلبه) ده لیت: سویند به خوا
پیشه کی سوره قی موجدله به له سهه من و نهوسی کوپی سامت (صامت) خودا ناردیه خواره وه ده لیت:
خیزانی بوم چوبو به سالا خویشی خراپ بوبو (عه قلی زدر له سهه خزی نه ما بو) ده لیت: پوژیک هات
بق لام به شتی که پاندم وه پقی هه لسا ده لیت: تق نیتر وه ک دایکم وایت. خوه یله ده لیت: چوه
ده وه له دیوه خانی هوزه که ی ماوه یه ک دانیشت. پاشان هاته وه بق لام ویستی کاری ژن و میزدیکم
له که ل بکات خوه یله ده لیت: پیم گوت: نه خیز نابی سویند به و که سهی گیانی خوه یله به ده سه
نایه یته لام تا نه و قسه ی که گوتوه خودا و پیغمه بری خودا (ﷺ) بپیار نه دهن له سهه ی بومان.
ده لیت: په لاماری دام منیش بهرگرم کرد نه م هیشت پالم پتوه ناو دووم خسته وه له خوم. به و شیوه به
که ژنیک پتی زال نه بی به سهه پیاویکی پیری بی هیزا. ده لیت: دواپی نه وه پوژشم بق مالی به کی له
دراوسیکانم داوای پوژاکیکم (ثیابا) لی کرد پاشان پوژشم بق لای پیغمه بر (ﷺ) له خزمه تیا دانیشت
نه وه ی به سهه هاتبو له لایه ن میزد که مه وه بوم باس کرد. بیزاری خوم ده ربیری که چۆن گیرم کردوه
به ده سهت خراپی و به دخوییه وه. ده لیت پیغمه بری خودا (ﷺ) نه ی فرموو (نه ی خوه یله ناموزاکه ت
پیاویکی به سالا چوه له خودا بترسه چا و پوژی لی بکه) سویند به خوا نه پوژشم هه تا قورنان له سهه م
هاته خواره وه. حاله تیک هات به سهه پیغمه بر (ﷺ) که له پیشه وه نه ی بوو پاشان نه و حاله ته ی
نه ما و فرمووی پیم (نه ی خوله خودا قورنانی له باره ی تقو له باره ی میزد که ته وه (نارده خواره وه)
پاشان ﴿قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾
هه تا نه فرمویت: ﴿وَاللَّكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ به سهه ما خویند. خوه یله ده لیت: پیغمه بری خودا (ﷺ)
فرمووی پیم: (پتی بللی با کویله یه ک نازاد بکا) ده لیت: گوتم نه ی پیغمه بری خودا (ﷺ) سویند به
خوا نیه تی به نه دی پی پزگار بکات فرمووی: (با دور مانگ له سهه یه ک به پوژو بی) ده لیت: گوتم:
به خودا پیریکی به سالا چو توانای پوژوی نه ماوه. فرمووی: (با خواردن بدا به شه سهت هه ژار وه سقیق

(و سقا) له خورما) ده لیت: گوتم: سویند به خوائی پیغمبری خدا شه ویشی نیه. ده لیت: خوا
 فہرموی: (نیمہ یارمہ تی نہ دین به عہرہ قی (عرق) له خورما) ده لیت: گوتم: منیش یارمہ تی نہ دم
 به عہرہ قی کی تر. فہرموی (زدریاشہ نافرین ده برق له باتی شو بیکہ به خیرو ناموزگاریت نہ کم به
 چاکہ کردن له گال ناموزاکت) ده لیت: وام کرد^۱. یانی به گوئی پیغمبرم کرد (ﷺ) نہ بوداود
 پریوایہ تی کردووه له سونہ تہ کیا له کتابی تہ لاقد^۲. له لای نہ بوداود خہ ولہی (خولہ) کچی سہ علہ به
 (ثعلبہ) بیان گوته خہ ولہی کچی مالکی کچی سہ علہ به بجوک کراوہ تہ وہ گو تراوہ خوہیلہ وہ هیچ
 ناریکی ولاریک نیہ لہم قسانہ دا، قسکان له یہ کہ وہ نزیکن واللہ اعلم. وہ لہ بارہی ہاتنہ خو ارہ وہی
 نہم سوہرہ تہ دا نہم پریوایہ تہ راستہ. وہ نہ فہرمویت: ﴿الَّذِينَ يَطْلُبُونَ مِنْكُمْ مِنْ إِسَائِهِمْ مَا هُمْ
 أَمْهَنُهُمْ إِنْ أَمْهَنَهُمْ إِلَّا إِلَهِي وَلَدَنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ﴾ نہو
 کہسانہی لہ ناو نیوہ، به ژنہ کانی خویان نہ لئین: ((تو دایکمی)) ژنہ کان نابین به دایکیان، ہر نہو ژنانہ
 دایکیان نہ کہ نہوانیان بووہ، نہوان قسہی خراب دہ کہ نہو بوختانہ ہلہی دہ بہ ستن. خدا له گوناہ
 دہ بوری و خہ تا پو شہ. سرچا وہی (الظہار) له پیکہاتہی (مشتق) (الظہر) وہ ہاتو وہ، نہم وہ ختی له
 کاتی نہ فامیا نہ گہر کہ سیکیان زیہاری (الظہار) بگردایہ له گال ژنہ کہی پئی نہ گوتم: تو بق من وہ کہ
 دایکم وایت. لہ کاتی نہ فامیا زیہار تہ لاق دان بووہ خودای گہ وہ سوکی کردوہ لہ سر نہم نومعہ تہ
 کہ فارہ تی بق داناوہ، نہی کردوہ به تہ لاق وہ کہ لہ نہ فامیا به تہ لاقیان داناوہ پئی ہلہ لسان. وہ
 نہ فہرمویت: ﴿مَا هُمْ أَمْهَنُهُمْ إِنْ أَمْهَنَهُمْ إِلَّا إِلَهِي وَلَدَنَهُمْ﴾ یانی ژن نابیتہ دایک کہ پیاو بیلی به
 ژنہ کہی تو بق من وہ کہ دایکمی نہو ژنہ دایکمی کہ نہوی لی بووہ. لہ بہر نہم یہ خوی گہ وہ
 فہرمویہ تی: ﴿وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًا﴾ یانی قسہی کی ناشرین و بی مانایہ ﴿وَإِنَّ
 اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ﴾ واتہ: خدا لی بوردہ و ختا پو شہ لہ وہی کہ لہ کاتی نہ فامیا کردوتانہ وہ دیسانہ وہ
 نہو قسانہی کہ لہ دہمتان دہر دہ چی نہو کہ سہی کہ دہ لیت مہ بہ سستی تہ لاق نیہ نہم ناپہ زایی
 دہر پینہ بہ لام ژنہ کہی لی قہ دہ غہ نہ کرد بہو قسہیہ چونکہ نیتی تہ لاقی نہ بوو نہ گہر نیتی تہ لاقی
 ببوایہ لئی حرام دہ بوو. وہ لہ پریوایہ تی سہ حیحا ہاتو وہ کہ هیچ جیاوازک لہ نیتوان دایکو
 مہرہ مہ کانی ترا نیہ وہ خوشک و پورو نہوانی تر. وہ نہ فہرمویت: ﴿وَالَّذِينَ يَطْلُبُونَ مِنْ إِسَائِهِمْ ثُمَّ
 يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسًا ذَلِكَ تُوعَظُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ جا نہوانی بہ

^۱ احمد (۴۱۰/۶)، نہم فہرمودہیہ سہ نہ دہ کانی حسہ نہ.

^۲ ابوداود (۶۶۲/۲-۶۶۴)، فہرمودہیہ کی حسہ نہ.

هاوسرى خويان نه لئن: ((تق دايكمي)) پاشان په شيمان ده بنه وه، بهر له وهى پيځه وه بنوون، نه بى
 كزيله يه ك نازاد كهن. خوا وا ناموزگاريتان ده كا. خودا له هر كارى ده يكن ناگاداره. وه نه فهرمويت:
 ﴿وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا﴾ شافعى ده لئيت: لاي خوى ده يه لئيت وه پاشى
 موزاهره كه ماوه يه كه نه توانى ته لاقى بدا به لام ته لاقى نه دا. نه حمده ي كوپى حه نبل ده لئيت:
 نه وه يه كه بچيته لاي يا نيازى وا بى بچيته لاي بوى حه لال نابى هه تا نه كه فاره ته نه دا. ده يگيږنه وه
 له مالكو وه كه نيازى چونه لا و هيشته وهى هه بى بوى نيه هه تا كه فاره ته نه دا. هر له مالكو وه
 جاريكى تر وتويه تى: نه گهر بچيته لاي بوى نيه هه تا كه فاره ته نه دا. سه عيدي كوپى جوبه ير له م
 نايه ته دا ﴿ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا﴾ ده لئيت: واته: نه يانه وى بچن جيماع بكن كه حه اريان كرديو له
 خويان كه جيماع بكن (ياني بچنه لاي ژنه كانيان). حه سنى به سرى ده لئيت: واته: خو په حات كردن
 له ناو په حما به بى كه فاره ته نابى نه گهر له ناو په حما نه بوو. ياني نه گهر نهى خسته ناوى خوى په حات
 كرد لئى كه فاره ته له سهر نيه. عه لى كوپى نه بوته لحه ده لئيت له ئيبنوعه باسه وه ﴿وَمِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا﴾
 لى كه وتن (المس) ياني چونه لا (النكاح)^۱ وه هر بهو شيوه يه عه تاو زوهرى قه تاده و موقاتلو
 ئيبنوحه بان وتويانه. زوهرى ده لئيت: بوى نيه ماچى بكاو لئى بكه وى هه تا كه فاره ته نه دا. وه
 زانايانى فهرمووده رپوايه تيان كروه له عيكره مه وه نه ویش له ئيبنوعه باسه وه كه پياويك ده لئيت: نهى
 پيغه مبهرى خودا (ﷺ) من وتم به ژنه كم تق وهك دايكمي چوومه لاي پيش نه وهى كه فاره ته بده م
 پيغه مبهر (ﷺ) فهرمووى: خوا لئيت خوځ بى چى واى لى كردى نهو كاره بكى. ده لئيت: چاوم به
 بازنه كهى قاچى كه وت له مانگه شه ودا. فهرمووى: (نزىكى نه كه ويته وه تا نه وهى خودا فهرمانى پى
 كروى به جينى دينى) ياني هه تا كه فاره ته كهى نه ده يت. تيرميزى ده لئيت: فهرمووده يه كى چاكى
 غريبيى سه حيه نه بوداودو نه سائيش رپوايه تيان كروه.^۲ وه خواى كه وړه نه فهرمويت: ﴿فَتَحْرِيرُ
 رَقَبَةٍ﴾ ياني نازاد كردنى كزيله يه كه بهر له وهى پيځه وه بنوون. ليزه دا ناوى كزيله به په ها هاتوه
 نه به ستراوه به باوه په وه. له كه فاره ته كوشتنا به ستراوه به كزيله خاوهن باوه په وه. ياني نه بى
 كزيله كه خاوهن باوه په بى. وه نه فهرمويت: ﴿ذَلِكَ تَوْعِظُكَ﴾ واته: بى نه وهى په ندو ناموزگارى لى
 وه رگزن. ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ واته: خودا ده زانئى چى باشه بقتان و ناگاداره له هر كارى ده يكن.

^۱ الطبري (۲۳/۲۳۱).^۲ ابوداود (۲/۶۶۶)، و تحفة الاحوذى (۴/۳۸)، و النسائي (۶/۱۶۷)، و ابن ماجه (۱/۶۶۶)، فهرمووده يه كى حه سنه.

وہ نہ فرمویت: ﴿مَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَنَاسَّ فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَاطْعَامَ سِتِّينَ مِسْكِيًا ذَلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿﴾ ہر کس نہ پیو با دو مانگی یک لہ دوی یک، بہ پڑو بی، بہ لہ وہ بگن بہ یہ کتر۔ کہ سی نہ مہشی نہ توانی، خوراک بہ شہست ہزار بدات، نہ مہ بق نہ وہ یہ بارہ پتان بہ خواو پیغہ مہر ہہ بی، نہ مہ سنوری خودایہ بق نہوانہشی کہ خودایان نہناسیوہ نازاریکی بہ ژان مہ یہ۔ نہ فرمودانہی کہ باسی کہ فارت دہکات و فرمانی پی دہکا لہ پیٹشہ وہ یک لہ دوی یک ہتیرا وہ لہ مہ دوو سہیحہ کہ دا لہ باسی نہ کہ سہی کہ جیماعی کردبو لہ گن خیزانی لہ پرمہ زاندا۔^۱ ﴿ذَلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ واتہ: لہ بہر نہ مہ نہم بریارہ مان دا ﴿وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ﴾ واتہ: نہ وہ سنوری خودایہ مہیشکین۔ و نہ فرمویت: ﴿وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ واتہ: نہوانہی کہ باوہ نامینن و وہ پابند نابن بہ فرمانہکانی نہم ثانیہ وہ وا نہزانن کہ پزگلریان بووہ لہ تولہ نہخیر بہو شیوہ یہ نیہ وہک نہوان وا تیدہگن بہ لکو نازاری بہ ژان مہ یہ بڑیان واتہ: لہ دنیاو لہ قیامہ تا۔

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ كُنُوا كَمَا كُتِبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَفَدَّ أَنْزَلْنَا آيَاتِنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا أَحْصَاهُ اللَّهُ وَنَسُوهُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٦﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكْشُوتُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا آدَنَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرُ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ إِنْ مَا كَانُوا تُمْنًا يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾﴾

ہوون کردنہ وہی پاشہ بوڑی دوزمانی نابن

خودای مہ زن فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ كُنُوا كَمَا كُتِبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَفَدَّ أَنْزَلْنَا آيَاتِنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ﴾ نہ کہ سانہی دڑایہتی خوداو پیغہ مہری دہکن، سوچاری ناچاری دہبن، وہک نہوانہی بہر لہ وان بہدبخت بوون۔ نیمہ گہ لیک نیشانہی زرد ناشکرمان ناردتہ خوار، نہوی ہر وایان پی ناکا، بہشیان جہزہ بہدانیکی نابوہرہ۔ خوی گہورہ مہوالی نہ کہ سانہمان نہداتی کہ دڑایہتی خوداو پیغہ مہری خودا دہکن و لاساری بی گوئی ثانیہ کہی نہکن نہ فرمویت: ﴿كُنُوا كَمَا كُتِبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ سوکایہ تیان پی دہکری و بی بہش دہبن لہ بہزہی خوداو چارہ پەش

^۱ فتح الباری (۱۹۳/۴)، و مسلم (۷۸۱/۲)۔

ده بن وهك نه وانه ی پېش خویان كه به د به ختو چاره پدهش بوون. وه نه فرمویت: ﴿وَقَدْ أَزَلْنَا عَنْكَ﴾
 بَنَاتٍ واته: نیشانه ی ناشکراو پوون خوانه ناسو به د کارو لووت به رز نه بی دزایه تی و بی گوئی ناکات
 ﴿وَالْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ له به ران به ری نه و لووت به رزیه یان كه شوینی به رنامه ی خوا نه ده كه وتنو
 فرمانی خودایان به جی نه ده مهینا و ملیان بڼ كه چ نه ده كرد به شیان جه زړه به دانیکي نابو به ره. پاشان
 خوی گوره نه فرمویت: ﴿يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا أَحْصَاهُ اللَّهُ وَسُوهُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ نه و پوژده كه خوا (تیکړا) هموان زیندو ده کاته وه، پټیان نه لی، چیان کرده، خوا
 کرده و یانی ژماردو ده بخویان له بیریان چوو، خوا له همو وشت ناگاداره. پاشان خودا نه فرمویت:
 ﴿يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا﴾ نه و پوژدهش پوژي قیامه ته كه پېشینان و نه وانه ش له پاشو ده دین همو له
 یه ك ناستو شوینا كډ ده کاته وه ﴿فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا﴾ واته: ناگاداریان ده کات له وه ی کردویانه له
 چا که و له خرابه ﴿أَحْصَاهُ اللَّهُ وَسُوهُ﴾ واته: خودا کرده وه کانی بڼ تو مار کردن و نویویه تی له سریان
 به لام خویان له یادیان نه ماوه كه چیان کرده ﴿وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ واته: خودا هیچی لی ون
 نابو و ناشاریته وه هیچی لی بهیر ناچی.

زانینی خودا دوری دروست کراو دکانی داوه

پاشان خوی گوره باسی خویمان بڼ ده کا كه زانیاری هیه له سر دروست کراو دکانی و ناگای
 لیئانه و همو قسه کانیان ده بیسی له هر شوینیکا بن و بڼ هر شوینیک بڼ دین بڼی. وه
 ده فرمویت: ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكْشُوتُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرُ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ ناخو نه تر نه ترانیوه كه هر شتی له ناسمان و زه ویدا هه بیت، خوا ده یزانی؟
 هه تا سی كه س به یه كه وه چپه بكن. دپاره كه نه و چواره مینیا نه و پټنج بن نه و شه مینیا نه و كه متر
 بنو زیاتر بن و له هر كوی بن. نه و هه میسه له گه لیانه و پاشان له پوژي قیامه ت، پټیان نه لی چپه یان
 ده كرد. خودا به همو وشت زانایه. ﴿مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ﴾ له چپه و په نهانی هر سی كه س ﴿إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرُ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا﴾ واته ناگای
 لیئانه و گوئی له قسه و چپه یانه و له گه ل نه وده شا فریشته كان هر چی به په نهانی نه لیئان ده ینوسن. وهك
 خوی گوره فرمویه تی: ﴿يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ وَأَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾

الْقُيُوبِ ۱ واته: بق نازان خدا به پازیان ده زانی و ناگای له سرته شیان هیه وه خودا به ناگا و زانیان به هه موو غیب و نادیارک. وه ده فهرمویت: ﴿أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَىٰ وَرُسُلًا لَدَيْهِمْ يَكْفِبُونَ﴾ ۲ واته: یان نهوان پتیا یان وایه نیتمه نهیتی و سرته یان نابیسین؟ به لی ده بیسی و فریشته کانیشمان پاسپاردوه له لایان و ده نوسن. بویه زدر که س گیزاویانه ته وه که کوده نگی زانیان (الاجماع) له سوره نه وهیه که مه به ست به م نایه ته بوونی زانیاری خوی گوره یه وه هیچ گومانیکی تیدا نیه، له گه ل نه وه شا کوئی لیانه و ناگاداره به سهریانا و چاویشی لیانه. نه و خودایه ی ناگاداری دروست کراوه کانیه تی و هیچ شتیکی لی ون نابی پاشان نه فهرمویت: ﴿ثُمَّ يَنْتَهُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ ۳ نیعما می نه حمده ده لیت نه م نایه ته به زانیاری (العلم) ده سنی پی کردوه به زانیاریش کوتایی پی مینا.

﴿أَلَمْ تَر إِلَى الَّذِينَ نُهُوا عَنِ النَّجْوَىٰ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَيَتَنَجَّوْنَ بِالْآثِرِ وَالْعُدُونِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَإِذَا جَاءَهُمْ حَيْكُوكَ حَيْكُوكَ بِمَا لَمْ يَحْجِكْ بِهِ اللَّهُ وَيَقُولُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللَّهُ بِمَا نَقُولُ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصَلَوْنَهَا قُلُوبُ الْمَعْصِيَةِ ۴﴾ ۴ یاکتبا الایک ءاموا انا تنجیتم فلا تنجوا بالآثر والعدون ومعصية الرسول وتنجوا بالآثر والتقوى وأتقوا الله الذي إليه تحشرون ۵ ﴿إِنَّمَا النَّجْوَىٰ مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَيْسَ بِضَارِهِمْ شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ۶﴾

باسی خراپه کاری جوله که (اليهود)

خودای مه زن فهرمویه تی: ﴿أَلَمْ تَر إِلَى الَّذِينَ نُهُوا عَنِ النَّجْوَىٰ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَيَتَنَجَّوْنَ بِالْآثِرِ وَالْعُدُونِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَإِذَا جَاءَهُمْ حَيْكُوكَ حَيْكُوكَ بِمَا لَمْ يَحْجِكْ بِهِ اللَّهُ وَيَقُولُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللَّهُ بِمَا نَقُولُ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصَلَوْنَهَا قُلُوبُ الْمَعْصِيَةِ﴾ ۴ نهی تو نه وانه ته دیوه پتیا و ترا، چه مه کن، نه و کاره ی که وتیان مه یکن، هر ده یکن و له نا په وا چه یانه و گوناو سهر پیچی ده کن و له قسه ی پیغه مبه ر در ده چن؟ خو نه گهر تووشی تو ش ده بن، نه و سه لامه ی له تو ی ده کن، جیا وازه له و سه لامه که خودا له تو ی کردوه، له پال خو یانیشدا نه لین ده ی بق له سه ر نه م و ته یه خودا جه زره به مان نادا؟ ده چن جه مه ننم به سیانه و سه ره نهامیان زدر خراپه. نیبونه جیح ده لیت له مواجهه وه ﴿أَلَمْ تَر إِلَى الَّذِينَ نُهُوا

۱ التوبة (۷۸).

۲ الزخرف (۸۰).

عَنِ النَّجْوَى ثُمَّ يَمُودُونَ لِمَا هُوَ عَنْهُ ۖ مَهَبَسَتْ لَهُمْ نَائِيَتَهُ جَوْلَهُ كَهَيْهٖ^۱. و هر به مشیوهیه موقاتلی کوبی حیان ده لیتو نه میشی خسته سهری: له نیوان پیغه مبهبر (ﷺ) و جوله که کانا ریکه وتنیک هه بوو وهختی به یکک له هاوه له کانی پیغه مبهبر (ﷺ) برؤشتایا به لایانا داده نیشتن چیه یان ده کرد له نیوان خویاند او نه و موسولمانهش وای ده زانی چیه ده کن بؤ نه وهی نه و بکوژن یان شتیکی خراپ ده لیتن که پئی ناخوشه. کاتی موسولمانه که نه می نه بینن نه ترسا لیتان و لهو رینگایوه نه ده پؤشت پیغه مبهبر (ﷺ) پئی گوئن که چیه نه کن هر بهرده وام بیون له سهر چیه کردن و ازیان نه نه هینا خوی گه وره قورئانی نارد خواره وه و فرموی: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ هُوَ عَنِ النَّجْوَى ثُمَّ يَمُودُونَ لِمَا هُوَ عَنْهُ﴾^۲. وه نه فرموی: ﴿وَسَنَنْجَرُكَ بِالْإِنْسِرِ وَالْمَلَدَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ﴾ واته: له ناو خویانا قسهی خراپیان نه کرد و هر نه وه خوره وشتیان بوو، ﴿وَالْمَلَدُونَ﴾ نه وهیشی په یوه ندی به خویانه وه نه بوو به قسهی پیغه مبهریان (ﷺ) نه نه کرد و سهر پیچیان نه کرد به بهرده وامی و هانی به کتریان نه دا. وه نه فرموی: ﴿وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّكَ بِمَا أَرَحَمَكَ بِدِ اللَّهِ﴾ نیبو نه بی حاتم پیوایه تی کرد وه له عانیسه وه ده لیت: هه ندی جوله که هاتنه لای پیغه مبهبر (ﷺ) گوئیان: (السام علیک) نهی نه بو القاسم، له وه لامدا عانیسهش وتی: (وعلیکم السام). ده لیت پیغه مبهبر (ﷺ) فرموی: (نهی عانیسه خدا قسهی خراپ و ناشرینی پی خوش نیه) و تم نایا گویت لی نیه نه لیتن السام علیک؟ پیغه مبهبر فرموی: (نهی گویت لی نه بوو که و تم (علیکم) خوی گه وره نه می نارد خواره وه: ﴿وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّكَ بِمَا أَرَحَمَكَ بِدِ اللَّهِ﴾^۳. وه له پیوایه تیکی تری سه حیددا هاتوه که عانیسه پئی وتن: (علیکم السام و الذم و اللعنة) یانی نیوه بمرن خوا خراپتان بؤ بکاو بی بهش بن له به زه می خوا. وه پیغه مبهبر (ﷺ) فرموی: دوعای نیمه وهر نه گیرئ بؤ نه وان به لام دوعای نه وان وهر ناگیرئ بؤ نیمه و قبول نابی لای خودا^۴. نیبو جهریر پیوایه تی کرد وه له نه نسی کوبی مالکوه که پیغه مبهبری خودا (ﷺ) جارک له گه ل هاوه له کانیدا دانیشتبو له و وه خته دا جوله که یه ک هاته لایان سه لامی لی کردن نه وانیش و لامیان دایه وه. پیغه مبهبری خودا (ﷺ) فرموی: (نایا ده زانن چی گوت؟) گوئیان: سه لامی کرد نهی پیغه مبهبری خودا (ﷺ) فرموی: (به لگو ده لیت (سام علیکم)) واته: ناینتان نه مینو له ناوچی پیغه مبهبری خودا (ﷺ)

^۱ الطبري (۲۳/۲۳۶).^۲ الدر المنثور (۸/۸۰)، فرموده یه کی مورسه له.^۳ الطبري (۲۳/۲۳۶-۲۳۷).^۴ فتح الباري (۱۰/۴۶۶).

فهرموی: (بیہیننہ وہ بؤ لام) نہ وانیش میتانیانہ وہ پیغمبرہی خودا (ﷺ) فہرموی: تَو وِت (السام علیکم) جولہ کہ کہ دہ لَیْت بہ لَی. پیغمبر فہرموی: (کاتِ کہ سَیْک لہ نہلی کیتاب سہلامی لَی کردن. نِیوہش بِلَیْن (علیک)) واتہ: نہوی ووت لہ سہر خَوْت بی. ^۱ نہ سلی فہرمودہ کہی نہ نس لہ سہحیحی بوخاریدا ہاتوہ وہ نہم فہرمودہیہ لہ سہحیحی بوخاریدایہ لہ عائیشہ وہ بہم شیوہیہ پیوایہت کراوہ. ^۲ خوی گورہ نہ فہرمویت: ﴿وَيَقُولُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللَّهُ بِمَا نَعْمَلُ﴾ واتہ: نہو کارہی کہ پیی ہلہ دہ سن نہ لَیْن، پیچہ وانہی نہو سہلامیہ کہ خودا لہ پیغمبرہی (ﷺ) کردوہ و دہ یگون لہ باتی سہلام قسہ پیوتنہ لہ ناوہوہ. لہ گہ لَ خَو شیاندا نہ لَیْن کہ وایہ بؤچی خوا سزمان نادا لہ سہر نہو قسانہی لہ دلایہ خو خودا ناگادارہ لہوی کہ دہیشارینہوہ. گہر بہ راستی نہمہ پیغمبرہی (ﷺ) لہ وانہیہ لہ دنیا خودا سزمان بدات. خوی گورہش فہرمویہتی: ﴿حَسْبُكُمْ جَهَنَّمُ﴾ یانی: جہنم نیمنیان بہ سہ لہ پؤزی دوایدا ﴿يَصَلُّونَهَا فَيَنْسُ الْبَصِيرُ﴾ نیعمای نہ حمہد دہ لَیْت: عبدوسہمہد (عبدالصمد) بؤی گپڑاینہوہ، حمہمادیش (حماد) بؤی گپڑاینہوہ لہ عتای (عطاء) کپڑی سانیبہوہ (سائب) لہ باوکیوہ نہویش لہ عبد اللہ ی کپڑی عمرہوہ (عمرو) کہ جولہ کہ کان نہیان گوت بہ پیغمبر (ﷺ) (سام علیک) پاشان نہیان گوت بہ خویان بؤچی خودا لہ سہر نہم قسہیہ سزمان نادا؟ نہم نایہ تہ ہاتہ خوارہوہ ﴿وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّكَ بِمَا لَزَّ بِحَيِّكَ بِهِ اللَّهُ وَيَقُولُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللَّهُ بِمَا نَعْمَلُ﴾ حَسْبُكُمْ جَهَنَّمُ يَصَلُّونَهَا فَيَنْسُ الْبَصِيرُ. ^۳ سہنہ دہ کہی چاکہ بہ لام نہیان میتاوہ.

شیوازی (چیہ کردن)

پاشان خوی گورہ بہندہ خاوہن باوہرہکانی ناموزگاری دہکات کہ نہوان وک بی دینو دوپوہکان نہبن نہ فہرمویت: ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا تَنَزَّجَتْ فَلَا تَنَزَّجُوا بِالْإِثْرِ وَالْعُدُونِ وَمَعَصِيَتِ الرَّسُولِ وَتَنَزَّجُوا بِالْإِثْرِ وَالْقَوَىٰ وَأَتَقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ نہی نہوانہی کہ باوہرتان میتاوہ! ہہرکات نِیوہ چیہتان کرد بؤ گوناوہ دہست درِیژی و نافہرمانی لہ پیغمبرہی سرتہ مہکن، چیہ کہشتان بؤ چاکی خو پاریزی بی و لہو خودایہ ترستان ہبی کہ ہمووتان لہ لای نہو کؤ دہ کرینہوہ. واتہ: نِیوہش چیہ مہکن وک نہو نہ فامہ بی دینانہی نہلی کیتاب نہو دوپوہ سہر لَ شیوانہی کہ مہیلیان لہ سہر خوانہناسیہ ﴿وَتَنَزَّجُوا بِالْإِثْرِ وَالْقَوَىٰ وَأَتَقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ واتہ: بترسن لہو خوابہی کہ ناگادارتان

^۱ الطبري (۲۴۰/۲۳).^۲ فتح الباري (۴۶۳/۱۰).^۳ احمد (۱۷۰/۲)، فہرمودہیہ کی حہسہ نہ.

دهکا له هه موو ئه و کردارو قسانه ی کردوتانه و بۆی هه لژماردون و بهم زوانه پاداشتتان ئه داته وه له سه ری پاشان ئه فهرمویت: ﴿إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَيْسَ بِصَاحِبِهِمْ شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ سرت له شه پتانه وهیه، هه تا خاوه ن باوه پانی پی خه مگین بکا، هه رچه ند به بی ئیزنی خودا، هیچ زیانیکیان لی نادا. با هه رکێ خاوه ن باوه ر خۆیان به خودا بسپێرن. واته: چپه کردن (به په نهانی و سرته کردن) که خاوه ن باوه ر وا ده زانی باسی خراپه ی ئه وان ئه که ن و ده یانه وی ئازاری ئه وان بده ن. ﴿مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ واته ئه وه ی ئه و چپه که رانه پنی هه لده سن شه پتان ده یخاته دلپانه وه و بۆیان ده پازننیتته وه ﴿لِيَحْزُنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ واته: بۆ ئه وه ی خه مگینیان بکات ئه وه هیچ زیانیکیان لی نادا به ئیزنی خودا نه بی. وه هه رکه سی ههستی به شتی له و چپانه کرد با په نا به خودا بگرێ و پشت به خودا بیهستی به یارمه تی خوا هیچ زیانیکی لی نادات. له فهرمووده دا هاتوه که نه ی کردوه له چپه کردن چونکه ده بیته هۆی ئازاردانی موسولمانان وه ک نیامی ئه حمه د پریایه تی کردوه له عبدالله ی کوپی مه سهوده وه ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرموویه تی: (وه خفتیک ئیوه سی کس بوون به یه که وه با دوو کهس چپه نه کا به بی هاوه له که ی تریان چونکه ئه و چپه یه دلگرانی ده کات) له فهرمووده ی ئه عمه شه وه هیناویانه. وه عبدالرزاق له ئیبنوعومه ره وه پریایه تی کردوه ده لیت: پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرموویه تی: (نه گه ر کاتی ئیوه سی کس بوون با دوانتان قسه نه کا به بی سیه مه تان به بی ئیزن وه رگرتن لپی چونکه ئه و چپه کردنه خه مگینی ده کات) له فهرمووده ی ئه عمه شه وه (الاعمش) هیناویانه. ^۱ وه عبدالرزاق پریایه تی کردوه له ئیبنوعومه ره وه ده لیت: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرموویه تی: (وه ختی ئیوه سی کس بوون با دوو کهستان چپه نه کات به بی سیه م به ئیزنی ئه و نه بی چونکه ئه و چپه یه خه مگینی ده کات) ^۲ موسلم هیناویه تی ^۳.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَقَسَّعُوا فِي الْمَجَالِسِ فَاقْسَعُوا فَيَسَّحَ اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ أَنْشُرُوا فَأَنْشُرُوا يَرْفَعَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ (۱۱)

^۱ احمد (۴۲۵/۱-۴۳۱)، فهرمووده یه کی سه حیه.

^۲ فتح الباری (۵۸/۱۱)، و مسلم (۱۷۱۸/۴).

^۳ عبدالرزاق (۲۶/۱۱)، فهرمووده یه کی سه حیه.

^۴ مسلم (۱۷۱۷/۴).

خوای گہورہ ناموزگاری بہندہ خاودن باوہرہ کانی دہکاتو فرمانیان پی دہکا کہ لہ گہل یہ کتر
 چاک بن لہ ناو کزپدا نہ فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَقَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَاقْسَحُوا بِسَجِّحِ
 اللَّهِ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ آنشُرُوا فَأَنشُرُوا بِرَفْعِ اللَّهِ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
 خَبِيرٌ﴾ نہی گہلی خاودن باوہرہ پان! ہرکا لہ کزپدا پییان وتن: جینگہ بکہ نہوہ، جینگہ بکہ نہوہ! ہتا
 خوداش جینگہی نیوہ بکاتہوہ۔ نہ گہر وتیشیان راستہوہ بن، راستہوہ بن با خوا ٹوانہی لہ نیوہ
 باوہریان ہتاوہو ٹو کہ سانہش کہ لہ زانیاری بہ شدارن، بہ چند پلہ بہر زتریان دہکاتہوہو ہر
 کاریکی نیوہ بیکن، خوا دہیزانی: ﴿فِي الْمَجَالِسِ﴾ خوینراوہتہوہ بہ (فی المجلس) ﴿فَاقْسَحُوا بِسَجِّحِ
 اللَّهِ لَكُمْ﴾ لہ بہر ٹوہ کہ پاداشت لہ شیوہی کارہ کہ یہ وک لہ فرمودہی سہ حیددا ہاتوہ (کہ سی)
 لہ بہر خاتری خودا مزگہ وتیک دروست بکات خودا خانویک بق ٹو کہ سہ دروست دہکات لہ بہ ہشتا)۔^۱
 وہ لہ فرمودہی کی ترا ہاتوہ (کہ سی) ٹاسانکاری بکات بق لی قوموائی (یارمہتی بدا) خودا لہ دنیاو
 پوڑی دوایدا ٹاسانکاری بق دہکا (دہیخاتہ خوشیہوہ) خودا لہ یارمہتی دانی بہندہی خویدایہ ہتا
 بہندہ لہ یارمہتی براکیدا بی)۔^۲ لہ م بابہتہوہ نمونہ زورہ۔ بویہ خوای گہورہ فرمویہتی: ﴿فَاقْسَحُوا

بَسَّحِ اللَّهُ لَكُمْ﴾ قتادہ دلئت: ٹم ٹایہتہ لہ کزپی زیکرا ہاتہ خوارہوہ چونکہ ٹوانہ وہ خنی
 کہ سبکیان بدیایہ (چاو پی بکہ وتایہ) دیت بق لایان لہ کزپہ کہ یانا لای پیغمبر (ﷺ) جینگایان بق
 نہ ٹہ کردہوہ دابنیشی خوای گہورہ فرمانی پی کردن کہ جینگہ بق یہ کتری بکہ نہوہ۔^۳ نیامی ٹحمہدو
 شافیمی پریوایہ تیان کردہوہ لہ ٹیینوعومہرہوہ کہ پیغمبر (ﷺ) خوا (ﷺ) فرموی: (با ہیچ پیاویک
 پیاویکی تر ہل نہ سیٹی) لہ شوینی دانیشنیدا خوئی تئیدا دابنیشی بہ لکو جینگای یہ کتری بکہ نہوہو
 شوینہ کہ فراوان بکن)۔^۴ لہ ہردو سہ حیحہ کہ دا ہتاویانہ۔^۵ وہ نیامی ٹحمہد پریوایہتی کردہوہ لہ
 ٹہوہورہیرہوہ ٹویش لہ پیغمبرہوہ (ﷺ) فرمویہتی: (با ہیچ پیاویک پیاویکی تر ہل نہ سیٹی)
 لہ شوینہ کہ یداو پاشان تئیدا دابنیشی بہ لکو جینگای یہ کتر بکہ نہوہ خودایش جینگہ بق نیوہ

^۱ فتح الباری (۱/۶۴۸)۔^۲ مسلم (۴/۲۰۷۴)۔^۳ الطبری (۲۳/۲۴۴)۔^۴ احمد (۲/۱۲۶)، و ترتیب الشافعی (۲/۱۸۶)، فرمودہی کی سہ حیحہ۔^۵ فتح الباری (۱/۶۴)، و مسلم (۴/۱۷۱۴)۔

دہکاتہ وہ)۔^۱ دوبارہ پیوایہ تی کردوہ بہ وتہ یکہ تی تر (با هیچ پیاوٹک بق پیاوٹکی تر ہل نہ سیٰ لہ شویئہ کیا (کڑہ کیا) بہ لکو جیگای یہ کتر بکہ نہ وہ خودا جیگاتان دہکاتہ وہ (فراوانی دہکات) بڑتان)۔^۲ تنہا نہ حمہد پیوایہ تی کردوہ۔ پیوایہ ت کراوہ لہ ئیینوعہ باسو حہ سہ نی بہ سری و کہ سانی تریشہ وہ کہ کوتویانہ لہ م فرمودہ ی خوی گہ و ردا : ﴿فَاسْخُوا يَسْخَ اللَّهُ لَكُمْ﴾ واتہ : ہل سن بق جہنگ (غزا) کردن۔^۳ قہ تادہ دلئت : ﴿وَإِذَا قِيلَ اَنْشُرُوا فَاَنْشُرُوا﴾ واتہ : وختی بانگ کران بق خیرو چاکہ قہ بولی بکہ نو برقن^۴۔

پیزی زانست و زانیان

خوی مہ زن نہ فرمویت : ﴿يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ﴾ واتہ : وا نہ زانن نہ گہر کہ سیٰ لہ ئیوہ جیگای کردوہ بق برایہ کی خوی وختی پئی و ترا یا فرمانی پیٰ کرا کہ ہل سیٰ ہل سا لہ جیگاکی پڑشتہ دہرہ وہ نہ وہ کہ سہ پیزی لہ نہ گیراوہ و ناہقی پیٰ کراوہ بہ لکو نہ وہ پیزو پلہ ی بہ رزی لہ لای خودا دہدریتی، وہ خوی گہ و ردا نہ و پاداشتہ ی نافہ و تینی و بوی ہل نہ گری لہ دنیا و قیامہ تدا پاداشتہ نہ داتہ وہ۔ چونکہ ہر کہ سیٰ لہ بہر خاتری خودا خوی بہ کہ م بزانی خوی گہ و ردا پلہ و پایہ ی بہ رز دہکاتہ وہ و دہنگ و باسی لہ ناو خہ لکا بلاو دہکاتتہ وہ۔ بویہ خوی گہ و ردا فرمویہ تی : ﴿وَاللَّهُ يَمَّا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ یانی : زقر ناگادارہ و دہزانی کیٰ شایہ نی نہ و پیزہ یہ و کیٰ شایہ نی نیہ۔ نیعامی نہ حمہد پیوایہ تی کردوہ لہ نہ بی توفیلی عامری کوپی واسلہ وہ کہ نافعی کوپی عبدالحرس لہ عہ سفان گہ یشت بہ عومہ ری کوپی خہ تاب کہ عومہر کردبوی بہ لپیہ سراوی (مکہ)۔ عومہر پئی ووت : کیت کردوہ بہ لپیہ سراوی نہ م شیوہ؟ نہ ویش دہلئت : ئیینو نہ یزیم کردوہ بہ لپیہ سراویان پیاوٹک لہ موالیہ کانمان (لہ بہ ندہ نازاد کراوہ کانمان) عومہر دہلئت : مہ والیت کردوہ بہ لپیہ سراویان؟۔ دہلئت نہ ی گہ و ردا موسولمانان نہ و پیاوہ شارہ زاو خویندہ وارہ لہ قورٹان و زانیہ لہ فہرائزدا قازیشہ، عومہر (رہ زای خوی لہ بی) ووتی : نہ ی پیغہ مہرہ کہ تان (ﷺ) نہ ی فرمویہ :

^۱ احمد (۵۲۲/۲)، فرمودہ یہ کی سہ حیحہ۔

^۲ احمد (۳۳۸/۲)، فرمودہ یہ کی سہ حیحہ

^۳ الطبري (۲۴۴/۲۳)، و القرطبي (۲۹۹/۱۷)، الدر المنثور (۸۲/۸)۔

^۴ الطبري (۲۴۵/۲۳)۔

(خوای گہ ورہ بہم پہ راوہ گہ لیک بہرز دہ کاتہ وہ و گہ لیک تری پی دادہ بہ زینتی).^۱ وہ ہر بہم شیوہیہ موسلمیش دیوایہ تی کردہ.^۲

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَجَّيْتُمُ الرُّسُولَ فَقَدِمُوا بَيْنَ يَدَيْ جُنُودِكُمْ صَدَقَةٌ ذَلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرُ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (۱۲) ﴿أَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ جُنُودِكُمْ صَدَقَةً فَإِذَا لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا

الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَاللَّهُ خَيْرٌ يِمَّا تَعْمَلُونَ﴾ (۱۳)

فہرمان بہ مال بہ عشین پیش نہ وہی قسہ نہ گہ ل پیغہ مہر (ﷺ) بکہن

خوای گہ ورہ نہ فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَجَّيْتُمُ الرُّسُولَ فَقَدِمُوا بَيْنَ يَدَيْ جُنُودِكُمْ صَدَقَةٌ ذَلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرُ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ نہی گہ لی خاوہن باوہ پان! ہر کاتی ویستتان چہہ لہ گہ ل پیغہ مہر بکہن، ہر لہ چہہ کردنہ کہ خیریک بکہن، نہمہ بق نیوہ چاکترو پاکڑترہ۔ گہر نہ شتان بوو، نہوا خودا لیتان دہ بوری و دلوفانہ۔ خوای گہ ورہ فہرمان نہدا بہ بہندہ کانی گہر یہ کیکیان ویستی سرتہ لہ گہ ل پیغہ مہری خودا (ﷺ) بکات کہ نہو سرتہ یہ لہ نیوان نہو پیغہ مہر دا بوو (ﷺ) پیش نہو سرتہ یہ با خیریک بکات۔ تا پاک و خاوین و شایستہ ی بکات بق نہوہی بہواتہ خزمہت پیغہ مہر (ﷺ) بویہ فرمویہ تی: ﴿ذَلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرُ﴾ پاشان فرمویہ تی: ﴿وَإِنْ لَمْ تَجِدُوا﴾ گہر

نہوہ شتان نہ توانی لہ بہر ہزاری۔ ﴿وَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ کہ سی نہ توانی نہو داوایہ لی نا کری۔ پاشان فرمویہ تی: ﴿أَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ جُنُودِكُمْ صَدَقَةً فَإِذَا لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَاللَّهُ خَيْرٌ يِمَّا تَعْمَلُونَ﴾ ناخو لہ بہرتان گرانہ بہر لہ چہہ کردن خیری بکہن؟ گہر نہمہ شتان نہ کردو خودا لہمہ عافوی کردن، دہسا نیوہ نویژ بکہن و زہکات بدہن و بہرفہرمانی خودا و پیغہ مہری بن۔ خودا لہ ہمہ مو کردہ و تان ناگادارہ۔ واتہ: نہ گہر ترستان ہہ بوو لہ سہر بہردہ و امی نہم بریارہ لہ سہرتان کہ کردنی خیرہ پیش نہوہی سرتہ لہ گہ ل پیغہ مہر (ﷺ) بکہن ﴿فَإِذَا لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَاللَّهُ خَيْرٌ يِمَّا تَعْمَلُونَ﴾ نہم خیر کردنہ ہلگیرا و لابرا لہ سہریان۔ و تراویشہ کہ نیش بہم نایہ تہ نہ کرا پیش نہسخ بوونہ و ہشی۔ جگہ لہ علی کوپی نہ بوتال نہبی (پہزای خوای لی بی) نیشی پی نہ کرد۔ علی کوپی

^۱ احمد (۳۵/۱)، فرمودہ یکہی سہیحہ۔

^۲ مسلم (۵۵۹/۱)۔

نبو ته لحه ده لیت: له ښېنوعه باسوه له م ښایه تدا ﴿فَقَدِمُوا بَيْنَ يَدَيَّ يَحْمِلُونَ صَدَقَةً﴾ له بهر نه وهی موسولمانان پرسپاری نذریان له پیغه مبهری خدا نه کرد (ﷺ) نذر ماندویان کردو ناره حهت بوو. خوی گوره ویستی سهر شانی پیغه مبهر (ﷺ) سوک بکات. وهختی ښه مهی فرموو موسولمانان نذر ترسانو وازیان له پرسپار کردن هینا. پاشان خدا ښه مهی ناره خواره وه ﴿أَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيَّ يَحْمِلُونَ صَدَقَةً إِذْ لَرْتَفَعُوا وَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقْبِمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ خدا ده رگای لږ کردن وه موله تی دان و تهنگی له سهر نه هیشتن.^۱ عیگره و حه سنی به سری کوتیان له وهی که خدا ښه فرموی: ﴿فَقَدِمُوا بَيْنَ يَدَيَّ يَحْمِلُونَ صَدَقَةً﴾ ښایه ته که ی دوی خوی نه سخی کرد وه ته وه ﴿أَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيَّ يَحْمِلُونَ صَدَقَةً﴾ تا کوتاییکه ی.^۲ سه عیدی کوپی ښه بو عورویه ده لیت: له قه تاده و موقاتلی کوپی حیانه وه خه لکی پرسپاریان نه کرد له پیغه مبهری خوا (ﷺ) هه تا ماندویان کردو ناره حهت بوو خوادیش به م ښایه ته وازی پی هینان. وهختی که سیکیان پیویستی که ببوایه به پوشتنی بوی لای پیغه مبهر (ﷺ) نه ی ښه توانی چی به جیی بکات هه تا ښو خیره ی نه کردایه. ښه میان نذر به لاهو گرانو ناره حهت بوو پاشان خدا ښایه تی موله تدان (بوی ناردنه خواره وه) ﴿فَإِنْ لَرْتَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾^۳ موعه مه ده لیت له قه تاده وه: ﴿إِذَا نَجَّيْتُمُ الرُّسُولَ فَقَدِمُوا بَيْنَ يَدَيَّ يَحْمِلُونَ صَدَقَةً﴾ ښه نه سخ بووه و ده وای نه کرد ماوه یه له پوښتک نه بی.^۴ وه هر به م شیوه یه عبدالرزاق له مواجهه وه پویایه تی کرد وه. علی کوپی ښه بوتالب ده لیت: ته نها من نه بی کهس چی به جیی نه کرد هه تا نه سخ بووه به ته مای پاداشتم، وه ده لیت: ته نها یه که سعات بوو.^۵

﴿لَرْتَر إِلَى الَّذِينَ قَوْلًا مَوَاضِعًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ (۱۱) اعد الله لهم عذاباً شديداً إنهم ساء ما كانوا يعلمون (۱۵) اتخذوا أيمانهم جنة فصدوا عن سبيل الله فلهم عذاب موهين (۱۶) لن نغفر عنهم أعمالهم ولا أولادهم من الله شيئا أولئك أخصب النار هم فيها خالدون (۱۷) يوم يبعثهم الله

^۱ الطبري (۲۴۹/۲۳).^۲ الطبري (۲۵۰/۲۳).^۳ الطبري (۲۴۸/۲۳).^۴ الطبري (۲۸۰/۲۳).^۵ عبدالرزاق (۲۸۰/۳).

جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكَ وَحَسْبُونَ اَنَّهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ اَلَّا يَأْتِيَهُمْ هُمُ الْكَذِبُونَ ﴿١٨﴾ اَسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ

فَاَنسَهُمْ ذَكَرَ اللّٰهُ اَوْلٰئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ اَلَا اِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْفٰسِقُونَ ﴿١٩﴾

باسی خراپی دووړووهکان (المنافقین)

خوای گه وره نه فرموی: ﴿اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَىٰ

اَلْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ ١٨ څاڅو تر ټولو ته وانه نه دی که بپوهه دوستی نه وانهی خدا غزه بی لی گرتیون؟ له ټیوه نین، له وانیس نین، به درو سویند به خوا ده خون و ده شران که درو ده کن. خوای گه وره پازی نه بپوهی خوای له دووړووهکان د ورده پری له ووی که دوستایه تی خوانه ناسه کان نه کن له ژیره وه به په نهانی له راستیشدا نه له گهل خوانه ناسه کان و نه له گهل موسولمانه کان. وه که خدا فرمویه تی:

﴿ثُمَّ بَدَّيْنٰ بَيْنَ ذٰلِكَ لَا اِلٰى هٰؤُلَاءِ وَلَا اِلٰى هٰؤُلَاءِ وَمَنْ يُضِلِلِ اللّٰهُ فَلَنْ يَجِدَ لَهُ سَبِيْلًا﴾ ١٩. واته: دودول و دلّه پاوکیانه له و نیوان (کوفرو باوه) نه لای پروا داران و نه لای بی باوه پان و ه هر که سی که خوا گومرای بکات نه وه هر گیز پنگه ی که پاستی بقی نادور زتنه وه (بیگه یه نیت به مه به ست). وه لیره شدا

فرمویه تی: ﴿اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ﴾ واته: نه و جوله کانهی که دووړووهکان دوستایه تیان له گهل نه کردن و لیان نزیک ده بپوهه به په نهانی و له ژیره وه. پاشان خودای مزن

فرموی: ﴿مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ﴾ واته: نه و دووړووهکان له راستیدا گهل ټیوه نین وه له گهل نه وانهیش

نین که دوستایه تیان له گهل نه کن که بریتیه له جوله که کان وه دیسان فرمویه تی: ﴿وَيَحْلِفُونَ عَلَىٰ

اَلْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ واته: دووړووهکان سویند بو درو نه خون. خویشیان چاک ده زان که به درو وه

سویند نه خون که ناو ده پری به (اليمين الخموس) واته: سویندی درو. به تاییه ت لهو حال ته پیسو

ناشیرینه دا که تییدا ده ژین په نا به خوای گه وره لیتی. چونکه نه و دووړووهکان وختی نه گه یشتن به

موسولمانه کان نه یان گوت خاوه ن باوه پین کاتیکیش بجونایه ته لای پیغه مبریش (صَلَّى) سویندیان بو

ده خوار که باوه پدارن. نه م کرداره ش پتی ه لده سان ده یان زانی درو یان کردوه به دروه سویندیان

خوارده. چونکه نه و باوه پیان به پاستی قسه که ی خو یان نه بوو. پاستیه که یشی هر و ابو که

درو یان کردبوو. بزیه خوای گه وره شایه تی دا له سر نه ووی که باوه پیتانه که یان درو یان شایه تی

دانه که شیان هر درو یه. پاشان خودای مزن فرمویه تی: ﴿اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيْدًا اِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوْا

يَعْمَلُونَ ﴿۱﴾ خدا نازاري دژوري بڼه مانه ساز كړدوه و كاره كيان زږد خراپه. واته: خدا له سر نه م پوهشته ناشيرين و خراپه يان كه دؤستايه تي خوانه ناسه كان و قسه بؤگردنيان بوو له گه ل دژايه تي موسولمانان و خيانه ت لى گردنيان بؤيه خواى گوره فرمويه تي: ﴿أَتَخَذُوا أَيْمَنَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَاهْمٌ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ سوينديان كړدبوه قه لغانيك بؤخويان و بوونه له مپه ري پتي خدا، سا بؤيان نازاري كي نابوويه ره يه. واته: خويان به خاوه ن ثيمان پيشان شه داو بى دينيه كيان شه شارده وه دهر يان نه نه خست. به و سوينده درويانه خويان شه پاراست زږد كه س كه نه مانه يان نه ده ناسي و راستيه كيان نه ده زانين هه ل نه خه له تان پتيان و به و شيويه شه بوونه له مپه ري پتي خدا و هه ندي خه لكيان ده خسته گومانه وه و په شيعامانيان شه كړدنه وه. ﴿فَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ واته: له به رانبه ري شه وي كه شه و دوپوانه سويندي درويان به ناوه گوره كاني خدا شه خوارد. به گوره و پيزوهه سه يريان نه شه كړد خودايش سزايه كي نابوويه ريان شه دات. پاشان خواى گوره فرمويه تي: ﴿لَنْ تَغْنَى عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَزْوَاجُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئاً أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ نه سامان و نه پوله كانيان (له به رانبه ري خداوه) ناتوانن هيچيان بؤ بكن، شه وانه جه هه ننه مين و هه تا سر هر هر لوي ده بن. واته: سامان و پوله كانيان ناتوانن هيچ سويكيان پي بگه يه نن و هختي سزايان بؤ دابه زي. ﴿أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ پاشان فرمويه تي: ﴿يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعاً فَيُطْلَقُونَ لَهُمُ مَا كَفَرُوا بِهِمْ وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ پښي كه خوا گشتيان زيندو ده كاته وه، شه وچار سويندي بؤ شه و ده خون و هكوو بؤ نيوه سويند شه خون، لاشيان وايه شتيكيان له باردايه. باش بزنان كه شه مانه دروزنن. واته: له پښي قيامه تا هه موويان كړ ده كړيته وه هيچ كه سيكيان له ده ست ده رناچن و ده هينرين. ﴿فَيُطْلَقُونَ لَهُمُ مَا كَفَرُوا بِهِمْ وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ واته: سويند شه خون به خدا كه له سر پتي پاست بوون و لايان نه داوه و هك چؤن له دنيا سوينديان شه خوارد بؤ خه لكى چونكه هر كه سي له سر هر شتي له دنيا ژياني به سر برد له سر شه و شته ش شمري و زيندو ده كړيته وه. وا ده زانن شه و سويند خواردنه سوويان پي ده گه يه ني له لاي خدا و هك له دنيا لاي خه لكى سوويان لى و هر گرت كه پاكانه يان شه كړدو چاوپوشيان لى شه كراو باوه پيان پي ده كرا. ﴿وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ﴾ واته: كاتي سوينده كيان به و شيويه بؤ خدا شه خوارد و ايان ده زاني پزگاريان ده بي. پاشان خواى گوره هه په شهيان لى ده كاو نار هه ت بووه لتيان و شه فرموي ت: ﴿أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ ته نكيدي ده كاته وه

له‌سریان که در دوزن و پاست ناکن. پاشان خودای گه‌وره فەرموویه‌تی: ﴿أَسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ شه‌یتان له‌سریان زال بووه و یادی خودای له‌بیر بردوون، ئەوان کۆمه‌له‌ی شه‌یتانن باش بزائن که هەر کۆمه‌له‌ی شه‌یتان زه‌رمه‌ندن. یانی شه‌یتان زال بووه به‌سه‌ر دلایندا له‌بیری بردوونه‌توه که یادی خودا بکن. وه شه‌یتانیش به‌سه‌ر هەر که‌سیکا زال بی وه‌ک ئەوانه‌ی لی ده‌کا. هەر له‌به‌رئه‌وه‌یه که ئەبوادود ده‌لێت: ئەحمه‌دی کوپی یونسو زانده‌و سانییی کوپی حه‌بیشی له‌مه‌دانی کوپی ئەبی ته‌له‌حی یه‌عموریوه‌و بۆیان گێڕاینه‌وه‌ ئەویش له‌ ئەبووده‌رادوه (ابو الدرداء) ده‌لێت: بیستم له‌ پیغه‌مبه‌ری خوداوه (ﷺ) ئەی فەرموو: (هەر که‌سیک له‌ دییه‌ کداو (گوند) له‌ پەش مالیکا (بدو) نیقامه‌ی نوێژ نه‌کړی له‌ناویاندا مه‌گین شه‌یتان زال ده‌بی به‌سه‌ریانا له‌گه‌ل کۆمه‌لاه، چونکه‌ بیگومان گورگ مه‌ری جیابووه‌وه (ته‌ره) ده‌خوا) زانده‌و سائب وتیان: واته: نوێژ به‌ کۆمه‌ل (به‌ جه‌ماعت).^۱ پاشان خودای مه‌زن فەرمووی: ﴿أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ﴾ واته: ئەوانه‌ی که شه‌یتان زال بووه به‌سه‌ریاناو یادی خودای له‌بیر بردوونه‌توه پاشان فەرمووی: ﴿أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ باش بزائن که هەر کۆمه‌له‌ی شه‌یتان زه‌رمه‌ندن.

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُحَادِّثُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ فِي الْأَذْلَلِينَ﴾ ﴿٢٠﴾ كَتَبَ اللَّهُ لَأَعْلَبَ بَ أَنَا وَرُسُلِي إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾ لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِّنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا

إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

زه‌بوونی ئەو که‌سانه‌ی که دژایه‌تی خودا نه‌که‌ن و زال بوونی خودا و پیغه‌مبه‌رکهانی به‌سه‌ریاندا (علیهم السلام)

خودای مه‌زن فەرموویه‌تی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُحَادِّثُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ فِي الْأَذْلَلِينَ﴾ ئەو که‌سانه‌ی دژایه‌تی خودا و پیغه‌مبه‌ری ده‌که‌ن، له‌ هه‌موو که‌س زه‌بوون ترن. خوی گه‌وره باسی ئەو خوانه‌ناسانه ده‌کا که دژایه‌تی خودا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) ده‌که‌ن و باوه‌پ ناهێتن. واته: دووره‌ پهریزن و دژایه‌تی پشی خودا نه‌که‌ن و به‌ پیچه‌وانه‌ی به‌رنامه‌ی خودا ده‌جولێنه‌وه‌و به‌ پێکه‌که‌ی ئەودا ناڤێن ﴿أُولَئِكَ فِي الْأَذْلَلِينَ﴾

^۱ ابو‌ادود (۳۷۱/۱)، فەرمووده‌یه‌کی حه‌سه‌نه.

واته: نه وانه له گړی (کومه لې) به د به ختان و ده رکړاوانن وه دودن له پټی پاستو له دنیاو له قیامه تدا زه لیل و سر شوپن. وه نه فەرمویت: ﴿كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ خدا خوی بپیری داوه: بئ گومان منو پیغه مبه ره کانه سر ده که وین. خدا به توانایه و به ده سته لاته. یانی خدا خوی بپیری داوه له په راوی یه که می تو ماری کردوه و گوپینی به سر دا نایه و پئی گری نیه و ناتوانی دزایه تی بکړی. بئ گومان سر که وتنیش بئ خداو پیغه مبه ره کانی و به نده خواناسه کانیه تی له دنیاو له پڅی دواپیدا وه ک خودای گه وره فەرموویه تی: ﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهُدُ ۝۵۱﴾ یوم لا ینفع الظالمین معذرتهم ولهم اللعنه ولهم سوء الدار واته: به پاستی نټمه پیغه مبه رانمانو نه وانه ی باوه پریان هیئاره سر که وتوو ده که ین له زیانی دنیاو وه له و پڅی (قیامت) که شایه ته کان هه لده سته وه، پڅیک پاکانه کردنی بئ باوه پریان سودیان پئ ناگه یه نئ هه موویان نه فـره تیان ئی کراوه و خراپترین جیگایان هه یه وه لیـرده فەرموویه تی: ﴿كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ واته: خودای به تواناو خاوه ن ده سته لات بپیری داوه که سر که وتن هر بئ نه وه به سر دوژمنه کانی. نه مه یش بپیری که و دراوه و بپاوه ته وه که پاشه پڅو سر که وتن هر بئ موسولمانانه له دنیاو قیامه تا.

موسولمانان دوستایه تی بئ دینان ناکه ن

پاشان خوی گه وره فەرموویه تی: ﴿لَا يَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ تو نابینی نه وانه ی باوه پریان هه یه به خداو به پڅی قیامت، نابئ هه رگیز ببینه دږستی نه وه که سانه ی پیچه وانه ی خداو پیغه مبه ری خودان. ته نانه ته گه ر باوکیشیان یان کوپیان بن، یا له هڅه که ی خویان بن، که نه مانه خدا بپوای له دلیان جیگیر کردوه به هیڅکی تایه به تی خوی دیاری کردون، ده یان نږیته باغاتیک جق باریان به به ردا ده پواو هه تا سر هر له ویی ده بن، خودایان ئی پازی بووه و نه وانیش له خدا پازین. نه وانه کومه لې خودان. باش بزانن هر کومه لې خودا پرکارن و سه رفرازن. واته: دوستایه تی نه وه که سانه ناکه ن که پیچه وانه ی فـرمانی خداو پیغه مبه ری خودان (ﷺ) با نه وانه خزمی نزیکش بن وه ک خودا

فہرمویہ تی: ﴿لَا يَتَّخِذُ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاتُوا وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ﴾^۱، واتہ: نابیؑ بپواداران بیؑ باوہ پان بگرن بہ دوستی خویان لہ جیانی بپواداران وہ ہرکے سیکؑ و ابکات ثیرت پہ یوہستی لہ گلاؑ خدا نامینؑی مہ گہر بڑ خوپازاستنتان بیت لییان وہ خودا دہ تان ترسیٹیت لہ سزای خوی۔ وہ نہ فہرمویت: ﴿قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ﴾^۲ واللہ لا یہدی القوم الفاسقینؑ، واتہ: (نہی موحمہد ﷺ) بلیؑ: نہ گہر باوکانتان کوپانتان و برایانتان و ہاوسہ رانتان و خزم و عہ شیرہ تان و مال و داراییہ ک (بہ زہمت) پہیداتان کردوہ و بازگرنیکہ کہ دہ ترسن برہوی نہیؑ (بیؑ بازپؑ بیؑ) و خانوبہ ریکہ کہ پپی پازین خوشہ ویست ترہ لاتان لہ خواو پیغہ مہرہ کہ بی و تیکوشان لہ پنگہ کہیدا نہوہ چاوہ روان بکن ہتا خوا فہرمان (و تولہ) ی خوی دینیؑ (بوتان) وہ خوا پینمونی کہسانی تیبہؑ لہ سنور ناکات۔ سہ عیدی کوپی عبدالعزیز کہسانی تریش گوتویانہ: نہم نایہ تہ ہاتہ خواروہ: ﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ تا کوتاہی کہی لہ سر نہ بو عوبہ دیدہ ی عامری کوپی عبداللہ کوپی جہ پراچ و ہختیؑ باوکی خوی کوشت لہ غہزای بہ درا۔^۳ لہ بہر نہم یہ عومہری کوپی خہ تاب (پہزای خوی لیؑ بیؑ) کاتیؑ فہرمانی کرد بہ پراویژ دوی خوی لہ و شہش کہسی یہ کیٹک ہلہ بزین۔ دہ لیت: نہ گہر نہ بو عوبہ دیدہ زیندوہ بواہ نہوم نہ کردہ جینشینی خوم۔ وہ و تراوہ لہم نایہ تہدا ﴿وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ﴾ ہاتہ خواروہ لہ سر نہ بو عوبہ دیدہ کہ باوکی کوشت لہ غہزای بہ درا۔ ﴿أَوْ أَبْنَاءَهُمْ﴾ لہ سر نہ بو بکہری سدیق کہ ویستی عبدالرحمنی کوپی بکوئیؑ لہ و پڑوہدا۔ ﴿أَوْ إِخْوَانَهُمْ﴾ لہ سر موسعہبی کوپی عومہر کہ براکی خوی عبداللہ ی کوپی عومہیری کوشت لہ و پڑوہدا ﴿أَوْ عَشِيرَتَهُمْ﴾ لہ سر عومہر کہ خزمیکی نیکی خوی کوشت لہ و پڑوہدا۔ وہ لہ سر علی و حمزہ و عوبہ دیدہ ی (عبیدہ) کوپی حارس کہ عوتبہ و شبیبہ و ولیدی کوپی عوتبہ یان کوشت لہ پڑی بہ درا واللہ اعلم۔ وہ منیش نہ لیتنم ہر لہ شیوہ نہیؑ نہم پووداوہ و ہختیؑ پیغہ مہرؑ ﷺ پراویژی کرد لہ بارہی دیلہ کانی بہ دروہ بہ موسولمانان، نہ بو بکہری سدیق دہ لیت کہ

^۱ آل عمران (۲۸)۔^۲ التوبة (۲۴)۔^۳ انظر الاصابة ترجمة عامر بن عبدالله بن الجراح۔

با فیدیه یان لی وه رگیری، نه و سامان و ده رما ته نه بیتنه یارمه تی و هیژیکی گه وره بق موسولمانان. وه نه مانه ناموزا و خزنی خومانن به لکو خوی گه وره هیدایه تیان بداو موسولمان ببن. عومر ده لیت: نه خیر من پام له سر پای نه بوبه کر نیه نه ی پیغه مبه ری خودا (ﷻ) نایا پرم نه ده ی که بق فلانه که سی خرم تا بیکوزم و علیش بق عقیل و وه پزگی فلانه که سیش بده بق خرمه کی بق نه وه ی خودای گه وره ناگای لی بی که هیچ خوشه ویستی و دوستایه تیه نیه له دلمانا به رامبه ر نه م بت په رستانه. نه مه بوداوه که بسو به نه وای. وه نه فرمویت: ﴿أُولَٰئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْاِيْمَنَ﴾ نانه وانه خودا باوه پی له دلاندا جیگیر کردوه. ئیبنوعه باس ده لیت: ﴿وَاَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ﴾ به هیزی خوی یاریده ی داون. وه نه فرمویت: ﴿وَيَذَلُّهُمْ جَنَّاتُ بَجْرٍ مِّنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ﴾ هه موو جاری له وینه ی نه مه له پیشه وه نه فسیر کراوه ﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ﴾ نه پنیه کی جوان و شیرینه کاتی نه وان به زه بیان نه هاته وه به که سوکارو خرمه نزیک و هوزه که یان له به ر په زامه ندی خوی گه وره خودایش پاداشتی دانه وه له وان پازی بوو نه مانیش له خودا پازین به وه ی که پی به خشین له و هه موو نازو نیعمه ته نه پراوه یه له قیامه تاو نه و سه رکه و تنه گه وره و پززه له دنیا.

﴿أُولَٰئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ واته: نه وانه کومه لی خودان. واته: به بنده ی خودان و شایه نی پزین له لای خودا وه نه فرمویت: ﴿أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ نه مه ناگاداری و هه ول دانه به پزگار بوون و خوش به ختی و سه رکه و تنیان له دنیا و له پوزی دوا یا له به رانبه ری نه وانه ی که باس کران که له کومه لی شه ی تانن زیانبارن. وه که فرمویه تی: ﴿أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾، واته: باش بزائن که هه ر کومه لی شه ی تانن زیانبارن.

تہ فیسری سورہتی (الحشر)

لہ مہ دینہ ہاتوہ تہ خواروہ

عہدہ لای کوپی عہ باس ٹہ بیوت سورہتی بہ نی نہ زیر^۱ سہ عیدی کوپی مہ نسور پیوایہ تی کردوہ
 لہ سہ عیدی کوپی جو بہ یرہوہ دلٹیت: گوتم بہ نیبنوعہ باس لہ بارہی سورہتی حہ شرہوہ دلٹیت:
 لہ سہر بہ نی نہ زیر ہاتہ خواروہوہ وہ بوخاری و موسلمیش پیوایہ تیان کردوہ لہ پوویہ کی ترہوہ لہ
 ہوشہ بیہوہ بہو شتوہ یہ^۲ وہ بوخاری پیوایہ تی کردوہ لہ فہرمودہ کہی ٹہ بوہ وانوہ لہ بشرہوہ
 ٹہ ویش لہ سہ عیدی کوپی جو بہ یرہوہ دلٹیت: گوتم بہ نیبنوعہ باس لہ بارہی سورہتی حہ شرہوہ
 دلٹیت سورہتی بہ نی نہ زیرہ^۳.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ① هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ
 الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ فَأَتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ
 حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَكَاؤُلِ الْآبِصَرِ
 ② وَلَوْلَا أَنْ كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْجَلَاءَ لَمَذَّابُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ ③ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاؤُوا
 اللَّهُ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ④ مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لَسَنَةٍ أَوْ نَرَكْتُمْوهَا قَائِمَةً عَلَى
 أَوَّلِهَا فَيَاذِنِ اللَّهُ وَلِيُخْرِىَ الْفَاسِقِينَ ⑤

ہہ موو شتی بہ پاکو و بیعہ بیسی خودا ہہ لدہدا (دہ بیڑی)

خودای مہ زن ٹہ فہرمویتی: ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ہہر بہ
 پاکو و بن عہ بیسی خودا ہہ لدہدہن، ہہرچی لہ ٹاسمانہ کان و زہ میندا ہن، ہہر خوی خاوہن
 دہستہ لاتو لہ کارزانہ۔ خوی گہوردہ ہہ والمان ٹہ داتی کہ ہہرچی لہ ٹاسمانہ کان و زہ مینا ہہیہ
 ہہ مووی بہ پاکو و بیعہ بیسی خوی گہوردہ ہہ لدہدہن یادی ٹہ کہن و پاکو و پیروژ پای دہ گرن لئی
 دہ پارٹنہوہ و نویژی بڑ دہ کہن، وہ ہہر ٹہو بہ پہرہوہ دگاری خودای خویان دہ زانن و ہاوہ لی بڑ دانانیتن
 بہ تہ نہا ٹہو دہ پہرستن۔ وہ ک خوی ٹہ فہرمویتی: ﴿سَبَّحَ لَهُ السَّمَوَاتِ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ

^۱ فتح الباری (۸/۴۹۷).^۲ فتح الباری (۸/۴۹۷)، و مسلم (۴/۲۳۲۲).^۳ فتح الباری (۸/۴۹۷).

إِلَّا يُسِخِّ بِحُجْرِهِ وَلَكِنَّ لَا تَفْقَهُونَ تَسْيِیحَهُمْ^۱، واته: ستایشی خوا ده‌کن هر حوت ناسمانه‌کان و زمین و هرچی له‌ناویاندایه وه هیچ شتیک نییه به سوپاسی نو ستایش نه‌کات به‌لام ئیوه تیناگن له ته‌سبیحاته‌کیان. وه نه‌فهرمویت: ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ﴾ واته: جیی په‌ناو خاوه‌ن ده‌سته‌لات ﴿الْحَكِيمُ﴾ له کارزانه له برپارو به‌رنامه پربازیدا.

باسی نو کاره‌ساته‌ی که به‌سه‌ربه‌نی نه‌زیر هات:

خوای گه‌وره فهرمویه‌تی: ﴿هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ فَأَلْتَهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَدَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُجْرَوْنَ يَدِيَهُمْ وَيَدَى الْمُؤْمِنِينَ فَاصْتَبِرُوا يَكَاُولُوا الْآبَصِرَ﴾ خوا زاتیکه کومه‌لی بیتنه‌زانانی، له‌وانه‌ی نه‌هلی کتیب بوون (له وه‌ده‌رنانی یه‌که‌مدا) له زیدی خو‌یان وه‌ده‌رنا، ئیوه بیتان وا نه‌بوو که ده‌ریچن، خو‌شیان وایان خه‌یال ده‌کرد قه‌لاکانیان له خودا ده‌یان‌پاریزی. خودا له شوینیکی واوه پاریزی برده سه‌ر نه‌وان، که له خه‌یالیشیان نه‌بوو. وا ترسی هاویشته دل‌یان، مالی خو‌یان به ده‌ستی خزو به ده‌ستی خاوه‌ن باوه‌پان کاول ده‌کرد. سا ئیوه دهرس وه‌رگن ئه‌ی گروی خاوه‌ن ناوه‌زان! وه نه‌فهرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ واته: جوله‌کی به‌نی نه‌زیر، ئیبنوعه‌باسو مواجهو زه‌هری که‌سانی تریش گوتیانه^۲ پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) وه‌ختی گه‌بشته مه‌دینه رپنکه‌وت له‌گه‌لیان و په‌یمان و به‌ئینی دانئ که شه‌ریان له‌گه‌ل نه‌کات نه‌وانیش شه‌پی له‌گه‌ل نه‌کن نه‌وان نو په‌یمان‌یان شکاند که له نئوان نه‌وان و پیغه‌مبه‌ردا بوو(ﷺ)، خوداش سزایه‌کی وای توش کردن که که‌س نه‌یده‌توانی به‌رگری لی بکات. نو و برپاره‌ی خو‌ی به‌جی هینا که پئی لی ناگبری. پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) ده‌ری کردن له قه‌لا قایمه‌کانیان که موسولمانه‌کان پتیا وانه‌بوو که ده‌رده‌چن تیایدا. وه خو‌شیان وایان ده‌زانی که ئه‌م قه‌لانه ده‌یان پاریزن له تۆله و سزای خودا به‌لام خودا له شوینیکی واوه توشی به‌لای کردن که هر به خه‌یالیا‌ندا نه‌ده‌هات وه هیچ سودیکیان له قه‌لاکانیان وه‌رنه‌گرت. وه پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) ده‌ری کردن و دوری خسته‌نوه له (مه‌دینه) مه‌ندی له و جوله‌کانه پوشتن بۆ نه‌زریعات له سه‌روی شامه‌وه که نو شوینته زه‌مینی کۆکردنه‌وه بلا‌ویونه‌وه‌یه (ارض المحشر و المنشر) وه مه‌ندیکی تریان پوشتن بۆ (خه‌ییر) وه هر نه‌ونده سامان و مالیان له‌گه‌ل خو‌یان برد که وشته‌کانیان هه‌لیان نه‌گرت و ده‌یان توانی. نه‌وه‌ی ده‌مایه‌وه له سامان و خانو شتی تر تیکیان

^۱ الاسراء (۴۴).

^۲ الطهري (۲۶۲/۲۳).

نه شکاندو له ناویان نه داو کاولیان نه کرد. بویه خوی مه زن فرمویه تی: ﴿يُخْرِجُونَ يُؤْتِمُّ بِأَيْدِيهِمْ وَيَأْتِي
 الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ﴾ واته: نه وهش پاشه پوژی نه وانه ی که دزایه تی خوداو پیغه مبهری
 خودایان کرد (ﷺ) که باوه پریان به کتیبی خودا نه بوو که چی به سهر هینان له سزاو سهرشوی له
 دنیاو وه نه وهشی بوی هه لگرتون له نازاری به ژان له پوژی دوایدا. نه بوداود پریوایه تی کردوه له
 عبدالرحمنی کوپی که عبی کوپی مالکوه نه ویش له یه کیک له هاوه له کانی پیغه مبهروه (ﷺ) که
 ده لیت: خوانه ناسه کانی قوره یش نامه یان نووسی بۆ عبدالله ی کوپی ثوبی و نه وانه ی که له گه لی بوون
 له بت پرسته کانی نه وس و خه زره ج. پیغه مبهرو (ﷺ) له وکاتا له (مه دینه دا بوو) پیش غزای به در. له
 نامه که دا نووسیبویان: نثوه په نای نهو خزمه ی نثمه تان داوه و جیگاتان کردوه توه لای خوتان. سویتند
 به خوا گهر شه پی له گه ل نه که ن دین دهرتان ده که یان یان هه موو دین بۆ نه وی ده تان کوژین
 خیزانه کانیشتان (ژنه کان). ده که یه کویله و داگریان نه که یان. کاتیک نهو هه واله گه یشته عبدالله ی
 کوپی ثوبی و بت پرسته کانی نه وانه ی که له گه لی بوون بریاریان دا که شه پ دزی پیغه مبهرو (ﷺ)
 بکه ن. کاتی نه هه واله گه یشته پیغه مبهرو (ﷺ) (چای پریان که وت) فرموی: (بی گومان نه وه
 هه پره شه ی قوره یش به م شتویه کاری تیکردون. نهو فیله ی که نه تانه وی بیکن خوتان زیاتر زیانی
 لی نه که ن. فیله له خوتان ده که ن ده تانه وی شه پ دزی کوپو براکانتان بکه ن) کاتی نه م قسه یان له
 پیغه مبهرو (ﷺ) بیست بلالوه یان لی کرد. نه م هه واله گه یشته خوانه ناسه کانی قوره یش. دوی غزای
 به در کافره کانی قوره یش نامه یه کیان نووسی بۆ جوله که کان پریان گوتن: نثوه نه هلی چه کو قه لای
 قایم نه گهر نثوه شه پ نه که ن له گه ل نهو خزمه ی نثمه دین خومان دهرانین جیتان لی ده که یان.
 نه مه تان به سهر ناچی. ژنه کانیشتان ده به یان بۆ خومان. نه یانکه یان به خیزانی خومان. وه ختی هه والی
 نامه که یان گه یشته پیغه مبهرو (ﷺ) به نی نه زیر زانیان و هه ستیان کرد بهو خه یانه ته ناریدیان بۆ لای
 پیغه مبهرو (ﷺ) که بیت بلایان له گه ل سنی که س (۲۰) نه وانیش سی (۲۰) زانا دهنین هه تا به یه که
 ده که یان له نیوه ی پنگا. گوئی له قسه کانت بگرن گهر باوه پریان پی کردی و بوونه خاوه ن باوه پ نثمه یش
 نه بینه خاوه ن باوه پ پاشان باسی خه یانه ته که یان کرد. نه وه ی که شار دبوویانه وه که به سهری پیغه مبهرو
 بیتن (ﷺ) پی هه لسن جیه جیتی که ن. واته: پیغه مبهرو (ﷺ) هاوه له کانی بکوژن و له ناویان به رن.
 پیغه مبهری خوا (ﷺ) پیش نه وه ی نه وان به کاره که هه لسن هه والی نهو خه یانه ته ی پی دراوو. پاشان
 پیواوه که ده لیت: پوژی دواپی سهر له به یانی چه ند که تیبه یه کی نارد سهریان و چوار دهوری گوتن
 فرموی پریان: (به خودا نثوه لای من جیتی بریا نین) واته: باوه پرتان پی ناکه م) مه گهر به په یمانیک که
 به لیتنم بده نی له سهری بریون و جیه جیتی بکه ن. پازی نه بوون نهو په یمانه ی بده نی. هه نهو پوژه شه پی

دهست پی کرد لهگه لیان. پاشان پۆژی دواپی سر له بیانی به چند که تیبیه که وه دای به سر بهنی قوره یزه داو وازی له بهنی نه زیر هیناو داوی لی کردن که په یمانی لهگه له بیستن نه وانش په یمانیان دایه و پیغه مبریش (ﷺ) وازی لی هینان. به چند که تیبیه که وه بهر وه بهنی نه زیر که وه پی و شه پی لهگه له کردن هتا پازی بوون بپۆن وه وی نه میئن. بهنی نه زیر ده رجوون هر چه ندی و شتره کانیان توانی هلی گری هلیان گرت له خواردن و تهخته و ده رگای خانوه کانیان لهگه له خویان بردیان. باخه دارخورماکانی بهنی نه زیر بوو به مالی پیغه مبر (ﷺ) به تابه بهتی خوی گوره به خشی پی و کردی به مالی تابه بهتی پیغه مبر (ﷺ) خوی گوره فرمویه تی: ﴿وَمَا آفَاءُ اللَّهِ عَلَى رَسُولٍ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ﴾، واته: نه و (دهسکه وتانه) که خوا سه ندیه وه بۆ پیغه مبره که لی له مالی (بهنی نهضیر) نیوه بۆ به دهسته یمانی هیچ نه سپ و حوشت یکتان تاو نه داوه. واته: به پی شه پ کردن. پیغه مبری خودا (ﷺ) زۆرینه لی نه و سامانه ی به خشی به کۆچریه کان و دابه شی کرد له نیوانیان. وه به شیکیشی به خشی به دوو پیای نیساری که زۆر هزار بوون جگه له م دوو نیساریه به شی که سی تریانی نه دا. وه هندیکی مایه وه که خیری (صدقه) پیغه مبری خودا بوو (ﷺ) له زۆر دهستی نه وه کانی فاتمه دا مایه وه.^۲ باسی هندی له غزای بهنی نه زیر ده که بین به کورتی پشت به خوی گوره.

هۆی غه زاکردنی بهنی نه زیر (بنی النضیر)

هۆی نه م غه زایه نه وه بوو که وه نه و که سانه ی که ژبانی پیغه مبرو (ﷺ) غه زاکانیا ن نووسیوه و باسیان کردوه و هختی نه و که سانه ی له بیری مهعونه وه (بئر معونه) شه مید کران له هاوه له کانی پیغه مبری خودا (ﷺ) که حه فتا که س بوون. یه ک پیاو پزگاری بوو له دهستیان نه کۆژا ناوی عومری کوپی ئومه یی زه هری بوو، له و کاته دا که نه گه پایه وه بۆ مه دینه له پزگا دوو پیای لی له بهنی عامریه کان کوشت که په یمان هه بوو له نیوان نه وان و پیغه مبری خودا (ﷺ) عه مر به و په یمانه ی نه ده زانی. کاتی گه پایه وه مه دینه هه والی دایه پیغه مبری خودا (ﷺ) پیغه مبری خوا (ﷺ) پیی فرموو: (تۆ دوو پیات کوشتوه که هه قیان به سر نیمه وه یه). له نیوان بهنی نه زیر بهنی عامرا په یمان و به لاین هه بوو که یه کتر بپارژن. پیغه مبری خوا (ﷺ) پۆیشت بۆلای بهنی نه زیر که یارمه تی بدن بۆ نه وه ی خوینی نه و دوو پیاه بدات به بهنی عامریه کان. بهنی نه زیر خانوه کانیا ن له ده ره وه ی مه دینه بوو به چند میلیک له لای پۆزه لات وه.^۳ محمدی کوپی نیسحاقی کوپی یه سار له کتیبی

^۱ العنكبوت (۶).

^۲ ابوداود (۴/۶۰۴)، فرموده یه کی سه یحه.

^۳ الدر فی اختصار المغازی و المسیر (۱۸۰-۱۸۱) و ابن هشام (۱۹۵/۳).

ژیانه که پیدا ده لیت: له دوائی نه وه پټغه مبهري خوا (ﷺ) پوشت بولای بهنی نه زیر که یارمه تی بدن خوینی نه دوو پیاوه بدات به بهنی عامر په کان که عمری کړې نومه یی زه مری کوشتنی له هقی نه به لټن و په یمانه ی که پټغه مبهري خوا (ﷺ) دابووی به بهنی عامر په کان. بهو شیوه یی که یه زیدی کړې پرومان بوی باس کردم. له وکاته دا له نیتوان بهنی نه زیرو بهنی عامریشا په یمان و به لټن هه بوو. کاتې پټغه مبهري خوا (ﷺ) هات بولای بهنی نه زیر که یارمه تی بدن له خوینی نه دوو پیاوه کوژاوه وتیان: به لټی نه یی نه بوقاسم هاوکاریت نه که یی و چونت پیی باشه یارمه تیت نه ده یی. پاشان چوونه لای یه کتری و له ناو خویانا که وته قسه کردن گوتیان: جاریکی تر نه م پیاوه بهم شیوه یه ناکه ویتته دهستان پټغه مبهري خوا (ﷺ) له تهنیشت (دیواریکا بوو له یه کی له خانه کانیان. چ پیاوړیک) که سیک سر نه که ویتته نه م سهربانه بهر دیک نه کیشی پیاپا پژگامان ده کات لټی؟ یه کی که بهنی عامر په کان عمری کړې جه حاشی بانگ کرد و پیی ووت: عمر ده لیت من ناماده م بول نه و کاره سر که وته سهربانه که بهر ده که بکیشی به پټغه مبهرا (ﷺ) وه که پټغه مبهري خوا فرموی (ﷺ) که له گه ل کومه لټی له هاوه له کانی له وانه نه بویه کړو عومرو علی (په زای خویان لټی بی) له ناسمانه وه هه وال گه یشت به پټغه مبهري خوا بهو کرداره ی که بهنی نه زیر نه یانه وئی چی به جیی که ن پټغه مبهرا (ﷺ) هه لسا لهو شوینه و بهرو مه دینه گه پایوه. نه و نده ی پی نه چو هاوه له کانی گه پان به شوین پټغه مبهرا (ﷺ) گه یشتن به پیاوړیک که له مه دینه وه نه هات، هه والی پټغه مبهریان (ﷺ) لټی پرسى. پیاوه که ده لیت: چاوم پیی که ووت و پوشت ناو مه دینه هاوه له کانی پټغه مبهرا (ﷺ) گه پانه وه و پوشتنه خزمه تی پټغه مبهرا (ﷺ) هه وال که ی بول گپانه وه که جوله که کان نیازان بووه بیکوړن. پټغه مبهري خوا (ﷺ) فرمانیدا به حق ناماده کړن و پوشتن بویان و شه پکردن له گه لټان. پاشان پوشتن بویان، خویان قایم کرد بوو له ناو قه لا که یانا. پټغه مبهرا (ﷺ) فرمانیدا به برینی دارخورماکانیان و سوتاندنیان. بانگیان کرد نه یی محمد (ﷺ) تو خوت بهر گریت نه کرد له خراپه کاری له سر زه مینا وه هر که سی خراپه ی بگردایه تو په خننه لټی ده گرتو لومه ت نه کرد نیستا نه م دارخورما برین و سوتاندنه ت له چی؟ له وکاته دا کومه لټیک له هوزی بهنی عوفی کړې خه زده له وانه عبدالله ی کړې نوبه ی کړې سولول و هدیعه مالکی کړې نه یی قوقل و سوهیدو داعس ناریدیان بولای بهنی نه زیر که خویان بگرن بهرگری بکن ټیمه ناتانده یی به ده ستوه گه شه پ بکن یارمه تیتان نه ده یی و له گه لټانا شه پ نه که یی وه نه گه برین و ده رچن ټیمه ش له گه لټان ده رنه چین و ده پوین. جوله که کان چاوه پروانیان کرد که شه پان له گه لټ بکن به لام نه وان نه یان کردو یارمه تیان نه دان. خوا ترسی نایه دلپانه وه. داوایان کرد له پټغه مبهري خوا (ﷺ) پازی بوون که ده ریان بکات به مهرچی نه یان کوژی باری وشره کانیان و مال و سامانیان بهرن له گه لټ مه پو مالاتیان. پینگا دران وشره کانیان بار کردو هه ندی له

پیاوه‌کانیان خانوه‌کی به دوستی خوی دهرخاندو دهرگای خانوه‌کی ده‌خسته سهر پشتمی و شتره‌کی ده‌پوشت. به‌رهو خه‌بهر که‌وتنه ری هندیکیشیان به‌رهو شام پوشتن ماله‌کانیان به‌جبه‌پشت بۆ پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) ئه‌م مال‌و سامانه هه‌مووی به‌تایه‌به‌تی بۆ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو به ئاره‌نوی خوی به ههر که‌سی بدایه نه‌یدا. دابه‌شی کرد به‌سهر کۆچه‌ریه‌کانا ئه‌وانه‌ی که زوتر کۆچیان کردبوو هیچی نه‌دا به پشتیوانه‌کان به دوو پیاو نه‌بی که سه‌هلی کوپی حونه‌یفو (ئهو دجانه سماک بن خرشة) بوون. باسی هه‌ژاری کرا پیغه‌مبه‌ریش به‌شی دان. هیچ که‌س له به‌نی نه‌زیر موسولمان نه‌بوو، دوو پیاو نه‌بی که یامینی کوپی عومه‌یری کوپی که‌عبی کوپی عه‌مری کوپی جه‌حاشو ئه‌بوسه‌عدی کوپی وه‌هب بوون. له‌سهر مال‌و سامانی خۆیان مانه‌وه‌و پارێزنان. ئیبنوئیسحاق ده‌لێت: هه‌ندی له خه‌لکی ئالی یامین بۆیان گێترامه‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) هه‌رمووی به یامین: (تایا نابینی ئاموزاکه‌ت تووشی چی کردم و نیازی چی بوو به‌رانبه‌رم؟) یامینی کوپی عومه‌یر پیاویکی بانگ کردو به‌خششی دایه که عه‌مری کوپی جه‌حاشی بۆ بکوژی. پیاوه‌که عه‌مری کوشت وه‌ک باسی ده‌که‌ن. ئیبنوئیسحاق ده‌لێت: سوره‌تی حه‌شر له‌سهر به‌نی نه‌زیر هاته خواره‌وه.^۱ وه هه‌ر به‌م شیوه‌یه یونس‌ی کوپی به‌کیر پیاویه‌تی کردوه له ئیبنوئیسحاق‌وه وه‌ک له پێشه‌وه باس کرا. خوای گه‌وره هه‌رموویه‌تی: ﴿هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ واته: به‌نی نه‌زیر ﴿مِنْ دِينِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ﴾ له شوینی خۆیان له وه‌ده‌رنانی یه‌که‌مدا. وه ئه‌هه‌رموویت: ﴿مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا﴾ واته: ئێوه واتان نه‌ده‌زانی ئه‌وا ده‌پۆن له‌و ماوه‌یه‌ی که چواره‌ده‌ورتان گرتبوون. له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ قه‌لا قایمه به‌هێزه شەش پۆی خایاندو چۆلیان کردو پوشتن. بۆیه خوای گه‌وره هه‌رموویه‌تی: ﴿وَعَلُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ فَأَتَتْهُمْ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا﴾ واته: له شوینیکی واوه خوای گه‌وره تووشی کردن که خۆشیان به خه‌یالێندا نه‌ده‌هات وه‌ک له نایه‌تیکی ترا خوا ئه‌هه‌رموویت: ﴿قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَأَتَى اللَّهُ بُنْيَانَهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ مِنْ فَوَقِهِمْ وَأَتَتْهُمْ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ﴾، واته: به‌پاستی ئه‌وانه‌شی که له پێش ئه‌مانه‌وه بوون پیلانیان کرد جا خوا کۆشکو خانوه‌کانی له بنو بناغه‌کانیه‌وه دهره‌یتنا ئه‌وسا سه‌ریانه‌کانیان له‌سه‌ریانه‌وه پووخوا به‌سه‌ریادا له‌لایه‌که‌وه سزایان بۆ هات که هه‌ستیان پێ نه‌ده‌کرد. وه ئه‌هه‌رموویت: ﴿وَقَدْ فِي قُلُوبِهِمُ الرَّعْبُ﴾ یانی

^۱ ابن هشام (۲۰۲-۱۹۹/۳)، هه‌رمووده‌یه‌کی مورسه‌له به‌لام پشتگیری نۆده.

^۲ النحل (۲۶).

ترسو دلہ لہرزہ و بی تارامی خستہ دلایانہ وہ۔ چوں وایان بہ سہر نایہ، کہ سیک جوارہ وری داوون کہ یارمہ تی دراوہ و سہرخواوہ بہ ترس بہ نہ اندازہی مانگیک ینگہ پوشتن (یانی خودا ترسی خستوتہ دلی دوزمنی پیغہ مہر (ﷺ) بہ نہ اندازہی مانگیک ینگہ پوشتن) وہ نہ فرمویت: ﴿يُخْرُجُونَ يُؤْتُهُمْ يَأْتِيهِمْ وَيَأْتِي الْمُؤْمِنِينَ﴾ لہ پیشہ وہ نیینو نیسحاق مانای نہ وہی کرد۔ نہ وہ بو نہ و خانوہ چاکانہی کہ بہ دلی خوین دروستیان کردبوو تیکیان نہ داو دہرگاو تہ ختہ کانیان لہ و شترہ کانیان بار نہ کردو نہ بیان برد۔ وہ ہر بہم شتوہیہ عروہی کوپی زوبہیرو عبدالرحمانی حوی زہیدی کوپی نہ سلہم و کہسانی تریش ووتویانہ^۱ خودای مہ زن نہ فرمویت: ﴿وَلَوْلَا أَنْ كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ الْجَلَاءَ لَعَذَّبُكُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ﴾ نہ گہر خودا ناوارہیی لہسہر نہ وانہ نہ نووسیایہ ہر لہ دنیا تووشی نازاری دہ کردنو لہو دنیا ش بہشیان نازاری بہ ناگر بوو۔ واتہ: نہ گہر خودا نہم ناوارہییہی لہسہر نہ نووسیایہ و تووشی نہم دورخستہ نہ وہی نہ کردنایہ لہ زیدو مالو سامانیان۔ خودا سزایہ کی تری نہ دان لہ کوشتنو بہ دیل گیران و کویلیہی۔ زہہری دہ لیت: لہ عروہ و سہ دی و نیینوزیدہ وہ۔ چونکہ خودا لہسہری نووسیبون کہ بہم زوانہ سزایان نہ دا لہ دنیاو لہ گہل نہ و سزایہی کہ بوی نامادہ کردون لہ پڑی دوایدا لہ ناو ناگری جہہ ننما^۲ وہ نہ فرمویت: ﴿وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ﴾ واتہ: بیگومان نہ و سزایہ ہر دہ درین و دہیچہ زن۔ خوی گہرہ نہ فرمویت: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِ اللَّهَ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ نہ مہش چونکہ نہ وان دڑی خودا و پیغہ مہرہ کی بوون۔ ہر کہ سیش دڑی خودا و پیغہ مہرہ کی نہ و بی، تو لہی خودا زور دژوارہ۔ واتہ: بویہ خودا نہ وہی بہ سہر ہاوردنو پیغہ مہرہ کی و (ﷺ) بہندہ خاوہن باوہرہ کانی زال کرد بہ سہریانا چونکہ نہ وان دڑی خودا و پیغہ مہرہ کی بوون۔ باوہریان نہ کرد بہو قورٹانہی کہ خودا ناردیہ خواروہ بق پیغہ مہرہ کی (ﷺ) کہ لہ پیش ہاتنی مژدہیان دہ دا بہ ہاتنی محمد (ﷺ) نہ وان دہیانناسی وک چون کوپہ کانی خوین دہناسی۔ پاشان فرموی: ﴿وَمَنْ يُشَاقِ اللَّهَ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ ہر کہ سی دڑایہ تی خودا بکات خودا تو لہی زور بہ ہیژہ۔

^۱ القرطبي (۴/۱۸).^۲ الرازي (۲۴۵/۲۹).

نه و دارخورما برپینه‌ی که رویدا به نیزنی خودا بوو

خودای مه‌زن هه‌رموویه‌تی: ﴿مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لَيْسَةٍ أَوْ نَرَكْتُمْ هَا فَاقِمْ عَلَىٰ أَصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيُخْرِیَ

الْفَاسِقِينَ﴾ هه‌ر دارخورمایه‌کتن بهی، یا ن لئی گه‌پان له‌سه‌ر په‌گی خوی بمیئی. هه‌مووی به نیزنی

خودا بوو، تا نه و له‌پئی لاده‌رانه تووشی سووکاریه‌تی بکات. (اللین) جۆریکه له خورما که زۆر چاکه. له

جۆری خورمای عه‌جوه و بره‌نی نه. ^۱ رَزَّكَ لَه زانایانی ته‌فسیر نه‌لین: (اللینه) جۆره‌کانی خورمایه

جگه له عه‌جوه. ئیبنوجهریر ده‌لئیت: هه‌موو جۆره‌کانی خورمایه. ^۲ له موجاهیده‌وه هیناویه‌تی،

هه‌روه‌ها خورمای بویره‌ش چونکه پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) کاتی چواره‌دوری دان فه‌رمانی دا به برپینی

دارخورماکانیان بۆ سوکاریه‌تی پی کردن و ترسو له‌رزی خسته دلایان محمدی کوپی ئیسحاق پیوایه‌تی

کردوه له یه‌زیدی کوپی پومان و قه‌تاده و موقاتلی کوپی حه‌یا نه‌وه که وتیان: به‌نی نه‌زیر ناریدان بۆلای

پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) وتیان: تو به‌رگری نه‌که‌ی له خراپه کردن که چی خۆت فه‌رمان نه‌ده‌ی به دار

برپین؟ خوی گه‌وره‌ش نه‌م نایه‌تی نارده خواره‌وه: ﴿مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لَيْسَةٍ أَوْ نَرَكْتُمْ هَا فَاقِمْ عَلَىٰ

أَصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيُخْرِیَ الْفَاسِقِينَ﴾ واته: هه‌ر دارخورمایه‌کتن بهی یا وازتان لئ هینا هه‌موو به نیزنو

مه‌یلی خودایه نه و برپاری داوه و پیتی پازی به‌مه‌یش بۆ زیاتر پیسواکردنی دوژمن و سه‌رشۆپ کردن و

لووت شکاندنیه‌تی. ^۳ موجاهد ده‌لئیت: هه‌ندئ له کۆچه‌ریه‌کان نه‌یان ووت به هه‌ندیکی تریان که

دارخورما مه‌بپن چونکه نه‌م دارخورمایانه غه‌نیمه‌تی موسولمانانه. خوی گه‌وره قورئانی نارده

خواره‌وه بۆ پشگیری نه‌وانه‌ی که نه‌یان ووت دارخورما مه‌بپن و وه نه‌وانه‌یش که نه‌بپن هیچ

گوناوه‌کیان له‌سه‌ر نه‌وه و برپین و نه‌برپینی هه‌ر به فه‌رمانی خودایه. وه نه‌م پیوایه‌ته پیوایه‌تی تریش

کراوه به مه‌رفوعی. ^۴ نه‌سانی پیوایه‌تی کردوه له ئیبنوعه‌باسه‌وه له‌م نایه‌ته‌دا ﴿مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لَيْسَةٍ أَوْ

نَرَكْتُمْ هَا فَاقِمْ عَلَىٰ أَصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيُخْرِیَ الْفَاسِقِينَ﴾ ده‌لئیت: دایان نه‌به‌زاندن له قه‌لاکانیاندا و

فه‌رمانیان پی ده‌کرا به برپینی دارخورماکان له دلی خۆیاندا نه‌یان گوت هه‌ندئ له دارخورماکانمان

به‌ی و هه‌ندیکمان نه‌به‌ی پرسپار ده‌که‌ین که پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) ناخۆ خودا پاداشتمان نه‌داته‌وه

له‌سه‌ر نه و دارخورما برپینه؟ وه نایا له‌سه‌ر نه و دارخورمایانه‌ی که هیشتمانه‌وه تووشی گوناوه نه‌بین؟

^۱ الرازي (۲۴۶/۲۹).

^۲ الطبري (۲۶۸/۲۳).

^۳ الطبري (۲۷۱/۲۳).

^۴ الطبري (۲۷۱/۲۳).

خوای گہورہ ہم ثایہ تہی ناردہ خوارہ وہ: ﴿مَا قَطَعْتُمْ مِّن لِّينَةٍ﴾^۱ نیمای احمد پیوایہ تی کردہ له
 ئینو عومہ روه که پیغمبر ی خودا (ﷺ) دارخورمای بهی نه زیری بری و سوتاندی.^۲ بوخاری و مسلم
 پیوایہ تیان کردوه هر بهو شیوه یه.^۳ همہ قسے بوخاریه له ئینو عومہ روه ده لیت: بهی نه زیری
 بهی قورہ یزه شہریان کرد بهی نه زیری دهر کرد له مدینه و بهی قورہ یزه و نهوانی له گہلی بوون
 هشتنیوه تا نه و کاتہی که بهی قورہ یزه شہری دهست پی کرد (هندی) له پیاوہ کانی کوشت و
 خیزانہ کانیشیان له گہل خویان بوونہ کزله و کهنیزه و دابهشی کردن له نیتوان موسولمانانا. چند
 که سیکیان نهی خویان گہ یانده لای پیغمبر (ﷺ) پهنای دان و موسولمان بوون. همو جوله که ی
 دهر کرد. بهی قہینوقاع نه مانہ کزله ی عبدالله ی کوپی سه لام بوون. جوله که ی بهی حارسه یشو
 هرچی جوله که بوو له (مدینه) هموی دهر کردن.^۴ وه هر له بوخاری و موسلمه وه له عبدالله ی
 کوپی عومہ روه که پیغمبر ی خوا (ﷺ) دارخورمای بهی نه زیری سوتاندو بری. که دارخورمای
 بوہیره بوون (شویتیکه له نیتوان مدینه و تیماء دا) خودای گہورہ ہم ثایہ تہی پرهوانہ کرد له سہری
 ﴿مَا قَطَعْتُمْ مِّن لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَىٰ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِتُخَّرِیَ الْفَاسِقِينَ﴾^۵ ئینو ئیسحاق
 ده لیت: بودای بهی نه زیر دوی بودای نوح و دوی بودای بری مه عونه بووه.

﴿وَمَا آفَاةُ اللَّهِ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِن خَبَلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلَكِنَّ اللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ
 وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾^۶ مَا آفَاةُ اللَّهِ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَالرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ
 وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنكُمْ وَمَا إِلَانَكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ
 فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾^۷

مالی تالانی و شیوهی دابهش کردنی

خوای گہورہ فرمویہ تی: ﴿وَمَا آفَاةُ اللَّهِ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِن خَبَلٍ وَلَا رِكَابٍ
 وَلَكِنَّ اللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ هر تالانیک له دانیشتوی نه و گوندانہ
 که خوا دای به پیغمبر ی (ﷺ) نهوانہ نین که نیوه به سواری و نه سپ یان به و شتره وه بوی چون.

^۱ النسائي في الكبرى (۶/۴۸۳)، فرموده یه کی سه حجه.

^۲ احمد (۷/۲)، فرموده یه کی سه حجه.

^۳ مسلم (۳/۱۳۶۵).

^۴ فتح الباري (۷/۲۸۲).

^۵ فتح الباري (۷/۲۸۲)، و مسلم (۳/۱۳۶۵).

به لام خوا پیغمبرانی (علیهم السلام) نه گهر چه ز بکات (له سر هرکه سی زال ده کا. خوا بق هموو شت توانایه). خوی مهن مالی تالانی پوون کردوه ته وه که سیفته مالی تالانی چونه و حوکه که بیشی چیه. مالی تالانی هموو مالیکه سه نرابی له خواته ناس به بی شه پکردن. به سواری نه سپ یان به و شتر موسولمانه کان بوی نه پوشتن وه که مالو سامانه بی نه زیر گیرا که موسولمانان نه به سواری نه سپ یان به وه شتر وه بوی نه چوین. واته: شه پریان له گلا دوزمن نه کردوه له یه کتریان نه کوشته وه له لاماری یه کتریان نه داوه و یه کیان پاونه ناوه. به لکو نه وانه له بهر نه ترسه ی خوی گهره نایه دلیانه وه له ترسی پیغمبر (ﷺ) خویان دا به دهسته وه. هموو نه و تالانی به خشی به پیغمبر (ﷺ). پیغمبریش به ناره زوی خوی گه رانی وه بق موسولمانان به شیوه یه کی چاک و له به رژه ونندی موسولماناندا به شی کرد وه که خوی گهره له م نایه تانه دا باسی کردوه فرمویه تی:

﴿وَمَا آفَاءَ اللَّهِ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْهُمْ﴾ واته: به بی نه زیر ﴿فَمَا أَوْحَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ﴾ یانی نه سپ و شتر. ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَهَّادٍ﴾ واته: هر نه و به توانا و زاله که س ناتوانی ذرایه تی بکات دهسته لاتی به سر هموو شتی که ده یه. پاشان فرمویه تی: ﴿مَا آفَاءَ اللَّهِ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَالرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَآبِی السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ هر تالانی له دانیش توانی نه و شارانه خوا بق پیغمبر (ﷺ) ناردوه. بق خداو بق پیغمبر وه (ﷺ) بق خزمه نزیکه کان و هت یوان و هژاران و پربوارانه. نه که بیته سه رمایه یی تالو گو پکردن له ناو ده وله مهنه کانوو، هرچی پیغمبر (ﷺ) ده تان داتی، لئی وهرگرن، له هرچی شتان بی بهش ده کا، دهستی بق مهن. ده بی له خدا بترسن، که توله یی خدا زور دواره. پاشان فرمویه تی: ﴿مَا آفَاءَ اللَّهِ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ﴾ واته: هموو نه و ولاتانه یی که نازاد ده کرین (فتح ده کرین) هر به م شیوه به ده بی حوکه که یی هر حوکه یی مالو سامانی به بی نه زیری ده یه. بوی خوی گهره فرمویه تی: ﴿فَلِلَّهِ وَالرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَآبِی السَّبِيلِ﴾ تا کوتای نایه ته که له دوا به که بیشی. نه مه پنگاو شیوازی دابهش کردنی مالی تالانی. نیامی نه حمه د پربوایه تی کردوه له عومره وه (په زای خوی لی بی) ده لیت: مالو سامانی به بی نه زیر که به تالانی گیرا خوا دای به پیغمبر (ﷺ) که موسولمانان به سواری نه سپ و شتر نه پوشتن بوی نه وه هموو بق

پيڻه مبهري خوابه به تايه به تي. به شي ساليڪي ده دات به نه هلي خوي. جاريڪي تر ده لئيت: خواردي ساليڪي. نه وهيش نه مينيتوه نه دري به نه سپو وشتو چه به کار نه هيتري له پنگاي خوا.^۱ هر به م شيوه به نه محمد ليره دا پيوايه تي کردو به کورتو و زانا ياني فرموده يش هيتاويانه ثيبنوماجه نبي وه به دري زي گيرامانه وه.^۲ نه بوداود پيوايه تي کردو له مالڪي کوپي نه وسوه ده لئيت: کاتي خور به رز بووه عومري کوپي خه تاب ناردي به شويما هام بولاي بينيم له سر جيگاڪي که لمو خولوي بوبوو. وهختي چومه لاي ده لئيت: نه ي مالک هه ندئ له خزمه کانت به پهله هاتون منيش بپارم دا ه شتيک دابه شي بکه له نيتوانيانا. گوتم نه گر به کيکي ترت بناردايه له جتي من باشت بوو. ده لئيت: هه ليگره بيبه. له وکاته دا يه زما هات بولاي ده لئيت: نه ي گوره ي موسولمانان، نيشيکت هه به عوسمانی کوپي عه فانو عبدالرحمانی کوپي عه وفو زوبه يري کوپي عه ووامو سه عدي کوپي نه ي وه قاص؟ ده لئيت به لي. نيزني دانو چونه ژوره وه. پاشان يه زما هاتوه بولاي ده لئيت: نه ي گوره ي موسولمانان. نيشيکت هه به عه عباسو علي کوپي نه بوتالب؟ ده لئيت به لي. نيزني دانو پوشتن ژوره وه. عباس ده لئيت: نه ي گوره ي موسولمانان شهرعي منو نه مه بکه ياني علي کوپي نه بوتالب. هه ندئ له وه که سانهش که له وي دانشتبون گوتيان: به لي نه ي گوره ي موسولمانان شهرعيان بکه (بپاريان بؤ بده) به زهيت بيته وه پيايانا. مالکي کوپي نه وس ده لئيت: وام ده زاني که هاتون بولاي نه وه که ماله بؤ نه وه مه به سته. عومر ده لئيت: ناماده بن پاشان پوي کرده نه وه که ماله ي لاي دانشتبونو ده لئيت: سويندتان نه دهم به وه خوابه که ناسمان و زمين به فرماني نه وه وه ستي ثايا نه زانن (ناگاتان لييه) که پيڻه مبهري (ﷺ) فرمويه تي: (لا نورث ما ترکناه صدقه) ياني (سامانمان دابهش ناکري به سر که سوکارا نه وه ي به جتي نه هيلين نه کري به خير (صدقه)) ووتيان به لي. پاشان پوي کرده علي و عباسو ده لئيت: سويندتان نه دهم به وه خوابه که ناسمان و زمين به نيزني نه وه وه ستي. ثايا نه زانن (ناگادارن) که پيڻه مبهري خوا (ﷺ) فرمويه تي: (لا نورث ما ترکناه صدقه) گوتيان به لي. عومر ده لئيت: خوي گوره شتيکي داوه به پيڻه مبهري که ي (ﷺ) به تايه به تي که نه يداوه به هيچ که ستيکي تر له خه لکي وه نه فرموي: ﴿وَمَا آفَاءَ اللَّهِ عَلَى رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلَكِنَّ اللَّهَ يُسَلِّطُ رَسُولَهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وه خوي گوره ساماني به ني نيزيري هه مووي دا به پيڻه مبهري که ي پزي که سي نه داوه به سر نيوده دا له وه سامانه دا جياي نه کردو ته وه له نيوه. پيڻه مبهري خوا (ﷺ) به شي ساليڪي لي هه نه گر. يان بزيوي خوي و

^۱ احمد (۲۵/۱)، فرموده يه کي سه حجه.

^۲ فتح الباري (۴۹۸/۸)، و مسلم (۱۲۷۶/۳)، و ابوداود (۳۷۱/۳)، و تحفة الاحوذی (۳۸۱/۵)، و النسائي (۱۲۷/۷).

مال و مندالی سالتکی داده‌نا. نه‌وی تری که نه‌مایه‌وه دابه‌شی نه‌کرد پاشان پوی کرده نه‌و خه‌لگه‌و ده‌لئیت: سویندتان نه‌دهم به‌و خواجه که ناسمان و زه‌مین به‌ نیژنی نه‌و نه‌وه‌ستی نایا نه‌مه ناگادارن و ده‌زان؟ گوتیان به‌لی. پاشان پوی کرده عه‌لو و عه‌باس ده‌لئیت: سویندتان نه‌دهم به‌و خواجه که ناسمان و زه‌مین به‌ نیژنی نه‌و نه‌وه‌ستن. نه‌مه ناگادارن و ده‌زان؟ گوتیان به‌لی. عومر ده‌لئیت: کاتی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) وه‌فاتی کرد (کچی دوابی کرد) نه‌بویه‌کر ده‌لئیت: من جینشینی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) توو نه‌مه هاتن بۆلای نه‌بویه‌کر. تو داوای به‌شت کرد له‌ کوی مامه‌کت نه‌میش داوای به‌شی خیزانه‌کی کرد (یانی فاتمه) له‌ میراتی باوکی. نه‌بویه‌کر (په‌زای خوی لی بی) ده‌لئیت: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرمویه‌تی: (لا نورث ما ترکناه صدقه) خودا ده‌زانی که پاستگوو شاره‌زاو شوینک و تووی هق بووه هتا خوا ناره‌زوی لی بوو نه‌م جینشینی به‌ پیوه برد. وه‌ختیکش کچی دوابی کرد من بووم به‌ جینشینی پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) نه‌بویه‌کر نه‌م کاره‌ی نه‌وانم گرته ده‌ست هتا خوا مه‌یلی لی بی. نیستا توو نه‌م به‌یه‌که‌وه هاتوون بۆ نه‌و مه‌به‌سته‌و داوا له‌ من نه‌کن منیش ووم: نه‌گر حه‌ز نه‌کن بۆتان نه‌گپرمه‌وه به‌لام سویندتان نه‌دهم به‌ خوا نیوه‌یش به‌و شیویه جیبه‌جیبه‌ی کن که پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) جیبه‌جیبه‌ی نه‌کرد. نیوه‌یش به‌و شیویه له‌ منتان وه‌رگرت. پاشان هاتوون بۆلای من که به‌پیار بدهم به‌ پیچه‌وانه‌ی نه‌وه‌وه. سویند به‌ خوا به‌وه نه‌بی هیچ به‌پیارک له‌ نیوانتانا ناده‌م هتا بۆزی قیامت نه‌گر ناتوان جیبه‌جیبه‌ی بکن بیگپرنه‌وه بۆم.^۱ له‌ فرموده‌کی زوه‌ریشه‌وه به‌و شیویه هیناویانه.^۲ وه‌ خوی گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿كَذٰلِكَ لَا يَكُوْنُ دَوْلَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ وَبَيْنَكُمْ﴾ واته: بۆیه‌نه‌م مالی تالانیه‌مان به‌م شیویه دابه‌ش کرد هتا نه‌که‌ویته ده‌ستی ده‌وله‌منده‌کان و بیخۆن و ئالوگویی پیوه بکن و دابه‌شی بکن یا ناره‌زوی خویان هیچی لی نه‌دن به‌ ه‌زاران.

فرماندان به‌ گوپزایه‌لی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌ هه‌ر شتیکدا نه‌فرمویت بیکه‌ن یا مه‌یکه‌ن

خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿وَمَا اَنْتُمْ اِلَّا رُسُلُ فَحِذَرُوْا مَا نَهَيْتُمْ عَنْهُ فَاَنْتُمْ عَنْهَا﴾ واته: هه‌رچیتان پی نه‌فرمویت بیکه‌ن وه‌ هه‌رچیتان پی نه‌فرمویت مه‌یکه‌ن وازی لی بیدن. چونکه پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌موو کاتی فرمان ده‌کات به‌ چاکه‌ پی نه‌گرئ له‌ خراپه. نیعمای نه‌حمه‌د پریوایه‌تی کردوه له‌ عبدالله ی کوی مه‌سعوده‌وه ده‌لئیت: خودا له‌عنه‌تی کردوه له‌ خال کوت و نه‌وه‌یش بۆی نه‌کوئری (الراشعات و المترشعات) وه‌ نه‌و ژئانه‌یش که بروی خویان هه‌له‌گرن و باریک و ته‌نکی نه‌کن (والمتمصحات) وه‌ نه‌وانه‌یش که دانیان نه‌پرن بۆ نه‌وه‌ی که به‌ینیان تی بکوئ بۆ جوانکردنی (المفجلات) نه‌وانه‌ی که

^۱ ابوداود (۳۶۵)، فرموده‌یه‌کی سه‌حیحه.

^۲ فتح الباری (۲۹۰/۱۳)، مسلم (۱۳۷۷/۳)، تحفه الاحوذی (۲۳۳/۵)، النسائی (۱۳۶/۷).

دروستکراوی خودا نه گزین (المغیرات خلق الله) ده لئیت: نهم هه واله گه یشته ژنیک له مالی خوی پئیان نهوت نومویه عقوب هات بۆلای عبدالله ی کورپی مهسعود. ده لئیت: پئیان ووم که تر هندی قسه ت کردوه ناواو ناوات ووتوه؟ عبدالله ده لئیت: بۆچی من له عننه نه کهم له کهسی که پیغه مبهری خوا (ﷺ) له عننه تی لی کردوه. وه له کتیبی خودایشدا ههیه. نومویه عقوب ده لئیت: من له م بهرگ بۆ نهو بهرگی نه خوینم نهو م نه دیوه. عبدالله ده لئیت: گهر تر بتخویندایه ته وه ده تبینی. نایا نهم نایه ته ت نه خویندوه ته وه: ﴿وَمَا ءَانَتْكُمْ اَلرَّسُولُ فَخُذُوْهُ وَمَا نَهَکُمْ عَنْهُ فَاَنْتَهُوْا﴾ نومویه عقوب ده لئیت: به لی. عبدالله ده لئیت: بی گومان پیغه مبهری خوا (ﷺ) قه ده غی کردوه و فرموویته می کهن. نومویه عقوب ده لئیت: من واده زانم خیزان و مال و منداله کانت نه یکن. عبدالله ده لئیت: بپۆ بۆ ماله وه. پۆشت بۆ ماله وه هیچ شتیکی له و شتانه نه بیینی. هاته وه ده لئیت هیچم چا و پی نه کهوت. عبدالله ده لئیت: نه گهر و ابوابیه بهیه که وه نه ده بوین (وا کزنه ده بوینه وه)^۱ له هه ردو سه حیحه که دا میناویاته له فرموده که ی سوفیانی سه وریه وه^۲ وه له هه ردو سه حیحه که دا تۆمارکراوه و هاته وه له نه بوهره یه وه که پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرموویته: (کاتی فرمانم پی کردن به شتیک هه لسن به و شته هه رچه نه ده ده توانن وه هه ر شتی نه میم لی کردن که نه یکن لی دوریکه ونه وه)^۳ وه خوی گوره نه فرمویت: ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ واته: له خوا بترسن گوئی پاهالی فرمانه کانی بکن و واز له و خراپانه بینن که لی قه ده غه کردوون چونکه تۆله ی خودا زۆر به میزو دۆاره بۆ نهوانی له خودا یاخی نه بن و دژیایته فرمانه کانی نه کهن و هه لده سن به و کاره خراپانه ی که خودا قه ده غه ی کردوه و هه رده شی کردوه له و که سانه ی که بی گوئی ده کهن.

﴿اَلْفُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِيْنَ الَّذِيْنَ اُخْرِجُوْا مِنْ دِيْنِهِمْ وَاَمْوَالُهُمْ يَبْتَغُوْنَ فَضْلًا مِّنْ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا وَنَصْرُوْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُۥٓ اُولٰٓئِكَ هُمُ الصَّدِیْقُوْنَ﴾ (۸) وَالَّذِيْنَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْاِيْمَنَ مِنْ قَبْلِهِمْ يَبْتَغُوْنَ مَنْ هَاجَرَ اِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُوْنَ فِيْ سُدُوْرِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا اُوْتُوْا وَيُوْثِرُوْنَ عَلٰٓی اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شَحْنًا فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ (۹) وَالَّذِيْنَ جَاءُوْا مِنْۢ بَعْدِهِمْ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِاخْوَانَا الَّذِيْنَ سَبَقُوْنَا بِالْاِيْمَنِ وَلَا تَجْعَلْ فِیْ قُلُوْبِنَا غِلًا لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا رَبَّنَا اِنَّكَ رَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۰﴾

^۱ احمد (۴۳۳/۱)، فرموده که یه کی سه حیحه.

^۲ فتح الباری (۴۹۸/۸)، مسلم (۱۶۷۸/۳).

^۳ فتح الباری (۴۹۸/۸)، مسلم (۱۶۷۰/۲).

باسی نهو که سانه‌ی تر که مالی تالانیان پی دهشی و باس و ریژی کوچری و پشتیوانان (المهاجرین و الانصار)

خودای مەزن نه‌فرمویت: ﴿لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّالِحُونَ﴾ نهو تالانه (بۆ نهو هه‌زارو دوره و لاتانه‌یه، که له مال و زیدی خویان ده‌رکراون، چاوه‌پوانی به‌هره و په‌زامه‌ندی خوان و یاریده‌ی خوداو پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی ده‌کن، که نه‌مانه پاسته‌کانن. خوی گه‌وره باسی ژبانی نهو هه‌زارانه ده‌کا که مالی تالانیان پی ده‌شیت نه‌فرمویت: ﴿أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا﴾ واته: نه‌وانه‌ی که له زیدی خویان ده‌رکراون و درایه‌تی هه‌زه‌که‌یان کرد له‌به‌ر خاترو په‌زامه‌ندی خودا ﴿وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّالِحُونَ﴾ واته: نه‌وانه‌ی که به کردار پاستی قسه‌کانی خویان سه‌لماند. نه‌وانه له گه‌وره پیاوانی کوچره‌یه‌کانن. پاشان خوی مەزن ستایشی پشتیوانان و باسی زیتو پیاوه‌تی و جوامیریان ده‌کات که حه‌سادت نابهن (ئیره‌یی نابهن) به‌وه‌ی به‌وان دراوه و کوچره‌یه‌کان له پیشتەر ده‌زانن له خویان هه‌رچه‌نده خۆشیان نه‌بوو کهم ده‌ستن. خوی گه‌وره فرمویه‌تی: ﴿وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شَعْنُ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ نهو که سانه‌ش که به‌ر له‌وان له مەدینه نیشته‌جی بوونو به دل به‌وایان هیتا، حه‌ز به‌و ناوارانه ده‌کن که په‌نایان پی هیتا و به دل‌یش ئیره‌یی نابهن به‌وه‌ی که به‌وان دراوه و نه‌وان له پیشتەر ده‌زانن. هه‌رچه‌ند ده‌ست ته‌نگیشیان هه‌یه. که سانیکیش خۆ له‌پژدی ده‌پاریزن نه‌وانه له‌سهر‌فرازانن. خودای مەزن فرمویه‌تی: ﴿وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ واته: نه‌وانه‌ی که له مەدینه نیشته‌جی بوون له‌پیش کوچره‌یه‌کانه‌وه وه بوونه خاوه‌ن باوه‌پ له‌پیش کوچره‌یه‌کانه‌وه. عومه‌ر ده‌لێت: وه‌سیه‌ت نه‌که‌م بۆ جینشینی دوی خۆم به‌و کوچره‌یه‌نه‌ی له‌نه‌وه‌له‌وه کوچیان کردوه که مافه‌کانیان بیاریزی و ناگای لییان بی و به‌پیزه‌وه سه‌یریان بکات وه نامۆزگاریشی ده‌که‌م که به‌چاکی بجو‌لێته‌وه له‌گه‌ل پشتیوانه‌کاندا نه‌وانه‌ی که له‌پیش نه‌وان نیشته‌جی بوون له‌مەدینه و که قسه‌چاکه‌کانیان وه‌رگری و چاوه‌پۆشی له‌و که سانه‌ش بکات که تووشی خراپه و هه‌له‌ده‌بن. بوخاری دیسانه‌وه لی‌زه‌دا ریویه‌تی کردوه. ^۱ وه نه‌فرمویت: ﴿يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ﴾ واته: پی‌خۆش‌حالن به‌و کوچره‌یه‌نه‌ی که کوچیان

^۱ فتح الباری (۴۹۹/۸).

كردوه بۆلايان ئوۋەيش له بهخشنده بىر و نهفس بهرزىانه كه مال و سامانى خۇيان ئوۋەخشىن پىتيان. ئىمامى ئەحمەد رىۋايەتى كىردوۋە له ئەنەسەۋە دەلىت: كۆچەرەكان ووتيان: ئەي پىتغەمبەرى خوا (ﷺ) نەمان دىۋە ھىچ گەلەك ۋەك ئەمانە بەدەم لى قەۋماۋەۋە بى كە خۇيشى نەبىي. گەر ھەيشى بى ئوۋەندە بەخشندە بى. ھەموو پىتۈستىيەكان بى تەۋاۋ كىردۈۋىن ۋە لە ھەموو خۇشى و ناخۇشىە كدا بە دەمانەۋە بوون (لەگەلمان بوون) دەترسىن ھەرچى پاداشتە ھەموۋى بىەن بى خۇيان. پىتغەمبەر (ﷺ) ھەرموۋى: (نەخىر ئەگەر سوپاسيان بىكەن و دوعاى خىريان بى بىكەن) ^۱ ئەم ھەرموۋەيەم لە كىتەبەكانا نەدىۋە بەم شىۋەيە. بوخارى رىۋايەتى كىردوۋە لە يەحىاى كوپى سەئىدەۋە كە بىستۈيەتى لە ئەنەسى كوپى مالكوۋە كاتى لەگەلى پۇشت بۆلەي ولىد دەلىت: پىتغەمبەر (ﷺ) پىشتىۋانانى بانگ كىرد كە بەھرەبىنيان بى بىرىۋ بىانداتى، ووتيان نەخىر ۋەرى ناگىرەن ئەگەر كۆچەرەكانىش بە ئەندازەي ئىمە ۋەرنەگىر، پىتغەمبەرىش (ﷺ) ھەرموۋى: واتە: (كە ناتانەۋى خۇتان بىگىر ھەتا دەگەن بە من چۈنكە دواى من توشى كەسانى دەبن خۇيان لە پىشتىر دەزانن لە ئىۋە). ^۲ تەنھا بوخارى ئەم ھەرموۋەيەي ھىناۋە بەم شىۋەيە. ۋە بوخارى رىۋايەتى كىردوۋە لە ئەبۇھورەيرەۋە دەلىت: پىشتىۋانەكان ووتيان: دارخورماكان لەنتىۋان ئىمەۋ برا كۆچەرەكاندا دابەش بىكە پىتغەمبەر (ﷺ) ھەرموۋى: نەخىر. ووتيان: ئايا مەسرەفمان بى دەكەن ئىمەيش بىتەكەيە ھاۋىەش (بىن بە شەرىك لەگەلمان) ووتيان بەلى بىستەمان و گۆرپاىە لىان بوين ^۳ تەنھا بوخارى ھىناۋەيەتى موسلى لەگەل نىە.

پىشتىۋانەكان (الانصار) ئىرەبىيان نەدەبىرد (ھەسودىيان نەدەبىرد) بە كۆچەرەكان

خوای گەۋرە نە ھەرموۋى: ﴿وَلَا يَحْذَرُونَ فِي صَلَواتِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا﴾ واتە: ھەسودىيان نەئەبىرد بە كۆچەرەكان بەۋەي كە خوا پىزى زىاتىر پەلى بەرزىرە گەۋرەترى دابونى ھەمىشە لەپىش ئەۋانەۋە بوون لە پىزىر پەلدا. ۋە نە ھەرموۋى: ﴿مِمَّا أُوتُوا﴾ قەتادە دەلىت: بەۋەي كە دەبەخىرا بە برا كۆچەرەكانىيان. ئىبىنوزەيدىش ھەرۋاى ووتوۋ.

ئەنسارەكان بەرزىۋەندى كۆچەرەكان دەخەنە پىش بەرزىۋەندى خۇيان

ۋە نە ھەرموۋى: ﴿يُؤْتِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ﴾ واتە: ھەرچەندە خۇيان زۆر پىتۈستىيان بەۋ شتە بوو. واتە: پىتۈستى ئەۋانيان پىش ئەخىست لەسەر پىتۈستى خۇيان ھەرچەندە خۇشيان زۆر نەدارو ھەزار بوون پىتۈستىيان زۆر بوو بەۋ شتەنە كە ئەيانبەخىشى بە كۆچەرەكان. لە

^۱ احمد (۲۰۰/۳)، ھەرموۋەيەكى سەھىحە.

^۲ فتح الباري (۱۴۶/۷).

^۳ فتح الباري (۱۱/۵).

فرموده‌ی سه‌حیحا هاتوه له پیغه‌مبه‌ری خوداوه (ﷺ) که فرموده‌ی تی: (ئهم شیوه به‌خشینه به‌رزترین و گه‌وره‌ترین پله‌ی به‌خشینه)^۱ وه گه‌وره‌ترو پاداشتی زیاتره له به‌خشینی ئه‌و که سانه‌ی که خوا باسو وه سفیان ده‌کاتو ئه‌فرمودیت: ﴿رُطِمُونَ الْطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ﴾^۲، واته: وه خوارده‌مه‌نیان ده‌رخوارد ده‌ده‌ین با حه‌زیشیان لی بیت. وه ئه‌فرمودیت: ﴿واتی المال علی حبه﴾ چونکه ئه‌ماته مالیان کردوه به‌خیر ئه‌و مال‌ه‌یان هه‌بووه و خوشیان و یستوه له‌وانه‌یه زۆر پیتی نه‌بوئی گران نه‌بوئی لایان به‌لام ئه‌مانه‌ی که نه‌دارن و زۆر پتو‌یستیان پیتی‌تی و له‌وه زیاتریان نیه و خۆیان ئه‌گرن و خه‌لکی تر له‌ پیشت ده‌زانن له‌ خۆیان و پیتی ده‌ده‌ن له‌به‌ر په‌زانه‌ندی خودا به‌رزترین پله‌ی به‌خشینه. وه له‌ وینه‌ی ئه‌م مال به‌خشینه. نه‌بو به‌کری صدیق (په‌زای خۆای لی بی) هه‌موو مال‌ه‌کی به‌خشی، پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پیتی فرموو: (چیت هیشتوه‌توه بۆ مال و مندالت؟) نه‌بو به‌کر ده‌لێت: خودا پیغه‌مبه‌ری خودام (ﷺ) بۆ به‌جێپێشتوون^۳. ئه‌و ئاوه‌ی هینراو درا به‌ عیكرمه و هاوه‌له‌کانی له‌ پۆزی (غزای) په‌رموکا. هه‌موو په‌کی له‌وانه ئه‌ی گوت که ئاوه‌که بدری به‌ هاوه‌له‌که‌ی که برینه‌که‌ی پشی زۆر گران بوو زۆر پتو‌یستی به‌ ئاوه‌ه‌بوو. دووه‌میش ئه‌ی گوت ئاوه‌که‌ بده‌ن به‌ سێهه‌م ئاوه‌که‌ نه‌گه‌یشته سێهه‌م هه‌رسێکیان مردن و هیچ که‌سیان ئاوه‌که‌ی نه‌خواردوه (خۆای گه‌وره‌ لیان خۆش بی) بوخاری پیاوایه‌تی کردوه له‌ نه‌بووه‌یره‌وه ده‌لێت: پیاویک هات بۆ لای پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) ده‌لێت: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) توشی نه‌بوونی بووم هیچم نیه (برسیم) پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ناردی بۆ لای خیزانه‌کانی. لای خیزانه‌کانی هیچی ده‌ست نه‌که‌وت. پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فرمودی: (چی که‌سی ئه‌م شه‌و میوانداری ده‌کات (میوان پانه‌گری) خوا لێی خۆش بی) پیاویک هه‌لسا له‌ پشتیوانان ده‌لێت من ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پۆشته‌وه بۆ مال ده‌لێت به‌ ژنه‌که‌ی، ئه‌م پیاوه‌ میوانی پیغه‌مبه‌ری خوایه (ﷺ) هیچ شتیکت هه‌یه‌ بۆی. (له‌ خۆراک) ژنه‌که‌ ده‌لێت: به‌خوا هیچ شک نابهم خواردنی مناله‌کان نه‌بی. پیاوه‌که‌ ده‌لێت: کاتی منداله‌کان داوای خواردنیان کرد بیان خه‌وینه وه‌ره‌ چراکه‌ بکوژینه‌وه. پاشان میوانه‌که‌ به‌یانی هاته‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (بۆ خواردنی به‌یانی) پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرمودی: (خودا پیتی خۆش بوو (یان پێکه‌نی) به‌و ژنه‌و به‌و پیاوه)^۴. خۆای گه‌وره‌ ئه‌م نایه‌تی نارد خواره‌وه ﴿وَيُزَوِّرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ﴾ وه هه‌ر به‌م شیوه‌یه بوخاری پیاوایه‌تی کردوه له‌

^۱ ابوداود (۱۴۶/۲)، فرموده‌یه‌کی سه‌حیحه.

^۲ الانسان (۸).

^۳ تحفة الاحوذی (۱۶۱/۱۰)، ئه‌م فرموده‌یه ئه‌لبانی به‌حه‌سنی داناوه.

^۴ فتح الباری (۵۰۰/۸).

شوینیکی ترا وه مسلمو تیرمیزی و نه سائیش له لایه کی تره وه له فوزه یلی کوپی غه زوانه وه هر بهر
 شیوه به وه کو نهو پړوایه تیان کردوه. وه له پړوایه ټیکی موسلمدا نه م پیاوه نه نساریه ناوبراوه به
 نه بوته لحه خودا لئی پازی بی.^۱ خودای مه زن نه فهرمویت: ﴿وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ
 الْمُفْلِحُونَ﴾ یانی: هرکه سی خوی له پڑی بپارینزی بی گومان پزگارو سرکه وتوه. نیامی
 نه حمده پړوایه تی کردوه له جابیر کوپی عبدالله وه که پیغه مبری خوا (ﷺ) فهرمویه تی: (خوتان
 بپارین له ستم چونکه ستم تاریکی به له پڑی قیامه تا وه خوتان بپارین له پڑی چونکه پڑی
 نه وانه ی پیشی نیوه له ناو بردو وای لی کردن خوینی په کتر پړین و دست درین بکه نه سر ناموسی
 په کتری.^۲ تنها موسلم پړوایه تی کردوه.^۳ نیینو نه بی حاتم پړوایه تی کردوه له نه سوه دی کوپی
 هیلاله وه. ده لیت: پیاویک هات بلی لای عبدالله ده لیت: نه ی نهو عبدالرحمان نه ترسم که تیا جویم
 فهوتا بم. عبدالله یش پیتی گوت: له بهر چی (چی پوی داوه) ده لیت: بیستومه که خوی گه وره
 فهرمویه تی: ﴿وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ وه من پیاویکی پڑم ناتوانم هیچ
 شتی له دستم ده رچی (خیرو چاکم له دست نایه) عبدالله ده لیت: نهو پڑی نیه. نهو له قورنان
 باسی کردوه. نهو پڑیه ی خوی گه وره له قورناندا باسی کردوه نهو به که تق مالی برا
 موسولمانه که ت به نامه قی بخویت. به لام نهو ی تق باسی نه که ی چا وچنکیه. چا وچنکیش شنیکی
 خرابه.^۴ خوی گه وره نه فهرمویت: ﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا
 الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾ نهو که سانه ی که
 له دوی نه مانه هاتون. نه لین: نه ی په روه ردگارمان! له ټیمه و نهو برایانه مان و پیش ټیمه باوه پریان
 هیناوه خوش به، کینه ی نه وانه مان مه خه دل که باوه ردار بوون. نه ی په روه ردگاری هه مووان تق
 دلسوزی و دلوفانی (تا نه مانه به شی سټه من که مالی تالانیا) بی ده شی. که بریتی بوو له
 کچه ریان و پشتیوانان و نه وانه ی به چاکی شوینی نه وان که وتوون، وه خودا فهرمویه تی:
 ﴿وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا

^۱ فتح الباری (۱۴۹/۷)، و مسلم (۱۶۲۴-۱۶۲۵)، تحفة الاحوذی (۱۹۷/۹)، و النسائی فی الکبری (۴۸۶/۶).

^۲ احمد (۳۲۳/۳)، فهرموده یکی سهیحه.

^۳ مسلم (۱۹۹۶/۴).

^۴ الطبری (۲۹/۲۸).

عَنْهُ^۱، واته: وه پیشک وتوهیه که مکان له کزچه ران و یاریده دهرانو و نهوانه شی نذر به چاکى به پیره وی نهوانیان کردوه و شوینیان که وتوون خوا لیان پازیه نهوانیش له خوا پازین. شوین که وتوانی نهوان به چاکه، نهوان که سانهن که شوینی خویره وشت و سیفه ته جوانه کانی نهوان که وتوون به ناشکراو به نهانی بانگی خه لکی نه کهن بوی. له بهر نه مهیه خوی گه وه له م نایه ته پیروزه دا فرمویه تی: ﴿رَبَّنَا

أَغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًا﴾ یانی کینه و نیره یی (نهوان مه خه دلمان) ﴿لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ﴾ چه ند جوان و شیرینه نه وه ی که نیعامی مالک له م نایه ته پیروزه وه ری گرتوه و دهری هیئاوه نه فرمویت: نهوان پافزیا نه ی که قسه و جوین به هاوه له کانی پیغه مبه نه دن له مالی تالانی به شیان نیه، له بهر نه وه ی که نه م پافزیا نه نهوان سیفه ته یان تیا نیه که خودا باسو وه سفیان ده کات. وه که خودا نه فرمویت: ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ﴾ نیبنونه یی حاتم په یویه تی کردوه له عانیشه وه ده لیت: که فرمانیان پی کرا که داوای لی خوشبوون بکن بق هاوه له کانی پیغه مبه ر(ﷺ)، قسه و جوینیان دانی، عانیشه ش نه م نایه ته ی خوینده وه ﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ

بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ﴾^۲.

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَیْنُ أَخْرِجْتَهُ لَنَخْرُجَنَّ

مَعَكُمْ وَلَا نَطِيعُ فِیْكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿۱۱﴾ لَیْنُ أَخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ

مَعَهُمْ وَلَیْنُ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُوهُمْ وَلَیْنُ نَصَرُوهُمْ لَيُؤْلِكَنَّ الْأُذُنُ ثُمَّ لَا يَنْصُرُونَ ﴿۱۲﴾ لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِی

صُدُورِهِمْ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿۱۳﴾ لَا يُقْبِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِی قُرَى مُحَصَّنَةٍ أَوْ مِنْ

وَرَاءِ جَدْرٍ بِأَسْهُمٍ بَيْنَهُمْ سَدِيدٌ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ ﴿۱۴﴾ كَذَلِكِ

الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاتُوا أَبًا لَّهُمْ أَمْرُهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿۱۵﴾ كَذَلِكِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ

قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿۱۶﴾ فَكَانَ عَقِبَتَهِمَا أَنَّهُمَا فِی النَّارِ خَالِدَتَيْنِ فِيهَا وَذَلِكَ

جَزَاءُ الظَّالِمِينَ ﴿۱۷﴾﴾

^۱ التوبة (۱۰۰).

^۲ روی مسلم نحوه (۲۳۱۷/۴)، فرموده به کی سه حیجه.

به لئینی دووړه کان بویه نې نه زیر (بنی النضیر) (ته نه ا درو کردنه)

خوای گوره باسی دووړه کان ده کات وه عبدالله ی کوپی ثوبی و هاو وینه کانی وه ختی ناریدیان
 بولای به نې نه زیرو به لئینان دانې که یارمه تیان نه دین و له گه لئانین خوای گوره نه فهرمویت: ﴿لَمْ تَر
 إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَیْنٌ أَخْرَجْتُمْ لَنَخْرُجَهُنَّ مَعَكُمْ وَلَا
 نَطِيعُ فِیْكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ نایا په ندی دووړه کان به هاو
 سونفه کانی خویان (له وانه ی نه ملی کتیب و دئی دین بوون) ووتیان: نه گهر نئوه ده رکران، بیگومان
 نئمهش له گه لئان درده چین وه هر گیز به زیانی نئوه گوی پاپه لی هیچ که سی ناین، نه گهر
 به گزیشانا چون نئمه یارمه تیان ده دین. خواش شایه ته که نه وانه دروزن. واته: درو ده کهن له و
 به لئنه ی که نه یدهن یا هر قسه یکه نه یکن و نیازیان نیه به جیی بینن بویان یان نه وه ی که به لئینان
 نه دهنی نه گهر ده رچوون و شپیان کرد نه مانیش له گه لئان پوونادات، بویه خودا نه فهرمویت: ﴿لَیْنٌ
 أَخْرَجُوا لَا یَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَیْنٌ قُوتِلُوا لَا یَنْصُرُوهُمْ وَلَیْنٌ نَّصَرُوهُمْ لَیْسَ لَهُمْ شُعْرٌ لَا یُصْرُوتُ﴾ دیاره
 نه گهر دریش کران، له گه لئان ده رناچن نه گهر له گه لئستان بجه ننگن نه وان یاریده یان نادهن، حق نه گهر
 یاریده شیان دهن، پشتیان تی ده کهن و هه لدین. له پاشانیش که سی و هه انایان نایه. خودا
 نه فهرمویت: ﴿لَیْنٌ أَخْرَجُوا لَا یَخْرُجُونَ مَعَهُمْ﴾ نه گهر ده رکران نه وان له گه لئان ناپدن ﴿وَلَیْنٌ قُوتِلُوا لَا
 یَنْصُرُوهُمْ﴾ نه گهر شپشیان کرد یارمه تیان نادهن. ﴿وَلَیْنٌ نَّصَرُوهُمْ﴾ نه گهر یارمه تیشیان بدهن
 ﴿وَلَیْنٌ نَّصَرُوهُمْ لَیْسَ لَهُمْ شُعْرٌ لَا یُصْرُوتُ﴾ پشتیان تی ده کهن و هه لدین له پاشانیش که س
 نایه ت به هاواریانه وه. نه میش مژده یه کی دیارو ناشکرایه بق خوی وه خوای مه زن نه فهرمویت:
 ﴿لَا تَنْتُمْ أَشَدُّ رَهَبَةً فِی صُدُورِهِمْ مِنْ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا یَفْقَهُوْنَ﴾ بیگومان دلان له نئوه پتر
 ده ترسی تا له خوا، چونکه نه وان که سانیکی وان تیناگن. واته: له نئوه ده ترسن زیاتر له وه ی که له
 خوا ده ترسن. وه خودا نه فهرمویت: ﴿إِذَا فِیْهِمْ مَخَشَوْنَ النَّاسَ كَخَشِیَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشِیَةً﴾، واته:
 یه کسر ده سته یه کیان له خه لکی ده ترسان وه ترسان له خودا بگره زیاتریش ده ترسان. بویه لیره ده
 نه فهرمویت: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا یَفْقَهُوْنَ﴾ چونکه نه وانه گه لیک ی بی ناوه زن و تی ناگن. خوا
 نه فهرمویت: ﴿لَا یُقِنُّوْكُمْ جَمِیْعًا إِلَّا فِی قُرَى مُحَصَّنَةٍ أَوْ مِنْ وَرَاءِ جُدُرٍ بَأْسُهُمْ بَیْنَهُمْ شَدِیْدٌ

تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ ﴿۱﴾ به نیکبایی نه‌وان به‌گژتاندانایه‌ن مه‌کین له‌ناو نه‌و شارانه‌ی قه‌لای زُور پته‌ویان هه‌یه، یان له‌ودیو دیوارانه‌وه نا‌کوکی توند که‌ووتته‌ نی‌وانیانه‌وه، تر پیت وایه به‌ کۆمه‌ل یه‌کیان گرتوه. به‌لام دلایان لیک‌ بلّوه، چون نه‌مانه مه‌ردمانیکی نه‌فامن. واته: نه‌وانه له‌ ترسنوکیان و ده‌راوکه‌یان و ده‌له‌ روزه‌یان ناتوانن به‌رانبهر سوپای ئیسلام بوه‌ستن و بجه‌نگن به‌لکو له‌ قه‌لای بته‌وو پشت دیواره‌کانه‌وه که‌ چوار دور گیراوه شه‌پ نه‌کهن و له‌ ناچاریا به‌رگری نه‌کهن. پاشان خوی گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿بِأَسْهُمٍ يَّتَنَهُمُ سَدِيدٌ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ﴾ نێوه‌ واه‌سه‌ پریان ده‌کهن که‌ کۆن و به‌یه‌که‌وه‌ن که‌چی نه‌وان زُور نا‌کوکن له‌ راده‌به‌ده‌ر. ئیبراهیمی نه‌فه‌عی ده‌لّیت: واته: نه‌ملی کتیب و دو‌پوه‌کان. ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ﴾ چونکه‌ نه‌مانه که‌لیکی تی نه‌که‌یشته‌وو نه‌فامن. پاشان خوی گه‌وره فرمویه‌تی: ﴿كَمَثَلِ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاتُوا وَاَلْأَمْرِ هُمْ وَلَهُمُ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وه‌ک نه‌وانه‌یان به‌سه‌ردی که‌ پینش نه‌وان (به‌م زوانه) نا‌کامی کرده‌وه‌ی خویان چه‌شت. نه‌وانه‌ نا‌زاریکی به‌ ژانیان ده‌بی. ئیبنوعه‌باس ده‌لّیت: وه‌ک نه‌وانه‌یان به‌سه‌ردی واته: وه‌ک جوله‌که‌کانی به‌نی قه‌ینوقایان به‌سه‌ر دیت. ^۱ وه‌ هر به‌م شیوه‌یه قه‌تاده‌و محمدی کوپی ئیسه‌حاق ورتویانه‌ ^۲.

وینه‌ی دو‌پوه‌کان و جوله‌که‌ له‌م پروداوه‌دا

خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ﴾ وه‌کوو شه‌یتان، کاتی به‌ به‌نیاده‌می ووت خوا مه‌ناسه، وه‌ختی له‌ خودا ته‌کیه‌وه، وتی: لیم نزیک مه‌به‌وه من له‌و خودایه ده‌ترسم په‌روه‌رتنی گشت دنیا‌یه. واته: وینه‌ی نه‌و جوله‌کانه که‌ له‌خوبایی بوون و خلافتان به‌ قسه‌ی دو‌پوه‌کان که‌ به‌لّینیان دانی که‌ یارمه‌تیان نه‌ده‌ن و نه‌جه‌نگن له‌که‌لیان دژی موسولمانه‌کان پاشان و کاتی پروداوه‌که‌ پریداو چواره‌وریان گیرا. وازیان لی هیتان و توشی مال کاویان کردن وینه‌ی نه‌مانه له‌م پروداوه‌دا وه‌ک وینه‌ی شه‌یتان وایه کاتی ده‌لّیت به‌ نه‌وه‌ی ئاده‌می خوا مه‌ناسه (په‌نا به‌ خوا) کاتی که‌ په‌شیمان بووه شه‌یتان ده‌لّیت: دو‌رکه‌وه لیم ﴿إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ﴾ من له‌و خودایه ده‌ترسم که‌ په‌روه‌رتنی گشت دنیا‌یه. وه‌ نه‌فرمویت: ﴿فَكَانَ عَاقِبَتَهُمَا أَنَّهُمَا فِي النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَاُ الظَّالِمِينَ﴾ سه‌ره‌نجامی هه‌ردوکیان هه‌ر

^۱ الطبري (۲۹۳/۲۳).

^۲ الطبري (۲۹۳/۲۳).

نہو یہ کہ ہوتا ہوتا، لہ ناگردا دہمیتنہ وہ سزای نامہ قان نہو یہ۔ واتہ: پاشہ پڑی خوانہ ناسو نہو کہسانہی کہ لہ ثاین پہشیمان نہبنہوہ ناو ناگری جہہنمہ ہوتا ہوتا تیا دہمیتنہوہ وہ پاداشتی مہموو ستم کاریکیش ہر نہوہ۔

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿۱۸﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسُهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿۱۹﴾ لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿۲۰﴾﴾

فرماندان بہ لہ خودا ترسان و خوانامادکردن بؤرؤی قیامت

نیامی نہحمد پویاہتی کردہ لہ مونزیری کوپی جہریرہوہ نہویش لہ باوکیہوہ دہلئت لہلای پیغمبرہی خوا بووین (ﷺ) دوی خورکہوتنی بہیانی دہلئت: خہ لکٹیک (کڑمہ لٹیک) ہاتن بؤلای ہی بہتیو ہی چلویہرگ (یانی ہی میزہرو عہبا شمشیریان ہہ لگرتبہو ہہموویان یا ندرینہیان لہ ہؤزی موزہپ بوو۔ پیغمبرہ (ﷺ) نہم ہہزاریہی پتہو دین پہنگی گڑپا (نارہحتہ بوو) فرمانی دا بہ بیلال بانگی داو نوژیان کرد پاشان وتاریکی داو فرموی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ

وَجَدٍ﴾، واتہ: نہی خہ لکینہ خوتان ہبارینن لہ (سزای) پہروہردگارتان نہوہی کہ دروستی کردوون لہ یہک کہسہوہ (کہ نادمہ)، تا کوتای نیاتہتہ کہ۔ وہ نہم نیاتہتہیشی خویند لہ سورہتی حہشردا

﴿وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ﴾ خہلکی دہستیان کرد بہ خیرکردن یہکی بہ دینار یہکی بہ درہم یہکیکی تر بہ ساعی جؤو نہوی تر بہ ساعی خورماو ہوتا فرموی: (خیر بکن با بہلہتہ خورمایہکیش ہی) دہلئت: ہپاویک ہات لہ نہنساہکان بہ کیسہیہکہوہ نہوہندہ قورس بوو بہ دہست بہ نارہحتہ بؤی ہہلدہگیرا بہلکو بؤی ہہلدہدہگیرا۔ پاشان خہلکی بہ دویا دہستیان کرد بہ مال ہینان ہوتا بہ چاوی خؤم بینیم دوو کڑمہ لہ لہ خواردن و جلویہرگ کڑ بوہوہ۔ پیغمبرہی خواہم (ﷺ) بینی ہوی موبارہکی نہدرہوشایہوہ نارہحتہتہ کہ لہ ہویا نہما۔ پیغمبرہی خودا (ﷺ)

فرموی: ہر کہسی کاریکی چاکہ بکات پاداشتی کارہ کہی وہردہگریو وہ پاداشتی نہو کہسانہش وہردہگری کہ دوی خؤی نہو کارہ چاکانہ دہکات، بہبی نہوہی پاداشتی نہو کہسانہ کم ہیتہوہ کہ ہہلساون بہو چاکہیہی نہو کردویہتی۔ وہ ہہر کہسیکیش کاریکی خراپہ بکات خہلکی لہسر نہو کارہی نہو ہرین۔ خودا سزای نہداو لہو تاوانہی نہوانیش نہیکن بہشداروہ بہبی نہوہی تاوانی نہوان

هیچ که کم بکاته وه.^۱ تنها موسلیم هیئانویه تی له فرموده که ی شوعیه وه.^۲ وه خوی گه وره نه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ نه ی گه لی خاوه ن باوه پان! نه شی له خودا بترسن، با هر که سی بیئیتیه وه بهر چای خوی، بئ سبهینی چی وه پیش خوی خستوه و ترستان له خودا هه بی، خودا له هر کاری ده یکنه ناگاداره. واته: فرمانی داوه که لئی بترسن که بریتیه له به جیهیتانی نه وه ی که فرمانی پی کرده و وازهیتانه له و شتانه ی که هه په شه ی کرده لئی که نه ی که ین. ﴿وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ﴾ واته: پرسیار له خوتان بکن پیش نه وه ی که لیتان بپرسته وه. وه سهیر بکه بزنان چیتان پاشه کورت کرده له کرداری چاک بئ پوژی قیامته و نه و پوژی که پیشانی په روه رنده تان ده درین ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ دو باره خودا ناگادارمان ده کاته وه که لئی بترسین ﴿إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ واته: بزنان که خودا ناگای له هه مو کارو کرداری کتانه و هچی نیوه ی لی ون نابی و هچی نیوه ی له گه وره و بچوک لا شاراوه نیه. وه نه فرمویت: ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ نه چن وه کو نه وانه بن که خودایان له بیر کردو خواش نه وانی له بیر برده وه. نه وانه له پی لاده رن. واته: یادی خوداتان له بیر نه چی هه تا خودایش کرداری چاکتان له بیر به ریتیه وه که سودی لی وه رنه گرن له پوژی زیندووبونه و تاندا. بیگومان پاداشت به پیی چونه تی کرده وه یه. ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ واته: نه وانه ی لایان داوه له فرمانی خودا و له پوژی قیامته و له ناوچوو زینبارن. وه خوی گه وره فرمویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾^۳، واته: نه ی نه وانه ی که باوه پتان هیئاوه مال و مندالانتان بی ناگاتان نه کهن له یادی خوا هر که سیک و ابکات نا نه وانه خو یان خه سارومه ندن.

نه هلی به هه شت و نه هلی جه ده نم وه که یه نین

خوی گه وره نه فرمویت: ﴿لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ نه و که سانه ی جهه نه مین له که ل نه و که سانه ی به هه شتین وه کو یه نین. تنهاته وانه ی له به هه شتن به خته ورن. یانی به هه شتی و جهه نه ی له دادگای خودا وه که یه نین له پوژی قیامته و. وه خودا

^۱ احمد (۲۵۸/۴)، فرموده یه کی سه حجه.

^۲ مسلم (۷۰۶/۲).

^۳ المنافقون (۹).

خوى نه فرمويټ: ﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً نَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾^۱، واته: ناخو نه وانهى به دكارن واده زانن نيټه له ژيان و مردنياندا وهك نه وانه يان داده نيټين كه بونه ته خاوهڼ باوهږو ناكار چاك بويون؟ زډر خرابى تېگه يشتويون. وه فرمويي تي: ﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسَوِّءُ قَلِيلًا مَّا نَذَرَكُمُور﴾^۲، واته: وه ناييناو بينا يه كسان نين وه كه ساني باوه پيان ميناوه و كرده وه چاكه كانيان كرده له گه ل به دكاران وهك يهك نين زډر كه م بير ده كه نوه. وه فرمويي تي: ﴿أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ﴾^۳، واته: نايا نه وانهى باوه پيان ميناوه و كرده وه چاكه كانيان كرده له گه ل خرابه كاران له زويده وهك يه كيان داده نيټين؟ (له دوا پږډا، نه خنډر و نى يه) يا پاريزگاران وهك به دكرداران لي ده كه ين؟ له نايه تي تردا به لكه ي زډر هه يه كه خودا پږي ناكار چاكان ده گري و به دبه ختانيش رسوا ده كات.

﴿لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْنَاهُ خَشِيعًا مُّصَدَّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَذَلِكَ الْأَمَثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾^۴ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالشَّهَادَةُ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ^۵ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَنَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ^۶ هُوَ اللَّهُ الْخَلِيقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ^۷

باسى گه وره يى قورئان

خوداى مه زن نه فرمويټ: ﴿لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْنَاهُ خَشِيعًا مُّصَدَّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَذَلِكَ الْأَمَثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾^۱ كه گر نيټه هم قورئانه مان بناردايه ته سر كه ډك، تق ده تدى كه له ترسى خودا وردوخاش و له ت له ت ده بوو. هم نمونانه بق مردم دينينه وه، به شكور نه وان رابمينن. خوداى مه زن باسى گه وره يى و بلندي قورئان و پږنو پله ي ده كات كه پږيسته دله كان كاتي ده بيبيسن و گويان ليى نه يى راجله كږين و بله زنن و پهل پهل بن و بينه كول بق نه وه موو به لټين

^۱ الجاثية (۲۱).

^۲ غافر (۵۸).

^۳ ص (۲۸).

مژده هه قانه و ده ئه و هه موو هه په شه گه وره و ترسناکانه که گومانی تیدا نیه دینه جی که نه فه رمویت:

﴿لَوْ أَرْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْنَاهُ خَشْيَةً مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ﴾^۱ واته: ئه و که ژانه به و په قی و

سه ختی نه گه ر له و قورئانه تی بگه یشتنایه و پابمانایه له ماناکه ی سهریان شوپ نه کرده وه له ت له ت

نه بوون له ترسی خوا. باشه ئه ی به نیاده م چون بۆ تق په وایه که دله کانتان نه رم نابۆ و سهر شوپ

ناکه و دلتان پاره پاره (له ت له ت) نابۆ له ترسی خوا که پامان و تی گه یشتن له و قورئانه ی که بۆی

ناردن. بۆیه خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿وَلَوْلَا أَنَّمْثَلُ نَصْرُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَفْكُرُونَ﴾^۲ له

فه رمووده ی متواتر هاتوه که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) کاتی که مینه بریان بۆ دروست کرد، له پیش

ئهو و تاری ئه دا له ته نیشت کۆتیره یه (جذع) له کۆتیره کانی مرگه و تا ئه وه ستا دهستی به وتار

خویندن نه کرد. وه ختی که مینه بر دانرا یه که م جار که پیغه مبه ر (ﷺ) هاتو تیپه پی به لای

کۆتیره که دا به ره و مینه به ره که چوو، له و کاته دا کۆتیره که ده نگیکی لیوه هات وه ک چون مندا ل کاتی

بی ده نگ ئه بی ده نگیکی لیوه دیت و نه نرکی تی (یانی ناره حه ت بوو) چونکه له وه و پیش نیگا و یادی

خوا له ته نیشت ئه و ئه بیسرا. له هه ندی له پر یوایه ته کانی ئه م فه رمووده یه دا. حه سه نی به سری دوا ی

هینانی ئه م فه رمووده یه ده لیت: ئیوه شایه تهرن و زیاتر له سه رتانه (ئارۆزه مه ند تر بن) له و کۆتیره

داره.^۱ وه هه ر به و شیوه یه له م ئایه ته پیروژه دا خوی گه وره فه رمووی ئه و کۆیه په قه نه گه ر ئه م

قورئانه ی بیستایه له ترسی خوا ده که وت و له ت له ت به بوو. ئاخۆ ئه بی ئیوه چون بن که بیستوتانه و

تیگه یشتوشن لێ؟ خوی مه زن فه رموویه تی: ﴿وَلَوْ أَن قُرْءَانَا سُرَّتْ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِعَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ

كَلِمٌ بِهِ الْمَوْتُ﴾^۲، واته: به پاستی نه گه ر قورئانیک (به خویندنه وه ی) چیاکانی پی به رایه (بۆ شوینیکی

تر) یا زه وی پی له تله ت بکرایه یان له گه ل مردواندا قسه ی بکرایه (ئه نجا باوه پی بی نامینن). وه

ئه فه رمویت: ﴿وَأَنَّ مِنَ الْجَارَةِ لَمَا يَفْجَرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَأَنَّ مِنْهَا لَمَّا يَشْقُوقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا

لَمَّا يَهْطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ﴾^۳، واته: به پاستی به ردی وا هه یه له چه ند لاهه جوگه ئاوی لی هه لده قولی وه

بیگومان هی وایان هه یه که له ت له ت ده بی و ئاوی لی دیته ده ری وه به پاستی هی وایان هه یه له ترسی

خوا (له لوکه ی شاخه کان) به ر ئه بیته وه.

^۱ فتح الباری (۶/۶۹۶)، الدارمی (۱/۳۴-۳۵).

^۲ الرعد (۳۱).

^۳ البقرة (۷۴).

به‌رزو گه‌ورده پیروز راگرتنی خودا به ناو مکانی و سیفاته‌کانی

خوای گه‌ورده فرمویه‌تی: ﴿هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ الْغَيْبُ وَالشَّهَادَةُ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ نهو خودایه زاتیکه که جگه له‌نهو کهس بق پرستن نابی. نه‌دیاره، له دیاران ناگاداره و دل‌واویه و دل‌وفانه. خوای گه‌ورده پیتی پاگه‌یاندوین که نهو خودایه که جگه نهو کهس بق پرستن ناشی پرورنده نیه غیره‌ز نهو وه کهس خاوه‌نی ثم بوونه‌وره نیه لهو زیاتر وه پرستنی هر شتی بیجگه لهو بی سووده و که‌لکی نیه. نهو ناگاداری نه‌دیارو دیاره‌کانه واته: ناگای له هموو وده‌ی مینراوه‌کانه، نه‌ویش له نئیمه‌وه نادیاره و نای بینین و چاومان لئی نیه. هیچ شتیکی لی ون نابی نه له زه‌مین و نه له ناسمانه‌کاندا له چاک و له خراپ و له گه‌ورده و بچوک هتا بچوکترین شت له تاریکایی و نوته‌کدا. نه‌فرمویت: ﴿هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ لهم باره‌یه‌وه له نه‌وله‌ی ثم ته‌فسیرا قسه‌مان لی کردوه، پیویست ناکا لیره‌دا دووباره‌ی بکه‌ینه‌وه. یانی نهو خودایه‌کی خاوه‌ن به‌زه‌یی بی پایانه که هموو دروست کراوه‌کانی به‌ته‌وا‌ی ده‌گریته‌وه. هر نهو دل‌واو و دل‌وفانی دنیاو پڑی دوا‌ییه. وه‌ک فرمویه‌تی: ﴿وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ﴾، واته: وه به‌زه‌یی و په‌حمه‌تیشم هموو شتیکی گرتته‌وه. وه فرمویه‌تی: ﴿كُتِبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةُ﴾^۱، واته: په‌روه‌دگارتان به‌زه‌یی و میهره‌بانی له‌سه‌ر خوی پیویست کردوه. وه فرمویه‌تی: ﴿قُلْ يُغْفِرُ اللَّهُ وَرَحْمَتُهُ فِذَٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾^۲، واته: (نه‌ی موحه‌مه‌د ﷺ) بلی: هر به‌هوی چاکه و میهره‌بانی خواوه‌یه جا که‌واته با به‌وه دل‌خوش بن نه‌وه چاکتره (بویان) له‌وه‌ی کوی ده‌که‌نه‌وه (له شتی ثم دنیا‌یه). پاشان خودای مهن فرمویه‌تی: ﴿هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَنَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ (که لهو به‌ده‌ر شیوا‌ی پرستنی‌ک نیه‌به‌حق) پادشایه له که‌مایه‌تی به‌دوره، سه‌راوه‌ی هیمنایه‌تی، هیمنی دهره، به‌سه‌ر هموو شت پاده‌گات، گشت ده‌ست‌لات به‌ده‌ست نه‌وه، به‌سه‌ر هموو شتدا زاله، هیچ شتی ده‌روستی نایه. خودا پاکه لهو شتانه‌ی نه‌وان ده‌یکه‌نه شریکی. واته: پادشای هموو شتی که به فرمانی نهو هه‌لده‌سو‌پین به‌بی له‌مپه‌رو له‌به‌ردا وه‌ستان ﴿الْقُدُّوسُ﴾ وه‌ه‌بی کو‌پی مونه‌به ده‌لئیت:

^۱ الاعراف (۱۶).

^۲ الانعام (۵۴).

^۳ یونس (۵۸).

واته: پاک. موحاهدو قهتاده گوتیان: یانی پیروز^۱ نیبنوجورهیج ده لیت: فریشته به پیزه کان پاکو پیروزی خودا پاده گرن.^۲ ﴿السَّلَامُ﴾ دورد له هه موو عه یبو که م و کړپه ک. له بهر ته ولوی له زاتو سیفات و کرداریدا. ﴿الْمُؤْمِنُ﴾ زه حاک ده لیت: له نیبنوعه باسه وه: یانی دروست کراوه کانی دنییا کردوه که نامه قیان له گه ل بکا.^۳ قهتاده ده لیت: هیمنی به خشه که فهرموویه تی: که هر خوی هه قو راسته.^۴ نیبنوزه ید ده لیت: بهنده خاوه نباوه په کانی بق دنییا کردوه له باوه پ هینانیا ن پتی.^۵ ﴿الْمُهَيِّمُ﴾ نیبنوعه باسو که سانی تریش ووتویانه: واته: ناگای له هه لسوکه وتی دروست کراوه کانیه تی.^۶ یانی هه موو کاتی ناگای لیتانه. وه که نه فهرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾^۷، واته: به راستی خوا به سر هه موو شتی کدا ناگاداره. وه نه فهرمویت: ﴿ثُمَّ اللَّهُ شَهِيدٌ عَلَى مَا يَفْعَلُونَ﴾^۸، واته: پاشان خوا شایه ته له سر نه و کرده وانه ی که ده یکن (له پاشی تو). وه نه فهرمویت: ﴿أَفَمَنْ هُوَ قَائِمٌ عَلَى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ﴾^۹، واته: ده ی نه و (خواه ی چاودیره به سر هه موو که سه وه هه رچی کردوه (وه که بتانیکه ناگای له هیچ نی به). وه نه فهرمویت ﴿الْعَزِيزُ﴾ یانی نه و خواه ی که زاله به سر هه موو شتی کداو سهری پی شوق ده کات وه هه موو شتی له بهر دهم ده سه لات و گوره یی و هیزو تواناو تو له یا خوی ناگری. بویه فهرموویه تی: ﴿الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ﴾ واته: ده سه لات و زالی هه شایانی نه وه و گوره یی و بلندی هه بق نه و نه شتی بق هیچ که س نابی. وه که له فهرمووده ی سه حیددا له پیشه وه باسما ن کرد واته: گوره یی پو شاک ی منه بیباکیش کالای بالامه هه که سی له یه کی له م دووانا دزایه تیم بکات سزای نه دهم.^{۱۰} پاشان خوی گه زه فهرموویه تی: ﴿سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا

^۱ الطبري (۳۰۲/۲۳).^۲ الدر المنثور (۱۲۳/۸).^۳ الدر المنثور (۱۲۳/۸).^۴ الطبري (۳۰۲/۲۳).^۵ الطبري (۳۰۲/۲۳).^۶ البغوي (۳۲۶/۴).^۷ الحج (۱۷).^۸ یونس (۴۶).^۹ الرعد (۲۳).^{۱۰} مسلم (۲۰۲۲/۴).

يُسْرِكُونَ ﴿١﴾ وه نه‌فهرمویت: ﴿هُوَ اللَّهُ الْخَلِيقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ يُسْجُ لَهُ مَا فِي

السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ هر نه‌وه خودای وه‌د هیئی داهینتری وینه‌گر. ناوی هره جوان
بۆ نه‌وه هر شتیکی له ناسمانان و زهمیندان په‌سه‌نی پاکی نه‌و دده‌دن و هر خۆیه‌تی به‌ده‌سته‌لاتی

له کارزان. وه‌دی هینه‌رو داهینه‌رو وینه‌گر هر خۆیه‌تی و جیبه‌جیکردن و هه‌لسوپینه‌ریش هر نه‌وه.
نه‌و که‌سه‌ی شت دادنه‌تی و پێکی ده‌خا مه‌رج نیه که بتوانی وه‌دی به‌یئی و جیبه‌جیی بکا جگه‌خودا. وه

نه‌فهرمویت: ﴿الْخَلِيقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ﴾ واته: نه‌و خودایه‌ی که مه‌یلی شتیکی هه‌بوو نه‌فهرمویت بیه

ده‌بی به‌و شیوه‌یه‌ی نه‌یه‌ویتی به‌و وینه‌یه‌ی ئاره‌زووی ده‌کات. وه‌ک نه‌فهرمویت: ﴿فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ

رَبِّكَ﴾، واته: له‌هر وینه‌یه‌کدا که خۆی و یستییی یه‌کی خستویت. بۆیه‌فهرموویه‌تی: ﴿الْمُصَوِّرُ﴾

واته: نه‌و خودایه‌ی نه‌وه‌ی بیه‌وی جیبه‌جیی ده‌کات و وه‌دی نه‌هیئی به‌و شیوه‌یه‌ی مه‌یلی لی بی.

ناوه‌هه‌ره‌ جوانه‌کان

خوای گه‌وره‌ فهرموویه‌تی: ﴿لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ﴾ له‌پیشه‌وه‌ قسه‌ی له‌سه‌ر کرا له‌سوره‌تی

نه‌عرفادا وه‌ لێرا نه‌و فهرمووده‌یه‌ نه‌هتین که له‌ هه‌ردوو سه‌حیحه‌کدا هاتوه‌ له‌ نه‌بوهوره‌یره‌وه
نه‌ویش له‌ پیغه‌مه‌ری خواوه‌ (ﷺ) فهرموویه‌تی: واته: (خودا نه‌وه‌دو ئۆ ناوی هه‌یه، سه‌د یه‌کی که‌م

هر که‌سی ژماردی چوه‌ته‌ به‌هه‌شت نه‌و تاکه‌و تاکیشی بی خوشه‌).

هه‌موو شتی شایه‌تی پاکی و په‌سه‌ندی خودا ده‌دات

خودای گه‌وره‌ نه‌فهرمویت: ﴿يُسْجُ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ وه‌ک نه‌م ئایه‌ته‌یه که نه‌فهرمویت:

﴿يُسْجُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسْجُ بِحِوْءٍ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ

حَلِيمًا غَفُورًا﴾، واته: ستایشی خوا ده‌کەن هر حه‌وت ناسمانه‌کان و زه‌وی و هه‌رچی له‌ناویاندایه‌ وه

هیچ شتیکی نی یه‌ به‌ سوپاسی نه‌و ستایش نه‌کات به‌لام ئیوه‌ تی ناگەن له‌ ته‌سبیحاته‌که‌یان به‌راستی

خوا هه‌میشه‌ په‌له‌ نه‌که‌ری لێبوره‌یه‌. وه‌ نه‌فهرمویت: ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ﴾ یانی هر خۆیه‌تی به‌ده‌سته‌لات

که‌س ناتوانی بالاده‌ستی بیته‌ ﴿الْحَكِيمُ﴾ له‌ کارزانی و له‌ بریارو به‌رنامه‌یدا.

^۱ الاننطار (۸).

^۲ فتح الباری (۲۱۸/۱)، مسلم (۲۰۲۳/۴).

^۳ الاسراء (۴۴).

تہ فیسری سورہی (الممتحنہ)

لہ مدینہ ہاتوہ تہ خواروہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١﴾ إِنْ يَتَّقَوْكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَيَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتَهُم بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ ﴿٢﴾ إِنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ يَفْصَلُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣﴾﴾

ہوی ہاتنہ خواروہی سورہی (الممتحنہ)

ہوی ہاتنہ خواروہی تہ سورہتہ پیروزہ پوداوہ کی حاتہ بی کوپی تہی بہلتنہ عیہ تہم حاتہ بیایو تہک بوو لہ وانہی کہ کوچی کردبوو لہ مہک وہ بق مدینہ یہک تہک بوو لہ وانہی کہ لہ جہنگی بہدرا بہ شداری کرد تہم پیاوہ مالو مندالی لہ مہک بوون لہ پہچہ لہ کدا لہ ہوزی قورہیش تہبوو بہلکو لہ ہاوپہیمانہ کانی عوسمان بوو کاتی پیغہمبہری خوا برپاری دا کہ مہک نازاد بکات کاتی خہلگہ کی پہیمانان شکاند۔ پیغہمبہر (ﷺ) فرمانی دا بق حق نامادہ کردن و غزا کردنیان و فرمووی: (تہی خودایہ ہوالی نیتہیان لی ون کی (بشارتہوہ)) حاتہب ویستی تہم ہوالہ بدات بہ قورہیش نامہ کی نووسی و دای بہ ژنیکی قورہیشی کہ بیگہی نہی بہ مہک یہکان و ناگاداریان بکات کہ پیغہمبہری خودا (ﷺ) نیازی ہہیہ کہ بدا بہسہریانا بق تہوہی بیکاتہ دہست پیغہمبہریک بق خوی بق پاراستنی مالو مندالی۔ خوی گہورہ پیغہمبہری (ﷺ) لہم ناگادار کرد لہ ولامی تہو دوعایہی کردی۔ ناردی کہ بگہرین بہ شوین تہو ژنہداو نامہکیان لی وەرگرت وہ تہمیش باسی کراوہ لہو فرموودہی بوخاری و موسلم ہاوپان تیایدا۔ نیامی تہحمد پریوایتی کردوہ لہ حسہنی کوپی محمدی کوپی عہلیہوہ دہلئت: عبدالله ی کوپی تہبی پافع ہوالی دامی۔ جارتیکی تردہلئت: کہ عبدالله ی کوپی تہبی پافع ہوالی داومتی۔ کہ گوئی لہ علی بوو (پہزای خوی لی بی) تہی گوت: کہ پیغہمبہری خوا (ﷺ) ناردمی، منو زویہیرو میقداد (واتہ: تہوانیشی لہگہل نارد) فرمووی: (پیون ہتا دہگنہ باخچی خاخ) شویتیکہ لہنئیوان مہکو مدینہدا (کہ ژنیکی تیدایہ لہ ناو کہ ژاوہیہکا) لہسہر پشتی وشتہر دادہنری (نامہکی پیٹہ لیی وەرگرن) بہ سواری ولاغہکانمان بہ تاو پڑشتین ہتا گہیشتنہ تہو باخچیہ ژنہکمان بینی پیمان گوت نامہکہ دہربہتہ۔ دہلئت: نامہم پی نہی۔ ووتمان:

نامه که در پیته یا پڑشاکه کانت لابه ره له بخت ده لیت: نامه که ی له په لکه که یا دهر میتا. نامه که مان وه رگرت، میتا مان بق پیغمبر ی خوا (ﷺ) له نامه که دا نوسرا بوو له حاتبه ی کور ی نه یی به لته عوه بو که سانی که بت په رستن له مه که. هه والی نه دانی به هندی شت که پیغمبر (ﷺ) له باره ی داگیر کردنی مه که وه نه ی ویست بیکا. پیغمبر ی خوا (ﷺ) فرموی: (حاتبه نه مه چیه؟ حاتبه ده لیت: په له م لی مه که من پیاویک بووم خزم دابوه پال قورپه یش وه من له په چه له کا قورپه یشی نیم. نو کچه ریانه ی له خزمه تان هه مو خزمو که سو کاریان هیه له مه که نه یان پارینن به هوی خزمایه تیه وه. وام به چاک زانی که من خزم نیه له مه که نه م کاره بکه م هتا به هویه وه که سو کارم بیارینن. وه نه مه ی کردومه له بهر بی دینیو په شیما بوونه وه م نیه له ناینه که م پارزیبون، به خوانه ناسی پاش موسولمان بوون. پیغمبر ی خوا (ﷺ) فرموی: (بیگومان راستان پی نه لیت). عومه ده لیت: وازم لی بیتنه با بده م له ملی نه م دوپوه. پیغمبر ی خوا فرموی: نه وه ناماده ی بهر بوه چون ده زانی به شکو خودا ناگاداری نه ملی بهر بوبی فرموی پی: ﴿چی نه کن بیکن له گوناختان خوش بووم﴾ هه ر به م شیوه یه زانایانی فرموده میتاویانه نیینوماجه نه بی به شیوه یه کی تر میتاویته ی له سوفیانی کور ی عویه ینه وه بوخاری له کتیبی مه غازیدا نه مه ی لی زیاد کردوه. خوی گوره نه م نایه ته ی نارد خواره وه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوَّيْ وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ﴾ وه له کتیبی ته فسیرا ده لیت: عه مر ده لیت له سر نه م نایه ته هاتوته خواره وه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوَّيْ وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ﴾ ده لیت: نازانم نه م نایه ته له سر فرموده که یه یان قسه ی عه مر خویه تی. بوخاری ده لیت: علی (یانی نیینولمه دینی) ده لیت: ووترا به سوفیان له سر نه مه هاتوته خواره وه نه م نایه ته ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوَّيْ وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ﴾ سوفیان ده لیت: نه مه له ناو خه لکا باس کراوه. له عه مر وه له بهر م کردوه یه ک پیتم لی لانه بردوه. وه گومان نابم که سی تر له بهر ی کردبی من نه بی (جکه له من).^۱

فرمان دان به دوژمنایه تی کردنی بی دین و دوستایه تی نه کردنیان

خودای مهن فرمویته تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوَّيْ وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تَلْقَوْنَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ حَرَجْتُمْ جِهْدًا فِي سَبِيلِ وَابِعَاظَةِ مَرْضَاتِي لِيُرُونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾

^۱ فتح الباری (۱/۶۶) و (۵/۷) و (۵۰۲/۸)، مسلم (۴/۱۹۴)، ابوداود (۳/۱۰۸)، تحفه الاحوذی (۹/۱۹۸)، النسائی فی الکبری (۶/۴۸۷).

نهی کرمه‌لی خاوه‌ن باوه‌پان! مه‌بنه دۆستی دوژمنان و خۆتان، ئیوه دۆستایه‌تیان به‌وان پاده‌گه‌یه‌نن، که‌چی ئەوان به‌و دینه پاسته‌قینه‌یه که بۆ ئیوه هاتووو بپوایان نیه (و) له‌به‌ر ئەوه به‌ خودای به‌روه‌نده‌تان به‌ باوه‌پن، ئیوه و پیغه‌مبه‌ر له‌ زیدی خۆ دهرده‌که‌ن. نه‌گه‌ر بۆ غه‌زا له‌ پای من و په‌زامه‌ندیم دهرده‌که‌ون، (دۆستایه‌تی ئەوان مه‌که‌ن). په‌نامه‌کی پێیان نه‌لێن: خۆشمان ده‌وێن، که‌چی من له‌ هه‌ر شتی ده‌یشارنه‌وه‌و هه‌ر شتی ناشکرای ده‌که‌ن، له‌ خۆتان ناگادار ترم. کۆ له‌ ئیوه ئەو کاره‌ بکا، پیگه‌ی پاستی لێ تیکچوووه‌ . واته‌: ئەو به‌ته‌رست و خاوه‌ناسانه‌ی که ده‌جه‌نگێن له‌ دژی خوداو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) خاوه‌نباوه‌پان. ئەوانه‌ی که خودا فرمویه‌تی که دوژمنایه‌تیان بکه‌ن و توندو تیژ بن به‌رانبه‌ریان و دۆستایه‌تی و هاوپه‌یتی و براده‌رایه‌تیان مه‌که‌ن. وه‌ک فرمویه‌تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ﴾، واته‌: نه‌ی ئەوانه‌ی باوه‌پتان هه‌یناوه‌ جوله‌که‌و گاوه‌ مه‌که‌ن به‌ پشتیوان و خۆشه‌ویستی خۆتان ئەوانه‌ هه‌ندیکیان دۆستی یه‌که‌ترن ئەوه‌تان ئەوان بکات به‌ پشتیوان و دۆست ئەوه به‌پاستی ئەو که‌سه له‌وانه. ئەمه هه‌ره‌شه‌یه‌کی تونده‌و به‌لێنیکه‌ی پوه‌ن و ناشکرایه‌ . وه‌ نه‌فرمویه‌ت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ هُزُوءًا وَلَمَّا مِنَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكَفَّارَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّكُمْ مُّؤْمِنِينَ﴾، واته‌: نه‌ی ئەوانه‌ی که بپوایان هه‌یناوه، ئیوه له‌گه‌ل ئەو که‌سانه‌ی خوا نه‌ناسن، هه‌رگیز دۆستایه‌تی مه‌که‌ن، نه‌گه‌ر ئیوه به‌پاستی خاوه‌ن باوه‌پن، نه‌شی له‌ خوا به‌ترسن. وه‌ نه‌فرمویه‌ت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَرْيَدُونَ أَنْ جَمَعُوا لَكُمْ سُلْطَانًا مُّبِينًا﴾، واته‌: نه‌ی ئەوانه‌ی که بپوایان هه‌یناوه بپه‌رواکان مه‌که‌نه دۆستی خۆتان له‌بری ئیعماداران ئایا (به‌م کاره‌) ده‌تانه‌وێت به‌لگه‌یه‌کی پهن له‌ دژی خۆتان بده‌ن به‌ خوا ؟. وه‌ نه‌فرمویه‌ت: ﴿لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاتُ وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ﴾، واته‌: نابێ بپوایان بپه‌رواپان بگه‌ن به‌ دۆستی خۆیان له‌ جیای بپوایان وه‌ هه‌رکه‌سه‌یک و بکات ئیتر په‌یوه‌ستی له‌گه‌ل خودا نامێنێ مه‌گه‌ر بۆ خۆپاراستن بپه‌رمان بپه‌رمان ده‌تان ترسینێت له‌ سزای خۆی. له‌به‌ر

^۱ المائدة (۵۱).

^۲ المائدة (۵۷).

^۳ النساء (۱۴۴).

^۴ آل عمران (۲۸).

نمه بوو پیغمبری خوا (ﷺ) بهمانه‌ی حاته‌بی قه‌بول کرد کاتی که ده‌لایت بویه هه‌لساوه به‌و کاره له‌گل قوره‌ی‌شا که مال و من‌داله‌کانی بی‌پاریزی له ده‌ست درژی قوره‌یش. خودای مه‌زن نه‌فه‌رمویت:

﴿يُخْرِجُونَ الرُّسُولَ وَإِيَّاكُمْ﴾ نمه وه له پیشه‌وه زور به گرنگی باسی دوزمنایه‌تی بت په‌رستو خوانه‌ناسه‌کانی کرد که دؤستایه‌تی نه‌کن له‌گه‌لیان چونکه نه‌وانه دوزمنی خوداو نیوه‌شن. نه‌وانه پیغمبری خوداو (ﷺ) هاوه‌له‌کانی نه‌ویان ده‌رکرد له مه‌که پییان گران بوو نه‌وانه ته‌نها خودا نه‌په‌رستو ته‌نها سوژده بۆ نه‌و خودایه ده‌به‌ن. بویه نه‌فه‌رمویت: ﴿أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ﴾ یانی نیوه هیچ تاوانی‌کتان نه‌بوو جگه له‌وه‌ی باوه‌پتان هه‌بوو به په‌روه‌رنده‌ی هه‌موو جیهان. وه که خودا نه‌فه‌رمویت: ﴿وَمَا نَقْمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْغَرِيبِ الْحَمِيدِ﴾، واته: نمه سزایه‌شیان هه‌ر له‌به‌ر نه‌وه ده‌دان که بی‌ویان هیتا بوو به خوی به ده‌سته‌لاتی سوپاسکراو. وه نه‌فه‌رمویت: ﴿الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِينِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ﴾، واته: نه‌وانه‌ی که ده‌رکران له مال و وولاتیان به ناهه‌ق ته‌نها (گوناهیان نه‌وه بوو) که ده‌یان ووت په‌روه‌ردگارمان خویه. وه نه‌فه‌رمویت: ﴿إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ دِينَكُمْ فِي سَبِيلِ وَإِنِغَاءَ مَرْضَاتِي﴾ واته: نیوه که تاوا بوون مه‌بنه دؤستیان. نیوه نه‌گه‌ر له‌به‌ر په‌زامه‌ندی من له زیدی خۆتان ده‌رچوون بۆ غه‌زا کردن مه‌بنه دؤستی دوزمنا‌نی من و خۆتان. نه‌وانه نیوه‌یان ناواره کردوه رقیانه له خۆتان و ناینه‌که‌شتانه. وه نه‌فه‌رمویت: ﴿تُشْرُونَ إِلَهُكُمْ بِالْمُودَةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَمْتُمْ﴾ واته: نه‌وه‌ی که ده‌یکه‌ن من ناگاداری په‌نهانی و ناشکرای دل و ده‌رونتانم ﴿وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾ هه‌ر که‌سی له نیوه نه‌و کاره بکات ریگی پاستی لی تیکچووه. وه نه‌فه‌رمویت: ﴿إِنْ يَتَّقُوا اللَّهَ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَيَسْطُرُوا إِلَيْكُمْ إِلَهُيَهُمْ وَالَّذِينَ هُمْ يَأْتَوْنَ بِهِمْ وَلَوْ كَفَرُوا﴾ نه‌گه‌ر گیران بکه‌ون، دوزمنایه‌تیتان ده‌کن، بۆ نازارتان ده‌ست و زمان وه کار ده‌خه‌ن، هه‌ز ده‌کن له دین وه‌رگه‌پین. یانی (گه‌ر ده‌ستیان بجی به‌سه‌رتانا) دریقی ناکه‌ن له نازاردانتان به ده‌ست و زمان. ﴿وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ﴾ زور هه‌ول ده‌ده‌ن که توشی خیر نه‌بن دوزمنایه‌تی نه‌وانه به‌رده‌وامه به په‌نهانی و ناشکرا چون نیوه دؤستایه‌تی نه‌و جزره که‌سانه نه‌کن؟ نه‌میش هه‌ر وریا کردنه‌وه‌یه له‌وه‌ی که ده‌بی نه‌مانیش دوزمنایه‌تی خوانه‌ناسان بکه‌ن و دؤستایه‌تیان نه‌کن. وه نه‌فه‌رمویت: ﴿لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ

۱ البروج (۸).

۲ الحج (۴۰).

وَلَا أُولَدُكُمْ يَوْمَ الْآفَاقِ يَفْعَلُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿۱﴾ پدزی قیامت نه خزمان و نه جگه رگوشه کانیشتان هرگیز فریاتان ناکه ون. لیکنان جودا ده کانه وه و چی بکن خدا ده بیینی. واته: خزمانیه تیتان هیچ سودیکتان پی ناگهینی لای خدا نه گهر بیه وی سزاتان بدات. وه نه گهر خواتان له خواتان ره نجان دبیت له بهر خاتری نه وان ناگه نه فریاتان و سودیان نیه بواتان. هرکه سی له گه ل خزم و که سو کاری بی بق نه وهی دلی نه یه شی و دل گران نه بی نه وه و نه که سه ره نج بیوه و مال ویزان و زیان لی که وتوه. هرچی بکات بی سووده هیچ که لکیکی لای خدا پی ناگهینی نه و خزمانیه تی. با نه و که سه خزمیکی نزیکی پیغه مبه ریکش بی (علیه السلام) نیامی نه حمده ده لیت: همهادی کوی سابت بوی گنپاینه وه له نه نه سه وه که پیایک ده لیت: نهی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) باوکم له کوئییه؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فرموی: (له ناو ناگردایه) کاتی که پیاووه که پوشت و پشتی هه ل کرد پیغه مبه ر (ﷺ) فرموی: (باوکی من و باوکی تو له ناو ناگردان) ^۱ موسلم و نه بوداود ریوایه تیان کردوه ^۲.

﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءُؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ الْغَدَاةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَا تُشْفِرْ لَكَ وَمَا أَمْرُكَ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلِّمْنَا لَكَ مَا هُمْ عَنْكَ لَعَلَّكَ تَؤْتِنَا إِنَّكَ عَزِيزُ الْحِكْمِ ﴿۱﴾ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَمَنْ بَرَّ لِلَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَفُورُ الْحَمِيدُ ﴿۲﴾﴾

نیبراهیم (سه لامی خوی لی بی) او نه وانه ی له گه لی بوون چاکترین نمونه نه که بیزاری خویان دهربری و ناشکرایان کرد له خزمه بی دینه کانیان

خوی مه زن نه فرموی: ﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءُؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ الْغَدَاةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَا تُشْفِرْ لَكَ وَمَا أَمْرُكَ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلِّمْنَا لَكَ مَا هُمْ عَنْكَ لَعَلَّكَ تَؤْتِنَا إِنَّكَ عَزِيزُ الْحِكْمِ﴾ نیبراهیم و نه که سانه ی له گه لی نه و بوون. بق نیوه نمونه ی زدر باشن، که به هه زده کی خویان وت: نیمه له نیوه و له و شتانه ی (له خودا به دهن) ده په رستی به نورین و باوه پمان به نیوه نه ماوه هه تا هه تایه دوزمنایه تی و پق و کینه که وتوته نیوانه وه، تا نه و کاته ی نیوه باوه به خودای تاقانه دینن

^۱ احمد (۲۶۸)، فرموده یه کی سه حیحه.

^۲ مسلم (۱۹۱/۱)، ابوداود (۹۰/۵).

جیا له وه که ئیبراهیم به بابی خوی گوت: داوی ئی خوشبونت بۆ ده کم، ده باره ی تو هیچی ترم بۆ له گه له خدا ناکری. ئه ی په روه ردگاری هه موومان! خو مان به تو سپاردوه و هه موومان پوه مان له تویه و وه گه پانه وه ی دوا پۆژیش هه ر به ره و تویه. خودای مه زن به بهنده خاوه ن باوه په کانی خوی ده فهرمویت که دژایه تی و دوژمنایه تی خاوه ناسه کان بکه ن و جهنگیان له گه له بکه ن و دوورکه ونه وه لییان و نا په زایی خو تان ده ربه ن لییان نه فهرمویت: ﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ﴾ واته: شوین که وتوه کانی و نه وانه ی له گه لی بوون ﴿إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِ إِنَّا بَرَاءُؤُا مِنْكُمْ﴾ واته: ئیمه دوورین له ئیوه و هیچ به یوه ندیه کمان بیتانه وه نیه ﴿وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كُفْرًا بِكُرٍّ﴾ واته: به ناینتان و پیتازتان ﴿وَبَدَا يَنَسُّكُمْ الْعَذَابُ وَالنَّعْصَاءُ أَعْدَاءُ﴾ واته: دوژمنایه تی و کینه دهستی پیکرد له نیوانی ئیمه و ئیوه دا هه تا ئیوه به رده وام له سه ر بیدینی بپۆن. وه هه تا هه تایشه ئیمه به دوژمنی خو مانتان ده زانین و ره مان لی تانه ﴿حَتَّى تَوَمَّنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ﴾ واته: هه تا نه و کاته ی که ته نها خودا ده په رستن و سوژده ی بۆ ده بن و هیچ خوایه کی تر بیجگه له و نا په رستن له بت و شتی تر. وه نه فهرمویت: ﴿إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَا تُشْفِرَنَّ لَكَ﴾ واته: له ئیبراهیم و نه وانه ی له گه لی بوون نمونه ی باشتان ده ست ده که وئ که له سه ری بپۆن جگه ئیبراهیم داوی ئی بووردنی له خودا کرد بۆ باوکی که ئه ویش به لئینیک بوو که ئیبراهیم به باوکی دابوو. وه ختی بۆی ناشکرا بوو که باوکی دوژمنی خوایه لئی ته که وه. کاتی هه ندی له موسولمانان داوی ئی خوشبوونیان بۆ باب و باپیرانیان ده کرد که مرده بوون له سه ر بته رستی و ده پا پانه وه له خودا بۆیان و ئه یان ووت خو ئیبراهیمیش داوی ئی بووردنی بۆ باوکی کردوه، خوا ی گه وره ئه م ئایه ته ی ناردده خواره وه: ﴿مَا كَانِ لِلنِّسَاءِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُمْ أَنَّهم أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾ واته: ﴿وَمَا كَانِ اسْتَغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا بَيَّنَّ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ﴾ واته: ﴿إِنْ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ﴾، واته: په واه و شایسته نیه بۆ پیغه مبه رو باوه رداران که داوی لیبوردن بکه ن بۆ هاویش په یداکه ران با خزمی نزیکیشیان بن له پاش نه وه ی که بۆیان ده رکه وتوه که بیگومان نه و (هاویش دانه رانه) هاوه له و پپپی دۆزه خن، وه داوی ئی خوشبوونی ئیبراهیم بۆ باوکی ته نها له به ر واده و به لئینیک بوو که به باوکی دابوو (که داوی ئی بووردنی بۆ بکات) جا کاتی بۆی پوون بویه وه که بیگومان باوکی دوژمنی خوایه خوی ئی به ری کرد به پاستی ئیبراهیم دۆر له خوا ترسو له سه ر خو بوو. وه خوا ی گه وره له م ئایه ته دا

نه فرموئ: ﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءُؤُا مِنْكُمْ﴾ تا نه فرموئ: ﴿أَلَا قَوْلُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ﴾ واته: نبيراهيم نمونه نيه بقرئوه كه داواى لى بوردن بكن بقرئوه رسته كان. تا بهو شيوه بهى كه نه تانه ويى واته: كه زانيوتانه به بت په رستى مردوون (نهمه قسهى نيينوعه باسو و موجدو قه تاده و موقاتلو زه حاك و كه سانى تريشه. ^۱ پاشان خوداى مه زن باسى نبيراهيم و نه وانهى كه له گه لى بوون دهكاو و هختى له گه له كه يان دوركه و تنه وه و بيزارى خويان ده رپي لى يان و ته به پايان لى كردن خويان ته نها به خودا سپاردو لى نه پاره و نه گوتيان: ﴿رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ واته: له هموو هه لسوكه و تيكماندا هموو شتيكمان هر به تو ده سپيرين و ده يدينه ده ستى تو و وه هر بولاى تو ش له دواقرذا ده گه پينه وه. واته: زيندوو ده كرپنه وه له پوژى دوايدا. وه نه فرموئ: ﴿رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَاعْزِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ نهى په روه رندهى هه موومان، مه مانخه بهر تيرو تانهى نه وانهى كه تو ناناسن، له گونا هيشمان بپوره، هه رتو خاوهن ده ستلاى له كارزانى. موجد ده لىٔ: خودايه تو ش گرفتارمان مه كه به ده ستى نه و خاوه ناسانه و سزلمان مه ده تا نه و بدينانه بلين: نه گه ر نه وانه له سهر هق بونايه نه مه يان به سهر نه ده هات. ^۲ زه حاكيش هر واي گوتوه. قه تاده ده لىٔ: نه لىٔن خودايه زالىان مه كه به سهر مانا هه تا تيرو تانه مان لى بدن و ابزانن كه نه وان له سهر هقن بويه زال بوون به سهر مانا. نيينو جه ريريش هه مان پاى هه لىژاردوه. عه لى كوپى نه بو ته لحه له نيينوعه باسه وه ده لىٔ: خودايه زالىان مه كه به سهر مانا هه تا نازارمان بدن. خوداى گه وره نه فرموئ: ﴿وَاعْزِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ واته: تاوانه كانمان داپوشه و با كه س پيى نه زانى خوت نه بى و له و گونا هه شمان بپوره كه خوت ناكات لىٔه تى كه كردومانه. ﴿إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ﴾ واته: نه و خودايهى كه هه ركه سى په نات پي بى نى نا نوميد نابى ﴿الْحَكِيمُ﴾ له كارزانى له فرمان و كردارو به نامه و بپيارتا. پاشان خوداى گه وره فرموئ: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَفَضَّلَ اللَّهُ فَوْقَ اللَّهِ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ بيگومان نه وانه نمونهى باشن بقرئوه بقرئوه كه سهى كه نوميدى به خودا پوژى قيامت هه يه. هه ركه سيش خو ده بوپوژى خودا په كى پي ناكه ويى و هر شايانى په سه ند دانه. نه م نايه ته پشتگيرى پيش خوى دهكاو جياش بوته وه له پيش خوى و نمونه يه كى زور چاك و باشه بقرئوه

^۱ الطبري (۲۳/۳۱۸).^۲ الطبري (۲۳/۳۱۹).

که سیّ به تهمای خود او پڑی دواپی. وه نه فرمویت: ﴿لَئِنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ﴾ هانی هم مو خواناسی نه دا که باوه پی به خود او پڑی دواپی هم یه ﴿وَمَنْ يَرْوُلْ﴾ هر که سیش خوی لاده دا له وهی که خودا فرمائی پی کردوه ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ خودا بی نیاز وه هر شو شایانی په سمن دان و ستایشه. وه که خودای مهن نه فرمویت: ﴿إِنْ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾، واته: نه گهر ئیوه نا سوپاسی (به هر هکائی خوا) بکن و هم مو نه که سانهش له زه ویدان نه وه به راستی خوا بی نیازی سوپاس کراوه. عملی کورپی نه بو ته لحه له ئیبنوعه باسوه ده لیت: ﴿لَغَنِيٌّ﴾ نه وه که سسی که زور بی پایان ده وله مهنده که خودایه. نه م سیفته ته نها هر بی خودایه هیچ که س هاوشان هاو وینه نی له هیچ شتیکدا په سندی پاکی هر بی نه وه که تا که ته نهاو زال و خاوهن ده سته لات. ﴿الْحَمِيدُ﴾ هر نه و شایه نی په سنی دانه لای به نده کانی واته: سوپاس کراوه له هم مو گفتار و کرداریکید او هیچ خودایک نیه جگه له و په روه رد گاریش هر نه وه.

﴿عَسَى اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَ لَكُمْ مِّنْهُ مَوْءَةً وَرَبِّ الْغُفُورِ رَحِيمٌ﴾ ۷ لَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقْبِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُحَرِّمُوا مِنْ دِينِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ۸ إِنَّمَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَتَلُواكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوا عَنْ دِينِكُمْ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مُلْكُ الْإِسْلاَمِ كَذِبًا وَلَئِنْ لَمْ يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنْهُ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَئِنْ كُنْتُمْ إِلَّا قَوْمًا مِّنْهُ ۚ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْقِصَابٍ ۚ

الْفَالِقُونَ ۙ

شایه خودا له نیوان خاوهن باوه ران و نه وه که سانهی که دوژمنیان دوستایه تی دا به زینتی

خوای گوره نه فرمویت: ﴿عَسَى اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَ لَكُمْ مِّنْهُ مَوْءَةً وَرَبِّ الْغُفُورِ رَحِيمٌ﴾ ۷ لَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقْبِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُحَرِّمُوا مِنْ دِينِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ۸ إِنَّمَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَتَلُواكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوا عَنْ دِينِكُمْ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مُلْكُ الْإِسْلاَمِ كَذِبًا وَلَئِنْ لَمْ يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنْهُ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَئِنْ كُنْتُمْ إِلَّا قَوْمًا مِّنْهُ ۚ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْقِصَابٍ ۚ

شایه خودا له ناو ئیوه و نه وه که سانهی دوژمنایه تیان ده کردن، دوستایه تی دامه زینتی. خودا توانایه و خوا ده بوری و دلوفانه. پاش نه وهی که خودا فرمائی دا به دوژمنایه تی کردنی خوانه ناسان ده فرمویت به بنده خاوهن باوه په کانی که دوستایه تی دامه زینتی له نیوان خویان و نه وه که سانهی که دوژمنایه تیان ده کردن ﴿عَسَى اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَ لَكُمْ مِّنْهُ مَوْءَةً وَرَبِّ الْغُفُورِ رَحِيمٌ﴾ ۷ لَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقْبِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُحَرِّمُوا مِنْ دِينِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ۸ إِنَّمَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَتَلُواكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوا عَنْ دِينِكُمْ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مُلْكُ الْإِسْلاَمِ كَذِبًا وَلَئِنْ لَمْ يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنْهُ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَئِنْ كُنْتُمْ إِلَّا قَوْمًا مِّنْهُ ۚ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْقِصَابٍ ۚ

دژایه تی و دوره پریزی خۆشه ویستی و دوستایه تی و برایه تی دامه زینتی. ﴿وَاللَّهُ فَدِيرٌ﴾ خودا ده توانی نه م هم مو شته دور له یه ک و جیا و زو بهش بهش کز بکاته وه که بی ویت. وه دله کان نه بهستی به یه که وه دواپی نه وه هم مو کینه و دوژمنایه تی ده توانی بیان کاته وه به یه ک وه که خوای گوره منه تی

کردوه به سهر نه نساریه کانا فرمویه تی: ﴿وَأَذْكُرُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءَ فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى سَفَا حُفْرٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُم مِّنْهَا﴾^۱، واته: بیر له به مره و چاکه ی خوا بکه نه وه به سهر تانه وه له کاتیکدا ئیوه دژمنی به کتر بیون به لام خوا هوگری خسته نئیوان دله کانتان ئیتر بیون به برای به کتر به هوئی نه و چاکه ی خواوه ئیوه له سهر لیواری چالیک بیون له ناگر به لام خوا پزگاری کردن لئی. وه پیغمبره ریش (ﷺ) فرمویه تی بییان: (ناخو نه م دین گومرا بیون خودا پئی نیشان دانان به هوئی منه وه بهش بهش بیون خودا به کی خسته نه وه به هوئی منه وه).^۲ خودا مه زن فرمویه تی: ﴿هُوَ الَّذِي أَيْدَكَ بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ﴾^۳ ﴿وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾^۴، واته: خوا نه وزاته به که به هیزی کردیت به یارمه تی خوئی وه به بهواداران، وه هوگری خسته نئیوان دله کانیان نه گر به خخت بگردایه هرچی له زویدایه هوگریت نه ده خسته نئیوان دله کانیانه وه به لام خوا هوگری خسته نئیوانیان به پاستی هر نه و زالی کار دروسته. وه له فرموده به که ها توه: (خوشه ویسته که ت خوش بوئی به نه ندازه به که شایه دا پوژیک بیت که پقت لئی بی. وه کینه ت بیئی له و که سه ی که پقت لیته تی به نه ندازه به که. شایه دا که پوژیک بیت خوش ت بویت)^۵ وه نه فرمویه تی: ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ واته: له خوانه ناسان خوش بیئی وه ختی په شیمان بونه وه له خوانه ناسی و گه پانه وه بولای په روه رنده یان و سهر یان دانه واند بی خودا که ده بورئی و دلوفانه. بی هم مو که سی که گه پاره توه بولای له هر تاوانی کردییتی.

دروسته چاکه کردن دهر یاری نه و خوا نه ناسانه ی که جهنگ ناکه ن له سهر ناین

خوای گه وره نه فرمویه تی: ﴿لَا يَنْهَكُوكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ خودا به رتان لی ناگری که ئیوه له گه ل نه وانه ی به گز ئیوه دا نه چوون له زید و ده دریان نه نان، چاکه یان دهر یاره بکه ن به به یه کسان ی په فتاریان له گه لدا بکه ن. خوا مرقی داد په روه ری خوش ده ویت. واته: نه وانه ی که ها و کاریان نه کردوه له وه ده رفانتان له زیدی بابو با پیرانتان. واته: خودا پیتان لی ناگری که چاکه له گه ل نه و بیدینه نه دا بکه ن که له سهر ناین شه پریان له گه لتان نه کردوه وه ک زمان و نه وانه ی که توانای شه پریان نیه. ﴿أَن تَبَرُّوهُمْ﴾ واته: چاکه یان

^۱ آل عمران (۱۰۳).

^۲ فتح الباری (۶۴۴/۷).

^۳ الانفال (۶۲-۶۳).

^۴ تحفة الاحوذی (۱۳۲/۶)، فرموده به کی غریبه.

له گه ل بكن ﴿وَتَقْسِطُوا إِلَيْهِمْ﴾ واته: دادپه روه رو به نینساف بن له گه لیان. ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾
 نیمای نه محمد پیوایه تی کردوه له نه سمای کچی نه بوه کرده (په زای خویان لی بی) نه سما ده لیت:
 دایکم هات که بته رست بوو له کاتیکدا که قوره یش په یمانیان هه بوو له گه ل پیغه مبه ر(ﷺ) هات
 بولای پیغه مبه ر(ﷺ) ووت نه ی پیغه مبه ری خودا(ﷺ) دایکم هاتوه پئی خوزه چاوم پئی بکوی
 بېزم بولای؟ فرموی: (به لئ سهر له دایکت بده).^۱ بوخاری و موسلمیش هیناویانه^۲ وه نیمای
 نه محمد پیوایه تی کردوه له عبدالله ی کوی زویه یره وه ده لیت: قه تیل هات بولای نه سمای کچی
 نه بویه که هندئ هه دیه ی بئ هینا بوو که بریتی بوو له هیزه ی پذن و شیر ی وشکو پذن. بت په رست بوو
 نه سما هه دیه که ی لی وه رنه گرتو نه یه یشت بچیته مالی، عانیسه پرساری کرد له پیغه مبه ر(ﷺ)
 خوی گوره نه م نایه ته ی نارد خواره وه ﴿لَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ﴾ هتا کوتای
 نایه ته که. فرمائی پی کرد که هه دیه که ی وه ریگریت و بیبانه ماله که ی.^۳ وه نه فرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
 الْمُقْسِطِينَ﴾ له سوره تی (الحجرات) دا له پیشه وه مانای کراوه. وه له فرموده ی سه حیا هاتوه نه و
 که سانه به یه کسان ی په فتار ده کن وان له سهر شوینانیک ی به ز له پوناکی له لای پاستی عه رشه وه.
 نه وانه که دادپه روه رن له بریاریندا له ناو که سو کارو له ناو نه وانه شدا که سه رپه رشتیان ده کن.^۴

رینگ نه دان به دوستایه تی نه وانه ی که شهر له گه ل موسلمانان ده کن له بته رسته کان

خوی گوره نه فرمویت: ﴿إِنَّمَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ
 إِخْرَاجِكُمْ أَن تَقُولُوا وَمَن يُؤْمَرْ فَالْوَلَايَةُ لَهُمْ فَلَوْلِكَ هُمُ الْفَظِلُونَ﴾ ته نیا هر رینگ تان نادا له گه ل نه وانه بینه دوست که
 له سهر دین، شه ریان له گه ل تانا کردو نیوه یان له زیدی خوتان ناواره کرد، له سهر ده رکردنی نیوه ش،
 بوونه پشتیوانی یه کتر. هر که سیش بیته دوستیان دیاره غدر له خوی ده کات. واته: خودا رینگ تان
 نادا که دوستایه تی نه و که سانه بکن دوژمنتان و شه ریان له گه ل کردوون و له زیدی خوتان و ده دریان
 ناوون و یارمه تی یه کتریان داوه له سهر ده رکردنتان. وه فرمانتان پی ده کا که دژایه تیان بکن. پاشان
 نه وه په شه یه دووباره ده کاتته وه که نابی دوستایه تیان بکن و فرمویه تی: ﴿وَمَن يُؤْمَرْ فَالْوَلَايَةُ لَهُمْ
 فَلَوْلَايَةُ لَهُمْ﴾ دیاره نه وانه ناهه قی و غدر له خویان نه کن. وه که نه م نایه ته که نه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

^۱ احمد (۳۴۴/۶)، فرموده یه کی سه حیه.

^۲ فتح الباری (۲۷۵/۵)، مسلم (۶۹۶/۲).

^۳ احمد (۴/۴)، نه م فرموده یه حاکم به سه حی داناه زه به یش پشتگیری ده کات.

^۴ مسلم (۱۴۵۸/۳).

ءَامِنُوا لَا تَخْذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ اُولَئِكَ بِمُضْمَرٍ وَّ مِنْ يَوْمَئِذٍ يَنْكُرُ مَا كَانُوا لَا يَهْدَى الْقَوْمَ الْفَٰلِغِينَ ﴿١﴾، واته: نهی نه‌وانه‌ی باوه‌پتان میناوه جوله‌که و گاور مه‌که‌ن به پشتیوان و خزشه‌ویستی خوتان نه‌وانه هندیکیان دۆستی یه‌کترن نه‌وستان نه‌وان بکات به پشتیوان و دۆست نه‌وه به‌پاستی نه‌وه که‌سه له‌وانه بیگومان خوا پښمونی گلی سته‌مکاران ناکات.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مِهْجَرَتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ ۚ إِنَّهُنَّ عَلِمْنَ مَا يَنْهَيْنَ ۚ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَأَهْنِ جِلَّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَءَاتُوهُنَّ مَا أَنْفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا ءَابَسْتُمُوهُنَّ الْجُرُومَ وَلَا تُمْسِكُوا بِعَصَمِ الْكُفَّارِ وَتَعْلُوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلَيْسَ لَكُمْ أَنْفَقُوا ذَلِكُمْ حُكْمُ اللَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١١﴾ وَإِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِّنْ زَوْجِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعَابَقْتُمْ فَتَاوَا الَّذِي ذَهَبَ عَنْ زَوْجِهِمْ مِّثْلَ مَا أَنْفَقُوا وَءَاتَقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ

مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

هیشته‌وه‌وه نه‌ناردنه‌وه‌ی ژنانی موسولمان بۆلای خوانه‌ناسان نه‌گهر دوا‌ی په‌یمان نامه‌ی حوده‌یبیه (الحدیبه) کوچیان کرد

له‌ پێشه‌وه له‌ سوره‌ی نه‌تدا (الفتح) باسی په‌یمان نامه‌ی حوده‌یبیه (صلح الحدیبه) کرا که له‌ نێوان پێغه‌مبه‌ری خوداو (ﷺ) خوانه‌ناسه‌کانی قوره‌یشا به‌سترا که تێیدا هاتبو: هیچ پیاوێک له‌لای نێمه‌ نایه‌ت با له‌سه‌ر دینی تۆش بێ مه‌گین نه‌بێ بۆمان بگێڕێته‌وه. وه‌ له‌ پړیویه‌تییکی ترا هاتوه‌ که: هیچ که‌سیک له‌لای نێمه‌وه‌ نایه‌ت له‌سه‌ر دینی تۆش بێ مه‌گین نه‌بێ بۆمان بگێڕێته‌وه. نه‌مه‌ قسه‌ی عروه‌ و زه‌حاکو عبدالرحمانی کوپی زه‌یدو زوه‌یری موقاتلی کوپی ئیبنوحیان و سودیه. به‌پێی نه‌م پړیویه‌ته‌ نه‌م نایه‌ته‌ تایه‌به‌ته‌ به‌و ساله. وه‌ به‌ پای هه‌ندئ له‌ زانایانی سه‌له‌ف هاتنه‌ خواره‌وه‌ی نه‌م نایه‌ته‌ هه‌لوه‌شینه‌ره‌وه‌ی (ناسخه) نه‌و په‌یماننامه‌یه. چونکه‌ خوای گه‌وره‌ فه‌رمانی دا به‌ بنده‌ خاوه‌ن باوه‌ره‌کان نه‌گهر ژنی به‌ باوه‌رپی ئاواره‌ ده‌گاته‌ لاتان تاقیان بکه‌نه‌وه‌ خوا له‌ بیرو باوه‌ریان ناگادارتیه. گهر ناسیتانن به‌پاستی باوه‌ردارن بۆلای خودانه‌ناسانیان مه‌نێرنه‌وه‌ نه‌ نه‌مان به‌وان ده‌شین نه‌ نه‌وانیش به‌مان ده‌شین. وه‌ له‌ ژبانی عبدالله ی کوپی نه‌بوئه‌حمدی کوپی جه‌شدا له‌ موسه‌دی گه‌وره‌دا باسمان کرد له‌ عبدالله ی کوپی نه‌بوئه‌حمده‌وه‌ ده‌لێت: ئوموکه‌لسومی کچی عوقبه‌ی کوپی نه‌بی مه‌عیت کۆچی کرد کاتی موسولمانان کۆچیان کرد دوو برای که‌ ناویان عوماره‌و وه‌لید بوو چون به‌ شوینیا. پښته‌ خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) قسه‌یان له‌گه‌ل کرد بۆ نه‌وه‌ی بینێرته‌وه‌ له‌گه‌لیان، خوای گه‌وره‌ نه‌و په‌یمانه‌ی هه‌لوه‌شاندوه‌ که له‌نێوان پێغه‌مبه‌رو (ﷺ) بت

به رسته کانا به سترای خوی گه وره نایه ته کانی تاقیکردنه وی ناردنه خواره وه. خوی گه وره نه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَأَمَحْجُوهُنَّ ۖ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ ۖ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ ۚ لَا هُنَّ حِلٌّ لَكُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَأَتَوْهُنَّ مَا أَنْفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجْرَهُنَّ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ ۚ وَسَلُّوْا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلَسْتُمْ لَهُمْ أَنْفَقُوا ۚ ذَلِكُمْ حُكْمُ اللَّهِ يَتْلُوَكُمْ وَلِلَّهِ عِلْمٌ حَكِيمٌ﴾ نهی گه لی خاوهن باوه پان نه گهر ژنی به باوه په، ته واوه وه ده گاته لاتان بیانخه بهر نه زموونه خوا له بیرو باوه پان ناگادارتره گهر ناسیتان به پراستی بهوادان، بولای خودا نه ناسانیاں مه نیترنه وه. نه نه مان به وان ده شین و نه نه وانیش به مان ده شین. هرچیش به ختیان کردوه، بیانده نه وه. گهر نیه ماره یان که نو ماره بیه که یان بده نی، هیچ گونا هیکتان ناگاتی. ژنانی خودانه ناسانیش لای خوتان گل مه ده نه وه. هرچیشان لی بهخت کردوهن بیسیتنه وه، با نه وانیش هرچیکی به ختیان کردوه داوی بکن. نه مه ده ستوری خودایه که به نیوانتان پاده گات. خودا ژانای له کارزانه. عوفی ده لیت له نیبنو عه باسه وه له نایه ته دا: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَأَمَحْجُوهُنَّ﴾ تاقیکردنه وه که شتان بریتی بووه له (اشهد ان لا اله الا الله و ان محمداً رسول الله). مواجهه ده لیت: ﴿فَأَمَحْجُوهُنَّ﴾ پرسیاریان لی بکن چی وای لی کردوهن کزچیان کردوه نه گهر پقیان له میرده کانیان هه لسابی و له قینی نه وان پایان کردبی یان هر شتیکی تروه خاوهن باوه په نه بوون بیان گپنه وه بولای میرده کانیان^۱ وه نه فرمویت: ﴿فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ﴾ نه نایه ته به لگه یه له سه رنه وه که تونای ناگادار بوون هه یه له سه ر باوه پی خه لکی به بی گومان.

ژنانی موسولمان ناشین بو بته پرست و ژنانی بته پرستیش ناشی بو خواوهن باوه پان

خوی گه وره نه فرمویت: ﴿لَا هُنَّ حِلٌّ لَكُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ﴾ نه نایه ته ژنی موسولمانی حرام کرد بو بت په رستان له نه وه لی هاتنی تاینی نیسلاما بت په رست ژنی خاوهن باوه پی ماره نه کرد بوی نه شیا. بویه نه بو عاس کورپی په بیع زهینه بی کچی پیغه مبهری (ﷺ) ماره کرد، زهینه ب موسولمان بو، عاسیش بت په رست بو. کاتی عاس (عاص) له غزای به درا به دیلی که وته ده ست موسولمانان زهینه بی خیزانی ملوانکه یه کی نارد له بارته قایا که هی دایکی بو (خدیجه) کاتی پیغه مبهری خوا (ﷺ) چاوی پتی که وت نذر دلی بوی تهنگ بوو فرموی به موسولمانان: (نه گهر به باشتان ژانی

^۱ جامع المسانید (۲۴۳/۷)، فرموده یه کی مورسه لی لاوازه.

^۲ الطبري (۲۳/۲۲۲).

دیلکه‌ی بۆ ئازاد که‌ن بۆی ئازاد که‌ن) بۆیان کرد پیغه‌مبهری خوایش ئازادی کرد به‌مرجی کچه‌کی بۆ په‌وانه بکا. نه‌ویش به‌لینه‌که‌ی به‌جی میناو کچه‌کی زه‌ینه‌یی له‌گه‌ل زه‌یدی کوپی حاریسه بۆ نارد (په‌زای خوی لی بی) زه‌ینه‌ب له‌ مه‌دینه مایه‌وه پاش غه‌زای به‌در. که سالی دووهم بوو هه‌تا می‌رده‌که‌ی عاسی کوپی په‌بیع له‌ سالی هه‌شته‌ما موسولمان بوو^۱ به‌ نیگای پی‌شوو بۆی نارد هه‌وه مارهی تازهی بۆ دانه‌ناوه. وه‌ نه‌فه‌رمویت: ﴿وَأَتَوْهُمْ مَا أَفْقُوا﴾ واته: هه‌رچیشتان مه‌سره‌ف کردوه له‌ مارهی بیانده‌نه‌وه. ئه‌ینوعه‌باس و موجاهد و قه‌تاده و زوه‌ری که‌سانی تریش گوتویه‌نه^۲. وه‌ نه‌فه‌رمویت: ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَیْكُمْ أَنْ تَنْكَحُوهُنَّ إِذَا مَأْتِيَتْهُنَّ أَجْرُهُنَّ﴾ واته: نه‌گه‌ر ماره‌یه‌یان که‌وت ماره‌یه‌که‌یان بده‌نی واته: ماره‌یان بکه‌ن به‌و مه‌رجانه‌ی که‌ بۆ ماره‌ کردن دانراوه. له‌ ته‌واو بوونی ماوه‌ی دیاریکراو خاوه‌نی ژنه‌که‌و مه‌رجه‌کانی تری ماره‌به‌رین هیچ گونا‌هه‌یکتان ناگات. وه‌ نه‌فه‌رمویت: ﴿وَلَا تُنْسِكُوا بِعَصَمِ الْكَافِرِ﴾ ژنانی خاوه‌ناسانیش له‌لای خۆتان مه‌هه‌لنه‌وه خوی گه‌وره‌ حه‌رامی کردوه له‌سه‌ریه‌نده خاوه‌نباه‌وه‌په‌کانی ماره‌کردن و درژه‌دان به‌ هاوسه‌ریه‌تی له‌گه‌ل ژنه‌ خاوه‌ناسه‌کان. له‌ فه‌رمووده‌ی سه‌حیحا هاتوه له‌ میسوره‌و مه‌روانی کوپی حه‌که‌مه‌وه که‌ پیغه‌مبهری خودا(ﷺ) وه‌ختی په‌یمانی به‌ست له‌گه‌ل بته‌پرسته‌کانی قوره‌یش. ژنه‌ موسولمانه‌کان هاتن، خوی گه‌وره‌ نه‌مه‌ی نارد هه‌واوه‌وه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مِنْ حُرِّبٍ فَأَمْتَحِنُوهُنَّ ۖ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ ۖ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْحَمُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا مِنْ حِلٍّ لَمَنْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَأَتَوْهُنَّ مَا أَفْقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَیْكُمْ أَنْ تَنْكَحُوهُنَّ إِذَا مَأْتِيَتْهُنَّ أَجْرُهُنَّ وَلَا تُنْسِكُوا بِعَصَمِ الْكَافِرِ﴾ عومه‌ری کوپی خه‌تاب نه‌و پۆژه دوو ژنی خۆی ته‌لاق دا په‌کیکیان مه‌عاویه‌ی کوپی نه‌بوسوفیان مارهی کردو نه‌وی تریان سه‌فوانی کوپی ئومه‌یه‌ مارهی کرد^۳. ئه‌ینوسوره‌ ده‌لێت: له‌ موعه‌مه‌روه نه‌ویش له‌ زوه‌ریه‌وه نه‌م نایه‌ته که‌ هاته‌ خوار بۆ سه‌ر پیغه‌مبهری خودا(ﷺ) کاتی په‌یمانی له‌گه‌ل نه‌به‌ستن له‌ خواری حوده‌بیه‌یه‌وه. که نه‌گه‌ر که‌سیکیان هات بۆلای پیغه‌مبهر(ﷺ) بیداته‌وه پێیان وه‌ختی که‌ ژنان هاتن نه‌م نایه‌ته هاته‌ خاوه‌روه خوی گه‌وره‌ فه‌رمانی دا که‌ ماره‌یه‌که‌یان بده‌نه‌وه به‌ می‌رده‌کانیان وه‌ هه‌مان به‌پاریش بۆ بته‌پرسته‌کان درا نه‌گه‌ر ژێنیک له‌ناو موسولمانه‌کانه‌وه چوو بۆلایان ماره‌یه‌که‌ی په‌وانه بکه‌نه‌وه بۆ می‌رده‌که‌ی و فه‌رمووی: ﴿وَلَا تُنْسِكُوا

^۱ ابوداود (۱۴۰/۳)، فه‌رمووده‌یه‌کی باشه (جید).

^۲ الصحيح انه سنة سق قبل الحديبية و قبل نزول الآية.

^۳ الطبري (۲۲۸/۲۳-۳۲۹).

^۴ فتح الباري (۳۹۱/۵).

بِعَصَمِ الْكَافِرِ^۱ زنی خوانه ناسیش لای خوتان مه میلنه وه. وه نه فهرمویت: ﴿وَسْأَلُوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلَسْتُمْ لَهُمْ فَعْلَةٌ وَكُلَّكُمْ لَدَيْهِمْ غَافِلُونَ﴾ واته: هرچیتان داوه به ژنه کانتان داوای بکه نه وه نه گهر چوونه وه بقی لای خوانه ناسه کان وه هرچیش نه وان داویانه بیانده نه وه به میرده کانیا کاتی کوجیان کرد بۆلای موسولمانان. خوی گهره نه فهرمویت: ﴿ذَلِكُمْ حُكْمُ اللَّهِ يَنْحَكُمُ﴾ واته: نه مه ده ستورو فهرمانی خودایه له نیوانتانا داویته، یانی له و پیکه وتنه دا که زنی تیدا نیه و ژن جیا کراوه ته وه. وه نه م بپیارهش بپیری خودایه کاری پی ده کا له ناو بنده کانیا ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ خودا زانای له کارزانه خوی ده زانی چی نه شی و چاکه بقی بنده کانیا. پاشان خوی گهره فهرموویه تی: ﴿وَإِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِنْ أَرْزَاقِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعَلَيْكُمْ فَاتَاؤُا الذِّرَکَ ذَهَبَتْ أَرْزَاقُهُمْ مِثْلَ مَا أَنْفَقُوا﴾ واته: نه گهر ژنیکیشان بۆی بۆلای خوانه ناسه کان و نیوه توله تان لی سندن. به و که سانه و ژنه کانیا نه لاتوون. مینده بدهن که داویانه ترسیستان له و خودایه پی که بپراتان پی میناوه. موجهادو قه تاده گوتیان: نه مه بقی نه و خوانه ناسانه به که په یماننامه نه بو له گه لیانا کاتی ژنیک پای کرد بقی لایان هیچ شتیکیان نه دابو به میرده که ی. وه نه گهر ژنیکیش پای کرد له وان هیچ نادری به میردی نه و ژنه هتا به نه ندازی نه وه که پوشتوه بقی لای نه وان سهرف نه کن بقی^۲. نیبونو جه ریر پیوایه تی کردوه له زوهریه وه ده لیت: موسولمانه کان پابه ند بوون به بپیری خوی گهره وه نه و ماریه یه ی که خودا له سهری دانان و سهر فیان کردبوو بقی خیزانی خویان بقی نه وانیشیان به خت کرد به لام بت په رسته کان دانیا پیدا نه ناو نه وه ی خودا داینا له سهریان که بیده به موسولمانه کلن به جییان نه مینا. خوی مه زن له و باره یه وه به خاوه ن باوه رانی فهرمو وه: ﴿وَإِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِنْ أَرْزَاقِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعَلَيْكُمْ فَاتَاؤُا الذِّرَکَ ذَهَبَتْ أَرْزَاقُهُمْ مِثْلَ مَا أَنْفَقُوا﴾ واته: نه گهر زنی بیوا یکی موسولمان داوی هاتنی نه م نایه ته پوشتایه بۆلای بت په رسته کان موسولمانان نه و نه فقه یه ی که نه و پیاره سهر فی کردبوو بۆیان. نیگی پرایه وه له و پاشماو یه ی لایان بوو که فرمان درا بوو بیده نه وه به بت په رسته کان له و به ختی خویان نه یاندا به ژنه کانیا که خاوه نباوه پ بوون کوجیان کردبوو. پاشان نه وه ی که زیاد بوو نه یان گنیرپرایه وه بقی بت په رسته کان نه گهر بمایه ته وه، (والقَب) بریتیه له و پاشماو یه ی که له مارهی ژنانی بت په رست ده مایه وه کاتی که باوه ریان مینا بوو پاشان کوجیان کردبوو^۳.

^۱ الطبری (۲۳/۳۲۹).^۲ الطبری (۲۳/۳۳۸).^۳ الطبری (۲۳/۳۳۷).

﴿يَأْتِيَا النَّبِيَّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعُكَ عَلَى أَنْ لَا يَشْرَكَنَّ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِنُهَنتٍ يَفَرِّقَنَّ بَيْنَ يَدَيْهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ فَلَا يَعْصِيَنَّكَ وَلَا يَسْتَعْفِفْنَ لَكَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٢﴾﴾

نهو شتانهى كه ژنان په پيمانيان له سردهدا

خودای مزن نه فرمويټ: ﴿يَأْتِيَا النَّبِيَّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعُكَ عَلَى أَنْ لَا يَشْرَكَنَّ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِنُهَنتٍ يَفَرِّقَنَّ بَيْنَ يَدَيْهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ فَلَا يَعْصِيَنَّكَ وَلَا يَسْتَعْفِفْنَ لَكَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ نهى پيغمبر کاتیک ژنانی باوهدار دینه لاتو په پیمان ددهن هیچ شتیکی (له خوا به دهن) نه پرستن و تووشی دزیو بڼی نابروی نه بنو منالی خوځیان نه کوژنو مندالی تر به دری نه کهنه مندان میړده کانیان و بڼی کاری چاک له فرمانی تو درنه چن، نه وسا که توش په پیمانیان له گهل به سته و لی خو شپوونیان بڼی له خودا داوا بکه. خوا ده بوری و دلوقانه. بوخاری پړوايه تی کردوه له عانیشه وه که پیغمبري خوا (ﷺ) نه وانه ی که کوچیان نه کرد له ژنه خاوهن باوهدرکان بهم نایه ته تاقي نه کردنه وه: ﴿يَأْتِيَا النَّبِيَّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعُكَ﴾ هتا «عَفُورٌ رَحِيمٌ» عورو ده لیت: عانیشه ده لیت: هرکسی دانی بنایه بهم مرجانه دا له ژنه خاوهن باوهدرکان. پیغمبر (ﷺ) پتی نه فرموو: په پیمانم له گهل به ستوی به گوftar سویند به خوا هیچ کاتی دهستی نه که وتوه له دهستی نافرته له په پیمان داندا وه په پیمانی لی ودرنه گرتون مه گین فرمویه تی: (په پیمانم له گهل به ستن له سر نه وه)^۱ نه مه قسه ی بوخاریه. نیامی نه حمد پړوايه تی کردوه له نومه می کچی په قیه وه ده لیت: له گهل چنه د ژنیک هاتم که په پیمان بدین به پیغمبر (ﷺ) نهو مرجانه ی لی ودرگرتین که له قوراندان هاتوه هاوول بڼی خودا دانه نین له هیچ شتی کداو وه پیغمبر (ﷺ) فرموی: (لهو شتانه ی که دهسته لاتتان هیه و ده توانن پتی هلسن). گوتمان: خوداو پیغمبري خودا به به زه یی تره له نه فسی خو مان. گوتمان نه ی پیغمبري خودا (ﷺ) ته وقه مان له گهل ناکه ی فرموی: (من ده ست ناخه مه نیو دهستی ژنان قسه کردنیشم بڼی که نافرته وه که قسه کردنم بڼی سه د نافرته وایه)^۲ هم فرموده یه سه نه ده کانی پاسته. تیرمیزی نه سائی و نیبنوماجه

^۱ فتح الباري (۵۰۴/۸).

^۲ احمد (۳۵۷/۶)، فرموده یه کی سه حجه.

پیوایه تیان کردوه^۱. بوخاری پیوایه تی کردوه له نوم عه تی وه ده لیت: په یمانان دا به پیغه مبهری خوا (ﷺ) **نَم ثایه تی خویند به سه رمادا: ﴿أَنْ لَا يُشْرِكَ بِاللَّهِ شَيْئًا﴾** وه لا واند نه وی لی قدهغه کردن **رَبِّكَ** دهستی قوجاو ده لیت: فلانه ژن چاکه ی له گه ل کردوم یانی گریا وه بۆ من نه مه وی هه قی بۆ بکه مه وه پیغه مبهری خوا (ﷺ) هیچ وه لامیکی نه دایه وه. پۆشته دهره وه و پاشان هاته وه په یمانی دا به پیغه مبهری (ﷺ)^۲ موسلیمیش پیوایه تی کردوه^۳. نیامی نه حمد پیوایه تی کردوه له عوباده ی کوبی سامته وه ده لیت: له خزمت پیغه مبهری خودا بووین (ﷺ) له کومه لیکدا فرمووی: په یمانم ده ده نی که له هیچ شتی کدا هاوه ل بۆ خودا دانه نین و دزی و به سه ره وشتی (زینا) نه که ن و مندالی خۆتان نه کوژن و نه و ثایه تی خویند وه که په یمانی له ژنان وه رگرتبوو **﴿إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ﴾** هه رکه سی له نیره به جیی بیئی پاداشته که ی لای خودایه. وه هه رکه سی تووشی هه ریه کی له و تاوانانه بکا و سزا درا نه و سزایه کفاره ته بۆی وه هه رکه سی تووشی نه و تاوانانه بوو خودا بۆی داپۆشی به دهستی خۆیه تی. نه گه ر چه ز بکات بۆی ده پۆشی نه گه ر مه یلیشی لی بوو سزای نه دا.^۴ له هه ردوو سه حیحه که دا هیناویه تی.^۵ وه نه م فرموده ی خوا به که نه فرمویت: **﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعَنَّكَ﴾** واته: هه ر ژنیک هات بۆ لات په یمانی دایتی به م مه رجان به یمانی لی وه رگه **﴿عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يُشْرَفَنَّ﴾** مالی خه لکی نه دارن. به لام نه گه ر پیاویک هه قی ژنه که ی نه نه داو نه فقه ی بۆ سه رف نه نه کرد نه و ژنه بۆی هه یه له مالی میژده که ی بخوا به پیتی پیویست و زیاده په وی نه کا وه ک چۆن خه لکی هه قی ژنی نه دا به پیتی عورفی نه و کاته. با میژده که یشی ناگادار نه بی هیچ گونا می ناگا به پیتی فرموده که ی هیندی کچی عوتبه که ده لیت: نه ی پیغه مبهری خودا (ﷺ) نه بو سو فیان پیاویکه نۆر پیسکه یه (نه وه نده مه سه رفم بۆ ناکا که به شی خۆم و منداله کانم بکات) ناخۆ گونا هم نه گات نه گه ر له ماله که ی بیهم و سه رفی بکه م به بی ناگاداری نه و؟ پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرمووی: (له ماله که ی سه رف بکه به چاک و به پیتی پیویستی خۆت و منداله کانت) له هه ردوو سه حیحه که دا هیناویه تی.^۶ وه نه مه که

^۱ تحفة الاحوذی (۲۲۰/۵) النسائی (۱۴۹/۷)، النسائی فی الکبری (۴۸۸/۶)، ابن ماجه (۹۵۹/۲)، فرموده یه کی سه حیحه.

^۲ فتح الباری (۵۰۶/۸).

^۳ مسلم (۶۴۹/۲).

^۴ احمد (۳۱۴/۵)، فرموده یه کی سه حیحه.

^۵ فتح الباری (۵۰۶/۸)، مسلم (۱۳۳۳/۳).

^۶ فتح الباری (۱۸۳/۱۳)، مسلم (۱۳۳۸/۳).

نہ فرمویت: ﴿وَلَا يَزِينُ﴾ وہ کہ ہم ثابہ تہ وایہ کہ نہ فرمویت: ﴿تَقْرَبُوا الزَّيْفَ إِنَّهُ كَانَ فَحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا﴾^۱، واتہ: وہ نزیکی زیناش مہ کہ ونہ وہ بہ راستی نہ وہ کردوہ یہ کی زقر ناشیرین و پڑگہ یہ کی پیس و خرابہ۔ وہ لہ فرمودہ کہی سہ مرہ دا (سمرة) باسی تزلہی داوین پیسانی کردوہ بہ سزای بہ ژان لہ ناو ناگری جہ ہنمدا۔^۲ وہ نیامی نہ حمد پیوایہ تی کردوہ لہ عانی شہ وہ دلّیت: فاتمہی (فاطمہ) کچی عوتبہ (عتبہ) ہات پیمان بدات بہ پیغمبر (ﷺ) نہ مہرجانہی لہ سر دانا ﴿أَنْ لَا يُشْرَكَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَشْرُقَ وَلَا يَزِينُ﴾ دلّیت: دہستی نایہ سر سرہی لہ شہرمانا، کہ نہ وہی لی بینی سہرنجی پاکیشا۔ عانی شہ دلّیت: بیخوینہ رہ وہ نہی ژنہ کہ، سویند بہ خوا نیتمہیش بہو شیوہ یہ نہبی پیمانمان نہ داوہ (یانی نیتمہیش ہر بہو شیوہ یہ پیمانمان داوہ) نہمیش دلّیت: بہ لئی و پیمانہی دا بہ پئی نہو ثابہ تہ^۳ وہ نہ فرمویت: ﴿وَلَا يَقْتُلَنَّ أَوْلَادَهُنَّ﴾ نہمہ نہوانہ دہ گریتہ وہ کہ مندالی خویان پاش نہ وہی پیدای نہبی دہیان کوشت وہ کہ کاتی نہ فامیا خہ لکی مندالی خوی نہ کوشت لہ بہر ہہ ژاری وہ نہوانہ ش دہ گریتہ وہ کاتی لہ سکی دایکا کہ جہنہ (جنین) لہ ناوی دہ بہن۔ وہ کہ ہندی لہ نافرہ تی نہ فام مندال فری دہ دہن بق نہ وہی سکی پ نہبی لہ بہر مہ بہستیکی خراب و جیی گومان۔ وہ نہ فرمویت: ﴿وَلَا يَأْتِيَنَّ يَهُتَمَنِّي يَغْفِرَ بَنِيَّ أَلَيْسَ لِي بِذُنُوبٍ وَأَرْسُلُهُمْ﴾ نیبنوعہ باس دلّیت: واتہ: کوپی خویان نہبی کوپی کہ سی تر نہ کہن بہ کوپی میردیان^۴ موقتالیش ہر وای کوتوہ وہ نہ فرمویت: ﴿وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ﴾ واتہ: نہ وہی قر فرمانت ہی کردون لہ چاکہ بیکن و واز بینن لہ و خراپانہی کہ پیٹ کوتون وازی لی بینن۔ بوخاری پیوایہ تی کردوہ لہ نیبنوعہ باس وہ لہ فرمودہی خوادا ﴿وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ﴾ دلّیت: نہمہ نہو مہرجہ یہ کہ خوی گہ ورہ دایناوہ لہ سر ژنان^۵ مہیمونی کوپی مہران دلّیت: خوی گہ ورہ گوئی پایہ لی دانہ ناوہ بق پیغمبر کہی (ﷺ) لہ چاکہ دا نہبی وہ چاکہ کردنیش گوئی پایہ لی^۶ نیبنوزہید دلّیت: خودا فرمانی داوہ بہ گوئی پایہ لی

^۱ الاسراء (۲۲)۔^۲ احمد (۹/۵)، فرمودہ یہ کی سہجیہ۔^۳ احمد (۱۵۱/۶)، فرمودہ یہ کی سہجیہ۔^۴ الطبري (۲۳/۲۴)۔^۵ فتح الباري (۵۰۶/۸)۔^۶ القرطبي (۷۲/۱۸)۔

پېغەمبەرەكەي (ﷺ) كە ئو چاكتىن خەلگى خودايە لە چاكەدا.^۱ وە ئىبنوجەريىر پىروايەتى كىردو لە ئوموعەتەيە ئەنساىرەو دەلەيت: پېغەمبەرى خودا (ﷺ) مەرجى لەسەرمان دانا، كاتى كە پەيمانان دايە لەسەر چاكە كە هاوار نەكەين لەسەر مردوو (نەى لاوتىنەى) ئۆنك لە بەنى فلان دەلەيت: بئەمالەى فلانە كەس هاتوون بە دەمى ئىمەو (دلەيان داوينەتەو) پەيمان نادەم هەتا پاداشتەيان نەدەمەو پۆشتە دەرەو و دلى نەداو و پاشان هاتەو و پەيمانى دا. دەلەيت: هېچ كەس پاداشتى نەدايەو و ئو نەبى و ئوموسولەيمى كچى مەلحان نەبى كە داىكى ئەنەسى كوپى مالكة.^۲ بوخارى ئەم فەرموودەى پىروايەت كىردو لە پىنگەى حەفسەى كچى سىرىن لە ئوموعەتەيەو نوسەيبەى ئەنسارى^۳ ئىنوئەبى حاتم پىروايەتى كىردو لە ئەسەيدى كوپى ئەبو ئوسەيدى بەرادەو لە و ئزانەى كە پەيمانەيان داو دەلەيت: ئوەى كە پېغەمبەرى خودا (ﷺ) پەيمانى لەسەر وەرگرتىن كە لە چاكە كىردنا بى گوتى نەكەن: دەمۇچا و نەپوشىتىن و (زامدارى نەكەين) قۇ نەپنىن و يەخە دانەدەين و هاوار نەكەين.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتْلُوا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَسْأَلُونَ الْآخِرَةَ كَمَا يَسْأَلُ الْكَافِرُ مِنْ أَحْصَابِ

الْقُبُورِ ﴿٣٧﴾

خوای گەورە فەرموویەتی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتْلُوا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَسْأَلُونَ الْآخِرَةَ كَمَا يَسْأَلُ الْكَافِرُ مِنْ أَحْصَابِ الْقُبُورِ﴾ ئەى گەلى خاوەن باوەپان! مەبەنە دۆستى ئو كەسانەى خودا غەزەبى ئى گرتوون، لە هاتنى پۆژى قىامەت ناوئەيد بوون، وەكوو خوانەناسەكان لە مردووەكانى گۆپستان ناوئەيد. خوداى مەزن لە كۆتايى ئەم سورەتەدا ئەفەرمویت مەبەنە دۆستى خوانەناسەكان وەك لە پێش سورەتەكەيشەو فەرمووى وە ئەفەرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتْلُوا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ﴾ واتە: جۆلەكو و گاورەكان و خوانەناسەكانى تر كە خوا غەزەبى ئى گرتوون و لە بەزەبى خوێ بى بەشى كىردوون. وە شايەنى ئو دەركردن و بى بەش بوونەن لەلاى خوداوە. ئىوە چۆن دۆستايەتەيان ئەكەن و دەيان كەنە هاو و ل و برادەرى خۆتان. ئەوانە ناوئەيد بوون لە هاتنى پۆژى قىامەت واتە: لە پاداشتى پۆژى قىامەت و خۆشەبەكانى لەلاى خوای گەورە براوەتەو. وە ئەفەرمویت: ﴿كَمَا يَسْأَلُ الْكَافِرُ مِنْ أَحْصَابِ الْقُبُورِ﴾ دوو بۆچوون هەيە: يەكەم: چۆن خوانەناسە زىندووەكان ناوئەيد بوون لە خەزمەكانەيان لەناو گۆپستان كە دواى ئوەى كە مردوون جارىكى تر لەگەلىان كۆ ببنەو چونكە ئەوانە

^۱ الطبري (۳/۳۴۵).

^۲ الطبري (۳/۳۴۶).

^۳ البخاري (۴/۸۹۲).

نه باوه پيان به زيندووبونه هه يو نه به كزبوونه وه. وه هيچ ئوميدئيكيان به باوه پى خويان پييان نه ماهه. بۆچوونى دووهه: يانى وهك ئو خوانه ناسانه ي كه له هه موو چاكه يهك نا ئوميد بوون له ناو كزپستانا. ئه عهش ده لئيت له ئه بى زوحاوه له مه سروقه وه له ئيبنومه سه عوده وه ﴿كَمَا يَسَّ الْكَفَّارُ مِنَ أَحْصَابِ الْقُبُورِ﴾ ده لئيت: وهك چۆن ئه م خوانه ناسه كاتى مرد نا ئوميد ئه بى كه پاداشت و سزاي خۆى ئه بيى و ئاگادار ئه بى لئى. ئه مه قسه ي موحاهدو عيكرمه و موقاتلو ئيبنوزه يدو كه لى و مه نسوره ئيبنو جه ريريش ئه م رايه ي هه لياردوه (خوا لئى خۆش بى).^۱

ته فسيرى سورتهى (الصف)

له مه دينه ها تووه ته خواره وه

ريزى سورتهى (الصف)

ئيمامى ئه محمد رپوايه تى كردوه له عبدالله ي كوپى سه لامه وه (سلام) ده لئيت: له ناو خۆماندا قسه مان نه كرد. كه كيتان ديت بۆ لاي پيغه مبه رى خودا (ﷺ) پرسبارى لى بكات. كام كردار خۆشه ويست تره لاي خودا. كه سيك له ئيمه هه ل نه سا. پيغه مبه رى خودا (ﷺ) پياويكى نارد به دوامانا و كز بوينه وه ئه م سورته ي خوينده وه به سه رمانا يانى سورته ي سه ف (الصف) هه مووى.^۲ وه هه ر به م شيوه به ئيمامى ئه محمد رپوايه تى كردوه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿سَبِّحْ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ① يَكُنْ لِلَّهِ الَّذِينَ آمَنُوا لَمْ يَقُولُوا مَا لَا تَقْعَلُونَ ② كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ③ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقْتَلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًا كَانَهُمْ بَنِينَ مَرْصُورًا ④

باسى خراپى قسه يهك كه كرده وى به دواذا نه يه ت

خودا ي مه زن فه رمويه تى: ﴿سَبِّحْ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ هه ر شتىكى له ئاسمانان و زميندان، هه ر په سه ندى خودا ده دن و هه ر ئو خاوه ن ده سه لائى له كا رزانه. له پيشه وه قسه مان له م ئايه ته كرد كه ئه فه رمويت: ﴿سَبِّحْ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ

^۱ الطبري (۲۳/۲۴۸).

^۲ الطبري (۲۳/۲۴۸).

^۳ احمد (۵/۴۵۲)، فه رموده يهكى سه حيه.

الْحَكِيمُ ﴿۱﴾ چه ند جارِک پتویست ناکات لیره دا دوویاره ی کهینه وه. وه نه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾ نه ی گه لی خاوه ن باوه پان! بق قسه ده کن و کردوی به دووادا نیه. ناپه زایی ده رپینه له و که سانه ی که به لئن ده دن یا قسه ده کن و نه و قسه و به لئنه به جی ناهینن. بویه زانایانی پیشین هم نایه ته ده کنه به لگه له سر به جیهینانی به لئن په هایی نیت نه و به لئنه زانی تیا بی یا تیدا نه بی. وه به لگی تریشی له فرموده کانی پیغمبری خوداوه (ﷺ) هیناوه وه که له هردوو سهیحه که هاتوه که پیغمبری خودا (ﷺ) فرمویه تی: (نیشانه ی دوپوو سی شته کاتی به لئنی دا به جی ناهینن. وه کاتی قسه ی کرد درق ده کا. وه کاتی که پاسپارده یکی لابوو خه یانه تی لی ده کات) وه له فرموده یکی سهیحه ترا هاتوه (چار شت هه ن هه ر که سی تیدیا بی دوپوی ته واوه. وه هه ر که سی به کیک له و شتانه ی تیدا بی نه وه نه و که سه نیشانه یه کی دوپوی تیدایه هه تا وازی لی دینی) ^۱ یه کی له وانه که باسی کرد به جی نه هینانی به لئن بوو، له به ر نه وه خوی گوره ناپه زایی خوی دوویاره ده کاته وه لییان و نه فرمویت: ﴿كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾ خودا زود له وه توپه یه که نیوه شتیک بلئن و کرده ی پی نه کن. نیامی نه حمد و نه بوداد پیوایه تیان کرده له عبدالله ی کوپی عامیری کوپی پیبعه وه ده لئیت: پیغمبری خودا (ﷺ) هات بق لامان من مندا ل بووم پوشتم بق نه وه ی له دهر وه یاری بکم. دایکم ده لئیت: عبدالله وه ره بنده می پیغمبری خوا (ﷺ) پیی ووت: (ده ت ویست چی پی بده ی ت؟) دایکم ده لئیت: خورما. پیغمبر (ﷺ) فرموی: (نه گه ر تو پی ت نه دایه درو یه کت له سر ده نوسرا). ^۲ موقاتلی کوپی حیان ده لئیت: موسولمانان گوتیان گه ر ده مان زانی خوشه ویست ترین کردار لای خودا کامه یه پیی هه لده ساین خودایش چاکترین کرداری که له لای خوی خوشه ویسته نیشانی دان و فرموی: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًا كَانْتَهُم مِّنْ مَّرْضٍ﴾ خودا نه و که سانه ی خوش ده وی که بق غه زا له پیی خودا، ریز ده به ستن، نه لئی دیواری قوپوشمن. بوی پوون کردنه وه و تاقی کردنه وه له غه زای نوحدا پشتیان له پیغمبر هه لکردو (ﷺ) پایان کرد خودا نه می له سر نه وه نارد ه خواره وه و فرمویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾ وه فرموی

^۱ فتح الباری (۱/۱۱۱)، و مسلم (۱/۷۸).

^۲ فتح الباری (۱/۱۱۱).

^۳ احمد (۳/۴۴۷)، ابوداود (۵/۲۶۵)، فرموده یه کی حه سه نه.

خوشه‌ویسترتینتان لای من که سیکه که غه‌زا بکات له پئی منا.^۱ وه هندی ئه‌لین له‌بارهی جه‌نگه‌وه هاتوه ته‌ خواره‌وه. پیاری وا هیه ده‌لایت من جه‌نگم کرده که چی جه‌نگیشی نه‌کرده هی واش هیه ده‌لایت خه‌لکم بریندار کرده نه‌شی کرده هی وای تریش هیه ده‌لای داومه له خه‌لک لیشی نه‌داوه هیه ده‌لای خوپاگر بووم خوپاگریش نه‌بووه. قه‌تاده و زه‌حاک گوتیان: ئم نایه‌ته هاته خواره‌وه بۆ سه‌رزه‌نشست کردنی نه‌وانه‌ی که ده‌لین: جه‌نگاوین و خه‌لکمان بریندار کرده و لی‌مان داوین نه‌وه‌مان کرده که چی نه‌شیان کرده. وه سه‌عیدی کوپی جوبه‌یریش له‌م نایه‌ته‌دا که نه‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًا﴾ ده‌لایت: پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ) جه‌نگی له‌گه‌ل دوزمن ده‌ست پی نه‌ده‌کرد مه‌تا پیزی نه‌کردنایه، وه ئمه‌ ده‌رس و فیرکردنه بۆ خاوه‌ن باوه‌پان^۲ وه ده‌لایت: خودا نه‌فه‌رمویت: ﴿كَأَنَّهُمْ بُنِينَ مَرْصُوضٍ﴾ واته: پالیان داوه به‌یه‌که‌وه به‌پیز له جه‌نگا. موقاتلی کوپی حه‌یان ده‌لایت: شانیان به‌ شانی یه‌که‌وه‌یه. وه ئبینو‌عه‌باس له‌م نایه‌ته‌دا ﴿كَأَنَّهُمْ بُنِينَ مَرْصُوضٍ﴾ ده‌لایت: پاوه‌ستاوه و نا‌پوخی و پالیان داوه به‌یه‌که‌وه^۳.

﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يُقْوِمُوا لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَدْ تَعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾^۵ واذ قال عیسی ابن مریم یبئی اسرک یل لای رسول الله انکر مصلی قالیما بین یدی من التوریه ومبشرا رسول یاتی من بعدی اسمعوا احمدا فلما جاءهم بالبینات قالوا هذا سحر مبین^۶ موسا ده‌لایت به‌ هوزه‌که‌ی بۆچی نازارم ده‌دن روویان لی و مرگیا. خودایش دلی نه‌وانی و مرگیا

خودای مه‌زن فه‌رموویه‌تی: ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يُقْوِمُوا لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَدْ تَعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ که موسا به‌ هوزه‌که‌ی خوی گوت: که سه‌کام! بۆچیم نازار ده‌دن، سوور ده‌شرانن که من پیغه‌مبه‌ری خودام بۆ لای ئیوه؟ وه‌ختی نه‌وان خویان لادا خوداش دلی نه‌وانی لادا. نه‌وانه‌ی له‌ پئی ده‌رده‌چن، خودا پنگی به‌ره‌و خویان نیشان نادات. خودای گه‌وره‌ باسی. به‌نده و پیغه‌مبه‌رو هاوگفتی خوی ده‌کا که ده‌لایت به‌ هوزه‌که‌ی ﴿لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَدْ تَعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ﴾ واته: بۆچی نازارم نه‌دن وه ئیوه ده‌زانن که من پاست ده‌که‌م و به‌ په‌یامیکه‌وه هاتوم بۆ لای ئیوه. ئم نایه‌ته دل‌دانه‌وه‌یه‌کی پیغه‌مبه‌ری

^۱ الدر المنثور (۱۴۶/۸).^۲ القرطبي (۸۱/۱۸).^۳ الدر المنثور (۱۴۷/۸).

خودایہ (ﷺ) له و نازارو ناپره‌ه‌تیه‌ی توشی بووه به ده‌ست هۆزه‌ک‌یه‌ی و نه‌و خه‌لکه‌وه وه‌ خ‌و‌ای
 که‌وره‌ ف‌ه‌رم‌انی ه‌ی ده‌کات که‌ ن‌ارامی بی‌ی، ب‌ویه پی‌غه‌م‌به‌ر (ﷺ) ف‌ه‌رم‌و‌یه‌تی: (خ‌ودا له‌ موسی‌ خ‌وش
 بی‌ زیاتر له‌ مه‌ ن‌ازار دراوه‌ و خ‌وی گ‌رت‌وه‌) خ‌و‌ای که‌وره‌ ق‌ه‌ده‌غ‌ه‌ی ک‌رده‌ له‌ موس‌ول‌ع‌مان‌ان که‌ ن‌ازاری
 پی‌غه‌م‌به‌ر (ﷺ) ب‌ده‌ن و د‌ل گ‌ران‌ی ب‌کن. وه‌ک‌ خ‌و‌ای که‌وره‌ نه‌ ف‌ه‌رم‌و‌یت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا
 كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَىٰ فَبَرَأَ اللَّهُ مِنْهُمَا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجْهًا﴾، واته: نه‌ی نه‌وانه‌ی باوه‌ پ‌تان ه‌یت‌اوه‌ وه‌ک‌
 نه‌و که‌سانه‌ مه‌ب‌ن که‌ مووس‌ایان ن‌ازاردا (ت‌قه‌م‌ت‌یان ب‌ق‌ ک‌رد) جا خ‌وا مووس‌ای پاک‌ ک‌رده‌ وه‌ له‌ وه‌ی ده‌یان
 ر‌وت (مووس‌ا) ل‌ای خ‌وا پ‌ت‌زو پ‌له‌ی مه‌بو. ﴿فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ﴾ واته: ک‌اتی له‌ پ‌نگ‌ای پ‌است‌ی
 ل‌ایاندا که‌ ده‌ش‌یان زانی پ‌استه‌ خ‌ودایش د‌لی نه‌وانی ل‌ادا له‌ پ‌نگ‌ای پ‌است‌و گ‌ومان و د‌له‌ پاوه‌کی خ‌سته
 د‌لیانه‌وه‌ و پ‌ت‌یان ل‌ی ت‌یک‌ چ‌وو. وه‌ک‌ خ‌و‌ای که‌وره‌ نه‌ ف‌ه‌رم‌و‌یت: ﴿وَنَقُلُبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَرَهُمْ كَمَا لَوْ
 يُؤْمِنُوا بِهِ ۖ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَدَرُوهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾، واته: وه‌ ه‌ر که‌س‌یک‌ د‌زایه‌تی پی‌غه‌م‌به‌ر (ﷺ)
 ب‌کات پ‌اش نه‌وه‌ی که‌ پ‌ت‌ب‌ازی پ‌است‌ی ب‌ق‌ پ‌وون ب‌ویه‌وه‌ و شو‌ت‌ینی پ‌نگ‌ایه‌کی تر ب‌که‌و‌ی بی‌ج‌که‌ له‌ پ‌نگ‌ای
 ب‌پ‌واداران پ‌ووی و‌ه‌رده‌ گ‌ت‌پ‌ین ب‌ق‌ نه‌و پ‌ت‌ب‌ازه‌ی که‌ ه‌له‌ی ب‌زارده‌وه‌ و ده‌یخ‌ینه‌ د‌زخ‌ ن‌ای چ‌ پ‌اشه‌ پ‌و‌ز‌یک‌ی
 خ‌راپ‌ه‌. وه‌ ف‌ه‌رم‌و‌یه‌تی: ﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ
 تُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَتُصْلِهِ جَهَنَّمَ ۖ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾، واته: وه‌ (ک‌اتی ه‌ات‌نی م‌وع‌ج‌یزه‌کان) د‌ل‌و چ‌اویان
 و‌ه‌رده‌ گ‌ت‌پ‌ین و ل‌اده‌ ده‌ب‌ن (له‌ باوه‌ پ‌ ه‌یت‌ان) ه‌ه‌روه‌ که‌ له‌ س‌ه‌ره‌تاوه‌ ب‌پ‌وایان به‌ ق‌ور‌ئ‌ان نه‌ ه‌یت‌اوه‌ ل‌یت‌یان
 ده‌گ‌ه‌ر‌ت‌پ‌ین له‌ س‌ه‌رکه‌شی خ‌و‌یاند‌ا ه‌ر س‌ه‌رگ‌ه‌ردان ب‌ن. ب‌ویه خ‌و‌ای که‌وره‌ له‌م‌ ن‌ایه‌ته‌دا ف‌ه‌رم‌و‌یه‌تی:
 ﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ خ‌ودا پ‌نگ‌ا ن‌یشانی له‌ پ‌ی‌ ل‌اده‌ران ناد‌ا.

م‌ژده‌ی ع‌یسا به‌ ه‌ات‌نی پی‌غه‌م‌به‌ر (ﷺ) به‌ ن‌اوی نه‌ ح‌مد

خ‌و‌ای که‌وره‌ نه‌ ف‌ه‌رم‌و‌یت: ﴿وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَبْنِي إِسْرَءِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ
 الْوَحْيِ ۖ وَمِيسِرًا رَسُولًا إِنِّي مِنْ بَعْدِي أَمُّهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ﴾ که‌ ع‌یسا‌ی ک‌وپ‌ی
 مه‌ریه‌م‌یش ده‌ل‌یت: نه‌ی به‌ره‌ی ئ‌یس‌رائ‌یل! نه‌من پی‌غه‌م‌به‌ری خ‌ودام ب‌ق‌ ل‌ای ئ‌ی‌وه‌. نه‌و ته‌وراته‌

^۱ فتح الباري (۶۵۲/۷).

^۲ الاحزاب (۶۹).

^۳ الانعام (۱۱۰).

^۴ النساء (۱۱۵).

ده سەلمىنم كە لە پيش مندا هاتوه، مژده تان ئى بى پيغه مبرزك لە پاش من دى وه ناوى ئەحمده.
 وهختى به چەند نيشانهى ديارى دەرەوه هاته لايان، گوتيان: ئەمە هەر بە ئاشكرا جادوه. واتە:
 تهورات مژدهى دا به هاتنى من. وه من ئەو پاستيەم سەلمانە كە تهورات هەوالى پيدا. وه منيش مژده
 دەدم بەوانەى دواى خۆم كە ئەحمە ئەو پيغه مبرزە مۆرسە لە نهخويندە واره عەرەبەيە كە خەلكى
 مەكەيە. وه ئەو عيسايە كە دواين پيغه مبرزى بەرەى ئيسرائيله. لەناو كۆمەلى لە بەرەى ئيسرائيلا
 هەلساوه مژدهى هاتنى محمدى (ﷺ) دانى كە ئەو ئەحمەدەيە كە خاتەمى هەموو پيغه مبرزانە (عليه
 السلام) دواى ئەو هيج پيغه مبرزكو هيج پەيامك نايەت. چەند جوانە ئەو فەرمودەيەي كە بوخارى
 ميناويەتى و پيوايەتى كردوه لەم بارەيەوه لە جوبير كوپى مۆتەيمەوه كە دەلالت: بيسستم لە پيغه مبرزى
 خوداوه (ﷺ) ئەى فەرموو: (من چەند ناويكم هەيە. من محمدم وه من ئەحمدم من لەناويەرم ئەو
 لەناويەرى كە خوداى گەرە بى دىنى پى لەناو دەبا. وه من كۆكەرەوهم ئەو كۆكەرەوہى كە خەلكى
 لەبەر پيما كۆدە كرێتەوه. وه من دواين پيغه مبرزەم) ۱ مۆسلميش پيوايەتى كردوه هەر بەو شتوہە ۲
 محمدى كوپى ئيسحاق پيوايەتى كردوه لە خالدى كوپى مەعدانەوه (معدان) ئەويش لە هاوہ لەكانى
 پيغه مبرزى خوداوه (ﷺ) كە ووتويانە: ئەى پيغه مبرزى خودا (ﷺ) باسى خۆتمان بى كە فەرمووى:
 (بانگەوازي باوكم ئىبراھيم مژدەى عيساوا دايكشم كاتى من لە سكيا بووم لە خەويا وەك ئەوہى كە
 پووناكيەكى ئى دەرچووہ كۆشكەكانى بوسراى بى پۆشن بوەتەوه لەسەر زەمىنى شاما). ۳ ئەم
 فەرمودەيە سەندەدەكانى باشن و فەرمودەى كە لەم بارەيەوه بە شىوازي تر هاتوه. ئىمامى ئەحمەد
 پيوايەتى كردوه لە عىريازى كوپى ساريەوه دەلالت: پيغه مبرزى خوا (ﷺ) فەرموويەتى: (من لەلاى
 خودا دواين پيغه مبرز بووم كە ئادەم لە قورەكەيدا وشك بوەوه وه هەوالتان ئەدەمى بە دەست
 پيكرەنى ئەوه. بانگەوازي باوكم ئىبراھيم مژدەدانى عيسا بە هاتنم ئەو خەوہى دايكم كە بينى و
 هەرەها خەو بينىنى دايكى پيغه مبرزان (عليه السلام)). ۴ ئىمامى ئەحمەد ديسان پيوايەتى كردوه
 ئەبى ئومامەوه دەلالت: ووتم: ئەى پيغه مبرزى خودا ئەوہلى ئەم بانگەوازي تۆ كەى بوو. فەرمووى:
 (لە بانگەوازي باوكەوه ئىبراھيم مژدەى عيساوا وه دايكم خەوى بينى لە پووناكيەك دەرچوو لى
 كۆشكەكانى شام پۆشن بوەوه بۆى) ۵ واتە: بى ئەو نۆرە. وه هەر ئىمامى ئەحمەد پيوايەتى كردوه لە

۱ فتح الباري (۵۰۹/۸).

۲ مسلم (۱۸۲۸/۴).

۳ ابن هشام (۱۷۵/۱)، فەرمودەيەكى سەحيحە.

۴ احمد (۱۲۷/۴)، فەرمودەيەكى سەحيحە چگە لە كۆتايەكەى.

۵ احمد (۲۶۲/۵).

عبدالله کړې مه سعو ده ده لیت: پیغمبري خودا (ﷺ) ناردينی بۇ لای نه جاشی و ئیغه نزیکی هشتا پیاو بووین له وانه عبدالله ی کړې مه سعو ده جعفر و عبدالله ی کړې عورفته و عوسمانی کړې مه زعون و ئه بوموسا چوپنه لای نه جاشی. قوره شیه کان عه مری کړې عاس و عه ماری کړې و هلیدیان نارد به هدییه که وه کاتی چوپنه لای نه جاشی سوژده یان بۇ برد پاشان چوپنه لای پاست و چه بی و پتیاان گوت: هندی له ئاموزاکانمان هاتونه ته سر زه مینی تۆ وه وازیان له ئیغه و ناینه که یشیان هیئاوه. نه جاشی ده لیت: نه وانه له کوین؟ گوتیان: وان له ولاتی تۆ، ناردی به شوینیا. جعفر ده لیت به هاوه له کانی نه مرق من و تار بیژی ئیوهم (من قسه نه کهم) له گهل جعفر پوشتن و سهلامی کردو سوژده ی نه برد. پتیاان گوت: بۇچی سه ژده نابی بۇ پاشا. جعفر ده لیت: ئیغه سوژده نابین مگین بۇ خوی گوره نه بی. ده لیت: نه و خویه کتیه؟ ده لیت: نه و خودایه پیغمبريکی بۇ ناردوین. فرمانی پیکردوین که سوژده بۇ که س نه بین بۇ خودای گوره نه بی. وه فرمانی پی کردوین که نوژ بکهین و زه کات بدهین. عه مری کړې عاس ده لیت: نه وانه بۇچونیاان جیاوازه له گهل تۆ له باره ی عیسی کړې مریه مه وه. نه جاشی ده لیت: چی نه لاین له باره ی عیسی کړې مریه مه و دایکویه. جعفر ده لیت: ئیغه نه لاین، که لیمه و پوچی خودایه داویه تی به سر مریه ما (کچ بووه و میړدی نه بوه) نه و مریه مه ی که مرق نزیکی نه بوه ته وه و مندالشی بووه. ده لیت: داریکی بچوکی به رز کردوه له زهوی پاشان ده لیت: نه ی خه لکی هبه شه و قه شه و پامپو و مه سیحیه کان سویند به خودا نه وه ی نه وان نه یلین به نه ندازه ی نه م داره بچوکه جیاوازی نه له گهل نه وه ی ئیغه باسی نه کهین و نه یلین. سلواتان لی بی وه سلوا له و که سه یش بیت که له لایه وه هاتوون. وه من شایه تی دده م که نه وه پیغمبري خودایه. وه نه و که سه یه که له نینجیلا چاومان پیی که وتوه وه نه و که سه یه که عیسی کړې مریه مه ژده ی پتداوه. وه له هر شویتیک هن نه که ن دانیشن. سویند به خوا نه گهر نه م پاشایه تی نه بویه پیوه ی سه رقالم ده هام بۇ خزمتی هتا بۇ نه وه ی من نه عله کانی بۇ هه لگرم و ناوی ده ست نوژی بده م. وه فرمانی دا که هدییه قوره شیه کان بده نه وه. بۇیان که پاندنه وه. پاشان عبدالله ی کړې مه سعو به په له که پایه وه فریای غه زای به در که وت وه ده لیت کاتی هوالی مردنی که یشته به پیغمبر (ﷺ) داوی لی خوش بوونی بۇ کرد. وه خوا نه فرمویت: ﴿فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ ئیبنو جوده ی و ئیبنو جهریر ده لیت: ﴿فَلَمَّا جَاءَهُمْ﴾ نه حمده. نه و که سه ی که ژده ی پتدرا بوو که دیت له چه رخه پتیشه کاندبا باس کرابوو

چاوه پوانی شکرا، وهختی هات به چند نیشانه ی پوونه وه، خوانه ناسان و جیاواز خوازان کوتیان: ﴿هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ نه مه هر به ناشکرا جادوه.

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَىٰ إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ ﴿٧﴾ يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٨﴾ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾ ﴿٩﴾

باسی ناهه قترین مروغو مرده به ته واو بوونی و سه ره که وقتی تیشکی نیسلام به سه ره هه موو ناینه کانا

خوای گه وره نه فهرمویت: ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَىٰ إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ کی له وه ناهه قتره درق بق خوا هه لده به سه تی و له کاتیکدا که بق نیسلام بانگ ده کری؟ خودا گری غه در کاران به ره و خوی شاره زا ناکات. واته: هیچ که سی ناهه قتر نیه له و که سه ی که درق هه لده به سی به دهم خودا وه هاوه لی بق داده نی و نه بیهرستی له کاتیکدا نه و که سه بانگ ده کری بق یه که تپهرستی و ناسینی خودا به ته نها. بویه خوای گه وره نه فهرمویت: ﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ خودا که لی سته مکار شاره زا ناکا. پاشان نه فهرمویت: ﴿يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾ نه یانه وی تیشکی خودا هر به فوی دهم بکوژینه وه. خواش تیشکی خوی هر سه ره ده خا، جا با خوانه ناسانیش خوشیان نه یته. یانی هه ول نه دن که به ناهه قی و قسه ی بی که کک به ری پاستی بگرن. نموونه ی نه مانه وه که نموونه ی نه و که سانه وایه که نه یانه وی به فوی دهم تیشکی خور بکوژینه وه. وه که چون تیشکی خور نه گونجاوه که به فوی دهم بکوژینه وه هر به م شتویه به هر گیز ناتوانن ناینی خوا له ناوهرن. بویه خودای مهن فهرمویت: ﴿وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾ با بت په رستانیش پتییان ناخوش بی وه نه فهرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾ نه و خودایه پتیه مبه ری خوی به ریکرد، بق رتیه ری و پاگه یاندنی دینی راست. تا سه ری خا به سه ره هه موو دینه کاندا. جا با بت په رسته کانیش خوشیان نه یه. له سه ره هم دوو نایته له پیشه وه قسه کرا له سوره تی به رائه دا (براءه) چه ندی پتویست بی سوپاس و ستایش خوای گه وره.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَخْرَجٍ تُجْرِكُونَ﴾ ﴿١٠﴾ تَوَمَّنْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ يَقِفْ لَكُمْ دُونَكُمْ وَيَدْخُلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَىٰ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَسَيُكَفُّ عَنْكُمُ حَزَنُ الَّذِي أَتَاكُمْ مِنْ أَخْطَارِكُمْ وَتُجْرِكُونَ ﴿١٢﴾ وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِيرٌ الْمُتَّقِينَ ﴿١٣﴾

نه و مامه له یه ی که نه بیته هو ی بزگار بوون له نازاری به ژان

خودای مهن نه فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَخْرَجٍ تُجْرِكُونَ﴾ نه ی که ل خاوه ن باوه پان ده تانه وی مامه له یه کتان پی بلیم که له نازاریکی به ژان بزگارتان بکات. له پیته ووه له فهرمووده که ی عبدالله ی کوبی سه لاما باسما ن کرد که هاوه له کانی پیغه مبه ر (ﷺ) نه یان ویست (پرسیار له پیغه مبه ری خودا (ﷻ) بکه ن له خو شه ویست ترین کردار له لای خودای گوره بق نه وه ی بیکن. خوی گوره نه م سوره ته ی ناره خواره وه له ناو نه م سوره ته دا نه م نایه ته یش که نه فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَخْرَجٍ تُجْرِكُونَ﴾ پاشان پافه ی نه م نایه ته ی کرد به م مامه له گوره یه که هر گیز تووشی زیانو له ناوچوون نابی که گه یشتن به مه بست و لابه ری هموو گیرو گرفتیکه. خوی گوره فهرموویه تی: ﴿تَوَمَّنْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ بپوا به خواو به پیغه مبه ری نه و بینن و به دارایی و گیانی خوتان له پی خودا تی بکوشن! نه مه بق نیوه باشتره گه ر بزائن. اته: له مامه له کردنی دنیاو خوامندوو کردنی و هولا دان بق دنیا به ته نها زدر باشتره. پاشان نه فهرمویت: ﴿يَقِفْ لَكُمْ دُونَكُمْ وَيَدْخُلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَىٰ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَسَيُكَفُّ عَنْكُمُ حَزَنُ الَّذِي أَتَاكُمْ مِنْ أَخْطَارِكُمْ وَتُجْرِكُونَ﴾ له گونا نه کانتان ده بو ری ده تانباته ناو باغاتیک جوباریان به به ردا ده پواو خانوی زدر خو ش و خاوینتان له به هشتی همیشه پیدا ده داتی، نه مه ده سکه و تی گوره یه. ﴿يَقِفْ لَكُمْ دُونَكُمْ﴾ اته: گه نه وه ی فهرمانم پیکردن کردتان و پی ه لسان منیش له تاوانه کانتان ده بو رم ده تان خمه باغات و خانوی خو ش پله ی به ریشتان پیده ده م بویه خوی گوره فهرموویه تی: ﴿وَيَدْخُلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَىٰ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَسَيُكَفُّ عَنْكُمُ حَزَنُ الَّذِي أَتَاكُمْ مِنْ أَخْطَارِكُمْ وَتُجْرِكُونَ﴾ پاشان نه فهرمویت: ﴿وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِيرٌ الْمُتَّقِينَ﴾ شتی تریش (که نیوه حه زی لی ده که ن) یارمه تیدانه له خودا وه سرکه و تنیکی نزیکیش. نه م مزده یه به باوه پداران بده. پاشان خوی گوره فهرموویه تی: ﴿وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا﴾ اته: وه له وه ش زیاترتان ده ده می له وه ی که پی م داو و حه زی لی ده که ن نه وه یش ﴿نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ﴾ اته: کاتی که غه زاتان کرد له پیگای خودا وه یارمه تی

دینه که تان دا. خودایش که فیلی سرکه و تنقان ده کات. خودای مه زن فہرموویہ تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَصُورُوا اللَّهَ يَصْرُكُمْ وَيَبْنِي أَعْدَاكُمْ﴾، واتہ: ئی ئو کہ سانہی باوہ پتان ہیناوہ نہ گہر نیوہ یارمہ تی (نابینی) خوا بدن خواش نیوہ زال و سرکہ و تنو دہ کات (بہ سہر کافراند) وہ پیئہ کانتان جیگیر دہ کات (لہ جہنگدا خورپاگرتان دہ کات). وہ نہ فہرموویہ: ﴿وَلَيْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَصْرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾، واتہ: وہ بیگومان خوا یارمہ تی کہ سانی نہ دات (سہریان نہ خات) کہ یارمہ تی (دینی) خوا دہ دہن بہر پاستی خوا بہ ہینزو بالادہ ستو بہ توانایہ. وہ نہ فہرموویہ: ﴿وَفَتَحَ قَرِيبٌ﴾ واتہ: سرکہ و تنیقی نزدیکیش نہمیش نارہزو حہرتکی دنیا بیہ و ہوی گہ یشتنہ بہ خوشیہ کانی دواپوژ بؤ نہ کہ سانہی کہ گوی پایلی خواو پیغہ مہرہ کہ یان کردوہ و یارمہ تی خوداو دینہ کہ یان داوہ. بؤیہ خودا نہ فہرموویہ: ﴿رَبِّرَ الْمُؤْمِنِينَ﴾، ہم مژدہ یہ بہ باوہ پردارہ کان بدہ.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ فَتَمَنَّتْ طَلِيفَةٌ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ وَكَفَرَتْ طَلِيفَةٌ فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ﴾ (۱۶)

موسولمانان لہ ہہ موو کاتیکدا یاری دہدہری نایفن

خوای گہورہ نہ فہرموویہ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ فَتَمَنَّتْ طَلِيفَةٌ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ وَكَفَرَتْ طَلِيفَةٌ فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ﴾، ئی کہ لی خاوہن باوہ پان! یارمہ تیدہ رانی خودا بن و ہکوو عیسای کوپی مہریہ م بہ یارانی حہواری گوت: کی بہرہ و خودا دہ بیٹہ یاریدہری من؟ دہستہی حہواریہ کان ووتیان: نیئمہ یاریدہری خوداین. نہوسا لہ بہرہی ئیسرائیل ہیندیکیان بروایان ہینا و ہیندیکیش ہر بیباوہ پ مان. نیتر نیئمہ خاوہنباوہ پہ کانیانمان یارمہ تی دا، تا دہرؤستی دوزمنانی خوایان ماتن. خوای گہورہ نہ فہرموویہ و فرمان نہدا بہ بندہ خاوہنباوہ پہ کانی کہ ببنہ یاریدہدہری خودا لہ ہہ موو ہہ لسو کہ و تکیکانا لہ قسو و ہہ لسان و دانیشتنیاندا بہ گیان و سامان و ہلامی خوداو پیغہ مہری خودا (ﷺ) بدہنہوہ و ہ کہ چؤن حہواریہ کان و ہلامی عیسایان دایوہ کاتی فہرمووی: ﴿مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ﴾ کی پشتیوانیم لی دہکا بؤ لای خوای گہورہ. ﴿قَالَ الْحَوَارِيُّونَ﴾ کہ نہوانہ شوینک و تنوی عیسا بوون (علیہ

۱ محمد (۷).

۲ الحج (۴۰).

السلام) گوتيان ﴿مَنْ أَنْصَارُ اللَّهِ﴾ ياني نيمه پشتيواني توين له سر نه و نايه ي که پتي هاتوي. يارمه تيت دده دين له سهری. عيسا ناردنی بۆ ولاتي که جوله که و وینانه کانی (الوینانين) لی بوو. و هر بهو شیوه په پيغمبري خودا (ﷺ) له پوژده کانی هه ججا نهی فرموو: (چی پیاوړک په نام نه دا هه تا په یامی په روه رندهم بگه یه نم چونکه قوره یش نه یان هیشت په یامی په روه رندهم بگه یه نم (بلاو بگه موه))^۱ خودای مەزن دلّی نه وسو خه زره جیه کانی بۆ نەرم کردو له نه ملی مه دینه و په یمانیان دایه و پشتیوانیان لی کرد و به لیتیان پيدا پاریزگاری لی بکن رهک چۆن پاریزگاری له خوځیان و مالو مندالیان نه کن نه گر کچی کردو چوو بۆلایان. کاتي پيغمبر (ﷺ) خوی و هاوه له کانی کړچیان کرد بۆ مه دینه، نه و به لینه ی که دابویان به خودا به جییان هینا. بۆیه خودا و پيغمبري خودا (ﷺ) ناویان ناوه نه نسا (الانصار) وه نه م ناوه بوو به نازناویان خودای گوره لیتیان پازی بی.

دهسته يه که له بهرې ئيسرائيل باورپيان هینا به عيساو دهسته يه که باورپيان پی نه هینا

وه نه فرمويّت: ﴿فَأَمْنَتُ عَلَيْهِ مِنْ بُرْسِ إِسْرَءِيلَ وَكَفَرْتُ عَلَيْهِ﴾ ياني کاتي عيسای کوپی مهريه م دهستی دایه بلاو کردنه وهی په یامی په روه رندهی له ناو هۆزه که یا نه وهی پشتیوانی لی کرد کردی. هندیکی پنگای راستی گرت به وهی که بۆی هاتبوو شاره زا بوو. هندیکیشی پنگای ون کردو سهری لی شیواو له پنگا لایدا باوهی به پيغمبريه تي عيسا (عليه السلام) نه کردو گومانی گوره یان خسته پال عيساو مهريه می دایکی. که بریتی بوون له جوله که کان بهر نه فرینی خودا که ون به بهرده وای هه تا پوژي قیامهت. وه هندی له و که سانه ی که شوینی عيسا که وتبون زیاده روه یان له باره ی عيساو دایکیه وه کرد هه تا به رزیان کردوه زیاد له وهی که خودا پیی به خشیبوو له پيغمبريه تي. بوون به کومه له کومه له و دهسته دهسته. هندیکیان نه یان ووت: عيسا کوپی خودایه. هندیکی تر نهی ووت: یه کیکه له سنی خوداکه. بابو کوپو پحول قودس (روح القدس) وه هندیکی تریش نهی ووت: عيسا خواجه. نه م هه موو پاو بۆچونانه به درژی له سورته نیساندا باس کراوه.

خودا یارمه تی دهسته ی خاوه نیا وړانیدا

خودای مەزن نه فرمويّت: ﴿فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ﴾ واته: سهرمان خستن به سر دوزمه کانیان له گرځو دهسته ی گاواره کان ﴿فَأَمْبَحُوا عَلَيْهِمْ﴾ تا دهره قه تی دوزمنانی خوځیان هاتن به هاتنی محمد (ﷺ) وهک چۆن نيمامی نه بوجه عفری کوپی جهریر پړوايه تي کردوه له نيبوعه باسه وه (ره زای) خوايان لی بی) ده لیت: کاتي خوی گوره وستی عيسای کوپی مهريه (عليه السلام) به رزکاته وه بۆ

^۱ احمد (۳۲۲/۳)، و الحاكم (۶۲۴/۲)، و البيهقي (۱۴۶/۸)، فرموده يه کی سه حجه.

ئاسمان. هات بۆ لای هاوه له کانی له مالتیدا که دوانزه پیاو بوون که کانیه که له و ماله دا بوو سهری
 ئاوی لی ئەتکا ده لیت: که سی وا هه یه له نیتوانتانا دوانزه جار په شیمان بووه ته وه و باوه پری به من
 نه ماوه پاش نه وهی که باوه پری پی هیتام. ده لیت: پاشان ده لیت: کۆ له نیتوه ویتنه ی من ئەکیشی
 به سهر خویا له جیگای من بکوژئی نوایی به و پله یی که من هه مه له گه لما بی؟ ده لیت: لاویک له
 هه موویان کهم ته مه نتر هه لسا. ده لیت: من. پیتی گوت دانیشه. پاشان دووباره ی کردوه بویان.
 لاوه که هه لسا و ده لیت: من. پیتی گوت دانیشه. پاشان. جاریکی تر دووباره ی کردوه لیتان لاوه که
 هه لسا یه وه و ده لیت: من. ده لیت: به لۆ تو نه وهی. ده لیت: ویتنه ی عیسا کیشرا به پویا. عیسا (علیه
 السلام) له کلاو پۆشنه که یه وه له و ماله دا بوو به رز کرایه وه بۆ ئاسمان ده لیت: نه و جوله کانه ی که
 ده گه ران به نوای عیسادا (علیه السلام) نه و که سه ی که له نه و نه چوو گرتیان و کوشتیان و هه لیان
 واسی (کردیان به دارا) وه هه ندیکیان دوانزه جار په شیمان بوونه وه و باوه پریان پی نه کردبوو پاش
 نه وهی باوه پریان پی هیتا بوو. پاشان بوون به سی دهسته و هه ر دهسته ی پای خۆی هه بوو.
 دهسته یه کیان ده لیت: خودا له ناوماندا بوو هه تا ویستی پاشان به رز بووه بۆ ئاسمان نه مانه پتییان
 نه گوژئی یه عقوبیه دهسته یه کی تریان ده لیت: کوپی خودا له نیتوانماندا بوو تا خوا مه یلی لی بوو.
 پاشان به رزی کردوه بۆ لای خۆی نه مانه پتییان نه لێن: نه ستوریه دهسته ی سته م ووتیان: عیسا (علیه
 السلام) له نیتوانماندا بوو به نده و پیغه مبه ری خودا بوو (علیه السلام) هه تا خوا چه زی کرد پاشان به رزی
 کردوه بۆ لای خۆی. نه مانه موسولمانه کان بوون. هه ردوو دهسته خوانه ناسه که هه لسان له کومه له
 موسولمانه که و کوشتیان. ئیسلامیان له ناو برد هه تا نه و کاته ی خودا محمدی (ﷺ) په وانه کرد
 ﴿فَأَمَّا مَتَّى طَائِفَةٌ مِنْ بَنِي إِسْرَءِیْلَ وَكَفَرَتْ طَائِفَةٌ﴾ واته: نه و دهسته یی که بیونه خوانه ناسن له به ره ی
 ئیسرائیل له وه ختی هاتنی عیسا (علیه السلام) وه نه و دهسته یه ش که باوه پریان پی هیتا له و کاته دا
 ﴿فَأَمَّا ذَا الَّذِیْنَ آمَنُوا عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ فَاصْبِرُوا طَائِفَةٌ﴾ به ده رکه و تن و هاتنی محمد (ﷺ) ئاینی نه وان سه رکه و ت
 به سهر ئاینی خوانه ناسه کاندان. ^۱ نه مه قسه ی نه وه له کتیبه که یا له ته فسیری نه م ئایه ته پیروژدها (یانی
 نیمامی ته به ری) وه هه ر به م شیوه یه نه سائی پیاوایه تی کردوه له ته فسیری نه م ئایه تا له
 سونه نه که یا. ^۲ شوین که و توانی محمد (ﷺ) به رده وام له سه ر پاستین هه تا فره مانی خودا دیت
 ده میتنه وه له سه ری به و شیوه یه وه هه تا دواین که سیان که نه چه نگێ له گه ل مه سیح عیسا ی کوپی

^۱ الطبری (۳/۳۶۶).^۲ النسائی فی الکبری (۶/۴۸۸).

مہریم (علیہ السلام) دئی دہ جال. وہ نذر فرمودہی سہیح له و بارہیہ وہ ہاتوہ و پیوایت کراوہ
واللہ اعلم.

تہ فسرئ سورہتی (الجمعة)

لہ مہدینہ ہاتوہ تہ خوارموہ

ریزی سورہتی (الجمعة)

لہ نیبنوعہ باسو نہ بوہرہ یرہوہ (پہزای خویان لی بی) گوتیان: پیغہ مہری خوا (ﷺ) لہ نویژی
جومعہ دا سورہتی جومعہ و مونا فیقینی (الجمعة و المنافقین) نہ خویند موسلم پیوایتی کردوہ لہ
سہ حیحہ کہ یا.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ① هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمَمِينَ رَسُولًا
مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِن قَبْلُ لَی ضَلَالِی مُبِیْنٍ ② وَمَا آخِرُ
مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ③ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤَيِّدُ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ④
ہہ مووشتی پہ سہندی خودای گہورہ دہدا

خوای گہورہ نہ فرمویت: ﴿يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ہہرچی
لہ ناو ناسمانہ کان و زہمینہ، پہ سنی نہ و خودایہ دہدن پادشایہ کی پاک و دور لہ ہہ موو کہ مایہ تی و
بہ دہستہ لات و کارزانہ. خوای مہ زن ناگا دارمان دہ کات کہ ہہرچی لہ ناو ناسمانہ کان و زہمینایہ یانی
ہہرچی دروست کراوی. ہہیہ بہ زماندارو بی زمان ہہ مووی پہ سہندی خودا نہدن و وہ ک خوی
نہ فرمویت: ﴿وَإِنْ مِّن شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾ ②، واتہ: وہ ہیج شتیکی نی یہ بہ سوپاسی نہ و ستایش
نہ کات. پاشان فرمویہ تی: ﴿الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ﴾ یانی نہ و پادشای ناسمانہ کان و زہمینہ. وہ نہ و ہلایان
نہ سوریتی بہ فرمانی خوی. پیروزہ: واتہ: پاک و دور لہ ہہ موو کہ مایہ تیہ ک و ہہرچی سیفاتی
تہ واوہ می نہ وہ و بق نہ وہ ﴿الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ بہ دہستہ لات و کارزانہ چہ ند جار مانای کراوہ لہ پیئشہ وہ.

^۱ فتح الباری (۳۰۶/۱۳)، مسلم (۱۰۲۴/۳)، ابوداؤد (۱۱/۳).

^۲ مسلم (۵۹۹-۵۹۷/۲).

^۳ الاسراء (۴۴).

خودا منہت دہکات بہ سہر عہرہ بہ کاندہ بہ ناردنی پیغہ مہری خودا بویان

خودای مہزن نہ فرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ ہر نہ ویشہ لہ ناو نہ خویندہ واراندہ پیغہ مہریکی لہ خویان بڑ ناردن، کہ نیشانہ کانی نہ ویان بڑ دہ خوینی و لہ کتیب و لہ کارزانی پایان بینن۔ ہر چہ نہ نہوان لہ پیشوودا لہ وہی گومپایی دا بوون۔ (الامویون) یانی عہرہ بہ کان و ہک خوی گوردہ نہ فرمویت: ﴿وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ أَسْلَمُوا قَدْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا وَابْتَغُوا فَاِتِمَامًا عَلَىٰ كَيْفِ الْبَلَدِ وَاللَّهُ بِصَيْرٍ بِآلِيمٍ﴾^۱ وہ تاییہ بہت مہندکردنی عہرہ بہ کان بہ نہ خویندہ واری مانای وا نیہ کہ کہسانی تریش نہ خویندہ وار نین۔ بہ لام منہت کردن بہ سہر نہ ماندہ گوردہ ترو نڈورتو دیارترہ و ہک خودا نہ فرمویت: ﴿وَأَنَّهُ لَئِنْ لَمْ يَنْزَلْ بِكَ الْوَعْدُ لَآتِيَنَّكَ الْوَعْدُ وَأَنَّهُ لَآتِيَنَّكَ الْوَعْدُ وَأَنَّهُ لَآتِيَنَّكَ الْوَعْدُ﴾^۲ وہ بیگومان نہم قورٹانہ ہوی ناوداری یہ بڑ خوت و بڑ گہ لہ کت۔ و اتہ: وہ (نہی موحمہ مد ﷺ) بلی بہوانہ کہ نامہی تہ ورات و ٹینجیلیان دراوہ تی (کہ جولہ کہ و گاوردہ کانتن) وہ بہ نہ خویندہ وارہ کان (ہاویہش پیداکہ رانی گہ لی عہرہ) ٹایا ٹیوہ موسولمان بوون؟ ٹینجا نہ گہر موسولمان بوون نہوا پٹنومنی یان کردوہ نہ گہر پووشیان و ہر گڈپا نہوہ بہ راستی تق ہر راگہ یاندنت لہ سہرہ خوا بینایہ بہ بندہ کانی۔ وہ نہمہ بڑ غہیرہ ز خوشیانہ کہ ناموزگاری لہ و ہریگری۔ نہم تاییہ تہ وینہی نہم تاییہ تانہ پیچہ وانہ و دزاییہ تی نہم تاییہ تہ ناکنہ کہ نہ فرمویت: ﴿قُلْ يَأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾^۳ و اتہ: (نہی موحمہ مد ﷺ) بلی: نہی خہ لکینہ بہ راستی من پیغہ مہری خوا م بڑ ٹیوہ مہووتان۔ وہ نہم تاییہ تہی کہ نہ فرمویت: ﴿لَا تُذِرْكُمْ بِيٍّ وَمَنْ بَلَغَ﴾^۴ و اتہ: بڑ نہوہی ٹیوہی پی بترسینم و ہر کہ سیکی کہش کہ پٹی دہکات۔ وہ نہم تاییہ تہ کہ باسی قورٹان دہکات و نہ فرمویت: ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ مِنْ الْأَحْزَابِ فَأَلَنَّا لَهُ مَوْعِدَهُ﴾^۵ و اتہ: وہ ہر کہ سی باوہ پی پٹی نہ بیت لہ و کومہ لہ و تاقمانہ (نہوانہی کوبونہ لہ سہر دزاییہ تی نیسلام) نہوہ ناگر جینگاہیہ تی۔ وہ چہندہا تاییہ تی تر کہ باسی ہاتنی پیغہ مہر ﷺ دہکات بڑ سہر مہموو ٹادہ میزاد بہ سورو پدش و مہموو پدنگہ کانیہ وہ۔ وہ لہ پیشوہ و

^۱ آل عمران (۲۰)۔

^۲ الزخرف (۴۴)۔

^۳ الاعراف (۱۵۸)۔

^۴ الانعام (۱۹)۔

^۵ ہود (۱۷)۔

له ته فسیری سوره‌تی نه نامدا (الانعام) مانامان کرد به چند نایه‌ت و فرموده‌ی سه‌حیح سوپاس و ستایش بۆ خوی گوره. نه نایه‌ته نیشانه‌ی گپرا بونی پاپانه‌وه‌کی ئیبراهیمی خلیل بوو. وه‌ختی داوای کرد له‌خودا که پیغه‌مبه‌ریکیان له‌خویان بۆ په‌وانه‌ بکاو قورئانیان به‌سرا بخوینی و وه‌له‌کتیبو له‌کارزانی شاره‌زیان بکاو. خودایش بۆی ناردن له‌کاتی‌کدا که ماوه‌یه‌ک پیغه‌مبه‌رانیان بۆ نه‌هاتبو وه‌له‌پێگا لایان دا‌بوو وه‌ زۆر پتو‌یستیان به‌پێ نیشاندهرێک هه‌بو وه‌خودا زۆر له‌خه‌لکی سه‌ر زه‌مین تو‌په‌ بوو به‌عه‌ره‌بو عه‌جه‌مه‌وه، مه‌گه‌ر هه‌ندێ پاشماوه‌ی نه‌هلی کتیب نه‌بی. که ژماره‌یه‌کی کم بوون له‌سه‌ر ئاینی عیسا‌ی کو‌پی مه‌ریه‌م (علیه‌السلام) مابوونه‌وه. بۆیه‌خوای گوره‌نه‌فرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ چونکه عه‌ره‌به‌کان له‌کۆنه‌وه‌په‌بهند بوون به‌ئاینی ئیبراهیمی خه‌لیله‌وه (علیه‌السلام). پاشان لایندا لێو گۆپایان و په‌شیمان بونه‌وه‌لێو به‌په‌چه‌وانه‌ی نه‌و ئاینه‌وه‌ده‌جولانه‌وه‌و دزایه‌تیان نه‌کرد له‌جیگای یه‌کتا‌په‌رستی هاوه‌لیان بۆ خوا دانابوو گومان له‌دلایندا په‌یدابوو. شتی وایان به‌ناوی خوداوه‌نه‌کرد که هیچ په‌یوه‌ندی‌یه‌کی به‌ئاین و خودای گوره‌وه‌نه‌بوو. هه‌روه‌ها نه‌هلی کتیبیش کتیبه‌کانیان ده‌ست کاری کردو گۆپایان وه‌به‌ئاره‌زوی خویان مانایان نه‌کردو ئا له‌ساته‌دا خوای گوره‌محمدی (ﷺ) په‌وانه‌کرد به‌به‌رنامه‌یه‌کی زۆر تیزو ته‌واوو گوره‌وه‌بۆ هه‌موو مۆفایه‌تی به‌گشتی که‌پێ نیشاندهریانه‌و پون که‌روه‌یه‌بۆ هه‌موو نه‌و شتانه‌ی که‌پتو‌یستیان پێیه‌تی له‌کاروباری ژیان و پاشه‌پۆذا که‌زیندوو ده‌کرینه‌وه. وه‌بانگیان ده‌کا بۆ نه‌و شتانه‌ی که‌نزیکیان ده‌کاته‌وه‌له‌به‌هشت و په‌زامه‌ندی خوای گوره‌وه‌دورخستنه‌ویان له‌و شتانه‌ی که‌به‌ره‌و جه‌هنم تو‌په‌یی خوا ده‌یانبات وه‌جیاکه‌روه‌ی هه‌موو گومان و دوودلی و ده‌پاوکه‌یه‌که‌که‌نه‌سل و فره‌ی دینه‌وه‌هه‌رچی ئاکارو خو‌په‌وشتی جوان هه‌یه‌تیدا کۆپه‌ته‌وه‌له‌ئاکاری جوانی ئاینه‌پیشوه‌کان و وه‌خوای مه‌زن به‌خششێکی وای داوه‌به‌پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) که‌به‌کسی نه‌داوه‌له‌مه‌و پیش و به‌کەسیشی نادات له‌مه‌ودا سه‌لات و سه‌لامی خوای ئی بیته‌به‌رده‌وام هه‌تا پۆژی قیامه‌ت.

محمد (ﷺ) پیغه‌مبه‌ری عه‌ره‌بو عه‌جه‌مه

خوای گوره‌نه‌فرمویت: ﴿وَأَخْرَجَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ بۆ هه‌ندێ تریش له‌مانه‌، وا هه‌شتا پێیان نه‌گه‌یشتون. خودا خاوه‌نی ده‌ست‌لا‌تی له‌کارزانه‌. ئیمام نه‌بو عبدالله ی بوخاری پێوايه‌تی کردوه‌له‌نه‌بوهوره‌یره‌وه‌ده‌لێت: له‌خزمه‌ت پیغه‌مبه‌را (ﷺ) دانیشتیوین سوره‌تی جو‌مه‌ی بۆ هاته‌خواره‌وه‌﴿وَأَخْرَجَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ﴾ گوتیان نه‌وانه‌کێن نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا(ﷺ)؟ وه‌لامی نه‌دانه‌وه‌هه‌تا سی جار په‌رسیاری ئی کرا. سه‌لمانی فارسیش له‌ناوماندا بوو.

پیغمبرِی خوا (ﷺ) دهستی نایه سهرسه‌لمانی فارسی و پاشان فرموی: (نگه‌ر باوه‌پ له سورده‌یا بوايه (الثريا) پیاوانتیک یا پیاویک له نا ئەمانه‌وه دهستیان ئەهینا) یانی هه‌ولیان بۆ ئەداو-خۆیان ئەگه‌یاندی موسلم و تیرمیزی نه‌سانی و ئیبنونه‌بی حاته‌مو ئیبنوجهریر رپیاویه‌تیان کردوه.^۱ ئەم فرموده‌یه به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئەوه که ئەم سورده‌یه له مه‌دینه‌دا هاتوه‌ته خواره‌وه و ده گشت گیرى هاتنی پیغمبر (ﷺ) ئەگه‌یه‌نی بۆ هه‌موو به‌ره‌ی ئاده‌میزاد. چونکه مانای ئەم نایه‌ته‌ی که نه‌فرمویت: ﴿وَأَخْرَيْنَ مِنْهُمْ﴾ به‌ فارسه‌کان مانای کرد. بۆیه پیغمبرِی خوا (نامه‌کانی نوسی بۆ فارس و پدمه‌کان و گه‌لانی تریش و بانگی کردن بۆسه‌ر ثانیی خوی گه‌رده و شوین که‌وتنی ئەو په‌یامه‌ی که پیتی هاتوه. بۆیه موجه‌دو که‌سانی تریش له‌م نایه‌ته‌دا ﴿وَأَخْرَيْنَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ﴾ گوتویه‌انه: ئەمانه عه‌جه‌مه‌کان و هه‌موو که‌سی که پیغمبرِی به‌ پاست زانیبی و باوه‌پی پتی هینابی. وه نه‌فرمویت: ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ واته: خاوه‌نی ده‌سته‌لات و له‌کارزانه له به‌رنامه‌و بپاریا. وه نه‌فرمویت: ﴿ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾ ئەمه چاکه‌یه له خاوه، ده‌باره‌ی هه‌رکس بیه‌وی ده‌یکا. چاکه‌یه که لای خودایه. زدر هینایه. واته: ئەمه‌ی که خودا به‌خشیویه‌تی به‌ محمد (ﷺ) له پیغمبریه‌تی مه‌زنه‌وه و ئومه‌ته‌که‌یشی نایه‌به‌ته مه‌ند کردوه به‌ په‌وانه کردنی ئەو بۆ سه‌ریان ئەمه چاکه و پدزه له خوداوه.

﴿مَثَلُ الَّذِينَ خُمِلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ (۵) قُلْ يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِن زَعَمْتُمْ أَنكُم أَوْلَىَٰ لِلْعَالَمِينَ دُونَ النَّاسِ فَمَتَنُوا إِلَىٰ مَوْتٍ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ (۶) وَلَا يَمْنُنَ اللَّهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ (۷) قُلْ إِن الْمَوْتَ الَّذِي تَعْرِفُونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَوِّقٌ كُنتُمْ تُعَرِّدُونَ إِلَىٰ غَيْرِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنتُمْ

تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

باسی خراپی جوله‌که و بانگ کردنیان بۆ خواستنی مردن له رینگای موباهه‌له‌وه

خودای گه‌رده نه‌فرمویت: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ خُمِلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ به‌سه‌رهاتی ئەو که‌سانی

^۱ فتح الباري (۵۱۰/۸).

^۲ مسلم (۱۹۷۲/۴)، و تحفة الاحوذی (۲۰۹/۹)، النسائي في الكبرى (۷۵/۵) (۴۹۰/۶۰)، الطبري (۲۷۵/۵۳).

^۳ الطبري (۳۷۴/۲۳).

تهوراتیان پی هه لگرتوونو له ږنگه دهرچوون. وهکو شو که ره‌یه که چهند کتیبی لی باره. به‌سه‌ره‌اتیکې ناله‌باره بڼه‌وانه‌ی له نیشانه‌کانی خودا حاشایان کرد. خوداش نه‌وانه‌ی ناهه‌قن به‌رهو خوی شاره‌زا ناکات. خودای مه‌زن باسی خرابی جوله‌که ده‌کات نه‌وانه‌ی که تهوراتیان پی دراو هه‌لیان گرت بڼه‌وانه‌ی کاری پی بکن و بیکه‌نه به‌رنامه‌ی خویان که چی پاش نه‌وه‌ی وهریان گرت نیشیان پی نه‌کردو له‌سه‌ری نه‌پوشتن به‌پړوه. نمونه‌یان له‌و کرداره‌یانا وهک نمونه‌ی شو که ره‌یه که بارۍ کتیبی هه‌لگرتبۍ. واته: وهک شو که ره‌یه که کتیبیکې زړی هه‌لگرتبۍ که نازانی چی تیدایه. شو هه‌ر نه‌ونده ده‌زانی که بارۍکی پټویه نیتړ ناگای له باره‌که نیه چیه. هه‌ر به‌و شیویه نه‌و که‌سانه‌ی که شو کتیبیه‌یان وهرگرتوه که پټیان دراوه و له‌به‌ریان کردوه لټی تی نه‌گه‌یشتوونو کاریان به‌ ناوه‌پوکه‌که‌ی نه‌کردوه به‌لکو گورپویانه و به‌ ناره‌زوی خویان مانایان لیک داوه‌ته‌وه. نه‌وانه‌ حالیان له که‌ر خراب تره. چونکه که‌ر تی گه‌یشتنی نیه. به‌لام نه‌وانه‌ تی ده‌گن به‌لام به‌کاری نامټن و نیشی پټناکه‌ن. بویه‌ خوی گه‌وره له‌ نایه‌تیکې تردا فهرموویه‌تی: ﴿أُولَٰئِكَ كَانُوا فِي شَكٍّ مِّنْهُ ۚ أَتَىٰ أُولَٰئِكَ وَهَمَّ بِآلِهِمْ فَرَقَّ بِهِمُ الْمَوْلَىٰ مِنْهُمْ ۚ فَكَفَىٰ لَهُمْ ۖ وَاللَّهُ يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَٰسِقِينَ﴾ پاشان خوی گه‌وره فهرموویه‌تی: ﴿قُلْ يَٰٓأَيُّهَا الَّذِيْنَ هَادُوا إِن رَّعَمْتُمْ أَنكُمُ ٱوَّلَٰيَآءُ لِلَّهِ مِن دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوْا ٱلْمَوْتَ إِن كُنْتُمْ صَٰدِقِيْنَ﴾ بلۍ نه‌ی نه‌وانه‌ی که جوله‌که‌ن! نه‌گه‌ر نټوه پټتان وایه زیاد له‌ خه‌لکی هه‌ر نټوه دوستی خودان، ده‌سا نه‌گه‌ر قسه‌تان پاسته، مردنی خوتان بخوازن. واته: نه‌گه‌ر نټوه وا ده‌زانن له‌سه‌ر پټی پاستن وه محمدو (ﷺ) هاوه‌له‌کانی له‌سه‌ر گومپاین. داوای مردنی شو گومپایه بکن له‌ هه‌ر لایه‌که له‌و دوو لایه‌نه نه‌گه‌ر پاست نه‌که‌ن. واته: له‌وه‌ی که نه‌یلټن. وه خودای گه‌وره فهرموویه‌تی: ﴿وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُ ۚ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ ٱلْغَٰلِبِينَ﴾ هټنده‌یان خرابه‌ کردوه، هه‌رگیز داوای مردن ناکه‌ن خوداش له‌ ناهه‌قیکاران ناگاداره (۷) واته: به‌و خرابانه‌ی ده‌یکه‌ن له‌ خونه‌ناسی و ناهه‌قیکاری و به‌دخوی و به‌دکاری. وه له‌ سوره‌تی به‌قه‌ردها (البقرة) باسی موباهه‌له‌مان کرد (المباهلة) له‌گه‌ل جوله‌که‌کان که خوی گه‌وره فهرمووی: ﴿قُلْ إِن كَانَتْ لَكُمْ ٱلْأَرْزَاقُ عِندَ ٱللَّهِ خَٰلِصَةً مِّن دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوْا ٱلْمَوْتَ إِن كُنْتُمْ صَٰدِقِيْنَ﴾ (۱۷) وَلَٰن يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ ٱلْغَٰلِبِينَ (۱۸) وَلَنَجْذِثَهُمْ أَجْرَصَ ٱلنَّاسِ عَلَىٰ حَيَوتِهِمْ ۚ وَلَٰذِكَ ٱلَّذِيْنَ أَسْرَوْا

يَوْمَ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُرَزَّحٍ مِنْ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١﴾، واته:

(نه‌ی موحه‌ممد (ﷺ)) بلی: نه‌گه‌ر مالی دوا‌یی (به‌هشت) بۆ ئیوه‌یه لای خوا (وه‌ک خۆتان ده‌لێن) به‌ تاییه‌تی بۆ ئه‌وه‌ی که‌س بی‌ به‌ هاویه‌شتان که‌واته‌ داوای مردن بکه‌ن نه‌گه‌ر پاستگۆن، وه‌ هه‌رگیز داوای مردن ناکه‌ن به‌هۆی ئه‌و (گو‌ناهانه) که‌ به‌ ده‌ستی خۆیان پێشیان خستوه‌ وه‌ خوا ناگاداره‌ به‌ سته‌مکاران، سو‌پێند بێت ئه‌و (جوله‌ک)انه‌ له‌ هه‌موو که‌س زیاتر حز له‌ ژیان ده‌که‌ن وه‌ له‌واته‌شی که‌ هاویه‌شی بۆ خوا په‌یدا ده‌که‌ن (له‌به‌ر ئه‌وه) هه‌ر یه‌کیکیان ئاوات ده‌خو‌ازێ که‌ هه‌زار سالێ بژیا‌یه وه‌ ئه‌و ته‌مه‌نه‌ (که‌ به‌سه‌ری ده‌بات) پزگاری نا‌کات له‌ سزا وه‌ خوا بینایه‌ به‌وه‌ی که‌ ده‌یکه‌ن. وه‌ لێره‌دا باس‌مان کردو پوه‌شان کردوه‌ که‌ مه‌به‌ست به‌و نزاو پارانه‌وه‌یه‌ (المباهله) ئه‌وه‌ بوو که‌ نزا بکه‌ن له‌ خۆیان ئه‌واته‌ که‌ به‌ریبه‌ره‌کانیان له‌گه‌ڵ ده‌که‌ن بێن: درۆزنتان بۆ به‌ش بۆ له‌ په‌حمی خوا. وه‌ک له‌ سوره‌تی (آل عمران) دا له‌باره‌ی موباه‌له‌ی گا‌وره‌کانه‌وه‌ باس کرا. خ‌وای گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْوَلَدِ فَقُلْ تَقَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ﴾^۱، واته: ئینجا هه‌ر که‌سێک ده‌مه‌قالتی له‌گه‌ڵ کردیت (له‌ باره‌ی عیسا‌وه) د‌وای ئه‌و زانی‌یه‌ی که‌ (به‌ سه‌روش) بۆت هات تۆش پێیان بلی وهرن با بانگی کو‌په‌ره‌کانمان و کو‌په‌ره‌کانتان وه‌ ژنه‌کانمان و ژنه‌کانتان وه‌ خۆمان و خۆتان بکه‌ین له‌ پاشان له‌ خوا بپا‌رتینه‌وه‌ ئینجا نه‌فهره‌تی خوا بکه‌ین له‌ درۆزنان. وه‌ موباه‌له‌ی بت په‌رسته‌کان له‌ سوره‌تی (مریم) ﴿قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَنُ مَدًّا﴾^۲، واته: (نه‌ی موحه‌ممد (ﷺ)) بلی: ئه‌وه‌ی له‌ گو‌مپایی دایه‌ با خ‌وای میه‌ره‌بان مۆله‌تی پێ بدات و ته‌مه‌نی درۆز بکات (تا زیاتر تاوان بکه‌ن). ئیعامی ئه‌حمد پێوا‌یه‌تی کردوه‌ له‌ ئیبنوعه‌باسه‌وه‌ ده‌لێت: نه‌بوجه‌ل له‌عه‌نتی خ‌وای لی بۆ ده‌لێت: نه‌گه‌ر مح‌مدم بی‌نی له‌لای که‌عبه‌دا نه‌چم بۆی پێی ده‌خه‌مه‌ سه‌خه‌مه‌ سه‌رم‌لی (یان دێخه‌مه‌ ژێر پێ) ئیبنوعه‌باس ده‌لێت: پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: (نه‌گه‌ر وای بکه‌ردایه‌ به‌ ناشکرا فره‌شته‌کان نه‌یانگرت (هه‌لێان نه‌گرت) وه‌ نه‌گه‌ر جوله‌که‌کان مردنیان بخ‌واستایه‌ ئه‌مردن و شو‌پینی خ‌ویانیان له‌ناو ناگر‌دا ده‌بی‌نی. وه‌ نه‌گه‌ر ئه‌واته‌ ده‌رچوونایه‌ بۆ موباه‌له‌ له‌گه‌ڵ پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) که‌ بگه‌رانیایه‌ ته‌وه‌ نه‌

^۱ البقرة (۹۴-۹۶).^۲ آل عمران (۶۱).^۳ مریم (۷۵).

مال و نہ مندالیاں نہ دہ بینیہ و^۱ بخاری و مسلم و ترمیزی پر وایہ تیان کردہ و^۲ وہ نہ فرمویت: ﴿قُلْ إِنَّ أَلْسِنَتَ الْاِذَى يَقُولُ مِمَّنْ فَاِنَّهُمْ مُلْقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ اِلَىٰ عَلِيِّ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنشِئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ بلی: نہ و مرگی کہ ئیوہ لئی پادہ کن، ہر دہ تانگاتی و پاشان ہر دہ تانبہ نہ و لای زانی نہ دیار و دیاران، نہ و سا ہر خوی پیتان نہ لئی چیتان کردہ و۔ وک لہ سورہتی نساء (النساء) فرمویہ تی: ﴿اٰیْمَنَّا كُفُوًا يٰدُرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي رُبُوٰحٍ مُّشِيْدِيْنَ﴾^۳۔

﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اِذَا نُوْدِيَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ يَّوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا اِلَىٰ ذِكْرِ اللّٰهِ وَذَرُوْا الْبَيْعَ ۚ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ۝۱﴾ فَاِذَا قُضِيَتِ الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوْا فِى الْاَرْضِ وَابْعَثُوْا مِنْ فِضْلِ اللّٰهِ وَاذْكُرُوْا اللّٰهَ كَبِيْرًا لَّعَلَّكُمْ تَفْلَحُوْنَ ﴿۱﴾

جومعہ و فرمان و ناداہ کانی پڑی جومعہ

جومعہ بڑیہ ناو تراوہ جومعہ چونکہ لہ و تہی جہ معہ وہ (الجمع) دہرہ تیرا وہ لہ برہ وہی موسولمانان کڑدہ بنہ وہ لہ ہینیدا ہموو ہفتہی جارتک لہ مزگوتہ گورہ کانا، وہ لہ ہینیدا ہموو دروست کراوہ کان وہدی ہاتوون و تہاوو بوون وہ پڑی شہ شہم لہو سالہا خوائ گورہ ناسمانہ کان و زہ مینی دروست کرد۔ وہ لہ ہینیدا بوو دروست کردنی ئادہم وہ ہر لہ ہینیدا چوہ بہ ہشت و لہ ہینیشدا ہینرایہ دہرہ وہ وہ لہ پڑدہ شدا قیامت ہلدہ سی وہ کاتیکی تیدایہ ہیچ بندہ یہ کی خا و ہ باوہ پ دوعای خیری تیدا ناکات مہ گین خودا دوعاکہی لی وہرہ گری و قبولی دہکات وک لہ فرمودہی سہیحا ہاتوہ وہ لہ زمانہ کڑنہ کانا بہ ہینی (جومعہ) گوتراوہ پڑی عہرہ بہ کان (یوم العروبة) وہ لہ فرمودہی سہیحا ہاتوہ کہ گہ لہ کانی پشیمان فرمانیان پیکرا کہ پڑدہ ہینی ہلبریزن لییان تیک چوہ۔ جولہ کہ پڑی شہ میان ہلبرارد کہ دروست کردنی ئادہم نہ و پڑدہ نہ بوو۔ گا وہ کان پڑی یہ ک شہ میان ہلبرارد کہ وہدی ہینان تیدایہ دہستی پی کرد۔ وہ خوائ گورہ پڑی ہینی (الجمعة) ہلبرارد بق ئہم نومعہ تہ کہ دروست کراوہ کانی ہموو تیدا تہاو کرد۔ وک بخاری و مسلم پر وایہ تیان کردہ لہ نہ بوہرہ یرہ وہ دلئت: پیغہ مہری خودا (ﷺ) فرمویہ تی: (نیمہ رواہ مینن وہ لہ پڑی قیامتہ تا پیشہ نگین۔ بہ لام نہوان لہ پیش نیمہ و کتیبیان پی دراوہ پاشان ئہم پڑدہ پڑی نہوان بوو کہ خودا فرزی کرد لہ سہریان۔ نا کڑک بوون لہ سہری۔ خوا نیمہ لی شارہزا

^۱ احمد (۲۴۸/۱)، فرمودہ یہ کی سہیحا۔

^۲ فتح الباری (۵۹۵/۸)، و تحفہ الاحوذی (۲۷۷/۹)، النسائی فی الکبری (۳۰۸/۵۱۸/۶)۔

^۳ النساء (۷۸)۔

کرد. خه لکی به دواى نئیمه دا دین له جومعه دا جوله که به یانی و گاورد دواى به یانی^۱ واته: (شهممه و یه ک شهممه) نه مه قسه ی بوخاریه. وه له وته ی موسلما هاتوه (خوا سه ری تیکدا له وانه ی پیښمان له هینیا (شهممه بۆ جوله که کان و یه ک شهممه بۆ گاورد کان. خودا نئیمه ی هیتا و شاره زای کردین له پڅی هینی (الجمعة). کرا به هینی و شهممه و یه ک شهممه. و هر به و شیوه یه له دواى نئیمه ون له پڅی قیامه تدا، نئیمه دواين که سین له خه لکی دنیا و یه که میشین له پڅی قیامه تدا. له پیښ هه موو خه لکی برپار نه درئ له نئوایاندا^۲.

فرمان به گرنگی دان و پوشتن به روه یادی خوا

خواى گوره فرمانی داوه به موسولمانان که کوبینه وه بۆ عیبادت کردنی له پڅی هینیا وه فرمویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ نه ی که لی خاوه ن باوه پان! هر وهختی له پڅی هینی بۆ نوڅی هینی بانگ نه درئ نئوه به په له به روه یادی خوا بچن و کرپن و فروشتن ویل کن گهر بزانن نه مه بۆ نئوه چاکتره. واته: نوکن بپښ گرنگی بدن به خواناسی پڅی هینی. وه مه به ست لیږده به (السمعی) پاکردن نیه بۆ نوڅی هینی، به لکو مه به ست گرنگی پیدانیه تی وه ک خواى مه زن نه فرمویت: ﴿وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ﴾^۳، واته: هر که سیکیش مه به ستی پڅی دوايی بوبیت وه هه ولی بۆ بدا به و جۆره ی شایسته ی نه وه و باوه داریش بیت. عومه ری کورپی خه تاب و ئیبنومه سعود نه یان خوینده وه (فامضوا الی ذکر الله)^۴ واته: به روه یادی خوا بپښ. چونکه پوشتن به په له بۆ نوڅی نه ی لی کراوه و باش نیه. وه ک بوخاری و موسلم له هر دوو سه حیحه که یاندا هیناویانه. له نه بوهوره یږده و نه ویش له پیغه مبه روه (ﷺ) فرموی: (وهختی گویتان له بانگ بوو بچن بۆ نوڅی له سه رخزو نارام بنو په له مه کن نه وه ی که پتیا گیشتن بیکه نو نه وه یشی که فریا نه که وتن (پیا نه که یشتن) ته وای کن^۵ بوخاری پیاوایه تی کردوه. وه له نه بوقه تاده وه ده لیت: (کاتی نئیمه نوڅیمان نه کرد له که له پیغه مبه ر (ﷺ) له و کاته دا گوئی له ده نگه ده نگی چه ند پیاویک بوو که نوڅه که ی ته وای کرد فرموی: (نه وه چیتان بوو؟) ووتیان: په له مان کرد بگه ین به نوڅا. فرموی: (وامه کن، وهختی

^۱ فتح الباری (۵۲۶/۱۱)، مسلم (۵۸۶/۲)

^۲ مسلم (۵۸۶/۲).

^۳ الاسراء (۱۹).

^۴ الطبری (۳۱۸/۲۳).

^۵ فتح الباری (۱۳۸/۱)، مسلم (۴۲۰/۱).

هاتن بق نويز بچن به پيدا به نارامی نه گهر گه يشتن به نويزا بيکن وه نه گهر فرياش نه که وتن ته وای
 بکن) بوخاری و مسلم پړوايه تيان کردوه.^۱ حه سن ده لیت: سویند به خوا مه به ست به په له پښتن نيه
 بق نويز وه پټيان گوتراوه که به په له نه چن بق نويز به لکو نه بی به نارامی و له سرخو و ملکه چی و دل و
 دهر و نیکی سافه وه بږن. قه تاده له م نایه تده: ﴿فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ﴾ ده لیت: واته: په له بکه به دل و
 کردار نه وه پښتن بق نويز.^۲ وه مانای هم نایه ته ی نه کرد که نه فرمویت: ﴿فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ الْاَسَىٰ﴾،^۳
 واته: جا کاتې نه و (کوپه گوره بووتا) گه یشنه نه وه ی نیش و کار بکات له گه لی (نیرامیم) دا. یانی
 پښتن له گه لی. پړوايه تراوه له محمدی کوپی که عبو زهیدی کوپی نه سلمه و که سانی تریشه وه هر
 به م شیوه به^۴ وه سوننه ته بق که سی که هات بق نويزی هینی پیش هاتنی خزی بشوری چونکه له
 هردو سحیح که دا هاتوه له عبدالله ی کوپی عومره وه که پیغمبر ی خدا (ﷺ) فرمویه تی:
 (وه ختی په کیکتان هات بق نويزی هینی با خزی بشوری)^۵ وه همیسان له بوخاری و مسلم وه که له
 نه بوسه عیده وه پړوايه تيان کردوه ده لیت: پیغمبر ی خدا فرمویه تی: (خو شور دنی پښتی هینی
 پټیسته له سر هم مو که سی که بالغ بی)^۶ وه له نه بوهره ویره وه ده لیت: پیغمبر ی خوا (ﷺ)
 فرمویه تی: (هقی خوا له سر هم مو موسولمانی نه وه به که هم مو حوت پښ جاريک خو بشوری،
 واته: سر و لاشه ی بشوری) مسلم پړوايه تی کردوه.^۷ وه له جابیره وه (په زای خوی لی بی) ده لیت:
 پیغمبر ی خوا (ﷺ) فرمویه تی: (له سر هم مو پیاویکی موسولمانه له هم مو هغه به کا پښتک
 خورشودن که نه ویش پښتی هینی) نه حمد و نه سانی و نیبو حه بان پړوايه تيان کردوه.^۸

پښتی هینی (الجمعة)

نیامی نه حمد پړوايه تی کردوه له نهوسی کوپی نهوسی سه قه فیه وه (الثقفي) ده لیت: گویم له
 پیغمبر ی خدا بو (ﷺ) نهی فرموو: (هر که سی پښتی هینی جل و بهرگی خزی بشوری و په له
 بکاو زو و بچی و به سواری نه پوا (به پی بچی) نزيك بیته وه له پیش نويز گوی بگری و قسه نه کا به

^۱ فتح الباري (۱۳۷/۲)، مسلم (۴۲۲/۱).

^۲ الطبري (۲۸۰/۲۳).

^۳ الصافات (۱۰۲).

^۴ الطبري (۳۸۳/۲۳)، و الدر المنثور (۸، ۱۶۶).

^۵ فتح الباري (۴۱۵/۲)، مسلم (۵۷۹/۲).

^۶ فتح الباري (۴۱۵/۲)، مسلم (۵۸۰/۲).

^۷ مسلم (۵۸۲/۲).

^۸ احمد (۳۰۴/۳)، النسائي (۹۳/۳)، و ابن حبان (۲۶۲/۲)، فرموده ده کی سحیح.

همو ههنگاوێك پاداشتی سالتیكي پۆژوگرتن و نوێژ كردنی ههیه).^۱ وه ئهم فهرمودهیه به وتهو پێگای ترماتوره وه چوار له زانایانی فهرموده ههتاویانه تیرمیزی به چاکی داناوه (حسنه الترمیزی)^۲ وه له نهبوهورهیرهوه (پرهزای خوای ئی بی) دهلئیت: پێغههمبهری خوا (ﷺ) فهرموویهتی: (ههركهسێ خۆی بشوێ و هك خۆ شۆزین له لهشی پیس له پۆژی ههینیا پاشان له کاتی یهکهما بپوا بۆ جومه وهك ئهوه وایه وشتیکی دابی. وه ههركهسێ له کاتی دووهما بپوا وهك ئهوه وایه مانگیهکی دابی. وه ههركهسێ له کاتی سێهه ما بپوا وهك ئهوه وایه بهرانیکی دابی. وه ههركهسێ له کاتی چواره ما بپوا وهك ئهوه وایه مریشکیکی دابی. وه ههركهسێ له کاتی پێنج هه ما بپوا وهك ئهوه وایه هیلکهیهکی دابی. وهختی پێش نوێژ (الامام) دهچوو فریشتهکان ئاماده ئهبن و گوێ نهگرن بۆ ئامۆژگاری (الذکر) بوخاری و موسلم ههتاویانه.^۳ وه سونهته چاکترین جلو بهرگی له بهرکات و خۆی بۆن خوش کاو سیواک بکات و خۆی پاک و خاویز کا وه له فهرمودهکهی ئهبوسهعید که له پێشهوه باس کرا (خۆ شوردنی پۆژی ههینی پێویسته له سه ههموو کهسیکی بالغ وه له بۆن خوشی مالیش بدات له خۆی)^۴ وه ئیمامی ئهحمده پڕوایهتی کردوه له ئهبوئهیوبی ئهنساریه وه دهلئیت: بیستم له پێغههمبهری خوداوه (ﷺ) ئهی فهرموو: (ههركهسێ پۆژی ههینی خۆی شۆردو له بۆن خوشی مالهوهی له خۆی دا گهر ههیان بوو وه چاکترین جلو بهرگی له بهر کردو پاشان چوو دهروه بۆ مزگهوت ئهگهر بۆی کرا (لوا) نوێژ بکا و ئازاری کهس نه داو بی دهنگ بی ههتا کاتی پێش نوێژهکهی ههلهدهسی نوێژ دهکا ئههیهته هۆی که فارهتی گوناھی ئهو نێوانه ههتا ههینییهکهی تر)^۵ وه له سونهتی ئهبوداودو ئیبنوماجهدا هاتوه له عبدالله ی کوپری سهلامهوه (پرهزای خوای ئی بی) که بیستویهتی که له پێغههمبهری خوداوه (ﷺ) له سهردوانگه (مینبر) ئهی فهرموو: (چی دهبوو گهر یهکێک له ئێوه دوو دهست جلو بهرگی بکریایه بۆ نوێژی ههینی بێجگه له جلو بهرگی ئیشی)^۶ وه له عاتیشهوه (پرهزای خوای ئی بی) دهلئیت: پێغههمبهری خودا (ﷺ) وتاری ئهدا له پۆژی ههینیا خهلهکهی ببنی جلو بهرگی ئیشیان له بهردایه (جلو بهرگیکی

^۱ احمد (۹/۴)، فهرمودهیهکی سهحیحه.

^۲ ابوداود (۴۶/۱-۲۴۷)، و تحفه الاحوذی (۳/۳) و النسائی (۹۷/۹۵)، و ابن ماجه (۲۴۶/۱)، فهرمودهیهکی سهحیحه.

^۳ فتح الباری (۴۲۵/۲)، مسلم (۵۸۲/۲).

^۴ فتح الباری (۴۲۳/۲).

^۵ احمد (۴۲۰/۵)، فهرمودهیهکی سهحهنه.

^۶ ابوداود (۶۵۰/۱)، و ابن ماجه (۳۴۸/۱)، فهرمودهیهکی سهحیحه.

پہلو سپی بوو (النمار) فرموی: (چی دہوو گر مہریہ کیٰ له نئیوہ دوو قات (دہست) جلو بہرگی ببویاہ بق مہینیہ کیٰ بیجگہ له جلو بہرگی کارہ کیٰ)¹.

مہ بہست بہ بانگ، بانگدانی وتارہ (الخطبة)

خودای مہ زن نہ فرمویت: ﴿إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ﴾ مہ بہست بہم بانگہ بانگی دووہمہ وەختی کہ پیٹھمبہر (ﷺ) نہ پڑشت و لەسەر دوانگہ (منبر) دادہ نیشٹ لە لای ئەوا ئەو بانگہ ئەدرا. وە ئەو بانگہ ییش لەو کاتەدا لە لایدا ئەدرا (لای دەرگاگە دا بوو) ئەو ی کہ مہ بہست بوو ئەمہ بوو. بەلام بانگی یەکم کہ گەورە موسولمانان عوسمانی کوپی عەفان (پەزای خوی لی بی) زیادی کرد ئەم بانگہ لەبەر زۆری خەلگە کہ بوو وەک بوخاری پیوایەتی کردوہ (پەزای خوی لی بی) دەلێت: ئادەم بۆی گێراپنەوہ کہ کوپی ئەبو ئەیاسە. ئیبنوئەبی زینب بۆی گێراپنەوہ لە زوہریہوہ لە سانبی کوپی یەزیدوہ دەلێت: بانگ دان لە پۆژی مہینیا لە یەکم جاروہ وەختی کہ پیش نوێژ دادە نیشٹ لەسەر دوانگہ ئەدرا (لە زەمانی پیٹھمبہری خوداو (ﷺ) ئەبوہ کەر عومەر، کاتی عوسمان بووہ جی نشین پاش ماوہ یەک خەلک زۆر بوو، بانگی دووہمی زیاد کرد لەسەر زەورا ئەدرا، یانی لەسەر خانویەک کہ پێتانی ئەوت زوراء² بەرزترین خانوو بوو لە نزیک مژگەوت لەناو مەدینەدا.

پاش بانگ دانی هەینی کرین و فروشتن دروست نیہ (حەرام) بەلام دواي تەواو بوونی نوێژی هەینی (الجمعة) گەران بە شوینی پۆزیا ریگا دراوہ

خوای گەرە نہ فرمویت: ﴿وَذَرُوا الْبَيْعَ﴾ واتە: حق نامادەکنو بپۆن یادی خودا بکەنو واز لە کرپن و فروشتن بپۆن وەختی بانگی دا بق نوێژ. لەبەرئەوہ مەموو زانا یان کۆن (پەزای خویان لی بی) لەسەر نادروستی کرپن و فروشتن دواي بانگی دووہم وە خوا نہ فرمویت: ﴿ذَلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ واتە: وازمێنانتان لە کرپن و فروشتن و چونتان بق خواناسی و نوێژکردن چاکترە بۆتان واتە: لە دنیا و قیامەتا، ئەگەر بزائن. وە نہ فرمویت: ﴿إِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ مەرکە لە نوێژ بوونەو بە زەویدا بلایبێنەوہ و بق چاکە ی خودا بکۆشن و گەلێک یادی خودا بکەن، شاہەتا پزگاریتان بیت. واتە: نوێژ تەواو بوو ﴿فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ﴾ وەختی کہ کرپن و فروشتنیان لی قەدەغە کرا (حەرام کرا) دواي بانگو

¹ ابن ماجه (۳۴۹/۱)، فرمودە یەکی حەسەن.

² فتح الباری (۴۵۷/۲).

فهرمانیان پیکرا بق کربونه وه بق نویژ، پیکا دران دوی نویژ بلآوه بکن بهسر زه مینا بق گه پان به شوینی برتوی ژياندا وهك چۆن عهراکی کوی مالک (په زای خوی لی بی) وهختی نویژی کرد چووه دهره وه له دهرگای مزگه وتا وه ستاو ده لیت: نهی خوی به وه لای بانگی تۆم دایه وه وه نویژه فهرزه که یشم کرد وه چووه دهره وه بهو شیوه یی که فهرمانت پی کردم. پۆزم بده به چاکهی خۆت وه تۆ چاکترین پۆزیده ری. ئیبنونه بی حاتم پیوایه تی کردوه.^۱ وه خوی گه وره نه فهرمویت: ﴿وَأَذْكُرُوا اللَّهَ كَبِيرًا﴾ **أَلَمْ تَكُنْ تُقَالُونَ** واته: له وهختی کرین و فروشتان و له کاتی وهرگرتن و پیدانتاندا زۆر یادی خودا بکن و لی بیپاپنه وه، با دنیا زۆر سه رقالتان نهکا له وهی که سوودتان پی دهگه یه نهی له پۆزی دوا ییدا. بۆیه له فهرموده دا هاتوه: (هه رکه سی چووه بازار پیک له بازار په کان ده لیت لاله الا الله وحده لا شریک له، له الملك و له الحمد وهو على كل شيء قدير. خوا هه زار هه زار چاکهی بق نویسه وه هه زار هه زار خراپهی (گوته یی) لی سپروه ته وه).^۲ موجاهد ده لیت: بهنده نابیته نهوانه ی که زۆر یادی خودا نهکن هه تا له هه لسان و دانیشتن و پالکه وتندا یادی خودا نهکا. یانی له هه لسان و دانیشتن و پالکه وتندا ده بی یادی خودا بکات. ئینجا ده بیته نهوانه ی که یادی خودا دهکن.

﴿وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهِو وَمِنَ الْبَحْرِ خَيْرٌ

الرَّزِقِينَ ﴿١١﴾

دروست نیه چوونه دهر له مزگه وت که وتارخوین وتار نه دات

خودای گه وره سه رزه نشتی موسولمانان دهکا لهو چوونه دهره وه که پویدا له کاتی وتارا له پۆزی مه یینا بق لای نهو کاروانه بازرگانیه که گه یشته مه دینه لهو وهخته دا نه فهرمویت: ﴿وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهِو وَمِنَ الْبَحْرِ خَيْرٌ الرَّزِقِينَ﴾ هه رکاتی دییان مامه له یه ک یان گه مه یهک، به رهو نهوی بلآو ده بن و تۆ به پیوه به جی دیلن. بلی: نهوه ی لای خودایه له گه مه شو له بازرگانیش چاکتره و خوا چاکترین پۆزی دهره. واته: لهسر دوانگه وتارت نه دا. چه ند کهس له تابعین بهم شیوه یه باسیان کردوه لهوانه نه بوعالیه و زهیدی کوی نه سلهم و قه تاده^۳ موقاتلی کوی حه یان ده لیت: که نهو بازرگانیه مالی ده حیه یی کوی خه لیه بووه پیش موسولمان بوونی. به ته پل لیدانه وه هات خه لکه که له مزگه وت هاتنه دهره وه پیغه مهربان (ﷺ) که لهسر

^۱ القرطبي (۱۰۸/۱۸).

^۲ تحفة الاحوذی (۲۸۶/۹)، نه م فهرموده یه سه نه ده کانی لاوازه.

^۳ الطبري (۲۸۷/۲۳).

دوانگه که وه ستا بوو بهی میشت چهند که سیکیان نبی. نو وه واله له باره یه وه پاست بوو نیما می
 نه حمد ریوایه تی کردوه له سالمی کوپی نبی جه عده وه له جابیره وه ده لیت: کاروانی موپه گه یشت
 مه دینه له کاته دا پیغه مبه ری خوا (ﷺ) وتاری نه دا خه لکه که چوونه دهر وه دوانزه که س مایه وه
 نه م نایه ته هاته خواره وه ﴿وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا﴾^۱ له هه ردوو سه حجه که دا هاتووه له
 فرموده که ی سالمدا بهو شیوره یه.^۲ وه له م فرموده ی خوی مزنه دا ﴿وَتَرَكُوكَ قُلُوبًا﴾ به لگه یه له سهر
 نه وه که وتارخوین له پژی هه نییدا به پیوه وتار نه دا. موسلم ریوایه تی کردوه له سه حجه که یدا له
 جابیری کوپی سه مره وه (سمرة) ده لیت: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) دوو وتاری نه دا داده نیشت
 له نیوانیا نداو قورثانی ده خویندو ناموزگاری خه لکی ده کرد.^۳ وه خوی گهره نه فرمویت: ﴿قُلْ مَا عِنْدَ
 اللَّهِ﴾ واته: نه و پاداشته ی له پژی دوایدا هه یه ﴿خَيْرٌ مِنَ اللَّهِ وَمِنَ النَّجْوَى وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّزِقِينَ﴾ بقی که سی
 که پشت به خودا ببهستی و داوا ی پژی له کاتی خویا له خودا بکا.

ته فسر ی سوره تنی (المنافقون)

له مه دینه هاتووته خواره وه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ
 لَكَاذِبُونَ﴾^۱ ﴿اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾^۲ ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ
 آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ﴾^۳ ﴿وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعُ
 لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهم هُمْ مُسْنِدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعُدُو فَاذْرُهُمْ فَتِلْكَ أَلْسِنَةٌ كَاذِبَةٌ﴾^۴
 خودای گهره باسی دوپوه کان ده کات و نه فرمویت نه وانه کاتی دین بقی لای پیغه مبه ری (ﷺ) ته نها
 به دهم موسولمانن که چی له راستیدا له ناوه وه بهو شیوره یه نین به لکو به پیجه وانه ی نه وهن که
 نه یلین. بویه خوی گهره فرمویه تی: ﴿إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ
 لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ﴾ کاتی دوپوو دینه لای تو، نه لین: شایه تیت بقی ده ده یین
 که تو پیغه مبه ری خودای، خوداش ده زانی که تو پیغه مبه ری نوی و خودا شایه ته که (به راستی)

^۱ احمد (۳/۳۱۳)، فرموده یه کی سه حجه.

^۲ فتح الباری (۸/۵۱۱)، و مسلم (۲/۵۹۰).

^۳ مسلم (۲/۵۸۹).

هرچی دورو پوه کانه دروژنن. واته: کاتې هاتنه لات خوځيان به موسولمان نيشان نه دهن وه ک موسولمان
 هه لسو ک وت نه کڼ له بهر تو که چی نه وهی نه یلین وانیه بویه خوی گوره به جومله یکی مو عتره زه
 هوال نه دا که نو (یانی محمد ﷺ) پیغه مبه ری خودایه (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اِنَّكَ
 لَرَسُولُهُ﴾ پاشان فهرموویه تی: ﴿وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اَنَّ الْمُتَّقِينَ لَكَاذِبُونَ﴾ واته: درو ده کڼ له و قسه ی
 که گوتویانه، هرچه نده له پوو وا دهرده که وی، چونکه نه وانه باوه پریان به و قسه یه نیه که نه یلین
 له بهر نه وهی که له دلا پاست ناکڼ خوی گوره به درو یان نه خاته وه، وه نه فهرمویت: ﴿اَتَّخَذُوا
 اٰیْمَنَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ اِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ سویندی خو یان کردوته قه لغانی خو یان و
 له مپه رن له پیگی خوداو نا کاریان زور ناله باره. واته: خو یان ده پارینن له م مردم به سویندی درو
 خواردن و پاکانه کردن تا نه وهی نه یلین باوه پریان پی بکری، بو نه وهی نه و کسانه ی که شاره زای
 نا کاریان نین بیان خه له تینن و بزائن که نه مانه موسولمانن. چاویان لی بکن له وهی نه وانه ده یکن
 باوه پ به و قسانه بکن که نه وانه نه یلین. به به رده وام خه ریکی نا زاوه نانه وڼ له ناو نیسلام و
 موسولمانانا. به و شیوه یه نه بنه هوی گپرو گرفتو زینتیکی زور نه گه یه نن به خه لکی و سه ری لی
 ده شویونن. بویه خدای مه زن فهرموویه تی: ﴿فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ اِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ و
 نه فهرمویت: ﴿ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ ءَامَنُوْا ثُمَّ كَفَرُوْا فَطٰعَ عَلٰی قُلُوْبِهِمْ فَهَمَّ لَا يَقْنَهُوْنَ﴾ چونکه نه مان له پیشا
 باوه پریان هی ناوه و پاشان له دین لایانداوه، جا سه ر دلایان مؤر کراوه له هیچ ناگن. واته: له بهر نه وه
 بوونه ته دوروو چونکه له پاش باوه پ هی ناو په شیمان بوونه ته وه و بوون به خوانه ناس و پیگای پاستیان
 گوپوه ته وه به پیگای لارو چه وت و گومایی. خودایش مؤری ناوه به سه ر دلایانو له هیچ تی ناگن.
 خوی گوره نه فهرمویت: ﴿وَ اِذَا رَاٰهُمْ تُعٰجِبْكَ اَجْسَامُهُمْ وَ اِنْ يَقُوْلُوْا سَمِعْنَا لِقَوْلِهِمْ كَاْنَهُمْ حُشْبٌ مُّسْنَدٌ
 يَحْسَبُوْنَ كُلَّ صَبِيْعٍ عَلَیْهِمْ هُمُ الْعَدُوّ فَاحْذَرْهُمْ فَاَنذَرَهُمُ اللّٰهُ اَنَّهُ اَنْ يُّوَفَّكَوْنَ﴾ نه گه ر چاویشت پی ک وتڼ له
 قه لافه تیان سه یرت دی. که قسه ده کڼ و تو قسه کانیان ده بیسی نه لئی دارن به دیوار هه لپه سیراون.
 هر هاواریک له درې خو یان دهرانن، نه وانه دوژمنن، تو خو یان لی بیاریزه. خودا بیان کوژی نه مانه پوو
 له کوژی ده کڼ؟ واته: کاتې نه یان بینې به زن و بالا جوان و قسه خو ش و زمان لوسن. گه ر که سی گویی
 لیان بی باش گوییان بو نه گری له بهر زمان لوسیان. نه وانه له گه ل نه م بیچم و قسه لوسی به یان زور
 لاوازو تر سنوک و بی هورن و هه میشه دلایان نورده ناگری و بی نارامه. بویه خوی گوره فهرموویه تی:

﴿يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ﴾ ههركاتي شتي پوبدا يا ترسي پوويدات دنيايان لي ديتي يه كه له ترسانا واده زانن توشي نهوان دهبي وه كه خدا فرمويه تي: ﴿أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ﴾ فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَوْنَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ نَدْوًا أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْنِي عَنْهُ مِنَ الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى الْخَفِيرِ أُولَئِكَ لَمْ يُولَدُوا فَأَعْبَطَ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ۝۱۰، واته: له ناستي نيوه دا (موسولمانان) چروكن نينجا كاتي (به هوي جهنگوه) ترسو بيم پهيدا بيت دهيان بيني به جورتي سهيرت دهكهن (له ترسي جهنگ) چاويان بهم لاولادا دهسوي به ويته ي كه سيك له سه ره مهرگا بينوشي به سه ردا بي به لام كاتي ترسه كه پوشتو نه ما به زماني تيژ زمانتان لي دريژ دهكهن (وه داواي غه نيمه تتان لي دهكهن) كه چي چروكو پژدن له سه ر مالو غه نيمه ت نا نهوانه باوه پيان نه هيتا بوو بويه خوا كرده وه ياني پوچهل كرده وه نه مه به لاي خواوه (كارتيكي) ناسانه. واته: نهوانه وه كه لاشه يه كي بي گيان وانو بي كه لکن له بهر نه مه يه خوي گوره نه فرموي ت: ﴿هُرَّالْعُدُو فَأَحْذَرْتُمْ فَلَهُمُ اللَّهُ أَنِّي يُؤَفِّكُونَ﴾ واته: چون له پتي پاست لاده دهن و پتي گومپايي ده گرته بهر. شيمامي نه حمد پويو يه تي كرده له نه بوهره يره وه (په زاي خوي لي بي) كه پيغه مبه ر (ﷺ) فرمويه تي: (دو پوهو ه كان چهند نيشانه يه كيان هه يه پتي ده ناسرين. سه لام كردنيان له عنه ته خوار دنيان تالانيه. ده ست كه و تيان خه يانه تو لادان و بردني ماله به حرام ي. نزيكي مزگه وت ناكه ونه وه مه گين به ته مه لي و قورسو گران ي. نايه ن بر نويز له كرتايه كه يا نه بي و لوت به رزنو تي كه لي كه س ناكه ونو نايانه وي كه شيش تي كه لاويان بي (حه ز ناكهن له گهل كه س بنو كه شيش له گه ليان بي) به شه و لاوانو به پوژ دم بان) يه زيدي كوي مه پيه (مرة) ده ليت: هيچ لي نه هاتووو بي كه لکن له و پوژه دا. ۱

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّازُوا وُجُوهَكُمْ وَارْتَبِعْهُمْ يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ۝۱۱ سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ۝۱۲﴾ هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفَضُوا وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَقْمَهُونَ ۝۱۳ يَقُولُونَ لَيْنَ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَا الْأَعَزُّ مِنَّا الْأَدْلُ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۝۱۴﴾

۱ الاحزاب (۱۹).

۲ احمد (۲/۲۹۲)، فرموده يه كي لاوازه.

پشت هه لکردنيان له داواکردنى پيغه مبهري (ﷺ) بوى بورديان و مال نه دان به وانهى كه له لاي پيغه مبهري (ﷺ)

خوداى مه زى باسى نو دوو پوهانه ده كات نه فرينى خويان لى بى نه فرمويت: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُم تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّا رُءُوسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ﴾ خو نه گهر پيشيان بوترى: وهرن پيغه مبهري خودا داواى به خشيتان بق ده كا، سر باده دن، ده شيان بينى فيز ده نوئينو خو لاده دن. واته: ده بنه له مبهريو پشت هه لده كنو خو لاده دنو گهر پيشيان بلين وهرن پيغه مبهري داواى لى بورديان بق ده كا. فيز ده نوئينو گرنگى نادهن به وى كه پيشيان نه لىنو به كم بايه خ سه يري ده كن. بويه خوى گه وره فرمويته: ﴿وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ﴾ پاشان خودا تولى لى سه ندون له سر نو په فتاره ناشرينه يان و فرمويته: ﴿سَاءَ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ نه گهر نه تو داواى به خشينيان بق بكى و، يان داواى به خشينيان نه كى، بق نه وان جياوانى نيه، هه رگيز خودا نابانه خشى، خودا گزى له پى لاده ران به ره و خوى شاره زانكا. ﴿هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفَضُوا وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ﴾ هه نه مانه شن كه نه لىن: شتى مه دن به كه سانهى كه لاي پيغه مبهري خودان، هه تا بلاوى لى ده كن. هه مو سامان و گنجينهى نه م ناسمان و زمينه ش سر به خودان. به لام نو دوو پوهانه هيچ تيناگه ن. ﴿يَقُولُونَ لَيْن رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَا الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلُّ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ نه لىن نه گهر كه پاينه وه بق مه دينه. بى گومان به ده سه لاتان، پروت و لانتى لى ده رده كه نه ده سه لاتيش هه بق خوداو پيغه مبهري و كومه لى باوه دارانه به لام نو دوو پوهانه هيچى نازان. وه خوى گه وره له سورتهى به رائه تا (براه) فرموى كه له پيشه وه باس كراو نو فرمودانه شمان ميتا له ويدا كه له و باره يوه پيويت كرابو. زور كه س له زانا پيشينه كان باسيان كرده كه نه م نايه تانه هه مووى له سر عبدالله ي كوپى ثوبه ي كوپى سه لول هاتوته خوار كه به م زوانه خوا مه يلى لى بى باسى نه كين به پشت و په ناي خوى گه وره. محمدى كوپى نيسحاق له سپره ته كه يا ده ليت: وه ختى پيغه مبهري خوا (ﷺ) گه يشته مه دينه. يانى كاتى گه پاينه وه له غه زاي نوحود عبدالله ي كوپى ثوبه ي كوپى سه لول وه ك نيبوشه هاى زوهه رى بوى گيرامه وه هه مو پوژى هه ينيك و تارى نه دا گوپيان بق نه گرت و پيژى خوى و هوزه كه شيان نه گرت چونكه له ناو هوزه كه يا جيگى پيژ بو. كاتى

پیغمبر (ﷺ) دانیشٹایہ لہ پڑی مہینیا نو وتاری ئدا بڑخه لکی. هه لساو ده لیت: ئی خه لکینه
 نه مه پیغمبری خودایه (ﷺ) له نیوانتانا به خدا به هوی نه وه وه پزیشی له نیوه ناوه سهره رزی
 کردون یارمه تی بده نو پشتگیری بکن گوی له قسه ی بگرن فرمانی به جی بینزو پاشان داده نیست
 هه تا نه وه ی کردی له پڑی نوحدا که کردی واته: گه پانه وه ی به سی یه کی نه سوپاوه خه لکی
 تریشی گه پانه وه. هه لسا وه که چۆن نه وسا قسه ی نه کرد ویستی قسه بکا. موسولمانه کان. له چهن دین
 لاوه پڑشاکه کیان گرتو ووتیان: ئی دوژمنی خدا تو پیاوی نه وه نیت نه وه ی توانیت کردت. نه ویش
 هه لساو پڑشتو به ناو خه لکا هه نگاری نه ناو ئی گوت: به خوا وه که نه وه ی قسه یه کی خرابم کردبی که
 هه لساوم پشتگیری کاره که ی ده که م، چهند پیاویکی نه نساری پی گه یشت له ده رگای مزگه وندا
 ووتیان: هاوار بۆ تو نه وه چیه؟ ده لیت: هه لسام پشتگیری کاره که ی لی بکه م چهند که سی له
 هاوه له کانی په لاماریان دامو رایانکیشام قسه یان پی ووتم وه که نه وه ی قسه یه کی خرابم کردبی که
 هه لسام پشتگیری لی بکه م. ووتیان هاوار بۆ تو بگه پیوه بۆ لای پیغمبری خوا (ﷺ) با داوای لی
 بوردنت بۆ بکات. ده لیت: سویند به خوا نامه وی داوای لی بوردنم بۆ بکات.^۱ قه تاده و سودی
 ووتیان: ئم نایه ته له سر عبدالله ی کوپی نوبه ی هاته خواره وه، چونکه لاویک (مندالیک) له خرمه کانی
 پڑشت بۆ لای پیغمبری خوا (ﷺ) قسه یه کی بۆ گتیاپه وه که عبدالله ی کوپی نوبه ی کردبوی
 هه په شه ی له پیغمبرو (ﷺ) هاوه له کانی کردبوو. پیغمبریش (ﷺ) ناردی به شونیاو هات
 سویندی خوارد به خوا که قسه ی وای نه گوتوه و پا کانه ی خوی کرد. نه نساریه کان پویان کرده لاوه که و
 سه رزه نشتی زوریان کرد. خوی گه وه نه وه ی که ده بیسن له باره یه وه ناردیه خواره وه. وه ووترا به و
 دوژمنه ی خدا گه به اتیتایه بۆ لای پیغمبر (ﷺ) داوای لی بوردنت بگردایه لی، نه ویش سه ری با
 ئدا واته: ناچم بۆ لای.^۲ یونسی کوپی بوکیر ده لیت: له ئیبنوئیسحاق وه: محمدی کوپی یه حیای
 کوپی حبیان و عبدالله ی کوپی نه بوبه کرو عاسمی کوپی عومری کوپی قه تاده له پوداوی (قصه)
 به نی موسته له قدا بۆیان گتیاپه وه ووتیان: پیغمبری خودامان (ﷺ) له گه ل بوو له و شوینه دا دوو
 که س بوو به شه پریان له سر ناو یه کیکیان جه هجایی کوپی سه عیدی غه فاری بوو که کریکاری عومری
 کوپی خه تاب بوو، نه وی تریان سینانی کوپی وه بهر بوو. ئیبنوئیسحاق ده لیت: محمدی کوپی یه حیای
 کوپی حبیان بۆی گتیاپه وه ده لیت: کز بووینه وه له سر ناوه که و نه دوو که سه شه پریان بوو. سینان
 ده لیت: ئی نه نساریه کان (هاواری کرد بچن به ده میه وه) جه هجایش ده لیت: ئی کزچه ریبه کان له و
 کاتا زهیدی کوپی نه رقه م و چهند که سی که له نه نساریه کان له لای عبدالله ی کوپی نوبه ی بوون کاتی

^۱ ابن هشام (۱۱/۳)، فرموده یه کی مورسه له.

^۲ الطبری (۳۹۹/۲۳).

گوئی له هاواره که بوو ده لیت: نه مانه له ولاتی خو شمانا نه چن به گزمانا. سویند به خوا نمونه ی نیمه و نه و قورده ی شیه ناوارانه وه که نه و نمونه یه که ووتراره: سه که له که ت قه له و که ی ده تخرات. سویند به خوا نه که ر که پاینه وه بۆ مەدینه به ده سه لاتان پووت و لاتەکان له مەدینه دەرده کەن. پاشان پووی کرده نه و که سانه ی که له ده وری بوون له هۆزه که ی و ده لیت: چیتان کرد به خۆتان و ولاته که تان دایه ده ستیان و سامانه که یشتان به ش کرد لیان. سویند به خوا که ر وازیان لی بئین و یارمه تیان نه دن نه م ولاته ی نیمه به جی نه هیلن و نه پۆن بۆ ولاتیکی تر. زهیدی کوپی نه رقم گوئی له م قسانه ی بوو، پۆشت بۆ لای پیغه مبهری خوا (ﷺ) قسه کانی عبدالله ی کوپی نوبه یی بۆ گیزاپه وه (زهید مندال بوو) عومره ی کوپی خهتابی له لا بوو پیغه مبهر (ﷺ) هه واله که ی بۆ گیزاپه وه عومر (په زای خوی لی بی) ده لیت: نه ی پیغه مبهری خودا (فرمان بده به عبادی کوپی بېشر با بدا له ملی (یانی بیکوژی)) پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرمووی: (چۆن نه ی عومر که ر مەردم گوتیان محمد (ﷺ) هاوه له کانی خۆی نه کوژی؟ بانگه که نه ی عومر با بکه ونه پئی وه ختی نه م هه واله که یشته عبدالله ی کوپی نوبه ی که قسه کانی که یشته به پیغه مبهری خوا هات بۆ لای و پاکانه ی کردو سویندی خوارد که وای نه گوته که زهیدی کوپی نه رقم له باره ی نه وه وه گوتیه تی. عبدالله لای هۆزه که ی جیی پیز بوو گوتیان: نه ی پیغه مبهری خودا (ﷺ) به شکو نه م منداله چاک تینه که یشته بی که نه م پیاوه چی گوتوه و لی تیک جووبی پیغه مبهری خوا (ﷺ) که وه پئی نه و شوینه ی به جی هیشته له وه ختی که دا که کاتی پۆشت نه بوو. نوسهیدی کوپی حه زیری پی گیشته (په زای خوی لی بی) سه لامی کرد له پیغه مبهر (ﷺ) زۆر به پیزه وه پاشان ده لیت: سویند به خوا له کاتیکی نه گونجاودا که وتویه پئی که تۆ سه فره ی تیا ناکه ی. پیغه مبهر خوا (ﷺ) فرمووی: (تایا نه وه ی هاوه له که ت گوتیه تی ئیبنو نوبه ی پیت نه که یشته؟ که گوتیه تی کاتی چینه مەدینه ده سه لاتدار، لات و بی ده سه لات دەرده کا) ده لیت: نه ی پیغه مبهری خودا (ﷺ) تۆ خاوه نی ده سه لات و نه و پوت و لات و بی ده سه لات و سه ر شوپه، پاشان ده لیت: نه ی پیغه مبهری خودا (ﷺ) نه رمی بنوینه له که لی سویند به خوا که خوی که وره تۆی نارد (بۆ لامان) نیمه خه ریک بووین بیکه ی به که وره ی خۆمان نه و ئیستا و ده بینی که تۆ له که وره ییت خسته و (وا ده زانی که تۆ بوی به هۆی نه وه ی که نه بی به سه رۆکمان) پیغه مبهری خودا (ﷺ) خه لکه که ی به پئی کرد هه تا ئیواره و شه وه که یشی هه ر به پزوه بوون هه تا به یانی. به یانیه که یشی هه تا چی شته نگایه کی درهنگ پاشان نه و خه لکه ی سه رقال کرد له و قسانه ی که کرا. نه و مه ردمه هه ر ده ستی دای له زه مین خۆیان پی نه گپرا و خه وتن له و وه ختا سوره تی مونا فیقین هاته خواره وه. ۱ حافیز

۱ ابن هشام (۲/ ۲۹۰-۲۹۲)، فرموده یه کی مورسه له.

ئەبۇبەكرى بەيھەقى دەلئيت: ئەبۇعبدالله ى حافىز ھەوالى دابنىۋ ئەبۇبەكرى كوپرى ئىسحاقىش ھەوالى پى دابن و بېشىرى كوپرى موسايش ھەوالى دابنى. كە حومەيدى (الحُمَيْدِي) بۆى گىرپانەو ھە سوفيائىش بۆى گىرپانەو ھە ھەمىرى كوپرى دىنارىش بۆى گىرپانەو دەلئيت: بېسىم لە جابىرى كوپرى عبدالله ئەى گوت: لە غەزايەكا لە خزمەت پىغەمبەرە بووين (ﷺ) پىاويكى كۆچەرى دای لە پىاويكى ئەنسارى. پىاوه ئەنسارىكە ھاوارى كرده ئەنسارىكان فرىام كەون. كۆچەرىكەش دەلئيت: كۆچەرىكان فرىام كەون، پىغەمبەرى خوا (ﷺ) فرەمووى: (ئەم باسو ھاوارى نەفامىيە چىيە؟ وازى لى بېئىن شىتىكى بۆگەنە) عبدالله كوپرى ئوبەى كوپرى سەلۇل دەلئيت: ئىشى خۇيان كرده؟ سوئىند بە خوا ئەگەر گەپانەو ھە بۆ مەدىنە خاوەن دەستەلات لات و پوت و بى دەستەلاتى لى دەرەدەكات. جابىر دەلئيت: ئەنسارىكان لە مەدىنەدا لە كۆچەرىكان زۆرتر بوون وەختى پىغەمبەرى خوا ھاتە مەدىنە پاشان كۆچەرىكان زۆر بوون. ھومەر دەلئيت: وازم لى بېئە با بىدەم لە مى ئەم دووپوھ، پىغەمبەر (ﷺ) فرەمووى: (وازم لى بېئە تا خەلكى ئەلەين محمد (ﷺ) ھاوھەلكانى خۇى ئەكوئى) نىمامى ئەھمىدىش پىوايەتى كرده بوخارى و موسلىمىش پىوايەتەيان كرده. عىكرومە و ئىبنوزەيدە كەسانى تىرىش باسىان كرده گوتيان كاتى خەلكى ئەگەر پانەو عبدالله كوپرى ئەم عبدالله ى (كوپرى ئوبەى كوپرى سەلۇل) لە دەرگای مەدىنەدا (پىگای چوونە زۆرەو ھە مەدىنە) شەمشىرەكەى ھەلگىشاو خەلكى بە بەر دەما ئەپۇشتى كاتى باوكى عبدالله ى كوپرى ئوبەى ھات. كوپرەكەى پىى گوت: بگەپۆھ! ئەویش دەلئيت: چىيە ھاوار بۆ تۆ (بۆ و دەكەى)؟ عبدالله كوپرى دەلئيت: سوئىند بە خوا لىزەو تىنەپەرى ھەتا پىغەمبەرى خوا (ﷺ) ئىزىنت ئەدا ئەو بە دەستەلاتە و تۆ بى دەستەلاتە سەر شوپى. كاتى پىغەمبەرى خوا (ﷺ) ھات كۆمەللىكى لە كۆتايى سوپاكەو بە پى ئەكرد (سەرپەرىشتى ئەكرد). عبدالله كوپرى ئوبەى سكالای كوپرەكەى بىردە لای پىغەمبەر (ﷺ) عبدالله ى كوپرى دەلئيت: سوئىند بە خوا ئەى پىغەمبەرى خوا (ﷺ) ناچىتە ناو مەدىنە ھەتا تۆ پىگەى پى نەدەى پىغەمبەرى خوا (ﷺ) ئىزنى داپەو. عبدالله ى كوپرى دەلئيت: لەبەر ئەو ھەى كە پىغەمبەرى خوا (ﷺ) پىگای دای ئىستا تىپەرە. ئەبۇبەكر (عبدالله ى كوپرى زوبەىرى حومەيدى پىوايەتى كرده لە موسنەدەكەيا لە ئەبۇھارونى مەدەنىيەو دەلئيت: عبدالله ى كوپرى عبدالله ى كوپرى ئوبەى كوپرى سەلۇل دەلئيت بە باوكى: سوئىند بە خوا ھەرگىز ناچىتە ناو مەدىنە ھەتا ئەلئىت پىغەمبەرى خوا (ﷺ) بە دەستەلاتە و من بى دەستەلاتە. دەلئيت ھات بۆ لای

١ دلائل النبوة (۵۳/۴)، فرەموودەيكى سەھىحە.

٢ احمد (۳۹۲/۳)، فرەموودەيكى سەھىحە.

٣ البخاري (۴۹۰۷)، مسلم (۲۵۸۴).

٤ الطبري (۴۰۲/۲۳-۴۰۵).

پیغمبر (ﷺ) ده لیت: نهی پیغمبری خود (ﷺ) هه والم بی گهیشته (تو ده ته وی باوکم بکوئی سویند بهو که سهی تقوی به راستی په وانه کردوه هرگیز سهیری ناوچاوانی باوکم نه کردوه نه ونده شهرم لی کردوه نه گهر نه فرمویت: سه ریت بق بینم بۆ دینم. من پیم ناخوشه بکوئی باوکم ببینم).^۱

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ (۱) وَأَنْفِقُوا مِنْ مَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ (۲) وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (۳)

هاندان بو خو سه رقال نه کردن به مال و منداله وه و سامان به خشین له پئی خواوا پیش مردن

خودای مه زن نه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ نهی گلی خاوهن باوه پان سامان و زاپوله کانتان یادی خواتان نابی له بیر به ریتوه نه وانهی وایان به سه ردی زیانبارن. خوی گوره فرمان نه دا به بهنده خاوهن باوه په کانی که زور یادی خودا بگهنو نه فرمویت که سامان و منداله کانتان با زور سه رقالتان نه کهن وه ناگاداری کردون که هه رکه سی زور خوی سه رقال بکات به پابواردن و خوشیه کانی دنیا وه نه وهی له یاد بجی که وه دی هاتوه بق خوا به رستی و گوپرایه لی فرمانه کانی په روه رندهی نه وه له گزوی زیانبارانه نه وانهی که زیان له خویان و مال و مندالیان نه دهن له پژی قیامه تا. پاشان هانه یان نه دا که سامان به بخت بگهنو و بییه خشین له پښکای خوداو په زامه ندی نه ودا. وه فرمویته تی: ﴿وَأَنْفِقُوا مِنْ مَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ﴾ نهو بژیویه شی که نئمه پیمان به خشیون، له پای خودا به بخت بگهن. بهر له وهی یه کی له نیوه مردن یه خهی بگری و بلی: نهی په روه رندهی من! بژی تا ماوه یه کی نزیک مه ودا نه دام، که نه وسا خیرات بگهمو له پزی کارچا که کان بم؟ هه مو زیاده په وهی که ری په شیمان له کاتی سه ره مرگا داوی مؤله ده کات که بمینیتته وه با مه ودا یه کی که میش بی بق نه وهی په ندو ناموزگاری و هرگری نه وهی که له کیس چوه به ده سستی بینیتته وه به لام مه حاله و بی سووده. هه رچی پژی پژی و نه ویش که هاتوه ناگه پیتته وه وه هه مو که سی به پپی نهو زیاده په وهی مامه لی له که نهی که ری. نه وانهی که خوانه ناسن وه که خوی گوره نه فرمویت: ﴿وَأَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخِّرْنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ مُجِبْ دَعْوَتَكَ وَتَتَّبِعِ الرُّسُلَ أُولَئِكَ نَكُونُوا أَقْسَمُ مِنْ قَبْلِ مَا

^۱ مسند الحمیدی (۵۲/۲)، فرموده یه کی مورسه له به لام پشتگری هه یه.

لَكُمْ مِنْ زَوَالٍ ۖ، واته: وه (نهی موحه مهده (ﷺ)) خه لکی ناگادار بکه و بترسینه له و پۆدهی که سزایان بۆ دیت ئینجا نهوانهی که سته میان کردوه ده لئین نهی پهروهردگارمان بۆ ماوهیهکی کهم دوامان بخه تا وه لاهی بانگه وازه کهت بدهینه وه و شوینی پیغه مبه ران بکه وین نهی ئیوه نه بون پیشتر سویندتان خوارد که هه رگیز له ناو ناچن. وه نهفه رمویت: ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ ۚ﴾ (۱۱) لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِم بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ۚ، واته: (بئی بهوایان وهك خویان مانه وه) هه تا کاتی مردن دیت بۆ هه ر کامیان نهوسا ده لئی نهی پهروهردگارم بکه پیره وه (بۆ دنیا)، به لکو کرده وهی چاک بکه م (له بری نه وهی نه مکرده وه) له و ته مه نهی له ده ستم چوو نه خیر بیگومان نه مه (ی ده یلی) ته نها قسه یه که که نه و ده یلی (نه گه ر بکه ریت وه بۆ دنیا هه ر وهك جارن ده بیت) و له به رده میاندا به رزه خیک هه یه تا نه و پۆدهی زیندوو ده کړینه وه. پاشان خودای مه زن فه رمویه تی: ﴿وَلَنْ يُؤَخَّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَهُ أَجَلُهَا ۚ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ هه رکه سیش وهختی مردنی هات خوا هه رگیز درهنگی ناخات. خودا له هه ر کاری ده یکن ناگاداره. واته: هیچ که سی دوا ناخری که وهختی مردنی هات. خودا خوی ناگادارترو زاناتره به و که سانهی که پاست نه کهن له قسه و داواکانیا نا. وه له وانهش نه گه ر بکه پرنرینه وه ده چنه وه سه ر خراپه ی خویان.

ته فیسری سوره قیامت (التغابن)

مه ده نیه و گو تر اویشه مه کیه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿يَسْجُدُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لَهٗ الْمُلْكُ وَلَهٗ الْحَمْدُ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝﴾ (۱) هُوَ الَّذِي خَلَقَ فِرْعَوْنَ وَكَافَرَ وَنَحْنُ مُؤْمِنٌ ۖ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝﴾ (۲) خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَالْهَوَاقِ وَصَوَّرَهُمْ فَأَحْسَنَ صُورَهُمْ ۖ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ۝﴾ (۳) يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسْكِنُ وَمَا تُظِلُّونَ ۖ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ۝﴾ (۴) په سه ندی و پاکای هه ر بۆ خودایه و یاسی دروست کراوه کانی و زانایی خودا

نه م سوره ته دواین سوره تی موسوبیحاته (المسبحات) ده ست بئی ده کات به په سه ندی و پاکای وه دی هینراوه کان بۆ وه دی هینره خوا وهن ده ست لالت که خودایه و نهفه رمویت: ﴿يَسْجُدُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لَهٗ الْمُلْكُ وَلَهٗ الْحَمْدُ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ هه رچی هه یه و له ناو نه و ئاسمانانه و

۱ ابراهیم (۴۴).

۲ المؤمنون (۹۹-۱۰۰).

زهمینه، په سندی و پاکي خدا ددهن. هر بق خوی فرمانروایه و سوپاس هر بق شو په وایه و بق هموو کاریک توانایه. واته: هر شو و خاوند ددهسته لاته به سر هموو بونه ورا، سوپاس کراوه له سر هموو شو شتانه کی وده دی دهینتی و دایده نتي به نه ندازه کی خوی ﴿وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ هرچی شو مهیلی لی بی دبی بی پیکرو له بهراوستان وده هر شتی مهیلی لی نه بی نابی. وده نه فرمویت:

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَنُكِرْتُمْ كَافِرًا وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللَّهُ يَمَّا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ هر نه ویشه که نیوده وده کی میتاوه. سا میتدیکتان باوه پتان پی نه میتاوه و میتدیکیشان به بپوایه، هر کاریکیش نیوه دهیکن خوا دهیبینی. واته: شو وده دی میتیری نیویه به و جوړه خوا خوی دهیه وی ددزانی که دبی باوه پدارو بی باوه پتان تیدا بی وده هر شو چاک ناگاداره که کی شایه نی شاره زابونه وده کی شایه نی سر لی شیان و گومراییه. وده هر شو شایه ته له سر کرداری بهنده کانی و به زوانه پاداشتیان نه داته وده له ساری به ته لوی بی که م و کوی. بویه خوی گوره فرمویته: ﴿وَاللَّهُ يَمَّا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ هر کاریکیش نیوه دهیکن خوا دهیبینی. پاشان فرمویته: ﴿خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ ناسمانه کان و زهمینی به پاستی وده کی میتاوه وینه بی نیوه کی شپاوه و شکلی فره جوانی دانی وده بق لای نه ویش دینه وده. واته: به پاستی و پیکو و له کارزانی

﴿وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ﴾ واته: به جوانترین وینه و به ژن و بالا. وده خوی نه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّبَكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ﴾ (۱) الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ (۲) فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ (۳)، واته: نه کی نینسان چی توی خه له تانده به په روه ردگاری گورته (به خشنده)، شو په روه ردگاری که دروستی کردیت و پیکو خستویت و جای کردیت وده (له گیانه به رانی تر) له هر وینه به کدا که خوی ویستبیتی به کی خستویت. وده نه فرمویت: ﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فَكَّرًا وَالسَّمَاءَ بَنَاءً وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ﴾ (۴)، واته: خوا زانتیکه که زوی بق کردونه ته ناراما وده ناسمانیشی بق کردن به سریان و به جوانترین شپوه نیوه دروست کرده و له وده کی که حال و پاکی پزی داون. وده نه فرمویت: ﴿وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ واته: له دوايشدا هر بق لای شو دینه وده ده که پینه وده. پاشان خوی گوره باسی زانایی و ناگاداری خوی دهکا به هموو وده کی میتراوه کان له ناسمانیه کان یا زهمینه کان یان دهرونیه کان و فرمویته: ﴿يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ

۱ الانفطار (۶-۸).

۲ غافر (۶۴).

وَمَا تَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿۱﴾ هرچی له ناسمانه کان و زه میندایه نو ده یزانی! هر شتیکش بیشارنه وه و ناشکرا کن. نو ده یزانی و خودا له نهیئی دلان ناگاداره.

﴿الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿۵﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشِّرْهُدُونَا فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا وَاسْتَفْتَى اللَّهُ وَاللَّهُ عَنِ حِمْدِهِ ﴿۶﴾﴾

هه ره شه گردن و باسی له ناو چوونی نه و که سانه ی که له پیشه وه خوانه ناس بوون

خودای مهن باسی که له پیشه وه کانمان بی ده کات که چیان به سهرات له سزاو نه هامتو و قریبون به هوی دژایه تی کردنی پیغه مبه ره کانیان و باوه رنه کردنیان به راستی و خوانه ناسیانه وه فهرمویه تی: ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ناخو نیوه ده نگو باسی نو که سانه تان پی نه گه یوه که پیشه و خودانه ناس بوون سزای کرده و یان چه شت و تووشی نازاری به ژان بوون. واته: ده نگو باسیان چیان به سهرات ﴿فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهُمْ﴾ واته: هه قی نو بی باوه پی و کرده و پیسانه ی خویان چه شت هر له دنیا تووشی سزاو نه گه تی و سهرشوی بوون ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وه له پژی دواشدا تووشی نازاری به ژان بوون پاش نو سزایه شی که له دنیا دا دران.

پاشان هکاری سزا که شیان باس کرده و فهرمویه تی: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشِّرْهُدُونَا فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا وَاسْتَفْتَى اللَّهُ وَاللَّهُ عَنِ حِمْدِهِ﴾ چونکه نه وان پیغه مبه ره کانی خویان به به لگی دیاری دهر وه هاتنه لایان. نه وس و تیان: جا چۆن مرقه ده توان پی نیشان نیته ده ن؟ نه وس و حاشایان کرد و پویان وه رگپرا و خوداش به کی پی نه که وتو بی نیاز و هر شایانی په سن دانه. ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ﴾ واته: به به لگو و نیشانه و سه لماندنی ندره وه ﴿فَقَالُوا أَبَشِّرْهُدُونَا﴾ واته: نذر به دوریان ده زانی که پیغه مبه رایه تی له ناو مرقه دا بی وه شاره زا کردنیان له سهر دهستی مرقه کی وه ک خویاندا بی. ﴿فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا﴾ واته: باوه پیان نه هینا و پویان وه رگپرا له راستی ﴿وَاسْتَفْتَى اللَّهُ﴾ خودایش پیویستی به وان نه بوو ﴿وَاللَّهُ عَنِ حِمْدِهِ﴾ خودا بینیا زه و هر شایانی په سه ندانه.

﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُغْفَرََ لَنا بِنُورِ رَبِّنا نَعْمَنَ ثُمَّ لَنَنْبِتَ بِما عَلِمْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿۷﴾ فَاتَّبَعُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أُنْزِلَنا وَاللَّهُ بِما تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿۸﴾ يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذَلِكَ يَوْمُ الْغَفَانِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَبِعَمَلٍ صَالِحٍ يَكْفُرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِها الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيها أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ

الْعَظِيمِ ﴿١﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا بِمَا رَغِبُوا

المَصِيرُ ﴿١﴾

ژیانی دواى مردن پاسته

خوای گورده فرمویه تی: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُعْمَأْزَلَ بَيْنَ وَرَبِّ لَتُبْعَنَّ ثُمَّ لَنَنْبُوْنَ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾^۱ نه‌وانه‌ی خۆیان نه‌ناسی پێیان وابوو هه‌رگیز زیندوو ناكرێته‌وه. بلى: به‌لى سویند به‌ په‌روه‌رنده‌ی خۆم بى گومان زیندوو ده‌كرێته‌وه، پێشتان نه‌لین: چ كارێكتان كردوو و نه‌مه‌یش لای خودا ئاسانه. خوای مه‌زن باسی خوانه‌ناس و بت په‌رست و بى دینه‌كانمان بۆ ده‌كا نه‌وانه‌ی كه‌ وا ده‌زانن زیندوو ناكرێته‌وه نه‌فرمویت: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُعْمَأْزَلَ بَيْنَ وَرَبِّ لَتُبْعَنَّ ثُمَّ لَنَنْبُوْنَ بِمَا عَمِلْتُمْ﴾ واته: هه‌والتان ده‌دریته‌ی به‌ هه‌موو كردارێكتان چاك و خراپ و گه‌وره‌ و بچوك و نه‌پێنى و ناشكرا. ﴿وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ واته: لای خودا ئاسانه زیندوو كرده‌وه‌تان و سزادان و تۆله‌ لى سه‌ندنتان. نه‌مه‌ نایه‌تى سى هه‌مه‌ كه‌ خوای گه‌وره‌ فرمان نه‌دا به‌ پێغه‌مبه‌ره‌كه‌ى (ﷺ) كه‌ سویند بخوا به‌ په‌روه‌رنده‌ی له‌سه‌ر هاتنو به‌ودانى به‌ژى زیندوو بوونه‌وه. به‌كه‌مجار له‌ سوره‌ی یونسدا فرموی: ﴿وَيَسْتَنْبِئُونَكَ أَحَقُّ هُوَ قُلُوبُ إِي وَرَبِّ إِنَّهُ لَحَقٌّ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ﴾^۲، واته: (ئه‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ)) لیت ده‌پرسن نایا نه‌و سزایه‌ پاسته‌ (به‌دى دیت)؟ پێیان بلى به‌لى سویند به‌ په‌روه‌ردگارم بێگومان نه‌وه‌ پاسته‌ وه‌ ئێوه‌ ناتوانن خۆتانى لى قوتار بکه‌ن. دووه‌م جار له‌ سوره‌تى سه‌به‌ئا (سبا) فرمویه‌تى: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِنَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَى وَرَبِّ لَأَتَانَتْكُمْ﴾^۳، واته: بى باوه‌پان وتیان: به‌ژى دوايیمان به‌سه‌ردا نایه‌ت (ئه‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ)) بلى (وانیه) سویند به‌ په‌روه‌ردگارم نه‌و (قیامه‌ته‌) تان بۆ دى. وه‌ سى هه‌م جار نه‌مه‌یه‌ كه‌ نه‌فرمویت: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُعْمَأْزَلَ بَيْنَ وَرَبِّ لَتُبْعَنَّ ثُمَّ لَنَنْبُوْنَ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ پاشان خوای گه‌وره‌ فرمویه‌تى: ﴿فَاتَّبِعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ الَّذِينَ أَنْزَلْنَا اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَيْرٌ﴾ ده‌سا ئێوه‌ به‌وا بێتن به‌ خوداو پێغه‌مبه‌رى و به‌و پێناکیه‌ كه‌ ناروومه‌نه‌ته‌ خوار. خوداش له‌ هه‌ر كارى ده‌یه‌ك ناكاداره. ﴿وَالَّذِينَ الَّذِينَ أَنْزَلْنَا اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَيْرٌ﴾ واته: قورئان (ﷺ) واته: هه‌یج كردارێكى ئێوه‌ی لى ون نابى و ناشاریته‌وه‌.

^۱ یونس (۵۳).

^۲ سبا (۳).

خودای مه زن نه فرمویت: ﴿يَوْمَ يَجْمَعُكَ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذَلِكَ يَوْمُ الْقِيَامِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَعَمِلْ صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾^۱ له پوځه دا که هه مووتان (له قیامت) کړه ده کاته وه نه وه پوځی تیشکانه. هر که سی خاوه ن باوه پو نا کار چاکه هر خرابه په کردویه تی، پای ده مالی و ده بنیږتته ناو باغاتیک جواریان به برده ده پواو هه تا سر هر تیا ده بن. نه مه په ده سکوتی گه وړه. (اليوم الجمع) پوځی قیامت ته بویه به ناوه ناو نراوه چونکه مړو له نه وده له وه هه تا کولای دنیا له به ک شویتا کړه دهنه وه و ده نگی بانگ که ریان ده گاتی و ده بینرین وه که خدا فرمویته تی: ﴿ذَلِكَ يَوْمَ يَجْمَعُ لَكُمُ النَّاسَ وَذَلِكَ يَوْمَ مَسْهُودٍ﴾^۲، واته: نه پوځه پوځیکه که ناده می بړ کړه ده کریته وه نه وه پوځیکي دیارو به رچاوه (همه مووان ناماده ن تییدا). وه نه فرمویت: ﴿قُلْ إِنِ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ ﴿١٩﴾ لَجِبُوا عَلَيَّ بِمَقَرِّ يَوْمٍ مَعْلُومٍ﴾^۳، واته: (نه ی موحه مه د ((صلوات)) بلای بیگومان هه موو پتیشنان و پاشینان، کړه دهنه وه له ژوانگی پوځی دیاری کړاودا. نینوعه باس ده لیت: ناویکه له ناوه کانی پوځی قیامت. چونکه نه پوځه به هه شتی کهان جهه نیه کهان تیده شکینن.^۴ یانی هه موو شتی پوون نه بیته وه و درده که وی. قه تاده و موحامدیش هر وایان گوتوه.^۱ موقاتی کوی حیای ده لیت: هیچ زیان و تیشکانی نیه له وه گه وړه تر بی به هه شتی کهان ده چن بړ به هه شت و جهه نیه کهانیش به پړی ده کرین بړ ناو ناگر. منیش نه لیم: نه پوځاوه ته فسیره که ی نه مه په که خوی گه وړه نه فرمویت: ﴿وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَعَمِلْ صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾^۵ و نه فرمویت: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾^۶ نه و که سانه ش که خودایان نه ناسیوه و نیشانه کانی نیمه یان باوه نه کردو نه وان یارانی ناگرن و تا سر هر تیا یا ده بن و چاره نو سیان زځر خرابه. وینه ی نه م نایه تانه له پتیشه وه چه ند جار ته فسیر کړاوه.

^۱ هود (۱۰۳).^۲ الواقعة (۴۹-۵۰).^۳ الطبری (۲۳/۴۲۰).^۴ الطبری (۲۳/۴۱۹-۴۲۰).

﴿ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ، وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۝۱۱ ﴾ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلْغُ الْمُبِينُ ۝۱۲﴾ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿۱۳﴾

نه‌وی تووشی مروقہ دہی بہ نیزنی خودایہ

خوای گوردہ ہوالمان دہداتی بہ‌وی کہ لہ سورہتی حہدیدا (الحدید) باسی کردوہ کہ نہ‌فہرمویت: ﴿ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَاهُاَ إِنَّا ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴾، واتہ: ہیج زیان و بہ‌لایہک پوی نہ‌داوہ نہ لہ زہوی و نہ لہ خودی خوتاندا نیلا لہ (لوح المحفوظ) دا نوسراوہ پیتش نہ‌وی و ہدی بہینین بیگومان نہ‌وہ بق خوا رقد ناسانہ. وہ ہر بہو شیوہیہ لیژہ‌شدا فہرمویہ‌تی: ﴿ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ، وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴾ کہس ہیج بہ‌لای بہ‌سہر نایہ مہگین خودا فہرمان بدا، ہرکیش بہ‌وای بہ خودا بی، دلی شارہ‌زای خوی دہکاتو خودا ہمووشت دہزانی. نیینوعہباس دلایت: ﴿بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ بہ فہرمانی خودایہ و نہ دہیکاتو بہ مہیلی نہ‌وہ. ﴿وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ، وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ واتہ: ہرکسی تووشی بہ‌لایہک بوو وای زانی کہ نہو بہ‌لایہ بہ فہرمان و ہریاری خودایہ نارامی گرت پاداشتہ‌کی لہ خودا داوا کردو خوی دایہ دہست خودا و پازی بوو بہ فہرمانی نہو خودا دلی شارہ‌زای خوی دہکاو پاداشتی نہ‌داتہ‌وہ بہوشتی کہ لہ دہستی دہرچوہ و نہ‌ماوہ لہ دنیاو دلی پپ باوہ پ دہکاو نہ‌یہستی بہ خویوہ چاکتری لہ‌وی دہداتی کہ لئی سہ‌ندوہ. علی کوی نہ‌بی تلحہ لہ نیینوعہباسوہ دلایت: ﴿وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ﴾ واتہ: دلی پپ باوہ پ دہکاو گومان لہ دلایا ناہیلتی دہزانی نہ‌وی توشی بووہ نہ‌بوایہ تووشی ببوایہ. نہ‌ویشی تووشی نابی نابی تووشی ببی^۱. نہم فہرمودہیہ بوخاری و موسلم یہک پان لہ‌سہری ہاتوہ (خاوہن باوہ پ جی سہرنجہ (یانی ہمووشتیکی چاکہ) خودا ہیج پوداویکی بہ‌سہرا ناہینتی مہگین نہو پوداوہ چاکہ بژی. نہ‌گہر تووشی ناخوشی بووی نارامی گرتوہ نہو نارامگرتنہ چاک بوہ بژی. وہ نہ‌گہر توشی خوشیہک بووی سوپاسی خودای کردوہ نہو سوپاس کردنہ چاک بووہ بژی. نہ‌میش بق خواہنباوہ نہ‌بی بق کہسی تر نابی^۲.

^۱ الحدید (۲۲).

^۲ الطبری (۲۳/۴۲۱).

^۳ مسلم (۲۲۹۵/۴).

فرمان به گویایه لی خود او گویایه لی پیغمبر (ﷺ)

خوای گهره نه فرمویت: ﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا الْبَلْغُ الْمُبِينُ﴾ به فرمانی خود ابنو پیغمبر چی وت وا بکن. حق نهگر خوشتان لادهن له سر پیغمبری نیتم، هر نهونده به (به ناشکر) پایگه یه نیت. فرمانی داوه به گویایه لی خود او پیغمبره کس (ﷺ) له همور شتیکدا. نهوهی که برپاری داوه بیکنو نهویش برپاری داوه میکن وازی لی بیننو لئی دورکه ونهوه. پاشان فرمویته: ﴿فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا الْبَلْغُ الْمُبِينُ﴾ واته: نهگر خوتان لاداو نه تان کرد نو هر نهوندهی له سره که بیتان پایگه یه نی له سر نیویش گویایه لی و به جی هیتانه. زوهری (الزهری) ده لیت: په یام له لاین خوداوه یه و له سر پیغمبریش پایگیانندنو له سر نیتمش جیه چی کردنو فرمان به ری.^۱

یه کتاپه رستی (ناسینی خودا به ته نه)

پاشان خوای مزن فرمویته که خودا تاکه و بیننازو جی نیازو هیچ خودایه ک نیه ته نه نو نه بی وه فرمویته: ﴿إِلَّا هُوَ عَلَىٰ اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ خودای مزن غیره ز نهو هیچ شت بق پرستن باوه پداران با حق به خودا بسپین. یه کم جار هوالی یه کتاپه رستیمان ده داتی که ماناکه ی مانای داوا کردنه که هر خودا به پرستن به ته نه خوتان یه کلای بکه نه وه بوی و پشت هر بهو بهیستن. وه فرمویته: ﴿رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا﴾، واته: نهو خوای پژه لات و پژه ناوایه هیچ پرستراویکی به پاستی نی یه ته نیا نهو نه بی که و ابو بیکه به بریکاری خوت.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن مِّنْ أَرْوَاحِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عُدُوا لَكُمْ فَأَعْدُوهُمْ وَإِن تَعَفَوْا وَتَصَفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ (۱۱) إِنَّمَا آمَنَ لَكُمْ وَأَوْلَدُكُمْ فَتَنَّهُ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ (۱۲) فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَسْمِعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِّأَنْفُسِكُمْ وَمَنْ يُوقِ شَحْنَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۱۳) إِن تَقَرَّبُوا اللَّهَ قَرَّبًا يَضَعْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ (۱۴) عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۱۵)

^۱ البخاري (توحيد رباب (۴۶)).

^۲ المزمل (۹).

ترساندن (ناگادار کردن) له شهری (فتنه) ژنان و مندانان

خوای گوره باسی ژنو مندان له دکات که هندی له ژنو مندان هه دهنه دوزمنی میدرو باوک به شیوه یه که سه رقالی ده که نو دهنه هوی نه وی که نهو پیاوه یا نهو باوک تووشی خراپه بیی و دهنه ږیگری له چاکه کردو هه ول دان بۆ چاکه وه نه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن مِّنْ أَرْوَاحِكُمْ وَأَوْلَدِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ ۚ وَإِن تَعَفَوْا وَتَصَفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ نهی گلی خاوهن باوه پان! هیندیک له ژنانی نیوه و مندانان دوزمنان، خوتانیان لی بیارین، نه گهر چاویان لی بیوشن و واز بیئن و بیانبه خشن، خداهش له گناه ده بوی و دلوفانه. وه خوای گوره نه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾، واته: نهی نه وانهی که باوه پتان هیناوه مال و مندانان بی ناگاتان نه کن له یادی خوا هه رکه سی و ابکات تا نه وانه خویان خه سارقه مند. بۆیه خوای مه زن لی ره دا فرمویته: ﴿فَاحْذَرُوهُمْ﴾ واته خوتانیان لی بیارین نیبونه دید ده لیت: واته: له وی که زیانتان پی بگه یه نن له ناینتاندا. مواجه ده لیت: ﴿إِن مِّنْ أَرْوَاحِكُمْ وَأَوْلَدِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ﴾ واته: و ابکات له پیاو که په یوه ندی خزمایه تی واز لی بیی یا تووشی بی فرمانی خودای بکا. که نهو پیاوه له بهر خاتری خیزانی و دل نه شکاندنی له قسهی دهر نه چی. نیبونه بی حاتم پیاویته کردوه له نیبونه باسه وه که پیاویک پرسیری لی کرد له باره ی نه م نایه ته وه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن مِّنْ أَرْوَاحِكُمْ وَأَوْلَدِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ﴾ ده لیت: نه وانه چه ند پیاویک بوون موسولمان بوون له مه که ویستیان بین بۆ لای پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ژنو مندان کانیا ن نه یان ده هیشت وه ختی هاتن بۆ لای پیغه مبه ری خودا (ﷺ) سه بیران کرد خه لکی شاره زای تاین بوون. ویستیان نازاری ژنو مندان کانیا ن بدن که بوونه ږیگر له پیناندا خوای گوره نه م نایه ته ی نارد خواره وه: ﴿وَإِن تَعَفَوْا وَتَصَفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ وه هر به م شیوه یه تیرمیزی پیاویته کردوه و ده لیت: چاک و راسته (حسن صحیح).^۱ وه خوای گوره فرمویته: ﴿إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ نهو دارایی و مندان نهی هه تان، مایه ی تا قی کردنه وهن پاداشتی زور گوره له لای

^۱ المنافقون (۹).^۲ تحفة الاحوذی (۲۲۲/۹)، فرموده یه کی حه سنی سه حیه.

خودایہ. واتہ: سامان و منداں جیئی نہ زمونہ واتہ: شوینی تا قی کردنہ وی خودایہ بق بندہ کانی بق
 نہ وی دہرک وی کئی گوئی پرایہ لی خودا دہکات و کیش له پیگی لادہ دات. وه نه فہرمویت: ﴿وَاللّٰہُ
 عِنْدَہٗ﴾ له پڑی قیامہ تدا. ﴿اَجْرٌ عَظِیْمٌ﴾ پاداشتی گہرہ مہیہ. وه فہرمویہ تی: ﴿رَیِّنٌ لِلنَّاسِ
 حُبُّ الشَّہَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِیْنَ وَالْمَنَظَرِ الْمُنْظَرِ مِنَ الذَّہَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَبْلِ الْمُسَوَّمِ
 وَالْاَنْعَمِ وَالْحَرْثِ ذَٰلِكَ مَتَّعُ الْحَیْوَۃَ الدُّنْیَا وَاللّٰہُ عِنْدَہٗ حُسْبُ الْمَعَالِیْ﴾، واتہ: جوان کراوہ بق
 خہ لکی (دنیا پەرست) خوشی و نادرہ زواتی نہ فسی له نافرہ تان و کوپان و دارایی نوری کہ لہ کہ کراوہ له
 نالتون و زپو زپو و نہ سپ و مایانی نیشانہ دار (بہ سپیتی ناوچہ وان و ہر چوار پل) ہر وہا ناژہ لو
 چوار پیان و کشتو کال نہ مانہ بہرہ و (کہ لوپل) ی زیندہ گانی (ژیان) دنیان وہ لای خوا مہیہ
 خوشترین جیئی پاشہ پڑ. ہر وہا نایہ تہ کانی تریش کہ بہ دوی نہم نایہ تہ دایت. نیامی نہ حمد
 پیوایہ تی کرنوہ له بورہ یدہ وہ دلایت: پیغہ مہری خوا (ﷺ) و تاری نہدا حسہ سن و حوسہین (پہرہ زای
 خوایان لی بی) ہاتن بق لای دوو کراسی سووریان لہ بہرہ دایو دہ پڑشتن و کہ و تن (پیان ہلک و ت)
 پیغہ مہری خوا (ﷺ) لہ سہر دوانگہ کہ (میمہرہ کہ) ہاتہ خوارہ وہ ہلی گرتن و لہ بہرہ دم خوی
 داینان پاشان فہرموی: (خودا و پیغہ مہری خوا (ﷺ) راستیان فہرموہ دارایی و مندا لتان مایہ
 نہ زمونہ سہیری نہ دوو مندا لہم کرد دہ پڑین و کہ و تن خوم بق نہ گہرا ہتا قسہ کہم ہری و ہلہم گرتن)^۱
 زانایانی فہرموودہ پیوایہ تیان کردہ تیرمیزی دلایت: فہرموودہ یہ کی حسہ نی غریبہ (حسن غریب)^۲.

فہرماندان بہ لہ خودا ترسان بہ پیی توانا

خودای مہزن نہ فہرمویت: ﴿فَاقْبَلُوا اللّٰہَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاَسْمَعُوا وَاَطِيعُوا وَاَنْفِقُوا خَيْرًا لَا تُفْسِدُکُمْ وَمَنْ
 یُّوقِ شَحْۃَ نَفْسِہٖ فَاُولٰٓئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ دہبی له خودا بترسن تا دہ توانن، گوی پاپل و ہر فہرمان بن،
 مال لہ پای خودا ببہ خشن، بڑان چاکہ، نہو کہ سانہ لی پڑی خق دہ پارین نہوانہ پزگارہ کانن. چہندی
 لہ توانا و زہ تانا مہیہ لہ خوا بترسن وہ کہ لہ ہر دوو سہیحہ کہ دا ہاتوہ لہ نہ بوہرہ یرہ وہ (پہرہ زای خوا
 لی بی) دلایت: پیغہ مہری خوا (ﷺ) فہرمویہ تی: (کاتی فہرمانم پیکردن بہ شتی بہ پیی توانا جیبہ جیئی
 کن وہ ہر شتی لیم قہدہ غہ کردن لئی دورک و نہ وہ).^۳ وہ خوا نہ فہرمویت: ﴿وَاَسْمَعُوا وَاَطِيعُوا﴾ واتہ:

^۱ آل عمران (۱۴).

^۲ احمد (۳۵۴/۵)، فہرموودہ یہ کی حسہ نی غریبہ.

^۳ ابوداود (۶۶۳/۱)، تحفہ الاحوذی (۲۷۸/۱۰)، النسائی فی الکبری (۱۰۸/۳)، ابن ماجہ (۱۱۹۰/۲)، حسہ نی غریبہ.

^۴ فتح الباری (۲۶۴/۱۳)، مسلم (۹۷۵/۲).

گوئی پایلی خوداو پیغمبری خودا بن (ﷺ) له هر شتیکیا فرمانتان پی ده‌کن لاهه‌دن به لای راستو به لای چه‌پاو نه‌چن وه پیش خاوا پیغمبره‌کی (ﷺ) که‌وون و دوامه‌کون شو شتانه‌ی که فرمانتان پیکرله بیکن. له‌سهر شو شتانه‌ی مه‌پۆن که سهرزه‌نشست کراون له‌سهری وازی لییینن.

هاندان (الترغیب) بو غیرکردن

خوای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿وَأَنْفُسُ خَيْرًا لِّأَنْفُسِكُمْ﴾ واته: شو مال‌ی خودا پیی داون له پیی خودا بیبه‌خشن به خرم‌ان و هه‌ژاران و کم ده‌ستان وه شو که‌سانه‌ی پیوستیان پییتی وه چاک بن له‌گه‌ل مه‌ردما وه‌ک چۆن خودا چاک‌ی له‌گه‌ل ئیوه کردوه نه‌وه باشتره بۆ ئیوه له دنیاو قیامه‌تا وه کارئ مه‌که‌ن که زیانی لی ببینن له دنیاو قیامه‌تدا. وه خوای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ﴾ شو که‌سانه‌ی خو له پڑی ده‌پاریزن نه‌وانه پزگاره‌کانن. له سوره‌تی حه‌شرا (الحشر) ته‌فسیری کراو وه شو فرمودانه‌ی که له‌و باره‌یه‌وه هاتبیون له مانای ئهم ئایه‌ته‌دا باس کرا پیوست ناکا لیژده دووباره‌ی بکه‌ینه‌وه، سوپاس بۆ خوای گه‌وره. خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿إِنْ تَقْرَئُوا اللَّهَ قَرْعًا حَسَنًا يُّضْعِفْهُ لَكُمْ وَيَعْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ﴾ نه‌گه‌ر ئیوه قه‌رئ به خودا په‌وا ببینن. چه‌ند قات پیتان نه‌داته‌وه له گوناختان خوش ده‌بی. هر خودا بۆ شوکر ده‌بی و له‌سهرخویه. واته: هرچه‌نده مال بیبه‌خشن له پیی خوادا، خودا به چه‌ند قات پیتان نه‌داته‌وه. وه هرچه‌نده خیرو چاکه بکه‌ن خودا پاداشتتان نه‌داته‌وه له‌سهری. وه ئهم مال به‌خشینه‌ش وه‌ک قه‌ررێک دانراوه بۆ شو که‌سه‌ی که مال به‌بخشی وه‌ک له فرموده‌ی سه‌حیحا هاتوه که خوای گه‌وره فرموویه‌تی: هر که‌سی قه‌رز بدا که زۆر ناهه‌قی کار نه‌بی و زۆریش قه‌قیر نه‌بی. له‌به‌ر نه‌مه‌یه خوای گه‌وره له سوره‌تی به‌قه‌رده (البقرة) فرموویه‌تی به چه‌ند قات پیتان نه‌داته‌وه ﴿فِيضْعُفَهُ لَهُمُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً﴾، واته: ئینجا خوا بۆی زیاد ده‌کات به زیادکردنێکی زۆر. وه لیژده فرموویه‌تی: ﴿وَيَعْفِرْ لَكُمْ﴾ واته: له تاوانه‌کانتان خوش ده‌بی. بۆیه خوای گه‌وره فرموویه‌تی: ﴿وَاللَّهُ شَكُورٌ﴾ واته: پاداشتی که‌م و زۆر ده‌داته‌وه. ﴿حَلِيمٌ﴾ چاوپۆشی ده‌کات و ده‌بوری و تاوان داده‌پۆشی و ازتان لی دینی له‌و گوناوه‌و خراپانه‌ی کردوتانه. و نه‌فرمویت: ﴿عَلِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ له په‌نامه‌کی و ناشکرا ناگاداره، به ده‌سته‌لات و له کارزانه (زۆر جار مانای ئهم ئایه‌ته له پیشه‌وه کراوه).

^۱ مسلم (۵۲۲/۱).

^۲ البقرة (۲۴۵).

ته فسیری سوره تى (الطلاق)

له مه دینه هاتوو ته خواروه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَمْدَتِهِنَّ وَأَخْصُوا الْوَدْعَةَ وَأَتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تَخْرُجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾﴾

ژن ته لاق دان تا نه و ماوه یه بوی دیاری کراوه و له مالی خوی دمرناکړی و ماوه که یو بؤ دمری
 به که م جار بوی فرموده که کراوه ته پیغه مبری خودا (ﷺ) بؤ پړزو ته قدیر لیتان پاشان به دوايدا
 خوی که وره بوی فرموده که ی کردوه ته هه موو موسولمانان و فرمویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ
 النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَمْدَتِهِنَّ وَأَخْصُوا الْوَدْعَةَ وَأَتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تَخْرُجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا
 يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا
 تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا﴾ نه ی پیغه مبر (ﷺ) نه گر ژنانتان ته لاق دا، ماوه کیان بؤ
 دیاری که نو بیژمین. له خودای په روه رنده تان شهرم بکن، له مال خویان دهریان مکه ن نه گر
 دهرنه چوون. جا مه گین هر به ناشکرا کاریکی شوهری بکن نه مه سنووری خودایه و هرکی له
 سنووری خودا دهرچیت، ناهقی له خوی کردوه. تر جوزانی له وانه یه له پاش نه مه خوا شتیکی تر
 وه دی بیتی. بوخاری پریوایه تی کردوه له عبدالله ی کوپی عومره وه ژنیکی بوو ته لاقی دا له عوزدا
 بوو (حائض) عومر باسی کرد بؤ پیغه مبری خودا (ﷺ) پیغه مبری خودا (ﷺ) توپه بوو پاشان
 فرموی: (با بیباهتوه پاشان رایگری تا پاک ده بیته وه پاشان ده که ویته عوزو هه میسان پاک
 ده بیته وه. نه گر ویستی ته لاقی بدا با ته لاقی بدات به پاکي پیش نه وه ی نزیکی بکه ویته وه (بجیته
 لای) نه وه نه و مه ودا ییه که خوی که وره فرمانی پی کردوه^۱ هر به م شتیه یه لیته دا بوخاری
 پریوایه تی کردوه له شونینکا له کتیبه که یا وه موسلیعیش هر وای ووتوه: (نه وه نه و مه ودا یه که خودا
 فرمانی پی کردوه که ژنی تیدا ته لاق بدری)^۲ گرنگ ترین و ته هینرای لیته دا نه وه یه که موسلم
 پریوایه تی کردوه له سه حیه که یا له ریگای ئیبنو جوره یجه وه ده لیت: نه بوزویه یه هه والی دامی که

^۱ فتح الباری (۵۲۱/۸).^۲ فتح الباری (۲۵۸/۹)، (۳۹۳)، مسلم (۱۰۹۴/۲-۱۰۹۵).

بيستويه تي له عبدالرحمن كوپي نعيمه نه وه (ايمن) كه مه ولای غه ززه بوو پرسیاري له نيينوعومهر كرد كه نه بوزوبه ير گوځي لیبوو: ده لیت: به لاتوره چونه كه پیاوړك ژنه كی ته لاق دابی له عوزرا؟ ده لیت: نيينوعومهر ژنه كی ته لاق دا له عوزرا بوو له زه مانی پتغه مبهري خوادا (ﷺ) پتغه مبهري خوادا (ﷺ) فرموي: (با ببيا ته وه (گه پانديوه فرموي) وه ختی پاك بوه وه يا ته لاقی بدا يا بيپه لیت ته وه). نيينوعومهر ده لیت: پتغه مبهري (ﷺ) هم نايه ته ی خويڼد ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَقْتُمُ الْمَرْأَةَ فَطَلُّوهِنَّ فَمِمَّا يَلْتَمِسْنَ﴾^۱ وه له عبدالله وه له مه دا كه خوادا نه فرموي: ﴿فَطَلُّوهِنَّ لِمَدَّتِهِنَّ﴾ ده لیت: له پاكيدا كه نه چوپیتته لای (جیماعی له گال نه كړدبی)^۲ رپوایه ت كراوه له نيينوعومهر و عتا و مواجدو حه سن و نيينوسیرین و قه تاده و مه یونی كوپي مه مران و موقاتلی كوپي حیان هر به و شیوه یه. وه رپوایه تیش كراوه له عیكرمه و زه حاكه وه.^۳ وه عمل كوپي نه بی ته لحه ده لیت: له نيينوعومهر باسه وه ﴿فَطَلُّوهِنَّ لِمَدَّتِهِنَّ﴾ ته لاقی نه دا كه له عوزرا بی و ته لاقیشی نه دا كه چوپیتته لای (كه جیماعی له گال نه كړدبی) به لام وازی لی بڼی هه تا نه كه ویتته عوزره وه پاك ده بیتته وه ته لاقی بدا^۴ عیكرمه ده لیت: ﴿فَطَلُّوهِنَّ لِمَدَّتِهِنَّ﴾ (العدة) ماوه ی پاكیته ی (القرء) وه ختی عوزر. كه ته لاقی نه دا سکی هه بی و سكه كی ناشكرا بووی. نابی ته لاقی بدا كه چوبی به دوریا نه زانی سکی هه یه يا نیه تی؟ نا لیړه دا زانایانی فیه ته لاقیان كړدوه به چند به شه وه كه ته لاقی سونی و ته لاقی بیدعی مه به ست به ته لاقی سونی كه وه ختی ته لاقی بدا كه نه چوپیتته لای (جیماعی له گال نه كړدبی) يا سکی پی بووی به ناشكرا ده ركه وی. ته لاقی بیدعی (البعدة) نه وه یه كه ته لاقی بدات له وه ختی عوزرا يا له پاك بوونه وه یه كه دا كه چوپیتته لای (جیماعی له گال نه كړدبی) وه نه زانی سکی پره يا سکی پر نیه). سی ته لاقیش نه له جوری ته لاقی سونی وه نه له جوری ته لاقی بیدعی نه كیش بریتیه له ته لاقی ژنی مندال (بچوك) يا ژنك كه له مندال بوون چوپیتته وه واته: ته مه نی گوره بووی به و هوی وه مندالی نه بی (يا ژنك كه جیماعی له گال نه كړدبی) (غير المدخون بها) وه خوی گوره نه فرموي: ﴿وَأَحْصُوا أَلْفِدَةً﴾ واته: ماوه كی بزمیدن و نه و له كو تا به كیشی ناگادار بن و بزانی بق نه وه ی ماوه كه دریزه نه كیشی له سر ژنه كه بیته ږیگر له شو كړنی ﴿وَأَتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ﴾ له خدای په روه رنده تان بترسن له و پوه وه.

^۱ مسلم (۱۰۹۸/۲).^۲ الطبري (۴۳۲/۲۳).^۳ الطبري (۴۳۴-۴۳۲/۲۳).^۴ الطبري (۴۳۵/۲۳).

نه فقهه و شوینی ژن له سهر میړده له ماوهی که پانه ویدای

خوای که وړه نه فرمویت: ﴿لَا تَخْرُجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ﴾ واته: له و مه و دایه ی که بوی دیاری کړاوه. هه قی شوینی مانه وه له سهر میړده هه تا له عوزدا بی میړد بوی نیه ده ری بکات وه خویشی بوی نیه بېوا. چونکه پابه نده به هه قی میړده که یه وه وه نه فرمویت: ﴿إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَحِشَةٍ مُبِينَةٍ﴾ واته: ده ریش نه چن له ماله کانیان جا مه گین به ناشکرا نه و ژنه کارنکی شووړه یی بکات نه و کاته له و ماله ده رنه کړی. نه و کاره شووړه ییه ش زینا کردن ده گړته وه وه که ئیبنومه سعودو ئیبنوعه باسو سه عیدی کوپی موسه یه بو شه عبی و حه سن و ئیبنوسیرین و مواهدو عیکریمه و سه عیدی کوپی جوبه یرو نه بوقه لابه و نه بو صالح و زه حاک و زه یدی کوپی نه سلم و عه تای خوراسانی و سودی و سه عیدی کوپی نه بو هلال و وتویانه و که سانی تریش^۱ هه وړه ما بی گوئی و لاساری و قسه ی ناشرین گوئن به خزمی میړدو نازاردانیان نه گړته وه به قسه یا به کردار وه که ئوبه ی کوپی که عبو ئیبنوعه باسو عیکریمه و که سانی تریش کوتویانه^۲. وه نه فرمویت: ﴿وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ﴾ واته: نه مه به رنامه و سنوړو قه ده غه کانی خودایه ﴿وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ﴾ هه که سی له سنوره کانی خودا لاداو ده ریچی بق شوینیکی ترو به گوئی نه کات ﴿فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ﴾ ناهه قی له خزی کردوه به و کاره ی که ده یکا.

به رزمه و نندی ماوهی مانه وه له مالی میړد

خوای مه زن نه فرمویت: ﴿لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا﴾ واته: کاتی ته لاقدراومان هیشته وه له مالی میړدا له و ماوه دیاری کړاوه دا له وانه یه میړدی ژنه که په شیمان بیته وه له ته لاق دانه که ی وه خودا بینیته دلپه وه که بیباته وه. نه و کاته نه مه سوک و ناسانتره. زوه ری ده لیت له عبدالله ی کوپی عبدالله وه، له فاتیمه ی کچی قه یسه وه له م تابه ته دا ﴿لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا﴾ فاتیمه ده لیت: واته: که پانه وه^۳ وه هه وړه ها شه عبی و عه تاو قه تاده و زه حاک و موقاتلی کوپی حه یان و سه وری و وتویانی واته: که پانه وه^۴.

^۱ الطبري (۴۳۸/۲۳)، القرطبي (۱۵۶/۱۸) الدر المنثور (۱۹۴/۸).

^۲ الطبري (۴۳۸/۲۳).

^۳ الطبري (۴۴۱/۲۳).

^۴ الطبري (۴۴۲/۲۳)، القرطبي (۱۵۷/۸)، الدر المنثور (۱۹۴/۸).

به خت کردن و (نفقه) جیگا بو ژنی سی ته لاقه دراو نیه

ئا لیره دا همدی له زانایانی پېشنو نه وانه یس که له سر راو بو چوونی نه وائن لایان وایه جیگا و مانوه پتویست ناکا بو نه و ژانه ی که سی ته لاق دراو نه مانیش پشتیان به و فرموده ی فاتیمه ی کچی قه یسی فهری به ستوه وختی میړده کی ته لاقی دا به سی ته لاقه که ناوی نه بوعه مری کورپی حفس بوو له لای نه بوو له وکاتا له یه من بوو. سی ته لاقی بو نارد به بریکاره کیا نه فقهه کی که جو بوو له گه لا بو نارد. فاتیمه لئی تورپه بوو. پیاوه که ده لیت: سویتد به خوا نه فقهه له سر نیتمه نیه. فاتیمه هات بو لای پیغمهبری خدا (ﷺ) پیغمهبری خوا (ﷺ) فرموی: (نه فقهی تو له سر میړده که و نیه) وه له سه حیجی موسلمیش هاتوه (شوینی مانوه ویش له سهری نی یه) فرمانی پی کرد که له مالی نوموهریک ماوه کی ته و او بکات. پاشان فرموی: (نه و ژنیک که له لای دوستیکه ماوه که ته و او بکه لای ئینونومو مه کتوم چونکه نه و پیاوکی نابینایه پو شاکیش لاده بی). واته: لای نه و ده توانی پو شاک لاهری له بهر نه و هی چاوی پتی ناکه وی و نه و مال چاکتره بو. نیما می نه حمد پروایه تی کردوه له پتگی که به و ته ی تر پیغمهبری خدا (ﷺ) فرمویه تی: (ماوه به ده (بپوانه) نه ی کچی مالی قه یس وختی نه فقهه و جیگا ژن له سر پیاوه که نه و که سه بتوانی ژنه کی بیانه ووه و بیگه پتیتوه لای خوی. که نه توانی ژنه که بیانه ووه لای خوی. نه و ژنه نه جیگا هیه و نه نه فقهه. بچو بچو بو مالی فلانه نافرته) پاشان ده لیت: (قه سی بو نه کردو فرموی بچو بو مالی ئینونومو مه کتوم چونکه نه و نابینایه و ناوینی).^۱ پاشان فرموده کی هه موو باس کرد. نه بوقاسمی ته به رانی پروایه تی کردوه له عامیری شه عبیه وه که پوشت بو لای فاتیمه ی کچی قه یس که خوشکی زه حاکمی کورپی قه یسی قوره یشی بوو، که میړده کی نه بوعه مری کورپی حفس کورپی موغیره ی مه خرومی بوو. فاتیمه ده لیت: نه بوعه مری کورپی حفس که له گه ل سوپایه کا چوو بوو بو یه من ته لاق نامه ی بو ناردوم پرسیری نه فقهه و جیگام کرد له خزمه کانی. ووتیان: هیچ شتیکی له و باره یه وه بو نیتمه نه ناردوه و هیچ شتیکی پی نه گوتوین که بیکه ی، فاتیمه ده لیت: پو شتم بو خزمه ت پیغمهبری خدا (ﷺ) گوت: نه ی پیغمهبری خدا (ﷺ) نه بوعه مری کورپی حفس ته لاق نامه ی بو ناردوم. داوای جیگا و نه فقهه له که س وکاری کرد. که س وکاری گوتیان: هیچی بو نه ناردوین له و باره یه وه. پیغمهبری خدا (ﷺ) فرموی: (وهختی جیگا و نه فقهی ژن له سر پیاوه کاتی پیاوه که بتوانی

^۱ مسلم (۱۴۸۰).^۲ احمد (۳۷۳/۶)، نه م فرموده یه سنده کانی به میزنی یه.

بیبایته وه بقی لای خوی. کاتی نه و ژنه بقی نه و ناشی (حرامه بوی) هتا شویه تر نه کا به پیایو یکی تر نه نه فقهی نه که وی نه جیگا).^۱ هر به م شیوهیه نه سائی پیوایه تی کردوه.^۲

﴿فَإِذَا بَلَغَ الْأَجَلُ فَأَمْسِكُوهُمْ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُمْ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوَىٰ عَدْلٍ مِّنْكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَن كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَن يَتَىٰ اللَّهُ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۖ ﴿٢﴾ وَرَزَقَهُ مِّنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ بَلِّغُ أَمْرِهِ ۖ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ۖ ﴿٣﴾﴾

فرماندان به چاکه کردن له گهل ژنی ته لاق دراو یا بیه وی بیبایته وه یا جیابیتته وه لی

خودای مه زن فرمویه تی: ﴿فَإِذَا بَلَغَ الْأَجَلُ فَأَمْسِكُوهُمْ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُمْ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوَىٰ عَدْلٍ مِّنْكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَن كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَن يَتَىٰ اللَّهُ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا﴾ سا هر کاتی ماوه که ی خویان به سر برد، نه وسا به ته رزکی په سهند پایانگدن یان لیان جیا ببنه وه به شیوهیی که له ناو خوتاندا باوه، دوو که سی پاست و دروستیش هر له خوتان له م کاره ناگادار بکن، که شایه تی بقی خوا بدهن. هر کی بپوای به خواو بوی قیامت هه به. به مه ناموژکاری ده کریت. هر که سیش له خوا بترسی ده رویه کی لی ده کاته وه. خوی گه وره نه فرمویت هر کاتی ماوه که ی خویان ته واو کرد واته: نزیک بوو که ماوه که یان ته واو بیی به لام ماوه که به ته واوی نه پوشتبوو نه و کاته به شیوهیه کی چاک و جوان میزد ژنه که بگپیتته وه بقی ژیر نیکاحی خوی و دریزه بدهن به ژیان وه ک چۆن له پیشه وه به یه که وه بوون چاک بی له گهل یان نه گه ر حه ز ده کات و نه یه ویت جیابیتته وه لی با به شیوهیه کی باش لی جیابیتته وه. واته: به بی قسه ی ناشرین پی گوتنو سوکایه تی پی کردن و لیدان به لکو به شیوهیه کی پیک و پیک و جوان و په سهند ته لاقی بدات.

فرماندان به ناماده کردن شایه ت له سر گه رانه وه

خوی گه وره نه فرمویت: ﴿وَأَشْهِدُوا ذَوَىٰ عَدْلٍ مِّنْكُمْ﴾ واته: له سر گه رانه وه کاتی ویستتان. وه ک نه بوداود و نیبنوماجه پیوایه تیان کردوه له عیمرانی کپی حوسه ی که. پرسیری لی کرا له و پیاهوی که ژنه که ی ته لاق بداو پاشان بچیتته لای (جیماعی له گهل بکا) شایه ت نه گری له سر ته لاق دانه که ی و له سر گه رانه وه یشی بقی ژیر نیکاحی خوی عیمران ده لیت: ته لاق دانه که ی له سر سوننه ت نه بوو گه رانه وه که یشی له سر سوننه ت نه بوو. شایه ت دانی له سر ته لاق دان و له سر گه رانه وه یشی و

^۱ الطبرانی الکبیر (۳۸۲/۲۴)، فرموده یه کی حه سنده.

^۲ النسائی (۱۴۴/۶)، فرموده یه کی حه سنده.

دوباره‌ی مه‌کهر وه. ^۱ نیببنوجوره‌یج ده‌لئیت: عه‌تا له‌م فره‌موده‌یه‌دا: ﴿وَأَشْهِدُوا ذَوَىٰ عَدْلٍ مِّنكُمْ﴾
 نه‌ی گوت: دروست نیه نه له نیکاح و نه له تلاق و نه له گه‌پانه‌ودا مه‌گین به دوو شایه‌تی پاست و
 دروست نه‌بی. وه‌ک خوی گه‌وره فره‌موویه‌تی مه‌گه‌ر پئگرتک مه‌بی. وه نه‌فرمویت: ﴿ذَٰلَکُمْ يُوعَظُ
 بِهِ مَن كَانَ یُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْیَوْمِ الْآخِرِ﴾ واته: نه‌مه‌ی که نئیمه فرمانتان پی ده‌که‌ین له ناماده‌کردنی
 شایه‌ت و شایه‌تی دان. که‌سی گوی بق نه‌م ناموزگاربه نه‌گرت و پئی هه‌لده‌سی که به‌وای به‌خواو پژی
 د‌وایی مه‌یه‌و له‌توله‌و سزای خودا ده‌ترسی له‌پژی د‌وایدا.

خوای گه‌وره بو نه‌و که‌سانه‌ی که‌ خوایان به‌خودا نه‌سپین له‌ شوینیکه‌وه بژیویان بو ده‌نیری پئی
 بژین که‌ به‌خه‌یالیاندا نایه

خوای م‌زن نه‌فرمویت: ﴿وَمَن یَتَّقِ اللَّهَ یَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۖ وَرِزْقَهُ مِّنْ حَیْثْ لَا یَحْتَسِبُ ۚ وَمَن یَتَوَكَّلْ
 عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ بَلِیغُ أَمْرٍ ۖ فَدَّ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَیْءٍ قَدْرًا ۝﴾ هه‌رکه‌سیش له‌خودا بترسی
 ده‌رویه‌کی لی ده‌کاته‌وه. له‌شوینیکه‌وه بژیوی بق ده‌نیری که‌ به‌خه‌یالیدا نایه. هه‌رکی خوی به‌خوا
 بسپیژی. نه‌وه‌ی به‌سه، خوا کارو فره‌مانی خوی به‌جی دئنی دیاره خودا بق هه‌رشتی نه‌ندان‌یه‌کی
 داناوه. واته: هه‌رکه‌سی خوی به‌خودا بسپیژی و لی بترسی و نه‌وه‌ی خودا فره‌مانی پی کردوه بیکا
 نه‌وه‌یش لی قه‌ده‌غه‌ کردوه نه‌یکا خودا ده‌رگای خیری لی ده‌کاته‌وه‌وه به‌شیوه‌یه‌ک بژیوی بق ده‌نیری
 که‌ هه‌ر به‌خه‌یالی خویا نه‌هاتوه‌و چاوه‌پوانیشی نه‌کردوه. نیعامی نه‌حمد رپویه‌تی کردوه له
 نه‌بوزه‌په‌وه ده‌لئیت: پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) نه‌م نایه‌ته‌ی ده‌خویند: ﴿وَمَن یَتَّقِ اللَّهَ یَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۖ وَرِزْقَهُ مِّنْ حَیْثْ لَا یَحْتَسِبُ ۚ﴾ هه‌تا نایه‌ته‌کی ته‌واو خویند. پاشان فره‌مووی: (نه‌ی نه‌بوزه‌پ‌گه‌ر هه‌موو
 خه‌لکی ده‌ستیان به‌م نایه‌ته‌وه بگرتایه (کاریان پی بکرتایه) به‌سیان بو) نه‌بوزه‌پ ده‌لئیت: پیغه‌مبه‌ری
 خودا (ﷺ) نه‌م نایه‌ته‌ی نه‌خویند و دوباره‌ی نه‌کرده‌وه بقم هه‌تا خه‌وه‌نوچه‌ک برده‌وه. پاشن
 فره‌مووی: نه‌ی نه‌بوزه‌پ (چی نه‌کی نه‌گه‌ر ده‌رکرای له‌مه‌دینه؟) ووت نه‌پوم بق شوینیکی فراوان و
 نازاد وه‌ده‌ب به‌کورتک له‌کوتره‌کانی مه‌کو بق خوم نه‌گه‌پتم. فره‌مووی: (چی نه‌کی نه‌گه‌ر له
 مه‌کیش وه‌ده‌ریان نایت؟) ووت: ده‌چم بق شوینیکی فراوان و نازاد بق شامو زه‌مینه‌ پیروزه‌که.
 فره‌مووی: (چی نه‌کی نه‌گه‌ر له‌شام وه‌ده‌ر نرای؟) ووت: سا سویند به‌و که‌سه‌ی که‌توی به‌پاستی
 په‌وانه‌ کردوه شمشیره‌که‌م ده‌نیم به‌شامه‌وه (یانی ده‌جه‌نگم) فره‌مووی: (نه‌ی چاکتر له‌وه؟) ووت:
 له‌نه‌وه چاکتر مه‌یه؟ فره‌مووی: (گوی گرتن و فره‌مان به‌جی هینان چاکتره‌ با به‌نده‌یه‌کی حه‌به‌شیش

^۱ أبوداود (۶۲۷/۲)، ابن‌ماجه (۶۵۲/۱).

بیت) نینونه بی حاتم له عبدالله ی کړی مه سعودوه پړوپایه تی کردوه نه ی گوت: کترین (اجمع)
 نایه له قورناندا ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ﴾^۱، واته: به پاستی خوا فرمان ددهات به
 دادگریو به چاکه. وه گوره ترین نایه که دل گوشاو دهکات له قورناندا (دل خوش دهکات) نهویه
 که خوی گوره نه فرمویت: ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا﴾ عیکره ده لیت: که سی وه ک خودا
 فرمانی کردوه بپوات خودا دهری لی ده کاته وه.^۲ وه هر به م شیویه پړوپایه کراوه له
 نینونه باسو زه حاکه وه. نینومه سعودو مه سروقش (مسروق) گوتویانه: له م نایه ته دا ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ
 يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا﴾^۳ نه م که سه ده زانی که خودا مه یلی لی بی ده ی به خشی و مه یلی لی بی نه ییژی و نایدا.
 وه خوا نه فرمویت: ﴿مَنْ حَبِثَ لَا يَحْتَسِبُ﴾^۴ به شیویه که که خوی نازانی و ناگای لی نی. ^۵ قه تاده
 ده لیت: ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا﴾ واته: هر کی خوی به خودا بسپیری نه ییاریزی له ناره حه تی و
 نه و شتانه ی که جیی گومانن له کاتی مردندا ﴿وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ﴾ پږزی نه دا به شیویه که که
 خوی به خه یالیا نایه و به ته مای نیه. ^۶ وه خوی گوره نه فرمویت: ﴿وَمَنْ يُوَكِّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾^۷
 نیامی نه حمد پړوپایه تی کردوه له عبدالله ی کړی عه باسوه که پږزیک له پاشکزی پیغه مبهری خودا
 بوو ﴿وَلَا غَيْكَ﴾^۸ پیغه مبهری خودا ﴿وَلَا غَيْكَ﴾^۹ فرموی پتی: (نه ی منداله بچکوله که چند
 ناموزگاری به کت فیترده کم ناگاداری نه و فرزو نه و سنورانه بکه که خودا دایناوه به جیی بیته و مه یان
 شکینه له خوا بترسه و دورکه وه له و شتانه ی که پی پی نه داوه و پی ناخوشه و خودایش خوت و مال و
 مندالت نه ییاریزی له دنیا و قیامه تا. له خوا بترسه، خودایش له گه لته ده تیاریزی و یارمه تیت نه داو
 پشتیوانیت لی دهکا له هر شوینیک بیت، نه گهر داوات کرد هر داوا له خودا بکه، نه گهر داوای
 یارمه تیت کرد داوای یارمه تی تنها له خوا بکه. وه بزانه نه گهر مردم هموی کړوبونه وه له سر
 نه وه ی که سوودت پی بگه ینن، سوودت پی ناگه ینن مه گین شتیک نه بی که خودا بقی نویسی. وه
 نه گهر هموو کړوبونه وه له سر نه وه ی که زیانیکت پی بگه ینن، زیانت پی ناگه ینن مه گین شتیک

^۱ احمد (۱۷۸/۵)، فرموده یکی حه سه نه.

^۲ النحل (۹۰).

^۳ الطبری (۴۴۶/۲۳).

^۴ الطبری (۴۴۶-۴۴۵/۲۳).

^۵ الطبری (۴۴۸/۲۳).

نه بی که خدا بوی نویسی پیئوس مه لگیراوه و نویسن ته و او بووه و په راویش وشک بووه ته وه^۱
 تیرمیزی پیاوایه تی کردوه و ده لیت: چاکه و پاسته (حسن صحیح)^۲ خوی گوره نه فره رمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ
 بَلِّغُ أَمْرِهِ﴾ واته: خدا بپیارو بهرنامه ی خوی جی به جی ده کا له نیتوان وه دی هینراوه کانیا چون مه یلی
 لی بی و بیه وی. ﴿قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا﴾ بۆ هر شتی نه اندازه یه کی داناوه. وه ک نه فره رمویت:
 ﴿وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ﴾^۳، واته: وه مه موو شتی لای شو (خوا) نه اندازه ی (دیاری کراوی) مه یه.
 ﴿وَالَّتِي يَسْنَ مِنَ الْمَحِضِ مِنْ نَسَائِكُمْ إِنْ أَرْبَبْتُمْ فَعَدَّتْ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَالَّتِي لَمْ يَحِضْ وَأُولَتْ الْأَحْمَالُ
 أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا ۝﴾^۴ ذَلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنْزَلَهُ إِلَيْكُمْ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ
 يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا ۝﴾

ماوهی (عدة) نه و ژئانه ی که نا نومیدن و نه وانه یش که عوزر ناشون

خودای مه زن نه فره رمویت: ﴿وَالَّتِي يَسْنَ مِنَ الْمَحِضِ مِنْ نَسَائِكُمْ إِنْ أَرْبَبْتُمْ فَعَدَّتْ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ
 وَالَّتِي لَمْ يَحِضْ وَأُولَتْ الْأَحْمَالُ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا﴾ نه و
 ژئانه تان که له عوزر پيدا هاتن نا نومیدن و نه وانه ی که عوزر ناشون (نه گهر شکيان بوو) نه شتی سئ
 مانگ چاوه پوان بن. نه وانه ش که سکيان مه یه. ماوه ی چاوه پوانیه که یان دانانی سکه که یانه. هر کیش
 له خودا بترسی. خودا کاری بۆ ئاسان ده کات. خوی گوره باس له ماوه ی شو ژئانه ده کا که له عوزر
 پيدا هاتن نا نومیدن، شو ژئنه ی که له بهر به سالچوون عوزر ناشوا ماوه که ی سئ مانگ له جیاتی شو
 سئ عوزره ی شو ژئانه ی که عوزر نه شون وه ک شو و نایه ته ی که له سوره تی به قهره دا (البقرة)
 ئیشاره تی بۆ کردوه هر وده ها شو و نافرته مندالنه ی که نه گه یشتونه ته ته مه نی عوزر شوردن. ماوه ی
 نه میش وه ک ماوه ی شو ژئانه وایه که نا هو مید بوون له عوزر شوردن که سئ مانگ. بۆیه خوی گوره
 فره موویه تی: ﴿وَالَّتِي لَمْ يَحِضْ﴾ وه فره موویه تی: ﴿إِنْ أَرْبَبْتُمْ﴾ دوو بۆچوون مه یه له سه ری،
 یه که میان، نه مه قسه ی ده سته یه که زانا پيشینه کانه وه ک موحاهدو زوه ری و ئیبنوزید. واته: نه گهر
 خوینیان بینی گومانانان هه بوو عوزره یا نه خوشیه و هر شکتان مابوو^۱ بۆچونی دووه م: نه گهر

^۱ احمد (۲۹۳/۱)، فره مووده یه کی حه سه نی سه حیه.

^۲ تحفة الاحوذی (۲۱۹/۷)، فره مووده یه کی حه سه نی سه حیه.

^۳ الرعد (۸).

^۴ الطبری (۴۵۰/۲۳).

گوماتانن مہبوی لہ سہر ماوہی چاوہ پوانیہ کہ نہ تان دہ زانی۔ شوہ ماوہ کہ سی مانگہ۔ ثمہ پریایہ کر اوہ لہ سہ عیدی کوپی جوبہ پیرہ وہ ٹیبنوجہ ریریش مہ مان بڑ چوونی مہیہ^۱۔ ثمہ زیاترو ناشکرا ترہ لہ ماوہ کہ وہ دہ رنہ کہ وی۔ وہ شوہ فرمودہ یہ ش کہ پریایہ تی کردوہ لہ ٹوبہ ی کوپی کہ عہوہ۔ دہ کاتہ بہ لگہ کہ دہ لیت: ثمہ پیغہ مہبری خودا (ﷺ) مہ ندی لہ ٹافرہ تان باسیان لہ قورٹانا نہ کراوہ وہ ک ٹافرہ تی مندالو بہ سالاجوی ناٹومیدو ژنی سک پر، دہ لیت: خوی گہ وردہ ثمہ ٹایہ تی ناردہ خواروہ ﴿وَالَّتِي يَسْنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ إِنْ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَالَّتِي لَمْ يَحْضَنْ وَأُولَتْ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾^۲ ٹیبنو ٹہی حاتم پریایہ تی کردوہ بہ ٹاسان تر لہ مہی پٹشہوہ لہ ٹوبہ ی کوپی کہ عہوہ دہ لیت: گوتم بہ پیغہ مہبری خودا (ﷺ) مہ رد میک لہ خہ لکی مہ دینہ کاتی شو ٹایہ تہ ہاتہ خواروہ لہ سورہ تی بہ قہرہ دا (البقرة) لہ بارہ ی ماوہ ی عوزی ژٹانہ وہ گوتیان: مہ ندی لہ ژٹان ماوہ کہ ماوہ ی چاوہ پوانیان لہ قورٹانا باس نہ کراوہ ٹافرہ تی مندالو ژنی بہ سالاجو کہ ناکہ ونہ عوزدہ وہ یان ناٹومیدن لہ عوزد پیدہ ہاتن و ژنی سک پریش۔ دہ لیت: ثمہ ٹایہ تہ ہاتہ خواروہ لہ سہر شو ژٹانہ ﴿وَالَّتِي يَسْنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ إِنْ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَالَّتِي لَمْ يَحْضَنْ﴾^۳۔

ماوہی چاوہ پوانی ژنی سک پر

خوی گہ وردہ شوہ فرمویٹ: ﴿وَأُولَتْ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾ و اتہ: شوہ ژٹانہ ی کہ سکیان مہیہ ماوہ ی چاوہ پوانیان دانانی سکہ کہ یہ با دوی تہ لاق دان یا مردنیش بی بہ جرکہ یہ ک (بنراق نامہ) و اتہ: دوو پہنچہ نان بہ گوانی و شتراوہ لگرتنی (لہ سہر قسہ ی کومہ لی ژانایانی پٹشین و پاشین) وہ ک دہ قی ثمہ ٹایہ تہ پیڑزوہ شوہ فرمودانہ ی کہ لہ م بارہ یہ وہ ہاتوہ۔ بوخاری پریایہ تی کردوہ لہ ٹوبہ سہ لہ مہوہ کہ دہ لیت: پیایوٹک ہات بق لای ٹیبنو عہ باس شوہ پورہ پیرہ ش دانیشتبوو۔ دہ لیت: فہ توام بق بدہ لہ سہر ژٹیک کہ مندالی بووہ دوی مردنی میڑدہ کہ ی بہ چل شوہ۔ ٹیبنو عہ باس دہ لیت: بہ دواترین ماوہ ی چاوہ پوانی منیش گوتم: ﴿وَأُولَتْ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾ شوہ پورہ پیرہ ش دہ لیت: منیش لہ گہ ل برازای خوتم و اتہ: ٹوبہ سہ لہ مہ۔ ٹیبنو عہ باس مندالہ کہ ی کہ کورہ بیبی ناو بوو نارد بق لای ٹوموسہ لہ مہ کہ لی بیرسی۔ ٹوموسہ لہ مہ دہ لیت: میڑدہ کہ ی سوہی پعیہ ی ٹوسلہ می کورٹا لہ و کاتا سکی مہ بوو پاش چل شوہ سکہ کہ ی دانا (مندالی بوو) داواکراوہ پیغہ مہبری خودا (ﷺ) دای

^۱ الطبري (۴۵۲/۲۳)۔

^۲ الطبري (۴۵۱/۲۳)۔

^۳ الحاكم (۴۹۲/۲)، ثمہ فرمودہ یہ سہ نہ دہ کانی پراوہ (منقطعہ)۔

به شوو (نه بوسه نابل) یه کټک بوو له و که سانه هاتبوه داوای. ^۱ هر بهم شتویه بوخاری هم
 فرموده یی لیره دا هیناوه به کورتی و بوخاری و موسلم و زاناکانی تری فرموده ییش له کټیبه کانیاندا
 هیناویانه به درژی، به چند شتوانی تر. ^۲ نیامی نه محمد پړوایه تی کردوه له میسوره ی کړپی
 مه خزمه و که سوبه ییعه ی نه سلمه ی میړده کی مرد سکی هه بوو چند شه ویک نه خایاند مندالی بوو،
 وهختی هاته دهر وه داواکړا. داوای نیزنی کرد له پیغه مبهری خودا (ﷺ) که شوو بکات (فی النکاح)
 نیزنی دا که شوو بکات، شوی کرد ^۳ بوخاری و موسلم پړوایه تیان کردوه له سه حیحه که یانا و نه بوداودو
 نه سائی و نیبنوما جیش له چند پڼگاهو له سوبه ییعه ی نه سلمه میوه پړوایه تیان کردوه. ^۴ وه موسلمی
 کړپی حه حاج پړوایه تی کردوه له عوبه یدلای کړپی عبدالله ی کړپی عوتبه وه که باوکی نامه ی نویسی
 بۆ عومره ی کړپی عبدالله ی کړپی نه رقه می زهره ی فرمانی پی دا که بجیته لای سوبه ییعه ی نه سلمه ی
 پرسپاری لی بکات له و دهنگو باسه ی و له وه ی که پیغه مبهری خودا (ﷺ) فرموویه تی پنی کاتی داوای
 فه توای لی کردوه (کاتی پرسپی له پیغه مبهری کردو (ﷺ)) عومره ی کړپی عبدالله نامه ی نویسی هه والی
 دایه که سوبه ییعه پی گوتوه: که خیزانی سه عدی موپی خوله بووه که یه کټک بووه له و که سانه ی که
 ناماده ی جهنگی به در بووه. له حه جی مال ناویدا مردوه که هم سکی هه بووه نذری پی نه چوه
 منداله کی بووه. پاش مردنی پیاره کی وهختی هاتوه ته دهر وه خزی جوان کردوه (دهستی به
 خویا هیناوه) بۆ شوو کردن. نه بوسه نابیلی کړپی به عکه هاتوه ته لای پی ووتوه: جیته ده تبینم
 خوت جوان کردوه؟ له وانه یه بته وی شوو بکی. سویند به خوا تر ناتوانی شوو بکی هه تا چوارمانگو
 ده پوژ تینه په پی به سهرتا. سوبه ییعه ده لیت: کاتی نه می پی ووتم جلو به رگه کم کړ کرده وه که شوم
 به سهرات پوژ شتمه خزمه ت پیغه مبهری خودا (ﷺ) له و باره یوه پرسپارم لی کرد نیزنی پیدام (فه توای
 بۆ دام) که منداله کم بوو من نازادم و نیزنی دام که شوو بکم گره ناره زوم لی بی و بعه وی، ^۵ نه مه وته ی
 موسلمه بوخاریش پړوایه تی کردوه به کورتی. ^۶ خوی مه نه فرمویت: ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا﴾
 واته: هر که س له خوا ترس بی خودا کاری بۆ ناسان ده کات. زو دیت به هاواریه وه و درگای خیری لی
 ده کاته وه. پاشان فرموویه تی: ﴿ذَلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنْزَلَهُ إِلَيْنَا وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَكْفَرْ عَنْهُ سَيَأْتِيهِ وَبُخْلًا﴾

^۱ فتح الباری (۵۲۱/۸).

^۲ فتح الباری (۳۷۹/۹)، مسلم (۱۱۲۳/۲)، تحفه الاحوذی (۳۷۵/۴)، النسائی (۱۹۲/۶).

^۳ احمد (۳۲۷/۴)، فرموده یه کی سه حیحه.

^۴ فتح الباری (۲۷۹/۹)، (۳۶۰/۷)، ابوداود (۲۷۸/۲)، النسائی (۱۹۰/۶-۱۹۶)، ابن ماجه (۶۵۴/۱).

^۵ مسلم (۱۱۲۲).

^۶ فتح الباری (۳۷۹/۹).

نه‌میش فرمانی خودایه بق نیوه‌ی نادروته خواری. هرکه سیش له خودا بترسی خه تاکانی داده‌پوشی و پاداشتی گه‌وره‌ی ده‌داتی. واته: نه‌مه بپیارو به‌رنامه‌ی خودایه په‌وانه‌ی کرده به‌هوی پیغه‌مبهری خوداوه (ﷺ) بق نیوه ﴿وَمَنْ يَنْقُ اللَّهُ يَكْفُرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا﴾ خه تاکانی داده‌پوشی و ده‌یسپرنه‌وه بقی. و پاداشتی زور گه‌وره‌ی ده‌داته‌وه. له‌سهر کرده‌وی کم و بچوک.

﴿أَسْكِنُوهُمْ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تَنْضَاؤُهُمْ لِنَضِيقُوا عَلَيْهِمْ وَإِنْ كُنْ أُولَئِكَ حَمَلٍ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِمْ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُمْ إِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَاتَوَهُمْ أَجُورُهُمْ وَأَتَمِرُوا يَتَكْرَمُوا بِمَعْرُوفٍ وَإِنْ تَنَاسَرْتُمْ فَسْتَزِجْ لَهُ أُخْرَى ۖ لِيَنْفِقَ دُونَ سَعَى مِنْ سَعَتِهِ وَمَنْ مَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُفِيقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يَكْلِفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا﴾

جی کردنه‌وی ته‌لاق دراو به‌پیی ده‌ست ووشتن و توانا

خوای گه‌وره فرمانیه‌تی: ﴿أَسْكِنُوهُمْ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تَنْضَاؤُهُمْ لِنَضِيقُوا عَلَيْهِمْ وَإِنْ كُنْ أُولَئِكَ حَمَلٍ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِمْ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُمْ إِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَاتَوَهُمْ أَجُورُهُمْ وَأَتَمِرُوا يَتَكْرَمُوا بِمَعْرُوفٍ وَإِنْ تَنَاسَرْتُمْ فَسْتَزِجْ لَهُ أُخْرَى﴾ له ههر کویدا خوتان ده‌ژین (به‌رانبهر به ده‌ست پوینتان) جیی نه‌وانیش بکه‌نه‌وه، هینده‌شیان زور بق مه‌هینن که بیانخه‌نه ته‌نگانه‌وه، گهر منالیشیان له سکدایه، خه‌رجیان بکیشن تا سکه‌که‌یان داده‌نن، نه‌وسا نه‌گهر شیریان دا به منداله‌که‌وو، کرئی خویانیان بده‌نی و له‌ناو خوتان به ته‌زنی په‌وا پیک بپن. خو نه‌گهر پیکش نه‌هاتن، با یه‌کی تر شیر ی پی‌دات. خوای گه‌وره فرمان نه‌دات به بده‌دکانی که نه‌گهر یه‌ککیان ژنه‌که‌ی ته‌لاق دا با له مالی خویا جیگای بکاته‌وه هه‌تا ماوه‌ی چاوه‌پوانیه‌که‌ی ته‌واو نه‌بی. و فرمانیه‌تی: ﴿أَسْكِنُوهُمْ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ﴾ واته: لای خوتان جیگیان بق دابنن ﴿مِنْ وُجْدِكُمْ﴾ نیبنوعه‌باس و موجه‌دو که‌سانی تریش گوتیانه: واته: به‌پیی ده‌ست پوینتان^۱ تا قه‌تاده ده‌لئیت: نه‌گهر ههر توانات نه‌بوو ده‌ست و نه‌پویی. له سوچیکی ناو نه‌و مالی خوتا جیگای بق دانی^۲.

نابی زور به‌پینری به ته‌لاق دراوه‌که

خوای گه‌وره فرمانیه‌تی: ﴿وَلَا تَنْضَاؤُهُمْ لِنَضِيقُوا عَلَيْهِمْ﴾ موقاتلی کوپی حیان ده‌لئیت: واته: زوری پی به‌پینی و هه‌راسانی بکات بق نه‌وه‌ی واز له و مه‌سره‌فه‌ی بیینی که بقی ده‌کات یا له ماله‌که‌ی ده‌ریکا.

^۱ الطبري (۴۵۷/۲۳).

^۲ الدر المنثور (۲۰۷/۸).

سوره‌ی ده‌لَیْت: له مه‌نسوره‌وه ئه‌ویش له نه‌بوزوحاوه ﴿وَلَا تُصَآرُوهُنَّ لِغَيْبٍ﴾ ده‌لَیْت: واته: ته‌لاق‌ی نه‌دا مه‌تا دوو پۆژی نه‌مینی چاوه‌پوانیه‌کی ته‌واو ببی نه‌یگنریتنه‌وه نه‌یباته‌وه لای خۆی نۆزی پبی نه‌هینی و هه‌راسانی ده‌کات.

نه‌فه‌قه‌ی سک پر له‌سه‌ر می‌رده‌که‌یه‌تی تا سکه‌که‌ی داده‌نی

خودای مه‌زن نه‌فه‌رمویتی: ﴿وَإِنْ كُنْ أَزْلَمْتَ حَتَّىٰ فَلْيَفْقُوا عَنْكَ حَتَّىٰ يَصْعَنَ حَمَلُهُنَّ﴾ نه‌مه بۆ ژنیکه‌که ته‌لاق‌ی که‌وتبی نه‌گه‌ر مندالی له سکا بوو می‌رده‌که‌ی نه‌فه‌قه‌ی نه‌دا مه‌تا سکه‌که‌ی دانه‌نی. به‌هه‌له‌کی نه‌وی که ته‌لاق‌ی که‌پانه‌وه پێویسته نه‌فه‌قه‌ی بدری مندالی له سکا بی یا له سک‌یا نه‌بی.

دایکی ته‌لاق دراو کرێی شیر پیدانی منداله‌که‌ی وهرنه‌گرێ پاش بوونی

خوای گه‌رده نه‌فه‌رمویتی: ﴿وَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ﴾ واته: وه‌ختی سکه‌که‌یان دانا، ته‌لاق‌یش درا بوون ماوه‌ی چاوه‌پوانیه‌که به‌دانانی سکه‌که‌ی ته‌واو ده‌بی نه‌و کاته دایکی منداله‌که‌ بۆی هه‌یه (ده‌توانی) شیرێ بداتی نه‌شتوانی شیرێ نه‌داتی به‌لام دوا‌ی نه‌وه‌ی که‌گوشی ده‌کات. چونکه نه‌و شیره‌ی که‌ پپی‌گوش نه‌کرێ نۆز پێویسته بۆ نه‌و منداله‌ به‌و شیره‌ نه‌بی نه‌و منداله‌ به‌ره‌م نایه به‌باشی و پۆک و پێکی. نه‌گه‌ر دایکه‌که‌ شیرێ دا به‌ منداله‌که‌ کرێی هاو‌وینه‌ی خۆی ده‌دریتی. وه‌ نه‌و ژنه‌ بۆی هه‌یه که‌ په‌یمان نامه‌ له‌گه‌ڵ باوکی منداله‌که‌ یا بریکاره‌که‌یا بیه‌ستنی له‌سه‌ر کرێی شیردانه‌که‌. بۆیه خوای گه‌رده فه‌رموویه‌تی: ﴿وَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآوْهُنَّ أَجْرَهُنَّ﴾ وه‌ نه‌فه‌رمویتی: ﴿وَأْتِمِرُوا بَيْنَكُمْ بِعَرْفٍ﴾ واته: له‌ناو خۆتان‌ها به‌ شیوه‌یه‌کی جوان مامه‌له‌ له‌گه‌ڵ یه‌کتر بکه‌ن زیان به‌یه‌کتر مه‌که‌یه‌نن منداله‌که‌یش توشی زیان مه‌که‌ن وه‌ک خوای گه‌رده له‌سوره‌تی به‌قه‌رده‌ (البقرة) فه‌رموویه‌تی: ﴿لَا تُصَآرُ وَلِئِدَّ يُولَدُهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَّهَا يُولَدُ﴾، واته: با زیان نه‌که‌یه‌نرێ به‌هه‌چ دایکێک به‌هۆی منداله‌که‌یه‌وه وه‌ به‌هه‌چ باوکیک به‌هۆی منداله‌که‌یه‌وه. وه‌ نه‌فه‌رمویتی: ﴿وَإِنْ تَعَاَسَرْتُم فَاسْتَزِغْ لَهَا أُخْرَىٰ﴾ واته: نه‌گه‌ر باوک و دایکه‌که‌ پێ نه‌که‌وتن و دایکه‌که‌ داوا‌ی کرێی زیاتری ده‌کرد، باوکه‌که‌ پازی نه‌ده‌بوو یان باوکه‌که‌ کرێی که‌می نه‌دا و پازی نه‌ده‌بوو له‌سه‌ر کرێکه‌. با که‌سیکی تر به‌کرێ بگریت بۆ شیردان به‌منداله‌که‌ی، به‌لام نه‌گه‌ر دایکه‌که‌ پازی بوو به‌و کرێیه‌ی که‌ نه‌دریت به‌که‌سیکی تر که‌ شیر به‌منداله‌که‌ نه‌دا، پێویسته نه‌و شیره‌که‌ی بداتی چونکه نه‌مه‌ هه‌قی زیاتره‌. وه‌ نه‌فه‌رمویتی: ﴿لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ

^۱ القرطبي (۱۶۸/۸).

^۲ البقرة (۲۳۳).

وَمَنْ قُدِّرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٦٠﴾ كى دارايە لە دارايى خۆى بەخت كاو كىش بۆيۆى كەم پى گەيوە، لەوئەندەى خودا پىداوە بەخت بكا. خودا ئەرك ناخاتە سەر كەس، مەگىن لەوئەندەى پىداوە. خوا زوو لە پاشى تەنگانە فەرمانى دىنى. واتە: باوك يان ئەو كەسەى لە جىيى باوكە (تەفەقە) بدا بۆ شىر پىدانى مندالەكە بەپىيى توانا. وەك خواى گەورە ئەفەرمۆيت: ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾، واتە: خوا داوا لە هېچ كەسك ناكات مەگەر بە ئەندازەى توانايى خۆى.

چىروكى ژنە خواناسەكە

خوداى مەزن ئەفەرمۆيت: ﴿سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا﴾ ئەمە بەئىنى خواى گەورە بەئىنى خودايش راستەو بەجىيى دىنى وەك ئەفەرمۆيت: ﴿إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٥﴾ إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا﴾، واتە: بەراستى لەگەڵ هەموو تەنگانەيەكدا خۆشى و ئاسانى دىت، بىگومان لە راستىدا لەگەڵ هەموو تەنگانەيەكدا خۆشى و ئاسانى دىت. ئىمامى ئەحمەد فەرمودەيەكى پىوايەت كردوە جوانە لىزەدا باسى بگەين پىوايەتى كردوە لە ئەبوهورەيرەو: دەلەيت: پياو و ژنىك لە پاپوردودا (لە سالانى پيشودا) هيجيان نابى (هەژار دەبن) پياو كە لە سەفەر دىتەو بە برسەيتى دەچىتە ژوورەو لای خىزانى، برسەيتى تەنگى پى هەلچنپووە دەلى بە خىزانى هېچ شتىكت لەلايە؟ ژنەك دەلى: بەلى مژدەبى خودا پۆزى بۆ ناردىن. پەلەى لى كردو دەلەيت: هاوار بۆ تۆ هەلى بەدە گەر شتىكت لەلايە. خىزانى دەلەيت بەلى كەمى بوەستە (بە هيوای بەزەيى خوا بوو) هەتا كاتەكە درىژەى كىش لەسەرى دەلەيت: هاوار بۆ تۆ هەلسە هەلى بەدە ئەگەر شتىكت لایە بۆم بىنە ژۆر ناپەحەتم و نىجگار برسەيمە. ژنەك دەلەيت: بەلى ئىستە تەنورەكە دەكەينەو پەلە مەكە! ماوەيەك خىزانى بى دەنگ بوو چاوەپوانى ئەكرد كە بانگى لى بكا. لە بەرخۆپووە دەلەيت: مەگەر هەلسم سەيرى تەنورەكە بكەم. هەلساو كە سەيرى تەنورەكەى كرد پى بوو (لە لاكى مەپا) دەساپەكەيش (طاحونە) ئاردى ئەكرد. هەلسا دەساپەكەى تەكاندو هەرچى لە تەنورەكەشدا بوو دەرى هىتار لە لاكى مەپەكە. ئەبوهورەيرە دەلەيت: سوپىند بەو كەسەى كە گيانى ئەبوقاسمى بەدەستە ئەمە قەسەى محمدە (ﷺ): (ئەگەر ئەوەى لەناو دەساپەكەدا بوو هەلى بگرتايەو ئەى تەكاندايە هەتا پۆزى قىامەت هەر بۆى دەهاپى).^۲

۱. البقرة (۲۸۶).

۲. الشرح (۵-۶).

۳. احمد (۲/۴۲۱)، ئەم فەرمودەيە سەندەكانى لاوازە.

﴿وَكَانَ مِنْ قَرِيبٍ عَنَّتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ فَحَاسِبْنَهَا حَسَابًا شَدِيدًا وَعَذَبْنَهَا عَذَابًا ثَقِيلًا﴾ (۸) ﴿فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَقِبَهُ أَمْرُهَا خُسْرًا﴾ (۹) ﴿أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ الَّذِينَ ءَامَنُوا قَدْ أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا﴾ (۱۰) ﴿رُسُلًا يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُمِيزَاتٍ لِيُخْرِجَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَرَمَلَ مِرْلًا يَدْخُلْهُ جَنَّتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا﴾ (۱۱)

سزای سهرینچی کردن له فرمانی خودا

خوای گه وره نه فرمانی: ﴿وَكَانَ مِنْ قَرِيبٍ عَنَّتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ فَحَاسِبْنَهَا حَسَابًا شَدِيدًا وَعَذَبْنَهَا عَذَابًا ثَقِيلًا﴾ شارگه لی زرد له فرمانی په روه ردکاری خویان و پیغه مبه رانی و ده درکه وتن، نه وسا پیمان بژارده نه، بژارده یه کی زرد توندو نازارمان دان به نازاردانیتکی دژوار. خودای گه وره هه پشه له و که سانه دهکا که پیچپه وانه ی فرمانی نه و ده جولینه و ده باوه په پیغه مبه رکانی ناکه و پینه ده گرنه بر غه یرو نه و پیکه یه که خوا بوی دانون. وه باسی نه و گه له پیشوانه مان بق دهکا که چیان به شهرهات به هوی نه و گومپایی و له پئی لادانه یانه وه. نه فرمانی: ﴿وَكَانَ مِنْ قَرِيبٍ عَنَّتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ﴾ واته: یاخی بوون و لایانداو خویان به زل گرت له شوین که و تنی فرمانی خودا و پیغه مبه رکانی (سهلامی خویان لی بی) ﴿فَحَاسِبْنَهَا حَسَابًا شَدِيدًا وَعَذَبْنَهَا عَذَابًا ثَقِيلًا﴾ واته: نازارمان دان به نازاریکی دژوار، وه نه فرمانی: ﴿فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَقِبَهُ أَمْرُهَا خُسْرًا﴾ نیر ناکامی ناکاری خویان چه شت و هه موو به رهمی کرده و هیان هر زیان بوو. پاشان به رهمی نه و سهرینچی خویان چه شت و په شیمان بوونه وه به لام په شیمانی هیچ دادیکیان نادات. ﴿وَكَانَ عَقِبَهُ أَمْرُهَا خُسْرًا﴾ هه موو به رهمی کرده و هیان هر زیان بوو. وه خوای گه وره نه فرمانی: ﴿أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ الَّذِينَ ءَامَنُوا قَدْ أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا﴾ خودا بویان چه زده به ی زرد توندو تیژی ناماده کرد ده سا نه ی خاوه ن ناوه زان، نه وانه ی خاوه ن باوه پن، نه شی له خودا بترسن. نه و خودا قورنایی بق ناردونه ته خوار. واته: له پژی دوایدا له گه لن نه و نازاری که له دنیا دا نه یانداو پیشی خستوه بویان. پاش نه و ی خودای گه وره باسی نه و دور له خویانه ی کرد نه فرمانی: ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ﴾ واته: نه ی نه و که سانه ی خاوه ن بیرو هوشیکی پیک و پاستن نیوه وه که نه و ان مهن نه و ی نه و ان تووشی بوون با نیوه تووشی نه بن. ﴿الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ واته: نه وانه ی که باوه پریان هیتا به خواو به پیغه مبه رکانی (سهلامی خویان لی بی) ﴿قَدْ أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا﴾ واته: قورنان. وه که خودا نه فرمانی: ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا

الَّذِکْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ^۱، واته: بیگومان هر نیمه قورئانمان ناردوته خواره‌وه و به‌راستی هر نیمه‌ش ده‌پاریزین.

باس و وه‌سفی (صفة) پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)

خوای گوره نه‌فهرمویت: ﴿رَسُولًا يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُمِيتَاتٍ لِّيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَمَنْ يُؤْمِن بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا﴾ پیغه‌مبه‌ریکی ناردوه که نیشانه پون که‌روه‌کانی خوتان بۆ ده‌خویتی، تا نه‌وانه‌ی به‌باوه‌پو ئاکار چاکن له تاریکایی ده‌ریخاو به‌ره و پۆشناییان به‌ری و مه‌رکیش به‌خوا به‌پوای هه‌بۆ ئاکار چاک بی، ده‌نینی‌ریته ناو باغاتیک جۆباریان به‌به‌ردا ده‌پوات و هه‌تا سه‌ر، هر له‌وی ده‌بن، دیاره‌خودا بۆوی باشی ده‌داتی. هه‌ندی گوتویانه: ﴿رَسُولًا﴾ مه‌نسوبه (منسوب) له‌به‌ر نه‌وه‌ی به‌ده‌لی نیشتیمال و مولابه‌سه‌یه (بدل اشتغال و ملاسبة) چونکه پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نه‌و که‌سه‌بووه که قورئانی که‌یاندوه به‌مهرم. نیینوجه‌ریر ده‌لایت راست نه‌وه‌یه که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) خزی مانای قورئانه‌و ته‌فسیره‌بۆ. ^۲ بۆیه خودا فه‌رموویه‌تی: ﴿رَسُولًا يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُمِيتَاتٍ﴾ له‌پاستیدا قورئان پون که‌روه‌وه و پۆشنایه‌کی دیارو ناشکرایه. ﴿لِيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾ نه‌م فه‌رموده‌یه وه‌ک نه‌مه‌وایه که نه‌فهرمویت: ﴿كَذَٰبُ أُنزِلَتْهُ إِلَيْكَ لِنُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾^۳، واته: نه‌مه‌په‌راویکه ناردومانه‌ته خواره‌وه بۆ تق (نه‌ی موحه‌مه‌د (ﷺ)) بۆ نه‌وه‌ی خه‌لکی بزگار بکه‌یت له تاریکی یه‌کانه‌وه بۆ په‌وناکی. وه نه‌فهرمویت: ﴿اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾^۴، واته: خوا دۆست و کارسازی نه‌وانه‌یه که به‌پوادارن ده‌ریان ده‌هینیت له تاریکستانی بی به‌پوایی بۆ په‌وناکی باوه‌پو پینمونی: واته: له تاریکایی بی دینی و نه‌قامیه‌وه بۆ په‌وناکی و زانیاری و باوه‌پ. خوای مه‌زن نه‌و نیگیایه‌ی که ناردویه‌تی ناوبردوه به‌په‌وناکی که پښگای پی نیشان ده‌دری وه ناویشی بردوه به‌په‌ج که به‌هۆی پۆحه‌وه ده‌کان زیندوو ده‌بنه‌وه. وه خوای گوره فه‌رموویه‌تی: ﴿وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا

^۱ الحجر (۱).

^۲ الطبري (۲۳/۴۶۸).

^۳ ابراهيم (۱).

^۴ البقرة (۲۵۷).

تَهْدِي بِمَنْ شَاءَ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ^۱، واته: هر به و شیوه یه (که و حی پی دئ) قورئانمان بق تو نارد (ئی موحه ممد (ص)) به فرمانی خویمان که تو نته دزانی کتیب و نیمان چی یه به لام نئمه نه ومان کرده پوناکی یه ک پئینمونی هرکه سیکی پی ده کین که بمانه ویت له بهنده گانمان وه به پاستی تو (خه لک) پئینمونی ده کیت بق پئگای پاست. وه نه فرمانی: ﴿وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَاعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا﴾ وینه ی نه م نایه ته له پیشه وه ته فسر کراوه چند جاریک پیویست ناکا لیره دا دیسان دوویاره ی بکینه وه سوپاس و ستایش بق خوی گوره.

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَنْزِلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا﴾^(۱۲)

باسی توانای بی پایانی خودا

خوی گوره باسی دهسته لاتی بی پایانی خویمان بق دهکات که خودایه کی گوره و خاوه نه دهسته لاته و وه هر نه گوره می و دهسته لاته یه وای کرده که نه نایه شی که ناردیته نیانیک ییروزو گوره و برده وامه هتا دنیا کوتایی دیت وه نه فرمانی: ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَنْزِلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا﴾ نه و خودایه ی حوت ناسمان و وه نه وانه شی، و زه مینی وه دی هتاوه! فرمانی به نیوانیاندای دیت و ده چی، تا بزائن خوا بق هه موشت توانایه و زانستی خوا هه موشتی دهره ی داوه. نه م نایه ته وه نه نایه ته وایه که باسی نوح پیقه مبه ر (علیه السلام) دهکات که ده لیت: به گه له کی ﴿الَّذِينَ تَرَوُا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا﴾^۱، واته: ثایا نابین که خوا چون حوت ناسمانی دروست کرده نهوم له سر نهوم. وه خوا نه فرمانی: ﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ الْأَسْفَلُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ﴾^۲، واته: ستایشی خوا ده کین هر حوت ناسمانه کان و زهوی و هرچی له ناویاندایه. و نه فرمانی: ﴿وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ﴾^۳ واته: حوت زه مینیش. وه له هه ردوسه حیحه که دا هاتوه (که سی) به نه دازه ی بستی زه مین به ناهق

^۱ الشوری (۵۲).

^۲ نوح (۱۵).

^۳ الاسراء (۴۴).

به ری خدا ده یکاته ملی تا حوت ته به قی زه مین^۱ واته: ه قی لی نه سینتی. وه له سه حیخی بوخاریا هاتوه (ده بریتته خواره وه به موی داگیر کردنی نه و بوسته زه مینه وه تا حوت ته به قی ژیر زه مین)^۲ وه باسی پنگاکان و وه کانی به پتیزیم له پتیشه کی (البداية و النهایة) دا کرده له باسی وه دی هانتی زه مین^۳ سوپاس و ستایش بۆ خودا. وه هندی مانای حوت زه مینیان به حوت هه ریم داناه. نه وه ی نه م بچوونه ی هیه لایداوه له پاسته پتی و دور که وتوده وه له پاستی، دژی قورئان و سونه ته به بی سهندو به لکه.

ته فیسری سوره قی (التحریم)

له مه دینه هاتوه ته خواره وه

﴿يَأَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْنِي مَرَضَاتِ أَرْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝١﴾ قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ۝٢﴾ وَإِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَرْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَأَ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضُهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَاكَ هَذَا قَالَ نَبَأَنِي الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ۝٣﴾ إِنْ نُبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ ۝٤﴾ عَسَىٰ رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنْ أَنْ يُبْدِلَهُ أَرْوَاجًا خَيْرًا مِنْكَ مُسْلِمَةً مَوْمِنَةً قَسِمْتُ بِنَبِيِّكَ عَبْدَاكِ سَيَجْعَلُنَّ لِيَنبَيْتَ وَأَنْبَاكَ ۝٥﴾

خودا پیغه مبه ره که ی (ﷺ) ناگادار ده کاته وه له سه ر نه و شته ی که بۆی رهوا بینویه له خو ی نا رهوا ده کات، وه باسی که فاره تی سوینده که ی و سه ر زه نشتی خیزانه کانی ده کات له سه ر دل گران کردنی بوخاری پهلویه تی کردوه له کیتابی (الایمان و النذور) دا له عوبه یده ی کوبی عومه ی ره وه ده لیت: بیستم له عانیسه نه ی ووت: پیغه مبه ر (ﷺ) لای زه ی نه بی کچی جهش نه مایه وه شه ری ته هه نگوینی نه خواره وه، من و حه فسه ریکه وتین هه ره یه کیکمان پیغه مبه ری (ﷺ) هاته لا با پتی بلی: بۆنی سه مفی و شتر خوارت لی دی ئایا نه و سه مغه ت خواره وه؟ پیغه مبه ر (ﷺ) چوه لای یه کیکمان نه وه ی پی ووت فه رموی: (نه م خواره وه، لای زه ی نه ب شه ری ته هه نگوینم خواره و ته وه نیت هه رگیز نایخومه وه) نه م ئایه ته هاته خواره وه: ﴿يَأَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ﴾ تا نه فه رمویت: ﴿إِنْ نُبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا﴾ له سه ر عانیسه و حه فسه. ﴿وَإِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَرْوَاجِهِ حَدِيثًا﴾ بۆ نه وه ی

^۱ فتح الباری (۱۲۴/۱۵)، مسلم (۱۲۳۲/۳).

^۲ فتح الباری (۱۲۴/۵).

^۳ البداية و النهایة (۲۰-۱۹/۱).

کہ پیغمبر (ﷺ) فرمودی: (نہ خیر شہریہ تی ہہ نگوینم خوار دوتہ وہ) ثیبراہیمی کوپی موسا دلئیت
 لہ ہیشامہ وہ (ثیتر ہہرگیز ناخوّمہ وہ وا سویتندم خوارد ہہوالّ بہ کہس مہدہ لہ و بارہیہ وہ) ^۱ وہ ہہر
 بہم شیوہیہ کہ کتابی تہ لاقا (کتاب الطلاق) ہہر بہم سہ نہدہ پیوایہ تی کردہ وتہ کانیشی لئیہ وہ
 نزیکہ ^۲ پاشان دلئیت: (مہ غافیر سہمغیکی شیرین و بؤن ناخوشہ لہ و شتر خوار دیتہ دہر۔ گوتراوہ
 سہمغی پیوہیہ وختی پیوہی دیار بی۔ موفرہ دہ کی (مغفور) پیئی نہ گوتری: (مغافیر) جہ وہ ریش
 ہہر وای گوتہ۔ وہ ئەم سہمغہ (الصمغ) لہم درہختانہش دہدریت وک (عوشرو سہمام و سہلہ مو
 تہلج) (العشر و الشام و السلم و الطلح) وہ دلئیت: (الرمث) بہ کہ سرہ واتہ: لہ وہرگایہ کہ لہ
 لہ وہرگاکانی و شتر (کہ ئەو خوارد نہ تامہ کی ترشہ) وہ دلئیت: (عُرفوط) و شتر خوّرہ سہمغی لی
 دہدریت۔ موسلمیش ئەم فرمودہی پیوایہ ت کردہ لہ سہ حیجہ کی یا لہ کیتابی تہ لاقدا (کتاب الطلاق)
 لہ عائیشہ وہ بہم شیوہیہ۔ بہم وتہ یہش وک چؤن بوخاری ہینابوی لہ (الایمان و الذنوب) دا ^۳ پاشان
 بوخاری پیوایہ تی کردہ لہ (کتاب الطلاق) دا لہ عائیشہ وہ دلئیت: پیغمبر (ﷺ) خوار (ﷺ) حہزی لہ
 حہلواو ہہنگوین ئە کرد۔ کاتی لہ نویری عہسر ئەگہ پایہ وہ ئەچوہ لای خیزانہ کانی لہ یہ کیکیان نزیک
 ئەبہ وہ۔ چوہ لای حہفسہ ئەوہ نہدہ لای مایہ وہ زیاد لہ ئەندازہی خوئی۔ غیرہ تم ہہلسا۔ پرسیارم کرد
 بییان ووت: ژنیک کی خزمی ہیزہ یہ کہ ہہنگوینی بہ دیاری بؤ ہینا بوو۔ شہریہ تی ہہنگوینی دا بہ
 پیغمبر (ﷺ) ووت: سویتند بہ خوا ئەبی فیلیکی لی بکہین۔ بہ سہودہی کچی زہمعم (زعمہ) ووت:
 پیغمبر (ﷺ) خوار (ﷺ) کہ ہاتہ لای نزیکت ئەکە ویتہ وہ، کہ لیت نزیک بوہ وہ، پیئی بلئی مہ غافیرت
 خواردہ۔ ئە فرمودی نہ خیر نہمخواردہ۔ پیئی بلئی: ئەی ئەو بؤنہ چہ لیت دئی۔ پیغمبر (ﷺ)
 ئە فرمویت لای حہفسہ شہریہ تی ہہنگوینم خواردہ تہ وہ۔ بلئی: ہہنگہ کی بہ داری و شتر خوارہ وہ
 نیستوہ تہ وہ منیش وا ئەلیم ئەی سہفیہ تۆیش وا بلئی۔ عائیشہ دلئیت: سہودہ ووتی: سویتند بہ خوا
 کہ پیغمبر (ﷺ) خوار (ﷺ) گہیشٹہ دہرگا کہ ویستم ئەوہی کہ تۆ بیت ووت پیئی بلیم لہ ترسی تۆ۔
 کاتی لئی نزیک بوہ وہ سہودہ پیئی ووت: ئەی پیغمبر (ﷺ) خوار (ﷺ) مہ غافیرت خواردہ؟ فرمودی:
 نہ خیر۔ دلئیت: ئەی ئەم بؤنہ چہ لیت دیت؟ پیغمبر (ﷺ) فرمودی: (لای حہفسہ شہریہ تی
 ہہنگوینم خواردہ تہ وہ)۔ دلئیت: ہہنگہ کی بہ داری و شتر خوارہ وہ نیستوہ تہ وہ۔ کاتی لای دایہ وہ
 لای من۔ منیش وام ووت۔ وختی لای دایہ وہ بؤ لای سہفیہش ہہر وای ووت: کاتی لای کردہ وہ بؤ لای
 حہفسہ۔ حہفسہ دلئیت: ئەی پیغمبر (ﷺ) خوار (ﷺ) شہریہ تی ہہنگوینت نہدہ می؟ فرمودی:

^۱ فتح الباری (۵۸۲/۱۱)۔^۲ فتح الباری (۲۸۷/۹)۔^۳ مسلم (۱۱۰۰/۲)۔

(پيويستم پتي نيه) ده لئيت: سهوده ده لئيت: سويند به خوا ليمان حرام كرد. ووم: كچي بي دهنگ به.^۱ نه مه قسه ي بوخاريه موسلميش پړوايه تي كړوه.^۲ وه لاي موسلم عايشه ده لئيت: پيغمبر (ﷺ) نذري پي ناخوش بوو كه بوني ناخوشي لي بي^۳ بويه پتيان گوتوه: مه غافيرت خواردوه چونكه بونه كي ناخوش بوو. وه ختي فرموي: (نه خير شريه تي مه نگويم خواردوه) گوتيان: ههنگه كه به داري وشر خواره وه نيشته وه. واته: كه سه مغه كي مه غافيره. بويه نو مه نگوينه ي خواردوته بوني دي. جه وه ري ده لئيت: كاتي ههنگه كه پيوه ده نيشته وه و نه يخوات، وه به ههنگيش گوتراوه (جوارس) وهك شاعر ده لئيت: (تظل على الثمراء منها جوارس) واته: ههنگ به رده وام وا به سر گول و به رده وه ده نيشته وه. وه ده لئيت: (الجرس) و (الجرس) دهنگي هتواش. ووتراوه: گويم له دهنگي بالنده يه: وه ختي گوتي له دهنو كي بي كه بدا له شتي بيخوات. وه له م فرموده دا هاتوه (دهنگي بالنده ي به هشت ده بيسن) نه سمه عي ده لئيت: له مه جليسي شوعبه دا دانيشتبوم ده لئيت: (فيسمعون جرش طيور الجنة) به پيتي (شين) منيش ووم: جرس؟ سه يري كردم و ده لئيت: لئي وه رگره چونكه نو باشر ده زاني له نيمه.^۴ مه به ست ليزه دا نهويه كه حفسه شريه تي مه نگوينه كي داوه به پيغمبر (ﷺ) نويش له پنگاي هيشامي كوپي عوره وه وه نويش له باوكيه وه له پوريه وه عايشه. وه له پنگاي نيبنوجوره يجه وه له عه تاوه نه ميش له عوبه يدي كوپي عومه يره وه له عايشه وه كه زينه بي كچي جهش شريه تي مه نگويني دا به پيغمبر (ﷺ) وه عايشه و حفسه هه لسان به و فيله پتي هه لسان فاله اعلم. وه نهويه كه نه بيته به لگه له سر نهويه كه عايشه و حفسه هه لسان و نو فيله يان كرد نو فرموده يه كه نيمام نه حمد پړوايه تي كړوه له موسنه ده كه يا كه ده لئيت: له نيبنوعه باسه وه ده لئيت: به به رده وام هه ولم نه دا كه پرسيار بكم له عومري كوپي خهتاب له و دوو تافره ته ي كه خيزاني پيغمبر بوون (ﷺ) خوي گوره له باره يانه وه فرمويه تي: ﴿إِنْ نُوْبًا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا﴾ تا هجي كرد منيش له گه ليا هه جم كرد له پنگا لايد او چوه ناو دارستانه كه بو دست به ناوگه يانندن پاشان هاته وه بو لام تاوم كرد به ده ستيدا ده ست نوئي گرت. ووم: نه ي گوره ي موسولمانان. نو دوو ژنه كين كه له دزي پيغمبر (ﷺ) قسه يان كړد بوو به يه ك و خوي گوره فرموي: ﴿إِنْ نُوْبًا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا﴾ عومه ده لئيت: نه ي نيبنوعه باس قسه كه تم به

^۱ فتح الباري (۲۸۷/۹).^۲ مسلم (۱۱۰۲-۱۱۰۱/۲).^۳ مسلم (۱۱۰۲/۲).^۴ المجموع المغيث (۳۲۰/۱).

لاوه سهیره. زوهرى ده‌لټ: به خوا عومر پټى ناخوش بوو نو پرسپاره‌ى لى کرد به لام نه‌یشارده‌وه. ده‌لټ: عائیشه و حفسه بوون. ده‌لټ: پاشان فرموده‌که دینیت و عومر ده‌لټ: نیمه‌ى قوره‌یشی له کاتی نه‌فامیدا هیچ حیسابیکمان بى ژن نه‌ده‌کرد، کاتى چوپینه مه‌دینه. بینیمان ژنان زالن به‌سهر پیاوه‌کانیادا وای لى هات ژنه‌کانمان له‌وانه‌وه فیزیوون به‌گوئیان نه‌ده‌کردین. ده‌لټ: ماله‌که‌م له لای مالی نومه‌یه‌ى کورپى زهید بوو له عه‌والی ده‌لټ: پوژیک له ژنه‌که‌م توپه‌ بووم نویش به‌رامبه‌رم وه‌ستاو وه‌لامی دامه‌وه پټم ناخوش بوو به‌رامبه‌رم وه‌ستا پټی ووت: به لامه‌وه سهیره که پټ ناخوشه قسه له قسه‌تا بکه‌م سویند به خوا ژنه‌کانی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) به‌ره و پووی نه‌وه‌ستن وه ژنی وایان هیه که له به‌یانیه‌وه هه‌تا شه و نزیکی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) نابنه‌وه. عومر ده‌لټ: چومه دهره‌وه پوژشمه لای حفسه ووت: نایا به‌ره و پووی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) نه‌وه‌ستن. ده‌لټ: به‌لى، ووت: یه‌کیک له ئیوه پوژى تا ئیواره لى دور نه‌که‌وټه‌وه؟ ده‌لټ: به‌لى گوت: هر یه‌کیک له ئیوه وای کردى زیانبار بوه و تیا چوه. ناخو هر یه‌کیکتان ناترسى له خوا که غه‌زه‌بى لى بگرى له‌سهر نو توپه‌بوونى پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) نو کاته نو که‌سه تیاچوه. به‌ره و پووی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) مه‌وه‌سته و پرسپاری هیچى لى مه‌که. دلاو له من بکه هر چیه‌کت پیویست بوو تو له‌خوت باى مه‌به نه‌وى له‌گه‌لته جوانتره و خوش‌ویست تره له تو له لای پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) مه‌به‌ستى عائیشه بوو، ووتى: پیاویکی نه‌نسارى دراوسیم هه‌بوو به‌توره پوژى یه‌کیکمان نه‌چوپینه خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) پوژى نو نه‌چوو پوژیکیش من نه‌پوژشم. هه‌والی نیگا و شتى تریشى بى نه‌هینام وه منیش هر به‌و شیوه‌یه بى نه‌وم نه‌هینا. ده‌لټ: نیمه له‌وکاته‌دا ترسمان له مه‌لیکى له مه‌لیکه‌کانی غه‌سان هه‌بوو که بدا به سه‌رماناو داگیرمان بکا. هاوه‌له‌که‌م پوژیک دابه‌زى پاشان عیشا هاته‌وه دای له دهرگا‌که‌م پاشان بانگی کردم چوممه دهره‌وه بى لای. ده‌لټ: پوداویکی زږه‌گوره پویداوه. گوت: چیه غه‌سانیه‌که هاته‌وه؟ ده‌لټ: له‌وه گه‌وره‌ترو خراپتر. پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) له ژنه‌کانی جیا بوه‌توه ووت: حفسه داماو زیانبار بوو. من وام ده‌زانى وایه و ژنه‌کانى ته‌لاق داوه هه‌تا وه‌ختى نوټى به‌یانیم کردو جله‌کانم هه‌لگرتو پوژشم بى نه‌وى و چوممه لای حفسه نه‌گريا. ووت: پیغه‌مبه‌رى خودا(ﷺ) ته‌لاقى داون. حفسه ده‌لټ: نازانم. نه‌وه پیغه‌مبه‌ره(ﷺ) به‌ته‌نیا له‌و گه‌نجینه دایه چومه لای نو منداله (غولامه) په‌شه‌که لای بوو گوت: ئیزنم بى وه‌رگره. منداله‌که چوه ژوره‌وه پاشان هاته‌وه بى لام ده‌لټ: باسى تو‌م بى کرد قسه‌ى نه‌کرد. عومر ده‌لټ: پوژشم بى لای مینه‌به‌ره‌که له‌وکاته‌دا کومه‌ایک دانیشتبوون ده‌گریان. منیش که‌میک دانیشتم پاشان خۆم نه‌گرت. چومه لای منداله‌که گوت: ئیزنم بى عومر وه‌رگره چوه ژوره‌وه و هاته دهره‌وه ده‌لټ: باسى تو‌م بى کرد قسه‌ى نه‌کرد پوژشمه‌وه بى لای مینه‌به‌ره‌که دانیشتم پاشان خۆم نه‌گرت چومه‌وه بى لای منداله‌که گوت: ئیزنم وه‌رگره بى عومر

پوشت و پاشان هاتوه ده لیت: باسی تو م بۆ کرد قسه ی نه کرد. منیش گه پامه دواوه. وه ختی کم زانی منداله که بانگم ده کات. ده لیت: ئیزنی دای بپۆره ژوره وه. سلّوم له پیغه مبه ری کرد (ﷺ) له سره سر یتک پاکشا بوو که جیگا که دیار بوو له لاتهنیشیا (له له شیا) ووت: ئه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) خیزانه کانت ته لاق داوه؟ سه ری بۆم به رز کرده وه وه فرمووی: (نه خیر) ووت: (الله اکبر) نه گه ر ئه ت ببین و چاوت پیمان نه که وت ئه ی پیغه مبه ری خودا ئیمه ی خه لگی قوره یشی خه لگی بوی زان بویین به سر ژاندا وه ختی هاتینه مه دینه خه لگی کمان چا و پئ که وت که ژنه کانیا زان به سه ریا نا. ژنانی ئیمه ی له وانه وه فیری ئه وه بوون. عومر ده لیت: پۆژیک تو پره بووم له ژنه که م به ره و پووم وه ستا ده ستی ئه خسته کارم پیم ناخوش بوو که به و شیوه قسه ده کات. ده لیت: تو پیت ناخوشه قسه له قسه تا بکه م. سویند به خوا ژنه کانی پیغه مبه ری (ﷺ) پویه پوی پیغه مبه ری ده وه ستن وه یه کیک له ژنه کانی ئه مری تا ئیواره لئی به دور بووه. منیش گوتم ئه وه ی ئه و کاره ی کرده داماوو زهره رمه ند (زیانبار) بووه له ئیوه. ناخو هیچ که سیکتان ناترسن که خودا غه زه بی ئی بگری له سر تو پره بونی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) لئی و نه وکاته ئه و که سه تیا چوه و داماو بوه. پیغه مبه ری خودا (ﷺ) زهره خه نه یه کی کرد (پیکه نی) ووت: ئه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) چومه لای هه فسه پیم گوت: له خۆت نه گۆریت که هاوه له که ت له تو جوانتره یا خۆشه ویست تره له لای پیغه مبه ری خودا (ﷺ) له تو، جاریکی تریش پیکه نی. ووت: له خزه نت بم ئه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فرمووی: (به لئ) دانیشتم سه رم به رز کرده وه له و مالا سویند به خوا هیچ شتی کم نه بینی که به رچاوم بگری جگه له توره که یه (پارچه قوماشی) ووت: ئه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) داوا بکه له خودا! که بژیوی ئوممه ته که ت فراوان بکا. خودا بژیوی فارس و پۆمی فراوان کرده که خاوه ناسن، هه لسا یه وه دانیشتم فرمووی: (تو گومانته هه یه ئه ی کوپی خه تاب! ئه وانه گه لیکن خۆش گوزهرانیان بۆ پیش خراوه له ژیا نی دیا دا) ووت: ئه ی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) داوا ئی بوردنم بۆ بکه! سویندی خوار دبوو که نه چیته لایان هه تا مانگی نه وه نده دل گران بوو لییان هه تا خوا ی مه زن ناگاداری کردو عتابی ئی گرت.^۱ بوخاری و موسلم و ترمیزی و نه سائی له چه ند پښا وه پریوا یه تیا ن کرده.^۲ وه بوخاری و موسلم پریوا یه تیا ن کرده له ئیبنوعه با سه وه ده لیت: سالیک مامه وه و چاوه پوانم کرد ئه م ویست (که پرسیا ر له عومه ری کوپی خه تاب بکه م له ئایه تی که ئه م ده توانی پرسیا ری ئی بکه م شه رم ئی ده کرد) هه تا پوشت بۆ حه ج منیش له گه لی پوشت بۆ حه ج به پښا ده پوشتین له پښا لایدا و جووه دارستانیک بۆ ده ست به ئاوگه یانندن ده لیت: وه ستام تا هاتوه پاشان له گه لی که و تمه پښا.

^۱ احمد (۳۳/۱)، فرموده یه کی سه حیحه.

^۲ فتح الباری (۱۸۷/۹) (۱۲۷/۵)، و مسلم (۱۱۱/۲)، و تحفه الاحوذی (۲۲۴/۹)، و النسائی فی الکبری (۳۶۶/۵).

ووت: نهی گهره‌ی موسولمانان نهو دوو ژنه کئی بوون به پووی پیغمبه‌ری خودا (ﷺ) وه‌ستان به‌یه‌که‌وه.^۱ نه‌مه قسه‌ی بوخاری و موسلمه که نه‌لین: نهو دوو ژنه کئی بوون که خوی گهره‌ی فهرمووی: ﴿وَإِنْ تَقْهَرَا عَلَيْهِ﴾ عومر ده‌لئت: عایشه و هفسه بوون. پاشان به درئی فهرموده‌کی باس کرد.^۲ وه هندیکیان کورتی کردوه‌ته‌وه. هه‌میشان موسلم پپوایه‌تی کردوه له عبدالله ی کپری عه‌باسه‌وه ده‌لئت: عومری کپری خه‌تاب بۆی باس کردم ده‌لئت: وه‌ختی پیغمبه‌ری خودا (ﷺ) له خیزانه‌کانی جیا بووه‌وه چومه مزگوت خه‌لکی ورده به‌ردیان نه‌دا به یه‌کاو نه‌یان گوت: پیغمبه‌ری خودا (ﷺ) ژنه‌کانی ته‌لاق داوه. نه‌م پوداوه پپیش فهرمان دان بوو به خوداپوشین (الحجاب) منیش گوتم نه‌مپۆ نه‌بی به ته‌واوی بزائم باسه‌که‌ی ده‌ست پی کرد له چونیه‌وه بۆ لای عایشه و هفسه و ناموزگاری کردنیان وه‌تا گه‌یشته نه‌وه‌ی که ده‌لئت. چومه ژوره‌وه گه‌یستمه ربّاح که مندالئیکی (غولامیکی) پیغمبه‌ری خوا بوو (ﷺ) که له‌لای بوو له‌به‌ر ده‌رگای گه‌نجینه‌که‌دا دانیشتبوو. بانگم کردو گوتم نه‌ی ربّاح داوای نيزم بۆ بکه تا بجم بۆ خزمه‌ت پیغمبه‌ری خودا (ﷺ) نه‌وه‌ی پپیشه‌وه‌ی باس کرد تا گه‌یشته نه‌وه‌ی که ده‌لئت: گوتم: نه‌ی پیغمبه‌ری خودا (ﷺ) نیشی ژنانت بۆ له‌به‌ر گرانه؟ نه‌گر ته‌لاقیان بده‌ی خوا له‌گه‌ل تۆیه و فریشته‌کان و جویره‌ئیل و میکائیل و من و نه‌بو به‌کرو خاوه‌ن باوه‌رانیله‌ له‌گه‌ل تۆین سوپاسی خودا نه‌که‌م که‌م جار هه‌یه قسه‌یه‌کم کردییت ئومیدم نه‌بو بی که خودا به‌راست قسه‌که‌م لی وه‌رگری و ته‌سدیقی کردوه. ده‌لئت نه‌م نایه‌ته‌هاته‌ خوار که نایه‌تی سه‌رپشک کردنه نه‌فهرمویت: ﴿إِنْ طَلَّقَكُنْ أَنْ يُبْلِغَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكَ مُسْلِمَةً مِّنْ مَّوَدَّتِكَ فَبَلَغَتْ عِدَّتَ سَبْعَةٍ ثَلَاثِينَ وَأَبْكَارًا﴾ نه‌گر نئوه ته‌لاق بدا شایه‌تا په‌روه‌رنده‌ی نه‌و ژنانی له نئوه باشتری بداتی، ژنانیکی گهرده‌نکه‌چی به باوه‌ری به‌ر فهرمانی له خراپه په‌شیمانی خواپه‌رستانی پۆژووگر، له بیوه‌ژنان و کیزان. وه له نایه‌تی پپیش نه‌م نایه‌ته‌دا نه‌فهرمویت: ﴿إِنْ نُّوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَلِّحِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهْرُهُ﴾ باشی نه‌وه‌یه که هه‌ردوکتان به‌ره‌و خودا بگه‌پینه‌وه. دیاره دلّتان به‌ره‌و نا‌په‌وا لایداوه. گر له دژی نه‌م ببینه‌یه‌ک. نه‌وسا خودا دۆستیه‌تی و له‌مه به‌ولا جویرائیل و باوه‌رداران ی چاک و فریشته‌کان، پشستی ده‌گرن. گوتم: ته‌لاقت داون؟ فهرمووی: (نه‌خیز) هه‌لسام و له ده‌رگای مزگه‌وتا به‌ ده‌نگی به‌رز هاوارم کرد: ژنه‌کانی ته‌لاق نه‌داوه. نه‌م نایه‌ته‌هاته‌ خواره‌وه که خوی گهره‌ی نه‌فهرمویت: ﴿وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوْ

^۱ فتح الباری (۵۲۵/۸).^۲ مسلم (۱۱۰۸/۲).

الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ^۱، واته: وه كاتيك هه واليكيان پي بگات دهر باره ي ناسايش و هيمنايه تي يان له باره ي ترسه وه بلاوي ده كه نه وه به لام له لاي پيغه مبهرو كار به ده ستاني خويان بيان ووتايه ده يان زاني راسته قينه كه ي كامه يه و نه و جوره ده نگو باسه له كوئوه سهريان هه لداوه. وه من بووم له و شته تي گيشتم.^۲ وه هر بهر شيوه يه سه عيدي كوپي جوبه يرو عيكريمه و موقاتلي كوپي حه يان و زه حاك و كه ساني تريش گوتويانه.^۳

﴿وَصَلِّحُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ واته: نه بوبه كرو عومر. حه سه ني به سري: عوسمانيشي بئ زياد كروه. وه له يسي كوپي نه بوسوله يم له مواجهه وه ﴿وَصَلِّحُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ده لئيت: عه لي كوپي نه بوتالبيش. بوخاري پويوي ته كروه له نه نه سه وه ده لئيت: عومر ده لئيت: ژنه كاني پيغه مبهرو (ﷺ) دري پيغه مبهرو كزبون وه پيتم گوتن: وه كه خودا نه فهرمويث: ﴿عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنْ أَنْ يُدْلِكَ أَرْوَاجًا خَيْرًا مِنْكَ﴾^۴ نه م نايه ته هاته خواره وه.^۵ له پيشه وه باس كرا كه چه ند نايه ته له چه ند شويئا پيكي قسه ي عومر هاتوه ته خواره وه له و نايه تانه له باره ي خؤدا پو شينه وه وه له ديله كاني به دراو له وه ي كه ده لئيت نه گهر مه قامي ئيبراهيمت بكر دايه ته شويئي نوئز خوي گهر وه نه م نايه ته ي نارد خواره وه كه نه فهرمويث: ﴿وَأَعِدُّوا مِنْ مَقَارِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾^۶، واته: (بيمان ووتن) شويئي ئيبراهيم بكه نه جيگاي نوئز. وه ئيبنو نه بي حاتم پويوي ته كروه له نه نه سه وه ده لئيت: عومر ي كوپي خه تاب ده لئيت: شتيكم بيست كه له نيوان پيغه مبهرو (ﷺ) ژنه كانيا پوي داوه گوتم نه پو م بئ لاي ژنه كان و نه لئيم: واز نه هينن له پيغه مبهري خودا (ﷺ) خودا ژناني له نيوه باشتري له باتي نيوه ده داتن. هه تا چومه لاي دواين ژني پيغه مبهرو (ﷺ) پيئي گوتم: نه ي عومر پيغه مبهرو (ﷺ) خوي ناموزگاري ژنه كاني پي ناكري. هه تا تو نه يه يث ناموزگاريان بگي. ده لئيت: منيش وازم هيئاو خوي گهر وه نه م نايه ته ي نارد خواره وه كه نه فهرمويث: ﴿عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنْ أَنْ يُدْلِكَ أَرْوَاجًا خَيْرًا مِنْكَ مُسْلِمًا مَوْمِنًا قُنَيْتَ عِدَّتَ سَاحَتَ تَبَيْتَ وَأَبْكَارًا﴾^۷ نه و ژنه ي كه وه لامي داوه و له سه ر ناموزگاري كرندي ژنه كاني پيغه مبهرو (ﷺ)

^۱ النساء (۸۳).^۲ مسلم (۱۱۰/۲).^۳ الطبري (۴۸۶/۲۳).^۴ فتح الباري (۵۲۸/۸).^۵ البقرة (۱۲۵).^۶ الطبري (۴۸۸/۲۳).

نوموسه له مه بپو وهك له سه حیحی بوخاریا هاتوه.^۱ وه نه فهرمویت: ﴿مُسْلِمَاتٍ مُّؤْمِنَاتٍ قَنَاطٍ تَقَنَّتْ عِدَّتِ﴾ مانا که ی ناشکراو دیاره وه نه فهرمویت: ﴿سَيِّحَاتٍ﴾ پښوگر. نه بپوهوره پیره و عانیشه و نیبنوعه باسو و عیکریمه و مواجهدو سعیدی کوپی جوبه یرو عه تاو محمدی کوپی که عبی قهره زی نه بو عبدالرحمانی سه له می و نه بومالکو شیراهمی نه خعی و حه س نه و قه تاده و زه حاکو په بیعی کوپی نه نه سو سودی و که سانی تریش ووتیانه.^۲ وه نه فهرمویت: ﴿تُحِبُّنَّ وَابْكَارًا﴾ هه یانه بیوه ژن و هه شیان کینن. بڼ ناره زوی دل نه مه باشتره و دل زیاتر ده کاتته وه بویه خوی گوره فهرموویه تی: ﴿تُحِبُّنَّ وَابْكَارًا﴾.

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُواْ اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيْكُمْ نَارًا وَقُوْهُمَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُوْنَ اِلَهَ مَا اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُوْمَرُوْنَ ۝۶﴾ يَأَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْخَرُوْا اِلَيْهِمْ اِنَّمَا تُخْرَجُوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۷﴾ يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ثُبُوْا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَّصُوْحًا عَنِ رَبِّكُمْ اَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَدْخُلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرٰى مِنْ تَحْتِهَا اَنْهٰرٌ يَوْمَ لَا يَحْزَنُ اللّٰهُ النَّفٰى وَالَّذِيْنَ ءَامَنُوا مَعَهُ نُرْمُهُمْ يَسْعٰى اَيْدِيْهِمْ وَاِيْمَانِهِمْ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَا اَتِمِّمْ لَنَا نُوْرَنَا وَاغْفِرْ لَنَا اِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۸﴾

شاره ژا کردنی که سو کار له نایین و پموشتی جوان

خودای مه زن فهرموویه تی: ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُواْ اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيْكُمْ نَارًا وَقُوْهُمَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُوْنَ اِلَهَ مَا اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُوْمَرُوْنَ﴾ نهی که له خاوهن باوه پان! خوتان و که سو کاریشتان له و ناگره بپاریژن که سووته مه نی له مه ردم و به رده. فریشته ی زه برو زهنگ و توندو تیژی پی پاده گن، خوا جوړنیان فرمان پییدا. له فرمانی ده رناکه ون و هرچی به وانی ده سپیری به جیتی دینن. علی کوپی نه بوته لحه ده لیت: له نیبنوعه باسوه ﴿قُواْ اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيْكُمْ نَارًا﴾ ده لیت: ناکارتان با له سر فرمانی خودا بی و خوتان بپاریژن له و گونا هانه ی که فهرموویه تی وازی لی بینن. فرمان بکه ن به که سو کاریشتان که یادی خودا بکه ن خودا له ناگره پزگارتان ده کا.^۳ مواجهد ده لیت: ﴿قُواْ اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيْكُمْ نَارًا﴾ واته: له خودا بترسن و ناموزگاری که سو کاریشتان بکه ن که له خوا

^۱ فتح الباری (۱۶/۸).

^۲ الطبري (۴۹۰/۲۳)، و القرطبي (۱۹۳/۱۸)، الدر المنثور (۲۲۴/۸).

^۳ الطبري (۴۹۱/۲۳).

بترسن.^۱ قہ تادہ دلّیت: فرمانیان پیّ دہکا کہ بہ ندایہ تی خودا بکن و خویان لادہن لہ بیّ فرمانی خوداو وہ خودا چۆن پیّ خۆشہ و امامہ لہ یان لہ گہ لا دہکا و یارمہ تیشیان ئدا لہ سہری. وہ ئہ گہر بیّ فرمانیہ کیان لی بینرا سہرزہ نشتیان دہکا و ناگاداریان دہکا کہ وازی لی بینن.^۲ زہ حاکو موقاتل گوتویانہ: موسولمان پیویستہ لہ سہری کہ کہ سوکاری و ئو بہ ندو کہ نیزہ کانہی کہ بہر فرمانی ئون شازہ زایان بکات لہ و شتانہی کہ خودا فرزی کردوہ لہ سہریان و ئو شتانہیش خودا فرموویہ تی وازی لی بینن.^۳ وہ لہ مانای ئم ئایہ تدا لہ و فرمودہ یہ کہ ئہ حمدو ئہ بودودو تیرمیزی پپوایہ تیان کردوہ عبدالملکی کوپی پہ بیعی کوپی سہ برہ لہ باوکیہ وہ ئہ میس لہ باپی رپہ وہ دلّیت: پیٹھ مہری خودا (ﷺ) فرموویہ تی: (فرمان بدن بہ مندا لا بہ نویژ کردن وەختی تەمەنی گەیشتە حەوت سال، کاتی تەمەنی گەیشتە دەسالا لی دەن لہ سہری) یانی ئہ گہر نویژی نہ کرد. ئمہ و تہی ئہ بودودوہ. تیرمیزی دلّیت: ئم فرمودہ یہ فرمودہ یہ کی چاکہ (هذا حدیث حسن).^۴

سوتہ مہنی جہہ نم و فریشتہ کانی

خودای گہ و رہ ئہ فرمویت: ﴿وَقُودْهَا النَّاسُ وَالْجَارَةُ﴾ واتہ: سوتہ مہنی پہ کھی لہ جیاتی دارا لہ شی بہ نیادہ مہ کہ تیی فری دہ دری ﴿وَالْجَارَةُ﴾ مہ بہ ست پیّ ئو بتانہ یہ کہ پہ ستراون. وەك خودای مہ زن ئہ فرمویت: ﴿إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ﴾، واتہ: بہ راستی ئیوہ و ئوئانہ شی دہ تانہ رستن جگہ لہ خوا (دہ بنہ) سوتہ مہنی و ہلگیر سیئہری نۆزہ خ. ئیبنومہ سعودو موحادو ئہ بوجہ عفری باقرو سودی گوتیان: ئوہ بہ ردیکہ لہ کبریت. موحاد ئہ مہیشی بی زیاد کردوہ دلّیت: بونی پیس ترہ لہ مردارو بوو (جیفہ)^۱ وہ ئہ فرمویت: ﴿عَلَيْهَا مَلَكُوتٌ غُلَظٌ شِدَادٌ﴾ واتہ: سروشتیان وایہ کہ نۆر بہ زہ برو زہ ننگن خودا بہ زہ می لہ دلایان لابرودہ بہ رانہر بہ خوانہ ناسان ﴿شِدَادٌ﴾ نۆر توندو تین شینوزیان نۆر گہ و رہ و ترسناکو ناہہ موارہ. وہ ئہ فرمویت: ﴿لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ واتہ: ہر فرمانیکیان پیبکریت بہ پہ لہ

^۱ الطبري (۴۹۲/۲۳).

^۲ الطبري (۴۹۲/۲۳).

^۳ القرطبي (۱۹۶/۱۸).

^۴ احمد (۴۰۴/۳)، أبوداود (۳۳۲/۱)، تحفة الاحوذی (۴۴۵/۲)، فرمودہ یہ کی حہ سہ نہ.

^۵ الانبياء (۹۸).

^۶ الطبري (۳۸۱/۱).

جیبه جیی ده‌کن. چاروکاندنیک دوا ناکه‌ون و زرد به توانایشنو ماندوو نابن. ئا ئه‌وانه زه‌بانیه‌ن (الزیانیة) په‌نا به‌ خوای گه‌وره‌ لییان.

له‌ پۆزی قیامه‌تدا عوزر خوازی له‌ خوانه‌ناس وهرناگیرئ

خودای مه‌زن نه‌فرمویت: ﴿بِأَيِّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَعْدِرُوا الْيَوْمَ إِنَّمَا تُجْرُونَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ نه‌ی ئه‌وانه‌ی خوانه‌ناس بوون! نه‌مۆ عوزر خوازی پی ناوی. دیاره‌ هه‌رچی کردوتانه‌ هه‌ر له‌وه‌ جه‌زاتان ده‌درئ. واته: له‌ پۆزی قیامه‌تا به‌ خوانه‌ناسان نه‌ووترئ داوای ئی بوودن مه‌کن چونکه‌ لیلتان وهرناگیرئ. وه‌ تۆله‌تان هه‌ر له‌سه‌ر نه‌وه‌ ده‌درئ که‌ کردوتانه‌ واته: له‌سه‌ر کرداره‌کانتان جه‌زاتان نه‌دریته‌وه‌.

هه‌لنان بۆ گه‌رانه‌وه‌ی پاستو دروست

پاشان خودای مه‌زن فرموویه‌تی: ﴿بِأَيِّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ثُبُوءًا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا آتِنَا لَنَا نُورَنَا وَاعْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ نه‌ی که‌لی خاوه‌ن باوه‌پان به‌ره‌و خوا بگه‌رپته‌وه، گه‌رانه‌وه‌ی پاستو دروست، شایه‌دا په‌روه‌رنده‌تان گوناھتان له‌سه‌ر لابه‌رئو بتان نیریته‌ ناو باغاتیک جۆ باریان به‌ به‌ردا ده‌پوا. خوا پیغه‌مبه‌رو ئه‌وانه‌ی له‌که‌ل ئه‌و باوه‌پان هیئاوه‌ سووک و هه‌ناسه‌ سارد ناکاو تیشکی ئه‌وان له‌ پیشیان و له‌ لای پاستیاوه‌ هه‌میشه‌ له‌ جووله‌و بزوتندایه، ئه‌لین: نه‌ی په‌روه‌رنده‌مان! تیشکه‌که‌مان بۆ زیاتر که‌و لیمان خۆشبه‌، خۆت له‌سه‌ر هه‌موو شت توانای. ﴿تَوْبَةً نَّصُوحًا﴾ واته: گه‌رانه‌وه‌یه‌کی پاستو دروست که‌ تاوانه‌کانی پیشوو هه‌موو بسپرتنه‌وه‌ هه‌رچی گوناھو به‌دکاری له‌ گوناھباره‌ هه‌موو لابه‌رئو وازی پی بیئئ له‌ هه‌موو خوڤه‌وشتیکی ناشیرین. وه‌ نه‌فرمویت: ﴿عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ شایه‌دا خوا وه‌ری بگرئ. ﴿يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ﴾ واته: له‌ پۆزی قیامه‌تدا خودا پیغه‌مبه‌رو (ﷺ) ئه‌وانه‌ی له‌که‌ل ئه‌ون سووک و هه‌ناسه‌ ساردیان ناکات. ﴿نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ﴾ وه‌ک له‌ پیشه‌وه‌ له‌ سوره‌تی هه‌دیددا (الحديد) باس کرا. ﴿يَقُولُونَ رَبَّنَا آتِنَا لَنَا نُورَنَا وَاعْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾. موجاهدو زه‌حاک و هه‌سه‌نی به‌سری که‌سانی تریش گوتویانه: خاوه‌ن باوه‌پان ئه‌مه‌ ئه‌لین وه‌ختئ ئه‌بینن تیشکی دوپوه‌کان

نه کورتیه له پوږی قیامه تا.^۱ نیمای نه حمد ریوایه تی کردوه له پیاوړیک که له بهی که نانه بوو ده لیت: له پشت پیغه مبهری خوداوه نویژم کرد گویم لی بوو نهی فرموو: (نهی خودایه له پوږی قیامه تا سوکو هه ناسه ساردم نه که ی).^۲

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَأْمُرْهُمْ جَهَنَّمَ وَبَشِّرِ الْمُصِيبُ ۝۱﴾
 الله مثلاً لِلَّذِينَ كَفَرُوا أَمْرَاتٌ نُوحٍ وَأَمْرَاتٌ لُوطٌ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحِينَ فَخَانَتَاهُمَا
 فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاسِخِينَ ۝۱﴾

فرمان دان به غه زاکردنی خوانه ناس و دوو پووانه

خوای گه وره نه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَأْمُرْهُمْ جَهَنَّمَ وَبَشِّرِ الْمُصِيبُ﴾ نهی پیغه مبهرا! له گه ل نهو خودانه ناسانه و نهو دوو پووانه جهنگ بکه زه بږو زه نکیشیان نیشانده. شوینی نه وانه ناگره و چاره نووسیان ژور خراپه. خوای گه وره فرمان نه دا به پیغه مبهری خودا که جهنگ بکات له گه ل خوانه ناسان و دوو پووانداو. خوانه ناسان به چه ک و شه پرکردن و دوو پووانیش به جیبه جی کردنی سنوره کانی خودا به سه ریاندا. ﴿وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ﴾ له دنیا داو ﴿وَأْمُرْهُمْ جَهَنَّمَ وَبَشِّرِ الْمُصِيبُ﴾ له پوږی دوایدا.

خاوهن باوه ران هیج سودیک به خوانه ناسان ناگه یه نن له لای خودا هه رچه ند خرمی ژور نزیکی شیان

پاشان خودای مه زن فرمویه تی: ﴿صَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا أَمْرَاتٌ نُوحٍ وَأَمْرَاتٌ لُوطٌ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحِينَ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاسِخِينَ﴾ خوا ژنی نوح و ژنی لوت (بق نه وانه ی خوانه ناسن) به نمونه دینیتیه وه. هه ردوکیان له لای دوو عهبدی چاکی یتیمه بوون. خیانه تیان له گه ل کردن. نه یان توانی له لای خودا هیج شتیان ده رباره بکن. و ترا یتوهش بپونه ناو ناگره وه، له گه ل نه وانه ی ده پونه ناوی. ﴿صَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ خوانه ناسان له ټیکه لای کردنی موسولمانان و ژیان له گه لیاندا هیج سودو که لکټکی لی وه رناگرن له لای خودا نه گه ر خویان خاوهن باوه ر نه بن. پاشان نمونه که ی بق باس کردوین و

^۱ الطبري (۲۳/۴۹۶).

^۲ احمد (۲۳۴/۴)، هم فرموده پیاوه کانی جیبی متمانن.

فرمویہ تی: ﴿أَمَرَاتٌ تُؤْتِجُ وَأَمَرَاتٌ لُّوْطٌ كَاتَا تَحْتِ عِبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ﴾ لہ گن دو پیغمبری مورسل (سہلامی خودایان فی بی) بوون شہوو پڑ لہ گلیان ژیاونو نانیاں لہ گن خواردونو لہ گلیانا خہوتونو ہموو کات بہ یکہوہ بوونو ژیاون. ﴿فَخَاتَاھُمَا﴾ واتہ: باوہ پریان نہ میتاو خاوہ نباوہ نہ بوون لہ گلیاندا وہ باوہ پریان بہ پیامہ کیان نہ کرد. لہ بر تہوہ نہ یانتوانی میچ تکایہ کیان لای خودا بق بکن وہ میچ سودیکیان پی بگیہ نن. بویہ خوی گوردہ فرمویہ تی: ﴿فَلَمَّا يُغْنِيَا عَنْھُمَا مِنَ اللَّهِ سَعْيًا﴾ واتہ: لہ بر خوانہ ناسیان. ﴿وَقِيلَ﴾ بہو دو ژنہ وترا ﴿أَدْخُلَا الْآثَارَ مَعَ الْذَّالِّجِينَ﴾. وہ مہ بست بہوہی کہ نہ فرمویت: ﴿فَخَاتَاھُمَا﴾ بہ درپہ وشتی نیہ بہ لکو خہ یانہ تہ لہ ٹاینا. چونکہ ژنانی پیغمبران (سہلامی خویان فی بی) پاریزدو بوون لہ بہ درپہ وشتی لہ بر پڑی پیغمبرہ کان (سہلامی خویان فی بی) وک لہ سورہ تی نورد (النور) لہ پیٹشہوہ باسماں کرد. عہوفی دہ لیت لہ ٹیبنوہ باسہوہ: خہ یانہ تہ کیان تہوہ بووہ کہ لہ سر ٹاینکی تر بوون. ژنہ کی نوح ٹاگی لہ پہ نہانیہ کانی نوح بوو ہرکاتی کہ سیٹک باوہ پی بہینایہ لہ گن نوح تہوہ و والی تہا بہو ستہ مکارانہی ہڑی نوح بہو کہ سہ کہ باوہ پی ہیناوہ. ژنی لوتیش ہرکاتی لوت میوانداری کہ سیٹکی بگردایہ ژنہ کی ہو والی تہا بہ خہ لکی تہوہ شارہ. تہوانہی کہ بہ درپہ وشتیان تہ کرد. ^۱ زہاک دہ لیت: لہ ٹیبنوہ باسہوہ: میچ ژنی پیغمبریک ہرگیز بہ درپہ وشتی نہ کردوہ. بہ لکو خہ یانہ تہ کیان لہ ٹاینا بووہ. ^۲ عیکریمہ و سہ عیدی کوہی جو بہ یرو زہاک و کہسانی تریش ہر وایان گوتوہ. ^۳

﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَمَرَاتٌ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْرِ الظَّالِمِينَ ۝ وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُنْتِ مِنَ الْقَنِينِ ۝﴾

تیکہ لاوی موسولمان لہ گن خوانہ ناس لای خودا ژیاانی نیہ لہ گہر موسولمان پیویستی پینان بوو نہ دہ کرا لہ گلیان نہ بن

خودای گوردہ نہ فرمویت: ﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَمَرَاتٌ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْرِ الظَّالِمِينَ﴾ خودا ژنہ کی

^۱ الطبری (۲۳/۴۹۸).

^۲ الطبری (۲۳/۴۹۸).

^۳ الطبری (۲۳/۴۹۸).

فیرعونیش (بۆ که سانی خاوهن باوه) به نمونه دینیتته وه، که له‌بەر په‌روه‌رنده‌ی خۆی پاراپه‌وه، تۆ له‌لای خۆت له به‌ه‌شتا مالتیکم بۆ دیاری بکه و پزگارم که له فیرعون و کرده‌وه‌ی ئه‌و، له کۆمه‌لی ناهه‌قانیشم پاه‌ی بکه. ئه‌مه نمونه‌یه‌که خودا ئه‌یه‌ییتته وه بۆ خاوهن باوه‌پان که تیکه‌لاوی خاوه‌ناسان زیانیان پێ ناگه‌یه‌نی کاتی خاوه‌ن‌باوه‌پان پتویستیان پێیان بێ وه‌ک خوای گه‌وره‌ فهرموویه‌تی: ﴿لَا يَخْذُ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَسْتَأْذِنُوا مِنْهُمْ قُلْتُ﴾، واته: باوه‌پداران با جگه له باوه‌پداران نه‌گرن به‌دۆست، هه‌ر که‌س له‌م فهرمانه‌ ده‌رچێ هه‌یج به‌شی به‌ خاوه‌ن نی یه‌ جا مه‌گین لێیان بترسن و له‌ ناچارێ پێیان بلێن: دۆستی ئێوه‌ین. قه‌تاده ده‌لێت: فیرعون سه‌ر سه‌خت‌ترین و خاوه‌ناسته‌ترین مۆقی سه‌ر زه‌مین بوو سویند به‌ خوا خاوه‌ناسی فیرعون هه‌یج زیانیکی نه‌ئەدا له‌ ژنه‌که‌ی. کاتی که‌ خودای ئه‌په‌رست و گۆی پاه‌لی په‌روه‌رنده‌ی ئه‌کرد. بۆ ئه‌وه‌ی هه‌موو که‌س بزانی که‌ خودا خودایه‌کی به‌ ده‌ست‌لا‌ت و دادپه‌روه‌ره هه‌یج که‌سی ناگری و تۆله‌ی ئی ناستینی به‌ نیاز و کرداری ئه‌و که‌سه نه‌بی.^۲ ئه‌ینوجهریر ریوایه‌تی کردوه له‌ سوله‌یمان‌وه که ژنه‌که‌ی فیرعون سزا ئه‌دا له‌بەر خۆر و ه‌ختی وازیان له‌ سزادانی ئه‌ه‌ینا فریشته‌کان به‌ باله‌کانیان سێبه‌ریان بۆ ئه‌کرد. وه‌ ماله‌که‌ی خۆی له‌ناو به‌ه‌شتدا ئه‌بینی.^۳ هه‌میسان ئه‌ینوجهریر ریوایه‌تی کردوه له‌ قاسمی کوپی ئه‌بی به‌ززه‌وه ده‌لێت: ژنی فیرعون ئه‌ی پرس‌ی کێ سه‌رکه‌وتوه؟ ئه‌گه‌ر بیانوتایه: موسا و ه‌ارون سه‌رکه‌وتون. ده‌یوت: باوه‌پم ه‌ینا به‌ په‌روه‌رنده‌ی موسا و ه‌ارون. فیرعون ناردی به‌ شوینیاو ده‌لێت: سه‌یرکه‌ن بزائن کام به‌رده‌ گه‌وره‌یه، ئه‌گه‌ر هه‌ر به‌رده‌وام بوو له‌سه‌ر قسه‌ی خۆی به‌ری ده‌نه‌وه به‌سه‌ریا. ئه‌گه‌ر په‌شیمان بووه‌ له‌ قسه‌که‌ی ئه‌وه ئه‌و ژنی منه. وه‌ختی به‌رده‌که‌ی بۆ هات سه‌ری به‌رز کرده‌وه بۆ ئاسمان ماله‌که‌ی خۆی بینی له‌ناو به‌ه‌شتدا. له‌سه‌ر قسه‌ی خۆی هه‌ر به‌رده‌وام بوو وازی نه‌ه‌ینا. خوای مه‌زن گیانی کێشا به‌رده‌که‌ که‌وت به‌سه‌ر لاشه‌یه‌کی بێ گیاندا.^۴ وه‌ ده‌لێت: وه‌ک خوای گه‌وره‌ فهرموویه‌تی: ﴿رَبِّ آتِنِي لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَبَنِي مِنَ مَرْغَوَاتٍ وَعَمَلِي﴾ واته: خودایه‌ پزگارم که له فیرعون وه‌ من دوری خۆم لای تۆ ده‌رده‌بێم له‌ کرده‌وه‌کانی فیرعون. ﴿وَبَنِي مِنَ الْقَوَارِ الْأَطْلَامِ﴾ وه‌ له‌ کۆمه‌لی ناهه‌قی کارانی‌ش پزگارم که. ئه‌و ژنه

^۱ آل عمران (۲۸).^۲ الطبري (۵۰۰/۲۳).^۳ الطبري (۵۰۰/۲۳).^۴ الطبري (۵۰۰/۲۳).

ناسیہ کی موزاحم ہو (پہ زای خوی لی بی)۔ وہ خوی گہورہ نہ فرمویت: ﴿وَمَرِّمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ آلِی﴾
 أَحَصَّنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقْتَ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتِبَ لَهُ مَرِيهَمِ
 کچی عیمرانیش۔ نہ وہی شہرمی له کاری شوردهی پاراست۔ نه ووسا نيمه له فوی خومان تيمان
 ده ماند۔ به وتارو کتیبانی په روه رندهی بپوای هیناو له پږنی فرمان به ران بوو۔ واته: پاراستی و داوین
 پاک بوو (الاحسان) واته: داوین پاک و سهری رزی۔ ﴿فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا﴾ واته: فوومان پیا
 کرد به هوی جبره نیله وه که خوی گہورہ ناردی بۆ لای له شیوهی مؤفیکتی ته و او پښکدا۔ فرمانی پی
 کرد که فو بکات به گیرفانی (باخه لی) کراسه که یو فووه که چوو ناو شهرمی وه به هوی نه و فو وه
 سکی بوو به عیسا پیغه مبر (سه لامی خویان لی بی) بۆیه خوی گہورہ فرمویه تی: ﴿فَنَفَخْنَا فِيهِ
 مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقْتَ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتِبَ لَهُ﴾ واته: به بپارو به رنامه ی ﴿وَكَاتَمَ مِنَ الْقَنِينِ﴾ نیمامی
 نه حمد پریوایه تی کردوه له نیبنوعه باسه وه ده لیت: پیغه مبری خودا له سر زه مین چوار هیلی کتیاو
 فرموی: (به پږتترین ژنانی خه لکی به هشت خه دیجی کچی خوه یلدو فاتیمه ی کچی محمد و ﷺ)
 مریه می کچی عیمران و ناسیه ی کچی موزاحیمه ژنی فیرعون)۔^۱ له هه ردو سه حیحه که دا هاتوه له
 نه بموسای نه شعریه وه له پیغه مبری خودا وه ﷺ فرمویه تی: (پیاوی ته و او له ناو پیا و اندا زور
 بوو۔ به لام له ناو ژاندا ته و او نه بوه مه گین ناسیه ی ژنی فیرعون و مریه می کچی عیمران و خه دیجی
 کچی خوه یلد۔ وه پږی عایشه به سر ژاندا وه ک گشتا وایه به سر خوار دنه کانی ترا)۔^۲ پښکای نه م
 فرمودانه مان باس کردوه و ته کانی شی (الفاظها) وه له چپوکی عیسا ی کوپی مریه میشدا (سه لامی
 خویان لی بی) هر باس مان کرد۔ له کتبه که ماندا (البدایه و النهایه)۔^۳ سوپاس و ستایش بۆ خوی گہورہ

^۱ احمد (۲۹۳/۱)، نه م فرموده یه سه نه ده کانی له سر مریه ی سه حیحه۔

^۲ فتح الباری (۵۱۴/۶)، مسلم (۱۸۸۶/۴)۔

^۳ البدایه و النهایه (۶۱/۲)۔

تہ فسیری سورہتی (الملک)

لہ مکہ کدا ہاتو و تہ خوارو و

پیزو چاکہ ی سورہتی (الملک)

نیمای احمد پیوایہ تی کردوہ لہ نبو ہو پیر و و ہ ویش لہ پیغہ مبر و و (ﷺ) فہ رمویہ تی:
 (سورہ تیک لہ قورئاندا ہہ یہ سی ثایہ تہ تکای کردوہ ہ ہا و لہ کھی ہہ تا لئی بورا و: ﴿تَبَرَّكَ الَّذِي بِيَدِهِ
 الْمَلِكُ﴾^۱ خا و ہنی چوار سونہ تہ کھ (السنن الاربعہ) پیوایہ تیان کردوہ. ترمذی وتی فہ رمودہ یہ کی
 حہ سہ نہ.^۲ تہ پانی و حافیزی زیا ئی مہ قدیسی (الحافظ ضیاء المقدس) پیوایہ تیان کردوہ لہ
 نہ نہ سہ و وتی: پیغہ مبر (ﷺ) فہ رموی: (سورہ تیک لہ قورئاندا مشت و مری بوو (کولی نہ دا) لہ سہ
 ہا و لہ کھی ہہ تا خستیہ بہ ہشت ﴿تَبَرَّكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمَلِكُ﴾^۳.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿تَبَرَّكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمَلِكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾^(۱) الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ اِنَّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ
 الْعَزِيزُ الْغَفُوْرُ ﴿۲﴾ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَوٰتٍ طِبَاقًا مَّا تَرٰی فِيْ خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَغٰوُّطٍ فَاَنْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرٰی مِنْ
 فُطُوْرٍ ﴿۳﴾ ثُمَّ اَنْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ اِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيْدٌ ﴿۴﴾ وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصٰبِيْحٍ
 وَجَعَلْنٰهَا رُجُوْمًا لِّلشَّيْطٰنِ وَاَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيْرِ ﴿۵﴾

گہ وری ہ ہر بو خودایہ مردن و ژیا نی داهینا و و ناسمانہ کان و نہ ستیرہ کانی شی درست کردوہ

خودای گہ وری باسی گہ وری خوی دہ کات و ناگادارمان دہ کات کہ ہر خوی فہ رمانہ وایہ و اتہ:
 ہر نہ و کاریہ دہستی ہموو بەدی ہینرا و ہ کانی تی ہر چو نیک مہ یلی لیبیت (بیہ ویت) ہیچ کہس
 دہست ناخاتہ کاری ہیچ کہس بوی نیہ پرسپاری لی بکات لہ و ہ دی کات لہ بہر زالی و کارزانی دادی
 بویہ دہ فہ رمویت: ﴿تَبَرَّكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمَلِكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ و اتہ: ہرچی لہ نا و ناسمان و
 زہ میندایہ، پەسەنی پاکی خودا دہ دہن. ہر بو خوی فہ رمانہ وایہ و سوپاس ہر بو نہ و پە وایہ و بو
 ہموو کاریک بہ توانایہ. پاشان فہ رمویہ تی: ﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ اِنَّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ

^۱ احمد (۳۲۱/۲) فہ رمودہ یہ کی حہ سہ نی سہ حیحہ.^۲ أبو داود (۱۱۹/۲)، تحفة الاحوزی (۲۰۰/۸)، النسائی فی الکبری (۴۹۶/۶)، (ابن ماجہ ۱۲۴۴/۲) فہ رمودہ یہ کی حہ سہ نی

سہ حیحہ.

^۳ الطبرانی فی الاوسط (۳۹۱/۴) فہ رمودہ یہ کی چاک و سہ نہ دہ کانی بہ ہیز و فہ رمودہ تی تر پشتگیری دہ کات.

أَلْفُورُ ﴿۱﴾ نه که مردن و زینی دامنناوه تا نثیوه تا قی کاته وه کامتان ناکاری جوانتره. هر نه ویشه لی بوردهی خاوهن دهسته لات. نه م نایفه به لگه یه له سهر نه و که سانه ی که ده لئین مردن شتیکی سروشتیه چونکه دروست کراوه مانای نایه ته که یش نه و خودایه ی که دروست کراوه کانی له نه بوونه وه میناوه ته بون هتا تاقیان بکاته وه واته: تاقیان بکاته وه کامه یان ناکاری جوانتره. وه که نه فهرموویت:

﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ﴾^۱ واته: چۆن بی باوه دین به خوا؟!

له کاتیکدا که نثیوه بی گیان بوون و گیانی به بهردا کردن. کاتی به که می (مالی یه که می) ناونا به نه بوون (مردن) وه نه م بوونه شی ناونا زین. بۆیه ده فهرموویت: ﴿ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ﴾^۲ واته: له پاشان ده تان مرینی دوی نه وه زیندوتان ده کاته وه. وه ده فهرموویت: ﴿لَبَلَّوْكُمْ اَيْكُوْا اَحْسَنُ عَمَلًا﴾^۳ واته: کامتان ناکاری جوانتره، وه که محمدی کوپی عه جلان (عجلان) گوئی: نه ی فهرمووه کامتان کاری زور ده کات پاشان خودای گه وره فهرموویه تی: ﴿لَبَلَّوْكُمْ اَيْكُوْا اَحْسَنُ عَمَلًا﴾^۴ واته: هر نه وه خاوهنی دهسته لات و گه وره بی و جی په نایه و لی بورده یشه بز نه و که سانه ی تهویه ده کن و نه گه پینه وه بۆلای دوی نه وه ی که گونا هیان کردوه و فرمانی نه ویان به جی نه میناوه هه رچهنده خوی گه وره له گه لی نه وه شدا لی بورده و به به زه یشه چاپوژی ده کاو ده بوریت له بهنده کانی پاشان خودای گه وره فهرموویه تی: ﴿الَّذِي

خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا مَّا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفٰوُتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِنْ فُطُوْرٍ﴾^۵ نه و که سه ی حوت ناسمانی جین له سهر چینی ساز داوه، له ده سکاری نه و خودایه دا هیه ناپیکی یه که نابینی، جاریکی تر نه ماشابه که، ناخو قه لیشیکی تیدایه؟. ﴿الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا﴾^۶ واته: چین له سهر جین، به و مانایه ی به رزکراونه ته وه به سه ریه که وه یان جیان له یه کتری و بۆشایی له نثیوانیاندا هه یه، دوو بۆچون هه یه دووه میان راست تره وه که نه و به لگانه له باسی شه و پهویه که ی - الاسراء - پیغه مبهردا ﴿سَبْعًا﴾^۷ باس کراوه و چند به لگه ی تریش. وه ده فهرموویت: ﴿مَّا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفٰوُتٍ﴾^۸ واته: نه تخت و ریکه و ناته وای و ناپنیکه کی تیدانابینی و هیه که م و کوپی و قه لیشیکی تیدا نه. بۆیه خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِنْ فُطُوْرٍ﴾^۹ واته: ته ماشای ناسمان بکه لی ورد به ره وه ناخو هیه که م و کوپی کی تیدا ده بینی؟ وه بزانه هیه درزو ناته وایه کی تیدایه؟. ابن عباس و مواجهو زه حاک (ضحاک) و سه وری و (الثوری) له م نایه ته ی خودا ده فهرموویت: ﴿فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِنْ فُطُوْرٍ﴾^{۱۰}

^۱ البقرة (۲۸).

^۲ البقرة (۲۸).

وتویانه: واته قه‌لش (دږن) سوددی (السدی) وتی: ﴿فَآتِجِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِنْ فُطُورٍ﴾ واته: (کون) کلاو پوښنه^۲ قه‌تاده وتی: ﴿هَلْ تَرَىٰ مِنْ فُطُورٍ﴾ واته ناڅر ناږیکه‌کی تیدا ده‌بینی نه‌ی به‌نیام؟. وه خودا ده‌فهرموویت: ﴿ثُمَّ آتِجِ الْبَصَرَ كَرَّرَ يَنْقَلِبُ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ﴾ دیسانه‌وه چاری پيدا بگپړه‌وه، سو‌مای چاوت به‌داماوی و به‌پاماوی به‌ره و خوت ده‌گپټه‌وه. قه‌تاده وتی: ﴿كَرَّرَ﴾ واته دوچار، ابن عباس وتی: ﴿خَاسِئًا﴾ واته به‌داماوی،^۳ موجه‌وه قه‌تاده وتیان: ﴿خَاسِئًا﴾ واته بی‌ده‌سته‌لاتی،^۴ ابن عباس وتی: ﴿وَهُوَ حَسِيرٌ﴾ واته به‌دحالی و پاماوی،^۵ موجه‌وه و قه‌تاده سودی (السدی) وتیان: ﴿حَسِيرٌ﴾ واته په‌ککه‌وته و نه‌بله‌ق. مانای ټایه‌ته‌که نه‌ویه چه‌ند جار بنواړی و هر چه‌ند چاو بگپړی سو‌مای چاوت به‌داماوی و پاماوی به‌ره و خوت ده‌گپټه‌وه واته چاوت ده‌گپټه‌وه بولای خوت ﴿خَاسِئًا﴾ به‌بی نه‌وه‌ی عیبتک یان نکولیه‌ک ببینی. ﴿وَهُوَ حَسِيرٌ﴾ واته: به‌پاماوی و شه‌که‌تی به‌هوی نه‌وه‌وه‌وه چاو‌گپړانه‌وه که هیچ که‌موکوپیه‌ک نابینیت و ده‌گپټه‌وه، کاتی که‌خودا باسی بی‌عیبی ناسمانه‌کانی کرد که دروستی کردوه دپته سهر باسی جوانی و پکی ناسمانی دونیاو ده‌فهرموویت: ﴿وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصْبِيحٍ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ﴾ ټیټه ناسمانی دونیامان به‌نقد چرا پازنده‌وه، کردوشمان به‌که‌ره‌سته‌ی پاره‌دونانی شه‌یتانان، نازاری گرپه داریشمان بڅ ساز کردون. ﴿وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصْبِيحٍ﴾ نه‌وه‌سته‌یرانه‌ی که‌پوک و ده‌ستاویشیان تیدایه وه ده‌فهرموویت: ﴿وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ﴾ نه‌وه‌ضمیره‌ی که‌له (جعناها) دایه که‌پاره‌وه‌وه بڅ جنسی (المصابیح) نه‌وه‌ک بڅ (المصابیح) خوی، چونکه به‌نه‌سته‌یره‌کان پاره‌وه‌و نانزین به‌لکو به‌بروسکی ناگر (شهب) که‌نه‌سته‌یره‌نیه وه له‌وانه‌شه نه‌وه‌بروسکه له‌نه‌سته‌یره‌کانه‌وه بیت. والله اعلم .. وه ده‌فهرموویت: ﴿وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ﴾ واته: نه‌وه‌سوکی و سهر شوپیه‌مان به‌سهر شه‌یتانه‌کان هی‌نا له‌دنیا دا نازاری گرپه داریشمان بڅ ساز کردون له‌پوژی قیامه‌تدا وه‌ک خودای گه‌وره فهرموویه‌تی له‌سوره‌تی (الصفات) دا ﴿إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ ۖ وَحَفَظْنَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَّارِدٍ﴾

^۱ الدر المنثور (۲۳۵/۸)، القرطبی (۲۰۹/۱۸)، الطبری (۵۰۷/۲۳).

^۲ القرطبی (۲۰۹/۱۸).

^۳ الطبری (۵۰۷/۲۳).

^۴ الطبری (۵۰۷/۲۳).

^۵ الدر المنثور (۲۳۵/۸).

﴿۷﴾ لَا يَسْمَعُونَ إِلَى آلِ الْأُغْلَى وَيَقْدِفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ ﴿۸﴾ دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ ﴿۹﴾ إِلَّا مَنْ خُطِفَ

الْخَطْفَةُ فَاتَّبَعَهُ، شَهَابٌ ثَاقِبٌ ﴿۱﴾ واته: بئگومان نیتہ ناسمانی نیک (دونیا) مان به جوانی نهستیرہ کان پازاندوہ تہوہ، وه له هه موو شہیتانیکی سہرکھش پاراستومانہ، ناتوان گوی بگرن بؤ نهو فریشتانہی له بهرترین پلہ دان وه (تہگر بچن گوی بگرن) له هه موو لایہ کی (ناسمانہ وه) ناگر باران دہ کرین، پادہ نرین زور بہ توندی و(له قیامہ تدا) سزایان بہر دہ وامو سہختہ، (شہیتانہ کان ناتوان گوی بگرن) مہگر یہ کیکیان بہ درزیوہ هه والیک (له فریشتہ یہ کی بیستی) و بہ پلہ بیفرینیت نہویش نهستیرہ یہ کی پووناک شوینی دہکہ ویتو (دہی سوتینی). قہ تادہ وتی: نہم نهستیرانہ دروست کراون بؤ سی شت (کار) خودا دروستی کردون بؤ پازاندنہوہی ناسمان و پاونانی شہیتانہ کان و نیشانہ بؤ پینگا دہر کردن (بؤ دوزینہوہی پینگا) مہر سی بہ ہر مانا و شیوہ یہ کی تر مانای بکاو لیک بادتہ وه بہ نارہ زوی خزی قسہ دہکات و نہی پینکاوه وه هہ لدہ سیت بہ نیشیک کہ هیچ ناگای له ونیشہ نیہ. ابن جہریرو ابن ابی حاتم پریوایہ تیان کردوہ ۲.

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَيُسَّ الْمَصِيرُ ﴿۱﴾ إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ ﴿۷﴾ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْقَيْظِ كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلْتُمْ خَزَنَتَهَا أَلَنْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ﴿۸﴾ قَالُوا بَلَىٰ قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ ﴿۹﴾ وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿۱۰﴾ فَاعْرِضُوا بِذُنُوبِهِمْ فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿۱۱﴾﴾

باس و وه سفی جہنمہ نئم و نهوانہی کہ له ناویدان

خودای گہرہ دہفہرموویت: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَيُسَّ الْمَصِيرُ﴾ بؤ نهوانہش کہ باوہ پریان بہ پەرورندہ یان نیہ، جہزہ بہی جہنمہ نئم هه یو نای چ نهجامیک خرابہ، واته: چ نهجام و باشہ پوزیکی خرابہ. ﴿إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ﴾ کہ فزریان دہدہ نہ ناوی نالہ نالی جہنمہ میان گوی لی دہ بیت و ہر هہ لدہ جیت. ابن جہریر وتی: ﴿شَهِيقًا﴾ واته هاوار کردن ۲، سہوری (الثوری) وتی: ﴿وَهِيَ تَفُورُ﴾ واته دہیانکولینیت و هہ لدہ جیت و ہک چن دانہ ویلہ یہ کی کہ م له ناو ناویکی زوردا دہکولیت و هہ لدہ جیت. وه دہفہرموویت: ﴿تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْقَيْظِ كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلْتُمْ خَزَنَتَهَا أَلَنْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ﴾

۱ المصافات (۶-۱۰).

۲ الطبری (۲۳/۵۰۸).

۲ الطبری (۲۳/۵۰۸).

پیوایه تی کردوه له ئه بو به خهتری تانیوه (أبو بختر الطائی) وتی: (خه لکی له ناو ناچن هه تا خیانت له خویان ده که ن).^۱

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ﴾ (۱۲) ﴿وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ إِنَّهُ عَلَيْهِ يَدَاتِ الْأُصْدُورِ﴾ (۱۳) ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ (۱۴) ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِنَّهُ الْشَّوْرُ﴾ (۱۵)

پاداشتی نه و که سانه ی له خودا ده ترسن که ته نهان و که س نایان بینیت

خودای گه وره ده فرموویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ﴾ نه و که سانه ی (له نه دیده) له پهروه رینیان نه ترسن ئی خوشبوون و پاداشتی گه وره یان هیه. وه فرموویه تی: ﴿وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ إِنَّهُ عَلَيْهِ يَدَاتِ الْأُصْدُورِ﴾ نیه و چ به چرپه قسه بکه ن یان به ناشکرا، نه وله زاری که به دلاندا ده بووریت ناگاداره. ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ ناخو که سیک ئافراندریه، چون نازانیت؟ وورد بین و ناگادار هه رخویه تی. خوی گه وره باسی نه و که سانه ده کات که له گه وره یی پهروه رنده ی خوی ده ترسیت و کاتیک به ینی خوی و خودا هیچ که س ناگای لئی نیه واز له گوناوه تاوان دینیت و خوابه رستی ده کات ئی خوشبوون و پاداشتی گه وره ی هیه واته: خه تاکانی داده پۆشیت پاداشتی گه وره ی ده داته وه وه که له هه ردوو سه حیحه که دا هاتوه - فی الصحیحین - که (حه وت که س خودای گه وره ده یخاته ژیر سیبه ری عهرشی خوی له و پۆردها سیبه ر نیه مه گه ر سیبه ری نه و نه بیت یه کیک له وانه که باسی کردوه پیاویکه ئافره تیکی خاوه ن پله و جوان داوای ئی ده کات که خراپه ی له که ئی بکات نه ویش ده لیت: من له خودا ده ترسم. وه پیاویکه مال ده به خشیت به شیوه یه که ده ی به خشیت و ده یشاریت وه هه تا لای چه پی نه زانیت به وشته ی لای راستی ده یبه خشیت) پاشان ناگاداری کردوین و فرموویه تی که ناگای له په نهانی وشاروه کانه ﴿وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ إِنَّهُ عَلَيْهِ يَدَاتِ الْأُصْدُورِ﴾ واته: له وه ی که به ناو دله کاندادیت، ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ﴾ واته: ناخو وه دیهینه ر چون نازانیت؟ ﴿وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ که وورد بین ناگادار هه ر خویه تی.

^۱ احمد (۲۹۳/۵) فرموده یه کی حه سه نه و سه نه ده کانی جیی پیوایه.

^۲ فتح الباری (۱/۲)، مسلم (۲/۷۱۵).

لہ بہ ہرہکانی خودا رام ہینانی زمین بؤ بہ ندہکانی

خودای گہ ورہ فرمویہ تی: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ وَإِلَيْهِ
الْأَشْرُ﴾ نہو خودایہ زاتیکہ نہم زمینیہ بؤ رام کردون بگہ پین بہ ہموو گوشہ و کہ نارنکیداو لہ
بژیویہ کی بخون و ہستانہ و ہش بؤ لای نہوہ۔ پاشان خودا باسی بہ ہرہکانی خوی دہکات بہ سہر
بہ ندہکانیہ و لہ رام ہینانی زمین بؤیان و ژیر باری خستن و ہک کیشوہ ریکی نارام بہ ملاو نہولادا
ناچیت و نا لہ رزیت و کیوہکانی تیدا داکتاو و کانیاویشی تیدا ہلقلاندوہ و پنگاوبانیسی تیدا ناسان
کردوہ و وہ شوینی کشتوکال و بہروبوم و نہوشتانہ، بہ سودو ناسان و نامادہی کردوہ بؤیان۔ وہ
فرمویہ تی: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا﴾ بہ ہر شوینیکیدا دہتانہ ویت
بگہ پین و ہاتوچو بکن بہ ہریمی ہموو بہ شہکانی زمیندا بؤ گشت جوہ ماملہ و بازگانیک و ہ
چاکیش بزانت کہ ہر چہ ندہ خق ماندو بکن بی سودہ نہ گہر خودا بؤتان ناسان نہکات، بؤیہ خودا
فرمویہ تی: ﴿وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ﴾ وہ دہست ہینانی ہؤکار دزایہ تی پشت بہ خودا بہ ستن ناکات و ہک
نیمامی احمد پیوایہ تی کردوہ لہ عومہری کوی خہتابہ و ہتی: کہ بیستویہ تی لہ پیغہ مبرہ و ہ
(ﷺ) فرمویہ تی: (نہ گہر نئوہ بہ پاستی پشت ببہ ستن بہ خودا، خودایش پؤزیتان دہدات و ہک چؤن
بالندہ کان پؤزی دہدات بہ سکی خالی دردہ چن بہ تیری و سکی پپی دہ گہ پینہ و ہ) ^۱ ترمذی و نہ سانی و
ابن ماجہ پیوایہ تیان کردوہ، ترمذی و تی: (فرمودہ یہ کی چاک و پاستہ - حسن صحیح) ^۲ واتہ ہاتو
چؤی بہ یانیان و نیوارانی بؤ داناوہ لہ گہ ل پشت بہ ستنی بہ خودای گہ ورہ، چونکہ ہر نہو رام ہینہ و
ناسانکار ہؤکارہ بؤ ہمووشتیک ﴿وَإِلَيْهِ الْأَشْرُ﴾ واتہ: گہ پانہ و ہشی لہ پؤزی قیامہ تدا بؤ لای نہوہ۔ ابن
عباس و موحاہد و سودی (السدی) و قتادہ و تیان: ﴿مَنَاكِبِهَا﴾ چواردہ ورہ و پنگاوبان و ناوچہکانی ^۳۔
﴿وَأَمِنُم مِّن فِي السَّمَاءِ أَن يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ﴾ ^(۱۱) أَمْ آمِنْتُمْ مِّن فِي السَّمَاءِ أَن يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ
حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ ^(۱۷) وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ^(۱۸) أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الْطَّيْرِ
فَوْقَهُمْ صَفَائِلَ وَيَقِظْنَ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ ^(۱۹)

^۱ احمد (۵۲/۱) فرمودہ یہ کی حاسہنی سہیحہ۔

^۲ تحفة الاحوذی (۸/۸)، (النسائی فی الکبری فی الرقائق و تحفة)۔

الاشراف (۷۹/۸)، ابن ماجہ (۱۳۹۴/۲) فرمودہ یہ کی حاسہنی سہیحہ۔

^۳ الطبری (۵۱۲/۲۳)، القرطبی (۲۱۵/۱۸)۔

نیوه چون له سزای خودا ناترسن نه و ده توانیبت به ههر شیوهیه که بیهوی جه زه به تان بدات

وه هه میسان لیژده له سۆزو به زهیی خۆیه تی به بنده کانی که ده توانیبت سزایان بدات به هوی خودانه ناسی هه ندیکیان وه هاو له دانانیان بۆ خودا له پرستنداو له گه له نه مانه شدا خودای گه وره به له یان ئی ناکات و ئی بورده یه و سزایان دوا ده خات بۆ پۆژی قیامهت، وه که فرموویه تی: ﴿وَلَوْ يَأْخُذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكُوا عَلَى ظُهُرِهِمْ مِنْ دَابَنَةٍ وَلَا يَكُنْ يُؤْخِرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ فَأَبَدَ اللَّهُ كَأَنَّهُ كَانَ بَعِيدًا بَصِيرًا﴾^۱ واته: وه نه گهر خودا قاریگریت له خه لکی (تۆ له یان ئی بسیتی) له بهر نه و خرابانه ی کردوویه ههچ گیانداریکی به سه ره زه یه وه نه ده هیشته به لام (خودا) مۆله تی نه وان ده دات تا ماوه ی دیاریکراو ئینجا کاتی که ماوه که یان کوتای هات (ده یان مرینی) جا بیگومان خودا به بنده کانی ناگادارو بینایه و لیژده ی شدا فرموویه تی: ﴿أَمْ أَنْتُمْ مَنِ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخِفَّ بِكُمْ الْأَرْضُ إِذَا هِيَ تَمُورُ﴾^۲ ناخۆ نیوه له و که سه ی که له ئاسمانه ترستان نیه، که به زه میندا پۆتان به ریت و له پهر زه مین بیته له رزین؟ واته بیته و بهوات و به ریت. وه فرموویه تی: ﴿أَمْ أَنْتُمْ مَنِ فِي السَّمَاءِ أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرٍ﴾^۳ ناخۆ نیوه له و که سه ی له ئاسمانه ترستان نیه بایه کی توندی پر زیخ و چه وتان ئی هه له بکات؟ نه و سا که زوو ده زانن هه په شه ی من چون بووه، واته: بایه کی پر له زیخ و چه و سهرتان بشکینیته و کونی تی بکات، وه که فرموویه تی: ﴿أَفَأَمْتُمْ أَنْ يَخِفَّ بِكُمْ جَانِبَ الْاَلْرِ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلًا﴾^۴ واته: جا ئایا نیوه ناترسن و بی باکن له وه ی که له وشکایی دا (بومه له رزه) بتانیات به ناخی زه ویدا؟ یان (ناترسن له وه ی) بای توندتان بنیریته سه ره به وورده زیخ وه پاشان پارێزه ریکیشتان ده ست نه که ویت؟ وه به م شتوه یه ش لیژده هه په شه یان ئی ده کات و ده فرموویت: ﴿فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرٍ﴾^۵ واته: هه په شه ی من چۆنه وه پاشه پۆژی نه و که سه نه ی که بی گوئی ده که ن و باوه پی پی نا که ن. پاشان فرموویه تی: ﴿وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرٍ﴾^۶ خو بهر له وانه ش هه ره هه بوون به نیشانه کانی منتان بهوا نه بووه، سا چۆنیان به گۆندا هات. واته: له گه له پێشوه کان نه وانه ی که له پێش نه مانه وه پۆشتن که چۆن سزیمان دان و به گۆیاندن چووین، واته ئازاریکی زۆر توندو گه ورو به ژانماندان.

^۱ الفاطر (۴۵).

^۲ الايسراء (۶۸).

فرینی بالندهکان به ناسماندا به یارمه تی خودا نیشانه یه له سهر نه وهی که خودا له هه موو شتیکی گه ورو به چوک ناگاداره

پاشان خودای گه ورو هه رموویت: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَفْتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يُنْسِكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ﴾ ناخو نه وان نه و مه لانه یان نه دیون که له سه روی نه وان وه له نگه ریانه و بال لیک ده دهن؟ غهیری خودا کی ده توانیت پاگیران بکات؟ خودا بۆ خوی له هه مووشت چاره دیره، واته: هه ندیک جار باله کانیان ده که نه وه له نگه ده گرن وه ندیک جاری تریش باله کانیان لیک ده دهن له ناسماندا، ﴿مَا يُنْسِكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ﴾ بیجگه له خودا کی ده توانیت پایان گریته به هوی نه وه وایه ی که پامی هیناوه بویان به سۆزو به زهیی خوی، ﴿إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ﴾ به وه موو شتانه ی که بۆ دروست کراوه کانی ده شیت ناگاداره نه م نایه ته وه نه و نایه ته وایه که ده هه رموویت: ﴿أَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ فِي جَوْثِكُمْ مَا يُنْسِكُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ واته: نایا نه وان سهرنجی بالنده یان نه داوه؟ که چۆن له هه وای ناسماندا پام هینارون بیجگه له خودا کی پایان ده گریته به پاستی له و (پاگیر کردنه دا) چه ند نیشانه و به لگه هه یه بۆ نه وانه ی باوه پ دینن.

﴿أَمَّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ جُنْدٌ لَّكَ يَصْرُكُ مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ إِنِ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ﴾ ﴿أَمَّنْ هَذَا الَّذِي يَرْفَعُكَ إِنْ أَسَّكَ رِجْلَهُ بَلْ لَجُوا فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ﴾ ﴿أَمَّنْ يَمُوتُ مِثْلًا عَلَى وَجْهِهِ أَهْدَى أَمَّنْ يَمُوتُ سَوًّا عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ ﴿قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ﴾ ﴿قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ ﴿وَقُولُوا مَنَ هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ﴿قُلْ إِنَّمَا أَعْلِمُهُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ﴾ ﴿فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيَّتَ وَجُوهَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنتُمْ بِهِ تَدْعُونَ﴾ ﴿فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيَّتَ وَجُوهَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنتُمْ بِهِ تَدْعُونَ﴾

خودا نه بیتی ههچ که س یارمه تیان نادات و بۆنیویشان نادات

خودای گه ورو ده هه رموویت: ﴿أَمَّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ جُنْدٌ لَّكَ يَصْرُكُ مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ إِنِ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ﴾ نایانه و که سه کتیه خوی به سوپاو له شکری نیوه ده زانیت له جیاتی خودای میهره بان؟ بۆ بهوایان هه ره له فریو خواردندان. خودا پوی و خوی ده کاته بت به رستان نه وانه ی بیجگه له خوی که سانی تریش ده به رستن له گه لی، داوای یارمه تی و بۆیوی لێ ده که ن هه پره شه یان لێ ده کات له سهر نه و بیرو

باوهره یان وه هه والیان ده داتیت که نه وهی نه وان چاره پوانی ده کن خه یاله خه له قانون و نایه ته دی بویه
 فهرموویه تی: ﴿إِنِ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ﴾، پاشان فهرموویه تی: ﴿أَمَّنْ هَذَا الَّذِي يَزُفُّكَ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ بَلْ لَجُّوا فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ﴾ نهی کییه نه وکه سهی بژیوتان ده دات، نه گهر بژیوی لی برین؟ نه خیر نه وان له سه ر
 خۆبهزل زانین و دورکه و تنه وه پی داگرن، واته: نه وکه سانه کین کاتیک خودا بژیوی لی برین بژیوتان
 ده داتیت پاش نهو؟ واته هیچ که سیك نایدات و نایئیریت و یارمه تی نادات و پۆزی نایئیریت و وه دی
 ناهینیت غیری خودای گهره نه بیت که هاوه لی نیه و خۆشیان چاک ده زانن له گه ل نه وه شدا جگه له
 خودا شتی تر ده په رستن، واته: به رده وامن له سه ر خۆبهزل زانین و درق هه لبه سترو خۆ خه لافاندن و
 سه ره پیچی ده کن و دور ده که ونه وه و به ره و دوا ده که پینه وه و پشت ده که نه پاستی و گوئی بۆ ناگرن و
 شوینی نا که ون.

وینه ی خودانه ناس و خوداناس

خودای گهره فهرموویه تی: ﴿أَفَنْ يَمْشِي مُكِبًّا عَلَى وَجْهِهِ أَهْدَىٰ أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ ناخۆ
 که سیك ده م و پوو به زه ویدا ده خشیت چاکتر به ڕینگه ده زانیت یان نه وکه سهی به ئاسایی به سه ر
 راسته پیدا ده پوات؟. نه مه وینه یه که خودای گهره ده بیئیتنه وه بۆ خاوه ن باوه پو خودانه ناس.
 خودانه ناس وه که سیك وایه ده مه وپو به زه میندا پاده کیشریت، واته: به لادا له سه ر ده موچاو
 پاده کیشریت، واته نازانیت بۆ کوئی پاده کیشریت بۆ کوئی ده پوات به لکو داماو و سه ر لی شیاو کوئوله،
 نه مه چاکتر به ڕینگه ده زانیت ﴿أَفَنْ يَمْشِي مُكِبًّا﴾ یان نه وکه سهی به ئاسانی و له سه رخۆ ده پوات ﴿عَلَىٰ
 صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ واته: له سه ر راسته ڕینه کی دیارو ناشکرا که خۆشی راسته و ڕینگه کیشی راسته. نه مه
 وینه ی خوانه ناس و خواناسه له دونیادا وه له پۆزی قیامه تیشدا هه ر به و شیوه یه ده بن، خاوه ن باوه پ
 زیندوو ده کریتنه وه به ئاسانی به سه ر راسته پیدا ده پوات به پئی ده کریت بۆ نه و به هه شته خۆش و
 پازاوه یه و، خوانه ناسیش زیندوو ده کریتنه وه به ده م وپودا پاده کیشرین بۆ ناو جه هه ننه م ﴿أَحْشَرُوا الَّذِينَ
 ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا بِعِبْدِي﴾ ﴿٢٢﴾ مَن دُونِ اللَّهِ فَأَهْدُوهُمْ إِلَىٰ صِرَاطِ الْجَحِيمِ واته: (خودا به فریشته کان
 ده فهرموویت) نه وانه ی سته میان کرد کریان بکه نه وه له گه ل هاو ڕیکانیان (هاو وینه کانیان) له گه ل
 نه وانه ش که ده یان په رستن جگه له خودا ئینجا ڕینگای دۆزه خیان نیشان بدن. نیمامی احمد پویایه تی
 کردوه له نه نه سی کوپی مالک وه و تی: نهی پیغه مبری خودا (ﷺ) چۆن خه لکی له سه ر ده موچاو

کودہ کریں وہ؟ پتھمبر (ﷺ) فرموی: (شاخِ نہ و کہ سہی گہ پاندونی لہ سہر پاکانیان (حاج) ناتوانیت لہ سہر دہم و چاویان بیان گیریت؟) ^۱ نہ م فرمودہ یہ لہ ہر دوو سہیحہ کہ دا دہر مینراوہ ^۲.

توانای خودا لہ سہر دروست کردن و (خلق) نیشانہ کانی لہ سہر زیندو و بوونہ

خودای گہ ورہ فرمویہ تی: ﴿قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ﴾ بلی: نہ وہ کہ نئیوی وہی میناوہ و گوی و چاوو دلی دانے نئیوہ کہ متر شوکری دہ کەن، واتہ:

وہ دیہیان پاش نہ وہی کہ نئیوہ شتیک نہ بوون باستان لیوہ بکریٹ ﴿وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْئِدَةَ﴾ واتہ: گوی و چاو و بیرو موشی دانے ﴿قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ﴾ نزد کہ م نہ و توانایانہ بہ کار دینن کہ

خودا پنی داون لہ خوابہ رستی و گوی پایلی فرمانہ کانی و وازمینا دور کہ و تنہ وہ لہ قہ دہ غہ کانی، وہ فرمویہ تی: ﴿قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ بلی: نہ وہی کہ نئیوی لہ م زہ مینہ دا پەرش و

بلاو کردو تہ وہ، لای نہ ویش کودہ کریں وہ، واتہ: پەرش و بلاوی کردو تہ وہ بہ سہر ہ موو پارچہ کانی زہ مینداو ہریہ کی بہ جزیرک قسہ دہ کات و ہریہ کیک پہ نگیکہ و شیوہ یہ کہ و لہ وی تر ناکات ﴿وَإِلَيْهِ

تُحْشَرُونَ﴾ لای خودا کودہ کریں وہ دوی نہ وہی ہریہ کہ بہ لایہ کدا چوون و بلاو بوونہ وہ، چوون بلاوہی پی کردوون بہ و شیوہ یہ کوتان دہ کاتہ وہ و چوون وہ دیہیان و بہ و شیوہ یہش دہ تانگیر پتہ وہ. پاشان

خودای گہ ورہ باسی نہ و خوانہ ناسانہ مان بق دہ کات کہ باوہ پیمان بہ زیندو بوونہ نہ و نیوہ بہ راستی نازانن، دہ فرمویٹ: ﴿وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ دہ شلین: نہ گہر نئیوہ پاستن، نہ و

بہ لئینہ تان کہ ی دیتہ جی؟. واتہ نہ وہی کہ تہ و والمان دہ دہیتی کہ ی پوودہ دتو کہ ی کو دہ کریں وہ پاش نہ و پەرش و بلاو بوونہ وہ، وہ دہ فرمویٹ: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَعْلِمُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ

مُبِينٌ﴾ بلی: تہ نیا خودا لہ مہ ناگادارہ، من ہر نہ و ہندم لہ سہرہ پیتان بلیم دہ بیت لہ خودا بترسن. واتہ خودا نہ بیت ہیچ کہ سیک کاتہ کہ ی نازانیت بہ لام خوی گہ ورہ ہ والی پی داوم کہ بیگومان نہ م

کارہ ساتہ پودہ دتو لہ خودا بترسن. ﴿وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ واتہ: وہ من ہر ناگادار کردنہ وہم لہ سہرہ وہ ہر نہ وہم پی سپیردراوہ بۆتان. وہ فرمویہ تی: ﴿فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيِّئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا

وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدْعُونَ﴾ جا نہ و کاتہ ی لہ نزیکہ وہ دہیبینن کہ خودانہ ناسان چوچاویان گرد

^۱ احمد (۱۶۷/۳) فرمودہ یہ کی سہیحہ.

^۲ فتح الباری (۳۵۰/۶)، مسلم (۲۱۶۱/۴).

دهبیتو پٿيان دهلين: ٺهه ٺهويه كه ٺيٺوه داواتان دهکرد، واته کاتیک كه پڙی قیامت هات خودانه ناسان به چاوی خویان بینیان بویان ده رکوت كه دور نه بوه چونکه هرشتیک چاوه پوانی بکریټ دیت با ماوه یه کیش دریزه بکیشیت، جا ٺه وکاتهی كه نزیک ده بیټه وه چوپاوه ددهن به یه کداو گزری ده کن چونکه ده زانن چه نده خراپه و تاوانیان کردوه له دنیا دا. واته کردوه کانی خویان دیته وه بیرو ٺه وهی كه چاوه پوانیان نه ده کردو بیریان لی نه ده کرده وه دهی بینن. ﴿وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾^۱ واته: وه له لاین خوداوه بویان ده رکوت شستی وا كه ٺه وان بیریان لی نه کردوته وه و گومانیان بوی نه چوه، وه بوشیان ده رکوت چی خراپه یان کردوه وه دهوری گرتن ٺه و سزایه ی ٺه وان گالته یان پی ده کرد، بویه پٿیان دهلین به شیوه ی لوخه و هه په شه لی کردن ﴿وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنتُمْ بِهِ تَدْعُونَ﴾ واته: ٺهه ٺهويه كه ٺيٺوه داواتان ده کردو په له تان بووی.

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكْنِي اللَّهُ وَمَنْ مَعِيَ أَوْ رَحِمَنَا فَمَنْ يُحْيِرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ﴾^(۱۸) قُلْ هُوَ الرَّحْمَنُ أَمَنَّا بِهِ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿۱۹﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ ﴿۲۰﴾

مردنی خاوهن باوهر خوانه ناس نا پاریزی بابیر له پژگار کردنی خوی بکاته وه

خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكْنِي اللَّهُ وَمَنْ مَعِيَ أَوْ رَحِمَنَا فَمَنْ يُحْيِرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ﴾ بلی: به من بلین ٺه گه رخوا من و ٺه و که سانه ی له گه ل منن له ناویه پټ یان بهر به زه یی خویمان بخت، دهی سا کی خودانه ناسان له ٺیش و ژان ده پاریزیت؟ واته: ٺهی محمد (ﷺ) بلی به و بت په رست و سپلانه ی که ٺه و به هرا نه ی خودایان له بهرچا و نیه دهی خوتان پژگار بکن چونکه هیچ شتیک ٺيٺوه پژگار ناکات جگه له په شیمان بونه وه و گه پانه وه بولای خودا و نایه کی، ٺه وه ی ٺيٺوه چاوه پوانی ده کن بقی ٺیمه له به لا و له ناوچوون هیچ سودیک به ٺيٺوه ناگه یه ٺیت. ٺه گه رخوا سزای ٺیمه بدات یا به زه یی بیټه وه پیماندا ٺيٺوه له جه زره به و تولی خودا پژگارتان نابیت هر تووش ده بن. پاشان خودای گه وره فهرموویه تی: ﴿قُلْ هُوَ الرَّحْمَنُ أَمَنَّا بِهِ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ بلی: ٺه وه یه خودای به خشنده، باوهرمان پی هیناوه و خومان هر به و سپاردوه، ٺيٺوه به مزوانه ده زانن کی به ناشکرا گومرا بوه. واته باوهرمان هیناوه به په روه رنده ی هه موو جیهان که ده هه نده و

دلوفانه وه په نامان هر به نه وه له هه موو کارو فرمانیتکدا ﴿نَاعْبُدُهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ﴾^۱ واته: که واته نهو بپه رسته و هر پشته به و بپه سته، بویه هه رموویه تی: ﴿فَسْتَغْلَمُونَ مِنْهُ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ واته: له نیمه شو له نیو هه به مزوانه ده زانیت که پاشه پوژ له دنیاو له پوژنی دوایدا بۆ کتیه.

وه بیر خسته وهی به هره کانی خودا له ناوی زولال و په وان و هه رده به پوچونی به ناخی زه میندا

پاشان خودای گوره هه رموویه تی: ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ﴾ بلتی: به من بلین نه گهر ناو که تان پوچوو به ناخی زه میندا، نه و سا کی ناوی زولال و په و انتان فریا ده خات؟ واته پوچوون به ناخی زه میندا به قولنگی تیژو باسکی به میز نایه ته سه ره وه که پوچوو بویه خودا ده هه رموویت: ﴿فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ﴾ واته: ناوی زه لالی په وانی پوشتوو به سه ر زه میندا. واته هیچ که س توانای نه وهی نه جگه له خودای گوره له سوژو به زه یی و به خشنده ی خو یتیه که ناوی بۆ وه ده ره یتان و به هه موو جیهاندا بلایو کړوه ته وه به پیتی پتو یستی به نده کانی به که می بیت یان به زدی.

ته فیسری سورہتی (القلم)

له مه که که دا هاتو ته خواره وه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿ت وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ﴾^(۱) مَا أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ ﴿۲﴾ وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَعْنُونٍ ﴿۳﴾ وَإِنَّكَ لَعَلَّ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿۴﴾ فَتَسْتَبْصِرُ وَتُبْصِرُونَ ﴿۵﴾ بِأَيِّكُمْ الْمَقْتُولُ ﴿۶﴾ إِنْ رُبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿۷﴾

له سه ره تاي سورہتی به سه ره وه (البقرة) قسه له سه ر پېته کان کراوه هم هه رمووده ی خودای گوره هه که: (ن) و هه روها (ص) و (ق) و پېته کانی تریش وه که یه کن لیره دا پتو یست به قسه لیکردن و دوباره کړنده وهی نه.

ته فیسری سورہتی (القلم)

خوای گوره ده هه رموویت: ﴿ت وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ﴾ نوون سویند به پینوس، به وه هه که دیته نو سین. واده ده که ویت که مه به ست پیی جنسی نه و پینوسه یه که پیی ده نو سریت وه که ده هه رموویت: ﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّادِيَّ وَالَّذِي عَلَّمَ الْقَلَمَ﴾^(۱) عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ^(۲) واته: بخویننه،

^۱ هود (۱۲۳).

^۲ العلق (۳-۵).

پہرہ بردگاری تق (لہ هموو کہس) به خشنده تره، نه وهی که (مروئی) فیری نوسین کردوه به قه لم، مروئی شاره زاکردوه به و شتانهی که نهیده زانی. نهه سویندیکه له خودای گه وره وه و ناگادار کردنه وه به که بق بهنده کانی له سر نه و چاکه یه ی له گه لی کردوون له فیزکردنی نوسین که به وهی نوسینه وه شاره زای هموو زانیاریک ده بن بویه بهرموویه تی: ﴿وَمَا يَسْطُرُونَ﴾ واته: به وهیش ده بنوسنه وه^۱ سودی (السدی) وتی: واته فریشته کان و نه وهی ده نوسریتته وه له کرده وهی بهنده کان، هندیکی تر وتویانه: (مه بهست به پینوس لیره دا نه و پریاره ی خودای گه وره یه که داویه تی کاتیک که نه ندازه ی دروست کراوه کانی دیاری کردوه و نوسراوه پیچ سده هزار سال پیش دروست کردنی ناسمانه کان و زهمین) وه له و باره یه وه نه و فرمودانه یان هیناوه که باسی پینوس ده کات. نینو نه بی حاتم پریویه تی کردوه له وه لیدی کوپی عوباده ی کوپی سامته وه (صامت) وتی: باوکم بانگی کردم له کاتی مردنیدا وتی: من بیستم له پیغه مبهروه (ﷺ) ده ی فرموو: (یه که م شتیک خدا دروستی کرد پینوس بوو، پی فرموو بنوسه، وتی: نه ی پهروه رنده م چی بنوسم؟ فرمووی: قه در بنوسه و نه وهی پهیدا ده بیت هه تاهه تاهه)^۲ نه م فرموده یه نیمامی احمد پریویه تی کردوه له چنده پتگاه^۳ وه ترمذی هیناویه تی له فرموده ی نه بو داودی تیالیس (الطیالیس) به و شیوه یه وتی: فرموده یه کی چاکه و پاسته و غریبه^۴.

سویند به پینوس له سر گه وره یی پیغه مبهرا (ﷺ)

خودای گه وره ده فرموویت: ﴿مَا أَنْتَ بِعَمْرِ رَيْكَ بِمَجْنُونٍ﴾ له سایه ی چاکه ی پهروه رنده ت، تق شیت نیت. واته: سوپاس بق خودا تق شیت نیت وه که نه فامه کانی خزمه کانت ده لین نه وانه ی نه و پاستی و هیدایه ته تق بۆت هینان که چنده ناشکرایه به دروی ده زانن و به شیت ده زانن له گه یاندنی نه و پاستیه داوه ده فرموویت: ﴿وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ﴾ تق پاداشتی واشت هه یه که دواپی نایت، واته: به لکو تق پاداشتی گه وره چاکه ی نه بپاوه هه یه و که هه رگیز دواپی نایت له ناوناچیت له بهر گه یاندنی نه و په یامه ی پهروه رنده ت به مهردوم وه نارام گرتنت له سر بازار دانیان بۆت. ﴿غَيْرَ مَمْنُونٍ﴾ واته: نه بپاوه. وه که ده فرموویت: ﴿عَطَاءَ غَيْرٍ يَجْذُوْنَ﴾ واته: نه وه به خشینیکه به بی برانه وه. وه

^۱ الطبری (۵۲۷/۲۳).

^۲ الطبری (۵۲۶/۲۳).

^۳ احمد (۳۱۷/۵) و حه سنی سهیحه غریبه.

^۴ تحفة الاحوذی (۲۳۲/۹) فرموده یه کی حه سنی سهیحی غریبه.

^۵ هود (۱۰۸).

فرموده‌ی: ﴿لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾^۱ واته: پاداشتیان دواپی نایت. موجد وتی: ﴿غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ واته: له ژماره نایت.^۲ نه‌میش هر نه‌و مانایه‌ی پی‌شه‌وه ده‌گه‌نیت که وتمان.

مانای ﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾

خودای گه‌وره ده‌فرمودیت: ﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾ ناکاریشت فره به‌رزه. عه‌وفی وتی له ئینبو عه‌باسه‌وه ﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾ واته: ئیسلام^۳ موجدو نه‌بو مالک و سودی و په‌بیع و نه‌نسیش وایان وتوو^۴ زه‌حاک و ئینبو زیدیش هر وایان وتوو.^۵ سعیدی کوپی نه‌بو عرب‌ه‌یش (العربی) وتی: قه‌تاده وتی ﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾ بۆیان باس کردوین که سه‌عدی کوپی می‌شام پرسپاری له عائیشه کردوو له ناکاری پی‌غه‌مبه‌ر(ﷺ) عائیشه وتی: ئایا قورئانت نه‌خویندوو؟ وتی: به‌لی، عائیشه: ناکاری (په‌وشتی) پی‌غه‌مبه‌ر(ﷺ) قورئان بووه.^۶ عبدالرزاقیش هر به‌م شیوه‌یه پی‌وایه‌تی کردوو.^۷ ئیمامی مسلم له سه‌حیحه‌که‌یدا له فرموده‌که‌ی قه‌تاده‌وه پی‌وایه‌تی کردوو به‌ درئی.^۸ مانای نه‌ویه که پی‌غه‌مبه‌ر(ﷺ) قورئان چۆن بووه نه‌ویش و ابووه له فرمان کردن قه‌ده‌غه‌کردندا ناکاری قورئان بووه و ناکاره سروشته‌که‌ی خوی واز لی هیناوه هرچی قورئان فرمانی پی‌ کردبیت نه‌وی کردوو هرچی قه‌ده‌غه‌ی کردبیت نه‌ی کردوو نه‌مه له‌گه‌ل نه‌و په‌وشته گه‌وره و جوانانه‌ی که خودا پی‌ داوه له شهرم میوان په‌رئزی و نازیه‌تی و له‌سه‌رخوی و دل فراوانی و لی‌بورده‌یی وه هه‌موو په‌وشتیکی تری جوان. وه له هه‌ردو سه‌حیحه‌که‌دا هاتوو له نه‌نسه‌وه وتی: ده‌سال خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌رم کرد هرگیز پی‌ نه‌وتم ئؤف وه هر شتیکیشم کردبیت نه‌یفه‌رموو بۆچی کردت؟ نه‌وه‌ی نه‌شم کردبیت نه‌یفه‌رموو بۆچی نه‌تکردوو؟ ده‌ستم نه‌داوه له هیچ خوریه‌کی نرم یان هریر یان هرشتیک که نرم تر بووبیت له ناو ده‌ستی پی‌غه‌مبه‌ر(ﷺ) وه بۆنی هیچ میسکو عه‌تریکم

^۱ القین (۶).

^۲ الطبری (۵۲۸/۲۳).

^۳ الطبری (۵۲۹/۲۳).

^۴ الطبری (۵۲۹/۲۳)، الدر المنثور (۲۴۳/۸).

^۵ الطبری (۵۳۰/۲۳).

^۶ الطبری (۵۲۹/۲۳).

^۷ عبدالرزاق (۳۰۷/۳) فرموده‌یه‌کی سه‌حیحه.

^۸ مسلم (۵۱۳/۱).

نه کردوه بونی خوشتربوویت له ئاره قی پیغه مبه (ﷺ)^۱ بوخاری پویایه تی کردوه له بهرائه وه (البراء) وتی: پیغه مبه (ﷺ) دهموچای (پووی) له هه موو کس جوانتر بووه ئاکاریشی (په وشتی) چاکتر بووه و زور بالای بهرز نه بووه و کورتیش نه بووه^۲ فهرمووده له مباره یه وه زوره نه بوو عیسای ترمذی له مباره یه وه (کتاب الشائل) ی نویسووه. ئیمامی احمد پویایه تی کردوه له عائیشه وه وتی: پیغه مبه هه رگیز به دهستی نه یداو له خزمهت کاره کانی وه نه یداو له خیزانه کانی وه له هیچ شتیکی نه داوه مه گه له غه زادا له پنگای خودا وه سه ریشک (خیر) نه کراوه له نیوان دووشتدا مه گه ر خو شه ویست ترینیان لای ئاسان ترینیان بووه مه گه ر گوناوه بوویت، وه نه گه ر گوناوه بوویت دورترین کس بووه له گوناوه وه، وه له هیچ شتیکی تۆله ی بۆ خۆی نه سه ندوه که هاتبیته لای مه گه ر قه ده قه یه کی خودای تیدا شکیندربایت له وکاته دا له بهر خودای گه وره تۆله ی سه ندوه له تاوانبار^۳. ئیمامی احمد پویایه تی کردوه له نه بو هوره یه وه وتی: پیغه مبه (ﷺ) فهرموویه تی: (بی گومان من هاتووم بۆ ئه وه ی که ئاکاره (په وشته) چاکه کان ته ولو بگه م) ته نها ئیمام احمد هیناویه تی^۴ وه ده فره موویت: ﴿فَسْتَبِصِّرْ وَبِصِّرُونَ﴾ به مزوانه تۆش و نه وانیش ده بینن. ﴿يَا أَيُّكُمُ الْمَفْتُونُ﴾ کئ له ئیوه شیتایه تی تیدایه؟ به مزوانه ئه ی محمد (ﷺ) تۆ ده بینن نه وانیه که دژایه تیت ده که ن و باوه رت پی نا که ن کئ سه ر لی شیواو شیتایه تی تیدایه تۆ یان نه وان؟ نه مه وه ک نه و ئایه ته یه که خودا ده فره موویت: ﴿سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَنِ الْكَذَّابُ الْأَبْرُ﴾^۵ واته: وه سه به ی ده زانن که کئ زور درۆزی خود په سه ندوه. وه ک نه م ئایه ته ش که ده فره موویت: ﴿وَلَا أَوْلِيَاكُمْ لَعَلَّ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾^۶ واته: بیگومان ئیغه یان ئیوه (یه کیگمان) له سه ر پینمونین یان له گومراییه کی ئاشکراداین. ئیبنو جورده یج (ابن جریر) وتی: ئیبنو عه باس و توییه تی که ﴿فَسْتَبِصِّرْ وَبِصِّرُونَ﴾ واته: به مزوانه تۆ ده زانی و نه وانیش ده زانن له پۆژی قیامه تدا.^۷ عه وفی (العوفی) وتی: له ئیبنو عه باسه وه ﴿يَا أَيُّكُمُ الْمَفْتُونُ﴾ واته: شیتی^۸ موجاهدو

^۱ فتح الباری (۴۷۱/۱۰)، مسلم (۱۸۱۴/۴).

^۲ فتح الباری (۶۵۲/۶).

^۳ احمد (۲۳۲/۶) فره مووده یه کی سه حیجی له سه ر مارجی بوخاری و موسلیم.

^۴ احمد (۳۸۱/۲) سه نه ده کانی سه سه نه.

^۵ القمر (۲۶).

^۶ سبأ (۲۴).

^۷ القرطبی (۲۲۹/۱۸).

^۸ الطبری (۵۳۱/۲۳).

که سانی تریش وایان وتووه^۱ مانای ﴿الْمَفْتُونُ﴾ دیارو ناشکرایه واته: نه وهی پښکای پاستی لى ونبووه و لى تیک چوه، وه بویه (پیتی با) نراو ته سهر ﴿ایکم﴾ بونه وهی نیشانه بیت له سهر بوونی فیعلتیک له م فه رموده ده دا ﴿فَسَبِّحْهُ وَبِحَمْدِهِ﴾ که ته قدیر کراوه وه ک (فستعلم و یعلمون) یان (فستبحر و یبصرون) بأیکم المفتون) والله اعلم، پاشان ده فه رموویت: ﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُنْتَرِينَ﴾ بى گومان په روه رنده ی تو چاکتر به وانه ده زانیت که پتی نه ویان ون کردوه، باشتريش ناگای لیه که کین نه وانه ی شاره زای پین. واته: نه و خودای گوره ده زانیت کام ده سته یان شاره زای پین، وه ناگای له و کومه لیه که پښکای پاستی ون کردوه.

﴿فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ﴾ ۸ ﴿وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ﴾ ۹ ﴿وَلَا تُطِعِ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ﴾ ۱۰ ﴿هَمَّازٍ مَشَّامٍ مَبِیِّنٍ﴾ ۱۱ ﴿مَتَّاعٍ لِّلْبَحْرِ مَعْتَدٍ﴾ ۱۲ ﴿أَشِيرٍ﴾ ۱۳ ﴿عَتِلٍ بَعْدَ ذَلِكَ رَنِبٍ﴾ ۱۴ ﴿أَن كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ﴾ ۱۵ ﴿إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا﴾ ۱۶ ﴿قَالَ اسْطِغْرِ الْوَلَیْتَ﴾ ۱۷ ﴿سَیِّئُهُ عَلَىٰ الْأَعْمَاسِ﴾ ۱۸

گوئ پى نه دانی پاله په ستو (ضغط) ی بى باوهران و ورنه گرتنى راو بوچونیان که به قسه ی خوئیان ده یانه ویت بگن به یه ک له ناوهر پاستی ریگادا

خودای گوره ده فه رموویت وه ک چون به هره ی نورو په وشتی به رزو گوره و به رنامه ی پک و راستمان پى دایت ﴿فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ﴾ سا تو ناشیت به فرمانی نه و بى باوه پانه بکیت. ﴿وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ﴾ حز ده کن گر تر نه رم بیت، نه وانش نه رم و نیانی بنوینن، ثیبنو عه باس وتی: نه گر نه رمی بنوینیت بویان نه وانش حه زده کن نه رمی بنوینن^۲ مجاهد وتی: ﴿وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ﴾ باوه پ بنیت به خداکانی نه وان و واز له و پاستیه بنیت که له سه ریتى. پاشان خودا ده فه رموویت: ﴿وَلَا تُطِعِ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ﴾ نابیت گویش به وکسه بدهیت که نور سویند خورو خویریه، چونکه درون له بهر لاوازی و سوکی ده بیت نرخی خوی به سویند خواردنی درو به ناوه پیروزه کانی خودا بى ترسانه له هه مو کات و شوینیکدا ده یه ویت به وای پى بکريت. ثیبنو عه باس وتی: (المهین)

^۱ الطبری (۵۳۰/۲۳).

^۲ الطبری (۵۳۲/۲۳).

^۳ الطبری (۵۳۳/۲۳).

واته درؤذن. ^۱ وه ده فەرموویت: ﴿هَازَ مَشَامَ نَبِيرٍ﴾ هەرتانە لە خەك دەداو قسە بۆ ئەم و ئەو دەبات. ئیبنو عەباس وتی: ﴿هَازَ﴾ باسی خەك كردن بە ناشیرینی. ^۲ ﴿مَشَامَ نَبِيرٍ﴾ واتە: ئەوكەسەى قسە دینیت و دەبیات لە نێوان مەردوما بۆ ئەوێ نێوانیان تێك بدات و دلیان لە یەك بیهشیئت. كە ئەو شە سپینەو وە لە بن دەرهێنانی ئایینیەتی. لە هەردوو سەحیحەكەدا هاتوووە لە فەرموودەكەى موحامەد وە لە تاوسەو (طاوس) ئەویش لە ئیبنو عەباسەو وەتی: پێغەمبەر (ﷺ) تێپەڕى بە لای دوو گۆردا (قەبر) فەرمووی: (ئەمانە جەزەبە دەدرێن جەزەبەكەشیان لە سەر گونامى گەورە نیە، یەكێکیان خۆى نەپاراستوووە لە میز دووھەمیان: قسە دینیت و دەبات لە نێوان خەلكیدا) ^۳ ئەم فەرموودەى زانانیان فەرموودە لە پەراوەكانیاندا هێناویانە لە چەند ڕیگاوە لە موحامەد وە بەم شێوەیە ^۴ ئیمامى احمد ڕیوایەتى کردوووە لە حوزەیفەو وەتی: بێستم لە پێغەمبەرەو (ﷺ) دەى فەرموو: (ناچیتە بەھەشتەو (قتاة) ئەوێ قسە ھەلەدەبەسیت و درۆ دەكات لە نێوان خەلكیدا) ^۵ زانانیان فەرموودە ڕیوایەتیان کردوووە جگە لە ئیبنو ماجە. ^۶ ﴿مَنَعَ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أُشِيرٍ﴾ لە كاری چاكە لەمبەرە، شەرفۆشە، تاوانكەرە. ڕیگرە لە كاری چاكە و چاكەخواریش نیە ﴿مُعْتَدٍ﴾ لە ئەندازەى خۆى زیاتر دەست دەكێشیت لەو شتەنەى خودا ڕیگای پێ داوہ ﴿أُشِيرٍ﴾ تاوانكەرە حەرام خۆریشە. وە دەفەرموویت: ﴿عُتِلَ بَعْدَ ذَلِكَ زَيْبٍ﴾ ڕەزاقورسە، لە پاش ئەمەش زۆلێكە خۆى سەپاندوہ. ﴿عُتِلَ﴾ واتە: ڕەزاقورس و ناشیرین و خۆسەپێتەر. ئیمامى احمد ڕیوایەتى کردوہ لە حارسەى (حارثە) کوپی وەھەبەو (وہب) وتی: پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتى: (ئایا ھەوالتان بدەمیت بەخەلكى بەھەشت ھەموو لاوازێك و ئەوانەى كە بە لاوازى بێ ھێز سەیر دەكرێن ئەگەر سوپێند بخوات بە خودا بە گۆی دەكات، وە ئایا ھەوالتان بدەمیت بە خەلكى ناوئاگر ھەموو ئەو كەسانەى كە ڕەزاقورس و ناشیرین و خۆبەزل زانن) ^۷

^۱ الطبری (۵۳۳/۲۳).^۲ الطبری (۵۳۴/۲۳).^۳ فتح الباری (۳۵۸/۱)، مسلم (۲۴۰/۱).^۴ ابوداود (۲۵/۱)، تحفة الاحوذی (۲۲۲/۱)، النسائی (۴۱۲/۴۰۲۸/۱).

النسائی فی الکبری (۴۹۶/۶)، ابن ماجہ (۱۲۵/۱) فەرموودەیکى سەحیحە.

^۵ احمد (۳۸۲/۵) فەرموودەیکى سەحیحە.^۶ فتح الباری (۴۸۷/۱۰)، مسلم (۱۰۱/۱)، ابوداود (۱۹۰/۵).

تحفة الاحوذی (۱۷۲/۶)، النسائی فی الکبری (۴۹۶/۶).

^۷ احمد (۳۰۶/۴) فەرموودەیکى سەحیحە.

وہ کہیے وتی: (ہر کہ سیکہ کہ بہ ژبانی خوی خوش حالو بہ پنگادا خوی بادہ دتو خوی بہ زل دہ زانیت) لہ ہر دوو سہ حیحہ کدا ہاتووہ وہ زانایانی فہرموودہ میتناویانہ جگہ لہ نہ بو داود، لہ فہرموودہ کی سوفیانی سہوری (سفیان الثوری) و شعبہ و کہ ہر دوو کیان لہ سعیدی کوپی خالدہ وہ بہ و شیوہ میتناویانہ.^۱ زانایانی پڑکان وتویانہ: الجعظری واتہ: پڑا قورسو قسہرق، (الجواظ) واتہ: چاکہ ناکاتو پڑگری چاکہ خوازانہ. ﴿زَنِيرٌ﴾ بوخاری پڑویاہتی کردوہ لہ نیینو عہباسہ وہ ﴿عَلَّ بِعَدَّ ذَٰلِكَ زَنِيرٌ﴾ وتی: پیاویک لہ قورہیش گوئی بڑاویو وک چون مہر مالات گوئی دہ پڑریت^۲ مانای وایہ نہ وک سہ ناوی دہر کردوہ بہ پیاو خراب وک نہ و مہر ہی دیاری کراوہ لہ ناو مہرہ کانی تردا. ﴿زَنِيرٌ﴾ لہ زبانی عہرہ پیدا واتہ: بی باوک لہ ناو خہ لکدا بہ کوردی خومان پتی دہ لٹین (نقل) نیینو جہریو زوریک لہ زانایان وتویانہ. خوی گہورہ دہ فہرموویت: ﴿أَنَّ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَيْنَ﴾ ہر بہ و ہویہ کہ دہولہ مہندہ و چہند کوپی ہن. ﴿إِذَا تَلَّى عَلَيْهِ مَا يَنْتُنَا قَالَ أَسْطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ گہر نیشانہ کانی نئمہ ہی بق بخویننہ وہ دلٹت: نہ مہ چیرؤکی پشیشینہ کانہ. نہ مہ پاداشتی نہ و مہ مو چاکہ و بہ ہرانہ یہ کہ خدا پشیدا لہ سامان و مندالی زورو باوہ پی بہ نیشانہ کانی خدا نہ کردو پشٹی تیکرد بہ خہیالی خوی وای دہ زانی کہ لہ چیرؤکی پشیشینہ کانہ وہ وہر گیرا وہ. وک خودای گہورہ دہ فہرموویت: ﴿ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ۖ وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا ۖ وَبَيْنَ شُهُودًا ۖ وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا ۖ ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ ۖ كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِإِيْتَانِيْدًا ۖ سَأَرْهُقُهُ صَعُودًا ۖ إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ۖ فَقُلَّ كَيْفَ قَدَّرَ ۖ ثُمَّ قِيلَ كَيْفَ قَدَّرَ ۖ ثُمَّ نَظَرَ ۖ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ۖ ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ ۖ فَقَالَ إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْتَرُ ۖ إِنْ هَٰذَا إِلَّا قَوْلُ الْإِنْسِرِ ۖ سَأُصْلِيْهِ سَقَرًا ۖ واتہ: واز لہ منو نہ وک سہ بیتہ کہ دروستم کردوہ بہ تنہا، وہ دارایی زور زہ بندہم پی داوہ، وہ کوپانی نامادہ و ہر دہست، وہ ہوی ژبانم بق پراختسوہ بہ چون پراختستیک، دواي نہ مانہش ہشتا بہ تہمایہ زیاتری بدہ میت، نہ (چاوہ پوان نہ بیت) بہ راستی نہ و دہریارہ ی نایہ تانی نئمہ ہی باوہ پڑکی کہللہ پرقہ، بہ مزوانہ سزای سہختی پی دہ چہ ژم، (چونکہ) بیری کردوہ و ہلی سہنگاند (قسہ کی خوی)، وک بہ کوشت بجیت چونی ہل سہنگاند، دووبارہ بہ کوشت بجیت

^۱ فتح الباری (۵۳۰/۸)، مسلم (۲۱۹۰/۴)، تحفة الاحوذی (۳۳۰/۷).

النسائی فی الکبری (۴۹۷/۶)، ابن ماجہ (۲۷۸/۲).

^۲ البخاری (۴۹۱۷).

^۳ المودہ (۳۶_۱۱).

چونی لیکداوه‌ته‌وه، له پاشان تهماشایه‌کی کرد، نه‌وسا ناو چاوانی گژو پوی ترش کرد، ئینجا به فیزیکه‌وه پشته‌ی مه‌لکرد، جا وتی ئه‌م قورئانه‌ میچی تر نیه جادیه‌که نه‌بیت که وه‌رگی‌راوه، ئه‌م قورئانه‌ مه‌ر گوشتاری مژوئه، زوو ده‌بخه‌مه‌ دۆزه‌خ‌وه. لیژه‌دا خودای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿سَنَسِفُهُ عَلَى الْخُرُوطِ﴾ به‌مزوانه‌ سه‌ری لوتی داخ ده‌که‌ین. ئیبنو جهریر وتی: به‌مزوانه‌ پاشه‌پۆژی دیاری ده‌که‌ین نقد به‌پونی بۆ نه‌وه‌ی بیناسنه‌وه‌و لئیان ون نه‌بیت و نه‌شاردریته‌وه نه‌ویش داغیکه (مۆزیکه) به‌سه‌ر لوتیه‌وه. ^۱ مه‌ندیک که‌س وتویانه: ﴿سَنَسِفُهُ﴾ نیشانه‌ی خه‌لکی ناوناگره، واته: پوی په‌ش ده‌که‌ین له پۆژی قیامه‌تدا. له جینگای ده‌م‌و‌چاو لوتی به‌کاره‌یتاوه.

﴿إِنَّا بَلَوْنَهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ إِذْ أَتَمُّوا بِعَمْرُتِهَا مُصِيبِينَ ﴿٧﴾ وَلَا يَسْتَنْوُونَ ﴿٨﴾ طَافَ عَلَيْهَا طَافٌ مِّنْ رَبِّكَ وَهُمْ نَاقِمُونَ ﴿٩﴾ فَاصْبَحْتَ كَالصَّرِيمِ ﴿١٠﴾ فَتَنَّاوَا مُصِيبِينَ ﴿١١﴾ أَلَمْ نَعِدْكَ عَلَىٰ حَرِّ قَدِيرٍ ﴿١٢﴾ فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوا إِنَّا لَصَالُونَ ﴿١٣﴾ بَلْ نَحْنُ نَحْمِلُهَا ﴿١٤﴾ أَلَمْ نَقُلْ لَّكَ لَوْ لَا تُسَبِّحُونَ ﴿١٥﴾ قَالُوا سُبْحَنَ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿١٦﴾ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَلَوْنَ ﴿١٧﴾ قَالُوا بَرِّئْنَا إِنَّا كُنَّا مُتَعِدِّينَ ﴿١٨﴾ عَسَىٰ رَبُّنَا أَن يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِّنْهَا إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا رَاغِبُونَ ﴿١٩﴾ كَذَٰلِكَ الْعَذَابُ وَلَعَلَّكَ تَلْمِزُونَ ﴿٢٠﴾ قَالُوا بَرِّئْنَا إِنَّا كُنَّا مُتَعِدِّينَ ﴿٢١﴾ عَسَىٰ رَبُّنَا أَن يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِّنْهَا إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا رَاغِبُونَ ﴿٢٢﴾ كَذَٰلِكَ الْعَذَابُ وَلَعَلَّكَ تَلْمِزُونَ ﴿٢٣﴾﴾

وینه‌یه‌که له تیاچوونی نه‌و مال و سامانه‌ی خودانه‌ناس په‌یدیای کردوه‌و

ئه‌مه وینه‌یه‌که خودای گه‌وره ده‌ی هینیت‌وه بۆ خودانه‌ناسه‌کانی قوه‌یه‌ش بۆ نه‌و چاکه‌و به‌خششه گه‌ورانه‌ی که‌ پیتی داوون له هه‌موو به‌خششه‌کان گه‌وره‌تر نارذنی محمد (ﷺ) بۆیان. له پاداشتی نه‌و چاکه‌ گه‌وره‌دا پوه‌به‌پوی بوونه‌وه به‌ دژاله‌تی کردن و به‌ره‌رچدانه‌وه‌و باوه‌ر پێ نه‌کردنی. بۆیه‌ خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿إِنَّا بَلَوْنَهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ إِذْ أَتَمُّوا بِعَمْرُتِهَا مُصِيبِينَ﴾ ئیمه نه‌وانه‌مان تا‌قی کرده‌وه وه‌ک خاوه‌نانی باغه‌که‌مان تا‌قی کرده‌وه، کاتی‌ک سوپندیان خوارد که‌ له به‌ره‌به‌یاند زوو بچن به‌ره‌که‌ی ئی بکه‌نه‌وه. ﴿إِنَّا بَلَوْنَهُمْ﴾ واته: تا‌قی‌مان کردنه‌وه، ﴿کَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ﴾ که‌ باخیک بوو هه‌موو جۆره‌ میوه‌و به‌روبومیکی تیدا‌بوو. ﴿إِذْ أَتَمُّوا بِعَمْرُتِهَا مُصِيبِينَ﴾ سوپندیان خوارد له ناو خویاندای که‌ شه‌و تا‌به‌ری به‌یانی (پیش پۆژ بونه‌وه) به‌ری باخه‌که‌یان هه‌موو بپنن (ئێ بکه‌نه‌وه) بۆ نه‌وه‌ی هه‌ژاو داماو پیتیان نه‌زانیت داوای به‌ش و خیریان ئی بکه‌ن و هیچی ئی نه‌به‌خشن. و ده‌فه‌رموویت: ﴿وَلَا

^۱ الطبری (۵۴۱/۲۳).

يَسْتَنُوْنَ ﴿ واته: هيچي بق (هزاران) لي دهرنه كن، له وهى كه سوينديان له سر خوارد. بويه خواى گوره
 ده فهرموويت: ﴿ظَلَّاتٌ عَلَيَّاطًا فَمِنْ رَّبِّكَ وَهُرُّ ظَاهُونَ﴾ نه وسا كه نه وان خه وتبون، له لايه ن په روره رنده ته وه
 به لايه كي بق دابارى، واته: به لايه كي له ناسمانه وه بق دابارى. ﴿فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ﴾ نيتر وهك زه مينيتكى
 سووتا و تاقرى لي هات. ثيبنو عه باس وتى: وهك شهوى تاريكى لي هات. ^۱ سه وري و (الشورى) سودى
 (السدى) وتيان: وهك كشتوكا ليكي پناوهى لي هات (وشكو و پزاو وردكراو) ﴿فَنَنَادُوا مُصْحِبِينَ﴾ نه وسا
 به ياني هم مو بانگي په كترين كرد. له وه ختى به يانيدا بانگي په كترين كرد كه بپون بق باخ پنين (واته
 بپين). ﴿أَنْ أَغْدُوا عَلَىٰ حَرْوٍ لَّا يَكْنُ مَصْرِيٍّ﴾ نه گهر نيوه ميوه پين، هر به ياني بگه نه سر كنگه
 خوتان، واته: نه گهر ده تانه ویت ميوه بپين. ﴿فَأَنطَلَقُوا وَهُمْ يَخُنُّونَ﴾ به پيوه ده چوون و پينكه وه چپه يان
 ده كرد، واته: به چپه قسه يان ده كرد بق نه وهى كه س گويي له ده نكيان نه بيت. پاشان نه خودايه
 كه ناگاي له چپه و په نه انيه هوى نه چپه كرده يان باس ده كات و ده فهرموويت: ﴿أَنْ لَا يَدْخُلَهَا آلِيمٌ عَلَيْكَ
 وَسَكِينٌ﴾ كه ناييت نه مړ هيچ هزاريت بيته ناو باخه كهى نيوه، واته: ده يانوت به په كترى ناييت نه مړ
 هيچ هزاريك بيته ناو باخه كهى نيوه. خوداي گه وره فهرمووى: ﴿وَعَدُوا عَلَىٰ حَرْوٍ قَدِيرٍ﴾ بپرياريان دا
 مهرجه كه يان به جى بينن، واشيان ده زانى ده توانن، واته: بپرياريان دا به هم مو هيزو توانايه ك،
 ﴿قَدِيرٍ﴾ واته: وايان ده زانى نه وكاره ده كن و ده توانن. ﴿فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوا إِنَّا لَأَصَاوُونَ﴾ وه ختنيك چاويان
 پيدا گيږا، وتيان: پيمان لي تيكچووه، واته: وه ختنيك پوشتنه لاي باخه كهو چاويان پي كوت كه چى
 به سر هاتووه وهك خودا فهرمووى كه نه وه مو جوانى به روپوى نږو ميوه چاكه ي تيدا بوو چون
 بووه به خه لوړو پدهش بووه كه لكى نه ماوه و سودى لي وه رناگرن. تى گه يشتنو زانيان كه هله يان
 كرده و نه يان پينكاوه بويه وتيان ﴿إِنَّا لَأَصَاوُونَ﴾ واته: بهو شيويه ي كه خودا ويستى نه پوښين ليمان
 تيكچو بوو. ثيبنو عه باس و كه ساني تريش وتويانه: پاشان په شيمان بونه وه له وهى كرده بوويان، تى
 گه يشتنو بزيان دهركوت كه هوكهى نه وه بوو شوكرانه بزيږي نه وه به هره و چاكانه ي خودايان نه كرد
 بويه وايان به سره هات ﴿بَلْ لَّعَنَ عَزْرُومُونَ﴾ نه خير نيمه بهش بپاوين، واته: به لى نه مه نه وه بوو سوپاسى
 خوامان نه كرد بويه بى بهش بووين. خودا ده فهرموويت: ﴿قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلْزَأْفَل لَّكَؤُلَا سُبْحُونَ﴾ به
 ناوړترينه كه يان وتى: نه دى پيم نه ووتن بق په سنى پاكي خوا ناده ن؟ ثيبنو عه باس و مواهدو سعیدی

کوپي جوبه یر و عیکره و محمدی کوپی که عبو په بیعی (الربیع) کوپی نه نه سو زه حاکو (ضحاك)
 قه تاده وتیان: راست ترینیان و چاکترینیان ^۱ ﴿اَلَمْ اَظْلَلْ لَّکُمْ لَوْلَا سُبْحٰنُ﴾. موجهو سودی و نیینو جوره یچ
 وتویانه ﴿لَوْلَا سُبْحٰنُ﴾ واته: بۆ نالین نه گهر خودا هه زیکات ^۲ سودی وتی: انشاء الله ی نه وان له و کاته
 سوپاس کردنی خودا بووه. نیینو جه یر وتی: نه وه قسه ی نه وه که سه یه که وتویه تی خودا هه زیکات ^۳
 وتراوه واته به ناوه زترینیان وتی پیم نه وتن گهر سوپاسی خوداتان بگردایه له سه ره و به هره و
 چاکانه ی که خودای گهره پیی دان. ﴿قَالُوا سُبْحٰنَ رَبِّنَا اِنَّا کُنَّا ظٰلِمِیْنَ﴾ وتیان نیمه په روه رنده ی خۆمان
 به پاکو بی عیب ده زانین، نیمه ناهه قیمان کرد، په شیمان بوونه وه و دانیان نا به هه له ی خۆیاندان کاتیت
 که په شیمانی سودی نه بوو بویه وتیان: ﴿اِنَّا کُنَّا ظٰلِمِیْنَ﴾ ﴿۹﴾ ﴿فَاقْبَلْ بَعْضُهُمْ عَلٰی بَعْضٍ يَتَلَوَّمُوْنَ﴾ نه و سا
 پقیان کرده یه کترو سه رکونه ی یه کترینان ده کرد. واته: سه رزه نشتی یه کترینان ده کرد له سه ره و
 یارمه تی نه دانه ی هه ژاران له و میوه و به روبومه ی ده یانویست بیرن (لینی که نه وه) له باخه که یان.
 وه لاهی یه کترینان ده دایه وه دانیان دهنه به تاوان و هه له کانی خۆیاندان ده یانوت هه روه کو خودا
 ده فهرموویت: ﴿قَالُوا یٰوٰرِثُ الْکُرْسِیْ اِنَّا کُنَّا ظٰلِمِیْنَ﴾ وتیان: هه ی مال و یران خۆمان نیمه هه له پزیمان کرد، واته:
 نیمه هه له پزیمان کردو سه پزیمیمان کردو له پزگا لاماندا تا گرفتار بووین چ گرفتاریک. وه
 ده فهرموویت: ﴿عَسٰی رَبُّنَا اَنْ یُّدِلَّکُمْ خِیْرًا مِّنْهَا اِنَّا اِلٰی رَبِّنَا رٰغِبُوْنَ﴾ به لکو په روه رنده مان له وه چاکترینان
 بداتیت، نومیدمان هر به په روه رنده ی خۆمانه، وتراوه: به ته ما بوون هر له دنیا خودا له وه چاکترینان
 بداتیت، وه وتراوه: به ته ما بوون له پزگی دوایدا خودا پاداشتیان بداته وه والله اعلم. هه ندیک له
 پیشینه کان (السلف) وتویانه که نه مانه خه لگی (یه مه ن) بوون، سه عدی کوپی جوبه یر وتی: خه لگی
 دیکه بوون پینیان وتووه (زه روان_ضروان) که شه ش میل له سه نعاوه دووره، وه وتراویشه: خه لگی
 هه به شه بوون باوکیان نه م باخه ی بۆ به جی هیلان وه له نه هلی کیتابیش بوون، باوکیان
 به شیوه یه کی چاک نه و باخه ی دهره به پزوه نه وه ی له و باخه دا به ده سستی ده هینا پیویستی خۆی ل
 ته واده کردو بزیوی سالیکی خیزانه که ی ل دانه ناو نه وه ی که ده مایه وه ده ی کرد به خیرو دابه شی
 ده کرد به سه ره ژاراندان. وه ختیک مرد بوو به مالی کوپه کانی وتیان: باوکمان نه زان و بی عه قل بووه
 که هه ندیکی دابه شه ده کرد به سه ره ژاراندان. نه گهر نه مان هیشتا به هه مووی بۆ خۆمان ده مایه وه،

^۱ الطبری (۵۵۰/۲۳)، الدر المنثور (۲۵۲/۸).

^۲ الطبری (۵۵۱/۲۳)، الدر المنثور (۲۵۲/۸).

^۳ الطبری (۵۵۰/۲۳).

کاتیک که ویستیان وایکن خدا تۆله که ی لی سەندن و هیچیان بۆ نه مایه وه خودای گه وره هه مووی له ناوێرد به سه رو به ره وه نه ماله که ماو نه قازانج، نه خێرو چاکه ی بۆ هه ژاران. خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿كَذَٰلِكَ الْعَذَابُ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ نازاری (دونیا) ناوایه گه ر بزائن، بئی گومان نازاری دواپۆژ دژوارتره. ﴿كَذَٰلِكَ الْعَذَابُ﴾ واته: ناوایه نازاری نه و که سانه ی بئی گوئی فه رمانی خودا ده که ن و په زیل و پیسکه ن نه و به ره و چاکانه ی خودا پیتی داو ن به شی هه ژاران و داموانی لی ناده ن له باتی نه و ی سوپاسی خودا بکه ن خودانه ناسی ده که ن ﴿وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ واته: نه مه نازارو سزای دنیا به که گویتان لی بوو نازارو جه زه به ی دواپۆژ قورسترو دژوارتره.

﴿إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٍ النَّعِيمِ﴾ (۲۱) ﴿فَتَجْمَعُ الْمُسْلِمِينَ كَالْجَرِيمِ﴾ (۲۲) ﴿مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ﴾ (۲۳) ﴿أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ﴾ (۲۴) ﴿إِنْ لَكُمْ فِيهِ لَّا تَعْيُرُونَ﴾ (۲۵) ﴿أَمْ لَكُمْ أَيْمُنٌ عَلَيْنَا بَلِغَةٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ إِنَّ لَكُمْ لَّا تَحْكُمُونَ﴾ (۲۶) ﴿سَلِّمُوا إِلَيْهِمْ بِذَٰلِكَ رِغْمٍ﴾ (۲۷) ﴿أَمْ لَمْ شُرَكَاؤُا يَشْرِكُوا بِهِمْ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ﴾ (۲۸)

پاداشتی خو پاریزان وه که پاداشتی به دکاران نابیت

خودای گه وره ده فه رموویت: ﴿إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٍ النَّعِيمِ﴾ بۆ نه وانه ی خۆ پاریزن له لایه ن په ره ورنده ی خویان باغاتی پڕ خوشی هه یه. وه ختیک خودا باسی حال و گوزه رانی نه وانه ی کرد که له دنیا باغیان هه بوو سوپاسی خودایان نه کردو به شی هه ژارانیا ن نه دا خودا به لای بۆ ناردن باغه که ی سوتاندن و له ناوی بردن به هۆی نه و بئی گوئی و سه ریپنجانه وه که کردیان. لی زه دا باسی نه و خواناسانه مان بۆ ده کات که گوێپرایه لی فه رمانی خودایان کردوه و خویان پاراستوه که له دواپۆژدا باغاتی پڕ له میوه و پازاو له هه موو به رو بو میک بۆیان ناماده کراوه که هه رگیز له ناو ناچیت و که م ناکات و دوا یی نایات هه تا هه تایه تیی دا ده مینه وه. پاشان فه رموویه تی: ﴿فَتَجْمَعُ الْمُسْلِمِينَ كَالْجَرِيمِ﴾ ناخۆ ئیمه باوه پداران وه که به دکاران داده نین؟ واته: ئایا پاداشتی باوه پداران و به دکاران وه که یه ده دهینه وه؟ نه خیر سویند به په ره ورنده ی ناسمان و زه مین. بۆیه فه رموویه تی: ﴿مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ﴾ چیتانه؟ چۆن نه و بپیاره ده دن. واته: چۆن وا ده ژان و بپیری وا ده دن؟ پاشان خودای گه وره فه رموویه تی: ﴿أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ﴾ ناخۆ کتیبیکتان هه یه که له ویدا ده یخویننه وه، ئایا په راو یکتان له به رده ستایه له ناسمانه وه هاتبێته خواره وه بیخویننه وه کاری پێکه ن که پێشینه کانتان له پاشینه کانتانیان وه رگرتبیت نه و فه رمان و بپیارانه ی تیدابیت! وه که خۆتان نه لێن؟ ﴿إِنْ لَكُمْ فِيهِ لَّا تَعْيُرُونَ﴾ هه رچی خۆتان ده تانه ویت تیی دا هه یه؟ ﴿أَمْ لَكُمْ أَيْمُنٌ عَلَيْنَا بَلِغَةٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ إِنَّ لَكُمْ لَّا

تَحْكُمُونَ ﴿۱﴾ واته: یان سویندیکتان له سرمانه که هه تا پوژی قیامت هه رچیتان ده ویت نه وه بیت؟ واته: ناخو په یمان و سویندیکتان له نیتمه وه رگرتووه؟ ﴿إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ﴾ واته: یا بهم زوانه هه رچیتان ده ویت ناره زوتا لیه وه دهستی دینن. ﴿سَأَلَهُمْ أَتَيْتُمْ بِذَلِكَ زَعِيمٌ﴾ لیبیان بپرسه کی دهسته بهری نه م کارهیه؟ واته: پتیبان بلئی کی له م کاره بهرپرسه و گرتویه تیه نه ستوی خوی؟ شیبو عه باس وتی: کامیان بهرپرسی نه م کارهیه. ^۱ ﴿أَمْ لَمْ شُرَكَاؤُا فَيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ﴾ یان چند شریکیکیان هه یه؟ نه گه رپاستن، با شریکه کانیاں بینن، واته: له بته کان و شریکه کان.

﴿يَوْمَ يَكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى الشُّجُورِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ﴾ ^(۱۲) خَشِيعَةً أَنْصَرُفَهُمْ رَهَقَهُمْ ذُلٌّ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى الشُّجُورِ وَمِنْ سَلِيمُونَ ^(۱۳) تَذَرِي وَمَنْ يَكْذِبُ يَهْدَا أَلْوَيْتٍ سَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَمُونَ ^(۱۴) وَأَمَلِ لَمْ إِنْ كِيدِي مَعِينٍ ^(۱۵) أَمْ تَنْتَلِهِنَّ أَبْرَأْفَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ^(۱۶) أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُمُونَ ^(۱۷)

ترس و سامناکی پوژی سه لا (قیامت)

کاتیک خودای گوره باسی پاریزه رانی کرد که نه وان له به هشت و خوشیداو پونی کردوه ته وه نه وه که ی ده بیت و پوده داتع. هه رمویه تی: ﴿يَوْمَ يَكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى الشُّجُورِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ﴾ نه و پوژه (که له تاوان) ده رپې ده لینگان ده که ون و پتیبان ده لپن سوژده بیه و ناتوانن، واته: له پوژی (قیامت) نه و پوژه ی که ترس و بیمکی ژد و نا په حه تی و زه مین له رزه و به لای گوره پوده دات و تا قی کردنه وه ده ست پې ده کات. بوخاری پویایه تی کردوه نا لیره دا له نه بو سه عیدی خدریه وه وتی: بیستم له پیغه مبهروه (ﷺ) ده ی هه رموی: (په روه رنده مان پانی خوی دهر ده خا هه موو پیاو و ژنیکی خاوه ن باوه پ سوژده ی بق ده بات. نه وانه ی که له دنیا به پویینی (به پیا) له بهر خه ک سوژده یان بریدوه ده یانه ویت سوژده بیه ن پشتیان په ق ده بیت و ده بیت ه یه ک پارچه، واته: ناچه میته وه پتک ده وه ستیت. نه م هه رمووده یه له هه ردو سه حیه که دا هینراوه وه جگه له مانیش له ژد پنگاوه به وشه ی تریش هاتوه له هه رمووده یه کی دریزی مه شه روا. ^۲ خودای گوره ده هه رمویت: ﴿خَشِيعَةً أَنْصَرُفَهُمْ رَهَقَهُمْ ذُلٌّ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى الشُّجُورِ وَمِنْ سَلِيمُونَ﴾ چاو داده خه ن و زه بوونی دایانده گرت، نه مانه نه وساکه له ش ساغ بوون، پتیبان و تراوه سوژده بهرن، واته: له دواپوژدا به هوی تاوان کاری و خو به زل زانینیان له دنیا دا سهر شوپو زه بوون و دامون. کاتیک له دنیا پتیبان ده و تن سوژده بهرن بق

^۱ الطبری (۵۵۴/۲۳).

^۲ فتح الباری (۵۳۱/۸)، مسلم (۱۶۷/۱).

خودا که له ش ساغ و تهن دوست بوون سوژدهيان نه دهر د بږيه به و شيويه سزا ده درين و پشتيان ره ق
 ده بيت و ناتوان سوژده ببه له پږي دوايد. و هختيک خوداي گوره خزي دهرده خات همو خواهن
 باوه پان سوژده ده بهن خودانه ناس و دوپوه کان ناتوان سوژده ببهن به لکو پشتيان ده بيت به يه ک
 ته به ق کاتيک هر که سيکيان بيه ويت سوژده ببات به پشتا ده که ويت به پيچه وانه ي سوژده بر د نه وه و ده
 چن له دنيا دا به پيچه وانه ي خواهن باوه پانه وه ده جولانه وه و په فتاريان ده کرد، بق نو که سانه ي
 باوه پ به م قورنانه ناکه ن. پاشان خوداي گوره فهرموويه تي: ﴿مَذَرْنِي مَن يَكْذِبُ هَذَا الْكَذِبِ
 سَفْتَدِرْجَهْر مَن حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ﴾ تو من بيله بق نه وانه ي به م قورنانه باوه پ ناکه ن، که م که م بزيان شل
 ده که م، که هر خوشيان هه ستي بي نه که ن. واته: قورنانه، نه مه هه په شه يه يکي زور گوره يه واته: ليم
 گه پين منو نه ويان و تو وه باش ناگام ليته تي چن به ري بق شل ده که م (ماوه ي ده ده م) که دريژه بدات
 به خراپه کاري وه موله تي ده ده م و پاشان ده يگر م به گرتنيکي زور توندو به هيژ. بږيه فهرموويه تي: ﴿
 سَفْتَدِرْجَهْر مَن حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ﴾ که خوشيان بي نه زانن هه تا واده زانن که پزيان لي گيراوه له لاي
 خوداوه که چي به پيچه وانه وه له راستيدا رسوا کردنه بزيان، وه خودا ده فهرموويه تي: ﴿أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا
 نُبَدِّلُهُمْ بِمِنْ مَّالٍ وَبَيْنَ ۝۵ سَارِعُ لَمْ يَكُنْ فِي الْغَيْبِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ واته: ناخو نه وان پتيان وايه نيحه که
 به مال و کوپان يارمه تيان ده ده ين هر بق نه وه يه که په له مانه له چاکه له که لا کردنيان؟ نه خير، نه مانه
 نه زانن. وه ده فهرموويه تي: ﴿فَلَمَّا شَاؤُوا مَادُّ كَرُوا بِوَيْه فَتَحْنَا عَلَيْهِمُ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا
 بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ﴾ واته: جا کاتيک له بيريان چويه وه نه وه ي که بي ني ناموزگاري
 کران ده رکاي همو و شتيکمان له سر کردنه وه تا کاتيک دلخوش بوون به وه ي پتيان درابو له نا کاودا
 توله مان لي سندن ثير نه و انيش ناوميدو سر که ردان بوون. بږيه لي ره دا ده فهرموويه تي: ﴿وَأَمْلَى لَهُمْ إِنَّ
 كَيْدِي مَتِينٌ﴾ مه و داو ماوه شيان پي ده ده م، فيلم زور به ري و جييه، واته: موله تيان ده ده م و چاوه پوانيان
 ده که م و دوايان ده ده م کاره کانيشم زور له جيکاي خزيه تي. بږيه ده فهرموويه تي: ﴿إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ﴾ واته:
 زور گه و ره به هيژه بق نه که سانه ي بي فهرماني من ده که ن و باوه پ به پيغه مبه ره کان ناکه ن (ﷻ) و
 خراپه ده که ن و گوئي ناده ني. له هه ردو سه حيحه که دا و له پيغه مبه ره وه (ﷻ) که
 فهرموويه تي: (خواي گه و ره موله تي سته مکار ده دات هه تا کاتيک ده يگر يت و ثير ده ريزايووني بق نه يه)

المؤمنون (۵۵-۵۶).

الانعام (۴۴).

پاشان نه م نایه تهی خویند: ﴿وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرْآنَ وَهِيَ ظُلُمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلَمٌ شَدِيدٌ﴾^۱
 واته: نا بهو شیوه به سزادانی په روه ردگارت کاتیک خه لکی شاره کان سزاده دات که سته مکار بوون
 به پاستی توله سه دندی نه و نازارده و به تینه.^۲ وه خودا ده فره مویت: ﴿أَمْ سَأَلْتَهُمُ أَجْرًا هُمْ مِنْ تَعْمُرٍ
 مَقُولُونَ﴾^۳ ناخو تر کرایه ی کارت له وان ده ویت، که له ژیر باری دهر نه چن؟ ﴿أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْمُنُونَ
 ﴾^۴ یان پوپه پری نه نینه کانیا ن له لایه و له بری ده ونسونه؟. له سوره ته تورد (الطور) ماناکه ی لیک
 دراوه ته وه به پوونی. تر نه ی محمد (ﷺ) بانگیان ده که ی بق لای خودا به بی نه وه ی داوای هیچ پاره و
 پولتیکان لی بکیت، به لکو پاداشته کیت لای خودا ده ویت که چی نه وان باوه پ به وه ناکه ن تر بۆت
 هیتاون به نه فامی و دژیه تی و خودانه ناسی خو یان.

﴿فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ﴾^(۵۸) ﴿لَوْلَا أَن نَّارَكُمُ نِعْمَةً مِن رَّبِّهِ لَئِذَا بِالْعُرَاءِ وَهُوَ
 مَذْمُومٌ﴾^(۵۹) ﴿فَاجْنِبْ رُبَّهُ، فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ﴾^(۶۰) ﴿وَلَن يَكَاذِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِبَرْأُكَ بِأَبْصَرِهِ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ
 لَمَجْنُونٌ﴾^(۶۱) ﴿وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ﴾^(۶۲)

فهرماندان به خوږاگری و په له نه کردن وک یونس پیغه مبه (سه لامی خودای لی بیت)

خودای که ورده فره مویت: ﴿فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ﴾^(۵۸) ده سا تر
 هر بق فره مانی په روه رنده ت خو پاکریه وه ک هاوپی نه نه نگه که مبه که له داخندا هر پیشی
 ده خواره وه و نه و سا که ده پاراپیه وه، ﴿فَاصْبِرْ﴾ واته: نه ی محمد (ﷺ) له سر سزادانی قه و مه که ت که
 باوه پت پی ناکن به مزوانه خودا توله یان لی ده سینیت بۆت دواوژ هر بق تر و شونیکه وتوانته له
 دویاو له پوژی قیامه ندا ﴿وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ﴾ واته: (ذالنون) که نه ویش یونسی کوپی مه تابه
 (علیه السلام) کاتیک رقی مه لسا له قه و مه که ی به جیتی هیشتن، نه وه ی به سری هات کاتیک که سواری
 که شتیه که بوو نه هه نگ هه لی لوشی (قوتی دا) به ناو تاریکایی و شه پو لی ده ریاکاندا بردی وه گوئی له
 ده ریاو نه وانه شی که تیایدا بوون ته سبیحاتی خودایان ده کرد نه و خودایه ی ویستی هه رشتیک بکات
 که سیک ناتوانیت ریگری لی بکات. له و کاته دا له و تاریکایه دا هاواری کردو پاراپیه وه وتی: ﴿أَن لَّا إِلَهَ
 إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾^(۶۳) واته: (نه ی خوا) به پاستی هیچ په رستراویک نییه

^۱ هود (۱۰۲).

^۲ فتح الباری (۲۰۵/۸)، مسلم (۱۹۹۷/۴).

^۳ الانبیاء (۸۷).

جگہ لے تو پاکی و بیگہ ردی بۆ تۆیه بیگومان من له سته مکاران بوم. خوی گه وره فره مووی:

﴿فَاسْتَجِبْنَا لَهُ وَبَعَثْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾^۱ واته: نيمه ش نزاواواری نه ومان گيرا کردوله خه م و خه فەت پزگارمانکرد هه رواش نيماندانان پزگار ده کەين. وه ده فره موویت: ﴿فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسْتَجِيبِينَ﴾^(۱۳۲) لَلَّيْتُ فِي بَطْنِيهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾^۲ واته: خو نه گەر به پاستی نه وله یادکارانی (خودا) نه بوایه، تا پۆزی زیندوکردنه وه له ناوسکی نه و (نه نه نگه دا) ده مایه وه. لیرداخودای گه وره ده فره موویت: ﴿إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ﴾^۳ نیینو عه باس و مواجهدو سودی وتیان: ﴿مَكْظُومٌ﴾ دل گران بوو^۴ (ناپه حەت بوو) بۆیه خوی گه وره فره موویته: ﴿لَوْلَا أَن تَدَارِكُهُ مُعْصَةٌ مِّن رَّبِّهِ لَنَدَّبَ إِلَى الْعَرْسِ وَهُوَ مَذْمُومٌ﴾^۵ نه گەر میهره بانیه که له لایه ن په روه ردگاریه وه فریای نه که وتایه فپۆ ده درایه ده شتیکی پووته، وه به دنوا ده بوو. ﴿فَاجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ﴾^۶ نه وسا په روه رنده ی، نه وی هه لپارادو کردی به یه که له پیاو خاسان. نیمامی احمد پیوایته کردوه له عبدالله وه وتی: پیغه مبه ر(ﷺ) فره موویته: (هیچ که سیک بۆی نیه بلایت من له یونسی کوپی مه تا چاکترم)^۷ بوخاریش پیوایته کردوه. نه م فره مووده یه له هه ردو سه حیه که دا هاتوه له نه بو هوره یه وه^۸.

پیکانی چاواسته

خوی گه وره فره موویته: ﴿وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَرِهِمْ لَنْ نَّسْمِعَهُمَ الْذِّكْرَ يُحُولُونَ إِنَّمَا لِمُجُنُوبٍ وَخْتِكَ خُودَانَهُ نَاسَكَانَ قُورَنَانِيانَ بِيَسْت هه ر خه ریک بوو به چاوانیان هه لت دین، ده شیا وت بی گومان نه و شیتته. نیینو عه باس و مواجهدو که سانی تریش وتیان: ﴿لَيُزْلِقُونَكَ﴾^۹ واته: هه لتدین یا بت خلیسکیتن،^{۱۰} ﴿بِأَبْصَرِهِمْ﴾ به چاویان چاوت لی بکن واته: به غیلبت پی ده بن نه و نه کینه یان لیتته نه گەر پاراستن و یارمه تی خودای گه وره نه بوایه بۆت، نه م نایه ته به لگه یه له سه ر نه وه ی که پیکانی

^۱ الانبیاء (۸۸).

^۲ الصافات (۱۴۳-۱۴۴).

^۳ الطبری (۵۶۳/۲۳).

^۴ احمد (۳۹۰/۱) فره مووده یه کی سه حیه.

^۵ فتح الباری (۵۱۹/۶).

^۶ فتح الباری (۱۴۴/۸)، مسلم (۱۸۴۶/۴).

^۷ الطبری (۵۶۵/۵۶۴/۲۳).

چاوپاسته کارۍ خځۍ دهکات به فهرمانۍ خځای گوره وهک چوڼ له فهرمودهۍ زوره وه پړوايه کړاوه له چهند پړگای جیا جیاوه.

فهرمودهۍ بورهیدهۍ کورۍ حوسه یب - الخصب - (رهزای خځای لی بیت)

نېبو عبدالله ی کورۍ ماجة پړوايه تی کردوه له بورهیدهۍ کورۍ حوسه یبه وه (الخصب) وتی: پیغه مېر(ﷺ) فهرموه تی: (نوشته کردن تنها بق چاوپیسۍ و گستنی گیانداری زهراوی یه) ^۱ وه هر به م شیوه یه ښېنو ماجة پړوايه تی کردوه وه موسلم له سه حیه کهیدا هیناویه تی له بورهیده وه به مهوقوفی (موقوفاً) نه میش به سرهاتیکی ښدایه. ^۲ ترمذی به م شیوه یه پړوايه تی کردوه ^۳ ښامی بوخاری و نه بوداودو ترمذی نه م فهرموده یان پړوايه تی کردوه له عمران کورۍ حوسه یبه وه (حسین) به مهوقوفی، (نوشته کردن تنها بق چاوپیسۍ و گستنی گیانداری زهراوی یه) ^۴ موسلم پړوايه تی کردوه له سه حیه کهیدا له ښېنو عباسه وه نه ویش له پیغه مېره وه (ﷺ) فهرموه: (چاوپیسۍ پاسته نه گرسنیک پش چاره نوس بکه وتایه چاوپشۍ دهکوت (نه گرسنه لکتان به چاوه وه کرد) داوای خوشوردنیان لی کردن خوتان بشون) ^۵ مسلم خځی هیناویه تی بوخاری له گل نیه. وه له ښېنو عباسه وه وتی: پیغه مېر(ﷺ) په نای دهگرت به خدا بق حسه ن و حوسه ین دهفهرموه: (په نا دهگرم به وشه ته واوه کانی خدا له هه موو شه پتانیک و گستنی گیانداری زهراوی و چاوپیسۍ) وه دهفهرموه: (هر به م شیوه یه ښېراهم په نای دهگرت به خدا بق ښسحاق و ښساعیل (سه لامی خودایان لی بیت) بوخاری و زانایان تری فهرموده هیناویانه ^۶.

فهرمودهۍ نه بی نومامهۍ نه سعدي کورۍ سهلی کورۍ حونه یف

ښېنو ماجة پړوايه تی کردوه له نه بی نومامه نه سعدي کورۍ حونه یفه وه وتی: عامری کورۍ په بیعه ښپه پی به لای سهلی کورۍ حونه یف خځی نه شورد عامر وتی: پړژیک وهک نه مېرم نه دیوه و پیستی داپوشراوی واشم نه دیوه، زوری پی نه چو سهلی دا به نه رزداو بی هوش کهوت هینایان بق لای پیغه مېر(ﷺ) پشپان وت: که سهلیان بینۍ که وتوه. فهرموه: گومانان له کتیه وای پی کردوه؟ وتیان: عامری کورۍ په بیعه، فهرموه: (له بهرچی که سیک له خوتان برای خځی دهکوژیت؟

^۱ ابن ماجه (۱۱۶۱/۲) فهرموده یه کی سه حیه.

^۲ مسلم (۱۹۹/۱).

^۳ تحفة الاحوذی (۲۱۷/۶) فهرموده یه کی سه حیه.

^۴ فتح الباری (۱۶۲/۱۰)، ابو داود (۲۱۳/۴)، تحفة الاحوذی (۲۱۷/۶).

^۵ مسلم (۱۷۱۹/۴/۴).

^۶ فتح الباری (۴۷۰/۶)، ابو داود (۱۰۴/۵)، تحفة الاحوذی (۲۲۰/۶)، النسائی فی الکبری (۲۵۰/۶)، ابن ماجه (۱۱۶۴/۲).

وہمختیک کہ سیکتان شتیکی بینی به برایہ کیوہ سہرنجی پاکشیا با داوا بکات له خودا بقی زیاد بکات) پاشان داوای ناوی کرد فرمانی دلبہ عامر کہ دہست نویژ بگریئت و دہموچاو و ہر دو دہستی بشوات تا ثانیہشکی و ہر دو نہ ژتوی (وہ جلو بہرگہ کی پی خستہ ناو جامیکہ وہ فرمانی دا ناوی جامہ کہ له دواہ وہ لار بکہ نہ وہ. سوفیان و موعہ مہر وتی: له زوہریہ وہ (الزہری) پاشان فرموی ناوی جامہ کی له دواہ پیابکن^۱ نہ سائی پیوایہ تی کردہ له چہند پیگاہیہ کہ وہ له نہبو نومامہ وہ کہ ناوی جامہ کی له دواہ لارکہ نہ وہ^۲.

فرمودہی نہبو سہ عیدی خودی

نینبو ماجہ پیوایہ تی کردوہ له سہ عیدی خودریہ وہ وتی: پیغمبر (ﷺ) پہ نای دہگرت بہ خودا له چاوی جتو کہ و مروؤ، کاتیک ﴿قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و ﴿قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ ہاتہ خوارہ وہ نہم دوو سورہ تی دہ خویند و وازی له شتی تر ہینا^۳ ترمذی و نہ سائی پیوایہ تیان کردوہ و ترمذی وتی: فرمودہ یہ کی چاکہ (حسن)^۴.

فرمودہ یہ کی تر له نہبی سہ عیدوہ

نیمامی احمد پیوایہ تی کردوہ له نہبی سہ عیدوہ کہ جو برائیل ہاتہ لای پیغمبر (ﷺ) فرموی: نازارت ہہیہ نہی محمد (ﷺ)؟ پیغمبر (ﷺ) فرموی: (بہائی) جبرائیل فرموی: (بہ ناوی خودا نوشتہت بق دہ خوینم له ہموشتیئ کہ نازارت بدات و له شہری ہممو دہرون نہ خوشیک و له ہممو چاویکی پیسیش، خودا شیفات بدات بہ ناوی خودا وہ نوشتہ و دعوات بق دہ خوینم^۵ موسلمو زانایانی فرمودہ پیوایہ تیان کردوہ جگہ له نہبو داود^۶ دوویارہ نیمامی احمد پیوایہ تی کردوہ له نہبی سہ عیدو جابری کوپی عبد اللہ کہ پیغمبر (ﷺ) نازاری ہممو جبرائیل ہاتہ لای فرموی: (بہ ناوی خودا نوشتہت بق دہ کہم له ہممو شتیئ کہ نازارت دہدات و له ہممو ہسودو چاوی پیسیئ خودا شیفات بدات)^۷.

^۱ سنن ابن ماجہ (۳۵۰۹) فرمودہ یہ کی سہیحہ.

^۲ النسائی فی الکبری (۷۶۱۹/۷۶۱۷) فرمودہ یہ کی سہیحہ.

^۳ ابن ماجہ (۱۱۶۱/۲) فرمودہ یہ کی حہسنہ سہنہ دہ کانیشی سہیحہ.

^۴ تحفة الاحوذی (۲۱۸/۶)، النسائی (۲۷۱/۸) فرمودہ یہ کی حہسنہ سہنہ دہ کانیشی سہیحہ.

^۵ احمد (۵۶/۲۸/۳) فرمودہ یہ کی سہیحہ.

^۶ مسلم (۱۷۱۸/۴)، تحفة الاحوذی (۴۶/۴)، النسائی فی الکبری (۲۴۹/۶)، ابن ماجہ (۱۱۶۴/۲).

^۷ احمد (۷۵/۵۸/۳) فرمودہ یہ کی سہیحہ.

فہرموودی نہ بی ہورہیرہ (پہزای خوائی بیئت)

نیمامی احمد پیوایتی کردوہ له نه بی ہورہیرہ وہ نویش له پیٹھمبہرہ وہ (ﷺ) فہرمووی: (بی) گومان چاوا پاستہ^۱ بوخاری و موسلم ہیناویانہ^۲ وہ ٹینو ماجہ پیوایتی کردوہ له نه بو ہورہیرہ وہ کہ پیٹھمبہرہ (ﷺ) فہرموویہ تی: (چاوا پیسی پاستہ)^۳ تہ نہا ٹینو ماجہ پیوایتی کردوہ.

فہرموودی نہ سمای (اسماء) کچی عومہ یس

نیمامی احمد پیوایتی کردوہ له عبیدی کورپی رفاعی زہرہ قیہ وہ (الزرقی) وتی: نه سما وتی نہی پیٹھمبہری خودا (ﷺ) بنہ مالہی جہ عفر چاویان لی کراوہ دوعایان بڑ بکہم؟ پیٹھمبہرہ (ﷺ) فہرمووی: (به لی نه گکر شتیگ کی برکیی قہدہری بگردایہ چاوا پیشی دہادیہ وہ)^۴ وہ ہر بہم شیوہ یہ ترمذی و ٹینو ماجہ و نہ سائی پیوایتیان کردوہ^۵ ترمذی وتی: چاک و پاستہ (حسن صحیح)^۶.

فہرموودی عانیشہ (پہزای خوائی بیئت)

ٹینو ماجہ پیوایتی کردوہ له عانیشہ وہ (پہزای خوائی لی بیئت) کہ پیٹھمبہرہ (ﷺ) فہرمانی پی کردوہ کہ دوعا بکات له بہر چاوا پیسی.^۷ بوخاری پیوایتی کردوہ و موسلمش ہیناویہ تی.^۸

فہرموودی سہ ملی کورپی حونہ یف (حنیف)

نیمامی احمد پیوایتی کردوہ له نه بو نومامہی کورپی سہ ملی کورپی حونیف (حنیف) کہ باوکی بڑی گنپراوہ تہ وہ کہ پیٹھمبہرہ (ﷺ) دہرچو بہرہ و (مہکک) نہ مانیش له گہ لی پڑیشتن ہتا گہیشٹہ شیوی خہراز (شعب الخزان) له شویتیکہ پئی دہلین جہ حہ فہ (الجحفہ) سہ ملی کورپی حونہ یف خڑی شورد پیوایتی سپی و لہش و پیستیکی چاک و جوانی ہہ بوو عامری کورپی پہ بیعہ تہ ماشای کرد وتی: پڑٹیک وہک نہ مریم نہ دیوہ و پیستی داپڑشراوی واشم نہ دیوہ سہل کہ وت و بی ہوش بوو ہینایان بڑ لای پیٹھمبہرہ (ﷺ) وترا بہ پیٹھمبہرہ (ﷺ) نہی پیٹھمبہری خودا (ﷺ) ناخو چی دہ فہرموویت له بارہی سہ ملہ وہ، بہ خودا سر بہرناکاتہ وہ ناگای له خڑی نیہ، پیٹھمبہرہ (ﷺ) فہرمووی: (ناخو گومان دہ بہن کہ سیگ وای لی کرد بیئت؟) وتیان: عامری کورپی پہ بیعہ تہ ماشای کردوہ،

^۱ احمد (۳۱۹/۲) فہرموودہ یکہ کی سہ حیجہ.

^۲ فتح الباری (۲۱۳/۱۰)، مسلم (۱۷۱۹/۴).

^۳ ابن ماجہ (۱۱۵۹/۲) فہرموودہ یکہ کی سہ حیجہ.

^۴ احمد (۴۳۸/۶) فہرموودہ یکہ کی حہ سہنی سہ حیجہ.

^۵ تحفۃ الاحوذی (۲۱۹/۶)، ابن ماجہ (۱۱۶۰/۲) فہرموودہ یکہ کی حہ سہنی سہ حیجہ.

^۶ تحفۃ الاحوذی (۲۲۰/۶)، النسائی فی الکبری (۳۶۵/۴) فہرموودہ یکہ کی حہ سہنی سہ حیجہ.

^۷ ابن ماجہ (۱۱۶۱/۲) فہرموودہ یکہ کی سہ حیجہ.

^۸ فتح الباری (۲۱۰/۱۰)، مسلم (۱۷۲۵/۴).

پیغمبر (ﷺ) ناردی به شوینیدا نیکه ران بوو لئی فرموی: (له سرچی که سیک له ئیوه برای خوی ده کوژیت، خوزگ کاتیک ئو شته بینو و سرنجی پاکیشای دعای خیرت بگردایه، پاشان فرموی خوت بشوره بوی، ده موچاو و هردو دهستی تا ثانیشکی هردو نه ژتو نه ملاو لای قاجی شوری و جلو بهرگه که ی خسته ناو ته شتیک پاشان ئو ئاوه ی کرد به سهریدا پیاویک ئو ئاوه ی کرد به سهری پشتی سه هل دا له دایه وه پاشان ته شته کی به دایدا لار کرده وه که نه می کرد سه هل له گه له خه لکه که که وه پئی هیچ نازاریکی نه ما^۱ واته تای تیدا نه ما.

فرموده ی عامری کوپی ره بیعه

نیامی احمد له موسنه ده کهیدا پویایه تی کردوه له عبدالله ی کوپی عامر وه وتی: عامری کوپی ربیعه و سه هلی کوپی حونه یف پۆشتن ویستیان خویان بشون، وتی پۆشتن به شوین په نایه کدا که دیار نه بن و خویان بشون، وتی عامر جبه یه کی (جبه) خوری له بهر دابوو دایناو منیش سه یرم کرد بزم پوانی و چاویم لی کرد چوو ناو ئاوه که خوی بشوات، وتی: گویم له دهنگیک بوو له ناو ئاوه که دا هاتمه لای سی جار بانگم کرد وه لای نه دایه وه، پۆشتم بۆ لای پیغمبر (ﷺ) هوالم دایه وتی: هات و پۆشته ناو ئاوه که من له و کاته دا سه یری هردو سپیایی پانیم ده کرد، وتی: به دهستی دای به سینه یداو (سنگ) پاشان فرموی: (ئهی خودایه گه رماو سه رماو ئیشی و نازاری لابه ره) وتی: هه لساو پیغمبر (ﷺ) فرموی: (کاتیک که که سیکتان شتیک ی بینو له برایه کیدا یان له خویدا یان له سامانیدا (مالیدا) سرنجی پاکیشا با دعای خیر بکات بیگومان چاو پیسی پاسته)^۲.

لیدانی خودانه ناسان و وه لام دانه وه یان

خودای گه وره ده فرمویت: ﴿وَقُلْ لَّوْنُ اِنَّهُ لَمَجْنُونٌ﴾ ده شیانون شیتته، واته: چاوی لی ده که نو به قسه ش نازاری ده دن و ده لین شیتته، واته: که ئه م قورئانه ی هیناوه. خوی گه وره ش فرموییه تی: ﴿وَمَا هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ﴾ که ئه م قورئانه هه ر بیره وه ریه کیشه بۆ هه موو خه لکی دنیا.

^۱ احمد (۸۶/۲) ئه م فرموده یه سه نه ده کانی سه حیه.

^۲ احمدی (۴۴۷/۳) فرموده یه کی سه حیه.

تہ فیسری سورہتی (الحاقہ)

لہ مکہ ہاتوہ تہ خواروہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الْحَاقَّةُ﴾ (۱) مَا الْحَاقَّةُ ﴿۲﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحَاقَّةُ ﴿۳﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهُ إِذِ انبَعَثَ أَشْقَى ﴿۴﴾ فَأَتَاهُمُ ثَمُودُ فَأَمْلِكُوا ﴿۵﴾ وَأَمَّا عَادُ فَأَهْلِكُوا بِرِيحٍ صُرَّصٍ عَنِيبٍ ﴿۶﴾ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَنِعَ لَيَالٍ وَتَمَنَّى أَيَّامٍ حُسُومًا ﴿۷﴾ فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَى كَأَنَّهُمْ أُعِجَازٌ نَحْلٌ خَاوِيَةٌ ﴿۸﴾ فَهَلْ رَأَى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ ﴿۹﴾ وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَتْ بِالْخَاطِئَةِ ﴿۱۰﴾ فَعَصَا رَسُولُ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَصْدَةٌ رَابِعَةٌ ﴿۱۱﴾ إِنَّا لَنَاطِقُا الْمَاءَ حَمَلَتُكُوفِي الْبَارِيَةِ ﴿۱۲﴾ لِنَجْمَلَهَا لَكَ نَذْرَةً وَنَعِيْبًا أَذُنٌ وَعِيَةٌ ﴿۱۳﴾

ناگدار کردنہ وہ لہ سرگہ وری پڑی سہ لا قیامت

خودای گہ وری دہ فرمویت: ﴿الْحَاقَّةُ﴾ کارہ ساتہ کہ پوودہ دا. ﴿مَا الْحَاقَّةُ﴾ کام کارہ سات؟. ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحَاقَّةُ﴾ تو جوزانی نہ و کارہ ساتہ چلنہ؟ ﴿الْحَاقَّةُ﴾ یہ کیکہ لہ ناوہ کانی پڑی قیامت چونکہ لہ پڑی قیامتہ دا نہ و پیمانہ و بہ لٹیانہ کہ خدا بریاری داوہ دیتہ جی و پوودہ دا. وہ دہ فرمویت: ﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهُ﴾ ثمود و عاد پودا و لکوتہ کہ یان بہ درق دانا. پاشان خودای گہ وری باسی لہ ناوہ چون و قہیوونی نہ و گہ لانہ دہ کات کہ پڑی قیامتہ تیان بہ درق دہ زانی خودایش فرمووی: ﴿فَأَمَّا ثَمُودُ فَأَهْلِكُوا﴾ ہوزی ثمود بہ نہ عرہ تنیکی بی وینہ قہریان کرد. دہ نگیکی وہ ما گہ وری کہ بیدہ نگی کردن و بومہ لہ رزہ یہ کی وہ ما کشووماتی کردن. ہر بہم شیوہ یہ قہ تادہ وتی: (الطاغیہ) واتہ نہ عرہ یہ کی بی وینہ. ^۱موجاہد وتی: ﴿الطاغیہ﴾ واتہ تاوانہ کان، پہ بیعی کوپی نہ نہ س و نیبنو زہیدیش ہر وایان وتوہ واتہ: تاوانہ کان. وہ نیبنو زہید نہم تاہ تہی خویند ﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهُ﴾ واتہ: ہر وای نہینا ہوزی ثمود بہ ہوزی سرکہ شیانہ وہ. خودا فرموویہ تی: ﴿وَأَمَّا عَادُ فَأَهْلِكُوا﴾ بِرِيحٍ صُرَّصٍ عَنِيبٍ ﴿۶﴾ ہرچی ہوزہ کی عادیس بوو. بہ بابہ کی ہرہ بہ ہیز لہ بہین چوون. ﴿صُرَّصٍ﴾ واتہ: زقر سارد. قہ تادہ و سودی و پہ بیعی کوپی نہ نہ س و سہ وری (الثوری) وتویانہ: ﴿عَنِيبٍ﴾ واتہ:

^۱ الطبری (۵۷۱/۲۳).^۲ الشمس (۱۱).

نقد به میزند، قه تاده وتی: بایه کی نقد به میزبان بق هات دلایانی مه لته کاند^۱ واته دلی دهر میستان. زه حاک (ضحاک) وتی: ﴿مَرَصِرٍ﴾ واته نقد سارد، ﴿عَاتِرَةٍ﴾ واته نقد به میزند بی به زه می و بی خیر^۲ علی و که سانی تریش وتویانه: بایه کی به میزنی واکه هر چیان بوو له ناوچوو میچی نه ما.^۳ ﴿سَحَرَهَا عَلَيْهِمْ سَمِعَ لَيْالٍ وَمُغْنِيَةَ آيَاتِهِ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا مَرْعًى كَانْتُمْ أَعْجَازُ غُلٍّ حَاوِيَةٍ﴾ ماوهی هوت شه و هشت پوژان، به بی وچان، ناردیه سهریان له و ماوه دا به مردویی که ونیوون ده توت کۆتهره ی دارخورمای ناو زراون. ﴿سَحَرَهَا عَلَيْهِمْ﴾ واته: ناردیه سهریان. ﴿سَمِعَ لَيْالٍ وَمُغْنِيَةَ آيَاتِهِ حُسُومًا﴾ واته: ته و او به بی وچان و شوم بوو بی خیر. ئیبنو مه سعودو ئیبنو عه باسو و مجاهدو عه کره و سه وری و (الثوری) که سانی تریش وتویانه: ﴿حُسُومًا﴾ بی وچان^۴ له عیکرمه و په بیعی کوپی خوشه یم (خشیم) وتیان: واته بای بی خیر (شوم) له سهریان. وهك خودا ده فره رموویت: و تراوه: نهوی که خه لکی ناویان ده برد به کۆتهره ی پزی ناو بوش، خه لکی نه م ناوه یان وه رگرتبوو له م نایه ته وه که خودای گه وره ده فره رموویت: ﴿فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا مَرْعًى كَانْتُمْ أَعْجَازُ غُلٍّ حَاوِيَةٍ﴾ ئیبنو عه باسو وتی: ﴿حَاوِيَةٍ﴾ واته تیک چوو، که سانی تر وتویانه که وتوو فریدراو واته: په شه با دابووی به زه ویدا به سهردا که وتبوو به مردوی سهری شکابوو به سهریه کداو لاشه که ی که وتبوو وهك کۆتهره داریک چون لقو که لاگانی لی کرابیته وه و که وتبیت. له هه ردوو سه حیحه که دا هاتوو له پیغه مبه ره وه (وَلَقَدْ) فره رموویه تی: (یارمه تی درام به بای پوژه لات عادیش قریوون به بای پوژناوا)^۵ واته: بایه که له پوژ ناواوه هه لیکات پیی ده لئین په شه بای پوژناوا (الدبور). وه خودا ده فره رموویت: ﴿فَهَلْ تَرَى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ﴾ ناخو نه تر پاشماوه یه کیان ده بینیت؟، نایا تو که سیکیان چاو پی ده که ویت که مابیتته وه که بلئی من که سی نه وانم؟ نه خیر توویان پراو که سیان له سهر زه میندا نه ما. پاشان خوی گه وره فره رموویه تی: ﴿وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَالْمُؤَيَّدَاتُ بِنَاغٍ﴾ فیرعه ونیش و نه وانه ی بهر له ویش بوون و مهرمی شاره ژیراو ژیرکراوه کانیش، خه تایان کرد قافی (قبله) به مه کوری خویندراوه ته وه، واته: له لای فیرعه ون له کاته دا له شوین که وتوه کانی له قیبتیه (القبط) خودانه ناسه کان. وه هه ندیکی تر به مه فتوحی

^۱ الطبری (۵۷۲/۲۳).^۲ الطبری (۵۷۲/۲۳).^۳ الطبری (۵۷۲/۲۳).^۴ الطبری (۵۷۴/۵۷۳/۲۳).^۵ مسلم (۶۱۷/۲).

خویندویانه‌توده، واته: نه‌وانه‌ی پیش له فیرعه‌ون له و گه‌لانه‌ی که وه که نه و بوون. ﴿وَالْمُؤْتَفِكْتُ﴾ نه و گه‌لانه‌ی باوه‌ریان به و پیغه‌مبه‌رانه (ﷺ) نه‌ده‌کردو هه‌ل ده‌ستان به کرداری خراپ و باوه‌ریان نه‌بوو به‌وه‌ی خودا ده‌ینارده خواره‌وه. ره‌بیع ﴿بِالْحَافِظَةِ﴾ گونا‌ه کردن. موجهاد وتی: واته تاوانه‌کان^۱ بویه خودای گه‌وره فرموویه‌تی: ﴿فَعَصَا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخَذَةً رَّابِيَةً﴾ دژایه‌تی پیغه‌مبه‌ری (ﷺ) په‌روه‌رنده‌ی خویان کرد نه‌وسا گرتنی به‌گرتنیکی زۆر سه‌خت، واته: هه‌موو باوه‌ریان به و پیغه‌مبه‌رانه نه‌کرد که خودا بوی په‌وانه کردن. وه که خودا فرموویه‌تی: ﴿كُلُّ كَذَّبَ الرُّسُلَ حَقٌّ وَعِيدٌ﴾^۲ واته: هه‌ر هه‌موویان باوه‌ریان نه‌هینا به پیغه‌مبه‌ره‌کانیان بویه هه‌په‌شه‌ی (من له دژیان) هاته‌دی. هه‌ر که‌سیک باوه‌ری به پیغه‌مبه‌ریک نه‌بیته‌ نه‌وه باوه‌ری به‌هه‌موو پیغه‌مبه‌ران نیه وه که خوی گه‌وره فرموویه‌تی: ﴿كَذَبَتْ قَوْمٌ نُّوحَ الْمُرْسَلِينَ﴾^۳ واته: گه‌لی نوح (علیه‌س‌لام) پیغه‌مبه‌رانیان به درۆن دانا (به‌ویان پی نه‌کردن). ﴿كَذَبَتْ عَادُ الْمُرْسَلِينَ﴾^۴ واته: گه‌لی عاد پیغه‌مبه‌رانی (خوا) یان به درۆن دانا (باوه‌ریان پی نه‌کردن). ﴿كَذَبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ﴾^۵ واته: گه‌لی ثمود پیغه‌مبه‌رانیان به درۆن زانی. هه‌موو گه‌لیک پیغه‌مبه‌ریکی بۆ په‌وانه کراوه بویه خودای گه‌وره فرموویه‌تی: ﴿فَعَصَا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخَذَةً رَّابِيَةً﴾ واته: گه‌وره و به‌هیزو به‌نازار. موجهاد وتی: ﴿رَّابِيَةً﴾ واته به‌هیز^۶ سودی وتی له‌ناوبه‌ر.

وه‌بیر خسته‌وه‌ی چاکه‌ی که‌شتی

پاشان خودای گه‌وره فرموویه‌تی: ﴿إِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَاءُ حَمَلْنَاكِ فِي الْبَارِيَةِ﴾ به‌پاستی ئیمه کاتیک که ناو (ی توفان) سه‌رکه‌وت (بایپزه‌کانی) ئیوه‌مان هه‌لگرت له که‌شتی دا. واته: لاقاو هات (هه‌لسا) به فرمانی خودا به‌سه‌ر زه‌میندا به‌رز بووه. ئیبنو عه‌باس و که‌سانی تریش وتیان: ﴿طَغَا الْمَاءُ﴾ واته زۆر بوو.^۷ به‌هوی دوعاکه‌ی نوح‌وه (علیه‌السلام) که کردی له‌گه‌له‌که‌ی کاتیک که باوه‌ریان پی نه‌ده‌کردو

^۱ الطبری (۵۷۶/۲۳).

^۲ ق (۱۴).

^۳ الشعراء (۱۰۵).

^۴ الشعراء (۱۲۳).

^۵ الشعراء (۱۴۱).

^۶ الطبری (۵۷۷/۲۳).

^۷ الطبری (۵۷۷/۲۳).

دزایه تیان ده کرد بتیان ده پرست خودا دوعاکی لی وەرگرتو توفان و لاقاو سر زه مینى داپوشى و جگه له وانى که له گه ل نوح پیغه مبر دابوون له که شتی که دا. و هه لکی هه موو له بنه ماله ی نوح (علیه السلام) و له نه وه کانی (وه چه کانی) بوون. بویه خوی گه وره لیتره دا منه تی کردوو به سر مرده ماو فرموویه تی: ﴿إِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَاءُ حَمَلْنَاكِ فِي الْبَارِيَةِ﴾^۱ نه وه که شتی که به سر ناودا ده گه پا. وه فرموویه تی: ﴿لِنَجْمَلَهَا لَكَ نَذْرًا وَقَبِيحًا أَذُنٌ وَعِيَةٌ﴾^۲ تابیکه یه بیرمه ره وه بۆ ئیوه وه نه وه گوئیانه ی که خاوهن هه ستن وه ری بگرن، واته: بۆمان هیشتنه وه له هاوشیوه ی نه وه که شتی که سواری ببن له سر شه پۆلی ناو له ناو دهریادا وه خودا ده فرموویت: ﴿وَجَعَلَ لَكَ مِنَ الْفُلِكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ﴾^۳ لستووا علی ظهوریه ئمر تذرکوا نعمه ربکم إذا استویتم علیک^۴ واته: وه که شتی و لاخی بۆ فرمه راهم هیتانن که سواریان ده بن، بۆ نه وه ی سواری پشتیان بن له پاشان بیر له به ره ی په ره و دگارتان بکه نه وه کانتیک سواریان بوون. وه فرموویه تی: ﴿وَمَا يَهُ لَمْ أَنَا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلِكِ الْمَسْحُونِ﴾^۵ وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ^۶ واته: وه به لکه یه کی ناشکرای تر بۆ نه وان نه مه یه که بیگومان نیمه نه وه کانی نه وانمان له که شتی پر کراو (له خویان و که ل و په لیان) دا هه لگرتوه، وه به وینه ی که شتی شتانیکى تریشمان بۆ دروست کردون که سواری بن. قه تاده وتی: خودا نه وه که شتی هیشتنه وه هه تا پیشینه کانی نه وه ئومه ته بینیان و پیی گه یشتن^۷ ناشکراتر پاو بۆ چونى یه که مه بویه خوی گه وره فرموویه تی: ﴿وَقَبِيحًا أَذُنٌ وَعِيَةٌ﴾^۸ واته: نه وه گوئیانه ی له سر هه ستن تیده گه ن له م چاکه یه وه وه ری ده گرن. ئیبنو عباس وتی: له بیرى ناچیته وه گوئی لی ده گرت،^۹ قه تاده وتی: ﴿أَذُنٌ وَعِيَةٌ﴾^{۱۰} نه وه ی خودا عه قلی پی دابیت که لکی وه رگرتوه له وه ی که گوئی لی بووه له کتیبی خودا. زه حاک (ضحاك) وتی: ﴿وَقَبِيحًا أَذُنٌ وَعِيَةٌ﴾^{۱۱} نه وه گوئیانه ی خاوهن هه ستن وه ری ده گرن، واته: نه وه که سه ی گوئی چاکو عه قلی ته واوی هه بیت، وه نه مه بۆ هه موو که سیکه که تیگات و شت وه ریگرت.

^۱ الزخرف (۱۲-۱۳).^۲ یس (۴۱-۴۲).^۳ الطبری (۵۷۸/۲۳).^۴ الطبری (۵۷۹/۲۳).

﴿إِذَا نْفِخَ فِي الصُّورِ نَفْثَةٌ وَاحِدَةٌ﴾ ﴿۱۳﴾ وَجُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّدَا دَكَّةً وَاحِدَةً ﴿۱۴﴾ فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿۱۵﴾
وَأَنْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ﴿۱۶﴾ وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَنِيَةٌ ﴿۱۷﴾ يَوْمَئِذٍ
تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ ﴿۱۸﴾

باسی ناپره حه تیه کانی پوژی قیامت

خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿إِذَا نْفِخَ فِي الصُّورِ نَفْثَةٌ وَاحِدَةٌ﴾ شینجا کاتیت فووکرایه که پره نادا به تاق فووکر دنیگ. خودای به ده سته لات باسی ناپره حه تیه کانی پوژی قیامت تان بق ده کات یه کم ناپره حه تی فووه ترسناکه که یه که به دوایدا نه و فووه یه که هرچی له ناسمانه کان زهمیندایه همووی دهریت مه گهر نه و هی خدا خوی حه ز بکات بمینیت. پاش نه مه فووی هه لسانه وه له به رده م پهره رنده ی هه مو جیهان و زیندور یونه وه و کربونه وه و که نه مه نه و فووه یه (النفخه) و لیته دات ته نکید ده کاته وه که ته نها جاریکه چونکه فهرمانی خودایه که س ناتوانیت بی گویی بکات و نه هیلیت وه پتویستی به دویاره کردنه وه نیه. بویه خودا لیله رده فهرموویه تی: ﴿وَجُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّدَا دَكَّةً وَاحِدَةً﴾ وه زهوی و شاخه کان هه لگیان به جاریک دران به یه کدا (وه ته تخت کران)، واته: ته تخت و سارا ده بیتته وه نه م زهمینه ده گزیت به زهمینکی تر ﴿فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ﴾ سا نه و پوژه به سه راته که پرووده دا، واته: قیامت هه لده ستیت (دیت) وه ده فهرموویت: ﴿وَأَنْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ﴾ نه م ناسمانه ش قلیش ده بات و له و پوژه دا فه شه لو بی که لکه، نیبنو جورده یج (جریج) وتی: نه م نایه ته وه که نه م نایه ته وایه ﴿وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا﴾ واته: وه ناسمان (له هه مو لایه که وه) کرایه وه بوو به ده رگا. نیبنو عه باس وتی: کونی تی بووه، عه رشیش لایه وه نزیکه. ﴿وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَنِيَةٌ﴾ وه فریشته کان له که ناری ناسمان وه له و پوژه دا هه شت (فریشته) ته ختی پهره رده گاری تو هه ل ده گزیت له ژور هه مو فریشته کانی تره وه. ﴿وَالْمَلَكُ﴾ نیسمی جنسه (اسم الجنس) واته: فریشته کان له چواره وری (که ناری) ناسماندان. په بیعی کوپی نه نه س وتی: له م نایاته ﴿وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا﴾ فریشته کان به وردی له ناسمانه وه سه یری خه لکی سه ر زهمین ده کن. وه نه م فهرمووده یه ی خودا ﴿وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَنِيَةٌ﴾ واته: له پوژی قیامت دا هه شت فریشته ته ختی پهره رنده ی تو هه لده گرن. وه نه بو داود پویایه تی کردوه له کتیبه که یدا له جابری کوپی

عبدالله‌وه که پیغمبر (ﷺ) فرمودیه‌تی: (رَبِّمَ بَیْ دَرَا کِه بَاسِی فَرِیشتَه یَه کِه لَه فَرِیشتَه کانی خودای گوره بکم له هه لگرنی تهخت (العرش) که له نیوانی نهرمایی گویچکئی تا ناوشانی به نه ندازه‌ی حوت سه‌ده سال پُشتنه) نه مه قسه‌ی (وته‌ی) نه بو داوده^۱.

نیشاندانی نه‌وه‌ی ئاده‌م (له به‌رده‌م خودای گه‌وره)

خوای مه‌زن ده‌فرمودیه‌تی: ﴿بِیَوْمَیذِ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَ مِنْکُمْ خَافَةٌ﴾ لهو پۆژده‌ا (له‌به‌رده‌می خوادا) هه‌مووتان نیشان ده‌درین هیچ (کرده‌وه‌یه‌کی) په‌نهانیان به نه‌ینی نامینتیه‌وه، واته: ده‌رده‌خرین له‌به‌رده‌م نه‌و که‌سه‌ی که ناگای له په‌نهانی و سرت‌و‌ورته‌تان هه‌یه که هیچ شتیکی ئیه‌وه‌ی لا ون نابیت به‌لکو ناگای له هه‌مو په‌نهانی و شار‌وه و ناشکرایه‌کتان هه‌یه. بۆیه فرمودیه‌تی: ﴿لَا تَخْفَ مِنْکُمْ خَافَةٌ﴾^۲ واته: دل خۆشن نه‌وانه‌ی که به‌ده‌سته پاست نامه‌که‌یان ده‌دریتی و خۆش گوزهرانن. نیمامی احمد ریوایه‌تی کردوه له نه‌بو موساوه وتی: پیغمبر (ﷺ) فرمودیه‌تی: (خه‌لکی له پۆژی قیامه‌تدا سئ جار (پیشان ده‌درین) دوو جاریان که پیشان ده‌درین بۆ گفتوگوو پاکانه کردن و په‌شیمان بونه‌وه‌یه جاری سییه‌م لهو کاته‌دا نامه‌کان په‌رش و بلو ده‌بیته‌وه بۆ ناو ده‌سته‌کان یه‌کێک به ده‌ستی پاست وه‌ری ده‌گریته و یه‌کێک به ده‌ستی چه‌پ وه‌ری ده‌گریته^۳ ئیبنو ماجه ریوایه‌تی کردوه^۴ ترمذیش ریوایه‌تی کردوه^۵.

﴿فَأَمَّا مَنْ أَوْفَ كَتَبَتْهُ بِحَسَنَةٍ فَيَقُولُ هَٰؤُلَاءِ مَنَافِعُ عُشَّةٍ﴾ (۱۹) ﴿إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلْكٌ حَسْبَاءِ﴾ (۲۰) ﴿نَهْوٌ فِي عِشَّةٍ رَاضِيَةٍ﴾ (۲۱) ﴿فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ﴾ (۲۲) ﴿تَقُوطُهَا دَائِبَةٌ﴾ (۲۳) ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْفَالِئَةِ﴾ (۲۴)

دلخۆشی نه‌وانه‌ی که به‌ده‌ستی پاست نامه‌که‌یان ده‌دریتی و خۆش گوزهرانیان

خوای گه‌وره فرمودیه‌تی: ﴿فَأَمَّا مَنْ أَوْفَ كَتَبَتْهُ بِحَسَنَةٍ فَيَقُولُ هَٰؤُلَاءِ مَنَافِعُ عُشَّةٍ﴾ نه‌وسا هه‌ر که‌سیک نامه‌ی کرده‌وه‌ی نرابیتته ده‌ستی پاستی، ده‌لێت: وه‌رن نامه‌که‌ی من بخویننه‌وه. خودای گه‌وره هه‌والی خۆشبه‌ختی نه‌وانه‌مان ده‌داتی که به ده‌ستی پاستی نامه‌که‌ی درابیت له پۆژی قیامه‌تداو دلخۆشه به‌و نامه‌یه که له خۆشیاندا به هه‌ر که‌سیک ده‌گات ده‌لێت: ﴿هَٰؤُلَاءِ مَنَافِعُ عُشَّةٍ﴾ واته: فرمودن نه‌مه نامه‌ی

^۱ ابو داود (۹۶/۵) نه‌م فرمودیه‌یه سه‌نه‌ده‌کانی سه‌سه‌نه.

^۲ الحاقه (۱۸).

^۳ احمد (۴۱۴/۴) نه‌لبانی وتی له فرموده لاوازه‌کانی ئیبنو ماجه‌یه.

^۴ ابن ماجه (۱۴۳/۲) نه‌لبانی وتی له فرموده لاوازه‌کانی ئیبنو ماجه‌یه.

^۵ تحفة الاحوذی (۱۱۱/۷) نه‌لبانی وتی له فرموده لاوازه‌کانی ئیبنو ماجه‌یه.

منه بيخوينند و چونکه ده زانيت نهي که تيا به تي هم موخيرو چاکه يه له و که سانه يه که خودا خرابه کانيشي گويوه به چاکه بوي عبدالرحمن کويي زهيد وتي: ﴿هَآؤُمُ اقْرَءُوا كِتٰبِيْ﴾ واته: (ها اقرؤ کتابي) وه (ؤم) زياده يه. وادياره که (ؤم) به واتاي (هاکم) ه. نيينو نه بي حاتم پيو به تي کردوه له عبدالله ي کويي حه نزه له وه (حنظلة) نه وه ي که فريشته شؤردى (غسيل الملائکه) وتي: خودا به بنده ي خوي ده وه ستنيت له پؤزي قيامه تدا خرابه کاني ده بينريت واته: ده رده که ويت له پشتي نامه که يدا خوداي گه وره ده فهرموويت پي تو نه مه ت کردوه؟ ده لئيت به لي، خودا ده فهرموويت پي: من تاوانه کانت ناشکرا ناکم وه له تاوانه کانيشت ده بورم نا له ويذا ده لئيت ورن نامه که ي من بخوينند وه ﴿وَإِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلْكِيْ حِسَابِيْ﴾ من سوره ده مزاني که توشي لي پرسينه وه هه رده بم، کاتيک پرگاري بوو له و لي پرسينه وه يه له پؤزي قيامه تدا. وه له فهرمووده ي سه حيدا هاتوه له نيينو عومره وه که پرسياي لي کرا له سرته کردن (النجوى) واته: قسه کردن به سوکي و بي دنگي وتي: بيستم له پيغه مبه روه ﴿وَيَقُولُ﴾ ده يفرموو: (خودا له بنده ي نزيک ده بيتت وه داني بي داده نيت به تاوانه کانيدا هه تا وه ختيک واده بينيت که تيا چوو خوداي گه وره فهرمووي من تاوانه کانت داپوشيو وه له دنيا و نه مپوش ليت ده بورم. پاشان نامه ي چاکه کاني به ده ستي پاستي ده دريتت. به لام خوانه ناس و دوپور (المنافق) نه وانه ي که ده بيان ناسن ده لين نه وانه نه وه که سانه ن که درويان بؤ په روه رنده بيان هه لده به ست، (ده سا نه فرين - له عنه تي - خوا له نامه ي کاران)^۱ خوداي گه وره ده فهرموويت: ﴿وَإِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلْكِيْ حِسَابِيْ﴾ واته: من باوه ي ته واولم بوو له دنيا که نه م پؤزه ديت و گوماني تيدانيه. وه که خوداي گه وره فهرمووي تي: ﴿الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُّلتَقُوا رَبَّهُمْ﴾ واته: نه وانه ي که پيدان وايه بيگومان به خزمه ت په روه ردگاريان ده گن. وه فهرمووي تي: ﴿لَهُمْ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ﴾ نيت نه وه له ناو ژيان يکي خوشدايه، واته له ژيان يکي کامه راندايه. ﴿فِي جَنَّاتٍ عَالِيَةٍ﴾ له به هشتيکي به رزايه. واته: کوشکه کاني به رزن کيزه کانيشي سپي و ديمه ن جوانن. خانه ده کاني خوشن و به هه ميشه يي جي خوشگوزه رانين. له فهرمووده ي سه حيدا هاتوه که (به هشت سه د پله يه نيواني هه موو دوو پله يه که وه که نيواني ناسمان و زه مينه).^۲ خودا فهرمووي تي: ﴿فَطَوَّفَتْهُا دَارِيْنًا﴾ که ميوه ي نزيکه ده سته. به را ئي (البراء)

^۱ احمد (۷۴/۲)، البخاري (۴۶۸۵)، مسلم (۱۷۶۸).

^۲ البقرة (۴۶).

^۳ البخاري (۲۷۹۰).

کوپى عازب وتى: واته: ميوه نزيك وا له به رده ستدا به پالکه وتويى هه ركه سيك تاره زوى لى بيت كه سانى تريس هه وايان وتوه. خوى گه وره ده فرموييت: ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ﴾ سا بخون و بخونه نوشي گيانتان نه مه بؤ نه و کارانه به كه له پؤزاني پابوردو كردوتانه، واته: نه مه يان پى ده وتريت بؤ ريز لى نانيان و چاكه له گه ل کردن به هره پيدانيان. چونكه له فرموده ي سه حيدا هاتوه كه پيغه مبر (ﷺ) فرمويه تي: (کار بکن و پاره ستاوين نزيك بنه وه وه بشرانن هيچ كه سيك له نيوه به کرده ي خوى ناچيته به هه شت) وتيان: توش نه ي پيغه مبرى خدا ناچيت؟ فرموي: (منش ناچم مه گه ر خدا به سؤزو به زه يى خوى دام ببوشيت).^۱

﴿وَأَمَّا مَنْ أَوْفَى كَيْبَهُ ۖ بِشِمَالِهِ ۖ يَقُولُ يُلَيِّنُنِي لِزَأْوَتٍ كَيْبَةٍ ۖ (۵) وَلَزَأْوَرٍ مَّاجِسِيَةٍ ۖ يُلَيِّنُهَا كَأَنِّ الْقَاعِصَةِ ۖ (۶) مَا أَغْنَىٰ عَنِّي مَالِيَّةٌ ۖ (۷) هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَّةٌ ۖ (۸) خَذُوهُ فَعَقْلُوهُ ۖ (۹) فَرَبِّحْهُم صَلُّوهُ ۖ (۱۰) تَزُفِي سِلْسِلَهُ دَرْعَهَا سَبْعُونَ دَرَاعًا ۖ (۱۱) فَاسْلُكُوهُ ۖ (۱۲) إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِإِلَهِ الْعَظِيمِ ۖ (۱۳) وَلَا يَحْضُرُ عَلَىٰ طَعَامِ الْيَسْكِينِ ۖ (۱۴) فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هُنَا حَمِيمٌ ۖ (۱۵) وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غَشِيلٍ ۖ (۱۶) لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا الْخَاطِئُونَ ۖ (۱۷)﴾

خراپى ژياني نه وه كه سانه ي كه نامه يان به ده ستى چه پ دمدرتي

خوداى گه وره ده فرموييت: ﴿وَأَمَّا مَنْ أَوْفَى كَيْبَهُ ۖ بِشِمَالِهِ ۖ يَقُولُ يُلَيِّنُنِي لِزَأْوَتٍ كَيْبَةٍ ۖ (۵) وَلَزَأْوَرٍ مَّاجِسِيَةٍ ۖ يُلَيِّنُهَا كَأَنِّ الْقَاعِصَةِ ۖ (۶) خورگه نامه كه ي ده نينه ده ستى چه پيه وه، ده لت: خورگه نامه ي خوم پى نه درايه. نه مه دهنگو باسى ژياني به دبه ختانه كاتيک هه كه سيكيان له ساحه ي مه حشر دا (گوره پاني قيامت) نامه كه ي به ده ستى چه پى ده دريتى له و كاته دا زدر په شيمانه چ په شيمانيتك ده ليت: وه كه خدا فرمويه تي: ﴿يَقُولُ يُلَيِّنُنِي لِزَأْوَتٍ كَيْبَةٍ ۖ (۵) وَلَزَأْوَرٍ مَّاجِسِيَةٍ ۖ يُلَيِّنُهَا كَأَنِّ الْقَاعِصَةِ ۖ (۶) خورگه مردن به كجارى بوويه. زه حاك (ضحاك) وتى: خوازيارى مردنيه تى وه رگيز زيندو نه بيتته وه. محمدى كوپى كه عبو په بيع و سوديش هه وايان وتوه، قه تاده وتى: خه زى له مردنه كه هيچ شتيك نه بووه له دنيا له مردن له لاي ناخوشتر بووييت.^۲ ﴿مَا أَغْنَىٰ عَنِّي مَالِيَّةٌ ۖ (۷) سامان به هره ي بؤم نه بوو. ﴿هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَّةٌ ۖ (۸) ده سته لاثم وا له به ين چوو. واته: مال و سامان و ده سته لات فريام نه كه وت له سزاو جه زره به نه ي پاراستم. به لكو به تنها مامه وه به بى يارمه تى دهرو په نايه تا له ويدا خوى گه وره ده فرموييت:

^۱ الطبرى (۵۸۶/۲۳).

^۲ فتح البارى (۳۰۰/۱۱).

^۳ الطبرى (۵۸۷/۲۳).

﴿خُذُوهُ فَعَلُوهُ﴾ سابیگرنو زنجیری بکن. ﴿ثُمَّ لَنَجْجِمْ صَوْلُهُ﴾ نهوسا بۆ دۆزه‌خی بیهن. واته: فرمان ده‌دریّت به گزیزه‌ی جه‌هننهم (الزبانیة) که بیگرن زنجیری کهن له ساحه‌ی مه‌حشرده‌ واته: زنجیر بکه‌نه ملی و پاشان به‌رو دۆزه‌خ پای بکیشن بیخه‌نه ناوی، واته بیبهنه خواره‌وه له جه‌هننهمدا. وه ده‌فهرموویّت: ﴿ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ﴾ پاشان له ناو زنجیریکی حه‌فتا گه‌زدا شه‌ته‌کی ده‌ن و پای کیشن. که عبی نه‌حبار (کعب الاحبار) وتی: مه‌موو پئچیکی (حلقه) به نه‌ندازه‌ی ناسنی دنیا ده‌بیّت. عه‌وفی (العوفی) وتی: ئیبنو عه‌باس و ئیبنو جوهره‌یج (جریج) وتیان: هر پئچیکی به نه‌ندازه‌ی بالی فریشته‌یه‌که^۱ ئیبنو جوهره‌یج وتی: ئیبنو عه‌باس وتی ﴿فَاسْلُكُوهُ﴾ له قنگیه‌وه ده‌چیت و پاشان له ده‌میه‌وه دیته‌ ده‌ر پاشان ده‌دریّت له شیش وه‌ک کولله که ده‌دریّت له شیش و ده‌برژیّت عه‌وفی وتی: له ئیبنو عه‌باسه‌وه له دوایه‌وه (دیره) ده‌دریّت وه‌تا له کونه‌ لوتیه‌وه دیته‌ ده‌روه. بۆ نه‌وه‌ی که له‌سه‌ر پی‌ی هه‌ل نه‌سیت.^۲ ئیمامی احمد ړیویه‌تی کردوه له عبدالله ی کوپی عه‌مره‌وه وتی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: (نه‌گه‌ر پارچه‌یه‌ک قورقوشم به نه‌ندازه‌ی نه‌مه (نیشاره‌تی کرد بۆ کاسه‌ی سه‌ر) په‌وانه بکریّت له ناسمانه‌وه بۆسه‌ر زه‌مین، که نه‌و ماویه‌ه پینج سه‌د سال ړنگایه، ده‌گاته سه‌ر زه‌مین پش نه‌وه‌ی شه‌و دابیت، به‌لام نه‌گه‌ر له سه‌ری نه‌و زنجیره‌وه په‌وانه بکریّت به چل پایز ده‌پوات به شه‌و به ړۆږ پش نه‌وه‌ی بگاته پیتی یا کوتایی)^۳ ترمذی هیناویه‌تی ووتی: نه‌مه فهرموده‌یه‌کی چاکه (هذا حدیث حسن)^۴ وه ده‌فهرموویّت: ﴿إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ﴾ نه‌و به‌روای به خودای گه‌وره نه‌مینا. ﴿وَلَا يَحْضُ عَلَى طَعَامِ الْيَسْكِينِ﴾ بۆ ناندان به هه‌ژارانش هیچ که‌سی نان نه‌ده‌دا. واته: هه‌ل ناسیت به‌وه‌ه‌قه‌ی خودا که له سه‌ریه‌تی له گوړپایه‌لی و په‌رستن وه به سود نیه بۆ خه‌لکی هه‌قی خۆیانیان نادانیت. وه هه‌قی خودا به‌سه‌ر به‌نده‌کانیه‌وه نه‌ویه که به تنها بیپه‌رستن و هاوه‌لی بۆ دانه‌نین له هیچ شتی‌کدا. وه هه‌قی به‌نده‌کان به‌سه‌ر یه‌که‌وه نه‌ویه که چاکه له‌گه‌ل یه‌کترا بکه‌ن و یارمه‌تی یه‌کتر بدن له‌سه‌ر چاکه و خودانه‌ناس له‌به‌ر نه‌مه خودا فرمانی داوه به نوپۆ کردن و زه‌کات دان. پیغه‌مبه‌ر له کاتی وه‌فاتیدا بوو ده‌یفهرموو: (نویژو نه‌وه‌ی بووه‌ته مولکی خۆتان)^۵ واته: هه‌قی

^۱ الطبری (۵۸۹/۲۳).^۲ الطبری (۵۸۹/۲۳).^۳ احمد (۱۹۷/۲) فهرموده‌یه‌کی لاوازه و سه‌نده‌کانیشی لاوازه.^۴ تحفة الاحوذی (۳۱۳/۷) ترمیزی ده‌لی فهرموده‌یه‌کی سه‌سته.^۵ النسائی فی الکبری (۲۵۸/۴) فهرموده‌یه‌کی سه‌حیحه و سه‌نده‌کانیشی سه‌حیحه.

نویز بدن و همتی نه وانهش بدن که له ژیر ده ستاندايه. خوی گوره ده فره رمویت: ﴿فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هِمَّتٌ حَمِيمٌ﴾ جا نه مرق لیړه داهیچ دوستی نی به. ﴿وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غَسَلِینَ﴾ خواردن نیه مه گره کیمای جه همنه میه کان. ﴿لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا الْخَاطِئُونَ﴾ نایخون مه گره خه تاکاران. واته: نه مرق که سیټ نیه پرکاری بکات له سزای خودا نه خرمو نه دوستو نه تکاکاریک گوی له تکای بگریټ وه هیچ خواردنیک نیه جگه له کیمو زوخوی زامداران. قه تاده وتی: نه وهش خراپترین خواردنی خه لکی ناو ناگره. ۱ په بیع و زحاک (ضحاك) وتیان: دره ختیکه له ناو جه همنه مدا. شهبیی (شبیبي) کوی بشر وتی: له عیکرمه وه نه ویش له نیبنو عه باسه وه وتی: ﴿غَسَلِینَ﴾ نه و خوین و ناوړه یه له گزشته کانیان دیته دهره وه. علی کوی نه بوته لحه وتی: له ابن عباسه وه ﴿غَسَلِینَ﴾ کیمو زوخوی خه لکی ناگره.

﴿فَلَا أَقِیْمُ بِمَا تُبْصِرُونَ﴾ ۲۸ ﴿وَمَا لَا تُبْصِرُونَ﴾ ۲۹ ﴿إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ﴾ ۳۰ ﴿وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ﴾ ۳۱ ﴿وَلَا يَقُولُ كَافِرٍ قَلِيلًا مَا تَدْكُرُونَ﴾ ۳۲ ﴿نَزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ۳۳

قورئان قسه ی (کلامی) خودایه

خودای گوره سویند ده خوات به دروست کراوه کانی به وهی ده بیبنو به وهی که نایبین که نیشان (به لگن) له سر ته وای ناوه کانی خوداو سیفه ته کانی که نه م قورئانه قسه ی خودایه و نیگای نه وه که ناروویه تی بق بهنده و پیغه مبری خوی که هلی بژاردوه بق که یاندنی و جی به جی کردنی نه وه نه مانه ته ی که داویه تی به سریدا. فره رمویته تی: ﴿فَلَا أَقِیْمُ بِمَا تُبْصِرُونَ﴾ سا سویند به وشته ی ده بیبن. ﴿وَمَا لَا تُبْصِرُونَ﴾ وه به وهش که نیوه نایبین. ﴿إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ﴾ نه وه قسه ی پاسپیرویکی به پیزه واته: محمد (ﷺ)، نیزافه که (اضافه) درلوه ته لای نه و چونکه پیغه مبر (ﷺ) نیشه که ی یاندن له وکسه وه که بوی دینیت، وه له بهرته وهیه که له سوره تی ته کویردا (التکوین) نیزافه که ی داوه ته پال پاسپیروای فرشته ﴿إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ﴾ ۱۹ ﴿ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ﴾ ۲۰ ﴿مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ﴾ ۲۱ واته: بیگومان نه و قورئانه گوفتاری په وانه کراویکی پایه به رزه (که فرشته ی سروشه)، به هیزه و لای خاوه نی عرش (خوی گوره) خاوه پایه یه، قسه په وایه له ناو فرشته دلو ده ست پاکه. نه مه جبرائیل (علیه السلام) پاشان فره رمویته تی: ﴿وَمَا صَاحِبُكُم بِمَجْنُونٍ﴾ ۲ واته: هاوپیکه تان که موحه ممه ده (ﷺ) شیت

۱ الطبری (۵۹۱/۲۳).

۲ التکویر (۲۱-۱۹).

۳ التکویر (۲۲).

نیہ (وہ کئیوہ دہ لئین) واتہ محمد (ﷺ). ﴿وَلَقَدْ رَءَاهُ بِالْأَقْصَىٰ الْمُبِينِ﴾^۱ واتہ: سوئند بہ خودا بیگومان (فریشتہی سروشی) دیوہہ لہ ناسوی پروندا، واتہ: محمد (ﷺ) جبرائیلی بینی لہ سہر نوہ شیوہیہی کہ خودا دروستی کردوہہ لہ سہری. ﴿وَمَا هُوَ عَلَىٰ الْغَيْبِ بِضَنِينٍ﴾^۲ واتہ: وہ نہو ہڈو چروک نی یہ لہ کہ یاندنی سروشدا. ﴿وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَّجِيزٍ﴾^۳ واتہ: وہ نہو (قورئانہ) قسہی شہیتانی دہرکراو لہ بہ زہی خودا نی یہ (وہ کئیوہ دہ لئین). وہ ہر بہم شیوہیہ لیترہدا فرموویہ تی: ﴿وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ﴾^۴ وہ نہم (قورئانہ) قسہی شاعیر نی یہ، کہ متر باوہ پ دہہینن. ﴿وَلَا يَقُولُ كَافِرٍ قَلِيلًا مَّا نَذْكَرُونَ﴾^۵ وتہی فالگرہوہش نیہ، زڈ کہم بیر دہ کہ نہوہ. جارٹک خودا گہ یاندنہ کہ دہداتہ پال پاسپیروای فریشتہو جارٹکی تر دہیداتہ پال پاسپیروای ٹادہمی چونکہ ہر دوکیان پاگہیہ نہرن لہ لایہن خوداوہ بہ وہی پٹی سپاردون لہ قسہو نیگای خوی. بڑیہ خودای گہورہ فرموویہ تی: ﴿نَزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ﴾^۶ (نہم قورئانہ) نارداوہ تہ خواروہ لہ پہ روہ رندہی گشت جیہانہوہ.

﴿وَلَوْ نَقُولُ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقْوَالِ﴾^{۱۱} ﴿لَاخْذًا مِّنَ الْيَمِينِ﴾^{۱۲} ﴿ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ﴾^{۱۳} ﴿فَمَا يَمْكُرُ مِنْ أَمْرٍ عَنَّا خَجِيزٍ﴾^{۱۴} ﴿وَأَنَّهُ لَنذَكِّرُهُ لِلْمُتَّقِينَ﴾^{۱۵} ﴿وَأَنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكَ مُكْذِبِينَ﴾^{۱۶} ﴿وَأَنَّهُ لَحَصْرٌ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾^{۱۷} ﴿وَأَنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ﴾^{۱۸} ﴿فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ﴾^{۱۹}

نہ گہر پیغہ مبر (ﷺ) ہندیک لہ قسہ گانی بہ دہم خودا ہلہبہ ستایہ بیگومان خودا جہ زہبہی دہدا
خودای گہورہ دہ فرموویت: ﴿وَلَوْ نَقُولُ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقْوَالِ﴾^{۱۱} واتہ: نہ گہر بہ دہم نیعہوہ ہندیک وتہی ہل بہبہ ستایہ واتہ محمد (ﷺ) نہ گہر وک نہوان وا دہ زانن پیغہ مبر (ﷺ) بہ دہمی نیعہوہ قسہی ہلہبہ ستایہ یاشتیکی لہ خویوہ بوتایہ بہ ناوی نیعہوہ یا کہم یا زیادی بکردایہ کہوایش نیہ تولہ مان لی دہسہندو سزماں دہدا. بڑیہ خودا فرموویہ تی: ﴿لَاخْذًا مِّنَ الْيَمِينِ﴾^{۱۲} واتہ: بیگومان نیعہ بہ دہستی خومان تولہ مان لی دہسہند. وتراوہ واتہ: تولہ مان لی دہسہند بہ دہستی پاست چونکہ بہہیزترہ لہ تولہ دا. وہ دہ فرموویت: ﴿ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ﴾^{۱۳} واتہ: لہ پاشان پہگی دلیمان دہبہی،

^۱ التکویر (۲۳).
^۲ التکویر (۲۴).
^۳ التکویر (۲۵).

نیبنو عباس وتی: پڑگی حیات، نه و پڑگی که دلی پیوه به ستراره^۱ هروه ها عیکرمه و سه عیدی کوپی جو به یرو که که مو (الحکم) قه تاده و زحاک (الضحاک) و موسلمی به تین و (مسلم البطلین) نه بو سه خر (أبو صخر) هه میدی کوپی زیاد وتویانه.^۲ محمدی کوپی که عب وتی: دل و بڑپی و پڑگی کانی^۳ وه ده فهرموویت: ﴿فَمَا يَنْكُرُ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِرِينَ﴾ واته: هیچ که سیکتان ناتوانیت بیته له مپهر (به رگن) له نیتوان نیتمو نه و نه گهر بمانه ویت شتیکی پی بکین له سر نه وه، به پیچه وانه وه مانای نه وه به محمد (ﷺ) زرد راست و چاک و شاره زای پڑگیه چونکه خودای گه وره برپاری بؤ داوه که فهرمانی نه و بگیه نیت و پشتیوانی لی کردوه به موعجزه ی گه وره به لگی زوری بی ویتنه. پاشان خودای گه وره فهرموویت: ﴿وَأَنَّهُ لَذِكْرُ اللَّامِقِينَ﴾ نه م قورئانه بیره وه ریه بؤ نه وانه ی خق پارینن، واته: قورئان وه خودای گه وره فهرموویت: ﴿قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشَفَاعَةٌ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى﴾ واته: (نه ی موحه ممد ﷺ) بلی: قورئان بؤ که سانیگ باوه رپان پیتی هیتاوه پڑیرو چاره سهری گومانه وه نه وانه ی باوه پی پی ناهینن له گویاندا گرانس و که پی هیه (له) بیستنی حق) هروه ها له ناست نه و قورئانه دا کویتن. پاشان فهرموویت: ﴿وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكُمُ مُّكَذِّبِينَ﴾ بی گومان نیتمه ده شرانین تیتاندا هیه باوه ناکه ن، واته: له گه ل نه م پونی و ناشکریه دا تیتاندا هه ن باوه ناکات به م قورئانه. پاشان فهرمووی: ﴿وَأَنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ دیاره نه وه داخ و که سهره بؤ نه م خودانه ناسانه. نیبنو جهریر وتی: بی گومان نه م باوه پنه کردنه داخ و که سهره بؤ خودانه ناسان له پڑی قیامه تدا.^۴ به م شیوه یه ش له قه تاده وه گپراویه ته وه^۵ وه ده گونجیت زه میره که بگ پیته وه بؤ قورئان، واته: بی گومان قورئان و باوه به قورئان له راستیدا داخ و که سهره بؤ خودانه ناسان وه ک خودا فهرموویت: ﴿كَذَلِكَ سَلَكْنَاهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ ۝ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ﴾^۶ واته: ثابو و جوره نه و (قورئان) مان خستوته ناو دلی تاوانبارانه وه، که چی هر باوه پی پی ناهینن. وه

^۱ الطبری (۵۹۳/۲۳).

^۲ الطبری (۵۹۴/۲۳)، الدر المنثور (۲۷۶/۸).

^۳ القرطبی (۲۷۶/۱۸).

^۴ فصلت (۴۴).

^۵ الطبری (۵۹۵/۲۳).

^۶ الطبری (۵۹۵/۲۳).

^۷ الشعراء (۲۰۰-۲۰۱).

فهرموویه تی: ﴿وَجِبِلَ بَيْنَهُمْ وَيِّنَ مَا يَشْتَهُونَ﴾^۱ واته: به ربه ست ده خریته نیوان نه وان و نه وهی شاره نوی ده کن (که بپواهینانو تهوبه کرده). بویه لیتردها فهرموویه تی: ﴿وَأِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ﴾ که دیاریشه راستیکه هیچ گومانیکه تیدا نیه، واته: هه والیکه پاست و هه قه که هیچ دوودلیه کی تیدا نیه. پاشان خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿فَسَجَّ بِأَتَمِّ رَيْكَ الْأَطْمِرِ﴾ تق به یادی ناوی په روه رنده ی گه وره ت. هر په سه نی پاکی نه و بده، واته: نه و خودایه ی نه م قورنانه گه وره یه ی په وانه کردوه.

ته فسیری سوره قی (المعارج)

له مه ککه دا هاتوه ته خواروه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ﴾^(۱) ﴿لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ﴾^(۲) ﴿يَكُ اللَّهُ ذِي الْمَعَارِجِ﴾^(۳) ﴿تَرْجُ الْمَلَائِكَةُ﴾^(۴) ﴿وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾^(۵) ﴿فَاصْبِرْ صَبْرًا جَدِيدًا﴾^(۶) ﴿إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا﴾^(۷) ﴿وَنَرَاهُ قَرِيبًا﴾^(۸)

په له کردن بو هاتنی پوزی قیامت

خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ﴾ به کیک داوی کرد نازاریک بیت. نه و مانایه ی تیا وه دی ده کزیت که نه م پیتی بایه (حرف الباء) ده ری ده خات و ده یگه یه نیت وه ک پوی دابیت، نه وه ی داوی کرد نازاریک بیت زور په له ی بوو. وه ک خودای ده فهرموویت: ﴿وَسْتََعْلَمُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ﴾^۱ واته: وه نه وان (قورپیشی به گالتوه) به په له داوی سزات لی ده کن له کاتیکدا هر گیز خودا پنچه وانه ی به لینی خوی ناکات. واته: جه زره به ی خودا دیت و گومانی تیدا نیه. عه وفی وتی له ئیبنو عه باسه وه ﴿سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ﴾ ئیبنو عه باس وتی: (نه وه داوی خوانه ناسانه که سزایان بقر بیت له لایه ن خوداوه) که بقریان هاتوه. ^۲ ئیبنو نه بی نه جیح (نجیح) وتی: له مواجهده وه له م نایه دا ﴿سَأَلَ سَائِلٌ﴾ به کیک داوی کرد به و نازاره ی که دیت له پوزی قیامتدا وتی نه مه یش داواکه یانه ﴿اللَّهُمَّ إِنْ كَانَتْ هَذَاهُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا جِسَارًا مِنَ السَّمَاءِ أَوْ أَثَرَنَا

^۱ سبأ (۵۴).

^۲ الحج (۴۷).

^۳ الطبری (۵۹۹/۲۳).

أَتَيْنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ^۱ واته: نهگر نه م قورئانه راسته و له لایه ن قووه هاتووه دهی بهرد به سه رماندا ببارینه له ناسمانه وه یان سزایه کی سه ختی پر ئازارمان بؤ بنیره.^۲ وه فه رموویه تی: ﴿وَأَقِرْ﴾ واته: چاوه پوانه و ناماده کراوه بؤ خودانه ناسان. ئیبنو عباس وتی: هاتووه و ناماده بویه ﴿لَا كُفْرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ﴾ نهو سزایه هیچ که سو شتیگ نی به بیگه پښتته وه له خودانه ناسان. واته: هیچ که ستیگ نیه بیان پاریزیت کاتیک خدا ویستی نهو سزایانه بدات بویه فه رموویه تی: ﴿يَرْبُكُ اللَّهُ ذِي الْمَعَارِجِ﴾.

ته فسیری (مانای) ﴿ذِي الْمَعَارِجِ﴾

علی کوپی نه بو ته لحه (طلحة) وتی: له ئیبنو عباس وه ﴿ذِي الْمَعَارِجِ﴾ واته: بلندی به سزایه کان^۳، موحامد وتی: ﴿ذِي الْمَعَارِجِ﴾ پله کانی ناسمان^۴ خودا ده فه رموویت: ﴿تَنْزِجُ الْمَلَكُتُكُمُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾ فریشته کان و جو برائیل له پوژیکدا به ره و لای خوا سه رده که وت که پتی په نجا هزار ساله. عبدالرزاق وتی: له موعه مه ره وه (معمر) ئه ویش له قه تاده وه ﴿تَنْزِجُ﴾ واته: سه رکه وت، به لام ﴿وَالرُّوحُ﴾ نه بو صالح وتی: دروست کراوینک له دروست کراوه کانی خودا له مروقه ده چن به لام مروقه نین. منیش ده لیم له وانه په مه به ست پی ی جو برائیل بیت. له بابی عه تفی خاسه وه بیت بؤ سه ر عه تفی عامه وه ده گونجیت ئیسمی جنسی بیت بؤ گیانی به نیام (بنی آدم) کاتیک گیانی نه کیشریت و به ند ده کریت وه به ره و ناسمان. وه که فه رمووده که ی براء (البراء) ده ی که یه نیت^۵.

مه به ست به پوژیک نه نندازه که ی په نجا هزار ساله

خودای گه وه ده فه رموویت: ﴿فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾ مه به ست به و پوژده پوژی قیامه ته. ئیبنو نه بی حاتم پویایه تی کردووه له ئیبنو عباس وه ﴿فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾ وتی: پوژی قیامه ت. سه نه ده کانی (الاسناد) راستن. سه وری (الثوری) پویایه تی کردووه له سه ماکی کوپی حه ریه وه (سماک) ئه ویش له عیکمه وه وتی: ﴿فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾.

^۱ الانفال (۲۲).

^۲ الطبری (۵۹۹/۲۳).

^۳ الطبری (۶۰۰/۲۳).

^۴ الطبری (۶۰۰/۲۳).

^۵ الصلوال للطبرانی (۲۳۸).

واته: پڙي قيامت. ^۱ هروهه زه حاكو (الضحاك) نيينو زه يديش وتويانه. علي كوي ئه بي تهله (ابي طلحه) وتي له نيينو عه باسوه ﴿تَفْرُجُ الْمَلِكُكَّةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾ وتي: نهوپڙه پڙي قيامت ته كه خوداي گوره كړدوي ته به په نجا هزار سال له سر خودانه ناسان ^۲ زځر نه رموده هاتووه به و مانايه. نيمامي نه حمد پيواي ته كړدووه له نه بو عومري غه دانيه وه (الغداني) وتي: له لاي نه بو هورهيره بوم پياويك تپه پي كه له هڙي به ني عامري كوي سه عسه بوو (سعسه) پتيان وت نه مه له هه موو عامريه كان مالو ساماني زځر تره، نه بو هورهيره وتي: بيگتپنه وه بولام، گه پاندنيان وه بولاي، نه بو هورهيره وتي: هه واليان دامي كه تو خاوه ن مالو سامانيكي زځري، پياوه عامريكه وتي: به لي، سويند به خودا له و شتري سور (حمر) سه د و شترم هه به له و شتري نه سمه (ادم) سه د و شترم هه به، هه تا هه موو په ننگه كاني و شتري باسي كرد له وانه كه پيرو لاوازنو نه وانه ي كه بق غزا ده شين (رباط النحيل) نه بو هورهيره وتي: خوت بپاريژه له پتي و شترو سمى مه پومالات. نه ونده دووباره ي كړدوه بو پياوه عامريه كه په ننگي گډپاو وتي: نه وه چيه نه ي نه بو هورهيره؟ نه بو هورهيره وتي: بيسم له پيغه مبهروه (ﷺ) ده ي فهرموو: (هه ركه سيك و شتري هه بيت هه قى نه دات (فى نجدتها و رسلها)) وتمان نه ي پيغه مبهري خودا (ﷺ) (ما نجدتها و رسلها)؟ فهرموو: (له كاتي خوشي و ناخوشيدا، له پڙي قيامت دا نه و و شترانه دين زځر به په له و زځر قه له وو سم و پي تيژن نه و كه سه ده كه و يت به دهمدا بويان له سر زه ويه كي نه رم به پي كانيان ده چن به سر پشتيديا. كاتي ك دواترين و شتر تي په پي به سريدا په كه م و شتر ده چي ته وه سر پشتي له پڙي كدا نه ندازه كه ي په نجا هزار ساله هه تا خوداي گوره دادوهرى نيوان خه لكى ده كات هه ركه سه و پيگاي خوي ده بينيت. وه نه گه ر هه شه ولاغي هه بوو (بقر) هه قه كه ي نه دات له كاتي خوشي و ناخوشى دا نه و گاو مانگايه دين زځر به په له و زځر قه له وو سم و پي تيژن پاشان ده كه و يت به دهمدا بويان له سر زه ويه كي نه رم هه موو سم دارك به سمه كاني ده چي ته به سريداو هه موو شاخ دارك به قوچ ليي ده دات شاخ داره كانيش نه شاخيان لاره وه شاخيان شكاوه. كاتي ك دواترينيان تي ده په ريت په كه ميان ده چي ته وه سر پشتي له پڙي كدا كه نه ندازه كه ي په نجا هزار ساله. هه تا خوي گوره دادوهرى ده كات له نيوان خه لكيدا. هه ركه سه و پيگاي خوي ده بينيت. وه نه گه ر مه پي هه بيت هه قه كه ي نه دات له كاتي خوشي و ناخوشيدا نه و مه ر دي ته له پڙي قيامت دا نه و و قه له وو سم تيژن نه و كه سه ده كه و يت به دهمدا له زه ويه كي نه رمد نه و ه ي سمى هه به به سمه كاني ده چي ته به سريداو نه و ه ي شاخي هه به به شاخه كاني ليي

^۱ الطبرى (۶۰۱/۲۳).^۲ الطبرى (۶۰۲/۲۳).

دهدات نه شاخيان لاره و نه شكاويشه، كاتيك دواترينيان تي ده په ريت يه كه ميان ده ست پي ده كاته وه له پوژيكا كه نه اندازه كې په نجا هزار ساله. هه تا خوداي گوره دابوهری ده كات له نيوان خه لكيدا هه ركه سو پنگاي خوی ده بينيت) پياوه عامريه كه وتی: هه قی و شتر چیه؟ وتی: زور چا كه يان بدهيت وه شيره كه يان بيه خشيت و خه لكی سواريان بېن و ناويان پي بدهيت و نيره كانيشيان بيه ريت نه بو داود و نه سانی پړوايه تيان كړدوه.^۱

پنگايه كي تر بو نه م فرموده يه

نيمامي احمد پړوايه تي كړدوه له نه بو هره يره وه وتی: پيغه مېر (ﷺ) فرموي: (هيچ خاوه زير زيوك نيه كه هه قی خودا نادات مه گه ر پان ده كړته وه سور (گرم) ده كړته وه بوی ده موچاوو نه ملاو نه ولاي پشتی پي داخ ده كړت هه تا خوداي گوره برياری خوی دهدات له نيوان بنده كانيدا له پوژيكا كه نه اندازه كې په نجا هزار ساله به وسالانې ئيوه ده يژميرن پاشان هه ركه سه پنگاي خوی ده بينيت يان بق به هشت يان بق جه ه تنه م) وه باسی پاشماوه ي فرموده كې كرد له و شتر و مه پرمالات وه كه له پيشه وه باسما ن كرد وه فرموده كه نه مېشي تيدايه (چاره وي - نه سپو ماین -) بق سي شته، بق پياويك پاداشته و خير ه وه بق پياويك داپوشينه وه بق پياويك گوناو تاوانه) تا كوتايه كې^۲ وه موسلم له سه حيحه كه يدا ته ولوی نه م فرموده يه ي پړوايه ت كړدوه بوخاری له گه ل نيه^۳ وه مه بست له هينانی نه م فرموده يه ليره دا نه ميه كه ده فرمويت (هه تا خوداي گوره فرماني خوی دهدات له نيوان بنده كانی خويدا له پوژيكا كه نه اندازه كې په نجا هزار ساله).

ناموزگاری كړدنې پيغه مېر (ﷺ) به نارام گرتن

خوداي گوره فرمويه تي: ﴿فَاصْبِرْ صَبْرًا جَبِيلًا﴾ تر خو بگره به خو گرتنيكي په سهند، واته: نه ي محمد تر خو گرېه له باوه پ نه هينانی گه له كه ت پيت وه په له كړدن يان بق سزادان وه گومان و به دور زانينيان له پودانی نه و جه زره به يه وه ك خودا ده فرمويت: ﴿يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا وَالَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ﴾^۴ بزيه فرمويه تي: ﴿إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا﴾ نه وان به دوری ده بينن، واته: پودانی جه زره به. وه هاتنی قيامت خودانه ناسان به دوريان ده زانی پودانی.

^۱ احمد (۴۸۹/۲) فرموده يه كي حه سنده.

^۲ ابو داود (۳۰۴/۲)، النسائي (۱۲/۵) فرموده يه كي حه سنده.

^۳ احمد (۳۶۲/۲) فرموده يه كي سه حيحه.

^۴ مسلم (۶۸۲/۲).

^۵ الشوري (۱۸).

وہ دہ فہرموویت: ﴿وَرَبُّهُ قَرِيبًا﴾ نیمہ ش نزکی دہ بینین، واتہ: خاودن باوہ پان باوہ پان وایہ کہ نزیکہ بودانی. ہرچہ ندہ ماوہ یکہ خوی مہ یہ خدا نہ بیت کہ س نایزانتیت بہ لام ہرشتیک کہ بیت نہ وشتہ نزیکہ و بودہ دات و گومانی تیدا نیہ.

﴿يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْهَلْهَلِ ۝۸ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ ۝۹ وَلَا يَسْتَلُ حِمِيمٌ حِمِيمًا ۝۱۰ يَصْرُوهُمْ يُودُ الْمُجْرِمُ ۚ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِهِمْ بَنِيهِ ۝۱۱ وَصَحْبَتِهِ وَآخِيهِ ۝۱۲ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُتَوَكَّلُ ۝۱۳ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ حِمِيمًا ثُمَّ يَنْجِيهِ ۝۱۴ كَلَّا إِنَّمَا لَطَىٰ ۝۱۵ نَزَاعَةُ لِّلشَّوْىِ ۝۱۶ تَدْعُوا مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ ۝۱۷ وَجَمَعَ فَأَوْعَىٰ ۝۱۸﴾

نارہ حہ تیہ کانی پوڑی سہ لا (قیامت)

خودای گہ ورہ دہ فہرموویت کہ تزلہ و جہ زرہ بہ بق خودانہ ناسان ہاتوہ: ﴿يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْهَلْهَلِ﴾ پوڑی ناسمان وک تاواند نہ وہی کانزا دہ بیت. ٹیبنو عہ باس و موجدو عہ تاو (عطاء) سہ عیدی کوری جوبہ یرو عیکرمہ و سودی و (السدی) کہ سانی تریش وتویانہ: وک زہیتی تواوہ. وہ فہرموویت: ﴿وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ﴾ کہ زہ کانیش وک (خوری) دہ بن، واتہ: وک خوری شی کرلوہ. موجدو قہ تادہ و سودی وتیان. ^۱ نہم ناتہ وک نہم ٹایہ تہ وایہ کہ دہ فہرموویت: ﴿وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ﴾ ^۲ واتہ: وہ شاخہ کان وک خوری شیکراویان لیدیت. وہ دہ فہرموویت: ﴿وَلَا يَسْتَلُ حِمِيمٌ حِمِيمًا﴾ ^۳ ہاوہ لہ ہاوہ لہ ناپرسیت، واتہ: ہاوہ لہ ہاوہ لی خوی ناپرسیت کہ دہ بینیت لہ خراپترین زبان و ہ زعدایہ. سہرقالی بہ خویہ وہ ہموو شتیکی لہ بیر بردوہ تہ وہ. عہ و فی وتی: لہ ٹیبنو عہ باسہ وہ: یہ کتری دناسن ہہ والی یہ کتر دہ پرسن پاشان دوی نہ وہ لہ یہ کتری پادہ کن. خودای گہ ورہ دہ فہرموویت: ﴿لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ﴾ ^۴ واتہ: لہ پوڑہ دا ہرکہ سیٹ کاری خوی مہ یہ و ناپرسیتہ سہ کہ سی تر. ^۵ وہ نہم ٹایہ تہ وک نہم ٹایہ تہ وایہ کہ دہ فہرموویت: ﴿يَكُنَّهَا النَّاسُ أَنْقَرًا وَرَبَّكُمْ وَأَخْشَوْا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَنِ وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ ^۶ واتہ: نہی نادہ می خزان پپارینن لہ (تزلہ ی) پہرورہ دگارتان لہ پوڑہ ش بترسن ہیچ باوکیٹ تاوانی

^۱ الطبری (۶۰۴/۲۳).

^۲ القارعة (۵).

^۳ عیس (۳۷).

^۴ الطبری (۶۰۵/۲۳).

^۵ لقمان (۳۳).

پژده کی هئناگریت و هیچ رژه یه کیش شتیک له تاوانی باوکی هئناگریت و بی گومان به لینی خودا
 حق و راسته. وه که نم نایه ته که دهه رموویت: ﴿وَلَا تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ جَنْبِهَا لَا يَحْمِلُ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ
 ذَا قُرْبَىٰ﴾^۱ واته: وه نه گهر گونا مبارک بانگی که سئکی تر بکات بۆ هئناگریتی باره گونا مه کی هیچ
 له (باره گونا مه که) هئناگریت هه رچه نده (داوالیکروه که) خزمیش بیت.

وه که نم نایه ته که دهه رموویت: ﴿فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَسْأَلُونَ﴾^۲
 واته: ئینجا کاتیک فوو ده کریت به شه پیوردا له وپژده دا هیچ خزمایه تیه که نامینیت له نیوانیاندا وه
 پرسپاری یه کتری نا که ن (که س له که س ناپرسیت). وه وه که نم نایه ته که دهه رموویت: ﴿يَوْمَ يَمُرُّ الْمَرْءُ
 مِنْ أَيْنِهِ﴾^۳ وَأَيْنِهِ وَأَيْنِهِ ﴿۳۵﴾ وَصَحْبِهِ وَبِهِ ﴿۳۶﴾ لِكُلِّ أَمْرٍ يَنْتَهِي يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ بَيْنَهُ﴾^۴ واته: نه و پژده ی که مروی
 پاده کات له برای، دایکی و باوکی، ژنی و کوپانی، له وپژده دا هه رکه سئیک کاری خوی هیه و ناپه رژیته
 سه ر که سی تر. وه خوی گه وره دهه رموویت: ﴿يَبْصُرُونَهُ يَوْمَ الْمَعْجَمِ لَوْ يَفْقَدُونَ مِنْ عَذَابٍ يَوْمَئِذٍ بَيْنَهُ﴾^۵
 که نیشانی یه کتری ده درین، تاوانبار فره حه زده کات (بۆ پزگاری له سازاری نه و پژده) له باتی خوی
 کوپه کانی. ﴿وَصَحْبِهِ وَأَيْنِهِ﴾^۶ هاوسه ریشی وه براهه شسی. ﴿وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُتَوَبَعُ﴾^۷ نه و به شه له
 هۆزه که شی که په نایان ده دات. ﴿وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ﴾^۸ هه رچی له سه رزه ویش هیه، گشتی براو
 پزگاری بییت. ﴿كَلَّا إِنَّهَا لَأَطْلَىٰ﴾^۹ هه رگیز نابیت، نه مه بلتیه سی ناگه، واته: فیدی (به رخوین) لی
 وه رناگریت باخه لکی زهوی هه مووی بینیت و هه رچی مال و سامانی که رۆز لای شیرین بووه، با به پپی
 سه رزه مینش ئالتونی هه بوویت، یان نه و مندالهی که پارچه په بووه له جگه ری له پژدی قیامه تدا کاتیک
 نه و ناپه حه تی و جه زه به یه ده بینیت پپی خوشه هه مووی بکاته قودبانی بۆ نه و هه پزگاری بییت له
 سزای خودا. لینی وه رناگریت. موجهاد و سودی وتیان: ﴿وَفَصِيلَتِهِ﴾^{۱۰} هۆزه عه شیره تی. عیکرمه وتی:
 نه و بنه ماله یی که خوی یه کتیکه لیتان، نه شه به بی (اشهب) کوپی مالک وتی: ﴿وَفَصِيلَتِهِ﴾^{۱۱} دایکی، وه
 خودا دهه رموویت: ﴿إِنَّهَا لَأَطْلَىٰ﴾^{۱۲} وه سفی ناگه رما رۆزه که ی ده کات. وه دهه رموویت: ﴿نَزَاعَةُ﴾^{۱۳}

^۱ فاطر (۱۸).^۲ المؤمنون (۱۰۱).^۳ عبس (۳۴-۳۷).^۴ الطبری (۶۰۶/۲۳).

لِّلشَّوْءِ ﴿پستى سہری دادہ مالیت۔ ثببنو عہ باسو موجد وتیان: پستى سہر۔^۱ حہ سہنى به سہرى سابتى (ثابت) به نانى وتیان: ﴿نَزَاعَةٌ لِّلشَّوْءِ﴾ شوپنه به پڑہ کانى دہم وچاوى، قہ تادہ وتى: ﴿نَزَاعَةٌ لِّلشَّوْءِ﴾ نہوى کہ جی پڑیت له دہم وچاو دہست و قاچ و ہر شتیکی تر کہ بوہ تہ ہوى جوانى و پکی مرقہ۔^۲ زحاک (الضحاک) وتى: داپننى گزشت و پست له نيسقان ہتا ہیچی پیوہ نامینیت۔^۳ ثببنو زہید وتى: ﴿لِّلشَّوْءِ﴾ نيسکہ گہ ورہ کان۔^۴ ﴿نَزَاعَةٌ﴾ واتہ: نيسکہ کانیان پارچہ پارچہ دہ گزیت پاشان پست و شیوہ یان دہ گزیت۔ خودای گہ ورہ دہ فہرمویت: ﴿تَدْعُوا مَن أَدْبَرَ وَتَوَلَّى﴾ بانگیشتى کہ سیک دہکات کہ پشتی کردہ دینہ وہ و ناوپوی لی نہ دایہ وہ۔ ناگر بانگی نہ و کہ سانہ دہکات کہ خودا بق ناگر دروستى کردیون۔ وہ له ژیانى دنیا دا خوا بپاری نہ و ناگرہى بق داون نہ و انیش کارى له سہر دہکے و وہ له پڑی قیامہ تدا بانگیان دہکات به زمانیکی پڑک و پوان پاشان ہہ لیان دہ گزیت له ناو خہلکی مہ حشر دا وک چون بالندہ دانہ ویلہ ہہ لدہ گزیت له بہر نہوى نہ وانہ وک خودا فہرموویہ تى له وک سانہ بیون کہ ناوپیان نہ دہ دایہ وہ و پشتیان ہل دہ کرد۔ واتہ: بہ دل باوہ پى نہ بو بہ نہ ندانہ کانى له شیش وازى ہینا بو نہى دہ کرد۔ ﴿رَجَعَ فَأَرَّوَجَ﴾ نہوى مالى کڈ دہ کردہ وہ و ہلى دہ گزیت، واتہ: نہى پینچایہ وہ ہقى خودای لی نہ دہ دا کہ واجبی کردیو له سہرى له بڑیوى مال و مندالی و زہکات دان بہ ہہ ژاران وہ له فہرموودہ دا ہاتوہ (مہیگرہ وہ خودا لیت دہ گزیتہ وہ)۔^۵

﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿۱﴾ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ﴿۲﴾ وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿۳﴾ إِلَّا الصَّالِحِينَ ﴿۴﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ﴿۵﴾ وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ ﴿۶﴾ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُورِ ﴿۷﴾ وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الْبَإِثْنِ ﴿۸﴾ وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ﴿۹﴾ إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ﴿۱۰﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿۱۱﴾ إِلَّا عَلَى أَرْوَاحِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿۱۲﴾ فَمَنْ أَتَّبَعِ يَرَىٰ ذَٰلِكَ فَلْيُؤْتَكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿۱۳﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمْتِنَتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رِعُونَ ﴿۱۴﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَتِهِمْ قَائِمُونَ ﴿۱۵﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يَحْفَظُونَ ﴿۱۶﴾ أُولَٰئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُّكْرَمُونَ ﴿۱۷﴾﴾

^۱ الطبری (۶۰۸/۲۳)۔

^۲ الطبری (۶۰۹/۲۳)۔

^۳ الطبری (۶۰۹/۲۳)۔

^۴ الطبری (۶۰۹/۲۳)۔

^۵ مسلم (۷۱۳/۲)۔

خودای گہورہ باسی مرؤفہ نو پرفتارہ ناشیرینانہ دکات کہ لہ سہریہ تی۔ دہ فہ رموویت: ﴿إِنَّ
الْإِنْسَانَ خُلُقٌ هَلُوعًا﴾ بیگومان مرؤفہ پڑو چا وچنوک دروست کراوہ۔ پاشان مانای کردوہ دہ فہ رموویت:
﴿إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا﴾ کہ ناخوشیہ کی توش ببیت ہاوارونالہ دہست پی دکات۔ واتہ: وہ ختیک توشی
ناخوشی بوو دہ لہ رزی و ہاوار دہ کار دلی دادہ کہ ویت لہ ترساندا بی ہیا دہ بیت بہ تہ مانہ جارکی تر
توشی چاکہ ببیت۔ وہ دہ فہ رموویت: ﴿وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا﴾ نہ گہر دہ کہ ویتہ خوشیش چا وچنوکہ۔
واتہ: وہ ختیکیش بہ ہرہ یہ کی لہ لایہن خوداوہ و دہست ہینا پڑو دہست قوچاوہ بہ رامبہر خہ لکی،
وہ ہقی خودای لی نادات۔ نیامی نہ حمد وتی: نہ بو عبدالرحمن بوی گپڑاپنہ وہ موسای کوپی علی
کوپی رجاحیش (رجاح) بوی گپڑاپنہ وہ وتی: بیستم لہ باو کم دہی گپڑاپنہ وہ لہ عبدالعزیزی کوپی
مہروانی کوپی حہ کہ مہوہ (الحکم) وتی: بیستم لہ نہ بو ہورہ یرہوہ دہیوت: پتہ مہر (ﷺ)
فہرموویہ تی: (خراب ترین شت لہ مرؤفا نذر پڑی و چنوک و ترسنوکی لہ نہ اندازہ بہ دہن) نہ بو داود
پروایہ تی کردوہ لہ عبداللہ ی کوپی جہ راحہوہ (الجراح) نہ ویش لہ نہ بو عبدالرحمن مہ قریہ وہ
(المقری) بہو شیوہ یہ، وہ ہیچی لہ عبدالعزیزہ وہ لانیہ جگہ لہ وہ^۱۔

جیا کردنہ وہی نویژ کہ ران لہم پدوشتانہی پینشہ وہ وہ باسی ناکارو شیوہی نویژ کردنیان

پاشان خودای گہورہ فہرموویہ تی: ﴿إِلَّا الْمُصَلِّينَ﴾ مہ گہر نہ وانہی نویژ خوینن۔ مرؤفہ چہ ندین
پدوشتی خرابی تیدایہ مہ گہر کہ سیک کہ خودا پاراستبیتی و سہرکہ و تقو شارہ زای کردبیت بق پنگای
چاکہ و ہکارہ کانی بق ناسان کردبیت نہ وانہش نویژ کہ رانن۔ ﴿الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ﴾ نہ بو
کہ سانہی قہ نہ نایہ لن نویژان بجیت، واتہ: چاودیری کاتہ کان دہ کہن و نہ وہی پتویستہ لہ نویژدا
بہ جتی دینن۔ نیبنو مسعود و مسروق و (مسروق) نیبراہیمی نہ خہعی وتوانہ^۲۔ وہ وتراوہ: مہ بہست
لہ ﴿دَائِمُونَ﴾ لیرہ دا لہ سہر خوی و خوشوعہ۔ وہ ک خودا دہ فہ رموویت: ﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ﴾ ① ﴿الَّذِينَ
هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ﴾^۱ واتہ: بہ پاستی باوہ پداران پزگاردہ بن، نہ و کہ سانہی کہ لہ نویژہ کانیا ندا لہ
خودا ترسن (کہ ران کہ چن بق خودا)۔ عوقبہی (عقیہ) کوپی عامر وتی: وہ ک دہ لین ناوی وہ ستار۔

^۱ احمد (۳۰۲/۲) فہرمودہ یہ کی سہ حیحہ بوخاری لہ التاريخ (۸/۹۶) ہیناویہ تی۔

^۲ أبو داود (۲۶/۳) فہرمودہ یہ کی سہ حیحہ بوخاری لہ التاريخ (۹/۸۶) ہیناویہ تی۔

^۳ الطبری (۶۱۲/۲۳)۔

^۴ المؤمنون (۲-۱)۔

همه به لگه‌یه له‌سهر شه‌وی که پتویسته وه‌ستان و مانه‌وه له پوکنه‌کاندا. شه‌و که‌سه‌ی له پکوع و سجودا نه‌مینتته‌وه و نه‌وستیت شه‌و به برده‌وام (دائم) نازمیریت له نویژ کردندا، چونکه نه‌وستاوه له پوکنه‌کاندا و خوی نه‌گرتوه به‌لکو وه‌ک قله‌پرش ده‌نوکی داوه به زه‌میندا و سرکه‌وتوو نه‌بووه له نویژه‌که‌یدا. و تراوه: مه‌به‌ست پیی شه‌و که‌سانه‌ی وه‌ختیک هله‌ده‌ستن به کاریک برده‌وام ده‌بن له‌سهری به ته‌واوی جی به‌جیی ده‌کن وه‌ک له‌فرموده‌ی سه‌حیدا هاتوه له عاثیشه‌وه (خودا لیی پازی بیت) شه‌ویش له پیغه‌مبه‌روه (ﷺ) فرمویه‌تی: (خوشه‌ویسترین کردار له‌لای خودا برده‌وام ترینیانه با که‌میش بیت) خودای گه‌وره ده‌فرموویت: ﴿وَالَّذِينَ فِيْ اٰمُوْلِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُوْمٌ﴾ شه‌وانه‌ی له سامانیاندا به‌شیک هه‌یه. ﴿لِّلْاَسٰبِلِ وَالْمَحْرُوْرِ﴾ بۆ مرقفی داواکه‌رو داوا نه‌کهره. واته: له سامانیاندا به‌شیکی دیاری کراو دانراوه بۆ نه‌بان و کم ده‌رامه‌تان. وه ده‌فرموویت: ﴿وَالَّذِيْنَ يَصَّدَّقُوْنَ يَوْمَ الْاٰلِيْنَ﴾ شه‌و که‌سانه‌ که‌ بپوایان به‌پوژی قیامت هه‌یه. واته: باوه‌پی ته‌واویان هه‌یه به‌زیندو بونه‌وه و لی پرسینه‌وه و پاداشت دانه‌وه. شه‌وانه‌ کردار ده‌کن به‌کرده‌وی شه‌وانه‌ی که‌ به‌ته‌مای پاداشتی چاکنو ده‌ترسن له‌توله‌ی خودا بۆیه خودای گه‌وره ده‌فرموویت: ﴿وَالَّذِيْنَ هُمْ مِّنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُّشْفِقُوْنَ﴾ شه‌وانه‌ش که‌له نازاری به‌روه‌ترینان نیگه‌رانن، واته: ده‌ترسنو نیگه‌رانن. ﴿اِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُوْنٍ﴾ چونکه به‌راستی سزای به‌روه‌رنده‌ی شه‌وان که‌س لیی دنلیا نی‌یه. هیچ که‌سیک دنلیای ناکات له‌باتی (جیی) خودا مه‌گه‌ر خودا فرمانی دابیت به‌دنلیا کردنی، وه ده‌فرموویت: ﴿وَالَّذِيْنَ هُمْ لِّفُرْجِهِمْ حٰفِظُوْنَ﴾ شه‌و که‌سانه‌ی که‌جی شه‌رمیان ده‌پاریزن، واته: ده‌پاریزن له‌حرام ده‌پاریزن له‌وشوینه‌دا نه‌بیت که‌ خودا پینگای داوه دابنریت و به‌کارییت. بۆیه خوی گه‌وره ده‌فرموویت: ﴿اِلَّا عَلٰی اَرْوَاحِهِمْ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمٰنُهُمْ فَاِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُوْمِيْنَ﴾ مه‌گه‌ر له‌پووی ژنی خویان یان شه‌وانه‌ی که‌نیزه‌یانن، شه‌وسا سه‌رکونه‌ناکرین، واته: که‌نیزه‌ک. وه ده‌فرموویت: ﴿فَنَبِّئْهُمْ وَاَنَّ ذٰلِكَ فَاوْلٰٓئِكَ هُمُ الْاَعَادُوْنَ﴾ هه‌رکه‌سیک به‌ده‌ر له‌مانه‌بخوازیت، شه‌وانه‌ له‌ نه‌ندازه‌لاده‌رن. ته‌فسیری شه‌مه له‌پیشه‌وه له‌سوره‌تی (المؤمن) باسی کراوه پتویست ناکات لی‌ره‌دا دووباره‌بکریته‌وه. وه ده‌فرموویت: ﴿وَالَّذِيْنَ هُمْ لِاٰمَتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رٰعُوْنَ﴾ شه‌و که‌سانه‌ش که‌پاگری ئامانه‌تی و به‌لینیانن، واته: وه‌خیک شه‌مانه‌نیکیان لایبو ده‌ی پاریزن خیانه‌تی لی‌ناکه‌ن و کاتیک به‌لینکیان دا نایشکینن ده‌یبه‌نه‌سهر شه‌مه خو‌ره‌وشتی خاوه‌ن باوه‌ره‌دژه‌که‌یشی خو‌ره‌وشتی دووبو‌گانه‌ وه‌ک له‌م فرموده سه‌حیدا هاتوه: (نیشانه‌ی دووبوو سی‌شته: وه‌ختیک قسه‌ی کرد

درو ده کات، و هختیک به لینی دا نایباته سر، و هختیکش نه مانه تیکی لادانرا خیانه تی تیداده کات) له پویابه تیکی تر دا هاتوو (و هختیک قسه ی کرد درو ده کات، و هختیک به لینیکی دا نایباته سر، و هختیک ده مه قالی ده کات به دفره) ^۱ واته: قسه ی سوک و نابه جی ده کات. و ده دفره موویت: ﴿وَالَّذِينَ هُمْ يَشَاءُتَهُمْ قَالُونَ﴾ نه و که سانه ش شایه تی به راستی ده دن، واته: به راستی شایه تی ده دن زیاده ی پیدا نانتین که می ناکه نه وه و ناشی شار نه وه. ﴿وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ﴾ ^۲ واته: وه نه و که قسه ی بیشاریتته وه نه وه به راستی دل گونا هباره. پاشان خودای گه وره فرموویته تی: ﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾ نه وانه ی پاریزگاری نویژه کانیاں ده کن، واته: له سر نه رکه کانی و کاته کانی و واجباته کانی و سونه ته کانی به رده وامن. خوی گه وره به باسی نویژ له پیشه کی نه م سوره ته وه دهستی پی کرد کوتایشی هینا به باسی نویژ بق زیاتر گرنگی دان به نویژ ناگاداری له سری و پیزی وه که له پیشه وه له پیشه کی سوره تی (المؤمنون) دا که وه که به کن بزیه له ویدا فرموویته تی: ﴿أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ﴾ ^۳ **الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ** ^۴ واته: هر نه وانه میرات کران، نه وانه ی که ده بنه خاوهن فیرده وس (به هشت) نه وان له به هشتدا ده میننه وه به هه میشه یی. وه لیره شدا فرموویته تی: ﴿أُولَئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُّكْرَمُونَ﴾ نه وانه له ناو باخه کانی به هه شتدا پیزی گیراون، واته: پیزیان لی گیراوه به چه ندین جوری خژی و کامه رانی.

﴿قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِكَ مَهْطِعِينَ﴾ ^{۳۶} عَنِ الْبَیِّنِ وَعَنِ الْإِشْمَالِ عَزِيزِ ﴿۳۷﴾ أَبْطَعَ كُلُّ أَمْرٍ مِنْهُمْ أَنْ يَدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ ﴿۳۸﴾ كَلَّا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ ﴿۳۹﴾ فَلَا أَقِيمُ رَبِّ الشَّرِّ وَالْعَزِيزِ إِنَّا لَقَادِرُونَ ﴿۴۰﴾ عَلَ أَنْ تُبَدِّلَ خَيْرًا نَعْمَ وَمَا نَحْنُ بِمُسَوِّقِينَ ﴿۴۱﴾ فَذَرُهُمْ يُخَوِّضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يَوْمَعُونَ ﴿۴۲﴾ يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَانَتْهُمْ إِلَى نَفْسٍ يُوقُضُونَ ﴿۴۳﴾ خَشِيعَةً أَبْصَرُهُمْ تَرَهِقُهُمْ ذُلُّ ذَلِكَ الْيَوْمِ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿۴۴﴾

^۱ فتح الباری (۱/۱۱۱).

^۲ فتح الباری (۱/۱۱۱).

^۳ البقرة (۲۸۳).

^۴ المؤمنون (۱۰-۱۱).

به‌گذردا چوونی خودانه ناسان و هه‌ره‌شه‌لییان

خوای گه‌وره هه‌ره‌شه ده‌کات له و بئی دینانه‌ی که له کاتی پیغه‌مبه‌ردابوون (ﷺ) که به چاری
خوایان پیغه‌مبه‌ریان ده‌بینی و نه‌وشی خودا بۆی ده‌نارده خواره‌وه له و شاره‌زایی و پئی پیشاندانه و
پشت‌گیری کردنی خودا بۆی به زۆر مو‌عجیبه‌ی گه‌وره نه‌مانه دوا‌ی ئهم هه‌موو نیشانه‌یه جیا
ده‌بوونه‌وه و لیتی دوور ده‌که‌وتنه‌وه و ده‌سته ده‌سته به‌ملاولادا پایان ده‌کردو به‌له‌سه ده‌بوون وه
خودای گه‌وره فهرموویته‌ی: ﴿فَمَا لَمْ يَنْتَكِرُوا مَرْضِيَّ (۱۹) كَانَهُمْ حُمْرٌ مُّسْتَنَفِرَةٌ (۲۰) فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ
(۱) واته: نه‌وه چپانه پوو و ده‌ه‌گه‌پن له نامۆزگاری (قورئان) ده‌لێی که‌ره‌کێوی سل‌که‌رن، له شیر
(یان له ده‌ست کۆمه‌له تیرهاوێن) هه‌لهاتوت. وه ئهم نایه‌ته‌ش وه‌که نه‌وه که فهرموویته‌ی: ﴿قَالَ الَّذِينَ
كَفَرُوا قَبْلَكَ مُطِيعِينَ (۲۱) دئی نه‌وه بئی دینانه چپانه؟ دێنه لاتو به‌مۆنیکه‌وه ده‌پوانن. واته: نه‌ی
محمد (ﷺ) نه‌و خوانه‌ناسانه‌ی که دێنه لات بۆت ده‌پوانن چپانه؟ واته: به‌په‌له‌ پاده‌که‌ن لیتو دوور
ده‌که‌وتنه‌وه وه‌که هه‌سه‌نی به‌سری وتی: ﴿مُطِيعِينَ (۲۲) واته ده‌پۆن. وه ده‌فهرموویته‌ی: ﴿عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ
الْأَشْمَالِ عِزِينَ (۲۳) ده‌سته ده‌سته ده‌بن له‌لای راستو چه‌په‌وه. تاکه‌که‌ی (عزه) واته: جیا جیا. ۲ نه‌مه
خوپه‌وشتی نه‌وانه‌یه که بۆت ده‌پوانن و ده‌پۆن واته: له‌و کاته‌دا که ده‌سته ده‌سته جیا ده‌بنه‌وه
عه‌وفی وتی: له‌ ئیبنو عه‌باسه‌وه ﴿قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا قَبْلَكَ مُطِيعِينَ (۲۴) وتی: دێنه لاتو ده‌پوانن. ﴿عَنِ الْيَمِينِ
وَعَنِ الْأَشْمَالِ عِزِينَ (۲۵) وه وتی: (العزین) کۆمه‌لێک له‌ خه‌ک له‌لای راستو چه‌په‌وه دژایه‌تی ده‌که‌ن و گالته‌ی
پئی ده‌که‌ن. وه له‌ جابیری (جابر) کوپی سه‌مه‌روه (سمرة) که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هات بۆ لایان کۆمه‌ل
کۆمه‌ل بوون (حلق) فهرمووی: (مالی اراکم عزین؟) واته: (چپه ده‌تان بینم ده‌سته ده‌سته؟) ۳ نیمام
احمدو موسلمو نه‌بو داودو نه‌سانی و ئیبنو جهریر (جریز) پریوایه‌تیان کردووه ۴ وه خودا ده‌فهرموویته‌ی:
﴿أَبْطِغُ كُلَّ شَرِّهِمْ أَن يَدْخُلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ (۲۶) ناخۆ هه‌ر یه‌کێک له‌مانه به‌ته‌مایه که بجێته ناو به‌هه‌شتی
به‌خێروبیتر؟. واته: نایا نه‌وانه به‌ته‌مان له‌ کاتی‌که‌دا که پاده‌که‌ن و ده‌ره‌که‌ونه‌وه له پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و له
راستی هه‌لدین که بخه‌رتنه ناو به‌هه‌شتی پێ خه‌یرو خوشی؟. ﴿لَا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ (۲۷) هه‌رگیز

۱ المدثر (۴۹-۵۱).

۲ الطبری (۲۳/۶۲۰).

۳ الطبری (۲۳/۶۲۰).

۴ احمد (۵/۹۳)، مسلم (۱/۳۲۲)، ابو داود (۱/۵۶۱)، الترمذی (۳/۴)، الطبری (۲۳/۶۲۰).

ناشیت، نه وان بق خویان ده زانن که له چیمان دروست کردوون. نه خیر شوینیان جه هه ننه مه پاشان خودا بریاری زیندوو کردنه وه و نه وه زنده به یان بق ددهات که باوهریان پی نه ده کردو به درویان ده زانی. ناگاداریان ده کاته وه و نیشانیان ددهات که چون له یه که م جاروه هاتوون زیندوو کردنه وه یان زور ناسان تره که خوشیان دانی پیدا ده نین. ﴿إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ﴾ واته: له ناویکی (منی) لینیجی لاوازی بی بایه خ. وه که خودا فهرموویه تی: ﴿أَلَمْ تَخْلُقْ مِنْ مَّاءٍ مَّهِينٍ﴾ واته: نایا نیوه مان دروست نه کردوه له ناویکی بی نرخ؟ وه فهرموویه تی: ﴿فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ رِمَّ خَلْقٍ ﴿٥﴾ خَلَقَ مِنْ مَّاءٍ ذَاقٍ ﴿٦﴾ يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ ﴿٧﴾ إِنَّهُ عَلَى رَجْعِهِ لَقَائِدٌ ﴿٨﴾ يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ ﴿٩﴾ فَا لَهُ مِنْ قُرْوَلَانٍ نَاصِرٍ﴾ واته: دهی با مروه سهرنج بدات که له چی دروست کراوه، دروست کراوه له ناویکی فیدراو (هه لقولان)، که دهرده چیت له ناوه ندی پشت (ی پیان) دانهی (په راسوی) سنگ (ی زن) وه، به پاستی خودا به دهسته لاته له سهر زیندوو کردنه وه، له پوزیکدا که هه چی نهینی هه یه ناشکرا ده کريت، نه وه هیزیک شک ده بات و نه پشتیوانیک. پاشان خودا فهرموویه تی: ﴿فَلَا أَقِمْ رَبِّ الْشَّرْقِ وَالْمَغْرِبِ إِنَّا لَقَدِيرُونَ﴾ سا سویند ده خوم به دانهری خوره لات و خورثاویان، نیمه له توانا ماندایه. واته: نه وه که سهی ناسمانه کان و زه مینی دروست کردوه و خوره لات و خورثاوی تیدا وه دی هیناوه و نه سستیره کانی پام هیناوه له خوره لاته وه هه ل دین و له خورثاواوه ناوا ده بن (ده نیشن) مانای قسه که نه وه یه که به و شیوه یه نیه نیوه تی ده گهن و ده زانن که زیندوو یونه وه و ل پر سینه وه و کو کردنه وه نیه. بیگومان نه مانه هه موو دیت و پوده دات. له بهر نه مه لیژده لای (هیناوه) له پیش سوینده که وه واته: نه خیر. مانای قسه که نه وه یه که نه وانه واده زانن قیامت نیه و نینکاری ده گهن، که چی زور شتی گوره ده بینن له نیشانهی دهسته لاتی خودا که زور ناشکراتره له هه لسان و هاتنی پوزی قیامت. که نه ویش دروست کردنی ناسمانه کان زه مین و پام هینانی نه وهی که تیایاندایه له دروست کراوه کانی له زینده وه رو بی گیان و هه موو جوړه دروست کراوه کانی تر. له بهر نه مه خودای گوره فهرموویه تی: ﴿لَخَلْقُ السَّحَابِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ واته: به پاستی به دیهینانی ناسمانه کان و زه ی گوره تره له به دیهینانی خه لکی به لام زور بهی مهر دوم نه مه نازانن. وه فهرموویه تی: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ

۱ المرسلات (۲۰).

۲ الطارق (۱۰-۵).

۳ غافر (۵۷).

السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَكُنْ يَخْلُقْنَهُنَّ يَغْدِرْ عَلَى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتُ بَلَى إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ^۱ واته: نایا نه وانه نه یان زانیوه به پاستی نهو خواجهی ناسمانه کان و زهوی دروست کردووه وه له دروست کردنیان دا ناته وانو دهسته پاچه نه بووه به توانایه مردوانش زیندوو بکاته وه به لی بیگومان خودا به سر مه موو شتیگدا به توانایه: وه له نایه تیکی ترا فرمویه تی: ﴿أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ يَغْدِرْ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ^(۸۱) إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ^۲ واته: نایا زاتیک که ناسمانه کان و زهوی به دی هیناوه ناتوانیت وینه یان دروست بکات؟ به لی ده توانیت و هر نه ویش دروستگاری زانیه به پاستی کاری نهو (خودا) نه مه به هرکاتیک بیه ویت شتیک به دی بیتیت پیی ده لیت: بیه ده ست به جی (نهو شته) ده بیت. وه لیزه دا فرمویه تی: ﴿فَلَا أَقِمْ رَبِّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ إِنَّا لَقَدِيرُونَ^(۸۲) عَلَى أَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ^۳ که بیان گوینو چاکتریان بینینه جی، که س پیشی نیمه ناکه ویت. واته: پژوی قیامت زیندوویان ده کینه وه. به به زن و بالیه کی وا چاکتر له مهی دنیا چونکه توانای چاکتره بو نه وهی ﴿وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ^(۸۳) واته: نیمه بی توانا نینو که س پیش نیمه ش ناکه ویت. وه ک خودا فرمویه تی: ﴿أَلَيْحَسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يَجْمَعَ عِظَامَهُ^(۸۴) بَلَىٰ قَدِيرِينَ عَلَىٰ أَنْ نُصَوِّرَ لَهُ^(۸۵) واته: نایا مرؤ واده زانیت که نیتسقانه (پزیوه کانی) کوناکه نینه وه؟ به لی: به تواناین له سر پیک خستنه وهی (نه قشی) سر په نجه کانی. وه فرمویه تی: ﴿نَحْنُ قَدَرْنَا بَيْنَكُمْ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ^(۸۶) عَلَى أَنْ نُبَدِّلَ أَمْثَلَكُمْ وَنُنْشِئَكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ^۴ واته: نیمه له ناتواندا مردنمان داناه وه که س پیش ده سه لاتی نیمه ناکه ویت، که له جیاتی نئوه نه وهی تر بینین وه دروستتان بکه نینه وه به شیوه به که هچی لی نازانن. نینو جه ریر نه مهی هه لبراردوه ﴿عَلَى أَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْكُمْ^۵ واته: خه لکیک (که لیک) که گوینو ایه لمان بنو له فرمانه کانمان دهر نه چن وه ک نه م نایه ته لی لی کردووه (ته فسیری کردووه) که خودا ده فرمویت: ﴿وَلَا تَتَوَلَّوْا بَسْبِلًا قَوْمًا عَزَّوْا ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَلَكُمْ^۶ واته: جا نه گهر نئوه پشت هه لیکن نئوه ده گویت به که سانیک تر (ی زور چاک) که وه کو نئوه نابن. واتای

^۱ الاحقاف (۲۲).^۲ یس (۸۱-۸۲).^۳ القيامة (۳-۴).^۴ الواقعة (۶۰-۶۱).^۵ محمد (۲۸).

یه که م دیارو ناشکراتره به به لگه ی چند نایه تی تر له و باره یه وه له سهری والله سبحانه وتعالی اعلم.

پاشان خودای گه وره فه رموویه تی: ﴿فَذَرُهُمْ يُخَوضُوا وَيَلْمِزُوا حَتَّى يُلْقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوْعَدُونَ﴾ سا تو له وانه وان بیته با هر چه نه چنه و گالتیه ی خویان بکه ن، تا کو تووشی پوژی خویمان ده بن که وا به لیتیان پی ده دریت. ﴿فَذَرُهُمْ﴾ واته: نه ی محمد ﴿يَخَوضُوا وَيَلْمِزُوا﴾ وازیان لی بیته له ئینکاری و باوه پ نه کردن و

خوانه ناسیان، ﴿حَتَّى يُلْقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوْعَدُونَ﴾ واته: به م زوانه نه وه ی چاوه پوانی ده که ن پیسی ده که ن وه

تالاره که ی ده چهن. ﴿يَوْمَ يُخْرِجُونَ مِنَ الْأَعْدَادِ يَرْجَا كَاتِبُهُمْ إِلَيْنَا صُحُفٌ يُوقَنُونَ﴾ نه و پوژه له گورستان دینه ده ری، مینده به په له ن ده لیتی به ره و بته کانیان پاده که ن. واته: هه لده سن له گورستان وه ختی که به ره و رنده ی مه زنیان بانگیان ده کات بق شوینی لی پرسینه وه به په له ده لیتی به ره و بته کانیان پاده که ن.

ئیبنو عباس و موجه دو زه حاک (ضحاك) وتیان: بۆلای ئالایه ک پاده که ن. نه بولعالیه (ابوالعالیه) و یحیی کوپی نه بو گه سیر (کثیر) وتیان: واته بۆلای مه به سستی پاده که ن. هه سه نی به سیری (الحسن البصری)

خویندویه تیه وه به ﴿صُحُفٌ﴾ به زه می سادو نونه که که نه وه یش به مانای بت دیت. واته: نه وه ننده به په له ن بق نه و شوینی وه ستانه وه که نه وه ی له دنیا دا چۆن به ره و بته کانیان ده چون و رایان ده کرد کاتیک چاویان پیسی ده که وت پیشه پرکتیان ده کرد که که میان له پیشدا ده سستی لی ده دات؟ نه مه ش

ریوایه ت کراوه له موجه دو یحیی کوپی نه بو کسیر (کثیر) - مسلم البطين - قه تاده و زه حاک (ضحاك) په بیعی کوپی نه نه سو نه بو صالح و عاسمی (عاصم) کوپی به هه له (به دله) و ئیبنو زه یدو که سانی

تریش. وه خودای گه وره ده فه رموویت: ﴿خَشِيعَةً أَبْصَرُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذُلٌّ ذَلِكَ الْيَوْمَ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ﴾ چاو شوپن و سوکایه تی ده وری داو، نه مه ئیتر نه و پوژه یه که وا به لیتیان پیده درا. ﴿خَشِيعَةً أَبْصَرُهُمْ﴾ واته: چاو

شوپن، ﴿تَرْهَقُهُمْ ذُلٌّ﴾ واته: له بری نه وه ی که خویان به زل ده زانی له دنیا و گوپرایه لی فه رمانی خودایان

نه ده کرد، ﴿ذَلِكَ الْيَوْمَ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ﴾ نه مه ئیتر نه و پوژه یه که وا به لیتیان پیده درا.

تہ فہسری سورہتی نوح (علیہ السلام)

لہ مہککہ ہاتوہ تہ خواروہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (۱) قَالَ يَقَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿۲﴾ أَنْ أَعْبُدُوا اللَّهَ وَأَتَّقُوهُ وَأَطِيعُوا ۖ يَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُخَذِّرْكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى ۚ إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۳﴾

نوح ہوزہ کی بانگ کرد

خودای گہورہ دہ فہرموویت: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ نئیہ نووہمان بہ پئی کردہ لای ہوزہ کی کہ: ہوزہ کہت ہترسینہ بہر لہ وہی تووشی نازاری بہ ژان بہن. خودای گہورہ باسی نوح پیغہ مہرمان بق دہکات (علیہ السلام) کہ ناریدیہ لای ہوزہ کی فہرمانی پئی کرد کہ ہوزہ کی ہترسینیت لہ تولی خودا پیش نہ وہی تووش بہن نہ گہر بہ شیمان ہونہ وہ گہ پانہ وہ سزاکہ لہ سہریان لادہ بات و فہرمووی: ﴿أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ واتہ: ترساندنہ کی بق ہون کردنہ وہ بہ ناشکرا تیی گہ یاندن و پئی وتن، وہ کہ خودا دہ فہرموویت: ﴿قَالَ يَقَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ﴾ وتی: نہی ہوزہ کہم من بق نئیہ ترسینہ ریکی ناشکرام و (پیتان دہ لیم). ﴿أَنْ أَعْبُدُوا اللَّهَ وَأَتَّقُوهُ وَأَطِيعُوا﴾ خودا پہرستی بکن و لئی ہترسن و بہ گویم بکن. واتہ: واز بیتن لہ قہدہ غہ کراوہ کانی خودا و دور کہ وتنہ وہ لہ گوناہہ کان، ﴿وَأَطِيعُوا﴾ بہ گویم بکن لہ و شتانہ ی داواتان لی دہ کہم و دور کہ ونہ وہ لہ و شتانہ ی پیتان دہ لیم مہ یکن. وہ فہرموویہ تی: ﴿يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُخَذِّرْكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى ۚ إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ لہ گوناہہ کانتان دہ ہوریت و دہ تان ہیلیت تا ماوہ یکی دیاری کراو، چونکہ ہہرکاتیک سزای خودا ہات دواناخریت، خوزکہ نہ و ہ تان بزانیایہ. ﴿يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ﴾ واتہ: و ہختیک نہ وہی فہرمانم پئی کردن بہ جیتان مینا و باوہ پتان کرد بہ وہی کہ من پئی ہاتوم ہوتان لہ گوناہتان دہ ہوریت. وہ و تراوہ ﴿مِنْ﴾ لیترہدہ زیادہ یہ. بہ لام نہم قسہ یہ کہ ﴿مِنْ﴾ زیادہ یہ لہ نیسپاددا کہ مہ (فی الاثبات قلیل) واتہ: خودا تہمہ تان دریز دہکات و نہ و نازارہ تان لہ سہر لادہ بات کہ دیت ہوتان نہ گہر دور بکہ ونہ وہ لہ و شتانہ ی کہ داوی لی کردن نہ یکن. وہ نہ وانہ ی کہ دہ لیم: خوا پہرستی و چاکو بہ جی مینانی مہ قی

خزماہی تی (صلہ الرحم) بی گومان دہ بیٹہ ہوی تہ من در یژی، نہ م نایہ تہ دہ کہ نہ بہ لگہ بق
قسہ کہ یان۔ فہ رمودہ ش لہ م بارہ یوہ ہاتووہ وک (بہ سہ رکرنہ وہی خزم (کہ سو کار۔ صلہ الرحم)
دہ بیٹہ ہوی تہ من در یژی)۔^۱ خودای گہ ورہ دہ فہ رموویت: ﴿إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾
﴿واتہ: پہ لہ بکن گو پرایہ لی فہ رمانی خودا بکن پیتش دابہ زینی سزا وختیک خودا فہ رمانی دا
سزاتان بدات ہیچ کہ س بہری ناگریت و ناگریتہ وہ۔ چونکہ نہ و خودا مہ زنہی کہ ہہ موو شتیکی تی
شکاندوہ و نہ و خاوەن دہ ستہ لاتہ یہ کہ ہہ موو دروست کراوہ کانی سہری بق دادہ نوینن۔

﴿قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا ۝ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَاؤِي إِلَّا فِرَارًا ۝ وَإِنِّي كُنْتُ لَمِّنْ دَعْوَتِهِمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصْوَعًا ۝ فِيمَا أَذْنَانِهِمْ وَاسْتَعْصَفُوا لِيُأْتِيَهُمْ وَالْأَصْحَارُ ۝ وَأَسْتَغْبِئُوا أَشْجَارًا ۝ ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ۝ ثُمَّ إِنِّي أَغْلَسْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا ۝ فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ۝ يُرْسِلُ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا ۝ وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَيُنْزِلُ عَلَيْكُمْ حِجَابًا ۝ لَكُمْ جَنَّتٍ وَجَعَلَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ ۝ مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا ۝ وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ۝ أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَوَاتٍ طِبَاقًا ۝ وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ السَّمْنَ سِرَاجًا ۝ وَاللَّهُ أَتْلَبَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ بُكَاءًا ۝ ثُمَّ يُمِدُّكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ مِنْهَا رِجَابًا ۝ وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ بِسَاطًا ۝ لَيْسَلَكُمْ مِنْهَا سُبُلًا فِجَابًا ۝﴾

(دنگرانی) بیزاری نوح بہ وہی کہ توشی بووہ بہ دست ہوزہ کہ یوہ

خودای گہ ورہ دہ فہ رموویت: ﴿قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا﴾ وتی: نہی پہ رورہ رندہی من! بہ
شہ و بہ پوژ بانگم کردن۔ خوی گہ ورہ باسی بہ ندہ و پیغہ مہری خوی نوح دہ کات کہ نیگہ رانی خوی
دہ ردہ بریت لہ لای پہ رورہ رندہی بہ وہی کہ بہ سہری ہاتووہ لہ ناو ہوزہ کہ یدا کہ چہ ند بہ نارام بووہ لہ
ناویاندا نہ و ہہ موو ماوہ دووہ در یژہ کہ تۆسہ دو پہ نجا سال خوی ماندوہ کردوہ ناموژگاری نڈی
کردوون ہہ موو شتیکی بق پوون کردونہ تہ وہ بانگی کردوون بق سہہ ریگای پاست وتی: ﴿رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ
قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا﴾ واتہ: وازم لی نہ ہینان بہ بردہ وام بانگم کردوون بہ شہ و بہ پوژ لہ بہر گو پرایہ لی و
جی بہ جی کردنی و فہ رمانی تق ﴿فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَاؤِي إِلَّا فِرَارًا﴾ بہ لام بہ بانگ کردنی من! پتر دووہ
دہ کہ و تنہ وہ لیم۔ واتہ: ہہ موو کاتیک کہ بانگم کردوون بہرہ و پاستی بین پایان کردوہ و دووہ
کہ وتونہ تہ وہ لایان داوہ۔ ﴿وَإِنِّي كُنْتُ لَمِّنْ دَعْوَتِهِمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصْوَعًا ۝ فِيمَا أَذْنَانِهِمْ وَاسْتَعْصَفُوا لِيُأْتِيَهُمْ

وَأَمْرُوا وَأَسْتَغْفِرُوا أَسْتَغْفِرُوا ﴿۱﴾ هرچنده من تيم گه ياندن، كه تو له گوناھيان دهبوريت، گوځيان به په نجه كانيان دہ ناخني و پښاكه كانيان به سر خوياندا ددادو پځيان دده گرتو خويانيان زږد به زل دہ زاني. واته: گوځي خويان ناخني بځ نه وهی گوځيان لي نه بيت له وهی كه من بانگيان دہ كم بځيه وهی چڼ خدا باسي خودانه ناسه كاني قوپه يشي كړدوه و فرمويه تي: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوَا بِهِ أَلَا تَعْلَمُونَ﴾ ۱ واته: وه بځي باوه پان (به يه كتريان) دهبوت گوځي مه گرن بځ نه م قورنانه وه قسي پږو پوچي تيكه ل بكن به لكو سره كون (به سریدا). وه فرمويه تي: ﴿وَأَسْتَغْفِرُوا لِإِثْمِهِمْ﴾ نيينو جه رير وتي له نيينو عه باسه وه: خويان مه لگرد ليتي وه كه نه وهی كه نايناسن بځ نه وهی پځيان نه زانيت. سه عيدي كوپي جوبه يرو سودي وتيان: سه ريان داپوشي بځ نه وهی گوځيان لي نه بيت له وهی دهلپيت ﴿وَأَمْرُوا﴾ واته: به رده وام بوون له سر نه وبت په رستي وبځي دينيه يان. ﴿وَأَسْتَغْفِرُوا أَسْتَغْفِرُوا﴾ لوت به رزيوون و پځيان نه نگ بوو شويني راستي بكون و ملي بځ دانه وينن. پاشان دهبورموييت: ﴿ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جَهَارًا﴾ هه ميسان به دهنكي به رز بانگم كړدن. واته: به دهنكي به رز له نتيوان خه لكيدا. ﴿ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا﴾ له دوايشدا به ناشكراو به په نامه كي تيم گه ياندن. واته: به ناشكرا قسم بځ كړدن به دهنكي به رز ﴿وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا﴾ واته: به ته نهاش له به يني خوم و خوياندا به هه موو شتو هه ك بانگم ده كړدن بځ نه وهی باشر كاريان تي بكات.

نه وهی نوح دهیگوت وه غتيك بانگي هوزمكهی ده كړد بځ لای خودا

خودای گه وړه دهبورموييت: ﴿فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّكُمْ كَانَتْ عَفَا رَا﴾ هه رپيم وتن: داواي لي بووردن له په وړه رنده تان بكن، نه و بځي گومان زږد ليږوده يه. واته: بگ پځنه وه بځ لای خودا وه بگ پځنه وه له وهی كه له سري به رده وامن وه زړو په شيمان ببڼه وه. بځي گومان هه كه سيك بگ پځنه وه بځ لای خودا ليتي دهبوريت با هه رچنده تاوانيشي زږد بيت له بځي ديني وبت په رستي. بځيه فرمويه تي: ﴿فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّكُمْ كَانَتْ عَفَا رَا﴾ ۱۰ ﴿يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا﴾ ۱۱ تا له هه واهه بارانيكي په له دهرتان بځ بنيتريت. واته: باراني به رده وام. بځيه سونه ته خويندنې نه م سوره ته له نوږه باراندا (صلاة الاستسقاء) له به ر نه م نايه ته. وه هه به م شتو هه گه وړه موسولمانان عومري كوپي خهتاب (په زای خوی لي بيت) پږيسته سه ر دوانگه (العبر) بځ پارانه وهی باران بارين هه داواي لي

بوردنی ده کرد له خوای گه وره و نه نایه تانه ی ده خوینده وه که باسی لی بوردنیا ن ده کرد. له نایه تانه ی ده یخویند نه م دوو نایه ته بیون ﴿فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ۝۱۰﴾ یُرْسِلُ السَّمَاءَ عَلَیْكُمْ مِدْرَارًا ﴿پاشان فهرمووی: داوای بارانم کرد بهو بایه ی که بارانی پی ده باریت له ناسماندا، نیبنو عه باس و که سانی تریش و توپانه: باران له دوی باران به سهر یه که وه. وه ده فهرموویت: ﴿وَمِمَّا ذُكِّرُوا بِأَنْوَالٍ وَيُنْزِلُ لَكُمْ غَسَّاتٍ وَيَجْعَلُ لَكُمْ أَنْهَارًا﴾ به دارایی و به کوپانیش یارمه تیتان بدات و باغاتمان بۆ پهیدا بکات و جوبارتان بۆ وه دی بیئیت. واته: وه ختیک گه پانه وه بۆ لای خوداو داوای لی بوردنتان لی کردو فهرمانه کانیتان جی به جی کرد پوزیتان زۆر ده بییت و له ناسمانه وه بارانی پپ خترو بیترتان بۆ ده باریئیت و دارودره ختی پپ به ره هم و کشتوکالی چاک و مه پومالاته کانشتان شیریان زۆر ده بییت سامان و مندالیشتان پی ده دات. واته: مال و مندالی پی داون وه باغاتی زۆر که پره له هه موو جۆره میوه یه که به ناویشیاند ا جوبار تیده په پیت نه م به قسه ی خوش و دل هیتانه وه پاشان بانگیان ده کات و هه ره شیان لی ده کات فهرموویته: ﴿مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا﴾ چون له شکوی خودا ناترسن، واته: گه وره یی، شکر. نیبنو عه باس و مواهد و زه حاک (خضاک) و توپانه. ^۱ نیبنو عه باس و تی: خودا به گه وره ناگرن بهوشیوه یی پیویسته و داواتان لی ده کات. واته: له تۆله و سزای خودا ناترسن. ^۲ ﴿وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا﴾ که چی نیوه ی پله پله وه دی هیتا، و تراوه: واته له ناویکی لینج ﴿نطفة﴾ پاشان له پارچه یه خوینیکی به ستر او (جامد) پاشان له پارچه گوشتیک. نیبنو عه باس و قه تاده و یه حیای کوپی رافع و سودی و نیبنو زهید و توپانه. وه ده فهرموویت: ﴿الْأَرْتَرُوا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَوَاتٍ طِبَاقًا﴾ شاخو به چاونه تاندییوه چون خودا حوت به رزایی (توی له سهر توی) ئافراندوه. ^۳ واته: یه که له سهر یه که. پاشان خوای گه وره ده فهرموویت: ﴿الْأَرْتَرُوا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَوَاتٍ طِبَاقًا ۝۱۵﴾ وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا ﴿له ناویندا مانگی تریفه دار کردو خوریشی کرده چرایه که. واته: پوناکیه کانیا ن جیاوازه هه ریه که شیوه یه کی تاییه تی خوی هه یه بۆ نه وه ی شو و پۆز جیا بکریته وه به هه له اتنی خور و ئاوابوونی وه مانگیش شوینه کان و بورجه کانی دیاری کراوه و پۆشنایه که ی جیاوازه و پۆشنایه که ی زیاد ده کات هه تا ته و او پپ ده بییت پاشان ورده ورده که م ده کات هه تا له بهر چا و ون ده بییت و خوی ده شاریتته وه ده بییت نیشانه ی تیپه پ بوونی مانگه کان و ساله کان. وه که خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسُ

^۱ الطبری (۶۳۴/۲۳).^۲ الطبری (۶۳۴/۲۳).

ضِيَاءَ وَالْقَمَرِ نُورًا وَقَدَرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السَّيِّئِينَ وَالْحِسَابُ مَا خَلَقَ اللَّهُ ذَلِكَ إِلَّا بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ

الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ^۱ واته: خودا زاتیکه که خوری گنپاوه به تیشک مانگیشی گنپاوه به پووناکی بۆ (که پانی) مانگ چەند قوناغیکی دیاری کردوه بۆ ئه‌وهی ژماره‌ی ساله‌کان و حیسابی (مانگو پۆزی) پی بزانی خودا ده‌وانه‌ی دروست نه‌کردوه به‌حق و راستی نه‌بیت نایه‌ته‌کان شی ده‌کاته‌وه بۆ کومه‌لیک که زانان و تی ده‌گن. ده‌فرموویت: ﴿وَاللَّهُ أَنْتَكُم مِّنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا﴾ هه‌ر خودایه ئیوه‌ی له‌م زه‌مینه پواند به‌پواندن. ﴿نَبَاتًا﴾ نیسمی مه‌صدره (اسم مصدر) هینانی لی‌رده‌دا چاک و جوانه. ﴿ثُمَّ يُبْدِئُ فِيهَا وَنَحْرُجُكُمْ إِبْرَاجًا﴾ پاشان ده‌تانباته‌وه ناوی دیسان ده‌رتان ده‌کاته‌وه، به‌ده‌کردن. واته: وه‌ختیک مردن وه پۆزی قیامت ده‌رتان ده‌کاته‌وه چۆن یه‌که‌م جار وه‌دی هینان و ده‌فرموویت: ﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ بِسَاطًا﴾ هه‌ر خودایه زه‌وی بۆ کردوون به‌پایه‌خ. واته: پای خستوه‌وه ته‌ختی کردوه و دایمه‌زراندوه‌وه وه‌ستاندویه‌تی به‌کیوه به‌رزه‌کان. ﴿لَتَسْلُكُنَّ مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا﴾ که ئیوه له‌پینگه پان و به‌رینه‌کانیدا بین و بچن. واته: دروستی کردوه بۆ ئیوه بۆ ئه‌وه‌ی دانیشن و بگه‌پین له‌ناویدا و بۆ هه‌ر شوینیک و جیگایه‌کی بتانه‌ویت بپۆن، بگه‌پین. ئه‌م هه‌موو نامۆژکاری و ناگادار کردنه‌وه‌ی نوح پیغه‌مبه‌ر (علیه السلام) بۆ ئه‌وه‌بو که تییان بگه‌یه‌نیت که خودای گه‌وره زۆر به‌توانایه‌وه خواوه‌نی ده‌سته‌لاتیکی بی پایانه ناسمانه‌کان و زه‌مینی وه‌دی هیناوه به‌هه‌رو چاکه‌ی زۆری پی به‌خشیون وه هه‌ر ئه‌وه وه‌دی هینه‌رو بۆی ده‌رو ناسمانی پاگرتوه‌وه زه‌مینیشی کردوه به‌پایه‌خ. وه هه‌ر ئه‌ویشه پیویسته به‌ندایه‌تی بکریت به‌ته‌نها و هاوه‌لی بۆ دانه‌نویت له‌هیچ شتی‌کدا. بی وینه‌یه‌وه له‌که‌س ناچیت و نه‌مندال و نه‌خیزان و نه‌وه‌زیرو نه‌بری‌کارو نه‌پاویژکاری نیه به‌لکو ئه‌و خودایه‌کی مه‌زن و خواهن ده‌سته‌لاته.

﴿نُوحٌ رَبِّهِمْ عَصَوْا وَاتَّبَعُوا مِن لَّدُنْهِ مَالَهُ ۖ وَلَوْ لَهُمُ إِلَّا خَسَارًا ۝١١﴾ وَمَكْرُؤًا مَّكَرًا كَبِيرًا ﴿١٢﴾ وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ

الْهَيْكُلَ وَلَا تَذَرُنَّ وُدًّا وَلَا سَوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا ﴿١٣﴾ وَقَدْ أَضَلُّوا كَبِيرًا وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا

ضَلَالًا ﴿١٤﴾

نوح ھاواری خوی برد بؤ خودا پاش نه وهی هؤز که ی بهو شیوهیه وه لامیان دایه وه

خودای گه وره فرمویه تی: ﴿نُوحُ رَبِّ اٰتٰهُمْ عَصَوْنِیْ وَاتَّبَعُوْا مِنْ لَّدُنِّیْ مَا لَمْ یَّوْلَدُوْهُ اِلَّا خَسَارًا﴾ نوح وتی: نهی پهره رندهم! نه مانه له من یاخی بوون، نه مانه شوین که سینک که وتوون که مال و مندالیان قازاجی پی نه که یاندون چکه له زیان نه بیت. خودای گه وره باسی دل گرانى نوح ده کات له که له که ی. نه و خودایه ی که خوی ناگای له هه موو شتی که هیچی لی ون نابی، له و ناگاداریه ی که نوح له پیشه وه کردی و له شیوازی بانگ کردنیان جاریک به دلخوش کردن و جاریکی تر به هه په شه لی کردن و ترساندنیان که چی نه وان گوئیان پی نه داو دئی وه ستان و باوه بیان پی نه کرد وه شوین که سانی دنیا په رست که وتن نه وانه ی که فرمانی خودایان پشت گوئی ده خست و دلخوش بوون به مال و مندال و نه مهش له راستیدا خه لافاندن و مؤلت پی دانیک بوو نه وه ک پیز لیئان بویه خودا فرمویه تی: ﴿وَاتَّبَعُوْا مِنْ لَّدُنِّیْ مَا لَمْ یَّوْلَدُوْهُ اِلَّا خَسَارًا﴾ - وولده - به زه مه و به فته تیش (بالضمة والفتح) خوینرا وه ته وه. هه ردو وکیان گونجاوه. وه ده فرموی: ﴿وَمَكْرُؤًا مَّکْرًا کَبَّارًا﴾ وه پیلان و فیه فیلی دقد گه وره بیان کرد. موجد وتی: ﴿کَبَّارًا﴾ واته گه وره. ^۱ نیینو زید وتی: ﴿کَبَّارًا﴾ واته زل، مزن. ^۲ وه مانای نه م نایه ته که خودا ده فرموی: ﴿وَمَكْرُؤًا مَّکْرًا کَبَّارًا﴾ واته: شوین که وتووه کانیان خه له تاندو فریویان دان به وهی که نه مانه له سه ر پنگای پاستن و شاره زان، بویه لی رده ده فرمویه تی: ﴿وَمَكْرُؤًا مَّکْرًا کَبَّارًا﴾.

بته کانی هؤزی نوح و به سه رهاتیان

خودای گه وره فرمویه تی: ﴿وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَنَا وَلَا تَدْرَنَ وَدًّا وَلَا سَوَاعَا وَلَا یُعُوْثَ وَیَعُوْثُ وَنَحْنُ﴾ وتووشیانه: له وانه ی په رست و تانن مه ته کنه وه وه هرگیز له (وه دد) و (سواع) ده ست به رمه دهن، له (یه غوس) و (یدعو) و (نهر) یش هه روه ها. نه مانه ناوی نه و بتانه بوون بیچکه له خودا ده بیان په رستن. بوخاری پیوایه تی کردوه له نیینو عه باس: نه و بتانه که هؤزی نوح ده یان په رستن بوون به بتی عه ربه کان له دوا ییداو ده یان په رستن. (وه دد) بووه بتی که لب له دومه تل جه نده ل (دومه الجندل)، (سواع) بووه بتی هوزیل (الهدیل) (یه غوس) بووه بتی (مراد) و پاشان بووه بتی به نو غه تیف (بنو غطیف) له (جرف) له (سه بهه) یه عوق بووه بتی همدان (الهمدان)، نه سریش (نسر) بووه

^۱ الطبری (۶۲۸/۲۳).

^۲ الطبری (۶۲۸/۲۳).

بتی حمیر (حمیر) له نالی زی کلاخ (ال ذی کلاخ)، نه مانه ناوی پیاو چاکانی هؤزی نوح بوون (علیه السلام) وهختیک مردن شهیتان نایه دلپانه وه که هیکه لیان له شوینی کوبونه وه کانپاندا بۆ دروست بکن وه هر بتیک ناوی یه کیک له و پیاو چاکانه یان لی بنین. نه مانه نه ده پرستران هه تا کاتیک مردن و زانیاری له باره یانه وه نه ما پاشان هیکه لیان بۆ دروست کردن و پرستنیان.^۱ هه ر به م شیوه یه پیاو یه کراره له عیکره مه و زه حاک (ضحاك) و قه تاده و ئیبنو ئیسحاق وه. وه علی کوپی نه بو ته له وه (طلحه) وتی له ئیبنو عه باسه وه: نه مانه نه و بیتانه بوون له چه رخی نوح پیغه مبه ردا ده پرستران^۲ ئیبنو جه ریر پیاو یه تی کردوه له محمدی کوپی قه یسه وه (قیس) که (یه غوس و یه عوق و نه سر) وتی: نه مانه پیاو چاکانیک بوون له نیوان ئاده م پیغه مبه ر (علیه السلام) و نوح پیغه مبه ردا (علیه السلام) زیاون خه لکی زۆر شوینیان که وتون وهختیک مردن هاوه له کانپان نه وانه ی شوینیان که وتبوون وتیان: خو نه گه ر وینه یان بکیشین له بهر چاومان بن خوانه ناسیه که مان چاکترو به له زه ت تر ده بیت. وینه یان کیشان و کاتیک مردن نه وانه ی پاش نه مان شهیتان نایه دلپانه وه وتیان: بۆیه ده یان پرستن چونکه به هؤی نه وانه وه بارانیان بۆ باریوه پاشان پرستنیان.

دوعا کردنی نوح له وه که سانه ی که له هؤزه که ی بوونه بت پرست

وه ده فه رموویت: ﴿وَقَدْ أَصْلَوْا كَثِيرًا وَلَا زُرِدُ الْفَالِغِينَ إِلَّا ضَلَالًا﴾ به راستی نه وانه زۆر خه لکیان گومرا کرد (خودایه) نه م سته مکارانه له گومرای زیاتر هیچی تریان بۆ زۆر مه که. واته: به هؤی نه و بیتانه وه که ده یان پرستن خه لکیکی زۆریان سه ر لی شیواند، وه پرستنی نه م بتانه دریزه ی کیشا چه رخ دوا ی چه رخ تا نه و کاته ی عه ره بو عه جه م و زۆری تریش له گرو ی به نی ئاده م بونه بت پرست. وه ئیبراهیمی خه لیلیش (علیه السلام) له دوعا کانپان ده پاپایه وه ده یه رموو: وه که خودا فه رموو یه تی: ﴿وَاجْتَنِبْ وَبَيْنَ أَنْ تَقْبُدَ الْأَصْنَامَ ۖ رَبِّ إِنِّي أَضَلُّنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ﴾^۳ واته: وه خۆم و کوپه کانه بپاریزه و دوور خه ره وه له وه ی به تکه کان به پرستین، نه ی په ره ردگارم بیگومان نه و بتانه زۆر له خه لکیان گومرا کردوه (و لایان دلون له پرگه ی راست). وه ده فه رموویت: ﴿وَلَا زُرِدُ الْفَالِغِينَ إِلَّا ضَلَالًا﴾ دوعای کرد له هؤزه که ی چونکه یاخی بوویون باوه رپان نه ده هیتا و به گوئیان نه ده کرد. وه موسا پیغه مبه ریش (علیه السلام) دوعای کرد له که له که ی وه که خودا فه رموو یه تی: ﴿رَبَّنَا أَطِيسَ عَلَى أَمْوَالِهِمْ

^۱ فتح الباری (۵۳۵/۸).

^۲ الطبری (۶۴۰/۲۳).

^۳ ئیبراهیم (۳۶-۳۵).

وَأَشَدُّ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتَّى يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ^۱ واته: نهی په روه درگامان له ناوی بهر و مه پیله مالو سامانیان دله کانیان په و پدش بکه چونکه بپروا ناهیتن هتا ده بینن سزای سه ختی بازاردهر. خودای گه وره وه لاسی هه مو پیغه مبه ره کانی دایه وه که له ناو که له کایاندا بوون. وه لاسی نوح پیغه مبه ریشی دایه وه وه زه که ی خنکاند به ناو له بهر نه وهی که باوه پریان نه کرد به وهی که بوی مینا بوون.

﴿مِمَّا خَطَبْتِهِمْ أَعْرِضُوا فَأَدْخِلُوا نَارًا فَكَلَّمَ جِدُّوهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْصَارًا﴾^(۸) وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْنِي عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا^(۹) إِنَّكَ إِنْ تَذَرَهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاكِهًا كَفَّارًا^(۱۰) رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَلَدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا نَبَارًا^(۱۱)

خودای گه وره ده فرموویت: ﴿مِمَّا خَطَبْتِهِمْ أَعْرِضُوا فَأَدْخِلُوا نَارًا فَكَلَّمَ جِدُّوهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْصَارًا﴾ به رانبر به گونا مه کانیان! به ناو خنکان، نه وسا خرا نه ناو ناگر. نیت له م خودایه به در، یاریده ریان پهیدا نه کرد. ﴿مِمَّا خَطَبْتِهِمْ﴾ به (خطایام) یش خوینرا وه ته وه واته: له تاوان کردنی نقد و بی گویی و به رده وام بوونیان له سر بی دینی و دژایه تی پیغه مبه ره کانیان ﴿فَأَدْخِلُوا نَارًا﴾ واته: گویندانه وه له ناو شه پوی دهریا کاند با ناو که رمای ناگر، ﴿فَكَلَّمَ جِدُّوهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْصَارًا﴾ واته: هیچ په ناو پشستیوان و یار مه تی دهریک نه بوو له م جه زده به سه ختی خودا پزگاریان بکات. وه خودا ده فرموویت: ﴿قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِلَّا مَنْ رَحِمَ﴾^۱ واته: (نوح) وتی: نه مرق هیچ پاریزه ریک (په ناده ریک) نی به له فرمانی خودا (که نو قم کردن) مه گر که سیک خودا په حمی پی بکات. وه ده فرموویت: ﴿وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْنِي عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا﴾^۲ نوحیش وتی: په روه رنده م له سر زه وی به شو که سانه ی تو ناسن، گیان له به ریان لی مه پیله. واته: له م سر زه مینه گیان له به ریان لی مه پیله هه موویان له ناویه ره. زه حاک (ضحاك) وتی: ﴿دَيَّارًا﴾ که سیک، سودی وتی: (الدیار) نه وهی نیشته جتی به له مالدا. خوی گه وره دوعاکه ی نوحی (علیه السلام) وه رگرت و هه موو شو خوانه ناسانه ی له و هخته له سر زه مین بوون قهر کردو له ناوی بردن هتا کوپه که یشی که جگر گوشه ی بوو له ناو چوو که وتی وه ک خودا فرموویه تی: ﴿قَالَ سَتَأْتِي إِلَى جِبَلٍ يَفْعَلُنِي مِنْ أَلْمَاءٍ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ

^۱ یونس (۸۸).^۲ هود (۴۲).

أَمَرَ اللَّهُ إِلَّا مَنْ رَجَعَهُ وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُعْرِضِينَ ﴿۱﴾ واته: (کوچه کهي) ووتی په نا
 بوشاخیک ده به م که بمپاريزيت له م لافاوه (نوح) وتی نه مېږ هيچ پاريزه ريك (په ناده ريك) نيه له
 فهرمانی خدا (که نوم کرنه) مه گهر که سيک خدا په حمی پي بکات له و کاته دا شه پولي لافاو که وته
 نيوانيان جا شو (کوچه خنکاو) له خنکاو ان بوو. وه خودای گوره نه وانهی له ناو که شتيه که دا بوون که
 خاوه ن باوه پ بوون له گ ل نوح پيغه مبر (عليه السلام) پزگار کرد نه وانی تر هه موو له ناوچوون. وه
 خوی گوره له سر زمانی نوح فهرموويه تی: ﴿إِنَّكَ إِنْ تَذَرَهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا
 ﴿۲﴾ چونکه نه گهر بيان نه يليت عه به ده کانت گومرا ده که نو هر زارويه کيشيان بييت تاوانبارو سپله ده بييت.
 واته: نه گهر که سيکيان به يليت به نده کانت نه وانهی دوی نه وان دين سر لي ده شيويين ﴿وَلَا يَلِدُوا إِلَّا
 فَاجِرًا كَفَّارًا﴾ واته: به دکار له کردارو بي دين له دلدا. چونکه نوح (عليه السلام) نو سه دو په نجا سال
 له ناوياندا ژيا بوو زور باش ده يناسين وه پاشان فهرموويه تی: ﴿رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَلَدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ
 بَيْتِي مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا نَبَارًا﴾ په روه ريتم من و دايکو بابی من و نه وانهی به
 باوه په وه له مالمدان و پياوه کان و نه کانی خاوه ن باوه په عه فوبکه ناهه قانيش به جارک ته فروتونا بکه.
 زه حاک (ضحاك) وتی: ﴿بَيْتِي﴾ واته: مزگه و ته که م، وه هيچ گرفتیکي تيانيه نه وانهی مانای ثابته که
 ده که ن به شيوه دياره که ی خوی که نوح پيغه مبر (عليه السلام) پاراوه ته وه له خودا بق نه وانهی که
 چونه ته مالی و باوه پردار بوون ﴿وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ پارايه وه بق هه موو باوه پرداران له پياوان و ژنان
 نه مه زيندووه کان و مردووه کانش ده گريته وه. بويه سونه ته پارانه وه به م شيوه يی نوح
 پيغه مبر (عليه السلام) وه که له پاشماوه و پارانه وه مه شهوره راست و دوسته کاند هاتوه. وه
 ده فهرموويت: ﴿وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا نَبَارًا﴾ سودی وتی: قربان بکه، مواهد وتی: زهره رهنديان بکه
 واته: له دنيا و قيامه تدا.

ته فسیری سورتهی (الجن)

له مه ککه هاتوده خوارمده

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا ﴿١﴾ يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرَكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا ﴿٢﴾ وَأَنَّهُ تَعَلَّى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا ﴿٣﴾ وَأَنَّهُ كَانَ يَاقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا ﴿٤﴾ وَأَنَّا ظَنَنَّا أَن لَّنْ نَقُولَ الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ﴿٥﴾ وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ﴿٦﴾ وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ أَن لَّنْ يَبْعَثَ اللَّهُ أَحَدًا ﴿٧﴾﴾

گوئیگر تنی جنوکه له قورئان و باوه پینانیا ن پی

خودای گه وره فرمان ددهات به پیغمبر (ﷺ) هه وال بدات به قوره یشیه کان که جنوکه (الجن) گوئی بیستی قورئان بوون و باوه بیان پی هیناو به راستیان زانی و سهریان بق دانه واند. فه رمویی: ﴿قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا﴾ بلی: پیم راگه یه نراو، چه ند که سیك له جنوکه کان گوئیان هه لخت، نه وسا و تیان: نیمه قورئانیک سهرمان بیست. ﴿یَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرَكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا﴾ بق راسته پدیه پدیه ره و نیمه باوه پمان پی هیناو هه رگیز که سیك ناکه یه شه ریکی خودا. واته: بق پیکای راست و سهره رازی. نه م نایه ته وه که نه م نایه ته وایه که ده فه رمویی: ﴿وَأَذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمْعُونَ الْقُرْآنَ﴾^۱ واته: وه (بیریان خه ره وه) کاتیک چه ند جنوکه یه کمان نارد بولات تاگوئی له قورئان بگرن. وه چه ند فه رموده شمان هینا له م باره یه وه له پی شه وه پیویست ناکات لی ره دا دو یاره ی بکه یه وه. وه فه رمویی تی: ﴿وَأَنَّهُ تَعَلَّى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا﴾ زور بلند هه شکوی په روه ریتنی نیمه، نه هاوسری بووه نه فه رهن دیک. علی کوپی نه بو ته لحه (طلحه) وتی: له نیبنو عه باسه وه له م نایه ته دا ﴿وَأَنَّهُ تَعَلَّى جَدُّ رَبِّنَا﴾ واته: کارو فرمان و دهسته لاتی زور بلند هه^۲ زه حاک (ضحاك) وتی: له نیبنو عه باسه وه: چاکو دهسته لاتو به ره ری خودا زوره له سه ر دروست کراوه کانی. پپوایه کراوه له موجه دو عیکرمه وه: واته شکوی په روه ریتمان. قه تاده وتی: زور بلند هه

^۱ الاحقاف (۲۹).

^۲ الطبری (۲۳/۶۴۸).

شکوکو گورہیی و فہرمانی. سودی وتی: زور بلندہ فہرمانی پەرورہ یتیمان. تہ بو دہرداء (ابو الدرداء) و موجدو ئیینو جورہیج (ابن جریج) وتویانہ: زور بلندہ یادی خودا.

دان پیدافانی جنوکه که خودا نه ژنی بووو نه فہرزنندو زور بلندہ شکوی

خودای گورہ فہرمویہ تی: ﴿مَا أَخَذَ صَحْبَهُ وَلَا وَلَدًا﴾ زور بلندہ شکوی کہ ژن و مندالی بییت. واتہ: جنوکه وتیان: وهختیک باوہریان هیتا به قورٹان و موسولمان بوون کہ خودای گورہ پایہ ہرزو نہ ژنی بووو نہ فہرزنند. پاشان وتیان: وه کہ خودا دہ فہرمویت: ﴿وَأَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَفِيهًا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا﴾ دیارہ بی ٹاوہزہ کان دہریارہی خودا قسہی توپہاتیان دہکرد. موجدو عیکرہ مو قہتادہ و سودی وتیان: ﴿سَفِيهًا﴾ مہ بست پتی شہیتانہ. سودی وتی له تہو مالکوه (شَطَطًا) قسہی بی جی، ئیینو زہید وتی: واتہ: ناہ قہیکی گورہ، وه دہشیت و گونجاوہ کہ مہ بست به ﴿سَفِيهًا﴾ نیسمی جنسی بیت واتہ ہرکہ سیک و ایزانیت خودا ژن و فہرزنندی ہہیہ، لہ بہر تہ مہیہ وتیان وه کہ خودا فہرمویہ تی: ﴿وَأَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَفِيهًا﴾ واتہ: پیش موسولمان بوون ﴿عَلَى اللَّهِ شَطَطًا﴾ قسہی پپو پوچ و درؤدہ لہ سہیان دہکرد. وه فہرمویہ تی: ﴿وَأَنَا ظَنَنَّا أَنْ لَنْ نَقُولَ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾ ئیمہ یتیمان و ابو ہیچ کہس (لہ مرؤف لہ جنوکه) ہیچ درؤیک بہ دم خوداوہ ہلئہ بہ سن و ژن و فہرزنندی بق دادہ نین. کاتیک تہم نہ دہزانی کہ مرؤف جنوکه درؤ بہ دم خوداوہ ہلئہ بہ سن و ژن و فہرزنندی بق دادہ نین. کاتیک تہم قورٹانہ مان بیست و باوہرمان پی هیتا زانیمان و تی گہشتین کہ درؤیان بہ دم خوداوہ ہلئہ ستووہ.

ہوی لہ بایی بوون و لوت بہرزی جنوکه خو پاراستن و پہ نابردنی مرؤف بوو پنینان

خودای گورہ فہرمویہ تی: ﴿وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا﴾ دہشمانزانی پیاوانیک لہ بہرہی مرؤف پنا دہ بہن بہ پیاوانیک لہ جنوکه و سرکیشتیان پتر دہ کہن. واتہ: ئیمہ و امان دہزانی کہ لہ مرؤف چاکترین چونکہ ئوان پنا دہ بہن بہ ئیمہ کاتیک دہرؤنہ شیویک یا شویٹیکی ترسناک لہ دہشت و بیابانہ کاندایان ہر شویٹیکی تر. وه کہ باوہووہ لہ ناو عہرہ بہ کاندایان کاتی نہ فامیاندایان دہبرد بق گورہ و خاوہنی تہو شویٹ لہ جنوکه بق تہوئی توشی ہیچ پوداویکی خراب و ناخوش نہ بن. وه چۆن کاتیک کہ سیکیان بپڑیشتایہ تہ ولاتی دوشمنہ کیہوہ پہ نای دہبردہ بہر پیاویکی گورہی تہو ناوچہیہ لہ سایہ و پنایدا دہمایوہ. وهختیک جنوکه تہ میان بینی کہ مرؤف کان پہ نایان پی دہبن زیاتر لہ خوبایی بوون، واتہ زیاتر دہیان ترساندن و ترس و بیمیان دہخستہ دلیانہوہ ہتا زیاتر لییان بترسن و زور تر پہ نایان پی بہن. وه قہتادہ وتی: ﴿فَزَادُوهُمْ رَهَقًا﴾ واتہ: زیاتر تاوانبار بن. وه جنوکہش بہ سہریاندا زال بن بہو کردارہیان. سورہی (الشوری) وتی: لہ

مه نسوره وه (منصور) نه ویش له ئیبراهیمه وه ﴿فَرَادُوهُمْ رَهَقًا﴾ واته: جنۆكه زیاتر به سه ریاند زال بن.^۱
 سودی وتی: وهختیک پیایک به مال و منداله وه برۆشتایه ته چۆله وانیك بهمایه ته وه تیایدا ده یگوت:
 په نا ده گرم به گه وری ئه م شیوه كه خۆم و مال و مندال و مه پومالات و شتره كانم توشی هیچ ناخۆشی و
 خرابیه ك ببین. قه تاده وتی: وهختیک په نای ده برد به جنۆكه زیاتر زال ده بوو به سه ریاد و نازاری
 ده دات له سه ره و کرداره ی. ئیبنو ئبی حاتم پیوایه تی کردوه له عیكره مه وه وتی: جنۆكه له مرۆ
 پایان ده كرد وهك چۆن مرۆ له وان پای ده كرد. كاتیک مرۆ له شیویكدا ده مایه وه جنۆكه پایان ده كرد
 كاتیک گه وری مرۆكه په نای ده برد بۆ گه وری ئه و شیوه، جنۆكه كان ده یان وت: ئه مانه له ئیمه
 پاده كهن وهك چۆن ئیمه له وان پا ده كهن پاشان نزیك ده بوونه وه له مرۆكه كان ده ستیان لی
 ده وه شانند و شیت ده بوون ناگیان له خۆیان نه ده ما. بۆیه خوای گه وری ده فهرموویت: ﴿وَأَنَّهُ كَانَ
 رِجَالٌ مِنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنْ الْجِنِّ فَرَادُوهُمْ رَهَقًا﴾ ئه بو عالیه و (ابو لعالبه) په بیع و زهیدی کوپی ئه سلم
 وتیان: واته زیاتر ده ترسان. مجاهد وتی: خودانه ناسان زیاتر له خۆبایی بوون و لایاند. وه خودای
 گه وری فهرموویه تی: ﴿وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ أَن لَّنْ يَبْعَثَ اللَّهُ أَحَدًا﴾ ئه وانیش (هر وهكو ئیوه) لایان ولبوو
 مه رگیز خودا هیچ كهس زیندوو ناكاته وه. ئیبنو جهریو كهلبی (الكلبی) وتیان: واته دوی ئه م ماویه
 مه رگیز خودا پیقه مبه ر په وانه ناكات.

﴿وَأَنَا لَمَسَّا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلْتَأَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهْبًا﴾ ۸ وَأَنَا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقْعِدَ اللَّسْمِ فَسَمِعْنَا

سَمِعْنَا الْآنَ مَجْدًا ۹ وَأَنَا لَا نَدْرِي أَشَرٌّ أُرِيدُ بِمَنْ فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رُدًّا ۱۰

هه والی ناسمان وهرگرتنی جنۆكه به په نامه کی (به دزیه وه) پینش هاتنی پیقه مبه ر (ﷺ) و

لیدانیان به گری به رزی ناگر دواي هاتنی

خودا مه زن باسی جنۆكه مان بۆ ده كات وهختیک كه پیقه مبه ری خوی محمد (ﷺ) ناردوه
 قورئانی بۆ نارد خواره وه. بۆ پاراستنی ناسمانی پپركد له پاسه وانی توند و تۆل و بلاویونه وه به گشت
 لایه کی ناسمانداو شه یثانه كانی ده ركرد ئه وانی كه له چه ند شوینیكه وه داده نیشتن به په نهانی پیش
 هاتنی قورئان نه وهك به په نهانی گوئی بگرن شتیک له قورئان بیه ن (بدزن) بیده ن به گوئی
 جادوگه ره كانداو ئه وانیش باسی بگن و قورئان و قسه ی ئه وان تیکه ل بین و گومان په یدابیت نه زانریت
 کی پاست ده كات ئه مش به زهی و لوتفی خودایه به به بنده كانی و پاریزگاریه تی له م قورئانه پیروزه ی.
 بۆیه جنۆكه وتیان وهك خودا فهرموویه تی: ﴿وَأَنَا لَمَسَّا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلْتَأَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهْبًا﴾

ثیمه گه ینه نهم ناسمانه، دیتمان پره له پاسداری توندو تولو نه ستیره گه لی پاده خشن. ﴿وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقْعَدًا لِّلشَّمْعِ فَمَن يَسْتَمِعِ الْآلَانَ يَبْهَلُ لَهُ شَهَابًا مَّرْعَدًا﴾ ثیمه جارن داده نیشترین له چند شوینک له ناسمان بؤ گوئی کرتن به لام هر که سیک له نیستا به دواوه گوئی بگریت گریکی به رزی ناگر ده بینیت له بؤسه دایه. واته: هر که سیک بیهویت به په نامه کی گوئی بگریت و قسه بدزیت ناگریکی زور به گر ده بینیت له که میندایه بؤی به ملاولایدا ناپوات و تی ناپه پیت لئی به لکو ده یسوتینیت و له ناوی ده بان. وه فرمودیه تی: ﴿وَأَنَّا لَا نَدْرِي أَشَرُّ أَرِيدُ يَمَن فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا﴾ وه ثیمه نازانین شاخو دهریاره ئه وانهی له زه میندان، بریاری خراپداریووه، یان په رورنده یان ویستوویه تی راسته پریان نیشان بدات. واته: ثیمه نازانین نهمه چیه له ناسماندا پویداوه. شاخو بریاری خراپ دراوه دهریاره ئه وانهی له سر زه مینان یان په رورنده یان ویستوویه تی راسته پریان نیشاندات له م ثابته دا جنوکه کان ﴿أَشَرُّ أَرِيدُ يَمَن فِي الْأَرْضِ﴾ نه ده بیان به کارمیناوه و تهی خراپه یان داو ته پال غبره خودا چاکه یان داو ته لای خودای گوره وه له فرموده ی سه حیددا هاتووه، (هیچ خراپه یه که لای تووه نیه) ^۱ نه و سا نه ستیره کان ناگری به گری لی دوات و به لام به زوری لئی نه ددان جار به جار نه بیت وه که له فرموده ی ئینو عباسوه و تی: وه کاتیک ثیمه له خزمت پیغه مبه ردا (ﷺ) دانیشتبوین نه ستیره یه که کشاو (پاخشا) فرمووی (ئیوه بؤ نهمه چی ده لئین؟) ثیمه ده مانوت: گوره یه که له دایک ده بیت و گوره یه که دهریت. فرمووی: (بهوشیویه نیه که ئیوه ده یلئین، به لکو هر کاتیک خودا فرمانی شتیکی دا له ناسماندا پاشان فرموده که ی هه موو باسکرد) ^۲ له سوره تی (سبأ) به ته وای هینا ومانه. هر نه و بوو پالی پیوه نان که بگه پین به سر زه میندا له پوژئاووه بؤ پوژه لات بینیان که پیغه مبه ر (ﷺ) له نوپژدا بؤ هاوه له کانی ده خوینیت. نیت زانیان نهمه نه ویه که خودا له بهر نه و ناسمانی پاراستووه نه ویه باوه پی پیوه نئا و هینایی و نه ویش باوه پی نه میتا له سر لوت به رزی و سرکه شی خوی هه رمایه وه وه که باسکرا له فرموده ی ئینو عباسدا له وباریه وه له سوره تی (الاحقاف) کو فرمودیه تی: ﴿وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ﴾ ^۳، واته: (وه بیریان بخه روه) کاتیک چند جنوکه یه کمان نارد بولات تاکو گوئی له قورشان بگرن. بیگومان کاتیک نهم کاره ساته پویدا نهم هه موو گری ناگره ده پویش و ده کشا به هه موو لایه کدا مروفو جنوکه ترسان و

^۱ مسلم (۵۳۵/۱).^۲ مسلم (۱۷۵۰/۴).^۳ الاحقاف (۲۹).

نارامیان نه مار کوبونه وه وایانده زانی دونیا ویران ده بیت و تیکده چیت و هک سودی وتی: ناسمان پاسه وانی نه کراوه مه گین پیغه مبه ریگ یان ناینیک له سه زه میندا هات بیت. چونکه جنوکوکان پیش پیغه مبه ر(ﷺ) له چند شوینیک له ناسمانی دونیادا داده نیشتن به په نهانی گوئیان ده گرت تا بزائن له ناسمان چی پوده دات. وه خنیک خدای گه وره پیغه مبه ری (ﷺ) نارد شه ویک له وشه وانه دا ناگرباران کران، خه لکی تائیف (طائف) زور ترسان وتیان: خه لکی ناسمان هه موو له ناوچوون کاتیک نه و ناگرباران یان بینی له ناسماندا به هه موو لایه کدا ده پزی بنده کانیان (أرقاء) نازاد ده کردو وشترو مالاته کانیان دوور ده خسته وه و بهر لایان ده کرد. عبدویاله یلی (عبد یالیل) کوپی عه مری کوپی عومیر (عمیر) پی وتی: نهی هاوار خه لکی تائف واز له سامانه کانتان بین ورن سهیری نیشانه کانی ناسمان بکن نه گه ر بینیتان له جیگای خویان ماون نه و خه لکی ناسمان له ناوچوون. نه مه هه موو له بهر کوپی نه بو که بشه یه. واته: پیغه مبه ر(ص) نه گه ر سه یرتان کردو نه تان بینی نه وه بی گومان خه لکی ناسمان له ناوچوون و نه ماون. سه یرتان کرد نیشانه کانیان بین وازیان له سامانه کانیان هیتا. نه و شه وه جنوکه کان زور ترسان هاتن بولای شه یتان (ابلیس) نه وهی که بینویان به سه ریان هاتبو بویان گتیریه شه یتان وتی: له هه موو سه زه مین (مشتیک) خولم بۆ بینن تا بونی بکه م. بویان هیتا و بونی کردو وتی: هاوه لکه تان له مه که یه (مکه) حوت جنوکه ی نه سیبینی (نصبین) نارد پوشتنه مه که بینیان پیغه مبه ر(ﷺ) به پیوه له که عبه نویژ ده کات و قورشان ده خوینیت. نریک بوونه وه لی و حه زیان له خویندن قورشان ده کرد هتا له وانه بوو سینه یان (صدر) به ری پیغه مبه ر(ﷺ) بکه ویت. پاشان موسولمان بوون خوی گه وره هه والی موسولمان بوونیانی دا به پیغه مبه ر(ﷺ) وه نه م پاسه مان له په راوی (السیره) به دریزی هیناوه. سوپاس و ستایش بۆ خوی گه وره.

﴿وَأَنَا مِّنَ الصَّالِحِينَ وَمَا دُونَ ذَلِكَ كُنَّا طَرِيقَ قَدَا ۝۱۱﴾ وَأَنَا ظَنَنَّا أَنَّ لَن نَعْجِزَ اللَّهَ فِي الْأَرْضِ وَلَن نَعْجِزَهُ هَرَبًا ۝۱۲﴾ وَأَنَا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَىٰ ءَامَنَّا بِهِ ؕ فَمَن يُؤْمِن بِرَبِّهِ ؕ فَلَا يَخَافُ بَغْضًا وَلَا رَهَقًا ۝۱۳﴾ وَأَنَا مِّنَ الْمُسْلِمِينَ وَمِنَ الْفَاسِقُونَ ؕ فَمَن أَسْلَمَ فَأُولَٰئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا ۝۱۴﴾ وَأَمَّا الْفَاسِقُونَ فَكَانُوا أِجْهَمَ حَطَبًا ۝۱۵﴾ وَأُولَٰئِكَ اسْتَقْبَلُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقِنَهُمْ مَّا عَدَا ۝۱۶﴾ لَنفَنِّمَنَّ فِيهِ ؕ وَمَن يُعْرِضْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِ ؕ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ۝۱۷﴾ دانپیدانانی جنوکه که نه وانیش ده سته ده سته، هه یانه خوداناس و له سه ر پاسته ربیه و هه شیانه خودانه ناس و سه ر لی شیواوه

خدای گه وره هه والمان ده داتیت که جنوکه باسی خویان ده کهن. ده ره رموویت: ﴿وَأَنَا مِّنَ الصَّالِحِينَ وَمَا دُونَ ذَلِكَ كُنَّا طَرِيقَ قَدَا﴾ له ناو نیمه شدا کار چاک هه نو تیشماندا هه یه وانیه، نیمه

که لیک پیکه مان وه به رخ داوون، واته: پیکای نذر و جزاو جزو بچونی جیاجیا. ئیبنو عباس و موجهو که سانی تریش وتویانه: ﴿كُنَّا طَرِيقَ قَدَا﴾ واته: خاوهن باوه پمان تیدایه و خاوهن ناسیشمان تیدایه.^۱ نه حمدی کوپی سلیمان نه جاد (النجاد) له کتیبی نه مالی کهیدا (أمالی) پیوایه تی کردوه که له نه عهشی (الاعمش) بیستوه جنو که یه که سری لّ ده داین (ده هاته لمان) پیتم وت: خوشتین خواردن کامیه لای نیوه؟ وتی: (برنج)، وتی: بومان مینان نه مان بینی تیکه (اللقمه) بهرز ده بووه وه که سیشمان چاو پی نه ده که وت، وتم: له م جزوه که سانه تان تیدایه که له ناو نیتمه دایه؟ وتی: به لّ، وتی: پافیزه (الرافضة) له ناو نیوه دا کامیه؟ وتی: خراپترینمانه، نه حمدی کوپی سلیمان وتی: نه م سه نه دم نیشانی ماموستامان نه بو حه حاجی مه زی (الحافظ أبی الحجاج المزی) دا وتی: نه م سه نه ده بولای نه عهش راسته.

دان پیدائانی جنو که به دهسته لاتی بی پایانی خودای گه وره هه میسان

خودای گه وره فهرمویه تی: ﴿وَأَنَا ظَنَنَّا أَنْ لَنْ نُعْجِزَ اللَّهَ فِي الْأَرْضِ وَلَنْ نُعْجِزَهُ هَرَبًا﴾ نیتمه له وه تیگه یشتووین که له زمین دهره قه تی خودا نایین، ته نانهت به هه لانتیش له دهستی نه و پزگار نابین. واته: ده زانین که دهسته لاتی خودا به سه رمانه ویه و هه رچه نه ده پاکه یین له دهستی دهرناچین له سه ر زه میندا خاوهن توانایه و هیچ که سیگمان دهره قه تی نایین. وه فهرمویه تی: ﴿وَأَنَا لَمَّا سَمِعْنَا الْكُفْرَ آمَنَّا بِهِ فَمَنْ يُؤْمِنُ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَحْسًا وَلَا رَهَقًا﴾ وه ختیک نیتمه نه م نیشاندنه مان بیست، باوه پی خومان پی هینا، هر که سیگیش بهوای به په روه رنده ی بیت، نه له که مپوون دهرستیت و نه له غه درلیکرن. پیخوشحالی دهره بهن که باوه ریان میناوه وه نه میش جیگای شانازی و پیزکی گه وره به بویان و په وشتیکی جوان و چاکه ﴿فَمَنْ يُؤْمِنُ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَحْسًا وَلَا رَهَقًا﴾ ئیبنو عباس و قه تاده و که سانی تریش وتویانه: واته ترس نه چاکه ی که م بکریته وه یان بیجگه له خراپه ی خوی هه لکریت.^۲ وه که خوای گه وره فهرمویه تی: ﴿يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا﴾ واته: نه وه نه له ستم دهرستیت (لیسی بکریت) نه له که مکرنه وه ی پاداشتی (دهرستیت). وه فهرمویه تی: ﴿وَأَنَا مِمَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِمَّا الْقَاسِطُونَ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُولَئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا﴾ و هیندیکمان موسولمانین، هیندیکشمان له پتی لاده، نه وانه ی که موسولمانن، پیکه ی راستیان دیووه ته وه. واته: موسولماننیشمان تیدایه و

^۱ الطبری (۲۳/۶۰۹).

^۲ الطبری (۲۳/۶۶۰).

^۳ طه (۱۱۲).

ناموسولمانیش نه وهی که له پاسته پئی لای داوه تاوانکاره نه وهی موسولمانه ناکار چاکو دادپه روه ره
 پتگی پاستی دوزیوه ته وه. ﴿وَأَمَّا الْفَٰرِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا﴾ نه وانهش که له پتگی پاست
 لایانداوه، ده بنه سوته مه نی جهه ننه، واته: ده بنه سوته مه نی و ناگری جهه ننه میان پئی
 تاوده دریت. وه فهرمویه تی: ﴿وَالْوَلَّوْا اسْتَقْمُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَّاءً غَدَقًا﴾ گهر نه وانیش هر له سر
 نه پتگیه بن، بی گومان له ناویکی زقرو زه بنده تیر ناویان ده که بن. ﴿لَنَقْنَنَّهُمْ فِيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ
 رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا﴾ هه تا له ویدا تا قیان بکه بنه وه هر که سیکیش له یادی په روه رنده ی خوی
 کلابی، نازاریکی زقرو دژاری به سر دینیت. ﴿لَنَقْنَنَّهُمْ فِيهِ﴾ زانایانی ته فسیر دوو پایان هیه له
 ماناکه یدا. پای یه که م: گهر نه مانه هر له سر نه پتگیه بن لیتی لانه دن له سری به رده وام بن
 ﴿لَأَسْقَيْنَهُمْ مَّاءً غَدَقًا﴾ تیر ناویان ده که بن و ناوی زقریان ده دینیت. مه به ست لیره دا واته: بزقریان
 فراوان ده که بن وه به م شیوه یه مانای ﴿لَنَقْنَنَّهُمْ فِيهِ﴾ واته: تا قیان ده که بنه وه. وه مالک وتی له
 زه یدی کوی نه سله مه وه ﴿لَنَقْنَنَّهُمْ﴾ تا قیان ده که بنه وه تا ده که ویت کی له سر پئی پاست به رده وام
 ده بیت و کیش په شیمان ده بیت وه و سری ل ده شیت. عه وفی و کهسانی تریش پیوایه تیان کردوه له
 نبینو عه باسه وه وه هر به م شیوه یه مواهدو سه عیدی کوی جویه یو سه عیدی کوی موسیه ب
 (مسیب) عه تاوو سودی و محمدی کوی که عی قهره زی (القرظی) قه تاوده زه حاک (ضحاك) وتوانه.
 موقاتل (مقاتل) وتی: له سر خودانه ناسه کان قوره یشی هاتوه ته خواره وه وه ختیک حوت سال
 بارانیان بق نه باری، پای دووه م ﴿وَالْوَلَّوْا اسْتَقْمُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ﴾ له سر گومرایی ﴿لَأَسْقَيْنَهُمْ مَّاءً غَدَقًا﴾
 واته: بزقریمان فراوان ده کردن بق دریزه دانیان به تاوانکاری وه خوی گه وره فهرمویه تی: ﴿فَلَسَا
 سُؤًا مَا دُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّىٰ إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ
 مُثْلِسُونَ﴾ واته: جا کانتیک له بیران چویه وه نه وهی که پئی ناموزگاری کران ده رگای هه موو شتیکمان
 له سر کرده وه تا کانتیک دلخوش بوون به وهی پیتان درابوو له ناکاودا توله مان ل سندن نیر نه وانیش
 ناو میدو سه رگردان بوون. وه فهرمویه تی: ﴿أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُضَخُّهُمْ بِهِ مِنْ مَّاءٍ وَبَيْنَ (۵۵) سَاعٍ هُمْ فِي
 الْغَيْرَةِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ واته: نایا نه وانه واده زانن نه وهی پیتان ده به خشین له سامان و مندالان، هر بق

۱ الانعام (۴۴).

۲ المؤمنون (۵۵-۵۶).

نهويه كه په له مانه له چا كه له گټل كړدنيان؟ نه خيږ، نه مانه نه زانن. نه يو موجليز (مجلذ) له م نايه ته دا وتی: ﴿وَالْوِاسْتَفْتُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ﴾ واته: له سهر پټگای چه وتو سهری شتيواوی، ټيبنو جه ريو ټيبنو حاتم پړوايه تيان كړدوه، به غه ويش گټړاويه تيه وه له په بيعی كوپي نه نه سو زه يدي كوپي نه سله می كه لبي و ټيبنو كه يسانه وه (الكيسان) ^۱ وه نه م نايه ته ده كاته به لگه كه خودا فرمويي تي: ﴿لَتَفْنُنَهُمْ فِيهِ﴾ وه ده فرمويي تي: ﴿لَتَفْنُنَهُمْ فِيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا﴾ هه تا له ويذا تاقيان بكه ينه وه، هه ركه سيكيش له يادي په روه رنده ی خوی كلابيت، نازاريكي زور دثواری به سهر دينيت. واته: نازاريكي زور گران و دثواری به ټان. ټيبنو عه باسو و موجدو عيكره مه و قه تاده و ټيبنو زه يد و تيان: ﴿عَذَابًا صَعَدًا﴾ واته سزايه كي زور گران كه هيچ حه وانه وه و موله تيكي له گټل نيه: ^۲ ټيبنو عه باسو وتی: واته كيويك له ناو جه هه تنه مدا. ^۳ سه عيدي كوپي جوبه ير وتی: واته بيريك له ناو جه هه تنه مدا.

﴿وَأَنَّ الْمَسْجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ ^(۱۸) وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِيَدَا ^(۱۹) قُلْ إِنَّمَا أَدْعُوا رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا ^(۲۰) قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ^(۲۱) قُلْ إِنِّي لَنْ يُخْرِجَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ^(۲۲) إِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا ^(۲۳) حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ فَيَسْأَلُونَ مَنْ أَضَعَفَ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا ^(۲۴)

فرماندان به يه كټا په رستي (التوحيد) و دوور كه و تنه وه له هاو هل دانان يو خودا

خودای گوره فرمانی داوه به به نده كانی كه هه ر به ته نها نه و به رستن و هيچ كه سيك مه كه نه هاو هلی خودا له خودانه ناسيه كه تانداو هاوار له كه سی تر مه كه نه له گټل خودا. ده فرمويي تي: ﴿وَأَنَّ الْمَسْجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ مزگه و ته كان مالی خودان، له گټل خودا، هاواری كه سی تر مه كه نه. قه تاده له م نايه ته دا وتی: وه ختيك گاورو جوله كه كان ده چونه نار كليساو په رستگا كانيان هاو هليان يو خودا داده ناو هاواريان لي ده كړدن خوی مزن فرمانی دا به پيغه مبه ر (ﷺ) كه هه ر خودا به ته نها

^۱ الطبری (۶۶۲/۲۳).

^۲ البغوی (۴۰۴/۴).

^۳ الطبری (۶۶۴/۲۳).

^۴ الطبری (۶۶۴/۲۳).

بپرستن.^۱ ئىبنو جەریر پړوايه تى کردووه له سعیدی کوپى جوبه یر ﴿وَأَنَّ الْمَسْجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ وتى: جنۆکه وتیان به پیغه مبر (ﷺ) چۆن ئیغه ده توانین بیینه ناو مزگوت که ئیغه دورین؟ واته له تۆوه دورین. وه چۆن ناماده ی نوږد ببین که دورین له تۆوه؟ ئه م ئایه ته هاته خواره وه ﴿وَأَنَّ الْمَسْجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾.^۲

کۆبوونه وى جنۆکه بۆ گوینگرتن له قورئان

خودای گه وړه فرمویه تى: ﴿وَأَنَّهُ، لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِيَدًا﴾ له وده مه شدا که عه بدى خودا (محمد - ﷺ) هه ستا نوږد بکات خه ریک بوو دابارنه سه رى. عه وفى وتى: له ئىبنو عه باسه وه کاتیک گوښان له پیغه مبر بوو (ﷺ) که قورئانى ده خوښد خه ریک بوو برۆنه سه ر پششى کاتیک ده یان بیست قورئانى ده خوښد، لى نزیك ده بوونه وه. پیغه مبر (ﷺ) پى تى نه ده زانین و ناگای لیتیان نه بوو هه تا جبرائیل هات بۆ لای ﴿قُلْ أَرْحَىٰ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ﴾ خوښنده وه بۆى. نه مه رایه که که پړوايه ت کراوه له زوبه یرى کوپى عه وامه وه (الزیر بن العوام). ئىبنو جەریر پړوايه تى کردووه له ئىبنو عه باسه وه وتى: جنۆکه به گه له که یان وت: ﴿لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِيَدًا﴾ وه ختیک ببینان خۆى و هاوه له کانی نوږد ده کن پکوع ده بات نه و انیش پکوع ده بن و سوژده ده بن. سه ریان له گوږپرایه لى هاوه له کانی سورما بوو بۆى. پاشان وتیان به گه له که یان: ﴿لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِيَدًا﴾^۳ نه مه پای دووه مه که پړوايه ت کراوه له سعیدی کوپى جوبه یره وه هه میسان.^۴ حسن وتى: وه ختیک پیغه مبر (ﷺ) هه لساو فرموى (لا اله الا الله) بانگى خه لقی ده کرد بۆ لای په روه رنده یان خه ریک بوو هه موو عه ره به کان دابارنه سه رى.^۵ قه تاده له م ئایه ته دا وتى: ﴿وَأَنَّهُ، لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِيَدًا﴾ هه موو جنۆکه و مړۆف کۆبوونه وه بۆ نه وه ی نه م ئایه ی خودا له ناوبه بن و بیکوږښنه وه. فرمانى خوا و ابوو که سه رى بخاتو به رده وامى بکاتو زالى بکات به سه ر

^۱ الطبرى (۶۶۵/۲۳).

^۲ الطبرى (۶۶۵/۲۳).

^۳ الطبرى (۶۶۷/۲۳).

^۴ الطبرى (۶۶۷/۲۳).

^۵ الطبرى (۶۶۸/۲۳).

توانی که درایتی ده کن.^۱ نه پای سِی همه پیوایت کراوه له نیبنو عباس و موحاهدو سه عیدی کوپی جوبه یز. وه پای نیبنو زهیدیشه و نیبنو جهریریشه هر نه پای هی لیزاردوه.^۲ وه نه گونجاوتره به پیتی نه نایه تی که له دواپه وه دیت که ده فرموییت: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَدْعُوا رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا﴾ بلی: من هر هاوار له پوره رنده ی خوم ده کم و که سی لی ناکم به شریک. واته: وه ختیک که نازاری پیغه مبریان ده داو درایتیان ده کردو باوه بیان پی نده هیناو هله دهستان لئی بق نه وه ی نه به یامه پاسته ی که پیتی ها تووه پوچالی بکه نه وه هم مو به یه که وه بوونه دوزمنی ﴿أَدْعُوا رَبِّي﴾ من هر هاوار له پوره رنده ی خوم ده کم به تنهاو هاوه لی نیو په نا هر بق نه وه به م و پشتی پی ده به ستم ﴿وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا﴾ که سیش ناکم به هاوه لی نه.

پیغه مبر (ﷺ) ناتوانیت زبانیان پی بگه یه نیت و بیشیا نغاته سر پاسته پی

خودای گوره فرموییت: ﴿قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا﴾ بلی من ناتوانم نه زیانتان پی بگه یه من وه نه بتان خه مه سر پاسته پی. واته: بی گومان منش مرفیقکم وه کو نیتوه نیگام بؤدیت وه به بنده یه کم له بنده کانی خوداو وه هیچ دهسته لانتیکم نیه ناتوانم بتان خه مه سر پاسته پی یان لاتان بدهم لئی نه مانه هم مووی به دهستی خودای گوره یه. وه فرموییت: ﴿قُلْ إِنِّي لَنْ يُخِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ بلی به دهر له خودا هر گیز هیچ که س په نام ناداو لای نه و نه بیت، هیچ په نایه ک شک نابم. پاشان جاریکی تر باسی خوی ده کات که که س ناتوانیت په نای بدات خودا خوی نه بیت نه گر بی گویشم کرد که س شک نابم بیت به هاوارمه وه پزگارم بکات له سزای خودا ﴿وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ موحاهدو قه تاده و سودی وتیان: هیچ په نایه ک.^۳

پیغه مبر (ﷺ) ته نها راگه یاندنی له سره

خوای گوره فرموییت: ﴿إِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ. وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا﴾ هیچ زانستیکم به دهست نیه جگه راگه یاندنیک له خواوه راگه یاندنی په یامه کانی وه هر که سیکش نافه رمانی خوداو پیغه مبری بکا به شی ناگری دوزخه تا هه تایه. وه نه فرموده یه ی

^۱ الطبری (۶۶۷/۲۳).

^۲ الطبری (۶۶۸/۲۳).

^۳ الطبری (۶۶۹).

خودا ﴿لَا بَلَاغًا مِّنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ﴾ نیستیسانیه (استثناء) له م فهرمووده ی خودا ﴿لَن يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ﴾ واته: هیچ شتیک په نام ناداو و پزگارم ناکات جگه پاگه یاندنی شو په یامه ی که خودا برپاری داوه له سهرم بیگه ینم و جی به جیتی بگم. وه کو خودا فهرموویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾ واته: نهی پیغه مبر (ﷺ) پایبگ ینه (به خه لک) نه وهی هینراوه ته خواره وه بؤت له لاین په روره دگار ته وه وه نگر وانه کیت پاسپیری به کی خودات پانه گه یاندوه به جیت نه هیناوه وه خودا تو ده پاریزیت له خه لکی (که بتکوون) وه فهرموویه تی: ﴿وَمَن يَعِصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا﴾ واته: من په یامی خوداتان پی پاده گه ینم هر که سیک نافه رمانی خوداو پیغه مبر بکات پاداشتی ناگری دوزه خه و تا هه تایه تنیدا ده مینیتته وه واته: پزگاریان نابیت لیتی و لیشی نارونه دهر وه. وه ده فهرموویت: ﴿حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ فَيَسْجُدُونَ مِّنْ أَضْعَافٍ نَّاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا﴾ تا شو کاته ی نه وه یات دیته به رچاوان که به لیتیان پیدراوه، جا ده زانیت کی یاوه ری بی هیزتره و له ژماره شدا که متره. تا شو کاته ی که هاوه لیان بق خودا داناه له مرقه و جنوکه نه وهی که به لیتیان پیدراوه له پوژی قیامه تدا به چاوی خویان دهی بینن. شو کاته ده زانیت پشتیوانی به هیزتره و کیش ژماره ی که متره، شو ان یان خاوه ن باوه په کان نه وانه ی خودایان به ته نیا ده په رست واته: نه ونه ی هاوه لیان بق خودا داناه هیچ یاوه ریکیان نیه و ژماره شیان له سهریازه کانی خودا که متره.

﴿قُلْ إِنْ أَدْرَيْتُمْ أَقْرَبُ مَا تُوْعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّي أَمَدًا﴾ ۱۵ ﴿عَلِمَ الْغَيْبُ فَلَا يَظْهَرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا﴾

۱۶ ﴿إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا﴾ ۱۷ ﴿لِيَعْلَمَ أَن قَدْ أَبْلَغُوا رِسَالَاتِ

رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَخْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا﴾ ۱۸ ﴿

پیغه مبر (ﷺ) نازانیت که ی قیامه ت دیت.

خودای گه وره فرمان ددات به پیغه مبر (ﷺ) که خه لکی ناگادار بکات که شو ناگای لی نیه که ی قیامه ت دیت وه نازانیت شاخو نزیکه کاته کی یان دوه؟ وه ده فهرموویت: ﴿قُلْ إِنْ أَدْرَيْتُمْ أَقْرَبُ مَا تُوْعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّي أَمَدًا﴾ بلن: هیچ ناگام لی نیه نه وهی به لیتیان پیدراوه، نزیکه یان په رورنده م مه و دایه کی بق داناه. واته: ماوه یه کی دوور و دریز. له م نایه ته وه دهرده که ویت که شو فهرمووده یه ی باوه له ناو زور خه لکی نه فامدا که پیغه مبر (ﷺ) له ناو زه میندا نامینیتته وه درویه و

هیچ بنه‌مایه کی راستی نیه، وه له هیچ په‌راویکدا نه‌مان بینووه. پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پرسیری پۆزی قیامه‌تی لی ده‌کرا وه‌لامی نه‌ده‌دایه‌وه. وه‌ختیک جوبرائیل له شیوه‌ی عه‌ره‌بیکدا (عه‌ره‌بی ده‌شته‌کی) خۆی پێشاندا یه‌کێک له‌و پرسیارانه‌ی که لیتی پرسی فهرمووی: ئه‌ی محمد هه‌والی پۆزی قیامه‌تم بده‌ری؟ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: (پرسیار لیکراو له‌وه‌ی که ده‌پرسیت زانتر نیه به‌وه) وه کاتیکش ئه‌و عه‌ره‌به به‌ده‌نگی به‌رز بانگی کرد وتی: ئه‌ی محمد که‌ی قیامه‌ت دیت؟ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: (هاوار بۆ تو بێ گومان دیت، چیت بۆ ئاماده‌کردووه؟) وتی: من نوێژو پۆژییه‌کی زۆرم بۆ ئاماده نه‌کردووه به‌لام خوداو پیغه‌مبه‌ره‌که‌یم (ﷺ) خۆشده‌وێت. فهرمووی: (تۆ له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی که خۆشت ویستووه)، ئه‌نه‌س وتی: موسلمانه‌کان به‌هیچ شتیک به‌ئهندازه‌ی دلخۆشیان به‌م فهرموده‌یه.^۱ وه ده‌فه‌رموویت: ﴿عَلِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا﴾ (له‌نه‌دیاران ناگاداره‌و نه‌ینی خۆی بۆ که‌س ناشکرا ناکات). ﴿إِلَّا مَن أَرْزَقْنِي مِن رَّسُولِي فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا﴾ مه‌گه‌ر بۆ پیغه‌مبه‌رێک خۆی لیتی پازی بێت، ئه‌وسا له‌پێشو و پاشیه‌وه پاسه‌وانان به‌پێ ده‌کات. ئه‌مه‌ وه‌ک ئه‌م نایه‌ته‌ وایه که ده‌فه‌رموویت: ﴿وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ﴾^۲ واته: وه که‌س ناگای نی به له‌هیچ شتیک له‌زانین و زانیاری ئه‌و (خودا) مه‌گه‌ر به‌وه‌ی که خۆی بیه‌وێت. خۆای گه‌وره‌ لێره‌دا فهرموویه‌تی بێ گومان ئه‌و ناگای له‌دیاران و نه‌دیاران هه‌یه وه‌هیچ که‌س له‌دروست کراوه‌کانی ناتوانیت له‌زانستی پابکات مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی خودا خۆی ناگاداری بکات، بۆیه فهرموویه‌تی: ﴿عَلِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا﴾^(۳) ﴿إِلَّا مَن أَرْزَقْنِي مِن رَّسُولِي﴾ ئه‌مه پاسپارده‌ی فریشته‌و مرقفیش ده‌گرێته‌وه. پاشان خودای گه‌وره فهرموویه‌تی: ﴿فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا﴾ واته: پاسه‌وانی زۆری بۆ داناهه ده‌پارێژن به‌فه‌رمانی خودا له‌گه‌ڵ ئه‌و په‌یامه‌ی که پێیه‌تی. بۆیه فهرموویه‌تی: ﴿لِيَعْلَمَ أَن قَدْ أَبْلَغُوا رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا﴾ تا بزانیته به‌دروستی په‌یام گه‌لی په‌روه‌رنده‌یان پاگه‌یاندووه هه‌موو شتیشیان ده‌زانیت و هه‌موو شتیکی هه‌ژمارد کردووه. ئه‌و زه‌میره‌ی (الظمیر) که له‌ (لِيَعْلَمَ) دایه ده‌گرێته‌وه بۆ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ). نیبنوجه‌ریڕ ڕیواتی کردووه له‌سمعی‌ی کوپی جوبه‌یره‌وه له‌م نایه‌ته‌دا ﴿عَلِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا﴾^(۴) ﴿إِلَّا مَن أَرْزَقْنِي مِن رَّسُولِي فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا﴾ وتی: واته چوار پاسه‌وان له

^۱ فتح البخاری (۱/۱۴۰).^۲ البقرة (۲۵۵).

فریشتہ، لہ گہ لا جو برائیل نارد ﴿لَيَعْلَمَنَّ﴾ واتہ: تابزانیت محمد ﴿ﷺ﴾ (أَنْ أُلْقُوا رَسَالَاتِ رَبِّهِمْ وَاحِاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَاحْصَى كُلَّ شَيْءٍ عَدًّا)۔^۱ وہ ٹیبنو ٹہ بوحاتہ میش پیوایہ تی کردوہ۔ ھہ میسان زہ حاک (الظہاک) سودی و یہ زیدی کوپی حہ بیب پیوایہ تیان کردوہ۔ عبدالرزاق وتی: لہ موغہ مہ رہ وہ (معمرة) ھویش لہ قہ تہ دہ وہ ﴿لَيَعْلَمَنَّ أَنْ قَدْ أُلْقُوا رَسَالَتِ رَبِّهِمْ﴾ وتی: بق ٹہ وہ ی کہ پیغہ مہ بر ﴿ﷺ﴾ ناگادار بیت کہ پیغہ مہ بران (علیہم السلام) ٹہ و پہ یامہ یان گہ یاندوہ لہ لایہ ن خودا وہ وہ فریشتہ کنیش پاراستویانہ و بہ رگریان لی کردوہ۔^۲ وہ ھہ ر بہ م شتوہ یہ سہ عیدی کوپی ٹہ بو عوریہ (عربیہ) پیوایہ تی کردوہ لہ قہ تادہ وہ ٹیبنو جہ ریرش ٹہ م پایہ ی ھہ لبراردوہ۔^۳ بہ غوی (البغوی) وتی: خویندوہ تہ وہ بہ ﴿لَيَعْلَمَنَّ﴾ بہ زہم (بالضم) واتہ: بق ٹہ وہ ی خہ لکی بزانتیت کہ پیغہ مہ بران (علیہم السلام) پہ یامہ کانیان گہ یاندوہ وہ دہ گونجیت کہ زہ میرہ کہ بگہ پتہ وہ بق خودای گہ ورہ ٹہ مہش قسہ یہ کہ ٹیبنول جہ وزی (ابن الجوزی) گتیراویہ تہ وہ لہ کتیبی (زاد المسیر) دا ماناکہ ی بہ م بہ شتوہ یہ یہ۔ خودا پیغہ مہ برہ کانی (علیہم السلام) پاراستوہ بہ فریشتہ کاتی بق ٹہ وہ ی بتوانن پہ یامہ کانی خودا جی بہ جی بکن ٹہ وہ ی بویان دہ نیریت لہ نیگا بیپاریزیت۔ بق ٹہ وہ ی بزانتیت بی گومان پہ یامہ کانی پہ روہ رندہ یان گہ یاندوہ۔ وہ ٹہ م وہ کر ٹہ م فہ رمودہ ی خوی مہ زنہ وایہ کہ دہ فہ رمویت: ﴿وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعَ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلٰى عَقْبَيْهِ﴾۔^۴ واتہ: ٹہ و پووکہ یہ ی کہ جاران لہ سہری بوویت نہ مانگتیرا (بہ پووکہ و لہ پاشان گوریمان بہ کہ عہ) وہ ٹہ م ٹایہ تہش کہ فہ رمویت: ﴿وَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقِينَ﴾۔^۵ وہ چہ ند وینہ و شتوہ ی تر لہ زانیاری کہ خوی مہ زن پیش پودانی ھہ رشتیک ناگادارہ و دہ یزانتیت۔ بویہ لہ دوایدا فہ رمویت: ﴿وَاحِاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَى كُلَّ شَيْءٍ عَدًّا﴾۔

^۱ الطبری (۶۷۳/۲۳)

^۲ عبدالرزاق (۳۲۳/۳)

^۳ الطبری (۶۷۳/۲۳)

^۴ البقرة (۱۴۳)

^۵ العنکبوت (۱۱)

تہ فیسری سورہتی (المزمل)

لہ مکہ دا ہاتو تہ خوارموہ

ہوی ہاتنہ خوارموہی سورہتی (المزمل) و (المدثر)

حافیز (الحافظ) ثبو بہ کری نہ حمدی کوپی عہری کوپی عبدالرزاقی بہ زار (الیزار) لہ جابرہ وہ
پیوایہ تی کردوہ وتی: قورہیش کوبونوہ لہ دارونہ دوہ (دار الندوة) وتیان: ناویک بنین لہ م پیاوہ واتہ
محمد (ﷺ) کہ بیتیہ پیگریک بق خہ لکی لیتی دورر بکونوہ وتیان: فال جیہ، وتیان: نا فال جی نیہ.
پاشان وتیان: شیتہ، وتیان: شیتش نیہ. وتیان جادوگرہ، وتیشیان جادوگریش نیہ. لہ سر نہ وہ
بت پەرستہ کان بلاوہ یان کرد نہ م باسہ گہیشته پیغمبر (ﷺ) پڑیشتہ ناو جیگاکی خوی داپوشی
جویرائیل (علیه السلام) ہات بق لای فرمووی: ﴿يَا أَيُّهَا الْمَرْمِلُ ۝۱﴾ ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ۝۲﴾.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿يَا أَيُّهَا الْمَرْمِلُ ۝۱﴾ ﴿وَرِ الْبَلِّ لَا قَلِيلًا ۝۲﴾ ﴿يَضْمَهُ، أَوْ انْقَضَ مِنْهُ قَلِيلًا ۝۳﴾ ﴿أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَبِّي الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ۝۴﴾ ﴿إِنَّا
سَخَّرْنَاهُ عَلَيْكَ قَوْلًا تَلِيلًا ۝۵﴾ ﴿إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْآنًا وَأَقْوَمُ قِيلًا ۝۶﴾ ﴿إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْعًا طَوِيلًا ۝۷﴾ ﴿وَأَذْكُرُ
اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا ۝۸﴾ ﴿رَبُّ الشَّرْقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا ۝۹﴾

فرماندان بہ پیغمبر (ﷺ) بہ شہ و نویر کردن

خودای گورہ فرمانی دا بہ پیغمبر (ﷺ) واز لہ خو داپوشین بینیت کہ چوونہ ناو جیگای
خوتن لہ شہودا ہلستیت بق شہو نویر بق پەرہندہی خوی وک فرموویہ تی: ﴿نَسْجَاتِي جُنُوبُهُمْ عَنِ
الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ۝۱﴾. واتہ: تہ نیشتیان دورر دہکہ ویتہ وہ لہ
جیگای خوتنیان (لہ خوہ لہ دستن شہو نویر دہکن) ہاوارو نزا لہ پەرہردگاریان دہکن بہ ترسو
ہیواوہ لو پڑیو سامانہی پیمانداون دہبہ خشن. بہو شیوہ پیغمبر فرمانی خودای بہ جی ہیناوہ
ہلہ دستا بق شہو نویر کردن. شہو نویر لہ سر پیغمبر (ﷺ) واجب بوو بہ فرمانی خودا وک
فرموویہ تی: ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ ۝۲﴾ ﴿وَأَفَلَا لَكَ عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا ۝۳﴾. واتہ: وہ (نہی
محمد (ﷺ) لہ بہ شیکی شہودا ہستہ شہو نویر بکہ بہ قورشان خویندن تپیدا نہ وہ زیادہ نویر
تایبہت بہ تویہ نومیڈ وایہ پەرہردگارت بتگہ بہ نیتہ پلہو جیگاہ کی پەسەند کراو. وہ لیڑہدا

۱ السجدة (۱۶).

۲ الإسراء (۷۹).

ندازدی نو شه و نو یژه ی که پئی مه لده ستیت بق دیار کردوه فرمویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الْمَرْءُ﴾ نهی نو که سهی که خوت داپوشیووه. ﴿وَاللَّيْلُ إِلَّا قَلِيلًا﴾ شه و هستوه، مگر که میک نه بیت. واته: نهی نو که سهی که خوتووی، قه تاده وتی: خوت داپوشیووه له ناو جیگه دا وه ده فرمویت: ﴿يَصْفَهُ أَوْ أَنْقَضَ مِنْهُ قَلِيلًا﴾ له نیوکه ی، یان که میکی لی داپره. ﴿يَصْفَهُ﴾ به ده له له شه و، ﴿أَوْ أَنْقَضَ مِنْهُ قَلِيلًا﴾ ۳ ﴿أَوْ زِدَ عَلَيْهِ﴾ واته: که میکی لی داپره یان که میکی بخره سر. واته: فرمانمان پی کردویت که نیوه ی شه و شه و نو یژ بگیت یان که میک زیاتر یان که متر ثاره زوی خوته.

شیوازی خویندنه وهی قورنان

خودای گه وره فرمویه تی: ﴿أَوْ زِدَ عَلَيْهِ وَرَزَلَ الْقُرْآنَ تَرِيْلًا﴾ یان که میکی بخره سر ثم قورنانه ش به له سه رخوی بیخوینه به په وانی. واته: له سه رخ بیخوینه یارمه تی دهر بق تیگه یشتنی قورنان و بیر لی کردنه وهی، وه به وشیه پیغمبر (ﷺ) قورنانی ده خویند. عائشه (په زای خوی لی بیت) وتی: پیغمبر (ﷺ) سوره تیک قورنانی ده خویند به ده نگه وه له سه رخ زوری پی ده چو و وه له سه حیجی بوخاریدا هاتوه له نه سه وه که پرسیری لی کرا له قورنان خویندنی پیغمبر (ﷺ) وتی: خویندنی پیغمبر (ﷺ) به (مه ده) بووه واته مه ددی ته بیعی حه رفی مه مدودی مه ده کرد. باشان نه نس (بسم الله الرحمن الرحيم) ی خویند لامی الله و میمی په حمان و بی په حیمی دریز کرده وه و خویندی. ۲ ثبینو جوره یج (جریج) وتی: له ثبینو نه بو موله یکه وه (مُلِیْکَة) شه ویش له نومو سه له مه وه (أم سلمة) (په زای خوی لی بیت) که پرسیری لی کرا له خویندنی پیغمبر (ﷺ) نومو سه له مه وتی: ثایه ت ثایه ت ده ییری و ده وه ستا له سه ری، واته له ثایه تی دواپی جیای ده کرده وه ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ ۱ ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ۲ ﴿الْزَحْرَيْنِ الرَّحِيمِ﴾ ۳ ﴿مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ ۴ نه حمه دو نه بو داودو ترمذی پویه تیان کردوه. ۴ له پیشه کی ثم ته فسیره دا نو فرموده انی به لگه بوون له سه ره وهی که سونه ته قورنان خویندن به ده نگ له راندنه وه و جوانکردنی له کاتی قورنان خویندنا باسی کرد وه ک له م

۱ الطبری (۲۳/۱۷۷). سه نه دی ثم فرموده یه زور لاوازه، به زار هیناویه تی له (۲۲۷۶) هه یسه میش له (الجمع) هیناویه تی له (۱۱۴۳)، به زار و ته به رانیش هیناویانه (الأوسط) دا که شه و فرموده یه ناوی موعه لای کوپی عه بدوره حمانی واسیتی (الواسط) تیایه که زور دروزنه.

۲ مسلم (۱/۵۰۷).

۳ فتح الباری (۸/۷۰۹).

۴ احمد (۶/۳۰۲)، ابو داود (۴/۲۹۴).

فرمودہ یہاں ہاتو وہ (زینوا القرآن بأصواتکم) واتہ: (قورئان ہرازیئنہ وہ بہ دہنگہ کانتان) ^۱ وہ (لہ نئمہ نیہ کہ سیک بہ ثاوازہ وہ (بہ دہنگہ وہ) قورئان نہ خوینیت) ^۲ وہ (سازیک لہ سازہ کانی (آل) داودی پیٰ رواہ) ^۳ واتہ مہبستی ثبو موسا. واتہ: دہنگی نہ وندہ خوٰشہ وہ ک دہنگی داود پیغہمہر (علیہ السلام) وایہ ثبو موسا وتی: گہر ہمزانیایہ تق گویت گرتو وہ لہ قورئان خویندنی من جوانتر بوم دہپازاندیتہ وہ (جوانتر دہنگم یق دہلہ رانیتہ وہ) وہ لہ ثبینو مسعودہ وہ کہ وتی: پەرشو ہلاوی مہکہ نہ وہ وہ ک ہلاو کردنہ وہی خورمای خرابو بہ پہلہ مہیہر وہ ک ہرینی شیعر، بوہستن لہو شویئانہی کہ جیگای سرنج پاکیشانہ و دلہ کانی پیٰ بجولینن با ہیج کہس لہ ئیوہ ہول نہ دا بگاتہ کوتایی سورہ تہ کہ. بہ غوی (البغوی) پیوایہ تی کردوہ. ^۴ بوخاری پیوایہ تی کردوہ لہ ثبو وائلہ وہ (وائل) کہ وتی: نہ مشو (المفصل) م خویند لہ یہ ک پاکتا (فی رکعہ) ثبینو مسعود وتی: بہ پہلہ ہرین وہ ک ہرینی شیعر، وہ من وینہی ثوانہم زانیوہ کہ پیغہمہر (ﷺ) لہ تہ نیشٹ یہ ک دای دہنان، بیست سورہ تی باس کرد لہ (المفصل) کان ہر دو سورہ لہ پکاتیکدا (فی رکعہ) ^۵.

مہزنی قورئان

خوای گہورہ فرمودہ تی ﴿إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا﴾ بہ مزوانہ وتاریک گرانٹ دہخینہ سہر. حسن و قہ تادہ وتیان: واتہ کار پیکردنی. وہ وتراوہ: لہ کاتی دابہ زینیدا زور گرانہ لہ ہر زور گہورہ یی وہ ک زہیدی کوری سابت (ثابت) وتی: قورئان ہاتہ خوارہ وہ بق پیغہمہر (ﷺ) پانی لہ سہر پانم بوو وہختہ بوو پانم بشکیت ^۱ واتہ: زور پانم ماندو بوو. نیمامی ثہحمہد پیوایہ تی کردوہ لہ عبداللہ ی کوری عمرو (عمرو) وتی: پرسیارم کرد لہ پیغہمہر (ﷺ) وتم: ئی پیغہمہری خودا ئایا ہست بہو نیگا (وحی) یہ دہکے؟ پیغہمہر (ﷺ) فرمودی: دہنگ دہبیستم پاشان لہو کاتہ دا بی دہنگ دہم. ہر جاریک لہو جارانی نیگام (وہحیم) بق دیت ہست دہکے م گیانم دادہ گیریت ^۲ بہ تہنا ثہحمہد پیوتہ تی کردوہ. وہ لہ ثہول سہحیحی بوخاریہ وہ ہاتوہ لہ عائشہ وہ (خوای لی پازی بیت) کہ حارسی (الحارث) کوری ہیشام پرسپاری لہ پیغہمہری خوا کرد (ﷺ) کہ چون نیگات بق دیت؟

^۱ فتح الباری (۵۲۷/۱۳).

^۲ فتح الباری (۵۱۰/۱۳).

^۳ فتح الباری (۷۱۰/۸).

^۴ معالم التنزیل (۲۱۵/۸).

^۵ فتح الباری (۲۹۸/۲).

^۶ فتح الباری (۱۰۸/۸).

^۷ أحمد (۲۲۲/۲). ثبینو لہ میعہی تیدیہ کہ فرمودہ ی لاوازہ.

فہرموی: (ہندی کات وہک وینہی دہنگی زہنگ بزم دیت، ہم شیوہ نیگاہی لہ ہموو شیوہ کانی تر گرانترہ لہ سہرم لہ دواپی دا نو گرانیم لہ سہر لادہچی۔۔ نہوی فریشتهی نیگا لہو کاتی گرانیدا پیئی وتووم ہموویم لہ بہر کردوہ۔ گہ لیک کاتی تریش فریشتهی نیگا دہچیتہ شیوہی پیاویکہ وہ قسم لہ گہل دہکات نہوی بیلیت لہ بہری دہکم)۔ عائیشہ وہ (خوای لی پازی بیت) وتی: لہ پڑی زقد ساردو سہرمادا پیغہمبہرم (ﷺ) دیوہ کہ نیگای بق دہاتہ خواروہ گرانی نیگاہی لہ سہر لا دہچو لا چانگی تہوئی شارقہ لی دہاتہ خواروہ۔^۱ وہ نیمامی نہ محمد پیوایہ تی کردوہ عائیشہ وہ: نیگا بہاتایہ تہوہ خواروہ بق پیغہمبہر (ﷺ) بہ سواری ولاغہ کیہ وہ ہوایہ گرانہ کی دیاربو بہ ولاغہ کیہ وہ لہ جی خوی دہوہ ستاو تہوای پڑیشتنی نہ دہما^۲ ٹیبنو جہریر وتی: لہ دوہوہ گران دہبو۔ وہک عبدالرحمن کوپی زہید کوپی نہ سلم (اسلم) وتی: چون گران بوو لہ دنیا دا لہ تہرازو شدا گرانہ لہ پڑی قیامہ تدا۔

پڑی شہ ونویژ

خودای گہورہ دہ فہرمویت: ﴿إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْأً وَأَقْوَمُ قِيلًا﴾ شہ ونخونی بق پامان بیدارترہو بق قورٹان خویندیش لہ بارتہ۔ عومہرو ٹیبنو عہباسو ٹیبنو زویہیر (الزیر) وتیان: شہو ہمووی کاتی ہہلسانہ^۳ وہ ہہر بہو شیوہیہ مواہیدو کہسانی تریش وتویانہ۔^۴ کاتیک کہسیک ہہلسابیت لہ شہودا وتراوہ (نشأ) لہ پیوایہ تیکدا ہاتوہ لہ مواہدہ وہ: واتہ دوا عیشا۔^۵ وہ ہہر بہم شیوہیہ نہبو مجلز و قہ تادہو سالمو نہبو حازمو محمدی کوپی مونکہ دیر (المنکدر) وتویانہ۔^۶ مہبست لہ ہہلسانی شہو (ناشئ) کاتہ کانو وہختہ کانی، وہ ہموو کاتیک لہو کاتانہ پیئی دہوتریت (ناشئ) واتہ ہہلسانی شہو (شہ ونخونی) مہبست لیڑہدا نہویہ کہ بیداری بوونہوہ بق شہ ونویژوہ بیرکرنہوہ بیدارترہو کاریگہر ترہ لہ نیوان دلّو زماندا وہ لہ بارتہ بق قورٹان خویندن۔ بڑیہ خودای گہورہ فہرمویہ تی: ﴿هِيَ أَشَدُّ وَطْأً وَأَقْوَمُ قِيلًا﴾ واتہ: چاکترو بہچی ترہ بق بیرکرنہوہ لہ خویندنہوہی قورٹانو تی گہیشتن لیئی لہ نویژکرن لہ پڑدا۔ چونکہ پڑوہختیک بلابوونہی گہپان بہ دوا بڑیوی بق مالو مندالو زاوہ زاوی

^۱ فتح الباری (۲۵/۱)۔

^۲ أحمد (۱۱۸/۶)۔ فہرمودہیہ کی حہسنہو سہنہدہ کانیسی حہسنہ۔

^۳ الطبری (۶۸۳/۲۳)۔

^۴ الطبری (۶۸۲/۲۳)۔

^۵ الطبری (۶۸۲/۲۳)۔

^۶ الطبری (۶۸۳/۲۳)۔

خه لکه. حافیزی نه بو یه علای موسلی (الحافظ أبو یعلی الموسلی) وتی: نیراهیمی کوپی سه عیدی
 جه وهری (الجوهری) و نه بو نوسامه و نه عمه ش (الاعمش) بوی گتپانه وه که نه نه سی کوپی مالک نه م
 نایه ته ی خوینده وه ﴿إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْأً وَأَصْوَبٌ قِيلًا﴾ پایویک پیی وت: نئمه ده یخوینینه وه
 ﴿وَأَقْوَمُ قِيلًا﴾ نه نه س پیی وت: (أَصْوَبٌ وَأَقْوَمٌ وَ أَهْيَأُ) وینه ی نه مانه هریه کن.^۱ واته: یه مانایان هیه.
 بویه فرمویه تی: ﴿إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْعًا طَوِيلًا﴾ له پڑیشدا مه وای هات و چوت دریزه. نیینو عباس و
 عیکره مه و عه تای کوپی نه بو نه سلم و تیان: واته کات و خه و تن^۲ نه بو عالی و مواجه و نه بو مالک و
 زه حاک (ضحاك) و حسن و قه تاده و په بیعی کوپی نه نه س و سوفیانی سه وری (الثوری) و تیان:
 مه و دایه کی دریز. قه تاده وتی: واته کات و پندار وستی و هات و چو. عبدالرحمانی کوپی زه یدی کوپی
 نه سلم له م نایه ته دا ﴿إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْعًا طَوِيلًا﴾ وتی: بق پیویسته کانت له پڑدا وه خوت ناماده
 بکه و مؤلت دابنی بق دینه کت له شه ودا. واته: بق خواپه رستی. وتی: نه مه له وه ختی کدا بووه که
 شه و نویزه فرز بووه له دوایدا خودای گه و ره چاکه و پیزی خوی نا به سر به نده کانیدا سوکی کردو لای
 برد له سهریان وه نه م نایه تانه ی خویند ﴿وَاللَّيْلِ إِلَّا قِيلًا﴾ تا کوتایی نایه ته که. پاشان نه م نایه ته ی
 خویند ﴿إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ نَضْفَ﴾ تا گه یشته ﴿فَاقْرَءُوا مَا بَسَّرَ مِنْهُ﴾ و خودا
 فرمویه تی: ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَنَّ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا﴾ واته: وه (نه ی
 موحه محمد ﷺ) له به شیکی شه ودا هه سته شه و نویزه بکه به قورئان خویندن تیایدا نه وه زیاده نویزه
 تاییه ت به تویه نومید وایه په روه ردگارت بنگه یه نیته پله و جیگایه کی په سه ند کراو. به لگه ش له سه ری
 نه وه یه که نیمای نه حمد ریوایه تی کردووه له موسنه ده که یدا (فی مسنده) له سه عیدی کوپی
 هشامه وه که رنه که ی ته لاق دابوو پاشان پڑشت بق مه دینه بق نه وه ی خانویه کی هه بوو له و
 بیغرشیت و بیدات به چه ک و تفاقی جه نگی پاشان غه زای پی بکات له گه ل پوم هه تا ده مریت. گه یشت
 به کومه لیک له هزه که ی پنگایان نه دا نه و کاره بکات پییان وت له سه رده می پیغه مبه ردا (ﷺ)
 کومه لیک شیه که سی وستیان نه و کاره بکن به لام پنگای پی نه دان و فرموی: (ثلیا له من دا
 پیشه نگی و سه رمه شقی جوان نابین؟) وازی پی هیئان له وه و کردنی به شایه ت له سه ر گتپانه وه ی

^۱ مسند أبي يعلى (۸۸/۷).^۲ الطبری (۶۸۶/۲۳)، القرطبی (۴۲/۱۹).^۳ الطبری (۶۸۶/۲۳).^۴ الاسراء (۷۹).

ژنه کي پاشان گه راپه وه بۆ لامان و هوالی دابنی که پږیشتوه ته لای نیبنو عباس پرسیاری سونه تی وه تری (عن الوتر) لی کردووه. نه ویش پیی وتوه: ئایا هوالت بده میت به زانترین خه لکی ئەم سه زه مینه به وه تری پیغه مبه ری خودا؟ (ﷺ) وتی: به لی، بپۆ بۆ لای عانیشه و پرسیاری لی بکه و پاشان بیروه بۆلام پیم بلی چی وه لام داویده وه، وتی: پږیشتم بۆ لای حه کیمی (حکیم) کوپی نه فله ح (افله ح) داوام لی کرد له گه لم بیت بۆ لای، وتی: من نژیکی ناکه ومه وه واته نایم چونکه من داوام لیکرد که هیچ نه لیت له باره ی ئەو دوو کۆمه له وه به گوئی نه کردم هه له سه ریان پږیشت. سویندم لی خوارد له گه لم هات پږیشتینه لای عانیشه وتی: تو حه کیمی؟ ناسی وتی: به لی وتی: ئەمه کییه له گه لت؟ وتی: سه عیدی کوپی هشامه، وتی: کام هشام؟ وتی: کوپی عامر، وتی: خودا لی خوش بیت، وه وتی: عامر پیایوکی زۆر چاک بوو، وتم: ئەی دایکی موسولمانان له ره وشتی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ناگادارم بکه، وتی: ئایا قورئانت نه خویندوه ته وه؟ وتم: به لی، وتی: ره وشتی پیغه مبه ری خودا (ﷺ) قورئان بووه. ویستم هه لسم پاشان شه نوژی پیغه مبه ری خودام (ﷺ) هاته وه یاد وتم: ئەی دایکی موسولمانان باسی شه و نوژی پیغه مبه ری خودام (ﷺ) بۆ بکه، وتی: ئاخو ئەم ئایه ته نه خویندوه ته وه ﴿يَا أَيُّهَا آلَ زَيْنَل﴾ وتم: به لی، وتی: خودا شه و نوژی فه رز کرد له ئەوه لی ئەم سوره ته وه پیغه مبه ری خودا وه له کانی سالتیک شه و نوژیان کرد هه مو پییان ئاوسا. دوانزه مانگ کۆتایی ئەم سوره ته نه هاته خواره وه وه ستا له ئاسماندا، پاشان خودا سوکی کرد به هاتنه خواره وه کۆتایی ئەم سوره ته، شه و نوژی بوو به سونه ت پاش ئەوه ی که فه رز بوو. پاشان ویستم هه ستم. سونه تی وه تری (الوتر) پیغه مبه ری خودا (ﷺ) هاته وه بیر وتم: ئەی دایکی موسولمانان باسی سونه تی وه تری پیغه مبه ری خودام (ﷺ) بۆ بکه، وتی: سیواک و ئاوی ده ست نوژیان بۆ ئاماده ده کرد نه ونده ی خودا حه زیكات هه لده ستا له شه ودا سیواکی ده کردو پاشان ده ست نوژی ده گرتو پاشان هه شت پکات (رکعات) نوژی ده کرد دانه دهنیشت تیا یاندا هه تا هه شه م پکات، له هه شتم پکاتدا داده نیشت یادی (ذکری) خودای ده کرد به ته نهاو لی ده پاراپه وه پاشان هه لده ستاپه وه سه لای نه دده ایه وه، پاشان توهم پکاتی ده کردو داده نیشت و هه ر یادی خودای ده کرد لی ده پاراپه وه پاشان به شتیه یه سه لامی ده دایه وه گویمان لی بوو، پاشان دوو پکاتی تری ده کرد داده نیشت و سه لامی ده دایه وه. ئەوه بووه نو پکات (رکعات) ئەی کوپی خۆم، کاتی پیک پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نوژیکی بگردایه پیی خوش بوو درژیه ی پی بدات. هه رکاتیک خه به ری نه بویه ته وه یا نه خوش بویه یا نیشی (جمع) ببویه له پۆژدا دوانزه پکات نوژی ده کرد. وه ناگادار نیم که پیغه مبه ری خودا (ﷺ) قورئانی هه مو خویند بیت له یه که شه ودا تا پۆژی کردوه ته وه وه مانگیک پۆژی گرت بیت به ته واوی له په مه زاندا نه بیت. چومه لای نیبنو

عہباسو نہ وہی دایکی موسولمانان پیتی وتم بوم گنپایہ وہ وتی: راست دہکھی، بہ لام نہ گہر من
 بچوماہ تہ لایو سہردانم بگردایہ دہچوم بق نہ وہی لہ دہمی خوی نہ مہم بیبستایہ.^۱ نا بہم شیوہ یہ
 نیامی نہ حمد بہ تہ وای پریوایہ تی کردوہ. وہ موسلمیش لہ سہحیحہ کہیدا بہم شیوہ یہ ہیناویہ تی.^۲
 ٹیینو جہریر لہ نہبو عبدالرحمانہ وہ پریوایہ تی کردوہ وتی: وہختیک ﴿يَا أَيُّهَا الْمَرْءُ﴾ ہاتہ خواروہ
 سالتیک شہو نوٹریان کرد ہتا پنیان و پانیان ناوسا فوی تی کرا (وَرَمَتْ) ہتا ﴿فَافْرُؤْا مَا يَسَّرَ مِنْهُ﴾
 ہاتہ خواروہ. وتی خہلکی پشویاندا.^۳ وہ ہر بہم شیوہ یہ حسہنی بہسری و سودی وتویانہ.^۴ علی
 کوپی نہبو تہلحہ (طلحة) وتی: لہ ٹیینو عہباسوہ لہم فہرمودہی خودایہ دا ﴿فَوَيْلٌ لِلَّهِ الْعَاسِ﴾
 يَصْفَهُ أَوْ اِنْقَضَ مِنْهُ قَلِيلًا ﴿نہو شہونویژہ زڈر گران بوو لہ سہر موسولمانان پاشان خودای گہورہ سوکی
 کرد لہ سہریان بہزہیی ہاتہ وہ پپایاندا دوی نہوہ نہم ٹایہ تانہی ناردہ خواروہ: ﴿عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ
 مِنْكُمْ رَجُلٌ وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ﴾ ہتا ﴿فَافْرُؤْا مَا يَسَّرَ مِنْهُ﴾ سوپاس بو
 خودا پڙگای لی تہنگ نہکردنہوہ بہلکو بوی فراوان کردن.^۵ وہ دہفہرموویت: ﴿وَأَذْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ
 تَبَتُّلاً﴾ ہر ناوی پہروہرندہی خوت بہ یاد بکوہ لہ غہیرہ نہو لہ ہہموشت بتہکەرہوہ. زڈر لئی
 بیاپڑہوہ تہنہا نہو بہرستہ کانتیک لہ کارکردن بوویتہوہ و پیویستی بوونیان تہواوکرد ہہلسہ بو
 خواناسی وک خودا فہرمویہ تی: ﴿فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ﴾^۶ واتہ: وہختیک لہ ٹیشوکاری دنیا دا لی بوینہوہ
 ہہلسہ بق عیبادت کردنی خودا، بہدلیکی نامادہ و سافہوہ. ٹیینو زہیدیش وای وتوہ پانزیک لہم
 مانایہی وتوہ.^۷ وہ ٹیینو عہباسو و مواحدو نہبو سالح (صالح) عہتیہ و زہاکو سودی وتیان: ﴿وَتَبَتَّلْ
 إِلَيْهِ تَبَتُّلاً﴾ واتہ: تہنہا عیبادت ہر بق نہو بکہ^۸ حسہن وتی: ہہول بدہ تہنہا دلئت بہوہوہ

^۱ احمد (۵۳/۶) فہرمودہ یہکی سہحیحہ.

^۲ مسلم (۵۱۲/۱).

^۳ الطبری (۶۷۹/۲۳).

^۴ الطبری (۶۸۰/۲۳).

^۵ الطبری (۶۷۹/۲۳).

^۶ الطبری (۶۸۹/۲۳).

^۷ الطبری (۶۸۸/۲۳).

^۸ الطبری (۶۸۸/۲۳).

بیهسته.^۱ ثببنو جهیر روتی: وتراوه به‌وهی که هر خه‌ریکی خواناسی بووه ﴿وَبَيِّنَلْ﴾ واته: به‌کلا بوونه‌وه، وه له‌وباره‌یه‌وه نهم فرموده‌یه پریوایت کراوه پنگری کراوه له ﴿وَبَيِّنَلْ﴾ واته: خو به‌کلائی کردنه‌وه بق خوداناسی واز له زن هینان.^۲ وه ده‌فرموویت: ﴿رَبُّ الشَّرْقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاعْبُدْهُ وَكَيْلًا﴾ په‌روه‌رینی خوهره‌لات و خو‌رناوایه، به‌غیره نه‌و هیچ شت بق په‌رستن نابیت هر نه‌و به‌بریکار بگره. واته: هر نه‌و خاوه‌ن و ده‌سته‌لانداره له خوهره‌لات و خو‌رناوایه هیچ په‌رسترونک نیه جگه له‌و چون به‌ته‌ن‌ها په‌رستوته ناواش بیکره بریکاری (وه‌کیلی) خوت. وه‌ک خودای گه‌وره له‌نایه‌تیکی ترده فرموویه‌تی: ﴿فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ﴾^۳ واته: که‌واته نه‌و بپه‌رسته و پشت به‌و بیهسته. وه فرموویه‌تی: ﴿إِنَّا كُنْزٌ وَإِنَّا كُنْزٌ نَسْتَمِيتُ﴾^۴ واته: (خودایه) ته‌ن‌ها تق ده‌په‌رستین وه ته‌ن‌ها له‌تق داوای یارمه‌تی ده‌ک‌بین. وه‌نایه‌تی تر زوره به‌مانایه که فرمانی تیدایه به‌ناسینی خودا به‌ته‌ن‌هاو گو‌پرایه‌لی کردنی و پشت به‌ستن پی‌ی.

﴿وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا﴾^{۱۰} وَذَرْنِي وَالْكَافِرِينَ أَزِلْهُمُ الْأُولَى الْأَعْمَى وَهَلْهُنَّ قِلَافٌ ﴿١١﴾ إِنَّ لَدُنَّا أَنْكَا لَا وَجْهًا ﴿١٢﴾ وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَيْبًا مَّهِيًا ﴿١٤﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكَ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكَ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا ﴿١٥﴾ فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذَا وَبِيلًا ﴿١٦﴾ فَكَيْفَ تَنْفَعُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا ﴿١٧﴾ السَّمَاءُ مُنْفَطِرٌ بِهِ. كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا ﴿١٨﴾

فرماندان به‌خو‌راگری به‌رام‌به‌ر نازاری خودانه‌ناسان

خودای گه‌وره فرموویه‌تی: ﴿وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا﴾ بق نه‌و قسانه‌ش که ده‌یکه‌ن، خو‌راگر به‌ وه به‌شپوه‌یه‌کی جوانیش ده‌ستیان لی‌ه‌ل‌بگره و دوریه لی‌یان. خودای گه‌وره فرمان ده‌دات به‌پی‌غه‌م‌به‌ر(ﷺ) به‌خو‌راگری له‌سەر نه‌و قسانه‌ی که نه‌فامه‌کانی قوپه‌یش ده‌یکه‌ن به‌رام‌به‌ری و خوی لادبات لی‌یان به‌شپوه‌یه‌کی جوان و په‌سند که قسه‌ی نیه‌ته‌س‌رو و له‌امیان نه‌داته‌وه. پاشان ده‌فرموویت به‌پی‌غه‌م‌به‌ر(ﷺ) هه‌په‌شه ده‌کات له‌و خودانه‌ناسانه‌ی هۆزه‌که‌ی و ده‌یان‌ترستینیت به‌نه‌و خودایه‌ی که هیچ که‌س له‌به‌ر قین و توبه‌یی نه‌و خوی ناگریت. وه ده‌فرموویت:

^۱ الطبری (۲۳/۶۸۷).^۲ الشرح (۷).^۳ هود (۱۲۳).^۴ الفاتحه (۵).

﴿وَدَّرَنِي وَالْكَافِرِينَ أُولَىٰ الْأَنْعَمَةِ وَمَهْلِكُمْ قَلِيلًا﴾ لیم که ری بۆ نه و خاوهن نازو نیعمه تانه ی که ئایینی منی به درق ده زانن، توش که میك مؤلتیان بده. واته: وازم لی بینه بۆ نه و بی دینانه ی که نازیپه روه رده و خاوهن سامانیکی زۆن باشتر ده توانن فرهانی خودا به جی بێنن له خه لکی تر که چی داوای هه ندیک شت ده که ن لای که سی تر نیه و ده ست ناکه ویت ﴿وَمَهْلِكُمْ قَلِيلًا﴾ توش که میك مؤله تیان بده وه فره موویه تی: ﴿نُئِمُّهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾^۱ واته: که میك نازو نیعمه تیان پینده دهین (له دونیادا) له پاشان ناچاریان ده که یین که بچه سزای سه خته وه. له بهر نه وه لیژدها فره موویه تی: ﴿إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا﴾ بێگومان کۆت و زنجیری قورسو ناگری جه هه ننه م له لای ئیمیه ﴿أَنْكَالًا﴾ واته: زنجیره. ئبنو عه باسو عیکره مه و تاوس (طاوس) و محمدی کوپی که عبو عبدالله ی کوپی بوهریده و ئبو عیمرانی جه ونی و ئبو میجله زو زه حاکو هه مادی کوپی ئبو سه لمانو قه تاده و سودی و ئبنو موباره کی سه وری که سانی تریش وتوویانه.^۲ ﴿وَجَحِيمًا﴾ ناگری تاودراو، وه فره موویه تی: ﴿وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا﴾ خۆراکیکی گه رووگریش، نازاریکی زۆر به ژانیش. ئبنو عه باسو تی: ﴿وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ﴾ واته: خواردنیکه که چوو ناو گه روو نه ده پواته خواره وه و نه دیته ده ره وه.^۳ وه فره موویه تی: ﴿يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا﴾ له وێژدها زه وی ده له رزیت و که ژان ده هه ژین و کێوه کان ده بیه گردۆلکه ی لمی خزۆک. واته: کێوه کان ده بیه گردۆلکه ی لمی پاش ئه وه ی که به ردیکی ره ق بوون پاشان بلاو بینه وه هچی نامینیت ده پوات هه تا زه مین ده بیت به ده شتیکی ته خت، لاری تیدا نابینیت. واته: نه دۆلۆ نه شیوو نه کۆسپ و نه چال نامینیت، واته نه شتیکی هه به به رزبیته وه وه یان نزم بینه وه.

پینغه مبه ری ئیوه ش (ﷺ) وهک پینغه مبه ری فیره ون وایه، چاره نووسی فیره ون باش دمه زانن و ناگادارن

پاشان خودای گه وره به ووی قسه ده کاته خودانه ناسانی قوره یش مه به ستیشی هه موو موقفه به گشتی فره موویه تی ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكَ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكَ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا﴾^۱ نینه پینغه مبه ری کمان بۆ ئیوه نارد شایه د بیت به سه رتانه وه هه ره وه بۆ ئالی فیره ون پینغه مبه ری کمان به پێ

^۱ لقمان (۲۴).^۲ الطبری (۶۹۱/۶۹۰/۲۳)، الدر المنثور (۳۱۹/۸).^۳ الطبری (۶۹۱/۲۳).

کرد. ﴿فَقَصَّ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذَهُ أَخْذًا وَّيْلًا﴾ فیرعون به قسوی پیغمبره کی نه کرد نه وسا نیمهش نازاریکی به ژانماندا. نبینو عباسو موجهیدو قه تادهو سودیو سوری (الشوری) وتیان: ﴿أَخْذًا وَّيْلًا﴾ واته نازاریکی به میز. ^۱ واته: نئوهش ناگاداری خوتان بن نهگر باوه پ نه کن بهم پیغمبره (ﷺ)، تووشی نهو سزایه دهبین که فیرعون تووشی بوو که خودا زقر به توندی تولی لی سهندو سزایدا، وهک خودای گه وره فرمویه تی: ﴿فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَى﴾ ^۲ واته: نینجا خودا گرفتاری کرد به سزای هردو جیهان. وه نئوه زیاتر سزا ده دیرینو له ناو ده برین نهگر باوه پ نه کن به پیغمبره که تان چونکه پیغمبره نئوه به ریز تره گه وره تره له موسای کوری عیمران، پریوایت کراوه له نبینو عباسو موجهده وه.

هه ره شه کردن و ترساندن به نازاری پوزی قیامت

خودای گه وره فرمویه تی: ﴿كَيْفَ تَنْفُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا﴾ جا نهگر نئوه هه روا خودانه ناس بن چون خوتان ده پارین له پوزیک که مندا ل پیر ده کات. هه ل ده گریت ﴿يَوْمًا﴾ ووتی ﴿تَنْفُونَ﴾ کاری تی کردییو کردبیتی به (معمولی) خوی وهک نبینو جه ریر گنپاویه تیه وه له نبینو مه سعو ده وه که وتویه تی: چون خوتان ده پارین نهی خه لکینه له وپوزدهی که مندا ل کانیش پیر ده کات نهگر باوه پ نه هیئنو به پاستی نه زان. ^۲ وه ده گونجیت ﴿يَوْمًا﴾ (معمولی) ﴿كَفَرْتُمْ﴾ بیت. به پپی مانای یه که م چون خوتان لاده دن لهو پوزده زقر ترسناکه گه وره یه نهگر بی دین بن. وه به پپی مانای دووه م چون خق ده پارین له پوزی قیامتدا نهگر خوانه ناس بنو باوه پتان پی نه کردبیت. هه ردو مانا که چاکن به لام یه که م باشتره والله اعلم. ﴿يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا﴾ واته: له زقر ناپه حه تیو ترسناکی و جوله جولی زقری زه مینو گرانی نهو پوزده. لهو کاته دا خودا ده فرمویت به باوکمان ناده م خه لکی ناو ناگر په وانه که بق ناو ناگر. پیغمبر ناده میش (علیه السلام) ده لیت به چ نه ندازه یه که؟ ده فرمویت: له هه زار که س نرسه دو نه وه دوتو که س په وانه که بق ناو ناگرو یه که سیش بق به هه شت. وه فرمویه تی: ﴿السَّمَاءُ مُنْفَطِرٌ بِهِ ۚ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا﴾ ناسمانی پی شه قار ده بیت. به لینی خواش هه دیته جی. حسن و قه تاده وتیان: له بهر هانتی پوزی قیامت له زقر ترسناکی و گرانیه کی. ﴿كَانَ وَعْدُهُ

^۱ الطبری (۶۹۳/۲۳).

^۲ النازعات (۲۵).

^۲ الطبری (۶۹۴/۲۳).

مَعْمُولًا ﴿۱﴾ واته: به لىنى خودا بى هاتنى نهم بڙڙه هر ديقه جى واته: هېچ گومانى تيدانيه هر ده بيتت بيهته دى.

﴿إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿۱۱﴾﴾ ﴿إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلَاثِي إِلَيْلٍ وَنُصْفَهُ وَلَئِنَّهُ لَكُلَّهَا مِنْ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللَّهُ يُعَذِّبُ أَلَيْلَ وَالنَّهَارَ عَلِيمٌ أَن لَّنْ نَّخْصُرُهُ فَأَبَىٰ عَلَيْكَ فَاقْرَأْ مَا يَنْسَرُ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْحُومٌ وَمَاخِرُونَ يَصْرِفُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَمَاخِرُونَ يَقِيلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَاقرءوا مَا يَنْسَرُ مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاقْرَأُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا نُفَعِّمُوهَا لِأَنْفُسِكُمْ مِن خَيْرٍ نَّحْدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ وَأَعْظَمُ أَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا لِلَّهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿۱۲﴾﴾

نهم سوپه ته خاوهن هوشه كان تيدا راده مينن و بيري ليده كه نه وه

خوداي كه وړه ده فهرمويت: ﴿إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا﴾ نهم قورتانه بيره وهر بيه كه (بى هر دوم) كى حزن بكات بهره و پوره رندهى خوى ريگه درده كات. يا ﴿إِنَّ هَذِهِ﴾ واته: نهم سوپه تى ﴿تَذْكِرَةٌ﴾ واته: بيره وهرى و ناموزگاريه بى خاوهن بيو هوشه كان. بويه فهرمويت: ﴿فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا﴾ واته: بى نو كه سانهى كه خودا حزه كات شاره زايان بكات وه كه له سوپه تيكي تر دا موقيه دى كردووه. واته: حزنى موقى به ستوره به حزنى خوداوه فهرمويت: ﴿وَمَا نَشَأُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ واته: نيوه حزن ناكن (له گرتنى نو رپيه) مه گر كاتيك كه خودا بيه ویت (وه به زږر ناچارتان بكات) بيگومان خودا داناي دروست كداره.

فهرزېوونى شه ونويژو لاېردنى و (نسخ) باسى هوى لاېردنى

پاشان خوداي كه وړه فهرمويت: ﴿إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلَاثِي إِلَيْلٍ وَنُصْفَهُ وَلَئِنَّهُ لَكُلَّهَا مِنْ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللَّهُ يُعَذِّبُ أَلَيْلَ وَالنَّهَارَ عَلِيمٌ أَن لَّنْ نَّخْصُرُهُ فَأَبَىٰ عَلَيْكَ فَاقْرَأْ مَا يَنْسَرُ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْحُومٌ وَمَاخِرُونَ يَصْرِفُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَمَاخِرُونَ يَقِيلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَاقرءوا مَا يَنْسَرُ مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاقْرَأُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا نُفَعِّمُوهَا لِأَنْفُسِكُمْ مِن خَيْرٍ نَّحْدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ وَأَعْظَمُ أَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا لِلَّهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿۱۲﴾﴾

وَأَنهَارٌ هَر خوداشه که نه‌ندازه بۆ شه‌وو پۆژ داده‌نیت. واته: جاریک شه‌وو پۆژ به‌رامبه‌رن و جاریکی تر له شه‌و که‌م ده‌کاته‌وه و جاریکی تریش له پۆژ که‌م ده‌کاته‌وه، ﴿عَلِمَ أَنَّ لَن تُخْصَوْهُ﴾^۱ نه‌و ده‌زانیته هه‌رگیز بۆتان ناژمیردریت. واته نه‌و شه‌و نوێژه هه‌رزهی که دایناوه له سه‌رتان ﴿فَنَابَ عَلَیْکَ فَأَقْرَءُوا مَا یَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ﴾^۲ نه‌وا چاوپۆشی لی کردن ده‌سا هه‌ر له قورئانه‌که چه‌ند بۆتان ده‌لوئی بیخوینن. واته: کاتی بۆ دیاری مه‌که‌ن چه‌ندیک بۆتان ده‌کریت شه‌و نوێژ بکه‌ن له جیگای نوێژکردن خویندنه‌وه‌ی هه‌رموه‌ وه‌ک له سوره‌تی (الاسراء) دا هه‌رموه‌یه‌تی: ﴿وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِکَ﴾^۳ واته: له نوێژکردندا ده‌نگت به‌رزه‌که‌وه واته (بقراءتک). ﴿وَلَا تَخَافَتْ یَہَا﴾^۴ واته: به نه‌ینیش مه‌یکه. وه ده‌هه‌رموه‌یت: ﴿عَلِمَ أَنَّ سَیْکُونُ مِنْکُمْ مَرْجُئًا وَءَاخِرُونَ یَصْرُفُونَ فِی الْأَرْضِ یَلْتَمِعُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَءَاخِرُونَ یَقْتُلُونَ فِی سَبِيلِ اللَّهِ﴾^۵ خودا ده‌زانیته هه‌ندیکتان نه‌خۆش ده‌که‌ون و هه‌ندیکیشتان بۆ بژێوی که خودا بیدات به‌ولاتدا بلاو ده‌بن، کومه‌لیکیش له پای خودا ده‌چه‌ غه‌زا. واته: خودا ده‌زانیته که هه‌ندیک له‌م کۆمه‌لی موسولمانانه بیانکه‌ی مه‌یه که شه‌و نوێژ نه‌کات، نه‌خۆش که توانای نیه شه‌و نوێژ بکات، نه‌وانه‌ی که له سه‌هه‌ردان به‌ دوا بژێویکدا ده‌گه‌ پێن که خودا بیدات وه‌ک بازرگاتی و کپین و فروشتن، وه هه‌ندیکی تریش سه‌رقالن به ئیشیکه‌وه له پێویستی خۆیان گرنگتره نه‌ویش غه‌زا کردنه له پێگای خودا. نه‌م ئایه‌ته به‌لکو نه‌م سوپه‌ته هه‌مووی مه‌کیه (هه‌رمانی غه‌زا) هیشتا نه‌درابوو، نه‌مه‌ش گه‌وره‌ترین نیشانه‌ی پێغه‌مبه‌ریتیه، چونکه نه‌مه هه‌ل‌دانه به نه‌تیه‌کان که له‌مه‌ودا پوه‌دات. بۆیه هه‌رموه‌یه‌تی: ﴿فَأَقْرَءُوا مَا یَسَّرَ مِنْهُ﴾^۶ سا چه‌ندیک بۆتان ده‌په‌خسیت لی بخوینن، واته هه‌ستن بۆ شه‌و نوێژ چوندیک بۆتان کرا. وه هه‌رموه‌یه‌تی: ﴿وَأَقِمْوُا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾^۷ نوێژ بکه‌ن و زه‌کات بدن، واته: نوێژه هه‌رزه‌کان بکه‌ن و زه‌کاتیش بدن، نه‌م به‌لگیه به‌ده‌ست نه‌وانه‌وه که وتویانه زه‌کات له (مه‌که‌که‌ دا) واجب بووه به‌لام نه‌ندازه‌کی و شیوه‌ی ده‌رکردنی دیاری نه‌کرا‌بوو له (مه‌دینه) دیاری کرا والله اعلم. ئیبنو عباس و موجاهد و قه‌تاده و که‌سانی تریش له پێشیننه‌کان (السلف) وتویانه: نه‌و ئایه‌ته‌ی خودای شه‌و نوێژی هه‌رز کردبوو پێی له‌سه‌ر موسلمانان له پێشه‌وه نه‌سخ بووه‌ته‌وه^۸ له هه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌دا هاتوو که پێغه‌مه‌ری خودا (ﷺ) هه‌رموه‌ی به‌و پیاوه (پێنج نوێژ له شه‌و پۆژیکدا) پیاوه‌که وتی: جگه له‌مه

^۱ الاسراء (۱۱۰).^۲ الاسراء (۱۱۰).^۳ الطبری (۲۳/۶۷۹/۶۸۰)، الدر المنثور (۸/۲۲۲).

ہیچی ترم لے سہرہ؟ واتہ جگہ لہم پینچ فہرزہ، پیغمبر (ﷺ) فرموی: (نہ خیر مہ گہر خوت زیادہ بکہیت) ^۱ واتہ: نویژی سوننہ تی زیادہ بکہیت.

فہرماندان بہ مال بہ خشین و کاری چاک کردن

خودای گہرہ دہ فرموی: ﴿وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ مالی خوتان بہ قہرزیکی پہ سہند بدہن بہ خودا واتہ: لہ مالی خوتان ببہ خشن خودا پاداشتتان دہ داتہ وہ بہو مال بہ خشین بہ چاکترین پاداشت و زور بہ زیادیشہ وہ کہ فرموی تی: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضْعِفُهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً﴾ ^۲ واتہ: کیتیہ ٹو کہ سہی قہرزیدات بہ خودا بہ قہرزیکی باش ٹینجا خودا بوی زیاد دہ کات بہ زیاد کردنیکی زور. وہ دہ فرموی: ﴿وَمَا تَقْدِمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ وَأَعْظَمَ أَجْرًا﴾ ہر چاکہ یک پیشی بخن بق خوتان لای خودا دہستان دہ کہ ویت ٹوہی لای خودا چاکترو گہرہ ترہ لہ پوی پاداشہ واتہ: ہموو ٹو شتانی لہ پیشی خوتانہ وہ دہ یکن بہ خیرو دہ ببہ خشن بقتان دہ مینیتہ وہ لہ ناو ناچیت ٹوہ چاکہ یکہ داتانناوہ لہ دنیا بق خوتان. حافیزی ٹوہ یہ علای کوپی موسلی (الحافظ ابو یعلی الموسلی) پریوای تی کردوہ لہ حارس (الحارث) کوپی سوہیدہ واتہ: عبداللہ واتہ: پیغمبر خودا (ﷺ) فرموی تی: (کیتان سامانی خوی لہ لا خوشہ ویستہ لہ سامانی کہس و کاری؟) وتیان: ٹی پیغمبر خودا (ﷺ) ہیچ کہس نیہ لہ ٹیمہ سامانی خوی لا خوشہ ویستہ نہ بیت لہ سامانی کہس و کاری، پیغمبر فرموی: (بزائن چی دہ لّین)، وتیان: ٹی پیغمبر خودا (ﷺ) غیرہ ٹمہ ہیچی تر نازانین، فرموی: (بی گومان مالی ہر کہ سیک لہ ٹیوہ ٹوہ یہ کہ لہ پیشہ وہ پڑوانہی کردوہ، مالی کہس و کاریش ٹوہ یہ کہ دواۓ خوی خستوہ) ^۳ بوخاریش پریوای تی کردوہ. ^۴ پاشان خودای گہرہ فرموی تی: ﴿وَأَسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ ہر لی بوردن لہ خودا بخوزن، خودا لہ گوناہہ کان خوشدہ بیت و دلوفانہ. واتہ زور زیگری خودا بکن و داواۓ لی بوردنی لی بکن لہ ہموو ہل س و کہ و تیکتاندای بی گومان خودا لی بوردہ و دلوفانہ.

^۱ فتح الباری (۱۳۰/۱)، مسلم (۴۱/۱).

^۲ البقرة (۲۴۵).

^۳ مسند ابی یعلی (۹۷/۹) فرمودہ یکی سہیحہ.

^۴ فتح الباری (۳۶۴/۱۱)، النسائی (۲۳۷/۶).

تہ فسیری سورہ قی (المدثر)

لہ مکہ کدہا ہاتوہ تہ خواروہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿يَتَابَا الْمُدِرُّ ۱﴾ قُرْآنِزَر ۲ ﴿وَرَبِّكَ فَكَّرِ ۳﴾ وَبِالْزُّجْرِ فَهَجُر ۴ ﴿وَلَا تَمَنَّ تَسْتَكْبِرُ ۵﴾ ۱

﴿وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ ۷﴾ فَإِذَا نَقَرَفِي النَّاقُورِ ۸ ﴿فَنَذَلَكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمَ عَسِيرٍ ۹﴾ عَلَى الْكَافِرِينَ عَذَابٍ ۱۰ ﴿

یہ کہم نایہ ت بوو دوی اقرا ہاتہ خواروہ

لہ سہ حیجی بوخاری و مسلم دا ہاتوہ لہ ثبو سہ لہ موہ وتی: جابری کوپی عبدالله ہه والی دامی
 کہ بیستویہ تی لہ پیغہ مبری خوداوہ باسی و ہستانی (فتہ) نیگای (وحی) دہ کرد لہ باسہ کہیدا
 فرموی: و هختیک دہ پویشتم بہ پندا لہ وکاتہ دا گویم لہ دننگیک بوو لہ ناسمانوہ چاوم ہه لبری بہرہ و
 ناسمان ٹو فریشتہ یہ بوو کہ ہاتہ لام لہ (حراء) لہ نیوان ناسمان و زمیندا لہ سہر کورسیہ ک
 دانیشتبوو نذر ترسابووم لئی کہوتم بہ سہر زہمیندا پاشان ہاتموہ بق مالہ وہ وتم: دام پویشن دام
 پویشن، دایان پویشیم خوی گہورہ ٹم نایہ تانہ ی ناردہ خواروہ: ﴿يَتَابَا الْمُدِرُّ ۱﴾ قُرْآنِزَر ۲ ﴿وَرَبِّكَ

فَكَّرِ ۳﴾ وَبِالْزُّجْرِ فَهَجُر ۴ ﴿وَلَا تَمَنَّ تَسْتَكْبِرُ ۵﴾ ۱
 پاشی بگیہ نہ کہ پەرورندہ ت مہزنہ، بہرگیشت خاوین پابگرہ، لہ ہرچی ناپاکیہ دوربہ۔ ٹبو

سہ لہ موہ وتی: ﴿وَالْزُّجْرِ﴾ واتہ بتہ کان۔ پاشان نیگا بہردہ وام دہ ہاتہ خواروہ، ٹمہ وتی بوخاری یہ.
 ٹم باسہ ٹوہ دہ گہ یہ نیت کہ نیگا پیش ٹم نایہ تانہ ہاتوہ خواروہ وک پیغہ مبری خودا (ﷺ)
 فرموی: (ٹمہ ٹو فریشتہ یہ بوو کہ ہات بؤلام لہ حراء) ٹویش جوہرہ ٹیل بوو کاتیک ہاتبووہ لای۔

وہ کہ خودای گہورہ دہ فرمویت: ﴿اقْرَأْ بِأَسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۱﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۲ ﴿اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ۳﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۴ ﴿عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ۵﴾ ۱ پاشان ماوہ یہ ک نیگا و ہستا، دوی ٹوہ جوہرہ ٹیل ہاتہ

خواروہ، ٹیمامی ٹہحمہد پیوایہ تی کردوہ لہ ٹبو سہ لہ موہی (سلمہ) کوپی عبدالرحمانوہ وتی:
 جابری کوپی عبدالله ہه والی دامی کہ گوئی لی بووہ پیغہ مبری خودا (ﷺ) دہی فرموی: (پاشات
 ماوہ ک نیگام لی برا و هختیک من دہ پویشتم بہ ریگادا گویم لہ دننگیک بوو لہ ناسمانوہ چاوم
 بہر زکردوہ بہرہ و ناسمان ٹو فریشتہ یہ بوو کہ ہاتہ لام لہ نیوان ناسمان و زمیندا لہ سہر کورسیہ ک

۱ فتح الباری (۳۶۱/۶)، مسلم (۱۴۳/۱)۔

۲ الملق (۵-۱)۔

دانیشتبوو زور ترسام لئی هتا که وتم به سر زه میندا پاشان که پامه وه بق مال وه پیتم وتم: دام پوشن،
 دایان پو شیم خوی گوره نه م نایه تانه ی ناردده خواره وه ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ۝۱ قُمْ فَأَنْذِرْ ۝۲ وَرَبِّكَ فَكَذِّبْ ۝۳﴾
 ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ۝۱﴾ وَالْزُّجُرْ فَأَهْجُرْ ﴿۱﴾ پاشان نیگا به رده وام دهاته خواره وه^۱ وه هر به م شیوه یه له
 زومهریه وه (الزهری) بوخاری و مسلم هیناویانه^۲ ته به رانی پیوایه تی کردوه له نیبنو عه باسه وه وتی:
 (وه لیدی کوپی موغیره - المغیره -) خواردنیک ی بق قوپه بیشیه کان دروست کردو بانگی کردن وه خذیک
 خواردنه که یان خوارد، وه لید وتی: نیوه چی ده لئن له باره ی نه م پیاه وه؟ واته پیغه مبر (ﷺ)
 هندیکیان وتیان: جادوگره، هندیکی تریان وتیان: جادوگر نه، هندیکیان وتیان: شاعیره،
 هندیکی تریان وتیان: شاعر نه، هندیکی تر وتیان: فالچی، هندیکی تریشیان وتیان: فالچیش
 نه، هندیکی تر وتیان: هبی و نه بیت جادویه که له کزنه وه ورگیراوه. هه موو پایان هاته سر نه وه ی
 که جادویه که وه له کزنه وه ورگیراوه. نه م دهنگو باسه گیشته پیغه مبر (ﷺ) زور دلگران بوو چوه
 ناو جیگا و سهری داپوشی خدای گوره نه م نایه تانه ی ناردده خواره وه ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ۝۱ قُمْ فَأَنْذِرْ ۝۲ وَرَبِّكَ فَكَذِّبْ ۝۳﴾
 ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ۝۱﴾ وَالْزُّجُرْ فَأَهْجُرْ ﴿۱﴾ وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْبِرُ ﴿۲﴾ ده هه رموویت: ﴿قُمْ فَأَنْذِرْ﴾ واته:
 په له بکه، زور به نه به زانه خه لگی بترسیته. به م شیوه یه دهستی پیکردوه وه ک چن له پیتشدا دهستی
 پیکرد. ﴿وَرَبِّكَ فَكَذِّبْ﴾ واته: مه زنی په روه رنده ت پابگی نه، عه وفی وتی له نیبنو عه باسه وه. ﴿وَيَا أَيُّهَا
 الْمُدَّثِّرُ﴾ واته: نه و پو شاکه ی له به ری ده که ی با له کاسبی حرام نه بیت. وه ک وتراوه: به گناه باری
 پو شاکه که ت له به رمه که^۴ محمدی کوپی سیرین وتی: ﴿وَيَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ﴾ واته به ناو بیشوره^۵ نیبنو زه ی
 وتی: بت په رسته کان خویان پاک نه ده کردو خدای گوره فرهانی پیکرد خوی پاک بکاته وه و
 جل وه رگه کانیشی پاک بکاته وه و بیشوریت^۶ نیبنو جهریر نه م پایه ی هه لبراردوه^۷ سه عیدی کوپی

^۱ احمد (۳۲۵/۳) فرموده یه کی سه حیحه.

^۲ فتح الباری (۳۷/۱)، مسلم (۱۴۳/۱).

^۳ الطبرانی (۱۲۵/۱۱) نه م فرموده یه زور لاوازه ته به رانی هیناویتی له (۱۱۲۵۰)، هه یسه می وتی له - الجمع - دا

(۱۱۴۸) نه م فرموده یه نیبراهیمی کوپی زه یدی تیدایه که مه تروکه واته: فرموده ی لی وه رناگیریت.

^۴ الطبری (۱۱/۲۴).

^۵ الطبری (۱۲/۲۴).

^۶ الطبری (۱۲/۲۴).

^۷ الطبری (۱۲/۲۴).

جوبه یر وتی: ﴿وَبِأَبْكَ ظَهَرَ﴾ دل و لهشت خاوین پابگره. محمدی کوپی که عبی قهره زی (القرضی) و
 حه سنی به سری وتیان: په وشتت چاک و جوان بکه. وه ده فهرموویت: ﴿وَالْجَزَّ فَاهْجَز﴾ علی کوپی نه بو
 تلحه (طلحه) وتی: له ئیبنو عه باسه وه واته: دورر بکه وه له بته کان.^۱ هر به م شتویه موجهو
 عیگره و قه تاده و زهری (الزهری) و ئیبنو زهید وتیان: مه به ست بته کانه.^۲ وه خودا ده فهرموویت: ﴿
 بَأْتِهَا أَلْتِي أَنِّي أَنَّى اللَّهُ وَلَا تُطِيعَ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ﴾ واته: نهی پیغه مبه (ﷺ) (به رده وام) له خودا
 بترسه وه به گوئی کافران و ناپاکان مه که. وه ده فهرموویت: ﴿وَقَالَ مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ أَخْلُقْ فِي
 قَوِي وَأَصْلِح وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ﴾ واته: مووسا به هارونی برای ووت تو له ناو که له که مدا
 جینشینم ببه و کاری چاک بکه و شوینی پینازی خرابه کاران مه که وه. وه ده فهرموویت: ﴿وَلَا تَمْنُنْ
 تَسْتَكْثِرُ﴾ مه شی به خشه و پیت و ابیت زوره. ئیبنو عه باس وتی: مهی به خشه به هیوای نه وهی که
 زیاتر پئ ببه خشریت. خوسه یف (خُصِيف) وتی: له موجهو ده ﴿وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ﴾ لاواز مه به له
 مال به خشینی زور. واته مال زور ببه خشه. ﴿تَمْنُنْ﴾ له قسهی عه رده بدا هاتووه واته: بی میز مه به^۳ وه
 ده فهرموویت: ﴿وَلَرَبِّكَ فَاصِرُ﴾ بوخاتری په روه رنده ت خوراکریه. موجهو وتی: له بهر خاتری خودا
 خوراکریه به رانه ریان که نازارت ده دن^۴ ئیبراهیمی نه خه می وتی: خوراکریه و به خشینه که شت له بهر
 خاتری خودا بیت^۵.

وه یر خستنه وهی روزی قیامت

خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿إِذَا نُفِرَ فِي الْأُنْجُرِ﴾ هر کاتیکیش فوو کرایه که له شاخ دا. ﴿فَذَلِكَ
 يَوْمٌ يَوْمٌ عَسِيرٌ﴾ نه وپوره پوژیکسی سهخت و گرانه. ﴿عَلَى الْكَافِرِينَ عَذَابٌ عَسِيرٌ﴾ بق بیدینان ناسان نی یه.
 ئیبنو عه باس و موجهو شه عبی (الشعبی) و زهیدی کوپی نه سلم و حسن و قه تاده و زه حاک و په بیعی

^۱ الطبری (۱۳/۲۴).

^۲ الطبری (۱۳/۲۴).

^۳ الاحزاب (۱).

^۴ الاعراف (۱۴۲).

^۵ الطبری (۱۶/۲۴).

^۶ الطبری (۱۶/۲۴).

^۷ البغوی (۴/۱۴۴).

کوپى نه نه سو سودى و نيينو زهيد وتيان: ﴿الْأَنْفُورُ﴾ واته: كه له شاخ^۱ موحاهد وتى: له شيويه
كه له شاخ دايه.^۲ نيينو نه بى حاتم وتى: نه بو سه عيدي نه شهج (الاشج) بوى گيرايينه وهو نه سباتى
(اسباط) کوپى محمد بوى گيرايينه وه له موته ريفه وه (مطرف) نه ویش له عته يه (عطية) عه و فيه وه
(العوفى) له نيينو عه باسه وه ﴿وَإِذَا نُفِرَ فِي الْأَنْفُورِ﴾ وتى: پيغه مبهري خودا فهرموويه تى: (چون دلخوشيم
خاوه نى كه له شاخ، كه كه له شاخه كه ي گرتووه به دهميه وه ته ويلى - دهموچاوى - دانه واندوه چاوه پروانه
كه ي فهرمانى پى ده كريت فوى پيدا بكات؟) هاوه له كانى پيغه مبهري (ﷺ) وتيان: به چى فهرمانان پى
ده كه ي نه ي پيغه مبهري خودا؟ فهرمووى: (بلين خوامان به سهو باشتري بريكارهو پشتمان به خودا
به ستووه) هر به م شيويه نيمامى نه حمد پيوايه تى كردووه له نه سباته وه (اسباط).^۳ وه
ده فهرموويت: ﴿فَإِنَّكَ بِمَوْعِدٍ يَوْمَ عِيسَى﴾ واته: نذر گرانو سهخته. ﴿عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرِ يَسِيرٍ﴾ واته ناسان
نيه بويان وهك خوداي گه ورده فهرموويه تى: ﴿يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَذَا يَوْمَ عِيسَى﴾^۴ واته: بى باوه پان ده لئين
نه مږ پږيكي نذر دژوارو سهخته. پيوايه تمان كرد له زوداره ي کوپى نه وفاوه (اوفى) كو قازى به سره
نويزى به يانى بى ده كردن نه م سوږه ته ي ده خوينا كاتيك گه يشته نه م نايه تانه: ﴿وَإِذَا نُفِرَ فِي الْأَنْفُورِ﴾^۵
﴿فَإِنَّكَ بِمَوْعِدٍ يَوْمَ عِيسَى﴾^۶ عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرِ يَسِيرٍ هه ناسه يه كى هه لكيشاو پاشان به مردوبى كه وت رحمة
الله تعالى.

﴿ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ۖ وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا ۖ وَبَنِينَ شُهُودًا ۖ وَمَهَدْتُ لَهُ نَهْجًا ۖ ثُمَّ يَطْمَعُ ۖ
أَنْ أَزِيدَ ۖ﴾^{۱۵} كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عِنْدًا ۖ ﴿۱۶﴾ سَاءَ رُفْقَهُ صَعُودًا ۖ ﴿۱۷﴾ إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ۖ ﴿۱۸﴾ فَقِيلَ كَيْفَ قَدَّرَ ۖ ﴿۱۹﴾ ثُمَّ قِيلَ
كَيْفَ قَدَّرَ ۖ ﴿۲۰﴾ ثُمَّ نَظَرَ ۖ ﴿۲۱﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ۖ ﴿۲۲﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ ۖ ﴿۲۳﴾ فَقَالَ إِن هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْتَرُ ۖ ﴿۲۴﴾ إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ
الْبَشَرِ ۖ ﴿۲۵﴾ سَأُصْلِيهِ سَقَرَ ۖ ﴿۲۶﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرٌ ۖ ﴿۲۷﴾ لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ ۖ ﴿۲۸﴾ لَوَاعِمٌ لِلْبَشَرِ ۖ ﴿۲۹﴾ عَلَيْهِمْ عَشْرَ ۖ ﴿۳۰﴾

^۱ الطبرى (۱۸/۲۴).^۲ الطبرى (۱۸/۲۴).^۳ احمد (۳۲۶).^۴ القمر (۸).^۵ الحاكم (۲۰۶/۲).

هه ره شه لهو كه سهی وتی ئەم قورئانه جادویه كه (سحر)

خودای گه وره فه رموویه تی: ﴿ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا﴾ تۆ لیم گه پێ ئو كه سهی من به ته نها وه دیم هیناوه. خودای گه وره هه ره شه له و به دره وشته ده كات كه به هه ره یه كی ئیجگار زۆری دایه له مال و مندال و سامانیکی زۆر له دنیا دا سوپاسی ئو به هه ری خودای نه كرده بێ دینی هه لێ ژاردو باوه پێ نه كرده به قورئان درۆشی بۆ هه لێ به ست و وتی: ببیت و نه بیت ئەمه هه ره قسه ی مرقفه. خودایش به هه ره كانی بۆ هه لێ ژاردوه و فه رموویه تی: ﴿ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا﴾ واته: به ته نها له سکی دایکی هاته ده ره وه نه سامانی بوو نه مندال. پاشان خودای گه وره بزۆی بۆ فه راهه م هینا. ده فه رموویت: ﴿وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا﴾ دارایی فره شم دایه. واته: سامانیکی فراوان و زۆر مان دایه. ﴿وَبَيْنَ شُهُودًا﴾ چه ند كو پێ كیشی كه ئاگاداری لێ ده كهن. مو جاهد وتی: لایان چۆل نه ده كرد^۱ واته: هه میشه له ده وری بون و نه ده چوونه ده ره وه بۆ باز رگانی خزمهت كارو به كړی گه راوه كانیان له جیگای ئه وان ئه پویشتن ئه مان لای باوکیان داده نیشتن و ده وریان ده داو شانازی پێوه ده كرد. ئەم مندالنه وه ك سودی و ئه بو مالكو عاسمی (عاصم) كو پی عومهری كو پی قه تاده باسیان كردوه سیانزه (۱۳) كو پ بوون. ئیبنو عه باسو مو جاهد وتیان ده (۱۰) كو پ بووه.^۲ ئەم هیش چاكترین به هه ری كه هه موو كو ره كانی له ده وری بوون ﴿وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا﴾ هه موو كارێكم بۆ پێك خست. واته: هه موو جو ره مال و سامان و پێویستی هه كم دایه ﴿ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ﴾ هیشتا هه ره چاری له وه یه بۆی پتر كه م. ﴿كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِإِكْتِنَانًا عَمِيدًا﴾ نه خیر، چونكه به راهه ر ئایه ته كا نمان ئه وه ره لاسار بوو. بێ گۆیو لاساریو. ناشو كر بوو به وه هه موو به هه ری كه پێی دابوو. چاكیش ده یزانی كه خودا داویه تی. خودای گه وره فه رموویه تی: ﴿سَأَرْفُقُهُ صَعُودًا﴾ به مزوانه سزای سه ختی پێ ده چه ژین و پشوی ئی ده بزین. قه تاده وتی: له ئیبنو عه باسه وه ﴿صَعُودًا﴾ واته: به ردیكه له ناو جه هه نما خواره سانی به ده مو چاوا له سه ر پا ده كیشی ریت.^۳ سودی وتی: ﴿صَعُودًا﴾ به ردیکی سافه له ناو جه هه نه مدا فرمائی پێ ده كړیت سه ری بخت مو جاهد وتی: ﴿سَأَرْفُقُهُ صَعُودًا﴾ واته: جه زه به یه كی زۆر گران و ناخۆش^۴ قه تاده وتی: سزایه كی به رده وام كه پشودانی تیا دا نیه.^۵

^۱ البغوی (۴/۴۱۴).

^۲ الدر المنثور (۸/۳۲۹).

^۳ الطبری (۲۴/۲۱).

^۴ الدر المنثور (۸/۳۳۱).

^۵ الطبری (۲۴/۲۳).

خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿اِنَّهٗ فَرَّكَ وَفَرَّ﴾ نهو بیرى کرده وه هلی سه نگاند. واته: بویه تنگه تاومان کرد که هه لبعیت واته: توشی سزایه کی گرانمان کرد له بهر دور له خودایی و بی دینی. چونکه نهو پامو لیکى دایه وه واته: بیرى کرده وه که چی ده لیت له باره ی قورئانه وه وهختیک پرسپاری لی ده کرتو دیسان بیرى ده کرده وه که چ قسه یه هه لبعستیت. ﴿فَقُلْ كَيْفَ نَدَّرَ﴾ دهك بهكوش بچیت چونی هه لسه نگاند. ﴿ثُمَّ قُلْ كَيْفَ نَدَّرَ﴾ دیسان نه زیت چونی بچوو، نزابو لیتی، ﴿ثُمَّ نَظَرَ﴾ له پاشان ته ماشای کرد، واته: دووباره پامو لیکى دایه وه. ﴿ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَ﴾ نهسا که پوی گز کردو ترش هه لگه پا، واته: ناچاوانی دا به یه کداو پهنگی تیکچوو. ﴿وَبَسَ﴾ واته: ناره حهت و ناوچا و تال. پاشان فهرمووی: ﴿ثُمَّ اَدْبَرَ وَاَسْتَكْبَرَ﴾ له پاشاندا پشتی هه لکردو فیزی نواند، واته: له پاسته ری لایداو به ره ووا گه پایه وه به فرتکه وه و شوینی قورئان نه که وت. ﴿فَقَالَ اِنْ هٰذَا اِلَّا سِحْرٌ مُّؤْتَرٌ﴾ نهوسا وتی: نه قورئانه (بی و نه بیت) جادیه که له کزنه وه ده یگترپنه وه، واته: نه جادیه که محمد له خه لکی پیش خویه وه هیناویتی و بزبان ده گترپته وه. بویه وتیه تی وهك خوی گه وره ده فهرموویت: ﴿اِنْ هٰذَا اِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ﴾ بییت و نه بیت نه هه ر وهی مرغه، واته: نه وهی خودا نه نه می که باسکراوه لیره دا. وه لیدی کوپی موغه یه ری مه خزومی (المغیره المخزومی) یه کیک بوو له سه رکه کانی قوپه یش نه فرینی خودای لی بیت، عه وفی (العوفی) له نیینو عه باسه وه نه م باسه ی وه لیدمان بؤ ده گترپته وه که وتی: وه لیدی کوپی موغه یه ره چوو لای نه بو به کری کوپی قوحافه پرسپاری له باره ی قورئانه وه لیکرد، وهختیک بؤی باسکرد پویش بؤ لای قوپه یشیه کان وتی: جیگای سه رسوپمانه نه وهی که کوپی نه بو که بشه ده لیت، سویند به خودا نه وه نه شیعه وه نه جادوه نه شیت. بی گومان قسه که ی قسه ی خودایه. کاتیک هه ندیک له قوپه یشیه کان نه میان بیست کوبونه وه و تیان: سویند به خودا نه گه ر وه لید وازینیت له ثانی باب و باپرانی هه موو قوپه یش واز دینیت. کاتیک نه بو جهلی کوپی هیشام بیستی وتی: به خودا من چاره ی ده کم له باتی ئتوه، واته: ده زانم چی پی ده لیم، پویش بؤ مالی وه لیدو به وه لیدی وت: ثایا نابینیت که خزمه کانت مالیان کز کردوته بؤت؟ وه لید وتی: ثایا من مال و مندالم له وان زیاتر نیه؟ نه بوجهل وتی: وایاس ده کن که تۆ له بهرته وه ده جیت بؤ مالی کوپی قوحافه (قحافه) هه ندیک خوراک بداتیت، وه لید وتی: خزمه کانی من وایان وت؟ سا سویند به خودا نزیکى کوپی نه بو قوحافه (قحافه) و عومه رو کوپی نه بو که بشه نابمه وه. بییت و نه بیت نه می قسه ی

نه وه جادویه که له کۆنه وه ده یگرتیه وه خودای گه وده نه م نایه تانه ی په وانه کرده خواره وه ﴿ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا﴾ تا نایه تی ﴿لَا يَنْفِي وَلَا نَنْزُرُ﴾^۱ قه تاده وتی: وایانده زانی وتویه تی سویند به خودا وردبومه وه له وه ی نه م پیاوه وتی. زۆر جوان و چاک و سه رسوپهینه ره و شیعریش نیه، سه ره ده که ویت و زال ده بیت هیچ شتیک به سه ریاندا سه ر ناکه ویت و زال نابیت. بینگومانم که جادووه خودای گه وده نه م نایه تانه ی نارد خواره وه ﴿فَقُلْ كَيْفَ نَنْزُرُكُمُ ۖ ثُمَّ عِيسَىٰ وَبَنُو ۖ نَوحٍ وَآلُ ۖ هَارُونَ ۖ يَتَّبِعُونَ آيَاتِي ۚ يَخْلَعُونَ حُلِيِّنِي ۚ لَئِيْلَ مَا يَصْنَعُونَ﴾^۲ خودای گه وده فره موویه تی: ﴿سَاحِلِيهِ سَفَرُ﴾ به مزوانه ده به اویمه دۆزه خه وه. واته: به مزوانه ده یخه مه ناو دۆزه خه وه به ته واوی دایپۆشینت ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَفَرُ﴾ تو چوزانیت دۆزه خ چیه؟ نه مه گه وده کردن و گران ده رخستنی دۆزه خه پاشان خودا خزی پونی ده کاته وه که دۆزه خ چیه ده فره موویت: ﴿لَا يَنْفِي وَلَا نَنْزُرُ﴾ نه ده به یلایت و نه وازدینیت. ئیبنو بوره دیده و (بریده) نه بو سینان و کهسانی تریش وتوویانه: واته گوشت و په گو و مخ و پیستیان ده سوتینیت پاشان ده گوریت بق پیستیکی تر نا به م شیویه ده میننه وه نه ده مرز پزگاریان بیت نه ده ژین^۳ وه ده فره موویت: ﴿لَوَاعَةُ ۖ اللَّبْسَرِ﴾ پیستی مرقه پهش ده کاته وه ده بیرزینیت. مواجهه وتی: ﴿لِلْبَسَرِ﴾ واته: پیست پهش ده کاته وه قه تاده وتی: ﴿لَوَاعَةُ ۖ اللَّبْسَرِ﴾ واته: سوتینه ری پیسته^۴ ئیبنو عه باس وتی: پیستی مرقه ده سوتینیت^۵. وه ده فره موویت: ﴿عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ﴾ نۆزه فره شته نه وه تان به سه ریه وه. نه م فره شتانه ش زۆر گه وده دل په قن.

﴿وَمَا جَعَلْنَا أَحْسَبَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا يَنْفِتُهُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَفِيقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَرْجِعُوا إِلَيْنَا آمِنًا ۖ وَلَا يَرْجِعَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَمٌ مِّنَ الْكُفْرِ مَا نَآءَا ۖ أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا ۖ كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ ۚ وَمَا يُغْلِظُ جُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا يَهِدِ إِلَّا ذِكْرُنَا لِلْبَشَرِ ۖ ﴿٣٦﴾ كَلَّا وَالْقَمَرِ ﴿٣٧﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا أَدْبَرَ ﴿٣٨﴾ وَالصُّبْحِ إِذَا أَفْشَرَ ﴿٣٩﴾ إِنَّهَا لَآخِذٌ بِالْكَبِيرِ ﴿٤٠﴾ نَذِيرًا لِلْبَشَرِ ﴿٤١﴾ لِمَن شَاءَ مَسْكُونٌ أَن يَبْقَىٰ ۖ وَبِئَازَرِ ﴿٤٢﴾﴾

^۱ الطبری (۲۴/۲۴).^۲ الطبری (۲۵/۲۴).^۳ الدر المنثور (۳۳۲/۸).^۴ الطبری (۲۷/۲۴).^۵ الطبری (۲۸/۲۴).

ژماره ی گزیرمکانی جه هه ننه و نه و شتانه ی خودانه ناسه کان له و باره یه وه و توویانه

خودای گهره ده فهرموویت: ﴿وَمَا جَعَلْنَا أَحْسَبَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَزَادَ الَّذِينَ مَأْمَرُوا إِيمَانًا وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ وَمَا يَمْلِكُ جُنُودُ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَى لِلنَّبِيِّ﴾ نيمه بيجكه له فريشته كان كه سمان نه كرده ته كاربه ده ستنی ناگر. بويهش ژماره كه مان وا داناون تا خودانه ناسان تاقي بكه ينه وه. تا نه وانه ی كه كتيبيان پيډراوه هيچ گومانتيكان نه مينيت. تا نه وانه شی خاوهن باوه پان باوه پيان زياد بكات، نه و كه سانهش كه كتيبيان پيډراوه و باوه پ دارن، دوو دل نه بنو تا نه وانه ی نه خوشيان له دلدايو نه وانه ی خودا نه ناسن، بلين: خودا له م نمونه نيشاندانه چی مه به سته؟ ناوا خودا هر كيی بویت گومپای ده كات و كيی بویت شاره زای ده كات. له شكری په روه رنده ی قوش (له خودا به دن) كه س ژماره يان نازانيت. باسی جه هه ننه م تنيا هر بق بيره وهری مرقفه. ﴿وَمَا جَعَلْنَا أَحْسَبَ النَّارِ﴾ واته: كاربه ده ستنی ناگر. ﴿إِلَّا مَلَائِكَةً﴾ فريشته نه بيت كه گزيری جه هه ننه من زور دل په قن. نه مه وه لامي خودانه ناسه كانی قوپه يش بوو كاتيك باسی كاربه ده سته كانی جه هه ننه میان ده كرد. نه بو جهل ده ی وت: نه ی خه لكی. قوپه يش ناخو هر ده كه س له نيوه دهره قه تی يه كيك له وانه نايه و سه ركه ون به سه رياندا؟ خودای گهره ش فهرمووی: ﴿وَمَا جَعَلْنَا أَحْسَبَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً﴾ واته: زور به ميژن كه س ناتوانيت به رگريان بكات و زال بيت به سه رياندا. و تراوه كه نه بول نه شه ده ين (أبو الاشدين) كه ناوی كه له ده ی (كلده) كوپي نه سیدی كوپي خه له ف (خلف) بوو وتی: خه لكی قوپه يش نيوه دووانيان له كۆلی من كه نه وه خه فده يان دانين بو من زور پړوای به خوی مه بوو وهك ده يان وت نه وه نده به ميژ بوو له سه ر پيستی مانگادا پاده وه ستاو ده كه س پای ده كيشا كه له ژير پتي ده ی بينن پيسته كه پارچه پارچه ده بوو له سه ری لانه ده چوو. وه ده فهرموویت: ﴿وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ واته: له به رنه وه ی ژماره مان باس كرد بو نه وه ی مه ردوم تاقي بكه ينه وه. ﴿لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ واته: تا بزنان كه نه م پيغه مبه ره پاسته و قسه كانی نه ميش هيچ جياوازيه كي نيه له گه ل نه و قسه نه ی له كتيبه ناسمانيه كانی تردايه كه له به رده ستياندايه و په وانه كراوه بق پيغه مبه ره كانی پيش نه و. وه ده فهرموویت: ﴿وَزَادَ الَّذِينَ مَأْمَرُوا إِيمَانًا﴾ تا خاوهن باوه پان باوه پيان زياتر بيت. كه شايه تی دده ن به وه ی كه نه و هه واله ی پيغه مبه ره كه يان (ﷺ) پيی داون پاسته ﴿وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾

واته: دویوه کان ﴿وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا﴾ واته: ده لئین حیکمه ت چیه، واته مه به ست چیه له م باسه لیره دا؟ خدای گورهش فرمویه تی: ﴿كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنِ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾ واته: له نمونه ی نه م هاویشویه ی نه م نمونه یه باوه له دلی زور که سدا به میز ده بیت و زور که سیش دودل ده بیت ده که ویته دله پاوکی. وه هر خزی خاوه ن حیکمه تی زور زه بنده و به لگه ی گوره و به میزه.

سهر بازه کانی خودا خوئی نه بیت که س ژماره یان نازانیت

خدای گوره ده فرمویت: ﴿وَمَا يَكْفُرُ جُودُ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ﴾ واته: هیچ که س ژماره یان نازانیت نه وه بنده زورن خودا نه بیت بقی نه وه ی نه وانی به گومانن وا تی نه گن که نه و فریشتانه تنها تو زده فریشتن. له هر دوو سه حیحه که دا پریوایت کراوه وه له شوینی تریشدا هاتووه لو فرمووده ی که باسی شه وپوی (الاسراء) پیغه مبر ده کات ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ له پیغه مبری خوداوه ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ که فرمویه تی: (له باسو وه سفی به یقول مه عموردا (البيت المعمور) که له ئاسمانی حوته م (مه موو پوزیک حه فتاهه زار فریشته ده چنه ناوی، برده وام نه وه حالی نه و فریشتانه یه که هاتنه ده روه ئیتر ناچنه وه ناوی نه وه ئاخری نه وه یه که نه وانی له سهره - اخر ما علیهم -) ﴿وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْبَشَرِ﴾ موجه دو که سانی تریش وتیان ﴿وَمَا هِيَ﴾ واته: نه و ناگره ی که باسکراوه و وه سف کراوه ^۱ ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ بقی یاده وه ی مروه. پاشان فرمویه تی: ﴿كَلَّا وَالْقَبْرِ﴾ نه خیر وانی، سویند به مانگ. ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا أَدْبَرَ﴾ وه سویند به شه و که پشت هه ده کات و ده پوات. که تی ده پریته. ﴿وَالصُّبْحِ إِذَا أَتَفَرَّ﴾ وه سویند به به ربه یان که پوون ده بیتته وه. واته: هه لدیت و پوناک ده بیتته وه ﴿إِنَّمَا يَلْحَظِي الْكَبِيرُ﴾ نه م ناگره یه که له به لاگه وره کانه، له تاقیرکرنه وه گوره کانه. ئیبنو عه باسو موجه دو قه تاده و زه حاکو که سانی تریش له پیشیننه کان (السلف) وتوویانه ^۲ ﴿نَذِيرًا لِلْبَشَرِ﴾ ترس وه به ر مروه هیته ره. ﴿لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَّقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ﴾ کی له ئیوه مه یلی بیت بیتته پیشی، یان بگه پریته دواوه. واته: کی ئاره زو ده کات گوئی له م ناگادار کردنه وه یه بگریته و پنگای پاست بگریته به ر یان پشت هه لیکات و وه ی نه گریته و بگه پریته دواوه.

﴿كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهينَةٌ﴾ ۳۸ ﴿إِلَّا أَصْحَابَ الْإِيْمَانِ﴾ ۳۹ ﴿فِي جَنَّاتٍ يَدْخُلُونَ﴾ ۴۰ ﴿عَنِ الْمُجْرِمِينَ﴾ ۴۱ ﴿مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ﴾ ۴۲ ﴿قَالُوا لَوْ نَكُنَّ مِنَ الْمُصْلِحِينَ﴾ ۴۳ ﴿وَلَوْ نَكُنَّ نَفْعُ الْمُسْكِينِ﴾ ۴۴ ﴿وَكُنَّا نَحْنُ مَعَ الْخَاطِئِينَ﴾ ۴۵ ﴿وَكُنَّا نَكْذِبُ بِرَبِّهِ﴾ ۴۶

^۱ فتح الباری (۲۲۸/۶)، مسلم (۱۴۶/۱).

^۲ الطبری (۲۲/۲۴).

^۳ الطبری (۲۳/۲۴).

الَّذِينَ ﴿١٩﴾ حَقَّ أَتْنَا الْيَقِينَ ﴿٢٠﴾ فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَعَةُ الشَّفَاعِينَ ﴿٢١﴾ فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكَرَةِ مُعْرِضِينَ ﴿٢٢﴾ كَانَتْهُمْ حُزْرٌ مُسْتَفِرَّةٌ ﴿٢٣﴾ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ ﴿٢٤﴾ بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتَى صُحُفًا مُنشَرَةً ﴿٢٥﴾ كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ ﴿٢٦﴾ كَلَّا إِنَّهُمْ تَذْكَرُوا ﴿٢٧﴾ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ ﴿٢٨﴾ وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ هُوَ أَهْلُ الْقُوَى وَأَهْلُ الْغَفَرَةِ ﴿٢٩﴾

باسی نهو گفت و گزیانهی که له نیوان بهدهشتی و جدهه ننه میه کاندایا روودهدات

خودای گه ورده ده فرموویت: ﴿كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ﴾ هه موو که سیک له گره وی کرده وهی خؤیدایه. واته: هه موو که سیک بارمتهی کرده وهه کانی خؤیه تی له پؤژی قیامه تدا، ئیبنو عه باسو که سانی تر وتویانه. ^۱ ﴿إِلَّا أَصْحَابُ الْإِيمَانِ﴾ مه گهر هاوه لانی ده سستی راست. نه وانه ﴿فِي جَنَّاتٍ يَسَّاءُلُونَ﴾ له ناو باخان دا پرسیار له یه کتری ده کن. ﴿عَنِ الْمُجْرِمِينَ﴾ سه باره ت به گونا هباران. واته: له ناو کؤشکه به رزه کاندایا پرسیار له تاوانباران ده کن که له نزمترین و خرابترین شویندان پییان ده لئین: ﴿مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ﴾ چی ئیوهی خستوه ته دؤزه خه وه. ﴿قَالُوا لَوْلَا لِرَبِّكَ مِنَ الْمَصَاحِفِ﴾ خؤراکیشمان به هه ژاران نه ده به خشی. واته: خودامان نه ده به رست و چاکه شمان له گه ل بهنده کانی خودا نه ده کرد که هاوپه گز بووین ﴿وَكُنَّا نَحْمُوشُ مَعَ الْفَاحِشِينَ﴾ له کؤپی هه رزه بیژاندا ئیمهش له هه رزه بیژان بووین. له خؤمانه وه قسه مان ده کرد نه مان ده زانی چی ده لئین. قه تاده وتی: ههر کاتیک سه رلیشیشوای سهری لی تیک بجوايه ئیمهش له گه لی بووین. ^۲ ﴿وَكَا نَكُذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ﴾ باوه پمان به پؤژی قیامه ت نه بؤو. ﴿حَقَّ أَتْنَا الْيَقِينَ﴾ تا مردن یه خهی پی گرتین. ﴿الْيَقِينَ﴾ واته: مردن. وه ک خودای گه ورده فرموویتهی: ﴿وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ﴾ ^۳ وه پیغه مبه ری خودا (ﷻ) فرموویتهی: ((به لام نهو) عثمانی کؤپی مه زعون - مضعون -) له لایه ن په روه رنده یه وه مردنی بق هاتوه ^۴ واته: به فرمانی خودا مردوه وه ﴿فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَعَةُ الشَّفَاعِينَ﴾ ئیتر تکای تکاکاران، هیچ به هره یه کیان بق نادات. واته: ههر که سیک نه م خوپه وشتانه ی بوویت له پؤژی قیامه تدا تکای تکاکاران هیچ سودیکی پی ناگه یه نیت چونکه کاتیک تکاکردن که لکی

^۱ الطبری (۳۵/۲۴).

^۲ الطبری (۳۷/۲۴).

^۳ الحجر (۹۹).

^۴ البیهقی (۴۰۶/۳) فرموده یه کی سه حیجه.

ده بیّت نه وهی تکای بۆ ده کریت شایسته ی بیّت. نه که نه و که سه ی که که پابیته وه بۆ لای خودا له پۆژی قیامه تدا به بیّ دینی. نه و که سه جیگای ناگره بیگومان هه تا هه تایه تپیدا ده می پیتته وه.

ناوه زایی ده بر پین له سه ر دژایه تی کردن و هه لویستی خودانه ناسان

پاشان خودای گوره هه رموویه تی: ﴿فَمَا لَمْ يَنْتَظِرْهُمْ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ نه وه چیتانه پوو وه رده گپن له نامۆزگاری؟ واته: نه و بی پیدینه نه دینه لات چیتانه تۆ بانگیان ده که یه و نامۆزگاریان ده که یه که بین کوی بیستی قورئان بن ده پۆن و به جیت دین ﴿كَانَ لَهُمْ حُرْمٌ مُّسْتَفِیْرٌ﴾ ده لاین که ره که یوی پوهه کن. ﴿فَرَّتْ مِنْ قَسْرٍ﴾ که له شیر هه لاتوون. واته: نمونه ی نه وانه ی که له هه ق پاده کن ده پۆن پشته تی ده که نه وه که کۆمه له که ره گه لیک و هه حشی وان که له شیر پاده کن و هه ختیک پاریان ده کن. نه بو هه پیره وتی. هه مادی (حماد) کوپی سه له م وتی له علی کوپی زه بده وه نه ویش له یوسفی کوپی مه هه رانه وه له نیینو عه باسه وه شیر به زمانی عه ره بی واته (اسد) به زمانی هه به ششی پیتی ده لاین: (قصوره) به زمانی فارسی (شیر) به زمانی نه نبی (بالنبطیه) (اویا)^۱ وه ده هه رموویت: ﴿بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتَى صُحُفًا مُّنَشَّرَةً﴾ به لکو هه ریه که له وانه وایان گه ره که بوو نامه ی کراوه ی (بۆ بیتن). واته: به لکو هه ر به کی که له و بت به رستانه ده یویست نامه ی بۆ په وانه بکریت وه که چۆن خودا قورئانی نارده وه بۆ پیغه مبه ر (ﷺ) موجاهدو که سانی تریش وایان وتوه.^۲ وه که خودای گوره ده هه رموویت: ﴿وَإِذَا جَاءَهُمْ مَّاءٌ مَّائِهٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّى نُؤْتَى مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ﴾ واته: وه کاتیک نایه تیکیان بۆ بیّت ده لاین نییمه هه رگیز باوه پ نا هینین هه تا وینه ی نه وه ی به پیغه مبه رانی خودا دراوه به نییمه ش نه دریت خودا چاک ده زانیّت په یام و فرستاده ی خۆی له کوی داده نیت و (کی شیاو تره بۆ نه و کاره). له په یوا به تی که دا هاتوه له قه تاده وه وتی: ده یانه ویت لی بو ردن وه رگن به بیّ خۆماند و کردن و کار کردن.^۳ خودای گوره ده هه رموویت: ﴿لَا بَلْ لَّا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ﴾ نه خیر، به لکو له پۆژی دوا یی نا ترسن. واته: بیّ دینی و باوه په بونیان به پۆژی دوا یی خراپی کردن و له ناوی بردوون.

^۱ الطبری (۴۲/۲۴)

^۲ الطبری (۴۲/۲۴).

^۳ القرطبی (۹۰/۱۹).

^۴ الانعام (۱۲۴).

^۵ الطبری (۴۲/۲۴).

باشان خودای گوره فرمویه تی: ﴿كَلَّا إِنَّهُ تَذَكَّرٌ﴾ نه خیر، دیاره ثم قورئانه وه بیرمینه ره. واته: نه خیر، به پاستی ثم قورئانه دهرسو ناموزگاریه ﴿فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ﴾ کی که یفی لیبوو ده یخوینیت. ﴿وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ هُوَ أَهْلُ النَّفْوَى وَأَهْلُ الْغَفَرَةِ﴾ هیچ که سیش نایخوینیتته وه مه گین خودا مه یلی لی بیت خودا شیای لی ترسانه و بق خه تابیش لیبووردنی نذره. ﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ﴾ واته: وه ئیوه خه زناکه ن (له گرتنی شو پیته) مه گهر کاتیک که خودا بیه ویت (وه به نذر ناچارتان بکات). وه ده فرموییت: ﴿هُوَ أَهْلُ النَّفْوَى وَأَهْلُ الْغَفَرَةِ﴾ قه تاده وتی: شو شیای لی ترسانه وه هه ره ویش خاوه نی لیبوورده بق که سیک به شیمان بویتته وه وه گه رابیتته وه بولای^۱.

ته فیسری سوره نسی «القیامه»

له مه که دا هاتوته خواره وه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿لَا أَقِيمُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ﴾ ① وَلَا أَقِيمُ بِالنَّفْسِ الْوَأَمَةِ ② أَيْحَسِبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يَجْمَعَ عَظَامَهُ ③ بَلْ قَدَرِينْ عَلَّ أَنْ تُسَوَّى بِتَانِهِ ④ بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجَرُ أَمَامَهُ ⑤ يُسْتَلْ أَبَاقُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ ⑥ فَإِذَا بَرَأَ الْبَصَرُ ⑦ وَخَسَفَ الْقَمَرُ ⑧ رُجِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ⑨ يَقُولُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ إِنَّ الْمَرَّةَ ⑩ كَلَّا لَا وَزَرَ ⑪ إِنْ رَيْكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَفَرُّ ⑫ يَتَّبِعُوا الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ⑬ بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ ⑭ وَلَوْ أَلْقَى مَعَاذِيرَهُ ⑮﴾

سویند له سه ره زیندوو بوونه وه ی جاریکی تر له پوژی قیامه تداو وه لامی فریو فیلی فه یله سوفه کان

خودای گوره فرمویه تی: ﴿لَا أَقِيمُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ﴾ سویند به پوژی قیامه ت. ﴿وَلَا أَقِيمُ بِالنَّفْسِ الْوَأَمَةِ﴾ سویندیش ده خوم به نه فسی په خنه گر. نذر جار له پیشه وه باسی کراره که نه وه شتی سویندی له سه ره خوریت نه گهر به نه فی هات دروسته پیتی (لا) بخیرته پیش سوینده که بق جه خت کردن له سه ره نه فیه که سویند له سه ره خوراویش لیترده بق سه لماندن پوژی قیامه ت و زیندوو بوونه وه ی وه لام دانه وه ی شو خودانه ناسه نه فامانه یه که باوه رپان به زیندوو بوونه وه ی نه دامه کانی

^۱ الانسان (۳۰).^۲ الطبری (۴۴/۲۴).

له ش نيه پاشى مردنى. بؤيه خودا فەرموويه تى: ﴿لَا أَقِيمُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ ۝١﴾ وَلَا أَقِيمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَامَةُ ﴿١﴾
 قەتادە وتى: سویندە بە ھەردووکیان بە پۆژى قیامت و بەگیاڤیش.^۱ ئەم پایە پىوايەت کراوە لە ئیبنو
 عباس و سەعیدى کۆپى جوبەیریشەو.^۲ کە پۆژى قیامت ديارە، بەلام ویزدانى پەخەگر ﴿بِالنَّفْسِ
 اللَّوَامَةِ﴾ قوڤەى (قره) کۆپى خالد وتى لە ھەسەنى بەسریەو (حسن البصرى) لەم ئایەتەدا: سویند
 بە خودا خاوەن باوەر نایینن مەگین سەرزەنشتى خۆى دەکات و دەلێت: مەبەستم چى بوو لە
 قەسەم؟ مەبەستم چى بوو بەو خواردنەم؟ مەبەستم چى بوو لەو دالغیەم؟ بەلام بەدخو گوێى ئا
 نیه ھەر دەپوات و بە بیریشیدا نایەت کە سەرزەنشتى خۆى بکات.^۳ ئیبنو جەریر پىوايەتى کردووە لە
 سەعیدى کۆپى جوبەیرەو لەم دوو ئایەتەدا: ﴿لَا أَقِيمُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ ۝١﴾ وَلَا أَقِيمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَامَةِ ﴿١﴾ وتى:
 سەرزەنشتى خۆى دەکات لەسەر چاکە و خراپە. عیگرەمەش ھەر بەم شیوەى وتوو. وە على کۆپى
 ئەبو نەجیح (نجیح) لە موحامەدووە وتى: پەشیمان لەوێ کە پابووردووە لە دەستى چوووە خۆى
 سەرزەنشست دەکات.^۴ وە فەرموويه تى: ﴿أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتَّخَذَ عِظَامُهُ﴾ چۆن مرقۇ و خەيال دەکات
 ئیمە ھەرگیز ئیسکەکانى کۆناکەینەو، واتە: وادەزێت کە پۆژى قیامت ئیمە ناتوین ئیسکەکانى
 کۆبکەینەو لە جیگاکانى خۆیان دایان بنێینەو. ﴿بَلْ قَدَرِينَ عَلَّ أَنْ سُئِيَ بَنَانُهُ﴾ بەلکو تواناییمان ھەب
 سەرى پەنجەکانیش ساز بکەین، واتە: ناخو مرقۇ واتى دەگات ئیمە ئیسکەکانى کۆناکەینەو
 ناخەینەو یەك؟ بەلى بەمزوانە کۆى دەکەینەو دەتوانین سەر پەنجەکانیش سازیکەینەو، واتە زۆر
 باش دەتوانین کۆى بکەینەو، وە مەیلیشمان لیبێت چاکتر لە پێشوو زیندوو دەکەینەو و جوانتر
 سەرى پەنجەکانیش پێک دەخەینەو و سازى دەکەین. وە فەرموويه تى: ﴿بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ يُفْجَرُ أَمَامَهُ﴾
 نەخیر مرقۇ ھەر دەپەوێت تاوان بخاتە پێش خۆى. سەید لە ئیبنو عباسەو وتى: تاوان پێش خۆى
 دەخات، موحامەد وتى: سواری سەرى خۆى بوو و ھەر خەریكى تاوانە لە پێش خۆیەو پەوانەى
 دەکات، على کۆپى ئەبو تەلحە (طلحە) لە ئیبنو عباسەو وتى: بى دینەو باوەرى بە پۆژى ھەژمکردن
 نیه (الحساب) ئینو زەیدیش ھەر وای وتوو.^۵ بؤیه خواى گەورە فەرموويه تى: ﴿يَسْأَلُ أَيَّانَ يَوْمَ الْقِيَمَةِ﴾

^۱ الطبري (۴۸/۲۴).^۲ الدر المنثور (۴۷/۸) القرطبي (۹۱/۱۹).^۳ القرطبي (۹۳/۱۹).^۴ الطبري (۵۰/۲۴).^۵ الطبري (۵۴/۲۴).

ئەو دېرسىت پۇڭى قىامت كەي دېت؟ واتە: دەلئيت كەي پۇڭى قىامت دادئيت؟ وه ئەم پرسىيارەش بەشتۆيەك دەكات كە باورەي بە پۇڭى قىامت نىيە و بەتە مانىيە پووبدات وەك خوداى گەرە فەرموويىتى: ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ (۱) قُلْ لَّكُمْ يَمَعَادُ يَوْمٍ لَا تَسْتَجِزُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ ﴿۲﴾ وه خوداى گەرە فەرموويەتى ليرەدا: ﴿وَإِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ﴾ كاتتەك چاۋ ئەبلەق بوو. ئەبو عمرى كوپى عەلا (العلاء) خويندويەتتە وە بە ﴿بَرَقَ﴾ بەكەسرى پا (الراء) واتە: بە مۇلق وەستا. ئەم ئايەتەي كە فەرمووي وەك ئەم ئايەتە وايە كە دەفەرموويىت: ﴿لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ﴾ ۲. واتە: بەلكو لە ترساندا دەپوانن بەم لا و بەولاداو ھەر چاۋ دەگېن و چاۋيان لە سەر شىتەك ناوہستت. وە ھەندىكى تر خويندويانەتە وە بە ﴿بَرَقَ﴾ بەفەتتى پاكە (الراء) ئەم مانايە گونجاوترە لە مانايە يەكەم واتە چاۋەكان ئەبلەق دەبن و ھەلدەگەپنە وە لە ترسانكى پۇڭى قىامت و زەلىلى و داماۋيان پتوہديارە لە گەرەي و گرانی و بينىنى ئەو ھەموو ناپەھەتتە. وە دەفەرموويىت: ﴿وَحَسَفَ الْأَعْمَرُ﴾ مانگيش گېرا. واتە: مانگيش پوناكى نامىنيت ﴿وَجُمُ الْأَشْمُسُ وَالْقَمَرُ﴾ خۇرو مانگيش لە يەكترى كۆكرانە وە. موحاھد وتى: تۆپەل كرا ۳ پەش بوە وە. وە ئىبنو زەيد لە تەفسىرى ئەم ئايەتەدا ﴿وَإِذَا الْأَشْمُسُ كُوزَتْ﴾ (۱) وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ﴿۲﴾ ي خويندە وە. وە پىۋايەت كراۋە لە ئىبنو مەسعودە وە كە ئەم ئايەتەي خويندە وە: ﴿وَجُمُ الْأَشْمُسُ وَالْقَمَرُ﴾ بەفەتتى جىمەكە (الجيم) ﴿يَقُولُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ أَلَمْ أَكُنْ مِنْ مَرْفُوعٍ﴾ ئەو پۇڭە دەلئيت: پىگەي دەرە تانئيت كوانى؟ وەختەك مرفۇ بە چاۋى خۇي ئەم كارەساتەي پۇڭى قىامتەي بينى دەيە وئيت پاكات دەلئيت ئەي ھاۋار چى بىكەم بى كويى بۇم ئاخۇ پەنايەك شوئىنەك نىيە خۇمى تىادا ھەشاردەم. خوداى گەرەش دەفەرموويىت: ﴿كَلَّا لَا وَزَرَ﴾ نە خىر ھىچ پەناگايەك نىيە. ئىبنو مەسعود ئىبنو عەباسو سەيدى كوپى جوبەيرو كەسانى تىرىش لە پېشپىنەكان (السلف) وتويانە: واتە پزگار بوون نىيە. وە ئەم ئايەتە وەك ئەم ئايەتە وايە كە دەفەرموويىت: ﴿مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَأٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَّاصِرٍ﴾ ۱.

۱ الطبرى (۵۴/۲۴).

۲ ابراهيم (۴۳).

۳ الطبرى (۵۷/۲۴).

۴ الشورى (۴۷).

کردار مکانی موقوف له روزی قیامه تدا هم موو ده خریته به ردمستی و ناگادار دمکریٔ نیی

پاشان خودای گه وره فره موویه تی: ﴿يٰۤاَيُّهَا الْاِنْسَانُ يٰۤاَقْدَمَ وَاَخَّرَ﴾ له وپوژده دا مروؤ هه والی پئده دریت، چی پیشه کی به پیت کردوه و چیشی له دواپی به چی ماوه. هه والی ده دریت چی کردوه له دنیا دا له گه وره بچوک کون تازه له نه والی ژیا نه وه تا کوتایی ژیان وه کخوی فره موویه تی: ﴿وَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظِلُّ رُكُودًا﴾^۱ واته: هه ر کرده وه یه کتان کرد بیت (تیایدا) ناماده یه و په روه ردگارت سته م له که س ناکات. هه ر بویه لیژده دا فره موویه تی: ﴿بَلِ الْاِنْسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ�ۗ بَصِيرَةٌ﴾ نه خیر مروؤ به ویزدانی خوی ده زانیت. ﴿وَلَوْ اَلْفَىٰ مَعَاذِرُهُ﴾^۲ با گه لیکیش بهو بیانو بیتته وه. واته: شایه ته له سه رخی ده زنیت چی کردوه با بهو بیانوی زوریش بیتته وه و مله جه پش بکات. وه ک خودای گه وره ده فره مویتک ﴿اَقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ نَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا﴾ واته: (پیی ده وتریت) نامه کت بخوینره وه نه مرق خوت به سه به حیسابکه ره سه رخنه وه (نه مرق هه رخنه مو حاسه به ی خوت بکه). علی کوپی نه بو ته لحه (طلحه) له نیبنو عه با سه وه وتی: ﴿بَلِ الْاِنْسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ�ۗ بَصِيرَةٌ﴾ ده لیت: به گوئی و به چاوی و به هه ردو ده ستی و به هه ردو قاجی و به نه نداهه کانی تری له شی ده زانیت.^۳ قه تاده وتی: شایه ته له سه رخی. وه له پویه تیکی تر دا وتی: به خودا نه گه ر به ویت ده بیینیت زور شاره زایه به که م و کوپی و تاوانی خه لکی ناگای له خراپه و تاوانه کانی خوی نیه. ده گپنه وه له ئینجیلدا نوسراوه ئی به نیام (بنی ادم) ترو خول له چاوی برا که تدا ده بیینیت و دره ختی گه وره له چاوی خوتدا نابیینیت؟. موجهاد وتی: ﴿وَلَوْ اَلْفَىٰ مَعَاذِرُهُ﴾ با مشت و مپیشی له سه ر بکات خوی باش ده زنیت چی کردوه.^۴ قه تاده وتی: ﴿وَلَوْ اَلْفَىٰ مَعَاذِرُهُ﴾ با بهو بیانوش بیتته وه به دروه له وپوژده دا لئی

١ الكهف (٤٩).

^٢ الاسراء (١٤).

^۲ الطبری (۶۲/۲۴).

^٤ الطبری (٦٤/٢٤).

وہ رنایا گزیت۔^۱ سودی وتی: ﴿وَلَوْ أَلْفٌ مَّعَازِرُهُ﴾^۲ با بہ لکھش بیہیتہ وہ وک خودا دہ فہ رموویت: ﴿ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ﴾^۳ واتہ: پاشان بہ ہانہ یان ہیج نہ بوو بیجگہ لہ وہی کہ وتیان سویند بہ خودای پەرورہ دگارمان نئیمہ بہ ہیج جۆریک ہاویہش دانہر نہ بووین بق خودا۔ وہ دہ فہ رموویت: ﴿يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْشُرُونَ لَهُمُ كَمَا يَحْشُرُونَ لَكَرَّ وَحَسْبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ إِلَّا أَنَّهُمْ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾^۴ واتہ: لہ پۆژنکدا خودا ہہ مویان زیندو دہ کاتہ وہ نسا سویندی بۆدہ خون ہہ روہ کو چون سویندیان دہ خورد بق ئیوہ (لہ دونیادا) وادہ زانن شتیکیان بہ دہ ستہ وہیہ با بزائن بہ پاستی ہہر نہ وانن درۆزن۔ عہ وفی لہ ئیینو عہ باسہ وہ وتی: ﴿وَلَوْ أَلْفٌ مَّعَازِرُهُ﴾^۵ نہ وہ بق بیانو ہیتانہ وہیہ۔ شاخو گوئییان لی نہ نبووہ کہ خوی گہ ورہ فہ رموویہ تی: ﴿لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعَذَرَتُهُمْ﴾^۶ واتہ: پاکانہ کردنی بی باوہ پان سودیان پیناگہ یہ نیت۔ وہ فہ رموویہ تی: ﴿وَأَلْفُوا إِلَى اللَّهِ يَوْمَئِذٍ السَّلَامَ﴾^۷ واتہ: وہ لہ و پۆژہ دا گوئیایہ لی ملکہ چی ناہاستہ دہ کەن بۆلای خودا۔ وہ دہ فہ رموویت: ﴿وَأَلْفُوا السَّلَامَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ شَيْءٍ﴾^۸ واتہ: جا لہ و کاتہ دا ملکہ چی دہ بن (و دہ لئین) نئیمہ ہیج خراپہ یہ کمان نہ کردوہ۔ وہ فہ رموویہ تی: ﴿وَاللَّهِ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ﴾^۹ واتہ: سویند بہ خودای پەرورہ دگارمان نئیمہ بہ ہیج جۆریک ہاویہشی داتہر نہ بووین بق خودا۔

﴿لَا تُخْزِيهِ يَوْمَئِذٍ إِسْلَامُكَ لِتَعَجَلَ بِذِهِ﴾^(۱۱) إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ ﴿۱۷﴾ فَإِذَا قَرَأْتَهُ فَالْتَفِعْ قُرْآنَهُ ﴿۱۸﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ﴿۱۹﴾ كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ﴿۲۰﴾ وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ ﴿۲۱﴾ وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاصِرَةٌ ﴿۲۲﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿۲۳﴾ وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسِيرَةٌ ﴿۲۴﴾ تَنْظُرُونَ أَن يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿۲۵﴾

^۱ الطبری (۶۵/۲۴)۔

^۲ الانعام (۲۳)۔

^۳ المجادلة (۱۸)۔

^۴ غافر (۵۲)۔

^۵ النحل (۸۷)۔

^۶ النحل (۲۸)۔

^۷ الانعام (۲۳)۔

هه رکاتیک جو بره نیل بهاتایه لای پیغمبر (ﷺ) بهو شیوهیه دهیخویند که جو بره نیل بوی دهیخویند بوخاری و مسلم پیوایه تیان کردوه. بوخاری بهم شیوهیه پیوایه تی کردوه و مختیک جو بره نیل دههاته لای پیغمبر (ﷺ) بی دهنگ دهبوو کاتیک دهپیش دهیخویند وه بهو شیوهیه ی که خودای گوره به لینی پی دابوو.^۱

هوی باورنه بوون به رۆزی قیامت خوشه ویستی دونیاو له بیر چوونه وهی رۆزی دواویه

خودای گوره دهفرموویت: ﴿كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ﴾ نهخیر ئیوه دیاره هه ر دونیاتان خوش دهویت. ﴿تَذَرُونَهَا الْآخِرَةَ﴾ دواپیش وهلا دهنتی. واته: له بهرنه وه باوه پ ناهینن به پۆزی دوایه وه دزایه تی ونیکا راسته وه قورئانه مهزنه دهکن که خودای گوره پهوانه ی کردوه بی پیغمبره که ی (ﷺ) چونکه نهوان هه سه رقان بهو ژیانه که م و کزایی دونیاو بهی ناگان و هوشیان به دوا پۆزه وه نیه.

بینینی خودای گوره له رۆزی دوایه دا

پاشان خودای گوره فرموویت: ﴿وَجُودُكُمْ نَاصِرَةٌ﴾ نهو پۆزه ژۆر پوو هه ن گهش دهبن. واته: جوانه و دهره و شیتوه پرشهی لیوه دیت و کیف خوشه. ﴿إِنَّ رَبَّهَا نَاطِرٌ﴾ چاو دهگینن بهره و پهروه رنده ی خویان. واته: به چای خویان دهبینن وهك بوخاری له سهحیحه کهید پیوایه تی کردوه (به مزوانه پهروه رنده ی خۆتان به ناشکرا به چای خۆتان دهبینن)^۲ له فرموده ی سهحیحه هاتوه که خاوهن باوه پان له پۆزی دوایه دا خودای گوره دهبینن وه زانایانی فرموده له ژۆر پنگاوه پیوایه تیان کردوه که بهرگری ناکریت و ناتوانریت برپای پی نه کریت وهك فرموده ی نهبو سه عیدو نهبو هوریره که نهام فرمودانه له ههردوو سهحیحه کهدا هاتوه که هه ندیک خه لک و تیان: نهی پیغمبری خودا (ﷺ) ناخو پهروه رنده مان له پۆزی قیامه تدا دهبینن؟ فرمووی: ئایا خو رو مانگ که هه ور بهی نهگرتیت گومان تان هیه له بینینان؟ و تیان: نهخیر، فرمووی: (ئیه وهك نهوه خودای خۆتان دهبینن)^۳ وه له ههردوو سهحیحه کهدا هاتوه له جهریره وه وتی: پیغمبری خودا پونی بۆ مانگ له شوی چوارده دا فرمووی: (ئیه وه پهروه رنده ی خۆتان دهبینن وهك چۆن نهام مانگ دهبینن)^۴ وه له سهحیحه ی موسلم دا هاتوه له سهوه ییه وه (سهیب) نهویش له پیغمبره وه (ﷺ) که

^۱ احمد (۳۴۳/۱) فرموده یه کی سهحیحه.

^۲ فتح الباری (۵۴۹/۵۴۷/۸/۳۹/۱)، ۵۵۰، ۵۰۸/۱۳/۷۰۷، مسلم (۳۳۰/۱).

^۳ فتح الباری (۴۳۰/۱۳).

^۴ فتح الباری (۴۳۱/۴۳۰/۱۳)، مسلم (۱۶۷/۱۶۳/۱).

^۵ فتح الباری (۴۲۹/۱۳)، مسلم (۴۳۹/۱).

فهرموویه تی: (وه ختیک خه لکی به ههشت پزیشتنه به ههشت فهرمووی: خودای گه وره ده فهرموویت: شتیکتان ده ویئت بۆتان زیاد بکه م؟ نه وانیش ده لئین ئایا پومانت سپی نه کردووه! وه ئایا نهت خستوینه ته به ههشت! پژگارت نه کردوین له ئاگر! فهرمووی: په رده لاده دریئت هیچ شتیکیان پی نه به خشراوه خۆشه ویشتریت لایان له پوانیان بۆ په روه رنده یان ئوه زیاد کردنه که بوو پاشان ئه ئایه ته ی خویند: ﴿الَّذِينَ أَحْسَنُوا لِحُسنِ وَزِيَادَةٍ﴾^۱ واته: بۆ نه وانه ی چاکه یان کردووه پاداشتی چاکتر (به ههشت) و زیاتریان هیه (که بینینی خودایه). وه له سه حیجی موسلم دا هاتووه له جابره وه له فهرمووده یه که یدا: خودا خۆی ده رده خات (خۆی نیشان ده دات) بۆ خاوه ن باوه ران پی ده که نیت^۲ وته له گۆره پانی قیامه تدا. له م فهرموودانه وه ده ده که ویئت که خودا ناسان ده پوانن بۆ په روه رنده یان له گۆره پانی قیامه تدا وه له باخه کانی به هه شتدا. نه گهر ترسی درێژه پیدانمان نه بوایه فهرمووده ی ترمان ده هیئا له م باره ی وه به هه مان وته له کتیبه سه حیج و سونه نو و سه نه ده کاند، به لام به جیا جیا له هه ندیک شویندا له م ته فسیره دا باسما ن کردووه، یارمه تیش هه ر له خودا وه یه. وه ئه م باسه سوپاس بۆ خودا کۆی زانایانی له سه ره له نۆوان هاوه لانی پیغه مبه رو (ﷺ) په پره وانی نه واند او پیشینانی ئه م ئومه ته دا (په زای خوا یان لی بیئت) هه روه ها پیشه وایانی ئه ممه تی ئیسلامی که پئی نیشاندهری خه لک بوون یه ک پان له سه ری (متفق علیه).

یاخیه کان له پۆژی قیامه تدا پویان رهش ده بیئت

خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَجَزَاءٌ يَوْمَئِذٍ كَبِيرَةٌ﴾ زۆر پوخساریش له و پۆژه دا گرژو تالان. ﴿تَنْظُرُ أَنْ تَمْلَأَ بِهَا فَاقِرَةٌ﴾ چاوه پوانن جه زره به ی که مه ر شکینیان به سه ر بیئن. ئه مه پوی به دکارانه له پۆژی قیامه تدا به دبخت و چاره رهشن. قه تاده وتی: ﴿كَبِيرَةٌ﴾ واته: پوترش وتال.^۳ سودی وتی: واته په نگ گۆراو.^۴ ﴿تَنْظُرُ﴾ واته: باوه پی وایه. ﴿أَنْ تَمْلَأَ بِهَا فَاقِرَةٌ﴾ موجه د وتی: کاره ساتی زۆر گران^۵ قه تده وتی: زۆر خراپ، سودی وتی: ده زانیئت که له ناوده چیئت، ئیبنو زهید وتی: ده زانیئت که به مزوانه ده چیئت ناو

^۱ یونس (۲۶).^۲ مسلم (۱/۱۶۳).^۳ مسلم (۱/۱۷۸).^۴ الطبری (۷۴/۷۴).^۵ القرطبی (۱۱۰/۱۹).^۶ الطبری (۷۴/۷۴).

ناگر، وه نهم شوینه وهك نهمه وایه كه خودای گه ورده ده فهرموویت: ﴿يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ﴾^۱
 واته: پۆژت ك دیت كه چند پویهك سبی دهن وه چند پویهك رهش دهن. وه وهك ده فهرموویت:
 ﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ۖ (۲۸) صَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ۖ (۲۹) وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ غَٰرَةٌ ۖ (۳۰) تَرْهَقُهَا قَفَرَةٌ ۖ (۳۱) أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرَةُ ۖ (۳۲)﴾^۲
 واته: نذر پوخسار له وپۆژدها گه شو جوانن، دهم به پیکه نین و شادومانن، وه نذر پوخسار
 له وپۆژدها ته پ و تۆزنان به سه ره ویه، له داماویدا رهش داگیرسانن، نه وانه نه وانه كه بی باوه پو
 گوناهاکارو تاوانبانن. وه ده فهرموویت: ﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ ۖ (۳۳) عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ ۖ (۳۴) تَصَلَّىٰ نَارًا حَامِيَةً ۖ (۳۵)
 تَشْفَىٰ مِنْ عَذَابٍ ۖ (۳۶) لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ ۖ (۳۷) لَا يَسْنُوْنَ وَلَا يَغْنِي مِنْ جُوعٍ ۖ (۳۸) وَوُجُوهٌ نَّاعِمَةٌ ۖ (۳۹)
 لِسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ ۖ (۴۰) فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ۖ (۴۱) واته: نذر دهم وچاو له وپۆژدها ترسناك و پيساوو شه ره زانن،
 مه ولده رتیکی په نه پۆن، ده چنه ناو ناگری مه ره گه ره وه، ناو ده درین له سه رچاوه ی له كول و هره
 گرم، خوراکیان مه رپکی خوشتر خور (ی ناگرین)، نه قه له وی ددهات نه برسیتی لاده بات، نذر
 پوخسار له وپۆژدها پاراوه (جوان و گه شن) پزین له کوششی خویان، وان له به هه شتی به رزو بلندنان. له
 وینه ی نهم نایه تانه نذدن.

﴿كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ النَّارَاقَ (۴۲) وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ (۴۳) وَقُلْ إِنَّهُ الْفَرَّاقُ (۴۴) وَاللَّغَبُ السَّاقُ بِالسَّاقِ (۴۵) إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ (۴۶)
 (۴۷) فَلَا صَلَاةَ وَلَا صَلَ (۴۸) وَلَكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ (۴۹) ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ بِسَلْطَنٍ (۵۰) أَزَلَّكَ لَكَ فَأُولَٰئِكَ (۵۱) ثُمَّ أَزَلَّكَ فَأُولَٰئِكَ (۵۲)
 (۵۳) أَيْحَسِبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يَتْرَكَ سُدًى (۵۴) أَلَمْ يَكْ نَظْفَعْ مِنْ تَمِيمٍ نِّعْنِ (۵۵) ثُمَّ كَانَ عِلْقَةً مُّخْلَقَةً فَمُسَوًّى (۵۶) جَعَلَ مِنْهُ الْزَوْجَيْنِ (۵۷)
 الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ (۵۸) أَلَيْسَ ذَٰلِكَ بِقَدِيرٍ عَلَيَّ أَنْ يُخَوِّعَ الْمُؤَدَّ (۵۹)﴾.

کاتی مردن (گیان کیشان) گومان نامینیت

خودای گه ورده مه والی کاتی گیان کیشانمان ددهاتیت كه چند گرن و پر نیش و نازاره خودای
 گه ورده به مانه یلیت وه له سه رته ی (لا اله الا الله محمد رسول الله ﷺ) فهرموویه تی: ﴿كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ
 النَّارَاقَ﴾^۳ نه خیر مه ره به خ نازانیت تا مه رگ به ریینکی ده گرت. نه گه ره به نه خیر مانا که ی بکه ین واته:
 نه ی وه چهی ئاده م لیزه دا نیت دره فته تان نیه باش ده زانیت نه وه ی كه هه والت پیدراوه ناتوانی
 باوه پی بی نه که یه. وه نه گه مانا که ی به (حقاً) بکه ین واته: به پرسی و ناشکرا وه خنتیک مه رگ

^۱ ال عمران (۱۰۶).
^۲ عبس (۳۸-۴۲).
^۳ الفاشیه (۲-۱۰).

به ربینگت ده گزیت واته: گیانت له لهشت جیاده کاته وه. ﴿الْأَرَاَقِ﴾ جه معنی تهره قوه به (ترقوة) نه و پيشانه به که له بهینی ژیر چه ناگو سر شاندايه. وهك خودای گوره ده فره رموویت: ﴿فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْمُلُكُومَ﴾ (۸۷) وَأَنْتَ حِينِذَ لَنْ تَرْوَنَ (۸۸) وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا بُحَيْرُونَ (۸۹) فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ (۹۰) تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۹۱) واته: دهی بوچی کاتیک گیان (ی نه خوشه که تان) ده گاته گرو وه نئوه له وکاته تا مه شاده کن، له وکاته تا نئمه له نئوه نزیکترین لهو (نه وکسه سی له سره مهرگدایه) به لام نئوه نئمه نابین، نه سا نه گهر پیتانوايه ناکه ونه بهر پر سینه وه، پوچی (مردوه که تان) بگپر نه وه نه گهر راست ده کن. مهر وه ها لیره دا فره رموویه تی: ﴿كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ الْاَرَاَقِ﴾ (۹۲) وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ (۹۳) و تراویشه که سی فریاره س کی یه؟ عیکرمه وتی: له نوشته که ریک نوشته بکات^۲ هه ریه مشیوه به نه بو قه لابه (قلابه) وتی: ﴿وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ﴾ له پزیشک که بیت به هاواریه وه پزگاری بکات^۳ وه مهر وه ها قه تاده و زه حاک و نیبنو زه دیدش وتوویانه. وه ده فره رموویت: ﴿وَلَنْ أَتَّ أَهَّ الْاَرَاَقِ﴾ لیشی پونه کاتی جیابوونه وه به. ﴿وَاللَّفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ﴾ وه قاچ و لول لاق به یه کدا تالا. علی کوپی نه بو ته لحه (طلحه) له نیبنو عه باسه وه وتی: کوئا (دواین) پژی دنیواو یه کم پژی له پژی دواپی. واته: نیش و نازار دیت به سر ناپه حه تی و نیش و نازاردا مه گهر که سیک خودا به زه پی خوی بیت وه پیتداو بیبه خشیت^۴. عیکرمه وتی: ﴿وَاللَّفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ﴾ پوداوی گوره که یشت به پوداوی گوره. موجه و تی: تا پی کردنه وه دواپی له سر تا پی کردنه وه. حه سنی به سری وتی: ﴿وَاللَّفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ﴾ نه دوو لینگی که لیک ده پیچین^۵ وه له ریوايه تیکی تردا له حه سنی به سری وه وتی: هه ردو لاقی مردوه و بی گیانه و هلی ناگرن وه ختیکش هه بو ده هات و ده چوو له سریان^۶ خودای گوره ده فره رموویت: ﴿إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ﴾ نه و پژی ره پاپیچ کردن به ره و په روه رنده ی تویه. گه پانه وه و پاشه پژی هه بق لای خودایه. چونکه گیان بهرز ده بیت وه به ره و ناسمانه کان خودای گوره یشت ده فره رموویت نه و بنده ی منا

^۱ الواقعة (۸۳ - ۸۷).

^۲ الطبری (۷۵/۲۴).

^۳ الطبری (۷۵/۲۴).

^۴ الطبری (۷۶/۲۴).

^۵ الطبری (۷۸/۲۴).

^۶ القرطبی (۱۱۲/۱۹).

بیگه پښتووه بڼ سر زمين. چونكه من له زمين وديم هښاون وه دوشيان گڼپه وه بڼ ناو زمين و
 وه جاريكي تريش دهيان هښمه دهره وه تييدا. وهك له فرموده دريژه كه ي برادا (البراه) هاتووه.^۱
 خودای گه وردهش فرمويي تي: ﴿وَهُوَ الْغَايُ فَوْقَ عِبَادٍ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ
 الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفْرِطُونَ﴾ (۱۱) ثُمَّ رُدُّوْا إِلَى اللَّهِ مَوْلَهُمْ الْحَيُّ لَا لَهُ الْخَلْكُ وَهُوَ أَسْرِعُ
 الْحَسِبِينَ ﴿۱۲﴾ واته: نو (خودا) زال و دهسه لانداره به سر بهنده كانيدو فريشتان يكتان بڼ دهنريت (كه)
 چاوديرو پاريزه رو نوسري كرده وه كانتانن) تا كاتي مردن يه كيكتان ديت نيردراوه كانمان گياني
 دهكيشن كه هيچ سستو كه مته رخميهك ناگن (له كاره كانيندا)، پاشان ده گه پښتووه بڼ لای خودا
 كه سه روه ري پاسته قينه يانه، ناگاداربن فرمانپه وايي و بپيار هر بڼ نو وه هر خواشه لي پرسينه وه ي
 خيراتره له هه موو.

باسي ژياني بي باوه

خودای گه ورده ده فرمويي تي: ﴿فَلَا صَدَقَ وَلَا كَلَّ﴾ نه هر گيز بپوای هښاوه نه نو يژيشي كرده وه. نه مه
 باسي نه و خودانه ناسه يه كه له ژياني دونيدا باوه پي له دليدا به خودا نه بووه و شتيشي كرده وه
 هه موو كاريكي چاكو پو له خودا خيري تيډا نه بووه له ناشكراو په نهانيدا. بڼ يه خودا ده فرمويي تي:
 ﴿فَلَا صَدَقَ وَلَا كَلَّ﴾ (۱۳) وَلَٰكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿۱۴﴾ به لكو نايي به درو دهراني و پستي تي ده كرد. ﴿ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ
 يَتَّبِعُهُ﴾ پاشان به خڅبادانه وه چو بڼ لای كه س و كاره كه ي. واته: به كه يف خڅشي و ده ست باوي و بي
 كاري و بي توانايي ده پڼي بڼ لای كه س و كاره كه ي. وهك خودای گه ورده فرمويي: ﴿وَإِذَا أَقْبَلُوا إِلَىٰ
 أَهْلِهِمْ أَقْبَلُوا فَكِهِينَ﴾ (۱۵) واته: وه كاتي كيش بگه پانايه ته وه بڼ لای مال و منداليان به پي كه نين و
 كالته پي كرن (به موسلمانان) ده گه پانه وه. وه فرمويي تي: ﴿إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا﴾ (۱۶) إِنَّهُ ظَنَّ أَن لَّنْ
 يَحْجُوزَ ﴿۱۷﴾ بڼ لای إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا ﴿۱۸﴾ واته: (چونكه) بيگومان نو له ناو كه س و كاريدا دلخڅش بووه، وه
 نو وای گومان ده برد كه هر گيز ناكه پښتووه (لای خودا)، نه خير ونيه! چونكه به پاستي په روه ردگاري

^۱ الطوال للطبراني (۲۳۸).

^۲ الانعام (۶۱-۶۲).

^۳ المطففين (۳۱).

^۴ الانشقاق (۱۳-۱۵).

ئو ئاگاداربوو بهو. زه حاك له ئیبنو عه باسه وه وتی: ﴿ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ يَتَمَطَّىٰ﴾^۱ واته: به فیزه وه.
 قه تاده زهیدی کوپی نه سله م (اسلم) وتیان: واته (خوی با ده داو)^۲ خوی مه لده کیشا. خودای گوره
 فهرمویه تی: ﴿أَوَّلَ لَكَ فَأُولَٰئِكَ﴾^۳ نه مه بۆ تق شیاوترو له بارتیره. ﴿ثُمَّ أَوَّلَ لَكَ فَأُولَٰئِكَ﴾ جارێکی تریش نه مه بۆ
 تق شیاوترو له بارتیره. نه مه هه په شهو به ئینیکی خودای گوره به بۆ ئو بی دینانه ی که باوه پیا ن پتی
 نیه و به فیزه وه ده پۆن به پێدا، واته: نه مه بۆ تق شیاوترو له بارتیره که بهو شیوه یه ده پۆیت به پێدا که
 باوه پت به وه دیه ئه رت نیه. نه م جۆره قسانه به کارده هینرێب^۴ له شیوه ی هه په شهو گالته پیکردنا
 وه ک خودای گوره ده فهرمویت: ﴿ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ﴾^۵ واته: (بپی ده و تریت) بیجێزه
 چونکه به پاستی تق به ده سه لات و به پیزی (گالته ی بی ده کریت). وه ده فهرمویت: ﴿كُلُوا وَتَمْنَعُوا فَلَيْلًا
 إِنَّكُمْ تُجْرَمُونَ﴾^۶ واته: (ئه ی کافران) بخۆن و به هره مه ندیبن ماوه یه کی که م (له دونیادا) به پاستی ئیوه
 تاوانبارن. وه ده فهرمویت: ﴿فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِي﴾^۷ واته: (به بی باوه پیا ن بلی) ئیوه ش جگو له
 خودا چیتان ویست بیپه رستن. وه ده فهرمویت: ﴿اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ﴾^۸ واته: هه رچیتان ویست (حه زتان
 لیکرد) بیکه ن. چه ند ئایه تی تر له م جۆره عبدالرحمانی نه سانی پیاوایه تی کردوه له سه عیدی کوپی
 جوبه ی ره وه وتی: (وتم به ئیبنو عه باس) پرسیارم لیکرد له باره ی نه م ئایه تانه وه ﴿أَوَّلَ لَكَ فَأُولَٰئِكَ﴾^۹ ثُمَّ
 أَوَّلَ لَكَ فَأُولَٰئِكَ وتی: پیغه مبه ری خودا فهرمویه تی به نه بو جه هل دوا ی ئه وه ی خودای گوره نه م
 ئایه تانه ی نارد ه خواره وه: ﴿أَوَّلَ لَكَ فَأُولَٰئِكَ﴾^{۱۰} ثُمَّ أَوَّلَ لَكَ فَأُولَٰئِكَ^{۱۱} نیبنو نه بی حاته م پیاوایه تی کردوه له
 قه تاده وه له م فهرمووده ی خودا ﴿أَوَّلَ لَكَ فَأُولَٰئِكَ﴾^{۱۲} ثُمَّ أَوَّلَ لَكَ فَأُولَٰئِكَ وتی: هه په شه یه له دوا ی هه په شه
 له سه ریه ک گویتان لئی وه ده بییستن وه وتراوه پیغه مبه ری خودا (ﷺ) دوزمی خودا نه بو جه هلی
 گرتوه (ده سستی گرتوه یان جله کانی) پاشان فهرمویه تی: ﴿أَوَّلَ لَكَ فَأُولَٰئِكَ﴾^{۱۳} ثُمَّ أَوَّلَ لَكَ فَأُولَٰئِكَ دوزمی

^۱ الدر المنثور (۳۶۳/۸).^۲ الطبری (۸۱/۲۴).^۳ الدخان (۴۹).^۴ المرسلات (۴۶).^۵ الزمر (۱۵).^۶ فصلت (۴۰).^۷ النسائي في الكبرى (۵۰۴/۶) فهرمووده یه کی سه حیه.

خودا ئه‌بو جه‌لیش وتی: هه‌ر شه‌م لی ده‌ک‌ی ئه‌ی محمد؟ سویند ه‌خودا نه‌تۆش و نه‌ خودا که‌شت ناتوان ه‌یج شتیک بکه‌ن وه‌ من به‌پ‌زترین که‌سی ئه‌م شیوه‌یه‌م له‌ نیتون ئه‌م دوو ک‌یوه‌دا.

م‌رۆڤ به‌خۆپایی به‌ره‌لا ناک‌ریت

خودای گه‌وره‌ فەرموویه‌تی: ﴿أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى﴾ ئاخ‌ق م‌رۆڤ لای وایه‌ به‌خۆپایی وێلی ده‌که‌ن. سودی وتی: واته‌ زیندوو ناک‌ریت‌وه‌، م‌وجاهدو شافیعی و عبید‌الرحمانی ک‌وپی زه‌یدی ک‌وپی ئه‌سه‌لم (اسلم) وتی: واته‌ نه‌ فەرمانی پ‌ی ده‌ک‌ریت به‌ چاک‌ه‌ نه‌ قه‌ده‌غ‌ی خراپه‌شی لی ده‌ک‌ریت نایه‌ته‌که‌ هه‌ردوو ماناکه‌ ده‌گ‌یه‌نیت، واته‌: به‌ره‌لا ناک‌ریت که‌ لێی نه‌پ‌رس‌ریت‌وه‌ ب ئاره‌زوی خۆی له‌ دنیا هه‌رچی بیه‌و‌یت بیکات، وه‌ له‌ گ‌ورپ‌شدا وازی لی ناه‌ین‌ریت نیت زیندوو ناک‌ریت‌وه‌ به‌ل‌کو به‌پ‌رس‌یاره‌ له‌ هه‌ر شتیک له‌ دنیا ده‌یکات و زیندووش نه‌ک‌ریت‌وه‌ له‌ پ‌ۆژی دوا‌یی دا له‌به‌رده‌م خودای گه‌وره‌دا ده‌وه‌ست‌ین‌ریت. به‌مه‌ست به‌م نایه‌ته‌ لێره‌دا ئه‌وه‌یه‌ که‌ پ‌ۆژی قیامه‌ت د‌یت و ه‌لامه‌ بۆ ئه‌وه‌که‌ سه‌ ب‌ی د‌ین و نه‌فامه‌ سه‌ر‌لی ش‌ی‌وا‌وانه‌ی که‌ باوه‌ریان به‌ پ‌ۆژی دوا‌یی نیه‌ ده‌یان‌خاته‌ به‌ر‌چا‌ویان که‌ ئه‌وان چ‌ۆن دروست‌ک‌را‌ون له‌ نه‌بو‌ونه‌وه‌ هات‌و‌ونه‌ته‌ ژیا‌ن ده‌فەر‌مو‌و‌یت: ﴿أَلَمْ يَكُنْ لَكُمْ بَدَنٌ مِّمَّنْ يَخْلُقُ﴾ ئاخ‌ق ئه‌و د‌ل‌و‌پ‌یک نه‌بو‌و که‌ ده‌پ‌زیت ئا‌و توله‌وه‌؟ واته‌: ئایا م‌رۆڤ د‌ل‌و‌پ‌یک ئا‌وی پ‌یسی ب‌یز‌او نه‌بو‌و له‌ پ‌شتی پ‌یا‌وانه‌وه‌ ده‌پ‌زایه‌ ئا‌و په‌حمی ژ‌نا‌نه‌وه‌؟ ﴿ثُمَّ كَانَ عِلْقَةً مُّطَقًّی فُتًّوٰی﴾ پ‌اشان بو‌و به‌ جه‌لته‌خو‌ین و دروستی کردو ساز‌ی دا؟ واته‌: پ‌اشان بو‌و به‌ جه‌لته‌خو‌ین و پ‌اش ئه‌وه‌ی بو‌و بو‌ پارچه‌ گ‌ر‌شت‌یک پ‌اشان و‌ینه‌ی ک‌یش‌را‌و فو‌و ک‌را به‌گیان‌یدا (الروح) بو‌ به‌ م‌رۆ‌ف‌یک‌ی پ‌یک و ته‌وا‌و له‌ش سا‌غ له‌ ن‌یر‌یا‌ن له‌ م‌ی به‌ بر‌یا‌ری خودای گه‌وره‌. ب‌ۆیه‌ خودای گه‌وره‌ ده‌فەر‌مو‌و‌یت: ﴿فَعَمَلُهَا أَلْزَجَیْنِ الذَّکْرَ وَالْأُنْثَیْ﴾ ئه‌وسا هه‌ر له‌ تن‌ۆ‌که‌وه‌ جو‌وته‌ی ن‌یر‌و م‌ی دروست کرد‌وه‌. پ‌اشان فەر‌مو‌وی: ﴿أَلَيْسَ ذَٰلِكَ بِعَدْرِ عَلَیَّ أَنْ یُحْیَیَّی الْمَوْتَ﴾ ئاخ‌ق که‌سیکی وا ناتو‌ن‌یت مرد‌وو زیندوو ب‌کا‌ته‌وه‌؟ واته‌: ئایا ئه‌وه‌که‌سه‌ی که‌ ئه‌م م‌رۆ‌ف‌ه‌ پ‌یک‌و‌پ‌یک‌ی وه‌دی ه‌یتا‌وه‌ له‌ تن‌ۆ‌که‌ ئا‌و‌یک‌ی ب‌یز‌او ناتو‌ن‌یت وه‌ک چ‌ۆن یه‌که‌م‌جار دروستی کرد‌وه‌ جا‌ریکی تر چاک‌تر یا‌ن وه‌ک یه‌که‌م‌جار دروستی ب‌کا‌ته‌وه‌؟ بۆ هه‌ردوو پ‌ایه‌که‌ خودی گه‌وره‌ ده‌فەر‌مو‌و‌یت: ﴿وَهُوَ الَّذِی یَبْدُؤُا الْحَاقَی ثُمَّ یُعِیدُهُ وَهُوَ أَهْوَتُ عَلَیْهِ﴾ واته‌: ئه‌و (خودا) زات‌یکه‌ به‌دیه‌ینانی ده‌ست‌پ‌یک‌رده‌و له‌ پ‌اشان (دوا‌یی) دووباره‌ دروستی ده‌کا‌ته‌وه‌ ئه‌م (دروست کرد‌نه‌وه‌ی دو‌وه‌م) لای خودا ئاسانه‌تره‌. پای یه‌که‌م به‌ه‌یز‌تره‌ دیار‌تره‌ که‌ وه‌ک له‌ پ‌یشه‌وه‌ له‌ سوره‌تی (الروم) دا با‌سی ک‌را‌وه‌ و پ‌ون‌ک‌را‌وه‌ته‌وه‌.

پارانه وه له کوتايى نهم سوره ته دا

نه بو داود پيوایه تی کردوه له موسای کړپى نه بو عانیشه وه وتی: پیاوێک نوێزى ده کرد له سهر بانه کى خۆى وه ختیک نهم نایه ته ی خویند: ﴿أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَدِرٍ عَلَّ أَنْ يُخَيَّرَ الْوَلَدُ﴾ وتی: سبحانک فبلى. پرسیاریان لیکرد له وباره یه وه وتی: بیستومه له پیتفه مبهرى خداوه (ﷺ) وای فرمووه 'ته نها نه بو داود نهمه فرموده ی هیناوه ناوی هاوه له کى پیتفه مبهر (ﷺ) نه هینراوه، نه ناو نه هینانه زیانى نییه.

ته فیسری سوره تی (الانسان)

له مه که که دا هاتومه خواروه

خویندنی سوره تی (السجدة) و (الانسان) له نوێزى به یانیاندا له پۆزى جومه دا

له پیتشه وه باسکرا له سحیحى موسلم دا له ئیبنو عه باسه وه که پیتفه مبهرى خدا (ﷺ) له نوێزى به یانیاندا له پۆزى جومه دا (الم - تنزيل) ی (السجدة) و (هل ائى على للانسان) ی خویندوه.^٢

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿أَفَى عَلَى الْإِنْسَنِ جِئْنَ مِنَ الذَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَذْكُورًا ①﴾ إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ تُطْفِئَةِ أَمْشَاجٍ بَتَّلِيهِ

فَجَعَلْنَاهُ سَمِيمًا بَصِيرًا ②﴾ إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ③﴾

خودای گه وهه مروئی وه دی هینا دواى نه وهى که نه بوو

خودای گه وهه باسى مروء ده کات که وه دی هیناوه دواى نه وهى که پۆزگارێک بوو نه و شتیک نه بوو باسى بکریت له لاوازی و نزمى خودای گه وهه فرمویه تی: ﴿هَلْ أَفَى عَلَى الْإِنْسَنِ جِئْنَ مِنَ الذَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَذْكُورًا﴾ بێگومان ماوه یه که له پۆزگار به سه ر مروء دا تپیه پى و نه و شتیک نه بوو باس بکریت. پاشان پونی کردوه ته وه فرمویه تی: ﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ تُطْفِئَةِ أَمْشَاجٍ بَتَّلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيمًا بَصِيرًا﴾ ئیمه مروءیمان له تنوکیکی وه دی هینا تا تا قى بکهینه وه، گوئى بیستو سۆمای دیتنیشمان پێدا. (أَمْشَاجٍ) ناویته، (المشج والمشیج) شت ناویته کردن به ناویه کدا. ئیبنو عه باس وتی: ﴿مِنْ تُطْفِئَةِ أَمْشَاجٍ﴾ واته: ناوی پیاوو ناوی ژن کاتیک کۆده بیه وه و ناویته ده بیت^٢. پاشان ده گۆریت له بارێکه وه بۆ بارێکی ترو له حالیکه وه بۆ حلیکی ترو له پره نگیکه وه بۆ پره نگیکى تر. عیکرمه و موجهادو حسن و په بیعی

^١ نه بو داود (٥٤٩/١) فرموده یه کى سه حیه

^٢ مسلم (٩٩/٢).

^٣ الطبری (٨٩/٢٤).

کوپى نه سيش وتويانه: (الامشاج) ناويته کردنى ناوى پياوه به ناوى زن.^۱ وه ده فرموويټ: ﴿بَتَلَيْدٍ﴾
 تاقى ده کهينه وه وه فرموويه تى: ﴿لَبَلُّوْكُمْ اَيْكُرْ اَحْسَنُ عَمَلًا﴾^۲ وه فرموويه تى: ﴿فَجَعَلْنٰهُ سَمِيْعًا بَصِيْرًا﴾
 ﴿گوئي و چاويشمان پيدا بڅ نه وهى به هڅى نه و چاوه گوئى يوه وه گوټپرايه لى و بى گوټپرايه لى بکات.
 خودا ريگای نيشانداوه يان شوکرانه بڅيره يان پى نه زان.

خوداى گوره فرموويه تى: ﴿اِنَّا هَدَيْنٰهُ السَّبِيْلَ اِمَّا شَاكِرًا وَاِمَّا كَفُوْرًا﴾^۳ خومان ريگه مان نيشاندا،
 جا يان شوکرانه بڅيره يان پى نه زان. واته: بومان پونکر دووه ته وه و ناشکرمان کردوه بوى و
 نيشانمانداوه. وه ده فرموويټ: ﴿وَاَمَّا ثَمُوْدُ فَهَدَيْنٰهُمْ فَاَسْتَحْبَرُوْا اَلْعَمٰى عَلَى اَهْلَيْهِ﴾^۴ واته: وه هڅى
 سه مودمان پښمنوى کرد به لام نه وان زياتر حه زيان له کوټيرى کرد تا شاره زايى و پښمنوى. وه
 ده فرموويټ: ﴿وَهَدَيْنٰهُ اَلْجَبَلَيْنِ﴾^۵ واته: ريگه ي چاکه و ريگه ي خراپه مان نيشانداوه. نه مه ش قسه ي
 عيکره و عتبه و (عطيه) نيينو زهيد و مواهيدو کوى زانايانه (الجهور). وه خوداى گوره ده فرموويټ:
 ﴿اِمَّا شَاكِرًا وَاِمَّا كَفُوْرًا﴾^۶ بريارى خودا له وه دا يان شوکرانه بڅيره خوښه خته يان پى نه زان و به دب خته.
 وه له وه فرمووده يه ي که موسلم پياويه تى کردوه هاتوه له نه بو ماليکى نه شعريه وه (الاشعري) وتى:
 پيغه مبهري خودا فرموويه تى: (مه مو مرقه به په له گيانى خوى ده فروښت يان خوى له نوده بات يان
 خوى نازاد ده کات).^۷

﴿اِنَّا اَعْتَدْنَا لِّلْكَافِرِيْنَ سَلَاسِلًا وَاَغْلَالًا وَّسَعِيْرًا﴾^(۱) اِنَّا اَلْاَبْرَارَ يَشْرُوْنَ مِنْ كَاْسٍ كَاَب مِرَاجُهَا
 كَاَفُوْرًا^(۲) عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللّٰهِ يُعَجِّرُوْنَهَا نَعِيْرًا^(۳) يُوْفُوْنَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُوْنَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيْرًا^(۴)
 وَيَطْعَمُوْنَ اَللّٰمَامَ عَلَى حَيْوَةٍ مُّشْكِيْنَا وَيَتِمُّوْنَ اَسِيْرًا^(۵) اِنَّمَا نَطْمَعُكَ لَوْجَهٗ اَللّٰهِ لَا نَهْدِيْكَ جَزَلَهٗ وَلَا شُكُوْرًا^(۶) اِنَّا نَخَافُ
 مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا غِيْبًا مُّطْمَرًا^(۷) فَوَقْنَهُمُ اللّٰهُ سَرَّ ذٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقْنَهُمْ نَصْرًا وَّسُرُوْرًا^(۸) وَجَزْنَهُمْ بِمَا صَبَرُوْا جَنَّةً
 وَحَرِيْرًا^(۹)

^۱ الطبرى (۹۰/۸۹/۲۴).^۲ الملك (۲).^۳ فصلت (۱۷).^۴ البلد (۱۰).^۵ مسلم (۲۰۳/۱).

خودای گه وره ده فره رموویت: ﴿إِنَّا أَغْنَيْنَاكَ مِنَ الْكُفْرِ سَلْسِلًا وَأَعْلَلْنَا وَسِعِيرًا﴾ نیمه زنجیرو توقیقی که لیک زقرو ناگری بلئسه دارمان بق بی دینه کان سازداوه. خودای گه وره بسی نو و شتانه ده کات که نامادهی کردوه بق بنده خرابه کانی له زنجیرو ته ووق ناگری بلئسه دارناگری که له شی ده برزینیت و ده یسوتینیت له ناو جه هه ننه مه دا وه ده فره رموویت: ﴿إِذْ الْأَعْلَلُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلْسِلُ يُسْحَبُونَ﴾ (۷۱) فی الحیمیر ثمر فی التار یسجروت^۱ واته: کاتیک باسی نو و شتانهی کرد که نامادهی کردوه بق خودانه ناسان ناگری بلئسه دار دواى نه وه ده فره رموویت: ﴿الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا﴾ ناکارچا کان له بادهیه ک ده خونه وه، ناویته کی له سه رچاوهی کافور ویه. وه دیارو ناشکریه که نه و کافور ویه چند ساردو بونخوشه وه نه وشته به تامانه شی که بوی زاد ده کیت له به هشت دا. حسن وتی: ساردی کافور له ناو بونی زه نجه بیلدا (الزنجبیل) بویه فره رموویه تی: ﴿عَيْنَا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا﴾ کانیه که عه بدانی خودا له و ده نوشن به فیچه ش هلی ده قولینن. واته: نه و شتهی که ناویته کراوه بق نه و پیاوچا کانه له و کافور ویه نه وه کانیه که که بنده نزیکه کانی خودا لئی ده نوشن. ناویته نیه و سافه توینیتی لی ده شکینن. بویه (یشرب) مانای (بووی) تیدیو کرده وهیه تی به موته عه ددیوه وه تی ﴿عَيْنَا﴾ مه نسوب کراوه له سه ر ته میز وه ده فره رموویت: ﴿يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا﴾ واته: ده یگینن تیندا هه رکاتیک حاز بکن بق هه ر شوینیک بیان ویت له کوشک و ته لاره کانیا ندو وه له شوینی دانیشتر و کوبونه وایندا (التفجیر) واته هه لقولینی به رده وامی. وه خودای گه وره فره رموویه تی: ﴿وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا﴾^۲ واته: وتیان هه رگیز باوه پت بی ناهنین هه تا له م زه وئی یه دا کانیا ویکمان بق هه لته قولینیت. وه ده فره رموویت: ﴿وَفَجَّرْنَا خِلَالَهُمَا نَهْرًا﴾^۳ واته: وه له نیوان نه و دوو باخه دا کانیا ویکمان هه لقولاندبوو (بق ناوه دانیان) مواجد وتی: ﴿يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا﴾ واته: ده ییه ن بق هه ر شوینیک مه یلیان لی بیت.^۴ عیکره مه و قه تاده ش هه ر وایان و توهه. سه وری (الثوری) وتی: ده یگینن به هه ر شوینیکدا حه زی لی بکن.^۵

^۱ غافر (۷۲-۷۲).^۲ الاسراء (۹۰).^۳ کهف (۳۳).^۴ الطبری (۶۴/۲۴).^۵ الدر المنثور (۸/۳۶۹).

کرداري نهوانه‌ي ناکار چاکن

خودای گه‌وره ده‌فهرموویتی: ﴿يُؤْتُونَ الْآثَرَ وَيَنْحَاوْنَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾ هه‌رچی له خۆ ده‌گرن (له سهر خۆ پتووست ده‌گرن) ده‌یکه‌ن، ترسیشیان له پۆژێک هه‌یه که به‌لاکه‌ی بۆ گلا (کشت لا) ده‌ته‌نیتته‌وه. خودا په‌رستی ده‌گرن به‌و شتیه‌یه‌ی که خودا فه‌رمانیان پێ ده‌کات له نوێژو پۆژو هه‌ج عبادته‌کانی تر وه‌ نه‌و نه‌زانه‌ش که له سه‌ری خۆیانی داده‌نێن جی به‌جی ده‌گرن. ئیعامی مالک وتی: له ته‌لحه‌ی (طلحه) کوپی عبدالملکی ئه‌یله‌وه (الایلی) ئه‌ویش له قاسمی کوپی مالک‌وه قاسمیش له عانیشه‌وه (په‌زای خودای لی بێت) که پێغه‌مبه‌ری خودا فه‌رموو‌یه‌تی: که‌سێک له سه‌ر خۆی دانا (نه‌زی کرد) که خودا په‌رستی و گوپی‌په‌یله‌ی خودا بکات با بیکات. وه‌ که‌سێک نه‌زی کرد که بێ فه‌رمانی خودا بکات با بێ فه‌رمانیه‌که‌ی نه‌کات.^۱ ئیعامی بوخاری له‌و فه‌رمووده‌ی مالیک‌وه په‌یویه‌تی کردووه.^۲ واز دێن له‌و شتانه‌ی که خودا هه‌رامی کردووه له ترسی ئه‌و پۆژه‌ی که به‌لاکه‌ی هه‌موو لایه‌ک ده‌گرێته‌وه هه‌ج که‌س په‌زگاری نابێت لێی ده‌بێت توش ببێت مه‌گه‌ر که‌سێک خودا په‌حمی پێ بکات و به‌زه‌یی پێیدا بێته‌وه. ئیبنو عباس وتی: شه‌په‌که‌ی بلاو ده‌بێته‌وه، قه‌تاده وتی: به‌هه‌موو لایه‌کدا ده‌پوات سوێند به‌خودا به‌لای ئه‌و پۆژه ئاسمانه‌کان و زه‌مین پڕ ده‌کات.^۳ وه‌ ده‌فهرموویتی: ﴿وَيُطِغْمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مَشَكَّيْنًا وَنَيْمًا وَأَسِيرًا﴾ له‌و خۆراکه‌ی که خۆیان هه‌زی لێده‌گرن به‌هه‌ژارو به‌هه‌تیوو به‌دیله‌گرایی ده‌به‌خشن. گوته‌راوه له‌ به‌ر خاتری (خۆشه‌ویستی) خودا ده‌به‌خشن زه‌میره‌که‌یان که‌پاندوه‌ته‌وه بۆ (الله) چونکه‌ شتێوانی په‌سته‌و مانا‌که‌ی پێکه‌وته‌واوه. به‌لام گه‌پانه‌وه‌ی زه‌میره‌که‌ بۆ لای ﴿الطَّعَامَ﴾ پهن تره‌و ناشکرا تره‌ واته: ئه‌و خواردنه‌ی که خۆیان زۆر ئاره‌زی ده‌گرن و هه‌زیان لێیه‌تی ده‌یه‌به‌خشن ئه‌مه‌ قسه‌ی موجاهدو موقاتله‌و ئیبنو جه‌ریرش هه‌ر ئه‌م په‌یه‌ی هه‌لپه‌ژاردووه.^۴ وه‌ک خودا ده‌فهرموویتی: ﴿وَمَا أَتَىٰ آلَمَالُ عَلَىٰ حُبِّهِ﴾ واته: دارایی خۆی بیه‌خشیت له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی که خۆشی ده‌وێت. وه‌ ده‌فهرموویتی: ﴿لَنْ نَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّىٰ تُنْفِقُوا مِمَّا حُبَبْتُمْ﴾ واته: ئێوه هه‌رگیز به‌خێرو چاکه‌ ناکه‌ن (وه‌ ده‌ستگیرتان نابێت) تا به‌ختی نه‌که‌ن هه‌ندێک له‌و دارایی یه‌ی که خۆشتان ده‌وێت. له‌ فه‌رمووده‌ی سه‌حیحا هاتووه (چاکترین مال به‌خشین ئه‌و مال به‌خشینه‌یه که تو له‌ش ساغ بێ و

^۱ الطبری (۹۵/۲۴).^۲ موطا (۴۷۶/۲). فه‌رمووده‌یه‌کی سه‌حیحه^۳ فتح الباری (۵۸۹/۱۱).^۴ الطبری (۹۶/۲۴).^۵ الطبری (۹۶/۲۴).

هولى وه دهست خستنى سامان بدهى و به تهمای دهوله مەندى بىت و له هه ژاريش بترسىت^۱ واته لو وهختى كه سامانت زۆر خوش دهويت و ئىجگار زۆر هولى بۆ دهدهى و پىويست پىيهتى. بۆيه خودا دهفهرموويت: ﴿وَيَطْمُونُ الْأَعْمَامَ عَلَىٰ حُبِّهِمْ ۖ وَبَيْنَا وَأَسْرَارًا﴾ هه تيوو هه ژار له پىشووو پون كرايه وه سيفه ته كانىسيان باس كران. به لام به ديلگىراو سه عىدى كوپى جوبه يرو هه سەن زه حاك وتيان مه به ست پىي نه هلى قبيله يه.^۲ ئىينو عه باس وتى: به دىلى نه وان له كاته دا بت په رسته كان بووه.^۳ به لگه ش دىنيتته وه كه پىغه مبهرى خودا (ﷺ) له پۆزى (به دردا) فەرمانى دا به هاوه له كانى كه پىزى ديله كان بگرن. هاوه له كانى پىغه مبهرى (ﷺ) خواردنيان ده دا به ديله كان پىش نه وهى خويان بيخۆن. عىكره مه وتى: مه به ست پىي كويله كانه.^۴ ئىينو جه رير له بهر گشتگىرى نايه ته كه وتى: موسلمان و بت په رستيش ده گرته وه.^۵ سه عىدى كوپى جوبه يرو عه تاو (عطاء) هه سەن و قه تاده يش هه ر وايان وتوووه. پىغه مبهرى خودا (ﷺ) نامۆزگارى كردوه كه له گه ل ديله كاندا به چاكي پهفتار بكريت چاكيان له گه ل بكريت. دواين شتيك كه وه سيه تى پى ده كات ده فهرموويت: (ناگادارى نويزو نه وه كه نيزانه بن كه له زۆر دهستاندايه)^۶ موجهاد وتى: واته ناگر په رست (المجوس)^۷ وه ده فهرموويت: ﴿إِنَّمَا نَطْمَعُ لِرَبِّهِ ۖ اللَّهُ لَا يُهْدِي سِرَّكَ جَزَلًا وَلَا شُكْرًا﴾ (ئىمه هه ر له راهى خودا) نه م خۆراكه تان ده ده دىنيت نه پاداشتىكمان لىتان دهويت و نه شوكرانه ش. واته: خۆراك ده دهن به وانه كه خويان هه زى لى ده كن زۆر ئاره زويان لىيه تى به زمانى حال ده لىن ﴿إِنَّمَا نَطْمَعُ لِرَبِّهِ ۖ﴾ واته: له بهر خاترو په زاي خودا، ﴿لَا يُهْدِي سِرَّكَ جَزَلًا وَلَا شُكْرًا﴾ واته: هيه پاداشت و شوكرانه بۆ زۆر كمان ناويت باسى بكن له لاي خه لكى. موجهاد و سه عىدى كوپى جوبه ير وتيان: نه وسا سويند به خودا نه مه يان به زمانيان نه وتوووه به لام خوداى گوره ناگاي له دليان بووه وه سفيان ده كات له سه ر نه و كاره چاكيان بۆ نه وهى بىيته هاندەر بۆ نه وه سانهى كه هه ز له و كاره چاكانه ده كن.^۸ وه ده فهرموويت: ﴿إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبَّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَتَطِيرًا﴾ ئىمه ترسى په روه رىنى خۆمان

^۱ فتح البارى (۳/۳۳۴).^۲ الطبرى (۲۴/۹۷).^۳ عبدالرزاق (۳/۳۳۷).^۴ القرطبي (۱۹/۱۲۹).^۵ الطبرى (۲۴/۹۸).^۶ النسانى فى الكبرى (۲۵۸/۴) فهرمووده يه كى سه حيه و سه نه ده كانىشى سه حيه.^۷ الطبرى (۲۴/۹۸).^۸ الطبرى (۲۴/۹۸).

ہے یہ لہ پڑتکدا کہ زور توشو نہ گبت و پر مه ترسی یہ. واتہ: نتیجہ بویہ نہم کارہ دہکین بہ لکو
خودا بہ زہی بیتوہ پیماندا بمانخاتہ بہر سوزو میہرہ بانی خوی لو پڑوہ ترسناک و توشو نہ گبتہ.
علی کوپی نہبو تلحہ (طلحہ) لہ نیبنو عہ باسہ وہ وتی: پڑتکی توشو نہنگہ لان و نگبت و پر مه ترسی
دووروریز^۱ عیکرمہ و کہ سانی تریش وتویانہ: ﴿يَوْمًا عَبُوسًا قَطَطًا﴾ واتہ: خودانہ ناس لو پڑوہ دا
ناوچای دہجیتہ یک (چرچ دہ بیت) لہ نیوان ہر دوو چای دا تارہ قیک دیتہ خوار وک چہسپ وایہ.^۲
موجاہد وتی: ﴿عَبُوسًا﴾ ہر دوو لیو ہلقرچاو ﴿قَطَطًا﴾ ناوچاو گرژو پہنگ گزبان. سہ عیدی کوپی
جوبہ یرو قہ تادہ وتیان: لہ ترساندا پہنگ دہ گزیت و ناوچاو گرژ دہ بیت بہینی ہر دوو نیوچاوان
دیتہ وہ یک لہ سامناکی نہو پڑوہ. نیبنو زہید وتی: (العَبُوس) واتہ: شہر (قطرین) واتہ: گران و نا پہ حہت.
ہہ ندیک بہ دریزی باسی ناکار چاکان لہ بہ ہشتداو نہو خوش گوزمرانیہی کہ لہ بہ ہشتداہ

خودای گورہ فہرموویہ تی: ﴿فَوَقَّهْمُ اللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّهْمُ نَصْرًا وَرُزْقًا﴾ خودا لہ بہ لای نہو پڑوہ
پاراستنی توشی گہشہ و خوشی کردن. نہمہ لہ بابی جیناس بہ لیفہ ﴿فَوَقَّهْمُ اللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ الْيَوْمِ﴾ واتہ:
پاراستنی لہ وہی کہ لئی دہ ترسان. ﴿وَلَقَّهْمُ نَصْرًا﴾ توشی پوگہشی و ﴿وَرُزْقًا﴾ دلخوش بوون نہمہ
پای حہسہنی بہ سری و قہ تادہ و نہبو عالیو پہ بیعی کوپی نہنہسہ.^۳ نہمہ وک نہوہ وایہ کہ خودای
گورہ فہرموویہ تی: ﴿وَجِئْهُ يَوْمَ ذِٰلِكَ مُسْمِرًا ۝۳۸ ضَاجَةً مُّسْتَبْشِرَةً﴾ واتہ: زور بوخسار و پڑوہ دا گہشہ
جوانن، دہم بہ پیگہنین و شادمانن. چونکہ وہ خیک دلخوش بوو پوشی دہ گہشیتہ وہ. کہ عیبی کوپی
مالک باسی کردوہ لہ فہرموودہ دریزہ کیدا وتی: وہ ختیک پیغہ مہری خودا دلی خوش بووایہ پوی
پرشہی لیوہ دہات وک پارچہ یک لہ مانگ وہ عائیشہ (پہزای خودای لی بیت) وتی: چوومہ
خزمہ تی پیغہ مہر (ﷺ) دلی خوش بوو دہم وچای بریسکی لیوہ دہات وہ خودای گورہ
دہ فہرموویت: ﴿وَجَزَّهْمُ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا﴾ چونکہ نہوان خوپاگر بوون لہ پاداشندا بہ ہشت و
حہریری پیدان. واتہ: بہ ہوی تارام گرتنیا نہوہ خودا بہ ہشتی بق نامادہ کردن و پپی بہ خشین. واتہ

^۱ الطبری (۱۰۰/۲۴).^۲ الطبری (۹۹/۲۴).^۳ الطبری (۱۰۱/۲۴).^۴ عبس (۲۸ - ۲۹).^۵ فتح الباری (۶/۶۵۳).^۶ فتح الباری (۶/۶۵۳).

شوینیکی نذر فراوان و ژانیکی نذر خوش و جلویه رگی چاک و جوانی پی به خشین (ابن عساکر)
 پیوایه تی کردوه له ژانی هیشامی کړی سلیمانی دارانی (الدرانی) وتی: سوره تی ﴿أَنَّى عَلَى الْإِنْسَانِ﴾
 خویندراپوه بۆ نه بو سلیمانی دارانی وه ختیک قورنان خوینه که گیشته نه و شوینه ی که ده فهرمویت:
 ﴿وَجَزَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا﴾ وتی: چونکه خوپاگر بوون له سر و ازهینان له ناره زوه کانیان له
 دونیادا.

﴿مُتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا﴾ (۱۳) وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلُّهَا وَذُلَّتْ قُطُوفُهَا نَذِيلًا ﴿۱۴﴾ وَيُطَافُ
 عَلَيْهِمْ بِنَارٍ مِّنْ فَضٍّ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرًا ﴿۱۵﴾ قَوَارِيرًا مِّنْ فِضَّةٍ مَّذْرُوعًا نَّقِيرًا ﴿۱۶﴾ وَتَسْقُونَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًا
 ﴿۱۷﴾ عَيْنًا فِيهَا سَمْنٌ سَلِيلًا ﴿۱۸﴾ وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ وَلَدَانٌ مُّخْلَدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَبْنَهُمْ ثُلُثًا نَّشُورًا ﴿۱۹﴾ وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تَمَّ رَأَيْتَ
 نَيْمًا وَمَلَكًا كَبِيرًا ﴿۲۰﴾ عَلَيْهِمْ يَابُثٌ سُنْدُسٌ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُّوا أَسَاوِرَ مِّنْ فِضَّةٍ وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا ﴿۲۱﴾
 إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُم جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُم مَّشْكُورًا ﴿۲۲﴾

له سر ته نه فیه داده نیشن له شوینیکی فینکدا (نه ساردو نه گرمه) له به هشت دا

خودای گه وره باسی خه لکی به هشتان بۆ ده کات له و خوش گزهرانی به برده وامی که تیدان وه
 نه هم موو چاکه نذردهی که خودا له گه لی کردوون خودای گه وره فهرمویت: ﴿مُتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى
 الْأَرَائِكِ﴾ له پیشه وه له سوره تی (الصافات) دا له و باره ی وه قسه مان کردو بۆ جوونی جیاجیا باسکرا
 که نایا مه به ست به (الانکاء) پاکه وتنه یان چوارمشقیه یان شاندا دانه یان دانیشته. وه ﴿أَلَا رَأَيْتَ﴾
 واته: کورسی و قه نه فیه له شوینی ناماده کراوه خودای گه وره ده فهرمویت: ﴿مُتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ لَا
 يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا﴾ له به هشتدا له سر ته خندا پال ده که ون نه تینی خور ده بینو
 نه سه رمایی. واته: نه شوینه که یان گرمه که ناره حه ت بینو نه ساردیشه نازاریان بدات به لکو یه ک
 ه وایه و برده وام هتا هتایه و لیتی دهرناچن.

سیهر به سه ریانه و هیه و میوه له به رده ست

خودای گه وره ده فهرمویت: ﴿وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلُّهَا وَذُلَّتْ قُطُوفُهَا نَذِيلًا﴾ سیهری دره خته کان
 به سه ریاندا شوق بوونه ته وه و میوه که یان له به رده ست. واته: لقو که لاگانی نزیکه لیتیا نه وه و که ی ده ستی
 بۆ ببه ن دیته به رده ستیان کام لقو چله ی که نذر به رزه وه ک فهرمان به ریکی گوینگر وه ک خودای

گوره له ئایه‌ی تێکی تردا فه‌رمووێتی: ﴿وَحَيَّ الْجَنَّةَ دَانٍ﴾^۱ واته: وه میوه‌لیکردنه‌وه‌ی ئه‌و دوو باخه‌ نزیکه‌ ده‌سته. وه ده‌فه‌رموویت: ﴿قَطْرُهَا دَانِيَّةٌ﴾ واته: كه میوه‌ی نزیكه‌ ده‌سته. موجهاد وتی: ﴿وَذَلَّتْ قَطْرُهَا نَزْلًا﴾ واته: هه‌ركاتێك هه‌لسا ئه‌ویش به‌رز ده‌بیته‌وه به‌ نه‌دازه‌ی ئه‌وكه‌سه وه هه‌ركاتێك دانیشته‌ دێته‌ خواره‌وه‌ هه‌تا ده‌ستی ده‌یگاتی وه ئه‌گه‌ر پالكوته‌ دێته‌ به‌رده‌ستی تا لێی بكاته‌وه به‌ پالكوته‌وتویی بۆیه‌ خودا ده‌فه‌رموویت: ﴿نَزْلًا﴾^۲ قه‌تاده‌ وتی: نه‌ دووره‌وه‌ نه‌ درگی پێوه‌یه‌ كه نه‌هیلێت لێی بکه‌ینه‌وه.^۳

ده‌فری زیوو چه‌ندین په‌رداخ‌ی جوان

خودای گوره‌ ده‌فه‌رموویت: ﴿وَيُطَافُ عَلَيْهِم بِآيَةٍ مِنْ فِضِّهِ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرًا﴾ به‌ ده‌فری زیوو چه‌ندین په‌رداخ‌ی جوانه‌وه به‌سه‌ریانه‌وه‌ ده‌گه‌ڕێن ﴿قَوَارِيرًا مِنْ فِضِّهِ قَدَرُهَا نَقِيرًا﴾ شوشه‌ له‌ زیو به‌نه‌ندزه‌ی پێویسته‌ ئاماده‌ کراون. واته: خزمه‌تکار به‌سه‌ریانه‌وه‌ ده‌گه‌ڕێن به‌ ده‌فری (قاپو قاجاغی) خواردن و خواردنه‌وه‌وه‌ كه له‌ زیوو چه‌ندین په‌ردخ‌ی جوانه‌وه‌ نه‌لاره‌وه‌ نه‌ به‌ لێویش به‌رزبووه‌ته‌وه‌. خودای گوره‌ ده‌فه‌رموویت: ﴿قَوَارِيرًا﴾. ﴿قَوَارِيرًا مِنْ فِضِّهِ﴾ (قواریی) یه‌كه‌م مه‌نسوبه‌ چونكه‌ خه‌به‌ری (كان) یه‌. واته: ﴿كَانَتْ قَوَارِيرًا﴾ دووه‌م مه‌نسوبه‌ یان له‌سه‌ر به‌ده‌لیه‌ یان له‌سه‌ر ته‌میز چونكه‌ پونی كرده‌وه‌ته‌وه‌ وه‌ك ده‌فه‌رموویت: ﴿قَوَارِيرًا مِنْ فِضِّهِ﴾ ئێبێنو عه‌باس و موجهادو حه‌سه‌نی به‌سری و كه‌سانی تریش وتووینه‌: سه‌په‌تی زیو له‌ناو شوشه‌ی پاك و پوندا^۴ (قواریی) ش نابێت مه‌گین له‌ شوشه‌دا نه‌بێت وه‌ ئه‌م په‌رداخانه‌ كه‌ زیون له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا ئه‌وه‌نده‌ ناسكو ته‌نكه‌ ئه‌و شته‌ی له‌ناویدا به‌ پشته‌یه‌وه‌ ده‌بینه‌رێت كه‌ ئه‌مه‌ش له‌ دونیادا وینه‌ی نیه‌. وه‌ ده‌فه‌رموویت: ﴿قَدَرُهَا نَقِيرًا﴾ واته: له‌سه‌ر به‌یاری په‌روه‌رنده‌یان بێ كه‌م و زیاد به‌لكو ئه‌و شته‌ ئاماده‌كراوه‌ بۆئه‌وه‌ به‌ پیتی تێنو شكاندنی خاوه‌نه‌كه‌ی. ئه‌مه‌ مانای قه‌سه‌كه‌ی ئێبێنو عه‌باس و موجهادو سه‌عیدی كۆپی جوبه‌یرو ئه‌بو سالحو (صالح) قه‌تاده‌و

^۱ الرحمان (۵۴).

^۲ الطبری (۱۰۳/۲۴).

^۳ الطبری (۱۰۳/۲۴).

^۴ الطبری (۱۰۶/۱۰۵/۲۴).

ثینو نه بنی (آبی) عبدالله ی کوری عوبهیدی (عبید) کوری عومیرو (عمر) شعیو (شعی) ثینو زهیدو ثینو جهریو که سانی تریش وتووانه^۱ نه مه نیهایه تی حورمه تو پرتلئتانه.

بادهی (عارق) زه نهجه بیل و سه لسه بیل (الزنجبیل والسلسبیل)

خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَسُقُونَ فِيهَا كُؤْسًا كَانَتْ مِرْاجُهَا زَنْجَبِيلًا﴾ بهو په رداخانه باده نیکان پی ده متوشن، ناوئته که ی زه نهجه بیل. واته: ناکارچاکان دوو یاره لهو په رداخانه ده ینوشن ﴿كُؤْسًا﴾ باده یه که ﴿كَانَتْ مِرْاجُهَا زَنْجَبِيلًا﴾ واته: جاریک بادهو کافووری سارد ناوئته ده کریت بویان. جاریکی تر باده که ناوئته ده کریت به زه نهجه فیل (الزنجبیل) که گهرمه. بؤنه وی ههست به خوشی خوارنده وه کان بکن. به لام نزیکه کان نه وانه له هردو وکیان ده متوشن به ناوئته یی و به بی ناوئته کردن. وه که تادهو که سانی تریش وتووانه.^۲ خودای گه وره له پیشه وه فهرمووی: ﴿عَيْنَا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ﴾ وه لیره دا فهرموویته: ﴿عَيْنَا فِيهَا شُمَى سَلِيلًا﴾ کانیه که به ناویدا په وان ده بیت ناو نراوه به سه لسه بیل. واته: زه نهجه فیل (الزنجبیل) کانیه که (سه رچاوه یه که) له به هه شتدا پتی ده و تریت سه لسه بیل. عیکرمه وتی: ناوی سه رچاوه یه که له به هه شتدا، مجاهد وتی: بؤیه ناو نراوه سه لسه بیل چونکه په وان و زور تیزه. واته: به په له ده پوات.^۳

لاوان و خزمه تکار

خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَسُقُوا عَلَيْهِمُ وَلَدَانٌ مُّخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّشْرُورًا﴾ (که هر به لای ده میننه وه) به سریانه وه ده گهرین نه گهر بیانیینیت واده زانیت مرواری پرتلندراون. واته: لاوانی به هه شت ده گهرین به سه ر خه لکی به هه شتدا خزمه تیان ده کن ﴿مُخَلَّدُونَ﴾ هر به لای ده میننه وه له یه که تمه ندان زیاد ناکن و ناگهرین. نه و کهس مانای واده کات که نه وانه نه لقه له گوین. واته: (نه ونده گوینگر) بؤیه نا بهو شیوه یه هیتاویتی. چونکه نه و سیفته هر شایه نی لوه بق به سالاجو ناشیت. وه خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّشْرُورًا﴾ واته: نه گهر چاوت پنیان بکه ویت کاتیک بلا وده بنه وه بق جیه جیکردنی پتویستی سه ر که کانیان و به ژماره یه کی زور به نیو چاوانی جوان و شیوانی چاکی خویان و په نگی جل و به رگیان و نه و خشلانه ی پنیانه وه واده زانی که مروارین پرتو بلا و بونه ته وه ته شبیهی له مه جونتر نیه وه هیچ وینه یه که نیه جونتر بیت له مرواری

^۱ الطبری (۱۰۷/۶-۲۴/۱)، القرطبی (۱۴۱/۱۹).

^۲ الطبری (۱۰۷/۲۴).

^۳ الطبری (۱۰۸/۲۴).

پېرشېندراو له شوئې چاكا. خودای گوره ده فرمووئ: ﴿وَإِذَا رَأَيْتَ نَمَّ رَأَيْتَ نَعِيًا وَمَلَكًا كَبِيرًا﴾ گوره ده بېيت و، هر خېرو خوشی ده بېنیت و قه لمپه ویکى زږد گوشاد. ﴿وَإِذَا رَأَيْتَ﴾ واته: وه ختیک ده بېنیت نهى محمد (ﷺ) ﴿نَمَّ﴾ واته: له وئ له ناو به هشتدا له وه موو خوشیهى که تئیدایه وه چه د فراوان و به رزو دلکراوه تئیدا. ﴿رَأَيْتَ نَعِيًا وَمَلَكًا كَبِيرًا﴾ واته: ده سلائی خودا له وئ زږد گوره یه وه قه لمپه ویکى زږد فراوان. له فرموده سحیحا هاتوه که خودای گوره ده فرمووئ به دوايترین خه لکی نه و ناگر که دینه دهر وه تئیدا وه دواترین خه لکی به هشت که ده چنه ناو به هشت به نه ندازهى دنیاو ده نه و نه دى ترى دنیا بۆ تۆ^۱ گهر نه مه به خششى خودا بۆ که سیک که نرمترین پلهى هبیت له به هشتدا نهى رات چونه که به رترین پله و گوره ترین پلهى هبیت له لای خودای گوره؟

جلوبه رگا و غسل و زېړ

خودای گوره ده فرمووئ: ﴿عَلَيْهِمْ يَابُّ سُدُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُواْ أَسَاوِرَ مِّنْ فِضَّةٍ وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا﴾ له به ریاندايه به رگی نه رم و تۆلى سه و زکارو پۆشاکى ناوری شمین وه پارزیندراوه ته وه به بازى زیو وه په روه ردگاریان شهرابى پاک و ته میزی پى تۆشان. واته: جلوبه رگی خه لکی به هشت ناوری شمی هه مپه نگ له وانه سوندس که چاکترین جۆرى ناوری شمه وه کراس و پۆشاکى سه و زى دره وشاوه که له به رى ده کن به سه ر کراسدا وه ک چۆن ئیستا خه لکی پۆشاک له به رده کن. ﴿وَحُلُواْ أَسَاوِرَ مِّنْ فِضَّةٍ﴾ موجیشیان پره له چاکترین زیوی جوان نه مه تاییه ته ندیه کانی ناکار چاکان بو، به لام نزیکه کان (المقربون) وه خودای گوره فرمووئ: ﴿يَحْلَوْنَ فِيهَا مِّنْ أَسَاوِرَ مِّنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ﴾ واته: له ویدا به بازى نالتون و مروارى ده پارزیندراوه و پۆشاکیشیان تئیدا ناوری شمه. کاتیک خودای گوره باسی پزاندنه وه و جوانی دره وهى کرد به ناوری شمو زېړى چاک و جوان دواى نه وه ده فرمووئ: ﴿وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا﴾ واته: بادهى پاکیان پى ده توشیت دیوی ناوه و هیان پاکیان ده کاته وه له پق و کینه و نیره یی و نیش و نازارو هه موو خوږه و شتیکی خراب. وه ک پویاته کراوه له گوره ی موسلمانانه وه علی کوپى نه بو تالب (په زای خودای لى بیت) که فرمووئ: وه ختیک خه لکی به هشت گه یشتنه به ر ده رگای به هشت له ویدا پریان ده که یت له دوو سه رچاوه

^۱ مسلم (۱/۱۷۳).

^۲ فاطر (۳۲).

(کافی) وه که نه وهی پټیان و تراپټ له سه رچاوه که یان خوارده وه خودای گوره هرچی نیش و نازاری ناو سکیانه لای دهبات و نامینیت پاشان خویان شورد له سه رچاوه که ی ترهست به گه شه و خۆشی ده که ن، خودای گوره باسی دهرن جوانی و خۆشی ژانیان ده کات^۱ ده فهرموویت: ﴿إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُ جَزَاءً وَكَانَ سَعِيرًا مُّشْكُورًا﴾^۲ نه مه پاداشتی نیویه و نه قالاتان شایه نی په زامه ندیه. واته: نه مه یان پی دهرتیت بۆ ریز لیتان و چاکه کردن له گه لیان. وه که خودای گوره فهرموویت: ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْفَالِیَةِ﴾^۳ واته: (پټیان دهرتیت) بخورن و بخورنه وه نرشتان بیت به هزی نه و چاکانه وه که له پقدانی پابوردوودا کردووتانه. وه دوفرهموویت: ﴿وَوُودُوا أَنْ تُلَكُّمُ الْجَنَّةَ أَوْ رَسُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾^۴ واته: وه بانگیان لی ده کرتیت نه و به هشتی پټیان دراوه پاداشتی کاریکه که وا کردووتانه. وه ده فهرموویت: ﴿وَكَانَ سَعِيرًا مُّشْكُورًا﴾^۵ واته: خودای گوره پاداشتی دانه وه له سر چاکه ی که م به پاداشتی گوره.

﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا﴾^{۱۳} فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِيعْ مِنْهُمْ إِنَّمَا أَوْفَوْنَا^{۱۴} وَادْكُرْ اٰمَنَ رَبِّكَ بِكُرْهُ وَاَصْبِرْ^{۱۵} وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا^{۱۶} اِنَّ هَؤُلَاءِ لَيُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وِرَآءَهُمْ يَوْمًا نَّيْلًا^{۱۷} نَحْنُ خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَا أَسْرَهُمْ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَلَهُمْ تَبْدِيلًا^{۱۸} اِنْ هَؤُلَاءِ زَكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ اِلٰى رَبِّهِ سَبِيلًا^{۱۹} وَمَا تَشَاءُونَ اِلَّا اَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا^{۲۰} يَدْخُلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِي وَالْظَّالِمِينَ اَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا اَلِيمًا^{۲۱}.

باسی ناردنه خوارده وه قورنان و فهرمان کردن به نارامگرتن و یادی خودا کردن

خودای مه زن منه ده کات به سر پیغه مبه ره که یدا (ﷺ) بهو قورنانه گوره و پیروزه ی که بوی په وانه کردووه ده فهرموویت: ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا﴾^{۱۳} نیغه نه مه قورنانه مان ورده و ده بهش بهش بۆ تو ناردووه. وه ده فهرموویت: ﴿فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِيعْ مِنْهُمْ إِنَّمَا أَوْفَوْنَا^{۱۴} سا خوت بگره بۆ فهرمانی په روه رنده، هرکیز گوی له وانه مه گره تاوانبار یان پی نه زان. واته: چۆن خودا پیزی لیتگرتن به وهی که قورنانی بۆ ناردی خوپاگریه له سر قهزاو قه ده ری. وه بزانه که خودا کاره کانت

^۱ القرطبي (۴۷/۹).

^۲ الحاقه (۲۴).

^۳ الاعراف (۴۳).

به مزوانه به چاکی بُو جی به جی ده کات. ﴿وَلَا تُطِيعْ مِنْهُمْ ءَاثِمًا ؤُكْفُورًا﴾ واته: به گوئی خودانه ناس و دوپوه کان مه که که گهره کیان بوو ببته له مپهر له بر نه و قورئانه ی بُو دیت، به لگو به رده و امبه له سره که یاندنی نه و قورئانه ی که له لایه نه په و رنده ته وه بُو دیت وه پشت به خودا به سته بیگومان خودا ده تباریزیت له خه لکی. (الاثم) تاوانبار. واته: له دین لادهر به کردار. (الکفور) پی نه زان واته: نه وه ی که به دل بی دینه. وه ده فهرموویت: ﴿وَأَذْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا﴾ هر ناوی په روه رنده ی خوت به یاد بکه، هم مو به به بیان و نیوانیش. واته: یاد ی خودای خوت بکه له نه وه ی پژه وه و له کرتابی به که شیدا. ﴿وَمِنَ الْآئِلِ فَاسْجُدْ لَهُ، وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا﴾ به شویش سه جده ی بُو به رو به دریزایی شه و گاریشدا هر په سندی پاکی نه و بده. نم نایه ته وایه که ده فهرموویت: ﴿وَمِنَ الْآئِلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا﴾ واته: (وه نه ی محمد - ﷺ) له به شیکی شه ودا هه سته شه و نویژ بکه به قورئان خویندن تاییدا نه وه زیاده نویژی تاییه ت به تویه نومید وایه په روه ردگارت بته گیه نیتته پله و جیگاهیه که په سندرکاو. وه نم نایه ته ش وایه که ده فهرموویت: ﴿يَتَأْتِيَ الْأَمْرِلُ ۝۱ قُرْ الْآئِلَ إِلَّا قَلِيلًا ۝۲ يَصْفَعُهُ ۝۳ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا ۝۴ أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ۝۵﴾ واته: نه ی نه و که سه ی خوت داپوشیوه، شه و هه سته (شه و نویژ بکه) مه گهر که میکی نه بیت، نیوه ی یان که میک له نیوه ی که م بکهر وه، یانه که میک لئی زیاد بکه وه ده وری قورئان بکهر وه به له سرخوئی (به پیک و پیک).

باسی خراپی خوشه ویستی د دنیا و ناگادار گردنه وه له پوژی زیند و بوونه وه

پاشان خودای گهره ناپه زایی و بیزاری دهر دهر بیت به رامهر خودانه ناسان و نه و که سانه ی وه نه وانن که پوژی دویان پشت گوئی خسته وه و پویان کردووه ته دنیا و نه ونده خوشه ویست بووه له به رچاویان هه موو شتیکیان له بیر نه ماوه ناره زوی دنیا نه بیت ده فهرموویت: ﴿إِنَّ هَؤُلَاءِ يُجِبُّونَ الْعَاقِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا نَقِيلًا﴾ نه وان هر هر زیان له دنیا ی بی به قایه و پوژی گران ده خه نه پاش خویانه وه واته پوژی قیامه ت. پاشان ده فهرموویت: ﴿عَنَّا خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَا أَسْرَهُمْ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَلَهُمْ تَبْدِيلًا﴾ نیمه وه دیمان هینان و هه موو نازای به دهنیا ماندا پیچاون هر کاتیکیش هر بکه ی به چینیکی وه نه وانیان ده گزپین. واته: هه رکاتیک بمانه ویت له پوژی قیامه تدا زیند وویان

^۱ الاسراء (۷۹).

^۲ المزمل (۱-۴).

ده کهینه وه ده یان گوپین به شیوه یه کی تر وه دیان ده مینینه وه. ^۱ نه دروست کرده ی به کهم جاره نیشانه یه له سه وه دی مینانه وه یان جارکی تر ﴿وَسَدَدًا أَسْرَهُمْ﴾ نینو عه باسو و مجاهدو که سانی تریش و توویانه: واته دروستی کردون و توند به سترونی به یه که وه. ^۲ نینو زهیدو جه ریرو و توویانه له م نایه ته دا ﴿وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَلَهُمْ تَبْدِيلًا﴾ واته: کهر مه یلمان لی بووایه خه لکی ترمان ده مینا غیری نه وان. ^۳ وه کهم خودا ده فره مویت: ﴿إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ وَيَأْتِ بِآخَرِينَ﴾ وکان الله علی ذلک قَدِيرًا ^۴ واته: نه کهر خودا بیه ویت ناتانه یلیت نه ی خه لکینه وه ده سته یه کی تر ده مینیت وه خودا مه رده م به سه ر نه وه دا به توانایه. وه ده فره مویت: ﴿إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ ^۵ وَا ذَلِكْ عَلَى اللَّهِ بَعِيزٌ ^۶ واته: نه کهر (خودا) بیه ویت له ناوتان ده بات وه خه لکی تازه دینیت، وه نه مهش بق خودا کارکی گران نیه.

قورئان و بیره مینه ره وه یه وری نیشاندیره به یارمه قیامت خودا

پاشان خودای گوره ده فره مویت: ﴿إِنَّ هَذِهِ تَذَكُّرٌ ۖ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا﴾ نه مانه وه بیره مینه رتکن مه رکئ حه ز بکات پنگه به ره و په روه رنده ی به دی ده کات. واته: نه م سوره ته وه بیره مینه ره ﴿فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا﴾ پنگه و شوین وه دی ده کات. واته: که سیک حه ز بکات شاره زا ده بیت به قورئان وه کهم ده فره مویت: ﴿وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ؟﴾ واته: وه نه وانه چ زیانکیان ده که یته سه ر؟ نه کهر باوه ریان به مینایه به خودا وه به پوژی دواپی. پاشان خودای گوره ده فره مویت: ﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ حه زکردنیش به ناره زوی نیوه نیه، جا مه گین خودا حه ز بکات، زانای کارزان مه ر خویه تی. واته: هیچ که سیک ناتوانیت خزی شاره زا بکات و باوه پ بینیت و سود به خزی بگه ی نیت. ﴿لَا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ خزی زانایه به وکه سه ی که شایه نی پی پشاندانه بقی ناسان ده کات و هویه کانی بق فره ام دینیت، وه کیش شایه نی سه رلی شیوانه له پنگه ده یترانیت و لای ده بات له پنگای پاست، کارزان و کاربه جی مه ر

^۱ الطبری (۱۱۸/۲۴).

^۲ الطبری (۱۱۸/۲۴).

^۳ النساء (۱۳۳).

^۴ فاطر (۱۶-۱۷).

^۵ النساء (۳۹).

خوبیہ تی بویہ خودای گہرہ فرمویہ تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ پاشن فرمویہ تی: ﴿يَدْخُلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالْظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ ہرکیٰ حہ ز بکات وہہر بہ زہی خوی دہخات، وہ بو نہوانش ناحقن سزای بہ زانی سازداوہ۔ واتہ: ہر کیٰ مہیلی لیٰ بیت شاردزای دہکاتو وہ ہر کیش مہیلی لیٰ بیت سہری لیٰ دہشیوینیت، ہرکہ سیکیش نہو پیٰ نیشاندہ کہس ناتوانیت سہری لیٰ بشیوینیت، وہ ہرکہ سیکیش نہو سہری لیٰ بشیوینیت کہس ناتوانیت پنگای نیشان بدات۔

تہ قسیری سورہتی (المرسلات)

لہ مہککہ دا ہاتوہ تہ خوارموہ

ہاتنہ خوارموہی نہم سورہتہو خویندنی لہ نوژی مہ غریب دا

بوخاری پویاہ تی کردوہ لہ عبداللہ ی کوپی مہ سعودوہ وتی: وہختیک ثیمہ لہ خزمہ تی پیغہمہردا بووین (ﷺ) لہ نہشکہوتیکدا لہ مینا لہ وکاتہ دا سورہتی (المرسلات) ہاتہ خواروہ پیغہمہر (ﷺ) دہخویندوہ منیش گویم لیٰ دہگرت ہر دہمی بہ قورناتہ کہوہ بوو دہخویند لہ وکاتہ دا ماریکمان لیٰ پہیدا بوو پیغہمہر (ﷺ) فرموی: (نہو مارہ بکوئن) پہ لامارمانداو پڑیشٹ، پیغہمہر (ﷺ) فرموی: (پزگاری بوو لہ شہ پتان وہ چون نئوہ پزگارتان بوو لہ شہ پی) موسلم میناوتی لہ پنگای نہعمہ شہوہ (الاعمش)^۲ نیمامی نہحمہد پویاہ تی کردوہ لہ نیبنو عباسوہ نویش لہ دایکہوہ کہ بیستویہ تی لہ پیغہمہر (ﷺ) لہ نوژی مہ غریبدا (المرسلات) ی دہخویند۔^۳ مالک پویاہ تی کردوہ لہ نیبنو عباسوہ کہ نومول فہزل (أم الفضل) گوئی لیٰ بوو نیبنو عباس (المرسلات) ی دہخویند وتی: نہی کوپی خوم بہ خویندنی نہم سورہتہ یادت خستہوہ نہمہ دواوین سورہت بوو کہ بیستم لہ پیغہمہری خوداوہ (ﷺ) لہ نوژی مہ غریب دا دہخویند^۴ لہ ہردوسہ حیجہ کہ دا ہاتوہ لہ پنگای مالکہوہ بہم شیوہ^۵۔

﴿وَالْمُرْسَلَاتُ عَمَّا ۱) فَأَلْمِصَّتْ عَصَا ۲) وَالنَّشْرِتْ نَشْرًا ۳) فَأَلْمِصَّتْ فَرْقًا ۴) فَأَلْمِصَّتْ ذِكْرًا ۵) عَذْرًا أَوْ نَذْرًا ۶) إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَفِّعَ ۷) فَإِذَا الْتُجُمَ طُوَسَتْ ۸) وَإِذَا السَّمَاءُ فُجِّرَتْ ۹) وَإِذَا الْجِبَالُ سُفِفَتْ ۱۰) وَإِذَا الرَّسْدُ أَفْنَتْ ۱۱) لَأَيُّ يَوْمٍ أَجَلَتْ ۱۲) لَيَوْمِ الْفَصْلِ ۱۳) وَمَا أَذْرَكَ مَا يَوْمُ الْفَصْلِ ۱۴) وَلَيَوْمِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ۱۵)﴾

^۱ فتح الباری (۴/۴۲)۔

^۲ مسلم (۴/۱۷۵۵)۔

^۳ احمد (۶/۲۳۸)۔ فرمودہ کی سہ حیجہ لہ سہر مہرجی بوخاری و موسلم۔

^۴ موطا (۱/۷۸) فرمودہ کی سہ حیجہ۔

^۵ فتح الباری (۲/۲۸۷)، مسلم (۱/۲۳۸)۔

سۆيُند خواردنې خودا به هەندىك له دروستكراوهكانى ئەسەر هاتنى پۇرى قىيامەت

خودای گەورە فرەموویەتی: ﴿وَالْمُرْسَلَتِ عُرْفًا﴾ سۆيُند بەوانەى (یەك له دواى یەك) ناردراون. ئیبنو ئەبى حاتم له ئەبو ھورەیرەووە وتى: ﴿وَالْمُرْسَلَتِ عُرْفًا﴾ واتە: فریشتەكان. پىوایەت كراوه له مەسروقو (مسروق) ئەبو زوحاو (الضحى) موحامەد له یەكێك له پىوانەكانیداو سودىو پەبیعی كۆپى ئەنەس ھەر بەم شێوە. پىوایەت كراوه له ئەبو سالحەووە (صالح) كە (والعاصفات والناشرات والفارقات والملقیات) مەبەست پێیان فریشتەكانە. سەورى (الثورى) وتى له سەلەمەى (سلمة) كۆپى كەمیلەووە (كھیل) ئەویش له موسلمى كۆپى بەتینەووە (بطین) موسلمیش له ئەبیل عەبیدینەووە (أبى العبیدین) وتى: پرسیارم كرد له ئیبنو مەسعود له ﴿وَالْمُرْسَلَتِ عُرْفًا﴾ وتى: ھەوا (با) وە ھەر بەوشێوەیەش وتویانە له ﴿فَالْمُصَنَّتِ عَصْفًا﴾ ١ ﴿وَالنَّشْرَتِ نَشْرًا﴾ واتە: ھەوا. ٢ ئیبنو عەباس و قەتادەش ھەر وایان وتووہ. ٣ ئیبنو جەریر جىاى كردووەتووە وتوویەتی: ﴿فَالْمُصَنَّتِ عَصْفًا﴾ واتە: ھەوا وەك ئیبنو مەسعود ئەوانەى لەسەر پای ئەون وتوویانە. وە لەسەر ﴿وَالنَّشْرَتِ نَشْرًا﴾ وەستاووە وتوویەتی: ئاخۆ فریشتەىە یان ھەواىە (باىە) وەك له پێشەووە باسكرا. وە له ئەبو سالحەووە (صالح) وتى: ﴿وَالنَّشْرَتِ نَشْرًا﴾ واتە: باران. زامیرەكەى (الظھر) ئەوہیە كە خودا فرەموویەتی: ﴿الرَّيْحَ لَوَاقِحَ﴾ ٤ واتە: وە بامان ناردرووہ (بەھۆى) پێتیزان (بۆ دارو درەخت و پوہ). وە دەفرەموویت: ﴿وَهُوَ الَّذِى يُرْسِلُ الرِّيحَ بُشْرًا يَتَكِدَّ رَحْمَةً﴾ ٥ واتە: وە ئەو (خودایە) زاتیکە باىەكان دەنیریت بە موژدەدەرىش پێش (بارانى) پەحمەتى پەروەردگار. وە ھەر بەوشێوەیە (العاصفات) واتە: ھەوا (با) وتراوہ (عصفت الرياح) وەختیک ھەلکات و دەنگى لێوہ بیت، ھەروەھا (الناشرات) ئەو باىەى كە ھەر بلاو دەكاتەوہ له كەنارەكانى ئاسماند ئچۆن خودای گەورە مەیلی لى بیت. وە فرەموویەتی: ﴿فَالْمُصَنَّتِ عَصْفًا﴾ بەو با توندانەش كە ھەلەكەن بە ھەلكردن. ﴿وَالنَّشْرَتِ نَشْرًا﴾ بەوانەش كە دەپڕژنن. ﴿فَالْمُنَزَّلَتِ قُرْآنًا﴾ بەوانەش كە بەچاكى حق له ناحەق جیادەكەنەوہ. ﴿فَالْمُنَزَّلَتِ ذِكْرًا﴾ بەوانەش كە یادى خودا

١ الطبرى (۱۲۵/۱۲۴/۲۴).

٢ الطبرى (۱۲۵/۱۲۴/۱۲۳/۲۴).

٣ الحجر (۲۲).

٤ الاعراف (۵۷).

ده‌خه‌نهر دلانه‌وه. ﴿عَذْرًا أَوْ تَذَرًا﴾ بَق به‌هانه نه‌هیشتن یان ترساندن. واته: فریشته‌کان. ئیبنو مه‌سعودی ئیبنو عه‌باس و مه‌سروق و موحاهد و قتاده و په‌بیعی کوپی نه‌نس و سودی و سه‌وری (الثوری) و تویوانه.^۱ وه هیچ بَق چونیکی جی‌اواز نیه لی‌رده‌ا که ئه‌مانه دینه خواره‌وه به فرمانی خودا بَق سر پی‌تفه‌مبه‌ره‌کان بَق جیا‌کردنه‌وی هه‌ق و ناهه‌ق شاره‌زایی و سر لی‌ شیوان و هه‌لال و هه‌رام و مینانی وه‌حی بَق پی‌تفه‌مبه‌ره‌کان (علیه‌م السلام) بَق به‌هانه نه‌هیشتن و ترساندن خه‌لکی له‌ تۆله‌ و سزای خودا گه‌ر سه‌ر پی‌چی فرمانه‌کانی بکه‌ن. وه ده‌فه‌رموویت: ﴿إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَفِّعَ﴾ که هه‌رچی سۆزو (گفت) پی‌ده‌دریت هه‌ر دیته‌ جی. ئه‌مه‌ ئه‌و شته‌یه که سویتندی له‌سه‌ر خوراره‌ به‌و سویتدانه. واته: ئه‌وی به‌لینتانه پیدان پیتی له‌ هاتنی پۆزی قیامه‌ت و فوکرده‌ن به‌ که‌له‌ شاخداو زیندوکرده‌وی به‌ده‌نه‌کان و کوکرده‌وی هه‌موو مۆف له‌ ئه‌وه‌ل که‌سه‌وه تا دوا‌ین که‌س له‌یه‌ک شویتدا وه پادا‌شت دانه‌وی هه‌موو که‌سیک به‌ کرده‌وی خۆی ئه‌وی چاکه‌ی کردووه به‌ چاکه‌و ئه‌ویش خراپه‌ی کردووه به‌ خراپه‌ی خۆی ئه‌مانه هه‌مووی دیته‌ جی. واته: هه‌ر پوده‌داو گومانی تیدا نیه.

باسی هه‌ندیک له‌و شتانه‌ی که له‌ پۆزی قیامه‌تدا پوده‌دا

پاشان خودای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿وَإِذَا النُّجُومُ طُوسَتْ﴾ سا هه‌رده‌میک ئه‌ستیره‌کان کوژانه‌وه واته: پۆشنا‌ییان نه‌ما. وه‌ک خودا ده‌فه‌رموویت: ﴿وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ﴾^۲ واته: وه ده‌میک ئه‌ستیره‌کان هه‌له‌وه‌رین و که‌وته‌ن خواره‌وه (تاریک بوون). وه ده‌فه‌رموویت: ﴿وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْثَرَتْ﴾^۳ وه ده‌میک که‌ ئه‌ستیره‌کان (که‌وته‌ن خواره‌وه) به‌ په‌رشو و بلا‌وی. وه ﴿وَإِذَا السَّمَاءُ فُرِجَتْ﴾ واته: کاتیک ئه‌ستیره‌کان قه‌له‌شان و وه‌ریندران و ته‌ره‌کیان بوو له‌ هه‌موو لایه‌که‌وه پوخان و خراپ بوون. ﴿وَإِذَا السَّمَاءُ فُرِجَتْ﴾ هه‌ر کاتیکش که‌لین که‌وته‌ن ئاسمانه‌وه. ﴿وَإِذَا الْجِبَالُ سُفَّتْ﴾ هه‌ر کاتیکش که‌ چیاکان هه‌زان و (پاته‌کان) تیک پوخان. واته: کاتیک که‌ چیاکان پۆیشتن و جولان هیچ پاشماوه‌و تا‌پۆیه‌کیان نه‌ما. وه‌ک خودا ده‌فه‌رموویت: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا﴾^۴ واته: (ئه‌ی محم‌د - ﷺ) پرسیا‌رت لی‌ ده‌که‌ن سه‌باره‌ت به‌ شاخه‌کان، تۆش بلی‌ په‌روه‌ردگار له‌ بی‌خیان دینیت و وردو خاشیا‌ن ده‌کات

^۱ الطبری (۱۲۸/۲۴)، (۱۲۹).

^۲ تکویر (۲).

^۳ الانفطار (۲).

^۴ طه (۱۰۵).

نِینجا با پېښو بلاویان ده کاته وه. وه فەرموویه تی: ﴿وَيَوْمَ نُسِرُّ الْجِبَالَ وَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نَغَاوِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا﴾^۱ وه (یادیان بخهروه) پۆڤڤیک که شاخه کان ده یخهینه پێو پووی زهوی به پووی ته ختی ده بینیت هه موو (خه لکی) کۆ ده کهینه وه ههچ که سیان به جی ناهیلین. وه ده فەرموویت: ﴿وَإِذَا الرُّسُلُ أَقْنَتْ﴾ هه رکاتیکیش واده بۆ پێغه مبه ران داندرا. عه وفی (العوفی) وتی: کۆکرانه وه.^۲ ئیبنو زهید وتی ئەم ئایه ته^۳ وه ک ئەم ئایه ته وایه که خودا ده فەرموویت: ﴿يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ﴾^۴ واته: له پۆڤڤیک (بترسن) خودا هه موو پێغه مبه ران کۆ ده کاته وه. مو جاهد وتی: ﴿أَقْنَتْ﴾ واته: ناشکرابووی نوو پۆڤه که دین شایه تی تیا ده دهن.^۵ سه وری (الثوری) له مه نسوره وه (منصور) ئه ویش له ئیبراهیم وه وتی: ﴿أَقْنَتْ﴾ به لێن درا (بپاردرا)^۶ وه ک ئه وهی مانا که ی له گەل ئەم ئایه ته یه ک بیته که ده فەرموویت: ﴿وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِئَتْ بِالنَّبِيِّنَ وَالشُّهَدَاءُ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾^۷ واته: وه زهوی له و پۆڤه دا به نوری په روه ردگاری پونا ک ده بیته وه وه نامی کرده وه له به رده میان داده نریت و پێغه مبه ران و شایه ته کان ده هینریت وه له نیوانیاندا به هه ق دادوهی ده کړیت وه نه وان سته میان لی ناکړیت. پاشان فەرموویه تی: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا يَوْمَ أُخِّلَتْ﴾ بۆ کامه پۆڤ دواخراوه؟ ﴿لِيَوْمِ الْفَصْلِ﴾ بۆ پۆڤی هه لاواردن. ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الْفَصْلِ﴾ چون زانیوته پۆڤی هه لاواردن چیه؟ ﴿وَبِلَّ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ﴾ نوو پۆڤه هاواره له بی باوه ران. خودای گه رده ده فەرموویت بۆ چ پۆڤیک دواخراوه؟ پێغه مبه ران (علیهم السلام) هه تا پۆڤی قیامه ت دیت. وه ک خودا ده فەرموویت: ﴿فَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ مُخْلِيفَ وَعْدِهِ رُسُلُهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ﴾^(۷) يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ^۸ واته: جا وا گومان مه به خودا نوو به لێنه ی داویتی به پێغه مبه رانی به دی

^۱ کهف (۴۷).^۲ الطبری (۱۲۹/۲۴).^۳ الطبری (۱۳۰/۲۴).^۴ المائدة (۱۰۹).^۵ الطبری (۱۳۰/۲۴).^۶ الطبری (۱۳۰/۲۴).^۷ الزمر (۶۹).^۸ ابراهیم (۴۷-۴۸).

نامینیت به پاستی خدا خاوهن دهسه لاتی توله سینہ، له پۆژیکدا که ئەم زهویه دهگۆریت به زهویهکی
ترو ناسمانه کانیش (دهگۆرین به ناسمانی تر) نهوسا هه موو له گۆره کانیان دینه دهروه دهروه که وێ
بۆ خودای ته نیای به سهر هه موو شتیکیدا زال. ئەو پۆژه پۆژی هه لاواردنه (جیاکردنه وه) وه که خودای
گه وهره فهرموویه تی: ﴿لِیَوْمِ الْفَصْلِ﴾ پاشان خودای گه وهره باسی گه وهرهیی و سه ختی ئەو جیاکردنه وه
دهکات ده فهرموویت: ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا یَوْمُ الْفَصْلِ ﴿۱۱﴾ وَبِلَیْلٍ یَّوْمَیْذٍ لِّلْمُکَذِّبِیْنَ﴾ واته: هاواره لهو پۆژه دا بۆ بـ
باوه پان له جه زه به و توله ی خدا.

﴿أَلَمْ تُهْلِكِ الْآوَالِیْنَ ﴿۱﴾ ثُمَّ تُنْعِمُهُمُ الْآخِرِیْنَ ﴿۲﴾ کَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِیْنَ ﴿۳﴾ وَبِلَیْلٍ یَّوْمَیْذٍ لِّلْمُکَذِّبِیْنَ ﴿۴﴾ أَلَمْ
تَخْلُقْهُمْ مِّنْ مَّاءٍ مَّهِیْنٍ ﴿۵﴾ فَجَعَلْنَاهُ فِی قَرَارٍ مَّکِیْنٍ ﴿۶﴾ إِنَّ قَدَرَهُ مَعْلُومٍ ﴿۷﴾ فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَدِیْرُونَ ﴿۸﴾ وَبِلَیْلٍ یَّوْمَیْذٍ
لِّلْمُکَذِّبِیْنَ ﴿۹﴾ أَلَمْ یَجْعَلِ الْأَرْضَ کِفَاۗتًا ﴿۱۰﴾ أَحِبَّاءَ وَأَمْوَاتًا ﴿۱۱﴾ وَجَعَلْنَا فِیۡهَا رَوَاسِیَ شَمِخَاتٍ وَأَسْقِنَاکُمْ مَّاءً فُرَاتًا ﴿۱۲﴾
وَبِلَیْلٍ یَّوْمَیْذٍ لِّلْمُکَذِّبِیْنَ ﴿۱۳﴾

بانگ کردن بۆ په ندو نامۆگاری وهرگرتن له و تواناو دهسه لاتی خودایه

خودای گه وهره ده فهرموویت: ﴿أَلَمْ تُهْلِكِ الْآوَالِیْنَ﴾ ئەو ئیمه پێشینه کانمان قه نه کرد؟ واته:
له وانه ی که باوه زیان نه بوو به پێغه مبه ران (علیهم السلام) دزایه تی ئەو په یامه یان ده کرد که بۆی
هینابوون. ﴿ثُمَّ تُنْعِمُهُمُ الْآخِرِیْنَ﴾ هه ره نه وه شمان له گه ل پاشینه کانیان کرد. که ئەمانه ش وه
ئه وانه ی پێشو و ابوون. بۆیه خودا فهرموویه تی: ﴿کَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِیْنَ﴾ هه ره ئەو کاره ش به
تاوانباره کان ده که یـ. ﴿وَبِلَیْلٍ یَّوْمَیْذٍ لِّلْمُکَذِّبِیْنَ﴾ ئەو پۆژه هاواره له بـ باوه پان. ئیبنو جه ریر وتویه تی.^۱
پاشان خودای گه وهره منه ت دهکات به سهر دروست کراوه کانیدا وه دی هینانیه ت دهکاته به لگه بۆ زیندو
کردنه وه یان جاریکی تر ده فهرموویت: ﴿أَلَمْ تَخْلُقْهُمْ مِّنْ مَّاءٍ مَّهِیْنٍ﴾ ئاخۆ ئێوه مان له ئاو یکی بـ بایه خ
وه دی نه مینا؟ واته: ئاو یکی لاوازی بیزراو له به رامبه ر تواناو دهسه لاتی خودا وه که له فهرمووده که ی
بـ سری کوپی جیاشدا (بـ سر بن جاش) ها تووه که ئیمامی ئەحمده رپوایه تی کردووه پێغه مبه ر (ﷺ)
فهرموویه تی که خودای گه وهره ده فهرموویت: (ئەو نه وه ی ئاده م چۆن من به بـ دهسه لات ده زانی من
تۆم دروست کردووه له وینه ی ئەمه)^۲ له تنۆکیک ئاو. ﴿فَجَعَلْنَاهُ فِی قَرَارٍ مَّکِیْنٍ﴾ له جێبه کی به تودا جێمان

^۱ الطبری (۱۳۱/۲۴).

^۲ احمد (۲۱۰/۴).

نه کرده و؟ واته: له ناو په حمدا کومان کردووه ته ووه که شوین و جیگای ناوی پایوو ژنه که هر بڼه داندراوه و ناماده کراوه چونکه هلی ده گړیت و ده بیارزیت و ده دهرموویت: ﴿إِلَّا قَدَرٌ مَّعْلُومٌ﴾ تا ماوه یکی دیاریکراو. واته: بڼه کاتیکی دیاریکراو تا شه ش مانگ یان هه تا تر مانگ. بڼه خودای گوره دهرموویت: ﴿فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَدِيرُونَ﴾ خو توانیمان نای که چنده چاکمان توانی. ﴿وَبَلَّغْنَا يَوْمَئِذٍ الْمَكَذِبِينَ﴾ نه و پڅه هاواره له بی باوه پان. پاشان دهرموویت: ﴿أَلَمْ تَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا﴾ نه دی زه مینمان نه کرده جی کویونه و؟ ﴿أَحْيَاءَ وَأَمْوَاتًا﴾ بڼه زیان و بڼه نه مان؟ نیینو عه باس وتی: نیغه کویوین له زه میندا. ۱
موجاهد وتی: مردو هه لده گړیت هیچ شویتکی دیارنامینیت و نابیندریت. ۲ شعبی (الشعبی) وتی: ناوه و زه مین بڼه مردووه کانتان و سروه ووهش (پشتی) بڼه زیندووه کان. ۳ قه تاده و موجاهدیش هر وایان وتووه. ۴ ﴿وَجَعَلْنَا فِيهَا رِجْسًا لِّلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ هر له ویشدا چنده جیای بهر زمان دامه زرانو ناوی خوشمان پی نژشانند. واته: کتیه کاشمان داکوژانند له ناو زه میندا بڼه ووهی نه پات و نه جوتیت، ناوی سازگارو خوشمان پی نژشین له هه ووه کانه ووه یان له سهرچاوهی (کانیاوی) ناو زه مین. ﴿وَبَلَّغْنَا يَوْمَئِذٍ الْمَكَذِبِينَ﴾ نه و پڅه هاواره له بی باوه پان. واته: هاوار بڼه نه ووه سیه که بیر له م درستکراوانه ی خدا ده کاته ووه که هه مووی به لکه ی گوره یه له سهر ده سله لاتی خودای مه زن دوی نه ووه هر له سهر بی باوه وری خودانه ناسی خوی هر بهرده واهه.

﴿أَنطِقُوا لِي إِنَّمَا كُنتُمْ بِعِلْمِ الْغَيْبِ الْمُبِينِ﴾ ۱ ﴿أَنطِقُوا لِي إِنَّمَا كُنتُمْ بِعِلْمِ الْغَيْبِ الْمُبِينِ﴾ ۲ ﴿أَنطِقُوا لِي إِنَّمَا كُنتُمْ بِعِلْمِ الْغَيْبِ الْمُبِينِ﴾ ۳ ﴿أَنطِقُوا لِي إِنَّمَا كُنتُمْ بِعِلْمِ الْغَيْبِ الْمُبِينِ﴾ ۴
﴿إِنَّمَا تَرَىٰ إِسْكَرًا كَالْقَمَرِ﴾ ۵ ﴿كَأَنَّهُ جُمُلٌ صَفَرٌ﴾ ۶ ﴿وَبَلَّغْنَا يَوْمَئِذٍ الْمَكَذِبِينَ﴾ ۷ ﴿هَذَا يَوْمُ الْقِيَامِ وَالْأُولَىٰ﴾ ۸ ﴿فَإِنْ كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ﴾ ۹
﴿فَكِيدُونِ﴾ ۱۰ ﴿وَبَلَّغْنَا يَوْمَئِذٍ الْمَكَذِبِينَ﴾ ۱۱

۱ الطبری (۱۳۴/۲۴).

۲ الطبری (۱۳۴/۲۴).

۳ الطبری (۱۳۴/۲۴).

۴ الطبری (۱۳۵/۱۳۴/۲۴).

راپیچ کردنی (په‌وانه‌کردنی) تاوانباران بۆ شوینه‌کانیان له ناو جه‌هه‌ننهم دا وه هه‌ندیک لهو سزایانه‌ی که تیایه‌تی

خودای گه‌وره باسی ئه‌و خودانه‌ناس و بێ باوه‌پانه‌مان بۆ ده‌گێڕێته‌وه‌و که باوه‌پیان نه‌بووه به زیندووبوونه‌وه‌و پاداشت و به‌هه‌شت و جه‌هه‌ننهم که له پۆژی قیامه‌تا پێیان ده‌وتریت: ﴿أَنْطَلِقُوا إِلَى مَا كُنْتُمْ بِهِ تَكْذِبُونَ﴾ وه‌پێ بکون به په‌وشتیک که به درۆتان ده‌زانێ. ﴿أَنْطَلِقُوا إِلَى ظِلِّ ذِي ثُلُثِ شَعْبٍ﴾ به‌په‌وه‌بچن به‌ره‌و سێبه‌ریکی دوکه‌لیکی سێ چوکه‌. واته: بلیسی ناگره وهختیک به‌رزده‌بێته‌وه ده‌پوات به ئاسماندا به دوکه‌لیکی زۆره‌وه که به گه‌وره‌یی و به هیزی ناگره که دوکه‌له‌که ده‌بیت به سێ به‌شه‌وه‌و بلاو ده‌بێته‌وه. ﴿لَا ظِلِّيلٌ وَلَا يَقْنِي مِنَ الْهَلَبِ﴾ سێبه‌ر نادات و موقیش له گه‌ر وه‌لانادات. واته: سێبه‌ری دوکه‌له‌ به‌رامبه‌ر بلیسی ناگره له راستیدا خۆی سێبه‌ر نیه بلیسی ناگریش ناگێڕێته‌وه، واته: نایانپارێزیت له بلیسی ناگر. خودای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿تَرَىٰ بِشَكْرِكَ أَفْقَارًا﴾ به‌پاستی دۆزه‌خ پریشکه‌ی وه‌ها ده‌هاوێزیت کۆشک ئاسایی. واته: پریشکه‌ی ئه‌و ناگره ده‌فه‌ریت و ده‌پوات به ئاسماندا به نه‌ندازه‌ی کۆشک. ئیبنو مه‌سعود وتی: وه‌ک کۆشکی داخراو.^۱ ئیبنو عه‌باس و موحامه‌د قه‌تاده و مالک له زه‌یدی کوپی نه‌سه‌له‌وه (اسلم) که‌سانی تریشه‌وه هیناویانه که وتوویانه: واته پریشکی دار.^۲ ﴿كَانَتْ جِمَلَتْ صُفْرًا﴾ به‌ره‌ودوا ده‌پۆن ده‌لیی و شتری زه‌ردن. واته: وه‌ک و شتری په‌ش. موحامه‌د و حسن قه‌تاده و زه‌حاک و توایه، ئیبنو جه‌ریش هه‌مان پای هه‌یه.^۳ ئیبنو عه‌باس و موحامه‌د سه‌عیدی کوپی جوبه‌یر و تیان: ﴿جِمَلَتْ صُفْرًا﴾ واته: کورسی (حه‌بلی) که‌شتیه‌کان بوخاری پیاویه‌تی کردووه له ئیبنو عه‌باسه‌وه (په‌زای خودایان لی بیت). ﴿إِنَّمَا تَرَىٰ بِشَكْرِكَ أَفْقَارًا﴾ وتی: ئیمه ستونمان (کوکه‌که) به‌رز ده‌کرده‌وه به نه‌ندازه‌ی سێ بال، زیاد له سێ بال بۆ خانوو به‌رز ده‌کرده‌وه ناومان ده‌برد به (القصر)، ﴿كَانَتْ جِمَلَتْ صُفْرًا﴾ کورسی که‌شتی کۆده‌کرایه‌وه هه‌تا وه‌ک (اوساط الرجال) ی لی ده‌هات.^۴ ﴿وَبِلَّيْلٍ﴾

بۆ سێز لێک‌دێن ﴿ئو پۆژه هاواره له بێ باوه‌پان.

^۱ الطبری (۱۶۳/۲۴).

^۲ الطبری (۱۳۸/۲۴).

^۳ الطبری (۱۴۱/۱۳۹/۲۴).

^۴ فتح الباری (۵۵۶/۸).

تاوانباران توانای قسه کردن و رؤیسته پیشه و مو بیان و هیئانه و هیان نیه

پاشان خودای گوره ده فهرموویت: ﴿هَذَا يَوْمٌ لَا يَظْقُونُ﴾^۱ نه مپږ پږڅکه بی باوه پان ناتونن قسه ی تیدا بکن. ﴿وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْلَزُونَ﴾^۲ پږگه ی بپویانوشیان نادهن. واته: توانای قسه کردنیان نیه، پږگاش نادرین بپویانو بیتنه وه چونکه بپاری خودا هاته جی و نه کاره ساته هات به سه ریاند ا به هوی نامه قی کاری خویانه وه که ناتوانن قسه بکن وه کپه پانی مه حشر هه مه جوره یه، جارځک به شپوه یه که جارځکی تر به شپوه یه کی تره و خودای گوره باسی نه و هه موو گپانکار یانه ده کات که پوده دات نه مه ش نیشانه ی نذر گراشی و نارپه تی و زه مین له رزه و ترسناکی نه و پږڅه ده که یه نیت. بویه خودای گوره هه موو باسیک له م باسانه ده فهرموویت: ﴿وَبَلَّ يَوْمَئِذٍ لِلْكَافِرِينَ﴾^۳ نه و پږڅه هاواره له بی باوه پان. وه ده فهرموویت: ﴿هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَمْعُكُمْ وَالْأُولَيْنِ﴾^۴ نه مپږ پږڅی هه لاواردنه، نیوه مان له گال پږیشیان کڅکړده وه. ﴿فَإِنْ كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُوا﴾^۵ سا نه گه ر فیلکتان هه یه نه نجامی بدهن. نه مه قسه ی خودای گوره که له گال به بنده کانی خویدا ده یکات ده فهرموویت: ﴿هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَمْعُكُمْ وَالْأُولَيْنِ﴾^۶ واته: خودای گوره به ده سته لاشی خوی کویان ده کاته وه له شوینیکدا بانگه ر پږیان ده که یه نیت و ده بیدرین. وه ده فهرموویت: ﴿فَإِنْ كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُوا﴾^۷ هه پږه شپه یه کی تونده و به لښکی پاسته. واته: نه گه ر توانیتان خوتان پږگار بکن له ده ستم له فرمانم ده رچن ده بږن ده رچن به لام نیوه نه وه تان له ده ست نایات و ناتوانن وه خوی فهرموویه تی: ﴿يَمْعَشَرِ الْيَمِينَ وَالْإِيسَى إِنْ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ فَانْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ﴾^۸ واته: نه ی کڅمه لی جنځکه و ناده می نه گه ر توانیتان ده رچن له به شه کانی ناسمان و زهوی ده سا بچن ناشتوانن لییان ده رچن مه گین به ده سه لاته وه. وه ده فهرموویت: ﴿وَلَا تَصْرُوهٖ شَيْئًا﴾^۹ واته: نیوه ش هپج زیانیک به خودا ناگه یه نن. وه له فهرمووده یه کدا هاتوه: (نه ی به بنده کانم نیوه ناتوانن بگن به و ناسته ی سودم پی ببخشن وه ناتوانن بگن به و ناسته ی که زهره له من بدهن)^{۱۰}. ﴿وَبَلَّ يَوْمَئِذٍ لِلْكَافِرِينَ﴾^{۱۱} نه و پږڅه هاواره له بی باوه پان.

^۱ الرحمن (۲۳).^۲ هود (۵۷).^۳ مسلم (۱۹۹۴/۴).

﴿إِنَّ الْمُنْفِقِينَ فِي ظُلُمٍ وَعُيُونٍ﴾ (۱) ﴿وَقَوْمَكَ مِمَّا يَشْتَبُونَ﴾ (۲) ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ (۳) ﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ (۴) ﴿وَلَيْ يَوْمِهِذِ الْمُنْكَذِبِينَ﴾ (۵) ﴿كُلُوا وَتَمَنَعُوا قَلِيلًا إِنَّكُمْ تُجْرَمُونَ﴾ (۶) ﴿وَلَيْ يَوْمِهِذِ الْمُنْكَذِبِينَ﴾ (۷) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ﴾ (۸) ﴿وَلَيْ يَوْمِهِذِ الْمُنْكَذِبِينَ﴾ (۹) ﴿وَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ﴾ (۱۰)
پاشه پوژی له خوداترسان (المتقين)

خودای گه وره ده فرموویت: ﴿إِنَّ الْمُنْفِقِينَ فِي ظُلُمٍ وَعُيُونٍ﴾ نه وانهش که له خوداترسن له نیوانی سنبه ران و کانیاون. خودا باسی بهنده له خوداترسه کانی دهکات له پوژی قیامه ندا نه وانهی فرملانه کانی نه ویان به جی هیناوه و نه وشته نهی که خودا هرامی کردوه لئی وه دور بوون ده پونه ناو باختیکه وه که کانی نوری تیدایه به پیچه وانهی نه وکه سانهی که به دبخت و چاره پوهن وان له سنبه ری په شی بزگن وه ده فرموویت: ﴿وَقَوْمَكَ مِمَّا يَشْتَبُونَ﴾ میوه هاتیش هرچه بنده حزی لی بکن. واته: له جوری میوه هات هرکاتیک حزی لی بکن له به رده ستیاندایه. ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ نه مهش پاداشتی نا کارتان، سا بخون و بخونه وه، نوشی گیانتان. واته: خودا بۆ پړزو چاکه کرن له گه لیان نه مه ده فرموویت پاشان جاریکی تریش هه والیان ده داتی و ده فرموویت: ﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ نیته ناوا پاداشتی نا کارچاکان ده دهین. واته: نه مه پاداشتی نیتمه به بۆ نه وکه سانهی نا کارچاکن. ﴿وَلَيْ يَوْمِهِذِ الْمُنْكَذِبِينَ﴾ نه و پوژه هاواره له بی باوه پان.

هه رده شه له وکه سانهی که باوه پریان به پوژی قیامه ت نیه

خودای مه زن ده فرموویت: ﴿كُلُوا وَتَمَنَعُوا قَلِيلًا إِنَّكُمْ تُجْرَمُونَ﴾ نیوهش گزی تاوانباران! بخون و که میک پابوین. خودا پووی فرمایشتی دهکاته نه وکه سانهی که باوه پریان به پوژی سزاو توله نیه هه رده شه یان لی دهکات به و پوژهی که به لینی پی داون ده فرموویت: ﴿كُلُوا وَتَمَنَعُوا قَلِيلًا﴾ واته: ماوه یه کی نذر که م و کورت بخون و پابوین. ﴿إِنَّكُمْ تُجْرَمُونَ﴾ واته: نیوهن تاوانباران پاشان پاپیچ (په وانه) ده کرین بوناو نه و جه هه ننه مهی که باسکرا. ﴿وَلَيْ يَوْمِهِذِ الْمُنْكَذِبِينَ﴾ نه و پوژه هاواره له بی باوه پان. وه که خودای گه وره ده فرموویت: ﴿ثُمَّ نَضْطِرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾ واته: که میک نازونیعه تیان پی ده دهین (له دنیا) له پاشان ناچار یان ده کهین که بپونه ناو سزای

سه خسته وه. وه ده فره مویت: ﴿قُلْ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتُرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ﴾ (۱) مَتَّعَ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ الْعَذَابَ الشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿۲﴾ واته: (نهی) موحه ممد (ﷺ) بلی به راستی نه وانهی که درق هه لده به ستن به ناوی خوداوه (هرگین) پژگار نابن، (چونکه) به هر وه پابوار دنیکی کم له دونیادا (به سر ده بن) پاشان بولای نئیمه به گه پانه وه یان نینج پینان ده چیژین سزای زقر توند به موی نه وهی که بهوایان نه مینا (تا مردن). وه ده فره مویت: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ﴾ نه گهر که سیک پینان بلیت: کپنوش به بن، کپنوش نابن. واته: وه ختیک فرمان بکرایه بهو خودانه ناسه نه فامانه که نوژ بکنو کپنوش به بن بق خودا له گهل موسلماناندا به به که وه (به جه ماعت) فیزیان ده کردو کپشنووشیان نه دهرد بویه خودای گهره فره مویت: ﴿وَلَوْلَا يُؤْمِنُونَ﴾ نه ورژده هاواره له بیتباوه ران. پاشان فره مویت: ﴿فَإِنِّي حَدِيثٌ بَدْعُهُمْ يُؤْمِنُونَ﴾ ده سا نه وان پاش قورئان به کام قسه برها ده کن؟ نه گهر به م قورئانه باوه پ ناکن به چ قسه به کی تر باوه پ ده کن. وه که خودا ده فره مویت: ﴿فَإِنِّي حَدِيثٌ بَدْعُهُمْ يُؤْمِنُونَ﴾.

سوره تنی (النباء)

له مه که که دا هاتو وه ته خوارموه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ﴾ (۱) عَنِ النَّبَاِ الْعَظِيمِ ﴿۲﴾ الَّذِي هُوَ فِيهِ مُخْلِفُونَ ﴿۳﴾ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿۴﴾ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿۵﴾

وه لای نه و بتپه رستانه نه داته وه که باوه ریان به هاتنی پژی قیامت نیه، خودای گهره له وه لای نه و بتپه رستانه ی که له به کترین ده پرسی له باره ی پژی دواپی و باوه ریان پی ی نه بوو ده فره مویت: ﴿عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ﴾ واته: نه وه له چی پرسیار له به کتری ده کن! نه و بی بهوایانه ﴿عَنِ النَّبَاِ الْعَظِيمِ﴾ واته: له وه نگ و باسه مزنه پرسیار ده کن ﴿الَّذِي هُوَ فِيهِ مُخْلِفُونَ﴾ واته: که نه وان تئیدا جیاوانن، یانی: خه لکی له سه ری دوو رایان هه به: به کیکیان باوه پی پی ی هه یو نه وی تریان بهوای پیی نیه، پاشان خودای گهره هه ره شه ده کات له و که سانه ی باوه ریان به پژی قیامت نیه و نه فره مویت: ﴿كَلَّا سَيَعْلَمُونَ﴾ واته: نه! باپه شیمان به وه، له مه ولا تی ده کن ﴿كَلَّا سَيَعْلَمُونَ﴾ واته: دوویاره ده لیم: نه! له مه ولا تی نه گن.

﴿أَرْجِعْ إِلَى الْأَرْضِ مَهْدًا﴾ ٦ ﴿وَالْجِبَالِ أَوْتَادًا﴾ ٧ ﴿وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا﴾ ٨ ﴿وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا﴾ ٩ ﴿وَجَعَلْنَا أَيْلًا لِّبَاسًا﴾ ١٠ ﴿وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا﴾ ١١ ﴿وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا﴾ ١٢ ﴿وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا﴾ ١٣ ﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا﴾ ١٤ ﴿لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا﴾ ١٥ ﴿وَجَعَلْنَا أَلْفَاظًا﴾ ١٦

باسی هندی له دهسه لاتی خدا وهك نیشانه یك له دهسه لات و توانای له سر زیندو کړنده وې پاش مردن جاريکی تر خواي گه وره نه و توانا گه وړې دهرده خات له وه دپیتانی نه و شته که موینه و سرسوپه پته رانه ی که نیشانه یه له توانایی و له وې که مهیلی لی بیت له باره ی پږی دواي.

نه فهرمویت: ﴿أَرْجِعْ إِلَى الْأَرْضِ مَهْدًا﴾ واته: نه دی نیچه نه م زمینه مان نه کړدو ته پایخ! یانی: پامان خستوه بې گیانه به ران و پامان هیناوه و وه ستاوه بزیان، ﴿وَالْجِبَالِ أَوْتَادًا﴾ واته: که ژو چیاکانیشمان کړدو به میخ، یانی کړدومانه به سینگیك چو به ناو زویدا دامان کوتاوه تا بوهستی و نه لرزی به و شتانه وه که له ناویا یه تی.

دیسان نه فهرمویت: ﴿وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا﴾ واته: نیوه شمان جوت وه دی هینا، یانی: به نیرینه و مینه تا ناره زوتان له یك ببی وه مندالتان لی پهیدا ببی، وهك له نایه تیكي تردا نه فهرمویت: ﴿وَمِنْ أَيْتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً﴾ واته: وه له نیشانه کانی نه ویه که بوی دروست کړدوون له (په گه زی) خوتان هاوسه ریک بې نه وې نارام بگرن له لایدا وه خوشه ویستی و به زه یی خستوه ته نیوتان. وه نه فهرمویت: ﴿وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا﴾ واته: وه خه ویشمان کړده هوی حسانه و تان، یانی بې نه وې بوهستی و پشوو بدن له وه مووه هاتوچو ماندوبوونه به دواي بزیوی له پږدا، وینه ی نه م نایه ته له پیښه وه له سوره تی فورقاند ا هاتوه. ﴿وَجَعَلْنَا أَيْلًا لِّبَاسًا﴾ واته: وه شه ویشمان دانا بې پږشاك، یانی به تاریکی و په شپه کی خه لکی داده پږش، وهك نه فهرمویت: ﴿وَأَيْلًا إِذَا يَفَتْ﴾ واته سویند به شه و که خور داده پږش. قه تاده له م نایه ته دا که خدا نه فهرمویت:

﴿وَجَعَلْنَا أَيْلًا لِّبَاسًا﴾ نه لی: یانی هوی حسانه وه. وه پاشان خدای گه وره نه فهرمویت اوتا دا ﴿وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا﴾ واته: پږویشمان کړده هوی زیان، یانی پوونك و پږشکه روه بې نه وې خه لکی ببی و بچن کاری خویان به جی ببین له بازرگانی و نیشکړدن و بزیوی و دهسته پینان و هره شتیکی تر ﴿وَبَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا﴾ واته: له سهروشتانه وه حوت ناسمانی به هیزمان دروست کړدو، که فراوان و به رزو پکښ و به چنده ها نه ستیره ی وه ستاوو گه پږك پازاوه ته وه ﴿وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا﴾ واته: وه چرای زږو

پرسندگان و هدی هینا، واته خوری پوناك كه پوښنايه كې نډات به دانېشتوانی هم موو نهم
 سه رزمینه. وه نه فرمویټ: ﴿وَأَنزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا﴾ واته: لهو هه ورانه كه بارانیا ن پټو په ناوی
 به خوږمان نارډو ته خواره وه (دلپژاند) (على كوپى شو بو ته لحه نه لى): له ټيبنو عه باس وه ﴿مِنْ الْمُعْصِرَاتِ﴾
 واته: له هه وره وه، عيكریمو نه بولعاليو زه حكاك و حه سن وړه بيعی كوپى نه نس و سه وريش هر
 وایان وتوه. ټيبنو جه ريريش نهم پایه هه لېژارډوه. فه پاء وتویه تی: شو هه وره ی كه بارانی پټو په
 ده سټی نه كړدوه به بارین. وه كو نه مې كه خدا نه فرمویټ ﴿اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ
 فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسْفًا فَنَزِلُ الدَّقَّ يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ ظُلُمَاتٍ﴾ واته: خوا زاتيكه شو بايانه ده نږيټ
 بڼو نه وه ی هه وره كان بڼولټين و بگه پټين ټينجا شو هه وره خوا چون بیهو ی بلایى ده كاته وه به
 ناسماندا وه شو (هه وره) ده كاته پارچه يه ك كویان ده كاته وه له سر يه كتر ټينجا ده بيینی قه تره قه تره ی
 باران له نټوانی هه وره كه وه ده باريت. وه خدای گه وره نه فرمویټ: ﴿مَاءً ثَجَّاجًا﴾ موجهامیدو قه تاده و
 په بيعی كوپى نه نس نه لټين یانی: به خوږ دلپژان. سه وری نه لټيت: واته: بارین به دواى يه كدا ټينو زهید
 نه لټيت: واته: بارانی زږ. لهو فرموده یی پټغه مېر (ﷺ) كه فرموی بهو ژنې كه توشی نه خڅشی
 ژنانه ماتبو به لوكه خوت بیه سته یانی لوكه ی بڼو دابنی، نافره ته كه نه لټيت: نه ی پټغه مېری
 خدا (ﷺ) خوټیم گلی زږوه به خوږ دټ، نه م نه وه نه گه یه نې كه به كار هټینانی (النج) بڼو ناوی خوږی
 به رده وامی زږ به كار ده هټنری (والله اعلم). وه پاشان خدای گه وره نه فرمویټ: ﴿لَنُخْرِجَنَّ عَنْهَا تَافُتًا﴾
 واته: به سه وری و ته پى بخوړيت ﴿وَجَنَّتْ﴾ واته: دارستان و باغه له به روپومی جږاو جږوو هه مه
 په نگ به تام و بڼی جیاجیا با هه موو له يه ك شوټنيشدا بیت له زه ویدا، بڼو نه م په فرمویه تی دارستانی
 چوپړ، ټيبنو عه باس نه لټيت: چپ و پړ به يه كه وه. نه م ټایه ته وه كه شو ټایه ته وایه كه خدای گه وره
 نه فرمویټ: ﴿وَفِي الْأَرْضِ قُطْعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّتٌ مِنْ أَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنَوَانٌ وَعِزٌّ صِنَوَانٌ يُسْقَى بِمَاءٍ
 وَجِدٍ وَفُضِّلَ بَعْضُهَا عَلَى الْبَعْضِ فِي الْأَكْثَلِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ واته: وه له زه ویدا
 چند پارچه ی له پال يه كتریدا هن هه روه ها باخاتی تری و په زو كشتوكال و (باخاتی) دارخورمای دوو
 قه د (يه ك بنج) و يه قه د هه موویان به يه ك ناو ناو ده درين كه چی باوی هه نديكیانی داوه به سه ر
 هه نديكى تریاندا له خواردندا به پاستی له وانه دا چند نیشانه ی پوون هه یه بڼو نه وانه ی تیده گن و بیر
 ده كه نه وه.

﴿إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَتًا﴾ (۱۷) يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَأَتَوْنَ أَفْوَاجًا ﴿۱۸﴾ وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا ﴿۱۹﴾ وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿۲۰﴾ إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ﴿۲۱﴾ لِلظَّالِمِينَ مَتَابًا ﴿۲۲﴾ لَيْسَ فِيهَا أَحْقَابًا ﴿۲۳﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ﴿۲۴﴾ إِلَّا حِيمًا وَغَسَاقًا ﴿۲۵﴾ جَزَاءً وَفَاءً ﴿۲۶﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ﴿۲۷﴾ وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَابًا ﴿۲۸﴾ وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا ﴿۲۹﴾ فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ﴿۳۰﴾

ته فسيري پوڙي هه لاواردن و پووداوه کاتي به دريڙي

خودای گه وره نه فهرمويٽ: ﴿إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَتًا﴾ واته: بيگومان پوڙي هه لاواردن کاتي بۆ ديارى کراوه ﴿يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَأَتَوْنَ أَفْوَاجًا﴾ واته: نهو پوڙه ي فوو ده کرى به که له شاخدا نه وسا پۆل پۆل دين و خودای گه وره هه والى پوڙي هه لاواردن تان ده داتى نهو پوڙه يش پوڙي قيامه ته، کاته که ي ديارى کراوه لى زيادو که م ناکريت، خودا خوى به يى هيچ که سى کاته که ي نه زانى، وه که خوى نه فهرمويٽ: ﴿وَمَا نُؤَخِّرُهُ إِلَّا لِأَجَلٍ مُّعَدَّدٍ﴾ واته: وه نيمه دواى ناخهين مه گهر بۆ کاتيکى ديارو به رچاو. ﴿يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَأَتَوْنَ أَفْوَاجًا﴾ موحاميد نه لٽ: واته کومه ل کومه ل، نيبنو جه ريره نه لٽ: واته هه موو که ليک له گه ل پيغه مبه ره که يا دٽ، وه که خودای گه وره نه فهرمويٽ: ﴿يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِسْمِهِ﴾ واته: بيريان بخه نه وه نهو پوڙه ي که نيمه هه موو ئاده ميه که بانگ ده که ين به ناوى پيغه مبه ره که يانه وه (به ناوى په يامه که يانه وه). بوخارى پويابه تى کردوه له ته فسيري نه م نايه ته که خوى گه وره نه فهرمويٽ: ﴿يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَأَتَوْنَ أَفْوَاجًا﴾ واته: هه نهو پوڙه ي که فوو کرا به که له شاخدا، نه وسا پۆل پۆل دينن. نه بو هوره يره نه لٽ: پيغه مبه ره ﴿﴾ نه فهرمويٽ: نتيوان هه ردو فوه که چله وتيان: چل پوڙه؟ فهرموى: نالٽيم، وتيان: چل مانگه؟ فهرموى: نالٽيم، گو تيان چل ساله؟ فهرموى: نالٽيم؟ پاشان فهرموى: خودای گه وره له ئاسمان وه بارانى نه بارينى مرؤفه کان سهوز نه بنه وه وه که چۆن پاقله سهوز نه بيتته وه، هه موو شتيکى مرؤفه نه فوتى ئيسکيک نه بيت که نه ويش کلينچکه يه (عَجَبُ النَّاسِ) خه لکى له وه پيکديته وه له پوڙي په سلانا ﴿وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا﴾ واته: وه ئاسمان (له هه موو لايه که وه) کرايه وه و بويوه ده رگا. يانى چهند پيگايه ده کريتته وه بۆ دابه زيني فريشته کان. ﴿وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا﴾ واته: که ژه کانيش له شوينى خويان خزينرون، وه که نه فهرموده يى خودا که نه فهرمويٽ: ﴿وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ﴾ واته: وه شاخه کان وه که خووردى شيکراوه يان ليدٽ. وه هه روه ها له نايه تيکى ترده نه فهرمويٽ: ﴿وَنَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَمَادًا وَهِيَ تَمْرَمَرُ

السَّحَابِ ﴿۱﴾ واته: وه نو کټیو چپایانه ده بښی واده زانی دامه زراون (له شویڼی خویاندا) کاتې فوو کرا به که په نادا چپاکان وهکو پوشتنی هور ده پوځ. وه لیږده ده فهرمویت: ﴿فَكَانَتْ سَرَّابًا﴾ واته: نه وهی نه پوانې بوی ههست ده کات شتیکه وهک ناو، که چی ناویش نیه، پاشان نامیتیت. وهکو خودای گورده نه فهرمویت: ﴿وَسْتُلْزَمُكَ مِنَ الْجِبَالِ فَذُوقُوا فَلْيَنْسِفْهَا رَبِّي نَسْفًا ﴿۱۰۰﴾ فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا ﴿۱۰۱﴾ لَا تَرَىٰ فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا﴾ واته: (نهی موحه ممد!) (ﷺ) پرسپاریت ئی ده کن سه بارهت به شاخه کان توښ بلئی په روه ردگار له بیخیان دینئی ووردوخاشیان ده کات، ئینجا په رشو بلاویان ده کاته وه، ئینجا پټک و ساف بیتاو و گړوگیا ده بیتلته وه، هیچ جوړه لاری و به رزی و نزمیه کی تیدا نابیني. وه نه فهرمویت: ﴿وَيَوْمَ نَسِیرَ الْجِبَالِ وَرَیَ الْأَرْضَ بَارِزَةً﴾ واته: وه یادیان خه روه وه پوځی که شاخه کان ده خینه پئی و پووی زه وی به پووی و ته ختی ده بښی. وه پاشان نه فهرمویت: ﴿إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا﴾ واته: به پاستی دوزخ که مینی بی بپوایانه، واته بوسه یه و ناماده کراوه ﴿الظَّالِمِينَ مَنَابًا﴾ واته: بوسه بزئوه کان جیی که پانه وهی ﴿لَئِیْنِ فِیْهَا أَحْقَابًا﴾ واته: تیدیا ده میننه وه هه زاران سال (ماوهیه کی زور) واته له ویدا ماوهیه کی زور گیرده دخون. خالیدی کوپی مه عدان نه لیت: نه مایه ته وهک نو فهرموده ی خودایه که نه فهرمویت: ﴿لَا مَا شَاءَ رَبُّكَ﴾ واته: مه گر نه که سه ی په روه ردگارت بیه وی بژ کرمه لی یه کتابه رسته ئیبنو جهریر پپوایه تی کردوه، ئیبنو جهریریش له سالمی وهگر توه، نه لیت: گویم له جه سن بوو پرسپاری ئی کرا له فهرموده خودای گورده ﴿لَئِیْنِ فِیْهَا أَحْقَابًا﴾ نه لیت: (احقاب) بیجکه له هتا هتا یی له ناگر هیچی تر نیه. به لام گوتراوه (حُقب) حه فتا ساله وه موو پوځی که وهک هزار ساله له و سالانه ی ئیره که نه یژمیرن. سه عیدله قه تاده وه نه گوازته وه که ووتویه تی: خودا نه فهرمویت: ﴿لَئِیْنِ فِیْهَا أَحْقَابًا﴾ نه م کزتابی نایهت هه حوقبیک راپورد حوقبیک تر به دوایدا دیت وه نه لیت: حوقبیک هه شتا ساله. په بیعی کوپی نه نه س نه لیت: ﴿لَئِیْنِ فِیْهَا أَحْقَابًا﴾ بیجکه له خودا هیچ کهس ژماره ی نه حقاب نازانی، وه پپی وتوین: که یه (حقب) هه شتا ساله. وه سالتیک سی سده شهست پوځ وه هه پوځ که هزار ساله له و سالانه ی که ئیمه نه یژمیرن. ئیبنو جهریریش پپوایه تی کردوه. خودا ده فهرمویت: ﴿لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا﴾ واته: له ویدا نه فینکی و ساردی ده چیزن نه خوارینه وه. واته له دوزخه خدا نه فینکیان دهست نه که ویت و نه خواردنیکی خوش ده خون، بویه خودا نه فهرمویت: ﴿لَا حِمِيمًا وَلَا عَسَاقًا﴾ واته: مه گین ناوه کول و زخواو. نه بولعالیه نه لیت: ناوه کولی له فینکی و خوارینه وهی

خوشی له زوخاو جیا کردوته وه (هلاوردوه) په بیعی کړی نه نه سیش هروای وتوه. ثاوه کول (حَمِيم) کوتا ترین پله ی گرمی و کولانه، وه زوخاویش (غَسَاق) بریتی یه له زوخاوو ثاره ق و زام و فرمیسک که نه ونده ساردو بونی پیسه کهس له توانیدا نیه و بهرگی ناگرئ (خودا بمان پاریزئ لئی بهرهمی خوی)، وه پاشان نه فرمویت ﴿جَزَاءً وَفَاةً﴾ واته: پاداشی دهریتته وه به پئی کرده و بیان. یانی: نه می که پئی گه یشتن له م سزایه بهرانبه ری کرده وه ناشیرینه کانی خویانه که له دنیا نه بیان کردن. مواهیدو قه تاده و کهسانی تر هر وایان وتوه. پاشان خودا نه فرمویت: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا﴾ واته: چونکه نه وان به ته ما نه بون لپرسینه وه یک هه بئ، واته: باوه بیان نه بوو که پوژنک دیت لپرسینه وه بیان له گه ل دا ده کړت و پاداشتی کرده وه کانیان وهرده گرن ﴿وَكَذَبُوا بِآيَاتِنَا كِذَابًا﴾ واته: ثایه ته کانی نیته بیان به دروده زانی، واته: به لگو نیشانه کانی خوی گوره بیان به درق ده زانی که په وانه ی کردبوو بؤ پیقه مبر (۳۰) نه فرمویت: ﴿وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا﴾ واته: له کاتیکدا هه موو شتیکمان هه ژمار کردوو له سهریان (به نوسین). واته ناگامان له هه موو کرده وه کانیانو نوسیو مانه له سهریان، زوو پاداشتیان نه دینه وه نه گهر چاک بوو به چاکو نه گهر خرابیش بوو به خرابه. وه پاشان نه فرمویت: ﴿فَذَوْقُوا فَلَن نَّزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا﴾ واته: ئینجا بهرئن سزای خوتان هیچتان بؤ زیاد نا کهین سزا نه بیت. یانی: به دوزخیه کان دوترئ: بهرئن نه و ناگره ی له ناویدان سزاشتان بؤ زیاد نه کهین. قه تاده ربوایه تی کردوه له نه بو نه یویی نه زدیوه نه ویش له عه بدولای کړی عومره وه که نه لیت: له م ثایه ته تووندتر دانه به زیوه ته خواره وه بؤ جهه نه میه کان ﴿فَذَوْقُوا فَلَن نَّزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا﴾ نه لیت: نه وانه هه تا هه تابه له سزادان.

﴿إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا (۳۱) حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا (۳۲) وَكَوَاعِبَ أَزْوَاجًا (۳۳) وَأَسَدًا حَافًا (۳۴) لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَابًا (۳۵) جَزَاءً مِّن رَّبِّكَ عَطَاءً حِسَابًا (۳۶)﴾

رَبِّكَ عَطَاءً حِسَابًا (۳۶)

سهرکه وتنی گه وره بؤ پاریزگارانه (المتقین)

خودای گه وره باس و هه والی نه و خوشبه ختانه مان بؤ ده کات وه نه وه ی بؤی ناماده کردن له ریزوخوشی بهرده وام، وه نه فرمویت: ﴿إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا﴾ واته: بؤ پاریز گارانیش جیگه ی به ثاوات گه یشتن هه یه. ئیبنو عه باس و زححاک نه لئین: باخی پازاوه قه تاده مواهیدنه لئین: گه یشتن به ثاوات و رزگاریان بوو له ناگر. دیاره لیره دا قسه ی ئیبنو عه باس به جئ تره، چونکه پاش نه م ثایه ته فرمویه تی: ﴿حَدَائِقَ﴾ واته: باخات، واته: باخی خورما و غهیره ز خورما ﴿حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا﴾ واته: باخات وه هه موو جزره ترئ یه ﴿وَكوَاعِبَ أَزْوَاجًا﴾ واته: وه کچانی تازه مکه کردوی هاوته مهن، واته سپی

مه مک خپ، نینو عه باس و مواهیدو که سانی تریش ایان وتوه ﴿وَلَا عَابَ﴾ واته: مه مک خپ، مه مکیان شوپ نه بوه توه، چونکه کیژن و خۆشه ویست و هاوته مه نن. وه کو له پېشه وه باس کړا له سوره قیامت واقعیه دا. وه نه فهرمویت: ﴿وَكَاذِبًا﴾ واته: وه په رداخی پرله شهرباب. نینو عه باس نه لیت: پری یه که له دواى یه، عیکریمه نه لیت: پون، مواهیدو حه سن و قه تاده و نینو زه دیدش هه روایان وتوه ﴿لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِدًّا﴾ واته: قسه ی بیهوده و دروی تیدا نابیستن. نم نایه ته وه که نه نایه ته وایه که خودای که وره نه فهرمویت: ﴿لَا لَغْوَ فِيهَا وَلَا تَأْسِيرٌ﴾ واته: نه قسه ی پوپوچی تیدایه و نه گونا هکردن. وه پاشان نه فهرمویت: ﴿جَزَاءً مِّن رَّبِّكَ عَطَاءٌ حَسَبًا﴾ واته: پاداشی ده دریته وه به پاداشتیکی ته واوله لاین په روه رداگری تروه. یانی: نه مه ی که باسمان کرد خودا پتی داون پاداشتی داونه ته وه به چاکه و به خشنده یی و به زه یی خوی بیپرانده وه واته به تیرو ته وای و زور به زیادیشه وه، عه رب ده لی: خه لاتی کردم به ته وای، واته: به سمه (کفانی) وه که نه مه (حسبی الله) واته ته نیا خودام به سه.

﴿رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَنُ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا﴾ ﴿٣٧﴾ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٨﴾ ذَلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ مَتَابًا ﴿٣٩﴾ إِنَّا أَنْذَرْتَكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَلَيْتَنِي كُنْتُ زَبَانًا ﴿٤٠﴾

هیچ کهس ناتوانی له به ردهم خودای که وردها قسه بکات (بدوی) هه تها فریشته کانیش مه گهر دواى

مؤله ت دان

خودای که وره باسی گوره یی و ده سه لاتی خویمان بز نه کات که په روه رداگری ناسمانه کان و زه مینه و نه ویشی که له نیوانیاندايه وه زور به به زه ییه و به زه ییه که ی هه موو شتیکی گرتوته وه، وه نه فهرمویت: ﴿رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَنُ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا﴾ واته: کهس ناتوانی بدوی له خرزمتیا نه گهر خوی مؤله تی نه دات، وه که خوی نه فهرمویت: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ واته: کتیه نه که سه ی له و پوژده که دیت هیچ کهس قسه ناکات مه گهر به مؤله تی خوا. وه نه فهرمویت: ﴿يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا﴾ واته: پوژیک که جویره نیل و فریشته کان هه موو به پریز پاوه ستاون قسه ناکن، مه گین که سنی نه و خودای به خشنده نیزنی پی دابیت نه ویش قسه یه کی چاک بکات. مه به ست لیزه دا له (روح) جویره نیله، شه عبی و سه عیدی کوپی جویره یرو زه حاک و تویانه: وه که خودای که وره نه فهرمویت: ﴿نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ﴾ ﴿١٣٣﴾ عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ

واته: جویره نیلی نهمین هینایه خواره وه، بق سهر دلی تق بق نه وهی له ترسینه ران بی. موقتیلی کردی
 حه بیان نه لیت: جویره نیل به پزیزترین و نیکترین فریشته یه له لای خوداو خاوه نی تکایشه. وه نهم
 فرموده یی خدا: ﴿لَا مَن أَدْنٰ لَہُ الرَّحْمٰنُ﴾ وک نهم فرموده یی وایه که نه فرمودیت: ﴿لَا تَكْلَمُ
 نَفْسٌ اِلَّا بِاِذْنِہٖ﴾ واته: هیچ کس قسه ناکات مه گهر به مؤلتهی خودا. له فرموده یی سه حیددا هاتوه
 که پیغمبر (ﷺ) نه فرمودیت: له و پڑدها پیغمبران نه بی کس قسه ناکات ﴿وَقَالَ صَوَابًا﴾ واته:
 هقی وتبی، وه (لا إله إلا الله) نه قسه هه قیه، وک نه بو سالح و عیکریمه وتویانه. پاشان
 نه فرمودیت: ﴿ذٰلِكَ الْیَوْمُ الْخَلْقُ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ اِلٰی رَبِّہٖ مَثَابًا﴾ واته: پڑی دیت که پڑی پاستیه، سا هر
 کس که پی ی خۆشه بارپیزی گه پانه وه به ره لای په رور دگاری خوی بگریته بهر و بیکاته
 بهرنامه یه بق خوی له سهری بهوات.

پڑی سه لا (قیامت) نزیکه

خودای گه ورده نه فرمودیت: ﴿اِنَّا اَنْذَرْنٰکُمْ عَذَابًا قَرِیْبًا یَّوْمَ یَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَیَقُولُ الْکَافِرُ یَلٰتَنٰی
 کُتُّ رَبًّا﴾ واته: بیگومان نیمه نیوه مان ناگادار کرد له سزایه کی نزیک له پڑنکی وادا که مرقده ده بینی
 پاداشتی نه کرده وانه یی که پیشه کی به دهستی خۆشی ناردونی، وه بیپروا له و پڑدها ده لی:
 کاشکای گل بو مایه نه ک مرقده. نهم فرموده یی خدا که نه فرمودیت: ﴿اِنَّا اَنْذَرْنٰکُمْ عَذَابًا
 قَرِیْبًا﴾ واته: پڑی سه لا بیگومان هاتنی نزیک بوته وه چونکه هه مو شتی نزیک بیت دیت ﴿یَوْمَ یَنْظُرُ
 الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ﴾ واته: هه مو کرده وه کانی چاک و خراب کن و تازه نه خریته به رده می. وک نهم
 فرمودانه: ﴿وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوْا حَاضِرًا﴾ واته: هر کرده وه کیان کردی تیایدانا ماده یی. وه نه فرمودیت:
 ﴿یَبۡتَوٰا لِّلۡاِنۡسٰنِ یَّوۡمَہِمۡ یَمَآ قَدَمَ وَاٰخِرَ﴾ واته: له و پڑدها ناده می هه والی پی دهریت له وهی که پیشی خستوه و
 دوی خستوه له چاکه و خرابه ﴿وَيَقُولُ الْکَافِرُ یَلٰتَنٰی کُتُّ رَبًّا﴾ واته: خوانه ناس له و پڑدها ناوات
 ده خوازی خاک بویه که له دنیا دا له دایک نه بویه و له دنیا دا نه ژشایه، کاتی سزای خودا ده بینی و سهیری
 کرده وه پیسه کانی خوی ده کات، که به دهستی پاسپارده گه لی هه لبارده یی به نهمه ک نوسراوه ته وه.
 وتراوه: کاتی خودای گه ورده فرمانی خوی به دی دینی له نیوان زینده وهران دا، به دادپه روه ری خوی
 حه قی مه پی کول به سه رمه پی شاخداره وه ناهیلی، کاتی فرمانی خوی به جی هینا له نیوانیاندان پیتان
 نه فرمودیت: ببینه وه به خاک! نه بنه وه به خاک، ناله ویدا خوانه ناس ده لی: ﴿یَلٰتَنٰی کُتُّ رَبًّا﴾ واته:

خۆزگه زنده‌وهر بومايه و بچومايه ته‌وه ناو خاك. ئەم مانايه هاتوه له فهرموده‌ی كه‌له‌شاخداكه پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) باسی كردوه، وه ئەم مانايه له ئەبو هورەيره و عەبدولای كۆپى عەمره‌وه هاتوه.

سوره‌تی (النازعات)

له‌مه‌كه‌دا هاتووته‌ خواروه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَالنَّازِعَاتِ غَرْاقًا﴾ ١ ﴿وَالنَّشِيطَاتِ نَشْطًا﴾ ٢ ﴿وَالسَّيْحَاتِ سَبْحًا﴾ ٣ ﴿فَاسْتَنْتَبِتْ سَبْقًا﴾ ٤ ﴿فَالْمُدْرَاتِ أَمْرًا﴾ ٥ ﴿

سویند به پینج باس له‌سه‌ر هاتنی پۆزی سه‌لا

خودای گه‌وره نه‌فه‌رمویت: ﴿وَالنَّازِعَاتِ غَرْاقًا﴾ واته: سویند به‌و فریشتانه‌ی كه گيانی كافران (له‌له‌شیان) به‌سه‌ختی ده‌رده‌هێنن ﴿وَالنَّشِيطَاتِ نَشْطًا﴾ واته: سوید به‌و فریشتانه‌ی كه گيانی باوه‌پدارن به‌ئاسانی ده‌ردێنن. ﴿وَالسَّيْحَاتِ سَبْحًا﴾ واته: وه سویند به‌و فریشتانه‌ی كه خیرا فه‌رمانی خوا جێبه‌جێ ده‌كهن. ﴿فَاسْتَنْتَبِتْ سَبْقًا﴾ واته: وه سویند به‌و فریشتانه‌ی كه پێشبركێ ده‌كهن له به‌جێهێنانی فه‌رماندا. ﴿فَالْمُدْرَاتِ أَمْرًا﴾ واته: وه سویند به‌و فریشتانه‌ی كه ته‌گبیری كاروبار ده‌كهن، واته: سویند به‌مانه، ئه‌وه‌ی به‌لێنتان پێدراوه‌ دێته‌ دی. ئێینو مه‌سه‌عودو ئێینو عه‌باس و مه‌سروق و سه‌عیدی كۆپى جوبه‌یرو ئه‌بو سالج و ئه‌بو زوحا و سودی ئه‌لین: ﴿وَالنَّازِعَاتِ غَرْاقًا﴾ واته: فریشته‌كاتی ده‌ست به‌گیان كێشانی نه‌وه‌ی ئاده‌م ده‌كهن. هه‌ندێکیان زۆر به‌قورسی و گرانی گیان ته‌كێشن، وه هه‌ندێکی تریان زۆر به‌سوك و ئاسانی گیان ته‌كێشن وه‌ك له‌ شوێنێكه‌وه‌ بجێت بۆ شوێنێكى تر، وه‌ك له‌م نایه‌ته‌دا نه‌فه‌رمویت: ﴿وَالنَّشِيطَاتِ نَشْطًا﴾ ئێینو عه‌باس یش هه‌روای وتوه. ئەم فهرموده‌یه‌ی خودا كه‌ نه‌فه‌رمویت: ﴿وَالسَّيْحَاتِ سَبْحًا﴾ ئێینو مه‌سه‌عوده‌لێت: ئه‌وه‌ فریشته‌یه. وه له‌ عه‌لی و موجاهیدو سه‌عیدی كۆپى جوبه‌یرو ئه‌بو سالحه‌وه‌ هه‌ر وه‌ك ئه‌و رپوایه‌ت كراوه. وه نه‌فه‌رمویت: ﴿فَاسْتَنْتَبِتْ سَبْقًا﴾ له‌ عه‌لی و مه‌سروق و موجاهیدو ئه‌بو سالج وحه‌سه‌نی به‌سریه‌وه‌ رپوایه‌ت كراوه‌ یانی فریشته. وه نه‌فه‌رمویت. ﴿فَالْمُدْرَاتِ أَمْرًا﴾ عه‌لی و موجاهیدو عه‌تاو ئه‌بو سالج وحه‌سه‌ن و قه‌تاده‌و په‌بیعی كۆپى ئه‌نه‌س و سودی ئه‌لین: یانی فریشته. حه‌سه‌ن ئه‌مه‌ی خستوه‌ته‌ سه‌ر كه‌ فریشته‌كان كاره‌كان به‌رپۆه‌ ده‌بن له‌ ئاسمانه‌وه‌ بۆ زه‌مێن به‌فه‌رمانی خودایان.

﴿يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ ۖ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ ۖ ثُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ ۝۸ أَبْصُرُهَا خَشِيعَةٌ ۝۹﴾ يَقُولُونَ أَيُّنَا لَمَرْدُودُونَ

فِي الْخَفَاوَةِ ﴿١٠﴾ أَيْ دَاكُنَا عِظْمًا نَحْرَةً ﴿١١﴾ قَالُوا تِلْكَ إِذْ أَكَرَّهُ خَاسِرَةٌ ﴿١٢﴾ فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ فَإِذَا هُمْ

بِالسَّاهِرَةِ ١٤

خودای گه ورده نه فرمویت: ﴿يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّجِفَةُ﴾ واته: له پوڅيکدا (فوو ده کړئ به شه پيوردا) بومه له رزه

زہوی دہلہ رزینئی ﴿تَبِعُهَا الرَّافَةُ﴾ واتہ: دو بارہ فوی پیا دہ کریتہ وہ بومہ لہ رزہ کی تریشی

به دودادیت (مردووان زیندوو ده بنه وه). خودای گه وره نه فه رمویت: ﴿تَوَمَّ نَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ﴾ (۶) تَبِعَهَا

الرَّادِفُ فَمَنْ ﴿١٠﴾ ثَبِينُوْهُ بَاسٌ لَّيْتُمْ: نه مه دوو فوو پیا کرد نه که یه، فوو یه که م و فوو دو هم م.

موجاهیدو چه سەن و قەتادەو زەحەحاک و کەسانی تریش هەروایان وتووە. موجاهید ئەلێت: یەکە میان

﴿يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ﴾ و هك نه م نایه ته وایه: ﴿يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ﴾ واته: له پوژنکدا که زهوی و

چپاكان دینه لهرزه. لهرزینی دووه میان وهك نه م نایه ته یه: ﴿وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً﴾

واته: وه زه وی و شاخه کان مه لگیران به چارێک دران به یه کدا و تهخت کران ﴿قُلُوبٌ یُّؤْمِنُذَ وَاجِفَةً﴾ واته:

زُود دَلْ لَه وِرْژِده دَه لَه رِزِی ﴿أَبْصَرُهَا خَشِيعَةً﴾ یانی: چاوی خاوه نه کانیان، بویه دراونه ته پال یه ک

له بهر ئه وهی که به یه که وهن یانی: بێنرخ و سه رشتۆپ به هۆی ئه وه هه موو ناخۆشیه وه که توشیان بووه .

﴿يَقُولُونَ إِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَفَاةِ﴾ واته: نه لاین: ناخو ده مانگیرنه وه سه رزمین؟ یانی: بپه رستانی

قوردهيش و نه و كهسانهيش كه ئىنكارى پۇڭى قىيامەت ئەكەن وەك ئەوان زىندوو بوونوۋە بەدور ئەزانن

دوای پویشن بو ناوکړې، (الحافره) یانې: کورپستان، مواهید ونیځۍ، وه دواى په لپه نبووی لاشیان

و پڌان و ګلوریونی پښه یان. لږه رتوه و نویانه: ﴿إِذَا شَاءَ عَظَمَ عَمْرُ﴾ واته: تايان ګه بويي ټا

قه تاده و ته يانه (ناخړه) يانه: (باله) و نه وېش، يانه: کلور بوون. مينو عباس و توبه ته: نئسقان کاتې

کَلَّا ۚ هُوَ اَبَدٌ نَحْنُ حَيٌّ ۚ قَالَ اَنَا كَذَّابٌ عَاسٍ ﴿١٠٠﴾ واته: ووتان: تا نه وه نه گه رواس گه رانه وه به گه

به زیانہ . موحہ ممہ دی کوپی کہ عب نہ لیت: قوپہ یش وتویانہ نہ گہر خودا دواى مردن زیندومان بکاتہ وہ

دوراندومانه. ﴿فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ﴾ واته: بیگومان نهو زیندوویونه وهیه مهریه که نه عره ته یه ﴿فَإِذَا هُمْ﴾

بِالسَّاهِرَةِ ﴿۱۰﴾ واته: نیتر کوتوپروان له ده شتیکی سپی کاکی به کاکیدا. خودافه رمان ده کات به ئیسرافیل

فوق دهکات به که له شاخا هم فروه فووی زیندوو بوونه وه، نو سا پیشینان و نهوانه یشی له دواى هاتون هموو پاست نه بنه وه له بهردهم پهروه درگاریاندا و به چاوی خویان نه بینن وه که خودای گه وړه نه فهرمویت: ﴿يَدْعُوكُمْ فَمَنْ سَبَّحْتَ بِحَمْدِهِ وَتَظُنُّونَ اِنْ لَيْتُمْ اِلَّا قَلِيلًا﴾ واته: نو پږډی که بانگتان ده کهن (له گډه کانتانه وه) جائیوه دهست به جی دین بهدهم بانگ کړنه که وه به سوپاس و سهنا کړنه وه واده زانن نه ماونه ته وه (له دنیا دا) ماوه به کی کم نه بیت. وه نه فهرمویت: ﴿وَمَا اَمْرًا اِلَّا وَاحِدَةً كَلِمَتٍ اِلَّا بِالصَّبْرِ﴾ واته: وه فرمانی نیته ته نها به که چاره وه که چاو تروکانیک (وايه له خیراییدا). وه نه فهرمویت: ﴿وَمَا اَمْرُ السَّاعَةِ اِلَّا كَلِمَتٍ اِلَّا بِالصَّبْرِ اَوْ هُوَ اَقْرَبُ﴾ واته: وه هاتنی پږډی دوايش به لای خواوه ههروه که چاو تروکاندیک وایه یان نزیک تر له وهش. وه نه فهرمویت: ﴿فَاِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ﴾ ثیبو عه پاس نه لیت: ﴿السَّاهِرَةِ﴾ واته: زه مین همووی، ههروه هاسه عیدی کړی جوبه یرو قه تاده و نه یو صالح و حه سه ن و زه حاک و ثیبو زهیده نه لیت: ﴿السَّاهِرَةِ﴾ واته: پووی زه مین. مواهیدیش نه لیت: له ژیری زه ویدا بوون، هینرانه سه زه وی، دیسان نه لیت: ﴿السَّاهِرَةِ﴾ واته: شوینی ته تخت. وه ره بیعی کړی نه نهس نه لیت: ﴿فَاِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ﴾ وه که هم نایه ته وایه که خودای گه وړه نه فهرمویت: ﴿يَوْمَ بُدِّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ واته: له پږډیکا که هم زهویه ده گډی به زهویه کی ترو ناسمانه کانیش ده گډین به ناسمانی تر نه و سا هموو له گډه کانیان دینه دهره وه دهره که ون بڅ خوی ته نیای زال به سه ره هموو شتیکدا وه نه فهرمویت: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا ۖ فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا ۖ﴾ (۱۰۹) لَا تَرَىٰ فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا ﴿۱۱۰﴾ واته: نهی موحه ممد (ﷺ)! پرسپارت لی ده کهن سه بارهت به شاخه کان توش بلی: پهروه درگار له بیخیان دینی و وورد و خاشیان دهکات ثینجا با پږډو بلایان دهکاته وه، ثینجا پږډ و ساف بی ناوو گډوگیا ده به یلیته وه، نابینی تیدا هیچ جوړه لاری و بهرنی و نزمیه که. وه نه فهرمویت: ﴿وَيَوْمَ نُسِرُّ لِبَالًا وَنَرَىٰ الْأَرْضَ بَارِزَةً﴾ واته: وه یادیان خهروه پږډی که شاخه کان ده خینه پږډ و پووی زه وی به پووی و ته ختی ده بینی. نه وزه مینه ی که کپوه کانی له سه ر دینه بهر چاو، بهم زه مینه دانانری چونکه نو زه مینه تاوانی له سه ر نه کراوه و خوینیشی له سه ر نه پږاوه.

﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى﴾ (۱۵) إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿۱۶﴾ أَذْهَبَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ ﴿۱۷﴾ فَقَالَ هَلْ لَكَ إِلَٰهٌ إِلَّا أَن تَرْكَهُ ﴿۱۸﴾ وَأَهْدِيكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَىٰ ﴿۱۹﴾ فَأَرَاهُ الْآيَةَ الْكُبْرَىٰ ﴿۲۰﴾ فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ ﴿۲۱﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ سَيْتَىٰ ﴿۲۲﴾ فَحَسَرَ فَنَادَىٰ ﴿۲۳﴾ فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَىٰ ﴿۲۴﴾ فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْأَخْوَ وَالْأُولَىٰ ﴿۲۵﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَىٰ ﴿۲۶﴾

باسی به سهرهاتی موسا، په ند بؤ که سی که له خوا بترسی

خوای گوره مه وال ته دا به پیغه مبه ره که ی موحه مه د (ﷺ) له باره ی بنده ی خو ی موسا (سه لامی خوای لی بیت) که نار دی بؤ لای فیرعون و پشتگیری لی کرد به موعجیزه، له گال نه و مه مو موعجیزه شدا هر له سر نه و بته رستی و لاساریه ی پویش و کولی نه دا تا خودا به توندی توله ی لیسه ند و له ناوی برد. هر به م شیوه یه پاشه پوژی نه وانه یش که باوه پ ناهین به و قورئانه ی که تو هیئاوته وه و دژایه تیت ده کن. بویه خودای گوره له کورتایی باسه که دا نه فرمویت: ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَىٰ﴾ واته: به راستی له م داستانه دا په ند هیه بؤ که سیک که له خوا بترسی. خودای گوره نه فرمویت: ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى﴾ واته: نایا داستانی موسات پی گیشته؟ ﴿إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ﴾ واته: بانگی کردو قسه ی له گال کرد ﴿وَالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى﴾ واته: کاتی: که په روه ردگاری بانگی کرد له کتوی پیروزی طوواوه و فرموی: ﴿أَذْهَبَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ﴾ واته: بؤ بؤ سهر فیرعون چونکه به راستی یاخی بووه. یانی سهریزتو وله نه ندازه ده رچو بئ گوئی. ﴿فَقَالَ هَلْ لَكَ إِلَٰهٌ إِلَّا أَن تَرْكَهُ﴾ واته: وه پئی بلئ: نایا ده ته وی پاک ببیته وه له گونا؟ یانی پئی بلئ: نه ته ویت شیواژک یا پتیاژک بگریته بهر پئی پاک ببیته وه و پاریزاو بیت وگویت لی بگری ﴿وَأَهْدِيكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَىٰ﴾ واته: وه پیت نیشاندهم بؤ (ناسینی) په روه ردگارت تا لئی بترسیت. ﴿وَأَهْدِيكَ إِلَىٰ رَبِّكَ﴾ یانی: پنگای خواناسیت پیشاندهم ﴿فَتَخْشَىٰ﴾ واته: تا دلت وای لی بئ بیت له رزه و گوپایه لی بیت بؤ خوا دوی نه وه ی که ره ق و پیس و دوز بووه له چاکه ﴿فَأَرَاهُ الْآيَةَ الْكُبْرَىٰ﴾ واته: ټینجا نیشانه هره گوره که ی نیشان دا. واته: موسا له گال نه و بانگ وازه راسته دا به لگو و نیشانه ی به میزی پیشان دا له سر راستی نه و په یامه ی بؤی هاتوه له لای خوداوه. ﴿فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ﴾ واته: که چی به دروی زانی و سهر پیچی کرد. یانی: باوه پی به راستی نه کردو نه و فرمانه یشی پی کرا بوو دژایه تی کرد. سهر نه نجام نه وه بو باوه پ له دلیدا نه بووه پوخسارو ده روونی دانه چله کا، وه نه یزانی نه وه ی بؤ موسا هاتوه راسته به لام پیویست نییه نه و باوه پی پئی هه ی. چونکه تیگیشتن زانیاری ده، و باوه پیش هه لسانه پئی، نه ویش

گوئی پایلی و خوبه دهسته وه دانه بوی. ﴿ثُمَّ أَذْبَرْ يَتَعَنَّ﴾ واته: له پاشان پشتی هه لکریو روی به په له. یانی بۆ وهستان به رانبهر به پاستی به هه ندی شتی پپو پوچ، نه ویش به کۆکردنه وی جادوگره کان به رانبهر نه وی که موسا بۆ هاتوه له وه موو موعجیزه یه. ﴿فَحَشَرَ فَنَادَى﴾ واته: نینجا جادوگرانی کۆکرده وه و بانگیکرد. واته: له ناو دارو دهسته که یا. ﴿فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى﴾ واته: ووتی: من په روه ریدگاری هه ره گه وره تانم. ئیبنو عه باس و مواهیدنه لئین: نه مه قسه ی فیرعه ونه، پاش نه وه بوو که نه لیت: گومان نابهم چل سال نه بیت بیجگه له من هیچ خوابه ک بووین. خدای گه وره نه فهرمویت: ﴿فَأَعَزَّهُ اللَّهُ تَكَاَلُ الْأَخِرِ وَالْأُولَى﴾ واته: نینجا خوا گرفتاری کرد به سزای هه ردوو جیهان. یانی: خودا تۆلی لیتسه نده وه و کردیه په ندی زه مانه بۆ نه وه که سانه ی که به له سه و یاخی ده بن له دنیا دا. ﴿يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فَأَوْرَدَهُمُ النَّارَ وَبِئْسَ الْوِرْدُ الْمَوْرُودُ﴾ واته: فرعون پپشی قومه که ی نه که ویت له پۆزی دوایشدا چهنه خرابه نه وه به خشراوه ی پپیان به خشراوه، وه که خودا نه فهرمویت: ﴿وَجَعَلْنَاهُمْ أَيْمَةً يَكْتُمُونَ إِلَى الْكُفْرِ وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ لَا يُصْرُونَ﴾ واته: نه وانمان کرده پپشه وایانیک که خه که بانگ ده که ن بۆ ناگری دۆزه خ وه له پۆزی دوایشدا یارمه تی نادرین. وه پاشان نه فهرمویت: ﴿إِنِّي فِي ذَلِكَ لَإِعْرَءٌ لِّمَن يَخْشَى﴾ واته: به پاستی له م داستانه دا په ند هیه بۆ که سیک که له خوا بترسی. یانی بۆ که سی که نامۆزگاری و په ند وه رگری.

﴿وَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَرِ السَّمَاءُ بَنَاهَا﴾ ﴿٧﴾ رَفَعَ سَعَتَهَا فَسَوَّاهَا ﴿٨﴾ وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا ﴿٩﴾ وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا ﴿١٠﴾ أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا ﴿١١﴾ وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا ﴿١٢﴾ مَتَاعًا لَّكُمُ لَّاتَمَيَّكُمُ ﴿١٣﴾

دروست کردنی ناسمانه کان و زه مین گرانتره له ویدی هینانه وی خه که

خدای گه وره نه فهرمویت: ﴿وَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَرِ السَّمَاءُ بَنَاهَا﴾ ئایا وه دی هینانی ناسمان دژوارتره له ئیوه؟ وه که خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿لَخَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ﴾ واته: به پاستی به دیهینانی ناسمانه کان و زه وی گه وره تره له به دیهینانی خه کی. وه نه فهرمویت: ﴿أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَدِيرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ﴾ واته: ئایا ده زانی نه وه که سه ی که ناسمانه کان و زه وی به دیهیناوه ناتوانی وینه یان دروست بکات؟ به لئ ده توانی، هه ره نه ویش دروستکری زانایه. (بَنَاهَا) ته فسیری کرده به م ئایه ته ﴿رَفَعَ سَعَتَهَا فَسَوَّاهَا﴾ واته: بالای به رز

کرده وهو پیکی خست. واته: قه واره ی بهرز کرده وه ته وهو دره نگرتر له ناو نه چئ، له بار کراوه و
 پازاوه ته وه به کومه له نه ستره یه ک له شه وی تاریکا. وه نه فهرمویت: ﴿وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا﴾ واته:
 وه شه وی تاریک کردو ده ری خست پوناکی پوژی. یانی: شه وی نذر پهش و تاریک و پوژی شی نذر پوژن
 و پرنګدار و جوان کرد ئیبنو عه باس نه لئیت: ﴿وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا﴾ واته: تاریکی کرد. وه هه روه ها موجهیدو
 عیکریمه و سه عیدی کرپی جوبه یرو کومه لئیکی تریش هه ر وایان وتوه. ﴿وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا﴾ واته: پوژه که شی
 پووناک کرده ته وه. ﴿وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا﴾ واته: له پاشان زه وی پاخست. وه نه م نایه ته ﴿وَالْأَرْضَ
 بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا﴾ نه م نایه ته ی تر پوونی کرده ته وه ﴿أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَنَزَعَهَا﴾ واته: ناوی لی هینایه
 ده رو جیی له وه پی لی پیدا کرد. له پیشه وه له سورته ی سه جده دا باسی کراوه که زه مین وه دی هینرا
 پیش وه دیه ی نانی ناسمان به لام دوی دروست بوونی ناسمان به تلدا نه وه پان کرایه وه. به و مانایه
 شه وی تییدا بو هاته ده ر له توانا وه (قوة) بۆ کردار وه نه م مانای قسه کی ئیبنو عه باس و که سانی
 تریشه، ئیبنو جهریریش نه می هه لباردوه. وه نه فهرمویت: ﴿وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا﴾ واته: وه شاخه کانی
 پته و دامه زراند. یانی: دایمه زراند و جیگری کرد به پته وی له شوینی خویا، هه ره و کار به جی و دلسوز
 و دلوفانه بۆ بهنده کانی، خویا که وره نه فهرمویت: ﴿مِمَّا لَكُمْ لَوْ لَا تَفْكِرُ﴾ واته: بۆ به هره مهن دی خوتان
 و نازده لتان. واته زه مینی پاخست و ناوی له کانی اوه کان ده ره ی ناو شارا وه کانی ده رخست و جوباره کانی
 خسته پی و دارو دره خست و کشتوکالی پرواند و کیوه کانی جیگیر کرد بۆ شه وی خه لکه که ی به نارامی
 بزین و خوش گوزهران بن. وه نه و شتانه ی که پیو یستیان هه ل و نازده لانه بۆ خواردن و سواری به کاریان
 بیین، له و ماوه یی که پیو یستیان هه لم ژیا نی دونه یی دا تا نه و کاته ی بۆ دیاری کراوه و کۆتایی دیت.
 ﴿فَإِذَا جَاءَتِ الطَّامَةُ الْكُبْرَىٰ ۚ﴾ (۳۲) یَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَنُ مَا سَعَىٰ (۳۵) وَبُرِزَتِ الْجَحِيمُ لِمَنْ يَرَىٰ (۳۶) فَأَمَّا مَنْ طَغَىٰ (۳۷) وَآثَرَ
 الْحَيَوةِ الدُّنْيَا (۳۸) فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَىٰ (۳۹) وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ (۴۰) فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ
 (۴۱) يَتْلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا (۴۲) فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرِهَا (۴۳) إِلَىٰ رَبِّكَ مُنْهَبْهَا (۴۴) إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ مَّنْ يَحْشَسُهَا (۴۵)
 كَانَهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَوْ يَتْلُونَهَا إِلَّا عَشِيَةً أَوْ ضُحَاهَا (۴۶)

پوژی قیامهت و له وه ی که تایه یه ته ی له خوشی و ناخوشی (که کاته کانی دیاری نه کراوه)

خودای که وره نه فهرمویت: ﴿فَإِذَا جَاءَتِ الطَّامَةُ الْكُبْرَىٰ﴾ واته: ئینجا کاتیک که پووداو وه لا
 که وره که هات که پوژی دوا یه. ئیبنو عه باس نه لئیت: بۆیه ناو براوه به (طامه) به لایه کی شه ونده

گوره په له سهری هه موو به لا کانه وه په. وه ک خدا نه فهرمویت: ﴿وَالسَّاعَةُ أَذَىٰ وَأَمْرٌ﴾ واته: وه سزای
 نهو پڅده نږد سه ختر وتالتره، وه نه فهرمویت: ﴿يَوْمَ يَذَّكَّرُ الْإِنْسَنُ مَا سَعَىٰ﴾ واته: نهو پڅدهی که مړوځ
 تییدا کرده وهی خوی بیر ده که ویته وه. یانی: لهو کاته دا وه چېی ئا دم هه موو کرده وه کانی چاک و
 خرابی وه بیر دیته وه، وه ک خدا نه فهرمویت: ﴿يَوْمَ يَذَّكَّرُ الْإِنْسَنُ وَأَنَّىٰ لَهُ الذِّكْرَىٰ﴾ واته: لهو
 پڅده ئا نینسان کرده وهی خوی بیر ده که ویته وه به لام نهو بیر که ویته وه په چ سودیک بهو ده که په نیت؟ وه
 نه فهرمویت: ﴿وَبُرْزَتِ الْجَحِيمُ لِمَن يَرَىٰ﴾ واته: دڅزه خ پیشان درا بق هر که سیک که بهوانی. یانی به
 ئاشکرا خه لکی جهه من نه بینن دینه به رچاوتان. ﴿وَأَمَّا مَنْ طَغَىٰ﴾ واته: لهو پڅده دا چاکو خرابه به پیی
 کرده دابه ش ده کړی، ئینجا نهو که سهی سهر که ش بوی، واته یاخی و خو به زل زان بوی ﴿وَأَنزَلَ
 الْغَيَّوَةَ الْأُنْيَا﴾ واته: وه ژانی دونیای هه لېژار دی. یانی: دونیای پیش فرمانه کانی خوداو پڅدی
 دواپی (په سلان) خستوه ﴿فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَىٰ﴾ واته: نهو به بیگومان دڅزه خ جیگایه تی. یانی:
 پاشه پڅژان بق ناو جهه منم و خوار دنیان ژه قنه موه و خوار دنه و یان ناو ده کول. ﴿وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ
 رَبِّهِ وَنَهَىٰ النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ﴾ واته: نهو که سهی تر ساب له هه لو یستگه ی به رده م په روه ر دگاری و به رگری
 نه فسی خوی کردی له ناره زوی خرابه. یانی: تر ساوه له وه ستان له به رده سستی خودای گوره،
 وه تر ساوه لهو به ریاره ی خودا بوی ددها، وه وازی له ناره زوی خوی هیئاوه، وه که پاوه ته وه بق
 به ندایه تی گوره ی خوی ﴿فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ﴾ واته: نهو به بیگومان به هه شت جیگایه تی. یانی:
 مه نزل و شوین و پاشه پڅدی به هه شتی به رینه. پاشان خودا نه فهرمویت: ﴿يَسْتَأْذِنُكَ عَنِ السَّاعَةِ أَبَانَ
 مُرْسَهَا﴾ واته: پر سیارت لی ده کن دهر یاه ی پڅدی دوا ی که ی ده بی؟ ﴿فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرُهَا﴾ واته: تو چن
 له م باره وه ده ویی؟ ﴿إِلَىٰ رَبِّكَ مُنْهَبَهَا﴾ واته: زانینی نهو هر لای په روه ر دگاره، یانی: زانینی به تو
 هیچ که سیک تریش نه دراوه و هر خوی کاته که ی نه زانی و ئا گاداریه تی. ﴿ثُمَّ قُلْتُ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا
 تَأْتِيكُمُ إِلَّا بَعْنَةٌ يُسْتَأْذِنُكَ كَانَكَ حَفِيٌّ عَنَّا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ﴾ واته: هاتنی قیامت بق ئاسمانه کان و
 زه ویش گران و قورسه، نایه به سه رتاند له نا کاو دا نه بیت، له تو ده پرسن وه که نه وهی که تو له
 هاتنی پڅدی دواپی ئا گادار بی! نهی موحه مه د ﴿بَلَىٰ﴾ بی. بیگومان زانینی هاتنی نهو پڅده ته نها لای
 خوا په. وه لیژده نه فهرمویت: ﴿إِلَىٰ رَبِّكَ مُنْهَبَهَا﴾ له بهر نه مه په کاتی جو به ر نیل پر سیاری له

پیغمبر (ﷺ) کرد له کاتی پږی قیامت، پیغمبر (ﷺ) فرموی: پرسیار لیکراو زانتر نیه له پرسیارکه له و باره یوه. وه نه فرموی: ﴿إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ مَّنْ يَّحْشَاهَا﴾ واته: بیگومان تو هر ترسینه ری که سیکت که له و پږه برسی. یانی من تو م ناردوه بق نه وهی خه لکی ناگادارکی و بیان ترسینه له توله و سزای خودا. که سی که له خوداو گورده یی خوداو به لینه کانی ترسا وه شوینت که وت پرکاری نه بیت و سه رکه وتوو درده چیت. داماری و په نجه پږی بق نه وه که سی که باوه پت پی ناکات و دزایه تیت نه کات. وه پاشان نه فرموی: ﴿كَأَنَّهُمْ يَوْمَ رَوَّهَا لَرَّوْهُنَّ إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا﴾ واته: بی پرواکان که نه و پږه ده بینن واده زانن که له دونیادا نه ماونه ته وه نیواره یه که یا چیشته نگاوکی نه بی. یانی کاتی هه لسانه وه له گوره کانیاں بق شوینی کوبونه وه، زیا نی دنیا زور به که م تیده گن تا وا ده زان زیاد له نیواره ی پږی که یا چیشته نگایه که ماونه ته وه! نیبوجوبه بر نه لیت: له زه حاکه وه و زه حاکیش له نیبوجوبه یوه: ﴿كَأَنَّهُمْ يَوْمَ رَوَّهَا لَرَّوْهُنَّ إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا﴾ یانی: نیواره ی پږی که له نیوه پږه تا خورثاوا ﴿أَوْ ضُحَاهَا﴾ له نیوان هه لانتی خور تا ناوه پاستی پږ. قه تاده نه لیت: دنیا له بهر چای نه و خه لکه که پږی دوا بیان پیشان درا زور که م نه نوینیت.

ته فیسری سوره قی (عبس)

له مه که که دا هاتوه ته خواروه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى﴾ (۱) أَن جَاءَهُ الْأَعْمَى (۲) وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهٗ يَرْكَبُ (۳) أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الْذِكْرُ (۴) أَلَمْ يَكُنْ أَسْتَفْتَى (۵) فَأَنْتَ لَمْ تَهْدِنِي (۶) وَ مَا عَلَيكَ الْآبْرَئُ (۷) وَأَلَمْ يَكُنْ جَاءَكَ يَسْعَى (۸) وَهُوَ يَخْشَى (۹) فَأَنْتَ عَنْهُ لَهْفَى (۱۰) فَلَا أَشَأَ لَدْرِكُهُ (۱۱) مَن شَاءَ ذَكَرْهُ (۱۲) فِي صُحُفٍ مُّكْرَمَةٍ (۱۳) تَرْفَعُوهُ مُطَهَّرَةً (۱۴) بَآيِدٍ سَرَفَةٍ (۱۵) كَرَامٍ بَرُّو (۱۶)

سه رزه شکر دنی پیغمبر (ﷺ) له سه ر ناوچاو گرژ کردن له پوی پیاویکی که م توانای نابینا

(ابن ام مکتوم)

زوریک له و که سانه ی که ته فیسریان نویسه باسیان کردوه که پیغمبر (ﷺ) ووتویزی له که ل هندی له گوره پیاوانی قوپه یشا نه کرد نویدی هبو که موسلمان بین، له و کاته دا قسه ی بۆنه کردن (ابن ام مکتوم) بوو هات که یه کی بوو له و که سانه که له کونه وه موسلمان بوو بوو. پرسیار شتیکی له پیغمبر (ﷺ) نه کرد، کولی نه نه دا، وه پیغمبر (ﷺ) پی خوش بوو له و کاتا وازی لی بینیت بق نه وه ی بتوانی قسه له که ل نه و پیاوانه دا بکات هزی نه کردو هیوای و ابو خودا هیاده تیان بدات، ناوچای گرژ کرد له پوی (ابن ام مکتوم) دا و پوشی وه رگپرا و پوی کرده نه وانی تر، خوی

گوره هم نايه تانه ي ناره خواره وه: ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى﴾ واته: پيغه مبر (ﷺ) پوي گرز كردو پشتي مه لگرد. ﴿أَن جَاءَهُ الْأَحْمَى﴾ واته: كه كويره كه هاته لاي. ﴿وَمَا يَذُرُكَ لَعَلَّه يَرْزُقُ﴾ واته: تو چوزانيت؟ به لكو شو كويره بيهوي پاك بيته وه. ياني نه يويست به مره وهر گريت و خزي پاك بگاته وه. ﴿أَوْ يَذُرُّ فَنَنْفَعُهُ أَلَمْ نَكْرِ﴾ واته: يا بيري بگويته وه (شوي كه له بيري چوته وه) نه جا شو بير كردنه وديه سودي پي بگيه نيئت. ياني نه يويست په ندو ناموزگاري وهر گري و خزي بپاريزي له قه ده غه كان. ﴿أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَى﴾ واته: كه چي نه وي كه خزي بينياز ده زاني ﴿فَأَن لَّهُ تَصَدَّقْ﴾ واته: تو پوي تي ده كيت. ياني نه وي ده وله مهنده خوت به نه وه سهرقال نه كي به لكو موسلمان ببني ﴿وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَرْزُقُ﴾ واته: وه هيچ له سر تو نيه كه شو وبيروايه خزي پاك نه كاته وه ﴿وَأَمَّا مَن جَاءَكَ يَسْعَى﴾ واته: به لام شو كه سعي كه به په له دي بولات. ﴿وَهُوَ يَخْشَى﴾ واته: وه له خودا ده ترسي. ياني كه سيك كه تزي مه به سته و دوات نه كه ويئت و به قسه كانت پيگاي راست نه گريت ﴿فَأَن تَعَنَّ لِلْعَن﴾ واته: تو خوتي لي هه له ده كيت. ياني: خوت سهرقال نه كي، نالي ره دا خودا فرمان ده كات به پيغه مبره كه ي كه ناگدار كردنه وه نه به ستي به كه سيكي تاييه تيه وه به لكو نه بي يه كساني و جياوازي نه كات له نيوان ناودارو بي چاره و بنده و ناغاكه ي و هژار و بينيازدا زن و پياوو گه وده و بچوكان شو سا خودا مهيلي له مهر كه ستي بييت پيگاي راستي نيشان نه دات، نه خودايه كار به جييه و خاوه ده سه لاته. نه بويه علاو نيينو جه رير له عايشه وه پيوايه تيان كردوه فهرمويه تي: ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى﴾ له سر نيينو نوم مه كتومي نابينا هاته خواره وه، نه وه بوو هاته خرمه ت پيغه مبر (ﷺ) مهر نه يويست: ناموزگاريم بكه، له و كاته دا يه كيك له پياوه خوانه ناسه كان لاي بوو، عايشه نه ليت: پيغه مبر (ﷺ) روي ليوه رگتپاو روي كرده كابراكه ي تر! و پي فهرموو: نه مه ي من نه يلتم هيچ نكولييه كت لي نه هيه؟ نه ويش ووتي: نه له سر هم پوو نه دانه به م كابرا نابينا يه ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى﴾ هاته خواره وه. تيرمزي هم فهرموده يه ي پيوايه ت كردوه و عايشه ي تيذا باس نه كردوه. مهر به م شيويه له موطاي نيمام ماليكدا هاتوه.

تاييه تمه نديه كاني قورنان

خودا نه فهرمويت: ﴿كَلَّا إِنَّا نَذْكُرُ﴾ واته: وا مه كه! بيگومان شو پيغمونيانه ي كه بؤت هاتوه بيدار كره وي ناده مي يه. ياني: هم سوره ته يا هم ناموزگاريه بؤ سهر كردني خه لكويه به يه كچاو و گه ياندي زانباريه به پياوماقولا و هژاران وه كه يه. قه تاده و سودي نه لين: ﴿كَلَّا إِنَّا نَذْكُرُ﴾ ياني:

قورئان. ﴿فَنَسَاءٌ ذَرُّهُ﴾ واته: نینجا نهو که سه ی بیهوی یادی خوا ده کات. یانی: کی ناره نو بکات یادی خوا نه کات له هه موو کارو فرمانیکیا. نه گونجی نهو زه میره له (ذکره) بگه پیتوهه بۆ وه حی چونکه نایه ته که نه مهیش نه گه یه نی. وه نه فرمویت: ﴿فِي صُحُفٍ مُّكْرَمَةٍ﴾ واته: که نهو پینمونیا نهش نوسراونه ته وه له چهند په ره یه کی به ریزدا ﴿تَرْفَعُهُمْ مِّطَهَّرَةً﴾ پایه بلند ی پاک. نه م سوره ته و سوره ته کانی تری قورئان په یوه ستن به یه که وه، چونکه هه موو قورئانیش ﴿فِي صُحُفٍ مُّكْرَمَةٍ﴾ گه وره و به ریزن ﴿تَرْفَعُهُمْ﴾ یانی: به ریزه وه هه لگیراوه ﴿مِطَهَّرَةً﴾ یانی: پاکزه له عیب و زیادو کم و کوپی. وه نه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا سِرْفٌ﴾ واته: که به ده ست نوینه رانه. یانی: به ده ستنی پاسپارده گه لی. نینبو عه باس ومجا هیدو زه حاک و نینبو زه یه نه لئین: یانی: فریشته. بوخاریش نه لئیت: ﴿سَرَفٌ﴾ یانی: فریشته، (سفرت) یانی: ریکم خستن وه نهو فریشته یه کاتی دانه به زنی به نیگای خودا جیبه جیبی نه کات، وه که نهو نوینه ره (السفر) وایه هه لئه ستنی به ناشت کردنه وه ی خه لکی. وه نه فرمویت: ﴿كِرَامٍ زَرَرٌ﴾ واته: به ریزنی خیرخوان. یانی: په وشت به رزو چاک و ناکار چاک و به نه مه که و پاک و ته واون. نالیره دا پیویسته نه وانه ی که هه لگری په یامی قورئانن قسه و کرداریان رنک و په په سهند بی. نیعامی نه حمده ریوایه تی کردوه له عانیش وه (خودا لئی پازی بی) نه لئیت: پیغه مبه ر ﴿مُبَرَّكٌ﴾ فرمویه تی: نه وه ی قورئان نه خویننی وکارامه یه تئیدا له گه ل فریشته به ریزو خیرخواکانه، نه وه ییش که نه یخویننی وله سهری گرانه نه وه دوو پاداشتی هه یه زانایانی تری فرموده ش هیناویانه.

﴿قُلِ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرُهُ﴾ (۷) مِنْ أَيْ شَيْءٍ خَلَقَهُ. (۸) مِنْ تَطَفُّعٍ خَلَقَهُ. فَقَدَرُهُ. (۹) ثُمَّ السَّيْلَ يَسْرُهُ. (۱۰) ثُمَّ أَمَلَهُ. فَأَقْبَرُهُ. (۱۱) ثُمَّ إِشَاءَ أَشْرُهُ. (۱۲) كَلَّا لَمَآ بَاطِلٌ مَّا أَمْرُهُ. (۱۳) فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ. (۱۴) أَنَا صَبَبْتُ الْمَاءَ صَبًّا. (۱۵) ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا. (۱۶) فَأَبْثَغْنَا فِيهَا حَبًّا. (۱۷) وَعَبَا وَقَبًّا. (۱۸) وَزَيَّنَّا وَمَحَلًّا. (۱۹) وَحَدَّائِقَ عُلبًا. (۲۰) وَفُكَّهًا وَأَبًّا. (۲۱) لَمَّا لَكُرُ

﴿وَلَا تَعْمَلُونَ﴾ (۲۲)

وه لای نه وانه ی که برپایان به زیندوبونه وه نیه دوا ی مردن

خودا باسی نهو که سانه نه کات که باوه رپان به زیندوبونه وه و کو کردنه وه نیه له نه وه نادهم ﴿قُلِ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرُهُ﴾ واته: به گوشت چن (خراپترین نه فرینی لیبی) ناده می چهند پیتنه زانه. زه حاک نه لئیت: له نینبو عه باسه وه: ﴿قُلِ الْإِنْسَانُ﴾ یانی: نه فرین کراوه له و مرغه. وه هه روه ها نه بو مالیکیش نه لئیت: نه مه بۆ خودی مرغیکه که حاشا ده کات، به هوی باوه پنه کردنی، بینه وه ی

به لگه یه کی به دهسته وه بیت به هوی نه فامی و نه زانی خویه وه ئیبنو جوره یج نه لیت: ﴿مَّا أَكْفَرُهُ﴾ یانی:

چه ند بیدینه. قه تاده نه لیت: ﴿مَّا أَكْفَرُهُ﴾ یانی: چه ند بیبه شه، نه وسا خودا باسی نه وهی بۆ ده کات چون دروستی کرد له و شته بئیرخه وه نه توانی بییه نیتته وه، وهک له پیشه وه هینای. وه نه فه رمویت:

﴿مِنْ أَيْ شَيْءٍ خَلَقَهُ﴾ واته: بیر ناکاته وه و بزانی که خوا له چی دروستی کردوه. ﴿مِنْ تُلْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَرَهُ﴾

واته: له دلۆپتیک ئاو دروستی کردوه و پتکی خستوه. یانی: نه اندازه ی زیان و پۆزی و کردارو به دبه ختی

و خوشبه ختی بۆ داناوه. ﴿ثُمَّ السَّيْلَ يَسْرِمُ﴾ واته: له پاشان پتگی چاک و خراپی بۆ ئاسان کردوه.

عه وفی نه لیت: له ئیبنو عه باسه وه: پاشان پتگی هاتنه دهره وهی له سکی دایکیه وه بۆ ئاسان کرد.

وه ههروه ها عیکریمه و زه حاک و نه بو سالح و قه تاده و سوددی وتویانه، ئیبنو جه ریریش نه مه ی

هه لبراردوه. موجهیدیش نه لیت: نه مه وهک نه و نایه ته وایه که خودا نه فه رمویت: ﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ

السَّيْلَ إِنَّمَا شَاكَرًا وَإِنَّمَا كُفِّرًا﴾ واته: بئگومان نئمه پئتمو نیمان کرد بۆ پاسته پئ، سایا سوپاس

گوزاره وه یا ناسوپاس و سه پله! یانی: بۆمان پوون کردوه ته وه و ئاشکرامان کردوه بۆی و کار

ئاسانیمان بۆ کردوه. هه سه ن و ئیبنو زه دیدش هه ر وایان وتووه. نه مه به هیزترین قسه یه، خوایش له

هه موومان زانناره. وه نه فه رمویت: ﴿ثُمَّ أَنَا أَنَا فَاذْكُرُونِي﴾ واته: ئینجا ده یمرنئی و نه یخاته گۆپه وه، یانی:

پاش دروستکردنی و مراندنی له گۆپی نان، یانی کردیه خاوه ن گۆپ. عه ره ب نه لیت: خرایه ناو گۆپ

کاتی له بهر چاوه ناو و بز بو وه خودا له ناوی دا. وه شاخی گاکه شکا، خودا شاخی شکاند، وه کلکی

ووشره که بپا، خوا کلکی بپری، وه فلانه که س دورکه وته وه لیم، خودا دوری خسته وه. وه

نه فه رمویت: ﴿ثُمَّ إِنَّا أَنشَأْنَاهُ﴾ واته: له پاشان کاتی که ویستی زیندوی ده کاته وه یانی دوی مردن

زیندوی کرده وه، ووتراوه: زیندوو بوونه وه و هه لسانه وه ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ

بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ﴾ واته: له نیشانه کانی نه و خودایه که ئیوه ی له خاک دروست کردوه له پاش ماوه یه ک

کتوپر ئیوه ئاده مین و بلاو بوته ته وه له زه ویدا. ﴿وَأَنْظُرْ إِلَى الْفُطَّارِ كَيْفَ تُنْشَرُهَا ثُمَّ

نَكْسُوهَا لِحَمَاهُ﴾ واته: وه ته ماشای ئیسقانه کانی گویدرژده کات بکه چون به رزیان ده که یه وه له

شوینی خویان ویه کیان ده خه یت، پاشان گزشتی به سه ردا ده هینینه وه، بوخاری و موسلیم له

نه عمه ش پیاوایه تی کردوه له نه بو سالحه وه نه میش له نه بو هوره یره وه: هه موو لاشه ی مرقه نه پۆزی و

نامیته ی جگه له کلینچک (عجب الذنب) نه بی که مرقه له و دروست کراوه و له ویش پتیک ده هینریتته وه، وه

نه فرمویت: ﴿كَلَّا لَمَآ يَفْضُ مَآ أَمْرُهُ﴾ واته: به پاستی نه وی که خوا فرمانی پداوه هیشتاناده می به جیی نه هیتاوه. ئیینو جه ریر نه لیت: خودای گوره نه فرمویت: نه خیر به و شیوه یه نیه که نه و مرقفه خوانه ناسه نه لیت به شی خودای داوه له گیان و مالی! ﴿كَلَّا لَمَآ يَفْضُ مَآ أَمْرُهُ﴾ ئیینو جه ریر دوباره نه لیت: نه و فرزانه ی خودا له سهری داناوه به جیی نه هیتاوه. نه وی لئی تیت هگم له م مانایه (خودا زاناره) مانای ﴿ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنشَرُهُ﴾ واته: زیندوی ده کاته وه. ﴿كَلَّا لَمَآ يَفْضُ مَآ أَمْرُهُ﴾ واته: خودا ئیستا نایکات تا نه و ماوه یه ته و او نه بی و هرچی بق مرقفه دیاری کراوه و دانراوه نه یه ته دی و تا نه وی بریاری داوه دیته زیانه وه نه مریت وه هر شتی خودا فرمانی داوه نه بی بیت هجی، هر کاتی نه و ماوه یه لای خودا کوتایی هات، نه و خودا هه مووی زیندو نه کاته وه وه ک چون به دیتان و نه و شیوه یه ش نه یان هیئتیه وه.

سه و زبونی دانه ویله و حب هر شتیکی تر نیشانه یه له سر زیانه وهی دوی مردن

خودای گوره نه فرمویت: ﴿فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ﴾ واته: ده با مرقفه سهیری خوارده مه نیه که ی بکات، یانی: خودا به هرو نیشانه کانی ده سه لاتی خوی نه نویتن به زیندو و کرده وهی کشتو کال و پوه ک له م زهمینه بیگیانه له سر زیندو و کرده وهی لاشه مردوه کان پاش نه وی بو به ئیسی پزیو و خولی پهرش و بلاو بوو. ﴿أَنَا صَبِيْنَا أَلَمْآ صَبَا﴾ واته: به پاستی ئیمه له هه و وه بارانمان داپژاند چون داپژاندنیک. یانی: له ئاسمانه وه باراندو و مانه ته سر زهمین. ﴿ثُمَّ سَفَعْنَا الْأَرْضَ شَفَا﴾ واته: له پاشان زه ویمان له ت له ت کرد به گیا چون له ت کردنیک. یانی: جیگیرمان کرد تیایدا و بلووبویه و به ناویدا وه نه و دانه ویله که له ناویدا بوو هه لی مزی و سه و زبوو به زبویه وه و ده رکوت له سر پووی زهمین. ﴿فَأَبْنَا فِهَا حَبَا﴾ واته: ئینجا دانمان له ناویا پرواند. ﴿وَعَبَا وَقَضَا﴾ واته: وه ترئ و سه و زه. دان یانی: هه موو نه و شتانه ی که باسکران له دانه ویله، ترئیش دیاره، ﴿وَقَضَا﴾ گیایه که به کار دیت بق ئالی مه پو مالات به ته پی، قه تیشی پی نه و ترئ. ئیینو عه باس و قه تاده و زه حاک و سودیش وایان وتوه. حه سه نی به سری نه لیت: القضب: یانی: ئالف. ﴿وَزَيَّنَّا وَغَلَا﴾ واته: وه زه یتون و دارخورما. ﴿وَحَدَّيْنَا غَلَا﴾ واته: وه باخاتی چوپپی یانی: باختان. حه سه ن و قه تاده نه لیت: ﴿غَلَا﴾ یانی: دارخورمای گوره و چوپپی. موجهیدو ئیینو عه باس نه لیت: هر شتی چپ و پری و به ناویه کا بجیت. ﴿وَفَكَّهَ وَأَبَا﴾ واته: وه میوه له وه. ﴿وَفَكَّهَ﴾ هر شتی که له زه تی هه بی له میوه. ئیینو عه باس نه لیت: هر شتی به ته پی

بخورئ. ﴿وَأَبَآ﴾ نهو هی زهوی سهو زی نهکات مهو مالآت نهیخوات و مروؤ نایخوات. دیسان نه لیت:
 پرسیار له نه بو به کری صدیق کرا ده ربارهی نه م فرمودهی خودا ﴿وَفَکْهَ وَأَبَآ﴾ نه لیت: کام ناسمان
 سیبه رم بق نه کاو کام زه مین هلم نهگری که شتی نازانم له قورناناو له خومه وه بیلیم. به لام نهو هی که
 نیبنو جهریر له نه نس پویایه تی کردوه نه لیت: عومری کوپی خه تاب ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى﴾ هی خویند کاتی
 هاته سه رنه م نایه ته ﴿وَفَکْهَ وَأَبَآ﴾ نه لیت: زانیمان (الفاکه) میوه یه، نهی (آب) چی یه؟ پاشان نه لیت:
 به خوا نهی کوپی خه تاب نه مه زقوله خو کردنه. نه مه سه نه ده کانی دروسته، چند که سی تریش
 پویایه تیان کردوه له نه سه وه به م شیوه یه، نه مه نه وه نه گه یه نیت که عومر ویستویه تی شیوه و
 شکل و جوری نهو شتانه بزانت، نه گینا نهویش و هر که سی نه م نایه ته ی خویند بیتته وه ده زانی که
 (آب) له پوه کی زهوییه، وه ک خودای گوره نه فرمویت: ﴿فَأَبْثَنَّا فِيهَا حَبًّا ۝٢٧ وَعَبَا وَقَضَا ۝٢٨ وَزَيَّنَّا وَحَلَا ۝٢٩ وَحَدَّيْنِ عُلَا ۝٣٠ وَفَکْهَ وَأَبَآ﴾ وه نه فرمویت: ﴿مَنْعًا لَّكَ وَلَا تَمْنِكُ﴾ واته: بق ژیا نی خوتان
 نازده لتان. یانی: ژیا نیک بق نیوه و نازده له کانتان له م دنیا تا پوژی قیامت.

﴿فَإِذَا جَاءَ أَصَاغَةُ ۝٢٢ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ۝٢٦ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ۝٢٥ وَصَاحِبِهِ وَبَنِيهِ ۝٢٦ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ۝٣٧ وَجُوهُ بِمُؤْذِنٍ مُّسْفَرَةٍ ۝٣٨ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ۝٣٩ وَوُجُوهُ بِمُؤْذِنٍ غَافِرَةٍ ۝٤٠ رَهْمَهَا فَكَرَهُ ۝٤١ أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرَةُ ۝٤٢﴾

الْفَجْرَةُ ﴿٤٢﴾

پوژی قیامت و راگردنی مروؤ له و پوژده له خزم و کهس و کار

نیبنو عباس نه لیت: گرمه ﴿الصَّغَةُ﴾ ناویکه له ناوه کانی پوژی قیامت خودا زقور به گوره ناوی
 بردوه و بهنده کانی لی ترساندوه. نیبنو جهریر نه لیت: شاید ناویک بیت بق فووگردن به که له شاخدا.
 به غه وی نه لیت: گرمه ﴿الصَّغَةُ﴾ یانی: نه عره ته ی پوژی قیامت ناو براوه به ﴿الصَّغَةُ﴾ چونکه وای
 نه بیستی و نه وهنده به هیزه نزیکه که پی بکات. ﴿فَإِذَا جَاءَ أَصَاغَةُ﴾ واته: کاتیک که شاخو شریخی
 پوژی دواپی هات. ﴿يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ﴾ واته: نهو پوژده ی که مروؤ پا ده کات له برای ﴿وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ۝٢٥﴾
 وَصَاحِبِهِ وَبَنِيهِ ﴿قه تاده نه لیت: زقور خۆشه ویست له زقور خۆشه ویست و زقور نزیک له زقور نزیک له
 سامناکی نهو پوژده له یه ک پا نه کن. وه نه فرمویت: ﴿لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ﴾ واته: لهو پوژده دا
 هر که سی کاری خوی هیه و ناپیه رژیته سه که سی تر. یانی: هر که سه و سه رقالی کاری خویته
 ناپیه رژیته سه که سی تر. نیبنو نهی حاتم پویایه تی کردوه له نیبنو عباسه وه که نه لیت:

پيغمبر (ﷺ) نه فرموديت: زيندو نه كړينه وه به پيى په تى و به پوت و قوتى ههنگاو نه ننين خه نه نش نه كراون ! نه لئيت: خيژانى پيغمبر (ﷺ) نه لئيت: نهى پيغمبرى خدا! نه پوانين يا چاومان به عيبي يه كترى نه كه وئيت؟ پيغمبر (ﷺ) فرمودى: ﴿لِكُلِّ أَمْرٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ﴾ يان فرمويه تى: نه وړوژه زږد گه وړه تره له وهى كه خه لك سهيرى يه كترى بكات. نيينو عه باس له پيغمبر وه (ﷺ) پړيوايه تى كړدو كه فرمويه تى: زيندو نه كړينه وه به پيى په تى و پوت و خه نه نه نه كراوى، ژنيك نه لئيت: نايا نه پوانين يا چاومان به عيبي يه كترى نه كه وئيت؟ فرمودى نهى فلانه كه س: ﴿لِكُلِّ أَمْرٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ﴾ نه م فرموده يه حه سه نه و سه حيه .

دهم چا وړو خسارى دانىشتوانى به هشت و دانىشتوانى جه هه نم له پوژى قيامه ت دا

خوداى گه وړه نه فرموي ت: ﴿وَجُودٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفَرٌ﴾ واته: زږد پوخسار له و پوژده گه ش و جوانن ﴿صَاحِكٌ مُّسْتَبْشِرٌ﴾ واته: دهم به پيكه نين وشادومانن. يانى خه لكى له وئى دوو ده ستن: يا ديمه نيان سوروسپى و جوانه و شادن و دلخوشن، نه و شاديه ي له دليانايه له نيو چاوانياندا ده ركه وتوه نا نه وانه خه لكى به هه شتن. ﴿وَجُودٌ يَوْمَئِذٍ عَلِيَّا غَبَرٌ﴾ واته: وه زږد پوخسار له و پوژده دا ته پوتوزيان به سه روه يه. ﴿رَهَقَهَا فَزْرَةٌ﴾ واته: له داماويدا پرهش داگيرساون. يانى: ته پ و تږز به رزبوه ته وه به پوياناو داي پو شيوه ﴿فَزْرَةٌ﴾ يانى: په شايى. نيينو عه باس نه لئيت: ﴿رَهَقَهَا فَزْرَةٌ﴾ يانى: دايپوشيون و پويان په شه. ﴿أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُ الْفَجَرُ﴾ واته: نه وانه نه وانه كه بيباوه پ و گوناهاكارو تاوانبارن. يانى له ناو دل وه خوانه ناسن و به كرده وهش له دين لاده رن.

ته فسيرو سوره تى (التكوير)

له هه ككه داها توه ته خوارم وه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَإِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ۝١ وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ۝٢ وَإِذَا الْبِلَآءُ سِيرَتْ ۝٣ وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ۝٤ وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ۝٥ وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ ۝٦ وَإِذَا الْمَوْءِدَةُ سُئِلَتْ ۝٧ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ ۝٨ وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ۝٩ وَإِذَا الْجَبَلُ سُيِّرَتْ ۝١٠ وَإِذَا الضُّفَى نُفِرَتْ ۝١١ وَإِذَا الْأَنْهَارُ أَتْلَفَتْ ۝١٢ وَإِذَا السَّمَاءُ أُنزِلَتْ ۝١٣ وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ۝١٤ أَخْفَضَتْ ۝١٥﴾

ئەۋەى لەبارى ئەم سۈرەتەۋە ھاتو

نېمى ئەھمەد رېۋايەتى كىردە لە ئىبنو عومەر ۋە ئەلئىت: پېغەمبەر (ﷺ) ئەفەرمۇيت: ھەر كەسى پىيى خۇش بوو سەبىرى پۇزى قىامەت بىكات ۋەك ئەۋەى بەچاۋ ئىبىنى با ﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ - إِذَا السَّمَاءُ اُنْشَقَّتْ - إِذَا السَّمَاءُ اَنْفَطَرَتْ﴾ بخوئىنى. ھەر ۋە ما تىرمىزىش ئەم فەرمۇدەيەى رېۋايەت كىردە. ئەۋەى روۋ ئەدات لە پۇزى قىامەت، تۇ پەل بوون ۋەش ھەلگەرانى غۇرە

عەلى كۆپى ئەبو تەلحە لە ئىبنو عەباس ۋە رېۋايەتى كىردە ﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ﴾ يانى: تارىك بوو. عەۋفى لە ئىبنو عەباس ۋە ئەلئىت: يانى: رۇيشت. قەتادە ئەلئىت: كاتى رۇشنايى پۇيشت. سەئىدى كۆپى جوبەير ئەلئىت: ﴿كُوِّرَتْ﴾ يانى: پۇچو، ئەبو سالىھ ئەلئىت: ھەرچى تىداۋو فرىتدا. تەكۈير يانى: كۆكىدە ۋەى شت لەسەر يەك ۋەك كۆكىدە ۋەى مېزەر ۋە كۆكىدە ۋەى جل ۋە بەرگ لەسەر يەك. خودا ئەفەرمۇيت: ﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ﴾ واتە: كاتىك كە پۇز پېچرايە ۋە (پووناكى نەما) يانى كاتى كە خۇر تۇپەل كراۋەش ھەلگەر، خودا ئەفەرمۇيت: ﴿كُوِّرَتْ﴾ يانى: تۇپەل كراۋ پاشان ھەرچى تىدا بوۋ فېئ درا، ھەركاتى ئەمەى بەسەر ھات پۇشنايى نامىنى، بوخارى رېۋايەتى كىردە لە ئەبو ھورەيرە ۋە ئۇيش لە پېغەمبەر ۋە (ﷺ) كە خۇرو مانگ تۇپەل ئەكۈرئ لە پۇزى قىامەتدا. ئەم فەرمۇدەيە تەنيا بوخارى ھىتاۋىتى ۋە قەسەى ئەۋە.

پارچە پارچە بوون ۋە مېرىنى ئەستېرەكان

خوداى گەۋرە ئەفەرمۇيت: ﴿وَإِذَا النُّجُومُ اُنْكَدَرَتْ﴾ واتە: ۋە كاتى كە ئەستېرەكان ھەلۋەرىن ۋە كەۋتە خوارەۋە تارىك بوون. ۋەك خودا ئەفەرمۇيت: ﴿وَإِذَا الْكَوَاكِبُ اُنْثَرَتْ﴾ واتە: ۋە كاتىك كە ئەستېرەكان كەۋتە خوارەۋە بەپەرش ۋە بلاۋى. يانى ۋەرىن يان پۇان يا پۇان، پەبىيى كۆپى ئەنەس ئەلئىت: لە ئەبو عالىيە ۋە ئۇيش لە ئىبنو كەعبە ۋە ئەلئىت: شەش نىشانە پېش پۇزى قىامەت دىن: كاتى خەلگى لە ئاۋ بازاران خۇر پووناكى نامىنى، كاتى ھەسارەكانىش ۋەرىن ۋە كىۋەكانىش لەرىزىن ۋە كەۋتن ۋە پۇيشتن بەسەر پەۋى زەمىندائو تىكەل ۋە بوون لەترسا، جىۋكە پا ئەكات بۇ لاي مۇۋ ۋە مۇۋىش پا ئەكات بۇ لاي جىۋكە، مالات ۋە بالندە ۋە جانەۋەر تىكەل ۋە بوون ۋە چوون بەناۋىەكا. ﴿وَإِذَا الْجِبَالُ سِيَرَتْ﴾ واتە: ۋە كاتىك كە كىۋەكان خرانە پەل لە شوئىن خۇيان خىزىندران ﴿وَإِذَا الْعُشَارُ عُطِّلَتْ﴾ مۇجامىدو عىكرىمە ئەلئىن: يانى: ۋوشتر. مۇجامىد ئەلئىت: ﴿عُطِّلَتْ﴾ يان ۋازى لى ھىتار ۋە بەرەلا كرا. ئوبەيى كۆپى كەعب ۋە زەحكاك ئەلئىن: خاۋەنەكەى كۆپى پى ئەدا. پەبىيى كۆپى خوسەيم ئەلئىت: نەى دۇشى

و گوانيشي نه به ست تابه چڪي نهى مڙيت، خاوه نه كانيان وازيان لى هيٺان. زه حڪاڪ نه لئيت: وازيان لى هيٺرا بهين شوان مانوه. ماناي نه مانه هموو له يه كه وه نزيڪن. مه به ست له (عيشان) ووشتر يڪه كه هه لٽزاده و له سر زابن بيت، ٿاوسه كانيان نه وانهن كه ٿاوسيه كه يان بگاته (۱۰) ده مانگ، موفرده ده كهى (عشراء) ه و به وه ناو نه برئت تا نه زى. خه لگي بوى ناكري به خيوى بكا يا به هرهى لى وه ريگري، كه ٿاوسا له هموو شتى زياتر حزي لى نه كرا، به هوى نه و پووداوه سامناكه كه ودهى كه دابوى به سه ريانا كه نه ويش پوداوى پڙى قيامه ته و هانتى پيشه كى هوانيتى، وه نه فهرمويت: ﴿وَإِذَا أَلُوْهُنَّ حُسْرًا﴾ يانى: كڙكرانه وه، وهك خودا نه فهرمويت: ﴿وَمِمَّنْ دَاْبَتْ فِي الْأَرْضِ وَلَا تَطِيْرُ بِطَيْرٍ بِحَنَاقِهِ إِلَّا أُنْمِمْ أَمْثَلَكُمْ مَا فَرَقْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ وَكُنَّا لَكُمْ رَبِّمْ يُحْشَرُونَ﴾ واته: هيچ كه پڙيكي گيان له بهر نيبه له زهويدا وه هيچ بالنده يه كه نيبه كه ده فري به ههردو باله كهى مهگر نه نومه تانك وهك نيوه ههچ شتيكمان فهراموش نه كرده له م كتيبه دالوح المحفوظ يا قورٿان پاشان نه وانه له پڙى دواييدا لاي به روهردگاريان كڙده كرينه وه. نيبنو عه باس نه لئيت: هه مووشتى كڙنه كريته وه ته نانه ت ميشيش! نيبنو نه بو حاته م پريوايه تى كرده. خودانه فهرمويت: ﴿وَالطَّيْرَ مُحْشَرَةً﴾ يانى: بالنده كان له ده وري كڙده كرينه وه.

هه لچون و تيكه ل به يهك بوني ده رياكان

خوداي گه وده نه فهرمويت: ﴿وَإِذَا أَلْبَحَارُ سُجِّرَتْ﴾ واته: وه كاتيك كه ده رياكان تيكه ل كران. نيبنو جه رير له سه عيدي كوپى موسه ييه به وه پريوايه تى كڙده نه لئيت: عه ل (په زاي خواى لى بى) به پياوئى جوله كه نه لئيت: جه هه م له كوئ يه؟ نه لئيت: له ده ريايه. عه ل نه لئيت: راستى نه بين هيچى تيا نايينم: سويند به ده رياى پڙ كراوله ٿاگر، له پيشه وه له سر نه م باسه دواين له نايه تى ﴿وَالْبَحْرُ الْمُسْجُورُ﴾ واته: سويند به ده رياى پڙ كراو له ٿاگر....

جووت بوونى گيانه كان

خوداي گه وده نه فهرمويت: ﴿وَإِذَا الْفُؤُوسُ زُوِّجَتْ﴾ واته: وه ساتيك كه هه موو گيانه كان جيا كراوه ته وه له لاشه كانيان نه و ده رنه نانه جووت نه كرينه وه، يانى: كڙكرنده وى هه موو هاووينه كان بى لاي يه كترى، وهك خودا نه فهرمويت: ﴿أَخْشَرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْجَاهُمْ﴾ واته: خوا به فريشته كان نه فهرموئ: نه وانه ي ستميان كرد كويان بكه نه وه له گه ل هاوپنكانيان هاووينه كانيان، نيبنو نه بو حاته م له نيعمانى كوپى به بشيره وه پريوايه تى كڙده كه نه لئيت: پينغه مبرر ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ فهرمويه تى: نه وانه هاوشتيوهى يه كترن (هم الضرياء) نه لئيت: (الضرياء) هه موو كه سى له گه ل هه ر تيره يه كدا بوويى كه نه وانش وهك نه ويان كرد

بیت. له بهر نه وه خوی گوره نه فرمویت: ﴿وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً ۖ﴾ ۷ ﴿فَأَصْحَبُ الْمُؤْمِنَةِ مَا أَصْحَبُ الْمُؤْمِنَةِ ۚ﴾ ۸ ﴿وَالسَّيْفُونَ السَّيْفُونَ﴾ ۹ واته: وه نیوه دهنه سنی کومه ل (له دوا پوژدا)، نه نجا یارانی لای پاست، کام یارانی لای پاست؟ وه یارانی لای چهپ، کام یارانی لای چهپ؟ وه پیښکه وتوه کان هر خویانن پیښکه وتوون.

پرسیاری زینده به چان

خوای گوره نه فرمویت: ﴿وَإِذَا الْمَوْءِدَةُ سُئِلَتْ﴾ واته: وه کاتن پرسیار کرا له کچانی زینده به چاک. ﴿بَأْتَى ذَنْبٍ قُلْتُ﴾ واته: که به چ گونا هیک کوزان. جمهوریش بهم شیوهیه خویندویانه توه ﴿سُئِلَتْ﴾. (مهوئوده) ش: نهو منداله بووه که خه لکی له کاتن نه فامیا زینده به چالیان نه کرد چونکه خویشیان له کچ نه نه هات، له پوژنی قیامت دا پرسیار له زینده به چاله کان نه کړیت له سر چ تاوانیک کوزاون، نه مه ترساندن وه پرده شیه له و که سیه که کوشتویه تی. نه گهر کاتن پرسیار کرا له تاوان لیکراو، نهی تاوانکار له و کاته دا چون گومان نه با؟ علی کوپی نه بو تله نه لیت: له نیینو عه بهاسوه: یانی: (سألت)، مهروه ها نه بو زوجا نه لیت: (سألت) واته: داوای خویننی خزی کرد. سدهی و قه تاده یش وایان وتوه. چه ند فرموده یه که هاتوه په یوه ندی به زینده به چاله وه هیه، نیمامی نه حمه د له عانی شوه نه ویش له جودامه ی کچی وه هه به وه (خوشکی عوکاشه) نه لیت: ناماده بووم له ناو خه لکیتکا له خزمهت پیغه مبهردا ﴿فَرَمَوُ﴾ نهی فرموو: (هات به دلیم دا که غیله تان لی قه ده غه بکم، سهیری پویم و فارسم کرد که ژنه کانیان شیر به منداله کانیان نه دهن له کاتن سک پریا وه هیچ زیانیک له منداله کانیان نادات، غیله: واته: شیردانی دایک به منداله کی له کاتن سک پریا. پاشان پرسیارمان لی کرد له عزل، پیغه مبهردا ﴿فَرَمَوُ﴾ نهی فرموو: نهوه زینده به چالی نه پینه، نهوه یه که له کچی زینده به چالیش پرسیار نه کړی. موسلم و نیین ماحو نه بو داود و تیرمیزی و نه سانی پویاوتیان کردوه. (العزل): ریگه گرته له پژانی مه نی له په حمی نافره تا له لایه ن پیواوه وه.

توله ی تاوانی زینده به گور کړدنی کچان

عهبدو په زاق نه لیت: نیسرائیل هه والی داینی له شاکی کوپی حربه وه نه ویش له نیعمانی کوپی به شیروه نه ویش له عومری کوپی خه تا به وه دورباره ی نه فرمودیه ی خوا: ﴿وَإِذَا الْمَوْءِدَةُ سُئِلَتْ﴾ نه لیت: قه یسی کوپی عاصم هات بق لای پیغه مبهردا ﴿فَرَمَوُ﴾ وتی: نهی پیغه مبهردا! من کچانی خویم له کاتن نه فامیا زینده به چال کردوه، پیغه مبهردا ﴿فَرَمَوُ﴾ له جیاتی هر یه کیک له لوانه کویله یه که نازاد بکه نه لیت: نهی پیغه مبهردی خدا! من خاوه نی وشرتم؟ فرموو: له توله ی تاوانی هر یه کیک له لوانه بودنه یه که (وشرتی گوره وه قه له و) سه ریپره.

خودای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿وَإِذَا الصُّحُفُ تُشْرِتُ﴾ واته: وه کاتیک که نامه‌ی کرده‌وه بلأو کرایه‌وه و دابه‌شکران. زه‌ححاک نه‌لئیت: هه‌ر که‌سێ نامه‌ی خۆی پیدرا به‌ده‌ستی پاستی یان ده‌ستی چه‌پی. قه‌تاده نه‌لئیت: نه‌ی نه‌وه‌ی ئاده‌م چیت وتوه له‌نامه‌که‌تدا نوسراوه پاشان پیچراوه‌ته‌وه و پاشان له‌پوژی قیامت دا بۆت نه‌کړیته‌وه، باهه‌موو که‌سێ سه‌یر بکات، چی وتوه له‌نامه‌که‌یدا له‌سه‌ری نوسراوه.

لابردنی ناسمان و گهرمکردن و وه‌کول دانی جه‌ه‌نم و نزیک خستنه‌وه‌ی به‌ه‌شت

خودای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ﴾ واته: وه کاتیک که ناسمان دامالینراو پیچرایه‌وه. مواهید نه‌لئیت: هینرا. سوددی نه‌لئیت: وه‌ده‌ر خرا. ﴿وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِرَتْ﴾ واته: وه کاتیک که دۆزه‌خ هه‌لگیرسینرا. سودی نه‌لئیت: تاو دراوگه‌رم کرا ﴿وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ﴾ واته: وه کاتیک که به‌ه‌شت نزیک خرایه‌وه. زه‌ححاک و نه‌بو مالیک و قه‌تاده و په‌بیعی کوی خوسیم نه‌لئین: نزیک خرایه‌وه.

هه‌موو که‌سێ نه‌زانی چی ئاماده‌ کردوه بو‌پوژی قیامت

خودای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿عَمِلَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ﴾ واته: نه‌و کاته هه‌موو که‌سێ نه‌زانی که چی ئاماده‌ کردوه‌بو‌ خۆی له‌ چاکه‌و خراپه‌ نه‌مه‌ نه‌و و لاهمه‌یه که له‌ پێشه‌وه‌ ووترا نه‌گه‌ر نه‌وه‌ بوو نه‌گه‌ر نه‌وه‌ بوو. یانی: کاتێ نه‌م شتانه‌ پوویدا نه‌و کاته هه‌موو که‌سێ نه‌زانی چی کردوه‌و چی ئاماده‌کردوه‌ بو‌ نه‌وی. وه‌ک خودای گه‌وره له‌ سوره‌تیکێ تردا نه‌فرمویت: ﴿يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا﴾ واته: بترسن! له‌و پۆژه هه‌موو که‌سێ نه‌بینیت هه‌ر کاریک باشی کردییت ئاماده‌یه وه‌ هه‌ر کاریکێ خرابی کردییت ئاوات ده‌خوانی که له‌ نیوان نه‌و و کاره‌ خراپه‌که‌یدا ماوه‌یه‌کی نذر دوور ببوایه. وه‌ نه‌فرمویت: ﴿يَبْئُوتُ الْإِنْسَنُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ﴾ واته: له‌و پۆژه‌دا ئاده‌می هه‌والێ پینه‌دریت له‌وه‌ی که پێشی خستوه‌و دوا‌ی خستوه‌ (له‌ چاکه‌و خراپه‌).

﴿فَلَا أُقْسِمُ بِالْغَنِيِّ ۖ (١٥) الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ۖ (١٦) وَالْبَلِّإِ إِذَا عَسَّسَ ۖ (١٧) وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ۖ (١٨) إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ۖ (١٩) ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ ۖ (٢٠) مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ ۖ (٢١) وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَحْجُونٍ ۖ (٢٢) وَلَقَدْ رَءَاهُ بِالْأَفْئِ الْاٰثِنِينَ ۖ (٢٣) وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ ۖ (٢٤) وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيزٍ ۖ (٢٥) فَأَن تَذَهَبُونَ ۖ (٢٦) إِن هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ۖ (٢٧) لِمَن شَاءَ مِنْكُمْ أَن يَسْتَقِيمَ ۖ (٢٨) وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ۖ (٢٩)﴾

موسليم له سه حجه كهيدا پړوايه تي كړدوه و نه سائيش له مانا كړدني هم نايه تدا له عه مري كړي
 حوره يسه وه نه لئيت: نويزم نه كړد له دواي پټغه مبه روه (۱۱) له نويزيكي به يانيدا، گويم لتي بوو هم
 نايه تانه ي نه خوښند: ﴿فَلَا أَقِيمُ بِالْحَسَنِ﴾ واته: سوښد به و نه ستيره كه پړكانه ي ده كه پټنه وه. ﴿الْجَوَارِ
 الْكُنُسِ﴾ واته: سوږاوه خوڅار او ه كان ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا عَسَسَ﴾ واته: وه به شو كه تاريك نه بڼت ﴿وَالضُّحَىٰ إِذَا
 نَفَسَ﴾ واته: به به ياني كه هه ناسه ددات. نيبنو جه رير پړوايه تي كړدوه له خاليد ي كړي عه رعه روه
 نه لئيت: گويم له عه لي بوو پرسياريان لي نه كړد ده رياره ي ﴿فَلَا أَقِيمُ بِالْحَسَنِ﴾ (۱۲) ﴿الْجَوَارِ الْكُنُسِ﴾ نه لئيت: نه و
 هه سارانه ي وون نه بن به پړو به شو ده رنه كون و ده كه پټنه وه ناو لانه. وه نه فهرمويت: ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا
 عَسَسَ﴾ دوو پا ويوچوون هه يه: يه كه م: هاتني به تاريكيه كه يه وه. مواهيد نه لئيت: تاريك بوو.
 سه عيدي كړي جوبه رير نه لئيت: كاتي پيدا بوو. حه سني به سري نه لئيت: كاتي خه لك ي داپوشي. وه
 هه روه ها عه تيه وعه وفيش وايان وتوه. عه لي كړي نه بو تلحو و عه وني گوييان له نيبنو عه باسه وه
 بووه: ﴿إِذَا عَسَسَ﴾ كاتي نه ماو پړيشت. مواهيد و قه تاده و زه حكايش هه ر وايان وتوه. زه يدي
 كړي نه سلم و كړه كه ي عه بدوږه حمان نه لئيت: ﴿إِذَا عَسَسَ﴾ واته: كاتي پړشت و ون بوو. من لام
 وايه مبه ست به م نايه ته ﴿إِذَا عَسَسَ﴾ كاتي ديت، هه ر چند هم وشه يه نه تواني به كار به يندري بڼ
 پړشتنيش، به لام ليزه دا (ديت) چا كتره وه كو سوښدي خوار دبن به شو و تاريكيه كه ي كاتي ديت، وه
 سوښد به به ر به يان و پړناكيه كه ي كاتي هه لئيت، وه ك خوداي كه وړه نه فهرمويت: ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ﴾ (۱۳)
 ﴿وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى﴾ واته: سوښد به شو كاتي كه زه وي داده پوشي، وه به پړو كاتي كه پړوناك نه بڼته وه.
 وه نه فهرمويت: ﴿وَالضُّحَىٰ﴾ (۱۴) ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ﴾ واته: سوښد به چپشته نكاو، وه سوښد به شو كاتي كه
 نارام ده گري. وه نه فهرمويت: ﴿فَالْإِنْصَبَاجِ وَجَعَلَ أَلَيْلَ سَكَا﴾ واته: خوا به دپه ينه ري شه به ق و
 پړوناكي پړو بونه و ه يه و شوي كړدوه به كات و ه وي نارام گرتن. وه چندين نايه تي تر. وه زډ له
 زاناياني نوصول وتويانه: و ته ي ﴿عَسَسَ﴾ بڼ هاتن و پړشتنيش له پوي هاو به شيه وه به كار نه هينريت،
 بڼ به راسته بڼ هه ر دوكيان به كار بڼت، والله اعلم. وه نه فهرمويت: ﴿وَالضُّحَىٰ إِذَا نَفَسَ﴾ واته: وه
 به ر به ياني كه هه ناسه نه دات. زه حاك نه لئيت: كاتي هه لئيت. قه تاده نه لئيت: كاتي پړوناك بووه و هات.

قورئان جو بره نیل دای به زان دو مو نه تیجہی شیتی نییہ

خودا نه فرمویٔ: ﴿اِنَّهٗ لَقَوْلُ رَسُوْلٍ کَرِيْمٍ﴾ واتہ: بیگومان نه و قورئانہ گفتاری پرهوانہ کراویکی پایہ به رزہ کہ فریشتہی سرووشہ. یانی: نہم قورئانہ پاسپیٔراویکی زور به پیٔز گہ یاندویہ تی، یانی: فریشتہ یکی پایہ به رزی به ژن پٽک و شیوہ جوان کہ نهویش جو بره نیلہ (علیہ الصلاۃ والسلام) نیینو عہباس و شہعی و مہیونی کوپی میہران و حسہن و قہ تادہ و پھیبیی کوپی نه نس و زہ ححاک و کہسانی تریش و تو یانہ. ﴿ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِيْنٍ﴾ واتہ: به میٔزہ، لای خاوه نی عہرش (خوای گہ وره) خاوه ن پایہ یه ﴿مُطَاعٍ ثَمَّ اَمِيْنٍ﴾ واتہ: قسہ پرهوایہ له ناو فریشتہ دان دہست پاکہ. ﴿ذِي قُوَّةٍ﴾ وہ کہ: نہم فرمودہ یه وایہ: ﴿عَلَّمَهُ شَدِيْدُ الْقُوٰی ۝۵ ذُو مِرَّةٍ﴾ واتہ: (جو بره نیلی) زور به توانا فیری کردوہ، خاوه نی بیرو هوشی به میٔزہ، یانی: دروست کراویکی زور به میٔزو به مہ لمت و به کارہ. ﴿عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِيْنٍ﴾ یانی: جیدارہ و پایہ بلندہ لای خودای گہ ورہ. ﴿مُطَاعٍ ثَمَّ﴾ یانی: پایہ دارو قسہی دہ پوات لای خواو گوئی لا دہ گبری. قہ تادہ نه لیٔت: ﴿مُطَاعٍ ثَمَّ﴾ یانی: له ناو ناسمانہ کان، یانی: له ناو فریشتہ کانا له فریشتہ گہ ورہ و به پیٔزہ کانا و جیگہی متمانہ یه و مہ لبٔزیدراوہ بٔ نہم سپاردہ گہ ورہ یه. خودای گہ ورہ نه فرمویٔ: ﴿اَمِيْنٍ﴾ و ہسف کردنی جو بره نیلہ به متمانہ پیٔکراو، نہم زور گہ ورہ یه کہ خودا ته زکیہی پاکانہ ی بٔ بندہ و پاسپیٔراو فریشتہی خوی جو بره نیل کردوہ، وہ کہ چٔن ته زکیہی به بندہ و پیٔفہ مہبری نادمی خوی مو حہ مہد ﴿وَ لَقَدْ رَاَهُ بِالْاُفُقِ الْمُبِيْنِ﴾ واتہ: ہاوپٔنکہ تان کہ مو حہ مہد ﴿وَ لَقَدْ رَاَهُ بِالْاُفُقِ الْمُبِيْنِ﴾ شیت نیہ وہ کہ نیوہ دہ لیٔن. شہعی و مہیونی کوپی میہران و نہبو سالح و نهوانہ ییشی کہ له پیٔشہوہ ناومان ہیتان و تو یانہ کہ مہ بہست لہم نایہ ته ﴿وَ مَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُوْنٍ﴾ واتہ: ہاوپٔنکہ تان مو حہ مہدہ ﴿وَ لَقَدْ رَاَهُ بِالْاُفُقِ الْمُبِيْنِ﴾ واتہ: سو پیٔند بہ خوا بیگومان فریشتہی سروشی دیوہ له ناسوی پووندا. یانی: بیگومان مو حہ مہدہ ﴿جُوْبِرَہٗ نِيْلِيْ بِيْنِيْ﴾ کہ نہہات بٔ لای بہو بہ یامہوہ، له لایہن خواوہ له سہر نه و یتنہ یی کہ خودا و ہدی ہیتاوہ کہ (۶۰۰) شہش سہد بالی بوہ ﴿وَ بِالْاُفُقِ الْمُبِيْنِ﴾ یانی: ناشکرا، نهوہ بینینی یہ کہم بوہ له (بطحاء) کہ لہم نایہ تانہ دا ہاتوہ ﴿عَلَّمَهُ شَدِيْدُ الْقُوٰی ۝۵ ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوٰی ۝۶ وَ هُوَ بِالْاُفُقِ الْاَعْلٰی ۝۷ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّ ۝۸ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنٰی ۝۹ فَاَوْحٰی اِلٰی عَبْدِهٖ مَا اَوْحٰی ۝۱۰ وَ اتہ: جو بره نیلی زور به توانا فیری کردوہ، خاوه نی بیرو هوشی به میٔزہ، جا لہ سہر شیوہی خوی پراوہ ستا، لہ کاتیکدا نهو بہ ناسوی ہرہ بہ رزی ناسمانہوہ بوہ، پاشان نزیک

بوویوه له موحه ممد (ع) نهجا هاته خواره وه، جا به نه نذازی دوو که وان یا که متری مه ودا بوو له که له موحه ممد (ع) نهجا خودا هر مه بهستی که وا ویستی به عهبدی خزی رابگیه نئ پی ی رابگیه یاند. وه ک چۆن له پیشه وه ئه م مانایه مان روون کرده وه، و به لگیشه له سهری که مه بهست پیی جوهره ئیله (علیه السلام)، والله أعلم. ئه م سوره ته پیش شهوی ئیسراء هاته خواره وه چونکه ئه م بینینه نه بی باس نه کراوه ئه ویش بینینی یه که مه، به لام بینینی دوهم ئه وه یه که باس کراوه له م نایه تانه دا ﴿وَلَقَدْ رَاٰ نَزْلَہٗ اٰخَرٰی (۱۲) عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتٰنٰی (۱۱) عِنْدَہَا جَنَّةُ الْمَاوٰی (۱۰) اِذْ یَفْثٰی السِّدْرَہٗ مَا یَفْثٰی﴾ واته: سویند به خوا بیگومان جاریکی تر جوهره ئیلی بینیه، لای دره ختی ﴿سِدْرَہٗ الْمُنْتٰنٰی رَءٰی﴾ که به مشتی نیشته جی بون له ویدا، کاتی که سیدری داپوشیوه ئه وه ی که نه بی داپوشی، ئه مه دریزتر باس کراوه له سوره تی نه جم دا، بیگومان دوی سوره تی ئیسراء هاتوه ته خواره وه.

پیغه مبهرا (ع) چا و چنوک نه بو له که یاندنی نیگادا

خودای گه وړه نه فهرمویت: ﴿وَمَا هُوَ عَلَی الْغَیْبِ بِضَیِّنٍ﴾ واته: وه ئه و پڑو چروک نیه له که یاندنی سروشدا یانی: موحه ممد (ع) له وه ی خودا بزی ناردوه ﴿بِضَیِّنٍ﴾ جیتی گومان نه بو. هه ندی له زانایان خویندویانه ته وه به (ضاد) یانی: پڑ، به لکو به مه موو که سیتی به خشیوه. سوفیانی کوی عویینه ئه لیت: ﴿ظَنِّیْنٍ وَ ضَیِّنٍ﴾ وه ک یه کن، یانی: نه دروژن و نه له دین لادهر بووه (الظَنِّیْنِ) گومان لیکراو (ضَیِّنٍ) پڑ. قه تاده ئه لیت: قورئان نه ئینی بو، خودا دایه زاندوه بۆ موحه ممد (ع) هیچ چنۆکی پی نه کردوه بۆ خه لکی به لکو بلاوی کردوه ته وه گه یاندویه تی و داویه تی به هر که سی ویستی پی. عیکریمه و ئیبنو زهیدو زۆر که سی تریش وایان وتوه. ئیبنو جهریریش خویندنه وه ی (ضادی) هه لباردوه. هر دوکیان متواترن و مانا کانیان راسته وه ک له پیشه وه باسما کرد.

ئه م قورئانه په نده بو خه لکی دونیا قسه و نیگای شه یتان نیه

خودای گه وړه نه فهرمویت: ﴿وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَیْطٰنٍ رَّجِیْمٍ﴾ واته: وه ئه و قورئانه قسه ی شه یتانی ده رکراو له به زه یی خوا نیه وه ک ئیوه ده لئین، یانی: شه یتان توانای هه لگرتنی نیه و بۆشی نیه. وه نه فهرمویت: ﴿وَمَا نَزَّلَتْ بِہِ الشَّیْطٰنُ (۱۰) وَمَا یُبٰیئُ لَہُمْ وَمَا یَسْتَطِیْعُوْنَ (۱۱) اِنَّہُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمَعَزُوْلُوْنَ﴾ واته: شه یتانه کان ئه و قورئانه یان نه میتاوه ته خواره وه، نه شیایوی ئه وشن و نه ده شتوان، به راستی شه یتانه کان له گوگیرتنی هه والی ئاسمان به رگری کراون ﴿فَاٰیْنَ تَذٰہِبُوْنَ﴾ واته: ئه و بۆ کوی ده پۆن. یانی: عه قلتان بۆ نه ماوه بۆ باوه پتان نیه به م قورئانه که به ئاشکراو پونیه ی ده رکه وتوه که راسته و له لای خواوه هاتوه، وه ک ئه بو به کری صدیق (خوا لای پازی بی) به شاندیکی به نی حه نیغه ووت کاتی

بہ موسلمانان ہاتن، فرمانی دا کہ ہندئ لو قورئانہی موسہیلہ مہی کہ زابی بق بخویننہ وہ کہ له
 ثوپہ پی ٹاوه ز له دەستدان و ناتہ و اویدایہ، پاشان ئەلئیت: خودا بتان گری، فامتان بق کوئ پویشتوہ؟
 سویند بہ خوا ئەم قسہ یہ قسہی خودا نی یہ! قہ تادہ ئەلئیت: یانی: نہ له کتیبی خودا مہ یہ و نہ
 فرمانیشتی پی کردوہ، وہ پاشان خودای گوردہ ئە فرمویت: ﴿إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرُ الْمَعْلَمِينَ﴾ واتہ: ئەم
 قورئانہ تہنہا ناموزگاری یہ بق ہموو جیہانیان. یانی: ئەم قورئانہ پەندہ بق ہەر کەس پی پەندو
 ناموزگاری لی وەر یگری. ﴿لَمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ﴾ ئەبو جەمل ئەلئیت: ئارەزوی خۆمانہ ئەگەر
 ویستمان شوین پیگہی راست کەوین یانہ کەوین. خودای گوردہ ئەم ئایہ تہی ئاردہ خواریوہ: ﴿وَمَا
 نَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْمَعْلَمِينَ﴾.

سورہتی (الانفطار)

لە مەککەدا ھا تۆرەتە خواریوہ

پێزی سورہتی ئینفیتار

نەسانی پێوایەتی کردوہ لە جابەرەوہ ئەلئیت: مە عاز ھەلساو نوێژی خەوتنانی کردو درێژە ی پێدا،
 پێغەمبەر (ﷺ) فرموی: ئایا مە عاز تۆ ئەتەوئ ببی بە فیتنە بق خەلکی؟ ئە ی ئەوہ ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ
 الْأَعْلَى - وَالصَّحَى - إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ﴾ نێبہ؟ سەرچاوەی فرمودوہ کە بوخاری و موسلیمە بە لام ﴿إِذَا
 السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ﴾ لە سونەنی نەسانیدا ھا تۆوہ (وہ کہ لە پێشەوہ باسما ن کردوہ) لە عەبدولای کوپی
 عومەرەوہ پێوایەت کراوہ کە پێغەمبەر (ﷺ) فرمویەتی: ھەرکە سێک پێی خۆشە سەیری بۆزی
 قیامەت بکات بە چاوی خۆی با ﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ - إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ - إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ﴾ بخوینی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ﴾ ① وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انشَرت ② وَإِذَا الْيَعْلَانُ فُجِرَتْ ③ وَإِذَا الْقُبُورُ بُعِثَتْ ④ عِلَّيْتَ نَفْسَ مَا
 قَدَمَتْ وَأَخَرَتْ ⑤ يَأْتِيهَا الْإِنْسَنُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ⑥ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ ⑦ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ
 رَكَّبَكَ ⑧ كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالذِّينِ ⑨ وَلَنْ عَلَيْكُمْ لِحُفُوظِينَ ⑩ كِرَامًا كَاتِبِينَ ⑪ يَعْمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ⑫

له وهى له رۆزى قىيامه تدا روونه دات

خوای گه وره نه فهرمویت: ﴿إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ﴾ واته: کاتیک که ئاسمان له ت بوو، یانی: درزی برد، وه ک چۆن خوای گه وره له نایه تیکی تر دا نه فهرمویت: ﴿السَّمَاءُ مُنْفَطِرٌ بِهِ﴾ واته: ئاسمان له ت ده بێ به هۆی سه ختی ئه و پۆژه وه ﴿وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انشَرَّتْ﴾ واته: وه کاتیک که ئه ستیره کان که وتنه خواره وه به په رش و بلاوی، یانی: وه رین و که وتنه خوار. ﴿وَإِذَا الْسَّاهُ فُجِّرَتْ﴾ واته: کاتیک که ده ریاکان ته قین و تیکه ل کران. عه لی کوپی ئه بو ته لحه له ئیبنو عه باسه وه ئه لیت: له ناویه کا خودا ته قانديه وه. حه سه ن ئه لیت: خودا ته قانديه وه له ناو یه کا و ئاوه که ی نه ما. قه تاده ئه لیت: شیرین و تال سویری تیکه لاوی یه ک بوون. ﴿وَإِذَا الْغُبُورُ بُعِثَ﴾ واته: وه کاتیک که گوپه کان ژیره و ژور کرانمریوه کان هاتنه دره وه، ئیبنو عه باس ئه لیت: هه لکه نرا. سودی ئه لیت: ژیرا و سه ر بوو، له رزی و نه وه ی له ناویدا یه هاته دره وه. ﴿عِلِمَتْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ﴾ واته: ئه و کاته هه موو که سیک ده زانیت که چی له پێشه وه ناردوه چی شی دوا خسته وه. یانی: کاتی ئه مه بوو وه ئه مه پویدا.

ئابیت ئینسان خودای له بیر به جیت

خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿بِأَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ﴾ واته: ئه ی ئینسان چی تۆی خه له تاندوه له پووی په روه ردگاری گه وره و به خشنده تدا. ئه مه هه ره شه یه، نه وه ک هه ندی کس و ده زانی ئامۆزگاریه بۆ وه لامیک، لیره دا خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿الْكَرِيمِ﴾ تا یه کیک له خۆیان ئه لێ: به خشنده یی باییه وه ی کردوه، به لام ئه م مانایه له م نایه ته که دا نییه، به لکو نایه ته که یانی: ئه ی به نی ئاده م! چی تۆی باییه و کردوه له په روه ردگاری به خشنده ت یان گه وره ت؟ که و ده ست داوه ته گونا ه کردن! وه لامت به شتیک داوه ته وه که شایه نی نیه. وه ک له م فهرموده ی پێغه مبه ردا (ﷺ) هاتوه: خودای گه وره له پۆزی قیامه تدا نه فهرمویت: ئه ی به نی ئاده م! چی له ئاستی مندا باییه وه ی کردی؟ ئه ی به نی ئاده م وه لامی پێغه مبه رانت چۆن داوه ته وه؟ وه پاشان نه فهرمویت: ﴿الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ﴾ واته: ئه و په روه ردگاره ی که دروستی کردویت و پێکی خستویت و جیای کردویت وه له گیان له به رانی تر. یانی: چی تۆی له به رانبه ر په روه ردگاری گه وره باییه و کرد؟ ﴿الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ﴾ یانی: پێک و راست وه ده ییتناوی وه له به ژنیک مامناوه ندی که جوانترین شیوه و شکلی پێ به خشیویت. ئیمامی نه حمه د له بوسری کوپی جه ماشی قوره یشه وه پریوایه تی کردوه که پێغه مبه ر (ﷺ) تۆزی تفی کرده ئا و له پی و په نجه ی خسته سه ری، پاشان فهرمووی: خودای گه وره

نه فەرموئیت: ئەى ئەوهى ئادەم چۆن من به بێ توانا ئەزانى كه تۆم لەوێنەى ئەمە يانى: مەنى دروست كرده؟ كاتى كه پێك و پێكشیم كردى وه بەدوو بێ هێزیدا تێپەڕیت و پاشەپۆزیشت لە زهويدا ناو گزپه و گۆتكرده تهوه و نه تبه خشیوه تا مەرك بەر بینى گرتى ئەوجا ئەلێتى: مالا ئەبەخشم و چاكه نهكم، ئیستا كاتى مالا بەخشینه؟ هەر بەم شیوهیه ئیبنو ماجه پڕوایه تی كرده. وه ئەفەرموئیت:

﴿فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ﴾ واتە: لە هەر وێنەیه كدا كه خۆى ویستبێتتى یەكی خستویت. موحامید

ئەلێت: لەسەر هەر شیوهیهك باوك یا دایك یا خالا یا مام. لە هەردو سەحیحەكدا هاتوه لە ئەبو هورەیره وه پیاویك ئەلێت: ئەى پێغهنبەرى خودا (ﷺ) خێزانەكم منالێكى پەشى بۆوه، پێغهنبەرىش (ﷺ) فەرموى: ووشترت هەیه؟ ئەلێت: بەلێ، فەرموى: چەند پەنگن ووتی: سوون. فەرموى: پەنگى بۆریان تێدايه؟ ووتی: بەلێ. فەرموى: ئەم پەنگانە لە كوێوه هاتن ووتی: لەوانه یه لە ووشتريكى پێشتر بچیت و پەنگەكهى لەو بكات، فەرموى: ئەم كۆپەش لەوانه یه لە یەكێك لە باباپیرانى پێش تۆ بچیت! ئەو پێست رهشییهى بچیتە وه سەر ئو.

هۆی له خۆیایی بوون و ناگاداری لەسەر تۆمارکردنى كردهوهكانى مەرۆك له لایەن فریشتەكانهوه

خوای گەوره ئەفەرموئیت: ﴿كَلَّا بَلْ تَكْذِبُونَ وَالَّذِينَ﴾ واتە: وا نیهی كه تێگەیشتون، بەلكو ئێوه رۆژى پاداشت بەدرد ئەزانن، يانى: ئەوهى كه پالتان پێوه دەنى پووبه پووى خوای بەخشنده ببنه وه به گوناهاكردن بپیاوه پيووتنانه لە دله وه به رۆژى دواى و پاداشت و لێپرسینه وه! وه ئەفەرموئیت: ﴿وَلَنْ عَلَيْكُمْ لِحُوفِظِينَ﴾ واتە: بێگومان چەند چاودێریكتان به سەر وهیه ﴿كَرَامًا كَثِيرِينَ﴾ واتە: كه به پێندو نوسەرن. ﴿يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ﴾ واتە: هەر چى بكەن دەیزانن. يانى: فریشتەى به پێزى چاودێریكه رتان به سەر وهیه به كرده وهى ناشیرن مەچن به رهو پووین، چونكه هەمووى ئەنوسن لەسەر تان.

﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ﴾ (۳) ﴿وَالْأَفْجَارَ لَفِي حَبِيرٍ﴾ (۴) ﴿يَسْلَوْنَ يَوْمَ الْآزِينِ﴾ (۵) ﴿وَمَأْوَاهُمْ عَنْهَا يَغَافِرِينَ﴾ (۶) ﴿وَمَا أَزْذَرَكَ مَا يَوْمُ

الَّذِينَ﴾ (۷) ﴿ثُمَّ مَا أَزْذَرَكَ مَا يَوْمُ الْآزِينِ﴾ (۸) ﴿يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ﴾ (۹)

پاداشتی ئاكارى چاكان و بهدكاران

خوای گەوره ئەفەرموئیت: ﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ﴾ واتە: به پاستى چاكەكاران لەناو نازو نيعمه تدان، خودای گەوره هەوالی ئاكاره چاكەكانمان ئەداتى كه به رهو چ خوشیهك ئەچن، ئەو كه سانهى كه گوێزپايله فەرمانى خودا بوون به گونا وه لایمان نه داوه ته وه، پاشان باسى بهدكارانمان بۆ دهكات كه به رهو جههەنم بهردهوام له سزادان. ﴿وَالْأَفْجَارَ لَفِي حَبِيرٍ﴾ واتە: بێگومان بهدكاران لە دۆزه خدان. بۆیه

نه فہرمویت: ﴿يَصَلُّوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ﴾ واتہ: لہ پڑوی پاداشتدا دہ چنہ ناویہ وہ۔ یانی پڑوی ژماردن و پاداشت و قیامت۔ ﴿وَمَا مُمْ عَنْهَا يَعْلَمْنَ﴾ واتہ: وہ نہوان لئی دہرناچن۔ یانی: یہ ک کاتر می ریش ناتوانن لو سزایہ خولادہن و سوکیش ناکری و وہ لامیش نادرینہ وہ کہ داوا نہ کەن بمن یا پشویہ ک بدن با یہ ک پڑیش بیت، وہ نہ فہرمویت: ﴿وَمَا آذَرَبَكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ﴾ واتہ: تق چوزانیت کەر پڑوی پاداشت چپہ؟ نہم شیوازہ لہ دہر پیندا بق نذر بہ گورہ سہیر کردنی پڑوی قیامتہ، پاشان نہ نکیدی نہ کاتہ وہ نہ فہرمویت: ﴿ثُمَّ مَا آذَرَبَكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ﴾ واتہ: دووبارہ چوزانیت پڑوی پاداشت چپہ؟ دو بارہ مانای کردہ تہ وہ نہ فہرمویت: ﴿يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ﴾ واتہ: پڑی ک کہ هیچ کس هیچی بہدست نیہ بق هیچ کس و فہرمان لہو پڑدہا ہر بق خواہیہ۔ یانی: کس ناتوانی کە ک بہ کس سی تر بگیہ نی وہ رزگاری بکات لہو حالہی کہ تنیدایہ مہ گەر خوا پڑگا بدا بق کس مہیلی ببی و لئی پازی بی۔ لہ کۆتایی تہ فہرمانی سورہ قی شوعہ راء لہ پیٹشہ وہ باس کرا کہ پیٹفہ مہر نہ فہرمویت: نہی نہ وہی ہاشم! خوتان پزگار کەن لہ ناگر ناتوانم لای خوا هیچ شتی کتان بق بکەم، بویہ نہ فہرمویت: ﴿وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ﴾ وہ نہم نایہ تہ وہ ک نہم نایہ تانہ وایہ کہ خوی گورہ، وہ نہ فہرمویت: ﴿لِلنَّاسِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ واتہ: خوا نہ فہرموی: نہم پز پادشایہ تی و دہ سلات بق کئی یہ، وہ لام نادریتہ وہ، خوی نہ فہرموی: ہر بق خوی تاک و تہ نیایہ کہ بہ سہر ہموو شتی کدا زالہ۔ وہ نہ فہرمویت: ﴿الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَنِ﴾ واتہ: لہو پڑدہا فہرمانہ وایہ تی راستہ قینہ تہ نہا بق خوی مہرہ بانہ، وہ نہ فہرمویت: ﴿تِلْكَ يَوْمَ الدِّينِ﴾ واتہ: خواہنی پڑوی سزلا پاداشتدہ وہ۔ قہ تادہ نہ لیت: ﴿يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ﴾ بہ خوا قہ سہم نہم پز فہرمان ہر بق خودایہ، بہ لام هیچ کس ناتوانی قسہ بکات۔

تہ فہرمانی سورہ قی (المطففين)

لہم دینہ دا ہاتو دتہ خوارموہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَبَلِّغْ لِلْمُطَفِّينَ﴾ (۱) ﴿الَّذِينَ إِذَا أَكَلُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ﴾ (۲) ﴿وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ﴾ (۳) ﴿أَلَا يَظُنُّ

أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ﴾ (۴) ﴿لِيَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ (۵) ﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (۶)

زیادو کم له کیشانه و پیوانه دا نه بیته هوۍ هاوارو زمرمه ندی

نه سائی و نیینو ماجة پړوایه تیان کړده له نیینو عه باسه وه نه لیت: کاتی پیغه مبر (سوره) هاته
مه دینه خرابترین کهس بوون له پیوانه دا، خودای گوره هم نه ایه تانه ی نارده خواره وه: ﴿وَلِیْلَ الْمُطَفِّفِینَ﴾ واته: هاوار بڼ ته رازو یازان. دواى هم نه ایه ته پیوانه یان چاک کړد. مه به ست له (تطفیف)
لیزه دا: گزیکړنه له کیشانه و پیوانه دا، واته زیاده لیسندن له خه لکی له کاتی کړیندا وه کم پیدان له
کاتی فرقه شتندان، له بهر هم خودای گوره حالۍ (المطففین) ی بوون کړده ته وه و به لینی پیداون به
له ناوچوون و زیانباری که نه ویش وه یله، وه نه فرمویت: ﴿الَّذِینَ إِذَا أَكَالُوا عَلَى النَّاسِ یَسْتَوْفُونَ﴾ واته:
نه وانه ی که پیوانه بکن بڼ خویان له سهرمالی خه لک به ته واوی وهری ده گرن ﴿یَسْتَوْفُونَ﴾ واته: به شی
خویان وهرده گرن به ته واوی و به زیاده یشه وه. ﴿وَإِذَا كَالُوا لَهُمْ أَوْ وَزَنُوا لَهُمْ یُخْسِرُونَ﴾ واته: به لام کاتی بویان
پیوانه یا کیشانه بکن که میان ده دهن، یانی: لیتی کهم ده کن. چاکتر و ابو (کالوا و وزنوا) بکرانایه ته
متعدی و (هم) یش له محلی نه صبا بویه، وه هندیکیان (هم) یان کړده به زهمیری موته که د بڼ
شاراوه یه که لم فرموده ی خدا (کالوا و وزنوا) مفعوله که ی لاده بریت له بهر نه وه ی رسته که نه و
مانایه هله ده گرت، هه ردولیکدانه وه که له یه که وه نزیکن. خوی گوره فرمانی داوه له کیشانه و
پیوانه دا پڼک و چاک بین، نه فرمویت: ﴿وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا کَلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطِ أَلِ الْمُسْقَمِ ذَٰلِكَ خَیْرٌ وَأَحْسَنُ
تَأْوِیْلًا﴾ واته: وه کاتیک که پیوانه نه کن بڼ خه لکی به پڼک و پڼکی پیوانه بکن و کیشانه ش به
ترانووی راست بکن نه مه بڼ نیوه چاکتره و ناکامیشی باشتره! وه نه فرمویت: ﴿وَأَوْفُوا الْكَيْلَ
وَالْمِزَانَ بِالْقِسْطِ لَا تُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ واته: وه پیوانه و کیشانه بین زیادو کم نه نجامی بدن
به داندگری، داواو نه که له کهس ناکه بین مگر به نه ندازه ی توانای خوی، وه نه فرمویت: ﴿وَأَقِمْ
الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ﴾ واته: وه کیشانه تان پڼک و پڼک بکیشن و له ترانوودا کم و کوپی
مه کن سوک مه بکیشن. خدا گلی شوعه یی ته فرو تونا کړدو له ناوی بردن له بهر نه وه ی له کیشانه و
پیوانه دا نه گره بڼ خویان بویه به زیاده وه وهریان نه گرت به لام به خه لکیان بدایه که میان بین نه دان.

ترساندنې ته رازو بازاران له وستانیان له بهر دم په رومرد گاری هه موو جیهان

دهرباره ی خدا مه پشه یان لی نه کات و نه فرمویت: ﴿أَلَا یَظُنُّ أُولَٰئِکَ أَنَّهُمْ مُبْعَوُونَ﴾ واته: نایا
نه وانه نازانن که بیگومان زیندو ده کړینه وه. ﴿لِیَوْمٍ عَظِیمٍ﴾ واته: له پڼکی گوره دا، یانی: نه وانه

ناترسن له زیندوبونوه و هستان له بده دستانه کسک که ناگای له هه موو شاراوو په نهانیه که هیه، له پوڅی که ترسه که ی که وره یو زور سامناکه و دل دینیتته له رزه، هر کس دهر نه چو تیدا نه خرتته ناو ناگریکی زور بلتسه دار؟ وه نه فرمویت: ﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ واته: پوڅک که خهک له بهر باره گای په روه دگری جیهانیان دوه ستن. یانی: پا نه و ستن به پتی پتی به پتی و خه تنه نه کراوی (غولا)، له ویستگه یه کی تهنگی گرائی نارپه ختی زور ناخوشی خراپ و تاوانباریدا، ترس دایگرتون له فرمانی خوا که هست و توانا دهسته و سانه نیش ناکا. نیامی مالیک پړوایه تی کردوه له نافع شویش له نیب نو عومره وه که پیغه مبر (ﷺ) نه فرمویت: پوڅی که هه موو خه لکی بډ دیداری په روه دگری جیهان پاده و ستن، که سی وایان هیه تا نه ندازه ی هردو گوئی له عاره قی خویا وون نه یی. نه م فرموده یه بوخاری پړوایه تی کردوه له فرموده ی مالک و عه بدولای کوپی عه ونه وه و هردو کیان له نافع وه. نیامی موسلیم له دوو پتگه که وه هر و پړوایه تی کردوه. فرموده یه کی تر که نیامی نه محمد پړوایه تی کردوه له میقداد له نیب نه سوده کیندی وه نه لیت: گویم له پیغه مبر بوو (ﷺ) فرمو ی: کاتی پوڅی قیامت خور نریک نه کړیته وه له خه لکی، تا ماوه ی یه کیل یادو میل، فرمو ی: خور نه یان تو یتته وه به پتی کردوه کانیان له ناو نارقه قی خویان، هیه یانه تا قوله پتی، هیه یانه تا هردو نه ژتوی، هیه یه تا پوڅنگی، هی واشی هیه تا ناوده می. موسلیم و تیریزی پړوایه تیان کردوه. له سونه نی نه بو داودا هاتوه که پیغه مبر (ﷺ) په نای گرتوه به خوا له تهنگی وهستان به پتیه له پوڅی قیامه تدا. له نیب نو مه سوده وه: چل سال پړو بهرو ناسمان پانه و ستن هیچ که سی قسه یان له گه ل ناكات، چاک و خراپیان، نارقه تا ناو ده میان هاتوه. وه له نیب نو عومره وه: سه د سال پا نه و ستن، هردو فرموده که نیب نو جهریر پړوایه تی کردوه. له سونه نی نه بو داودو نه سانی و نیب نو ماجه دا هاتوه له عایشه وه: که پیغه مبر (ﷺ) پیغه کی شه نو پتیی به د جبار الله اکبر، و ده جبار الحمد لله، و ده جبار سبحان الله، و ده جبار استغفر الله، ده ست پت ده کرد وپاشان نه یه فرمو: خویه لیم خوشبی! پتگام نیشانده ی! بژیوم پت بده ی! و له ش ساغیم پت ببه خشی! وه په نای نه گرت له تهنگی وهستان له پوڅی قیامه تدا.

﴿كَذَلِكَ نَكْتُبُ الْعَمَلُ لِي سَجِينٍ ۖ وَمَا أَزْنُكَ مَا حِجِينَ ۚ ۝۸ كِتَابٌ مَّرْقُومٌ ۝۹ وَلَئِنْ يَوْمَ يُنْفَخُ الْأَشْجَارُ ۝۱۰ أَلَّا يَنْ يَكْذِبُونَ يَوْمَ ۝۱۱ أَلَّا يَكْذِبُ ۝۱۲ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيرٍ ۝۱۳ إِذَا نُفِثَ عَلَيْهِ أَيْسَارُ الْأَوَّلِينَ ۝۱۴ كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۝۱۵ كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَ يَنْفَخُ الْأَشْجَارُ ۝۱۶ ثُمَّ لَوْ أَنَّهُمْ لَمَّا رَأَوْا الْآخِرِينَ ۝۱۷ ثُمَّ بَقَالُ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِرَبِّكُمْ تَكْذِبُونَ ۝۱۸﴾

باسي به دهه پان و هه نديئ له به سه ره هاتيان

خوداي گه وره نه فهرمويت: ﴿كَلَّا إِنَّ كُتُبَ الْفُجَّارِ لَفِي سَجِّينٍ﴾ واته: با په شيمان بنه وه، چونكه به راستي نامه ي تاوانباران له ناو (دهفته ريكي په ست) ي په ش دايه. ياني: پاشه پوژو شوپنيان له (سجين) به ندينخانه يه، شويئي ته نگه لان، وهك چؤن نه وترئ: فيسق، شريب، خمير، سكير، له م بابه ته، چونكه كارساتيكي گه وره و گرانه. بؤيه خوي گه وره نه فهرمويت: ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَجِّينٌ﴾ واته: تو چوزانيت

﴿سَجِّينٌ﴾ چيه. ياني: پوداوئيكي ئيجگار گه وره و به ندينخانه يه كي بين كوتاو سزاي به ژان، هه نديئ وتويانه: ﴿سَجِّينٌ﴾ له ژير زه ميني حه وته مايه. وهك له پيشه وه باس كراوه له و فهرموده دريژه ي به راي كوي عازيدا، خوداي گه وره نه فهرمويت له باره ي پوحي خوا نه ناس: نامه كي بنوسن له ناوسجينا، سجينيش له ژير زه ميني حه وته مه. له بهر نه وه ي پاشه پوژي به دكاران جه هه نه كه زمترين پله يه، وهك خودا نه فهرمويت: ﴿ثُمَّ رَدَدْتَهُ أَسْفَلَ سَفَلِينَ ﴿٥﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ واته: له پاشان نه گه ر بيباوه پ بين دهيكين به په ست تريني هه موو په ستيك، مه گه ر نه وانه ي كه بپوايان هيتاوه و كرده وه چاكه كانيان كرده. ناليره دا نه فهرمويت: ﴿كَلَّا إِنَّ كُتُبَ الْفُجَّارِ لَفِي سَجِّينٍ ﴿٦﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا

سَجِّينٌ﴾ خودا تهنگي و نرمي به يه كه وه كو ده كاته وه، وهك نه فهرمويت: ﴿وَإِذَا أُلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَبْحًا مُقْرَيْنَ دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًا﴾ واته: وه كاتئ فريئ ده دريئه جيگايه كي تهنگ له دوزخه خدا به كوئتكراوي ده ست و قاچ و مليان له كوئ و زنجيردا يا له شيان به كوئ و زنجير پيگه وه به ستراوه له ويدا داوي تياچون و مردن ده كن. وه نه فهرمويت: ﴿كُتُبٌ مُرْسُومٌ﴾ واته: دهفته ريكي نوسراوه. نه م ده ست واژه يه وه لامي نه م نايه ته نيه كه نه فهرمويت: ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَجِّينٌ﴾ به لكو وه لاهه بؤ نه وه ي له سهريان نوسراوه له و پاشه پوژي كه به ندينخانه يه، ياني: نوسراوه و نيشانه داره و ليپونه ته وه لئي، زياد ناكاو ليئشي كه م ناكات، موحه ممد ي كوي كه عبي قوره زي نه م ي وتوه پاشان خودا نه فهرمويت: ﴿وَلَوْلَا يُؤْمَرُ

الْمُكْرِمِينَ﴾ واته: هاوار له و پوژده ا بؤ بيبپوايان. ياني: كاتئ پوژي قيامت نه برين بؤ نه و به ندينخانه و سزا ريسوا كه ره ي كه خودا به ليئي پيداون. له پيشه وه باسي ﴿وَلَوْلَا﴾ كرا و باس كرده وه ي پيويست ناكات، مه به ست له (ويئل) لييره دا ياني: نه مان و تياچون وهك و تراوه: مردن بؤ فلان. وهك هاتوه له موسنه دوسونه نه كاندا له پيوايه تي بوهرزي كوي حه كيم ي كوي مه عاويه ي كوي حه يده داو نه ميش له باوكيه وه نه ويش له باپيره وه نه ليت: پيغه مبه ر ﴿وَلَوْلَا﴾ نه فهرمويت: ماناي ﴿الْمُكْرِمِينَ﴾

بیابان پان، یانی: خوانہ ناسان و بہ دکاران ﴿الَّذِينَ يَكْفُرُونَ يَوْمَ الْآزِينِ﴾ واتہ: نہوانہی کہ بہوا ناکن بہ پڑی پاداشت دانوہ. یانی: پرودانی بہ پاست نازانن و باوہ بہ بونی ناکن و ہانتیشی بہ درق نہ زانن. خوداش نہ فہرمویت: ﴿وَمَا يَكْذِبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ﴾ واتہ: کہ سیک نہو پڑہ بہ درق نازانیت مہگر مہموو ستہ مکاریکی گوناہبار. یانی: ملہوہ لہ کرداریدا، حہ رامخوہ و زیادہ پڑیکردن لہ خواردنی حہ لالدا، تاوانبار لہ قسہیدا، نہگر قسہی کرد درق نہکات، نہگر بہ لیتی دا نایباتہ سہر، نہگر دہہ قالیی کرد بہ دکارہ و سنوہر نافامی! وہ نہ فہرمویت: ﴿إِذَا نُفِثَ عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ قَالُوا سُبْحَانَ الْآلِئِينَ﴾ واتہ: مہر کاتی ثاہہ تہکانی نئمہی بؤ بخویریتتہوہ دہلی: نہمانہ نہفسانہی پیشینانن. یانی: کاتی گوئیان لہ قورنان بوو لہ پیغہ مہرہوہ ﴿بِئْسَ مَا كَانُ يَوْمَئِذٍ﴾ باوہ پی پئ ناکن، گومانی خرابی پئ نہبہن و وا نہزانن دروست کراوہ کزکراوہی کتیبہ پیشینہکانہ. وہک خودای گورہ نہ فہرمویت: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ مَآذَا أَرْسَلْنَاكُمْ قَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ واتہ: وہکاتی بہوانہ بوتری ثایا بہرورہدگارنان چی ناردوتہ خواریوہ؟ دہلین: حیکایہ تی پروپوچی پیشوہکان. وہ نہ فہرمویت: ﴿كَلَّا بَلْ رَأَىٰ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ واتہ: نہخیر وانہ بہلکو ژہنگی نہوخرابانہی کہ دیانکرد بہردہی ہیناوہ بہسہر دلایندا. یانی: بہو شیوہیہ نیہ وہک نہوان تیددہگن و نہلین: نہم قورنانہ چیروکی پیشینانہ بہلکو قسہو نیگای دابہ زینراوی خودایہ بؤ پیغہ مہرہوہ ﴿بِئْسَ مَا كَانُ يَوْمَئِذٍ﴾ بؤیہ باوہ پی پئ ناہینن چونکہ دلایان گیراوہ بہوہی نہو ژہنگی دلی داپوشیون لہ زوری گوناہو تاوان. بؤیہ خودا نہ فہرمویت: ﴿كَلَّا بَلْ رَأَىٰ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ ژہنگ: (الرین) دلی خوانہ ناسان دلہ پڑشی، نیبون جہریو تیرمیزی و نہسانی و نیبون ماجہ ریوایہ تیان کردوہ لہ چہ ندپنگاوہ لہ نہبو ہورہیرہوہ نہویش لہ پیغہ مہرہوہ ﴿بِئْسَ مَا كَانُ يَوْمَئِذٍ﴾ نہ فہرمویت: کاتی بہندہ ہلئہ سیٹ بہ تاوانیک: خالکی پدش لہ دلی بہیدا نہبئ نہگر پہ شیمان بووہ دلی پاک نہبیتتہوہ بہلام نہگر تاوانی زوری کرد نہویش زور نہبئ نا نہمہیہ کہ خودا نہ فہرمویت: ﴿كَلَّا بَلْ رَأَىٰ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ تیرمیزی نہلئت: فہرمودہیہکی حہسہن و صہحیہ. نہسانی ریوایہ تی کردوہ لہ نہبو ہورہیرہوہ بہم شیوہیہ لہ پیغہ مہرہوہ ﴿بِئْسَ مَا كَانُ يَوْمَئِذٍ﴾ کاتی بہندہ تاوانیک کرد لہ تاوانہکان خالکی پدش لہ سہر دلی بہیدا نہبئ، نہگر نہو کہسہ وازی ہیناو داوای لیوردنی کردو پہ شیمان بووہ دلی ساف نہبیتتہوہ، نہگر گہ پایوہ بؤ گوناہ نہو پہ شایبہ زیاد نہکات بہسہر دلیہوہ بہرز نہبیتتہوہ، نہوہ نہو ژہنگیہ کہ خودا نہ فہرمویت: ﴿كَلَّا بَلْ رَأَىٰ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ وہ نہ فہرمویت: ﴿ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا الْجَحِيمِ﴾ واتہ: لہ پاشان بیگومان نہوان دہچنہ دوزخہوہ. یانی: بوا ی نہم بیبہ شبونہی خہلکی دوزخ لہ بینینی

خودا. ﴿ثُمَّ هَآءَ هَٰذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهٖ تَكْفُرُونَ﴾ واته: نینجا پییان دهوتریت نه مه نه وهیه که بپرواتان بی نه ده کرد. یانی: نه وهیان پیته لئین به شیوهی سه رزه نشست و دلته زانندن و که م سهیرکردن و پیسواکردن. ﴿كَلَّا اِنَّ كِتٰبَ الْاَنْبَرِ لَیْ عِنْدَیَّ ﴿۱۸﴾ وَمَا اَدْرٰکَ مَا عَلَیُّوْنَ ﴿۱۹﴾ كِتٰبٌ مَّرْقُومٌ ﴿۲۰﴾ یَشْهَدُ الْمَقْرُوْنَ ﴿۲۱﴾ اِنَّ الْاَنْبَرَارَ لَیْ نَعِیْمٍ ﴿۲۲﴾ عَلَی الْاَرْبَابِ یَنْظُرُوْنَ ﴿۲۳﴾ تَعْرِفُ فِی وُجُوْهِهٖمْ نَضْرَةَ النَّعِیْمِ ﴿۲۴﴾ یُسْقَوْنَ مِنْ رَّحِیْقٍ مَّخْمُومٍ ﴿۲۵﴾ خَسَمَهُمْ مِّسْکٌ وَفِیْ ذٰلِكَ فَلِیَتَنَافَسِ الْمُتَنَفِسُوْنَ ﴿۲۶﴾ وَمَرَاجُهُمْ فِیْ سُنَنِیْمٍ ﴿۲۷﴾ عِیْنًا یَشْرَبُ بِهَا الْمُقْرَبُونَ ﴿۲۸﴾﴾

نامه‌ی ناکاره چاکه‌کان و پاداشتیان

خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿كَلَّا اِنَّ كِتٰبَ الْاَنْبَرِ لَیْ عِنْدَیَّ﴾ واته: به پاستی نامه‌ی کرداری چاکان له ناو ده فته ریکی به رزدايه. ﴿كَلَّا اِنَّ كِتٰبَ الْاَنْبَرِ﴾ نه مانه به پیچه وانه‌ی به د کارانه وه ﴿لَیْ عِنْدَیَّ﴾ یانی: پاشه پڅځیان ﴿لَیْ عِنْدَیَّ﴾ به پیچه وانه‌ی سجبینه، له هیلالی کوپی یه سافه وه نه لئیت: ئیبنو عه باس پرسپاری کرد له که عب ده باره‌ی سیجینه وه منیش له وی بووم وتی: زه مینی حوته مه که گیانی خوانه ناسان له ویته. وه پرسپاری ﴿عِنْدَیَّ﴾ لی کرد، نه لئیت: ناسمانی حوته مه که گیانی باوه پداران له ویته، هه روه‌ها زڅر که سی تر وتویانه: ناسمانی حوته مه. علی کوپی نه بو ته لحه نه لئیت: له ئیبنو عه باسه وه: خوا نه فته رمویت: ﴿كَلَّا اِنَّ كِتٰبَ الْاَنْبَرِ لَیْ عِنْدَیَّ﴾ یانی: به هشت. جگه له نه ویش وتویانه: (عیلیون) له سدره المنتهی دایه. ناشکرایه که (عیلیون) وه رگپراوه له (العلو) که بریتیه له سرکه وتن و به رزبونه وه و گه وره بوون و فراوانبوونی شتیك، بویه خودای گه وره به گه وره‌ی و گرنگی باسی نه کات و نه فته رمویت: ﴿وَمَا اَدْرٰکَ مَا عَلَیُّوْنَ﴾ واته: تر جوزانیت نه ده فته ره چی به؟ پاشان نه فته رمویت بۆ پشتگیری له سر نه وه‌ی هه موو شتیکی بۆ نویسیون ﴿كِتٰبٌ مَّرْقُومٌ﴾ واته: ده فته ریکی نویسرای نه مه نه ده به فته ره ﴿یَشْهَدُ الْمَقْرُوْنَ﴾ واته: نزیکانی خودا ده بیینن. قه تاده نه لئیت: نه وانه فریشته کانه. عه وفی له ئیبنو عه باسه وه نه لئیت: فریشته نزیکه کانی خودا له هه موو ناسمانه کان ده بیینن و لیئ ناگادارن. پاشان خودای گه وره نه فته رمویت: ﴿اِنَّ الْاَنْبَرَارَ لَیْ نَعِیْمٍ﴾ واته: بیگومان چاکان له ناو نازو نیعمه تدان. یانی: پڅځی قیامت نه وان له خوشیه کی برده وامدان له باخستانی به هشتدا، چاو نه گڼپن به ناو نه ودا که به دهستیان هیئاوه و خودا پیی داون له و چاکه و به ره رڅده‌ی که کوتایی نایه و له ناو ناچی. و تراوه: مانای ﴿عَلِ الْاَرْبَابِ یَنْظُرُوْنَ﴾ ده پوان بۆ خودا. نه مه به رانبر به و وه سفه‌ی که به دکارانی پی کراوه ﴿كَلَّا اِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ یَوْمَئِذٍ لَّخٰجِرُونَ﴾ واته: نه خیر به پاستی نه وان له و پڅده‌ها بی به شن له بیینی

په‌روه‌ردگاریان. وه باسی نه‌وانه‌شی کرد که نه‌توانن سه‌یری خوی گوره بگن له‌سر ته‌خت و
 هه‌رشه‌کانیان وه نه‌فه‌رمویت: ﴿تَقَرُّفٌ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ﴾ واته: له پوخساریاندا جوانی و
 گه‌شاوه‌یی و خوشگوزه‌رانی ده‌بینیت. یانی: نه‌گهر سه‌یری نیو چاوانیان بگه‌ی ته‌پو تازه‌یی
 خوشگوزه‌رانیان ده‌زانی، یانی: نه‌و رابواردن و پتزو خوشی و ده‌سه‌لاته تاییه‌تعه‌ند و خوشگوزه‌رانیه
 نه‌پراوه‌یه که تیایدان نه‌بینی. وه نه‌فه‌رمویت: ﴿يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُورٍ﴾ واته: شه‌رابی پاک‌ی سر
 به‌مۆریان ده‌رخوارد ده‌درئ. باده‌(خم‌ی) سر مۆریان بۆ خواردنه‌وه نه‌ده‌نی(الرّحیق)یه‌کیکه له
 ناوه‌کانی عاره‌ق، ئین مه‌سعودو ئینبو عه‌باس و موجه‌ید و حه‌سن و قه‌تاده‌و ئینبو زه‌ید وایان
 وتوه. ئیمامی نه‌حمه‌د پیاویتی کردوه له نه‌بو سه‌عیدی خودیه‌وه: وا ده‌زام به‌رنی کردوه‌ته‌وه بۆ
 پیغه‌مه‌بر(ﷺ) فه‌رموویه‌تی: هه‌ر خواناسێک ئاو بدا به‌ موسلمانێک که تینوی بۆ خوی گوره له پۆزی
 قیامه‌تدا له زه‌حیقی مه‌ختوم (باده‌ی مۆرکراو) ئاوی ده‌دات، وه هه‌ر باوه‌رداریک له برسیه‌تی
 موسلمانێک تیر بکات، خودا له به‌رویومی به‌هه‌شت تیری نه‌کات، وه هه‌ر باوه‌رداریک موسلمانێ
 جلویه‌رگ دابیژی که نه‌یبی و پوت بی، خودا جلویه‌رگی به‌هه‌شتی له به‌ر ده‌کات) ئینبو مه‌سعود
 نه‌ئیت: له‌م ئایه‌ته‌دا (خَتَمُهُ) یانی: تیکه‌له له میسک. عه‌وفی نه‌ئیت: له ئینبو عه‌باسه‌وه: خودا
 ئاره‌قیان بۆ چاک نه‌کات دوا‌ین شتی تییته‌کرئ بۆیان میسکه و به‌ میسک مۆر نه‌کریت. قه‌تاده‌و
 زه‌حاکیش هه‌روایان وتوه. وه نه‌فه‌رمویت: ﴿خَتَمُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَفَّسْ اَلْمُنْفَسُونَ﴾ واته: که دوا
 قومی بۆنی میسکه بۆ نه‌وه با پیش‌برکێ بگن پیش‌برکێکه‌ران. یانی: بابۆ نه‌م کات و شوینانه کیه‌رک
 بگن به‌سه‌ریه‌کا و خۆیان هه‌لپن و شانازی پتوه بگن و هه‌ول به‌دن، وه‌ک نه‌فه‌رمویت: ﴿لَمِثْلَ هَٰذَا
 فَلْيَعْمَلِ الْعَمِلُونَ﴾ واته: بابۆ پاداشتی وه‌ها خه‌بات بگن، نه‌و که‌سانه‌ی خه‌باتکارن وه پاشان
 نه‌فه‌رمویت: ﴿وَمَزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ﴾ واته: تیکه‌لکراوی له ئاوی ته‌سنیم یانی: ئاویتێ ته‌م ئاره‌قه‌یش که
 باس کراوه له ته‌سنیمه، واته: له خواردنه‌وه‌یه‌ک پتی نه‌وتریت ته‌سنیم، نه‌وه چاکترین خواردنه‌وه‌ی
 خه‌لکی به‌هه‌شته له‌سه‌روی هه‌موو خواردنه‌وه‌که‌نه‌وه، نه‌مه نه‌بو سالح وزه‌حاک و تویانه. بۆیه
 نه‌فه‌رمویت: ﴿عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ﴾ واته: کانیه‌ک که نزیک‌کراوه‌کان لیی ده‌خۆنه‌وه. یانی:
 نزیک‌کراوه‌کان له‌م سه‌رچاوه‌یه ده‌خۆنه‌وه به‌بی تیکه‌لکردن، به‌لام تیره‌ی ده‌سته پاست بۆیان تیکه‌ل
 نه‌کریت، ئینبو مه‌سعودو ئینبو عه‌باس و مه‌سروق و قه‌تاده‌و جگه له‌وانیش نه‌م قسه‌یان وتوه.

﴿وَإِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ ﴿٢١﴾ وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامِرُونَ ﴿٢٢﴾ وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ ﴿٢٣﴾ وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَضَالُّونَ ﴿٢٤﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَفِظِينَ ﴿٢٥﴾ فَالَّذِينَ آمَنُوا مِن الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٢٦﴾ عَلَىٰ الْأَرَائِكِ يَتُظَرُّونَ ﴿٢٧﴾ هَلْ تُؤِيبُ الْكَفَّارَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٢٨﴾﴾

خراپه گردن و گالته بازی تاوانکاران به خواناسان

خودای گوره هوالی شو تاوانبارانه مان بق باس شکات که له زیانی دنیادا به دینداران پیده که نین یانی گالته و گه بیان پی ده کردن و به چای سوک سهیریان نه کردن، کاتی به لایاندا نه چون چاویان له یه کتر داده گرت، یانی: بق سوک سهیر کردنیان ﴿وَإِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ﴾ واته: بیگومان نه وانه ی که به دکاریون پیده که نین به وانه ی که بهوایان هینا بوو. ﴿وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامِرُونَ﴾ واته: وه کاتیک به لایاندا بهوشتنایه چاویان لی داده گرتن. ﴿وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ﴾ واته: وه کاتیکش بگه پایانه وه بق لای مال و مندالیان به پیکه نین و گالته کردن به موسلمانانه وه ده گه پانه وه. یانی: شو تاوانکارانه کاتی بجونایه بق ناو ماله کانیان به پیکه نینه وه نه گه پانه وه، یانی: هر چند داویان بگردایه وه ولتیان بدایه، له گه ل نه و سوپاسی شو به هر دیان نه نه کرد که خودا پیی دایون به لکو خویان سر قال نه کرد به و خه لکه دیندار وه ویره بیان پی نه بردن و به چای سوک بزیان نه روانین. ﴿وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَضَالُّونَ﴾ واته: وه کاتیکش بیان دینیایه ثیان ووت: نه مانه گومران. یانی: له بهر نه وه ی که له سر ثایینی نه وان نه بون. خودا نه فهرمویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَفِظِينَ﴾ واته: له کاتیکدا که نه وان به چاودی پی نه نیراون بق سر موسلمانان کان تا نه م قسه یه بکن. یانی: شو تاوانکارانه نه نیراون بق نه وه ناگاداری شو خواناسانه بن له وه ی که پیی هه لته سن و نه یلین وه پتیان نه سپیرابوو، باوه دپارانش هیچ گوتیان نه نه داننی نه مه یان له بهر چا و بو وه خودا نه فهرمویت: ﴿قَالَ أَخْسَرُ فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٨﴾ إِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْ عِبَادِي يَقُولُوا رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿١٩﴾ فَأَتَّخَذَ تَوْحَمٌ سَخِرْنَا حَتَّىٰ أَسْوَكُمْ ذِكْرِي وَكَثُرَتْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ ﴿٢٠﴾﴾

﴿إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا إِنَّهُمْ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ واته: وه خوا نه فهرموی: به بن نرخی و پسوایی به میتنه وه له دژ ه خدا و هیچ قسه یه کم له گه لدا مه کن، إخسأ: بق سگ به کار دی کاتی ده ری ده که یی و پی ی ده لیتی: چخه، بیگومان له دنیادا کومه لیک له بهنده کانی من ده یانوت: نه ی بهر وه دگارمان! نیمه باوه پمان هیناره ده ی لیمان خوشبه و پهمان پی بکه چونکه تو چاکترینی میهره بانانی، که چی نیوه گالته تان به وان ده کرد تا شو گالته کردنه تان به نه وان یادی منی له بیر بردنه وه، وه نیوه

همیشه به وان پئ ده که نین، بیگومان نه مپۆ پاداشتم داونه ته وه به هۆی خۆگزییانه وه به پاستی هر
 نه وانن سه رکه وتوو. له بهر نه مه لیره دا نه فه رمویتی: ﴿قَالِیْمَ الَّذِیْنَ ءَامَنُوْا مِنْ الْکُفَّارِ یَضْحَکُوْنَ﴾ واته:
 نه مپۆ که پۆژی دواپی یه نه وانه ی که بهوادریبون به بیپرواکان پئ ده که نن. ﴿عَلِیَّ الْاَرَآکَ یَنْظُرُوْنَ﴾ واته:
 له سه ر قه نه فه و کورسیه وه نه پوانن، یانی: بۆ خوی گه وه. له جیاتی نه وه ی نه وان خواناسه کانیان
 به گومپا ده زانی، خواناسان گومپانه بون، به لکو له دۆسته هه ره نزیکه کانی خودا بوون، چاویان ده گپیا
 بۆ پهروه ردگاری خۆیان له و شوینه ی که جیی پزلیتانی خودایه. وه نه فه رمویتی: ﴿هَلْ تُؤْبَ الْکُفَّارُ مَا
 کَانُوْا یَفْعَلُوْنَ﴾ واته: تا بزانی تۆله ی نه و بیپروایانه دراوه ته وه له سه ر نه و کرده وانه ی که ده یان کردله
 دنیا دا. یانی: نایا خوانه ناسه کان پاداشتی نه وگالته کردن و به سوک سه یرکردنی نه و خواناسانه یان
 وه رگرت یا نا؟ یانی: به لئ وه ریان گرت به ته وای و به زیاده شه وه.

سورہ تی (الانشقاق)

لہذا یہ کہہ دیا ہاتھوہ تہ خوارم وہ

سوژدمی قورئان خویندن له سوره تی (الانشقاق) ۱۱

له ئەبو سە لە مەو ئە گێر نەو: که ئەبو هورەیره **﴿إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ﴾** ی بۆ خوێندن، سوژدە ی تیا بردوو، کاتێ که له نوێژ بوە تەو پێی راگە یاندوون که پێغەمبەر **﴿ﷺ﴾** سوژدە ی تیدا بردوو. نیامی موسلیم و نەسانی له ڕێگای مالیکەو پڕوایە تیان کردو. نیامی بوخاری له ئەبو رافیعەو پڕوایە تی کردو ئە لئیت: نوێژی خەوتنام له گەل ئەبو هورەیره دا کرد **﴿إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ﴾** ی خوێند سوژدە ی برد، پێم وت: ئەویش ئە لئیت: لە دای ئە بولقاسمەو **﴿ﷺ﴾** سوژدە م بردوو بە رده وام سوژدە ی و منیش تا پێی ئە گەم سوژدە ئە بەم.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ ﴿١﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُمَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ ﴿٣﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَخُلَّتْ ﴿٤﴾ وَأُذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُمَتْ ﴿٥﴾ بِتَأْيِئِهَا الْإِنْسَنُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدًّا فَلْيَقِهِ ﴿٦﴾ فَأَمَّا مَنْ أُوْفِيَٰ كِتَابَهُ بِسَمِينِهِ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ﴿٨﴾ وَنَقُلِبُ إِلَيْهِمْ مَسْرُورًا ﴿٩﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوْفِيَٰ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ يَدْعُوا ثُبُورًا ﴿١١﴾ وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا ﴿١٢﴾ إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿١٣﴾ إِنَّهُ ظَنَّ أَن لَّنْ يَحُورَ ﴿١٤﴾ بَلَىٰ إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا ﴿١٥﴾﴾

درزبردنی ناسمان و راخستنی زمین له روژی قیامه تدا

خوای گوره نه فەرمویت: ﴿إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ﴾ واتە: کاتێ که ئاسمان لەت بووئەویش پۆژی قیامەتە. ﴿وَأُذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ﴾ واتە: وه ملکه چپی کرد بۆ پەرورەدگاری و دەبی واش بی. ﴿وَأُذِنَتْ لِرَبِّهَا﴾ یانی: گوئی له پاهێنەری گرت و فەرمانی بەجێپێناو ئەوەی که پیتی سپێردرا بوو جێبەجێی کردو لەتی برد. ﴿وَحُقَّتْ﴾ یانی: دەبی واش بی و فەرمانی بەجێ پێنیت، چونکه زۆر گەورە و پێگرو بەرھەڵستکاری نیە، بەلکو بەسەر ھەموو شتیکدا زالە و ھەموو شتێ سەری بۆنەوی ئەکات، پاشان ئەفەرمویت: ﴿وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ﴾ واتە: وه کاتی که زەوی پاکیشراو پانکرایەوہ پاخرا. یانی: تەخت بوو پاخراو فراوان بوو، وه ئەفەرمویت: ﴿وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَخَلَّتْ﴾ واتە: وه ئەوەی تێیدا بوو فەتی داو ھێچی لەناودا نەما. یانی: ھەرچی لەناو سکیدا بوو فەتی دا ھێچی تێدا نەھێشت. موچاھید و سەعیدو قەتادە وایان وتوو. ﴿وَأُذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ﴾ وەك ئەو ئایەتە ی پێشەوہیە.

پاداشتی کردەوہکان ھەقە

خوای گورە ئەفەرمویت: ﴿يَأْتِيهَا الْإِنْسُنُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَى رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ﴾ واتە: ئەو مەردە! پەنجی زۆر ئەدە ی بەگی بە پەرورەدگاری خۆت ئەو سا پیتی دەگەیت. یانی: زۆر ھەول ئەدەیت و خۆت ماندور دەکە ی ﴿فَمُلَاقِيهِ﴾ پاشان ئەوەی کردووتە لە چاکو خرابە تووشی دیتی، بەلگەیش بۆ ئەوەی وتمان ئەم فەرمودەیی پێغەمبەرە (ﷺ) که ئەبو داودی تەئالیسی پێواوەتی کردوہ لە جابەرەوہ که ئەلێت: پێغەمبەر (ﷺ) ئەفەرمویت: جویرەئیل فەرموویتی: ئەو موھەمەد (ﷺ)! چەند ئەتوانی بۆی بێگومان ھەر دەمریت، چەند ئەتوانی شت خۆشت بوئی، بێگومان لێی جیا دەبیتەوہ، چەند دەتوانی کاریکە ھەول بدە بێگومان تووشی دیتەوہ. ھەندئ کەس ئەو ضمیرە ئەگێرەوہ بۆ ﴿رَبِّكَ﴾ یانی: فەلاق ریک یانی: پاداشت ئەداتەوہ بەھۆی کردەوہ کانتەوہ و بەخشیش ئەداتئ لەسەر ئەو ھەولە که داوتە. بەم شێوہیە ھەر دوو قسەکە یەک مانا ئەگەینێ. عەوفی لە ئیبنو عەباسەوہ ئەلێت: ﴿يَأْتِيهَا الْإِنْسُنُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَى رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ﴾ ئەلێت: ھەر کاتێ بەکەیت بەو کارەوہ دەگەیت بەخودا چاک بیت یان خراب.

پیشاندان و گەفتوگۆ بەدریزی لە لێپرسینەوہدا

دووبارە خوای گورە ئەفەرمویت: ﴿فَأَمَّا مَنْ أَوْفَى كَيْدَهُ بِسِيئَةٍ﴾ واتە: ئینجا ئەو کەسە ی کەنامە ی کردەوہی درایە دەستی پاستی ﴿فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا﴾ واتە: ئەو سا لێپرسینەوہی کە سوک و

ناسانی له گەڵ دەکرێ. یانی ئاسانه و گران و قورس نابێ، یانی: هه‌موو کرداره‌کانی ئی ناپرسنه‌وه به‌ووردی، نه‌گەر به‌دریژی و وردی لیتی به‌رسنه‌وه بئێگومان تیا نه‌چی. ئیعامی نه‌حمه‌د پریوایه‌تی کردوه له‌ عانیشه‌وه (خوای ئی پازی بی) وتویه‌تی: پیتهمبه‌ر(ﷺ) نه‌فه‌رموویت: هه‌ر که‌سێ به‌ووردی لیتی به‌رسریته‌وه سزا ده‌دری. وه‌ فه‌رموویه‌تی: نه‌مه‌ نه‌و لیتیرسینه‌وه نیه، به‌لکو نه‌مه‌ پیشان دانه، هه‌ر که‌سێ به‌دریژی پرسیاری ئی بکری له‌ پۆژی قیامه‌تدا سزائه‌دری. هه‌روه‌ها بوخاری و موسلیم و تیرمیزی و نه‌سانی و ئیبنو جه‌ریر نه‌م فه‌رمووده‌یان پریوایه‌ت کرده‌وه. وه‌ نه‌فه‌رموویت: ﴿وَيَقْلِبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا﴾ واته: وه‌ به‌دلخۆشی ده‌گه‌پتته‌وه بۆ لای که‌س و کاری. یانی: نه‌گه‌پتته‌وه بۆ لای که‌س و کاری له‌ به‌هه‌شت. قه‌تاده و زه‌حاک نه‌ئین: ﴿مَسْرُورًا﴾ یانی: دلخۆش و کامه‌رانن به‌وی خودای گه‌وره‌پنێ به‌خشیون. ﴿وَأَمَّا مَنْ أُوْثِقَ كَتَبُهُ وَرَأَىٰ ظَهْرَهُ﴾ واته: وه‌ نه‌و که‌سه‌ی نامه‌ی له‌ پشته‌وه درایه‌ ده‌ستی، یانی: به‌لای چه‌پی له‌ دوا‌ی پشتیه‌وه، ده‌ستی لار کاته‌وه به‌چه‌مینتته‌وه بۆ دوا‌وه‌و نوسراوه‌که‌ی به‌و ده‌سته‌ی پیتی بدريت به‌و شیوه‌یه‌ ﴿فَسَوْفَ يَدْعُوا ثُبُورًا﴾ واته: نه‌وه به‌زویی داوای مردنی خۆی ده‌کات. یانی: داوای مردن و له‌ناو چوونی خۆی ده‌کات. ﴿وَيَصِلَ سَعِيرًا﴾ واته: وه‌ ده‌چیتته‌ دۆزه‌خه‌وه. ﴿إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا﴾ واته: چونکه‌ بئێگومان نه‌و له‌ناو که‌س و کاریدا دلخۆش بووه. یانی: که‌یفی بوو، بیری له‌ پاشه‌ پۆژ نه‌ نه‌کرده‌وه و نه‌نه‌ترسا له‌وه‌ی که‌ له‌ پیتشه‌وه‌یه، تا نه‌و خۆشیه‌ که‌مه‌ نه‌و ناخۆشیه‌ درێژو نه‌پراوه‌ی به‌نوادا هات. ﴿إِنَّهُ ظَنَّ أَنْ لَنْ يَحُورَ﴾ واته: وه‌ نه‌و وا گومانی ده‌برد که‌ هه‌رگیز ناگه‌پتته‌وه لای خوا، یانی: باوه‌پی وابوو که‌ ناگه‌پتته‌وه بۆ لای خوا وه‌ پاش مردن زیندووی ناکاته‌وه! ئیبنو عه‌باس و قه‌تاده و جگه‌ له‌ نه‌مانیش نه‌م ته‌فسیره‌یان وتوه. (الحرور) یانی: گه‌پانه‌وه. وه‌ نه‌فه‌رموویت: ﴿يَلْعَنُ إِنْ رُبَّهُ كَانَ يَوْمَ بَصِيرًا﴾ واته: نه‌خیر وانیه! چونکه‌ به‌ راستی په‌روه‌ردگاری نه‌و ئاگادار بووه به‌و، یانی: به‌ئێ خودا نه‌یه‌مینتته‌وه وه‌ک چۆن یه‌که‌مجار هینای وه‌ پاداشتی نه‌داته‌وه له‌سه‌ر کرداره‌کانی جا چاک بی یا خراپ بی چونکه‌ ئاگای لیتی بووه، یانی: زاناو ئاگادار بووه.

﴿فَلَا أُقْسِمُ بِالشَّفَقِ ۝ وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ۝ وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ ۝ لَتَرْكُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ ۝﴾ مَا لَمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ ﴿٢١﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يَكْذِبُونَ ﴿٢٢﴾ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

سويند خواردن به وه كه ئينسان له بارىكه وه ده چيت بۆ بارىكى تر

پىوايهت كراوه له عهلى و ئيبينو عهباس و عوبادهى كۆپى سامتو نه بو هورهيره و شه دادى كۆپى نهوس و ئيبينو عومرو موحه مه دهى كۆپى عهلى كۆپى حوسهين و مه كحول و به كرى كۆپى عه بدولائى موزهنى و بوكهبرى كۆپى ئيشعبنى و مالك و ئيبينو نهبى زينب و عه بدولعه زيزى كۆپى نه بو سه له مهى ماجيشون كه

مه موويان نه لئين: الشفق يانى: سورايى دهورى ناسۆ. ﴿فَلَا أَقْسِمُ بِالْشفَقِ﴾ واته: سويند به سورى كه نارى

ناسمان. عه بدوپر هزاق پىوايهتى كړبوه له نه بو هورهيره وه كه نه لئت: الشفق: يانى: سپيايى. الشفق: يانى:

سورايى ناسۆ يا پيش هه له اتنى خۆر، وهك موجهيد وتويهتى. يا دواى ئاوابونى وهك له ناو زانايانى

زمانه وانيدا ناسراوه. خهليلى كۆپى نه حمه ده نه لئت: الشفق نهو سوراييه له ئاوابونى خۆر تا كاتى نوژنى

عيشا كه كاتى نوژنه كه ناميتى. نهوترت: غاب الشفق: يانى: سورايى ئاوابوو. جهوههري نه لئت: الشفق يانى:

پاشماوهى پوناكى خۆر سوورايى له يه كه م كاتى شو تانزك نوژنى خهوتنان. عيكريمه يش هرواى وتوه،

الشفق: نهو سوراييه كه له نيوان مه غريب و عيشادايه. له سه حيجى موسليدا هاتوه له عه بدولائى كۆپى

عه مروه نهو يش له پيغه مبه ره وه (ﷺ) كه فهرمويهتى: كاتى مه غريب نهويه كه سورايى ئاوا نه بوين. له

هموو نه مانه وه ده رنه كه ويى. شفهق نهويه كه جهوههري و خهليل وتوبانه. ئيبينو عهباس و موجهيدو

حه سنه و قه تاده نه لئين: (وَمَا وَسَقَ) يانى: به وهى كۆى ده كاته وه. قه تاده نه لئت: به وهى كۆى ده كاته وه

له هه ساره و گيانله بهر. عيكريمه نه لئت: ﴿وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ﴾ يانى: دايد هه پۆشى به تاريكى، له كاتى شه ودا

هموو شتيك ده چيت بۆ شوينى خۆى. ﴿وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ﴾ واته: وه به شه و نهو شتانهى كه كۆيان

ده كاته وه. ﴿وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ﴾ واته: وه به مانگ كاتى پى ده بيتته وه. ئيبينو عهباس نه لئت: كاتى

كۆبوه ته وه و پاوه ستاوه. حه سنه نه لئت: كاتى كۆبوه وه، يانى پى بوو. قه تاده نه لئت: كاتى جه ماوه.

ماناى قسه كانيان: كاتى ته واولو پۆشن بوو، بوو به مانگى چوارده، كه واى لى هات به رانه بهر شه وگا رو تاريكى

شه وه ستا. وه نه فهرمويى: ﴿لَتَرْكَبَنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ﴾ واته: ئيره تيته په پى له حالتيكه وه بۆ حالتيكى تر.

بوخارى پىوايهتى كړبوه له موجهيده وه نه لئت: ئيبينو عهباس فهرموى: ﴿لَتَرْكَبَنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ﴾ يانى: له

حاليكه وه بۆ حالتيكى تر له بارىكه وه بۆ بارىكى تر پيغه مبه ره كه تان (ﷺ) نه مهى فهرمووه، ئيمامى

بوخارى به م له فزه پىوايهتى كړبوه، عيكريمه نه لئت: ﴿طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ﴾ له حالتيكه وه بۆ حالتيكى تر، پاش

نه وهى كه بچوك بوو گه ووه بوو، پاش نه وهى لاو بوو پىر بوو، حه سهنى به صرى نه لئت: ﴿طَبَقًا عَنْ

طَبَقٍ﴾ له حالتيكه وه بۆ حالتيكى تر له، له تونده وه بۆ خاوى، له خاويه وه بۆ توندى، له هه زاريه وه بۆ

دهوله‌مندی، له دهوله‌مندیوه بۆ هه‌زاری و له تهن‌دروستیوه بۆنه‌خۆشی و له نه‌خۆشیوه بۆته‌ندروستی.

دانپیه‌نه‌نانی خواره‌ناسان نیشانه‌ی بی‌باومرپییه وه مژده‌یان پێداوه به‌سزا، خۆشی و کامه‌رانیش بۆ خواناسانه

خودای گه‌وره نه‌فه‌رموئیت: ﴿فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ واته: نیت بۆچی به‌وا ناهینن ﴿وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ﴾ واته: وه کاتیک قورئانیان بۆ بخوێنرێته‌وه سوژده نابن ملکه‌چی ناکن، یانی: چی ناهێلێ که باوه‌ی به‌ خوداو پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی و ﴿وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ﴾ واته: وه کاتیک قورئانه‌یه ئه‌خوێنی به‌سه‌ریاندا سوچه‌ نابن بۆ مه‌زنی و پێزلێنان؟! وه نه‌فه‌رموئیت: ﴿بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يَكْذِبُونَ﴾ واته: به‌لام ئه‌وانه‌ی که بی‌پروان به‌درۆی ئه‌زانن، یانی: له ده‌روون پێسانه ئه‌م باوه‌ی نه‌کردن و دانپیه‌نه‌نان و لاساریانه له به‌رانبه‌ر پاستیدا. ﴿وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ﴾ واته: وه خوا چاک ئاگادارو زانیه به‌وه‌ی که له دلی ده‌گرن. موخامیدو قه‌تاده ئه‌لێن: ئه‌وه‌ی له‌ناو دلێاندا ئه‌یشارنه‌وه. ﴿فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ واته: که‌واته‌ مژده‌یان به‌درۆی به‌سزای سه‌خت، یانی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ر ﴿وَإِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ واته: به‌لام ئه‌وانه‌ی که به‌پروایان هێناوه و کرده‌وه‌ی باشیان کردووه بۆ ئه‌وان هه‌یه پاداشتی بێ‌په‌رانه‌وه. ئه‌مه ئیستیسنای مونقه‌تبعه، واته: به‌لام ئه‌وانه‌ی خواناسن، یانی: له دلێانه‌وه ئاکار چاکن و به‌ ئه‌ندامه‌کانی له‌شیشیان کاری چاک نه‌که‌ن ﴿لَهُمْ أَجْرٌ﴾ یانی: له پۆزی دوایدا پاداشتیان ئه‌درێته‌وه ﴿غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ ئیبنو عه‌باس ئه‌لئیت: بێ که‌موکوپێ. موخامیدو زه‌ححاک ئه‌لئین: نازمێررێت. له زۆردا، کورته‌ی هه‌ردوو قسه‌که ئه‌وه‌یه که دوا‌ی نایه‌ت، وه‌ک خودا نه‌فه‌رموئیت: ﴿عَطَاءٌ غَيْرَ مَجْذُونٍ﴾ واته: ئه‌وه به‌خششی‌که بێ‌په‌رانه‌وه. سوددی ئه‌لئیت: هه‌ندیکیان وتویه: ﴿غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ یانی: بێ که‌م و کوپێ.

سورهتی (البُرُوج)

لهمه که داهاتووه ته خوارموه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَأَسْمَاءُ ذَاتِ الْبُرُوجِ﴾ ۱ ﴿وَالْيَوْمِ الْوَعْدِ﴾ ۲ ﴿وَشَٰهِدٍ وَسْهُودٍ﴾ ۳ ﴿قِيلَ أَصْحَابُ الْأَعْدُدِ﴾ ۴ ﴿النَّارِ ذَاتِ الْوُكُودِ﴾ ۵ ﴿إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ﴾ ۶ ﴿وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ﴾ ۷ ﴿وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَن يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ ۸ ﴿الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ ۹ ﴿إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ فَمَا كَانُوا يَتَنَبَّؤُونَ لَهُنَّ عَذَابَ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ﴾ ۱۰ ﴿

ته فیسری بورجه كان

خودای گهره نه فهرمویت: ﴿وَأَسْمَاءُ ذَاتِ الْبُرُوجِ﴾ واته: سویند به ناسمانی خاوهن بورجه كان (که لوه كان). خوا سویند نه خوات به بورجی ناسمان که هه ساره گهره كانه. وه که نه فهرمویت: ﴿نَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا﴾ واته: پاک و پیرۆزه نه و خواهی که له ناسماندا چهند خولگی دروست کردوه دایناوه له ناسماندا که خۆریکی پرشنگدارو مانگیکی پونا که ره وه به بۆ زهوی. ئیبنو عباس و موحامیدو زه حاک وحه سه ن و قه تاده و سوودی ئه لئین: ﴿الْبُرُوجِ﴾ یانی: نه ستیره كان. مه نهالی کوپی عمر نه لئیت: ﴿وَأَسْمَاءُ ذَاتِ الْبُرُوجِ﴾ یانی: چاک و جوان دروست کارون. ئیبنو جهریر نه لئیت: ﴿الْبُرُوجِ﴾ قوناغه کانی خۆرو مانگه، نه ویش دوانزه (۱۲) بورجه له ههر بورجیکا خۆر مانگیك نه پوات مانگیك دوو پۆژ و سییه کی پۆژیک نه پوات که نه کاته بیست و ههشت (۲۸) پۆژوو دوو (۲) شه ویش دهر ناکه وی.

ته فیسری پۆژه دیاریکراوه که به هه موو بینه رو بیناویک (شایهت و شایهتی له سه دراو)

خودای گهره نه فهرمویت: ﴿وَالْيَوْمِ الْوَعْدِ﴾ واته: وه به و پۆژه کی به لئینی پئدراوه. ﴿وَشَٰهِدٍ وَسْهُودٍ﴾ واته: وه به هه موو بینه رو بیناویک، یا شایهت و شایهتی له سه دراوێک یا پۆژی ههینی و پۆژی عهره فه. ئیبنو ئه بی حاتم پیاویهتی کردوه له نه بو هورهیره وه نه لئیت: پیغه مبه (ﷺ) نه فهرمویت: ﴿وَالْيَوْمِ الْوَعْدِ﴾ پۆژی قیامهت ﴿وَشَٰهِدٍ﴾ پۆژی ههینی به. خۆر هه لئه ماتوه و ئاوانه بووه له سه ر پۆژیک چاکتر بی له پۆژی ههینی، کاتیکی تیدایه هه بهنده به کی موسلمان پئی له و کاته بکه وی هه راویه کی چاکه تی تیدا بکات مه گین خودا نهیداتی، وه داوای خۆ

پاراستن بکات له و کاته دا له هر زیانیک خوا نه بیاریزی، ﴿وَمَشْهُورٌ﴾ پږی عه ره فیه به م شیوه یه
 نین خوزیمه ش پړوایه تی هم فهرموده ی کردوه، پړوایه تی کردوه به مه و قوفی له وش نه چی وایت،
 وه له نهو هوره یرو نینبوعه باس و حه سنی کوپی عه لی و حه سنی به صری و سه عیدی کوپی
 موسه ییب و مواهید و عیکریمو زه حاکمه هاتوه نه لئین: ﴿وَمَشْهُورٌ﴾ یانی: پږی قیامت به غوی
 نه لئیت: زږینه له سر نه ونه که ﴿وَسَاهِلٌ﴾ پږی مه ینی به ﴿وَمَشْهُورٌ﴾ پږی قیامت به.

ناهه قیه کانی خه ندهق لیدره کان (اصحاب الاخدود) به رانه بر موسلمانان

خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿قُلْ اَنْحَسِبُ الْاَخْدُوْدُ﴾ واته: به کوشت چن خاوهن چاله کان
 (له غمه مه کان). یانی: خه ندهق لیدره ان بیبه شن له به زه یی خوا ﴿اَلْاَخْدُوْدُ﴾ جه مکه ی (أخادید) ه
 یانی: خه ندهق لیدان له ناو زه میندا. نه مه هه وائیکه ده ریاره ی گلی خوانه ناسه وه که نه یانویست نه و
 باوه ردارانه که له ژیر ده سه لاتیا ندا بوون نازاریان بدهن و نږریان لیکردن له نایینه که یان په شیمان
 بینه وه به گوئیان نه کردن، خه ندهق یان بږ لیدان له ناو زه میندا ناگریان تیره رداو پریان کرد له
 سوته مه نی بږ تاودانی بږ زږر گهر مکردنی، نږریان لیکردن واز بینن به لام نه و ان به گوئیان نه کردن،
 فرییان دانه ناو ناگره که، بزیه خودا نه فهرمویت: ﴿قُلْ اَنْحَسِبُ الْاَخْدُوْدُ لَوْ﴾ واته: به کوشت چن خاوهن
 چاله کان ﴿اَلْاَنْدَادُ اَلْوُفُوْدُ﴾ واته: نه و ناگره ی خاوهن سوته مه نی و بلیسه یه ﴿اَذْهُرْ عَلَیْهَا قُوْدُ﴾ واته:
 کاتن که نه و ان دانیشتبون به ده وری ناگره که دا. یانی: چاودیری نه و کاره بوون که به خوانا سانیان
 ده کرد. خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿وَمَا نَقْمُوا مِنْهُمْ اِلَّا اَنْ يُؤْمِنُوْا بِاللّٰهِ الْعَزِیْزِ الْحَمِیْدِ﴾ واته: وه نه م
 سزایه شیان هر له بهر نه وه ده دان که بریویان هیتابو به خوی به ده سه لاتی سوپاسکرو. یان نه وانه
 هیچ تاوانیکیان نه بو بیجکه له وه ی که باوه ریان به خودای بالا ده ست هه بوو نه و خودایه ی هر که سئ
 په نای بږ بیات ناهه قی لی ناگرئ، شایانی سوپاس و ده سه لاته له هه موو به رنامه و بریو کرداریکیدا،
 هر چنده خودای گه وره بریاری و ابو له سر نه م به ندانه ی که نه و نازاریان به ده سستی نه م
 خوانه ناسانه به سر هات، له گه ل نه و ده که بالا ده ست و شایانی سوپاسه، نه و چه ندین هوی هه یه هر
 چه ند نه و هویانه لای زږینه ی خه ک نادیاریش بږ. پاشان نه فهرمویت: ﴿اَلَّذِیْ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ
 وَاَلْاَرْضِ وَاللّٰهُ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ شَهِیْدٌ﴾ واته: نه وه ی که مولکی ناسمان و زهوی هر بږ نه وه وه خوا ناگاداره
 به سر هه موو شتیکدا، په کیک له به لکه کانی که مالی سیفات کانی خوی گه وره نه وه یه که خاوهنی

هممو ناسمانه کان و زهمينه ونه وهی تتيان دايه ﴿وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ واته: هيچ شتيكي لى وون نايبت له ناسمان و زه ويداو ليثي ناشاريتته وه.

چيروكي جادوگره وه شه و منداليك و نه وانه ي فريدارانه ناو ناگر (چاله كه)

نيمامي نه حمه د رپوايه تي كرده له سوهه بيه وه كه پيغمبر (ﷺ) نه فرمويټ: له گه له كاني پيش نيوډا پاشايك بووه، جادوگرزيكي هه بووه، كه جادوگره كه چو به ساله وه پير بوو به پاشاي وټ: من پير بووم و مردن نزيك بوته وه منداليك بده ري فيري جادوي بكه، پاشايش مناليكي بى ناردوو فيري جادوي نه كړد، له نيوان جادوگره پاشادا قه شهيك هه بو منداله كه نه چووه لاي كويى له قسه كاني نه كړت، قه شه و قسه كاني قه شه زور سهرنجي ډاكيشا، كاتي نه هات بى لاي جادوگره كه ليى نه دا و نه يووت: بى درهنگ هاتي چي دواي خستي؟ كاتيكيش نه چوه وه بى ناو كه س و كاري، لتيان نه دا و نه يان وټ: بى درهنگ هاتيته وه؟ نه مه ي بى قه شه كه گيراپه وه، نه ويش نه لټت: كاتي جادوگره كه ويستي لټت بدات، بلټ: كه سوكارم دوايان خستم، كاتيكيش كه سوكارت لتيان داي بلټ: جادوگره كه دواي خستم، كوپره كه نه لټت: پړژك له و پړژانه هات به سهر زينده وهرزيكي زور ترسناكي كوپره دا پنگاهي له خه لكى گرتبو نه يان نه تواني تتيبهن و بړون، نه لټت: نه مړق نه پوانم نه م كاري قه شه كه خو شه ويست تره لاي خدا يا كاري جادوگره كه! به رديكي هه لگرت و ووتى: نه ي خدايه نه گه ر كاري نه م قه شه يه خو شه ويست تره لات و پټت خو شتره له كاري نه م جادوگره نه و نه م زينده وهره بكوژه، تا نه م خه لكه تتيبهن و بړون، به رده كه ي تيگرت و كوشتي و خه لكه كه پړشتن، نه م هه والي دا به قه شه كه، نه ويش ووتى: به لي كوپره كه م، تو له من چاكترى و به م زووانه توشي دهردي سهرى (نه زمون) ده بيت، نه گه ر توشى نه زمون بوويت كه س نه هيتي ته سهرم، نه م منداله كوپري زكماك و به له ك و زورنه خو شى تريشى چاك نه كرده وه، يه كيك له نزيك كاني پاشا كوپر بوو هات بى لاي منداله كه به به خششيكى زوره وه، نه لټت: چاكم بكه ره وه نه وه ليړه دايه هه مووى بى تو، منداله كه نه لټت: نه من هيچ كه س چاك ناكه مه وه خوداي گوره چاكي نه كاته وه، نه گه ر باوه پي پى به يني ليى نه پاريمه وه چاك نه كاته وه، باوه پي هيتاو پاراپه وه له خدا چاكي كرده وه، پاشان هات بى لاي پاشا له و شوينه ي كه ليى دانه نيشت، پاشا پيى كرت: نه ري فلانه كه س كى چاوى چاك كرديته وه؟ نه لټت: په روه ردارم، پاشا نه لټت: من نه لټت؟ نه لي: نه خير، په روه رداري من و توش خودايه. پاشا نه لټت: بيجگه له من په روه رداريكي ترت هه يه؟ نه لټت: به لي، په روه رداري منيش و توش خودايه. به رده وام سزاي دده، تا منداله كه ي پيشان دا، ناردى به شوپنيا نه لټت: كوپره كه م جادوگره يه كه ت واي ليها توه كوپري زكماك و به له ك و نه م جزره نه خوشيانه چاك بكه يته وه؟! منداله كه نه لټت: من كه س چاك ناكه مه وه، خواي گوره چاكي نه كاته وه. پاشا نه لټت: من؟ نه لټت: نه خير. نه لټت: بيجگه له من

په روه ردگار ټكي تړت هه ښه؟ نه ټيټ: په روه ردگاري من و توش خودايه. ده ستي كرد به سزاداني به به روه وامي تا شويني قه شه كه ي پيشان دا، قه شه كه ي هيناو شته كاني پي وت: پاشان ووتي: په شيمان به روه له نايښه كته، په شيمان نه به روه، به مشار له ناوه پاستي سره يوه داي هينا تا دوو له ت بوو، نه لي: به كوږه كه ش: په شيمان به روه له نايښه كته، نه ویش به گوښ نه كړد، به مشار له توقي سره يوه نه ویشي داهينا هر دو لای كه وته سر زه مين. نه ټيټ: به منډاله كه: په شيمان به روه، نه ویش گوښي پي نه دان به چنده كه سيكا ناردیه نهو كيږه (پاشا خوي نه يزاني كام كيږه يه) نه ټيټ: كاتي گه پشته سر لوتكه ي كيږه كه نه گهر په شيمان بووه له نايښه كه ي باشه نه گهر په شيمان نه به روه له كيږه كه وه بيخه نه خواره وه، كاتي بردiane سر كيږه كه، منډاله كه نه ټيټ: خودايه به مه يلى خوت پزگارم كه له ده ستیان. كيږه كه ده ستي كړده جو له جو له وه موويان كه وته خواره وه، منډاله كه هات وه نه گه را تا پړشته وه لای پاشا. پاشا ووتي: هاوه له كانه چيان لي هات؟ نه ټيټ: خودا پزگاري كړدم لييان. دووباره له گه ل چنده كه سيكي تردا له ناو كه شته كدا ناردی، پتيان نه ټيټ: كاتي بردتانه ناوه پاستي ده ریاكه نه گهر په شيمان بووه وه له نايښه كه ي باشه، نه گهر په شيمان نه به روه ويخه نه ناو ده ریاكه. بردiane قولايي ده ریاكه، منډاله كه نه ټيټ: خودايه به مه يلى خوت پزگارم كه له ده ستیان، هه موويان نه خنكيږي. منډاله كه يه توه وه نه پواته لای پاشا، پاشا نه ټيټ: هاوه له كانه چيان لي هات؟ منډاله كه نه ټيټ: خوداي گه وړه پزگاري كړدم له ده ستیان. پاشان منډاله كه نه ټيټ: به پاشا: تو ناتواني من بكوږي تا نه وي پيټ نه ټيټ نه يكيه، نه گهر نه وي فرمانت پي نه دم پي هه لسيت، نه تواني بمكوږي، نه گهر وانه كه ي هرگيز ناتواني بمكوږي. پاشا نه ټيټ: نهو شته چيه؟ منډاله كه نه ټيټ: له شويڼيكا خه لكی كږ بكه روه، پاشان بمبه ستنه وه به داريكه وه و تيريك له تيره بنده كم هه لگړه، پاشان بلي: (باسم الله رب الغلام) به ناوي خوا، په روه ردگاري نه منډاله، كاتي تو نه وه ت كرد نهو كاته نه مكوږي. پاشاش پي هه لسا، تيري خسته ناو تيرو كه وانه كه ي منډاله كه و پاشان تي گرت ووتي: (بسم الله رب الغلام)، تيره كه ي دا له نيوان چاوو گوښي منډاله كه ده ستي خسته سر شويني تيره كه و گياني ده رجوو، خه لكه كه وتيان: آما برب الغلام، ياني: باوه پمان هينا به په روه ردگاري منډاله كه، به پاشا ووترا: نايا نه وي لي نه ترساي چاوت پي كه وت؟ سوږند به خوا نه وه لي هاتو ته دي هه موو خه لكی باوه پيان هيناوه، پاشا فرماني دا بچن له شويڼيكا له سره پښايه كه خه نده ق ليډن و ناگري تي به رده ن، نه ټيټ: هر كه سني په شيمان بووه وه وزي لي به پيښن و په شيمانيش نه به روه ويخه نه ناوي، نه ټيټ: نهو خه لكه دووړ نه كه وته وه لي و پال پالين بوو، لهو كاته دا ثافره تيڼ به منډاله شيره خوړه كه يوه هات، وه كه نه وي خوي بگري بډ نه وي نه كه وږته ناو ناگړه كه وه، منډاله ساواكه پتي گوت: دايكه ثارامت بيت تو له سر هه قی. بهم شيوه يه نيمامي موسليم پړوايه تي كړده

له کۆتایی سه حیح که یدا. موحه ممدی کوپی نیسحاقی کوپی یه سار نه م چیرۆکهی هیناوه له سپره ندا به شیوه یه کی تر، هندی جیاوازی هیه له م چیرۆکهی پیشه وه، پاشان موحه ممدی کوپی نیسحاق نه لیت: دواى نه وهی ده رکه وت خه لکی نه جران پاش کوژرانی منداله که له سر ئاینه کهی ماونه ته وه ئاینی مه سیحیه نه لیت: زونه واس به له شکره که یه وه بۆیان هات، داوی لئی کردن بینه جوله که، خویان هه لێزین یا جوله که یه تی یا کوژان! نه وان کوژرانیان هه لێزارد، خه نده قی لیدا، به ناگر سوتاندنی و به شمشیر کوشتنی و لاشه کانی شیتواندن، تا نزیکه ی (۲۰) بیست هه زاری لی کوشتن،

له سه ر زونه واس و له شکره که ی خویا گه وه نه م ئایه تانه ی نارد بۆ پیغه مبه ر ﴿قُلْ أَصْحَابُ الْأَعْدُوِّ﴾ ﴿١﴾ ﴿الْأَرَادَاتِ الْقُوُوِّ﴾ ﴿٥﴾ ﴿إِذْ هَرَعَلَيْهَا قُودُ﴾ ﴿٦﴾ وَهُمْ عَلَى مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ﴿٧﴾ به م شیوه یه موحه ممدی کوپی نیسحاق باسی کردوه له سپره ندا، نه وهی خه لکی خه نده قی کوشت زونه واس بوو که ناوی زورعه بوو، له کاتی فه رمانه وایه که یدا ناوی یوسف بوو، کوپی توبانی نه سعه دی نه بی که ریب بوو شوپنی نه و که سه که وت که مه دینه ی داگیر کردو مه که که ی به رگ پۆشی کرد، دوو زانای جوله که ی له مه دینه له گه ل خۆی هینا و نه وهی بوو به جوله که له سه ر ده سته نه م دوو زانایه دا بوو به جوله که، وه ک ئیبنو نیسحاق باسی کردوه به درێژی، زو نه واس له یه ک پێژدا ﴿٢٠﴾ بیست هه زاری له خه نده قدا کوشت، یه ک پیاو نه بی که س پزگاری نه بوو پێیان نه وت: ده وسه ی زو سه عله بان، به سواری پایکرد نه یان توانی بیگرنن چوو بۆ لای قه یسه رپاشای شام، قه یسه ریش نامه ی نویسی بۆ نه جاشی پاشای حه به شه، له شکرکی له گاوه رکهانی حه به شه ی له گه ل نارد به سه رۆکایه تی نه ریات و نه بره هه، یه مه نیان پزگار کرد له چنگی جوله که کان، زو نه واس پای کرد و زۆریان پێ هینا و له ناو ده ریادا خنکا. ده سه لاتی حه به شه ﴿٧٠﴾ هه فته سال درێژه ی کیشا به ده ست گاوه رکهانه و پاشان سه یفی کوپی زی یه زه نی حیمیه ری پزگاری کرده وه و سه ندیه وه له ده ست گاوه رکهان. داوی یارمه تی له کیسرای پاشای فارس کرد، هه ر چی له به نده یخانه دا بوو له گه لی نارد، ﴿٧٠٠﴾ هه وت سه د که سه ئی نه بون، یه مه نی پێ نازاد کردن، له دوایدا پاشا گه رپایه وه بۆ حیمیه ر، ﴿ان شا الله﴾ هه ندی له و باره یه وه له ته فسیری سوره تنی ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ﴾ باس ده که ی.

پاداشتی غاوین خه نده قه کان

خودای گه وه نه فه رمویتی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَبُورُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ واته: به راستی نه وانه ی که نازاری پیاوو نه بهواداره کانیان داو له پاشاندا په شیمان نه بوونه وه نه وه بۆ نه وان هیه سزای دۆزه خ و سزای ناگری سوتینه ر. ﴿إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ

وَالْمُؤْمِنَاتِ ﴿۱﴾ یانی: به سووتاندن. ثبینو عهباس و مواجهید و قه تاده و زه حاک و ثبین نه بزا نه لئین: ﴿۲﴾ لَمْ يَتُوبُوا ﴿۳﴾ یانی: اوزیان نه هینا و په شیمان نه بوونه وه له و کارانه ی له پیشه وه کردیان ﴿فَلَهُمْ عَذَابٌ جَهَنَّمِ﴾ و لَهُمْ عَذَابٌ اَلْخَرِيقِ ﴿۴﴾ له بهر نه وه ی پاداشت له شیوه و جوری کرده وه. حه سنی به صری نه لئیت: سهیری نه م پیزد به خشنده یه، خواناس و دوسته کانی نه کوژن نه ویش بانگیان ده کات بق په شیمان بوونه وه و لیبوردن.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَمْ يَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّتْ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ ﴿۱﴾ إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ﴿۲﴾ إِنَّهُ هُوَ بَدِئُ وَيُعِيدُ ﴿۳﴾ وَهُوَ الْغَفُورُ الْودُودُ ﴿۴﴾ ذُو الْعَرْشِ الْجَبَدُ ﴿۵﴾ فَقَالَ لِمَا يُرِيدُ ﴿۶﴾ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ ﴿۷﴾ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿۸﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ ﴿۹﴾ وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ ﴿۱۰﴾ بَلْ هُوَ قَوْلٌ مَّجِيدٌ ﴿۱۱﴾ فِي لَوْحٍ مَحْظُومٍ ﴿۱۲﴾

پاداشتی بپا و چاکان و توله ی سه خت بو خوانه ناسان و دورنه نانی خودا

خوا ی گوره باسی به نده خواناسه کانی نه کات و نه فهرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَمْ يَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّتْ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ﴾ واته: بیگومان نه وانه ی بهوایان هینا و کرده وه چاکه کانیا ن کرد بق نه وان هیه به هشتانیک که جوگه ناوی زور ده روا به ژیړیاند، نا نه وه یه سرکه وتنی گوره به پیچه وانه ی نه وه ی که بق دورنه کانی داناه له نازاری جهه نتم و ته واو سوتاندیان، بویه بق نه مان نه فهرمویت: ﴿ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ﴾ واته: نا نه وه یه سرکه وتنی گوره. پاشان نه فهرمویت: ﴿إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ﴾ واته: به راستی ده ستوه شانندی په روره دگاری تو زور سه خته. یانی: توله و ه لمه تی بق دورنه کانی، نه وانه ی که پیغه مبه ره کانیا ن به درق نه خسته وه زور گوره و به هیزه. خاوه نی توانا به کی بن پایانه، هر شتیکی ویست و چونی ویست نه بن له چاو تروکانیک دا یا که م تر، نه و شته بییت! وه نه فهرمویت: ﴿إِنَّهُ هُوَ بَدِئُ وَيُعِيدُ﴾ واته: بیگومان هر نه وه له سه ره تاوه مروزه دروست ده کات و (دوا ی مردن) زیندوی ده کاته وه. یانی: له هیزو توانای بیپایانه تی خالکی وه دی نه هیتنی دوباره شی نه کاته وه، وه ک چزن وه دی هینا به بی هیچ کزسپ و بهرگریه ک. ﴿وَهُوَ الْغَفُورُ الْودُودُ﴾ واته: وه هر نه وه لیخو شبووی میهره بان. یانی: هر که سن بگه ریته وه بق لای و سه رده وینن لیخوش نه بن با تاوانه که شی هر جوری بی. ﴿الْوَدُودُ﴾ ثبینو عهباس و بیجگه له نه ویش و تویانه: نه و خوشه ویسته. ﴿ذُو الْعَرْشِ الْجَبَدُ﴾ واته: خاوه نی عرش ی بهرزو پایه داره. یانی: خاوه نی

ته ختی گه‌وره و بلند به‌سهر هه‌موو دروستکراوه‌کانیه‌وه. ﴿الْمَجِذُّ﴾ دوو خویندنه‌وهی هه‌یه، یه‌که‌م: به‌مه‌رفوعی له‌به‌ر ئه‌وهی که سیفته بۆ (رَبِّ)، دوه‌م: به‌مه‌جوری له‌به‌ر ئه‌وهی سیفته بۆ عرش، هه‌ردوکیان له مانادا ته‌واون ﴿فَقَالَ لِمَا يُرِيدُ﴾ واته: هه‌رچی بوئ ده‌یکات، یانی: هه‌رچی بوئ کردویه‌تی و که‌س ناتوانئ ده‌ست بخاته فه‌رمانی، هه‌رچی بکات پرسپاری لئ ناکرئ له‌به‌ر گه‌وره‌یی ده‌سه‌لات و کاربه‌جیی و دادپه‌روه‌ریی، وه‌ک ئه‌وهی په‌یوایه‌ت کراوه له ئه‌بو به‌کری سدیه‌وه که له نه‌خۆشی له‌دوینا ده‌رجوینیدا پتیا‌ن ووت: ئایا پزیشک سه‌یری کردیت؟ وتی: به‌لئ. وتیان: چی پئ ووتی؟ وتی: فه‌رمووی پتیم: ئه‌من هه‌ر چی‌که‌م بوئت ئه‌یکه‌م. خوای گه‌وره ئه‌فه‌رموئیت: ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ﴾ واته: ئایا پتت گه‌یشتوه باس و به‌سهر هاتی له‌شکهره‌کانی ﴿فَرَعَوْنَ وَثَمُودَ﴾ واته: فه‌رمه‌ون و سه‌موود. یانی: ناخۆ مه‌والئ ئه‌وانه‌ت پئ گه‌یشت که خوای گه‌وره چی به‌سهر هتیا‌ن که ناخۆشی و سزایه‌کی وه‌های دان که‌س نه‌یتوانی بیت به‌هاوریا‌نه‌وه؟ ئه‌مه‌یش وه‌ک ئه‌م فه‌رموده‌یه که ئه‌فه‌رموئیت: ﴿وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرْآنَ وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلَمٌ شَدِيدٌ﴾ یانی: به‌و شتیه‌یه خوا شاره سته‌مکاره‌کان ئه‌گریت و له‌ناویان ئه‌بات، کاتئ سته‌مکاری گرت گرتنه‌که‌ی نۆزبه‌ ئیش و نازاره، گشت ده‌سه‌لات به‌ده‌ست ئه‌وه و به‌سهر هه‌موو شتدا زاله، وه ئه‌فه‌رموئیت: ﴿بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ﴾ واته: به‌لکو ئه‌وانه‌ی بی‌په‌روا بون هه‌میشه له به‌دروژانیی قورئان دان، یانی: ئه‌وان له‌گومان و دوودلئ و بیدینی و سه‌رپیتی دان. ﴿وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ﴾ واته: وه خواش به‌ده‌سه‌لات و زانیی له پشتیا‌نه‌وه ده‌وری داو‌ن. یانی: زال و به‌ده‌سه‌لاته به‌سه‌ریانه‌وه و ده‌ریاز ناب‌ن و له‌ده‌ستی ده‌رنه‌چ‌ن. ﴿بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ﴾ واته: به‌لکو ئه‌وه‌ی که به‌دروژ ده‌زانن قورئانیکی گه‌وره و به‌په‌ژه. یانی: نۆزگه‌وره‌یه و نۆزبه‌په‌ژه. ﴿فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ﴾ واته: له له‌و‌حیکی پارێزراودایه. یانی: ئه‌و له‌مه‌له‌ی نه‌علادا پارێزراوه له‌زیادو‌که‌می و گو‌رین و جی‌گه‌رکی پیکردنی.

سوره‌تی (الطّارق)

ئه‌مه‌که‌که‌ داها‌توه‌ته‌ خواروه

گه‌وره‌یی و په‌ژێری سوره‌تی تاریقی

نه‌سانی په‌یوایه‌تی کردوه له‌جابه‌ره‌وه ئه‌لئیت: مه‌عازکه نوێژی بۆ خه‌لک ئه‌کرد سوره‌تی به‌قه‌ره و نیسانی ئه‌خویند، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ئه‌رئ مه‌عاز تۆ ئه‌ته‌وئ ببی به‌فیتنه بۆ خه‌لکی؟! با‌شتر نییه‌ که ﴿وَالسَّمَاءَ وَالطَّارِقَ - وَالشَّمْسَ وَنَجْمَهَا﴾ و له‌ شتیه‌ی ئه‌م سوره‌تانه بخوینئ.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ﴾ ۱ ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ﴾ ۲ ﴿الْأَنجُمُ اثْقَابُ﴾ ۳ ﴿إِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ﴾ ۴ ﴿فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ﴾ ۵
 خُلِقَ مِنْ مَّاءٍ دَافِقٍ ﴿۶﴾ يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ أَيْسَلٍ وَالْأَرْحَبِ ﴿۷﴾ إِنَّهُ عَلَى رَجْعِهِ لَقَادِرٌ ﴿۸﴾ يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ ﴿۹﴾ قَالَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا
 نَاصِرٍ ﴿۱۰﴾

خودا سویند نه خوات که بونی مروء دهمره دراوه به پرؤگرامی خوداوه

خودای گه وره سویند نه خوات به ناسمان و نه وه ستیره پوناکانه ی تیا به تی، بویه نه فهرمویت:
 ﴿وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ﴾ واته: سویند به ناسمان و نه وه ی که له شهوا دهر ده که ویت. ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ﴾ واته:
 تقو چو زانیت دهر که وتوی شهو چی به؟ پاشان مانای نه کات و نه فهرمویت: ﴿الْأَنجُمُ اثْقَابُ﴾ واته:
 نه ستیره ی دره خشانی تاریکی کونکه ره، قه تاده و جگه له نه ویش نه لئین: بویه ناو براوه به ﴿الْأَنجُمُ
 اثْقَابُ﴾ چونکه به شهو نه بپنری و به پؤژ وون نه بن. وه که نه وه ی له م فهرموده سه حیحدها هاتوه که
 پشتگیری نه مانایه نه کات که حهرام کراوه پیاو له نا کاو به شهودا له دهر گای ماله وه ی بدات، یانی:
 به شهو له نا کاو به واته ماله وه. وه نه فهرمویت: ﴿الْأَنجُمُ﴾ ئنبینو عباس نه لئیت: یانی: گهش. عیکریمه
 نه لئیت: گهش و شهیتان سوتین. وه نه فهرمویت: ﴿إِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ﴾ واته: سویند به مانه که س
 نیبه که چاودیریکی به سه ره وه نه بیت، یانی: هه مو که سئ چاودیریکی له لای خوداوه له سه ره
 پاسه وانیتی له زیان لیکه وتن، وه نه فهرمویت ﴿لَهُ مُعَقِّبَتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمَنْ خَلْفَهُ يَحْفَظُوهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ﴾
 واته: بق نه واده می هه به فریشتانی: که به دوا ی یکه دین له پیش و له دوا به وه به فرمانی خودا
 ده پاریزن له زیان.

چونیه تی و ده پینانی مروء نیشانه به له سه ر توانای خودا که جاری تر بیه پینیه وه

خوای گه وره نه فهرمویت: ﴿فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ﴾ واته: ده ی بامروء سه رنج بدات که له چی دروست
 کراوه. نا کاواریه که بق مروء له سه ر لاوازی نه و سه ر چاوه ی که لئی وه دی هاتوه، پینمونیبه که بوی تا
 دان بنی به هینانه ویدا جاریکی تر پاش مردنی، چونکه که سئ یه که مجار توانی جاریکی تر چاکتر
 نه توانی بیه پینیه وه، وه خودا نه فهرمویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَبُ عَلَيْهِ﴾
 واته: خودا خوی نه و خه لکه وه دی دین و دوا جارش ده بیه پینیه وه که بق نه و ناسان تریشه وه
 نه فهرمویت: ﴿خُلِقَ مِنْ مَّاءٍ دَافِقٍ﴾ واته: دروست کراوه له ناویکی فزیدراو (هه لقولای). یانی: دلؤپیک

تاودرده چی و فپکه دهکات له پیاو و ژنه وه، له ههردوکیان منداڵ بهیدا دهیی به ئیزنی خوی گه وه،
 بۆیه نه فهرمویت: ﴿يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ﴾ ده رنه چیت له پشتی پیاو به رملانی ژنه وه، زهرد و
 بیتهیزه، منداڵ نابی بهو دوو تاوه نه بی. وه نه فهرمویت: ﴿إِنَّهُ عَلَى رَجِئِهِ لَقَارٌ﴾ واته: به پاستی خودا
 به دهسه لاتنه له سه ر زیندوو کردنه وه. یانی: له هیتانه وهی ئەم مۆفە که دروست کراوه له ئاوێک که
 فپکه دهکات، یانی: له هیتانه وه زیندوو کردنه وهی بۆ مالی دوا پۆژ به توانا تره، چونکه که سێ توانی
 یه که مجار دروستی بکات ئهشتوانی بهیهینتته وه. خوی گه وه ئەم نیشانه یه ی باس کردووه له زۆر
 شوینی تری قورئاندا.

پۆژی قیامهت مۆفە هیچ هیزکی نیه و که سیش نایهت به هاواریه وه

خودای گه وه نه فهرمویت: ﴿يَوْمَ تَبْلُ التَّرَائِبِ﴾ واته: له پۆژێکا که هه رچی نهینی هه یه ئاشکرا ده کړی.
 یانی: له پۆژی قیامهت په نهانیه کان ده رده که ون، ئاشکرا ده بن و نه بینرین، نهینی نامینی و وون
 بووه کان نه ناسرینه وه. له هه ر دوو سه حیه که دا هاتووه له ئیبنو عومه ره وه که پتفه مبه ر (ﷺ)
 فهرموویه تی: هه موو ناپاکی له لای سه ریدا ئالایه کی بۆ هه ل نه درێ، نهوتری: ئەمە ئالای ناپاکیی فلانی
 کوپی فلانه که سه. وه نه فهرمویت: ﴿قَالَ لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ﴾ واته: ئەو نه هیزێک شک ده بات و نه
 پشتیوانێک. یانی: ناتوانی خوی پزگار کات له سزای خودا وه که سیش ناتوانی پزگاری بکات.

﴿وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ ۝۱۱﴾ وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ۝۱۲﴾ إِنَّهُ لَقَوْلُ فَصْلٍ ۝۱۳﴾ وَمَا هُوَ إِلَّا هَزْلٌ ۝۱۴﴾ إِنْهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ۝۱۵﴾ وَأَكِيدُ كَيْدًا ۝۱۶﴾

﴿فَهَلْ الْكَافِرِينَ أَهْمُ لَهُمْ نَوْمًا ۝۱۷﴾

خوی گه وه نه فهرمویت: ﴿وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ﴾ واته: سویند به ئاسمانی خاوه ن باران. ئیبنو عه باس
 نه لیت: ﴿الرَّجْعُ إِنَّهُ﴾ بارانه، دووباره ئیبنو عه باس نه لیت: ئەو هه وه ی که بارانی پتویه. جاریکی نه لیت:
 بباریت پاشانیش بباریتته وه. قه تاده نه لیت: پۆژی بژێوی به ندهکانی دیتته وه ئەگه ر و نه بوایه مۆفە قپی
 ده کردو مه پوما لایشیان قپی ده کرد. ﴿وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ﴾ واته: وه به زه وی خاوه ن درزو قلیش. ئیبنو
 عه باس نه لیت: درز بردنی بۆ رووه ک و گژوگیا. هه روه ها سه عیدی کوپی جوبه یه ر و عیکریمه و ئەبو مالک
 و زه ححاک و حه سه ن و قتاده و سوددی و کهسانی تریش واه لێن. وه نه فهرمویت: ﴿إِنَّهُ لَقَوْلُ فَصْلٍ﴾
 واته: ئەم قورئانه ووتی پاست و جیاکه ره وه یه. ئیبنو عه باس نه لیت: هه ق و پاست، قه تاده ش هه روای
 وتوه که: دادپه ره رێکی پاسته. وه نه فهرمویت: ﴿وَمَا هُوَ إِلَّا هَزْلٌ﴾ واته: وه گالته نییه. یانی: به لکو زۆر
 پاسته. پاشان باسی خاوه ناسان نه کات که باوه ریان پتی نییه، وه نه بنه له مبه روکۆسپ له پتگای

خوادا، وه نه‌فهرمویت: ﴿إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا﴾ واته: بیگومان بی‌پرواگان فیلّ ده‌کن چۆن فیلّ کردنیك. یانی: فیلّ ده‌کن له‌خه‌لکی له‌بانگکردنیان بۆ دژایه‌تی قورئان. وه نه‌فهرمویت: ﴿وَأَكِيدُ كَيْدًا﴾ واته: وه منیش نه‌خشه ده‌کیشم بۆ هه‌لوه‌شاندنه‌وه‌ی فیلّه‌کانیان چۆن نه‌خشه کیشانیك به‌تۆله‌ لیس‌ه‌ندنیان. پاشان نه‌فهرمویت: ﴿فَهَلْ الْكَافِرِينَ أَهْلُكُمْ رُؤُوسًا﴾ واته: ئینجا مۆله‌تی بی‌پرواگان بده‌و که‌میک لێیان بو‌سته ﴿فَهَلْ الْكَافِرِينَ﴾ یانی: ماوه‌یان بده‌و په‌له‌یان ئی مه‌که ﴿أَهْلُكُمْ رُؤُوسًا﴾ یانی: که‌میک. واته: به‌م زوانه‌ ئه‌بینی چیان به‌سه‌ر هاتوه‌ له‌جه‌زده‌به‌و سزاو له‌ناوچوون و پيسوابوون، وه‌ک خودا نه‌فهرمویت: ﴿نَمَتُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾ واته: که‌مێ نازو نیعمه‌تیاں پێ ده‌ده‌ین له‌دنیا‌دا له‌پاشان ناچاریان ده‌که‌ین که‌ بپۆنه‌ ناو سزای سه‌خته‌وه‌.

ته‌فسیری سوره‌تی (الاعلیٰ)

له‌مه‌که‌که‌دا هاتوه‌ته‌خواره‌وه‌

گه‌وره‌یی و ریزی سوره‌تی نه‌علا

ئه‌م سوره‌ته‌ مه‌کییه‌ و پێش کۆچکردنی پێغه‌مبه‌ر(ﷺ) هاتۆته‌ خواره‌وه‌، به‌لگه‌شمان بۆ ئه‌وه‌ ئه‌وه‌یه‌ که‌ ئیمامی بوخاری ڕیوایه‌تی کردوه‌ له‌ به‌رائی کۆپی عازبه‌وه‌که‌ ئه‌لئیت: یه‌که‌م که‌سێ هات بۆ لامان له‌هاوه‌له‌کانی پێغه‌مبه‌ر(ﷺ) موسعه‌بی کۆپی عومه‌یرو ئیبنو ئوم مه‌کتوم بوو قورئانیان بۆ نه‌خوێندن. پاشان عه‌ممارو بیلال و سه‌عد هاتن پاشانیش عومه‌ری کۆپی خه‌تتاب به‌ بیست(۲۰) نه‌فهره‌وه‌ هات. دواى ئه‌مانه‌ پێغه‌مبه‌ر(ﷺ) هات، هه‌رگیز خه‌لکی مه‌دینه‌م نه‌دیوه‌ ئه‌وه‌نده‌ دله‌خۆشین به‌هیچ شتێ ئه‌وه‌نده‌ی ئه‌م خۆشیه‌یان به‌ هاتنی پێغه‌مبه‌ر(ﷺ) تا ژنان و مندالان ئه‌یان وت: ئه‌وه‌ پێغه‌مبه‌ره‌(ﷺ) هات، کاتێ هات سوره‌تی ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ وه‌ هاوشتیه‌وه‌کانی نه‌خوێند، له‌دووسه‌حه‌جه‌که‌دا هاتوه‌ که‌ پێغه‌مبه‌ر(ﷺ) به‌موغازی فهرموو: بۆ نوێژت به‌ ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى- وَالْأَسْمَاءِ وَحُصْنَهَا- وَالْأَلِیلَ إِذَا یَتَنَی﴾ نه‌کردوه‌ وه‌ ئیمامی ئه‌حمه‌د له‌ نیعمانی کۆپی به‌شیره‌وه‌ ڕیوایه‌تی کردوه‌ که‌ پێغه‌مبه‌ر(ﷺ) له‌جه‌ژنه‌کاندا ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْفَلَسِیَةِ﴾ ی نه‌خوێند، ئه‌گه‌ر جه‌ژنه‌کان پێکه‌وتی هه‌ینیان بگه‌ردایه‌ هه‌ردوو سوره‌ته‌که‌ی تێدا نه‌خوێندن. ئیمامی موسلیم له‌ سه‌حه‌جه‌که‌یدا و ئه‌بو داودوترمیزی و نه‌سائی و ئیبنو ماجه‌و ئه‌هلی سونه‌نیش ڕیوایه‌تیاں کردوه‌ که‌ پێغه‌مبه‌ر(ﷺ) له‌جه‌ژنه‌کان و پۆژی هه‌ینه‌یه‌کاندا ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْفَلَسِیَةِ﴾ ی نه‌خوێند وه‌ ئه‌گه‌ر به‌یه‌که‌وه‌ش بو‌نایه‌ هه‌ر نه‌یخوێندن. ئیمامی ئه‌حمه‌دیش له‌ موسنه‌ده‌که‌یدا له‌

فرموده‌ی نوبه‌ی کوهی که عب و عبودلای کوهی عه‌باس و عبودپه‌حمانی کوهی نه‌بزه‌ی و عانیسه‌ی
 دایکی موسلمانان پیوایه‌تی کردوه که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له سونه‌تی وه‌تردا ﴿سَجَّ اسْمُ رَبِّكَ الْأَعْلَىٰ وَ قُلْ
 يٰكٰفِرُوْنَ و قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾ ی نه‌خویند وه عانیسه‌ش (خوای لی پازی بیت) مه‌عوزه‌ته‌ینی
 بق زیاد کردوه، مه‌عوزه‌ته‌ینیش واته: ﴿قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ و قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

- سَجَّ اسْمُ رَبِّكَ الْأَعْلَىٰ (۱) الَّذِي خَلَقَ سَوَىٰ (۲) وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَىٰ (۳) وَالَّذِي أَخْرَجَ الْمَرْعَىٰ (۴) فَجَعَلَهُ غُثَاءً أَحْوَىٰ (۵)
 سَفَرْتُكَ فَلَا تَسْأَلُ (۶) إِلَّا مَا شَاءَ اللهُ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفَىٰ (۷) وَيَبْسُطُ الرِّسْلَىٰ (۸) فَذَرِكُنْ نَفْعَ الْكَرْمَىٰ (۹)
 سَيَذَرُكَ مَنْ يَخْشَىٰ (۱۰) وَنَجِّنِيْهَا الْأَشْقَىٰ (۱۱) الَّذِي يَصِلُ النَّارَ الْكُبْرَىٰ (۱۲) ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيْهَا وَلَا يَحْيَىٰ (۱۳)

فهرماندان به په‌سه‌نی (التسبیح) ی خوداو وه‌لامدانه‌وی

ئیمامی نه‌حمد نه‌لئت: نه‌بو عبودپه‌حمان بوی گنپاینه‌وه نه‌ویش نه‌لئت: موسا بوی گنپاینه‌وه
 یانی: نه‌یویی غافیقی که نه‌ویش نه‌لئت: مام نه‌یاسی کوهی عامر بوی گنپاینه‌وه نه‌لئت: گویم له
 عوقبه‌ی کوهی عامری جوهرنی بوو نه‌لئت: کاتی نایه‌تی ﴿سَجَّ اسْمُ رَبِّكَ الْأَعْلَىٰ﴾ هاته‌ خواره‌وه،
 پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نه‌فرموویت: له پکوعه‌ کانتاندا با بیی، یانی: ببیخوینن، نه‌بوداود و ئیینو ماجه
 پیوایه‌تیاں کردوه. ئیینو جه‌ریش پیوایه‌تی کردوه له نه‌بو نیسحاقی هه‌مدانیه‌وه که ئیینو عه‌باس
 کاتی ﴿سَجَّ اسْمُ رَبِّكَ الْأَعْلَىٰ﴾ ی نه‌خویند، نه‌یوت: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَىٰ)، وه‌کاتی ﴿لَا أُقِمُّ يَوْمَ الْقِيَمَةِ﴾
 نه‌خویند نه‌گه‌یشته‌ کولایی سوره‌ته‌که ﴿أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقْدِرٍ عَلٰٓىٰ أَن يُخْرِجَ الْمَوْتُومَ وَاته: نایا نه‌و زاته‌ توانای نییه
 به‌سه‌ر نه‌ودا که مردووان زیندوو بکاته‌وه؟ نه‌یفرموو: سبحانک ویلی، یانی: بیگه‌ردی بق تو،
 به‌روه‌لا. قه‌تاده نه‌لئت: ئیینوعه‌بباس بوی باسکردين: کاتی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ﴿سَجَّ اسْمُ رَبِّكَ الْأَعْلَىٰ﴾ ی
 خویندوه فرموویه‌تی: (سبحان ربی الاعلیٰ) خودا نه‌فرمویت: ﴿سَجَّ اسْمُ رَبِّكَ الْأَعْلَىٰ﴾ واته: به‌پاکی
 یادی په‌روردگاری هه‌ره بلندت بکه.

دروست کردن و نه‌ندازه‌ دانان و دهره‌ینانی پروه‌ک

خودای گه‌وره نه‌فرمویت: ﴿الَّذِي خَلَقَ سَوَىٰ﴾ واته: نه‌وی هه‌موو شتیکی دروست کردوه و پیک و
 پیکی کردوه. یانی: دروست کراوه‌کانی وه‌دیپتاو هه‌مووی له چاکترینی شتیه‌دا دروست کرد. وه
 نه‌فرمویت: ﴿وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَىٰ﴾ واته: نه‌وی که نه‌خشه‌ی کیشاوه بق هه‌موو شتی نینجا شاره‌زای

کردوه، مواهید نه لیت: پښکای پيشانی مړؤ دا بؤ به خته وه ری یا به دبختی، پټی نیشانی گیانه وه رو مه پو مالآت داوه بؤ له وه پښکای شوینی پر له گڅو گیا. نه م نایه ته وهك نه م نایه ته ی تر وایه که باسی موسا نه کات که به فیرعه ون نه لیت: ﴿رَبَّنَا الَّذِي اَعْطٰی كُلَّ شَيْءٍ حَلَقَهُ، ثُمَّ هَدٰی﴾ واته: په روه ردگاری نیمه نهو زاته یه دروستکردنیکي به هه موو شتيك به خشیوه پاشان پښمونیشی کردوه بؤ کاری خوی. وهك له سه حیچی موسلیمدا هاتوه له عه بدولای کورپی عه مره وه پیغه مبه ر(ﷺ) نه فهرمویت: خدا نه ندازه ی پیویست و دیاریکروای بؤ دروستکراوه کانی داناه (۵۰۰۰) پینچ هزار سال پیښ نه وه ی ناسمانه کان و زه مین وه دی بهیښی و ته ختی خوا(عرشه) له سر تاوبوه. وه نه فهرمویت: ﴿وَالَّذِي اَخْرَجَ الْمَرْعٰی﴾ واته: وه نه وه ی که له وه پی دهره یتاوه. یانی: له هه موو جوړه پووهك و کشتوکالتیک، ﴿فَجَعَلَهُ عَئٰثًا اٰخَرٰی﴾ واته: ښینا ده یکات به پووشی په شداگه پاو، ښینو عه باس نه لیت: پووشی ووښك و ووردکراو و په ننگوړپاو. مواهید و قه تاده و ښینو زهیدو که سانی تریښ نه م ته فسرپه یان وتووه.

پیغه مبه ر(ﷺ) نیکای له بیر ناچیت

خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿سَقَرُكَ فَلَا تَنْسٰی﴾ واته: نه ی موحه مبه د(ﷺ)! قورنانت به سرده ده خوینینه وه و هرگیز له بیرت ناچیت وه یانی: نه مه هه وال و به لیتیکه له خوداوه بؤ پیغه مبه ر(ﷺ) که خویندنه وه په کی پیده خوینی که له بیری ناچیت وه ﴿اِلَّا مَا سَاءَ اللّٰهُ اِنَّهُ يَعْلَمُ الْغَهْرَ وَمَا يُخْفٰی﴾ واته: مه گه نه وه ی که خوا بیه ویت بیگومان نهو به هه موو شتيکی ناشکراو په نهان ناگاداره. قه تاده نه لیت: پیغه مبه ر(ﷺ) هیچی له بیر نه چور مه گین خوا حزی بکردایه. گوتراوه مه به ست له ﴿فَلَا تَنْسٰی﴾ داوا طلبه، مانای نیستیسناس لیره ده مه به ست پټی نه سغه، یانی: له بیرت ناچي نه وه ی پیت ده خوینین مه گه ر خوا مه یلی لی بی له بیرت بچیت، نه گه ر وازی لیتینی له سرت ناکه ویت وه نه فهرمویت: ﴿اِنَّهُ يَعْلَمُ الْغَهْرَ وَمَا يُخْفٰی﴾ واته: له وه ی بنده کانی ناشکرای ده کن یا نه یشارنه وه له قسه کردن و هه لسوکه وتیان ناگاداره و هیچ شتيك له وانه لای خودا له بیر ناچیت، وه نه فهرمویت: ﴿وَبَسِّرَكَ لِلْكَرٰی﴾ واته: وه یارمه تیت دده دین بؤ پټی ناسان. یانی: کاری چاک و قسه ی باشت بؤ ناسان نه که یین و پښکای ناسان و پښک و پاست و ته واوت بؤ په پيدا ده که یین، نه لاری و نه گله یی و نه گرانی تیدا بیت.

فهرمان به ناموژگاری کردن

خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿فَذَكِّرْ اِنْ نَّمَعْتَ بِالَّذِي﴾ واته: ښینا توښ هه رده م ناموژگاری بکه نه گه ر سودی گه باند. یانی: نه سیحت بکه هه ر کاتی نه سیحه ته که ت که لکی هه بوو. لیره ده ښی پښ له بلاو

کردنه و هی ثاین و زانیاری بگیری، لای خه لکی خویدا نه بی باس نه کری، وه ک میری موسلمانان عه لی کوپی نه بو تالیب (خوا لئی پازی بیت) فرمویه تی: نه گه ر تو قسه بۆ هر کومه لیک بکیت نه چیته دلپانه وه و تی نه گه ن سهرت لی شتواندوون. دوباره فرموی: چون خه لکی تی نه گات بهو شیویه ناموزگاری بکن، نایا پیتان خوشه خوداو پیغمهبری خودا (ﷺ) باوه پیان پی نه کری؟ وه نه فرموی: ﴿سَيَذَكِّرُنَّ خَلْقًا﴾ واته: بیگومان نه وهی له خوا بترسی پهنی لی وهرده گری یانی: زور زوو نه وهی بۆ باس نه که ی وهری نه گری، له دلپانه وه له خوا نه ترسی نه زانی نه پواته لای خوا، وه نه فرموی: ﴿وَيَجْنِبُهَا الْأَشْقَى﴾ واته: وه نه وهی زور خراپیش بیت خوی لی دور ده خاته وه ﴿الَّذِي يَصِلُ النَّارَ الْكُبْرَى﴾ واته: نه وهی ده چیته ناو ناگری هره گوره وه ﴿لَمْ يَلْبُوثُ فِيهَا وَلَا يَخْجَى﴾ واته: له پاشان نه نه مرئی تییدا تا پزگاری بیت وه نه ده زئی تییدا به ناسانی. یانی: نامرئی تا به سیسته وه ناژی به ژانیکیش به هره ی لی وهرگری، به لکو به زانی ته و او نه بی، له بهر نه وهی که نامرئی ههست نه گات بهو نازارو نیش و نازاره ی که نه دریت نیامی نه حمده ریوایه تی کردوه له نه بو سه عیده وه نه لیت: پیغمهبر (ﷺ) نه فرموی: به لام نه وانه ی خه لکی دوزخ هره نه میننه وه تییدا نه دهرن و نه زیندوشن به لام نه وانه ی خوابه زهی دیتوه پیتاندا له ناو نه و ناگرده نا نه یان مرئی تکا کاران نه چنه لایان هره که سهو دوستی خوی هه لی نه گری و نه ی نیژی. یا فرموی: ده پویننه وه سهو نه بن له ناو پویری ژاندا، یان فرموی: (الحیاه) یا فرموی: (الحيوان) یا فرموی: له ناو پویری به ههشت، نه پویننه وه وه ک دانه ی دانه ویله که لا قوی زور له گه لی خوی نه پیننی و نه پویننی نه بو سه عید نه لیت: پاشان پیغمهبر (ﷺ) فرموی: نایا نابین درخت سهو نه بیت، پاشان زهر نه بیت، دوباره سهو نه بیت وه؟ نه بو سه عید نه لیت: هه ندی کهس له ویدا بون ووتیان: نه لیتی پیغمهبر (ﷺ) له دهشتدا ژاوه. نیامی نه حمده جارکی تر له نه بو سه عیدی خودریه وه ریوایه تی کردوه که وتویه تی: پیغمهبر (ﷺ) فرموی: به لام نه وانه ی خه لکی دوزخ هره نه میننه وه تییدا نه دهرن و نه زیندوشن، یا وه که نه فرموی: به لام که سانی به قوی تا وانه کانیا نه وه تووشی ناگر بوون، یا فرموی: به قوی هه لکانیا نه وه نه یان مرئی به مرنیک، تا کاتی نه بن به خه لوز فرهانی تکا کردن نه دری، کومه ل کومه ل نه یان هینن، دابهشیان ده که ن به سه ر پوواره کانی به ههشتدا، نه وتری: نه ی خه لکی به ههشت! ناو بکن به سه ریاندا نه پویننه وه وه ک دانه ی دانه ویله که لا قوی زور دای نه پیچی و له گه لی خوی نه پیننی، نه بو سه عید نه لیت: له و کاته دا پیای له و کومه له نه لیت: وه که نه ویه پیغمهبر (ﷺ) له دهشتدا ژایی موسلیمیش ریوایه تی کردوه.

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى ﴿١٢﴾ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى ﴿١٣﴾ بَلْ تُؤْخِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿١٤﴾ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى ﴿١٥﴾ إِنَّ هَذَا لَفِي

الصُّحُفِ الْأُولَى ﴿١٦﴾ صُحُفٍ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى ﴿١٧﴾

باسی کومه لی سهر فراز

خوای گوره نه فهرمویت: ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى﴾ واته: به پاستی سهر فراز بوو نه وهی که خوی پاک
پاگرت. یانی: گیانی خوی پاک کرده وه له خوږه وشتی ناشیرین، وه شوینی نه وهی که خوا ناردی بؤ
پیغه مبر ﴿١٢﴾ که وت: ﴿وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى﴾ وه بیري پوره دگاری خوی که وت وه ونویژی کرد بؤ تم
نایه ته: ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى﴾ ﴿١٣﴾ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى ﴿١٤﴾ قه تاده نه لیت: وه کاتی زه کاتی مالی خوی داو خوای له
خوی پانی کرد.

دو نیا هیج نرخیکی نییه که پوژی دواپی نه ده ست چوو

پاشان خوای گوره نه فهرمویت: ﴿بَلْ تُؤْخِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا﴾ واته: به لکو ټیوه ژیانی دو نیا
هه لده بژین، یانی: نیشی دو نیا پیش نیشی پوژی دواپی نه خه ن، وا نه زانن قازانج و چاکه ی لی
وهر نه گرن بؤ ژیانی دو نیا و قیامت ﴿وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى﴾ واته: که چی ژیانی دوا پوژ باشتر و پایه
دارتره، یانی: پاداشتی خوا له مالی نه و لا چاکتره له دو نیا و نه پراوه یه، چونکه دو نیا بټنرخه و
نامینیت، پوژی دواپی به پزتره و نه مینیت وه، چؤن خاوه ن هؤش نه وهی نامینیت هه لیده بژین به سهر
نه وهی که نه مینیت وه؟! گرنگی نه دات به وهی که جټی نه هیلن و گرنگی نادات به مالی ماوه و
هه تاهه تایی؟! نیامی نه حمده پویایه تی کردوه له عاثیشه وه (په زای خوای لی بیت) نه لیت:
پیغه مبر ﴿١٥﴾ نه فهرمویت: دو نیا شوینی هه سانه وه یه بؤ که سټ شوینی نه بی، داراییه بؤ که سټ
دارایی نه بی، کوی نه کاته وه بؤ دو نیا که سټ ناوه ز وعه قلی نه بی.

نامه کانی نیبراهیم و موسا

خودای گوره نه فهرمویت: ﴿إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى﴾ واته: بټیگومان نه مه ی باسکرا له نامه ی
پیشوه کاندایه. ﴿صُحُفٍ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى﴾ واته: نامه کانی نیبراهیم و موسا یانی: نه م نایه ته وه ک نه م
نایه تانه وایه له سوره تی نه جمدا که نه فهرمویت ﴿أَمْ لَمْ يَلْبَسْنَا بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَى﴾ ﴿١٦﴾ وَابْرَاهِيمَ الَّذِي وَكَّلَ
﴿١٧﴾ أَلَّا يَزُولَ رَأْسُهُ وَذُرَّتْ لَحْمُهُ ﴿١٨﴾ وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى ﴿١٩﴾ وَأَنْ سَعْيُهُ سَوْفَ يُرَى ﴿٢٠﴾ ثُمَّ يُجْزَاهُ
الْجَزَاءَ الْأَوَّلَى ﴿٢١﴾ وَأَنْ إِلَى رَبِّكَ الْمُنْتَهَى﴾ واته: وه به وهی که له په پوی موسادایه، وه نه و نیبراهیم ی که
په یامی خوی به چاکي به جټی هینا، له و په پراوانده هاتوه، که هیج تاوانبارک گونا می تاوانبارکی تر

هه لئاگرت وه بیگومان ئادهمی جگه له کوششی خۆی خاوهنی هیچی تر نیه، بیگومان پاداشتی
 کوششی خۆی له داهاتوو و قیامهتدا ده بینرێ، پاشان پاداشت ده درێته وه به تێرو ته وای، وه به پاستی
 هه موو کارێک سه ره نجامه که ی بۆ لای په روهر دگارت ده که پێته وه. ئه بولعالبه ئه لیت: چیرۆکی ئه م
 سوره ته له نوسراوه پێشیننه کانیشدا هه یه. ئیبنو جهریر ئه مه ی هه لێژاردوه و ئه لێ: مه به ست له م
 نایه ته: (إِنَّ هَذَا) ئیشاره ته بۆ ئه م نایه تانه که ئه فه رمویت: ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى﴾ (۱۴) وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى
 ﴿۱۵﴾ بَلْ تُؤْمِنُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿۱۶﴾ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى ﴿۱۷﴾ إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى ﴿۱۸﴾ صُحُفٍ إِبْرَاهِيمَ
 وَمُوسَى ﴿۱۹﴾. ئا ئه مه ی حه سه ن هه لێژاردوه ئۆر به میزه، پڕوایه تیش کراوه له قه تاده و ئیبنو زه یدو
 که سانی تریشه وه که هه مان رایان هه یه، والله أعلم.

سوره تنی (الفاشیه)

له مه که که دا هاتوو ته خواروه

خویندنی سوره تنی ئه علا و غاشیه له نوێژی هه یفتیدا

له پێشه وه باس کرا له نوعمانی کوپی به شیر وه: که پێغه مبه ر (ﷺ) ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى - هَلْ
 أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ﴾ له نوێژی جه ن و هه ینیدا ئه خویند. ئیمامی مالیک پڕوایه تی کردوه که
 زه حاکمی کوپی قه یس پرسیاری کردوه له نوعمانی کوپی به شیر ناخۆ پێغه مبه ر (ﷺ) چی خویندوه له
 پۆژی هه ینیدا له گه ل سوره تنی الجمعه دا؟ ئه لیت: ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ﴾.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ﴾ (۱) وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَشِيعَةٌ (۲) عَامِلَةٌ نَاصِبَةٌ (۳) تَصَلَّى نَارًا غَاسِيَةً (۴) تَشْفَى مِنْ عَذَابٍ
 عَاقِبَةٍ (۵) أَلَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ (۶) لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ (۷)﴾

خوای گه وره ئه فه رمویت: ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ﴾ واته: ئایا پیت گه یشتوه باسی پۆژی دوا یی،
 ﴿الْغَاشِيَةِ﴾ یانی: داپۆشه ر، ناویکه له ناوه کانی پۆژی قیامه ت. ئیبنو عه باس و قه تاده و ئیبنو زه ید
 ئه لێن: چونکه هه موو خه لکی داده پۆشی و نه گرێته وه. وه ئه فه رمویت: ﴿وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَشِيعَةٌ﴾ واته:
 ئۆر دهم و چاو له و پۆژه دا زه لیل و پرسیاو شه رمه زان. قه تاده ئه لیت: یانی: داماوو سه رشو پ. ئیبنو
 عه باس ئه لیت: بزپکا وه کرده وه کانی به که لکی نایه ت. وه ئه فه رمویت: ﴿عَامِلَةٌ نَاصِبَةٌ﴾ واته:
 هه ولده ریکی په نه جه پۆن. یانی: کارێکی ئیجگار ئۆریان کردوه و ماندوو بوون و چه وساونه ته وه و له

قیامه تیشدا گرفتاری ناگریکی سوتینەر ده بن. حافیزکه نه بو به کری بهرقانیه ریوایه تی کردوه له نها عیمرائی جهونیوه نه لئیت: عومهری کوپی خه تتاب (خوا لئی رازی بیت) تته پری به لای په رستگه ی خواناسیکی گاورد ا نه لئیت: بانگی کرد، نه ی راهیب! نه ی راهیب! نه ویش له سهروه سهیری کردن، نه لئیت: عومهر سهیری راهیبه که ی نه کردو نه گریا. پیی وترا: نه ی گه وره ی موسلمانان، بۆچی نه مه نه تگریتی؟ فه رموی: بیری ئم فه رموده یی خوام کرده وه له قورئاندا که نه فه رموی: ﴿عَالِمَةٌ نَّاصِبَةٌ

﴿٢﴾ تَصَلَّى نَارًا حَامِيَةً﴾ نه مه نه وه بوو گریاندمی. بوخاری نه لئیت: ئیبنو عباس نه لئیت: ﴿عَالِمَةٌ نَّاصِبَةٌ﴾ یانی: گاورد، عیکریمه و سوددی نه لئین: کارکردن له دونیدا به گونا هکردن، هۆی چه سانه وه و سزاو تیاچوونه، له ناو ناگردا وه نه فه رمویت: ﴿تَصَلَّى نَارًا حَامِيَةً﴾ واته: ده چنه ناو ناگری ههره گه رمه وه، ئیبنو عباس و حه سن و قه تاده نه لئین: یانی: گه رمایه کی گه رم ﴿تَشَقَّى مِنْ عَيْنٍ آتِيَةٍ﴾ واته: ناو ده درئی له سه رچاوه ی له کول و ههره گه رم. ئیبنو عباس و موجهایدو حه سن و سوددی نه لئین: یانی: به رزترین پله ی گه رماو کولان. وه نه فه رمویت: ﴿لَيْسَ لَكُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ زَبْرٍ﴾ واته: خوراکیان ههر دپکی حوشت خوری ناگرینه. عه لی کوپی نه بو ته لحه نه لئیت: له ئیبنو عباسه وه: دره ختیک له ناگر. ئیبنو عباس و موجهایدو عیکریمه و نه بو جه و زاعو قه تاده وتویانه: نه وه دپکه شیلانه، قه تاده نه لئیت: گیایه که قوهریش له به هاردا پیی نه لئین (الشبرق)، وه له هاویندا پیی نه لئین ووشتر خۆر (الضریم)، عیکریمه نه لئیت: نه وه دره ختیکه دپکای و لکاوه به زه میندا. بوخاری نه لئیت: موجهاید نه لئیت: (الضریم) سه وزیویه که یا پوه کیکه پیی نه وتری (الشبرق)، خه لکی حیجاز پیی نه لئین (الضریم) کاتن ووشک نه بیت کوشنده یه. عومهر له قه تاده وه نه لئیت: ﴿لَيْسَ لَكُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ زَبْرٍ﴾ یانی: خرابترین و ناخوشتترین و پیستترین خواردن. وه نه فه رمویت: ﴿لَا يُسْنِ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ﴾ واته: نه قه له وت ده کات و نه برسیتی لا ده بات. یانی: هیچ سودیکی نیه و زیانیش ناگه ره نیته وه.

﴿وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاعِمَةٌ ۖ لِسْعِيهَا رَاضِيَةٌ ۖ﴾ ﴿٨﴾ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿٩﴾ لَا تَسْمَعُ فِيهَا لَغِيَةً ﴿١٠﴾ فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ﴿١١﴾ فِيهَا سُرُرٌ مَرْفُوعَةٌ ﴿١٢﴾ وَأَكْوَابٌ مَوْضُوعَةٌ ﴿١٣﴾ وَمَنَاقِبٌ مَّصْفُوفَةٌ ﴿١٤﴾ وَزَرَائِبُ مُنْتَوِنَةٌ ﴿١٥﴾

ژیانی خه لکی به ههشت له پوژی قیامه ت دا

کاتن خوا باسی ژیانی به دبخته کانی کرد، باس و ستایشی به خته وه ران نه کاو نه فه رمویت: ﴿وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاعِمَةٌ﴾ واته: زۆر پوخسار له و پۆژده دا پاراوه و جوان و گه شن. یانی: پوژی قیامه ت خوژی پیوه دیاره، نه مه ییش به هۆی کرده وه کانیه وه یه، وه نه فه رمویت: ﴿لِسْعِيهَا رَاضِيَةٌ﴾ واته رازین له کوششی

خوین، سوفیان ئەلئیت: ﴿لَسَعَهَا رَاضِيَةً﴾ یانی: دلخۆشه به کرده وه کانی ﴿فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ﴾ واته: وان له بههشتی بهرزو بلنددا. یانی: بههشتی بهرزو پازاوه و چنده ها خانو له ناو خانوی گهرده دا که نارام و بێترسن. ﴿لَا تَسْمَعُ فِيهَا لَغِيَةً﴾ واته: قسه ی هېچو پوچی تێدا نابیستن. یانی: لهو بههشتی که له ناویدان هېچ قسه یه کی پوچو پوچ نابیستن. وه ک خودای گهره ئەهه رموئیت: ﴿لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَامًا﴾ واته: بههشتیه کان له بههشتدا هېچ ووته و قسه یه کی بێ سود نابیستن ته نها سه لام کردن ده بیستن. وه ئەهه رموئیت: ﴿لَا لَعْنٌ فِيهَا وَلَا تَأْنِيَةٌ﴾ واته: نه قسه ی پوچوچی تێدایه و نه گونا هکردن. وه ئەهه رموئیت: ﴿لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَعْنًا وَلَا تَأْنِيًا ۚ﴾ إِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا واته: نابیستن لهو بههشتدا نه قسه ی بێهوده و نه تاوانبار کردن جگه له ووته ی سلاو سه لام کردن له یه کتری. وه ئەهه رموئیت: ﴿فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ﴾ واته: تێدایه سه رچاوه ی پوون و په وان، ﴿جَارِيَةٌ﴾ یانی: زۆر پوون و په وان. وه ئەهه نه کیره یه له شیوه ی ئیسپاتدایه، لێره دا مه به ست به یه ک سه رچاوه و کانی نییه، به لکو جوړه کانیه تی، یانی: سه رچاوه ی زۆر پوون و په وان. پویایه ت کراوه له ئیبنو ئەبی حاتم هوه له ئەبو هورهیره وه ئەلئیت: پێغه مبه ر(ﷺ) ئەهه رموئیت: پوویاره کانی بههشت که له ژێر ته پۆلکه کان و گرد پۆلکه کان یا له ژێر کێوه کان هه ل ده قولی و فیهقه ده کات میسکن ﴿فِيهَا سُرٌّ مَرْفُوعَةٌ﴾ واته: تێدایه زۆر قه نه فو تهختی بهرز. یانی: له سه ر تهختی نه رم و پڕ فهرش و بهرزو ئەستور کچی سبی جوانی چاو که و ره ی له سه ره. وتویانه: کاتی دۆستیکی خودا ویستی له سه ر ئەو تهخته بهرزانه دابنیشی هه موو ئەوانه له خزمه تیاندان به پێزه وه ﴿وَأَكْوَابٌ مَوْضُوعَةٌ﴾ واته: وه په رداخی دانراو. یانی: په رداخ و پیاله و ئەو شتانه ی که بۆ ئاو خواردنه وه به کار دێن دانراون و ئاماده کراون بۆ ئەو که سانه ی ئاره زبوی ده که ن. ﴿وَمَنَارٌ مَّصْفُوفَةٌ﴾ واته: وه پشته ی پێزکراو ئیبنو عه باس ئەلئیت: ﴿وَمَنَارٌ﴾ یانی: پشته ی یا پالکه. ههروه ها عیکریمه و قه تاده و زه ححاک و سوددی و سه وری و جگه له ئەمانیش هه ر وایان وتوه. وه ئەهه رموئیت: ﴿وَزَكَرِيَّاهُ مَبْنُوءَةٌ﴾ واته: وه قالی پاخوا له هه موو لایه که وه، ئیبنو عه باس ئەلئیت: ﴿وَزَكَرِيَّاهُ﴾ یانی: پابه خ. زه ححاک و که سانی تریش هه ر وایان وتوه. مانای (مَبْنُوءَةٌ) یانی: لێره وه لهوی هه ر که سێ بیه وئێ له سه ری دانیشی پاخواوه.

﴿أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ أَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ إِلَّا مَنْ تَوَلَّى وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذَابَ الْأَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ﴿٢٦﴾﴾

هاندان بو پامان له وديهيئانی ووشترو ناسمانه کان و کيوه کان وزمین

خودای گوره فرمان نه کات به بنده کانی که سهیری دروستکراوه کانی بکن که نیشانه په له سر تواناو گوره بی خوی، نه فهرمویت: ﴿أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ﴾ واته: دهی بق وورد نابنه وه له ووشت که چون دروستکراوه. به راستی دروست کراویکی سهیرو پیکهاته په کی سهن سوپهینه ری هیه، زور به میزو به توانایه، به لام نرم و له سه رخویه بق باره لگرتن، که سی لاوزو بی پیژیش هلی نه سوپینی و سواری نه بن، وه گزسته که ی نه خوری و نووکه که ی که لکی لیوهرده گیری و شیریشی نه خوریته وه. عه ره به کان به م شیویه ناگادار کراونه ته وه چونکه زورینه یان ووشتریان به کار میتاوه. وه نه فهرمویت: ﴿وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ﴾ واته: وه له ناسمان که چون به رز کراوه ته وه. شورچی قازی وتویه تی: بمان به نه دهر وه تا سهیری ووشت بکین چون دروست کراوه و بپوانینه ناسمان که چون بلند کراوه؟ یانی: چون خوا به رزی کرده ته وه به سه ر زه میندا به و به رزی به گوره و فراوانه، وه ک خوی گوره نه فهرمویت: ﴿أَفَلَا يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَرَزَقْنَاهَا وَمَا هِيَ إِلَّا مِنْ فُجُجٍ﴾ واته: دهی ثایا سه رنجی نه و ناسمانه یان نه داوه که له سه ریانه وهیه، چون دروستمان کرده و پازاندومانه ته وه و هیچ درزو که لیتنیکی تیدا نییه. وه پاشان نه فهرمویت: ﴿وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ﴾ واته: وه له شاخه کان که چون داکوترون و دامه زینترون. یانی: دامه زراوه و وه ستاوه و چوه به زه میندا بق نه وهی به خه لکه که یه وه نه له رزیت ونه پوات، وه شتی به که لک و کانزای تیدا داناه. ﴿وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ﴾ واته: وه له زهوی که چون پاخراوه. یانی: تهخت کراوه و پاخراوه کراوه به پایخ؟ نه مانه هه موو بق نه وهیه تا ده شته کان و نه و شتانه که نه بیبین وه ک نه و ووشترا نهی که بق سواری به کاری نه میتن و نه و ناسمانه ی که له سه ر سه ریانه و نه و که ژانه ی که به ره و پوی نه چن و نه وزه مینه ی که له ژیرایانه، بیکه نه نیشانه له سه ر توانایی نه و و دیهینه رو دروستکره، که په روه ردکاری گوره و و دیهینه رو پاشاو کاریه دهسته، وه هر نه و خودایه و هیچ که س شایه نی په رستن نییه نه و نه بیت.

چیروکی زه مامی کوری سه عله به

تاواو به م شیویه زه مام سویتد نه خوات له و پرسیاره ی که له پیغه مبه ری کرد (ﷻ) که نیمامی نه حمده ریوایه تی کرده له سابه وه نه ویش له نه سه وه نه لیت: نیه قه ده غه کرا بوو لیمان که

پرسیار له پیغمه‌به‌ر (ﷺ) بکه‌ین ده‌رباره‌ی هیچ شتێک! بۆیه‌ حه‌زمان ئه‌کرد پیاویکی ژیر له‌ خه‌لکی لادیتشینوه‌ ده‌شته‌کی بێت و پرسیار له‌ پیغمه‌به‌ر (ﷺ) بکات و ئیمه‌ش گوێی بۆ بگرین، پیاویکی ده‌شته‌کی هات و ووتی: ئه‌ی پیغمه‌به‌ری خوا به‌پاستی نێردراویکی تۆ هاته‌ لامان پێی وتین: تۆ فهرموته‌ که‌ خودا تۆی نارده‌وه‌؟ فهرمووی: راستی وتوه‌، وتی: کێ ئاسمانی دروست کردوه‌؟ فهرمووی: خودا. وتی: کێ ئه‌م که‌ژانه‌ی دامه‌زاندوه‌ و ئه‌و شتانه‌ی تێدا داناه‌وه‌؟ فهرمووی: خودا. وتی: تۆ ئه‌و خودایه‌ی ئه‌م ئاسمان و زه‌مه‌ینه‌ی دروستکردوه‌ و ئه‌م که‌ژانه‌ی دامه‌زاندوه‌، ئایا خوا تۆی نارده‌وه‌؟ فهرمووی: به‌ئێ. وتی: پاسپێراوه‌که‌ت ئه‌ئێ: له‌ شه‌و و پۆژ مانا پێنج نوێژمان له‌سه‌ره‌ بیکه‌ین؟ فهرمووی: راست ئه‌ئێ. وتی: تۆ ئه‌و که‌سه‌ی تۆی نارده‌و ئایا خوا فهرمانی پێداوی به‌مه‌؟ فهرمووی: به‌ئێ. وتی: پاسپێراوه‌که‌ت ئه‌ئێ: زه‌کاتی مال و سامانتان له‌سه‌ره‌، ئه‌بێ بیده‌ن؟ فهرمووی: (راست ئه‌کات). وتی: سا توو ئه‌و خواجه‌ که‌ تۆی نارده‌وه‌ خوا فهرمانی ئه‌مه‌ی پێداویت؟ فهرمووی: به‌ئێ. وتی: پاسپێراوه‌که‌ت ئه‌ئێ: حه‌جی مالێ خوامان له‌سه‌ره‌ هه‌ر که‌سێ بیبێ بتوانێ به‌وات؟ فهرمووی: راست ئه‌کات. ئه‌نه‌س ئه‌ئێ: پاشان پۆشت و ئه‌ئێت: سوێند به‌و خواجه‌ی تۆی نارده‌و به‌ هه‌ق نه‌هیچیان ئێ زیاد ئه‌که‌م نه‌هیچیان ئێ که‌م ئه‌که‌م. پیغمه‌به‌ر (ﷺ) فهرمووی: ئه‌گه‌ر راست بکات ئه‌چێته‌ به‌هه‌شت. ئیمامی بوخاری و موسلیم و ئه‌بو داود و تیرمیزی و نه‌سائی و ئیبنو ماجه‌ ڕیوایه‌تیان کردوه‌.

پیغمه‌به‌ر (ﷺ) ئاگادار کردنه‌وه‌ نه‌بێت هیچی تری له‌سه‌ر نه‌یه

خودای گه‌وره‌ نه‌فهرمویت: ﴿فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ﴾ واته: ساتێ ئامۆژگاری بکه‌ تۆ ته‌نها ئامۆژگاریکه‌ری. ﴿أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَوِّرٍ﴾ واته: تۆ ده‌سه‌لاتداریت به‌سه‌ریاندا. یانی: ئه‌ی موحه‌ممه‌د (ﷺ) ئامۆژگاریان بکه‌ به‌وه‌ی پێی نێردراوی بۆیان ﴿وَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلْغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ﴾ واته: بێگومان تۆ هه‌ر ڕاگه‌یاندت له‌سه‌ره‌و لێپرسینه‌وه‌ش له‌سه‌ر ئیمه‌یه‌، بۆیه‌ ئه‌فهرمویت: ﴿أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَوِّرٍ﴾ ئیبنو عه‌باس و موجاهیدو که‌سانی تریش وتویه‌نه: تۆ زۆرداریک نیت له‌سه‌ریان. یانی: تۆ ناتوانی باوه‌ڕ له‌ دلایندا دروست بکه‌ی، ئیبنو زه‌ید ئه‌ئێت: تۆ نابێت ئه‌و که‌سه‌ بیت که‌ به‌زۆر باوه‌ڕیان پێ بێتی. ئیمامی ئه‌حمه‌د ڕیوایه‌تی کردوه‌ له‌ جابیره‌وه‌ ئه‌ئێت: پیغمه‌به‌ر (ﷺ) ئه‌فهرمویت: فهرمانم پێکراوه‌ که‌ به‌جنگم له‌گه‌ڵ خه‌لکا تا ئه‌ئێن (لا إله إلا الله) کاتی وتیان: خوێنیان و سامانیان پارێزراوه‌ له‌ منوه‌ مه‌گه‌ن به‌هه‌قی خۆی، لێپرسینه‌وه‌ شیانی لای خۆی گه‌وره‌، پاشان فهرمووی: ﴿فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ﴾ (١) ﴿أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَوِّرٍ﴾ هه‌ر به‌م شیوه‌یه‌ موسلیم له‌ کتێبی باوه‌ڕداو (کتاب الایمان)

تیرمیزی و نه سائی له کتییی تهفسیری ههردوو سونه که یاندا پریوایه تی کردوو. ئەم فەرمووده یه له ههردوو سه حیه که (البخاری و مسلم) دا هاتوو.

هه رده شه له و که سه ی ڕوو و مرنه گیرئ له هه ق (پاستی)

خوا ی گه وره نه فەرمویت: ﴿إِلَّا مَنْ تَوَلَّى وَكَفَرَ﴾ واته: به لام ئەو که سه ی که پشت هه لکاو بیپروا بیت. یانی: پشت هه لکاو نیش ناکات به پایه کانی نیسلام و باوه پی به هه ق نه بی به دل و زمان. ئەم وه که ئەم فەرمووده یه ی خودا وایه که نه فەرمویت: ﴿فَلَا سَلٰٓءَ وَلَا صَلٰٓءَ ۝۲۱﴾ وَلٰٓكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى﴾ واته: جاکافر نه بروای هیناو نه نویژی کرد، به لکو ئاینی به درق ده زانی و پشتی تیده کرد، بۆیه فەرموویه تی: ﴿فَيَعَذِّبُهُ ٱللَّهُ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَكْبَرَ﴾ واته: ئەو که سه خوا سزای دهدات به سزای زۆر گه وره ﴿إِنَّ إِلَيْنَا أِيَّاهُمْ﴾ واته: بیگومان هه ر بۆلای ئیمیه گه پانه وه یان، یانی: دینه وه و ده گه پینه وه ﴿ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ﴾ واته: له پاشان به پاستی له سه ر ئیمیه لپرسینه وه یان. یانی: له دواییدا خو مان به کاریان پاده گه ی و له کاره کانیان نه پرسینه وه و پاداشتیان نه دینه وه، چاکه به چاکه و خراپه ییش به خراپه.

سوره قیامت (نفسه)

له مه که که دا هاتوو ده خواروه

خویندنی سوره قیامت له نویژدا

نه سائی پریوایه تی کردوه له جابیره وه نه ئیت: موعاز نویژیکی کرد، پیاویک هات و نویژی له گه ل کردن درێژه ی دا به نویژه که و پیاوه که ش نویژه که ی بپی، له لایه کی مزگه وته که دا نویژی خوی کردو پاشان چوو ده ره وه، ئەمەیان بۆ موعاز گیرایه وه موعاز وتی: کابرایه کی دووپوه. ئەمەیان بۆ پیغه مبه ر (ﷺ) باس کرد، پیغه مبه ریش (ﷺ) پرسیری له پیاوه که کرد، پیاوه که وتی: ئە پیغه مبه ری خوا (ﷺ) هاتم نویژ بکه م له گه لیدا درێژی کردوه له سه رم، منیش پۆشتم له لایه کی مزگه وته که دا نویژم کردو ئالقم دا به وواخه که م. پیغه مبه ر (ﷺ) فەرمووی: تو سه ره خه که نه شیویتی ئەمە موعاز؟ بۆ واده که ی؟ ﴿سَبِّحْ ٱسْمَ رَبِّكَ ٱلْأَعْلَىٰ - وَٱلْأَسْفَلَ وَخُفَّهَا - وَٱلَّيْلَ إِذَا يَفْتُنَ﴾ بخوینه، یانی: له م سوره تانه بخوینه.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمٰنِ ٱلرَّحِیْمِ

﴿وَٱلْفَجْرِ ۝۱﴾ وَٱلَّيْلِ عَسْرِ ۝۲﴾ وَٱلشَّفْعِ وَٱلْوَتْرِ ۝۳﴾ وَٱلَّيْلِ إِذَا يَسْرِ ۝۴﴾ هَلْ فِى ذٰلِكَ قَسَمٌ لِّذِى ٱلْحَمْرِ ۝۵﴾ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ۝۶﴾ إِرْمَ ذَاتِ ٱلْأَعْمَادِ ۝۷﴾ أَلَمْ يَخْلُقْ مِثْلَهَا فِى ٱلْبَلَدِ ۝۸﴾ وَتَسْمُودَ ٱلَّذِى نَجَّاهُ ۝۹﴾ وَٱلصَّخْرَ ۝۱۰﴾ وَٱلْوَادِ ۝۱۱﴾ وَٱلْعُرْوَةَ ۝۱۲﴾ وَٱلْجَبَلَ ۝۱۳﴾ وَٱلْجَبَلَ ۝۱۴﴾ وَٱلْجَبَلَ ۝۱۵﴾ وَٱلْجَبَلَ ۝۱۶﴾ وَٱلْجَبَلَ ۝۱۷﴾ وَٱلْجَبَلَ ۝۱۸﴾ وَٱلْجَبَلَ ۝۱۹﴾ وَٱلْجَبَلَ ۝۲۰﴾

ذِي الْأَرْزَاقِ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ طَفَعُوا فِي الْأِلْدَادِ ﴿١١﴾ فَافْكُرُوا فِيهَا الْفَسَادَ ﴿١٢﴾ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ﴿١٣﴾ إِنَّ رَبَّكَ

لِيَالْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾

خوای گهره نه فهرموت: ﴿وَالْفَجْرِ﴾ واته: سویند به بهر به بیان. ﴿وَلَيْلِ عَشْرِ﴾ واته: وه به ده شه وهی نه وه لی مانگی قوریان. به لام فجر دیاره که نه ویش بهر به یانه. عه لی و ئیبنو عه باس و عیکریمو و مواهیدو سودی نه مه نه ئین. له مه سروق و موچه مه دی کوپی که عبه وه گوازراوه ته وه که نه ئین: مه به ست به فجر پوژی قوریانی به تاییه تی، که نه وه ش کز تایی شه وانی ده یه. مه به ستیش به شه وانی ده، ده ی زیلحه جه یه. وه ک ئیبنو عه باس و ئیبنو زویه ر و مواهید و جگه له مانیش پیشینان و نه وانه ی دوی نه مانیش وایان وتوه. له سه حیجی بوخاریدا هاتوه له ئیبنو عه باسه وه بهر ز بووه ته وه، ههچ پوژیک نیه کرده وه ی چاک خو شه ویستر بی تیایدا له لای خودا له م پوژانه، یانی: ده ی زیلحه جه و تیان: نه تیکوشانیش له پښگای خودا؟ فهرموی: نه تیکوشانیش له پښگای خودا، مه گین پیاوڼک به خوژی و سامانی وه بروت و پاشان نه که پښتوره به ههچ شتی که وه که پښی بووه، نیمامی نه حمه د پویاوه تی کرده له جابیره وه نه ویش له پیغه مبهروه (ع) فهرموویه تی: بیگومان نه م ده یه ده ی جه ژنی قوریانه، تاکیش (الوتر) روژی عهره فیه، جوتیش (الشفع) پوژی جه ژن و قوریانی، نه سانش پویاوه تی کرده وه. نه م فهرموده یه له سه نه ده که یدا که سانی خراپ نین، لای من مه تنه که ی له بهر ز کرده وه یدا نا پښکی پتوه دیاره والله اعلم. وه نه فهرموت: ﴿وَالشَّفَعِ وَالْوَرِّ﴾ وه به جووت و تاک، له م فهرموده یه ی پښه وه باسکرا که تاک روژی عهره فیه و جووتیش روژی قوریانی بهر نه وه ده هه مه. ئیبنو عه باس و عیکریمو زه حاکیش هه ر وایان وتوه. وه له مانایانه دا ته فسیری تریش و تراوه.

خوای گهره نه فهرموت: ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا يَسِرَ﴾ واته: وه سویند به شه وگار کاتیک تیت په پښت عه وفی له ئیبنو عه باسه وه نه که پښتوره که ﴿يَسِرَ﴾ یانی: کات پویش. عه بدوالله ی کوپی زویه ر نه ئیت: ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا يَسِرَ﴾ تا هه ندیکي لا نه بات، مواهید و نه بو عه لیه و قه تاده و مالیک له زه یدی کوپی نه سلم و ئیبنو زه یده وه پویاوت نه که ن و نه ئین: ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا يَسِرَ﴾ یانی: کات پویش. وه نه فهرموت: ﴿هَلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِّئِي حُجِّيَّ﴾ واته: ئایا نه مانه ی سویندیان پی خورا شایسته ی سویند پیخواردن نین لای که سی تیگه یشتوو؟ یانی: لای خاوه ن بیر و هوش و ناوه ز و خاوه ن ئاین. بزیه ناوه ز ناو نراوه دیوار (الحج) چونکه مروء نه که پښتوره له هه ندی کردارو گرفتار که جوان نیه و ناشی بزۍ. وه به دیواری خانوو نه وتری (حج) چونکه هه رشتی به ده وریدا بروت و بیه ویت پیایدا سه ر که وئ ناتوانی. له بهر به رزی و به میزی دیواره که. هه روه ها نه وتری: دیواری یه مامو وه به قه ده غه خسته سر هه لسوکه وتی

که سئ له لایه ن داد وهر وه نه و تریت: (حجر الحاکم علی فلان) کاتئ نایه لئ هیچ کارئ بکات له خویه وه ﴿وَيَقُولُونَ جَبْرًا نَحْنُ جُورًا﴾ واته: وه ده لئین: په نامان بده ن به په نا دانئکی پاریزواو، نه مانه هه موو وهک په کن. مانا کانیان نزیکه له یه که وه. وه نه م سویندانه ی که به کاته کانی خواناسی، وه به عیباد ته که خوی خوراوه وهک حج و نویژو هر خواناسینئکی تر که جوړیکه له و شتانه ی که بنده کانی خوا به هوی وه نزیک نه بنه وه له خوا نه و بنده پاریزگارو گوپړایه لانه ی که لئی نه ترسن و مل که چ نه کن و سر دانه نه وینن له بهر خاتری که وره یی نه و.

باسی له ناو بردنی عاد

کاتئ خوی که وره باسی خواناسی و گوپړایه لئ باوه پدارانی کرد، پاشان نه فهرمویت: ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ﴾ واته: نایا نابینن که په روه ردگاری تو چی کرد به گلی عاد. نه وانه ی که یاخی و بیگوئ و زوددار بوون و ده رچو بوون له فرمانی خواو پیغه مبه ره کانی درودی خویان له سر بیت خودایان به درق دانه نا و باوه پریان به نوسراوه کانی نه نه کرد. خدا خوی باسی نه کات چو ن قهری کردن و تیکو پیکی شکندن و کردنی به په ند و نامو فگار ی وهک نه فهرمویت: ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ﴾ ﴿١﴾ ارم ذاتی اَلْعَمَاد واته: نابینی په روه ردگارت چی هئنا به سر عا دادا؟ نیرهم! خاوه نی پایه و ده سلات. نیرهم هوزی عاده یه که م بوون، مندالی عادی کوپ ی نیرهمی کوپ ی عه وصی کوپ ی سامی کوپ ی نوح بوون (سه لات و سه لامی خویان لیبتت) ئیینو ئیسحاق نه م قسه یه نه کات. نه مانه نه وانه بوون که خوی که وره پیغه مبه ره هودی (سه لامی خوی لیبتت) بق په وانه کردن، به لام نه وان باوه پریان پینه کرد و دژایه تیان کرد. خوی که وره ش هودو نه وانه ی باوه پریان پیی بوو له هوزده کی پزگاری کردن و نه وانیسی قهر کرد به بایه کی سارد و به هیز ﴿سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَنَعًا لَّيَالٍ وَتَمَنِيَةً أَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا مَرْعًى كَانْتُمْ أَعْجَازٌ تَحِلُّ حَاوِيَوْ﴾ ﴿٧﴾ فهل رزئ لهم من باي كسو واته: خوا بایه کی زال کرد به سر یاندا حوت شهوو هه شت پوژ به بی و وچان له ناوی بردن نه و گه لت ده بیننی له و ماوه یدا بیگیان که و تبوون وهک قه دی داری خورمای ناو پزیوو، نایا که س ده بینیت له وان که مابینه وه؟ خدا چیرکی نه مانه ی له قورئاندا بق باس کردوین له چند جینگه بق نه وهی که مسولمانان په ند له و قهر کردن یان وهریگرن وه نه فهرمویت: ﴿إِذْ ذَاتَ الْآلَمَادِ﴾ چونکه نه وان له مالیکدا ده ژیان له کولک و موو دروست کرابوو که به نه ستوونی که وره به هیز به رز نه بو وه. نه مانیش له به هیز ترین و به توانا ترین ده سلات داری نه و کاته ی خویان بوون، بوی هودو پیغه مبه ره (سه لامی خوی لیبتت) باسی نه و به هریان بق نه کات و پیتمونیان نه کات که نه و به هرا نه له خوا په رستی نه و خودایه دا که دروستی کردوون به کار به یتن. وه

نه فرمویست: ﴿وَأَذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَسْطَةً فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ واته: وه بیری چاکه کانی خوا بکه نه وه کاتی که نثوهی کرد به جینشین له پاش گلی نوح و لهش و قه لافه تی نثوهی له وان گه وره تر دروست کردووه و بیر له به هره کانی خوا بکه نه وه بقی نه وهی بزگارتان ببی ﴿فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً﴾ واته: نینجا گلی عاد به ناپه وا خوئیان به گه وره زانی له زه ویدا وه وتیان: کی له نثیمه به هیتره ؟ نایا نه یان نه زانی که بیگومان نه و خواهی که نه وانی دروست کردووه نه و له وان به هیتره. وه لیره دا نه فرمویست: ﴿الَّذِي لَمْ يَخْلُقْ مِثْلَهَا فِي الْإِلَادِ﴾ واته: که وینه یان دروست نه کرابوو له هه موو ولتدا، یانی: نه و هوزی که وینه یان له و شاراندا نه هاتووه بقی توانا و به هیزی و گه وره یی به زن و بالایان. مواهیدنه لیت: نیرم هوزیکی زقر کونن یانی هوزی عاد یکه کم، قه تاده ی کوپی دیعامه و سودی نه لیت: نیرم: مال و شوینی هوزی عاد. نه مه قسه یه کی جوان و باش و به هیزه. وه نه فرمویست: ﴿الَّذِي لَمْ يَخْلُقْ مِثْلَهَا فِي الْإِلَادِ﴾ نینو زهید زه میری (ها) که ی گه پاندوته وه بقی نه ستونه کان له بهر به رزیان و نه لیت: نه ستونه کان یان له دئی نه حقافدا دروست کرد که وینه یان له شاراندا دروست نه کرابوو. به لام قه تاده و نینو جه ریز زه میره که نه گنپنه وه بقی هوزه که. یانی: له وینه ی نه م هوزه له شاراندا دروست نه کرابوو له و کاته دا. نه م قسه یه زقر پاسته. قسه کی نینو زهید و نه وانه یی که له سر پای نه ون لاوازه چونکه نه گه ره مه به ست قسه کی نه وان بویه نه ی فرمموو (لم یعمل) وینه ی نه کراوه له شاراندا، که چی نه فرمویست: ﴿لَمْ يَخْلُقْ مِثْلَهَا فِي الْإِلَادِ﴾ وه نه فرمویست: ﴿وَتَمُودَ الَّذِي جَاءُوا الصَّخَرَ بِالْوَادِ﴾ واته: وه چی کرد به گلی سه موود نه وانه ی که شاخی به ریدان ده تاشی له شیوو بۆله کاندا. یانی: به ریدان هه لته که ند له و شیوو بۆلانه دا. نینو عه باس نه لیت: نه یان تاشی و هه لیان نه کۆلی. مواهید و قه تاده و زه ححاک و نینو زهید یش هه روایان و توه. نه وه تا خوی مه زن نه فرمویست: ﴿وَتَحِثُّونَ مِنَ الْجِبَالِ يُّوْنَا قَرَارِهِنَّ﴾ واته: وه له چیاکاندا خانوو داده تاشن به خۆشی و شادمانی.

باسی فیرعه ون

خوی گه وره نه فرمویست: ﴿وَقَرَعُونَ زِي الْأَوْدَادِ﴾ واته: وه فیرعه ونی خاوه ن سنگی زقر وه که نه هره مه کان که وه ک میخ و سنگ چون به زه ویدا. عه وفی له نینو عه باسه وه نه یگنپنیه وه که وتوویه تی: ﴿الْأَوْدَادِ﴾ یانی: نه و له شکره ی که کارو باره کان یان بقی فیرعه ون به توندو تۆلی به جی ده میتا. وه نه لیت: ﴿الْأَوْدَادِ﴾ یانی: نه و میخه ناسنینه ی که فیرعه ون ده ست و قاچی خه لکی

پیتہ بہستہ وہو ہلّیٰ ثواسین۔ ہر وہ ہامو جاہدیش نہ لیت: خہ لکی نہ بہستریہ وہ بہو میخانہ وہ:
 سہ عیدی کرپی جوہیہ یرو حہسن وسودی یش ہر وایان وتوہ۔ پاشان نہ فہرمویت: ﴿الَّذِينَ طَغَوْا فِي
 الْبَلَدِ﴾ واتہ: نہ وانہی کہ یاخی بوون لہ ولاتدا ﴿فَاكْثُرُوا فِيهَا الْفَسَادَ﴾ واتہ: وہ زقریان خرابہ تیدا کرد۔
 یانی: یاخی و بیگوئی بوون و دہستیان دایہ خرابہ و بہ درہ وشتی و سزادانی خہ لکی لہ زہمیندا ﴿فَصَبَّ
 عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ﴾ واتہ: ٹینجا پہرہ وردگاری تو دایگر تنہ وہ بہر قہمچی سزا۔ یانی: سزایہ کیان
 بق پڑوانہ نہ کات لہ ناسمانہ وہو سزا یہ کیان نہ دات کہ تاوان باران ہر گیز لئی دہریاز نابن۔

پہرہ وردگا رلہ کہمیندایہ

خودای گہورہ نہ فہرمویت: ﴿إِنَّ رَبَّكَ لِيَالْمِرْصَادِ﴾ واتہ: بہر پستی پہرہ وردگاری تو لہ کہمیندایہ بق
 ستہ مکاران ٹیبنو عہباس نہ لیت: دہ بیسی و دہ بینی۔ یانی: نہ وہی و ہدی ہینراوہ کانی نہ یکن خدا
 نہ بیبئی و پاداشتی ہمووی بہ پئی تیکر شانی لہ دنیا و لہ پڑئی دوا پیدا نہ داتہ وہ۔ نہ وہی کہ خوا
 دروستی کردوہ ہمووی نامادہ نہ کات بہ داد پہرہ وری خوی فہرمانیان بق دہر نہ کات و ہموو
 کہ سی شایہنی چی ہی وری نہ گری و خودا پاکہ و دورہ لہ ناہقی و ستہم۔

﴿فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْنَلَهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ﴾ ۱۵ ﴿وَأَمَّا إِذَا مَا ابْنَلَهُ فَقَدَّرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي
 أَهْنَنِ﴾ ۱۶ ﴿كَلَّا بَلْ لَا تَكْرُمُونَ الْيَتِيمَ﴾ ۱۷ ﴿وَلَا تَحْضُونَ عَلَى طَعَامِ الْمُسْكِينِ﴾ ۱۸ ﴿وَتَأْكُلُونَ التَّرَاثَ
 أَكْلًا لَّمًّا﴾ ۱۹ ﴿وَتَحِبُّونَ الْبَالُغًا جَمًّا﴾ ۲۰ ﴿

دہولہ مہندی و ہہزاری تاقی کردنہ وہیہ و پڑ یا بی پڑنی نیہ لہ خوداوہ بق بہندہ، خودای مہزن
 نہ فہرمویت: ﴿فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْنَلَهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ﴾ واتہ: جا کاتیک کہ خودا
 نامدہ می تاقی کردہ وہو پڑنی گرت و نازو نیعمہ تی بہ سہردا پشت نہوہ دہلی پہرہ وردگارم پڑنی
 گرتووم ﴿وَأَمَّا إِذَا مَا ابْنَلَهُ فَقَدَّرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهْنَنِ﴾ واتہ: وہ نہ گہر تاقی کردہ وہو پڑنی کہم پیدا
 نہوسا نہلی پہرہ وردگارم پیسوی کردووم۔ خوا ٹینکاری نہم جوردہ بیرو بڑچونی مڑو نہ کات و پازی
 نیہ پئی، ہر کاتی بڑیوی فراوان کرد نہو کہ سہ وادہ زانی کہ خودا پئی گرتوہ، نہ خیر نہمہ وانہی،
 بہ لکو نہوہ تاقی کردنہ وہیہ و نہ یخاتہ نہ زمونہ وہ۔ وک نہ فہرمویت: ﴿أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُضَخُّهُمْ مِنْ مَّالٍ
 وَنَيْنٍ﴾ ۲۱ ﴿سَخِرْ لَهُمْ فِي الْغَيْبَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ ۲۲ وہ ہر وہا لہم لایشہوہ کاتی خودا نہ یخاتہ نہ زمونہ وہ
 تاقی نہ کاتہ وہو بڑیوی لی کہم نہ کاتہ وہ و اتیدہ گات نہمہ سوکایہ تیہ لہ لایہن خوداوہ پئی دہ کری۔

وهك خودا نه فرمویٔ ﴿كَلَّا﴾ واته: نا وانیه، كه ئیوه بیرى لیده كه نه وه. یانی: بهو شیوه یه ی كه تیته گهن، نه بهم لاونه بهو لادا، چونكه خودا سامان نه دات بهو ی خوشی ئوی و بهویشی خوشی ناوی، وه سامان كه نه كاته وه لهو ی خوشی ئوی و لهو ی كه خوشی ناوی، بهلكو نه م كارهی خودا دهوله مهندی كردن یان هه ژار خستنی بهنده كانی به دهوری یك ته وه ردا نه سوپیته وه كه به جیهینانی فرمانی خواو په زامهنی ئوه، بۆ ئهوی كه كاتی دهوله مهنده بوو سوپاسی خوا بكات له سهری و كاتیكیش هه ژار بوو ئارام بگری.

خراب ترین شتیه كه بهنده نه یكات به هوی مال و سامانه وه

خودا نه فرمویٔ: ﴿كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيْمَ﴾ واته: نا وانیه كه ئیوه بیرى لیده كه نه وه، بهلكو ئیوه پیتی هه تیوان ناگرن. نه بو داود له سه هله وه یانی: ئیبنو سه عید نه یگپیته وه كه وتویه تی: پیغه مبهر ﴿فَرَمُوْهُ﴾ فرمویه تی (من و به خێو كه ری هه تیوو وهك نه م دوو په نجه یه واین له به هه شتا). دوو په نجه یه خسته پال یهك: په نجه ی ناوه پاست و نه و په نجه یه ی له دوی په نجه گه وروه دیت. پاشان خوی گه وروه نه فرمویٔ: ﴿وَلَا تَحْضُرُوْنَ عَلٰی طَعَامِ الْیَسٰكِيْنَ﴾ واته: وه هانی یه كتری نادهن له سهر خواره مهنی دان و به خێو كردنی هه ژاران. یانی: فرمان نادهن به چاكه كردن به هه ژاران و نه داران، هانی یه كتری نادهن له سهری ﴿وَتَاْكُلُوْنَ الْفَرٰثَ اَكْثَرًا﴾ واته: بهلكو سه ره پای نه مهش به شه میراتی به شداران هه مووی به هه له ده خۆن، یانی: له ههر شوینیه كه وه میراتیان دهست بگویی حه لال بی یان حه رام ده یخۆن، وه نه فرمویٔ: ﴿وَيَحْبِرُوْنَ اَلْمَالَ جُبًا جَبًا﴾ واته: وه مال و سامانتان خوش دهوی به خوشیستنیکی زۆر. هه ندیک له زانایان نه لێن ئیجگار زۆر.

﴿كَلَّا اِذَا دُكَّتِ اَلْاَرْضُ دُكًّا ۝۶۱ وَجَاءَ رَبُّكَ وَاَلْمَلٰٓئِكُ صَفًّا ۝۶۲ وَجِئَۤیْۤیَ یَوْمَیْذٍ بِجَهَنَّمَ یَوْمَیْذٍ یُّنْذَرُ ۝۶۳ اَلْاِنْسُنُ وَاَنْۢ لَّهِ الذِّكْرٰی ۝۶۴ یَقُوْلُ یٰۤیَّتٰی نَفْسٌ مَّدْمَتِ لِحٰیٰتِی ۝۶۵ فِیَوْمَیْذٍ لَا یُعْذِبُ عٰبِدُوْهُ اَحَدٌ ۝۶۶ وَلَا یُؤْنِقُ وَاَقٰمَهُۥ اَحَدٌ ۝۶۷ یٰۤاَبٰیۤهَۤیۡ النَّفْسُ الْمَطْمَئِۤیۡةُ ۝۶۸ اَرْجِیۡۤیۡ اِلٰی رَبِّكَ رَاضِیَةً مُّرْضِیَةً ۝۶۹ فَاَدْخِلْ فِیۡ عِبٰدِیۡ ۝۷۰ وَاَدْخِلْ جَنَّتِیۡ ۝۷۱﴾

پۆزی قیامهت هه موو كه سی ئهوی کردویه تی له چاكه و خراپه ومی نه گریٔ

خوی گه وروه هه والمان نه داتی لهو ی پوو نه دات له پۆزی قیامهت له كاره ساتی سامناك و گه وروه وه نه فرمویٔ: ﴿كَلَّا اِذَا دُكَّتِ اَلْاَرْضُ دُكًّا﴾ واته: نابیی وا بكن كاتیك كه زهوی به توندی درا به یكدا و پاره پاره كرا. كاتی زه مین ناماده كرا و پاخرا و تهخت و پێك و به كسان كرا له گه ل كیوه كاند، هه موو خه لكیش له گه په كانیان هه لسانه وه بۆ لای په روه ردگاریان ﴿وَجَاءَ رَبُّكَ وَاَلْمَلَكُ صَفًّا﴾

صفا واته: په روه ردگارت ديت و فريشته كانيشي پؤل پؤل دين. ياني: بؤ ليپر سينه وه له نيوان
 بهنده كانيدا نه مه دواي نه وهی که به پرتيرين نه وهی ئادم که نه ویش هه زه ته موحه مه ده (ﷺ)
 نه که نه تکا کاری خويان که پيش نه و داوا له پيغمبره ليپراوه کان (اولی العزم) يه که له دواي يه که
 نه که نه، هه مويان نه فرمويون: من توانای نه وه م نيه که نيوه داواي نه که نه، تا له دواييدا دینه لای
 موحه مه ده (ﷺ) نه فرمويت: من بؤ نه وه ئادم، من بؤ نه وه ئادم. نه پوات تکا نه کات له لای خوی
 گوره که به فرمويت دادوهی له نيوان بهنده كانيدا ده ست پيښکات خودای گوره ش پاپانه وه که ی
 وهرده گری، نه مپيش يه که م پاپانه وه يه که ناوی (المقام المحمود)، وه که له پيشه وه باس کړا له
 سوره تي سبحان (الاسرا) که خودای مه زن و پایه به رز ديت بؤ دادوهی، چؤن خوی حز بکات،
 فريشته كانيش له خزمه تيدا پؤل پؤل نه وه ست. وه نه فرمويت: ﴿وَجَاءَ يَوْمَئِذٍ بِجَنَدٍ يَوْمَئِذٍ كَرُّ
 الْأَسْنُ وَأَنَّ لَهُ الذِّكْرُ﴾ واته: وه له و پؤزه دا دؤزه خ نه ميترت بؤ ساحه ی محشر له و پؤزه دا
 نينسان کرده وهی خوی بير ده که ويته وه به لام نه و بير که وتنه وه يه چ سوديک به نه و ده که يه نيت؟
 نيمامي موسليمی کړي حجاج له سه حيه که يدا له عه بدولای کړي مه سعود وه پړوايه تي کرده
 نه لیت: پيغمبر (ﷺ) فرمويه تي: جهه نه م نه ميترت له و پؤزه دا هفتا هزار لغاوی هه يه، هه ر
 لغاويکی هفتا هزار فريشته رای نه کيشيت. ترمزيش هه روا پړوايه تي کرده. وه نه فرمويت: ﴿يَقُولُ
 يَا أَيُّهَا الْقَوْمُ قَدْ مَتَّ لِي يَأَيُّ﴾ واته: نينجا به په شيعاني و داخه وه نه لئ: خؤزگه له دونيدا کاری چاکه م پيش
 بخستايه بؤ نه م ژيانه م. ياني: په شيعانه له و گونا مه نه ی که کردويه تي نه گه ر گونا هبار بيت. وه نه گه ر
 خوا ناسيش بيت حز نه کات زياتر خوا ناسی بکړا يه. وه که نه وهی نيمامي نه حمده ی کړي حه نبل
 له موحه مه دی کړي نه بی عومه يره وه پړوايه تي کرده که يه کيک بووه له هاوه له کانی پيغمبر (ﷺ):
 نه گه ر بهنده يه که له و پؤزه وه له دايک بووه تا به پيري نه مريت به ده موو چاودا بکه وي بؤ خوا ناسی،
 هيشتا به که می نه زانی له پؤزی قيامه تدا، وه پيی خؤشه بگه پؤته وه بؤ دویا که زياتر خواناسی بکات
 تا زياتر پاداشت وه ريگريت. وه نه فرمويت: ﴿فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابُهُ أَحَدًا ۖ وَلَا يُؤْتِي وَفَاقَهُ أَحَدًا﴾ واته: وه
 که س وه که نه و به زنجير شه ته که نادریت. ياني: هيچ که سيش وه که ده رگه وانه کانی دؤزه خ (الزيانيه) به
 توندی نا يگرن و به زنجير شه ته کيان بدن له و که سانه ی که باوه پړيان به په روه ردگاريان نه بووه. نه مه
 بؤ نه وانه يه که تاوانبار و ناهه قی کار بوون له ناو خه لگيدا، به لام نه و گيان پاک و له خم په خسيوانه ی
 که نارام و پاوه ستاو بوون و له که ل پاستيدا گه پاون پييان نه ورتی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ﴾ واته: له و
 پؤزه دا به خوابه رست نه ورتيت: نه ی نه فسی به نارام! ﴿أَرْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً﴾ واته: بگه پؤوه بؤ

لای پەروەردگاری خۆت بە دلخۆشی، چونکە تۆ ئەوت لە خۆت پازی کردووە، یانی: بۆلای خودا و ئەو پاداشتی که ئەو دای ناوە بۆ بەندەکانی لە بەهشتدا (رَاضِیَةً) یانی: لە گیانی خۆی (مَرْضِیَةً) یانی: ئەو لە خودا پازیه و خودایش لە ئەو پازیه و دلخۆشی کردووە. وە ئەفەرمویت: ﴿فَادْخُلْ فِي عِبَادِي﴾ واتە: نینجا بچۆرە ناو بەندە چاکەکانی من و یانی: تۆش لەگەڵ بەندەکانی من بە ﴿وَادْخُلْ جَنَّ﴾ واتە: بچۆرە ناو بەهشتی منه. ئەمە ی پێتەوتری لە کاتی گیان دەرچووندا و لە پۆزی قیامەتیشدا فریشتەکان مژدە ئەدەن بە خوا ناسان لە کاتی مردندا، وە لە کاتی زیندو بوونەو لە گۆرا، ئەو حاتەم پیاوایەتی کردووە لە ئیبنو عەباسەو که خۆی گەورە ئەفەرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٧﴾ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَةً﴾ ئەلئیت: که ئەم ئایەتە هاتە خوارەو ئەبویەکر دانیشتبوو. فەرموی ئەو پێتەمبەری خوا: ئەم مژدە یە چەندچاک و خۆشە؟ پێتەمبەریش (ﷺ) فەرموی: بێگومان بەم زوان ئەوەش بە تۆتەوتری.

سورتهی (البَلَد)

لەمەکەدا هاتووەتە خوارەو

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ ﴿١﴾ وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ ﴿٢﴾ وَالْوَدَّ وَالْمَوْلَىٰ ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ ﴿٤﴾ أَيْحَسِبُ أَنْ لَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ ﴿٥﴾ يَقُولُ أَهْلَكَ مَا لَا يُدْرِي ﴿٦﴾ أَيْحَسِبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ ﴿٧﴾ أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴿٩﴾ وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾﴾

سویند بەمەکە که دایکی شارەکانی ترە که مرقەمان لەگەڵ خەم و خەفەت وەدی هێتائەمە سویندیکە لە خۆی گەورەو بە مەکە ئەیفوات بەوێ هەرکەسێ لە ناویدا بێت ئازادە، بۆ ئاگاداری دان لەسەر گەورەیی و پۆزی مەکە لە کاتیکدا خەلکەکی لە ئیحرامدان، ئەفەرمویت: ﴿لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ﴾ واتە: سویند بەم شارە مەکە، خوصەیف لە مەجاهیدەو ئەلئیت: ﴿لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ﴾ (لَا) پەتکردنەوێ شتەکانی ئەوانە (شتی وانیە) سویند بێت بەم شارە. شەبیبی کۆپی بەشر ئەلئیت: لە عیکرەمەو ئەویش لە ئیبنو عەباسەو: ﴿لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ﴾ یانی: مەکە. وە ئەفەرمویت: ﴿وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ﴾ واتە: تۆ نیشتەجێی لەو شارەدا که ئازاردانی تۆی تێیدا پوو دراو. ووتی: تۆ ئەو موحمەد (ﷺ) دروستە بۆت بچەنگی تیایدا بەم شێوەیە لە سەعیدی کۆپی جوبەیر و ئەبو صالح و عەتیە و زەححاک و قەتادە و سودی و ئیبنو زەیدەو پیاوایەت کراو. حەسەنی بەصری ئەلئیت: خودا

کاتیکی له پوژدا بق حالان کرد. ثم مانایه ی که وتویانه له هر دو سه حیکه دا هاتوه که
 نه فرمویت: ثم شاره خودا قه ده غه ی کردوه له و پوژدی که ناسمانه کان و زه مینی دروست کردوه،
 هر قه ده غه یه به فرمانی خودا تا پوژدی قیامت، دره ختی نابری خه لکه که ی درناکری، به لام نیستا
 سعاتی بق من حالان بوو له پوژتکدا و قه ده غه کرایه وه و نموق وه دوینن ایه، با نه و که سه ی نیستا
 لیره یه ناگاداری نه و که سه بکات که نیستا لیره نیه. له و ته یه کی ترادا هاتوه: نه گهر که سیک ریگی دا
 که کوشتار بکری به به لکه ی نه وه ی که پیغه مبر (ﷺ) کوشتاری کردوه بلین: خودا ریگی داوه به
 پیغه مبر که ی (ﷺ) ریگی به نیوه نه داوه. وه نه فرمویت: ﴿وَالِدِیْ وَمَا وَلَدَ﴾ واته: وه سویند به باوک و
 نه وه ی لینی که وتوه ته وه، مواهید و نه بو صالح و قه تاده و زه حاک و سوفیانی سه وری و سه عیدی
 کوپی جوبه ییر و سودی حه سنی به صری و خوصه یف و شه رحه بیلی کوپی سعد و جگه له مانیش
 نه لین: ﴿وَالِدِیْ وَمَا وَلَدَ﴾ یانی: نه وه ی ناده م. ثم سه مواهید و هاوه له کانی وتویانه چاک و به هیزه،
 له بهر نه وه ی کاتی خودا سویندی خوارد به دایکی شاره کان که مه ککه یه سویندیش نه خوات به و
 که سانه ی که نیسته جین تیدا. که نه ویش ناده م و نه وه کانیه تی. ثم نه ئیبنو جهریر و ئیبنو حاتم
 ریوایه بیان کردوه. ئیبنو جهریر نه مه ی هله بزاردوه که ثم نایه ته گشتیه و بق هه مو باب و
 نه وه یه که. ثم مانایه ی هله ده گری. وه نه فرمویت: ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِیْ کِبَرٍ﴾ واته: سویند به خودا
 به پاستی ناده ممان دروست کردوه له رهنج و کیشه و ناپه حه تیدایه. ئیبنو نه بی نه جیع و جوره یج له
 عه تاوه و نه ویش له ئیبنو عه باسه وه نه یگتر نه وه که نه فرموی: ﴿فِیْ کِبَرٍ﴾ یانی: له ناپه حه تیدا وه دی
 هیئراوه، نایا نه مه به چا و نابین که وایه، جا باسی له دایک بوون و دروست بوونی ددانه کانی کرد بویان.
 مواهید ده لیت: ﴿فِیْ کِبَرٍ﴾ یانی: تنوکی ناو پاشان له پارچه خوینیکی به ستو پاشان پارچه گزشتی
 به رده وام رهنج نه دات، دوباره مواهید نه لیت: نه ویش وه نه و فرموده ی خوا وایه که نه فرمویت:
 ﴿حَمَلَتْهُ اُمُّهُ کُرْهًا وَوَضَعَتْهُ کُرْهًا﴾ واته: دایکی به ناپه حه تی و نازاره وه هلی گرتوه وه به نازارو
 ناپه حه تیش بویه تی. سه عیدی کوپی جوبه ییر نه لیت: ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِیْ کِبَرٍ﴾ واته: له ناخوشی و
 گه پان به دوی ژاندا، عیکره مه نه لیت: له ناپه حه تی و ریژه کیشانی. قه تاده نه لیت: له ناو نیش و
 نازاردا. وه حه سنه نه لی: له ناو ته نگی دونیادا هر زه جر نه کیشی و له ناو کوسپ و نیش و نازاری
 پوژدی دوایشدا هر زه جر نه کیشی.

خودا ناگای له مرقه و به بهرہ کانیشی دوری داوه

خودای گه وره نه فهرمویت: ﴿أَيْحَسِبُ أَنْ لَنْ يَقْدَرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ﴾ واته: نایا وا ده زانی که که س ده سه لاتی به سه ردا نیه. حه سه نی به صری نه لیت: ﴿أَيْحَسِبُ أَنْ لَنْ يَقْدَرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ﴾ یانی: نایا واده زانی که که س ناتوانی سامانه کی بیات، قه تاده نه لی: ﴿أَيْحَسِبُ أَنْ لَنْ يَقْدَرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ﴾ یانی: نه وهی ئاده م واده زانی پرسپاری لیتا کرئی له و سامانه ی له کویتوه به ده سستی هیناوه؟ وه له کویتدا به خشویوه تی و له ناوی داوه؟ وه نه فهرمویت: ﴿يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَا لَا بَدَأُ﴾ واته: به فیزه وه ده لی: مالی زورم له ناو داوه و به خشویه. یانی: نه وهی ئاده م ده لی سامانیکی زورم داوه، مواجهید و حه سن و قه تاده و سوددی و که سانی تریش نه م تهفسیره یان کردوه. پاشان نه فهرمویت: ﴿أَيْحَسِبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ﴾ واته: نایا وا ده زانی که که س نهی ده ویست. مواجهید ده لیت: یانی: وا خه یال ده کات که خودا نه وی نه دیوه. که سانی تریش له پیشینان هر وایان وتوه. وه نه فهرمویت: ﴿أَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ﴾ واته: نایا دوو چاومان نه داوه تی. یانی: پی بیینی: ﴿وَلَسَانًا وَشَفَتَيْنِ﴾ واته: وه زمانیک و دوو لیومان پینه داوه؟ یانی: قسه ی پیده کا و نه وهی که له دلایه ده ری ده بری و هر دوو لیویشی یارمه تی نه دهن و جوانی ده به خشن به دم و چاوو خواردنیشیان پینه خوری.

جیا کردنه وهی چاکه و خراپه به هریه کی خوایه

خوای گه وره نه فهرمویت: ﴿وَهَذَيْنِ أَتَجِدِنِ﴾ واته: پتی چاک و خراپمان نیشان نه داوه؟ ﴿وَهَذَيْنِ أَتَجِدِنِ﴾ یانی: هر دوو پښکه که. سوفیانی سه وری نه لیت: له عاصمه وه نه ویش له زیپوه و زیریش له عه بدولای کوپی مه سهوده وه که فهرمویه تی: ﴿وَهَذَيْنِ أَتَجِدِنِ﴾ یانی: شاره زامان کردوه له چاکه و خراپه دا هر وه ها پړوایه ت کراوه له علی و ثیبو عه باس و مواجهید و عیکرهمه و نه بو واثیل و نه بو صالح و موحه مه دی کوپی که عه ب وزه ححاک و عه تای خوراسانی: که چاکه و خراپه یه. وینه ی نه م نایه ته نه م فهرموده ی خودایه که نه فهرمویت: ﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيمًا بَصِيرًا﴾ ۱) واته: به پاستی ئیمه ئاده میزادمان دروست کرد له دلویک ناوی تیکه ل تا تا قی بکه یه وه، ئینجا کردمان به که سیک بیسه ری بینر، بیگومان ئیمه پتیمونیمان کرد بو پاسته پی یا سوپاس گوزاره یا نا سوپاس و سپله یه.

﴿فَلَا أَفْنَحُمُ الْعَقَبَةَ﴾ ۱۱ ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ﴾ ۱۲ ﴿فَكُ رَقَبَةً﴾ ۱۳ ﴿أَوْ أَعْطَمْتُ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ﴾ ۱۴ ﴿بَلِّغْهَا مَقْرَبَةً﴾ ۱۵
 ﴿أَوْ مَسْكَنًا ذَا مَرْتَبٍ﴾ ۱۶ ﴿ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَةِ﴾ ۱۷ ﴿أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْإِيمَنِ﴾ ۱۸ ﴿وَالَّذِينَ
 كَفَرُوا إِنَّا بِلَيْتِنَا لَهُمْ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ﴾ ۱۹ ﴿عَلَيْهِمْ نَارٌ مُؤَصَّدَةٌ﴾ ۲۰ ﴿

هاندان بؤ گرتنی ریگی چاکه

خوای گه وره نه فهرمویت: ﴿فَلَا أَفْنَحُمُ الْعَقَبَةَ﴾ واته: که چی هیشتا زوئی له خه لکی به لاماری پله ی سهختی نه داوه. ئیبوو زهید ده لیت: یانی خوژگه نهو ریگیایه بگرتایه که ریگی چاکه و سهر فزایه. پاشان پوونی نه کاته وه نه فهرمویت: ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ﴾ واته: جوزانیت پله ی سهخت کامیه. ﴿فَكُ رَقَبَةً﴾ واته: نازادکردنی کزیله به که. ئیمامی نه حمده له سه عیدی کوپی مهرجانه وه ریویایه تی کرنوه که گوئی له نه بو هورده ریه بوو نه یفه رموو: پیغه مبه ر(ع) فهرمووی: هر که سئ کزیله به کی مسولمان نازاد بکا، خوایش به هر نه ندایمکی نهو کزیله به نه ندایمکی له شی نهو که سه نازاد ده کات له ناگر، تا بهو شیوهیه دهستی له جیاتی دهستی نازاد ده کات و پیی له جیاتی پیی و شهرمگی له باتی شهرمگی نهو نازاد ده کات. عه لی کوپی حوسهین نه لی: تو خوت نه مهت له نه بو هورده ریه بیستوه؟ سه عید نه لی: به لی. عه لی کوپی حوسهین به خزمهت کاریکی خزی ووت که له هه مویان ژیرتر بوو بانگی موته پریف بکات، کاتی له بهر ده ستیدا ناماده بوو، پیی ووت: بری تو نازادی له بهر خاتری خوا، بوخاری و موسلیم و ترمزی و نه سائیش ریویایه تی نه م فهرموده یان کردوه به چند ریگی تر له سه عیدی کوپی مهرجانه وه. ئیمامی نه حمده دیش ریویایه تی نه کات له نه بی نومامه وه نه ویش له عه مری کوپی عه باسه وه، که سه له می ووت به عه م فهرموده یه کمان بؤ باس بکه که له پیغه مبه روه(ع) بیستبیت و وه هه مو که مو کوپی تیدا نه بیت، عه م فهرمووی: گویم له پیغه مبه ر(ع) بوو فهرمووی: هر که سیک سئ مندالی بیت له حالی مسولمانیتیدا و پیش نه وه ی بالغ بین بمرن، خوا له بهر نهو سؤزه ی بؤ نهو مندالانه هه یه تی دایک و باوکیشیان نه خاته به هه شته وه، هر که سیک مویه کی له پیناوی خوا سپی بکات، بؤی نه بیته نوریک له قیامه تدا، هر که سیکیش تبریک بگریته دوژمن ئیر دوژمن بیپیکیت یان نه بیپیکیت خوا پاداشتی نازادکردنی کزیله به کی بؤ نه نویست، هر که سیکیش کزیله به کی مسولمان نازاد بکات خوا له باتی هر نه ندایمکی نهو کزیله به نه ندایمکی نه م له ناگر پزگار ده کات، هر که سیش دوانه یه که بیه خشیت له ریگی خوادا هر هه شت ده رگی به هه شتی بؤ نه کریته وه له کامه یانه وه بیه وی نه چیته ژوره وه. نه حمده ریویایه تی کردوه. هه روه ها فهرمویه تی: که سئ مزگه وتی دروست بکات یادی خوای تیدا بگریت خوادا مالیکی بؤ دروست نه کات له به هه شتدا، وه

هر كه سئ گيانی مسولمانی نازاد بكات پزگار بونیتهی له جهه نه‌م، وه هر كه سئ مویه کی سبی بكات له نیسلا نه‌بیته پزشناییهك بژی له پژی قیامه‌تدا. له چند پزگای تره‌وه پریوایت کراوه كه پیغه‌مبەر (ﷺ) فرمویه‌تی. وه ئەم سەنەدانەش باش و به‌هێزن. سوپاس بۆ خودا. وه خودای مه‌زن ئەفرمویه‌تی: ﴿أَوْ اِطْعَمُوهُ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ﴾ واته: وه ناندانه له‌پژی گرانی و برسی‌تیدا. ئیبنو عه‌باس ئەفرموی: له‌پژی برسی‌تی و قات و قریدا. هه‌روه‌ها عیكره‌مه‌و موحامید و زه‌حاک و قه‌تاده و كه‌سانی تریش هه‌روایان وتوو. (السغب) یانی: برسی‌تی. وه ئەفرمویه‌تی: ﴿يَسْمَا ذَا مَقْرَبَةٍ﴾ واته: به‌هه‌تیوی خزم. یانی: له‌و پژی‌دا خواردنی دابی به‌هه‌تیویکی نزکی خۆی، ئیبنو عه‌باس و عیكره‌مه‌و هه‌سەن و زه‌حاک و سوودی وایان فرموو، هه‌روه‌ك چۆن له‌م فرموده‌یه‌دا هاتوو كه نیامی ئەحمەد پریوایتی كردوو له‌ سه‌لمانی كۆپی عامره‌وه‌ئه‌لئیت: بیستم له‌ پیغه‌مبەر هه‌وه (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: خیر كردن به‌هه‌ژار چاكه‌یه‌كه، بۆ خزم دوچار چاكه‌یه، خیری‌شه‌ و خزمایه‌تی‌شه. نه‌سانی و ترمیزیش ئەم فرموده‌یان پریوایت كردوو و ئەم سەنەده‌ش سەنەدیکی سه‌حیحه‌ پاشان ئەفرمویه‌تی: ﴿أَوْ يَسْكِنَا ذَا مَقْرَبَةٍ﴾ یانی: یا به‌هه‌ژاری خاكه‌ سه‌ر، یانی: نه‌داری لیقه‌وماو خاكه‌ سه‌ر، پازیه‌ به‌كه‌م، ئیبنو عه‌باس ئەلئ: ﴿ذَا مَقْرَبَةٍ﴾ یانی: ئەو كه‌سه‌ی له‌سه‌ره‌ پزگا كه‌وتوو مالی نیه، شتیکی نیه له‌ ژیری‌دا تا نه‌هتلی خۆلاری ببی. وه ئەفرمویه‌تی: ﴿ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَّصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ﴾ واته: سه‌ره‌پای ئەمانه‌ش له‌و كه‌سانه‌ بۆ پڕوای هیتابی و ئامۆزگاری یه‌كتریان كردبۆ له‌سه‌ر ئارامگرتن و ئامۆزگاری یه‌كتریان كردبۆ له‌سه‌ر به‌زه‌یی و میهره‌بانی. یانی: له‌كه‌ل ئەو هه‌موو وه‌صفه‌ جوان و پاكانه‌، خاوه‌ن باوه‌پیش بن به‌دل و به‌ته‌مای ئەو پاداشته‌ بن لای خۆی گه‌وره‌وه‌ بۆیان دانراوه‌ وه‌ك ئەفرمویه‌تی: ﴿وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا﴾ واته: هه‌ر كه‌ سێكیش مه‌به‌ستی پژی دوابی بوبیت وه‌ هه‌ولێ بۆ بدات به‌و جۆره‌ی شایسته‌ی ئەوه‌و باوه‌پداریش ببی تا ئەوانه‌ كرده‌وه‌و تێكۆشانه‌كیان وه‌رگه‌راوه‌. وه ئەفرمویه‌تی: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنَّىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ﴾ هه‌ر كه‌ سئ له‌ نێریان مێ كرده‌وه‌ی چاكی كردبیت و بپوادی‌ش بوبیت. وه پاشان ئەفرمویه‌تی: ﴿وَتَوَّصَّوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَّصَّوْا بِالْمَرْحَمَةِ﴾ یانی: له‌و خاوه‌نباوه‌پو چاكانه‌ن كه‌ یه‌كتریان پاسپاردوو بۆ خۆگری له‌نازاردانی خه‌لكی و وه‌ دلۆفانی بۆیان، وه‌ك له‌م فرموده‌ پیرۆزه‌دا هاتوو: دلۆفانان خودای دلۆفان به‌زه‌یی دیته‌وه‌ پێیندا، دلۆفان بن بۆ ئەو كه‌سانه‌ی له‌سه‌رزه‌مین، ئەوانه‌ی له‌ ئاسمانن دلۆفان ئەبن بۆ ئیوه‌. وه‌ له‌فرموده‌یه‌کی تردا هاتوو: خودا به‌زه‌یی نایه‌ته‌وه‌ به‌ كه‌سێكدا كه‌ به‌زه‌یی نه‌یه‌ته‌وه‌ به‌ خه‌لكا. ئەبو داود له‌عه‌بدولای كۆپی عامره‌وه‌ پریوایتی كردوو كه‌

حالی بهد به خته کان و یاداشت و چاره نویسیان

سورہ تی (الشمس)

نه مه که داهاتووه ته خواریوه

خیری خویندنی سوورەتی (الشمس) لە نوێژی خەوتناندا

نو فرموده‌ی جابرمان له پیشه‌وه باس کرد که له هردوو سه‌جیه‌که‌دا هاتوو که پیغه‌مبەر(ﷺ) نه‌فرموی به‌مه‌عاز: نه‌وه بق نوژیان به ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى - وَالنَّسَمِ وَمُحَنَّا - وَاللَّيْلَ إِذَا يَفْتَى﴾ بق نا‌که‌یت.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا ۝ (١) وَالْقَمَرُ إِذَا تَلَّهَا ۝ (٢) وَالنَّجَارُ إِذَا تَجَلَّىٰهَا ۝ (٣) وَاللَّيْلُ إِذَا يَغْشَىٰهَا ۝ (٤) وَالسَّمَاءُ وَمَا بَيْنَهَا ۝ (٥) وَالْأَرْضُ وَمَا عَلَيْهَا ۝ (٦) وَنَفِيرٌ وَمَا سَوَّيْنَاهَا ۝ (٧) فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ۝ (٨) قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّٰهَا ۝ (٩) وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّٰهَا ۝ (١٠)﴾

ههركه سيش دهرونى پيس بكات نه وه رهنج به خه سار ده بپيت. خوداى مه زن نه فرموييت: ﴿وَالنَّمِيسِ

وَحْشَهَا ﴿۱﴾ واته: سویند به خورو پوناکیه کی. مواجهید نه لی: ﴿وَالْشَّمْسُ وَحْشَهَا﴾ یانی: پوناکی خور.
 قه تاده نه لی: ﴿وَحْشَهَا﴾ یانی: پوژ هه مووی. نیبنو جهریر نه لی: پاست نه وهیه که بوتری: خودا
 سویندی خواردنوه به خور و پوژده کی چونکه پوناکی خور دهرکه وتنی پوژده ﴿وَالْقَمَرُ إِذَا لِلَّهَا﴾ واته: وه
 سویند به مانگ که دوا به دوی نه وه لدی. مواجهید نه لی: دوی ده که وی، عه وی ده لی: نیبنو
 عه باس فهرمویه تی: ﴿وَالْقَمَرُ إِذَا لِلَّهَا﴾ یانی: به دوی پوژدا دیت. قه تاده نه لی: کاتی به دوی مانگا
 شه و داهات. یانی: کاتی خور دواکه وت نیبنریت. وه نه فهرمویت: ﴿وَالنَّهَارُ إِذَا جَلَّهَا﴾ واته: وه
 سویند به پوژ کاتی که خور دهرده خات. مواجهید نه لی: تیشک ده داته وه بویه مواجهید نه لی:
 ﴿وَالنَّهَارُ إِذَا جَلَّهَا﴾ وه که نه م فهرموده وایه ﴿وَالنَّهَارُ إِذَا جَلَّ﴾ واته: وه به پوژ کاتی پوناک ده بیته وه. وه
 نه فهرمویت: ﴿وَاللَّيْلُ إِذَا يَغْشَى﴾ واته: سویند به شه و که خور داده پویشی. نه لین: ﴿وَاللَّيْلُ إِذَا يَغْشَى﴾
 یانی: کاتی که خور داده پویشی و خور نه نیشی و دنیا تاریک نه بیث. وه نه فهرمویت: ﴿وَالسَّمَاءُ وَمَا
 بَلَّهَا﴾ واته: وه سویند به ناسمان و سویند به وهی دروستی کردوه. نه گونجی نه م (ما) یه ی
 مه صده ریش بیث به مانای به ناسمان و به به ریزه کی. نه مه قسه ی قه تاده یه. نه گونجی به مانای (من)
 یش بیث. یانی: سویند به ناسمان و به وهی نه وی هیتا. نه مه قسه ی مواجهیده، هه ردو مانا که
 ته واکری به کترن. بینا کردنیش یانی به رز کردنه وه، وه خودای گوره نه فهرمویت: ﴿وَالسَّمَاءُ بَلَّتْهَا
 بِأَيِّدٍ﴾ واته: وه ناسمانان زور به هیز دروست کردوه ﴿وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴿۱۷﴾ وَالْأَرْضُ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ
 الْمَهْدُونَ﴾ وه نیته فراوان کری ناسمانین، وه زه مینمان راخستوه جا چ پاخه ریکی چاکین. وه
 هه مان ماناش نه کری بقی نایه تی: ﴿وَالْأَرْضُ وَمَا جَحَّهَا﴾ واته: وه سویند به زه وی و نه وهی پای
 خستوه. مواجهید نه لی: ﴿وَمَا جَحَّهَا﴾ یانی: پانی کردوه و پای خستوه. عه وی له نیبنو عه باسه وه
 نه یگپرته وه که فهرمویه تی: ﴿وَمَا جَحَّهَا﴾ یانی: شته کانی وه دی هیناوه تیایدا عه لی کوپی نه بی ته لحه
 له نیبنو عه باسه وه نه یگپرته وه که فهرمویه تی: ﴿جَحَّهَا﴾ یانی: پای خست. وه نه فهرمویت: ﴿وَنَفْسٍ
 وَمَا سَوَّاهَا﴾ واته: وه سویند به نه فسی ناده می و نه وهی پیک و پیک وه دی هیناوه. یانی: وه دی هیناوه
 به پیک و راستی و به وه دیته نایتکی ته و او. وه نه فهرمویت: ﴿فَأَقْرَعْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي
 فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ﴾ واته: که واته پوی خوت پیک بکه ره ناینی نیسلام پاک و راست بقی

خودا شوینتی ثانی داهینراوی خوا بگوه که خه لکی له سر دروست کردوه داهینراوی خوا به هیچ جزئی گزانی بۆ نیه. پیغمبر (ﷺ) فرمویه تی: هه مو مندائی له دایک ئه بیته له سر فیتیه تی ئیسلامه تی له دایک ئه بیته، به لام باوک و دایکی ده یکه نه جوله که یان گاوری یا ناگر په رست. موسلیم له نه بو هوره یروه نه م فرموده دیان پیوایه ت کردوه. له سه حیحی موسلیما که عه یازی کوپی حماری موجاشعی پیوایه تی کردوه له پیغمبر (ﷺ) که فرمویه تی: خودای گه وره فرمویه تی: من به نده کانه وه دی هیناوه که به ره وه قیانه ت بپۆن شه یاتین هاتون هه لی خه له تاندون و له ئاینه که یان

لای دان. وه نه فرمویه تی: ﴿فَالْمُهَاجِرُهَا وَتَقَوْنَهَا﴾ یانی: چاکه و خراپه ی بۆ پون کردوه ته وه، مواهید و قه تاده و زه حاک و سوریش هه روایان وتوه. سه عیدی کوپی جوبه یر ئه لی: چاکه و خراپه ی تیگه یاندوه، ئیبنو زهید ئه لی: تاوان بارو پاریزگاری تیدا داناوه. ئیبنو جه ریر له نه سوده ی دلبه وه پیوایه تی کردوه ئه لیت: عیمرانی کوپی حوصه ین پپی وتم: ئاخۆ تۆ ئه وه ت دیوه که خه لکی خۆیانی تیدا ماندوو نه که ن و نه په نجین، ئاخۆ ئه وانه قه ده ر و قه زایه کن هاتون و پابردون به سه ریاندا یا چاوه پوانی ئه وه نه که ن که پیغمبر (ﷺ) بۆی هینان که بوته نیشانه به سه ریانه وه و دوی ئه وه لیپرسینه وه یان له گه لدا ئه کریت؟ گوتم: به لکو شتی که بریار دراوه به سه ریاندا، وتی: ئاخۆ ئه وه ناهه قیه؟ ئه لی: زۆر ترسام و پیم وت: هیچ شتی که نیه که ئه و دروستی نه کرد بیت و مولکی خۆی نه بیت و خوی گه وره نه فرمویه تی: ﴿لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ﴾ واته: پرسپاری لیتا کریت له هه ر

کارێ که ده یکات به لام ئه وان ئاده میزا دپرسپاریان لیده کریت. عیمران وتی: خودا پاوه ستاوت بکات له سه ر پنگای پاست، نه م پرسپاره م بۆیه لی کردی تا تا قیت بکه مه وه، کاتی خۆی پپاوی هات بۆلای پیغمبر (ﷺ) له هۆزی موزه یه یا له هۆزی جوهه یه بوو گوتم: ئه ی پیغمبر (ﷺ) خودا (ﷺ) ئاخۆ تۆ ئه وه ت دیوه که خه لکی خۆیانی تیدا ماندوو نه که ن و خۆیان نه په نجین، ئاخۆ ئه وانه قه ده رو قه زایه کن که هاتون و پابردون به سه ریاندا یا چاوه پوانی ئه وه نه که ن که پیغمبر (ﷺ) بۆی هینان که بوته به لگه به سه ریانه وه و دوی ئه وه لیپرسینه یان له گه لدا ئه کریت، پیغمبر (ﷺ) فرموی: به لکو شتی که بریار دراوه به سه ریاندا، کابرا وتی: که واته له به ر چی نیت خۆمان به نه جیتین؟ فرموی: هه رکه سی خوا دروستی کرد بۆ یه کێ که له و دوو پله یه ئاماده شی نه کات بۆی. بۆ پشتگیری ئه وه ش

خودای گه وره نه فرمویه تی: ﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا﴾ ﴿فَالْمُهَاجِرُهَا وَتَقَوْنَهَا﴾ ئیمامی نه حمه د و موسلیم پیوایه تیان کردوه. وه نه فرمویه تی: ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ رَزَّهَا﴾ واته: سویند به هه مو ئه وانه به راستی پزگاری بووه ئه و که سه ی که نه فسی خۆی پاک ده کاته وه: ﴿وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّهَا﴾ واته: بینگومان نا ئومید نه یی ئه و که سه ی که نه فسی خۆی به گونا ه تاوانبار نه کات، نه گونجی مانای ئه و که سه ی که گیانی

خوی خاوین کردو ته وه یانی: به خوا په رستی، وه که تاده نه لئ: خاوین کردو ته وه له په وشتی نرم و ناپه سندن. وه پړوایت کړاوه له مواهید و عیکه مه و سه عیدی کوپی جوبه یر به م شتو هیه: ﴿وَقَدْ حَآبَ مَنْ دَسَّهَا﴾ یانی: وازی لیتناوه، پتچاویه تی به گوناوه وه پش گوینی خستوه، دور که وتوه ته وه له پړگی پاست و له خوا په رستی. وه نم مانایه ش ه لته گریت. پزگاره نه و که سه ی که خوا گیانی خاوین نکاته وه و د پاندویه تی نه و که سه ی که خدا گیانی پیس نکات به هوی کردو ه خراپه کانیوه. نه مه قسه ی عه و فی و علی کوپی نه بو ته لحه یه له نیبنو عه باسه وه میتاویانه. ته به رانیش پړوایتی کردو ه له نیبنو عه باسه وه که نه لئ: هرکاتی پیغه مبر ﴿وَلَقَدْ﴾ نه م نایه ته ی بخویندایه: ﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا﴾ ﴿۷﴾ ﴿فَلَمَّهَا جُورَهَا وَتَقْوَاهَا﴾ نه وه ستاو پاشان نه یفرمو: نه ی خودایه! پاک ی بیه خسه به دهر ونم، تق یارمه تی دهر و پشتیوانی و چاکترین خاوین که ره ویت بق دهر ونم. فرموده یه کی تر: نیعمی نه حمده پړوایتی کردو ه له زهیدی کوپی نه رقه مه وه که نه لئ: پیغه مبر ﴿وَلَقَدْ﴾ نه ی فرمو: نه ی خودایه! من په نات پیده گرم له ناتوانی و وه له پیری و ترسوک ی وه له سزای ناو گو ی، نه ی خودایه! پاک ی بده به دهر ونم وه خاوینی بکه تق چاکترین خاوین که ری و تقویت یارمه تی دهر و پشتیوانی دهر ونی من، نه ی خودایه! من په نات پیده گرم له دلک که داناچله کی وه له دهر ونی که تیر نابی وه له زانیاریه که که ک لگی نابی. وه له پاپانه ویه کیش که وه لام نادریته وه. زهید نه لئ: پیغه مبر ﴿وَلَقَدْ﴾ نیعمی فیری نه م پاپانه ویه نه کرد و نیعمیش نیوه فیر نه کین. موسلیم نه م فرموده یه ی پړوایت کردو ه.

﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا﴾ ﴿۱۱﴾ ﴿إِذْ أُنْبِئَتْ أَشَقُّهَا﴾ ﴿۱۲﴾ ﴿فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا﴾ ﴿۱۳﴾ ﴿فَكَذَّبُوهُ

فَعَمَرُوها فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذُنُوبِهِمْ فَسَوَّاهَا﴾ ﴿۱۴﴾ ﴿وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا﴾ ﴿۱۵﴾

حاشا کردنی سه مود و له ناو دانیان له لایه ن خوداوه

﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا﴾ یانی: سه مود به هوی توغیانی خویانه وه حاشایان کرد، خودای گوره باسی سه مود نکات که حاشایان نه کرد له پیغه مبره که یان به هوی سرکه شی و تاوان کردنیانه وه، قه تاده و مواهید که سانی تریش نه مه نه لئین. به دوی نه مه دا دلشیان دهستی کرده حاشا کردن له وهی که پیغه مبره که یان بوی میتاوان که به برنامه یه که هیدایه ت و یه قینی تیدایه: ﴿إِذْ أُنْبِئَتْ أَشَقُّهَا﴾ واته: کاتی که خراپترینیان ه لسا یه وه بق سه رپرینی حوشره که، یانی: به دبه خترینی موزه که که ناوی قوداری کوپی سالف بوو دهست و پپی و شتره که ی بپی، نه وه بیته قلاترین که سی هوی سه مود بوو، نه و که سه بوو که خوی گوره نه فرمویت: ﴿فَادَا صَاحِبُكُمْ فَعَاطَى فَعْرَ﴾ واته:

که له که ی له م کاره بیزار بوون، جا بانگی هاوړې خرابه که یان کرد قوداری کوږی سلف نه ویش دهستی دایه شمشیرو حوشره که ی سر برې. ثم پیاوه له ناو هژده که یدا زور به پړزو به قدر بوو، له بنه مالیه کی دیار بوو، گوره یان بوو فرمانیان به جی نه هیئا. وهک نیامی نه حمده پړوایه تی کردوه له عه بدولای کوږی زه ممعه وه که نه لی: پیغه مبر (ﷺ) ووتاریکی داو باسی وشره که ی کرد، وه باسی نه و که س ی کرد که کوشی ﴿إِذْ أَنْبَعَتْ أَشْقَاهَا﴾ یانی: که خرابترینیان بڼ وشره که هستایه وه که نه و که سه پیاویکی به پړزو به ده سلات و به توانا بوو له ناو هژده که ی، وهک نه بو زه ممعه. بوخاری له تفسیره که یدا و موسلم له صفه النار داو ترمیزی و نه سائیش له تفسیردا و له هر دوو سونه نه که یاندا ثم فرموده یان پړوایه تی کردوه.

چېړوکی وشره که ی صالح

خوادی گوره نه فرمویت: ﴿فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا﴾ واته: ئینجا پیغه مبره که ی خوا پتی و تن: واز بیتن له م وشره ی خوا له توره ناوه که ی ﴿فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ﴾ یانی: صالح سه لامی خوی لبیت ﴿نَاقَةَ اللَّهِ﴾ یانی: بترسن له م وشره ی نه گهر به خرابی دهستی بڼ بهرن ﴿وَسُقْيَاهَا﴾ واته: ده سندریش مه که نه سر توره ناوه که ی، پړژیک توره ناوی ئیوه به پړژیک توره ناوی نه و وشره یه، که چی بپوایان پینه کرد و حوشره که یان سر برې ئینجا پړوه ردگاری نه وان سزای پشت به سر یاندا به هوی گوناوه کانیا نه وه و ته ختی کردن ﴿فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمُ رَبُّهُمْ بِذُنُوبِهِمْ فَسَوَّاهَا﴾ یانی: باوه پریان پینه کرد به وهی که بوی هیئا بوون، به دوی نه وه دهست و پتی نه و وشره یان بری که خدا بوی ده رهیئان له و به رده تا ببیته نیشانه و به لگ له سر یان ﴿فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمُ رَبُّهُمْ بِذُنُوبِهِمْ﴾ یانی: خدا توږه بوو لیئان و به لایه کی ناردده سر یان ﴿فَسَوَّاهَا﴾ یانی: همویان به لایان بڼ دابهزی وهک یه. قه تاده نه لیئت: پیمان گه یشته وه که نه حیمیری هوی سه مود وشره که ی نه کوشت تا گوره وچوک و نړیو می په یمانیان دایه، کاتی هموو هژده که هاو به شیان کرد له کوشتنی وشره که دا، خدا به هوی گوناوه که یان به لایه کی ناردده سر یان و هموویانی پکی زهوی کرد. وه نه فرمویت: ﴿وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا﴾ واته: وه خوا ناترسی له پاشه پړزی ثم توله لیسه ندنه یان ﴿وَلَا يَخَافُ﴾ به (فلا یخاف) یش خویندراوه ته وه. ئیبنو عه باس نه لیئت: خوا له ناکامی نه و کاره ی ترسی له که س نیه. هروه ها مواهید و حه سن و به کری کوږی عه بدولای موزه نی و که سانی تریش هروایان وتوه.

سورתי (اللیل)

له مه که ده اها تو وه ته خوار وه

خیری خویندن **﴿وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى﴾** له نویژی خه و تناندا

فرموده ی پیغمبر **﴿صَلِّ﴾** له پیشه وه له باره ی مه عازه وه باس کرا: خوزگه نویژت بگردایه به
﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى - وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى﴾ ۱ **﴿وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى﴾** ۲ **﴿وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى﴾** ۳ **﴿إِنْ سَعَيْكَ لَشِقَى﴾** ۴ **﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى﴾** ۵ **﴿وَصَدَقَ﴾** ۶ **﴿فَسَيَّرَهُ لِلْإِسْرِ﴾** ۷ **﴿وَأَمَّا مَنْ حَبَلَ وَاسْتَفْتَى﴾** ۸ **﴿وَكَذَبَ بِالْحَقِّ﴾** ۹ **﴿فَسَيَّرَهُ لِلْعُسْرِ﴾** ۱۰ **﴿وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ﴾**

﴿إِذَا تَرَدَّى﴾ ۱۱

سویند خواردن له سهر جیاوازی خه کی له تیکوشاندا و ناگاداریدانیش دهر باره ی جیاوازی

به ره مه کانی نه وه ده ولانهش

خودای گوره نه فرمویت: **﴿وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى﴾** واته: سویند به شو کاتیک که زهوی داده پوشیت. یانی:
 کاتی که همه موشت داده پوشی به تاریکیه کی، وه نه فرمویت: **﴿وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى﴾** واته: وه به رۆژ کاتی
 که یوناک نه بیتنه وه، وه نه فرمویت: **﴿وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى﴾** واته: وه بهو زاته کی نه یرو میی دروست
 کردوه. نه نایه ته وه که نه نایه تانه وایه نه فرمویت: **﴿وَخَلَقْتُمُ الذَّكَرَ الْأُنثَى﴾** واته: وه نیوه مان دروست
 کردوه به جیوت. وه نه فرمویت: **﴿وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ﴾** واته: له همه موشتی: جیوت (نیرو
 می) مان دروست کردوه. کاتی سویند بهو شتانه خورا که دژ به یه ک بیون سویند له سهر خوار وه که ش
 دو باره دژ به یه ک بیون، بقیه خودای گوره نه فرمویت: **﴿إِنْ سَعَيْكَ لَشِقَى﴾** واته: به پرستی هه ول و
 کوششی نیوه جورا و جور، یانی: کرداری که بنده کانی پیی هه لسان دژ به یه کن و جیاوازی، هه یه
 هستاوه به چاکه و هه یه هستاوه به خراپه، وه نه فرمویت: **﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى﴾** واته: نینجا نه
 که سه ی مال بیه خشی و له خوا بترسیت و پاریزگار بیت. یانی: نه وه ی فرمانی پیدراوه که بیه خشی
 نه بیه خشی و وه له خودا نه ترسیت له کار و باریدا **﴿وَصَدَقَ بِالْحَقِّ﴾** واته: وه بره ی بی به وه ی که زرد
 چاکه. قه تاده نه لی بره، به پاداشت دله وه نه کات له سهر نه وه، خوصه یف نه لی: به چاکه. وه
 نه فرمویت: **﴿فَسَيَّرَهُ لِلْإِسْرِ﴾** واته: نه وه زو یارمه تی نه ده ین بق پیی ناسان که چاکه یه. نیبیر

عہباس نہ لیت: یانی بڑ چاکہ. بویہ خدا نہ فرمویت: ﴿وَأَمَّا مَنْ يَخْلُ وَاسْتَفْتَى﴾ واتہ: وہ نہو کہ کسی پڑی بکات خوی بی نیاز بزانیت، یانی: بہوہی کہ ہہیت، عیکرمہو ٹینبو عہباس نہ لیت: یانی: پڑی بوو له سامانیدا و بی نیازی خوی له پەرورہدگاری دہریپی. وہ نہ فرمویت: ﴿وَكَذَبَ بِالْحَقِّ﴾ واتہ: وہ بپڑای نہ بی به چاکہ کہ (لا إله إلا الله) یا بہہشتہ. ٹینبو حاتم پړوایہتی کردووه نہ فرمویت: ﴿وَكَذَبَ بِالْحَقِّ﴾ یانی: به پاداشت له پڑی دواپی ﴿فَسَيَرْجِيهِ لِلْمُتَرَى﴾ واتہ: نہو زوو پی سہختی بؤناسان دہکین، یانی: پښگی خراپی بؤ ناسان نہ کرت. وہ خدا نہ فرمویت: ﴿وَنَقَلَبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَرَهُمْ كَمَا لَرُّيَوْمُوا يَوْمَهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ واتہ: وہ کاتی هاتنی موعجزہکان دل و چاویان ودرہدگیریت و لای دہدہین له باوہر هیتان ہرہوک له سرہتاوہ بپړایان به قورنات نہ هیتاوه لیان دہگیرین له سر کہشی خویاندا ہر سرہگردان بن. ثایت لہ مانایہدا زورہ و به لگہیہ له سر نہوہی کہ خوی گورہ پاداشتی نہو کہسہ نہ داتہوہ کہ نہتی چاکہی ہہیہ به توفیق بؤی و کار ناسانی بؤ نکات، وہ نہو کہسی نیتی خراپی ہہیہ بہد بہختی نکات، نہو فرمودانہی کہ بہ لگن له سر نہم مانایہ زورہ زورن.

پړوایہتی نہ بویہ کری صدیق (پڑای خوی لیبت)

نیماسی نہ حمہد پړوایہتی کردووه له نہو بہ کری صدیقہوہ فرمویت: وتم به پښمبہر ﴿سُورَةُ النِّمَاسِ﴾ ہی پښمبہری خودا نایا کار بکین له سر نہوہی کہ تہواو بووہ بپړاوتہوہ یان ہر سرہتایہ هیتا؟ فرمووی: بہ لی له سر شتیک کہ تہواو بووہ و لی بوہ تہوہ. فرمووی: نیت کار بؤچی نہی پښمبہری خودا ﴿سُورَةُ النِّمَاسِ﴾؟ فرمووی: ہموو کہسی ناسان کاری بؤ کراوہ له بہرانبہر نہوہدا بؤی و ہدی هاتوہ.

پړوایہتی عہلی کورپی نہ بو تالیب (پڑای خوی لیبت)

بوخاری پړوایہتی کردووه له علی کورپی نہ بو تالیبہوہ ﴿خَالِ لِيْ بِزِيَّتِ﴾ فرمویت: له گہل پښمبہردا ﴿سُورَةُ النِّمَاسِ﴾ بووین له بهیقی غرقہدا جہنازیہکمان پښبو فرمووی: ہیچ کہسی نہی له نیوہ مہگین شوینہ کہی له بہہشتدا دیاری کراوہ وہ له جہنہندا شوینہ کہی دیاری کراوہ. وتیان: نہی پښمبہری خودا ﴿سُورَةُ النِّمَاسِ﴾ دہی نہ بی پشتی پښتہ بہستین و دہست له کارو کردوہ ہہ لہگین؟ فرمووی: نیش بکن ہموو کہسی ناسان کاری بؤ کراوہ لہوہی بؤی و ہدی هاتوہ. پاشان نہم نایاتانہی خویند: ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى ۝ ۵ وَصَدَّقَ بِالْحَقِّ ۝ ۶ فَسَيَرْجِيهِ لِلْمُتَرَى ۝ ۷ وَأَمَّا مَنْ يَخْلُ وَاسْتَفْتَى ۝ ۸ وَكَذَبَ بِالْحَقِّ ۝ ۹﴾

﴿فَسَيَرْجِيهِ لِلْمُتَرَى﴾ خاوهنی کتیبہکانی تریش له نہم حہدیسہ یان پړوایہت کردوہ.

پړوايه تى عه بدولای کړې عومهر (پژای خواى لیبیت)

نیمامى نه محمد له ښېنو عومره وه پړوايه تى کردوه که نه لیت: عومر نه لیت: نه ی پټغه مېرى خودا (ﷺ) نه رى نه وه ی نټمه نه یکه ین بپاوه توره یا ده ست پټکراوه یا داهینراوه؟ فه رموى: شتيکه بپاوه توره، نیش بکه نه ی کړې خه تاب چونکه هه موو که سى ناسان کارى بق کراوه، نه وه ی کومه لى به خته وړانه ښگومان نیش نه کات بق به خته وړى، نه وه یشی کومه لى به دب ختانه ښگومان نیش نه کات بق به دب ختی. تیرمزی پړوايه تى کردوه له باسى قه دردا نه لیت: فه رموده یه کی حه سنى صه حیه.

فه رموده یه کی تر که جابر پړوايه تى کردوه (پژای خواى لى بى)

ښېنو جهریر پړوايه تى کردوه له جابری کړې عه بدلاوه که نه لى: نه ی پټغه مېرى خودا (ﷺ) نایا نیش بکه ین بق شتى که ته واو بووه یان بق شتى که له مه ولا ده سنى پټده که ین؟ فه رموى: له شتى ته واو بوه کارى بق بکه ن. سوراوه نه لیت: جا نټر نیش کردن بق چى؟ پټغه مېر (ﷺ) فه رموى: هه موو نیش که رى نیشه که ی بق ناسان کراوه. موسليم پړوايه تى کردوه ښېنو جهریر پړوايه تى کردوه له عامرى کړې عه بدولای کړې زویه یره وه که نه لى: که سى مسولمان ببوايه له مه ککه نه بو به کړ (خواى لى پازى بى) پژگارى نه کرد نه وه بوو که زن و پیره زنى نازاد نه کرد کاتى مسولمان نه بوون، باوکی پتى ووت: کړم سهر نه کم و نه ت بینم خه لگيتکی بى ده سلات نازاد نه که ی نه گه ر تق پیاوونیکى به هیز که له که لتا بن بټبارینن و به رگريت لټبکه ن چاکتره؟ نه بو به کړ ووتى: نه ی باوکه (پړه وایه که نه لى واپزانم) من نه وه م ده وى که له لای خودایه. عامرى کړې عه بدولای کړې زویه یر نه لیت: هه ندی له بنه مالیه ی خومان بوى گټر امه وه که نه م نایه ته له سهر نه و هاتوته خواره وه: ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى ۝۵ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ۝۶ فَسَنِيَرُهُ لِلْيُسْرَى ۝۷﴾ پاشان نه فه رمویت: ﴿وَمَا يَتَّبِعْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّى ۝۸﴾ واته: وه سه روه ت و سامانه که ی قازانجى پټناکه به نى کاتیک که تیا ده چى، مواهید نه لیت: یانى: کاتى مرد. نه بو صالح و مالیک له زه یدی کړې نه سله مه وه نه لټن: کاتى خرایه ناو کړ.

﴿إِنْ عَلَيْنَا لُلْهُدَى ۝۱۲ وَإِنَّ لَنَا الْآخِرَةَ وَالْأُولَىٰ ۝۱۳ فَأَنْذَرْنَاهُ أَنْ لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى ۝۱۴ الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ۝۱۵ وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى ۝۱۶ الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّىٰ ۝۱۷ وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَىٰ ۝۱۸ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِهِ الْأَعْلَىٰ ۝۱۹﴾

﴿وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ ۝۲۰﴾

رَبِّهِ شَانْدَان و شَتِی تَرِیش هه ر به دهستی خودایه

خودای گه وره نه فرمویت: ﴿إِنِّ عَلَيْنَا الْهَدْيُ﴾ واته: به پاستی له سه ر نِیمه یه پِئمنونی. قه تاده نه لیت: یانی حلال و حرام پوون ده که یه نه وه. که سانی تریش نه لیت: هه رکه سی پِئگای پاستی گرتیت گه یشتوه به خودا. وه که خودا ده فرمویت: ﴿وَعَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ﴾ واته: پِئگای پاست نیشان به بهنده کان ته نها بَق خودایه. نِیبو جه ریر نه مه ی گِیپاوه ته وه. وه نه فرمویت: ﴿وَإِنَّا لَنَا لِلْآخِرَةِ وَالْأُولَى﴾ واته: وه هه ر دوو جیهان می نِیمه یه. یانی نِیمه خاوه نی هه موو شتیکین و هه لِسوپاندنی به دهستی نِیمه یه، وه نه فرمویت: ﴿فَأَنْذَرْتُكَ نَارًا تَلْقَى﴾ واته: من نِیوهم ترساند به ئاگریتکی بلیسه دار که دوزه خه. موجهید نه لیت: بلیسه دار. نِیمای نه حمده پِیوایه تی کردوه له سه ماکی کوپی هه ربه وه که نه لیت: گویم له نه عمانی کوپی به شیر بوو وتاری نه دا و نه ی ووت: بیستم له پِئغه مبه ر (ﷺ) ووتاری نه دا و نه ی فرموو: نِیوهم ترساند له ئاگر، نِیوهم ترساند له ئاگر، تا نه وه که سه ش له بازار دایه نه مه ی من لیره دا نه یلیم نه وه گوپی لیه، پاویه که نه لیت: نه وه ندده نه م فرمایشته ی فرموو نه وه جل و به رگی له سه ر شانی بوو که وته به ر هه ر دوو پِئی. نِیمای نه حمده دیش پِیوایه تی کردوه له نه بوو نِیسحاقه وه که نه لیت: گویم له نه عمانی کوپی به شیر بوو نه یووت: بیستم له پِئغه مبه ر وه (ﷺ) نه ی فرموو: ئاسان ترین سزای خه لکی ناو ئاگر له پِوژی قیامه تدا پِیوایه که دوو پشکوژی ئاگر داده نری له ژیر هه ر دوو پِئیدا میشکی نه کوئی پِئی. بوخاری پِیوایه تی کردوه. موسلیمیش پِیوایه تی کردوه له نه بوو نِیسحاقه وه نه ویش له نِیعمانی کوپی به شیر وه که نه لیت: پِئغه مبه ر (ﷺ) فرموویته: که مترین سزای خه لکی ناو ئاگر که سی که که دوو نه علی به قه یتان به ستراوی له ئاگر له پِئدایه میشکی نه کوئین وه که چون قازانگ نه کوئی، که سیش نابینا له و سزای سه خت تر بیت، وه نه مه که مترین سزای خه لی ناو دوزه خه. وه نه فرمویت: ﴿لَا يَصْلَحُهَا إِلَّا الْأَشْقَى﴾ واته: که سی ناچیتته دوزه خه وه مه گین خراپترین که س. یانی: ناچیتته ناوی که ئاگر هه موو چوار ده وری بگری مه گین به ده بخت. پاشان خوی گه وره مانای نه وه که سه نه کات و نه فرمویت: ﴿الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّى﴾ واته: نه وه که سه ی که بپوای نه بیت و پشته هه لکردبئ له ئاینی پاست. ﴿الَّذِي كَذَّبَ﴾ یانی: به دلی ﴿وَتَوَلَّى﴾ یانی: له نیش کردن به نه ندنامه کانی پشت هه لته کات. نِیمای نه حمده پِیوایه تی کردوه له نه بوو هه ربه وه فرمویت: پِئغه مبه ر (ﷺ) فرمووی: هه موو ئومه تی من نه چیتته به هه شت له پِوژی قیامه تدا مه گین که سی خوی نه یه وی. وتیان نه ی پِئغه مبه ری خوا (ﷺ) کی نایه وی؟ فرمووی: هه رکه سی گوپِپایه لی من بکات نه چیتته به هه شت، هه رکه سیش گوپِپایه لی من نه کات نه وه به هه شتی ناوی. بوخاری پِیوایه تی کردوه وه نه فرمویت:

﴿وَسَيَجْنِبُهَا آلُكَ﴾ واته: وه لئی دور ده خریته وه پاريزگارترين كه س. يانی: بهم زوانه دور ده خریته وه له ناگر نهو خواناس و پاك و زور خو پاريزانه، پاشان خودای گه وره مانای نهو كه سه نهكات و نه فەرمویت: ﴿الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى﴾ واته: نهو هی مالی خۆی ده به خشی تا دل و دهرونی پاك ببیتته وه. يانی: مال نه به خشی بۆ به جیبه تانی فەرمانی په روهردگاری بۆ نهو هی گیان و سامانی پاك بکاته وه و لهو هی خودا پتی به خشیوه له دین و دونیادا، وه نه فەرمویت: ﴿وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَى﴾ واته: له کاتیکدا كه س چا که یه کی وای به سه ریه وه نیه که پاداشت بدریتته وه. يانی: به خشی نی سامانه که ی بۆ نهو نه بووه که كه سیك چا که یه کی له گه ل کردبۆ نه میس له جیاتی نهو چا که دا پتی به خشیی. به لکو نهو هی پالی پتوه ناوه ﴿إِلَّا أَنْفَاءً وَجْوَ رَبِّهِ الْأَعْلَى﴾ واته: ته نها مه بهستی په زامه ندی په روهردگاری بهرز و بلند. يانی: به نیازی نهو هی که بینینی خودای خۆی به ده ست بهیتنی له پۆزی دوا یی و له باغه کانی به مه شتدا. وه نه فەرمویت: ﴿وَلَسَوْفَ يَرْضَى﴾ واته: سویند به خوا نهو كه سه ی وا بیت له مه ولا رازی ده بیت به پاداشتی دوا پۆز. يانی: بهم زوانه نهو كه سه ی خۆی پازانده ته وه بهم په وشانه رازی نه بیت.

هۆی هاتنه خوارموی ئهم نایه تانه و گه وره یی نه بو به کر (په زای خۆای لی بی)

زیاد له تفسیر زانیك باسی نهو هی کردوه که ئهم نایه تانه له باره ی نه بو به کری صدیقه وه هاتوته خواره (په زای خۆای لی بی). وه مه ندی وای ده گپ نه وه که کۆی زانایانی ته فسیری له سه ره و هیچ گومان نیه که نه بو به کر (په زای خۆای لی بی) ئهم نایاتانه نه یگریتته وه و شایسته ترین که سی ئهم ئومه ته یه که بجیتته ناو نهو كه سانه وه، چونکه ووتی نایه ته که بۆ مه وانه. نهو هتا خۆای گه وره نه فەرمویت: ﴿وَسَيَجْنِبُهَا آلُكَ﴾ (۷) ﴿الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى﴾ (۸) ﴿وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَى﴾ ده ی خۆ نه بو به کر (په زای خۆای لی بی) پیتشه نگي ئهم ئومه ته یه و ده ستپیشخه ر بووه له هه موو ئهم په وشانه دا و چه ندین په وشتی جوانی تر. چونکه نهو زور پاستگور و خوا ناس و سه خی ته بیعت و سامان به خش بووه له بهر خاتری خۆای خۆیی و هاوکاری کردنی بۆ پیغه مبه ر (ﷺ) زور پاره و پولی به خشی له بهر خاتری په زامه ندی په روهردگاری، نه بو به کر که سی نه بووه که خه لک هه ییو بیت به سه ریه وه و نه میس له بهر نهو پاداشتی داییتته وه، به لکو چا که و یارمه تی دانی زۆری بووه به سه ر ده سه لات دارو سه رۆك هۆزه کانه وه، هه ر له بهر نهو هیشه که عوروه ی کوپی مه سعود که سه رۆکی سه قیف بوو له پۆزی پیکه و تنی حوده ییبه پتی ووت: به لām سویند به خوا نه ی نه بو به کر نه گه ر پیاوه تیت به سه رمه وه نه بوا یه لی م قبول نه نه کردی و وه لām نه دایته وه. هۆکه ی نهو بوو که نه بو به کریش زور به تو په یی

قسه لى له گەل کرد و ئويش وى پىتوت، ئەگەر ئەمە حالى بويى له گەل دەسلەت دارو سەروک
 مۆزەکانى عەرەب ئەى بۆ که سانی تر ئەبى چۆن بويى؟ بۆیه خوى گوردە ئەفەرموئیت: ﴿وَمَا لِأَحَدٍ
 عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَىٰ ۖ إِلَّا أَتَفَاءً بِمَا رَزَقَهُ الْوَعْدُ ۚ﴾ ۱۹ ﴿وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ﴾ ۲۰ له مەردوو سەحیحە کەى بوخارى و
 موسلىمدا هاتووە که پىتەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: هەرکەسى دوو کەس ئازاد بکات دەرگەوانى
 بەهەشت بانگى ئەکەن: ئەى بەندەى خوا ئا ئەمەیه چاکە. ئەبو بەکر ئەلئیت: ئەى پىتەمبەر
 خوا (ﷺ) هەرکەسى لەو دەرگایەوه بانگ بکړیت ئەوه پىتووستى به هیچ نابیت، ئاخۆ هیچ کەسى مەیه
 لەو مەموو دەرگانهوه بانگى لیتکړیت؟ پىتەمبەر فەرمووی: بەلى من ئومیدەوارم تۆ لەوانە بیت.

سوره تى (الضحى)

لەمە کەدا هاتوو تە خوارەوه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَالضُّحَىٰ﴾ ۱ ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ﴾ ۲ ﴿مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَآ قَلَىٰ﴾ ۳ ﴿وَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ﴾ ۴ ﴿وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ﴾ ۵
 ﴿رَبُّكَ فَارْحَضْ﴾ ۶ ﴿أَلَمْ يَجِدَكَ يَتِيمًا فَشَآوَىٰ﴾ ۷ ﴿وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ﴾ ۸ ﴿وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ﴾ ۹ ﴿فَأَمَّا الْيَتِيمَ﴾ ۱۰
 ﴿فَلَا تَقْهَرْ﴾ ۱۱ ﴿وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ﴾ ۱۲ ﴿وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ﴾ ۱۳

هۆى هاتنه خوارەوى سوره تى (الضحى)

ئىمامى ئىحمەد رىوايەتى کردووە لە جوندەبەوه ئەلئیت: پىتەمبەر (ﷺ) ئىشى مەبوو شەوى یا
 دوو شەو مەلنەسا بۆ شەو نوێژ، ژنێک هات ووتی: ئەى موحەمەد وا بزانم شەیتانە کەت وازی لیتەیتاوى
 خوى گوردەش ئەم ئایەتەى ناردە خوارەوه ﴿وَالضُّحَىٰ﴾ واتە: سوێند بە چێشتەنگاو ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ﴾
 واتە: وه سوێند بە شەو کاتێک که ئارام دەگرتی ﴿مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَآ قَلَىٰ﴾ واتە: پەرەردگارت وازی لى
 نەهیتاویت و لیت دلگیر نەبوو. ئىمامى بوخارى و موسلىم و تیرمیزی و نەسانى و ئىبنو ئەبى حاتم و
 ئىبنو جەریر لە جوندەبەوه که کورپى عەبدولای بەجەلیە و پاشان عەلەقیە ئەم حەدىسەیان رىوايەت
 کردووە. وه لە رىوايەتێکى تردا لە ئەسودەى کورپى قەیسەوه که گوێی لە جوندەب بوو و تویەتی:
 جوبرەئیل درەنگ هات بۆ لای پىتەمبەر (ﷺ) بپەرستەکان ئەیان ووت: پەرەردگارى موحەمەد وازی
 لە موحەمەد هیتاوه. خودای گوردە ئەم ئایەتەى ناردە خوارەوه: ﴿وَالضُّحَىٰ﴾ ۱ ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ﴾ ۲ ﴿مَا
 وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَآ قَلَىٰ﴾ ۳ عەوفى ئەلئیت: لە ئىبنو عەباسەوه: کاتى قورئان هاتە خوارەوه بۆ پىتەمبەر (ﷺ)
 چەند پۆژێک جوبرەئیل نەهات بۆ خزمەتى پىتەمبەر ناپەرەختى پێو دیار بوو بپەرستەکان ئەیان

وَت: په روه ردگاری وازی لټه پټناوه و لټی قه لسه. خوداش هم ټایه تی نارده خواره وه: ﴿مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَّ﴾. نه مه سویندیکه له خوداوه به چټشته نگاو و به و پوناکیه ی که تیا به تی ﴿وَاللَّيْلُ إِذَا سَجَى﴾ یانی: به نارام گرتن و ته و او تاریک داهاتنی شو. مواهید و قه تاده و زه حاک و ټیبنو زهید و که سانی تریش نه مه یان و توه. نه ویش به لگه به له سر توانای و هدی هټنری شه ویش و پوژیش وه ک خوی گوره نه فهرمویت: ﴿وَاللَّيْلُ إِذَا يَنشَى ۝۱ وَالنَّهَارُ إِذَا تَجَلَّى﴾ واته: سویند به شو کاتیک که زهوی داده پوژیت، وه به پوژ کاتیک که پوناک ده بیتته وه وه نه فهرمویت: ﴿فَالْأُصْبَاحُ يَجْعَلُ اللَّيْلُ سَكَتًا وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ حُسْبَانًا ۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ واته: خوا به دی هټنری شه به ق و پوناکی پوژ بونه ویه و شهوی کردووه به کات و هوی نارام گرتن و خوړ و مانگی کردووه ته هوی حساب دیاری کردن و زانینی کات نه ویشی نه ندازه گرتنی خوی به دهسه لاتی زانایه. وه نه فهرمویت: ﴿مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ﴾ واته: وازی له تق نه مټناوه ﴿وَمَا قَلَّ﴾ واته: لیت قه لیس نیه.

دوا پوژ له دنیا چاکتره

خوی گوره نه فهرمویت: ﴿وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَى﴾ واته: وه پاداشتی دوا پوژ بق تق چاکتره له دنیا. هر له بهر نه ودهش بوو که پیغه مبهر (ﷺ) زاهد ترین کهس بوو له دنیا دا. وه له هم مو کهسی زیاتر دنیای فری دابوو وه چوڼ به پوونی له ژياندا درده که ویت، وه کاتی که سه پرشک کرا له کوتایی ژياندا که تا کوتایی دنیا بپیښته وه پاشان بق به هشت، یان بگه پټته وه بق لای خوا، پیغه مبهر (ﷺ) هم دنیا پیترخه ی واز لټه پټناو لای خوی ه لټاړد. نیامی نه محمد پویا به تی کردووه. عه بدولای کوپی مه سعود نه لیت: پیغه مبهر (ﷺ) پاکشابوو له سر چه سیرئ، شوینی چه سیره که له ملاو لای پشتیدا دیار بوو، کاتی به خه بهر هات منیش دهستم کرد به سپینی نه ملا و لای و گوتم: نه ی پیغه مبهری خودا (ﷺ) نه ده بوو بانگمان بکه ی تا شتی له سر چه سیره که پاخه ی؟ پیغه مبهر (ﷺ) فهرمووی: من له دنیام چی؟ وینه ی من و وینه ی دنیا وه ک سواریکه ماوه یه که له ژیر دره ختیکدا بیت و پاشان بروت و به جی بپیلتیت. تیرمزی و ټیبنو ماچه پویا به تیان کردووه له مه سعودییه وه. تیرمزی نه لیت: چه سن و سه حیه.

به هره زوره کانی پوژی دوا یی له چاوهروانی پیغه مبهردان (ﷺ)

خودای گوره نه فهرمویت: ﴿وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى﴾ واته: سویند به خوا له مه ولا په روه ردگارت نه وده نت پټده به خشی که پازی بیت. یانی: خوی گوره له پوژی دوا دا نه وده چاکه له که ل ټومه ته که تدا نه کات تا پازی نه کات، نه وده نش پوژی بق پاشه که وت کردووه له وینه ی نه و پزانه

پوویاری که وسره که چوار دهره که ی مرواری ناو بۆشه و قوپو لیته که ی میسکیکی ته و او بۆن خۆشه وه که له مه و دوا باس ده کړی. نیمای ته بو عمری نه وزاعی پړوایه تی کردوه له عه بدولای کوپی عه باسه وه که نه لی: مه مو نه که نجینانه ی که خوا دهرگای نه کاته وه بۆنومه تی پیغه مبه ر (ﷺ) پاش مردنی خۆی دانه دانه پیتشانی پیغه مبه ر (ﷺ) درا نه ویش زۆر دلخۆش بوو پیی. خوای گه وره نه م نایه ته شی نارد خواره وه بۆی: ﴿وَلَسَوْفَ يُمْطِرُكَ رَبُّكَ فَارْضَ﴾ یانی: له دوایشدا نه وه نده ی ترت پیته ده ی تا پازیت نه کین. له به به شتدا هزار هزار کۆشکی پته خشپوه، له ناو مه مو کۆشکی کدا چه ند پتو یسته له خیزان و خزمه ت چی پیی به خشپوه. ئیبنو جه ریر نه م قسه یه ی پړوایه تی کردوه و ئیبنو نه بی حاته میس به مه مان شیوه له پښگای خۆیه وه پړوایه تی کردوه.

باسی هه ندی له و به ه رانه ی که خوا به خشپویه تی به پیغه مبه ر (ﷺ)

پاشان خودای گه وره به هره کانی خۆی نه ژمیری که داویه تی به به نده و پیغه مبه ری خۆی موحه مه د (ﷺ) باسی نه کات و نه فه رمو ی: ﴿أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى﴾ واته: نایا تۆی نه دی به هه تیوی هه وانیتیه وه. چونکه کاتی باوکی مرد نه و له ناو سکی دایکیدا بوو، پاشان که دایکیشی مرد که نامینه ی کچی وه مه ب بوو ته مه نی شه ش سالان بوو، پاشان له لای باپیری عه بدولمه ت لیب بوو تا مرد له و کاته دا ته مه نی هه شت سالان بوو، پاش نه وه ش مامی نه بو تالیب بر دیه لای خۆی. به رده وام له ده وری پیغه مبه ر بووه (ﷺ) پشتگیری کردوه و به پیزه وه بۆی پوانیوه و دلی پارگرتوه هه رکاتی هۆزه که ی بیان ویستایه نازاری بده ن پاریزگاری لیده کرد، دوا ی نه وه ی که خودا له ته مه نی چل سالی دا کردی به پیغه مبه ر (ﷺ) نه مانه له کاتیکیشدا بوو که نه بو تالیب هه ر له سه ر ئاینی هۆزه که ی خۆی بوو که به ندایه تی کردن بوو بۆ بت، نه مانه هه مووی به نه خشه و بپیری خوای گه وره بوو. ماوه یه کی که م پیتش کۆچکردنی پیغه مبه ر (ﷺ) بۆ مه دینه نه بو تالیب مرد، بی ناوه ز و نه فامه کانی قوپه ییش ده ستیان کرده نازاردانی و خودا پښگای کۆچ کردنی بۆ هه لبارد له ناو که س و کاریدا بۆ شاری پشتیوانان له هۆزی نه وس و خه زه ج، به و جۆره خوای گه وره سونه تی خۆی به جی هینا به شیوه یه کی چاک و ته و او، کاتی گه یشته لایان پیتشوازیان لیکردو یارمه تیان داو له ده وری کۆبوونه وه له خزمه تیدا نه جه نگان، په زای خوا له هه مویان بیت، نه مانه هه مووی به هۆی پاراستن و یارمه تی و ناگاداری خوای مه زنه وه بووه بۆ پیغه مبه ر (ﷺ)، پاشان خوای گه وره نه فه رمو ی: ﴿وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى﴾ واته: وه نایا تۆی نه دی به نه شاره زای و سه رلیشی و او پینموونی کردیت. وه که نه مه رموده یه: ﴿وَوَكَدَكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَكِنَّ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي

﴿وَمِنْ نَّشَأٍ مِنْ عِبَادِنَا﴾ واتہ: ہر بہو شیوہ کہ وہی بڑیٰ قورئانمان بڑیٰ تو نارد نہی موچہ مد (ﷺ) بہ فرمانی خومان کہ تو نہ تہ زانی کتیب و نیمان چہ بہ لام نیمہ نہ وہ مان کردہ پوناکیہک پینمونی ہرکہ سیکی پیدہ کہین لہ بندہ کانمان کہ بمان ہویت، وہ بہ پاستی تو خہ لک پینمونی دہکیت بڑیٰ پنگای پاست۔ وہ نہ فہرمویت: ﴿وَوَجَدَكَ عَالِمًا فَلَأَقْنِ﴾ واتہ: وہ توئی نہدی بہ ہہ ژارو دہولہ مہندی کردی، تو ہہ ژارو خاودن کولفت (ژن و مندال) بویت، خوا بیتنیزی کردی جگہ لہ خوی، وہ لہ نیوان ہہ ژاریکی نارامگو دہولہ مہندیکی سوپاس گوزارا داینا و ہیشتیہوہ، صلات و سہلامی خوی لہ سہر بیت۔ لہ ہہ ردو سہیحہ کہ دا ہاتوہ لہ نہبو ہورہیرہوہ نہ لیت: پیغہ مہر (ﷺ) فہرموی: دہولہ مہند بہ زوری سامان نیہ، بہ لکو دہولہ مہندی دہولہ مہندی دلہ۔ وہ لہ سہیحی موسلیدا ہاتوہ لہ عہ بدولای کپری عہ مرہوہ نہ لیت: پیغہ مہر (ﷺ) فہرموی تی: بیگومان پزگارہ کہ سیٰ مسولمان بویٰ و بہشی خوی بڑیوی پیدرایی و خوا قہناعہ تی پیٰ دابی بہو بہشی کہ بڑی ناردوہ۔

چون پڑی نہم بہ ہوانہ دہگرین

پاشان خوی گہرہ نہ فہرمویت: ﴿فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَهْ﴾ واتہ: کہ واتہ توش ہہ تیوو مہچہ وسینہرہوہ یانی: وہ کہ چون تو ہہ تیوو بووی خودا پہ نای پندای کہ واتہ توش ہہ تیوو مہچہ نجینہ۔ یانی: بہ سوک سہیری مہک و مہیتارینہ و دامای مہک بہ لکو چاک بہ بڑی و بہ زہیت بیتہوہ پیددا۔ قہ تادہ نہ لئی: وہ کہ باوکی دلوفان وابہ بڑی ہہ تیوو۔ وہ نہ فہرمویت: ﴿وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ﴾ واتہ: وہ ہہ لہ شاخی بہ پرسیارکہردا (ہہ ژارو سوالکہر) یانی: وہ کہ تو چون پنگات وون کردبوو خوا پنگای نیشاندای توش سولکہر مہتارینہ، نیبنو ئیسحاق نہ لیت: ﴿وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ﴾ یانی: سا توش لووت بہرز و زوردارو دلہرق و دہم پیس مہبہ لہ گہل بیدہ سہ لاتانی ناو بندہ کای خوادا۔ قہ تادہ نہ لئی: یانی: جواب کردنی ہہ ژار بہ نہرمی و دلوفانی۔ وہ نہ فہرمویت: ﴿وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ﴾ واتہ: وہ نیعمت و بہ خششی پەرہردگارت دہریخہ بہ یارمہ تی ہہ ژاران۔ یانی: چون تو ہہ ژارو نہ دار بووی خودا بیتنیزی کردی توش باسی چاکہی پەرہردگارت بکہ۔ نہبوداد پریوایتی کردوہ لہ نہبو ہورہیرہوہ نہویش لہ پیغہ مہرہوہ (ﷺ) کہ نہ فہرموی: سوپاسی خوا ناکات کہ سیٰ کہ سوپاسی خہ لکی نہکات۔ ترمزی پریوایتی کردوہ و نہ لیت: فہرمودہ یککی سہیحہ۔ نہبو داودیش پریوایتی کردوہ لہ جابرہوہ نہویش لہ پیغہ مہرہوہ (ﷺ) نہ فہرموی: ہرکہ سیٰ توشی نازو نیعمتہ تک بوو باسی کرد نہوہ سوپاسی خوی کردوہ، وہ ہرکہ سیٰ دہری نہخست و شاردیہوہ نہوہ بیتنہکی کردوہ۔ تہنا نہبوو داود ہیناویہ تی۔

سورہ تی (الشرح)

لہ مہ ککہ داهاتو و تہ خوارموہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ﴾ ۱ ﴿وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ﴾ ۲ ﴿اَلَّذِي اَنْقَضَ ظَهْرَكَ﴾ ۳ ﴿وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ﴾ ۴ ﴿اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا﴾ ۵

﴿اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا﴾ ۱ ﴿فَاِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ﴾ ۷ ﴿وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ﴾ ۸ ﴿

مانای سینگہ گوشای دی

خودای گہ و رہ نہ فہ رمویت: ﴿اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ﴾ واتہ: ثابا سنگمان بق ئاسودہ و گوشاد نہ کردیت. یانی: ناخو ئیمہ سینہی تومان فراوان نہ کرد؟ یانی: ہوناکمان کردو نذر گوشاد و فراوان و گہ و رہ مانکرد. و ہک خودا نہ فہ رمویت: ﴿فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ﴾ واتہ: جا ہرکہ سئی خوا بیہ ویت پینمونی بکات سنگی فراوان نہ کات بق ئیسلا م و ہوا میتان. و ہک چو ن خودا سنگی فراوان کرد بہرنامہ کیشی فراوان و گہ و رہ کردو و ہپری کردو و ہ لہ ئاسانی و لیبوردہ یی ہیچ لاری و تہنگی و گرانیہ کی تیدا نیہ.

باسی چاکہ کانی خودا بہ سہر پیفہ مہرکہ یہ و ہ ﴿﴾

خوای گہ و رہ نہ فہ رمویت: ﴿وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ﴾ واتہ: و ہ دامان گرت لیت نہ و بارہ گرانہ، نہ م ثایہ تہ یانی: ﴿ثَابِت﴾ واتہ: تا خودا خو ش بیت لہ گوناہہ کانی پابردو داهاتو ت. و ہ نہ فہ رمویت: ﴿اَلَّذِي اَنْقَضَ ظَهْرَكَ﴾ واتہ: کہ ہشتی نذر قورس کردبو ویت. و ہ نذر کہ س لہ پیشینہ کان لہ م ثایہ تہ دا کہ نہ فہ رمویت: ﴿اَلَّذِي اَنْقَضَ ظَهْرَكَ﴾ و وتویانہ: یانی: مہ لگرتنی نہ و بارہ لات نذر قورسہ.

مانای بہر ز کردنہ و می یادی پیفہ مہر ﴿﴾ چو نہ؟

خودای گہ و رہ نہ فہ رمویت: ﴿وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ﴾ واتہ: و ہ ناوو ناوبانگتمان بق بہر ز کردیتہ و ہ. مواجہد نہ لیت: یاد نا کریم مہ گین تو ش یاد دہ کرتیت لہ گہ لمد. نہ و تری: (أشهد أن لا إله إلا الله، و أشهد أن محمد رسول الله). قہ تادہ نہ لیت: خوای گہ و رہ ناوبانگی بہر ز کردو و تہ و ہ لہ دونیاو لہ پڑی دواید، ہیچ ووتار خوینیک و شایہ تمان ماوہرک و نویژکہرک نیہ مہ گین ماوار نہ کن و نہ لین: (أشهد أن لا إله إلا الله، و أشهد أن محمد رسول الله).

خودای گہورہ نہ فرمویت: ﴿فَإِنْ مَعَ السَّرِيسَةِ﴾ ۱) اِنْ مَعَ السَّرِيسَةِ ﴿۱﴾ واتہ: بیگومان لہ راستیدا لہ گہل
ہم مو تہ نگانہ یہ کدا خوشی و ناسانی دیت. خوی گہورہ ہوالی داوہ کہ پاش ناخوشی خوشیش
نہ بیت پاشان نہم ہوالہی دوپیات کردوہ تہوہ.

فہرمان بہ پا رانہوہ دواى نیش و کار

خودای گہورہ نہ فرمویت: ﴿فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ﴾ ۲) واتہ: نینجا کہ لہ کارک بویتہوہ خوت ماندوہ بکہ بہ
کاریکی ترہوہ ﴿وَأِلَّا رِبَكَ فَارْغَبْ﴾ ۳) واتہ: وہ ہر لہ پەرورہ دگارت بیارپوہ بق کارہ کانت، یانی: کاتی لہ
نیش و کاری دنیا لیبویتہوہ نوسا ہلسہ بق لاناوہ لہ پەرورہ دگارتوہ دلکی ساف و نیہ تیکی
پاکوہ بہ زوق و پەرؤشہوہ. نہم فرمودہ یی پیغہ مہر ﴿فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ﴾ ۴) ہرورہ کہ نہم نایہ تہ وایہ. کہ زانایان
ہاودہ ننگن لہ سر پاستی فرمودہ کہ. نہ فرمویت: کہ خواردن نامادہ بوو نویز ناکریت، نویز کردن نیہ
بق نہ و کہ سہش کہ دوو پیسیہ کہ زوریان بق ہینابی و تہنگہ تاویان کردی. دیسان پیغہ مہر ﴿فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ﴾ ۵)
نہ فرمویت: کاتی نویز دہستی پیکرد و خواردن نامادہ بوو دہست بکن بہ خواردنہ کہ. موحامید
لہ بارہی نہم نایہ تہوہ ثلثت: کاتیک لہ نیش و کاری دنیا لیبویتہوہ ہستای بق نویز نینجا لہ
پەرورہ دگارت بیارپوہوہ.

سورہتی (التین)

لہمہ ککہ دہا تہوہ تہ خوارہوہ

خویندنی سورہتی (التین) لہ نویزو سہ فرہدا

مالیک و شوعبہ لہ عدی کوپی سابت و نیش لہ برانی کوپی عازبہوہ نیگی پرنہوہ کہ نہ لئین:
پیغہ مہر ﴿وَاللَّيْنِ وَالزَّيْتُونِ﴾ ۱) لہ سہ فرہدکا و لہ یہ کیک لہ دوو پکاتہ کانی نویزدا ﴿وَاللَّيْنِ وَالزَّيْتُونِ﴾ ۲) نہ خویند، گویم لہ
کہ سیک نہ بووہ نہوہ ندہ دہنگی خوش بیت یا وک نہو خویند بیٹی. خاوہنی ہر شہش کتیبہ کہ ی
حہ دیس لہ کتیبہ کانیاندا نہم حہ دیسہ یان ہیناوہ.

﴿وَاللَّيْنِ وَالزَّيْتُونِ﴾ ۱) وَطُورِ سِينٍ ﴿۲﴾ وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ﴿۳﴾ أَفَدَّ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿۴﴾ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ
أَسْفَلَ سَافِلِينَ ﴿۵﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿۶﴾ نَمَا يَكُذِّبُكَ بَعْدُ بِالذِّكْرِ ﴿۷﴾ أَلَيْسَ اللَّهُ
بِأَعَزَّ لِّلْكَاذِبِينَ ﴿۸﴾

تهفسیری (التین) ونه وانهی دوايشی

مه‌بست له (تین) عه‌وفی پړوپایه‌تی کردووه له ئیبنو عه‌باسه‌وه که مه‌بست پټی مزگه‌وتی نوحه (سه‌لامی خوای لیبت) که به‌سهر کتوی جودی یه‌وه‌یه. مواهید ئه‌لئت: مه‌بست ئه‌م هه‌نجیره‌ی ئیوه‌یه که نه‌یزانن. خدای گه‌وره ئه‌فه‌رمویت: ﴿وَالَّذِينَ وَالْزَّيْنُونَ﴾ واته: سویند به هه‌نجیرو زه‌یتون، که عبی ئه‌حبارو قه‌تادهو ئیبنو زه‌ید و کهسانی تریش ئه‌لئین: مه‌بست له زه‌یتون قودسی پیرۆزه. مواهید و عیگره‌مه‌ئالئین: مه‌بست ئه‌و زه‌یتونه‌یه که پۆنی لیده‌گرن. وه ئه‌فه‌رمویت: ﴿وَأَطُورِ سَبِينِ﴾ واته: سویند به توری سینا، که عبی ئه‌حبارو کهسانی تریش وتویانه ئه‌و کتوه‌یه که خدای قسه‌ی له‌گه‌ل موسادا کرد (سه‌لامی خوای لیبت). وه ئه‌فه‌رمویت: ﴿وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ﴾ واته: به‌م شاری ئارامی و بیترسه که مه‌که‌یه ئیبنو عه‌باس و مواهید و عیگره‌مه‌و حه‌سن و ئیبراهیمی نه‌خه‌عی و ئیبنو زه‌یدو که عبه و ئه‌حبار وتویانه یانی: مه‌ککه. هیچ جیاوازه‌یک نیه له نټوان ئه‌م قسانه‌دا. هه‌ندیک له پټشه‌وايان ووتویانه: ئه‌مه سټ شوینه و له‌هه‌ر سټکیاندا خودا پټغه‌مه‌ریکی مورسیلی ناردووه له (ئولول عزمه‌کان) واته: لټپراوه نه‌به‌زه‌کان که خاوه‌نی به‌رنامه و شه‌ریعه‌تی گه‌وره گه‌وره بوون. یه‌که‌م شوینی تین و زه‌یتون قودسی پیرۆزه که خوای گه‌وره عیسای کوپی مریه‌می تیدا نارد (سه‌لامی خوای لیبت)، دوهم توری سنین که ئه‌ویش توری سینایه که خوای گه‌وره له‌سه‌ری قسه‌ی له‌گه‌ل موسای کوپی عیمراندا (سه‌لامی خوای لیبت) کرد. سټیهم مه‌ککه‌یه، ئه‌میش ئه‌و شاره‌یه که مه‌ترسی تیدا نیه هه‌رکه‌سټک پۆشته ناوی بیترسه. ئه‌و شوینه‌یه که پټغه‌مه‌ری (ﷺ) تیدا ناردووه، ئه‌لئین: له کۆتایی کتبی ته‌وراتدا ئه‌م سټ شوینه به‌م شیوه‌یه باس کراوه: له توری سیناوه خودا هاتن، یانی: ئه‌و شوینه‌ی که خودا له‌سه‌ریدا قسه‌ی له‌گه‌ل موسای کوپی عیمراندا کرد. وه نوری زاتی خوا له ساعیره‌وه هه‌لات. یانی: کتوی قودسی پیرۆز که عیسای تیدا نارد و له شاخه‌کانی فارانیسه‌وه پایگه‌یاند یانی: کتوه‌کانی مه‌ککه که خوای گه‌وره موحه‌مه‌دی (ﷺ) تیدا نارد، ته‌ورات به‌ پټک و پټکی به‌ پټی هاتنی یه‌ک له دوا‌ی یه‌کی ئه‌و پټغه‌مه‌رانه باسیان ئه‌کات، بۆیه خودا سویند ئه‌خوات به‌ زۆر به‌رټز، پاشان به‌ زۆر به‌رټز له‌و پاشانیش به‌ زۆر به‌رټز تر له‌هه‌ردوکیان.

دابه‌زینی مرو‌ف بۆ نزمترین پله له‌گه‌ل ئه‌مه‌دا که به‌ جوانترین شیوه‌ دروست کراوه سه‌ره‌نجای ئه‌و

دابه‌زینه‌ش

خدای گه‌وره ئه‌فه‌رمویت: ﴿خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ واته: سویند به خودائینسانمان دروستکرد له جوانترین شیوه، ئه‌مه ئه‌وه‌یه که سویندی له‌سهر خوراوه که خوای گه‌وره مرو‌فی له‌ پټک ترین شیوه وه‌دی هیناوه، وه به‌ژن و بالایه‌کی جوان و ئه‌ندامیکی پټکی پټیبه‌خشیه‌وه، وه ئه‌فه‌رمویت:

﴿ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ﴾ واته: له پاشان نه گهر بیپاوه پ بیت دهیکه یه به په سترینی هه موو په ستنیک، یانی: نه یگپرینه وه بق ناو ناگر، موجهید و نه بو لعالیه و حه سه ن و ثینبو زهید و که سانی تریش وایان فهرمووه. پاشان دواى نه م پئکی و جوانیه پاشه پوژیان بق ناو ناگره نه گهر خوا په رستیان نه کردبئی و شوینی پیغه مبه ران (سه لامی خویان لیبتت) نه که وتب بویه نه فهرمویت: ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ واته: مه گهر نه وانه ی که برهویان هیناوه و کرده و ی چاکه یان کردوه، بق نه وانه پاداشتی نه برپاوه هه یه. وه هه ندیک له زانایان وتوویانه: ﴿ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ﴾ یانی: نه یگپرینه وه بق پیری نه وپه پیری. نه مه برپاوه ت کراوه له ثینبو عه باس و عیکره موه. ته نانه ت عیکره مه نه لیت: نه و که سانه ی که قورثانیان له به ر کرد وه ناگه پینه وه بق پله ی هه ره نرم. ثینبی جهریریش نه مه ی هه لبراردوه. نه گهر مه به ست پیری بویه جیا کردنه وه ی خاوه نپاوه پان باش نه بوو لئی، چونکه هه ندیکان پیر نه بن به لکو مه به ست نه وه یه که باسما ن کرد، وه ک خودا نه فهرمویت: ﴿وَالْعَصْرِ ۝۱﴾

﴿إِنَّا نَسْنَأْ لَفِي خُسْرٍ ۝۲﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ واته: سویند به کات، بیگومان هه موو که س له زیاندايه، مه گین نه وانه ی که برهویان هینا بیت و کرده و چاکه کانیا ن نه نجام دابیت. وه نه فهرمویت: ﴿فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ یانی: نه برپاوه و دواى نایه وه ک له پیشه وه باسما ن کرد. پاشان نه فهرمویت: ﴿فَمَا يَكْذِبُكَ بَعْدَ بِاللَّيْنِ﴾ واته: جا نیت چى بیپروات ده کات به ناین، ﴿فَمَا يَكْذِبُكَ﴾ یانی: نه ی نه وه ی ناده م چى بیپروات ده کات ﴿بَعْدَ بِاللَّيْنِ﴾ یانی: به پاداشت و ژیا نه وه جاریکى تر، هانتت له بیر و باش زانیوته، نه وه ش ناگاداری که که سیک توانای دروستکردنی بیت نه و که سه چاکتر نه توانی جاریکى تر دروستی بکاته وه، چى وای لیکردوی که ژیا نه وه ت پی درو یه که نه مه یش نه زانیت؟ وه نه فهرمویت: ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ الْخَائِطِينَ﴾ واته: نایا خوا فهرمان په و اتیرینی هه موو فهرمان په وایانیک نه ی؟ واته: به لکو نه و له هه موو فهرمان په وایان باشته و فهرمان په واته که ستم له که س ناکات، وه به شیک له دادپه روه ریتی نه و خودایه نه وه یه که پوژى دواى داناوه و توله ی نه و ستم لیکراوانه له ستمکاران ده سینیت که له دنیا دا کردیانه له پیشه وه باسما ن کرد له و فهرموده یه دا که نه بو هوره یه گپرویه تیه وه به مرفوعی: کاتی به کیکتان ﴿وَالَّذِينَ وَالَّذِينَ﴾ خویند و گیشته کورتاییه که ی ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ الْخَائِطِينَ﴾ بابلیت: (بلی وانا على ذلك من الشاهدين) یانی: به لئ منیش شایه تی نه وه نه دهم.

سورہتی (العلق)

لہمہ ککہدا ہاتووہتہ خوارموہ

یہ کہم سورہت بوو کہ ہاتہ خوارموہ لہ قورنان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿اَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ﴾ ① ﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ﴾ ② ﴿اَقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ﴾ ③ ﴿الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ﴾ ④ ﴿عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ ⑤

يَعْلَمْ

دہستپیکردنی پیغہمبہ ربی موحہمد ﴿﴾ وہ یہ کہم شتی کہ لہ قورنان ہاتہ خوارموہ

نیمامی نہ حمہد ریوایہ تی کردووہ لہ عانیشہوہ کہ ئلی: یہ کہم نیگیایہ کہ دہست کراوہ بہ ناردنی بڑ پیغہمبہر ﴿﴾ خوی پاست بینین بوو لہ کاتی خہوتندا. پیغہمبہر ﴿﴾ هیچ خہوئیکی نہدہ بینی مہگین وہک سپیدہی بہیانی نہہاتہ دی. پاشان تہنہایی لا شیرین کرا. نہچوہ نہشکہوتی حرا خواناسی تیدا نہکرد، چہند شہوئیک نہمایوہ بڑ ئو مانوہیہ تیشوی پیویستی نہبرد تا ئو کاتہی نیگیای بڑ ہات ئو ہر لہ نہشکہوتی حرادا بوو، جووبرہئیل ہاتہ لای و ووتی بخوینہ! پیغہمبہر ﴿﴾ فہرموی: پیم ووت من خویندہوار نیم. فہرموی: گرتمی و گوشیمی بہ خوئیوہ تا زور نارہحہت بووم و پاشان بہری دام و ووتی: بخوینہ! ووتم خویندہوار نیم، دوویارہ گرتمی و گوشیمی تا نارہحہت بووم، پاشان بہری دام و ووتی بخوینہ! ووتم خویندہوار نیم، جاری سنیہم گرتمی و گوشیمی تا بیتاقہت بووم، لہ دوایدا بہری دام و ووتی: ﴿اَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ﴾ واتہ: ئی موحہمد ﴿﴾ بخوینہ بہناوی پەرورہدگار تہوہ کہ ہموو شتیکی دروستکردووہ ﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ﴾ واتہ: مرقفی دروست کردووہ لہ خوینتیکی بہستوو تا گہیشتہ ﴿عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ بہو شیوہیہ گہپایوہ بڑ مالہوہ و نہلہرزی تا چوہ لای خہدیجہ و فہرموی: دام پۆشن دام پۆشن. دایان پۆشی، تا ترسہکای پەویوہ فہرموی: ووتی: ئی خہدیجہ چیم بہسەر ہاتووہ؟ جا ئوہی پوی دابوو بڑ خہدیجی گتپڑپایوہ و فہرموی: لہ خۆم ترساوم. خہدیجہ پتی ووت: نہخیر موژدہ بیت، خودا هیچ کاتیک تۆ داماو سەر شۆپ ناکات، چونکہ تۆ خزمایہ تی بہ جیدیتی و قسەت پاستہ و بارو ئیشی گرانی خەلکی هەل نہگری و پیز لہ میوان نہگری و یارمەتی ئەوانە ئەدەیت کہ لەسەر پاستی و پزگی پاست توشی فەلاکەت و نارەحەتی بوون یان ئەبن، پاشان خەدیجہ بردی بۆ لای وەرەقە کۆپی نەوفلی کۆپی ئەسەدی کۆپی عەبدو عەزای کۆپی قوسەیی کہ نامۆزای خەدیجہ بوو باوکی خەدیجہ برای باوکی

وهره قه بوو، پياوړيک بوو له سرده مې نه فاميا چوپوه سر ثانيي گارښتي به عهره بي شتي نه نوسی
 نه ونده خوا مهيلي لي بوبيت به عهره بي له ټينجيلي نوسيه وه وه پياوړيکي به سالا چوو وه کوږيش
 بوو بوو، خه ديجه پټي ووت: ناموزا گوږ بگره له برازي خوت. وهره قه به پټقه مبري (ﷺ) ووت: نه
 کوږي برا چيت ديووه؟ پټقه مبر (ﷺ) نه وه ديبوي بوي گټرايه وه، وهره قه ووتی: نه وه ناموسي
 نه کبره ياني: جوږه ټيل که خوا نارديه سر موسا (سهلامی خواي له سهر بيټ) خوزگه منيش له
 کاته دا گنج بومايه و خوزگه له و کاته شدا گه له کت دهرت ده کن زيندو بومايه. پټقه مبر (ﷺ)
 فهرموي: ټاخو نه وان من دهر نه کن. وهره قه ووتی: به لي هيچ که سي نه هاتوه به وهی که تر بوي
 هاتوي مه گين دوژمنايه تي له گه ل کراوه، نه گهر مام و نه مردم له و پژه دا يارمه تيه کی باشت نه دم.
 دواي نه وه زوري پټنه چوو وهره قه مرد. ماوه يک نيگا وه ستا تا پټقه مبر (ﷺ) زور دگران بوو، وه
 پيمان گه يشتوه واي لټهات که زور جار نه يويست له سر لوتکي کټويک خوي فري داته خواره وه.
 هرکاتي نه چوو سه رکټويک خوي فري بداته خواره وه، جوږه ټيل خوي نيشان نه دا و نه يوت: نه
 موحه مد به راستي تر پټقه مبري خوايت، به وه دلي نارام نه بوه وه دلي نارام نه بويه وه و
 نه گه پايه وه. کاتيک که ماوه يک که نيگا نه نه هات و دريژه نه کټشا دوپاره نه چوو وه سر لوتکي
 کټوه که، جوږه ټيل خوي پټنيشان نه دا و دوباره نه وه پټنه وته وه. ماناي نه م فرموده يه له هر دو
 سه حيحه که دا هاتوه له و فرموده يي که زوهری هټاويه تي. له سر نه م فرموده يه قسه مان کرد له
 پوي سهند و مه تن و مانا که يوه له کاتي ده سټيکړدنه مان به پافه کردني کټبي بوخاري هرکه سيک
 نه يه ويټ با له ويدا سهيري بکات، سوپاس و ستايش بځ خودا، يه کم شتک له قورنندا هاته خواره وه
 نه م نايه ته گه وره و پيروانه بوو، وه نه م نايه تانه به زه ييه کی خودا بوو که داي به بنده کاني
 به هره يک بوو له به هره کاني که پټي به خشين.

سهر بلندي و پړزي مروږ به زانیا ريه وه

له م ناياتانه دا ټاگداري دراوه دهر ياره ي يه کم وه دی هاتني مروږ له خوښيکي به ستوو (علقه).
 پاشان ټاگداري دراوه به وهی که خودا پړزي له مروږ ناوه پای هټاوه له سر شتانيک که زووتر پټي
 نه زانويه وه پړزي لټاوه به زانباري فيکر کن وه نه و پړزهی که خودا باوکی مروږه کاني پي جيا
 کردوه ته وه له فريشته کان، وه زانباريش جاري وا هيه له دل و له ميشکدايه، جاري واش هيه له
 زماندايه، جاري واش هيه له نوسينه وه دايه به دست و په نجه، جا ټير نه و زانسته زه يني بيت يان
 زماني بيت يان نوسين بيت، جا نه گه زانستی ناو نوسين بوو نه وه دوانه کی تريشي تيدايه، به لام به
 پنجه وانه وه راست دهر ناچي، له به نه ميه که خوا فهرمويه تي: ﴿أَفَرَأَيْتَ لَكَ الْآكِرْمُ﴾ واته: بخوښه

په روږدگاری تو له هه مو کهس به خشنده تره ﴿الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ﴾ واته: نه وې که مروفي فيري نوسين کردووه به قه له م ﴿عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ مروفي شاره زا کردووه به و شتانه ی که نه یده زانی له نه سر دا هاتووه که نه فرموی: زانیاری پیونده بکن به نویسنده وه. هه روها هاتووه که: هه رکه سی کار بکات به وې که نه یزانی خودا زانیاری کی وای فیتر ده کات که نه یزانیوه.

﴿كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّا صَغِيرٌ﴾ (۱) ﴿أَن رَّاهُ اسْتَغْفَرَ﴾ (۲) ﴿إِنَّا إِلَٰهٌ رَّحِيمٌ﴾ (۳) ﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى﴾ (۴) ﴿عَبْدًا إِذَا صَلَّى﴾ (۵) ﴿أَرَأَيْتَ إِن كَانَ عَلَى الْهُدَىٰ﴾ (۶) ﴿أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَىٰ﴾ (۷) ﴿أَرَأَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ﴾ (۸) ﴿أَتَزَيَّمُ أَنَّ اللَّهَ يَأْتِي﴾ (۹) ﴿كَلَّا لَئِن لَّبِثَتْ لَسَنَفًا مِّنَ الْأَنفِثَةِ﴾ (۱۰) ﴿نَاصِيَةٍ كَذِبَةٍ خَاطِفَةٍ﴾ (۱۱) ﴿فَلْيَعُدُّ نَادِيَهُ﴾ (۱۲) ﴿سَنَعُ الزَّيْنَةَ﴾ (۱۳) ﴿كَلَّا لَا تُطَعَّمُهُ وَاَسْجُدْ وَاقْتَرِبْ﴾ (۱۴) ﴿﴾ (۱۵)

هه رده شه له سر که شی و یاخی بوونی مروفي له پیناوی ساماندا

خودای گه وره نه فرموی: ﴿كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّا صَغِيرٌ﴾ واته: به راستی مروفي یاخی ده بی: ﴿أَن رَّاهُ اسْتَغْفَرَ﴾ کاتی که خوی بنینی وا ده وله مه ند بووه. خودا هه والی مروفي مان دد داتی کاتی خوی به پینیا زده زانی که سامانی زود ده بی، خوی هه لته بپی و سر که شی نکا و که سی به خه یالدا نایه ت و که یف و خوشی دهر نه بپی. دوی نه وه خوی مه زن نه یتر سینئ و هه رده شه ی لینه کات و ناموزگاریشی نه کات و نه فرموی: ﴿إِنَّا إِلَٰهٌ رَّحِيمٌ﴾ واته: بنگومان هه ر بولای په روږدگاری تویه گه پانه وه. یانی: پاشه پژ و گه پانه وه بولای نه وه به م زوانه لیت نه پرستنه وه دهر یاره ی نه و سامانه ت که له کوپوه کوت کردووه ته وه له پیناوی چیدا سر رفت کردووه له ناوت داوه.

باسی خرابی نه بو جهل و هه رده شه کردن به سزادانی

دووباره خوی گه وره نه فرموی: ﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى﴾ واته: نایا بینیت نه و که سه ی پیگری نه کات ﴿عَبْدًا إِذَا صَلَّى﴾ واته: له به بنده یه که نو یژ بکات؟ نه م نایه تانه له سر نه بو جهل هاتنه خواره وه له عنه تی خوی لیتی، هه رده شه ی کرد له پیغه مبر ﴿﴾ له سر نو یژ کردنی له ناو حه رمدا خودای گه وره یه که م جار ناموزگاری کرد به شیوه یه کی چاک و فرموی: ﴿أَرَأَيْتَ إِن كَانَ عَلَى الْهُدَىٰ﴾ واته: نایا پی م بلئ نه گه ر نه و که سه له سر پیی راست بویه ﴿أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَىٰ﴾ واته: یا فرمانی باده به پار یژگاری با شتر نه ده بوو، بویه فرموی ته: ﴿أَرَأَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ﴾ واته: نه گه ر نه و که سه ی بر وای نه هی ناو پشتی هه لکرد ناترسی له وه، بویه فرموی ته: ﴿أَتَزَيَّمُ أَنَّ اللَّهَ يَأْتِي﴾ واته: نایا نه یزانیوه که خوا ده یینی. یانی: ناخو نه و که سه ی که پیگره له و که سه ی که پی نیشاندهر و نه زانی که خوا نه یینی و گوئی له قسه کانیه تی

و بهم زوانه سزایه‌کی سه‌ختی نه‌دا له‌سهر نه‌و کاره‌ی که نه‌یکات. پاشان خوی گه‌وره ترساندی و هه‌په‌شه‌ی لی‌کرد و فهرمووی: ﴿كَلاَّ إِنَّا رَبُّكَ لَنَسْفَعًا بِالْأَعْيُنِ﴾ واته: وا نیه که بیری لی‌نه‌کاته‌وه به‌پاستی نه‌گهر واز نه‌هینی پای ده‌کیشین به قژی ناوچه‌وانی، یانی: نه‌گهر نه‌گه‌پتته‌وه له‌وه‌ی کردویه‌تی له‌و پیاو خراپی و بی‌گوئی و عینادیه ﴿لَنَسْفَعًا بِالْأَعْيُنِ﴾ له‌پیشه‌سهری ده‌نه‌وین له پوژی قیامه‌تدا. پاشان فهرمووی: ﴿نَاصِبًا كَذِبًا خَالِثًا﴾ واته: پیشه‌سهریکی دروژنی به‌هله‌دا چوو. یانی: پیشه‌سهری نه‌بو جه‌ل له قسه‌کردندا دروژنه و له‌کرداریشدا خه‌تا‌کاره ﴿فَلْيَعْزُ نَادِيَةً﴾ واته: ئینجا‌بان‌ه و بانگی هاو‌پیکانی خوی بکات. یانی: گه‌ل و هۆزه‌که‌ی، یانی: هاواریان لی‌بکات و داوای یارمه‌تیا لی‌بکات ﴿سَنَدْعُ الزَّانِيَةَ﴾ واته: ئیمه‌ش بانگی فریشته‌ی زهر به‌ده‌ست ده‌که‌ین. که فریشته‌کانی سزا دانن، تا بزنان کی سهر‌که‌وتوه! کره‌لی ئیمه یا کره‌لی نه‌و؟ بوخاری پیوایه‌تی کردوه له بینو عه‌باس‌وه نه‌ل‌یت: نه‌بو جه‌ل ووتی: نه‌گهر موحه‌م‌دم بینو نویژی کرد له که‌عبدا پی‌ده‌خه‌مه سهر ملی. نه‌و هه‌واله‌گه‌یشته پیغه‌مبه‌ر ﴿﴾ فهرمووی: نه‌گهر وا بکات فریشته‌کان نه‌یگرن و نه‌یبه‌ن. هه‌روه‌ها ئیبنو جه‌ریریش پیوایه‌تی کردوه نه‌ل‌یت: پیغه‌مبه‌ر ﴿﴾ نویژی نه‌کرد له مه‌قامدا، نه‌بو جه‌ل تپه‌پی به لایدا و ووتی: نه‌ی موحه‌م‌د پیم نه‌وتی واز بی‌نه له‌م نویژه؟ هه‌په‌شه‌ی لی‌کرد. پیغه‌مبه‌ر ﴿﴾ پقی لی‌ی هه‌لساو تو‌په‌بوو لی‌ی، نه‌بو جه‌ل ووتی: نه‌ی موحه‌م‌د به چ شتی تۆ هه‌په‌شه له من ده‌که‌ی؟ سویند به خوا پپی نه‌و شیوه هۆز و به‌رهم هه‌یه، خودا ئه‌م ئایه‌ته‌ی نارد هه‌په‌شه‌وه: ﴿فَلْيَعْزُ نَادِيَةً﴾ ﴿١٧﴾ سَنَدْعُ الزَّانِيَةَ﴾ ئیبنو عه‌باس نه‌ل‌یت: نه‌گهر نه‌بو جه‌ل بانگی هاو‌پیکانی بگردایه فریشته‌ی سزادان له‌و کاته‌دا نه‌یان گرت سزایان نه‌دا. تیرمزی نه‌ل‌یت: ئه‌م فهرموده‌یه چاک و سه‌حیحه. ئیبنو جه‌ریر پیوایه‌تی کردوه له نه‌بو هه‌ره‌یره‌وه نه‌ل‌یت: نه‌بو جه‌ل ووتی: ئاخۆ موحه‌م‌د له‌ناو ئیوه‌دا ناو‌چاوی دا به خۆله‌وه؟ مه‌به‌ستی نویژ‌کردنی پیغه‌مبه‌ر بوو ﴿﴾ له که‌عبدا، نه‌ل‌ین: به‌لی. نه‌بو هه‌ره‌یره نه‌ل‌یت: نه‌بو جه‌ل سویندی خوارد به لات و عوژا، نه‌گهر جاریکی تر بی‌بینم نویژ بکات پی نه‌خه‌مه سهر ملی و ده‌م و چاوی پپ نه‌که‌م له خۆل، هات پپ لای پیغه‌مبه‌ر ﴿﴾ که پی‌بخاته سهر ملی، نه‌بو هه‌ره‌یره نه‌ل‌یت: نه‌وه‌ی که چاره‌پوانیان نه‌ده‌کرد له نه‌بو جه‌ل نه‌وه بوو پاشه‌و پاش نه‌گه‌پایه‌وه به‌ره‌و دواو ده‌ستی نه‌دایه به‌رده‌می خۆی. نه‌بو هه‌ره‌یره نه‌ل‌یت: پیغه‌مبه‌ر ﴿﴾ فهرمووی: نه‌گهر نزیک ببوایه‌ته‌وه لیم فریشته‌کان نه‌یان برد به پارچه پارچه کراوی. نه‌ل‌یت: نه‌وه‌بوو خودا ئه‌م ئایه‌تانه‌ی نارد هه‌په‌شه‌وه، جا ئیتر نازانم له فهرموده‌که‌ی نه‌بو هه‌ره‌یره‌وه دایه یان نا: ﴿كَلاَّ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّا﴾ تا

کوتایی سوره که. نه حمدی کوی حنبل و نه سانی و نبینو نبی حاتم فرموده که یان ریوایت کردوه.

لَدَانَهُ وَهِيَكَ بُوَ يَنْفَعُهُ مَبْر (سوره)

خوای گوره نه فرموی: ﴿كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَأَسْجُدْ وَاقْتَرِبْ﴾ واته: نه خیره گوی ی نه که سانه مه که، وه کوپنوش به ره له خوانزیک بکه وهره وه. یانی: نهی موحه مد (سوره) به گویی مه که له سر نه وهی که ناهیلی به رده وام بیت له سر خواناسی زیاتر کردن، نوژد بکه له هر شوینی بیت خوشه گویی مه ده ری چونکه خوا پاریزه رو یارمه تی دهر ته وه هر نه و تپاریزی له خه لکی ﴿وَأَسْجُدْ وَاقْتَرِبْ﴾ وه که نه وهی له صه حیجی موسلیما نوسراوه له نه بو صالحه وه نه ویش له نه بو هوره یره وه که پیغه مبر (سوره) فرموی تی: نیک ترینی به نده له په روه رد گاریه وه نه کاته یه که سوژده نه بات، که وایه زرد بلالینه وه. هره وه له پیشه وه باس کرا که پیغه مبر (سوره) سوچدهی نه بر له کاتی خویندنی سوره تی: ﴿إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ - أقرأ بِأَسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ﴾.

سوره قیامت (القدر)

له مه که که دا هاتوره ته خواره وه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾ ۱ ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ﴾ ۲ ﴿لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾ ۳ ﴿نَزَلَ الْمَلَكُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ﴾ ۴ ﴿سَلَّمَ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ﴾ ۵ ﴿رَبِّزُو چاکه ی شهوی هره به ربیز (لیله القدر)

فرموی تی که قورثانی له شهوی هره به ربیزدا ناردوه ته خواره وه که شهویکی زرد پیروزه و خوی گوره له باره یه وه نه فرموی: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾ واته: به راستی نیحه نه م قورثانه مان له شهویکی پیروزدا ناردوه ته خواره وه. نه ویش شهوی قدره له مانگی په مه زاندا بووه، وه که له شوینی تردا فرموی تی: ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾ واته: مانگی په مه زان مانگیکه قورثانی تیدا نیردراوه ته خواره وه، نبینو عه باس و که سانی تریش وتویانه: خدا قورثانی نارد خوار له له و حال محفوزه وه بق بهیت العزه له ناسمانی دنیا، دوی نه وه به پیی پوداوه کان بهش بهش هاته خواره وه له ماوهی بیست و سی سالدا بق پیغه مبر (سوره) خوای گوره نه فرموی: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾ واته: بیگومان نیحه قورثانمان نارد خواره وه له شهویکی به فیه و به ربیزدا، پاشان خوی

گوره زدر به گرنگ باسی شہوی قدر نکات، وه تاییه تمندی نکات به ماتنه خوارو وهی قورئان
 تیایدا، وهک نه فرمویت: ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ﴾ واته: تر جوزانیت که شہوی به فہو پیز جیبہ ﴿لَيْلَةُ
 الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾ واته: شہوی به فہو پیز چاکتره له هزار مانگ. نیمای می حمہد پیوایه تی
 کردووه له ئبو هورہیره وه. ئلئیت: کاتی پهمه زان مات پیفہمبہر ﴿فَرَمَوِي﴾ فرموی: مانگی پهمه زانتان
 بز مات، مانگیکی زدر پیروزه، خودا پڑوہ کی فہر کردووه له سہرتان، دہرگا کانی به ہہشتی تیدا
 کرلوہ تہوہ، دہرگا کانی پڑوہ خی تیدا داخراوہ و شہیقانہ کانی تیدا زنجیر کراوہ، شہویکی تایہ چاکتره
 له هزار مانگ، ہرک سہی له چاکہی بیبہش بیت به پاستی بیبہشہ. نہ سائیش پیوایه تی کردووه. له بہر
 شہوی شہوی قدر خوا پہرستی تیایدا به ئہ اندازہی هزار مانگ خوا پہرستیہ. له ہر دوو
 سہیحہ کدا ماتووه له ئبو هورہیره وه کہ پیفہمبہر ﴿فَرَمَوِي﴾ فرموی: ہرک سہی شہوی قدر
 ہستی زیندوی بکاتہ وه به باوہ پوہو بہ تہمای پاداشت بیت له سہری، خوا له ہموو تاوانہ کانی
 پیشتری خوش ئہ بیت.

دابہ زینی فریشتہ کان و بریار دان له سہر ہموو چاکہ یہک له شہوی قہ دردا

خوای گہورہ نہ فرمویت: ﴿نَزَّلَ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ اَمْرٍ﴾ واته: لو شہوہ دا
 فریشتہ و جوہرہ نیلش له ناویاندا دینہ خواروہ به فرمانی پہرہردگاریان له ہموو کارو باریکدا.
 یانی: دابہ زینی فریشتہ کان زدر ئہ بیت لو شہوہ دا له بہر چاکہ و بہرہ کتی ئو شہوہ، فریشتہ کان
 دادہ بہ زن له گہل دابہ زینی ئو بہرہ کت و بہرہ بیانیہی خودا و وہ ہورہوا له گہل خویندنی قورئاندا و
 دہوری ئو ئہ لقانہش ئہ دہن کہ یادی خوا ئہ کن، فریشتہ کان بالیان پانہخن بز ئو کہ سانہی کہ
 زانست ئہ خوینن و بہ دل بہ نوایدا ئہ گہ پین و پیزی لی ئہ گزن. بہ لام له مانا کردنی (روح) دا و تراوہ:
 مہ بہست پنی لیرہ دا جوہرہ نیلہ (علیہ سلام) ئہ مہیش عہقی تایبہ تہ بؤسہر عہقی گشتی. خوا
 نہ فرمویت: ﴿مِنْ كُلِّ اَمْرٍ﴾ مواہید ئہ لئیت: ئو شہوہ ہموو کارو باریک بی زیان تہواو ئہ بیت،
 سہعیدی کوپی مہ نصویش ئہ لئیت: عیسیٰ کوپی یونس له ئہ عمہ شہوہ و ئویش له مواہیدہ وه
 ئہ یگوزانیتہ وه کہ فرمویہ تی: ﴿سَلَامٌ عَلَیْہِ﴾ یانی: ئو شہوہ پپہ له سہلامتی و شہیقان ناتوانیت کاری
 خرابی تیدا ئہ دجام بدات یان خرابہ و نازار بخولقتینی، قتادہ و جگہ له ئویش ئہ لئین: بریار له سہر
 کارو بترہ کان ئہ دریت و بزق و ئہ جہہ کانی تیدا دیاری ئہ کریت و ہک خوای گہورہ نہ فرمویت: ﴿فِيهَا
 يُفَرَّقُ كُلُّ اَمْرٍ حٰکِمٍ﴾ یانی: لو شہوہ دا ہموو کارو بارہ پپدانایبہ کان له یہ کتری جیا ئہ کریتہ وه. وہ
 نہ فرمویت: ﴿سَلَامٌ عَلَیْ حَقِّ مَطْلَعِ الْفَجْرِ﴾ سہعیدی کوپی مہ تصور ئہ لئیت: مہ شیمی کوپی نیسحاق له

شعبیه و نه گپرتتوه له تفسیری ئه م ئایه تدا ئه لیت: سه لام کردنی فریشته کانه بۆ خه لکی ناو مزگ و ته کان له شهوی قهردا تا سپیده ی به یانی. قه تاده و ئیبنو زهید ئه لیت: ﴿سَلَّمَ﴾ یانی: ئه و شه و هه مووی چاکه و ئاژاوه ی تیا نیه تا سپیده ی به یانی.

دیاری کردنی شهوی قهردو نیشانه کانی

ئو فرموده یه ی که نیمای ئه حمه د پریوایه تی کردوو پشنگیری دیاری کردنی شهوی قهرد ئه کات له عوباده ی کورپی صامته و نه یگپرتتوه که پتغه مبهرا (ﷺ) فرموویه تی: شهوی قهرد له ده پوژی دواییدایه، هه رکه سی به نیازی عیبادت کردنه و زیندوی بکاته و خودا له تاوانی پتشیو پاشیشی خۆش ده بیت، ئه و شه و هه وریکی تاکه تۆیه یا حه و ته یا پتتجه یا سییه یا کۆتا شه و، هه روه ها پتغه مبهرا (ﷺ) فرموویه تی: نیشانه ی شهوی قهرد هه وریکی پاک و پوناکه، وه ئه و ی که مانگی چوارده ی تیا بی، پاک و پوناک و ئارامه، نه سارده و نه گهرمه، هیچ ئه ستیره یه ک بۆی نیه تا به یانی شه ی تانه کان پو بنین. وه له نیشانه ی ئه و شه و خۆر به یانیه که ی پتک دیته ده روه و تیشکی نیه وه مانگی شهوی چوارده وایه و شه ی تان بۆی نیه له و کاته دا له گه گۆل خۆر بیته ده ر. وه ئه م فرموده یه ئیسناده که ی چاکه، به لام له مه تنه که یا غه رابه تی هیه، وه له هه ندی ده سته وازهیدا نه کاره ت هیه. ئه بو داود له سونه نه کهیدا سه ر باسیکی هتئاوه که ده لیت: (بیان ان لیله فی کل رمضان)، یانی: شهوی قهرد له تاو هه موو په مه زاندا یه. پاشان پریوایه تی کردوو له عه بدلا ی کورپی عومه روه که ئه لیت: پرسپار کرا له پتغه مبهرا (ﷺ) له باره ی شهوی قهرد وه منیش گویم لیبو فرمو ی: شهوی قهرد له هه موو په مه زانیکدا یه. ئه م فرموده یه پیاوانی ناو سه نه ده که ی هه موو جیی بپوان، ئه و نه بی ئه بو داود ئه لیت: شوعبه و سوفیان پریوایه تیان کردوو له ئه بو ئیسحاق وه و هه ردوکیان به مه وقوفی هتئاویانه. له ئه بو سه عیدی خودریشه و پریوایه ت کراوه که ئه لیت: پتغه مبهرا (ﷺ) ئیعتیکافی کرد له ده یه می یه که می په مه زاندا و ئیمه ش ئیعتیکافمان کرد، جو به ئیل هاته لای و فرمووی: ئه و ی تۆ به شوینیا ده گه پتی له پتشه ویه. پتغه مبهرا (ﷺ) له پاشاندا ده یه می ناوه راست ئیعتیکافی کرد ئیمه ش هه ر له خزمه تیدا بووین، دووباره جو به ئیل هاته لای و فرمووی: ئه و ی تۆ به شوینیدا ده گه پتی له پتشته ویه، پاشان پتغه مبهرا (ﷺ) به یانی بیستم پوژ هه لسا و ووتاریکی داو فرمووی: هه رکه سی له گۆل من ئیعتیکافی کردبوو با بگه پتته و، من شهوی قهردم بینی، یانی: له خودا، له بیرم براهیه و، ئه و شه و له ده یه می کۆتایی په مه زاندا یه له تاکه کانیدا، وام ئه بینی که سوژده له تاو قوپو ئاودا نه به م. سه ر یانی مزگ و ته که ئه و کاته به پوشی دارخوما سه ری گه رابوو، هه چمان له ئاسماندا نه ئه بینی، له پڕ پارچه هه وریکی بچوک هات و باران ده سستی پتکرد، پتغه مبهرا (ﷺ) نوژی پتکردین، له نیوچاوانی پتغه مبهرا (ﷺ) شوینی قوپو ئاوم بینی وه ته سدیقیک بۆ خه و بینینه که ی. له و ته یه کی

تردا نہ فرموی: تمہا لہ بہ یانی بیست و یکہ پرمہ زاندا بوو. وہ لہ ہر دوو سہیحہ کہدا تم
 فرمودہ یان ہیناؤ. نیمام شافیعی نہ لیت: تم فرمودہ یہ پاسترین پیوایہ تہ. ہندیکیش وتویانہ:
 شہوی قدر لہ بیست و سہی پرمہ زاندا یہ بہ ہلگہی نہو فرمودہ یہی عہدولای کوری ٹونہیس کہ لہ
 سہیحی مہ سلیمدا ہاتوؤ. وہ وتراؤ: لہ شہوی بیست و پینچایہ بہ ہلگہی نہو عہدیسہی کہ
 بوخاری پیوایہ تی کردوؤ لہ عہدولای کوری عہباسوہ کہ پیغہ مہبر (ﷺ) فرمویہ تی: بگہ پین بہ
 شوپنیدا لہ دہمہمی کوتایہ پرمہ زاندا لہو بیست و تویہی کہ ماؤ، لہ بیست و حوتہی کہ ماؤ، لہ
 بیست و پینچہی کہ ماؤ. زکر کہس لہ زانایان بہ شہو تاکہ کان مانایان کردوؤ، نہم ش دیارترو
 بہ ناو بانگ ترہ. وہ دیسان ووتراؤ: نہو شہو شہوی بیست و حوتہ. لہ بر نہوہی کہ موسلیم
 پیوایہ تی کردوؤ لہ سہیحہ کہ یا لہ ٹوبہی کوری کہ عہوہ ٹویش لہ پیغہ مہبر (ﷺ) نہو شہوہ
 شہوی بیست و حوتہ وہ نیمامی نہحمہد پیوایہ تی کردوؤ لہ زیرہوہ کہ نہ لئی: پرسپارم کرد لہ
 ٹوبہی کوری کہ عہد ووتم: نہی نہو موزیر ٹیبنو مہ سعودی برات نہ لیت: ہرکہ سیک بہ دیرزایی سالتیک
 ہلئی بؤ شو نوپڑ شہوی قدری دہست نہکوی، ٹوبہی فرموی: پرحمتہی خوا لہ عہدولای
 کوری مہ سعود باشہ حق نہ زانی شہوی قدر لہ پرمہ زاندا یہ و لہ شہوی بیست و حوتیشدا یہ، پاشان
 سویندی خوارد لہ سہر نہو مہ سہلہ یہ: منیش وتم نہوہ چون نہ زانن؟ ووتی: بہ نیشانہ یان بہو
 بہ لگہیدا کہ ہوالمان پیدراؤ، نہو پڑہ کہ ہلدی تیشکی نیہ مہبستی خورہ، موسلیم پیوایہ تی
 کردوؤ. وہ ہر وہا وتویانہ: تم شہوی قدرہ لہ شہوی بیست و تودایہ، نیمامی نہحمہد پیوایہ تی
 کردوؤ لہ عبادہی کوری سامتہو: کہ پرسپاری کردوؤ پیغہ مہبر (ﷺ) دہریارہی شہوی قدر،
 پیغہ مہبر (ﷺ) فرمویہ تی: لہ پرمہ زاندا یہ لہ دہ پڑی دایدا بؤی بگہ پین، نہو شہوہ لہ شہوہ
 تاکہ کانی بیست و یکہ یا بیست و سہی یا بیست و پینچ یا بیست و حوت یا کوتا ترین شہودایہ. وہ
 دیسان نیمامی نہککہد پیوایہ تی کردوؤ لہ نہو ہورہیرہوہ کہ پیغہ مہبر (ﷺ) فرمویہ تی لہ بارہی
 شہوی قدرہوہ: شہوی قدر یا لہ شہوی بیت و حوتہ یا لہ شہوی بیست و تودایہ، وہ ژمارہی
 فریشہکان لہو شہودا لہ سہر زہمیندا زیاترین لہ زیخ و چہوی دونیا. تم عہدیسہ تہنیا نہحمہد
 پیوایہ تی کردوؤ وہ سہنہدہکشی خراپ نیہ. ترمزیش لہ نہبی قہلادہوہ پیوایہ تی کردوؤ کہ (لیلہ
 القدر) بہ ناو شہوہ کانی دہیہمی کوتایدا دیت و دہجیت، تم قسہیہ بہ دق مالیک و سہوری و
 نہحمہدی کوری حہنہل و ٹیسحاقی کوری راہویہ و نہبو سہورو موزنی و نہبو بہکری کوری خوزہیمہ
 و کہسانی تریش دانیان پیا ناوہ فرمویانہ. وہ لہ شافعیشہوہ تم قسہیہ پیوایہ تراؤ و قازی لئی
 وەرگرتوؤ، نہم ش پیدہجیت وا بیت. خودایش باشت نہ زانی.

پارانه وى زور له همور كاتيكدا سونه ت و چاكه، له مانگى په مه زاندا زياترو زياتر، وه له ده همى
 كزتاى په مه زاندا زور زياتر و له شه وه تاكه كاندا له هموى باشته وه چاكتره. نه وه به نه م
 پارانه وه به بكريت: (اللهم انك عفو تحب العفو فاعف عني)، واته: نهى خودايه تق ليپوردهيت و
 ليپوردنت پيخوشه، ليم ببوره. نيمامى نه حمده پړوايه تى كړدوه له عايشه وه نه ليت: نهى پيغه مبهري
 خوا (ﷺ) نه كمر پيگوتى شوى قه درم كړدچن بپايمه وه؟ قه رموى بلئ: (اللهم انك عفو تحب العفو
 فاعف عني)، يانى: نهى خواى خوشه ويست تق ليپوردهيت و خوشت له ليپوردن ديت، دهى ليم ببوره.
 تيرمزي و نه سائى و ثيبنو ماجة پړوايه تيان كړدوه. تيرمزي نه ليت: نه مه قه رموده يه كى حه سن و
 صه حيجه حاكم له موسته دره كه كيدا هيناويه تى نه ليت: نه مه له سر شرتى شه يه عين قه رموده يه كى
 صه حيجه. هره ها نه سائيش پړوايه تى كړدوه.

سوره تى (البينه)

له مه دينه داهاتووه ته خوارم وه

پيغه مبهري خوا (ﷺ) جاركيان نه م سوره تى خوننده وه به سر نوبه ي كورى كه عبدا
 نيمامى نه حمده له نه نه سى كورى ماليكه وه ريوايه تى كړدوه نه لئ: پيغه مبهري (ﷺ) قه رمويه تى
 به نوبه ي كورى كه عب: (خودا قه رمانى پيداوم ﴿لَا يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ به سرتا بخوئيم،
 كه عب وتى: لاي تق ناوى بردم؟ پيغه مبهري (ﷺ) قه رموى: به لئ، نوبه ي ده سنى كړد به كريان!
 بوخارى و موسليم و تيرمزي و نه سائى له قه رموده ي شوعه ييه وه به م شيويه ريوايه تيان كړدوه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿لَا يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِينَ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْيَقِينَةُ﴾ ① رَسُولٌ مِنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُطَهَّرَةً
 ② فِيهَا كُتِبَ قِيمَةٌ ③ وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْيَقِينَةُ ④ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ
 مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُفَاءً وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ ⑤

باسى حالى خوا نه ناسان چ خاومن كتيبه كان و چ بته رسته كان

خاومن كتيبه كان بریتین له گاوو جوله كه. بته رستائيش بریتین له دارو به رد په رست و ناگر
 په رست له عه ربو فارسه كان. خودای مه زن ده قه رمويت: ﴿لَا يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ
 وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِينَ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْيَقِينَةُ﴾ واته: نه وانه ي كه بيپروا بوون له خاومن نامه و بته رستان
 ده ستیان مه لنگرت له و بيپروايه تا نيشانه پونه كه يان بق هات. مواهيد نه لئ: ﴿مُنْفَكِينَ﴾ واته:

وازيان نه هيتا تا پاستيان بڻ پون بوهوه، قه تادهش هه روا نه لئيت ﴿حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ﴾ ياني: نه م
 قورئانه، بڻيه خواي گه وره ده فهرمويت: ﴿لَا يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِينَ حَتَّى
 تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ﴾ پاشان ماناي ﴿الْبَيِّنَةُ﴾ ي به م ثايه ته رون كرده وه ﴿رَسُولٌ مِنَ اللَّهِ يُلْوَ أَحْصَاءَ مُطَهَّرَةٍ﴾ واته:
 كه نه ويش پيغه مبه ريكه له لايه ن خواوه په ياميكي پاكيان به سهردا ده خوښيڼته وه. ياني: موحه مه د
 ﴿يُؤْتِيهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ﴾ نه وه ي ده خوښيڼته وه له قورئاني پيرؤز نه وه يه كه نوسراوه ته وه له مه له ئي نه علاداو له چه ند
 په په يه كي پاگزدايه، وه ك خوداي گه وره له سوره تيكي تردا ده فهرمويت: ﴿فِي حُجَّتٍ مَكْرَمَةٍ﴾ ﴿تَرْفَعُهُ
 مُطَهَّرَةً﴾ ﴿يَأْتِيهِمْ سَفَرٌ﴾ واته: كه نه و رينمونيانهش نوسراونه ته وه له چه ند په په يه كي هيتاي پايه بلندي
 پاك، كه به ده ست نوينه راني به پڙي خيتر خواوه ن. وه نه فهرمويت: ﴿فِيهَا كُتِبَ قِيمَةٌ﴾ واته: كه
 تيايانايه چه ند نوسراو (سوره ت) يكي به نرخ. ئيينو جه ريډ نه لئيت: ياني: له نوسراوه پاگزده كاندا له
 لايه ن خوداي مه زنه وه نوسراوه و زډر به نرخه، پښك راست و هيچ هه له يه كي تيا نيبه، چونكه له لايه ن
 خواي گه وره وه هاتوه.

ټاكوځي دواي هاتئي به لگهي روون و زانباري ږويډا

خواي گه وره ده فهرمويت: ﴿وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَةُ﴾ واته: وه
 جياته بوونه وه نه وانه ي كه په ياميان بڻ هاتبو دواي نه وه نه بڻي كه نيشانه روونه كه يان بڻ هات، كه
 پيغه مبه ري ئيسلامه نه م ثايه ته وه ك نه م فهرموده يه كه ده فهرمويت: ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا
 وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَةُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ واته: به وينه ي نه وانه مه بن كه بهش بهش و
 جياواز بون له پاش نه و به لگانه ي بڻيان هات، وه نه وانه سزايه كي گه وره يان بڻ هيه ي. وه ك له م
 فهرموده يه دا ږوياب ته كراوه له چه ند پښايه كه وه: جوله كه كان ناكوك بون و بوونه هه فتاويه ك كومه ل،
 گاوه كان ناكوك بوون و بوونه هه فتاويه دوو كومه ل، وه به م زوانه نه م نومه تهش نه بن به هه فتاويه سي
 كومه ل، هه ره مويان له ټاگردان ته نها په كيكيان نه بيت، وټيان: نه وانه كيڼ نه ي پيغه مبه ري
 خوا ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾؟ فهرموي: نه وه ي من و هاوه له كانم له سه ريڼي.

فهرماني خودا نه وه بووه كه دټپاك و دلسوز بن به راتيه ريه ديتي نه و

خوداي مه زن ده فهرمويت: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا
 الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ﴾ واته: له گه ل نه وه شدا كه فهرمانيان پي نه درابوو مه گه ر نه وه ي په رستشي
 خودا بكن به دلسوزي و ملكه جي بڻ بكن و خوځيان به دور بگرن له هه موو بيرو باوه پيكي خوارو خيچ

وہ نوپڑ بکن و زہکات بدن، نہ مہیہ ناینی راست. نہم نایہ تہ وہ نہو نایہ تہیہ کہ نہ فہ رمویت:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾ واتہ: سویند بہ خوا لہ ناو
ہہ موو گہ ل و ٹومہ تیکدا پیغہ مہر زکمان ناردوہہ بڑنہ وہی تہ نہا خوا بہ رستہ و دورکہ ونہ وہ لہ
بہ رستنی ہر بہ رستراویکی تر. لہ پیشہ وہ بہ درینئی باسی (الحنیف) کراوہ لہ سورہتی نہ نعامدا
لیرہ دا دو بارہ کردنہ وہی زیادہ و پٹیویست ناکات ﴿وَتُؤْمِنُوا بِالْصَّلَاةِ﴾ نوپڑیش بکن کہ بہ پڑترین
خوا بہ رستہ بہ لہش بکریت، ﴿وَتُؤْتُوا الزَّكَاةَ﴾ زہکاتیش بدن کہ نہویش چاکہ کردنہ لہ گہ ل ہزار
نہ داراندا، ﴿وَذَلِكَ دِينَ الْقِيَمَةِ﴾ کہ نہ مہ دینی راست و دوستہ یا ٹومہ تیکی پڑک و مامناوہ ندییہ.

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ﴾ ۱ ﴿إِنَّ الَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ﴾ ۲ ﴿جَزَاءُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ عَدْنٌ يَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ
فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ﴾ ۳

باسی خرا پترین کہ س و چاکترین کہ س و باسی پاداشتہ کانیان

خوای گہ ورہ دہ فہ رمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَئِكَ
هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ﴾ واتہ: بیگومان نہ وانہی کہ بیبرو ابون لہ خاوہن پہ یام و بتہ رستہ کان لہ ناگری
دورہ خدان تئیدا دہ میتنہ وہ بہ نیجگاری، نا نہ وانہ خرا پترینی ہہ موو دوستکراویکن، خودا باسی
پاشہ پڑئی نہو بہ دفعہ پانہ دہکات لہ خوا نہ ناسانی نہ ہلی کتیب و بتہ رستان کہ درایہ تی نہو کتیبانہی
خودا دہکے کہ دابہ زینراوہ نہو پیغہ مہر انہی کہ نیراون، نہ وانہ لہ پڑئی قیامہ تدا لہ ناو ناگری
جہہ نہ مدان تا ہتایہ، یانی تئیدا دہ میتنہ وہ دہرناچن تئیداو لہ ناو ناچن، ﴿أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ﴾
یانی: خرا پترین کہ سن کہ وہ دیہینراون، دوی نہ مہ خوای گہ ورہ دہ فہ رمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ﴾ واتہ: بہ راستی نہ وانہی کہ برویان ہیٹناو کردہ وہ چاکہ کان
نہکے نا نہ وانہ چاکترینی ہہ موو دوستکراویکن. دوی نہوہ خودا باسی پیاو چاکیکمان بق دہکات
نہ وانہی کہ بہ دل خاوہ نباوہ و بہ نہ ندامہ کانی لہ شیان پھوشٹ باشن، نہ وانہ باشتیرینی کہ سن. نہو
مورہیرہ دہستہ یک لہ زانایان نہم نایہ تہ نہکے نہ بہ لگہ لہ سہر بہ پڑئی خاوہ نباوہ پانی ناو مرقہ
لہ چاو فریشتہ کاندہ. وہک خواگہ ورہ دہ فہ رمویت: ﴿جَزَاءُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ عَدْنٌ يَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ﴾ واتہ: پاداشتی نہ وانہ لای پہرہ ردگاریان

به‌ه‌شتانیکه جی دانیشتنو مانه‌وی همه‌میشه‌یی، پویاره‌کان به ژوریا‌ندا ده‌پوات، ده‌میننه‌وه تئیدا به نیجگاری، خوا لییان پازی بووه، نه‌وان له خوا پازی بوون، نه‌مه بق که‌سیکه له خوا بترسی ﴿جَزَأُوْهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ یانی: پاداشتیان له پوژی قیامت دا بریتی به له ﴿جَعَلْتُ عَذْرَی بَحْرٍ مِّنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِیْنَ فِیْهَا اَبَدًا﴾ یانی: بیکه‌مو کوپی و کورتایی هاتن پیوه سه‌رگه‌رم ﴿رَضِیَ اللهُ عَنْهُمْ وَرَضُوْا عَنْهُ﴾ خوا له‌وان رازیه‌و نه‌وانیش له خوا پازین، یانی: پله‌ی په‌زامه‌ندی خودا لای نه‌وان به‌رزترو گه‌وره‌تره له‌وه‌ی پیی داون له‌و خوشیه نه‌بپاوه‌یه ﴿وَرَضُوْا عَنْهُ﴾ له‌وه‌ی که پیی به‌خشیون له‌و هه‌موو پیزه زځره، وه نه‌فرمویت: ﴿ذٰلِكَ لِمَنْ حٰقَّتْ رَیْبُهُ﴾ واته: نه‌م پاداشته دانراوه بق که‌سیکه له خوا ترساوه به پاستی و په‌رستویه‌تی، و به‌ندایه‌تی کردووه، وه که‌شوه‌ی نه‌ییبینی و زانیویه‌تی نه‌و خودا نابینی به‌لام خودا نه‌و ده‌بینی. نیمامی نه‌حمده‌د پویایه‌تی کردووه له‌نه‌بو هوره‌یره‌وه نه‌لئیت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فرمویه‌تی: نایا هه‌والتان پیی بده‌م کی چاکترین که‌سه؟ وتیان: به‌لئ نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ)! فرموی: پیایوئیکه په‌شمه‌ی نه‌سپه‌کی ده‌گری له‌پزگای خودا و هه‌رکاتی هاوار کرا سواری نه‌سپه‌که‌ی ده‌بیئت بق غزا، نایا هه‌والتان بده‌می کی دوی نه‌و باشترین که‌سه؟ وتیان: به‌لئ نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ)! فرموی: پیایوئیکه هه‌ندی هه‌پو مالاتی هه‌یه‌و نوژی خوی نه‌کات و زه‌کاتی خوی نه‌دات، نایا هه‌والتان بده‌می خراپترین که‌س کییه؟ وتیان: به‌لئ، فرموی: نه‌و که‌سه‌یه که به‌ناوی خواوه داوای شتی لی نه‌کری، که‌چی نه‌و له‌به‌ر ناوی خوا نایه‌خشی.

سوره‌ی (الزلزله)

له‌مه‌که‌دا هاتووه‌ته‌ه‌واروه

ریزی سوره‌ی (الزلزله)

نیمامی نه‌حمده‌د پویایه‌تی کردووه له‌عه‌بدولای کوپی عه‌مره‌وه نه‌لئیت: پیایوئیکه هاته‌لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) وتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بزم دیاری بکه‌قورئان چون بخوینم؟ فرموی پیی: سی سوره‌ت له‌وانه بخوینه که به (الر) ده‌ست پئده‌که‌ن، پیاوه‌که به پیغه‌مبه‌ری (ﷺ) وت: من پوشتوم به‌سالار توانای دلم نه‌ماوه و زمانیشم نه‌ستورر بووه) فرموی: (که‌واته فه‌خواه‌ن حامیمه‌کان بخوینه) پیاوه‌که قسه‌که‌ی په‌که‌مجاری دوباره کرده‌وه پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فرموی: سیان له‌موسه‌بیحات، نه‌وانه‌ی به (یسبح یان سبح لله) ده‌ست پئده‌که‌ن. کابرا چی وتبوو دیسان وتیه‌وه، پیاوه‌که وتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) سوره‌تیکم بق دیاری بکه که هه‌مووی تیدا بیئت، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ﴿اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ زِلْزَالَهَا﴾ پیی خویند تا ته‌واوی کرد، پیاوه‌که وتی: سویند به‌و که‌سه‌ی تزی نارووه به پیغه‌مبه‌ریتی به‌راستی تیر هیچی لی زیاد ناکه‌م، دوی نه‌وه پیاوه‌که پوشت

پیغمبر (ﷺ) فرمودی: سرفراز بو نهو پیاوه بچکوله سرفرازیوو نهو پیاوه بچکوله، پیاوه که م بق بانگ بکه نهوه، که هیتایانه وه پیغمبر (ﷺ) (پئی فرموی: فرمائی نهوه شم پیکراوه که پژی قوریان گوره پایگرم و خواش کردویه تی به جه ژنی نه م نوممه ته. پیاوه که وتی: نه ی پیغمبر (ﷺ) ثایا نه گ ر جگه له ناژه لئیکی شیردهر هیچی تر شک نه به م نه توانم بیکه مه قوریانی؟ پیغمبر (ﷺ) فرموی: نه خیر، به لام له و پژه ده له موی سهرت لابه و له نینکه کانت بکه و سمیلت کورت بکه ره وه و توکی عانت بتاشه، نه گ ر و ا بکه ی قوریانیه کی ته واوه بۆت له لای خوا. نه بو داوند نه سائی هیتایانه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا﴾ ۱ ﴿وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا﴾ ۲ ﴿وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا﴾ ۳ ﴿يَوْمَئِذٍ تُخْبِتُ أَعْيُنُهَا﴾ ۴ ﴿يَوْمَئِذٍ يُرَوِّدُ الْوَسْوَاسِ الْغِيَورُ﴾ ۵ ﴿أَشْنَاءًا لِّرُؤَا أَعْمَلِهِمْ﴾ ۶ ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾ ۷ ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾ ۸

پژوی قیامهت و حالی زمین و خه لکی له و پژه ده

خوای گوره ده فرموی: ﴿إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا﴾ واته: کاتی که زهوی هاته له رزه به له رزینی خوی. ثبین و عباس نه لیت: زهوی له بنه وه دهستی کرد به جولان ﴿وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا﴾ واته: وه زهوی هرچی شتی قورس و گرانی ناوی هه یه هه موی فیدایه دهر وه. یانی: هرچی مردوی تیدا بوو دهری خست. نۆد کهس له پیشینانی نه م نوومه ته ووتویانه: نه مه وه که نه م فرموده یی خودا وایه که نه فرموی: ﴿يَتَأَيَّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَقٌّ عَظِيمٌ﴾ واته: نه ی خه لکینه! بترسن له سزای په روه ردگارتان چونکه به پاستی بومه له رزه ی قیامهت شتیکی نۆد گوره وکاره ساتیکی سامناکه. وه هه روه ها نه م نایه ته یی تریش وایه که نه فرموی: ﴿وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ﴾ ۹ ﴿وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ﴾ واته: وه ساتیک که زهوی پان کرایه وه و پاخرا، وه نه وه ی تیا بوو فزی داوو هیچی له ناودا نه ما. موسلیم له صه حیه که دا و له نه بو هوره یه وه پیوایه تی کردوه و نه لیت: پیغمبر (ﷺ) فرموی: زمین هر چی تیدایه له ثالثون و زیو و شتی به نرخ هه موی هه لئه هیتیه ته وه له شیوه ی عمودا. کهسی پیوا کوژ دیت و نه لیت: له سهر نه مه من خه لکم نه کوشت. کهسی بیره حمیش که وازی له په یوه ندی خزمایه تی هیتاوه دیت و نه لیت: من له سهر نه مه وازم له خزمایه تی هیتا بوو، دز دیت و نه لیت: له سهر نه مه من دهستم برا، پاشان هه موو جیده هیتان و هیچی

لِیْ هَٰذَا نَکْرِنُ. خَوای گهره ده فرمویث: ﴿وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَکَ﴾ واته: وه نینسان لهو پۆژده دا ده لئیت: نه وه زهوی چی یه تی؟ یانی: سه ری سوپ نه مینن و ناره حه ته، چونکه نه م زه مینه کانی خوی کیشوه ریکی به نارام وه ستاو بووه، نه وه له سه ری نشته چی بووه، یانی: دونیا که گزپاوه، واته: زه مین نه جولی و هاترته له رزه، فرمانی خودای بۆ هاتوه، نه وه ی بۆی له بپیار دراوه بوومه له رزه تونده که ده بیت پوو بدات لئی، پاشان نه وه ی له سکی دایه له مردوو له پیشینه کانه وه تا دواین که س فرپی نه دات، لهو کاته دایه مروث نه حه په سیث له وه ی قه وماوه و زهوی نه گزپیت بۆ زه مینیکی تر و ناسمانه کانیش به هه مان شیوه، نه وسه هه موو دینه بهر باره گای خودای تاک و ته نه او زال به سه ر هه موو شتیک دا. خوی گهره ده فرمویث: ﴿يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا﴾ واته: لهو پۆژده زهوی ده نگ و باسی خوی ده گزپیت وه، یانی: باسی نه و شتانه نه گزپیت وه که مروث له سه ری نه نجامی داو ن نیمامی نه حمده و ترمیزی و نه بو عبدالرحمنی نه سانی پویه تیان کردوه له نه بو هوره یروه که نه لئیت: پیغه مبه ر (ﷺ) نه م نایه ته ی خویند: ﴿يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا﴾ فرموی: نایا نه زانن کامه یه به سه ر هاته که ی؟ ووتیان: خوداو پیغه مبه ری خودا (ﷺ) نه زانیت. فرموی: به سه ر هاته که ی نه وه یه شایه تی نه دات له سه ر هه موو به نده کان پیاو بیت یان ژن که چی نه نجامداوه له سه ری، نه لئیت نه وه و نه وه ی کرد له فلا نه پۆژ له فلا نه پۆژدا، نا نه وه به سه ر هاته که یه تی. پاشان ترمیزی نه لئیت: نه م فرمووده یه کی هه حیج و غریبه. وه پاشان خودای گهره ده فرمویث: ﴿بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا﴾ واته: که په روه ردگاری تر سروشتی بۆ کردوه. بوخاری نه لئ: (أوحى لها و أوحى إليها، ووحى لها، ووحى إليها) هه مووی یه ک مانایه یه عنی: فرمانی داوه تی و به جیی هیئاوه، نین عه باسیش نه لئیت: ﴿أَوْحَىٰ لَهَا﴾ یانی: أوحى إليها. زاهیره که ی نه وه یه یانی پئی پئدا. شه بیبی کوپی به شیر نه لئیت: له عیکریمه وه نه ویش له نین و عه باسه وه: ﴿يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا﴾ یانی: په روه ردگاری پئی ووت: وا بلئ، نه ویش نه و قسه یه ی ووت وه نه لئیت: ﴿أَوْحَىٰ لَهَا﴾ یانی: فرمانی پئکرد. قوره زی نه لئیت: فرمانی دا به زه مین له ت ببیت و لئیان جیا ببیت وه وه پاشان خوا نه فرمویث: ﴿يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِّسِرِّهِمْ﴾ واته: لهو پۆژده خه لکی ده رده چن به په راگه نده و په شیوی تا پاداشتی کرده وه ی خویان نیشان بدرئ. یانی: نه گه رینه وه به په رش و بلاوی لهو پۆژده، یانی: هر یه کی و به جوریک، یه کن به خته وهره و به ره و به هشت نه که ویته پئی و یه کتکی تر به د به خته و به ره و جه هه نه م به رینه کریت، سوددی نه لئیت: ﴿أَشْتَاتًا﴾ یانی: دهسته دهسته و کومه ل کومه ل. وه خودای گهره ده فرمویث:

﴿لِئَرْوَا أَعْمَلَهُمْ﴾ واته: تا پاداشتی کرده و هی خویان نیشان بدری. یانی: بۆ نه و هی بزنان و پاداشتی کرده و هکانی دونیا یان و هرگرن له چاکه و له خرابه.

پاداشت له سه ره گهر دیله گهر دیله ی هه موو کرده و ویه ک

خودای گهره نه فرمویت: ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾ واته: ئینجا هه ره کسه ی به نه ندازه ی هه ره و وردیله یه ک چاکه ی کردبێ ده ی بینیتوه ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾

واته: وه هه ره که سیک به نه ندازه ی هه ره و وردیله یه ک خرابه ی کردبێ ده ی بینیتوه. بوخاری پریوایه تی کردوه له نه بو هوره یه وه که پیغه مبه ر ﴿﴾ فرمویه تی: وولاغی سواری بۆ سێ شته: بۆ پیاوئ نه بیته پاداشت، بۆ پیاوئیک نه بیته پۆشاک، بۆ یاوئیک نه بیته تاوان، بۆ نه و که سه ی که پاداشت به بۆی، پیاوئیکه ناماده ی نه کات بۆ جهیاد له پئی خودادا، په تی به ستنه وه که ی بۆ درژ ده کات له له وه پرگایه کایان له باخچه یه ک، هه رچی توش هات له وه به ستنه وه یه دا له وه له وه پرگا و باخچه دا خیره که ی بۆ نه وه. خۆ نه گهر گوریسه که ی بری و هاتو چۆی کرد به ناو له وه پرگا که دا پاشه پۆو جئ سمه کانی هه موو خیره بیره بۆی، وه نه گهر به لای پویاریکا تئیه پری له ناوه که ی خوارده وه مه به سستی شی نه بوو ناوی بدات نه وه یش هه ره خیره بیره بۆی، نه وه بۆ نه و پیاوه هه ره پاداشت، وه پیاوئ نه و وولاغی ناماده کردوه بۆ نه و هی ده ری بختا بئینیا زه له خه لکی یان داوا له خه ک نه کات، به شی خوا بی شی له بیر ناچیت وه ک سوار بوون یان سه ره برین، نه وه بۆ نه و که سه نه بیته پۆشاک، پیاوئیکش پای گرتوه بۆ فیز کردن و پریا بی زی و دریا یه تی کردن، نه و بۆی نه بیته بار گرانی و تاوان. پاشان پرسیار کرا له پیغه مبه ری ﴿﴾ له باره ی گریدریژده وه فرموی: خودا هیچی له وه باره ی وه نه ناردوه ته نها نه م نایه ته نه بیته هه موو شتیکی تیدا کوئته وه ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾ ﴿٧﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ

مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾ موسلیم پریوایه تی کردوه. له سه حیجی بوخاریدا له عه دیه وه به مه رفوعی پریوایه ت کراوه که پیغه مبه ر ﴿﴾ فرمویه تی: خۆ به یاریژن له ناگر با به له ته خورمایه کیش بیته، یا به قسه یه کی چاکه ش بیته. وه دو باره له عه دیه وه موسلیم پریوایه تی کردوه: هیچ چاکه یه ک به سوک سه ره مه که ن به که می مه زانن با دۆلجه ناوئیکش بیته بیکه یته ناو ده فری که سیکه وه که ناوی پئویسته، یا به پویه کی خۆشه وه به ره و پوی برایه کت به ژیت. وه هه ره له سه حیجی موسلیمدا نه فرمویت: نه ی کۆمه لی نافره تانی موسلمان! با هیچ دراو سئیه ک به که می نه زانی که یارمه تی دراو سئ که ی بدات نه و شته سمی مه پئ یا بزنیش بئ. یانی: سمی قاچی ناژه له که. وه له فرموده یه کی تر دا هاتوه: به شی نه و که سه به دن که داوا نه کات با سمی سوتاویش بیته. پریوایه ت کراوه له عایشه وه (په زای خوی لی بیته) که ده نکه ترییه کی به خشی و فرموی: چه ندین مسقا له زه په ی تیدا یه. ئیمامی نه حمه د پریوایه تی

کردوه له عوفی کورپی حارسی کورپی توفهیل، که عانیشه هه والی داوه تی که پیغه مبهرا (ﷺ) فرمویه تی: ئه عانیشه! بترسه له تاوانه بجوکه کان چونکه پرسپارت ئی نه کرئ له سهری له لایه ن خواوه. نه سائی و ئیبنو ماجه پریوایه تیان کردوه. وه ئیمامی ئه حمده پریوایه تی کردوه له عهبدالله کورپی مه سعوده وه که پیغه مبهرا (ﷺ) فرمویه تی: بترسن له تاوانه بجوکه کان چونکه ئه گوناهه بجوکه کان کۆ ده بینه وه له سهر پیاو تا له ناوی نه بن.

سورهتی (الهادیات)

له مه ککه دا هاتوو ته خوارموه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَالْعَدِيَّتِ صَبَحًا﴾ ١ ﴿وَالْمُورِيَّتِ قَدَحًا﴾ ٢ ﴿وَالْمَغِيرَتِ صَبَحًا﴾ ٣ ﴿فَأَنْزَلَ بِهِ نَقْعًا﴾ ٤ ﴿فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا﴾ ٥ إِنَّ
الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ ﴿٦﴾ وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ ﴿٧﴾ وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ ﴿٨﴾ أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعِثَ
رَافَا فِي الْقُبُورِ ﴿٩﴾ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ ﴿١٠﴾ إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ ﴿١١﴾

سویند خواردن بو ئه سپی جهنگی له سهر سپله یی و چاو چنۆکی مروؤ

خودای گه وه سویند ده خوات به ئه سپ کاتئ له پنگای خوا تاو ئه داو ئه پرمینئ، (خسبخت) بریتیه له وه دهنگی ئه بیستری له ئه سپه وه کاتئ تاو ئه دریت، وه ئه فرمویت: ﴿وَالْعَدِيَّتِ صَبَحًا﴾ واته: سویند به ئه سپانی تاوده رکه ئه پرمینن چۆن پرمه یه ک ﴿وَالْمُورِيَّتِ قَدَحًا﴾ واته: وه سویند به ناگر مه لگیر سیننه ران له به رد به نالی سیمان. یانی: ژیری پتیا ن که له به رد ده دا ناگر ده پرژینئ ﴿وَالْمَغِيرَتِ صَبَحًا﴾ واته: وه سویند به ئاسپانی هیرش به ر له به یانایاندا. یانی: هیرش بردن له کاتی به یانایاندا، وه ک پیغه مبهرا (ﷺ) له کاتی غه زاگردنا چاوه پوانی بانگی به یانی نه کرد نه گه ر گوئی له بانگ بوايه له وه شویته دا ئه وه هیرشی نه ئه برد وه نه گه ر گوئی ئی نه بوايه هیرشی نه برده سهر دوژمن. وه ئه فرمویت: ﴿فَأَنْزَلَ بِهِ نَقْعًا﴾ واته: که به وه ته پو توژ هه لده ستینن. یانی: توژ هه لده ستئ له کاتی پوبه پویبونه وه ئه سپه کاندئا ﴿فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا﴾ وه به وه ته پو توژ وه خویان ده که ن به ناوه پاستی دوژمندا. ئیبن و عه باس و مواهید و قه تاده ئه لئین: ﴿وَالْمَغِيرَتِ صَبَحًا﴾ یانی: هیرش بردن ئه سپ له پئی خودا له به ری به یاندا ﴿فَأَنْزَلَ بِهِ نَقْعًا﴾ یانی: ئه وه شویته ی که چۆته ناوی و توژی ئی هه لساوه، عوفی ئه لیت له ئیبن و عه باس و عه تاو عیکره مه و قه تاده و زه ححاکه وه که وتویانه: ﴿فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا﴾ یانی: کۆمه لی خودا

نه ناسان له دوژمن. وه نه فهرمويټ: ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ﴾ واته: به پرستي نينسان بؤ
 په روه ردگاري سپلو نا سوپاسه. نه مه نه وه که سوپنی له سر خوروه، يانی: خه لکی له به هره نه ی
 خودا پتی به خشيون پینه زانن و دانی پيدا نانین نین عه باس و مواهید و نیراهیمی نه خعی و نبو
 جه و زاو نه بولعالیه و نبو زوحاو سه عیدی کړی جوبه یر و موحه مده دی کړی قه یس و زه ححاک و
 حه سن و قه تاده و په بیعی کړی نه نه س و نین و زهید نه لټن: الکنود یانی: پینه زان. حه سن نه لټن:
 الکنود نه و که سه یه که به سر هاته ناخوشه کان نه ژمیرئ و که چی هه موو چاکه کانی خودای
 له بیر نه چیته وه ﴿وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ﴾ واته: وه بیگومان خوشی له سر نه م ناسوپاسی یه شایاته!
 قه تاده و سوفیانی سه وری نه لټن: خودا باش نه وه ده زانئ. وه نه گونجی نه و زه میره بگ پرته وه بؤ
 نینسان، موحه مده دی کړی که عبی قوره یزی وتوبه تی و وای داناوه که خه ک هه رچنده پینه زانه ده ری
 ناخات به لام له کردارو گوftar و هه لسان و دانیشتنیادا ده نه که ویت، وه ک خودای گوره نه فهرمويټ:
 ﴿مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسْجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِم بِالْكَفْرِ﴾ واته: شایسته نیه بؤ
 موشریکه کان که مزگه وته کانی خوا ناوه دان بکه نه و سر په رشتیان بکه نه ل کاتیکدا شایه تن له سر
 بیتړوایی خو یان وه نه فهرمويټ: ﴿وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ﴾ واته: وه به پرستي نینسان بؤ
 خوشه ویستی مالی دنیا زډر گپرو پږده یانی: بیگومان نه و بؤ خوشه ویستی شتی چاک که بریتیه له
 مالی دنیا زډر به په روزه. نه مه دوو بؤ چوونی تیدایه، یه که م: بیگومان مالی دنیای زډر خوش
 ده ویت، دووهم: زډر به په روزه و پږده له خوشه ویستی سامانا. هه دوو بؤ چونه که هه پرستن.

ترساندن له پوځی زیندوو بوونه وه

خوای گه وړه نه فهرمويټ: ﴿أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ﴾ واته: ده ی نایا نازانیت کانتیک که
 مردوی ناو گږه کان زندو کرانه وه و هینرانه ده روه، پاش نه وه ی خوای گه وړه مه ردوم هه لده نه که
 زډر به تنگ دنیا وه نه بی و خه می پوځی دواپی بخوات و هه ولی بؤ بدات و ناگاداری نه کاته وه به وه ی که
 دواي نه م ژیا نه چی پوو نه دات و به م زووانه مرقو په و به پوی چ ناره حه تیه که نه بیته وه: ﴿أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا
 بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ﴾ نه ری نازانی چی پوو نه دات کانتیک که شتی ناو قه بره کان په رش و بلاو نه کرینه وه
 یانی: فرپی نه دا نه وه ی تیایه تی له مردو ﴿وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ﴾ واته: وه ناشکرا بوو هه رچی ناو
 دلته. نینبو عه باس و که سانی تریش وتویانه، یانی: وه ده رخران. نه وه ی له ناو سینه یاندا
 شارابویانه وه ده رکه وت ﴿إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ﴾ واته: بیگومان له و پوږده دا په روه ردگاریان ناگاداره

به کرده و کانیان. یانی: ناگاداره به هم مو و شو شتانهی که پیتی هه لدهستن و ده یکن وه پاداشتیان نه داته وه به تهواری وه به نه ندازهی مسقاله زهره یه ک ناهه قی ناکات.

سورہتی (القارعة)

له مه که که دا هاتوه ته خواریه وه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الْقَارِعَةُ ۝۱﴾ مَا الْقَارِعَةُ ﴿۲﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ ﴿۳﴾ يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ﴿۴﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِمْقِ الْمَفْشُورِ ﴿۵﴾ فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ﴿۶﴾ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ﴿۷﴾ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ﴿۸﴾ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ ﴿۹﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَةٌ ﴿۱۰﴾ نَارُ حَامِيَةٍ ﴿۱۱﴾

خودای گه وره نه فه رمویتی: ﴿الْقَارِعَةُ﴾ واته: پۆژی دا چله کینه ر (ناوه بۆ پۆژی قیامهت) ﴿مَا الْقَارِعَةُ أَلَمْ نَكُمُ وَاة: ناخو چون بێت نه و پۆژه؟﴾ ﴿الْقَارِعَةُ﴾ یه کی که له ناوه کانی پۆژی قیامهت وه ک حافه و طامه و صاخه و غاشیه، جگه له م ناوانه ناوی تریشی هه یه. پاشان خوی گه وره زۆر به گه وره باسی سامناکی نه و پۆژه نه کات و نه فه رمویتی: ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ﴾ واته: تۆ چوزانیت نه و پۆژه چی یه. پاشان مانای نه کات و نه فه رمویتی: ﴿يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ﴾ واته: پۆژی که خه لکی وه ک په پولهی په راگنده بللو دهنه وه. یانی: له په رتو بللویونه وه و هاتو چۆیان و له و سه رلی شیواوییهی که تیی کهوتون وه ک په پولهی په راگنده یان لیها توه. وه ک خوی گه وره له نایه تیکی تر دانه فه رمویتی: ﴿كَانَتْ جَرَادًا مُتَتَبِّرَةً﴾ واته: نه لیلی کوللهی په رش و بللون. وه نه فه رمویتی: ﴿وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِمْقِ الْمَفْشُورِ﴾ واته: وه شاخه کان وه خوری شیکراوه یان لی دیت. یانی: وای لی دیت وه خوری شیکراوه نه پوا به پوی زه مینا داو بللو نه بێته وه. موجهید و عیکریمه و سه عیدی کوپی جوبهیر و هه سن و قه تاده و عه تای خۆراسانی و زه حاک و سودی نه لێن: ﴿كَالْعِمْقِ﴾ یانی: خوری. پاشان خودا باسی کرده وهی خه لکی ده کات و وه هه ر که سه به پیتی قورسی و سووکی کرده وهی مامه لهی له گه ل نه کړی و پیزی لی نه گیری یا پيسوا نه کړی، وه نه فه رمویتی: ﴿فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ﴾ واته: نینجا نه وهی کیشی چاکه کانی قورس و گران بی. یانی: چاکه ی زیاتر بوو له خراپه ی ﴿فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ﴾ نه وه نه و که سه که گوزه رانیکی

په سهند دهن. يانی له ناو بهمه شتا ﴿وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ﴾ واته: وه نه وهی کیښی چاکه کانی سووک بیت. يانی: خرابه ی زیاتر بوو له چاکه ی ﴿فَأَمُّهُ هَكَوِيَّةٌ﴾ واته: نه وه جیتی نه وه اویه به و تراوه: يانی: نه که ویتته خواره وه به سر سه ریا بق ناو ناگری جه نه هه نم. ناوی بر دوه به ﴿هَكَوِيَّةٌ﴾ يانی: نه شویننه ی که نه که پتته وه بق لای و له پاشه پوزدا نه پواته باوه شی ﴿هَكَوِيَّةٌ﴾ ناویکه له ناوه کانی ناگر. ښینو جه ریر نه لیت: بویه به هاویه و تراوه: ﴿فَأَمُّهُ﴾ يانی: دایکی، چونکه شویننکی تری نیه تیی بپوات نه وی نه بن. ښینو زهید نه لیت: ﴿هَكَوِيَّةٌ﴾ ناگره، شویننه تی و نه که پتته وه ناوی و نه و نه بیتته نارامگاو دایکیتی جا نه م نایه ته ﴿وَمَا أُولَئِهِمُ النَّكَارُ﴾ ی خویند. ښینو نه بی حاتم نه لیت: پړیوایت کراوه له قه تاده وه که نه لیت: ﴿هَكَوِيَّةٌ﴾ يانی: ناگره هر نه ویش نشویننه. وه هر له بهر نه وه خودا مانای ﴿هَكَوِيَّةٌ﴾ نه کات و نه فهرموویت: ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَّةٌ﴾ واته: تږ چونانی هاویه چپیه! ﴿نَارُ حَامِيَّةٌ﴾ واته: ناگریکی هه لکیرساوه. يانی: ناگریکی زږد گرم و به که لپه و به ته وژم. له نه بو هورهیره وه پړیوایت کراوه که پیغه مبهرا ﴿فَهَرْمُوِيَّةٌ﴾ نه و ناگری که بهی نادم ده دیکاته وه به ښیکه له هه فتا به شی ناگری جه هه نم، نه لاین: نه ی پیغه مبهری خودا ﴿فَهَرْمُوِيَّةٌ﴾ نه م ناگره بهس نه بوو؟ فهرمووی: نه و ناگری جه هه نم به شست و تږ (۶۹) جار له ناگری دنیا زیاد کراوه، بوخاری و موسلیم پړیوایتیان کردوه. وه له هه ندی فهرمووده دا هاتوه: نه و ناگره به نه اندازه ی شست و تږ جار له ناگری دنیا یه، هر شست و تږ که ی وه ناگری دنیا گرمه. له فهرمووده یه کدا که لای نیمامی نه حمه ده وه هاتوه له نه بو هورهیره وه نه ویش له پیغه مبهره وه ﴿فَهَرْمُوِيَّةٌ﴾ که فهرموویت: سوکترین سزای خه لکی جه هه نم که ښیکه که دوو نه علی له پندایه له و دوو نه غلوه میښکی ده کولی. له هر دوو سه حجه که دا هاتوه که پیغه مبهرا ﴿فَهَرْمُوِيَّةٌ﴾ فهرموویت: ناگر سکالا نه کات لای په روه رداگر و نه لیت: نه ی په روه رداگر! هه ندیکم هه ندیکم خوارد، بویه خوی که وره پڼکای دا که دوو هه ناسه بدات: هه ناسه یه که له زستانداو هه ناسه یه که له هاویندا. ساردرترین هه ناسه ی نه وه یه له زستانداو نه و سه رمایه یی که ده ی بینین و گرم ترین هه ناسه شی نه وه یه له هاوینا نه و سه رمایه که ده ی بینین. وه له دوو سه حجه که دا هاتوه: نه که گر کهرما تینی سهند نویژه کان بخه نه کاتی فیتکی، تینی کهرما له ډوزه خه وه یه.

سورہتی (التکاثر)

لہ مہ مکہ دا ہاتو و تہ خواروہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الْهَيْكُمُ التَّكَاثُرُ﴾ ① حَقِّ زُتْمُ الْمُغَايِرِ ② كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ③ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ④ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ⑤ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ⑥ ثُمَّ لَتَرَوُْنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ⑦ ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنْ

النَّعِيمِ ﴿٨﴾

نہ نجامی خوشہ ویستی دنیا بینا گابونہ لہ پڑی دواپی

خوای گہرہ دہ فرمویت: ﴿الْهَيْكُمُ التَّكَاثُرُ﴾ واتہ: نیوہی بیناگا کردوہ شانازیکردنتان بہ زوی سہرودت و سامانہوہ، یانی: خوشہ ویستی و بہرہ و جوانی دنیا نیوہی خہ لافاندوہ لہوہی کہ ہول بدن بڑی دواپی و وہ دہستی بیتن، بہ غافلکردن تا مردن یہ خہی گرتن و پوشتن بڑ ناو گورستان و بیون بہ خہلکی گورستان۔ لہ سہیحی بوخاریا و لہ نلرہ قاقدا ریوایت کراوہ لہ نلہنسی کوپی مالیکوہ نلویش لہ نوبہی کوپی کہ عہوہ نلئیت: نیئمہ نلہم فرمودہ مان لہ قورٹانا ہدی نلکرد تا نلہو نایہ تہ ماتہ خواروہ ﴿الْهَيْكُمُ التَّكَاثُرُ﴾ یانی: نلہو فرمودہ یہی کہ نلئیت: نلگہر بہنی نادہم شیوئی نالتونی بیوایہ ناواتی بڑ شیویکی تریش نلخواست۔ نیمامی نلحمہد ریوایتی کردوہ لہ عہدولای کوپی شہخیرہوہ نلئیت: گہیشتمہ حزمہت پیغمبر (ﷺ) کہ نلہی فرموو: ﴿الْهَيْكُمُ التَّكَاثُرُ﴾ بہنی نادہم نلئیت: سامانہکم سامانہکم۔ ناخو تق بیجگہ لہوہی خواردوتہ و نہماوہ، یا پڑشیوتہ و دپاوہ، یا بہخشیوتہ و بڑت ہلگیراوہ شتیکی ترت ہہیہ؟ مسلم و تیرمیزی و نہسانیش نلہم حہدیسہیان ریوایت کردوہ۔ موسلیم ریوایتی کردوہ لہ سہیحہکیدا لہ نلہوہورہیرہوہ نلئیت: پیغمبر (ﷺ) فرموویت: بہندہ نلئیت: سامانہکم سامانہکم! لہ کاتیکدا لہ سامانہکیدا تہنا سئ شتی ہی نلہوہ: نلہوہی خواردویوتی و نہماوہ یا پڑشیویوتی و دپاوہ یا بہخشیویوتی و موری کردوہ جگہ لہ مانہ پڑیشتوہ و بڑ خہلکی بجہی ہیشتوہ۔ تہنا موسلیم ریوایتی کردوہ۔ بوخاریش ریوایتی کردوہ لہ نلہنسی کوپی مالیکوہ کہ نلئیت: پیغمبر (ﷺ) فرموویت: سئ شت شوینی مردوہ نلکہوئی، دوانیان نلگہ پڑتوہ یہ کیکیان لہ گہلی نلمینیتہوہ: سامان و کس و کارو کردوہی شوینی نلکہون، سامان و کس و کاری نلگہ پڑتوہ و کردوہوہکی نلمینیتہوہ لہ گہلی۔ وہ ہر بہم شیوہیہ موسلیم و تیرمیزی و نہسانی ریوایتیان کردوہ۔ نیمامی نلحمہدیش ریوایتی کردوہ لہ نلہنسی کوپی مالیکوہ کہ پیغمبر (ﷺ) فرموویت: بہنی نادہم پیر نلہیت و دوو شتی تیدا پیر

نابيت: خۆشه ويستى سامان و هيو بون به ژيان. له ههردو سه حيه كه دا ئهم چهديسه ههتيراهه. وه

پاشان خوداي گه وړه نه فهرمويت: ﴿حَقِّ زُزْمُ الْمَقَابِرِ﴾ واته: تا دهمرن و دهچن بۆ گۆرستان.

ترسان به پيشاندانى چه هه نم و پرسينه وه له پۆزى و به هرمان

خوای گه وړه ده فهرمويت: ﴿كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ واته: دوباره وا مه كن له مه ولا ده زانن، چه سه نى

به سى نه لئيت: ئه مه هه په شهيه دواى هه په شه. زه حاك نه لئيت: ﴿كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ يانى: ئه ي

خوا نه ناسان! ﴿ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ يانى: ئه ي خاوه نياوه ران! وه پاشان خوداي گه وړه

نه فهرمويت: ﴿كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ﴾ واته: وانيه وهك خۆتان دهيزانن نه گهر نه نجامى خۆتان

بزاناييه به دلئايى يه وه كه پۆزى دوايان بيرباهه وه، تا پێكه و تن به ره و گۆرستان. پاشان نه فهرمويت:

﴿لَتَرْوُنَّ الْجَحِيمَ﴾ واته: سويند به خوا بيگومان دۆزه ده بينن ﴿ثُمَّ لَتَرْوُنَّ آيَاتِ الْيَقِينِ﴾

واته: دوباره سويند به خوا دلئايى بن به چاوى پاسته قينه ده ي بينن. ئه مه ماناي ئه وه هه شهيه ي

پيشه وهيه كه فهرمويه تى: ﴿كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ ﴿ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ هه په شه يان ليده كات به م

پوداوو كارساته، كه بينينى ئه و ناگره يه كاتى كه هه ناسه ئه داو دهنگى ليوه دئ هه رچى فرشته

نزى كه كان و پيغه مبه ره مورسه له كانه ئه كه ون به سه ر ئه ژنۆدا له ترس و گه وړه يى ئه وه دهنگ و بينينى

ئه و كارساته سامناكانه به پيى ئه سه ريك كه له و باره يه وه باسى كراوه. وه نه فهرمويت: ﴿ثُمَّ لَتَسْتَأَنَّ

يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّبِيِّ﴾ واته: له پاشان سويند به خوا له و پۆژه دا پرسى ي هه مو به هه ره يه كتان لى

ده كرى. يانى: له و پۆژه دا له باره ي خۆشى دونياوه كه برى تى يه له له ش ساغى و بيترسى و بژۆوى و

نۆد به ره ي تر، لئيت ئه پرسن كه ئايا شوكرانه بژۆرى بوى و به ندايه تيت كردوه يان؟ ئيبنو جه رير

پروايه تى كردوه ئه لئيت: چه سه نى كۆپى سه دايى بۆى گيڤامه وه كه ئه لئيت: وه ليدى كۆپى قاسم بۆى

گيڤاينه وه له يه زيدى كۆپى كه يسان ئه ويش له ئه بو حازمه وه ئه ويش له ئه بو هوره يره وه كه

فهرمويه تى: جاريكيان ئه بو به كرو عومهر دانيشتبون له و كا ته دا پيغه مبه ر ﴿وَلَا يَنْفَعُكَ﴾ هات بۆ لا يان

فهرموى: چييه له ويدا دانيشتون؟ ووتيان: به و كه سه ي تۆى ناردوه به هه ق برسى تى نه ي هيج شتى

له مالمان وه ده رى نه ناوين! پيغه مبه ر ﴿وَلَا يَنْفَعُكَ﴾ فهرموى: به و كه سه ي منى ناردوه به هه ق منيش برسى تى

نه ي هيجى تر وه ده رى نه ناوم! ئيتر پۆيشتن تا گه يشتنه مالى پياويك له ئه نصاريه كان ژنيك پيشواى

ليكردن، پيغه مبه ر ﴿وَلَا يَنْفَعُكَ﴾ فهرموى: فلانه كه س له كۆپيه؟ ژنه كه ووتى: پۆيشتن ئاوى خۆشمان بۆ

بيتن. هاوه كه له يان هاته وه و جه وه نه يه ك ئاوى هه لگرتبوو ووتى: سه لامتان ليبن، هيج كه سيك سه ردان

نه كراوه به شتىك به ريزتر بن له پيغه مبه ريك وا ئه مۆ سهردانى منى كردوه! جه وه نه كه ي به دار

خورمایه کا هه لواسی و پوشت بۆشکی خورمای بۆ مینان، پیغمبر (ﷺ) فرموی: ئایا نه ده بوو خورماکی ئی بکه یته وه؟ ووتی: پیم خۆشبوو ئیوه خۆتان لئی هه لیبژێرن به ئاره نووی خۆتان. پاشان کێرده که ی هه لگرت و پیغمبر (ﷺ) پێی فرموی: نه که ی شیر دهر سه ربپری؟ کابرای نه نصاری نه و پۆژه حه یوانیکی بۆ سه ربپین و تیرو پریان ئی خوارد و پیغمبر (ﷺ) فرموی: پرسیارتان لیته کرئ له ئه مه له پۆژی قیامه تدا، ئیوه برسیتی دهری کردن له ماله کانتان و نه گه رانه وه تا ئه مه تان بوو به نسیب و ئه مه ش له چاکه و به هره گانی خودایه و لئیرسینه وه ی له سه ر ئه کریت موسلیم پریوایه تی کردوه. له سه حیحی بوخاری و سونه نی تیرمیزی و نه سائی و ئیبنو ماجه دا هاتوه له ئیبنو عه باسه وه ئه لئیت: پیغمبر (ﷺ) فرمویه تی: دوو به هره هه یه زۆر که س تیاپاندا زیانبار ئه بن له ش ساغی به تالی، مانای ئه وه یه که ئه وه که سانه ی تاوانبارن که سوپاسگوزاری ئه م دوو نیعمه ته ناکن و هه لئاستن به و ئه رکانه ی له سه ر شانوه هه ر که سیکیش هه لئه سیته به و هه قه ی له سه ریته ی ئه وه که سه زه ره ره مند نه ئیمامی ئه حمه دیش پریوایه تی کردوه له ئه بو هوره یره وه ئه ویش له پیغمبره وه (ﷺ) که فرمویه تی: خوی گه وره ئه فرمویته: عفان ئه لئیت: یانی: له پۆژی قیامه تدا، ئه ی به نی ئاده م! تۆم پاگرتوه له سه ر ئه سپ و ووشت و ژنم پیدای و خۆشگوزهران و خاوه نده سه لاتم کردوی، کوا سوپاسگوزاری ئه و نیعمه تانه؟ ته نها ئیمامی ئه حمه د به م شێوه یه هیناویه تی.

سوره تي (العصر)

له مه که که دا هاتوه ته خواره وه

عه مری کورپی عاص موعجیزه ی قورئانی به م سوره ته دا بۆ دهر که وت، ده گێر نه وه که عه مری کورپی عاص نێرا بۆ لای موسه یله مه ی درۆزن پاش هاتنی پیغمبر (ﷺ) پێش ئه وه ی عه مر مۆسلمان بیته، موسه یله مه پێی ووت: چی هاتوه ته خواره وه بۆ هاوه له که تان له م ماوه یه دا؟ عه مر ووتی: به راستی سوره تیکی کورت و زۆر پڕ مانای بۆ هاتوه ته خواره وه. ووتی کامه یه؟ عه مر ووتی: ﴿وَالْعَصْرِ ۝۱﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ خُسْرٍ ۝۲﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالْحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ﴾ موسه یله مه که من فکری کرده وه و پاشان ووتی: وه که ئه وه ییش بۆ منیش هاتوه ته خواره وه عه مر پێی ووت کامه یه؟ موسه یله مه ووتی: یا وێر، یا وێر، إنا أنت أذنانِ وصدر، وسائرک حقر نقر! پاشان ووتی به عه مر چۆنه به لاتوه؟ عه مر ووتی: سویند به خوا تۆ چاک ئه زانی که من ده زانم تۆ درۆ ده که ی. له کتیی (مسائی الاخلاق) ئه بو به کری خه رایتی داو له جوزئی دوه مه دا، بینیموه هه ندی شتی له م بابه ته ی موسه یله مه ی به سه نه د باس کردوه، الوبر زینده وه ریکه له پشلیه ده چی، گوێچکه و سنگی له مه موو ئه ندانه گانی له شی گه وره تره و ئه ندانه گانی تری ناشرین و بچووکه موسه یله مه ویستی به م

وپنہ کردنه دزایه تی قورٹان بکات، که چی نهم قسه یه ش له لای بته رستیکی نه و زه مانه شدا په واجی نه بوو ! ته به رانیش پیوایه تی کردوه له عوبه یو لای کړپی حیصن که نه بو مه دینه نه گپړنه وه که ووتویه تی: هاوه له کانی پیغه مبه را (ﷻ) کاتی دوکه سیان به یه که بگه یشتایه له یه که جیانه نه بونه وه هه تا هه ر یه که یان هه موو سورته تی عه صری له بق نه وی تریان نه خویندایه پاشان سلوویان له یه کتری نه کرد و جیا نه بونه وه نیمامی شافیعیش نه فرموی: نه گهر خه لکی بیر له م سورته به گه نه وه و لیتی وورد ببه وه کیفایه تیان نه کات.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَالْعَصْرِ ۱﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ خُسْرٍ ﴿۲﴾ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا

بِالصَّبْرِ ﴿۳﴾

خودای گوره نه فرموی: ﴿وَالْعَصْرِ﴾ واته: سویند به کات. یانی: نه و کاتانه ی که خه لکی کاری چاک و خرابی تیدا ده کات. مالیک له زهیدی کړپی نه سله مه وه پیوایه تی نه کات که ووتویه تی: العصر یانی: به نثواره. به لام پای یه که م به ناویانگتره ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ خُسْرٍ﴾ واته: بینگومان هه موو خه لکی له زیاندايه. خودا سویندی خواردوه به نثواره که خه لکی زیانباره، یانی: له زیان و تیاچوندایه ﴿إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ واته: مه گهر نه وانه ی که بهوایان هینایی و کرده وه چاکه کانیاں کړدیی وه ناموزگاری یه کتریان کړدیی به نایینی راست وه ناموزگاری یه کتریان کړدیی به نارام گرتن. له گرویی ناده میدا نه وانه ی خاوه نیاوه پ بوون به دلایان وناکارچاک بوون به نه ندانه کانی له شیان له زیانباران جیا کراونه توه ﴿وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ﴾ ناموزگاری یه کیان کړدوه به به جیهینانی خوا به رستی و واز هینان له قه ده غه کراوه کان ﴿وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ ناموزگاری یه کتریان کړدوه به حق پاگری له سر به لاو کاره سات و نه و نیش و نازاره ی که توشیان دیت له لایه نه وانه ی که نه مان فرمانیاں پیته که ن به چاکه و پښگریان لیته که ن له خراپه.

سورہ تہی (الہمزہ)

لہمہ ککدا ہاتوہ تہ خوارموہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَبَلَّغْ لِكُلِّ هُمَزٍ لُّمَزًا﴾ (۱) الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ ﴿۲﴾ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ ﴿۳﴾ كَلَّا لَيُبَدِّلَنَ فِي
 الْخُطْمَةِ ﴿۴﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْخُطْمَةُ ﴿۵﴾ نَارُ اللَّهِ الْمَوْجِدَةُ ﴿۶﴾ الَّتِي تَطْلُعُ عَلَى الْأَفْقِ ﴿۷﴾ إِنَّمَا عَلَيْهِمْ مُّؤَصَّدَةٌ
 ﴿۸﴾ فِي عَمْرِ مُدَّدَةٍ ﴿۹﴾

خودای گہورہ نہ فرمویت: ﴿وَبَلَّغْ لِكُلِّ هُمَزٍ لُّمَزًا﴾ واتہ: سزاو لہ ناو چون بق ہموو نہ نگریتی
 تانہ دہر، (الہمان) کہ سیکہ بہ قسہ تہ شہر بدات، (اللمان) کہ سیکہ بہ کرداری نازاری مہر دم بدات، یانی:
 خہ لکی بہ سوک سہر بکات و بگہ پی بہ شوین کہم و کوپاندا لہ پیشہوہ باس کرا لہو نایہ تہ دا کہ
 نہ فرمویت: ﴿هَٰذَا مَثَلٌ ذُو الْقُلُوبِ الْغَالِيَةِ﴾ پیتکہ گری نامشو کہ بق قسہ مینان و بردن. نیبنو عہ باس
 نہ لیت: ﴿هُمَزٌ لُّمَزٌ﴾ یانی: تانہو تہ شہر دہرو گہ پاو بہ شوین کہ مو کوپی خہ لکا. وہ مواہید نہ لی:
 (الہمزہ) یانی: بہ دہست و بہ چاوا تانہ لہ خہ ک بدات. (اللُمَزہ) بہ زمان. وہ نہ فرمویت: ﴿الَّذِي جَمَعَ
 مَالًا وَعَدَّدَهُ﴾ واتہ: نہوی کہ ہر مال و سامان کژدہ کاتہوہ و نہیژ میژی. یانی: کزی کردوہوہ و
 لہ سہر یہ ک دابناوہ و نہیژ میژی، وہ خوی گہورہ نہ فرمویت: ﴿وَجَمَعَ فَأَوْعَى﴾ واتہ: وہ سامانی کز
 کرد بیتہوہ و ہالی گرتبی، سودی و نیبنو جہریر نہ میان ووتوہ. موہمہ دی کوپی کہ عہ لہم
 نایہ تہ دا: ﴿جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ﴾ نہ لی: سامانہ کی بہ پژ خہ لہ فاندوویہ تی و سہر گہرمی کردوہ بہ نہم
 ونہوہوہ، کاتیکیش شوہ نہ خہ ویت وہ ک لاکیکی بزں کردوہ وایہ. وہ نہ فرمویت: ﴿يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ
 أَخْلَدَهُ﴾ واتہ: وا دہ زانی کہ مالہ کی ہر دہیہ بیتہوہ. یانی: وا دہ زانی کژدہوہی سامان و
 سہر ژمیژی کردنی لہ مردن پژاری نہ کات ﴿کَلَّا لَيُبَدِّلَنَ فِي الْخُطْمَةِ﴾ واتہ: نہ خیر وانیہ، بیگومان فہی
 دہریتہ ناو ناگریکی تیکشکیتہرہوہ، یانی: بہو شیوہ نیہ شو خہ یالی دہ کاو وای دادہن، پاشان
 خودای مہزن نہ فرمویت: ﴿لَيُبَدِّلَنَ فِي الْخُطْمَةِ﴾ یانی: بیگومان نہوہی سامان کژدہ کاتہوہ و
 دہیژ میژی فہی دہریتہ ناو حوتہ موہ، کہ ناویکی تابیہ تہ ندہ لہ ناوہ کانی ناگر، چونکہ نہوی کہ
 لہ ناویاہ تیکی نہ شکیتن و نہی سوتیتن، بزہ خودای گہورہ نہ فرمویت: ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْخُطْمَةُ﴾

واته: تَر چوزانیت نهو ناگره چیه؟ ﴿نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ مُمَدَّدَةٌ﴾ واته: ناگریکی تاودراوی خوی یه ﴿الَّتِي تَطْلُعُ عَلَى الْأَفْقَادَةِ﴾ واته: که دئی به سهر دلاندا هوروزم ده بانه سهر دلان، سابتی بونانی نه لیت: ناگر نه یان سوتینن تا نه گاته ناو دلیان زیندوشن، پاشان ووتی: به راستی خه لکی ناگر به ته وای سزانه خون، جا سابت دهستی کرده گریان! موحه مه دی کوپی که عب نه لیت: ناگر هه موو له شی ده خوات، تا کاتی ناگره که ده گاته دلی و نزیکی گه روی ده بیتته وه سهر له نوئی ده گه پیتته وه جیگای خوی و ده ست به سوتاندنی ده کاته وه. وه نه فهرمویت: ﴿إِنَّمَا عَلَيْهِمْ مُّؤَصَّدَةٌ﴾ واته: بیگومان نهو ناگره داخراوه له سهریان و ده رچونیان نییه، یانی: داخراوه وه که پیتته وه له سورتهی البلدا مانامان کرد، وه نه فهرمویت: ﴿فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ﴾ واته: زنجیر کراون له ناو چهند کۆتیک پاکشادان و به ستراونه ته وه به چهند ستونیک به رزو بلند وه، عه تییه عه وفی نه لیت: نه ستونی له ناسن دروستکراو. سوودی نه لیت: نه ستونی له ناگر. عه وفی نه لیت: له نیین و عه باسه وه: نه خویته ناو نه ستون گه لیک به رزو بلندو بهو نه ستونانه ی که به سهریان وه یه و زنجیر له ملیاندایه ده رگاکانی پی داده خری.

سوره قی (الفیل)

له مه که که داها توه ته خواره وه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الَّذِي تَرَكَيْتَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَحْسَنِ الْفِيلِ﴾ ① ﴿أَلَمْ يَجْعَلْ كَبْدُهُ فِي ضَلِيلٍ﴾ ② ﴿وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ﴾ ③ ﴿تَرْمِيهِمْ بِحِجَارٍ مِّن سِجْلٍ﴾ ④ ﴿فَجَعَلَهُمْ كَعَصِفٍ أَلْوِلٍ﴾ ⑤

نه مه په کیکه لهو هه موو چاکه و به هره نه ی که خودای مه زن داویه تی به قوره یش، که لایدان و بزگاری کردن له خاوهن فیه کان نهو کاته ی ویستیان که عبی پیرۆز بوخینن و شوینه واری له سهر زه میندا بسپنه وه و نه به یلن، خوی گه وره قری تیخستن و لوتی دان به زه میندا و ناواته کانیا پی بردنه گرو کاره کانی لیتیکدان و به بی هیوایی و سهر شوپی ته فرو توانی کردن. نه وانه نه سرانی بوون، نایینی نه مان لهو کاته دا باشر بوو لهو و به رسته یی که قوره یشیه کان پیتیه لده سان، به لام نه م پوداوه شتیک چاک و پیکه و تیک باش بوو بق هانتی پیغه مبه ر ﴿﴾ چونکه پیغه مبه ر لهو ساله دا له دایک بوو وه که مه شهوهرترین پویه ته کانداهاتوه وه زمان حالی قه در نه لیت: نه ی قوره یش! له بهر نه وه یارمه تیم نه دان که ئیوه چاکترن له حه به شیه کان به لکو نه وه بق پاراستنی که عبی پیرۆز بوو، که به م زوانه پزی لی ده نیین و گه وره بلند پای ده گرین به نارذنی نهو پیغه مبه ر نه خوینده واره که موحه مه ده ﴿﴾.

چیرۆکی خاوهن فیله‌کان به‌کورتی

ئەمە چیرۆکی خاوهن فیله‌کانە زۆر بە‌کورتی و کاکلە‌ی پوداوه‌که ئەمە‌یه: لە‌پێشە‌وه لە‌ چیرۆکی خاوهن خە‌نده‌قه‌کان دا باس کرا کاتێ زو‌نه‌و‌واس دوا‌ین پاشای حیمیه‌ریه‌کان بوو، که‌ بته‌په‌ست بوون، هه‌موو ئه‌و خه‌له‌کی له‌ خە‌نده‌قه‌کانا سوتا‌ندو کوشت که‌ گا‌ور بوون، نزیک‌ی بیست هه‌زار که‌س ئه‌بوون، هه‌یج که‌س پزگاری نه‌بوو جگه‌ له‌ ده‌وسی زو سه‌عه‌بان، ده‌وس پای کردو ها‌واری برد بۆ قه‌یسه‌ری پاشای شام که‌ ئه‌ویش نصرانی بوو، بۆ نه‌جاشی پاشای حه‌به‌شه‌ی نوسی، چونکه‌ یه‌مه‌ن له‌ ئه‌وانه‌وه نزیک‌تر بوو ئه‌ویش دوو فه‌رمانده‌ی نارد له‌ گه‌لی به‌ سوپایه‌کی ئیجگار زۆره‌وه: که‌ دوو فه‌رمانده‌که‌ یه‌کیکیان ناوی ئه‌ریات و ئه‌وی تریان ناوی ئه‌بره‌هه‌ی کو‌ری سه‌باحی ئه‌بو یه‌کسوم بوو، دایان به‌سه‌ر ئه‌و وولاته‌دا، ده‌سه‌لاتیان له‌ حیمیه‌ریه‌کان سه‌نده‌وه، زو‌نه‌واسیش پای کردو له‌ده‌ریا خنکاو له‌ناو چوو، حه‌به‌شه‌یه‌یه‌کان بو‌ونه فه‌رمان په‌وای یه‌مه‌ن به‌سه‌ر په‌رشتی ئه‌م دوو فه‌رمانده‌یه: ئه‌ریات و ئه‌بره‌هه‌، پاش ما‌وه‌یه‌ک نا‌کو‌کی که‌وته نێ‌وانیان و بوو به‌ شه‌ریان، زۆر په‌لاماری یه‌کتریان داو له‌شکری زۆریان له‌یه‌کتری کۆ کرده‌وه، تا پۆ‌ژێک یه‌کیکیان ووتی به‌ ئه‌وی تریان: پێ‌ویست نا‌کات هه‌موو کاتێک ئه‌م سوپایه‌ له‌یه‌کتری کۆکه‌ینه‌وه وهره‌ با من و تۆ شه‌ڕ بکه‌ین هه‌ر که‌سێکمان ئه‌وی تری کوشت ده‌سه‌لات بگرێته‌ ده‌ست، هه‌ردوکیان به‌مه‌ پازی بوون، پو‌وبه‌پو‌ی یه‌کتر وه‌ستان و (ئه‌ریان) په‌لاماری (ئه‌بره‌هه‌ی) داو شمشیرێکی لێ‌داو لوتو ده‌می هه‌لد‌ری و نا‌وچا‌وی قلیشان‌د، له‌و کاته‌دا (عه‌ته‌وه‌) که‌ خزمه‌تکارێکی ئه‌بره‌هه‌ بوو په‌لاماری (ئه‌ریان) داو کوشتی، ئه‌بره‌هه‌ به‌ برینداری گه‌پایه‌وه و برینه‌که‌یان ته‌دا‌وی کردو چاک بو‌وه‌وه و بوو به‌ فه‌رمانده‌ی ئه‌و سوپایه‌ی حه‌به‌شه‌ له‌ یه‌مه‌ن، نه‌جاشی نامه‌یه‌کی بۆ نو‌وسی و زۆر سه‌ره‌زه‌نیشتی کرد، هه‌ره‌شه‌ی لێ کردو سو‌ی‌دی خوار‌د که‌ دێ‌ت بۆ یه‌مه‌ن و پێ‌ته‌نێ‌ت به‌سه‌ر خاکی ئه‌و وولاته‌داو سه‌ری ئه‌بره‌هه‌ش ئه‌تاشی، ئه‌بره‌هه‌ نێ‌ردرا‌وێکی خۆی نارد بۆ لای نه‌جاشی تا دلی ب‌داته‌وه و به‌خششێکی زۆریشی بۆ نارد، کیسه‌یه‌ک خۆ‌لی یه‌مه‌نی بۆ نارد له‌گه‌ل هه‌ندێک تو‌کی سه‌ریا، نامه‌یه‌کیشی نوسی بۆی و تییدا ئه‌لێ‌ت: با پاشا پێ‌ بنێ‌ته‌ سه‌ر ئه‌م خۆ‌له‌و سو‌ی‌نده‌که‌ی نه‌که‌وێ و هه‌وش تو‌کی سه‌رمه‌ تاشیومه‌ بۆی. پاشا که‌ ئه‌م خه‌به‌ره‌ی پێ‌ گه‌یشت و ئه‌م شتانه‌ی بینی سه‌رنجی پاکی‌شا‌و زۆر خۆش‌حال بوو، لێ‌ی بوراو له‌سه‌ر ئیشه‌که‌ی هه‌شتیه‌وه. ئه‌بره‌هه‌ نار‌دی بۆ لای نه‌جاشی و پێ‌ی ووت: به‌م زوو‌انه کلێ‌سیاهه‌کت بۆ درووست ئه‌که‌م له‌سه‌ر زه‌مینی یه‌مه‌ن که‌ بپۆ‌ینه‌ بێ‌ت، ده‌ستی کرد به‌دروست کردنی کلێ‌سیاهه‌کی گه‌وره‌ له‌ سه‌نعا دا زۆر به‌رزو پازاو‌وه پ‌ له‌ دره‌ختی به‌رزو جوان بوو، که‌ عه‌ره‌ب نا‌ویان نابوو (قوله‌یس) له‌به‌ر زۆر به‌رزی چونکه‌ ئه‌گه‌ر که‌سێک سه‌یری بک‌ردایه‌ له‌ وانه‌ بو ک‌ل‌وه‌که‌ی له‌سه‌ری دا‌که‌وێ، له‌به‌ر کلێ‌ساکه‌. ئه‌بره‌هه‌ی لوت ب‌پ‌را‌و ویستی حه‌جی عه‌ره‌به‌کان بگ‌و‌رێ بۆ ئه‌وێ له‌به‌ری ئه‌وه‌ی حه‌ج ئه‌که‌ن بۆ که‌عه‌ و

نه چن بځ مهككه، بانگه وازيكي بځ نه م مه به سته له ولواته كه پيدا بلاو كړده وه عه ربه عه دنانی و
 قه حثانيه كان نه ميان زځر پېناخوش بوو، قوره يشيه كان زځر دلگران بوون و پريان هه ستاو چه د
 كه سيك به په نهانی به شه و چونه ناو كلتيساكه وه پيسايان تپدا كړدو به په له گه رانه وه، كاتې حزمه تچي
 كلتيساكه نه م پروداوه ي بينی، هه والی گه ياند به نه برهه و پېي ووت: كه چه ند كه سيكي قوره يشي نه و
 كاره يان كړدو له پقي نه وه ي كه تق نه وتو پت وه كه عبه ي نه وان خه لگي بيڼ بځ چه جكردن و واز له
 كه عبه ي خويان بيڼ. نه برهه سوپندي خوارد كه نه روات بي مهككه و نه و كه عبه ي نه پوختني و به ردي
 به سهر به رديه وه ناهيتلي، موقتيلي كوپي سوله يمان نه ايت: كومه لي لاي قوره يشي پويشتونه ته ناوي
 و ناگريان تي به رداوه و نه و پڙده ش په شابا بوه كلتيساكه سوتاوه كه وتوته سهر زمين. نه برهه
 خوي ناماده كړد به له شكر يكي زځر گه وده وه به ره و مهككه كه وته پي و كه س نه تواني له پښتيا
 به وستي و فيليكي زځر گه وده ي له گه ل خوي برد كه كه س تا نه و كاته قبلي وا گه وده ي نه دي يوو، پييان
 نه ووت: مه محمود، نه جاشي پاشاي چه به شه نه و فيله ي بځ نارد بوو هر بځ نه و مه به سته، وه نه ايتن: كه
 هه شت فيلي تري له گه ل بوه وه نه شورتيت دوازه فيلي له گه ل بوه جگه له فيلي مه محمود، خودا
 باشت ده زاني نه برهه نه م فيلانه ي هيتا بوو بځ پوخاندني كه عبه ياني: زنجير به ستني له پايه كاني و
 بيخاته ملي فيله كان و هاواريان لي بكات بځ نه وه ي ديواره كان به يه ك جار بكون و بپوختن. كاتې
 عه ربه كان به هاتني نه برهه يان زاني زځر به لايانه وه گران بوو باوه پريشان وا بوو كه پاراستني كه عبه
 نه ركي نه وانه و پيويسته به رگري له كه عبه بكن، بځيه پياوي له پاشاو ناوداره كاني يه م نه كه ناوي
 زونه فر بوو پاپه پي له نه برهه و بانگي هڅه كه ي كړدو عه ربه ي نه و شوپنه ي كړد به گځي نه برهه دا،
 بځ پاراستني كه عبه كه نه يه ويټ كاوي بكات و بپوختني خه لكه كه هاتن به دم بانگه وازه كه يوه و چون
 به گځ نه برهه دا، به لام نه برهه سوپاكه ي شكندن خوا نه م ي كړد بځ نه وه ي له پاشاندا پڙي خوي بځ
 كه عبه پيشاني خه لك بدات، نه وه بوو زونه فر به دليل گيراو نه برهه له گه ل خوي هيتاي، پاشان كه وته
 پي به ره و مهككه، كاتې له سهر زميني خه سعه م بوو نوفه يلي كوپي چه بيبي خه سعه م خوي و
 هڅه كه ي كه پيك هاتبوون له هڅي شه هراو و ناهيس پښتيايان گرت له سوپاكه و شه پريان له گه ل كړدن
 و نه برهه نه وانيشي شكاند و نوفه يلي كوپي چه بيبي به دليل گرت و ويستي بيكوځي پاشان ليتي خوش
 بوو له گه ل خوي هيتاي بځ نه وه ي پښتيا حيازي پي نيشان بدات. كاتې نزيكي سهر زميني تاشيف
 بووه خه لكه كه پويشتن به ده ميه وه و پربازييه كي زځريان بځ كړد له ترسي نه وه ي نه و كه نه و
 خانوه ي كه ناويان نه برد به لات بپوختني زځر پڙيان لي گرت و نه بو پريغاليشيان له گه ل نارد بځ چاو
 ساغي كړدني، كاتې نه برهه گه يشته موغه مه س كه شوپنيكه له نزيك مهككه له وي ميه وه و سوپاكه ي
 داي به سهر مځلگه ي ووشتر و مه پو مالاتي مهككه داو هه موويان تالان كړد دوو سهد ووشتر يان هي مالي

عبدالمولتەليب بوو، ئەوئى كە ووشترەكانى بەتالان برد بەفرمانى ئەبرەه سەرۆكى سوپاكە بوو لە پېشەو كە ناوى ئەسودەى كوپى مەقصور بوو، كە عەرەبەكان هەجوى زۆريان كردو وەك ئەبو ئيسحاق باسى ئەكات، ئەبرەهە حوناتى حميرى نارد بۆ مەككە، فرمانى پيدا كە ناودارتىنى قورەيشى بۆ بهێنئ وە هەوالئيشى بداتئ كە پاشا نەهاتو شەپيان لەگەل بكات مەگەر نەهێلن كە عەبە پرۆخئ، حوناتە هاتە ناو مەككە و هەوالئى گەرەى قورەيشى پرسى، خەلكى عبدالمولتەليپى كوپى هاشميان نيشاندان، ئەويش پەيامەكەى ئەبرەهەى پېنگە ياند، عبدالمولتەليب ووتى: بەخودا نئيمە نامانەوئ شەپى لەگەل بكەين و توانائى ئەو شەپەيشمان نيبە، ئەويش مالى خودايەو مالى ئىبراهيمى خيلى خودايە، ئەگەر خوا ئەپيارئزئ و بەرگرى لئئەكات ئەو مالى خۆيەتى و حەرەمى خۆيەتى، ئەگەر خواش وازى ئى دئئئ بۆ ئەبرەهە ئەو نئيمە توانائى بەرگرمان نى يە لئئ. حوناتە پئى ووت: با بپۆين بۆ لای ئەبرەهە عبدالمولتەليب لەگەلى پۆيشت، كاتئ ئەبرەهە چاوى پئى كەوت پۆزئ زۆرى لئئى گرت، چونكە عبدالمولتەليب پياوئكى كە لەگەلى چوار شانەى جوانخاس بوو، ئەبرەهە لە شۆئئەكەى خۆى دابەزى و هات لەسەر ئەو فەرشەى كە عبدالمولتەليپى لەسەر دانئشتبو لە تەنيشتيدا دانئشت، ووتى بە تەرجومانەكە: ئەمەوئ پاشا ئەو دوو سەد ووشترە براوهم بۆ بگەپنئئەو ئەبرەهە ووتى: بەتەرجومانەكەى: پئى بلئ: كاتئك چاوم پئت كەوت سەرنجت پاكئشام پاشان كاتئك قسەت لەگەل كردم ئەو بۆچونەم نەماو گۆپا، ئايا تۆ قسەم لەگەل ئەكەى بۆ دوو سەد ووشترە كە بردومە، واز لە مائئك دئئى كە ئايئى خۆت و بابو بابپرانئ بوو هاتوم بۆ تئكدانى باسى ناكەى لەگەلم؟! عبدالمولتەليب پئى ووت: من خاوەنى ئەو ووشترانەم، ئەو مائەيش خاوەنئكى هەيە دەپيارئزئ. ئەبرەهە ووتى: كەس نىيە پئگام ئى بگريئت! عبدالمولتەليب ووتى: كەواتە ئەو تۆ ئەو خاوەنى ئەو مائە. ئەلئئ: هەندئك لە پياوماقولاتى عەرەب لەگەل عبدالمولتەليب پۆيشت بۆ لای ئەبرەهە، سئ يەكى سامانى (تياهامە) يان دايە كە واز لە كەعبە بئئئ قەبوئى نەكردو ووشترەكانى عبدالمولتەليپى دايەو، عبدالمولتەليب گەپايەو بۆ ناو قورەيش داواى ئى كردن كە مەككە بەجئ بهيئان و بپۆنە سەر كۆپەكان، لەترسى ئەوئى ئەو ك سوپاى ئەبرەهە دەستدريئئى بكەنە سەريان، پاشان عبدالمولتەليب هەلساو ئەلقە زئپى دەرگاى كەعبەى گرت و لەگەل هەندئك لە پياوانى قورەيش ئەپارنەو لە خودا داواى يارمەتيان لئدەكرد كە تۆلە لە ئەبرەهەو سوپاكەى بسئئئ، عبدالمولتەليب ئەلقە زئپى دەرگاى كەعبەى گرتبوو ئەى ووت:

رَحْلُهُ فَمَنْعَ حِلَالِكَ

لَاهُمْ إِنْ الْمَرْءُ يَمْنَعُ

وَمَحَالُهُمْ غَدَاً مَحَالِكَ

لَا يَغْلِبَنَّ صَلَيبُهُمْ

544

لئڻ دهكوته خواره وه، يه كڻي له وانه پارچه پارچه له شي داده پزاو دهكوته خواره وه نه برهه به بوو، تا له ولاټي خه سعه م مرد و له ناو چوو. ښينو ښسحاق نه لټت: پايان كړو ملي هه موو پښايه كيان كرت و له پښگادا نه مردن، نه برهه به شي پټكړاو له گڼل خويان هه ليان كرت، پارچه پارچه گوشتي له شي نه كه وته خواره وه تا كه يانديانه سه نعاء وهك زه پڼه قوته ي لټات، گياني دهر نه چوو تا سنگي له ت بوو دلي هاته دهر وه وهك هه نديك نه لټن: ښينو ښسحاق نه لټت: كاتې خدا پښغه مبهري (ﷺ) نارد يه كڼك له و چاكو به هره نه ي خدا داويه تي به قوره يش و له سهر يان تو مار كړاوه نه وه به كه حه به شه كاني له كول كړدنه وه بڼ مانه وه يان و دريژه دانيان به ژيان، وهك خوداي گه وره نه فهرمويټ: ﴿اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَبِ الْفِيلِ﴾ ۱ ﴿اَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدُهُمْ فِي تَضْلِيلٍ﴾ ۲ ﴿وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ﴾ ۳ ﴿تَرْمِيمُ بِحَارٍ مِّنْ سِجِّيلٍ﴾ ۴ ﴿فَجَعَلَهُمْ كَعَصِفٍ أَمَاكُولٍ﴾ ۵ ﴿لَا يَلْبِثُ قُرْشِشٌ﴾ ۱ ﴿إِلَّا لَهُمْ رِجْلَةٌ﴾ ۱ ﴿الْأَشْتَاءُ وَالصَّيْفُ﴾ ۲ ﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ﴾ ۲ ﴿الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِّنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِّنْ خَوْفٍ﴾ ۲ له شكري نه برهه به ي له ناوېرد له بهر هوگري قوره يش، هوگريان به هاتو چوي زستان و هاوينا نه وه تالبيان تيك نه چيټ، ده با خاوه نه ي هم خانه (كه عبه) به بهرستين نه و زاته ي كه له برستي دا پزگاري كړن و خواره مهنه بڼ ناردن وه له ترس و بيم پاراستني و دلتياي كړن. بڼه داواي بهرستني خوي نه و خانه يان ليده كات ياني بڼ نه وه ي هيچ شتي له حال و وه زعيان نه كړيټ، له وه ي كه خدا پڼي داوڼ له چاكو نه گهر هم ثانيه قبول بكن خوداي مه زن نه فهرمويټ: ﴿اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَبِ الْفِيلِ﴾ واته: ثايا نه ت ببني كه په روه ردگارت چي كړد به خاوه ن فيله كان؟ ﴿اَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدُهُمْ فِي تَضْلِيلٍ﴾ واته: ثايا فېو فيله كه ياني پوچه ل نه كړده وه ﴿وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ﴾ واته: وه نارديه سهر يان بالنده ي زځر، پځل پځل. ښينو هيشام نه لټت: ﴿أَبَابِيلَ﴾ ياني: كومه ل كومه ل، عهره به كان به تاك به كاريان نه ميټاوه واته: موفره دي نيه، به لام ﴿سِجِّيلٍ﴾ يونسي نه حوي و نه بو عوبه يده هه واليان پي داوم كه ﴿سِجِّيلٍ﴾ له زماني عهره بيدي ياني: زځر په ق. وه هه ندي له موفه سيرين باسيان كړدوه ووتويانه: دوو ووشه ي فارسيه و عهره به كان كړدويانه به يه ك ووشه، كه برتتين له (سنج) و (جل)، مه به ست له (سنج) به رد بوه وه له (جل) قوپو بووه، نه لټن: (الحجاره) له م دوو جوړه جنسه بووه: قوپو به رد. هه روه ها ښينو هيشام نه لټت: ﴿كَعَصِفٍ﴾ كشتوكا ليكه كه نه پڼا بيټه وه، تاكه كه ي (عصفه) كړتايي قسه كاني ښينو هيشام

۱ سنج، وادياره (سهنگ) بيت، چونكه له زماني عهره بيدي تيبي (ك) ني يه و له باتيدا يان (ج) يان (غ) به كار دينن وهك نه لټن: (پيشمه رغه) له باتي پيشمه رگه (وه رگيټ).

هات. حەمادی کۆپی سە لەمە لە عاسمەو ئەویش لە زۆرەو ئەویش لە عەبدللا و ئەبو سە لەمە ی کۆپی عەبدوڕەحمانەو هێناویانە کە ئەلێت: ﴿طَيْراً أَبَايِلَ﴾ یانی: کۆمەل کۆمەل، ئیبنو عەباس وزەحاک ئەلێن: ﴿أَبَايِلَ﴾ یانی: کۆمەل کۆمەل شوێنی یە ک بەگەن. موحامید ئەلێت: بەلندە ی هەمە جۆر شوێنی یە ک بەگەن. موحامید ئەلێت: بەلندە ی هەمە جۆر شوێنی یە ک بەگەن کۆمەل کۆمەل. حەسەنی بەسری و قەتادە ئەلێن: ﴿أَبَايِلَ﴾ یانی: بەلندە ی زۆر. ئیبنو زەید ئەلێت: بەلندە ی هەمە جۆر لە هەموو لایە کەو بەت، لە هەموو لایە کەو بۆیان هاتن. کەسانی ئەلێت: گویم ئی بوو هەندێ لە نەحوزانەکان ئەیان ووت: تاکێ ئەبابیل (إبیل) ه ئیبنو جەریر پڕیوایەتی کردووە لە ئیسحاقی کۆپی عەبدولای کۆپی حارسی نەو فەلەو کە لە مانای ئەم ئایاتە دا: ﴿وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْراً أَبَايِلَ﴾ ئەلێت: کۆمەل کۆمەل، وە ک کۆمەل ووشتری زۆر لە سەر زەمینی بلۆر بێتەو. ئیبنو عەباس ئەلێت: دەنوکیان بوو وە ک دەنوکی بەلدارو ناو دەستیشیان وە ک ناو دەستی سەگ وابوو، یانی: قاقچیان وە ک ناو دەستی سەگ وابوو، وەرگێڕ، عەکریمە ئەلێت: ﴿طَيْراً أَبَايِلَ﴾ بەلندە یەکی سەوز بون لە دەریاوە هاتون سەریان وە ک سەری دپندەکان وابوو، (دپندە یانی: حیوانی گۆشت خۆر، وەرگێڕ) عوبەیدی کۆپی عومەیر ئەلێت: ﴿طَيْراً أَبَايِلَ﴾ بەلندە یەکی پەش بون، بەرد بە دەنوکی نینۆکەکانیانەو بوو لە دەریاوە هاتون. ئەم سەنەدانەیش صحیح و راستن. عوبەیدی کۆپی عومەیر ئەلێت: کاتی خوا ویستی خاوەن فیلەکان لە ناو بەرێ، بەلندە یەکی بۆ وەدی هێنان لە دەریاوە وە ک پەرە سیلکە وابون بەلندە یە ک قاقچی کۆرتەو بالی درێژە، هەموو بەلندە یە ک سێ بەردی هەلگرتبوو: دوو بەردیان بە قاقچی و بەردێک بە دەنوکی، ئەلێت: هاتن و وەستان بەسەریانەو چریکاندیان و ئەو بەردانە ی بە دەنوکی و قاقچیانەو بوو بەریان دایەو بۆیان، هەر بەردێک کە ئەیدا بەسەری هەر کەسیکا لە ژێری یەو دەچووە دەرەو، وە بەر هەر لایەکی لەشیان بەکەوتایە لە لایەکی تری یەو ئەچووە دەرەو لەو کاتە شدا خوا بایەکی بەهێزی نارد کاتی کە بەردە کەیان فەقێ ئەدا بەهێزتری ئەکرد بەو جۆرە هەموویان لە ناو چوون، خودای مەزن ئەفەرمویت: ﴿تَرْمِهِمْ بِحَجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ﴾ واتە: بەردبارانیان دەکردن بەوورە زیخی گلێن، وە ئەفەرمویت: ﴿جَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّاكُولٍ﴾ واتە: سەر ئەتجام وە ک کای خوروی لێکرد. سەعیدی کۆپی جوبەیر ئەلێت: یانی: کە لە زمانی عەوامدا پێی ئەلێن هەبوو وە لە پڕیوایەتیکێ تری سەعیدا هاتووە یانی: گەلای گەنم. وە دووبارە لە سەعیدەو گێڕدراوەتەو کە ئەلێت: (العصف) یانی: کە و (المأكول) یانی: ئەو قەرسیلە ی بەسەوزی ئەبەرێت بۆ مەپو مالات. حەسەنی بەسریش هەروای ووتووە: ئیبنو عەباس ئەلێت: (العصف) ئەو توپکە یە کە بەدانه وێڵەو یە،

ۋەك ئەۋ تۈيگەنى كە بە گەنمەۋەيە. ئېينى زەيد روتى: (العصف) گەلای كشتوكالو گەلای باقلەيە، كاتى مەپو مالات ئەيخوات و فرىتى ئەدات و ئەبىتتە پاشەپۇ. يانى: خودای مەزن لەناۋى بردن و قېرى كردن و چى فىل و كىنەيان مەبۈو بەتالى كەردەۋە و بەسەر شۆپى گەپاندنيەۋە و ھىچيان دەست نەكەوت و مەموويان تيا چوون و كەسيان دەرەنەچۈ مەگىن بەزامدارى نەبى، ۋەك ئەبرەمە بەزامدارى گەپايەۋە بۇ سەنعاۋ دلى پچراۋ سىنەشى لەت بو، ئەۋەى بەسەريان ھاتبۈو مەموۋى بۇ گىرپانەۋە گيانى دەرچۈ! دۋاى ئەبرەمە كۆپەكەى كە ناۋى يەكسوم بو چوۋە شۈپنەكەى، دۋاى يەكسومىش براكەى كە ناۋى مەسروتى كۆپى ئەبرەمە بو چۈە شۈپنى. پاشان سەيفى كۆپى زەيدى حتمەي پۇشت بۇ لای كىسرا بۇ داۋاى يارمەتى لەدزى حەبەشەيەكان، كىسراش سوپايەكى لەگەل ناردو شەريان دزى حەبەشەيەكان بەرپاكردو سەرگەوتن و خودا دەسلەتەكەى پىداندەۋە كە لە باب و باپىرانيانەۋە بۇيان مابوۋە، عەرەبەكانىش دەستە دەستە دەھاتن بۇ لايى و پىرۋزبايان لىدەكرد. لە پىشەۋە باسماۋ كەرد لە تەفسىرى سۈرەتى فەتھدا كاتى پىتغەمبەر (ﷺ) نزيك بوۋە لە سەنە پۇزى حودەيبىيە كە دائەبەزى بۇ قورەيشىيەكان ئەسپەكەى چۆكى داداو بەچۆكا خۆى خستە سەر زەۋى. تىي خوپى مەلنەساۋ نەپۇشت ووتيان: قەسوا (ناۋى ئەسپەكەى پىتغەمبەر (ﷺ) بو، ۋەركىپ) مانى كرتوۋ. يانى: ناپراۋ بىگۈي يە، پىتغەمبەر (ﷺ) فەرموۋى: قەسۋا مانى نەگرتوۋ، ئەم خوەشى نەبوۋ، بەلكو ئەۋ كەسە بەندى كەردەۋە كە فىلەكەى بەند كەرد. پاشان فەرموۋى: سۈيىد بەۋ كەسەى گيانى منى بەدەستە ئەمپۇ قورەيش داۋاى شتىكم لى ناكەن كە پىزى حوروماتەكانى خوداى تىدا بىي مەگىن بەدەميانەۋە ئەچم لەۋ شتەدا. پاشان تىي خوپى ئەسپەكەى ھەلسا. ئەم فەرموۋەيە تەنھا بوخارى ھىداۋىتى. لەھەردو سەھىحەكەدا ھاتوۋە كە پىتغەمبەر (ﷺ) پۇزى فەتى مەككە فەرموۋى: خودا فىلى بەند كەرد كە بېۋاتە ناۋ مەككە، پىنگاى پىتغەمبەرەكەى و خاۋەن باۋەپانى داۋ بالا دەستى كەردن تىايدا، ۋە ئەمپۇ ئەۋ حورمەتەى بۇ گەپايەۋە ۋەك حورمەتەكەى دۈيىن، ئەۋسا ئەۋەى لىرەيە با ئەۋ كەسانە ئاگادار بىكات كە لىرە نېن.

سۈرەتى قۇرئش

لەمەككەدا ھاتوۋەتە خوارمەۋە

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿لَا يَلْفِيفُ فُرُشِ﴾ ① ﴿إِلَّا لِفِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ﴾ ② ﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ﴾ ③ ﴿الَّذِي

أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ﴾ ④ ﴿

ئەم سوره ته جيا بوته وه له سوره ته كه ی پێش خۆی. یانی: سوره ی الفیل له موسعه فی ئیمامی
 عوسماندا (په زای خوی لی بیت) ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ ههیه له نیتوان ههردوو سوره ته كه دا،
 هه رچه نه ده ئەم سوره ته مانا کانی په یوه ندی به سوره ته كه ی پێشیه وه ههیه، وهك موحه ممه دی کوپی
 ئیسحاق و عه بدو په حمانی کوپی زهیدی کوپی نه سلم و وتویانه، چونکه مانای ههردو سوره ته كه
 نه وهیه: كه کاتی فیله كه مان به ند کرد نه مان هیشته بپواته ناو مهككه وه خه لکه كه ایمان قه کردو
 له ناومان بردن له بهر په کپزنی و پێکه وه بوونی قوریهش یانی: بۆ کوکردنه وه و پێکه وه مانای قوریهش
 له شاره كه یانا به بێمه ترسی، ووتراوه: مه بهست پیتی نه و پێکه وه بونه بوه كه پاهاتبون له سه ری له
 زستانا کۆچیان نه کرد بۆ یه مه ن و له هاوینیشا بۆ شام بۆ بازرگانی و شتی تریش، پاشان نه گه پانه وه
 بۆ شاره كه یان به بێمه ترسی له ههچ شتێك له هاتو چۆیاند، له بهر به پێزیان لای خه لگی و دیسان له بهر
 نه وهی كه خه لگی حه ره می خودان (حرم الله) هه ر كه سێ پۆشیتته لایان و له گه لیان بویی به هۆی
 نه وانه وه پارێزداو بوه، نه مه ژیان و گوژه رانیان بوه له هاتو چۆو کۆچ کردنیان له زستان و هاوینا،
 به لام له کاتی مانه وه یان له مهككه دا وهك خودای مه زن نه فه رمویت: ﴿إِلَّا يَلْفُ قَرِيشٍ﴾ واته: ئایانه یان
 زانیوه و سه رنجیان نه داوه كه ئیمه مهككه مان کردۆته جیگایه کی پێزگیرای بێتس و بيم له کاتی کدا
 له ده ورو به ری نه وان خه لک ده فریترئ؟ بۆیه خودا نه فه رمویت: ﴿إِلَّاهِهِمْ﴾ به ده لی (ایلِف) ی په که مه و پون
 واته: له شکری نه بره هه ی له ناویردله به ره ژگری قوریهش ﴿إِلَّاهِهِمْ﴾ به ده لی (ایلِف) ی په که مه و پون
 که ره وه په بۆی. بۆیه فه رموویه تی: ﴿رَسُولَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ﴾ واته: هۆگریان به هاتو چۆی زستان و
 هاوینانه وه تا لییان تێك نه چن، ئیبنو جه ریر نه لیت: راست وایه كه نه و (لامه) لامی ته عه جوبه، وهك
 نه وهیه كه به فه رمویت: (اعجبوا لایلَف قريش) یانی: سه رتان سوپه بعتنی له پێکه وه مانای قوریهش و نه و
 به ره و چاکانه ی من هه مه به سه ریانه وه له و هاتو چۆ کردنه یاندا وه نه لی: نه مه ش بۆیه نه وتری
 چونکه موسلمانان هاو ده نگن له سه ر نه وهی كه ئەم دوو سوره ته جیان له په کتری و هه ر په که
 سوره تێکی سه ره به خۆیه له سوره ته كه ی پێشیه وه ی پاشان ئامۆژگاریان نه کات بۆ سوپاس گوزاری ئەم
 به ره چاک و گه وریه فه رموویه تی: ﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ﴾ واته: ده با خاوه نی ئەم
 خاکه (که عبه) په بپه رستن. یانی: با هه ر ته نها خودا بپه رستن، كه چۆن حه ره مه یکی بێمه ترسی و
 خانویه کی موحه رمه ی فه راهه م هیناوه. وهك نه فه رمویت: ﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ أَنْ عَبَدَ رَبَّ هَذِهِ الْبَلَدِ الَّذِي
 حَرَّمَهَا وَلَهُ كُلُّ شَيْءٍ وَأَمْرُهُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ واته: نه ی موحه ممه د (ﷺ) بلن: بینگومان من
 فه رمانم پێدراوه كه ته نها په ره رده گاری ئەم شاره مهككه بپه رستم نه و خواپه ی پێز شکاندنی ئەم

شاره‌ی حرام کرده و همو شتیک تنها می‌شو خوابه، وه فرمانم پیدراوه له موسلمانان بم. وه فرمویه‌تی: ﴿الَّذِي أَطْعَمَهُم مِّنْ جُوعٍ وَءَامَنَهُم مِّنْ خَوْفٍ﴾ واته: نه‌وزاته‌ی که له برسی‌تی دا بزگاری کردن و خوارده‌مونی بۆ ناردن وه له‌ترسی و بیم پاراستنی و دلنیا‌یی کردن. یانی: په‌روه‌ردگار نه‌و خانوه بزگاری کردن له برسی‌تی و بۆزی دان ﴿وَأَمَنَهُم مِّنْ خَوْفٍ﴾ یانی: مؤله‌تی دان و دلنیا‌یی کردن له مه‌ترسی، که وابو با به تنها نه‌و به‌رستن و هاوه‌لی بۆ دانه‌نین، با جگه لهو هیچ شتیک نه‌به‌رستن له دابو به‌ردو وینه‌و هیکه‌لی داتاشراو. له‌به‌ر نه‌مه هه‌ر که‌سی و هلامی نه‌م فرمانه‌ی خودا بداته‌وه خودا دلنیا‌یان نه‌کات که نه‌ترسن، وه هه‌ر که‌سی سه‌رپیچی فرمانی بکات نه‌و دلنیا‌یه‌ی لی ده‌سینینه‌وه به ترس و نا‌په‌حه‌تی به‌سه‌ری نه‌با، وه‌ک خودای گوره فرمویه‌تی: ﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ ءَامِنَةً مُّطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١﴾ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ﴾ واته: خوا نمونه‌ی هیناوه‌ته‌وه به خه‌لکی شاریک که هینم و دلنیا بون بزق و بۆزی بۆ ده‌هات له‌هه‌موو شوینیکه‌وه که‌چی به‌رامبه‌ر چاکه‌و به‌هره‌کانی خوا نا سوپاس و سپله بوون، جا خوا به‌و هویه‌وه پۆشاک‌ی برسی‌تی و ترسی کرده کالای بالایان له‌به‌ر نه‌و کرده‌وانه‌ی که ده‌یانکرد، سویند به‌خوا به‌پاستی پیغه‌مبه‌ریکیان له‌خویان بۆ هات که‌چی باوه‌ریان پیینه‌هینا، بویه سزا گرتنی له کاتیکدا ستم کاریون.

سوره‌تی «الماعون»

له‌مه‌که‌دا هاتوه‌ته‌وه‌خواروه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالْإِيمَانِ ﴿١﴾ فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ الْإِيْمَةَ ﴿٢﴾ وَلَا يَخْصُ عَلَى طَعَامِ الْمُسْكِينِ ﴿٣﴾ فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٥﴾ الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ ﴿٦﴾ وَيَسْمَعُونَ ﴿٧﴾﴾

﴿الْمَاعُونَ﴾

نیشانه‌ی نه‌و که‌سانه‌ی که‌بۆزی قیامه‌تیا ن لا درویه‌وه به‌پاستی نازانن خودای گوره نه‌فرمویه‌تی:

﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالْإِيمَانِ﴾ واته: ناخو دیت نه‌و که‌سه‌ی که‌بپوای نیبه‌ه بۆزی پاداشت دانه‌وه ؟ نایا تو نه‌ی موحه‌مه‌د نه‌و که‌سه‌ت دی که‌بۆزی جه‌زای به‌درق ده‌زانی که‌بۆزی قیامه‌ته و بۆزی توله‌و پاداشته ﴿فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ الْإِيْمَةَ﴾ واته: نه‌وه که‌سپکه که‌پال به‌هه‌تیوه‌وه ده‌نن، هه‌ر نه‌و

که سه بوو همتیو دهره نجین و ناهه قی پیده کات و به شی ناداو خواردنی پیناداو به چاکی له گه لی
 ناجولیتوه ﴿وَلَا يَحْضُ عَلَى طَعَامِ الْيَسْكِينِ﴾ واته: وه هانی خه ک نادات بؤ خوارده مه نیدان به
 مه ژاران، وه ک خودا نه فهرمویت: ﴿لَا بَلَّ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ ۝ وَلَا تَحْضُونَ عَلَى طَعَامِ الْيَسْكِينِ﴾
 واته: نهء وانیه! که نیوه بیر لئ نه که نه وه به لکو نیوه پیزی همتیوان ناگرن، وه هانی یه کتری نادهن
 له سهر خوارده مه نیدان و به خیرکردنی هه ژاران. یانی: نه وه ژاره ی که شتیکی نیه باری گرانى سوک
 بکات یا بیتنیازی بکات. پاشان خودای گهره نه فهرمویت: ﴿فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ﴾ واته: شینجا وای بؤ
 نویژ که ران ﴿الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ﴾ واته: نه وانه ی له نویژه که یان بیتناگان. شینبو عه باس و
 که سانی تریش نه لئین: مه به ست دوپوه کانه. نه وانه ی به ناشکرا نویژ ده کهن و له په نهانیا نویژ نا که ن،
 بؤیه نه فهرمویت: ﴿لِلْمُصَلِّينَ﴾ نه وانه ی که نویژ کهن و ده شیکهن، به لام هوش و گوئ به
 نویژه کانیا نادهن، یا ههر نایکهن به ته وای، وه ک شینبو عه باس ووتویه تی، یا له کاتی دیاری کراوی
 خویدا که شهرع بؤی داناون نایکهن تا کاته ی نه پوا به ته وای، وه ک مه سروق و نه بو زوحا ووتویانه.
 عه تای کوبی دینار نه لئیت: سوپاس بؤ نه و خودایه ی که فهرموویه تی: ﴿عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ﴾ نه ی
 فهرمووه: (في صلاتهم ساهون) جا نه وکه سانه یا کاتی یه که می نویژه کانیا ن دوا نه خن تا نزیکى
 نه مانى کاتی نویژه که نیر هه موو کات و ابکهن یا له نژییه ی کاتدا وا بکهن، یا له پایه کانی نویژو
 مهرجه کانیدا، یا که مته رخه می نه کهن له خوشوعدا که مته رخه مو به هوشه وه نویژه کانی نا کاو بیر
 له ماناکه ی نا کاته وه، نه م که لیمه ی ﴿عَنْ صَلَاتِهِمْ﴾ هه موو نه م مانایانه نه به خشیت، ههر که سیشتیکی
 له م سیفاتانه تیدا بئ، به شیکى بهر نه که وئ له م نایه ته. وه ههر که سیکش هه مووی تیدا بئ نایه ته که
 به ته وای نه یگرته وه، نه و که سه دو پووی ته ووه دو پووی کرداری تیدا دیته جئ، واته له ههر دوو
 سه حیه که دا هاتوه که پیغه مبه ر ﴿فهرموویه تی: نه و نویژه نویژی دو پووه، نه و نویژه نویژی دو
 پووه، نه و نویژه نویژی دو پووه، داده نیشئ چاودیری خور ده کات تا وه ختئ گه پشته نیوان دو شاخی
 شهیتان هه لده ستئ و چوار جار ده نووک نه دا به زه میناو یادی خودای تیدا ناکات که می نه بئ. مه به ست
 له نه م نویژه بيش لیره دا نویژی عه سره که پیئ نه وتری (صلاة الوسطی) وه ک چؤن به ده ق هاتوه که
 کابرا دوايه خات و تا کزتابی کاته که ی که نه و کاته بيش نویژ تیییدا که راهه تی هه یه، جا نه و کاته
 هه لئه سئ و چوار جار وه ک قه له پش ده نووک نه دا به زه مینا، نارام له نویژه که یدا نیه و خشوعیشی
 تیدا نی یه. بؤیه حه دیسه که فهرموویه تی: یادی خودای تیدا ناکات که می نه بئ. وه له وانه یه له بهر
 نه وه هه لئسئ نویژ بکات که خه لکی چاویان پیئ بکه وئ نه ک له بهر په زامه ندی خوا، نه مه وه ک نه وه

واہ کہ ہر نویز نہ کات۔ خودای گوردہ نہ فہرمویت: ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ يُخَدِّعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَدِيعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالًا يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ واتہ: بہ پراستی دو پوہوکان دہیانہ ویٹ خوا بخہلہ تینن کہ چی خوا خہلہ تینہ ری نہوانہ ہر کاتیکیش ہستن بق نویز بہ تہملی و سستی ہلہدہستن پوپامایی بق خہلکی دہکن وہ یادی خوا ناکن کہمیک نہ بیٹ۔ وہ لیڑہدا نہ فہرمویت: ﴿الَّذِينَ هُمْ يُرْأَوْنَ﴾ واتہ: نہولہی کہ پوپامایی دہکن۔ نیمای نہحمہد پوپاہتی کردہ لہ عمری کوپی موپردہ نہ لیت: لای نہبو عوبہیدہ دانیشتبویں باسی پوپامای کرا، پیای کہ کونیکہی نہبو زہید بوو ووتی: بیستم لہ عبدولای کوپی عمرہوہ نہی ووت: پیغہمبہر (ﷺ) فہرمویت: ہر کہسن ہرچی کرد لہناو خہلکا بلای کاتہوہ بق پریای کردن، خودا خہلکی ناگادار نہکات لہ کردہوہکانی و سوک و پیسوی نہکات لہناو خہلکا۔ نہوی پہیوہندی ہہیہ ہم نایہ تہوہ کہ خودا نہ فہرمویت: ﴿الَّذِينَ هُمْ يُرْأَوْنَ﴾ کہسک کاریکی چاک بکات لہبہر پہزای خوا خہلکی پٹی بزائن نہویش پٹی خوشحال بی بہو کارہی نہمہ بہ پیا دانانری۔ وہ نہ فہرمویت: ﴿وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ﴾ واتہ: وہ یارمہتی خہلک نادہن۔ یانی: نہبہ چاکی خودا پہرستی پہروہردگاریان دہکن ونہ لہگل خہلکیش چاکہ نہکن، تہنانتہ بہ نہمانہتیش شتیان نہداوہ بہ خہلکی تا کہلکی لی وہریگن و پاشان بزیان بگپنہوہ، نہو کہسانہ بق زمکاتدان ناوہا بن، نہوا دیارہ بق خیر کردن زیاترو زیاتر دہست قوچاو نہبن۔ مہسعود لہ سہلمہی کوپی کوہیلہوہ نہویش لہ نہبو عوبہیدینہوہ نہگپنہوہ کہ ووتویت: پرسیار لہ نیبنو مہسعود کراوہ لہ بارہی (الْمَاعُونَ) ہوہ نہویش ووتویت: نہو شتانہیہ کہ خہلک نہیدہن بہیہکتری، وک قازانگ و تہورو تہورزین و سہتل و لہم بابہ تانہ۔

سورہتی (الکوتر)

لہ مہدینہدا ہاتوہتہ خوارموہ ونہ شلین لہ مہککہدا ہاتوہتہ خوارموہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿إِنَّا أَعْطَيْنَكَ الْكَوْثَرَ ۝۱ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ۝۲ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ۝۳﴾

موسلم و نہبو داودو نہسانی پوپاہتیان کردہ لہ نہنہسہوہ دہستہواڑہ کہ می موسلمہ کہ نہ لیت: جاریکیان پیغہمبہر (ﷺ) لہ مرگوت لہناوامندا بوو، ہموو دانیشتبویں لہناکاو خہوہ نوچکہیک بردیہوہ پاشان سہری بہرز کردہوہو زہردہ خہنہیکی کرد ووتمان: بچی پی نہکہنی نہی پیغہمبہری خودا (ﷺ)! فہرموی: نیستا سورہتیک بق ہاتہ خوارموہ و دہستی کرد بہ خویندنی:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿۱﴾ إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ﴿۲﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴿۳﴾ لَكَ شَانِئٌ

هُوَ الْأَبَرُّ ﴿۴﴾ پاشان پيڻغه مبر (ﷺ) فرموي: نايا نه وانن ڪه وسر چي به؟ ووتمان: خواو پيڻغه مبري خوا نه زانن، فرموي: پوياريڪه په روره دگارم به ٿيئي پيڏاوم زور شتي چاڪي تيڏايه، ڪه وزيڪه نوم ته ڪم دينه سري له زوري قيامه تدا، پيالو په پرداخه ڪاني به نه ندازهي ژماره ي نه ستيره ڪاني ناسمانه، هندی ڪه سيان دهر نه ڪرين، منيش نه ٿيڻ: په روره دگارم! نه وه له نومتي منه، نه فرموي: تو نازاني دواي تو چيان ڪردوه! هم ڪه ديسه نيماي نه ڪمهه پيوايتي ڪردوه له موڪمهدي ڪوپي فوزه يله وه و نه ویش له موختاري ڪوپي فولفوله وه نه ویش له نه نسي ڪوپي ماليڪه وه. وه نيماي نه ڪمهه ديسان وه له نه سه وه پيوايتي ڪردوه و نه ٿي: پيڻغه مبر (ﷺ) فرموي: چومه به هشت له سر پوياريڪ بوم له ليواره ڪانيدا مرواري تيڏا بوو، ده ستم ڪرد به و شوينه ي ٿاوه ڪي پيڏا نه پويشت، بوني ميسڪيكي زور خوشي ليڏهات، ووت: نه ي جو بره ٿيل نه ڪه چيه؟ ووتي نه وه ڪه وسره به ڪه خوي مزن به تزي به خشيوه. بوخاريش له سه ڪه ڪه يا پيوايتي ڪردوه و موسليميش له نه نسي ڪوپي ماليڪه وه ڪه نه ٿي: ڪاتي پيڻغه مبر (ﷺ) به رز ڪرايه وه بق ناسمان فرموي: چومه سر پوياريڪ هردو لاکه ي پر بوو له گومزي مرواري ناو پڙش، ووت: نه ڪه چي به نه ي جو بره ٿيل؟ ووتي نه ڪه وسره. نه وه ووت ي بوخاري به، په ڪمهتي خوي ٿي بي. نيماي نه ڪمهه ديش پيوايتي ڪردوه له نه سه وه پيوايڪ ووتي: نه ي پيڻغه مبري خدا! ڪه وسر چي به؟ فرموي: نه وه پوياريڪه له به هشتا په روره دگارم پي به خشيوه، نه وه ڪه وسره له شير سبي تره وه هه گوينيش شيرين تره و بالنده ي تيڏايه مليان وه ڪ ملي نه وه مهرو مالاتانه به ڪه سر نه پڙين و گوشتيان نه خوري، عومر ووتي: نه ي پيڻغه مبري خدا! بالنده به ڪي ناسڪ؟ پيڻغه مبر (ﷺ) فرموي: نه وه ي نه ي خوات ناسڪ تره له بالنده ڪه نه ي عومر! بوخاري پيوايتي ڪردوه له سه عيدي ڪوپي جو به روهه نه ویش له ٿيبنو عه باسه وه (خوا ٿي پازي بي) نه ٿي: ڪه وسر ياني: نه وه شته زورانه ي ڪه خدا پي به خشيوه. نه بو بيشر نه ٿي: ووت به سه عدي ڪوپي جو به ر هندی خه ڪ نه ٿي ڪه وسر پوياريڪ له به هشتا؟ سه عدي ووتي: نه وه پوياري ڪه له به هشتايه ڪه خدا به خشيوه ي به پيڻغه مبر (ﷺ). وه ديسان وه بوخاري پيوايتي ڪردوه له سه عيدي ڪوپي جو به ر نه ویش ٿيبنو عه باسه وه نه ٿي: ڪه وسر: ياني شتي زور. هم مانايه پوياريش و شتي تريش نه گريته وه، چونڪه ﴿الْكَوْثَر﴾ له (الکثرة) وه هاتوه ياني: شتي زور، به ڪي له و شتانه پوياره، نيماي نه ڪمهه ديش پيوايتي ڪردوه له ٿيبنو عومر وه نه ٿي: پيڻغه مبر (ﷺ) فرموي: ڪه وسر پوياريڪه له به هشتا نه نيشته ڪاني له ٿالونه و ٿاوه ڪي به ناو مرواريدا تيڏهه پي و ٿاوه ڪي له شير سبي تره وه

هنگوین شیرینتره. تیرمیزی و نیبنو ماجه و نیبنو نبی حاتم و نیبنو جهریر هر بهو شیوهیه
پویایه تیان کردوه، تیرمیزی نه لیت: حدیسه که حسن صحیحه، خودای گوره ده فرمویت: ﴿فَصَلِّ

لِرَبِّكَ وَاعْبُدْ﴾ واته: دهی که واته نویژ بکه بق پرورده گارت وه قوریانی سر بره، یانی: وه چون
نیمه شتی زورمان داوه به تو له دنیاو پدزی دوا بییدا، توش زور به دلسوزی یوه نویژه فرزه کان و
سونه ته کان بکه بق پرورده گارت و قوریانیش ته نها بق نهو بکه وه هر نهو به رسته به ته نها که
هاوه لی نی یه و ته نها به ناوی نه وه وه قوریانی بکه که بیهاوه له. وه خدا ده فرمویت: ﴿قُلْ إِنَّا

صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۱۲۷﴾ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ﴾ واته: نهی
موحه مه د (ﷺ)! بلن: بیگومان نویژو به ندایه تی و زیان و مردن هر بق خوی پرورده گاری هه موو
جیهانیانه، هیچ هاویه شیکی نی یه و هر به وه فرمانم پیدراوه وه من یه که می هه موو فرمانبهرانم بق
خوا، نیبنو عه باس و عه تاو موو جاهدو عیکریمه و حه سن نه لیتن: یانی: بهو شیوهیه ووشتره مه رو
ملاتیش ده کریت به قوریانی. قه تاده و موحه مه دی کوپی که عبی قوره زی و زه حاک و په بیع و عه تای
خوړاسانی و حه کم و نیسماعیلی کوپی نه بو خالیدو که سانی تریش له پیشینه کان هر وایان ووتوه.
نه مه به پیچه وانه ی بتپر رسته کان که پنی هه لساوین کرپوشیان بق جگه له خوا برده و مه رو ملات و
ووشتره شتی تریان سر برپوه بق بیجگه له خوا، وه خوی گوره نه فرمویت: ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ

بَيْنَكُمْ أَسْمًا لِلَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفُسَّقٌ﴾ واته: لهو سه برپاوه مه خون که ناوی خاوی له سه نه هینراوه کاتی
سه برپین بیگومان خواردنی نه وه تاوان و له سنور ده رجونه.

وه جاح کوپور دوژمنانی پیغه مبه رن (ﷺ) نه که پیغه مبه ر (ﷺ)

خودای گوره نه فرمویت: ﴿إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ﴾ واته: بیگومان هر ناحه زی تو دوا بپاوه.
یانی: نه وه کی نه ی له تویه و به ناتوره یه له وه ی که بۆت هاتوه له و راستی و پښانیدان و نیشانه
پوتانه، نه وه نهو که سه وه جاح کوپور دوا بپاوه سر شوپوه و باسی بپاوه ته وه. نیبنو عه باس و
موجاهد و سه عیدی کوپی جوبه بر و قه تاده نه لیتن: نه م نایه تانه له سه عاصی کوپی واثیل هاتونه ته
خواره وه. موحه مه دی کوپی نیسحاق له یه زیدی کوپی پوممانه وه نه لیت: کاتی باسی پیغه مبه ر (ﷺ)
بکرایه عاصی کوپی واثیل نه ی ووت: باسی مه که ن وه جاح کوپور و که سی نیه، هر که تیا چوو باسی
نامینن نه کوژیتته وه، خودای مه زنیش نه م سوره ته ی نارده خواره وه. شعر کوپی عه تیه نه لیت: نه م
نایه ته له سه عوقبه ی کوپی نه بو مو عیت هاته خواره وه. نیبنو عه باس و عیکریمه نه لیتن: له سه
که عبی کوپی نه شرف و کومه لی له خدا نه ناسه کانی قوپه یش هاتوته خواره وه. به زار پویایه تی

كردو له ئىبنو عەباسوۋە ئەلئيت: كەبى كوپى ئەشرف ھات بى مەككە، قورەيشىيەكان پېيان ووت:
تۆگەوردى ئەو خەلگە سەيرى ئەم وەجاخكويزە بىدەسلاتە لاوازە ناكەى لەناو ھۆزەكەيا؟ وا
دەزانى لە ئىمە باشترو چاكترە، لە كاتىكدا ئىمە دۆستى حاجىيان و خزمەتكارو ئاوگىزپانى مەككەين.
كەعب ووتى: ئۆپە لەو چاكترن. ئىبنو عەباس ئەلئيت: ﴿إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ﴾ دەربارەى ھاتە
خواروۋە ھەر بەو شىۋەيە بەزار پىۋايەتى كردو، سەنەدەكانى صەحىحن. عەتا ئەلئيت: لەسەر ئەبو
لەھەب ھاتوۋەتە. خواروۋە، كاتىك كوپىكى پىتقەمبەر(ﷺ) كۆچى دوايى كرد ئەبو لەھەب پۆشت بى ناو
بىتەرستەكانى قورەيش و ووتى: ئەمشەو موحەمەد (ﷺ) وەجاخى كۆيز بوويەو، خودا ئەم ئايەتەى
ناردە خواروۋە: ﴿إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ﴾ سوودى ئەلئيت: كاتى مندالى نۆزىنەى كەسنىك بەردايە
ئەيان ووت: كابرا وەجاخكويز بوو. كاتى منالەكانى پىتقەمبەر(ﷺ) كۆچى دوايان كرد ووتيان:
موحەمەد وەجاخكويز بوو. خودا ئەم ئايەتەى ناردە خواروۋە: ﴿إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ﴾ بەھۆى
ئەو نەفامىيەيانەوۋە واپان گومان ئەبرد ئەگەر پىتقەمبەر(ﷺ) كوپەكانى كۆچى دوايى بكن ئىتر باسى
نامىنى و ئەپرىتەو، نەخىر ئەمە نەك ھەر وانىە بەلگە خودا ناۋى پىتقەمبەرى (ﷺ) مېشتەوۋە ھەتا
ھەتاشە ھەر ئەمىنئەتەو، پەيام و شەرەكەشى خستقوتە سەر شانى بەندەكانى تا بەپۆيەى بەرن تا
دۇنيا كۆتايى دىت و پۆزى قىامەت و زندو بونەوۋە دىت، سەلات و سەلامى خۋاى مەزن لەسەر
پىتقەمبەر(ﷺ) بىت بە بەردەوام ھەتا پۆزى قىامەت.

سۈرەتى (الكافرون)

لە مەككەدا ھاتوۋەتە خواروۋە

خويندنى ئەم سۈرەتە لە نويزە سۈننەتەكانا

لەسەحىحى موسلىمدا ھاتوۋە لە جابىرەوۋە كە پىتقەمبەر(ﷺ) لەدوۋ پكاتى نويزى سۈننەتى تەوافدا
ئەم سۈرەتە و سۈرەتى ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ ى ئەخويند. لەسەحىحى موسلىمدا لەو فەرمودەى ئەبو
ھورەيرەدا ھاتوۋە كە پىتقەمبەر(ﷺ) ئەم دوو سۈرەتەى لە پكاتى بەياناندا ئەخويند. ئىمامى
ئەخمەدىش پىۋايەتى كردو لە ئىبنو عومەرەوۋە كە پىتقەمبەرى خۋا(ﷺ) لەدوۋ پكاتى پىش نويزى
بەيانى و دوو پكاتى دواى مەغرىبا بىست و چوار تا بىست و پىنج جار يا دە تا پانزە جار سۈرەتى
﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ و ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ ى خويندوۋە. وە دوبارە ئىمامى ئەحمەد پىۋايەتى
كردو لە ئىبنو عومەرەوۋە ئەلئيت: چاودىرى پىتقەمبەرم (ﷺ) ئەكرەد بىست و چوار تا بىست و پىنج
جار لەدوۋ پكاتى پىش نويزى بەيانى و دوو پكاتى دواى نويزى مەغرىب ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ ی نه خویند. وه نیمای نه حمده پویایه کرده له نیینو عومره وه که نه لیت: بۆ ماوه ی یه مانگ چاودیری پیغه مبرم ﴿قُلْ﴾ کرد له دو پکاتی پیشش نویزی به یانیدا ﴿قُلْ يٰٓأَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ ی نه خویند. وه هر به م شیوه یه تیرمیزی و نیینو ماجه ش پویا به تیان کرده و نه سانش هتاویه تی، تیرمیزی نه لیت: نه مه فرموده یه کی حه سه نه. وه له فرموده یه کا له پیشه وه باسمان کرد که نه م سوره ته به رامبری چواریه کی قورئانه و ﴿إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالًا﴾ یش به نه دازه ی چواریه کی قورئانه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿قُلْ يٰٓأَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ ① لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ② وَلَا أَتَّخُذُ عِندَ مَا أَعْبُدُ ③ وَلَا أَتَّخُذُ مَا عْبَدْتُكُمْ ④ وَلَا أَتَّخُذُ عِندَ مَا أَعْبُدُ ⑤ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ⑥

حاشا کردن له بته رستی

نه م سوره ته سورته تی: پاگه یاندنی به رانه ته له و کردارانه ی که بته رسته کان پنی هله ده سن، وه فرمان ده دات به دلسوزی ته واو له خواناسیداو نه فرمویت: ﴿قُلْ يٰٓأَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ واته بلن: نه ی بیروایینه! نه مه ش هه موو خوانه ناسن ده گریته وه له سه ر زه میندا، به لام نه وه ی نه م ووتاره پووی تیده کات خوانه ناسه کانی قوره یشه. نه لئین: نه وانه له به ر نه فامی خو یان پیغه مبریان ﴿قُلْ﴾ بانگ نه کرد بۆ نه وه ی نه و سالتیک به ندایه تی بته کانیان بکات و نه وانیش سالتیک خوای نه و به رستن خوای گهرده نه م سورته تی نارد خواره وه و فرمانی دا به پیغه مبره که ی ﴿قُلْ﴾ که حاشا بکات له نایینه که ی نه وان به ته وای، فرموی: ﴿لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ﴾ واته: من نه و بتانه ناپه رستم که نیوه نه ی په رستن ﴿وَلَا أَتَّخُذُ عِندَ مَا أَعْبُدُ﴾ واته: وه نیوه ش نه و خوا به ناپه رستن که من نه یه رستم. که نه ویش خودای تان و ته نه یه و هاوه لی نیه. نه و ﴿مَا﴾ یه لیژده دا به مانای (من) دیت، پاشان نه فرموی: ﴿وَلَا أَتَّخُذُ مَا عْبَدْتُكُمْ﴾ واته: وه من نه و خوا به رستی یه ناکه م که نیوه نه یکن ﴿وَلَا أَتَّخُذُ عِندَ مَا أَعْبُدُ﴾ واته: نیوه ش نه و خوا به رستی یه ناکه م که من ده یکه م. یانی: من به و شیوه یه ی نیوه خوا به رستی ناکه م، یانی: شوین نه و بته رسته یه نیوه ناکه م و دانیشی پیدا نانیم، به لکو من به و شیوه یه ی خودا پنی خۆشه و لی پازی یه خوا به رستی ده که م بۆ یه فرمویه تی: ﴿وَلَا أَتَّخُذُ عِندَ مَا أَعْبُدُ﴾ یانی: نیوه گوپی پایی فرمانه کانی خودا و شه ری خودا ناکه له په رستندا، به لکو شتیکتان

به تاره زوی خوتان دوست کردوه و نه بیهرستن، وهك فهرموویه تی: ﴿إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى
الْأَنفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمْ الْهَدَى﴾ واته: ته نها شوینی گومان و نه و شته ده که ون که نه فسی خویان
حه زی لیته تی له کاتیکدا که به پاستی له لایه ن په روه ردگاریانه وه هیدایه تیان بۆ هاتوه. حاشای لیکردن
له هه موو نه و شتانه ی نه یان کرد، چونکه هه موو که سی خودایه کی بیی بیهرستن و پتیارزکی بیی له
عیاده تکردن نه وه خودایه پیغه مبه ر(ﷺ) و شوین که وتوه کانیشی به پپی فرمان و شرعی خوا خودا
ده په رستن بۆیه (لا إله إلا الله، محمد رسول الله) کورته ی په یامی نیسلام بووه به هه میشه ی، یانی:
په رستراوی پاسته قینه نیه جگه له خوا، وه هیچ پزگایه ک نیه بهوات بۆلای نه و خودایه جگه له و پزگایه
نه بیی که پیغه مبه ر(ﷺ) هیناویه تی، به پهرستان شتی تر نه په رستن بیجگه له خودابه شیوه یه که
خودا پزگای پینه داوه. بۆیه پیغه مبه ر(ﷺ) پیی فهرمون: وهك خودای گه وره نه فهرموی: ﴿لَكُمْ
دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ﴾ واته: ثابینی خوتان بۆ خوتان و ثابینی خۆم بۆ خۆم. وهك خودا فهرموویه تی: ﴿وَإِنْ
كَذَّبُوكَ فَقُلْ لِي عَمَلٍ وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ أَنْتُمْ بَرِّعُونَ مِمَّا عَمَلْتُمْ وَأَنَا بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ﴾ واته: نه گه ر به وایان پی
نه هینای نه و پتیا ن بلئ: پاداشتی کرده وه ی خۆم بۆ خۆم و پاداشتی کرده وه ی خوتان بۆ خوتان نیوه
به رین و به رپرسیار نین له وه ی من ده یکه م منیش به ریم و به رپرسیار نیم له وه ی نیوه ده یکه ن.
وه فهرموویه تی: ﴿وَلَا أَعْمَلُنَا وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ﴾ واته: نه نجامی کرده وه کانمان بۆ خۆمانه و نه نجامی
کرده وه کانی نیوه ش بۆ خوتانه. بوخاری نه لیت: ﴿لَكُمْ دِينُكُمْ﴾ یانی: بی دینی و خوانه ناسی ﴿وَلِيَ
دِينِ﴾ یانی: نیسلام، نه ی فهرمووه (دینی) چونکه ثابته کان هه موو به نون کۆتایان هاتوه نه ویش
یا که ی حه زف کراوه، وهك: ﴿فَهُوَ يَدِينُكُمْ﴾ و ﴿فَهُوَ شَافِعٌ﴾.

سوره نسی (النصر)

له مه دینه داها توه ته خواره وه

فه زل و ریژی سوره تی (نه صر)

له پیشه وه باس کرا که سوره تی نه سر به رامبه ری چواره کی قورئانه وه ﴿إِذَا زُلْزِلَتْ﴾ یش
به رامبه ری چوار یه کی قورئانه، نه سانی پویایه تی کرده له عوبه یدولای کوی عه بدولای کوی
عوتبه وه که نه لیت: نیبنو عه باس پیی ووت: نه ی کوی عوتبه ثابا نه زانی دواترین سوره ت له قورئانا
کامه یه هاتوه ته خواره وه؟ ووت: به لئ: ﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ﴾ ه ووتی: پاست ده که ی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ۝١ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ۝٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْ لَهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾

نهم سورده ته هوالی کچی دواپی پیغه مبه (۱) ده گه یه نیت، بوخاری پړواپه تی کردوه له نیبنو عه باسوه نه لیت: عومر له گه ل هندئ له پیاوړه گوره کانی به در بر دمی مه مجلسه کانی خوی، هه ندیکان وه ک شتئ له دلیاندا بین وتیان: عومر بؤچی نه می له گه لمان هیئاوه ژورووه نیمه ش کوپی وه نه ممان هیه؟ عومر فرموی: نه وه یه کیکه له وکسانه کی که باش نه یانسن، پوژک بانگی کردن و نه و منیشی له گه لیان بانگ کرد، نیبنو عه باس نه لئ: هه ستم کرد تنها منی بؤ نه وه بانگ کردوه به هره و توانای پتیاپ پیشان بدات و تپیانگه یه نن، عومر فرموی: چی نه لئین له باره ی نه م فرموده ی خودلوه که نه فرموی: ﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ﴾ هه ندیکان ووتیان: فرمانمان پیکراوه سوپاسی خودا بکه یین و داوای لیبور دنی لی بکه یین کاتئ یارمه تی داین و سهری خستین. هه ندیکی تریان بیده نگ بون و هیچیان نه وت، به منیشی فرموو: نایا توش وا نه لی نه ی نیبنو عه باس؟ ووت: نه خیر. ووتی: نه ی چی نه لئین؟ ووت: نه وه دیاری کردنی کاتی کچی دواپی پیغه مبه (۲)، به و فرموده یه تپینه گه یه نیت نه جه لی نزیک بووه ته وه که فرمویه تی: ﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ﴾ واته: کاتئ که یارمه تی و کومه کی خواهات له گه ل سهرکه وتن شاری مه که نازاد کرا نه وه نیشانه ی کچی دواپی! ﴿وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا﴾ واته: وه خه لکت دی که پؤل پؤل دینه ناو نایینی خواوه ﴿فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْ لَهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا﴾ واته: نه وسه نیتر په روه ردگارت به پاک پابگره به هو ی ستایشی نه وه وه داوای لیبور دنی لی بکه چونکه بیگومان نه و نذر گیراکری په شیمانی یه. عومری کوپی خه تاب فرموی: منیش بیجکه له می تو نه یلئنی هیچی تری لی نازانم: ته نیا بوخاری نه م هه دیسه ی هیئاوه. نیعما ی نه حمه دیش پړواپه تی کردوه له نیبنو عه باسوه نه لیت: کاتئ ﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ۝١ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ۝٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْ لَهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾ پیغه مبه (۳) فرموی: سهره خوشی خوم لیده کری، به دلیانییه وه هر نه مسالم به دنیاوه ماوه، ته نها نه حمه د پړواپه تی کردوه. بوخاریشی پړواپه تی کردوه له هه زده تی عایشه وه (۴) که نه لیت: پیغه مبه (۴) نذر جار له سوجه و رکوعه کانیدا نه یفرموو: سبحانک اللهم، ربنا وبحمدک، اللهم اغفر لی، جگه له تیر میزی هه مو

خاۋەن كىتەبەكانى ھەدىس پىۋايەتپان كىردۈۋە. ئىمامى ئەھمەدىش لە مەسۋۇقەۋە پىۋايەتى كىردۈۋە
 كە ئەلئىت: عائىشە ئەفەرمۇيت: پىئەمبەر(ﷺ) لە كۆتايىپەكانى ژيانىدا زۆر (سبحان الله وبھمدہ،
 استغفرالله واتوب إليه) ئەكرد، ئەيفەرمۇو: پەرۋەردىگارم تىيىگەياندوم كە نىشانەيەك ھەيە لە
 ئومەتەكەمدا ئەيىبنم، فەرمانىشى پىكرىدوم ھەر كات ئەو نىشانەيەم بىنى (سبحان الله وبھمدہ،
 استغفرالله) زۆر بىكەم و بگەپمەۋە بۆ لای خوا، ئەۋەتا نىشانەكەم بىنى كە بىرىنى يە لە ﴿إِذَا جَاءَ
 نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ۝١ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ۝٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ
 وَاسْتَغْفِرْ لَهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا﴾ مۇسلىم ئەم ھەدىسەي پىۋايەت كىردۈۋە. مەبەست لىرەدا لەم فەتھ و
 سەرگەۋتقە سەرگەۋتقنى مەككەيە ھەموو زاناينىش يەك پان لەسەر ئەمە. ناۋچەكانى تىرى عەرەب
 ھەموو چاۋەپوانى فەتھى مەككەيان ئەكرد و مۇسلمان ئەنەبون، ئەيان روت: ئەگەر ھەمد سەرگەۋت
 بەسەر ھۆزەكەي خۇيدا ئەۋە پىئەمبەرە. ئەۋە بوو كاتى خۇدا مەككەي بۆ فەتھ كىرد، خەلكى پۇل
 پۇل ئەھاتتە ناۋ ئايىنى خۇداۋە، دوو سالى پىن نەچۈر دۈرگەي عەرەب ھەموو بونە خاۋەنباۋە، ۋە
 لەناۋ ھۆزەكانى تىرى عەرەبىشدا بىجگە لە ئىسلامەتى ھىچ شىتېكى تر نەما، سوپاس و ستايش بۆ
 خۇداي گەرە، بوخارى پىۋايەتى كىردۈۋە لە ەمرى كۆپى سەلەمەۋە لە سەھىھەكەيدا ئەلئىت: كاتى
 فەتھى مەككە كرا ھەموو ھۆزىك پىش دەستى ئەكرد بۆ ھزەت پىئەمبەر(ﷺ) كە پىشتەر
 چاۋەپوانيان ئەكرد و خۇيان دوا ئەخست و مۇسلمان ئەنەبون و بەتەماي فەتھى مەككە بون، ئەيان
 روت: ۋاز لەخۇي و ھۆزەكەي پىنن ئەگەر سەرگەۋت بەسەريانا ئەۋە پىئەمبەرە. ئىبىنو كەسپر ئەلئىت:
 باسى غەزاي فەتھمان كىردۈۋە لە كىتەبەكەماندا (السىرە)، ھەر كەسنى ئەيەۋىت باسەيرى بىكات لەۋى،
 سوپاس و ستايش بۆ خۇداي گەرە، ئىمامى ئەھمەد پىۋايەتى كىردۈۋە لە ئەۋو ەمارەۋە و ئەلئىت:
 دراۋسىيەكى جابرى كۆپى ەبدوللا بۆي گىرپامەۋە ووتى: لەسەفەر گەپامەۋە جابرى كۆپى ەبدوللا
 ھات بۆ لام سلاۋى لى كىردم، منىش باسى ناكۆكى خەك و ئەۋ شتەنەم كە بۆ كىرد كە داينەپناۋە، جابر
 دەستى كىرد بە گىريان و پاشان ووتى: بىيستم لە پىئەمبەرم (ﷺ) بىيستۈۋە كە ئەيفەرمۇو: خەك
 كۆمەل كۆمەل ھاتتە ناۋ ئايىنى خۇداۋە، ۋە بەۋزوانە كۆمەل كۆمەل لىنى دەچنە دەرەۋە.

سوره تي (المسد)

له مەككه داها توه ته خواروه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ۝١ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ۝٢ سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ۝٣ وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ۝٤ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّنْ نَّسَبٍ ۝٥﴾

هوى هاتنه خواره وهى ئهم سوره ته و لاسارى ئه بو له هه ب له گه پښه مبهردا (ﷺ) بوخارى
 پړوايه تى كړدوه له ئيبنو عه باسه وه كه پښه مبهردا (ﷺ) پښت بۆ به تها و چوه سه ر كڼوه كه و
 بانگى كړدو فهرمووى: (يا صبا حاه) ! قورده يشيه كان لى كڼونه وه، فهرمووى: ئه گه ر بينيتان و پښ
 ووتن دوژمن به يانى يا ئيواره په لامارتان ئه دات ئايا باوه پم پى ئه كن؟ ووتيان: به لى: فهرمووى:
 به راستى من تر سښتم بۆ ئيوه له بهرده م سزايه كى زۆر به ميژدا، ئه بو له هه ب ووتى: بۆ ئه مه كۆت
 كړدوينه توه؟ عه مرت نه ميښى! خودا ئهم ئايه ته ي نارد خواره وه: ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ﴾ له
 ﴿تَبَّتْ﴾ ي يه كه مدا نزاو هه پشه هه يه، له دووه مدا هه وال هه يه له باره ي ئه بو له هه به وه. ئهم ئه بو
 له هه به يه كڼك بوو له مامه كانى پښه مبهردا (ﷺ) ناوى عه بدولعو زاي كړې عه بدولمه تلي ب بو، كونه كه ي
 ئه بو عوتيبه بوو، بۆيه ناو نرابو ئه بوله هه ب له بهر پرشه ي دهم و چاوى، زۆر ئازارى پښه مبهردا (ﷺ)
 ئه داو رقى لى بو، تانه و ته شه رى ليده داو به سو كى ناوى ئايينه كه ي ئه برد. ئيمامى ئه حمده پړوايه تى
 كړدوه له ئه بو زيناده وه ئه لى ت: پياوښك هه والى دامى پتيان ئه ووت پره بيه ي كړې عه باد، له
 عه شه رته به نى ديل بوو له سه رده مى جاهليه تدا پاشان مو سلمان بوو ووتى: پښه مبهردا (ﷺ) بينى
 له كاتى نه فاميدا له بازاري زيلمه جاز دا ئه يفهرموو: يا ايها الناس! قولوا: لا اله الا الله، تفلحوا، واته:
 ئه ي خه لكينه بلښى: لا اله الا الله، پرگار ده بن، خه لكه كه كڼونه وه لى، پياوښكى سوري خيل كه دوو
 په لكه ي هه بوو دواى كه و تبو ئه ي ووت: ئه وه هه ل گه پاره يه له ئايينه كه ي و درۆزنه، بۆ هه ر شو يښك
 بړښتايه دواى ئه كه ووت، پرسيم ئه وه كڼيه؟ ووتيان: ئه بو له هه بى ماميه تى. هه ر ئهم حه ديسه ي
 پړوايه تى كړدوه له سوره بجه وه ئه ويش له كړې ئه بو زيناده وه ئه ويش له باوكيه وه، پاشان ئه بو زيناد
 ئه لى ت: ووتم به پره بيه: تو ئه و كاته مندال بويت؟ ووتى: سو يښد به خوا ئه و پۆژه ئاقل بوم و كونه ئاوم
 به پشت هه لده گرت. ته نها ئه حمده ئهم حه ديسه ي هيتاوه، خواى گه وړه ئه فهرمويت: ﴿مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ
 مَالُهُ وَمَا كَسَبَ﴾ واته: سودى پښه گه ياند داراييه كه ي و ئه وه ي كه كړدى له دوژمنايه تى
 پښه مبهردا (ﷺ) ئيبنو عه باس و كه سانى تريش ئه لى ن: ﴿وَمَا كَسَبَ﴾ يانى: منداله كه ي. هه مان

مانا رپوايهت كراوه له عائيشه و موحايد و عتاو حهسن و ئيبنو سريته وه له ئيبنو مسعود وه
 گوزاوه ته وه كه پيغه مبهردا (ﷺ) كاتى بانگى قومه كهى كرد بى باوه پ هيتان به خودا، ئبو له هب
 روتى: نه گه ر نه وهى ئه م برازاهه ئه يلئ پاست بوو من له پڙى قيامه تدا خۆم و مال و مندا ل ئه به خشم
 له پيتاوى ئه و سزا گران و سهخته دا. خوداى مه زنيش ئه م ئايه تهى ئارده خواره وه: ﴿مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ
 مَالُهُ وَمَا كَسَبَ﴾ وه پاشان ئه فرمويئ: ﴿سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ﴾ واته: بيگومان له مه و لا
 ده چيته ئا و ئاگرى بلئسه دار، يانى: ئاگرى به گرو زډر ئيئ.

باسى پاشه رږږى ئومو جه ميل (خيژانى ئه بو له هب)

خوداى گه وړه ئه فرمويئ: ﴿وَأَمْرَئُهُ حِمَالَةٌ كَحَطَبٍ﴾ واته: له گه ل ژنه كه يدان كه هه لگرى دارو
 چيلكه يه، خيژانى ئبو له هب له ژنه ئه شرافه كانى قوپه يش بوو، كه ئومو جه ميليان پيئته وت، ناوى
 ئه رواى كچى حريمى كوپى ئومه ييه يه و خوشكى ئبو سوفيانه، پشتيوانى ميړده كهى زډر نه كرد
 له سه ر خوانه ناسى و بپاوه پى و دژايه تيكردن بږيه له پڙى قيامه تيشدا يارمه تيده ريه تى له سزادانى
 له نا و ئاگرى جه هه ندا له بهر ئه م شه خواى گه وړه ئه فرمويئ: ﴿فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ﴾ واته:
 هه ميشه گوريستكى بادراو له په لى خورماى ئاگرين وا له گه ردني دا. يانى: دهسته چيلكه به كڅمه ل
 هه لده گريئ و ئه يدات به سه رميړده كه يدا بى ئه وهى زياتر سزا بدرئ، چونكه ئه و ژنه ئاماده يه بى ئه و
 كار وه يه ك و دووى لى ئاكا ت ﴿فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ﴾ موحايد و عوروه ئه لئى: گوريسى سىر مه ي
 دوجار بادراو له ئاگر. عه وفى ئه لئى: له ئيبنو عه باس و عه تيه ي جه ده لى و زه حكا و ئيبنو زه يد وه
 ئه لئى: دپكى داده نا له رڼكاى پيغه مبهردا (ﷺ)، جه وه رى ئه لئى: (المسد) يانى: پيشال، هه روه ها
 (المسد) يانى: گوريسى بادراو له موى ووشتر يا چه رمى ووشتر كاتى زډر چاك بادرايئ. موحايد
 ئه لئى: ﴿فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ﴾ يانى: ملوانكه يه ك له ئاسن، ئا بيىنى عه ربه كان ناوى به كره
 ده بن به (مسد).

باسى هه ندى له و ئازاران هى كه خيژانى ئه بو له هب ئه يه يتايه رڼكه ي پيغه مبهردا (ﷺ)

ئيبنو ئه بى حاته م ئه لئى: باوكم و ئه بو زورعه بږيان گيړاينه وه و ووتيان: عه بدولاى كوپى زوبه يري
 حومه يدى بږى گيړاينه وه و ئه يوت: سو فيان بږى گيړاينه وه كه وه ليدى كوپى كه سىر بږى گيړاينه وه
 ئه لئى: له ئه بو ته دريسه وه ئه و يش له ئه سماعى كچى ئه بو به كره وه ئه لئى: كاتى: ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي
 لَهَبٍ﴾ هاته خواره وه، ئوم جه ميلى به دخوى كچى حه رب ها ت و به رديكى پره مشتى به ده سته وه بوو

هاواری نه کرد نهی ووت: مذمما اپینا، ودينه قلینا، وامره عصینا، واته: ثم زه مکراوه مان' ناوی و بیزاریشین له نایینه کهی و دژی فرمانه کانیشی وه ستاوین، له و کاته دا پیغمبر (ﷺ) له مزگهوت دانیشتبوو نه بویه کری له گه ل' بوو کاتن' نه بویه کر چای پیگهوت ووتی: نهی پیغمبره یی خودا وا ثم ژنه هات من زور نه ترسم که تق ببینن پیغمبر (ﷺ) (فرموی: نا نو من نابینن، و دهستی کرده قورئان خویندن و پشتی قایم بوو پئی، وه ک خودای گوره نه فرموی: ﴿وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَّسْتُورًا﴾ واته: نهی موحه ممد (ﷺ) کاتن قورئان ده خوینیت به سریاندا په رده یه کی داپوشه ر داده نین له نیوان تقو نه وانه دا که باوه پریان به پوژی دواپی نیه، نوم جه میل هات و له به رده م نه بویه کړدا وه ستاو پیغمبر (ﷺ) ی نه بین ووتی: نهی نه بویه کر هه والیان داومه تنی که هاوه له کت باسی خرابی منی کرده؟ نه بو به کر ووتی: نه خیر به په روه ردگاری ثم که عبه به خرابی باسی نه کردوی، نوم جه میل پویش و نه می ووت: نهی! هه موو قوه یه شیه کان نه زانن که من کچی گوره پیای نه وانم نه لیت: وه لید یا یه کی تر له حه دیسه که دا ووتویه تی: نومو جه میل ته وافی که عبه ی نه کرد له پر قاجی گیرا له کراسه که ی و هه لکه وت و ووتی: له ناو چن موزه ممد! نومو حه کیمی کچی عبدو لموته لیب ووتی: من دهم گیراوه قسه ناکم، ناکام لیب و تیناکم، وه من و تق هه ردو کمان ناموزای یه کترین، قوه یه شیه نه می باش نه زانن.

سورتي (الإخلاص)

له مه که که دا هاتو وه ته خواروه

باسی هو ی هاتنه خوارموی ثم سورته و گوره یی ثم سورته

نیمامی نه حمده پړواپه تی کرده له نوبه ی کوبی که عبه وه: که بته پرسته کان وتیان به پیغمبر (ﷺ) نهی موحه ممد باسی په روه ردگاری خوتمان بق بکه. خودای گوره ش ثم سورته ی نارد خواره وه: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ (۱) اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ (۲) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝ (۳) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾ هه به م شیه یه تیرمیزی و نیبنو جه ریر پړواپه تیان کرده. نیبنو جه ریرو تیرمیزی نه می شیان بق حه دیسه که زیاد کرده نه لیت: ﴿الصَّمَدُ﴾ که س له و نه بوه نه ویش له که س نه بوه، هیچ شتیک نیه له دایک بی و نه مرئ وه که سیکش نیه که مرد سامانه کی دابه ش نه کړت به سر که س و کاریدا، خودای گوره نامرئو تیرسیمی لی نابری ﴿وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾ وینه و هاوتای

۱ زه مکراو مه بهستی پیغمبر (ﷺ)، چونکه (محمد) یانی مه دکر او که چی نهی ووت: (مذم).

نەبۈە و نابىت. ئەمەشيان ھەر ئىبنو ئەبى حاتمە و تىرمىزى پىۋايەتيان كىردۈە، و تۈيانە ئەم فەرمودە مۇرسەلە پاشان تىرمىزى ئەلئىت: ئەمە زۆر پاستە.

فەرمۇدەيەكى تىر دەربارەي گەۋرەيى ئەم سۈرەتە

بوخارى پىۋايەتى كىردۈە لەعەمرەي كچى عەبدۇرەھمان كە لەسايەي عائىشەي خىزىنى پىئەمبەرە بو (ﷺ) ئەۋىش لە عائىشەۋە (رەزەي خۋاى لىبىت) ئەگىرپىتەۋە كە پىئەمبەر (ﷺ) پىۋايەكى لەمەفرەزەيەكدا كىردە لىپىرسراۋ و ناردى كە لە نوپۇزا قورئانى دەخۇيىند بۇ ھاۋەلەكانى، كۇتايى خۇيىندەكەي بە ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ ئەھىتا، كاتىك گەپانەۋە ھاۋەلەكانى ئەمەيان بۇ پىئەمبەر (ﷺ) گىرپايەۋە، فەرمۇي: پىرسىارى لى بكن بۇچى ئەم كارەي كىردۈە؟ پىرسىارىيان لى كىرد، ووتى: لەبەر ئەۋەي ئەم سۈرەتە سىفەتى پەھمانى تىدايە و منىش پىم خۇشە بىخۇيىنم، پىئەمبەر (ﷺ) فەرمۇي: ھەۋالى بدەننى خۋاى مەزنىش ئەۋى خۇش ئەۋى. بەم شىۋەيە لە (كتاب التوحيد) دا پىۋايەتى كىردۈە، مۇسلىم و نەسائىش پىۋايەتيان كىردۈە. ئىمامى بوخارى لە (كتاب الصلاة) دا لەئەنەسەۋە پەزەي خۋاى لى بىت ئەگىرپىتەۋە كە فەرمۇيەتى: كابرايەكى ئەنصارى پىشنىۋىزى بۇ ئەكرىن لەمزگەۋتى قۇبادا ھەر كاتىك دەستى بىكرديە بەخۇيىندى سۈرەتى سەرەتا دەستى ئەكرە بەخۇيىندى سۈرەتى ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ لەۋ نوپۇزەدا تا تەۋاى كىرد، پاشان سۈرەتتىكى تىرى لەگەل تەخۇيىند، بەم شىۋەيەي ئەكرە لە ھەمۇ پىكاتىكدا. ھاۋەلەكانى قەسەيان لەگەل كىرد ووتيان: ئەم سۈرەتە ئەخۇيىنى ۋا ئەزانى ئەم سۈرەتە بەس نى يە تا سۈرەتتىكى تىر ئەخۇيىنى، جا يان ئەم سۈرەتە بخۇيىنە و بەسە يا ۋازى لى بىنە و سۈرەتتىكى تىر بخۇيىنە، ووتى: مەن ۋازى لى ناھىنم، پىتتان خۇشە بەم شىۋەيە پىشنىۋىزىتان بۇ دەكەم پىشتان ناخۇشە پىشنىۋىزىتان بۇ ناكەم.

ھاۋەلەكانى بەلايانەۋە ۋا بوۋ كە ئەۋ پىۋاۋە لە ھەمۇيان چاكترە، بۇ پىشنىۋىزىكرن پىنيان ناخۇش بو كەسىكى تىر جگە لەۋ پىش نوپۇزيان بۇ بىكات. كاتى پىئەمبەر (ﷺ) ھات بۇ لايان ئەم ھەۋالەيان بۇ گىرپايەۋە فەرمۇي: ئەي فلانە كەس! پىكر جىيە ئەۋەي كە ھاۋەلەكانت پىت دەلئىن نايكەي؟ ۋە بۇچى ھەر گىرتتە بەم سۈرەتەۋە لە ھەمۇ پىكاتىكدا؟ ووتى: ئەم سۈرەتەم خۇش ئەۋى. پىئەمبەر (ﷺ) فەرمۇي: خۇشەۋىستىت بۇ ئەم سۈرەتە ئەتخاتە بەھەشتەۋە. ھەر بەم شىۋەيە بوخارى پىۋايەتى كىردۈە بە تەلىقى دانىپىدا ناۋە. فەرمۇدەيەك كە ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ بەھاۋتاي سى يەكى قورئان دا ئەنئىت بوخارى پىۋايەتى كىردۈە لە ئەۋ سەعیدەۋە كە پىۋايەك گۈيى لە پىۋايەكى تىر بوۋ ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ ئەخۇيىند و دوۋبارەي ئەكرەۋە، كاتى پۇزى لىبەۋە ھات بۇ حەزەت پىئەمبەر (ﷺ) ئەۋەي بۇ گىرپايەۋە ۋا دىار بوۋ كە ئەم پىۋاۋە ئەم سۈرەتەي بە كەم ئەزانى پىئەمبەر

﴿سُوْرَتِیْ بَعْدَ کَسَیْ گِیَانِیْ مَنِیْ بَدَهَسْتَهْ نَهْمْ سُوْرَهْتَهْ هَاوَتَایْ سَنِیْهَکِیْ قُوْرْئَانَهْ، نُهَبُوْ دَاوُدُوْ نَهَسَانِیْشْ پُرِیَوَایَهْتِیَانْ کَرْدُوْهْ.﴾

فهرموده‌یه‌کی تر: بوخاری پریوایه‌تی کردوه له نُهَبُوْ سه‌عیده‌وه نُهَلِیْتْ پَیْغَه‌مَبَرُ(ﷺ) فهرمووی به‌هاوه‌له‌کانی: ناخو که‌سیکُتَنان تانوانِیْت سَنِیْهَکِیْ قُوْرْئَانْ بَخُوْیْنِیْتْ له شه‌وِیْکَا؟ زُوْر نُهَوَه‌پَاَن به‌لاوه گران بوو وتیان: نُهَیْ پَیْغَه‌مَبَرِیْ خُودَا(ﷺ) کِیْمَان نُهَوَه‌یْ لَیْدِیْو نُهَتوانِیْت؟ پَیْغَه‌مَبَرُ(ﷺ) فهرمووی: (اللّٰهُ الْوَاحِدُ الصَّمَدُ ثَلَاثُ الْقُرْآن) یانی: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ سَنِیْهَکِیْ قُوْرْئَانَه تهنه‌ها بوخاری نُهْمْ حه‌دِیسه‌یْ هِیْئَاوَهْ.

فهرموده‌یه‌کی تر: که ده‌ریده‌خات خویندنی ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ مایه‌ی ده‌ست خستنی به‌هه‌شته، نِیْمَامِیْ مَالِیْکِیْ کُورِیْ نُهَنَسْ پُرِیَوَایَه‌تی کردوه له عوبه‌یدی کُورِیْ حونه‌ینه‌وه ووتی: بیستم له نُهَبُوْ هُورَه‌یِرَه‌وه نُهَیْ ووت: له‌گه‌لْ پَیْغَه‌مَبَرُ(ﷺ) ماتم گُورِیْ له پِیَاوِیْکْ بوو ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ نُه‌خویند، پَیْغَه‌مَبَرُ(ﷺ) فهرمووی: حه‌لَالِیْ کُورِدِیْ خُورِیْ، وِوْتْمْ: چِیْ حه‌لَالْ کُورْد بُوْ خُورِیْ؟ فهرمووی: به‌هه‌شت، تِیْرِمِیْزِیْ و نُهَسَانِیْ پُرِیَوَایَه‌تیان کردوه له فهرموده‌که‌یْ مَالِیْکِدا، تِیْرِمِیْزِیْ نُهَلِیْتْ: فهرموده‌یه‌کی حه‌سه‌نیْ صه‌حِیْحِیْ غه‌رِیْبَهْ و له‌مْ فهرموده‌یْ مَالِیْکِدا نُهَبِیْ نُهَمَیْیَان نَه‌دِیْوَهْ. به‌لَاَمْ له پِیْشَه‌وه فهرموده‌یْ (حَبِکْ إِيَّاهَا أَدْخَلَ الْجَنَّةَ) مان باسکُرد.

فهرموده‌یه‌کْ دهریاره‌یْ چه‌ند باره‌ کُورْدنَه‌وه‌یْ خویندنی نُهْمْ سُوْرَه‌ته

عه‌بدولای کُورِیْ نِیْمَامْ نُه‌حمه‌د پُرِیَوَایَه‌تی کردوه له موغازی کُورِیْ عه‌بدولای کُورِیْ خُوبه‌یْیَه‌وه، نُه‌وِیْشْ له‌باوکیه‌وه‌ووتی: زُوْر تِیْنُومَان بُووتاریکیش بوو، چاوه‌پوانی پَیْغَه‌مَبَرُ(ﷺ) نُه‌کُورْد نُوْیْزِمَان بُوْ بَکَات، تا هاته‌ده‌ره‌وه‌وه‌ده‌ستی گُرتَمْ و فهرمووی: ﴿قُلْ﴾ بَیْده‌نگ بووم، پاشان فهرمووی: ﴿قُلْ﴾ وِوْتْمْ چِیْ بَلِیْمْ؟ فهرمووی: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ و مه‌عوْزه‌ته‌یْن یانی: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ أَلْفَلْکِ﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ کاتی به‌یَانِیَان و کاتی نِیْوَارَان سَنِیْ جَار بیخوینَهْ، هه‌موو پُوْزِیْ دُوجَار بیخوینَهْ به‌سه‌بُوْت. تِیْرِمِیْزِیْ و نُهَبُوْ دَاوُد و نُهَسَانِیْشْ پُرِیَوَایَه‌تیان کردوه، تِیْرِمِیْزِیْ نُهَلِیْتْ: حه‌سه‌ن صه‌حِیْحْ و غه‌رِیْبَهْ. نُهَسَانِیْشْ پُرِیَوَایَه‌تی کردوه له پِیْگای تره‌وه به‌م شِیْوه‌یه: جِیْگه‌یْ هه‌موو شِیْکِیْت بُوْ نُه‌گُورِیْ.

فهرموده‌یه‌کی تر: به‌کارِدِیْ بُوْ دُوعَا کُورْدن پِیْیْ له‌بهر نُه‌وه‌یْ ناوه‌کانی خُورِیْ تِیْدایه: نُهَسَانِیْ پُرِیَوَایَه‌تی کردوه له عه‌بدولای کُورِیْ بوْره‌یْده‌وه نُه‌وِیْشْ له‌باوکیه‌وه: که له‌گه‌لْ پَیْغَه‌مَبَرُ(ﷺ)

پوښتنه مزگوتوه، له و کاته دا پياوړتيا بېنې نوږځي نه کړو نه پاپاڼه و نه ی ووت: (اللهم انی اسألك بأنی أشهد أن لا إله إلا أنت، الاحد الصمد، الذي لم يلد ولم يولد، ولم يكن له كفواً أحد)، پیغه مبر (ﷺ) فرموی: سوږند بهو که سې گيانی منی به ده سته به ناوه گوره کانی خدا داوی کرد، هر کاتې بهو ناوه داوی لې بکړیت نه به خشیت و هر کاتې بهو ناوه لږی بپاړیته وه قهولی ده کات. خاوه سونه ته کان هم حدیسه یان هیناوه، تیر میزی نه لیت: فرموده یه کی حه سنی غریبه.

فرموده یه کی تر دهر باره ی خوږندنی ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ و مه عوزه ته ین بق شفا: بوخاری پړواییه تی کردوه له عائشه وه که پیغه مبر (ﷺ) کاتې نه پوښته ناو جیکای خه و تن هم مو شه و ټک هر دوو ده ستی نه گرت به یه که وه فووی پېدا ده کړنو ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ أَلْفَلَقِ﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ له ناو ده ستیدا نه خوږند. پاشان ده ستی ده هینا به پږی توانا به لاشه یا، له سهر و دم و چاویه وه ده ستی پنده کړو ده هینا به پږی له شیشیدا، سنی جار نه وه نه کړد. وه هر به م شیوه یه خاوه سونه نه کان پړوایه تیان کردوه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ ① ﴿اللَّهُ الصَّمَدُ﴾ ② ﴿لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ﴾ ③ ﴿وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا﴾

أَحَدٌ﴾ ④

له پیښه به باسی هوی هاته خواره وه ی هم سوره ته مان کرد، عیکر مه نه لیت: کاتې جوله که کان ووتیان: نیمه عوزه یر ده په رستین کړې خوا به. گا وره کان ووتیان: نیمه مه سیح ده په رستین که کوپې خوا به. ناگر په رسته کان ووتیان: نیمه خورو مانگ ده په رستین. بته په رسته کانیش ووتیان: نیمه یش بنده په رستین. خدا ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ ی نارد بق پیغه مبر (ﷺ) یانی: خدا ټک و ته نهایه و بیوښنه یه، ها و تاو بریکارو هاوشیوه ی نیه، وه هم ووتیه به کار ناهیتړی بق هیچ که سنی بق خدا نه ین له نیسباتا، چونکه خدا له هم مو سیفات و کردار ټکا ته واوه. وه ک خوی نه فرمویت: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ واته: بلن: نه وه خوی ټک و ته نهایه ﴿اللَّهُ الصَّمَدُ﴾ واته: نه و خوا به ی بی نیازو جی نیازو نومیده. عیکر مه نه لې له نیبنو عه باسوه: یانی: نه و که سې که جی نیاز و په نایه بق هم مو دروست کراوه کانی له هم مو پتو پستی و داوایه کیاندا. علی کوپې نه بو ته لحه نه لیت: له نیبنو عه باسوه: نه و مه زنه ی که زور ته واوه له گوره یه که یدا و نه و له سهر خوی ی که زور ته واوه له سهر خوی یه که یدا و نه و زانایه ی که زور ته واوه له زانایه که یدا و نه و کار زانه ی که زور ته واوه له کار زانه که یدا و وه هر نه وه که زور ته واوه له مه زنی و به میزیدا نه و خودایه ی هم سیفات کانی

بیت، ثم سیفاته نه بق نهو نه بیت بق که سیکو تر نابن، هاوتای نیو که سیش وه که نهو نیو خودا پاک و بیتمیب و تاک و تنهاو تزلسته نه. نهعمش نه لیت: له شه قیقوه نهویش له نهو وائیلوه:

﴿الضَّمَدُ﴾ یانی: نهو گه وهی که لهو گه وره تر نیو. خودا پاک و بیگه رده و دوره له وهی که منالی

مه بیت یان باوکو ژن و هاوتای مه بیت، خودای مه زن نه فرمویت: ﴿لَمْ يَكِدْ وَلَمْ يُؤَلِّدْ﴾ واته:

کسی لی نه بووه له کهس نه بوه ﴿وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾ کهس نیو هاوتای بیت، یانی:

نه کوپو نه باوک و نه ژنی نیو، مواهید نه لیت: ﴿وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾ یانی: خیزانی نه بووه،

وه که خودای گه وره نه فرمویت: ﴿بَرِئَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنِّي يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَوْلَا تَرَكُّنٌ لَهُ صَنِجَةٌ وَخَلَقَ

كُلَّ شَيْءٍ﴾ واته: خودا داهینه ری ناسمانه کان و زهوی یه له نه بوون، چون مندالی ده بیت که ژن و

هاوسه ری نه بووه خوی مه موو شتیکی دروست کردوه و نهو به مه موو شتی زاناو به ناگایه، یانی: نهو

خاوه و وه دیهینه ری مه موو شتی که و چون ده بی له شیوهی وه دیهینه راوه کانی خوی وینه و هاوده می

مه بیت، نذر بلندو پیرزو پاکه له مه موو عیبی خودای گه وره ده فرمویت: ﴿وَقَالُوا أَخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا

﴿٨٨﴾ لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِذَا ﴿٨٩﴾ نَكَادُ السَّمَوَاتُ يَنْفَطَرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَخَرُّ السَّجَدُ ﴿٩٠﴾ أَن

دَعَا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا ﴿٩١﴾ وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمَنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾ إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا مَا فِي الرَّحْمَنِ

عَبْدٌ ﴿٩٣﴾ لَقَدْ أَحْصَيْنَاهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا ﴿٩٤﴾ وَكُلُّهُمْ عَائِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَرْدًا ﴿٩٥﴾ واته: گاوو جوله که کان

نه یان ووت: خوا مندالی بق خوی داناوه، سویند به خوا به راستی شتیکی نذر نابجی و سهیر ده لیت،

نزیکه ناسمانه کان لهت لهت و پاره پاره بین له بر نهو قسه یه و نزیکه زه ویش شق به ریت و بقلیشی و

نزیکه شاخ و چیاکان به یه جار بهوخین، له بر نهو یه بیباوه پان مندال ده دهنه پال خوا، بق خوی

میهره بان شیوانی یه که مندالی مه بی، مه موو نهوانی له ناسمانه کان و زه ویدان به بنده می دینه لای

خوی میهره بان هیچ کهسن لهوانه نییه که بندهی خوی میهره بان نه بیت، سویند به خوا به راستی

مه موویانی سه رزمیری کردوه به ژماردن، هر مه موویان به تاک و تنها دینه وه بق لای خوا له پوژی

قیامه ندا. وه نه فرمویت: ﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَنَهُ بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ ﴿٩٦﴾ لَا يَسْئَلُونَهُ

بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهٖ يَعْمَلُونَ﴾ واته: وه بیباوه پان ووتیان خوی میهره بان منالی بق خوی بریار

داوه که فریشته کانن، پاک و بیگه رده خوا له شتانه به لکو نهوانه فریشته بندهی پزنگبرای خوان،

له خوا پیش ناکهون به قسه و ووتو نهوان به فرمانی خوا کار ده کن. وه نه فرمویت: ﴿وَجَعَلُوا بَيْنَهُ

وَبَيْنَ الْيَمَنِ نَسَبًا وَلَقَدْ عَلِمَتْ الْيَمَنُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٨٨﴾ سُبْحَنَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ ﴿١٨٩﴾ واته: سویند به خوا بیگومان جن که کان ده یان زانی که به پاستی نه وان ناماده ده کرین له پژی دوا پیدا پاک و بیگه رده خوا له وهی نهو بیباوه پانه ده لیتن، له سه حیجی بوخاریدا هاتوه: هیچ که سیک له خودا به نارام تر نیه له سه ر نازاری که گوی لیین، خه لکی مندالی بق بریار نه دن، که چی نهو پژی شیان نه داو له ش ساغیشیان نه کات! دیسان بوخاری پویایه تی کردوه له نه بو هوره یروه نه ویش له پیغه مبه روه ﴿١٩٠﴾ که فهرموویه تی: خوی گوره فهرموویه تی: به درویان خستمه وه به نی نادم بق نه وان نه بوو واکن، قسم پیده لیتن و مانی نه ویشیان نیه، سه بارت به وهی به دروی نه زانی که من زیندوی نه که موه نه لیت: چون سه ر له نوی زیندم نه کاتوه وه که مجار، باشه دوباره کردنه وه ناسانتر نیه له دروستکردنی یه که مجار، قسه وتنه که شیان نه وه یه که به من نه لیتن: خوا کوپی بق خوی بریار داوه، به لام من تاکه خوی بی نیازم له خه لکی نهو خویایه که که سی ل نه بوو و که سی نه بوو که سیش هاوتای نیه.

سوره قی (الفلق و الناس) مه عوزه تهین

له مه دینه داها تونه ته خواروه

هه لویست و رای نیینو مه سعود له سوره قی (الفلق و الناس)

نیامی نه حمده پویایه تی کردوه له زیری کوپی حوبه یشه وه نه لیت: ووتم به نویه یی کوپی که عب، که نیینو مه سعود سورهی فهلق و ناس نانوسی له په راوه کهیدا؟ که عب ووتی: شایه تی نه دم که پیغه مبه ر ﴿١٩١﴾ هه والی دامی که جویره نیل (علیه سلام) ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ ی پیوتوه، منیش ووتومه، وه ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ ی پی ووتوه منیش ووتومه وه نیمه ش نه وه نه لیتن که پیغه مبه ر ﴿١٩٢﴾ فهرموویه تی.

پژو چاکه ی سوره قی فهلق و ناس

موسلم پویایه تی کردوه له سه حیحه کهیدا له عوقبه ی کوپی عامیره وه که نه لیت: پیغه مبه ر ﴿١٩٣﴾ فهرمووی: نایا نه تزانیه که چه ند نایه تیک نه مشه واته خواره وه ویتنه یان نه بی تراوه تا نیستا که نه میش: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ نه حمده و تیرمیزی و نه سانی پویایه تیان کردوه. تیرمیزی نه لیت: حسن و صحیحه.

پیکایه کی تر: نیامی نه حمده پویایه تی کردوه له عوقبه ی کوپی عامیره وه که نه لیت: کاتی من په شوی وولاغه که ی پیغه مبه ر ﴿١٩٤﴾ به ده سته وه بوو له سه فه ری له سه فه ره کانی پیغه مبه ردا ﴿١٩٥﴾ پی ووتم: نه ری عوقبه توش سوار نابی؟ عوقبه ی ووتی: ترسام گونا بئ نه گه سوار نه ب، جا نه لیت: پیغه مبه ر ﴿١٩٦﴾ دابه زی له وولاغه که و که من سوار بوم، پاشان پیغه مبه ر ﴿١٩٧﴾ سوار بووه و نیجا

فرمودی: **ہٰی عوقبہ!** **ٹایا فیزی** دو سورہت بکہم کہ چاکترین سورہتیکن کہ خہلکی خویندبیتی؟ ووتم: **بہلئی** **ہٰی پیغہمبہری خوا** ﴿﴾ پڑشتہ پیشہوہو سورہتی ﴿قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و ﴿قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ **ی** خویند، پاشان بہلامائی پہی و فرمودی: بہلاتوہ چون بوہ **ہٰی عوقبہ!** ہر کاتئی خہوتی و ہر کاتئی ہہلسای بیان خویندہ. نہسانی و **ہٰیو داود** پیوایہ تیان کردہ. **پنگاہیکی** تر: نہسانی پیوایہ تی کردہ لہ عوقبہ **ی** کوپی عامیرہوہ کہ پیغہمبہر ﴿﴾ فرمودی: **خہلکی** **ہیشٹا** **خویان** نہپاراستوہ بہچہکیک بہہیتر بیت لہ **ہم** دو سورہتہ: ﴿قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ مِنْ﴾ و ﴿قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾.

پنگاہیکیتر: نہسانی پیوایہ تی کردہ لہ عوقبہ **ی** کوپی عامیرہوہ **ہٰیلت:** لہگہل پیغہمبہر ﴿﴾ **ہٰی** **پیشتم** **فرمودی:** **ہٰی عوقبہ!** **بیلئی، ووتم:** **چی بلئی؟** پاشان **ہندیک لیم** وہستاو، **فرمودی** **بیلئی، ووتم:** **چی بلئی** **ہٰی پیغہمبہری خوا** ﴿﴾! **فرمودی:** ﴿قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ **منیش** **خویندم** **تا** **کوتایہکی،** پاشان **فرمودی:** **بلئی! ووتم:** **چی بلئی** **ہٰی پیغہمبہری خوا** ﴿﴾! **فرمودی:** ﴿قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ **منیش** **خویندم** **تا** **کوتایہکی** **پاشان** **پیغہمبہر** ﴿﴾ **داوی** **ہموو** **ہمانہ** **فرمودی:** **ہیچ** **کہسک** **تا** **نستہ** **بہم** **شیوہیہ** **داوی** **نہ** **کردہ** **و بہم** **شیوہیہ** **ش** **خوی** **نہ** **پاراستوہ.**

فرمودہیہکی تر: نہسانی پیوایہ تی کردہ لہ **ئینو** **عابیسی** **جوہنیہوہ** کہ پیغہمبہر ﴿﴾ **پئی** **وتہوہ:** **ہٰی** **یینو** **عابیسی!** **ٹایا** **نیشانت** **بدہم** **یا** **ہوالت** **بدہم** **دہریارہی** **چاکترین** **شتی** کہ **خوپاریزان** **خویانی** **پیدہ** **پاریزن؟** **وتی:** **بہلئی،** **ہٰی** **پیغہمبہری خوا** ﴿﴾ **فرمودی:** **ہم** **دو** **سورہتہ:** ﴿قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و ﴿قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ **ئیمای** **مالیکیش** **پیوایہ تی** **کردہ** **لہ** **عائیشہوہ** کہ **پیغہمبہر** ﴿﴾ **کاتئی** **نازاریکی** **بیوایہ** ﴿قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و ﴿قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ **ی** **نہ** **خویند** **بہ** **سہر** **خویاو** **فوی** **پیا** **نہ** **کرد** **ہر** **کاتئی** **نازاری** **نذر** **بیوایہ** **من** **پیاما** **نہ** **خویند** **و** **ہردو** **دہستی** **خویم** **پیا** **نہ** **ہینا** **بہ** **ہیوای** **بہرہکی** **بوخاری** **و** **نہ** **بوداد** **و** **نہ** **سانی** **و** **ئینوماجہ** **پیوایہ تیان** **کردہ.** **وہ** **لہ** **نہ** **بو** **سہ** **عیدیشہوہ** **پیوایت** **کراوہ** کہ **ہٰیلت:** **پیغہمبہر** ﴿﴾ **پہنای** **دہگرت** **بہ** **خوا** **لہ** **چاوہ** **پیسہکانی** **جنوکہ** **و** **چاوہ** **پیسہکانی** **موقد** **بہ** **لام** کہ ﴿قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و ﴿قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ **ہاتنہ** **خواروہ،** **خوی** **بہم** **دو** **سورہتہ** **نہ** **پاراستن** **وازی** **لہ** **شتی** **تر** **ہینا،** **تیرمیزی** **و** **نہ** **سانی** **و** **ئینوماجہ** **پیوایہ تیان** **کردہ.** **تیرمیزی** **ہٰیلت:** **فرمودہیہکی** **حسن** **صحیحہ.**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ ① مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ② وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ③ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ④ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ⑤

نیبئو نه بی حاتم پویایه تی کردوه له جابیره وه نه لئیت: ﴿الْفَلَقِ﴾ سپیده ی بهره به یانه. وه عوفی نه لئیت: له نیبئو عه باسه وه ﴿الْفَلَقِ﴾ یانی: سپیده ی بهره به یان. پویایه تراوه له مواهیدو سه عیدی کوپی جو به یرو عه بدولای کوپی موحه ممدی کوپی عقیل و حه سن و قه تاده و موحه ممدی کوپی که عبی قوره زی و نیبئو زهیدو مالیکه وه له زهیدی کوپی نه سلمه وه هر به و مانایه، یانی: ﴿الْفَلَقِ﴾ مانای سپیده ی بهره به یانه. قوره یزی و نیبئو زهیدو نیبئو جه ریر و وتویانه: نه م ناییه ته وه که نه م فهرموده ی خودا وایه: ﴿فَالِقُ الْإِصْبَاحِ﴾ واته: خوا به دپینه ری شه به ق و پوناکی پوژ بونه وه به. خودای که وره نه فهرمویت: ﴿مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ﴾ واته: نه ی موحه ممدی ﴿الْعَلَقِ﴾! بلئی: په نا ده گرم به دروستکری بونه ور بهره به یان ﴿مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ﴾ واته: له زیانی نه وه ی که دروستی کردوه، یانی: له زیانی گشت وه دپینه ره کانی. سابتی بونانی و حه سنی به سری نه لئین: یانی: دوزخ و شه یان و گشت وه چه کانی، وه نه فهرمویت: ﴿وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ﴾ واته: له زیانی تاریکی کاتی که دابن، مواهید نه لئیت: زور تاریکی شه، کاتی که خور ناوا نه بی و تاریک نه کات. بوخاری نه م و ته ی گپاویه تییه وه لئی. هروه ها نیبئو نه بو نوجه یحیش پویایه تی کردوه لئیه وه. نیبئو عه باس و موحه ممدی کوپی که عبی قوره زی و زححاک و خه سیف و حه سن و قه تاده نه لئین: شه وه کاتی تاریکابیدا. زهری نه لئیت: ﴿وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ﴾ خور کاتی ناوا ده بی. نه بو مهزیم نه لئیت: له نه بو هوره بره وه ﴿وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ﴾ یانی: نه ستیره. نیبئو زهید نه لئیت: عهره به کان و وتویانه: ﴿غَاسِقٍ﴾ یانی: نه مان و ناوابونی نه ستیره ی سوره یا له و کاته دا نه خوشی و دهر دو به لا و تا عون بلا و نه بپته وه که داده که وی، وه دهر دو به لا و نه خوشی نامین کاتی هلدی. نیبئو جه ریرو که سانی تریش و وتویانه: مانگه. منیش نه لئیم: زورینه ی نه و که سانه یش که نیعامی نه حمده پویایه تی لئیه وه و وتویانه: له حاریسی کوپی نه بوسه له مه وه نه لئیت: عانیشه خودا لئی پازی بن، نه فهرمویت: پتقه مبر ﴿الْعَلَقِ﴾ دهستی گرم و مانگی نیشان دام کاتی مه لئات، فهرمویت: خوت بپاریزه به خودا له زیانی نا نه و ﴿غَاسِقٍ﴾ کاتی ناوا ده بی. تیرمیزی و نه سانی پویایه تیان کردوه له هردو

سونه ته ڪيائندا. وه نه فهرمويٽ: ﴿وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ﴾ واته: وه له زيانِي فوڪه ران (جادوگر ران) گريٽڪاندا، موجهيدو عيڪريمه و حسن و قه تادهو زه ححاك ووتويانه: ياني: جادوگر ران. موجهيد نه لئيت: ڪاتئ: جادو گر ران شتي خراب نه لئين فوو نه ڪن به ڇهند گريٽيه ڪدا. وه له فهرموده يه ڪي تردا هاتوه ڪه جوبره نيل هات بق لاي پيٽغه مبهري (ﷺ) فهرموي: ٺاڙارت هه يه نه ي موجه مبهري (ﷺ)? پيٽغه مبهريش فهرموي: به لئ جوبره نيل فهرموي: به ناوي خدا داوات بق نه ڪم و نه پاريٽمه وه، له هه موو نه خوشيڪ ڪه ٺاڙارت نه دات وه له زيانِي هه موو هه سوديڪ و چاوپيسڪ بٽپاريٽي و خوا شيفات بدات.

باسي جادو ڪردن له پيٽغه مبهري (ﷺ)

بوخاري پوياهه تي ڪردوه له (ڪتاب الطب) دا له عايشه وه ڪه نه فهرموي: پيٽغه مبهري (ﷺ) جادوي ليڪرا، وايئنه زاني چوه ته لاي خيڙاني نه چوبوه لاشيان، سوفيان نه لئيت: نه مه گرانترين و قورسترين شيوه ي جادو ڪردن بو، هه ڪاتئ به م شيوه يه بويي پيٽغه مبهري (ﷺ) فهرموي: نه ي عايشه ! ناياه ده زاني خودا ٺاگاداري ڪردم له وه ي ڪه داوام نه ڪرد ٺاگادارم بڪات؟ دوو پياو هاتنه لام به ڪيڪيان لاي سه رمه وه دانئيش، نه وي تريان لاي پامه وه، نه وه ي له لاي سه رمه وه دانئيشتبوو ووت ي به وه ي ڪه لاي قاجمه وه دانئيشتبوو: نه م پياوه چي ليها توه؟ نه وئيش ووتئ: جادوي ليڪراوه. ووتئ: ڪئ جادوي ليڪردوه؟ ووتئ: له ببيدي ڪوي نه عصم، پياويڪه له خيٽي به ني زوره يق ڪه هاو به يمان ي جوله ڪه ڪان بو، پياويڪي دوو پووش بو، ووتئ: له ناو چيدا؟ ووتئ: له ناو شانوه موي شانوه دا ووتئ: له ڪوي؟ ووتئ: له ناو توپڪلي په له دار خورمايه ڪي نيره دا ڪه له زير به ردپڪايه له بيري زه رواندا، عايشه نه فهرموي: پيٽغه مبهري (ﷺ) پڙيشت و جادوه ڪي ده رميناو جا فهرموي: نه م بيره ي ڪه پيشانم درا ناوه ڪي وه ڪه پهنگي خه نه زهرنو سور هه لگه را بو، دارخورما ڪه ي شي وه ڪه سري شه ي تانه ڪان و ابو. نه لئ: ده ريان هيتا ووتئ: ناياه ٺاڪراي ناڪي فهرموي: خودا شيفاي مني داوه و پيم خوش نيه خراب بده مه پال هيج ڪه سي.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ①﴾ ② مَلِكِ النَّاسِ ③ إِلَهِ النَّاسِ ④ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ⑤﴾

الَّذِي يُوسِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ⑥ مِنْ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ⑦﴾

ئەمانە سى سىفەتەن لە سىفەتەکانى خۆى گەورە: پەرورەدگارى و فەرمانپەرەيى و پەرستراوى.
 خۆى گەورە پەرورەدگارى ھەموو شتىکە و خاوەنیشیەتى و پەرستراویشیەتى، ھەموو شتىک
 وەدبەیتراو بەندەى ژێر دەسلەتەى ئەون، خودا فەرمانى داوہ بەو کەسانەى کە خۆ دەپاریزن خۆ
 پاریزن بە ھۆى ئەو کەسەى کە ئەم سىفەتەکانەى تێدايە، لەزىانى وەسەوسە پەیداکەرى خۆپەنھانکەر،
 ئەویش ئەو شەیتانەى کە لەگەڵ مەرداى، چونکە ھىچ مەردێک نە مەگین ھاوہەلێکى شەیتانى ھەيە
 بەدەرەوشتى لە لا جوان و پازاوە دەکات، دەستکۆتا ناکاو واز ناھێنێ لەسەر لیتیکدانى. وە پاریزراویش
 کەسێکە خوا پاراستبیتى. لەفەرمودەى سەحیددا ھاتوہ پێغەمبەر(ﷺ) فەرموویەتى: ھىچ کەسێک
 نییە لە ئێزە مەگین ھاوہەلێکى لەگەڵ ئەو کەسەى پێسپێراوہ، ووتیان: تۆش ئەى پێغەمبەرى خوا ؟
 فەرمووی: بەلێ، بەلام خوا منى سەرخستوہ بەسەریاو ئەو موسلمان بوہ، بەچاکە نەبێ فەرمانم پێ
 ناکات. وە لەھەردوو سەحیحەکەدا ھاتوہ لەئەنەسەوہ لەباسى سەردانى سەفەى بۆ لای پێغەمبەر(ﷺ)
 کە لە ئیعتیکافدا بوو، وە پۆشتنى پێغەمبەر(ﷺ) لەگەڵى بۆ ئەوہى بېباتوہ بۆ مالهوہ، دوو پیاوی
 ئەنسارى لەرێگادا پێ گەشت، کاتى پێغەمبەر(ﷺ) بینی پەلەیان کرد لەپۆشتندا، پێغەمبەر(ﷺ)
 فەرمووی: ھێواش بژۆن و پەلە مەکەن ئەمە سەفەى کچى حویەيە، ووتیان: سبحان الله ئەى
 پێغەمبەرى خوا! فەرمووی: دلتیا بن شەیتان ئەپوات بەو شویتەى کە خوینى پێدا ئەپوات لەبەنى
 ئادەما، وە من ترسام لەوہى کە شەیتان شتىک بخاتە دلتانەوہ، یان فەرمووی: خراپەيەک بخاتە
 دلتانەوہ.

خودای گەورە ئەفەرمویت: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ واتە: ئەى موحەممەد(ﷺ)! بەلێ: پەنا دەگرم
 بە پەرورەدگارى خەلکى ﴿مَلِكِ النَّاسِ﴾ واتە: پاشای خەلکى ﴿إِلَهِ النَّاسِ﴾ واتە: پەرستراوى
 خەلکى ﴿مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ﴾ واتە: لەزىانى وەسەوسە پەیداکەرى خۆپەنھانکەر. سەعیدى
 کوپى جوبەیر ئەلئیت: لە ئیبنو عەباسەوہ کە ووتویەتى: ﴿الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ﴾ یانى: ئەو شەیتانەى
 خۆى ئەدات بەسەر دلى خەلکى کاتى ئاگای لەخۆى نییە و سەھو دەکاو دلى کرەمین دەکات و بەلام
 کاتى کە یادی خودا دەکات شەیتانەکە خۆى دەشاریتەوہ. موحامیدو قەتادەش ھەر وایان ووتوہ.
 موعتەمیری کوپى سولەیمان لە باوکىوہ ئەگێریتەوہ کە بۆى باسکردوہ: شەیتانى وەسواس فو
 دەکات بەدلى مروفدا لەکاتى دلگرانى و لەکاتى خۆشیدا، کاتى یادی خودای کرد خۆى ئەشاریتەوہ.
 عەوفى ئەلئیت: لە ئیبنو عەباسەوہ کە ووتویەتى: ﴿الْوَسْوَاسِ﴾ یانى: ئەو شەیتانەى فەرمان دەدا،
 کاتى بەگوێیکرا خۆى دەشاریتەوہ. خودای گەورە دەفەرمویت: ﴿الَّذِي يُوسِسُ فِي صُدُورِ

النّاس ﴿ كه وه سوهسه دهخاته دلى مړوفوه، ليزه دا پرسيارك ههيه: نايا نهم وه سوهسه دوستكرده تاييه ته به مړوفه كانه وه وهك دياره، يان مړوفه و پهريش نه گريته وه؟ دوو پاي له سر ههيه: كورته كهى نهمه يه: پهره كانيش به (ته غليب) دينه ناو مړوفه كان و وه سوهسه بى نه وانيش دوست نه بيت، نيينو جه ريريش نه ليت: (رجال من الجن) يش بى پهره كان به كار براوه، له بهر نه وه سه پرنه كه به ناوى مړوفه وه نه وانيش بدوينرين، كانيك خواى گه ورده نه فهرموى: ﴿مِنَ الْجِنَّةِ وَالنّاسِ﴾ نهمه دريژه دانكه به نايه ته كهى پيشوو كه نه فهرموى: ﴿الَّذِي يُوسِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ﴾ پاشان پونى كردوته وه و نه فهرموى: ﴿مِنَ الْجِنَّةِ وَالنّاسِ﴾ چ له ناو مړوفه بيت يان له ناو پهريدا بيت، نهمه پاو بى چونى دوه م به ميژ دهكات. ووتراوه: ﴿مِنَ الْجِنَّةِ وَالنّاسِ﴾ واته: مانايه بى نه وهى كه وه سوهسه دهخاته دلى خه لكپه وه، له شه يتانه كانى ناو مړوفه و ناو جنوكه، وهك خوداى گه ورده ده فهرموى: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَبَابِئِ الْاِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ اِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْاَقْوَالِ غُرُورًا﴾ واته: هر به و شتويه بى هه مو پيغه مبهريك دوزمنيكان داناوه له شه يتانه كانى مړوفه و جنوكه به نه ينى ووتى پازاوه و بريقه دار بى يه كترى پاده گه يه نن بى فريودانيان. نيمامى نه حمده پوياه تى كردوه له نيينو عه باسه وه نه ليت: پياويك هات بى لاي پيغه مبهري (ﷺ) ووتى: نهى پيغه مبهري خوا! من هه نديك شت ديت به دلما بكه ومه خواره وه له ناسمان نه وه م پيخوشتره له وهى كه بيلنم، نه لى: پيغه مبهري (ﷺ) فهرموى: (الله اكبر الله اكبر) سوپاس بى نه و خوايهى كه هه مو پيلانيكى شه يتانى سنوردار كردوه له وه سوهسه دا. نه بو داود و نه سائيش پوياه تيان كردوه .

- ١ ته فسیری سوره تی (الاحقاف)
- ١ ولآمدانه وی بت په رستان
- ٣ هه ندی قسه دی بته رستان له باری قورئان و پیغه مبرمو (ﷺ) ولام دانه و دیان
- ٧ نه م قورئانه گوشتاری (کلام) خودایو هه قه و هه نویستی خوانه ناسان و خاوم نیا و مران لئی
- ١٠ سپاردمی خودا به دایک و باوک
- ١٣ باسی نه و مندا لانه ی که خه تا دمکن نه گه ل دایک و باوک و پاشه پوژئان
- ١٦ چیروکی برای عاد
- ٢٠ چیروکی (باسی) گوئی گرتنی جنوکه له قورئان
- ٢٤ به لکه له سدر ژیا نه وه (زیندو بونه وه) پاش مردن
- ٢٥ هه رمان دان به پیغه مبر (ﷺ) به خو راگری
- ٢٧ ته فسیری سوره تی (محمد)
- ٢٨ هه رمان دان به له مل دان و شه تکه دانی دوژمن پاشان یان به چاکه نازادیان بکن یا بهر خوینیان لی بسینن
- ٣٠ پژزی شه هیدان
- ٣٢ یارمه تی خودا بدمن خوایش یارمه تیتان دما
- ٣٢ په ند و دمرس ناگر بو خوانه ناسان و به هه شتیش بو پاریزمران
- ٣٥ که سی شوین راستی دمکه وی و که سی شوین نارمزو دمکه وی و مک یه ک نین
- ٣٥ باس و وه سفی به هه شت و پو بارمکانی
- ٣٧ خوای گه و ره باسی ژیا نی دوو پروموکان (المناهیق) دمکا و هه رمان دما به یه کخوا پرستی داوی لی خوشبون لئی
- ٤٠ ژیا نی خاومن باومرې راستو حالی دل نه خوشه کان له کاتی دابه زینی هه رمان دان به جیهاد کردن
- ٤٣ هه رمان دان به تی رمان (ورد بونه وه) له قورئان
- ٤٤ باسی خرای نه و که سانه ی که له دین پاشگه ز دمنه وه
- ٤٥ نهومی دوو پروموکان دمیشار نه وه خودا ناشکرای دمکات
- ٤٦ پوچه ل کردنه وی کاری خوانه ناسان و هه رمان دان به پوشتن به دوا یاندا
- ٤٩ باسی سوکی و بی نرخی دنیا و هه لئان بو مال به خشین
- ٥٠ ته فسیری سوره تی (الفتح)
- ٥٠ هوی هاتنه خواروموی سوره تی فتح
- ٥٣ نارامی خستنه نیو دلی خاومن باومران
- ٥٥ سیفات هه کانی پیغه مبردی خودا (ﷺ)
- ٥٦ په یمان نامه ی ریزوان (بیعة الرضوان)
- ٥٧ باسی نه و هه رمودانه ی که نه و باره یوه هاتوه
- ٥٨ باسی هؤکاری نه و په یمان مه زنه
- ٦٣ برویانو هیئانه وی نه و که سانه ی له حوده ییبه دواکه و تن و هه ره شی خودا له سدر نه و دواکه و تنه

- ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۴ ۸۱ ۸۵ ۸۵ ۸۹ ۸۹ ... ۹۲ ۹۳ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۹ ۱۰۱ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۶ ۱۱۷
- ریکا نمدان بهو عمر به کوه چهریانی که دواکوتن نه خود میبیه که بچن بو نازاد کردنی خدیبر نه گه ن پینه مبهرا (ﷺ)
- هوالدان بهرودانی غزای زور کمدیتنه هوی جیا بونهومی خاومنیامان نه دورومکان
- نهو هوکارانهی دمیته ریگر نه چون بو غزا کردن به مهرچی که گوی پایانی نه فرمانی خوداو پینه مبهرمکی تیدا بی (ﷺ)
- مژده بهرمزانهندی خوداو گرتنی تالانی بو نهو خه لکی په یمانیان دا نه ژیر دارمکه دا به پینه مبهرا (ﷺ)
- مژدی دست کهوتنی دسکهوتی زور
- مژمدان به سرکهوتنی زور هتا پوژی قیامت
- نه گهر خوانه ناسنی مه که شهریان بگردایه نه خود میبیه دا رایان دمکردو غویان پی نه دمگیرا
- په یماننامی خود میبیه بهرژمونهندی زوری تیدا بو نه گه ن نه ووشدا موسلمانان خاومنی حق بوون و زایش دهبون ...
- نه مه باسی نهو فرمودانه یه که هاتوه نه سر خود میبیه و رودای ریکه و تن نامه ک
- باسی راست بینینی خوی پینه مبهرا (ﷺ)
- مژدی سرکهوتنی موسلمانان به سر جیهاندا
- سیفاتی خاومنیامان و شیوازی که شه کردنیان
- ته فیسری سورمتی (الطهرات)
- نه هی نه پیش کهوتنی خوداو پینه مبهرمکی و، فرمان دان به ریژ لی گرتن ورموش جوانی نه گه لی
- باسی خرا پی نهوانه ی نه درمومی ژورمکانه وه بانگی پینه مبهردمکن (ﷺ)
- فرمان دان به زور ورمونه نه که سیکه نه پی دمرچو (لادمر) که دنگ و باسک دینی
- هر باو بریاری پینه مبهرا (ﷺ) چاکتره
- جیاوازی نه نیوان نیسلام و باومرا (الایمان)
- فرمان دان به نداشت کردنهومی دووگرزی دژیک نه نیوان موسلماندا. وستان درنی نهومی که دست دریژی که ره
- پی گرتن (قه دغه کردنی) گالتو گپ به یه کتری
- ریگری کردن نه گومان بردن
- شیوازی چونهی پی شیمان بوونهومی نهو که سدی که قسهی ناشیرین و غه ییه تی کردوه
- هموو خه لکی نهومی نادم و هوان
- ریژگرتن به خواناسیه (به نه خواناسانه)
- جیاوازی نیوان خاومن باومرو موسلمان
- ته فیسری سورمتی (ق)
- ریژ (هزلی) سورمتی (ق)
- سرسورمانی خوانه ناسان نه هاتی پدیام و زیندو بوونه و وه لامدانه و میان
- باسی توانای خودا که چنده زورو بی پایانه نه چاو زیندو گردنه ودا
- ناگادار کردنهومی قورمیش به نه ناویردن و ترک کردن گه نه پینشوومکان
- سر نه نوی هینانه وه (الإعادة) ناساتره

- ۱۶۸ خواجه گهوره ناگاداری هه موو شتیکی مەردمە و نووسراوە و دانراوە
- ۱۶۹ ومبیر هیئانەومی بورانەومی گیان کە نشت و هوو بە کە ئەشاداکردن و زیندوو بوونەو و کۆبوونەو بە دوایدا
- ۱۷۰ شایەتی دانی فریشتە و هەرمانی خودا بە فریادانی خوانەناسان بۆ ناو جەهەنم
- ۱۷۱ کێشە و دیمەتایی مروؤ و شەیتان ئە خزمەت خواجه گهوردا
- ۱۷۲ باسی جەهەنم و بەهەشت و خەلکە کەیان
- ۱۷۳ هەپشەکردن ئە خوانەناسان بە سزادان و هەرماندان بە پینفەمبەر (ﷺ) بە خوگرێ و نوێزکردن
- ۱۷۴ ومبیر هیئانەومی هەندێ شت کە ئە پوژی قیامەتدا بوودەت
- ۱۷۵ دڵ دانەومی پینفەمبەر (ﷺ)
- ۱۷۶ تەفسیری سورەتی (الذاریات)
- ۱۷۷ تەنکیدکردن ئە سەر راستی پوژی قیامەت و لێپرسینەو تێیدا
- ۱۷۸ جیاوازی قسە و یەک نەگرتنەومی قسە و پتەرستان
- ۱۷۹ پاداشتی ئە خوا ترسان و خوڕبوشتیان
- ۱۸۰ نیشانە و بەلگەکانی خودا ئە زمین و ئە ناو مەردم خویناندا
- ۱۸۱ فریشتەکان کاریان ئە ناوێردن و قەرکردنی گەلەکی لوطە
- ۱۸۲ پەند و نامۆزگاری ئە چارۆکی فیرعەون و عاد و سەموود و هوزی نوح
- ۱۸۳ بەلگەکانی تەنهایی خواجه گهوره ئە وەدیهێنانی ناسمانەکان و زمین و ئە وەدیهێنانی هەرشێک بە جوت
- ۱۸۴ هه موو گەلە پینشینەکان وەک یەکو بە یەک شیواز باومێران بە پینفەمبەر مەکانیان ئەهیناوه
- ۱۸۵ جنۆکە و مروؤ دروست ئەکراوه بۆ خواناسی ئەبیت
- ۱۸۶ تەفسیری سورەتی (طور)
- ۱۸۷ سویندیی خودا ئە سەر بوودانی نازار و سزا
- ۱۸۸ باسی پوژی نازار کە پوژی قیامەتە
- ۱۸۹ باسی ژیان و پاشە پوژی بە ختە و مران
- ۱۹۰ خامو باومێران تۆرمە و نەموکانیان موحە دەچنە لایان (ئەگەر خامو باومێر بن) بەو پلەیی کە خوێیان تێیان ئە
- ۱۹۱ بەهەشتدا
- ۱۹۲ داد پەرومیری خودا ئەگەر گرۆی تاوانباران
- ۱۹۳ باسی شەرابی بەهەشت و خوشگوزمرانی خەلکی بەهەشت
- ۱۹۴ باسی پاکیهێتی پینفەمبەر (ﷺ) ئەو تاوانانە کە بپتەرستان دیمیا نەستە پالی و هەپشە لێکردن و تەحەدداکردنیان
- ۱۹۵ چەند پرسیارێک بۆ جێگیرکردنی یەکتا پەرتی (ناسینی خوا بە تەنها) و پوچە لکردنەومی فەرقی بپتەرستان
- ۱۹۶ باسی لاساری بپتەرستان و نازار دانیان
- ۱۹۷ هەرماندان بە پینفەمبەر (ﷺ) بە خوڤاگری و پەسەندی دانی خودا
- ۱۹۸ تەفسیری سورەتی (النجم)
- ۱۹۹ خودا سویندیی خوار کە ئەم پینفەمبەرە (ﷺ) راستە و بە نارمزوی خوێ قسە ناکات

- ۱۶۴..... خاومنی به زمینی بؤ همه مو جیهانیان له خویدوه قسه ناکات
- ۱۶۵..... ماموستای پیغه مبهری نهمین جویرمنیل بووه (روح الامین)
- ۱۶۶..... ته فسیری قباب قوسین
- ۱۶۸..... نایا پیغه مبهرا (ﷺ) پهروردگاری بیینی له شهوی نیسرادا (الاسراء)
- ۱۷۱..... دا بوشینی فریشته کان و بوشنایی (النور) دنگه کان و داری که نار (نه بگ)
- ۱۷۲..... وه لادنهموی بتپهرستان و باس و رووتگردنوه له سر لات و عوززا و هوپهل
- وه لادنهموی بتپهرستان له سر بیرواریان له هاوئل دانان بؤ خودا و دانانی نییرینه بؤ غویان و فریشته کانیش به
- ۱۷۴..... مینینه بؤ خودا
- ۱۷۵..... چاکه و دمست نایهت به ئاوات خواست
- ۱۷۶..... لکاکردن نیه به نیزنی خودا نه بیت
- ۱۷۷..... وه لام دانهومی بتپهرستان له سر نهومی که وا دزمانن فریشته کان کیژی خودان
- ۱۷۷..... ههرماندان به وازهینان له کومه لی نادروست و دنیا پهرست
- ۱۷۸..... خودا ناگای له ههموو شتیکه گه وره بهووک و پاداشت و سزای ههموو دمداته وه ههر که سه و به پیی خوی
- ۱۷۸..... رهوشتی پیواچاکان و لییوردنی تاوانی بهووک به لام تاوانی گه وره نابوریت
- ۱۸۰..... هه ننان بؤ گه رانه وه له گوناوه نه هی کردن له پاکانه له خوگردن
- ۱۸۱..... باسی خراپی نهو که سانهی که پشت دمکه نه ههرمانی خودا و چرووکن و مال کهم دمه بخشن و دمدانه وه بیان
- ۱۸۲..... باسی رووپهرمکانی (صعف) موسا و نیبراهیم
- ۱۸۳..... هیچ کس ئوبالی کس له روژی قیامه تدا وه نه ستو ناگرت
- هه ندی له سیغه ته کانی پهروردگار (الرب) مردم دمه نییته وه وک چون له نه وه نه وه هینای، وه هه ندی له و شتانهی
- ۱۸۵..... که به به ندمکانی کردوه
- ۱۸۷..... ترساندن و ناگادار کردن وه وه ههرمان دان به سوژمهردن و سه رشو کردن
- ۱۸۹..... ته فسیری سورمتی (القمر) ﴿اَقْرَبَ السَّاعَةُ﴾
- ۱۸۹..... نزیکه و تنهومی قیامهت و دوو که ریموونی مانگ (هه یف)
- ۱۹۱..... باسی نهو ههرموودانهی که لهو باریمیه وه هاتوه
- ۱۹۳..... لاساری بتپهرستان و هه ئوبستی خراپ و ناله باریان
- ۱۹۴..... خراپی ئیانی بتپهرستان له روژی قیامه تدا
- ۱۹۵..... چیرۆکی هۆزی نوح و هۆزیمانی تریش، وه پهندو نامۆزگاری و مرگرتن لییان
- ۱۹۸..... به سه رهاتی (چیرۆکی) عاد
- ۱۹۸..... به سه رهاتی (چیرۆکی) هۆزی سه مود (شمود)
- ۲۰۰..... به سه رهاتی هۆزی لوت (لوط)
- ۲۰۲..... به سه رهاتی هۆزی هارعه ون
- ۲۰۲..... نامۆزگاری قورمیش و هه ره شه لی کردنیان
- ۲۰۳..... باشه روژی تاوانباران

- ۲۰۴..... هه موو شتیک به نه ندازه و مدی هاتووہ
- ۲۰۶..... هه پرشه لیکن بۆ هاتن و جینه جیکردنی فەرمانی خودا بۆیان
- ۲۰۷..... پاشه پوژی خویاریزان هه چاکه یه
- ۲۰۸..... ته فیسری سورمتی (الرحمن)
- ۲۰۹..... خوای دلآوا نهم قورنانهی نارووه و فیریشی کردووہ
- ۲۰۹..... نیشانه کانی دسه لاتی خودا نه خورو مانگو و ناسمانه کان و زمین
- ۲۱۳..... باسو و پووتکردنه موی دروستکردنی نادم و جنۆکه
- خوای گه وره مندت دمکات به سهر به ندمه کانیدا دمکات به موی که هه ردوو شوینی خوره لات و خورنشین پاهیناوه بۆیان
- ۲۱۳.....
- ۲۱۴..... منه تکردنی خودا به سهر به ندمه کانیدا که دمیا و که شتی پاهیناوه بۆیان
- ۲۱۶..... باسی بوون و مانه ووه بۆ نیازی خودا
- ۲۱۷..... هه پرشه نه گرو جۆکه و مروؤ و باسی نه و ناره حه تی و نیش و نازاری که تووشیان دمبیت
- ۲۱۹..... باسی گرانی و ناره حه تی پوژی قیامه ت و ژانی تاوانباران
- ۲۲۲..... ژانی پاریزگارن و نه و هه موو به هره و خوشی تییدان نه ناو نه و باغانه دا نه به هه شتا
- ۲۳۰..... ته فیسری سورمتی (الواقعة)
- باسی پوودا و مکانی پوژی قیامه ت
- ۲۳۰.....
- ۲۳۳..... مروؤ دمبن به سی تیرموه نه پوژی قیامه تدا
- ۲۳۴..... پیشکه و تووان (السابقون) و پاداشتیان
- ۲۳۸..... تیرمی دسته پاست و پاداشتیان
- ۲۴۰..... تیرمی دستی چه پ و ژیان و پاداشتیان
- ۲۴۷..... سه لماندن پوژی قیامه ت و به لکه نه سهر زیندوو و بونه وه
- ناگاداری نه سهر نه موی که ته نها خودا دانه و نیله دمروینیت و باران دمبارینیت و ناگری دروست کردووہ که نه زور
- ۲۴۹..... پنیوسته یکانی مروؤه
- ۲۵۳..... سویندی خودا نه سهر زور مەرتی قورنن
- ۲۵۶..... نه توانایی گه پانه موی گیان (روح) نه قورقورپاگه نه کاتی مردندا به لکه یه نه سهر لیپر سینه وه
- ۲۵۷..... نه حوالی مەردم نه کاتی گیان دمروچووندا و پاشه پوژی هه موو دسته یه ک نه و تیرانه
- ۲۶۰..... ته فیسری سورمتی (الحديد)
- هه موو بوونه و مر په سەندى خودا دمدن و باسی هه ندی نه سیفه ته کانی
- ۲۶۳..... فراوانی زانیاری خودا و توانا و دسه لاتی
- ۲۶۶..... فەرمان دان به باومره یینان و هه ننان نه سهر مال به خت کردن
- ۲۶۹..... پیزی مال به ختکردن و جهنگ کردن پینش گرتی مه ککه
- ۲۷۱..... هه ننان بۆ قهرزی باش و رموا دان به خودا
- ۲۷۲..... خامون باومره ان تیشکیان دمدریتی نه پوژی قیامه تدا به پینی کردموه یان

- ۲۷۳..... زبانی دووروومکان (المنافقین) له پوږی قیامتدا
- ۲۷۵..... هه‌شان بۆ خوشوع (نامادبوونی دڻ) و دوورکه‌وتنه‌وه له چاولیکه‌ری گاورو جووله‌که
- پاداشتی نه‌وانه مال به‌خت دمکه‌ن و نه‌وانه‌یش له راستی لایان نه‌داوه و نه‌وانه‌یش له پئی خودا کوژراون و پاشه‌پوږی
- ۲۷۷..... خوانه‌ناسانیش
- ۲۸۰..... زبانی دنیا گهمه و گالته و غۆه‌لېږنیه
- ۲۸۳..... هه‌ر به‌لایه‌ک تووشی مروڤه‌ دمییت هه‌مووی نووسراوه
- ۲۸۴..... هه‌رماندان به‌ غوږاگری و شوکرانه‌پوږی
- ۲۸۴..... باسی خراپیی ږځه (به‌خیل)
- ۲۸۵..... پیغه‌مبه‌ران (سه‌لامی خویان لیبییت) پوهانه‌کراون به‌ هه‌ق و چه‌ندمه‌ا موعیژه و پۆ‌داد په‌رومړی
- ۲۸۶..... سوودمکانی ناسن
- ۲۸۷..... لادان و ترازانی خه‌لکیکی زور له‌ نومه‌تی پیغه‌مبه‌رمکان
- خودای مه‌زن دووجار چاکه (دووسه‌ره) له‌گه‌ل خامون باومړنای نه‌هلی کتیب دمکات، واته: دووجار پاداشتیان دمدا‌توه
- ۲۹۰.....
- ۲۹۲..... ته‌فسیری سوږه‌تی (المجادلة)
- ۲۹۲..... هوی هاتنه‌ خوارموی
- ۲۹۳..... ژن به‌ دایک کردن به‌ قسه‌و که‌فارمه‌که‌ی
- ۲۹۶..... پوون کردنه‌وی پاشه‌پوږی دوژمنانی ناین
- ۲۹۷..... زانیینی خودا دموری دوست کراومکانی داوه
- ۲۹۸..... باسی خراپه‌کاری جولمه‌که (اليهود)
- ۳۰۰..... شینوازی (چه‌ کردن)
- ۳۰۲..... نادابی کوږو دانیشتن
- ۳۰۳..... پوږی زانست و زانایان
- ۳۰۴..... هه‌رمان به‌ مال به‌ عشین پېش نه‌وی قسه‌ له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌را (ﷺ) بکه‌ن
- ۳۰۶..... باسی خراپی دووروومکان (المنافقین)
- ۳۰۸..... زمبوونی نه‌و که‌سانه‌ی که‌ دژایه‌تی خودا نه‌که‌ن و زال بوونی خودا و پیغه‌مبه‌رمکانی به‌سه‌ریاندا (عليهم السلام)
- ۳۰۹..... موسولمانان دوستایه‌تی بی‌ دینان ناکه‌ن
- ۳۱۲..... ته‌فسیری سوږه‌تی (العشر)
- ۳۱۲..... هه‌موو شتی په‌ پاکي و بیغه‌یی خودا هه‌لدمدا (دمیږی)
- ۳۱۳..... باسی نه‌و کارساته‌ی که‌ به‌سه‌ر به‌نی نه‌زیر هات:
- ۳۱۵..... هوی غه‌زاکردنی به‌نی نه‌زیر (بني‌النضیر)
- ۳۱۹..... نه‌و دارخورما برینه‌ی که‌ بویدا به‌ نیږنی خودا بوو
- ۳۲۰..... مالی تالانی و شیوی دابه‌ش کردنی
- ۳۲۳..... هه‌رماندان به‌ گوږاږه‌ی پیغه‌مبه‌را (ﷺ) له‌هه‌ر شتیکدا نه‌هه‌رموږیت بیکه‌ن یا مه‌یکه‌ن

۷۷۷

- ۳۶۸ هه مووشتی په سه نندی خودای گوره دمدا
- ۳۶۹ خودا منعت دمکات به سر عه ربه گاندا به نارذنی پیغه مبهری خودا بویان
- ۳۷۰ محمد (ﷺ) پیغه مبهری عه ربه و عه ده مه
- ۳۷۱ باسی خرایې جوله کو و بانگ کردنیان بو خواستنی مردن له ریگای موباه له وه
- ۳۷۴ جومه و همران و نادا به کانی پوژی جومه
- ۳۷۵ همران به گرنگی دان و پوشتن به رمو یادی خوا
- ۳۷۶ ریژی ههینی (الجمعة)
- ۳۷۸ مبهست به بانگ، بانگدانی و تاره (الخطبة)
- پاش بانگ دانی ههینی کریږ و فروشتن دروست نیه (حرام) به لام دواي تهاو بوونی نویژی ههینی (الجمعة) گه پان به شونی پوژیا ریگا دراوه
- ۳۷۸ دروست نیه چوونه دمر نه مرگهوت که وتار خوین و تار نه دات
- ۳۷۹ تهفسری سورتهی (المنافقون)
- ۳۸۰ پشت هه لکردنیان له داواکردنی پیغه مبهرا (ﷺ) بو ئی بوردنیان و مان نه دان به وانهی که له لای پیغه مبهرا (ﷺ)
- ۳۸۳ هاننان بو خو سره قال نه کردن به مان و مندا له وه و سامان به خشین له پیی خوادا پیش مردن
- ۳۸۷ تهفسری سورتهی (التقابن)
- ۳۸۸ په سه نندی پاکي هه ر بو خودایه و باسی دروست کراومکانی و زانایي خودا
- ۳۸۸ هه ر شه کردن و باسی له ناو چوونی نه و که سانهی که له پيشه وه خوانه ناس بوون
- ۳۹۰ زیانی دواي مردن راسته
- ۳۹۱ باسی پوژی تیشکان (التقابن)
- ۳۹۲ نهومی تووشی مروءه دبی به نیزنی خودایه
- ۳۹۳ همران به گوپرایه لی خودا و گوپرایه لی پیغه مبهرا (ﷺ)
- ۳۹۴ به کتا پرستی (ناسینی خودا به تنها)
- ۳۹۴ ترساندن (ناگادار کردن) له شه ری (قتله) ژنان و مندا لان
- ۳۹۵ همرانندان به له خودا ترسان به پیی توانا
- ۳۹۶ هانندان (الترغیب) بو غیر کردن
- ۳۹۷ تهفسری سورتهی (الطلاق)
- ۳۹۸ ژن ته لاق دان تا نه و ماوه یی بو دیاری کراوه و له مالی خوی دمرناکری و ماوه کیشی بو دمریږی
- ۳۹۸ نه هه وه و شونی ژن له سر میږده له ماوه یی گه پانه و میدا
- ۴۰۰ به رزموندی ماوه یی مانده و له مالی میږد
- ۴۰۰ به خت کردن و نفقه (جیگا بو ژنی سی ته لاقه دراو نیه
- ۴۰۱ همرانندان به چاکه کردن له گه ل ژنی ته لاق دراو یا بیهوی بیبانه وه یا جیابیتنه وه لی
- ۴۰۲ همرانندان به نامادمکردنی شایه ته له سر گه پانه وه
- ۴۰۲

خوای گه وره بؤ نهو که سانهی که خویمان به خودا نه سپین له شوینیکه وه بژیویان بؤ دمنیری پینی بژین که به

- ۴۰۳ خه یائیاندانایه
- ۴۰۵ ماموی (عدة) نهو ژنانهی که نانومیدن و نهوانهیش که عوزر ناشون
- ۴۰۶ ماموی چاومروانی ژنی سک پر
- ۴۰۸ جی کردنهومی ته لاق دراو به پینی دمست بؤشتن و توانا
- ۴۰۸ نابی ژور بهینری به ته لاق دراومکه
- ۴۰۹ نه هه هدی سک پر له سر میزد مکه یه تی تا سکه که ی دادمنی
- ۴۰۹ دایکی ته لاق دراو کرینی شیر پیدانی مندا له که ی و مرنه گری پاش بوونی
- ۴۱۰ چیروکی ژنه خواناسه که
- ۴۱۱ سزای سر پینچی کردن له هه رمانی خودا
- ۴۱۲ باس و وسفی (صفة) پیغه مبهرا (ﷺ)
- ۴۱۳ باسی توانای بی پایانی خودا
- ۴۱۴ ته هسیری سورمتی (التحریم)
- خودا پیغه مبهرا که ی (ﷺ) ناگادار دمکاته وه له سر نهو شته ی که بؤی رموا بینویه له خوئی نارموا دمکات، وه باسی
- ۴۱۴ که هارمتی سوندمکه ی و سر زمشتی خیزانه کانی دمکات له سر دل گران کردنی
- ۴۲۱ شارما کردنی که س و کار له نایین و رموشی جوان
- ۴۲۲ سوتهمه نی جده نه نم و فریشته کانی
- ۴۲۳ له بؤزی قیامه ندا عوزر خوازی له خوانه ناس و مرنا گری
- ۴۲۳ هه ژنان بؤ گه رانهومی راست و دروست
- ۴۲۴ هه رمان دان به هه رانه کردنی خوانه ناس و دوو پرمکان
- ۴۲۴ خامن باومرمان هیچ سودیک به خوانه ناسان ناگه یه نن له لای خودا هه رچه ند خرمی ژور نژیکیشیان بن
- تیکه لاوی موسولمان له گه ل خوانه ناس لای خودا زیانی نیه نه گهر موسولمان پیوستی پینان بوو نه دمکرا له گه لیان
- ۴۲۵ نه بن
- ۴۲۸ ته هسیری سورمتی (الملك)
- ۴۲۸ که ورمیی هه ر بؤ خودایه مردن و ژبانی داهینا وه و ناسمانه کان و نه ستیر مکانیشی دروست کردوه
- ۴۳۱ باس و وسفی جده نه نم و نهوانه ی که نه ناویدان
- ۴۳۳ پاداشتی نهو که سانه ی له خودا دترسن که ته نهان و که س نایان بیغیت
- ۴۳۴ له به هه ر مکه ی خودا رام هینانی زمین بؤ به ندمه کانی
- ۴۳۵ نیوه چؤن له سزای خودا ناترسن نهو دمتوانیت به هه ر شیوه یه که بیه وی جه زمه به تان بدات
- فرینی بالند مکه ی به ناسماندا به یارمه تی خودا نیشانه یه له سر نهومی که خودا له هه موو شتیکی گه وره و بهوچ
- ۴۳۶ ناگاداره
- ۴۳۶ خودا نه بیت هیچ که س یارمه تیان نادات و بژیوشتان نادات
- ۴۳۷ وینه ی خودانه ناس و خوداناس

- ٤٣٨ توانای خودا له سدر دروست کردن و (خلق) نیشانه کانی له سدر زیندوو بوونهوه
- ٤٣٩ مردنی خامن باومر خوانه ناس ناپاریزی بابیر له بزگار کردنی غوی بکاتهوه
- ٤٤٠ ومیر خستنهومی بههرمکانی خودا له ناوی زولان و دهردشه بهرچونی به ناخی زمیندا
- ٤٤٠ تهفسیری سورمتی (القلم)
- ٤٤٠ تهفسیری سورمتی (القلم)
- ٤٤١ سویند به پینوس له سدر گهورمی پیغه مبر (ﷺ)
- ٤٤٢ مانای ﴿وَأَنَّكَ لَمَلَّ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾
- گوئی پی نه دانی پاله په ستو (ضبط) ی بی باومرآن و ورته گرتنی باو بچونیان که به قسه دی غویان دمیانه ویت بگن
- ٤٤٤ بهدیه که له ناومرستی ریگادا
- ٤٤٧ وینه دیک له تیاچوونی له ومان و سامانهی خودانه ناس په پیدای کردووه
- ٤٥٠ پاداشتی غوپاریزان وک پاداشتی بهدکاران نابیت
- ٤٥١ ترس و سامناکی بژی سه لا (قیامت)
- ٤٥٣ هدرماندان به خوراکری و په له نه کردن وک یونس پیغه مبر (سه لای خودای لی بیت)
- ٤٥٤ پیگانی چاو راسته
- ٤٥٥ هدرموودی بوریلمدی کوری حوسه یب - الخصیب - (رمزای خوی لی بیت)
- ٤٥٥ هدرموودی نه بی نومامدی نه سغدی کوری سه هلی کوری حونه یف
- ٤٥٦ هدرموودی نه بو سه هینی خودری
- ٤٥٦ هدرموودیه کی تر له نه بی سه عیدموه
- ٤٥٧ هدرموودی نه بی هورمیره (رمزای خوی لی بیت)
- ٤٥٧ هدرموودی نه سمای (اسماء) کچی عومه یس
- ٤٥٧ هدرموودی عانیشه (رمزای خوی لی بیت)
- ٤٥٧ هدرموودی سه هلی کوری حونه یف (خنیف)
- ٤٥٨ هدرموودی عامری کوری ربیعیه
- ٤٥٨ لیدانی خودانه ناسان و وه لام دانه و میان
- ٤٥٩ تهفسیری سورمتی (العاقه)
- ٤٥٩ ناگادار کردنه وه له سدر گهورمی بژی سه لا (قیامت)
- ٤٦١ ومیر خستنهومی چاکدی که شتی
- ٤٦٣ باسی ناره حه تیه کانی بژی قیامت
- ٤٦٤ نیشاندانی نهومی نادم (له بهر دم خودای گهوره)
- ٤٦٤ دلغوشی نهواندی که بهدستی راست نامه که یان دمدریتی و خوش گوزمرانیان
- ٤٦٦ خراپی ژبیانی نهو که سانهی که نامه یان بهدستی چه پ دمدریتی
- ٤٦٨ قورنان قسهی (کلامی) خودایه
- ٤٦٩ نه گهر پیغه مبر (ﷺ) هدرنیک له قسه کانی بهدم خودا هدر به ستایه بیگومان خودا جدر به بی دما

- ٤٧١ ته فسیری سوره تی (المعارج)
- ٤٧١ په له کردن بؤ هاتنی پوژی قیامت
- ٤٧٢ ته فسیری (مانای) ﴿ذی الْمَعَارِج﴾
- ٤٧٢ مدهست به پوژیک نه نندازمکهی په نجا هزار ساله
- ٤٧٤ ریگیایکی تر بؤ نه مدهرموودهیه
- ٤٧٤ ناموژگاری کردنی پیغه مبهرا (ﷺ) به نارام گرتن
- ٤٧٥ نارده تیه کانی پوژی سه لا (قیامت)
- ٤٧٨ مروؤ بی باره (له سر مالیک ناو مستیت)
- ٤٧٨ جیا کردنه نوی نویژ که ران له مدهر موشتانه ی پیشه وه بهاسی شاکارو شیوی نویژ کردنیان
- ٤٨١ به گژدا چوونی خودانه ناسان وه هره شه لییان
- ٤٨٥ ته فسیری سوره تی نوح (علیه السلام)
- ٤٨٥ نوح هوزمکی بانگ کرد
- ٤٨٦ (دنگرانی) ییزاری نوح به وی که توشی یووه به دست هوزمکیه وه
- ٤٨٧ نه وی نوح دهیگوت وه ختیک بانگی هوزمکی دمکرد بؤ لای خودا
- ٤٩٠ نوح هاواری خو ی برد بؤ خودا پاش نه وی هوزمکی بهو شیویه وه لامیان دایه وه
- ٤٩٠ بته کانی هوزی نوح و به سه رهاتیان
- ٤٩١ دوعا کردنی نوح لهو که سانه ی که له هوزمکی بوونه بت پرست
- ٤٩٤ ته فسیری سوره تی (الجن)
- ٤٩٤ گو یگرتنی جنوکه له قورنان و باومره ی نانیان پی
- ٤٩٥ دان پیدانانی جنوکه که خودا نه ژنی بوومو نه هه رزنده و زور بلند شکوی
- ٤٩٥ هوی له بایی بوون و لوت به رزی جنوکه خو پاراستن و په نابردنی مروؤ بوو پییان
- هه والی ناسمان و مرگرتنی جنوکه به په نامه کی (به دزیه وه) پیش هاتنی پیغه مبهرا (ﷺ) و لیدانیان به گری به رزی
- ٤٩٦ ناگر دوی هاتنی
- دانپیدانانی جنوکه که نه وانیش دهسته دهستن، هه یانه خوداناس و له سر راسته پییه و هه شیانه خودانه ناس و سر
- ٤٩٨ ئی شیواوه
- ٤٩٩ دان پیدانانی جنوکه به دهسته لاتی پی پایانی خودای گه وره هه میسان
- ٥٠١ هه رماندان به یه کتا پرستی (التوحید) و دور که وتنه وه له هاوه ل دانان بؤ خودا
- ٥٠٢ کؤبوونه وی جنوکه بؤ گو یگرتن له قورنان
- ٥٠٣ پیغه مبهرا (ﷺ) ناتواتیت زیانیان پی بگه نیئت و بیشیا نغاته سه راسته ری
- ٥٠٣ پیغه مبهرا (ﷺ) ته نها راگه یاندنی له سه ره
- ٥٠٤ پیغه مبهرا (ﷺ) نازانیت کی قیامت دیت
- ٥٠٧ ته فسیری سوره تی (الزل)

- ۵۰۷..... ھەرماندان به پیغه مبهرا (ﷺ) به شهونوئژکردن
- ۵۰۸..... شیوازی خوئیندهنومی تورئان
- ۵۰۹..... مەزنی تورئان
- ۵۱۰..... ریزی شهونوئژ
- ۵۱۴..... ھەرماندان به خوراکری بهرامبر نازاری خودانه ناسان
- ۵۱۵..... پیغه مبهری نیومش (ﷺ) ومک پیغه مبهری فیرعهون وایه، چارمنووسی فیرعهون باش دمرانن و ئاگادارن
- ۵۱۶..... ھەرپشه کردن و ترساندن به نازاری پوژی قیامت
- ۵۱۷..... نهم سورمه خامن هوشه کان تیندا رادمینن و بیر لیدمکه نهوه
- ۵۱۷..... ھەرزبوونی شهونوئژو لابرندی و (نسخ) باسی هوی لابرندی
- ۵۱۹..... ھەرماندان به مان به خشین و کاری چاک کردن
- ۵۲۰..... تەفسیری سورمتی (الدثر)
- ۵۲۰..... یه کهم نایهت بوو دواي اقرا هاته خوارموه
- ۵۲۲..... ومبیر خستنهومی پوژی قیامت
- ۵۲۴..... ھەرپشه نهوکه سهی وتی نهم تورئانه جادویه که (سحر)
- ۵۲۷..... ژمارمی گزیرمکانی جده ننه مو نهو شتانهی خودانه ناسه کان نهو بارمیه وه وتوویانه
- ۵۲۸..... سهربازمکانی خودا غوی نه بیت کهس ژمارمیان نازانیت
- ۵۲۹..... باسی نهو گفت و گزیانهی که نه نیوان به هه شتی و جده ننه میه کاندای پروودمات
- ۵۳۰..... نایرمیای دمربرین له سهردزیه تی کردن و هه لوئستی خودانه ناسان
- ۵۳۱..... تورئان ناموزگاریه
- ۵۳۱..... تەفسیری سورمتی (القیامه)
- ۵۳۱..... سوئند له سهردزینلووینومی جاریکی تر نه پوژی قیامتدا و هلامی فروفیلی هه یله سوفه کان
- ۵۳۴..... کردارمکانی مروؤ نه پوژی قیامتدا هه موو ده خریت بهر دستی و ئاگادار دمکریت لی
- ۵۳۶..... فیرکردنی ومگرتنی نیکا (الوحی)
- ۵۳۷..... هوی باومر نه بوون به پوژی قیامت غوشه ویستی دونیا و له بیرچونهومی پوژی دوایه
- ۵۳۷..... بینینی خودای گه وه نه پوژی دواي دا
- ۵۳۸..... یاخیه کان له پوژی قیامتدا رویان ریش دمیت
- ۵۳۹..... کاتی مردن (گیان کیشان) گومان نامینیت
- ۵۴۱..... باسی ژیا نی بی باومر
- ۵۴۳..... مروؤ به خورایی بهرله ناکریت
- ۵۴۴..... پارانه وه له کوتایی نهم سورمه دا
- ۵۴۴..... تەفسیری سورمتی (الانسان)
- ۵۴۴..... خودای گه وه مروؤی ومدی هیئا دواي نهو می که نه بوو
- ۵۴۵..... خودا ریگای نیشانداه یان شوکرانه بژی ره یان پی نهزان

- کرداری نهوانه ناکار چاکن
- ۵۴۹ هه‌ندیک به‌دریژی باسی ناکار چاکان له به‌ه‌شتداو نهو خوش گوزمرانییه که له به‌ه‌شتدایه
- ۵۵۰ له‌سەر قه‌نه‌فه دادنه‌نیش له شوینیکی فینکدا (نه ساردمو نه گهرمه) له به‌ه‌شت دا
- ۵۵۰ سینه‌ر به‌سهریانه‌ومیه و میوه له به‌رده‌ست
- ۵۵۱ ده‌فری زوو چه‌ندین په‌رداخ‌ی جوان
- ۵۵۲ بادی (عارق) زه‌نجیل و سه‌سه‌بیل (الزنجیل والسلسیل)
- ۵۵۲ لاوان و خزمه‌تکار
- ۵۵۳ جل‌وبه‌رگو و خشل و زێڕ
- ۵۵۴ باسی ناردنه‌خوارومی قورنان و هه‌رمان کردن به‌ نارامگرتن و یادی خودا کردن
- ۵۵۵ باسی خراپی خوشه‌ویستی دونیاو ناگادارکردنه‌وه له بۆژی زیندوویونه‌وه
- ۵۵۶ قورنان و به‌هینه‌رومیه و ڕی نیشاندهره به‌ یارمه‌تی خودا
- ۵۵۷ ته‌فسیری سوره‌تی (المراسلات)
- ۵۵۸ سویند خواردنی خودا به‌ هه‌ندیک له دروستکارو مکانی له‌سەر هاتنی بۆژی قیامت
- ۵۵۹ باسی هه‌ندیک له‌و شتانه‌ی که له بۆژی قیامتدا پو‌ده‌دات
- ۵۶۱ بانگ کردن بۆ په‌ندو نامۆزگاری و مرگرتن له‌و تواناو دمه‌سه‌لاتی خودایه
- با‌پینج کردنی (په‌وانه‌کردنی) تاوانباران بۆ شوینه‌کانیان له‌ ناو جه‌هننم دا وه هه‌ندیک له‌و سزایانه‌ی که تایه‌تی
- ۵۶۳ تاوانباران توانای هسه‌کردن و بۆششته‌پنشه‌وو بیانو هینانه‌ومیان نیه
- ۵۶۴ پاشه‌بۆژی له‌خوداترسان (المتقین)
- ۵۶۵ هه‌ر‌مه‌شه له‌وه‌که‌سانه‌ی که با‌وم‌ریان به‌ بۆژی قیامت نیه
- ۵۶۵ سوره‌تی (النباء)
- ۵۶۶ ته‌فسیری بۆژی هه‌لا‌واردن و پو‌داو‌مکانی به‌دریژی
- ۵۶۹ سه‌رکه‌وتنی گه‌وره بۆ پارێزگاران (المتقین)
- ۵۷۱ هیچ که‌س ناتوانی له‌به‌رده‌م خودای گه‌وردا هسه‌ بکات (بدوئ) هه‌تتا فریشته‌کانیش مه‌گه‌ر دوا‌ی مۆله‌ت دان
- ۵۷۲ بۆژی سه‌لا (قیامت) نزیکه
- ۵۷۳ سوره‌تی (النازعات)
- ۵۷۴ سویند به‌ پینج با‌س له‌سەر هاتنی بۆژی سه‌لا
- ۵۷۵ شیومی قیامت و حا‌لی خه‌لکی و ووتوویژیان تاییدا
- ۵۷۷ با‌سی به‌سه‌ره‌اتی مووسا، په‌ند بۆ که‌سی که له‌خوا به‌ترسی
- ۵۷۸ دروست کردنی ئاسمانه‌کان و زمینی گران‌تره له‌و‌دی هینانه‌ومی خه‌لک
- ۵۷۹ بۆژی قیامت و له‌ومی که تایه‌یه‌تی له‌خو‌شی و ناخو‌شی (که‌کاته‌کانی دیاری نه‌گراوه)
- ۵۸۱ ته‌فسیری سوره‌تی (عبس)

سەرزەشتکردنی ینفەمبەر () لەسەر ناوچاو گرژ کردنی لە ڕووی پیاویکی گەم توانای نابینا (ابن ام مکتوم)

- ٥٨١
 ٥٨٢ تایبەتە نەندەکانی قورئان
 ٥٨٣ ڕەڵامی ئەوانەى کە پڕوایان بەزیندەبوونەو نەه دواى مردن
 ٥٨٥ سەوز بونی دانەوێڵەو حەب هەر شتیکی تر نیشانەیه لەسەر ژیاڵەوی دواى مردن
 ٥٨٦ بۆژی قیامەت و ڕاکردنی مڕۆف ئەو ڕۆژەدا لە خەزم و کەس و کار
 ٥٨٧ دەموچاوو ڕوخساری دانیشتوانی بەهەشت و دانیشتوانی جەهەنم لە بۆژی قیامەت دا
 ٥٨٧ تەفسیری سورمى (التکویر).
 ٥٨٨ ئەوى لەبارى ئەم سورمەتووە هاتووە
 ٥٨٨ ئەوى ڕوو ئەدات لە بۆژی قیامەت، تۆ پەل بۆون و ڕەش هەلگەڕانی غۆرە
 ٥٨٨ پارچە پارچە بۆون و وەرمینی ئەستێرمەکان
 ٥٨٩ هەلچون و تیکەل بەیەك بونی دەریاکان
 ٥٨٩ جیوت بۆونی گیانەکان
 ٥٩٠ پرسیاری زیندە بە چان
 ٥٩٠ تۆلەى تاوانى زیندە بەگۆرکردنى کەچان
 ٥٩١ کردنەوى نامەکان
 ٥٩١ لا ڕەدنی ئاسمان و گەرمکردن و وەکوێل دانی جەهەنم و نزیك خستەوى بەهەشت
 ٥٩١ هەموو کەس ئەزانای چی ئامادە کردووە بۆ بۆژی قیامەت
 ٥٩٣ قورئان جویرمئیل دای بەزانموو نەتیجەى شیتی نییە
 ٥٩٤ ینفەمبەر () چاوەڕێک ئەبۆ ئەگەیانەندى نیکادا
 ٥٩٤ ئەم قورئانە پەندە بۆ خەلکی دۆنیا قسەو نیکای شەیتان نیه
 ٥٩٥ سورمى (الإنفطار)
 ٥٩٦ ئەوى لە بۆژی قیامەتدا ڕوونەدات
 ٥٩٦ نایبیت ئینسان خودای لەبەر بێبیت
 ٥٩٧ هۆی لە غۆبایی بۆون و ئاگاداری لەسەر تۆمارکردنی کردموکانی مڕۆف لە لایەن فریشتەکانەو
 ٥٩٧ پاداشتی ئاکاری چاکان و بەدکاران
 ٥٩٨ تەفسیری سورمى (المطففين)
 ٥٩٩ زیادو کەم لە کێشاندو پێوانەدا ئەبێتە هۆی هاوارو زەرمەندى
 ٥٩٩ ترساندنی تەرازو بازان لەمۆستانیان لەبەردەم پەرەمردگاری هەموو جیهان
 ٦٠١ باسی بەدقەڕان و هەندى لە بەسەر هاتیان
 ٦٠٣ نامەى ئاکارە چاکەکان و پاداشتیان
 ٦٠٥ خراپە کردن و گەڵتەبازی تاوانکاران بە خواناسان
 ٦٠٦ سورمى (الانشقاق)

۶۰۷	دربردنی ناسمان و باخستنی زمین له بۆژی قیامتدا
۶۰۷	پاداشتی کردموکان حهقه
۶۰۷	پیشاندان و گفتوگو به درژی له ئیبرسینه ودا
۶۰۹	سویند خواردن بهوه که ئینسان له باریکهوه دهچیت بۆ باریکی تر
۶۱۰	دانپانه نانی خوانه ناسان نیشانهی بییا و مرییه وه مژدمیان پندراوه به سزا، خوشی و کامه رانییش بۆ خواناسانه
۶۱۱	سورهتی (البُرُوج)
۶۱۱	تهفسیری بورجهکان
۶۱۱	تهفسیری رۆژه دیاریکراوکه به هه موو بینهرو و بینراوئیک (شایهت و شایهتی له سهر دراو)
۶۱۲	ناهه قیهکانی خه ندمق ئیدمرهکان (اصحاب الاخدود) به رانیبه رموسلمانان
۶۱۳	چیرۆکی جادوگره وه شهو مندائیک و نهوانی فریدرانه ناو ناگر (چاله که)
۶۱۵	پاداشتی خامن خه ندمه کهکان
۶۱۶	پاداشتی پیاو چاکان و تۆلای سهخت بۆ خوانه ناسان و دوژمنانی خودا
۶۱۷	سورهتی (الطَّارِق)
۶۱۸	خودا سویند نه خوات که بونی مروؤ دموره دراوه به پرۆگرامی خوداوه
۶۱۸	چۆنهتی و مدیهینانی مروؤ نیشانهیه له سهر توانای خودا که جاری تر بییه نیتهوه
۶۱۹	بۆژی قیامت مروؤ هیچ هیزیکی نیهو که سیش نایهت به هاواریه وه
۶۲۰	تهفسیری سورهتی (الاعلی)
۶۲۱	فه رماندان به په سهنی (التسبیح ی) خودا وه لامدانهموی
۶۲۱	دروست کردن و نه ندازه دانان و دمهینانی بوووک
۶۲۲	پینقه مبهرا (ﷺ) نیگای له بیر ناچیت
۶۲۲	فه رمان به نامۆزگاری کردن
۶۲۴	باسی کۆمهلی سه رفراز
۶۲۴	دونیا هیچ نرخیکی نییه که بۆژی دواپی له دهست چوو
۶۲۴	نامهکانی ئیبراهیم و موسا
۶۲۵	سورهتی (الفاشیه)
۶۲۶	ژیانی خه لکی به ههشت له بۆژی قیامت دا
۶۲۸	هاندان بۆ پامان له و مدیهینانی و وشترو ناسمانهکان و کیو ماکان و زمین
۶۲۸	چیرۆکی زمامی کوری سه عله به
۶۲۹	پینقه مبهرا (ﷺ) ناگادار کردنهوه نه بیت هیچی تری له سهر نیه
۶۳۰	سورهتی (الفجر)
۶۳۲	باسی له ناو بردنی عاد
۶۳۳	باسی فیرعهون
۶۳۴	په رومردگار له که میندایه

- ۶۳۵..... خراپ ترین شتیک که به نده نه یگات به هوی مان و سامانده
- ۶۳۵..... بؤزی قیامت هه موو که سی نهومی کردویه تی نه چاکه و خراپه و مری نه گریت
- ۶۳۷..... سورمتی (البلد).....
- ۶۳۹..... خودا ناگای نه مرقفه و به بههره کانیشی دموری داوه
- ۶۳۹..... جیاکردنهومی چاکه و خراپه بههرهیهکی خواجه
- ۶۴۰..... هاندان بؤگرتنی ریگی چاکه
- ۶۴۲..... حالی بهد به ختکان و پاداشت و چاره نویسیان
- ۶۴۲..... سورمتی (الشمس).....
- ۶۴۵..... حاشاکردنی سهمود و نه ناو دانیان نه لایه ن خوداوه
- ۶۴۶..... چیرۆکی و شترمهکی صالح
- ۶۴۷..... سورمتی (اللیل).....
- سویند خواردن نه سهر جیاوازی خه لکی نه تیکو شاندا و ناگاداریدانیش دهرباری جیاوازی بهرهمه کانی نهو هه ولانهش
- ۶۴۷.....
- ۶۴۸..... ریوایه تی نه بویه کری صدیق (رمزای خوای لیلیت)
- ۶۴۸..... ریوایه تی عه لی کوری نه بو تالیپ (رمزای خوای لیلیت)
- ۶۴۹..... ریوایه تی عه بدلولای کوری عومهر (رمزای خوای لیلیت)
- ۶۴۹..... نهرموده کی تر که جابر ریوایه تی کردوه (رمزای خوای لی بی)
- ۶۵۰..... رینیشاندان و شتی تریش ههر به دمستی خودایه
- ۶۵۱..... هوی هاتنه خوارموی نه م نایه تانه و گه ورمیی نه بو به کر (رمزای خوای لی بی)
- ۶۵۲..... سورمتی (الضحی).....
- ۶۵۲..... هوی هاتنه خوارموی سورمتی (الضحی)
- ۶۵۳..... دوا بؤژ له دنیا چاکتره
- ۶۵۳..... بههره زورمکانی بؤژی دواپی له چاو مروانی پیغه مبهردان (ﷺ)
- ۶۵۴..... باسی هه ندی نهو بههرانه کی خوا به خشیویه تی به پیغه مبهردان (ﷺ)
- ۶۵۵..... چۆن بؤزی نه م بههرانه دمگرین
- ۶۵۶..... سورمتی (الشرح).....
- ۶۵۶..... مانای سینکه گوشا دی
- ۶۵۶..... باسی چاکه کانی خودا به سهر پیغه مبهرمکه یهوه (ﷺ)
- ۶۵۶..... مانای بهرز کردنهومی یادی پیغه مبهردان (ﷺ) چۆنه؟
- ۶۵۷..... خوشی دوا ناخوشی
- ۶۵۷..... نه رمان به پا رانهوه دوا نیش و کار
- ۶۵۷..... سورمتی (التین).....
- ۶۵۸..... نه هسیری (التین) و نه وانه دی دواپی

- دابه زینی مروؤ بؤ نزمترین پله له گه ل نه وودا که به جوانترین شیوه دروست کراوه سهره نجاسی نهو دابه زینه ش ٦٥٨
- سورتهی (علق) ٦٦٠
- دهستپیکردنی پیغه مبه ریتهی موحه مده () وه یه کهم شتی که له تورخان هاته خوارموه ٦٦٠
- سهریلندی و ییزی مروؤ به زانیا ریوه ٦٦١
- هه ره شه له سهر که شی و یاخی بوونی مروؤ له پیناوی ساماندا ٦٦٢
- باسی خرا پی نه بو جه هل و هه ره شه کردن به سزادانی ٦٦٢
- دلدا نه ویه که بؤ پیغه مبه () ٦٦٤
- سورتهی (القدر) ٦٦٤
- ریزو چاکه کی شه وی هه ره به ریز (لیله القدر) ٦٦٤
- دابه زینی فریشته کان و بریار دان له سهر هه موو چاکه یه که له شه وی قه دردا ٦٦٥
- دیاری کردنی شه وی قه درو نیشانه کانی ٦٦٦
- نزا کانی ناو شه وی قه در ٦٦٨
- سورتهی (البینه) ٦٦٨
- باسی حالی خوا نه ناسان چ خاومن کتیه کان و چ بته ره سته کان ٦٦٨
- ناکوکی دواي هاتنی به لگی روون و زانیاری پویندا ٦٦٩
- هه رمانی خودا نه وه بووه که دلپاک و دلسوز بن به رانه بر به دینی نهو ٦٦٩
- باسی خرا پترین که سو و چاکترین که سو و باسی پاداشته کانیان ٦٧٠
- سورتهی (الزلزله) ٦٧١
- ریزی سورتهی (الزلزله) ٦٧١
- بۆزی قیامهت و حالی زمین و خه لکی لهو و ژۆمدا ٦٧٢
- پاداشت له سهر که ردیله که ردیله هه موو کردمویه که ٦٧٤
- سورتهی (العا دیات) ٦٧٥
- سویند خواردن بؤ نه سپی جه تگی له سهر سپله یی و چاو چنۆکی مروؤ ٦٧٥
- ترساندن له بۆزی زیندوو بوونه وه ٦٧٦
- سورتهی (القارعه) ٦٧٧
- سورتهی (التکاثیر) ٦٧٩
- له نجاسی خوشه ویستی دنیا بینا گابونه له بۆزی دواي ٦٧٩
- ترسان به پیشاندانی جه هه نم و پرسینه وه له بۆزی و به هر مکان ٦٨٠
- سورتهی (العصر) ٦٨١
- سورتهی (الهمزه) ٦٨٣
- سورتهی (الفیل) ٦٨٤
- چیرۆکی خاومن فیله کان به کورتی ٦٨٥
- سورتهی (قریش) ٦٩١

٦٩٣	سورمتی (الماعون)
٦٩٥	سورمتی (الکوثر)
٦٩٧	وه جاخویر دوژمنانی پیغه مبهرن (ﷻ) نهك پیغه مبهرن (ﷻ)
٦٩٨	سورمتی (الکافرون)
٦٩٨	خویندنی ندم سورمه له نویژه سوننه ته کانا
٦٩٩	حاشا کردن له بته رستی
٧٠٠	سورمتی (النصر)
٧٠٠	هزل و ریزی سورمتی (نه صر)
٧٠٣	سورمتی (المسد)
٧٠٤	باسی پاشه پوژی نوموړه میل (خیزانی نه بو له هه ب)
٧٠٤	باسی هندی له و نازاراندی که خیزانی نه بو له هه ب نه یهینایه ریگی پیغه مبهرن (ﷻ)
٧٠٥	سورمتی (الإخلاص)
٧٠٥	باسی هوی هاتنه خوارموی ندم سورمه و گه ورهیی ندم سورمه
٧٠٧	هرمودیه ک دمریاری چند باره گردنه ومی خویندنی ندم سورمه
٧١٠	سورمتی (الفلک و الناس) مه صوزمه تین
٧١٠	ریزو چاکه ی سورمتی هه لهق و ناس
٧١٣	باسی جادو کردن له پیغه مبهرن (ﷻ)
٧١٦	پېرست